This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

WID-LC
PG
1400
.M385
x

VE RI TAS

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ГОДИНА ПРВА.

ИЗДАЈЕ

„Матица Србска."

УРЕЂУЈЕ

А. ХАЏИЋ.

У НОВОМЕ САДУ,
Платонова штампарија 1866.

WID-LC
PG
1400
.M385
X
v. 1
1865-66

HARVARD UNIVERSITY
LIBRARY

NOV 8 1988

FAS 130

Где је што.

I. Песништво.

Милан Ђорђевић. Љубистан. Стр. 11.

Јован Јовановић. Увелак. (Из Пушкина.) Стр. 59. — Шта је љубав? (Петефи.) Стр. 700.

Српске народне песме. (Из збирке Ђ. Рајковића.) Стр. 158. 181. 203. 229. 253.

Милан Андрић. Што ме љубиш? Стр. 297.

Сима Поповић. Савитра. („Из Махабарате.“) Стр. 319. 344. 367. 391.

Мита Поповић. Слабо ми је . . . Стр. 413 — Споменик. Стр. 462.

И. Ђ. Ноћ на селу. Стр. 420. — Ватрено је срце твоје . . . Стр. 439.

А. В. Поповић. Ифигенија на Тауриди од Гета. Трећа радња. Прва појава. Стр. 709. 731.

II. Новеле, приповетке итд.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка. Од Јоксима Новића Оточанина. Стр. 1. 25. 49. 73. 97. 121. 145. 169. 193.

Како живи сада стари цар наш Фердинанд? Стр. 17.

J love you. (Исповести једне ирвнице.) Од Мавра Јокајије. Стр. 88. 110. 130. 159 181. 204.

Мала вила. Од Драгутина Ваднајије. Стр. 222. 247. 272. 298. 322. 347. 370. 394. 414. 440. 462. 488. 511. 535. 558. 584. 606. 631. 653. 679. 702. 725. 749. 773. 797. 823. 844. 868. 895.

Црта из живота. Од Емила Чакре. Стр. 403. 424.

Зоркина лутка. Написао И. Огњановић. Стр. 857. 881.

Фауст. Новела у девет писама од Ивана Тургењева. Стр. 915. 941. 964. 988. 1012. 1037. 1067.

III. Повесница, Естетика, Јестаственица.

Ускоци. Грађа за историју српске емиграције у XVI. и XVII. веку. Саопштио Чед. Мијатовић. Стр. 217. 241. 265. 289. 313. 337. 361. 385. 457. 481. 505. 529. 553. 577. 613. 637. 660. 684.

Сукци. Уломак на оглед из „Прасједилаца Славоније“ Ферде Филиповића. Стр. 409. 433.

Белешке времену Стевана Немање. Написао Чед. Мијатовић. Стр. 697. 721. 745. 769.

Нешто о трагичном осећању. Написао Г. Гершић. Стр. 231. 254. 277. 327. 401. 420.

Драго камење. Написао по Ф. Кобелу 5. Стр. 257. 281. 305. 331. 353. 377.

Слике из Зоологије I. Леопард. Од 5. Стр. 907. 926. 951. 975.

Руде. Написао 5. Стр. 999. 1021. 1047. 1075.

IV. Обичаји народни, путничке црте.

Дивови и како Срби приповиједају да је Река (предијел у Метохији) постала и ријеке неке име стекле. Написао Јоксим Новић Оточанин. Стр. 471. 496. 519. 543. 566. 591.

Характерске црте: I. Срби — Бошњак — Арнаути год. 1826. Стр. 755. — II. Хришћани и Мухамедовци у Старој Србији. Стр 778. 803. 829. — III. Тамошњи суд. Стр. 852. 875. 902. 923. Написао Јоксим Новић Оточанин.

Писмо једне Српкиње из Египта. Написала Јела Чанића. Стр. 448. 475.

У баварским брдима. Од Јована Павловића. Стр. 793. 817.

V. Књижевност и критика.

Одговор на „Мњење о Костићевој „Беседи“ од Глише Гершића и А. Хаџића.“ Написао Л. Костић. Стр. 9. 33.

Писма о опадању народа нашег. Написао Ј. Вукадиновић. Стр. 601. 625. 649. 673.

Ромео и Јулија. Од Лазе Костића. Стр. 841. 865. 889. 913. 937. 961. 985. 1009. 1033. 1057.

Поглед на најновију лирику српску. Од Тоше Недељковића. Стр. 920. 946.

Сеоба Србаља. Критика Г. Гершића. Стр. 12. 60. 83. 106. 127. 154. 177. 199.

Пресуда дра Јована Суботића о саставку: „О трагичном.“ Стр. 422.

Оцена Београдчева речника. Од Ј. Бошковића. Стр. 970. 993. 1017. 1043.

VI. Различ и саставци.

Писмо уреднику. Написао Н. Стр. 20. 36.

Писмо уреднику „Матице.“ Од Милована Јанковића. Стр. 133.

Пабирци из књижевних старина српских. Стр. 66. 92. 114. 163. 187. 211. 234. 260. 307.

Српска беседа у Пешти. Стр. 284.

Сомборском дописнику „Србобрана“ Г. Гершић. Стр. 287.

Беседа свеколике уједињене омладине српске у Новоме Саду. Стр. 759.

VII. Просветни заводи.

Матица Српска. Стр. 384. 499. 570. 616. 642. 688. 713. 785. 809. 834. 930. 1001.

Распис награда од „Матице Србске.“ Стр. 42. 791.

Главна скупштина „Матице Србске.“ Стр. 1024. 1049.

Српско народно позориште. Стр. 44. 68. 116. 188. 405 548. 595. 618. 642. 665. 690. 715. 739. 762. 786. 811. 814. 1076.

Главна конститутивна скупштина друштва за српско народно позориште. Стр. 141. 165.

Главна скупштина друштва за српско народно позориште. Стр. 979.

Распис награде од српског ученог друштва у Београду. Стр. 117.

Матица Далматинска. Стр. 451.

VIII. Ситније ствари.

Убиство по уговору. Стр. 46. — Највеће цркве на свету. Стр. 94. — † Константин Бранковић. Стр. 144. — Женска на руском свеучилишту. Стр. 238. — Незнање француског језика у Француској. — Енглеско друштво за науке и уметности. — Онима који се боје еманципације Јевреја. Стр. 239. — Скендербегова последња опорука. Стр. 311. — † Дамјан Павловић. Стр. 357. — *Србин* у Сибирији. Стр. 359 — Чески Мецофанти. Стр. 382 — Берлинске жене. Стр. 382. — Прилог повесници србској. Стр. 429. — Луксус и разузданост француских жена. Стр 430. — Едуард Ремењија. Стр. 522. — Шта је ново у Новоме Саду? Стр. 550. — Како се плаћају романи у Француској. Стр. 551. — Правила за српско народно позориште Стр. 670. — Натега с нашим народним школама у старије доба. Стр. 693. — Споменик Јелачића бана. Стр. 719. — Гаврило Егрешија. Стр. 742. — Ала ти је сладак тај уреднички живот. Стр. 766. — Руска етнографиска изложба у Москви. Стр. 789. — Шта треба радити да барут не букне. Стр. 791. — Преглед историје васпитавања. Стр. 812. — Стари обичаји у Индији губе се. Стр. 815. — Прва скупштина свеколике уједињене омладине српске у Новоме Саду. Стр. 837. — Колера. Стр. 886. — Мајсторија козе пасе. Стр. 911. — Речи за команду. — Занимљиви рат с пером. Стр. 935. — Цар Никола I. као просилац. Стр. 959. — Старо ново. Стр. 959. — Ко се разуме под целокупном омладином српском? Стр. 1005. — Хафис-паша. Стр. 1006. — Практична мисао. — Како се лечи у Кини? — Колико становника има наша земља? Стр. 1055.

Осим тога готово у сваком броју: Књижевне белешке. — Гласник. — Библиографија. —

Број 1. У НОВОМЕ САДУ 10. ОКТОБРА. **ГОД. I.**

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:	ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.	на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка.

Истинита приповијетка од г. 1806. *)

Од Јоксима Новића Оточанина.

На измаку Подлужја у Сријему на Сави има село Јаково према Остружници. То је село малено, и не знам има ли и сад у њему преко сто домова, а населило се највише из Остружнице, Пећана и из Жељезника из Србије. То велим само зато, јер су род, кумови и пријатељи са онострани Србима, а онако се непамти почетка томе селу, као *ни другим* селима око њега, јер је Сријем био од замандe Србска земља, што показују градови у Купинову, је Беркасову, у Сланкамену и манастир Крушедол. У касни у доба, од педесет година амо, насељавалису се онуд и наши Срби Личани. У томе су селу сами православни, као што су и у читавом Подлужју. По Кочовој крајини, кад се ћесар са Турцима опет помирио због буне Францеске; дошло је из Србије из села Остружнице више главних људи и јунака у Јаково, што су ратовали на Турке уз ђенерала Лаудана. Тако је прешао и Радич Петровић из Србије у Сријем са своја три сина, Милованом и Јованом и Мијаилом, који су већ велики били. Тај се Радич у томе Турскоме рату тако јуначки показао тукући Турке, да је постао ћесарски капетан и добио од ћесара Угарско племство.

Кад се као капетан из Србије преселио и уклонио од Турака, а није знао Њемачки ни читати ни писати, ни

---

*) Ову је приповетку обдарила „Матица Србска“ са 40 дуката.
У.

Србски му није баш ишло од руке што му је требало као ћесарском капетану у војсци, те га Нијемци нису могли требовати код своје војске осим земље Турске, а да им онаки јаки човек неједе плату у безпослици, предали су му били међу — Кордон — на Сави од Земуна уз воду до Бољевачког и Прогарског Камаришта, те је ту старјешовао оним ћесарским стражама крај Саве и чувао Ћесарију од Турака.

Синови су му знали и читати и писати и Србски и Њемачки, и оба су му старија постали били код Варадинаца кадети и касније барјактари — официри —; а најмлађи је Мијаило још ишао у велику Њемачку школу у Винковцима као официрски син.

Радич је вјерно стражио на Сави, обилазећи сваки дан своје војнике по чардацима, и заиста се није нигдје усудио Турчин на међи коме шта учинити криво, јер се капетан Радич није с њима шалио, нити им је кроз прсте гледао, као што би то може бити гдјекоји Нијемац радио одбијајући Турцима много на дару, као да не знаду боље. Радич је знао које Турчин, пак је с њим и поступао Турски.

То је све трајало до 1804-те године. У то је вријеме дошао један баталион Варадинаца дома с војске, те су млађи официри редом бивали Кордонције или на Сави на страни као поглавице. Неки Глигорије Ранковић, родом из Угриноваца у Сријему, бјеше поручик — оберлајтнант — Добановцима, и дошао је у Јаково као кордонција баш у оно вријеме кад је букнула буна у Србији на дахије Биоградске.

Карађорђије је био некад друг Радичев и био је у његовој кумпанији штрашмештер. Он је знао за свога капетана Радича, да је у Јакову у ћесарској пензији, јер је за времена Мустајпашина, почем су Нијемци опет повратили Србију Турцима, често долазио на Остружничку скелу, догонећи чопорове свиња и говеда и тргујући са ћесаријом, пак се виђао и састајао са капетаном Радичом. Да су се врло пазили и држали вјеру један у другоме, као прави србски јунаци, почтовалису и показалису обоица пред цијелим свијетом.

У оно је вријеме најглавнија и најспремнија кућа била у Јакову некога Кузмана Грковића. Отац му је био поп некад у Остружници, и прешао је због Турскога насиља у Јаково још за времена нашег митрополита Ненадовића, а он је по отцу остао нејак ђачић још у школи у манастиру Фенеку; што је на по сата до Јакова, те је осиротио, и оставивши школу као велики већ псалтирац ожени се и живио је као и други крајишник, само му је дом био најчеститији у целом околишту, и тамо су обично свраћале и пребивале власти црквене и војничке, кад их је какова служба позивала у село. У тој је кући становао обично и кордонција или кордонски официр по недељу дана засебице, коме се није свидјело пребивати у гостионици. Ту је пребивао и Глигорије Ранковић.

Једаред дошавши испред подне с кордона Ранковић каже потајно своме домаћину Кузману Грковићу; „Кузмо! знаш ли наопако шта је ново? Отишао ноћас капетан Радич у Турску оставивши овдје и ћесарску пензију, и своју породицу и стање и имање. Ето сад ми се јавио на унци у Зидини. Знаш, да сам се чисто обезнанио, кад сам га видјео са Србијанцима помијешана. Сад одмах морам јавити регементи у Митровицу. Све је поздравио и пуковника — обрштера —, а и тебе баш поименце, Кузмо, и твоју Јованку и стару попадију, и све.“ Кузман се на то насмија, и рече Ранковичу: „А знаш ли ти, господине, шта је још ново? Ја сам ноћас одвезао старог капетана Радича на Саву, јер ми рече, да и он има кордонска посла, пак кад смо дошли на Ненадов Брод, а он ми рече, да зауставим мало коње, пак онда куцну палицом својом трипут у жбице, и не постаја што би човјек очитао два — три оченаша, али оностранска ораница са пет — шест оружани Остружничана, међу њима и протопоп Марко, стиже к нама под обалу, и поискакаше Србијанци до једнога из оранице и приђоше к нашим колима. Онда и ми поскакасмо с кола те се ту изљубисмо и здрависмо, пак капетан пољуби мене у чело, и рече ми да се дома вратим, а он оде Бога молећи да брани своју постојбину од Турака.“

Кад то чу Ранковић, он се зачуди и рече му: „Мучи, Кузмо, то неказуј никоме, ако су ти мила читава леђа;

знаш ли болан, да би мртву шибу трчао само зато, што си га возио, акамоли што си се помијешао са Србијанцима, а знаш, да је контумац дигнут сад на четрдесет дана; ко зна шта би од тебе било, може бити, те би ти Нијемци зато и главу узети могли."

„Та већ" рече Кузман „ја знам коме казујем, а нисам луд, да се сам издајем без невоље, и ако нисам нимало крив, што сам капетана повезао, као и досад сто пута, и што сам се онђе са својим знанцима и пријатељима састао. Јер шта је мени до контумаца, кад ја видим и знам, да је све здраво, и да се за кугу нигдје не чује."

На то му Ранковић опет рече: „Е мој Кузмо, да је све право, као што би требало да је, било би до неба. Зар ти не знаш, да нам дође и заповијест од регемента, да се ни зашто више недају наши новци у Србију, ни за свиње ни за говеда и ни зашто, да се ћесарски новци не развуку, те нам их може најзад и овдје мало бити. Сад се не може купити за новце чопор свиња или целеп волова, већ га мора онај трговац из Србије поклонити нашем трговцу, почем су се они најприје погодили и договорили, пак му онда наш трговац ноћу шаље новце кријући и тајно, да зато наше власти не дознаду. Е сад да не пукне од муке поштен човјек, кад се тако ради, и наочиглед власт сама себи лаже; јер ко је видјео, да се из туђе земље примају на поклон чопорови свиња и целепи волова? А шта нам ваља мислити, кад знамо, да Њемачка не може без те трговине опстати, и не знам кад би се омрсиле и како би се мастиле Бечлије, кад би се чекало по нашој уредби, да нам свиње и говеда на поклон превозе из Србије? Пуцале би им се усне јамачно од сухотиње.

„Знам" рече Кузман „и видјео сам како се новци ноћу предају на Сави. И сам сам неколико кеса добио од земунског пивара Хадије и од Косте Добановчанина, те сам их као аманет носио на Саву и предавао Цукићу и Карамарковићу. А ево и сад су у мене још Караматини новци, да их предам Милану Рудничанину или Топаловићу, но не могу никако да их подесим на скели, да им докажем, да ми који ноћу изађе на састанак, да му додам новце. Ја сам нешто мало начуо, али нисам баш тако очито знао за ту кубуру до сад, а и не пачам се у свашто, да дознајем, јер сам слушао од једног Херака, кад сам био на Соколу уз Кочову крајину, гђе нашем Јоксиму Дабучанину рече; „„чувај се, сваштазнанче, да ти се не амбише глава пуна празнине, што ти неда језику мира, а језик га не да опет теби.““ То је било прије петнајест шеснајест година, али сам добро упамтио, и држим то баш за праву и лијепу истину, те се по томе и владам.“

Тако се они разговараху, ал ето ти им пивара земунског Константина Хадије са неким земунцем Милошем Урошевићем. Почем се по обичају здравише, рече Ранковић: „да вам не сметам разговору, ја одлазим и велим вам с Богом остајте!“ Но пивар му прихвати ријеч и ставши предањ рече му: „не сметаш ти, господине, нама ништа, и наопако би било, кад би још и од тебе зазирали у праведну послу, што се тиче наше браће оностранских Срба.“ Али Ранковић отиде, јер је помишљао, да ће бити јамачно и тајни разговора и посла, пак ако би после по несрећи нешто пошло по неруци, могли би људи и на њега зажалити права здрава, што би му било за муку, почем не бјаше ни налик на издајицу.

Кад Ранковић и на силу отиде, онда рече Кузман *земунцима*: „Ранковић је добар Србин и поуздан. Он неће кварити права посла.“ — „Знам ја њега, рече Хадија пивар „та он је друговао са мојим јолдом Илијом Новићем, што је сад капетан у Оточкој Крајини, и са мном се добро знаде; не бих ја од њега ништа тајио —, а Бог ме ће нам сад требовати. Инди, Кузмо, да ти сад кажем, шта смо дошли до тебе. Ваља од Дунава до на Саву амо довести два повелика топа и уз њих сву оправу, исто — барут и ђулета и картаче. У тебе је подвоз мали и слабачак, као у јединца човјека, а треба ће нам око десетак добрих кола, да се може што и натоварити и подаље понијети и сигурно одбацити. Но сад увардај, и казаћеш нам, може ли што бити брзо, јер такове ствари нису за стајање, ни да се поскитају, те да их гледи много очију.“

Кузман му вјерно говораше: „Ти мене, брате, добро разумљујеш, а и ја се осјећам, да нити су те ствари за свачије очи, нити је тај посао, да се по сунцу за дана ради, зато ћу се постарати још да данас нађем десетину поузданих кола у нашем околишту. А ви, браћо, као моји обични гости и трговци, што сте сваки час на скели, причекајте ме до мале ручанице, а може бити те ћу и раније доћи дома; само ми кажите, куд ће кола ићи и кад им ваља бити на рочишту?“

Они му казаше, да ако може бити, да још оно вече дођу код шуме Драже на крстопуће измеђ Карловчића и Петровчића, гђе ће се те ствари таки претоварити, почем су већ на Прокопљевића стану, а ту ће се и од њих двојице ма који наћи, што ће те ствари до Саве пропратити и тамо их предати браћи Србијанцима, те се по томе не ће ни они обадва ту моћи дуго бавити, већ ће га ма који од њих дочекати, да учини договор са Ранковићем због страже на Сави.

Тако се Кузман одмах крену и отиде у Бољевце. Ту имаде поузданих људи и више кола него у малом Јакову, те тако и састави у Бољевцима осмора кола, а у Прогарима нађе двоја и у Јакову двоја. Јошт је помишљао, да зар ако баш узатребају и још која, моћи ће наћи помоћи и у Петровчићу код Прокопљевића и код Вукасовића. Кад је све тако наредио и напутио био камо треба поћи и у које доба, онда се врати дома, и ту код своје куће још застаде пивара Хадију гђе се са Ранковићем договараше.

Оба га упиташе: „еда што? Кузмо!“ Он им вјерно казиваше, како је кренуо најбоља кола и напутио „и ако устреба“ рече „даће Јовичић и Јабучанин и волујска кола под велики терет, што одрже по 8—10 крста шенице.“ Онда му рече пивар: „Кузмо! а ти се сад, брајко, спреми пак ћеш на својим таљигама вечерас возити Ранковића, и понеси собом оне новце, ако тамо ноћас подесиш кога поуздана, да теслимиш Милану Обреновићу у Брусницу, тако те је поздравио Карамата. Пак сад, браћо, и ја идем Бога молећи у Земун, и ноћас још некамо и подаље, а ви радите, како вас Бог учи, аманет вам Божија вјера и правда.“

Потом се пивар опрости и отиде дома у Земун, а Ранковић се с Кузманом спреми, пак најприје и зараније мало прихватише се вечером и сједоше на таљиге те отидоше на Бољевачки вок, те ће обићи преки пут и Камарипте, пак ће се вратити истим путем крај Саве опет на Бољевачки вок. Тако су и учинили, и већ је био мрак у велике кад су се повратили и дошли чардаку на Бољевачном воку. Ту су мало и коње одморили, и причекали доба, кад им се ваљадо даље кренути низа Саву, да на рочиште доспију, кад треба.

Отален се дигоше, пак крај Крајне међе минуше и дођоше на чардак Тамнаву. Ту им је било рочиште. Како таљиге дођоше к чардаку, таки се јави стража питајући: ко је. Ранковић јој одговори; и тако му сиђе каплар, да га дочека по војничком обичају. Ранковић га упита: „Је л' ти Миљко друштво једнако и сложно?“ Каплар му рече: „Није, господине, једнако, е има један иновјерац, а за слогу не знам сам шта бих рекао, док ми ти не кажеш, јер ми је момак онако пуно поуздан, те се могу ослонити на њега, ма да игра глава.“ Онда му Ранковић каза: како ће неке ствари доћи на колима, што ће ваљати одмах браћи Србијанцима предати, и то ваља да остане као нека тајна, и ако влада то некако пропушта и кроз прсте гледа. Кад је то разумјео каплар Миљко Иванковић, вртећи главом проговори Ранковићу: „Аја богме! оправићу ја њега сад одмах у патролу до Остружнице са још двојицом, те да ми донесу глас од онога каплара за јучерању ону ораницу, што су у њој побегли неки Турци крај наше обале возећи се, и што сам их ја ту узео под стражу и од чардака до чардака послао до Земуна.“

То му је одобрио Ранковић, и он таки оне оправи у патролу, у којијем не држаше потпуно вјере, и још му Ранковић заказа, да сам собом пође у патролу тамо назад до Крајне међе, да срете ту колесију, и да тамо дочека ону патролу од Камаришта, и да је врати натраг, пак онда да се поврати и сам. Кад тако наредише, онда се спусти Ранковић и Кузман, да мало прилегну и отпочину. Но нијесу ни поспали тврдо, а већ зачуо се бахат конски и топотање од кола по земљи. На то Ранковић гурну до себе Кузмана, те се подигоше оба на ноге, и Ранковић отиде сам мало уза Саву на сусрет томе карвану. Али није ни сто реди корачио, а већ му наиђе Милош из Земуна у коб, те се састаше и повратише се назад на Тамнаву, а за њима вас карван од 14 добријех кола пристајаше тихо и мирно, како се само може помислити.

Како сва кола поиздолазише те и на број изађоше, онда Милош сиђе под обалу и три пута кресну и три пута се накашља. Иста три знака дадоше и Србијанци с оне стране на ушћу Тамнавском, и не постоја врло мало, а стигоше из Србије на овостранску обалу три велике оранице пуне Србијанаца, који одмах поискакаше из оранице на бријег и дођоше чардаку. Ту се браћа видјеше и познадоше. Из Србије је био прешао капетан Радич са протом Матом Ненадовићем, што му пред отом погину отац оборкнез Алекса из Бранковине пријеварно од Турске засједе, премда је јуначки главу замијенио своју.

Сви се капетану Радичу обрадоваше, особито Ранковић и Кузман Грковић, а зачудише се још и већма, кад дознадоше по ријечима, да је он те ствари с Милошем Урошевићем и са пиваром Костом Хадијом још поодавно уговорио, и за ову ноћ и баш ту према Палежу одредио рок и рочиште, да се донесу и да их он прими. Како су договорно и вјерно наредили, онако им је брзо и честито ишао посао, и напредовалису у свачему. Ту су се те ствари и лакше и потешке у часу пребациле с кола у дереглу, што по Радичу и по Проту с оне стране дође, и очисти се обала и од кола и од људи, као да никад ништа ту и не бијаше, почем је Радич и друге ствари с Милошем уговорио и препоручио Ранковићу и Кузману Грковићу, да се и опет постарају, да тако све на вријеме до руке дође. Ту је Кузман наметнуо Караматине новце Спасоју Карамарковићу, да понесе Милану Обреновићу у Брусницу; те тако сретно одбавивши и те послове, разиђоше се као сретна и честита браћа.

(Продужиће се.)

Одговор на „Мњење о Костићевој „Беседи“

од Глише Гершића и А. Хаџића.“ *)

У „Србском Летопису за г. 1864.“ наћи ће читалац на један чланак под насловом: „Мњење о Костићевој „Беседи.“ Заиста врло чудан појав, коме тешко да има слике и прилике ма у којој досадањој књижевности, појав превентивне цензуре у естетици. Тај појав имамо зафалити једној одборској интерполацији последњег става чланка 22. иначе врло брижљиво и објективно израђеног устава Матице Србске. Чудноватост појава тога намамила би већ сама собом сваког осетљивог присталицу новијег развитка наше лепе књижевности да се упусти у разговор и и у препирку о том предмету; намамила велим, ал' има у споменутом чланку изрека и пресуда, које ме приморавају на одговор, ако нећу да заслужим од болеће публике прекор напуштања самога себе, прекор немара према књижевној будућности својој, немара према своме позиву.

Допустите да вам приповедим о чему је реч.

Зимус удеси српска омладина, што се учи у Пешти и у Будиму, беседу у корист народном позоришту. Беседа је, чини ми се, чешког порекла. Од неколико година примљена је та забава од већине отменијег сталежа јужни Славена па и Срба. Елем тој ће већини бити познато, да је беседа забава, што се отпочиње уметничким предавањем, понајвише декламанкама, одзивима сјајно-тужне народне прошлости у песничкој души:

Ал' је надев у тог слада
Горки спомен слатки нада,

и наговестима недогледне перспективе мучне ал' утешније будућности:

Од зачина пеленова,
Таложи се слутња нова;

а да се свет опорави од необичног душевног напора, од сетног сећања:

Прими само заборава!

---

*) Види „Србски Летопис“ 1864.

завршује се забава игранком. Мени се тај начин благованке врло свидио, а особито ми се свидила тадања намера јој-народно позориште, те наумим попратити је једном песничком парафразом.

Сваколика вештина, па и песништво, своди се на две дијаметрално ускосне силе, на овапућивање мисли и на овамишљавање пути; слога ти двеју сила зове се форма, облик.

Мој тадањи задатак беше: овапутити мисао.

Беседа је по примљеној форми врло згодна за персонификацију. Појасом одмора подељен је и њен организам, као и човечији на два дела на торзо и на ноге; то је био сукцесивни основ подељењу моје „Беседе.“

Наше народно песништво опада. Ми аустријски Срби можемо се о томе уверити на свакој слави, на сваком вашару; а да је так и по другим крајевима сведочи нам четврта књига Вукове збирке (да је корисна наша књижевна трговина, пета ми још није дошла до руку), јуначки споменик војводе Мирка и други споменици певачки и казивачки епигона, што покаскују за крилатим горостасима косовским и ајдучким. Нашто те инсипидне потрагуше? На што та силом попевавања? Нема ти сметеније и неспретније, него кад ти се сељакуша стане пренемагати, мазити и кокетовати; бадава јој говорити да јој то недоликује, да није за њу, аја! јединица је, а јединица мора бити маза особито у српској кући; ту нема друга лека осим конкуренције, јединичење мора престати; а кад су родитељи већ у годинама, кад је родачка сила усанула, боме ту немаш камо куд, већ мораш узети и коју добру туђинку под своје. Стара вековита јабука дријаде народног песништва мора се каламити; што странији каламци, само ако су племенити, тим боље. Треба упознати српску вилу са страним, поноситијим, угледнијим, дотеранијим јој другама, да позна многу милину своју, коју је већ била занемарила, па тек онда да и она пристане уз остале. Долази време да се бојишта преруше у позоришта, намастирске славе и вашари у текелијне светковине, прела у беседе. Код остали народа, који се сада заједно с нама отимају у просвети, а који немају тог народног песништва, што га ми имамо, код оти би можда то подсвојавање дотеранији туђинака било опасније; за то ћемо опазити у ти народа да им је лепа књижевност и вештина или слепо пошла трагом страначким те клеца од милине ако је отменија заштитница удостоји потапшати по рамену, или се још копрца и јуначи, одбија тврдоглаво сваки савет туђинкин те тиме баш показује да је се боји. Ко је богат, нек се не боји од задуживања, одужиће се кад било, а на што да скомрачи кад му се може, на што да се после каје ако се прилика доброг пазара ил' вештога грошићара никад више не врати. Само жебрак није кадар задуживати се.

(Свршиће се.)

Љубистан.

(Из „Слоге.“)

Лепа слико, засађена,
Оплетена, искићена
Сановима века млада
Мирисима негована
Ружичнога мога нада
И пролетног, зорског сана,
Љубистанче мили мој!
Кад ми мине живот млади,
Успомене драге ради
Коме ћу те дати — ој?..

Још у моме добу младом
Жељним оком душом радом
И поздравом будућности,
Поче станак од милости,
Поче градит' и китити,
Са зелени венци вити
На ливади душе младе
И са гласом од песама
Веселити слатке јаде,
Успомене мили дана.
Да леп беше мој љубистан,
Станак драги од милине,
Са зрацима осјајкиван
Мирисаве месечине.
Ал' слобода мога рода
На врати је љубистана
Са калпаком од јунака
И с уздахом са усана
Закуцала смерна, лака;
Па се горко растужила,
Па је горко засузила...
А боли су разапели
По души ми од горчине
Бледи шатор ладовине,
Да под њиме дух мој смели
Снове тужне будан сања
Од кунећи нарицања...
Па када би касти знао
Све те тужне, тешке снове,
Све те тужне, тешке боле
Било би ти, свете, жао

И ти би се заплакао;
Па ако ти око никад
Суза није познавало —,
Срце би ти заплакало...

Лепа слико, негована
Пољупцима тешка сана
Из болани тужни дана,
Што те љубим тако — ој!
Кад ми мине живот млади,
Кад погинем с моји јади,
Твоје лепе среће ради
Чувај, роде, дарак мој!

Милан Ђорђевић.

Књижевност.

Сеоба Србаља, драмат у пет делова од Ђорђа Јакшића. У Новом Саду епископска печатња. 1863.

Наша је драматска литература још слабачка и малена, тек куша слаба крила, тек полази непоузданом ногом. Као год што би врло лакоумно било детету одрећи будућу мужевност и поуздан корак, те га у преитреном негодовању отурити и одбацити, тако би исто наша критика неправо чинила, кад би од наших садашњих драмских умотвора искала, да се одма могу упоредити са најбољим и најсавршенијим у тој врсти, те да их зато мери по најстрожијем мерилу драмске уметности имајући пред очима оне класичке узоре енглеске, немачке и других драмских литература. Скока нигде нема, неможе га дакле ни у нас у драмској уметности бити, па је дужност критике ту околност и према томе стање целокупне књижевности наше од те врсте на уму имати, ако ће да има не само теоријске него и практичне вредности; ваља само помислити, колико фава има проћи од Аћима Вуића до Шекспира и Гета. С' тога гледишта и ми полазимо при преценьивању драмских производа наших, те зато нити ћемо при изрицању коначног суда и оцењујући колико у обште које дело за нашу литературу вреди, стајати на површју данашње светске драматургије нити би ради да наиђемо на осетљива песника, који би се од критика можда више повређен нашао него ли користио, и коме би могла наша на добро смерајућа критика више можда вољу убити нежели саветом на руку ићи. То је с' једне стране; али с' друге стране држимо опет, да би се звало претерати у тој дискрецији и практичности критичарској, кад се не би мане одкривале и кад би се пустило, да какав погрешан правац заразн, да укус далеко застрани, да мана каква дугом практиком постане уобичајеним правилом па онда тек да какав критичар стане као пророк у пустињи вапити и укорењене болести с' муком лечити. Зато ваља сад још критика да свеже једно с другим, те да критикујући и саветујући, како кад зна и уме, ипак не пређе горепоменуту границу и обзир у оцењивању. Оволико као увод.

Узесмо да проговоримо нешто о „Сеоби Србаља“ од Јакшића и ма да је још пре две године изашла на свет, ипак не држасмо да се може закаснити прецена при драми што је Матицом награђена са 100 дук. и то на препоруку мужева, који спадају међу главне познаваоце драмске уметности у нас, дакле је дужност а уједно и право критике такво дело изближе промотрити, јер га несме никако муком прећи, што при овоме делу скоро тако изгледа, јер осим критике у „Видов дану“ од г. Ђ. Малетића незнамо да је у икојем овостраном србском листу било обширнијег *разговора о тој* драми. А најпосле држимо, да је пробитачније у место самог сувопарног и према нашој естетичној књижевности и публици доста незгодног и тегобног разлагања теориских естетичких закона и правила, да је пробитачније критикујући поједине умотворе практично учити уједно и теорију и естетичне законе, што су нашој књижевности без сумње нужни.

Да видимо дакле у кратко садржај тога „драмата,“ о коме мислимо говорити. Ево садржаја или фабуле: Љубиша „први жупан србски,“ што је бегајући испред аварског робства и од раздора са брагом му Владимиром, из Бојке извео народ србски, који је уз њега пристао и који „га безгранично љуби“ те „куд он хоће, тамо и он јури,“ те пошто је с народом пет година потуцао се овамо и онамо, опет га води натраг у Бојку, занесен силном љубављу за Лалом, што је „у прадедовској Бојки“ остала; у првом дакле призору народ је на путу, на сеоби и то на Дунаву, и ту се неким главарима а и многима од народа допадне земља и суседство, те оће да остану ту; Љубиша пак оће силом у Бојку, да још једном угледа Лалине очи чарне; међу главарима, што нису уз њега и што му завиде због силне љубави народне и жунанства, међу њима је Белуш најјуначнији и најопаснији, и тај оће свакојако да се освети Љубиши због „самовоље“, да му дође главе, те да он постане жупаном, а још му подрани освету и мрзост према Љубиши и то, што му је овај и нехотице љубу преотео. Љубиша одреди, да народ сам реши, оће ли остати или се вратити у Бојку, те сазове народну скупштину, у којој већина народа сасвим пристаје уз њега, само Белуш и уз њега неколицина главара противе се томе, и кад већ хтеде рад тога међу Белушем и Вуком, који уз Љубишу беше, до крви да дође, онда Љубиша, да се неби проливала крв братинска, чини жртву и реши, да се остане, а народ је одма опет уз њега за останак. Међу тим чује Љубиша да Авари са братом му Владимиром заједно долазе са силом целом, да ударе на њега и да га потру, диже народ на оружје, победи Аваре у битки, брата Владимира у удвоју убије, а Срби, што с Владимиром дођоше, покорише му се, те тако се победоносно из боја врати. Међутим је једнако Белуш мислио и гледао, како ће Љубишу смаћи и престола му се дочепати, а у томе му помагаше највише подмукли зликовац Блашко, који му најпосле предложи да Љубишу отрује и то да свећеника са обећањем да ће постати првосвећеником наведе, да он Љубиши при жртвовању боговима отрова у вино нацеди. Блашка донесу рањеног из боја, љуба му Перуника око њега лебди, а он у бунилу самртничком, јер му ране беху самртне, каже сав план, што га је с Белушем сковао, како ће Љубишу отровати; Перуника одма отрчи, да то Љубиши јави, али дође баш у томе трепутку, где је Љубиша већ отров попио те умире. Босиљка, љуба Белушева, што му је Љубиша отео, дође, те се и она над мртвим жупаном отрује; Белуш свећеника прободе, а њега опет Вук као одкривеног отровника. Седи главар Драгош постаје жупаном. Тиме се комад свршује.

Јели то историјска драма? Песник није метнуо „историски драмат“, али му је дело са наградом за „историјску драму“ расписаном награђено а и по самоме наслову и целом садржају види се, да је песник хтео томе распису да угоди. Са обштег естетичног и уметног гледишта зацело то питање нема никаквог значења, јели која драма историјска или није, јер се од драматика само иште, да му дело има естетичне вредности, иште се појетска истина т. ј. унутрашња вероватност и природност. и ништа више, јер неможемо искати од драматургије, да нам доноси драматизоване историје или кронике, нити да нас она историји учи. Али ми морамо пред очима имати још и друго нешто, а то ћемо овом приликом у кратко разложити.

Лесинг истина каже „да немамо у позоришту учити, *шта* је овај или онај појединн човек чинио“, и да „је цељ трагедије млого филозовскија него цељ историје и да се зове понизити јој право достојанство, кад је начинимо тек само панегириком знаменитих људи или је још и злоупотребимо зато, да нам народни понос подрањује.“ Он, као што већ рекосмо, са обште-естетичног уметног гледишта има право, али ту има за нас још једна страна, а то је посебна народна страна те целе ствари.

У народа подмлађених, пуних чиле фантазије и топлог *свежег осећања*, у којих се историја, као будилница народне свести и народног поноса, још мало чита, у таквих је народа нарочито у епохама, у којима се ране више од прошлих успомена и будућих лепших изгледа, у њих је зацело велика благодет то, кад имају у драмској књижевности својој циклус од историјских драма у строгоме смислу, где народну повесницу своју гледе, у живој уметничкој слици, те их час раздори и поразе потиште час опет велика дела и узорити примери подижу и одушевљавају. Таквим је народима то не само благодет него и потреба. Ту нам је најбоља сведочба Енглеска са својим Шекспиром и његовим историјским комадима. Тома Хајвуд писао је 1612. г. „апологију за глумце“ и из тога се списа најбоље види, од колике је вредности по енглески народни понос и по одржање и подизање патриотског духа у народу била та, као што је Шлегл назива, велика драмска епопеа, која лежи у Шексвировим историјским комадима. Ко оће још боље о томе да се увери, нека чита међу осталим шта о томе пише Гервинус у свом делу „о Шекспиру.“ На колико је онда у оно доба енглеског живота било то за енглески народ велико благо народног духа, у тој истој мери имају те драме и сад још за Енглеза значење своје, кад већ државници као Четем и Мербору признају да им је Шекспир први извор њиовог историјског знања био, кад се Шекспирове речи небројено пута у парламенту наводише и наводе.

У тих је драма наравно то опште политично-патриотско значење много веће, него ли њиова естетична вредност, те у колико од ове последње губе, толико у првоме обзиру опет добијају. Да богме да ту треба такођер и шекспирски дух, који ће знати с' једне стране тако схватити велики историјски живот и мисао политичну, које је носилац поједини јунак, али и с' друге стране опет не занемарити ни психолошку и индивидуалну страну, као што је такођер у историјским драмама тога генија налазимо. У нас су сада зацело такве повестничке драме нужне и писац ових врсти баш држи да је потребно испитати при драми, која као и „Сеоба Србаља“ оће да се назове историјском, је ли она то збиља или није, јер од решења тога питања зависи у многоме суд о њојзи. Ако је збиља историјска драма у смислу, што га горе разложисмо, онда се свакојако мора узети у обзир: прво њено горње патриотско значење при одређивању важности њене у нашој књижевности, ма да би јој естетична вредност у неколико и мања била; а друго мора се онда при оцени уметничке драмске стране свакојако узети у обзир, да су песнику при таквој важној и значајној историјској фабули више везане руке, да му је створна снага у нечем сапета, и да се не може при израђивању драме са строго историјским градивом тако слободно мицати, да му није тако отворено поље за занимљиве заплете и одплете, за катастрофу, која сву пажњу и сав интерес затегне, као што је у каквој измишљеној радњи, или при каквом историјском митусу као што је Хамлет и Макбет.

И због свега тога, што наведосмо, свакојако држимо да је нужно означити, јели збиља „Сеоба Србаља“ историјска драма у строгоме смислу. Ми дакле одма кажемо да није, него да би се највише могла уврстити међу историјске бајке и скаске, које спадају у магловита предисторијска доба. Факт је историјски једино само сеоба, али нити се зна мисао, која је народ или вођу његовог руководила при тим разним сеобама, нарочито при тој другој сеоби, нити је пак икаква личност искочила ван површности осталог ондашњег србског света, те да би била какав особени, обележен историјски карактер. У тој драми дакле нема историјског нимало, па ни имена нису, шта више могло би се баш казати, да је песник и против оне историје, што је о томе имамо, погрешио, пошто ту први жупан гине без порода и наследника, него иза њега сасвим други главар долази, а Конст. Порфирогенит баш изриком каже, да је иза жупана дошао му син, па унук и т. д. дакле да је наследан престо био.*) Но у осталом то нема овде толико значења.

До тога дакле резултата дођосмо, да драма није историјска и тиме можемо пре искати од песника, пошто је појетском стварању и фикцији сасвим отворено поље било, да јој естетична уметничка вредност тим већа буде. Да видимо.

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Како живи сада стари цар наш Фердинанд?

Касна јесен доведе обично у ческу престолницу милог госта, којег и мало и велико, и старо и младо, и Чеси и Немци једнако поштују и цене. Тај је гост Фердинанд цар и краљ. Седа круна долази обично у октобру на бубенцку станицу крај Прага и драга му је воља да је том приликом „вас у срми и сувоме злату“, што иначе тек о дану свога рођења чини.

Мала станица бубенцка искићена је том приликом свечано. Поглаварство варошице поздравља добродошлицом негдашњег главара земљи, који своје највеће задовољство у томе налази, да прегледа војнике, који му чине почаст при доласку.

---

*) Г. Малетић у својој критици то одриче.

Цар проводи лето у два своја летњиковца: у Рајхштадту и и у Хохкоричу, па као што је добар газда а још бољи ботаник, то обилази о лепом времену брда и долине да надгледи шта му раде млађи по добрима. Прво му је питање: какве је ко народности од млађих његових. Кад је ове године то исто и од једног младог свог званичника питао, а овај му на то поношљиво одговорио да је чех, смешио се добростиво и одговорио је у бечком диалекту, којим обично говори: „Лепо и красно што ви што је ваше тако волите и поштујете!“

У прашком двору дочекују цара придворници на степенима. Милост царска има за сваког од њих по једну слатку реч или мио поглед. Особито му годи ако га при доласку његовом у Праг поздраве и главе различитих власти. Том приликом хоће да се упушта и у поверљив разговор. Тако је једном при подобној згоди бившег градоначелника дра Ванку питао: „Но, како сте, драги мој градоначелниче?“ па кад му је овај одговорио: „Ваше Величанство! не знам где ми је глава од тешких послова!“ рече му танкајући га по раменима: „Ја чујем да сте ви богат човек, па тако за што не учините као и ја: дајте се пензионовати!“

Др. Ванка послушао је цара и сада други води бригу о благу и напретку прашких грађана.

Јако иде у вољу „старом цару,“ као што га пражани зову, кад га прво вече по доласку војничка свирка поздрави. Обично је да му се та почаст у подне чини тринут преко недеље. Чим свирка под прозоре, а и цар на прозор да слуша и да се наслађује звуцима свирке.

Кад дође време да се стража у двору мења, стара, крунисана глава је на прозору да прими поздрав војнички од капетана, који стражу предводи. На те се поздраве цар тако научио, да је једном, кад је неки капетан из незнања пропустио то учинити, од жалости узбуђеним гласом свом придворнику рекао: „Шта сам томе човеку згрешио, да ме не поздравља?“ Од то доба, јако се пази да се то више не деси.

Од три године цар више не полази позориште. Пре је ишао ако су давали какву оперу или лакрдију. Најмилија му је опера била: „Александро Страдела,“ а од лакрдија: „Једна соба са два кревета.“ Кад му је брат Фрањо Карло у Праг дошао, то би њиме заједно у позориште одлазио и ту би се оба брата по гдекад тако од срца слатко смејала да би цела публика морала уз њих пристати.

Добро срце царево благосиљају на све стране: нема у Прагу завода са добром цели којег цар не подпомаже а и другима чини добра на сву меру. Да споменемо само што у Прагу иде од уста до уста како је царска милост једног сиротана сретним учинила.

У Прагу је живело неко сиромашно чивутско ђаче, којег је сиротиња тако притисла, да већ није знао шта да ради. У невољи му паде та сретна мисао на ум да честитя цару дан рођења његова. Напише неке стихове на чивутском језику и преда их цару, описујући му у кратко своје јадно стање. Цар је неко време прегледао цифраста писмена па му после смешећи се одговори: „Истина да не умем прочитати, али ми пажња радост причињава,“ и одари царски чивуче, које у својој радости, да још једном огледа срећу своју, метне на лутрију број дана кад је пред царем био и број своте којом је одарен и — — добије.

Пука сирота постаде богатим човеком за један дан.

Цар се шета обично између 11—12 сати по Грабену или по Росмаркту пешке. Просто се облачи, у очима му блага ватра гори, а уста му се непрекидно осмејкују. Сваком се јавља, још и последњем надничару, који одмах чим га спази лулу из уста вади а шешир са главе скида. Ако му се у тој шетњи што у *излогу где до*падне, распитује и купује и са сваким познатим, с којим се сретне, по неколико речи проговори. Обично га читава поворка љубопитљиваца прати, чим се укаже. При такој једној прилици десило се пре неколико година да је цар ходао с ружом у руци у априлу месецу. У тој својој шетњи сукоби се са једном женском, која је девојче за руку водила. Обоје стану и поздраве цара дубоко се поклонивши. Цар бацивши поглед на девојче, које је лепо било као пролеће, пружи му ружу рекавши шаљиво: „Пупољку ружу!“ И матер и ћерку јако је обрадовала ова ретка царска милост, којој су сви завидили, који су се ту придесили.

Девојче је верно сачувало поклон и ружа је — — нову ружу донела.

Пупољак се развио кад му је дошло премалеће: девојче је заволело момче.

Момче је то сиромашно било, имало је лепих знања али мало среће.

Мати не хтеде дати своје кћери том момчету, а девојче стаде вехнути, поче се губити.

У тој тузи дође јој сретна мисао у главу. Оде цару, рече му да је она оно девојче, што је од њега ружу добило, покаже му осушену ружу и потражи мелема јадима својима. Цар се смешио на те речи и одговори: „Само идите с миром, драга моја, помоћи ће вам се!“

После неколико дана намести цар на једном свом добру момче, које одмах узме девојче са осушеном ружом. Сува ружа и сада се чува у њих као темељ среће им!

И трговина и промет боље цвета када цар у Праг дође. „Хвала Богу!“ рећи ће трговци и занатлије, „цар је опет у Прагу, моћи ћемо коју крајцару заслужити!“ И заиста цар Фердинанд радује се у души, када може коме помоћи или прилике дати да што привреди. Па за то и цео Праг као из једног гласа жели: „Да Бог да нам стари добри цар још млого година у миру здрављу и срећи проведе!“

Писмо уреднику.

Смешни се случајеви кад кад међу људима догађају, тако смешни, да би човек скоро веровати морао, да не бивају без ђаволског уплива, и ја несумњам да се и он сам, (буди Бог с нама!), кад му за руком испадну, по триред левом руком прекрстити не мора, сам се себи дивећи, како их је умео тако љуто измаџарити.

Јоца Намицкалов из М. кад су Маџари њега и јошт неке ограниченије Србе у тој намери обштинским представницима направили, да би надмоћије у селу добили, и по својој вољи располагали, (као што и сад раде) а он (златан је) с декретом у руци све иде од рогља до рогља те га људима показује и пренемажући се говори: „Ето браћо! други плачу за овим, а мени се само намеће! И гледајте, молим вас, ја прејурио већ толико година пак нисам знао да сам паметан, ал кад су мене господа за обштинара изабрали, то мора бити да ја нисам празна глава!“

Скоро од слова то се и самном десило; јер кад ме је овогодишња главна скупштина за члана књижевног оделења изабрала, да делом и саветом подпомажем процветање србске књижевности, ја сам се чисто пренеразио шта ме је снашло, и при свој известности моје ненаучености, морао сам најпосле на те мисли доћи, да ваљда има и чудеса на свету, те да сам се случајно преко ноћ без мога знања у каквог философа и књижевника претворио исто тако, као што је негдашњи „Позор“ Србе без њиховог знања у Хрвате претварао. Ова је вера тим већма код мене корена заватила, што сваки паметан човек и без мене зна, да би то била највећа дрзкост само и помислити, да би главна скупштина мене међу научењаке помешала, кад неби увиђала, како ће без мога саучешћа србска књижевност јошт већма рамати, него што је досад рамала због јотовског, унијатског, пóшокчавајућег, од прилагања на „Матицу србску“ одбијајућег, од Бога и сви паметни и православни људи проклетог правописа!

Из досад говореног јасно се види да ту нема шале, него да ја „безпрекословно,“ као и онај представник, морам бити врло промућурно створење, и да ми нико неможе замерити ако кажем: ја сам научен! ја сам списатељ!! Јесте, тако је то, и од како сам се о том уверио, изгубио сам моју урођену смерност, и постао сам врло налик на неке наше новије списатеље, који су тако јако забраздили, да они знају не само оно што незнају, него и оно што никад знати неће!

Боже мој, да лепи цокула, које је главна скупштина у мени нашла на којима ће србска књижевност и просвета својој мети *путовати*! Да дивни штула, које ће се овим двема сестрама под ноге подметнути! Ту ће тек да буде батргања и у кринолин заплетања! Ту ће да буде падања и њокалице разбијања! и то млого ваљанијег него кад су се шантави Гавра и шантави Паво утркивали. Наши стари који су књижевност само на здравим ногама ценили, оваки шанадан напредак просвете никад ни у сну сањали нису!

Али тако је, шта и шта човек у овом срећном веку доживити неће! Негда се држало да наши стари сиромашни ни од кога неподпомагани списатељи имају својих заслуга, и да поштовање свога народа заслужују, но љуто се преварише они, који тако мислише; јер списатељи садашњости који у толико више наше поверење заслужују, што су као и ја чланови књижевног оделења, у својим предговорима јасно доказаше да стари списатељи у сравнењу са њима нико и ништа нису, и они ослањајући се на своју (по њином мнењу) урођену даровитост, без велике муке и науке књижевну славу под аренду узеше, и не само у народу име стекоше него се јошт показаше да им и трговачки дух не оскудјева.

Овај начин поступања са старима знак је да међу нама цивилизација напредује, и ако идућа генерација ваљанија списанија садашњег нараштаја тако исто узцени као што смо ми наших старих оценили: то ће бити најјаснији доказ, не само да су наши потомци јошт даље него ми у просвети и поштењу дотерали, него да смо и ми при свом садашњем уверењу о нашем списатељском достојанству такођер нико и ништа били.

Лепа радост до душе кад човек у будућност своје списатељске славе погледи и увиди како га известно безсмртије очекива. Та сама га та помисао већ гони да своју ревност, ма и гладан био, удвостручи, те да идуће у признавању нама равно колено усрећи са дивним производима свога изванредног ума. А шта ћемо рећи, кад осим пренумерације књига, која је тако издашна, јошт и материјално подпомагање „Матице србске“ у призрење узмемо, које наши стари имали нису, а које садашњим књижевницима у общте екзистенцију осигурава? Е, онда, мислим, да смо сасвим на чисто, који је сталеж међу Србима најсрећнији како овога, тако исто и онога света!

(Продужиће се.)

Књижевне белешке.

* А. Сандић, који је превео књигу „Бартенштајнов кратак извештај о „илирском народу“ итд.“ јавља да се на исту није скупило ни сто предплатника, те с тога продужује рок предплати до 1. Новембра о. г. Књизи је цена 1 фор. а. вр. а предплату на њу примаће радо и уредништво овог листа.

* Стара наша познаница „Даница“ саопштила је у своме последњем броју (27) ове саставке: Моји пабирци, од Ник. Боројевића. — Мила успомена. Новела. — Је л' и то… од Мил. Андрића. — Иван грозни. Приповедка од грофа А. К. Толскога. (Продужење). — Њен поглед, од П. Д. — Женски и мушки карактер. Превела Ленка. — Историја стенографије. По Г. Лоренцу. — Подлистак. — Књижевност. — Гласник. —

* Нашег песника Лазе Костића приповетку „Минехаху“, која је 1860. г. у „Даници“ изашла, донео је овиx дана

мађарски књижевни лист, који сваки дан под насловом „Fővárosi lapok“ (престолни листови) у Пешти излази. Преводилац, Јосим Соколовић, заслужује свако признање, што је свој посао тако лепо извршио. Исти преводилац дао је и лане у истом листу печатати „Видосаву Бранковића“ приповетку нашег песника Јована Јовановића у веома добром преводу.

* У „Народном наст[illegible]нику за г. 1866.“ Којег је издао у Пешти Коста Јосифовић, саопштио је Милован Јанковић неке народне песме. Пред тим песмама говори нешто о нашим напевима, што држимо за вредно да за то и други знају. Те мисли своје казује овим речима:

„Саобштавам овде неколико народних песама за певање. Уз ово напомињем, да ми је одавно жеља пространије проговорити о нашим народним попевима и о послу покојнога Корнелија Станковића у овој струци. Незнам хоће ли ми се и кад ће ми се ова жеља испунити; али засад изјављујем овде ову мисао: да би наше народне попеве, а тако и игре најбоље могла распространити по народу наша позориштна дружина. Неби мала корист била, кад би гдекоји члан њен научио и у гусле свирати, па да и уз њих по народу пева. Нека се нико од оваких послова нелиби; зашто све што се још у народу нашем као аманет наше старине налази, све је то крвљу или сузама наших дедова заливено и освештано, па зато и треба да нам је свима свето и драгоцено, да се тим аманетом поносимо и оживљавамо, да га од пропасти с побожним чуством чувамо и након себе млађима остављамо. На ово моје неколико речи несумњам да неће обратити озбиљну пажњу нащ врли и у истину родољубиви управитељ позориштне дружине г. Јован Ђорђевић, који је и досад чланове исте дружине умео учинити поносним и ревностним апостолима народног духа и рођене народне просвете. С тога се њему највише и обраћам овим речима. Само ћу још то приметити, да треба бирати и играче, а нарочито певаче, који умеду са смислом и с чуством да предају игру, а особито попев ономе, ко жели да их прими; јер — колико сам ја опазио — лепота наших народних игри, а особито попева тек се онда може познати и разумети, кад се са чуством, са душевним изразом игра или пева.“

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ЛЕПА ЕВА. С француског од Јове Миловановића. (Друго име: забавна читаоница. Издаје књижара В. Валожића. I. Лепа Ева) Београд, у државној печатњи. 1865. на 8-ни стр. 160. Стоји?

УПУТСТВО ЗА ЧИТАНЂ СВЕТОГА ПИСМА старог и новог завѣта. Написао протосингелъ Никанѳръ. Београдъ 1865. на 8-ни стр. 358. Стоји 4 гр. или 40 н. а. вр.

ТЕОРИЈА ПРОЗЕ, осветљена примерима за ученике виших разреда у гимназијама кнежевине Србије. Написао Владимир Вујић професор. Прегледала и одобрила щколска комисија. Београд, 1865. на 8-ни, 136. стр. Цена је 2 гр. пор.

МАТЕМАТИЧНА И ФИЗИЧНА ГЕОГРАФИЈА за средње щколе. Из вище немачких ауктора саставио Ђ. Мищковић. Прегледала и одобрила щколска комисија. Са 5 литографисаних слика. Београд 1865. на 8-ни. Стр. 112. Цена је 3 гр. пор.

ЗООЛОГИЈА по Милн-Едварду, Агасицу и Лајнису. Написао др. Јосиф Панчић. Прегледала и одобрила щколска комисија. (Други наслов: Јестаственица за ученике велике щколе. Део први: Зоологија. Београд 1865. На 8-ни. Стр. 364. Стоји?

ЦРНЫЙ ЯСТРЕБЪ. оригинална драма у 3 раздела, списао Ф. Р. У Београду 1865.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, које не свет издаду, по један примерак или бар подпун и веран наслов сваке књиге.
У.

Садржај.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка, од Јоксима Новића Оточанина. — Одговор на „мњење о Костићевој „Беседи“ од Глище Герщића и А. Хаџића. Л. Костић. — Љубистан од Милана Ђорђевића. — Књижевност. Сеоба Србаља. — Подлистак: Како живи сада стари цар наш Фердинанд. — Писмо уреднику. — Књижевне белешке. — Библиографија. —

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија У Новом Саду 1865.

Број 2. У НОВОМЕ САДУ 20. ОКТОБРА. **ГОД. I.**

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ: десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА: на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка.

Истинита приповијетка од г. 1806.

Од Јоксима Новића Оточанина.

(Продужење.)

Ранковић је путовао са Кузманом низа Саву на Орах, а одатле на Унку, гдје их је већ ухватио и дан, а ту их је срела патрола она тамнавска враћајући се од Остружнице. Ранковић упита фрајта за оне Турке, што су одозго бјежали од некога низа Саву у Земун. Фрајт му каже да су синоћ сви изгинули од Остружничана, да им се незна ни трага више. А кад Ранковић дође с Кузманом на чардак према селу Остружници, ту му каплар јави новину по дужности: да је синоћ путовала једна ораница са једно 10—12 Турака, но некако их запазише Србијанци, те одонуд тајно јурнушеи из ненада нападоше на Турке и прије их исјекоше, но што смо им могли отрчати у помоћ са чардака, а било је и много Шумадијнаца око 20—30, ако их није било и више. Тако је каплар говорио по дужности пред својим момцима и пред Кузманом, а послије је казивао вјерно, како је протопоп Марко и капетан Вићо с неколико друга прешао, како је казао да ће сјутра скела возити, но да поручимо латовима, да изађу на Саву порано. „Тако смо се разговарали пред Турцима, а на само нам рекоше Србијанци: да су то Шабачке крвопије ти Турци, што су тамо сиротињу рају кињили и мучили свакојако, пак су сад измакли, да утеку у Биоград, да се оданде бију са Србима; већ да треба те безвјернике и силеџије све изнад ушију јатаганом, да не чине пакости Хришћанству. „Е господине“, кажи ти мени, још рече каплар, „у коме Србину неби ускипјела крв, кад то чује, а зна, ко су му браћи Турци. Ја сам им повладио, те их све повезаше и одведоше преко Саве, гдје су их исјекли, и понабијали им главе на коље. Ал и да им ни сам повладио, они би то исто и силом урадили, почем не смијем пустити никога одонуд да иде у село прекорачивши контумац, и да тамо иште утецишта.“

Кад саслуша Ранковић каплара Јакова Илијћа, којино се и родио у Остружници, и рођак био протопопу Марку, онда му рече: „Мучи море, не говори никоме ништа, како је било, већ онако, како је по нас боље и како власт хоће, да се не ломимо са којекаквим изговорима и да не разбијамо главе Бечу, што нам тако иде на руку, да боље бити неможе, јер све пропушта и даје, али само ваља разборито и паметно да бива, пак смо сви чисти од најмањега до највећега. А на празно нека душмани нагађају, и нека се по вољи изландају, али јамачно нити ће изландати шта језиком, ни изклимати главом.“

Тако разумљиваше старији млађега, да му немогаше млађи ништа разрећи, но само га слушаше. Све је било мудро и договорно и сретно и напредно. Као што је Ранковић био, сви су онаки били и други Срби официри Сријемци и Банаћани, а и ћесарија је вољела, да се Турци сплету у домаће ратове у оно доба, кад су они једини пријатељовали конзулу Бонапарту и Францезима — те се по тој политици гледало кроз прсте Србијанцима, и добијали су помоћи из ћесарије у свачему, а и свијету није нико кратио, да прелази преко Саве, и да Србијанце обучава, како ваља оружјем владати и војевати, и подносити се на правоме мејдану, кад се војске ударе, и кад се дијели земља бојем и јунаштвом.

На врху Ваљевске Посавине у Палежу на Колубари као у касаби — варошици — било је и Турака, и била је ту једна џамија, а уз њу је био и Хоџа по имену Мурат, те су ту турковали као у по Анадола. Али кад се Срби дигоше на оружје, те побише и растјераше Турке, што су се хтјели да се одомаће по селима и по малим варошицама, пак ред дође и на Палеж, те и на њега удари Јаков Ненадовић и синовац му Прото, и побише све Турке до једнога: само остаде хоџа Мурат, који је и отприје био пријатељ Србима, а сад се покрстио, и Јаков му као крштени кум надјенуо име Миленко и своје му презиме поклонио, те се и писао Миленко Ненадовић. Тај је човјек био Србима од велике користи. Он им је тумачио књиге, што су србске страже хватале, те су по томе дознавали Србијанци, шта Турци смјерају. Он им је писао измишљене Турске ферм ане, те су се као султанова воља чатили по земљи, да се дахије и силеџије бију, и сам падиша да пристаје уз Србадију, те по томе се и они Турци прикупише у Српске логоре, као султанови људи, што су се поразбјегавали били од страха дахијскога.

Тај је покрштени хоџа, а прави Србин Миленко Ненадовић, за ту буну на Турке мени овако приповједао:

„До Кочове крајине, или Лауданова рата, живили су Срби с Турцима кад како, и лијепо а и ружно, еле се могло некако животарити, и по невољи слагалисмо се. Срби се прибојавали кадија и муселима, а Турци се плашили од хајдука и од пизме и од освете, пак се кубурило, и *није било*, да се рече: неможе бити црње.“

„По великоме рату и почем ћесар напусти Србију и по земљи градове, кад дође Хаџи-Мустај-паша, било је по народ још боље, јер није смјео Турчин рајетина попријеко ни погледати, а некмоли му што зло рећи и злоставити га. Тај је везир давио по читаву поворку — 10—15 — Турака за једнога Србина. Под његовом управом живиле су добро и спахије и раја, а за читлуке и за јарамазе нико није ни мислио. То јаничарима није ишло у рачун никако, јер од паше нису смјели крочити у село, акамоли набахивати на спахије, да их глобе, те да живе мукте. Јаничари су као војници довијека под везиревом руком били по градовима и по већим варошима, и по томе им је била власт у рукама, ако се или сложе с везиром, или се дигну на њега, те га надјачају и уклоне себи с пута, да им не смета као поглавица. Кад се нису могли никако сложити са пашом, и кад су видјели да се мораду или селити из Србије и тражити себи згоднијег везира, који ће им повољити и допустити, да се поскитају по народу и да смију ударати на спахије, те живјети мукте и обогатити се, или да баш мораду заратити на султанова већила у граду, освојити га и овладати се, ма било и по његову главу, — онда су ударили на свога старијега и надвладали су га и уморили, те тако постали господари над свом Србијом. Цар им се није могао осветити за свога доброга и поштенога већила Мустај-пашу, јер је знао да му није вајде дизати Турке на Турке — Османлије на Османлије као што су онда били Јањичари по Србији — већ је по својим Турцима спахијама поручио Србима да се дигну на оружје, и покају свога честитога везира. Чувши зато Јањичари договоре се, да предупреде и цара свога и спахије и Србијанце, те да се на њих никако и не дигну, пак су с тога заишли били по земљи, и бирали боље и главније људе да побију, и да народ обезглаве. Испочетка и пође им за руком, те преварише три — четири главна човјека, и убише које из бусија, које по обичају Турском отровом, које онако из пријеваре и потајно, док настрадаше са Илијом оборкнезом од Бирча, и нагазише на Кара-Ђорђија, те се побуни сва земља и скочи на своје душмане и на султанове противнике.“

„Погане су силеџије биле ти Јањичари и несити тирјани. Та ни ја, као токоршњи Хоџа, ни сам остао од њих на миру, кад натрче на ону малу касабу Палеж. Једном дојаха њих десетина са некаковим Каба-дахијом у Палеж, и паде у хан на конак. Сад муке од ханџије и од Палежана, јер ниједан незнаде Турски, а Јањичари саме Османлије не знаду Српски, пак ако хоћеш забуне, ето ти је готове и наопаке по лошијега. Туркуше питају за сијено — отлук —, је ли добро, а ханџија им носи лука и бијела и црна по вијенац, а Јањичари спопадну те вијенце, те с њима ханџију све по глави. Кад су се већ дуго намучили и напатили, најзад им паде на памет да ја знадем Турски, и тако ме одзову тамо у хан, да им будем толмач. Кад ја тамо дођох, те проговори с Јањичарима, и кад Османлије мене уграбише, што с њима знадем да бесједим, онда ти они мене окупише, да им казујем, које у касаби најбогатији, и које су куће имућне, да их харају и да их глобе. Ја сам се донекле одпирао, да ја нисам вјешт у томе послу, и да се ја као хоџа код џамије и као совта — богословац — занимам са светим стварима и лекаријама. Још сам им говорио, да је Палеж сиромашна касаба, да је уз Кочову крајину пуно пострадала, и да ту имућних кућа ни Турских нѐма, акамоли хришћанских. Но грабљиве Османлије завикаше на мене, да ја нисам пријатељ њима, но волим оним ђаурским потурицама и раји него њима, пак ће с тога заћи по кућама и обредити ће вас Палеж, и неће ни моја кућа на миру остати од њих."

„Што рекоше, пођоше и да учине ти грабежљиви лакомци, што немају душе, нити се сјећају Бога. Оплијенише и Србе и Турке, а Турке много већма, јер су били богатији, а и мене није минула та зла срећа, е покупише ми сав бакар и калај и што имадох бољег оружија и однијеше. Ја сам за њима одмах отишао у Биоград и тужио сам се тамо старјешинама, те су ми као хоџи и софти повратили моје ствари, али други сиромашни Палежани не добише ништа баш натраг, већ су их још и укорили и испсовали у Биограду, и запријетили им, да се не усуђују више проговорити о томе, јер ће још црње проћи и боја *достати*. Тако је то било. Ко није био зликовац онога су ти злочинци газили и свакојако кињили и мучили."

„Кад их Кара-'Ђорђије поби у Тополи код своје куће, те се и диже на оружје, а народ пристаде уз њега, онда се тргоше ти тирјани и хотијаху ударити натраг, и да се мире са Србима, но касно бијаше, јер је већ некоме погинуо отац, а некоме брат и рођак, пак је крвца узаврела у јунацима, и сваким је била овладала освета само. Турцима је, као рођеним господарима, било необично, да се боје раје, својих подложника, а препадоше се љуто, кад видјеше, да рајетин уби Турчина свијету на погледу, и натаче му главу на шиљак, те побјегоше у веће вароши и у градове, а касабе оставише Србима."

„Ја сам од свога постања још као дијете слушао од дједа, како нам причаше, да је опет он од својих старијих чуо, како смо били ми Срби и Хришћани, пак су нас Туркуше на силу потурчиле. Светковали смо увијек старо наше име крсно светога Николу, а увардао сам, да су тако и други потурченици радили, само кријући један од другога, и у страху да недознаду Туркуше. Мени је некако од моје мале малоће омиљела наша стара православна вјера, и јесам врло за њом гинуо, али се нисам смјео крстити од Турака, јер би ме одмах турили на муке, да на мукама испустим душу. Ту моју жељу нисам смјео казати ни отцу ни матери, већ сам само ћутио, и радо сам се мјешао са Србима, а клонио сам се колико сам гођ могао од Туради.“

„Морао сам ићи у Турску школу — мејтеф —, и кад сам мало одвркнуо, паде ми на ум, да навалим на отца, да ме пошље у Цариград, да довршим науку турску; а поумио сам био, да ћу тамо у великој вароши лакше наћи Хришћанских књижевника, од којих ћу још боље докучити шта је вјера православна, и са шта на њу тако страшно мрзе Турци. Отац ми је био и побожан и имућан, а казао му је хоџа мој учитељ, да се ја добро учим, и да би требало да се замоли у граду султановом већилу, да ме оправи по мезилу — пошти — у Станбол.“

„Мој се отац с мојом матером разговори и договори, те ми једном спремише све, што ми требоваше на тако далеко и дуго, пак отидем с оцем везиру у град. Како је паша чуо шта смјера мој отац, одмах му ријеч поферма, и обећа му, да ће ме о свом трошку послати у Цариград. И заиста је одржао ријеч господарски, и послао ме је са својим Ћаја-бегом и неким Мула-ефендијом на тај пут, те сам с том господом господски путовао, јер смо кратке конаке хватали, као што и паше раде, и тако смо на путу провели више од четрдесет дана, да сам скоро и заборавио, кад сам се на пут кренуо.“

„У Цариграду сам се познавао са неким калуђером Николом из Бугарске, а ту је био у Патриаршији. Њему сам потајно често долазио, да ме не спазе Турци, пак би зло прошао и он и ја. Тако сам четири године провео у Цариграду у великој Турској школи и у Патриаршији. Био сам и срцем и душом Хришћанин, и хтјео сам се још тамо покрстити, пак отићи куд, гдје ме нико незна, али ми не даде отац Никола, већ ме лијепо свјетоваше: да довршим

Турску књигу, и да постанем хоџа и њиов књижевник, пак да се вратим у Србију, гдје ћу моћи по времену бити од велике помоћи Хришћанима, и као главан Турчин бранити их од напастника и од силеџија. Тако сам ти свршио у Цариграду све по вољи отцу Николи, и повратио се кући као књижевник Турски и хоџа. То је било, кад се помирио ћесар са султаном, и мени је онда било двадесет и једна година.“

„Како сам дошао у Палеж, одмах су наше потурице раде биле знати, како сам ја изучио књигу, и јесам ли учеван као наш стари хоџа, за кога сам ја још, као дијете мислио, да он збиља нешто зна. Али кад се ја с њим састадох, те му ја Турски проговорих, а он ти на мене посу, и набрекну: „Бре не туркуј ти мени, зар ни сам не знаш, шта векећеш, већ се само градиш да си научан пред овим незналицама. Што не говориш, као што си од твоје ануме — мајке — научио, већ обрну по стамболски?“ Кад ја опазих да мој стари хоџа и учитељ не разбира Турски, но само што знаде чатити и писати онако незналички, онда окренух и ја Српски говорити, и питати га чудећи му се, како да он не зна Турски? и како толкује алкоран и инџиле наше? и како пише записе за новце? кад не зна, шта је нашарао, и чему ће бити жалостни лијек? На те моје ријечи узмучи се стари хоџа, и удари му зној као грашак по челу. На већу му пакост још нанесе биједа кадију Биоградског у Палеж међу нас, који се вратио из Шапца са некаква тефтиша — комисије. Ту нам назва ефендија, као Османлија селам, и ја му га прихватих. Кад он чу мој одговор, а он управ к мени, и спусти се до мене на душему — диван —, и приче ме питати: од куда сам родом, и кад сам дошао у Србију, и сучим се занимам? Ја му казах, да сам се ту родио, и да сам од скора дошао из Цариграда са науке, и да ми ваља гледати какову добру џамију и школу, да ми није узалуд, што сам се учио.“ „Е“ повика ефендија „ниси ти за овако мало место, него си ти за град као што је наш Биоград, и ја ћу тебе тамо препоручити старјешинама.“ Ту сам ја њему приповједио од несташлука, како се наш стари хоџа на мене осијече, и како ја већ сад судим, да он не зна више управо ни једне дове ни јевана, и да само онако у вјетар учи и зипара. Тако се ми разговарасмо, док ефендија трже уру — сахат — из њедара, и рече да је по дана, и да би требало заучити јеван — молитву. Но стари му хоџа није разабрао, шта је рекао, а кад му ја рекох да ефендија вели да је подне, и ваља ићи на мунару — на кулу — што је уз џамију —, он онда рече мени, да ја за њега сад пред кадијом учим. Али кадија не даде мени, већ отјера њега на мунару. Кад он тамо њешто прогундори, и сиђе доле, онда га упита ефендија: зашто није ту молитву чисто и разговијетно учио, да и други могу разумјети, и уз њега се молити Богу? Али старац ни пет ни девет већ му рече у очи: да он није Туркуша, да зна онако као Стамболије што уче, а баш коме је криво онако, као што он учи, од воље му бива слушати га, или га и не слушати, он доста добро учи за његове Палежане, који се и онако Богу моле кад хоће и како знаду, а град их зато бити не ће, ни морити их куга, што им хоџа није Османлија. „И да сам знао“ рече „да ћеш ме ту пред свијетом испрескакати, не би ти учио никако, већ ето ти новајлије пак нека ти он учи по стамболски, или се и сам припни пак учи јеван и вичи Палежане, нека се уза те Богу моле.„

„Видили смо, да се неможемо шалити са старим хоџом, па га се манусмо, и неки Муј-ага и мој отац упита кадију: шта би на тефтишу, и нађели се кривац, што уби оног човјека? Кадија казиваше, да му није ни било стало до крвника, да га тражи и нађе, колико до крвнине, почем и није нико никога крвничио. „А“ вељаше „не бих баш ни рекао, да је погинуо од душманске руке, но судим, да је пао с коња и сломио врат у пољу Шабачком, коњ му је отишао са свом оправом у град. Ја сам бацио по полак крварину на Турке и на Хришћане, и тако су платили по 500 гроша и мени добру подпутнину, пак сад је мир.“

„Ја сам зато тек онда први пут дознавао, и од ефендије чуо, да је крв Турска 1000 гроша, а Хришћанска још један грош скупља, и да се тако наплаћује од појединих људи и села и ревеном од општина, гђе се нађе мртво тијело, што се прије не сахрањује, док се зањ крварина не плати, а никад се не пита ода шта погину или умре онај човјек, нити ко иште кривца, до родбина може бити оног злосретника, што га ћешише Турци. У Турској је главнија крвнина и преча и претежнија је од крвника, пак још ако се дознаје мало, да је сиромах.“

(Продужиће се.)

Одговор на „Мњење о Костићевој „Беседи“

од Глише Гершића и А. Хаџића.“

(Свршетак.)

У големом простору наше просветне економије треба нам алата и намештаја, а да се тога набави, треба зајма; тај зајам неће се оснивати на милости вереничкој, странци ће нам сами намећати своје капитале, јер знаду врло добро, да неће скоро добити јамачнија дужника, да ће тај зајам бити укњижен у књизи безсмртија на неисцрпној непокретности наши народни душевни добара. Међутим неће нам требати ни враћати тога зајма јер и сами наши зајмодавци нису први господари тог блага, и они су га тек *посредно примили* из руке онога, што је земној сиротињи *удели*о милостињу просвете.

А ко би се још побојао, да ће се можда тим зајмом пореметити прирођени карактер узајмиочев? Јупитер остаје Јупитер и у бичијој кожи и у облику златне кише и у перју лабудовом; вила остаје вила и у стајаћем руву домољубачки слава и у шарама глумачким и у забавном преобразу беседином.

То су од прилике расматрања, која су ме навела да успоредим, да уистоветим беседу са вилом, а да ту мисао и овапутим, требало ми је извести неколико историјски појава.

После кратког увода у веселом алегру почео сам кратку поворку историјског прегледа од оног доба, што га се сећање народно најрадије маша, од времена душанова, од „Славе.“ У мајестовном алегру тог малог ставића — што веће блаженство тим краће! — прикривен је трагични моменат вилин; превелика срећа, безобзирно, разкалашно уживање, већ само по себи је довољна трагичност: раздражила је завист боговску и ево је изненада, те страшне зависти, а упрепашћена вила једва још има каде да испрати уклањајуће се представнике радости своје, синове своје — родољубље нема рода — тугујућим адацијом „нарицања,“ што се мало после прегоревајући сабере у позив на освету будућности у патичном андавту „Косовке девојке,“ ал’ на послетку пробије у френетичном алегрету иронијске „Здравице“ на издајнички опортунитет Вука Бранковића“ и његове партије што је мислила невидовном реакцијом да спасе онај чемерни окрњак већ проиграног живота. Последица те реакције оличена је у „Шејтановој жртви.“ У том виду долази нам дакле тај оцек „беседин“ — што су га господа мњењодавци на први поглед назвали баладом — као представљање перипетије Вука Бранковића; перипетија Маре Бранковићеве у одношају на читав склоп тек је секундарна. Да је делија ове појеме смртна особа, сад би имала наступити смрт; ал’ делија је безсмртна и тако заузима место смрти морални расток, разилазак уморени душевни сила, нестајање у сензуалности истока и то је казано у страстовитом андантину „харема.“ — И сад почиње безсмртије вилино претрпљивати своје пречишћавање, своје калење. И зар има још сумње, да се она сила неће одржати против свију омана будућности, она посланица божаства, што је прошла читава кроз неодољива мамила најзаноснији наслада рајског истока, што су је заман заваравала за четири века? Примила је у себе скоруп источна песништва и опет је српство остало неповређено у њојзи: и дјева родила, и дјева пребила јеси! Зар то није „благослов“ четировечне „клетве?“ Тај благослов је за сада оличен у позоришту, као најзгоднијем заводу за представљање најлепши момената тог препорађања.

Ово би доста било, да се подпуно разуме „органична свеза“ беседина. Ал’ да рекнем још коју у обрану „драме без дијалога.“

Карактеришући поједине оцеке оптужене појеме, употребио би овде онде речи из музичке вештине н. пр. адацијо, анданте, алегро и т. д. Тиме сам особито тео наговестити да сам се у формалном обзиру држао најслободнијег начела ритамске сличности, у колико се ритмом и сликом обележује распоред и полет вољности. Да сам остао при једноличнијем ритму, неби ми било од потребе утицати музичној терминологији, доста би ми било позвати се на већ спомењуто надпојасје и подпојасје оличене беседе; ал' ако тај зановички „несташлук“ неби могао проћи ђумруком опрезне критике, позивам се на освећени пример старинске књижевности, на строфу и антистрофу у ликовима грчке трагедије. — Дијалог је обична форма за драму, јер драмин је елеменат позориште, скена, а на скени је једини начин представљања дијалог. Ал' ова појема случајно није удешавана за позориште, за скену, него за казивање, за декламацију, елем отпада прека нужда дијалога, дијалог би само могао сметати; а почем се драматност овог ил' оног догађаја, овог ил' оног измишљаја не оснива на дијалогу, него на битности тога догађаја ил' измишљаја, по томе та битност није оштећена упуштањем дијалога. И тако оптужена појема може бити драматна и без дијалога, бар у колико је и лик у старој грчкој трагедији, ал' по изузетној природи беседине делије јамачно још и већма.

Тиме мислим да сам довољно одговорио на најкрупније обеде господе мњењодаваца; ма да је опет и то истина, да се човек не би могао довољане наодговарати у обрану таке, морам признати, на први поглед врло очајне ствари. Ако јој која страна још остаде тавнија, него што би ја желио, господа, којој се овим обраћам, изволиће опоменути ме: не за то, што би сам предмет ове обране био вредан још и даљег препирања, него што би се можда светлуцањем препирни варница расветлила млого важнија питања, питања од опште естетичне вредности. А да ће то расветљавање бити берићетно по развијање правог естетичног укуса, јемче ми моји пресудиоци, јемчи ми гершићев познати бел-еспри, јемчи ми чувена еклектичност и тактика хаџићева.

Иначе зафаљујем реченој господи на пријатељским саветима.

Л. Костић.

ПОДЛИСТАК.

Писмо уреднику.

(Свршетак.)

Главна скупштина дакле при свом своме и моме уверењу о мојим списатељским талентима врло ме је јако обвезала што ми је пут „изобилију“ и „безсмртију“ отворила. Ја сам врло добро сватио мој срећни положај, и зато нека нико, који би може бити о моме дару посумњао, од мене не очекива да ја зафалим, да се ове почасти одречем, и да декрет „Матици србској“ вратим: нека ме милостиви Бог од тога сачува, једва сам се ја тога званија докопао. Хе, лепо је то, а и користно, бити члан књижевног одељења, много користније, него ли бити жупаниски фишкал у време провизорног стања.

Користи, које један „матичар“ књижевног одељења има тако су од млого струка да би их тежко било све и пребројати, и ја би се морао међу најнеблагодарнија створења бројати, кад за толика ми учињена добра неби био главној скупштини, ако не другчије, а оно бар речима, којима је овај чланак написан, захвалан при свем том, ма да је од толико векова до данас делом доказано да благодарност спада међу химере и најнеприродније ствари.

И заиста, ја незнам од куда та реч у различитим језицима, кад је у практичном животу неможемо испуњену видити! Прођимо само мало по свету пак ћемо се уверити, да је свагда и у свакој прилици неблагодарност њено место заступала.

Чивути ропташе на Мојсију који их је мисирског робства избавио, законе им написао и толико година о њима бринуо се; исти чивути од времена на време скоро све своје пророке, народне добротворе и учитеље потукоше и потаманише. Сократа једног од највећи мудраца и истине љубитеља награђују просвећени Грци чашом отрова. Млоге грчке војводе, који су својим изванредним даровима и пожртвовањем отачбину од непријатеља избављали, прогоњени су по већој чести из те исте отачбине. Христа спаситеља, који је целом свету очи ума отворио, и род људски из таме и мрака избавио, подиже човештво из благодарности на крст гди у највећим мукама своје земаљско биће скончава. Но пређимо мало и на новије свакидашње примере: шегрт кад нарасте, отима муштерије свога собственога мајстора; штипендиста кад сврши науке те се докопа каквог издашног званија, непоштује више свога мецената; дужник не само да незафаљује своме кредитору него ако га само може обалити, онда му је тек срце на месту, те онда капу криви; деца кад одрасту, своју матер и свога оца, који су их безгранично љубили и за њих живот полагали, из благодарности за кике преко прага превлаче, и радују им се смрти, да могу њино крваво стечено имање разграбити; млоги људи који су само у име и због свога народа великашима постали, ти исти људи свој народ презиру и изневеравају га. Штогод имамо све од Бога имамо, пак су опет редки, који његово свето велико име поштују!

Ја би дакле рекао да благодарност мора бити што сасвим противно човечијој нарави, кад се тако тешко прима при свој нашој тобожној тежњй да је на људско срце накаламимо, а ако је тако, то онда сљедује да је излишно и зактевати њено постојање.

Благодарност, по мнењу обичнога свакидашњега света, то је вечита робска понизност и слепа ма и против свога уверења послушност спрам своји стари добротвора или предпостављени поглавара. Млад сирома човек, који је са успехом науке свршио и научио се мислити, тај несме пред својим „благодјетељем“ ни ми*слити, ни* говорити, нити свога увиђења имати, него мора као год луд зинути и чудити се мудрости свога негдашњега патрона (макар да је и нема) јер иначе је неблагодаран. Сирома тежатник мора ма каквог писарчића ил господарчића са по звезде милостивим господином титуловати, ма да од њега никад никакве милости није доживио, него га је јошт чешће, кад му је руке дошао, поштено огулио, али шта ће да се ради, кад се од човека у невољи зактева керећија благодарност! Један, кога повале на клупу, пак му био крив не био неколико десетина буџа одвале, треба да кневу или солгабирову, који су га дали тући, јошт на њиховој милости зафали и да их у руку пољуби: ово је деспотско поњатије о благодарности. Кад какав ципија којекаквим финоћама једног невинога човека сермије лиши, те га заједно са децом упропасти, тај се ценидлака обично јошт пред људма тужи како му дужник није био захвалан, што му је у невољи помогао: ово се зове ћушати невиност, правду и свако поштење преко очију. Оваке и овима подобне форме благодарности истина је да у светском моралу постоје, да се од људи захтевају, да у животу велику улогу играју, и да се никад ни искоренити неће. али је то тако што подло, достојанству и слободи човечијој противно, да се на први поглед види обешењаклук оних, који најјаднијим појавима племенита имена позајмљују и народ заслепљују.

Велики и племенито-мислећи људи са свим друга појатија имају о благодарности, него којекакви тирани, шепртље и безчувственаци. Мојсијов закон тако је на истини основан, да се и данас код његови потомака, а и код самог хришћанства цени и припознаје, а припознаваће се догод је на земљи људи: куда ће за једну узвишену душу више благодарности? Имена пророка и апостола као год звезде на религиозном небу светле, и гоњење које су претрпили спрам ове славе тако изчезава, као да га и није било. Ваљан војвода или филозоф који је уверен да се је његова отачбина од њега користила, тим се задовољава, и нетражи више благодарности. А шта ће мо да рекнемо за чивутску неблагодарност спрам спаситеља света, како је он смирено-узвишено подноси и све муке у ништа држи, унапред уверен, да ће се његова света наука по целом свету распрострти, и да ће се потомство и сами ови неблагодарни њоме користити. Најпосле сваки племенит човек, који је уверен да је нешто ма и најмање обштем напредку човештва или свога народа допринео, држи то за своју дужност, и ону радост коју је својим сажитељима или потомцима причинио, сматра за благодарност.

У кратко казати, благодаран бити у вишем смислу зове се у своме срцу поштовати разне добротворе човечијег рода, којих дела радошћу уживамо, а притом се и сами трудити, да по могућству потомству од користи будемо. Доситија је већма волео онога, који је његова дела читао, и из њи се чему добром научио, него онога који му је у име благодарности у очи ласкао, а у књигу му није ни завирио.

Почем сам дакле разложио шта је права благодарност, то се онда надам, да ми и главна скупштина „Матице србске“ неће замерити што нисам овој почасти за љубав, које ми је учињена, пред свима редом члановима метанишући чело расцопао, и од умора због сагибања сву прашину из Матичиног стана раздувао: не, ја сам уверен, да би моје чело од мање штете по србство било, ако никад ни најлуђег чланка неби измислило, него ли онда кад би примером модерне благодарности друге на танак лед подлости навлачило. Срби већ онако мало људи од характера имају, ако ништа друго а оно је бар дужност „матичара“ да својим понашањем не уче омладину келнерским манирима, који што год више крајцара од гостију на пиће добију, све их већма титулују и све су им већма благодарни.

Име „Матице србске“ врло је пуно смисла, али много лепшег и узвишенијег него што сам ја у шали о њему говорио. „Матичин“ је то задатак да централизује душевне радине целога Србства, и да их својом ценѕуром и материјалним подпомагањем управо рећи нагони што већма своје душевне силе напрезати у славу обштега народнога развитка; јер као год што пчеле без матице свака о својој глави радећи саће изопаче и нагрде, тако и списатељи сваки о својој глави на триумфалној капији изображења глабајући, никад ни до хармоничког стила, а камо ли до савршеног вештачког дела доћи неће.

За центрилизацију држало се, да је то реч немачка, почем смо је од Бечлија нашом штетом и скупом ценом научили, но у најновије време дозналисмо, да је овај, у наш политични живот тако јако засецајући изражај маџарског порекла, јер барон Етвеш при задовољавању угарски народности без сваког околишења каже да и Маџари морају централизовати. Елем се из тога види да они спадају међу индогерманске народе, почем једнаке речи и једнаки начин владања са Немцима имају: а и „дуализам“, за којим се тежи да у живот ступи, јошт већма нас уверава, да ово морају бити два по пореклу крви и језику врло сродна народа.

Ја кад би овај чланак за високонаучене писао, то неби на централизацију више ни речи потрошио, јер наученацима о таковим стварима поповати, које су им већ стомак поквариле те им је од њи језик побелио, била би така иста сметеност, као год пијаног вином частити: но почем је ово разлагање публики намењено, то ћу морати јошт коју реч о истом предмету проговорити, при свем том ма да ми је и самом мучно кад се опоменем на красне последице централизовања по наш несрећни србски народ.

Кад погледамо, то видимо у целом свету централизовање или у гомилу сабијање, и то како код најмање тварке, исто тако и код највећи Божији створова: сунце са својом привлачећом силом држи своје планете у известној близкости, и неда им се свакој за себе из назначене им мете разилазити и у простору изгубити се; државе сабијају народе најразличнији језика у гомилу као год харинге у буре или црнце у лађу, и недаду им ни помислити о сепаратним тежњама па ма им како хрђаво било; скоро свака религија за себе стара се и дозвољеним и недозвољеним начином што више прозелита у своје закриље привући, а кад јој неиспадне за руком а она свештеничким пањкањем сродне, једнога језика народе због церемонијални ситнарија на вечита времена омрази, и учини да се између себе покољу и потуку, и онда мисли да је свој Богом дани јој задатак испунила, и ревностна се у извршивању небески намера показала; језици, ако се вера у њин посао неумеша, вежу народе, и чине их компактним масама; ваздух човечије животињско и свако тело на земљи у гомилу сабија, и неда му да се у честице из коих се састоји разиђе; тврдица каква новце у сандуке слаже, и без буџе их од себе не раставља; једном речи, централизација је тако што природно, да не само једнаке и сродне, него и од разни родова ствари у хрпу скупља, као што смо се код држава и религија потпуно уверили.

Велике државе у Европи које су из разни провинција и народности састављене, то су разна сунца, около којих силне планете и месеци путују; велике државе од једне народности, то су сунца без планета; Французка, то је комета без редовна пута, која у своме кривудању сва остала сунца и планете у страху обдржава да се како год с њоме не сукобе, те да се русвај не начини; Турска, то је месец од саме хришћанске крви начињен, који се помоћу остали сунца у силу Бога непокретном звездом назива, и своје тавне и кужне зраке на своје жалостне трабанте, који су негда сунца били баца; Пољска, то је на три чести разбијена непокретна звезда, и те сад честице осталим сунцама за трабанте служе; дуализам, то је кад од две звезде атмосфере у додир дођу, а њини трабанти изгубе своје природно путовање те незнају, око које ће се звезде окретати, пак кад их јошт ђаво случајно у онај простор неба однесе где се ове две звезде додирују, то за цело буду згњечени и раздрузгани; Србија је парче од негдашњег великог сунца, које се због судара и претрпљене револуције било угасило и изгубило, но после 400 година опет се у простору небеском показало; Црна Гора, то је мало али сјајно сунце, које нема својих планета, но које сродним планетама, које сад у систему страних сунца спадају светлост и топлоту позајмљује; Босна, Херцеговина, Стара Србија и Војводство, то су метеорско камење, поодкидано од негдашњег великог Душановог сунца, које сад около два разна сунца путује, без светлости, без атмосфере, без воде, и без свију елемената који једну савршену планету карактеришу, и да Бог да, да ће се кад у веку у небесном океану из међу себе спојити да би могле бар као планете у васионој своје првобитно определење наставити; све независне државе у обште, то су непокретне звезде са својим или и без своји трабаната, које свака за себе теже да друге к себи привуку, али у тај исти мах бивају од други вучене, те тако се због равнотеже до згоде у непокретности одржавају.

Почем смо видили, да се свака ствар на свету састоји из појединих честица, које се природним, моралним или вештачким начином у гомили одржавају, и тек тако у маси Богом им опредељени задатак испуњавају: то онда сљедује да и књижевност неможе иначе своју цел постићи, ако неће центрума (средоточија) имати, око кога ће се књижевници као мрави око мравињака скупљати, и своје умне производе на обшти олтар србства приносити, од којих ће цео народ и потомство користи имати.

У свакомъ скупу има их свакојаки, нити се може захтевати, да сви ђутуре буду једнако обдарени и једнако научени. Као год што у кошници нису све саме вредне пчеле, него има међу *њима и млади*, и стари, и болестни и трунташа, тако нек се нико ни од свију чланова књижевног оделења као и од мене не нада, да ће они с места зато што су члановима постали, свет са својим дивским даровима упрепастити, образ нам подобно угланцаном дугмету пред странцима осветлати, и звездама прве величине на литерарном небу поставити. У пригоди човечијег развијања, врло се лагано ногу пред ногу корача, и оно су врло редки изузетци, кад који по неколико басамака у један мах прескочи. Али зато опет, ако буде обштег поштења, и племените и постојане тежње; ако се услед народног прилагања на фонд буду могли ти изванредни ревностни дарови материјално подпомагати да неморају књижевност као мимогредан свој посао сматрати, него узмогу из ње живити; ако прецена дела буде беспристрастна, те се саразмерно даровима и околностима буду песме чланци и расправе награђивале; ако списатељи не буду врло себични, те неузправе претеране претензије, него и они од своје стране по могућству било делом било словом кадкад и без награде напредовање подпомогну; једном речи, ако цео србски народ из свију сталежа узпринаша материјал за зидање зданија, у коме ће се ово душевно јединче неговати: онда ће србски геније своја крила разширити, све нас у своје закриље узети, и подобно финиксу који из свог собственог пепела ускршава свој дуготрајући пут наставити.

У жељи дакле да се темељ овог душевног зданија србског генија што пре и што лепше из земље подигне и нашим се очима покаже, принашам и ја безплатно од мога сиромаштва овај чланак као неки мали дарак за ово велико подузеће, и надам се, да га архитект који то зданије надгледа неће одбацити, јер ако је и неугледан опет није из прљавог срца произишао.

Матица у кошници пева те пчеле на радњу позива: Србски геније, који је био у колевки упетљан, своје повоје помало разбацује, и коло се литерарно веће одпочиње. Ватајте се у њега, браћо, који снаге у себи осећате и непуштајте се, нека буде то коло велико да све Србство обухвати, и тако красно и ваљано, да нам на дику, понос и поштење служи!

Н.

Распис награда.

„Матица Србска“ расписује из фонда Јована плем. Наке В. С. Миклушког ове награде:

1. Понавља се и повишује се награда од 40 на 60 дуката за систематично написано економско дело, које ће моћи народу нашем за правило бити у свакој струци газдовања. Рок Ђурђев дан 1866. г.

2. Захтева се научно написана повестница овеколике књижевности србске од најстаријих па до најновијих времена. Награда је 120 дуката. Рок шиљању траје до 1. јануара 1868.

3. Изискује се књига написана према потреби нашој а у духу народном за одраслије Србкиње поучног и забавног садржаја, најмање од 10 печатаних табака. У овој књизи могу бити не само изворни, него и преведени и прерађени саставци. Награда је према врлини дела 20—30 дуката. Рок Ђурђев дан 1866.

4. Захтева се књижица, која би се могла за награђивање давати добрим ђацима из основних школа и која треба да изнесе најмање 5 печатаних табака. Награда је према врлини дела 10—20 дуката. Рок Ђурђев дан 1866.

5. Понавља се награда од 50 дуката за историјску драму. Рок Ђурђев дан 1866.

А за саставке у „Летопис“ ове награде:

1. Понавља се и повишује се награда од 15 на 20 дуката за расправу: Каква је повестница нашег народа у тако названој хрватској крајини или у генералату карловачко-вараждинском. Рок Ђурђев дан 1866.

2. Расправа о србским правним споменицима до турских времена. Награда 15 дуката. Рок Ђурђев дан 1866.

3. Балада. Награда 5 дуката. Рок Ђурђев дан 1866.

Свако дело које за коју год од ових награда прислано буде, треба да се пошље „Матици Србској“ у Нови Сад до рока, како је који за које дело одређен, да је чисто и разговетно туђом руком преписано, добро сашивено, стране бројевима обележене и да је споља на сваком делу какав год надпис или други какав знак. Име, презиме, карактер и место, где станује списатељ, ваља у особитом писму написати, туђим печатом запечатити, и онај исти надпис или знак, који је споља на делу и на писму изметнути. Само ће се она писма отворити, на којима је исти надпис или знак, који се налази на делима, којима се награда досуди, а сва ће се друга писма спалити.

Рукописи се не враћају, а писцу дела, којем се награда досуди, издаће се та награда тек онда, кад писац дело „Матици“ печатано поднесе.

Награда се губи ако списатељ своје дело, којем је награда досуђена, за годину дана не изда, или ако у том погледу за то време с „Матицом“ што друго не уговори.

Расправе за Летопис, којима се награда досуди, печатаће се прво у Летопису, а после се и списатељу и Матици оставља право, да их могу посебице печатати.

Награда се неће издавати, ако се нађе, да је за награду прислано дело под туђим именом списано, или ако се примети, да је списатељ исто сам своіом руком писао или што на њему својеручно поправљао.

Из главне скупштине „Матице Србске“ држане у Новоме Саду 10. (22.) и 11. (23.) августа 1865.

Подпредседник „Матице Србске:“
Стеван Брановачки с. р.

А. Хаџић с. р.
секретар.

Србско народно позориште.

О представама србског народног позоришта у Бечкереку пише „Gr. Becskereker Wochenblatt“ ово:

У суботу 2. октобра представљала је србска позориштна дружина „Миљка Мркоњића“ од Ђ. Малетића. Ово је први комад, који се овде одиграо и то веома добро. Сви су представљачи показали да су вештаци. И игра и представа утврђују нас у томе да се овом народном заводу, који је тек с великим напорима постао, и који је за веома кратко време тако јако корена захватио, — лепа будућност може прорећи, и да се они Срби, који су се и делом и речима трудили да овај народни завод уздрже, потпуно могу умирити, јер су народу своме подигли споменик, који ће трајати док и народне свести у Срба буде!

У понедељак 4. октобра представљан је: „Ђурађ Бранковић“ од Оберњика, за србску позорницу удесио Ј. Ђорђевић. Театар је дупком пун био. На представу је дошао и велики жупан Л. Карачоњија, који је при доласку своме са „живио“ и „иљен“ поздрављен био. Комад јако одговара нашим данашњим политичним одношајима, те се тако и изјављивало допадање са свију страна. Од глумаца особиту хвалу заслужују: Андријевић (Ђурађ Бранковић), Недељковић (Гргур), Зорић (Секула), Исаковић (Мурат II), а од глумица Софија Поповића и Мила Гргурова.

У уторак 5. октобра: „Вампир и чизмар“ од Сигетије, превео Ј. Ђорђевић. У овом комаду показаше глумци да су момци од мегдана, кад им ваља што представљати и из простог народног живота.

У среду 6. октобра. „Стари бака и син му хусар“ од Сигетије, превели Ј. Ђорђевић и Лаза Илић. Коларовић (стари бака) тако је природно своју улогу играо као да је за њ писана. М. Гргурова (крчмарова ћерка) лепо је одговорила задатку своме.

Особито јој је пошло за руком она нема игра у призору, кад оно позна свога драгог, којег је држала да је умрьо. То јој је тако од срца потекло да се млого лепо око у публици засузило. И госпођица Брнића (канторова ћерка) природно је одиграла своју тешку улогу а још лепше отпевала песме. Рашић (крчмаров син) показао је да има дара за комичне фигуре. Осим тога заслужују још да се похвале: Зорић (крчмар), Недељковић (хусар), Маринковић (кантор), Рашићка (проста жена) и Недељковићка (пастирче).

Књижевне белешке.

* У Будишину под уредништвом честитог и вредног списатеља србског из горње Лужице И. Е. Смолера излази од 1. октобра о. г. недељни лист под насловом: „Slavisches Centralblatt.“ Лист је овај намењен књижевности, вештини, наукама и народним интересима целог словенства и излази у место новременог дела: „Zeitschrift für slavische Literatur, Künst und Wissenschaft.“ Препоручујемо га свима, који за словенство маре и о њему разбирају. Цена му је 1. тал. на четврт године.

* У подлистку мађарског политичног листа „Hon“-а изашао *је превод* саставка „Србске народне песме.“ Саставак овај, који је лане о српској беседи у Пешти читан, и који је потекао из пера нашег песника Јована Јовановића, превео је наш песник Мита Поповић.

* Најновији број (40) „Виле“ донео је ове саставке: Неранџе, од Милорада Поповића. — Порота. (по Гастону де Буржу).Ципелица. (По француском). М. — Злаћани мостићи... (Гајбел.) Н. — С пута. Треће писмо, од М. Ђ. Милићевића. — Двадесет милиона. Новела од М. Хартмана. (Продужено). — Севастијан Гомец, мулат Мурилов. Розенхајмова приповетка. (Свршетак). — Књижевност. „Питагора или Тал?“ (Допуна) од Кујунџића. — Различности. — Афоризми. — Господину Т. (Види „Даницу“ бр. 26.) Милан Јовановић.

* „Slavische Blätter“ што у Бечу под уредништвом Абела Лукшића излазе донели су у својој седмој свесци добро погођену слику са животописом нашег књижевника Ђуре Даничића,

који ће, као што гласови из Београда јављају, од сада тек једино књижевности да живи и то у Бечу.

* Светозар J. Здравковић у Београду позива на претплату на дело: „Четири године из прошлости или црте из кримскога рата.“ Дело је ово превео са руског и намерава га издати у два раздела, од којих је првом цена 60 н. а. вр.

Гласник.

* **Друштво уједињених Словена у Генфу** позива и умољава све србске новинаре, писце и књижевнике да му шаљу листове и књижевна дела своја на поклон. Тек неколико недеља, како је друштво састављено, и већ му се из разних крајева словенских братски одазвало. И ми се надамо да и србски родољуби неће бити последњи међу словенском браћом својом. Књиге и листови шаљу се на адресу: Au cercle des Slaves réunis, maison Laya, rue de Pierre-Fatio, à Genève.

* **„Чески крал“** је име новој опери коју је Мајербер и син му саставио и која ће се у лирском позоришту у Паризу представљати. Чех Скочдополе је управитељ оркестра тога театра, на гласу с тога што је садашњу царицу француску учио у клавир свирати кад је још управитељ оркестра био у дворској опери у Мадриту.

Смесице

Убиство по уговору. Самоубиства и убиства по узајмном уговору преотимају јако мах у Француској. Ни по јада да се то збива из какве страстне љубави, која тек смрт или одказивање може бирати, као оно Ромео и Јулија. У Паризу су таки трагични случајеви одвећ ретки. У место тога неугодно те дира, кад гледаш како војници и гризете, глумци и шваље и томе подобна створења при боци шампањског вина или цигаром у устима једно друго убијају ни за што друго, већ што је последња пара отишла крчмару у руке.

Ево једног таког примера француске надрицивилизације од које да нас Бог сачува! Десечар у војсци, по имену Руард, науми да протера ћеф за 1000 франака, што је добио као плату за то што је по други пут стао у војску. У тој намери утврди уговор са неком младом женскињом, Денисом Хербеновом, да те новце по својој вољи утуку па да после заједно умру. Кад су тако, ћеф терајући, већ последњу пару издали, одлуче да зададу себи смрт. Напишу дакле својим сродницима писма, у којима им јавише да ће своме животу крај учинити, а после тога одоше у гостионицу, узеше за се собу и вечераше. Ту напише Дениса Хербенова писмо, у којем јавља да је њу по изричној жељи њеној убио милосник јој Руард, који с њоме заједно умире. После тога леже на одмарачу, прими смртне ударе од ножа свог милосника који одмах после за тим и сам себе савесно прободе. Дениса Хербенова умре од ране, а Руард се излечи. Са тог крвног дела свог буде пред војни суд позван и са пет гласова против два — ослобођен. И овој пресуди тапшао је у судници скупљени млоги свет!

Знамените су речи, које је том приликом државни одветник при крају своје беседе изговорио. Речи су те биле ове:

„Ово крвно дело, што је с намером после дужег премишљања канибалским уживањем извршено, страшно је убиство. Ко *вам је дао* право да узмете живот створењу, које би се још по *младости* својој могло поправити? Дениса је још могла к себи доћи, могла је добром матером постати, а ви је посласте са овог *белог* света. Зар мислите да сте на то права добили што сте и ваш живот жртвовали? Ви сте се љуто огрешили не само о божије законе, већ и о законе француске државе, која вам је 1000 франака дала као наплату што сте се обвезали по други пут у војску стати. Тај сте новац ви, Руарде, од државе украли! Тим украденим новцима платисте ви ваше даће!“

„Ја ћу да престанем, господо! Мој је задатак свршен а ваш се сад почиње! Регимента Руардова, војска наша, цела Француска очекује вашу пресуду. Новине су однеле и у последњу колебицу глас и о најмањим ситницама ове страшне драме. Хоће л' оначина победу одржати? За цело не, та то ми сви и тако у напред знамо, је л' те, господо! Ви ћете знати као што треба казнити повређену веру, погажени закон, божије и људске установе, којима је така голема погрда нанесена!“

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ОРЛИЋ, црногорски годишњак стари и нови за просту годину 1865. Уредио Ј. Сундечић. I. година. На Цетињу, у кнежевској печатњи. Стоји?

ПОУКА О ОДРЖАЊУ ЗДРАВЉА од дра Ровена. У Београду, у државној штампарији. 1865. На 8-ни. Стр. 85. Стоји 2 гр. чарш.

ОБЯСНЕНЂ КАЗНИТЕЛНОГЪ ЗАКОНИКА за Княжество Србію одъ Ђ. Ценића, члена државногъ совѣта. Прва свеска. У Београду 1865. Стр. 96. Стоји?

ПРИПРАВА ЗА ИСТОРИЈУ СВЕГА СВИЈЕТА ради дјеце. Превео с немачкога по А. Л. Шлецеру покојни Димитрије Владисављевић бивши учитељ при српској школи у Трсту, а прегледао и на свијет издао Вук Стеф. Караџић. Књижица прва. Увод у историју свега свијета. Књижица друга. Прва свијеска до Нојева потопа. Свега 202 стр. У Бечу. Стоји?

ОСВЕТА И СУДБИНА, или Драгомиръ жупанъ Требиньскій одъ Евстатія Михайловића. А по другій путъ препечатао Єремія Обрадовићъ Караџићъ. У Београду, у штампаріи Николе Стефановића 1865. Часть прва. На 8-ни, 179 стр. Са сликом. Часть друга. На 8-ни. 163 стр. са сликом. Стоји?

ЖИВОТ СВЕТОГА СИМЕУНА И СВЕТОГА САВЕ. Написао Доментијан, на свијет издао Ђ. Даничић. У Београду, у државној штампарији, 1865. Вел. 8. XIX. 345 стр. Стоји?

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, које на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

Садржај.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка, од Јоксима Новића Оточанина. — Одговор на „мњење о Костићевој „Беседи“ од Глише Гершића и А. Хаџића. Л. Костић. (Свршетак). — Подлистак: Писмо уреднику. (Свршетак). — Распис награда. — Србско народно позориште. — Књижевне белешке. — Гласник. — Смесице. — Библиографија. —

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1865.

Број 3. У НОВОМЕ САДУ 31. ОКТОБРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка.

Истинита приповијетка од г. 1806.

Од Јоксима Новића Оточанина.

(Продужење.)

„Кад ефендија отиде у град, а он ти збиља каза аз мене старјешинама, и похвали ме онако Османлијски, да мени дође књига од Мула-Јусуфа баш-хоџе, да одмах идем у Биоград. Ја никоме ништа не казах, јер сам знао да ме не би пустили, а желио сам да будем мало у Биограду, те да видим, како се тамо животари, а особито да увардам, како је Хришћанима с Турцима. У Биограду ме узме Мула преда се, и упусти се самном у разговор, и тако ме је питао и слушао, кад сам му одговарао, као да то чини по нечијој заповијести. Најзад ми рече да ће ми дати џамију, коју ја хоћу, осим његове у граду горњем, но да пођем мало по чаршији и по граду, пак да му кажем гдје ми се најбоље уздопада, да ме тамо намјести.“

„Ја сам обишао Биоград и неколико реди унакрст, и најбоље ми се свидјело, да поиштем џамију у Палилули, што је понајдаље од града а понајближе Србадији, што ми је срце и душа, да се с њоме састајем и дружим, и да се тако познамо, да кажемо, шта нам је на срцу. — Кад ја моме Мули казах, да највољим ону скрајну џамију, онда ми рече он: „е видим да си паметан дјетић, што иштеш најмршавију џамију почем си и најмлађи, за сад нека буде тако, али ћу се ја постарати, да ти што помаснije западне.“

„Та је моја џамија била управо међ Србима, јер су само три-четири куће Турске ту међ Србским поблизу биле, и мени је први до џамије био сусјед неки Обрад механџија, с којим сам се понајприје и познао и запазио; те кад нисам морао бити у џамији или у џемату — општини —, био сам најрадије код мога чича-Обрада, гдје сам пио каву иза јутра и по ручку и по вечери, и наслушао се свакојаких разговора као у крчми, гдје има обично свијета и са стране. — Мој чича-Обрад бјеше родом из Пожеге, и имао је брата игумана у Моравцима на Љигу. Као Драгачевац био је рјечит човјек и весељак и велики шаљивац, а особито је знао добро ударати у гусле и пјевати уз њих онако подрагачевачки, да би га слушао васдан и гладан и жедан, да ти не падне на ум ни јести ни пити. Као Херак био је врло бистре главе и паметан. Дуго ми није вјеровао, и шта нисам радио, док се није увјерио, да сам Србин као и он, и да сам само зато хоџа још, што сам рад браћи Србима бити од помоћи за овога Турскога времена. Но кад му ја показах, да знам осим Турски, и Српски и Грчки, и кад му пред њим написах књигу брату игуману, и позвах га да нам у госте дође из Моравaца, и кад му казах, да сам то научио у Цариграду од отца Николе, онда ме загрли и пољуби се са мном, те тако ухватисмо праву вјеру, што је ништа поколебати не могаше.“

„Није прошло дуго времена, а игуман нам Хаџи-Ђеро дође из Моравица, и како се с братом и снахом здравио, прва му је ријеч била: ко му је ону књигу написао, по којој му је сад у госте дошао? Обрад му каза за мене, и рече му, да ћу ја на вечеру доћи и састати се с њим још оно вече; а тако је и било јер сам ја по четвртом језану — акшаму — одмах дошао Обраду, да му брата видим и да се с њим састанем. Мисмо се брзо познали и запазили. Он се није могао довољно начудити, како сам ја у Цариграду прошао сретно са отцем Николом, те нас нису подпазили Турци, и увребали како се пазимо, и како се ја каурим, пак би било триста јада од обојице.“

„Јасам већ дотле приступачан био у граду, и Мула-Јусуф ме је по кадијној препоруци врло пазио, и препоручивао ме је својим пријатељима. Кадија ме је главом одвео и везиру, и тај ме је већил врло завољео, и призивао ме је почешће, и разбирао је од мене, како је по земљи, и шта говори народ Српски, да ли жали за ћесаровцима, а мрзи на Турско господарство? Тако ме је увијек запиткивао, и говорио ми је да му дођем и незван, јер му се допада, што му ја говорим; а ја сам му удиљ казао истину. Удворавао се нисам паши, нити сам му ишао незван, а што је он мене чешће зивкао, то су ми старије хоџе више завидјеле, и извикале, да сам удворица, и да опадам паши Турке; али ме је бранио Мула-Јусуф, и давао ми још прве године прву џамију на дорчолу, што ја нисам никако примио, и остао сусјед Обрадов, доклегођ Јањичари неудавише султанова везира Мустај-пашу. Кад Јањичари почеше самовољно владати, онда се ја замолих Мула-Јусуфу, који је такођер велики дахија био, да дођем дома у Палеж, али сам се бадава молио, јер ме не пушћаше никако из Биограда, и говораше ми, да сам му најврстнији хоџа и потребан као човјек од онога народа у Србији. Кад сам нешто мало премишљао, видјео сам, да је боље по Србе, да останем у Биограду код старјешина, гдје се већ било свашта чинити почело.“

„Кад је већ глас пукао, да је султан поручио Србима, да се дигну на оружје, и даударе на дахије, на његове противнике, и да освете свога доброга везира Мустај-пашу, онда сам свакоме Србу поручивао по Обраду, да се уклони од куће и да невјерује Турцима, за кога сам дознавао; да су га наумиле дахије смаћи. Многима сам сачувао главу, а неколико је и погинуло од силеџија, за које нисам дознавао. Ако би икоме радо био помоћи и избавити га од дахија, то би заиста одклонио Хаџи-Ђера, брата Обрадова, од дахијске руке, али нисам знао, да су наумили били, изјести му главу, те ми пропаде онаки пријатељ изненада. Али кад сам чуо, да су игуманову главу донијели у град, и кад сам дознао, шта Кучук-Алија, велики дахија, ради од Архимандрита Рувима, како га мучи, и како му на мукама вади душу из тијела —, а већ сам чуо био и за друге Србе, што на вјери погубише главе, онда сам одмах Обраду казао, да затвори крчму, пак нека се уклони са женом и дјецом из Биограда у Шумадију, а и сам сам отишао у Палеж, као у госте, пак се више нисам ни враћао у Биоград, што га Срби на брзо и умуасерише.“

„Дотле су већ моји родитељи били изумрли, и јасам се био оженио из Сокола од Паламаровића, а имао сам само једну још сестру од мене старију удату у Зворнику у Тирићевој кући. Ништа ми није сметало, Богу хвала, у Палежу у мојој постојбини, да се повратим у Христову вјеру, особито, кад се разбјегоше Турци и поутицаше у градове, што остадоше живи од Србаља. Јер моја жена није нимало двоумила, већ је по обичају пошла за својим мужем из Мухамедове вјере у Хришћанску, и судила је да тако ваља да буде, почем ја знам шта радим. — Наше су Потурице мислиле, да ће се подамном земља просјести, кад се чуло, да сам се ја као софта и хоџа покрстио, и да су ми моји ку̓ћани то исто учинили, угледавши се на мене старјешину. Шта ти људи нису радили и како су просипали благо, да ме добију у руке, и да ми се освете за вјеру Мухамедову, што је оставих; али Богу хвала! нису ми могли досадити, и ја остадох здрав и читав. Сјећам се као сад да је било, кад ми рече Карађорђије „„не бојсе Миленко брате, само ти буди наш и с нама као и досад, пак којекуде, да видим тога ко у те дирне, куд ће се дјести.““

„У Србији су најжешћи Срби Шумадијнци; Шумадија је измеђ Саве и Дунава, Колубаре и Мораве. Ту је Биоградска нахија, Смедеревска, Крагујевачка и Рудничка. Карађорђије је Шумадијнац из села Тополе у Крагујевачкој нахији. За њега се може рећи, да је он ондје први убио Турчина на видику, и тако се први дигао на оружје. По томе је Карађорђије био најглавнији устанлија и непријатељ дахијски у свој Србији, и власт му се ширила и преко Колубаре и преко Мораве. Тад у Србији неби над њим јунака, али и осим јунаштва ваља поглавици од читаве оваке землѣ и још штогођ. Он је мудар био пак је одмах схваћао, да му ваља знати управу земаљску, и ваља му умјети војску уредити, а видјео је да су топови без вјештих топџија као неке непотребне кладурине, још је знао да ваља улогорити војску, и да логор ваља утврдити и колико се може мало осигурати опкопима од душмана. Знао је да се Радич ћесарски капетан разумијева у топовима, а знао је да је био добар запџија у војсци, те га је одмах и позвао да му дође у помоћ, и да своју земљу отму од Турчина. Ето му по ријечи и дође капетан Радич, а за њим стигоше и топови и џебана од сваке руке.“

„Капетан Радич био је десна рука Србијанцима и по томе, што је као познати од Кочове крајине ћесарски капетан сад и најстрашивије охрабрио, јер су помишљали, да ће им и ћесарска војска придоћи сад, и тући Турке као и онда, кад је дошао Лаудан.“

„Кад је већ Карађорђије очистио села и вароши од Турака, и Турци се били прибрали у градове, онда је он пред Србском војском изишао на Врачар и умуасерио Биоград, исто и друмове узаптио, да му Турчин врднути немогаше ни на коју страну, ван преко воде у Ћесарију, гдје му је било све душманско од заманде осим претворичка пријатељства, чим се владе омамљују и ометају. — Знам да су ти казивали Србијанци, да ја ни сам сједио безпослен, нити сам левентовао ни дембелисао по Палежу, ни по логорима тражио исјечака ни пића, већ сам браћи помагао свачим, чим сам најбоље могао, толмачио сам им Турске књиге и берате Цариградске и бурунтије од којекаквих везира и омањих паша, и кад је понешто требало измислити, као да нам је штогођ дошло од султана, те је по нас добро, а зло по дахије, то сам ја сам градио, те се то послало свуда по свијету, нека чате и Срби и Турци, и нека толмачи свако по се, како се коме свиди.“

Још ми је и више којешта приповиједао хоџа Миленко, што ћу споменути вјерно, кад на које дође ред.

Чим је капетан Радич примио из Ћесарије што је наручно био како је уговорио, и почем је по потреби послао Јакову Ненадовићу по његову синовцу један топ и што уз њега иде и треба, са осталим стварима диже се, и отиде преко Колубаре у Шумадију, да се састане са Карађорђијем. А и Карађорђије онај дан дође у Остружницу и чувши за свога старога друга и пријатеља, да је већ дошао, но да је отишао неким послом у Палеж, похити и сам тамо, да се штоприје састане с њиме, и тако се сретоше на великом Дубоком. Стари другови и пријатељи, жељни један другога, изгрлише се и изљубише и питаше за јуначко здравље. А Карађорђије видје, с каковим му образом капетан Радич дође, и још кад чу, да је и Јакову Ненадовићу по синовцу му протопопу Матију опремио топ и што уз топ иде, и неколико шоца, онда му рече: „Е којекуде, што не би требало, да те хвалим у очи али шта ћу, кад се и сам чудити морам, твоме честитоме доходу. Ти си брате, урадио све, што смо само, могли желити.“ Отален се дигоше оба, да отму Србију од Турћије.

Што су се Срби у Србији дигли на оружје, да бију дахије и силеџије Турке, никоме зар тако није могло бити мило, као сиротињи и хајдуцима, што су и ускочили због Турскога зла и горопади. И сиротиња је судила као и хајдуци, да ће се у јединству лакше моћи осветити Турцима за глобе за зулуме што претрпље земља, и што људи јуначког поштења ради морадоше се одметнути и домаћи благословени живот хајдучким замијенити и поготову подивљати.

Тад су биле три чете главне хајдучке: једној је био четобаша Ћурчија харамбаша, родом из Сријема из села Босута; он је четовао од Саве уз Дрину, пак тамо чак преко Старога Влаха. Ћурчија је био најзнатнији, и њега су се бојали Мухамедовци и по Србији и по Босни. Обично га је свијет звао харамбашом Ћуртом. Другој је чети био Станоје Главаш поглавица; он се врзао понајвише око Мораве и измеђ Ибра и Мораве Бинче. Трећи је био ускок Хајдук Вељко на истоку од Србије са најмлађом и најмањом четом. Ћурта је ишао уз Јакова Ненадовића, Станоје Главаш уз Кара-Ђорђија, а Вељко уз Петра Добрињца и уз Миленка. Те су чете пристале одмах уз старјешине народње како је којој удесније и наручније било, и четобаше су понијле барјаке пред господарима.

Ненадовић је Прото отишао са топом и са осталом опремом и ситним оружјем к Шапцу са хоџом Миленком, гдје су нашли Јакова Ненадовића и Лука Лазаревића и четобашу Ћурту у логору, како су онај градић и опкоп

Турски умудасерили. У Шапцу је био кабадахија Мус-ага Фочић са својим побратимом неким Бошњаком Новљанином Бегом; и они су заповиједали тамо Турцима, како ће се бранити од Србијанаца.

У Турака је било топова на оном каменом околцу, и они су одбили подаље Српски логор. Али кад сад донесе Прото већи топ, но што га имадоше Турци, те од Тополика опалише на Шабац неколико пута, и упалише варош Турску у опкопу, онда узавреше Турци и повикаше, рашта да они горе и пате због двојице зликоваца, и пођу најстарији и најпознатији на вјеру Србима, да уговоре како да се предаду. Док су се ови разговарали и договорили, дотле Мус-ага са Новљанином уђе у Босанску лађу, која је уз воду крај Сријемске обале путовала у Босну, и тако изнесу главе за онда, а Шабац се преда Србима. Тако је лето пало и Ужице Србима у руке, и Биоград и Смедерево.

Капетан је Радич био десна рука Србима у свачему сообито је пак знао вјешто намјештати табље и топове и наређивати одкуде ваља и како треба јуришати на Турске опкопе и тврђаве. Био је храбар и умјетан поглавар војсци својој, а најжешћи душманин Турчину. Тада му је било већ преко шесет година; но био је крепак и јака људина.

Кад су Срби на Првозваног Андрију на јуриш преузели Биоград, запало је пуно Турскога робља Србима као пљачка. У капетана их је Радича било као, штоно реку, гњилих крушака. Он је био удовац, и по наговору је једну младу и лијепу кадуну, и крстио и вјенчао за се.*) Тој је Покрштеници било име Зобеида, и била је родом из Фочићеве куће, а била је удата у Ужице само једну и то непуну годину дана пак је застала мухасера у гостима код својтљиве родбине. Покојни је Радич сам за њу казивао: да је била грјешно дијете и да јој још није било ни двадесет пуних љета, кад се с њоме састао. Радич се био лијепо смјестио и окућио у Биограду, да би ласно заборавио Јаково и ћесарску пензију. Али му и та танка срећа није била дуговјечна, јер млада Покрштеница тужаше за својим младим мужем, за кога је начула била, како за њом гине, и како за њу разбира, и да се сад налази у Зворнику на Дрини, гдје њу погледа да му из Биограда дође, да је води у свој род у Сјеницу, камо су се готово сви Ужичани преселили били, кад су их Срби из града и из вароши потисли и прогнали.

---

*) Ето је до скора живјела, а не знам је ли и умрла, и ако је врло стара, нека Покрштеница Живковићка у Биограду, што је била за великим дахијом Аганлијом, док је Срби не заробише на Првозваног Андрију. Сила је онда било Покрштеница, што су се поудавале биле за Србе.

Како је тај рат на дахије букнуо и запламтио, престале су Турске лађе пловити Савом и Дунавом крај Србије, а и Турци се нису отискивали преко Дрине, да путују по Србији. По томе је врло тешко било покрштеним кадунама, што су се биле у Србији преудале, побјећи и потражити своју прву срећу. Исто је тако било тешко доћи Турчину до Биограда, да поиште своју каду, што му за њом срце вене, особито помишљајући, да Турска вјера не подноси да му се жена крсти и да је љуби Каурин.

Осман-бег Кукић бјеше тај млади Ужичанин и први муж Зобеидин, којој су надјенули име Зорка на крштењу. Млад и снажан а пуно му срце од милости кадунине што је не би прегорјео ни за своју главу, те и науми, да учини онаково дјело, што само може љубезник учинити у оним годинама, кад правој љубави ништа не смета, јер је презрела сваку патњу и покорила смрт, што понекад и јунацима бива страхотна.

Што науми Осман да учини, то не преуми. Свуче са себе господско одијело, што само богати Турци носе, и обуче на себе рухо, као што га носе Срби Бошњаци. Почем се тако прерушио, гурну у силај два лијепа сребрњака и уз њих дуг бјелокорац од табана и заметну се дугом крџалијнком, пак оде преко Дрине у Србију. Чим је у Китог угазио, одмах је на Србску стражу наишао, којој старјешоваше поп Смиљанић као неки буљукбаша.

Како је прешао преко Дрине, сам је себи надјенуо име Србско Сретен, еда би сретан био у своме послу, што је већ намислио, да изврши; а казао је попу Смиљанићу, да иде управо у Биоград бегу Кара-Ђорђију, да му буде момак. Смиљанић га пропусти и још га научи, да се најприје састане са Капетаном Радичем, који увијек сједи у Биограду, и који ће га најбоље упутити, како ће доћи у момаштво Кара-Ђорђију.

Осман-бег или Сретен био је наочит и угледан, и могао је пристати у момаштво, да му се непостиди дружина. А особито му је мило било, кад је чуо од Смиљанића за капетана Радича, да станује једнако у Биограду, и да му се ваља јавити поприје но коме другоме, јер по томе Туре помишљаше, да се може удворити и Радичу, и код њега остати, гдје му је млада кадуна капетаница и домаћица, пак је судио, да ће је тако моћи избавити и утећи с њом преко Сријема у Босну. Зобеида му је била на срцу и у глави, те га ништа није могло помести, и јурнуо би и кроз воду и кроз огањ, да само до ње дође, да је види, и да је поврати. Колика му се голема чинила срамота, што му се млада кадуна покрстила и што се на јаде преудала, толико му је жешћа била милост, што му тугујуће срце осјећаше и од те боље пуцаше.

Како је дошао у Биоград, одмах је отрчао у град, да потражи капетана Радича. Ишао је без бриге, јер су Срби мислили, да је од Старога Влаха по ношиву и по разговору и никоме не би ни на ум пало, да помисли, да је то *Турчин, што* тражи своју младу булу. Питајући дође до Радичева конака, и на вратима од двора сретне капетана Радича. Радич га упита; које и одкуд је, и чему је мукает? Он му се каза, да је од Сјенице из села Рашћа, пак је био хајдук у Босни, а сад је дошао овамо к њему по ријечи попа Смиљанића, да стане у монаштво код господара. Нато му рече Радич: да уђе у авлију и ако је гладан, да што поруча и нека се мало одмори, пак ће видјети, камо ће с њиме.

Прерушени Осман уђе у авлију и отиде управо у кућу. Срећа је била и његова и Зобеидина, што се нико није придесио, кад су се изненада видјели и нашли у мутваку — кухарници —. Он се обрадовао, као што се само може помислити, да се може обрадовати младожења својој невјести, што му је на по срца. Она се исто тако обрадовала, али се и препала страшно, да јој не погине, те му и рече: да се не казује, и да се чува свакога погледа, ако мисли, да штогођ изради, и да му пут и труд не буде узалуд. Колико је млада била Зобеида, толико је била мудра, а љубав је охрабрила и научила, да се хитро у свачему домисли. Чувши од свога Османа, како је дошао до капетана Радича, рече му: да гледа, да остане код њих ту у Биограду, и ту бојаги да очекује Кара—Ђорђија, а ако би га Радич баш окупио, да иде у Тополу или куд на другу страну, нека му каже, да му је оружје понешто батал и да му га ваља ту оправити.

Тако су се они ту разговарали и договарали, док и капетан Радич не удари на авлијска врата, те була отиде у своје избе, а Осман јој остаде лулу пијући у кухарници, гдје га застаде и домаћин сједећа код ватре. Како ступи у кућу он повика: „Зорка? понуди тога момка ужином, може бити те је и гладан.“ Нато му рече Турчин: „Хвала ти господине, кад ме се тако сјећаш путника човјека, а прилично сам и погладан, јер како сам од јутрос мало поручао у Палежу, већ ти нијесам нигдје више ни застајавао, до сад овдје на твоме дому.“

Зорка одмах изнесе што је Бог дао пред свога драгога на синију и не погледавши у њега, као да га никад није ни видјела својим очима. Осману је или Сретену пуно теже било тако се претварати, да јој се чини и не вјешт, као она њему. Женско је малоснажније од мушкога, али је хитроумније и досјетљивије, а највише господари мушкоме, што је стрпљиво и потоме претворно, те не да срдњи ни гњеву мејдана, док не уварда, да ће и то ићи у рачун. Знаде женско, да је далеко од срца до уста, почем изтрчи ријеч у гњеву, којој срце не зна ни одговора. Ни нашто женско не мрзи тако јако, као на мушко женскога лица и говора и пословања; а ништа тако не воли, као енергична човјека, који јој бива толико љубаван и добар, колико је сталан и снажан, и који не попушта никад ни у чему, што му запне за савјест, и за разум и за достојанство. Није било никакво чудо, што је та млада Зорка вољела и гинула за својим младим и наочитим ђувегијом, и што није марила за старога капетана Радича, који страшан душманин бијаше Турцима. — Тако исто и човјек не може вољети женско мушкобанасто, већ воли што је милокрвно и умиљато, те бива сама милост. Зато се и Осман—бег прерушио те је дошао по кадуну своју, на главом платно. Љубавна му је Зобеида милија била од главе. А сад су се видјели у душманском дому, у Српскоме граду Биојраду, одкуд није ласно било са женом побјећи, јер је преко Србије било далеко бјежати, и ласно је било пасти душманима у руке, а још је мучније било тумарнути онако незналице преко невјерне обавити у Срием или у Банат. Но шта се отело од љубави и од праве милости?

Почем је мало поужинао Осман, упита га капетан Радич: „А вјере ти синко Сретене, шта веле тамо преко Дрине наши Потурчењаци, што смо се ми дигли на дахије Биоградске и на силеџије, што их већ народ не могаше подносити никако, ни трпљети, да се од њега онако чини као што бива по Босни и по Бугарији?“

На то му Турчин овако одговори: „Да виш, господине, како им је то врло уз косу, а бива по нечем и зазорно, какв се зачуло, да је султан с ваше стране; а још неки хоће, да и више знаду и говоре, да сам султан диже Србе на оружје, да се освети дахијама, и да свога покаје векила, што му они зликовци поједоше главу из пријеваре. А сад опет, како сте дахије побили у Адакалу, и поприимали градове, да могу, све би вас из топа бацили, да вас од једаред нестане. Баш оно вече, кад ћу већ јурнути овамо преко Дрине, дође у Јању неко балинче од горње Дрине, и казиваше, како се хоће да дижу Бошњаци на Србију због покрштеника и због покрштеница.“

(Продужиће се.)

Увелак.

(Из Пушкина).

Преврћући прашну књигу нађо
Сув увелак, заборављен ту,
И гле! чудна, необична машта
Испуни ми душу моју сву!

Де је, кад је, колико је цвао?
Ког пролећа? — Де је онај врт?

Јел га страна ил позната рука
Узабрала? — Шта му значи смрт?

Зашт' је овде? Какавли је спомен?
Дали тужног од разстанка ког?
Ил састанка — часа злаћанога? —
Ил је с гроба? — Сам би знао Бог!

Дал он живи? — дали она живи? —
Кудли и' је забацио свет?...
Ил су већем увенули давно,
К'о увелак — овај суви цвет? —

Ј.

Књижевност.

Сеоба Србаља, драмат у пет делова од Ђорђа Јакшића. У Новом Саду епископска печатња. 1863.

(Продужено из 1. броја.)

Пре свега дакле да узмемо ово дело као целовит уметнички створ, па да ивдимо колика му је драмска уметничка вредност у обште а то ће рећи, има ли у себи све оне услове што драму драмом чине. У драми има три главна момента, од коих јој драмска вредност зависи, а то су: вешт драмски склоп или композиција целе фабуле, карактери и радња. У вештом склопу фабуле показује се међу осталим, колика је појетска снага, снага песничког проналажења и стварања у кога драматика, јер тим особеним склопом својим разликује се осим другог драма од романа, приповетке, епа итд. Какав дакле склоп тај мора бити, ако ће да има драмског ефекта и вредности? Мора пре свега имати свој особени концентричан организам, једнину радње, која је у томе да има у драми једна главна идеја и један главни јунак, као носилац њезин, а све остало тој главној мисли и томе главном јунаку служи, дакле не сме бити никаквих излишних епизода или уметака, кои ток главне радње без цељи прекидају; мора бити међу појединим деловима тесна природна своза, све мора бити јасно и разумљиво, и то је прегледност, што је још стари Аристотељ у драми иште; догађаји морају тако један из другога тећи, да се види, да је по природној потреби морало бити, да је у том положају и иза тих предпоставака морало тако доћи и никако друкчије, и то оснивање догађаја, где увек као узрок и последица један из другог теку, зове се мотивовање; дакле се несме ништа силом измајсторисати, а још се мање сме баш видити, да је песник нешто силом и неприродно уметнуо и измајсторисао, да би којекако могао започету зграду довршити. Пошто смо ово у кратко изложили, да пређемо на драму, о којој почесмо говорити, па да видимо, какав јој је склоп?

Шта је идеја у „Сеоби Србаља?“ Ако је збиља има у комаду, и то да кроз цео комад јасно просјајује, да је с крајем комада и мисао исцрпљена, да је једина и главна, онда је одговорено изискивању драмске једнине, јер та се управо у једнини идеје састоји, а не само у личној унији по једној главној особи.

И збиља морамо признати, да нам је тешко у овоме комаду подпуно јасну и обележену, кроз цео комад спроведену једну идеју наћи. Ако ћемо рећи да је ово идеја: млад јуначан владар, кога носи слепа оданост народна на рамени, опија се поверењем у ту оданост, и занесен љубавном страшћу само њојзи служи те постаје самовољан и та га самовоља и то самопоуздање до пропасти доводи; онда ћемо, кад боље у дело загледамо, видити, да би ова мисао пре краја већ исцрпљена била, и да неби била подпуно изведена, дакле да то мисао није. Јер ако би збиља самовоља главна кривица јунакова, због које пропада била, као што и пок. др. Андрејевић у своме мњењу о тој драми каже, онда зацело та самовоља у самоме комаду треба пред очи да искочи, треба да се види у радњи јунака и у реакцији оних сила, које од његове самовоље страдају; па види ли се та самовоља у самоме комаду? видимо ли противуборство оних, које је јунак својом самовољом повредио? Морамо признати, да не видимо; јер нам се о самовољи Љубишиној тек приповеда, и то највише од оних, коима то никако неморамо и по природи ствари неможемо веровати, јер су му непријатељи и завидљивци; а у самоме комаду Љубиша уступа народној жељи, жртвује народу своју силну страст, жртвује му најлепше своје снове и најжудније жеље — има ли ту самовоље? и како се слаже то што видимо, са оним, што нам се приповеда? Па најпосле вели стари Драгош на стр. 8:

— „И што данас рекну поглавари
Љубиша ће живот жртвовати,
Ал' им воље погазити неће.“

А старац из народа на стр. 9. каже:

„А имали онде благослова
Где жупана Љубише не има?“

Па Љубиша сам на стр. 47. узвикује:

„Али народ — ох народе мили!
Крв отаца у жилама мојим
Смрзла би се, и кап свака,
Што ми данас по грудима јури,
Отровом би жиле искидала,
Проклетством би живот отровала,
Да у часу мога очајања
Ту светињу ногама погазим!“

Има ли ту самовоље? И може ли је онде бити, где је воља тога једног човека уједно и воља целога народа? Па осим тога баш налазимо у самом комаду подпуне разлоге, зашто је народ из Бојке изашао, зашто се затим из Србице опет кренуо и у предео на Дунаву дошао, јер се на више казује, да су из Бојке побегли од „борбе вечитих раздора“ што раздвоји Љубишу и брата му Владимира,

„Те племена храбра раздвојише
И гробове наших праотаца
Са унучком крвљу попрскаше.“

а на стр. 12. старац Драгош, који по свему ужива поверење свију и тумач је верни народних жеља и осећања, он у име народа поручује римском ћесару:

„Али тамо у Србици сами,
Усамљени, без родбине лепе,
Зажелесмо милога говора
Којим братац, када љубав своју
Или израз срца братинскога
Казат' жели, ил' загрлит својту,
У звуцима умилним говори —
Те дођосмо, да у лепој слози

С' Бугарима и са Хрватима
Још векове дуге преживимо"

И запитав народ „је ли право?" народ му усклнком одговара:

Право! право! живио Драгоше!

Чиме јасно показује, да му је Драгош погодио мисао и жељу; по томе се дакле види, да је народ подпуно имао своје основане узроке, што је из Бојке, а потоме опет из Србице отишао, а да није томе баш само самовоља Љубишина крива била.

Пошто се дакле ни из пређашњег, што нам се приповеда, а још мање у самоме комаду види да је Љубиша самовољан, онда не може ни горња идеја комада стојати, коју покушасмо извести.

Које је дакле идеја и има ли је? Кад узмемо да стоји то што рекосмо, да самовоље у овоме Љубиши, као што га у драми видимо, нема, да дакле то није његова кривица, да га дакле то није до пропасти довело — онда питамо шта га је упропастило? Завера неколицине поглавара; на сваки начин пак у драми та завера, која је главни узрок катастрофи, дакле један од главних кретајућих мотива целог трагичног покрета, та на сваки начин мора *бити мотивована*, а то ће рећи, ми морамо видити и веровати, да је против тог јунака, у тим околностима код тих тако створених поглавара морала се завера против њега породити, дакле да је морала бити природна последица неког предходног узрока — дакле које је тај узрок? Узрок тај породившој се зависти и мрзости, и из њих истеклој завери, каже нам Паун на стр. 65:

„Понда гордост,
Са којом је поглаваре срет'о —
Као да је син богова силних."

а Белуш опет у монологу на стр. 62. и 64. говорећи, каква је чудна оданост и послушност народа целог према Љубиши, продужује:

„Пак све зашто? Због дедовске славе
И јунаштва некад мегдану,
Што десницом учини крвавом,
Жељан, ждрело ненасите крви
Лешевима мртвим наситити,

Свог јунаштва славу узвисити.
Али нећеш, вере ми отаца!
Пашћеш, пашћеш, као трунак мали“....

а Блашко на стр. 91. Белушу каже:

„Та није л' нас са светлошћу својом,
Помрчио и у пр х тиснуо,
Те пузећи ко црвићи мали,
Вијемо се, презрени од света?“

По томе се дакле види, да су то све частољубиви сујетњаци, кои би сами да се узвисе над свима другима, па су се сада против Љибише сложили, јер им је он највећи трн у оку засад, а та њиова из частољубиве природе истичућа завист подрaњила се још и подпалила Љубишиним гордим и презирућим понашањем према њима, као што им се из горњих речи види. Дакле је то узрок њиховој завери и Љубишиној пропасти и по томе би идеја драме ова била: млад, витешки владар понесен силном љубављу народном, у поверењу у ту оданост и у бунилу заносне страсти злоупотребљује ту љубав и оданост, и погорди се њоме, побуђује тиме завист и мрзост, која га упропасти. Ако је то идеја, коју је песник хтео у драми да оствари, онда му је према томе зацело по најобичнијој лоѣици дужност била показати нам у великим потезима како је збиља из природе, из карактера главног јунака са природном нуждном, са лоѣиком страсти, истекло оно самоприцењивање, оно самоуздизање његове личноси изнад свију осталих, које је морало побудити повређене стихије на опозицију и морало га довести до пропасти. И збиља је песник у експозицији, у првоме распореду врло добро цео заплет почео удешавати, представио нам је збиља младог ватреног јунака, кои се држи и има узрока држати се за првога у народу своме, кои је уверен, да му народ за оно, што му је све учинио, мора одан бити и послушан, и збиља и сам му народ то доказује неизмерном љубављу и слепим поверењем и послушности; зар такав млад јунак пун поуздања и понесен љубављу васцелог народа, са племенитом и великом природом, која је увек по природи са частољубљем скопчана, које у јаким природама при тако згодним околностима лако прелази у једнострану самопрецену — зар такав нема сасвим природног узрока да се држи за бољег од свију, и да гони вољу своју, која је не само силном страшћу поведена, него о којој је и сам уверен да је по народ спасоносна, кад вели на стр. 44.:

„И ја сам се о срећи бринуо,
Крв пролево, да срећни будемо,
Ил' зар небн срећа била ово,
Славно умрет у дедовској Бојци,
Наћи брата, наћи братучеда,
Отац сина, а син отца свога
А љубавник љубазницу дивну?“
„А зар ово није ропство црно,
Што нам ћесар с' лепим обећањем,
Глатким речма својих посланика,
За навеки справља?„ (стр. 47.)

па онда ово:

„Ах, мој боже! Кад помислим само
На будућност векова претећих,
На племена, кавгом раздвојена,
На две поле срца расклнута!
Ми смо овде, они код Авара —
Никада се састати нећемо,
А нестати — уједанпут можда!“ (стр. 48.)

Зар у томе јунаку, као што га песник овде уводи, нема *баш* подпуно трагичног момента, не лежи подпуно трагична клица? У почетку нам одма долази као човек са снажном вољом и обележеном цели, а то су два главна и неизоставна својства драмског, а још више трагичног јунака; па још је к' томе та воља не само на пустој страсти основана, него му је цељ по његовим горким речма сасвим оправдана, у њој лежи велика историјска, да не кажемо, политична мисао; и иначе је све земљиште у почетку за велике трагичне покрете и борбе врло добро спремљено, јер је с' једне стране народ, који слепо иде за јунаком, који га обожава, који је такођер уверен о доброти и спасоносности његове цељи и његове воље, који му дакле може лако и привидно још већма подкрепити оно самопоуздање, оно узвишавање над свима другима, оно једнострано грамзење за остварењем своје страшћу понесене и са великом и привидно спасоносном мисли задануте воље, што би му се све прометнуло у трагичну кривицу —

а с'друге стране опет они фактори, кои су повређени јунаковом самопреценом и једностраности, који имају свакојако и боље разлоге за себе, и који представљају противни принцип у драми, коме би јунак најпосле морао подлећи. И то би онда збиља било сасвим драматично и трагично. Па јели песник карактер Љубишин и склоп тако извео до краја, као што је врло добро започео? На жалост морамо рећи да није, и то ћемо ево одма доказати.

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Набирци из књижевних старина србских.

Као што ће нашим читаоцима познато бити довршио је наш неуморни, врли књижевник Ђ. Даничић прошле године свој „Рјечник из књижевних старина србских.“ Не ћемо за сада говорити какве је велике услуге тим делом својим нашој књижевности уопште учинио, само ћемо да напоменемо да је у њему читава ризница блага од старих србских речи, које би нам од велике помоћи биле у млогој нашој књижевној незгоди да смо за њих досад знали били. У жељи дакле да за то благо и други сазнаду и да се њиме користе и они, којима не допуштају прилике да сами до њега дођу, наумисмо га на свет износити. У том свом послу бираћемо зрно по зрно и тако држимо да ћемо од тог зрневља нанизати више лепих низова од правога бисера. За почетак и оглед нека иде овај први низ:

Баштина, dominium, добијала се од државнога господара и остајала породици с правима и дужностима што беху у држави као feudum; могла се добити и за новце; и људи су бивали овако добро.

Баштиник, feudarius.

Било, jugum montis; tintinnabulum.

Бир, f. порез што се плаћао свештеницима; давала се под закуп као и царина.

Ближика, сродник. Не потврђује се из споменика какав је род ближика, а долази и за рођенога брата.

Божаство, divinitas.

Босота, pedum nuditas.

Братија, људи међу собом једначећи се тако се зову од мила.

Брат, зет тако зове шурака свога од милости; ради сродства налик на ово братом назива цар Душан севастократора овог Деана и цар Урош кнеза Воислава; од милости назива човек човека братом једначећи се с њим, тако Стеван Душан назива дужда млетачкога братом.

Бридак, acer.

Бродова, portorium.

Брстина, frondes.

Бедба, opera serva.

Белионик, fullo.

Белега, pars pecoris educati pastori debita.

Вар, aestus.

Ваштина, ludibrium.

Велик дан, festus dies paschalis.

Величаство, magnitudo; augmentum.

Веће, et caetera, долази с речју и у титулама кад се набрајају земље од којих је ко господар па се не кажу све.

Витештво, dignitas equestris.

Витао, machina.

Владалац, rector; били су и црквени.

Владика, rector et gubernator; mulier nobilis.

Властелин, vir nobilis. Властелима се зову и велики дворани и жупани и војводе и кнезови и црквени поглавари. Били су велики и мали: велики као да су били они који су имали још какво име, као кнезови, војводе. Та се разлика не налази у дубровачкој властели. У Дубровнику су били „избрани властели,“ који су вршили државне послове. — Своје су властеле имали не само државни господари него и господари од повећих крајева. — С властелима су се договарали владаоци. Тако је и законик постављен у договору с властелима. — Властели су имали земље и на њима људе. — Властели су и судили својим људма, али не за свашта; у распри између властелина и његова човека судио је царев суд.

Властеличић, vir nobilis inferioris ordinis. Властеличићима звали су се у Дубровнику они који се иначе свуда нишу властели; то као да долази отуда што у Дубровнику није било великих властела онаких, каки су били по осталим земљама, па србски краљ Стеван Првовенчани изједначује властеле дубровачке са својим малим властелима, као што после, кад се у Босни умложише велики властели, босански краљеви зваше властеле дубровачке кнезовима, изједначујући своје кнезове с дубровачким властелима; у том смислу као да су и дубровчани сами узимали то име, јер и сами премда врло ретко називају тако гдекојега грађанина свога, за којега се зна да је био властелин; а кад у Дубровнику није било разлике између властелина и властеличића и кад су босански краљеви властеле дубровачке звали кнезовима, онда се може разумети како је могао краљ босански 1439. г. назвати два властелина дубровачка и властеличићима и кнезовима. — По осталим земљама разликују споменици властелина од властеличића, узимајући без сумње првога за великога властелина а другога за малога, премда реч властеличић долази врло ретко према речи властелин, ретко, јер се у речи властелин мисли и властеличић, па се изриком каже само онда кад га треба разликовати. А кака је била разлика између властелина и властеличића, казује законик цара Душана овако: Властелин, који опсује и осрамоти властеличића, да плати .р. перпер, а властеличић, ашче опсујет властелина, да платит .р. перпер, и да се бијет стапи.

(Продужиће се.)

Србско народно позориште.

У В. Бечкереку. — У четвртак, 7. окт. „У лажи је плитко дно“ од Голдона, посрбио Ђ. Максимовић. Г. Ружић, који се пре кратког времена од народ. казалишта загребачког к нама вратио, одиграо је ролу Даще врло добро; а и остали су допринели, да се овај згодно прерађени комад публици допадне.

У суботу, 9. окт. „Звонимир,“ драма од дра Субботића. У насловној роли одликовао се г. Недељковић, а гђа Коларовићка (Лепосава) у петој радњи побудила је обште задовољство публике.

У недељу, 10. окт. „Низ бисера.“ Г. Андријевић представљао је Јована, као свагда, врло добро. Ролу Ане имала је овога пута гђа Гргурова, и мило нам је, што рећи можемо, да ова марљива глумица из дана у дан напредује. Г. Ружић (Црнац), гђица Поповићева (Јелка) помогли су својом добром игром, да је комад испао згодно и округло.

У уторник, 12. окт. „Карло XII.“ шаљива игра од Планшеа, превео Телечки. Насловну ролу представљао је г. Зорић са добрим успехом; а уз њега одликовао се својом изредном игром г. Андријевић (Мукеболд), и допао се публици због своје благодарне роле г. Коларовић (Брок), ма да ову људски ни знао није.

У четвртак, 14. окт. у корист позоришној дружини: „Сеоба Србаља“ од Ђ. Јакшића. И комад, и представа подпуно су задовољили публику; особито г. Недељковић (Љубиша), и уз њега г. Маринковић (Драгош), г. Зорић (Белуш), г. Андријевић (Блашко), гђа Гргурова (Босиљка), гђа Коларовићка (Перуника) учинише све, што се за добар успех представе искати могло. С радошћу примећујемо ревност у дружини нашој, којом чланови у сваком бољем комаду настоје, да се песникови идеали у живим сликама отелотворе, и лепе мисли због невештине нараза не пропадну.

У суботу, 16. окт. „Четири писмена.“ — За тим: „Он и она,“ лакрдија из шпанског живота, прев. J. Ристић. У овом комаду, где само две особе, Фронтен и Флора, играју, развили су г. Ружић и г. Ружићка сав свој красни талент, и учинили су, да се комад одиграо тако, да би с представом и ма које веће позориште задовољно бити морало. — Најпосле је дошао „Шаран“ нашега омиљеног Јовановића. Комад се допао неисказано, али би представљачима имали приметити, да г. Коларовић (Панта) није добро знао ролу, а г. Рашићка (Ана) да је претеривала. Точно знање роле треба да је conditio sine qua non, па и у шаљивим комадима.

У недељу, 17. окт. „Зидање Раванице.“ — Песме нису ишле најбоље, једно што су млоги певачи које од ладноће времена, које због млогог певања и пробања промукли, а друго што смо овде те уде среће, да за скупе новце имамо врло хрђаву музику, која нам певање само квари, а нимало не подпомаже.

У уторник, 19. окт. „Стари Кованџија“, прерадио Савковић. Г. Коларовић (Кованџија) добро је играо, само се и опет на њему видило, да за суфлером говори, и то доста погрешно. То̑ се вечерас и на другим неким представљачима видило, које не би требало да буде ко̏д комада, који је толико пута даван. — За овим: „Жена што скаче кроз прозор“ од Скриба, прев. Л. Костић. Комад је одигран добро, а и роле су се боље знале, нег у првом комаду.

У четвртак, 21. окт. „Немања“ драма од дра. Субботића. Представа је добро испала, особито се одликоваше г. Недељковић (Немања), г. Андријевић (Владимир), г. Зорић (краљ), г. Видаковић (Чуч), г. Маринковић (Бан), гђа Гргурова (Ана). Г. Обрадовић, нови члан дружине, као кнез Крусић показао је, да има дара за позоришну струку, тако да се од њега скорим надамо још бољему.

У недељу, 24. окт. „Милош Обилић“ од J. С. Поповића. Комад је добро одигран, особито г. Недељковић (Милош) и госпођа Коларовићка (Вукосава) у сцени растајања изазвали су одобрење публике; али несме нису добро ишле, чему је и опет музика крива.

Дружина остаје овде још недељу дана, а за тим полази у Н. Бечеј.

Књижевне белешке.

* Ђорђе Поповић уредник „Напредка“ и „Данице“ позива по трећи пут на предплату на „Скупљене списе Косте Руварца“, казујући да се до сада није више предплатника на њих јавило до тридесет, а десет пута треба толико, ако ће књига да угледа света. То га побуђује да продужи рок предплати до 15. новембра о. г. и да по ново умоли родољубиве пријатеље народне књижевности да се потруде око скупљања предплатника. Уједно, напомињући како смо ми веома заборавни, боји се, ако се дела вреднога нашега покојника неће моћи сада издати, да ће касније још теже ићи.

Бележећи ову изјаву као нови доказ нашег нехајања према нашој рођеној књижевности не можемо да пропустимо а да се не зачудимо нашој омладини, која је на своју дику и понос, на свог Косту тако брзо заборавила. Празни говори и којекакви спољашни знаци не казују увек колико нам је који покојник мио и драг био. Делом треба то посведочити ако желимо да нам се верује!

Предплату на споменуте списе прима радо и уредништво овога листа. Цена је првој свесци (до 500 стр.) тих списа 1 фр. а. вр.

* у 41. броју „Виле“ ови су чланци: Зора рујна.... И. Ђ. — Порота. (по Гастону де Буржу.) (Продужење.) — Неранџе. Од Милорада Поповића. — Двадесет милиона. Новела од М. Хартмана. (Продужење.) — Из Хајна. А. Б. — Књижевност.

* 8. и 9. број шаљивог и сатиричног листа „Змаја“ што га уређује Јован Јовановић у Пешти донео је ове саставке: Ја и сирт, од уредника. — Јајталфи (негда Јајтелес) размеће се у кафани. — Исповест једног одпуштеног жупана, од Ј. З. — Под сунцем нема ничег новог! — Господару трбуу, од М. К. — Један дан из живота једног Мандарина. — Нешто о праву. — Могло се догодити, од Е. Б. — Реперторија из живота једнога глумца. — Појезија и проза. — Кукурек. — Шта је то опортунитет. — Ћира и Спира. — У Београду. — Изгојени беамтери. — Руска дисциплина. — Писмо уреднику Змаја од А. В. Н. — Протест. — Симпатија између „Видовдана и Змаја.“ — Књижевне и уметничке новости. — Из Београда. — Шепртљити зове се... — Ташци. — Оћемо л’ и ми овако бирати кад се тиче народне среће и обстанка. (Са сликом) — Стечај. — Препоручујемо овај лист свима пријатељима праве српске шале и здравог хумора.

* Ј. Филиповић у Београду позива на уписивање на историски роман „Цар Јосиф II. и његов двор“, којег је на немачком језику написала Луиза Милбахова а којег је, као што вели, „посрбио“, пошто се уверио да је вредно то учинити, а видио да га свет у обште радо чита, и да се за њега све већма јагми, што га више чита.“ Дело је подељено на три оделења, а свако оделење на 4 свеске тако, да ће на сваку свеску доћи 10—13 печатаних табака. У целом делу биће до 50 слика а и више ако јача прођа буде. Цело ће дело изаћи за три године, а прва свеска о св. Сави 1866. г. Цена је првој свесци 80 к. а. вр.

* Број 28. „Данице“, листа за забаву и књижевност, донео је ове предмете: Одломак из шекспировог Ромеа и Јулије, превео Л. Костић. — Мила успомена, новела М. Ђорђевића (свршетак). — Срећа, песма Мил. Ан. — Иван грозни, приповедка грофа А. К. Толстога (продужено). — Историја Стенографије, по г. Лоренцу од И. Огњановића (свршетак). — Г. Милану Јовановићу Ј. Туроман.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ВОЈНИЧКА ИСТОРИЈА БЕОГРАДА. Издање књижаре Велимира Валожића. У Београду у државној штампарији 1865. Страна 25. Стоји?

ТЕЛЕМАКЪ или приключеня Улисева. Съ француског превео Стеванъ Живковићъ, а препечатали Ђремія О. Карацићъ и Велимиръ Валожићъ. У Београду, у штампарији Николе Стефановића. 1865. На 8-ни. Стоји?

ОПИСЪ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ одъ Тоше Ковачевића. У Београду, у државной штампарій 1865. На 8-ни. стр. 106.

АЛЕКСАНДРА АНДРИЋА ЦЕЛОКУПНА дела. 2. часть. Приповедке. (Друго одделенѣ). 154 стр. Стоји?

ПРАВОСЛАВНО ПАСТИРСКО БОГОСЛОВІЕ. У Београду, у државной штампаріи. На 8-ни. Стр. 207. Стоји 3 гр. пор.

РАЧУНСКИ ЗАДАТЦИ, за употреблење архитектике и алгебре, скупио уредио и израдио Ђ. Мишковић. Прегледала и одобрила школска комисија. На 8-ни. Стр. 253. Стоји 4 гр. пор.

ЗБОРНИКЪ ЗАКОНА И УРЕДБА изданы у княжеству Србіи од почетка до края 1864. године. У Београду, у државной штампаріи 1865. 8. XVII. 296 стр. Стоји 4 гр. пор.

ЗАКОНИКЪ О ПОСТУПКУ СУДСКОМЪ у грађанскимъ парницама за княжество Србію. У Београду. 1865. На 8-ни. Стр. 169. и XVIII. стр. регистра. Стоји 6 гр. чар.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, које на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка, од Јоксима Новића Оточанина. — Увелак (из Пушкина) од Ј. — Књижевност. (Продужење). — Подлистак: Пабирци из књижевних старина србских. — Србско народно позориште. — Књижевне белешке. — Библиографија. —

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1865.

Број 4. У НОВОМЕ САДУ 10. НОВЕМБРА. ГОД. I

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф, на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка.

Истинита приповијетка од г. 1806.

Од Јоксима Новића Оточанина.

(Продужење.)

Чувши то капетан Радич рече му: „Та добар човјече ми покришћавамо наше одпаднике у нашој земљи, а Турци су турчили Хришћане у овој истој земљи, што није њихова ни почем на свијету. Та и махнит би се човјек насмијао томе магарчењу, кад се не врати жалост за срамоту, кад се само може и у недјелима подједнако противним, акамоли овако, гдје је на нама наочиглед Божија проклештина, што покор трпјесмо у својој земљи тако дуго без праведне оваке освете. Добар је Бог, даће он, те ће се и Босна освијестити, и свијест ће Хришћанска подићи крстове на мунаре. Кад се Турци граде бољи и мудрији од других људи, пак своју вјеру намећу свагђе свакоме; а што не би ми повраћали наш свијет из незнабожства у православни свој закон и из Турске невјерије избављали Србске душе. Видиш, синко, тако ми судимо, да треба да буде. Ето моје Зорке, и она је била некакова Туркиња и була, а не зна ни једне ријечце Турски проговорити, пак сад кад се покрстила и примила вјеру Христову, што су јој и прадједови вјеровали, није јој никако необично било, и по томе се види, да јој је то и по старини и по крви приличније, те се томе одмах и прилуби. А да не речемо баш само, да то тако бива у Срба; али да ко запита: шта би било са правом невјеријом, кад би се покрстила, и како би се она Христа држала? можемо и нато лијепо одговорити, да се неко те неко мало зачуди. Ево овдје има једна млада права Туркиња, која је била за великим дахијом Аганлијом, а сад се покрстила и пошла је за некога Живковића, и сад истекар учи помало Србски, пак она сама каже и исповиједа се, како јој је наш закон Хришћански таки мио био из почетка, да се и сама томе дивила и чудила, и потоме и она суди сад, да је наша православна вјера најприличнија и најугодљивија по молитвама душевном спасењу. А јеси ли кадгођ слушао, Сретене, тамо код вас, шта зборе, што Босну изтурчише онако на силу? мисле ли сад, да им се враћа помало зајам? или су још бијесни и помамни, те само туркују, а све друго презиру и не пачају ни у што, као блато с ногу?"

„Трзају се помало," рече му нато Сретен, „и обзиру се на старија времена, што су пописана, како им хоџе реку, у њихову инџилу, те из те књиге, као из светиње, толкују себи напредак или назадак. Ја сам слушао у Сјеници, гдје говорише Турци: да је Турчину изишао већ пошљедак у Србији, и баш да ударе с великом силом Турци на Србију, пак да је наново опет притисну, не би им се дуго задржала земља у рукама, почем се Срби навранише бити Турчина и гонити и крстити. Увардао сам, да им је пуно црње било чути, за покрштенике и за покрштенице; но за своју разбијену и потрвену војску. Било је хоџа махнитих тамо горе по Староме Влаху, што су од зала сами себи браде почупали, и онај прамен косе по врх главе потргали, кад су чули, да се неко те неко покрстио. За ту, што рече, Аганлијницу и за некога хоџу Миленка у Палежу дали би Бог зна шта да им се само поврате, јер ти не могу казати ону муку од хоџа и од ихтихара Турака, кад су чули за то двоје да се покрстило. Помама их нађе, и затјецаше се, да ће Бог зна шта учинити и осветити се. Тако су се зарекли неки били, чини ми се да их је било дванаест у дружини тој, да ће поћи тајом у Црну Гору и довести најљепшу Црногорку и једнога попа, те ће их ондје потурчити, и покајати своју Аганлијницу и хоџу Миленка. И, истина Бог, отидоше по собегу своме, али се ниједан није вратио дома, већ им Црногорци посјекоше главе и окитише њима своје стоборнице. Може бити, те би и овамо набахивали, али их чудо помета нека ријеч од старога Фоча, што кажу бијаше дахија и дахијски отац Мехмед-аги и Мус-аги. За њега се тамо прича, да је он ту сву пропаст Турску у Србији пророковао, и учио Турке, како да се подобре Србима, пак уз њих да и они мало преживе. То сад бива Турцима, особито онима, који су страшљивији, као нека исправа, да одустану од своје ријечи, те да не полазе на освету, како се зарекоше, јер веле: ко је крив Србским Турцима, што нису слушали старца од стотине година, који знаде сву Мухамедију на изуст, пак му је и Бог казао по Мухамеду, како да их учи; но он им бадава говораше, кад не имаде коме, по чему се види, да су Турци били пресилили, или по очајању побјеснили, што већ и Султан омрзну на њих и подиже Србадију, да их бије и потамани. Што побјеже Турака из Србије у Стари Влах и у Босну, то приповиједа чуда, што дочека Турчин у Србији, те се по томе плание и Босанске балије, што чују; већ казују Зворничани неки дан, да је Али-паши Видаићу дошла књига од горње Крајине из Вакупа од младог Кулина капетана, у којој му каже, да ће опет дићи све Крајишнике листом, и с њима ударити широм преко Босне, те и Бошњаке дићи на *Србију*, да поништу те градове и тога Карађорђија, што већ пресили као неки краљ, те сад не пита већ ни за султана. Тако се тамо разговара, а шта ће бити, то само онај зна, који ведри и облачи.“

Тако се разговарао капетан Радич са Османом или Сретеном, док им придођоше још три момка, који су код капетана увијек бивали и по његовим наредбама разносили су му заповијести по подручју, а чинили су и измет у конаку му ван сокака. Овој тројици рече Радич: „ево вам и четвртог друга Сретена, но он ће васда бивати у конаку, јер нема коња као у вас, пак га не могу слати по нахији, док му не стечем парипа.“

То је баш и било, што је Сретен или Осман и желио, да чува дом, те да буде на тенани са домаћицом, кад засовницу превуче преко врата. Тако је и било по васдан осим ручка и ужине, кад се сви нађу дома, који нису отишли на страну. А вече су проводили по момачком обичају у своме башкалуку до коњушнице, гдје су куцали у тамбуре и шаркије и ударали у гусле и пјевали колико кога грло доноси.

Имао је кад Осман чути од своје Зобеиде, како је допала робства, и како се покрстила, и како је за старога капетана Радича пошла. Једно јутро осталису сами њих двоје дома, јер им је и слушкиња отишла била у Земун некоме на састанак. Онда му она одпоче овако причати своју злу и добру срећу: „Кад Срби по поноћи јуришише преко бедема на варош, ја сам била код даиџе — ујака — Адем-бега Јајића. Људи скочише на оружје и испадоше на сокак да се бију, и да се бране, а ми женскиње постајасмо мало у конаку код пенџера ослушкујући, шта ће бити. Но кад чусмо, да Срби наше сузбише и да их гоне и тамане, онда ми побјегосмо на отлукану—таван гдје стоји сијено—и позакопасмо се у сијено, не мислећи онда да ће нас когођ тако ласно наћи, а сјутрадан почем прође она сјеча и она погибија, судилисмо, да ћемо олакше моћи проћи. А зар је тако боље и било што смо се одклониле од првога гњева и од зловољна срца војничкога. Пред зору смо већ чуле јасно Србе, гдје по конаку и по авлији вичу и плијене, што нађоше. Кад је већ сасвим свануло, и ми се извукосмо из наших рупа, те провиравасмо, кога има у авлији, и шта се ради тамо. Сељака је било пуно, но једни оду, а други дођу, те мало промукаете по кући, и шта се још коме допадне, то понесе, макар одмах и побацио на сокаку, као што сам гледала мојим очима. Ми смо на тавану биле у великом страху, да на нас не наиђу геаци или какве бећарине, пак да нас не злоставе и не ојаде. Но на нашу срећу, како је коњушница празна и широм отворена, јер су коњи били још с почетка боја и јуриша одведени у град, те ником не паде ни на ум пети се горе на таван сијена ради. Стрепећи чекалисмо свака зла, као овца ножа, док моја ујна угледа у авлији капетана Радича, кога је и отприје знала, јер јој се муж и дјевер пазио с њиме још од младости, те му она привика, и замоли му се, да нас прими на вјеру. Тај нам човјек одмах зададе вјеру и позва нас, да му сиђемо доље на двор. Ми смо биле у вереџама и замотане тако, да су нам се само очи мало могле догледати. Тако сиђосмо доље, и он нас прихвати, и овамо доведе, гдје се он већ био настанио, и одомаћио. Моју је ујну и њевину сестру, што је удата за Етен-бегом Селимовићем, пратио прву ноћ тајно у град њиним мужевима, а мене је и још једну кадуницу дјевојку с јабане, што се с нама застала у ујаковој кући, обуставио код себе, и казао нам, ако нам се родбина не јави, и по нас не дође, да ћемо се морати покрстити, ако смо своме добру раде, те не желимо, да нас као Туркиње пусти на сокак, да пођемо, камо нам је воља, ако на какову биједу одмах не нагазимо, те можемо грђе проћи, но ико наш, јер је сваки Србин властан заробити Туркињу и чинити од ње, шта му је драго, као што и Турци раде од Србијанских жена и дјевојака, само ако им падну шака. Е шта смо знале на то рећи, већ да и нас онако ноћу пропусти тајно у град на Дунаву, да идемо Турцима, гдје има у нас пуно родбине, што ће се с нама старати у напредак. Али нам он рече, да сад не смије то урадити, јер је нас двије пуно Срба већ видјело код њега, и све војводе и старјешине за нас знаду, пак би ружно било, и забавили би му, кад би нас тако тевећели пустио, да одемо у Турке. Ја сам му говорила, да поручи теби у Ужице, да сам му робиња, и да иште за мене одкуп, пак ћеш му ти послати за мене јамачно доста блага, јер је дао Бог; пак се има и одкуд. Он је то учинио, и дошла је књига из Ужица од некога Милоша Обреновића, у којој му каже, да те није могао наћи ни за те разабрати, али ниси погинуо, већ си жив некуд у Турску тумарио. Та књига дође баш у ручано доба, кад се туде десио и Карађорђије. По ручку, почем проучише међ собом књигу, рече Карађорђије: „Чујеш ли, побратиме, шта кубуриш са таком красном женскињом, већ нек отиде мој Петар*) по попа, и нека му рече, да ће да покрсти неке кадунцике, те нека понесе шта му треба, и нека одмах дође, а Станоје**) нека зовне из сусједства Јанка Катића, да кумује на крштењу, а ја ћу ти бити сад вјенчани кум добро, јер се свакојако мораш женити, а гдје би ти нашао боље женице од те младе буле. Да сам, као некад зато, одмах бих је привјенчао за се." До душе рече капетан нато: „Бог с тобом, побратиме, шта ће мени то грјешно дијете? Нека она себи приличнију слику нађе, а и мени ваља гледати што поматорије, да се не стидим." Нато повика Карађорђије на мене: „Кадунцика море, или волиш за какова млада бећара поћи, или за мога побратима капетана Радича? кажи ми праву истину." Шта сам му знала нато одговорити, но да учиним по невољи и њему по вољи, а и ја да се не поскитам с каковом бећарином, и да по све непропаднем на свијету, кад ме је већ зла срећа окупила, те сам се наопако изненада по себе с тобом растала, казах му: да волим поћи, кад већ бити мора, за капетана Радича, мога господара, него ма за кога другог, кога незнам. И тако ти се ја, мој Османе, покрстих и удадох за тога старога човјека, који ме више држи и пази као своје дијете, но као праву жену; и пуно ми је реди говорио: да му је жао, што није могао за тебе да разбере, и да ме поврати теби, али сад је већ доцне, почем сам се покрстила и за њега удала, јер суди да би ме Турци одмах убили, како бих дошла међу њих. Ја му нисам смјела казати, да сам ја за тебе разабрала, и да ти се поруци надам, све у страху, да га сад већ не разсрдим пак може од мене свашта бити, зато сам прећутјела вас наш уговор до данас."

---

*) Петар Јокић буљукбаша Карађорђијев.

**) Станоје Главаш.

„То је мудро било," рече јој нато Осман-бег, „и не треба му знати, за наш договор, јер ко зна, шта би сад човјек учинио, кад би дознао да сам ја по тебе дошао. Ми ћемо гледати згодну прилику, да се нико и не осјети, и пресалдумићемо у Сријем, а ондје нам у ћесарској земљи не ће зар нико на пут стати, кадречемо, да идемо у Босну. Само да ми је тек дочекати, да ми буде реда у град Турски носити књиге Карађорђијеве, пак бих ја тамо уговорио са рибарима за пријевоз, и могли би поћи одавде, ма како се украли од старца; и ако никако другчије не узмогне бити, а ја ћу се коју ноћ с Турским колом—патролом—завадити на Калимеђану, и јуришићу на њих, нека ме ухвате и у град одведу, а тамо ћу казати, зашто сам тако урадио, и уговорићу као што рекох, пак ћу онда изаћи амо из града, и казаћу овдје, да сам побјегао од Турака, баш кад су ме мислили удавити на једном ђубрету изван града.“

Тако су се они разговарали и договарали више пута, а нико ни сањао није, да је то прави муж и жена. Служкиња им је била једна постара Турска Циганка, но њу је знала млада госпођа запратити часом на Саву да јој штогођ изпира, а знала је, да поуздано сваки пут дуже остане, него што би требало, ма је куд послала, те им ни она није много сметала, и били су по вас дан сами на тенани, нити их је когођ могао бунити, ни доћи им изненада, док не закуца колутом на вратима, да му се отвори. — Они су се Богу молили, и уздалису се у своју правду, а стална их је љубав храбрила, те нису ни очајали.

Прије него су и помишљали дође жива згода, да им припомогне у њихову намјерењу. Једног јутра порано разиђоше се готово сви капетанови момци по нахијама, и Сретен сам остаде са капетаном у двору. Но мало час, пак стиже и књига од Карађорђија на некога Гушанц-Алију, што у граду бјеше старјешина. Примивши капетан Радич од сељака књигу зовну Сретена и рече му: „Узми, Сретене, онај процијеп, те врзи у њега ову књигу, и однеси управо на капију у град. Небој се никога, не ћете забољети глава, но можеш достати поклона од Крџалиј-аге Гушанца, пак ми се одмах с одговором поврати, да опет овога брата што прије оправим на пут.“ То му рече пред бабом и пред сељаком, и то је Сретен једва дочекао, но мудар је био, пак као прибојавајући се рече своме капетану? „А да не ће мене Турци, господине, тамо обуставити, или може бити и убити?“ Нато му се капетан насмијао, и каза му: да се не плаши, кад књиге носи од старјешине старјешини, но нека се не каже да је из Старе Србије дошао, да војује и да бије Турке, већ ако га запитају одкуд је, нека им се каже од Драгачева, и нека се много неразговара с њима, већ само питан мудро нека одговара, пак нека се пожури с одговоромназад.

Тако је капетан Радич свога Сретена храбрио и запратио с књигом у процијепу у град. Кад се видје Туре на капији међ Турцима чисто му свану, али је мудро ходило, и помишљало: да може међ Крџалијама бити и Хришћана, који се знаду са Србима, те се неиздаде, док не дође у конак пред Гушанца. Њему се каза, и замоли му се, да му учини на руку, да стече кога пријатеља од грађана, који би га са булом пребацио преко воде у Сријем. А кад му Гушанц-Алија каза, да му је ту женина родбина, он се обрадова, и одмах тамо отиде, те се састаде са својтама. Сви су се чудили његовом јуначком намјерењу, и бојалису се, да му се што лоше не догоди. Ту је он уговорио са својом родбином, да од њих по један сваку ноћ пође уз кол Турски изван града, да га позна и да га прими, кад му се са кадуном јави, почем одбјегну и измакну од Србаља.

Кад се вратио Гушанцу, те је одговор примио на Карађорђијеву књигу, а Гушанц-Алија знадијаше, које и одкуд је, те му рече: „Беже! ја обично за такове књиге дајем Србским момцима по педесет гроша, тако и ти кажи тамо кад те упитају: јесам ли ти штагођ поклонио? и сад пођи с Богом, пак гледај, да што брже одбавиш своју кадуну амо, а за пријевоз ће бити најлакше, ето ти намах обале ћесарске и по њојзи ћесарове стране, што ће вас прихватити.“

Осман-бег узе свој процијеп с књигом Гушанчевом пак отиде одкуд је и дошао, на велику капију крај тулбета — светога гроба — управо своме капетану Радичу. Кад тамо дође, пред бабом га упита старац: „Јеси ли се, момче, плашио од Турака? и како те је Гушанц дочекао у граду?“ Нато му он рече: „Плашио сам се из почетка помало, јер није шала, ићи душманину у чељусти! али се и охрабрих брзо, кад сам премислио, да је горе ако опазе Турци, да сам се од нечега препао, него кад им јуначки приступим. Тако сам ти се и сам ослободио, и јуначки сам ишао кроз град, и јуначки сам дошао у конак Гушанчев и пред њега сам изишао тако исто, као што сам сад теби дошао и донијео ти од њега одговор. А дочекао ме је као што добар старјешина дочекује.“

Још га питаше капетан Радич: колико је добио од Гушанца рубија, као поклона што му је од старјешине донијео књигу? Он му рече: педесет гроша.

Потом узе капетан Радич књигу и отиде с њоме некуд у чаршију — варош — а Сретен превуче мандал преко врата, почем и баба некуд муну, пак отиде у кухарницу, да узме бајаги жеравице на лулу, но право да види, је ли му газдарица сама. Ту га је она већ чекала, и тешко дочекала, да чује само, да ли се с ким састајао од рода или познаника, и је ли што уговорио, како би што боље измакли и отишли међ своје људе? Он јој казиваше све редом, и како је већ и уговорио, да поједан од њиних људи иде сваку ноћ уз кол Турски, да их позна и да их прими, кад му се јаве.

Онда му она рече: „видиш, Осмо, ја одавде изаћи не могу ни ноћу ван у мушкоме одијелу, а баш никако, ако није старац с вечера дома, те рано легне и одмах заспи, бојати се од Срба, да ме ноћу као женско не ухвате и не затворе до дана, да виде, што тумарам у невријеме по сокацима. Зато ти ваља набавити за мене мушку одјећу, а пусат ћу ја склонити за себе ласно, ено га у ризници има више но дрва на дрвљанику. Но имаш ли пара — новаца — да купиш шта ми треба одавде а и преко ћесарије до *Босне*, ако нема у тебе колико то залеже, а ти ми кажи, пак ћу ти ја додати, јер је ризница под мојим кључем, и само кад старцу шта треба, онда он иде тамо, те узме пак опет забрави и мени поврати кључ, да му га чувам и да пазим на ризницу. Ваља ли тако?“ Осман-бег је мало пођутјео на те њезине ријечи, пак јој је онда овако говорио: „Има у мене пара, колико гођ нам треба, а и да ми се није десило уза ме, могу наћи у зајам у граду у наших људи. Тек ти сједи с миром од капетанске ризнице, и не узми му ни једне клете парице, јер би то била крађа, а крађа је ружна грјехота пред Богом, а подла опачина пред свијетом. Тако нам ваља отићи одавде, да нам се не рече за нама, да смо понијели туђега чега, што вриједи једне шиватке. Чистих ћемо руку и права срца отићи, да нам није зазора ни од себе. Тако, душо моја, ваља, а твој ће Осмо теби набавити све по жељи; само да нам је што боље згодне прилике, да се омање муке кренемо и отлонимо одовуд. Само да ме не застане овдје Карађорђе, пак би ме могао узети од капетана себи, и одвести собом у његово село, пак ето нам онда големе жалости и одгађања.“

Ове је посљедње ријечи Осман као пола тугујући јој се изговорио, али га је млада Зобеида умјела охрабрити, да се не плаши, и да се не једи, јер му досјетљива овако рече. „Бог ми с тобом био, Осмо, не мој лудовати, ни помишљати, да би тебе стари капетан више пустио од себе, и другоме дао у момаштво. Данас је ту говорио пред неким старјешинама, да те воли но и једнога досад, што је завољео, и да те никоме не пушта од себе. А и баба му је данас нато рекла: како си послушан и ваљан дома, и како на сваку и најмању ствarчицу пазиш и склањаш је, да ништа ничему не смета. То ти је боља исправа, но све друго, јер старац вјерује баби подпуно, и ништа јој покварити не ће, с тога ти и велим: не брини се и не плаши се од долавка Карађорђијева.

Тако је млада када свога бега разговарала, и није му дала да клоне, пак да га мучи што не зна, шта ће му бити, и тако да живи све у страху, да се може још и растати с њоме у Биограду, и замахнути куд подалеко уз Карађорђија. И он је био приличан дјетић, особито је био пун свога господскога поштења, као што бивају наше богате Потурице, те га ништа неби тако поколебало, као кад би морао отићи куд на страну, и своју Зобеиду опет оставити, што је волијаше као своју душу,

Права љубав и најмучнију сметњу тако ласно побиједи и уклони је себи с пута, да јој се моћи и највеће јунаштво дивити мора, као да јој нешто веће иде на руку и закриљује је. Нека мудрује ко како хоће, али се може некако помислити, да су силна чиста срца, којијем не рукују сумње, што би их навеле на зле странпутице, гђе се обично страда. А правди се сама згода намеће, а кривди нема удеса никако, јер је своје зло гони и таре је.

(продужиће се.)

Књижевност.

Сеоба Србаља, драмат у пет делова од Ђорђа Јакшића. У Новом Саду епископска печатња. 1863.

(Продужење).

По ономе као што песник јунака уводи у првим призорима и као што се цело земљиште трагично спрема зацело би се морало очекивати, да ће тај јунак, који је силном страшћу понесен и који самом пророку одговара на стр. 21.:

Видећу је (Бојку) — видети је морам!
И уз пркос небу и пророку,
У гробницу мојих прадедова
Положити кости измучене!

који дакле има и ону силовиту страшћу занесену вољу и одважност, која и самом небу оће да пркоси, који је дакле збиља човек од таквог материјала, од каквог само може драмски и трагичан јунак бити, као што и на страни 41. каже:

Ја сам главар, ја, и нико други!
Ја сам жупан!
У мојој је заповедат власти;
Што ја хоћу; оно бити мора!

Од таквог би се дакле јунака морало очекивати, да ће ту своју вољу збиља са свом оном челичном консеквенцијом страсти гледати да изведе, да ће готов бити и највеће препоне с' пута уклањати, кад већ и самом небу и пророку оће да пркоси, јер је као што му се из речи види, скроз проникнут спасоносности и потребом своје воље, скроз заданут врелом страшћу, која му неда мира; тај би дакле јунак морао у тим од песника нацртаним околностима и с' том природом, што је све, као што већ рекосмо, врло згодно за развитак трагичне кривице и припрему трагичног заплета и катастрофе, морао би дакле остати при својим речима: „видећу је — видети је морам“ и „шта ја хоћу, оно бити мора.“ Ал' нас је песник у томе преварио, његов јунак наједанпут после кратког разговора са Драгошем неће да има воље своје, оће да народ сам своју судбину реши у скупштини. Па и у тој скупштини где је народ у својој збиља већ непоњатној верности и оданости и против праве воље своје уз Љубишу, те оће опако како год овоме на памет пада, и готов је потући ону неколицину поглавара, што му се противе, и ту јунак одступа од своје воље и уступа — коме? Баш тој неколицини поглавара. Дакле оним истима, који управо репрезентују противне стихије; јунак драмски, и шта више још трагични прави трансакцију са елементима које треба или с' пута да уклони или да им подлегне. Таково што драми одузима карактер драмски, идеја је тиме изневерена и катастрофи одузет драмски и трагичан основ, јер никако више не изгледа као казањ за кривицу. По овоме свему што досад о идеји комада казасмо види се, да је управо у комаду нема, бар је нема обележене и кроз цео комад јединствено и доследно изведене, а то је већ довољно, да драмска фабула изгуби прво и најглавније својство своје, својство јединине у идеји.

Сад да пређемо на друго тако исто нужно изискивање у драми што се склопа њеног тиче, а то је на мотивовање те да видимо како с' тиме у нашој драми стојимо.

Никаква страст сама по себи, нити радња као таква није драматична, него је драматично то, како се страст развија, како бива и како том страшћу покренута воља до дела сазре, делом постаје, то је управо драматично, и то су проблеми, које има драматик да нам реши, јер страст саму по себи описивати, цртати то је задатак лирике, и радњу саму без унутрашњег развијања и мотивовања, то је опет задатак епа; а драма обоје спојава, те нам представља, како спољашност и унутрашност једно на друго дјејствују, дакле генезис, постајање карактера и радње, једно из другога, то је битна карактеристика драмске уметности. И зато је у драма неизоставно мотивовање, те није доста само да видимо, да је у јунаку та страст и њоме покренута воља, да слушамо његове лирске страсне изливе, него оћемо, да видимо, како је страст постајала, како је до те воље дошао, и кад што ради, оћемо да видимо како је та радња из тога карактера изникла. И у томе обзиру има једна битна мана у

„Сеоби Србаља,“ а то је та што је Љубиша и његова главна покретајућа страст, љубав, одма у почетку готова, не видимо, како је страст та у њему рађала се, не видимо како је он тим карактером постао. Одма у почетку нам се приповеда, како је он „роб од своје страсти“ да му је срце „очарано са погледом једним“ и он сам каже да му је „љубав неизмерна,“ али ми не видимо, како је он до те неизмерне љубави дошао, како је она до те неизмерности нарасла, а то је баш најлепши и најглавнији задатак драматика, да нас уведе у тајну ризницу срца, да нам покаже те невидљиве психологијске процесе, из којих онолика страст изникне, која је кадра човека највећма уздићи и највећма стрмоглавити. Ми не видимо ни предмет љубави, нити оне околности, у коима је сазрела па да онда подпуно верујемо, да су у тим околностима та два срца баш морала тако се свезати, да све једно за другим чезне. Љубиша је заљубљен у Лалу, о којој незна, ни је ли жива ни мртва, у сенку, и за њоме већ пет година уздише и блуди, то је нешто сувише романтично и болесно и морало би се оснивати на некој особеној субтилности Љубишине природе, за коју ми неможемо и неморамо знати, а несме је у доброј драми ни бити. Ми морамо одма и нехотице да питамо: Каква је то Лала? Је ли Љубиша морао се растати с' њоме, није л' је могао са собом повести? То су све питања, на која немамо одговора. Ми збиља незнамо да је игде у каквој бољој драми било тога, да је јунак драме заљубљен, и да му је то главна покретајућа страст, а да ни предмет љубави не видимо, нит' бар из приповедке изближе познајемо, нити да се појета иоле што бавио око психолошког развитка и мотивовања те главне страсти. Је ли у Отелу одма у почетку ревњивост тако силна, или у Макбету частољубље и грамзење за круном, или у Ромеу и Фердинанду љубав? У свима нам песници узевши сву своју вештину у помоћ у карактеристичним цртама показују, како је та главна страст у њих из клице до онолике висине нарасла. То је дакле велика мана у нашој драми и даје јој више неки лирски, романтичан облик.

Још ћемо споменути нешто, што такођер показује, да је наш песник почетник у драмском мотивовању. Белуш је главни противник јунаков у драми, он ће га упропастити, дакле је требало на сваки начин основа дати томе белушевом противништву и мрзости, то је песник врло добро увидио.

Он нам је дакле Белуша представио као славољубивог, витешког човека, кои неможе да трпи, да има кога пред собом, коме Љубишина слава и поверење у народу побуђује завист и мрзост, која га на освету гони, ал' је песнику то све мало било, он хтеде још да умложи узроке, кои белушеву освету мотивују, те зато је створио Босиљку, љубавницу белушеву, коју му Љубиша преоте, те га тиме још већма на освету распаљује. Али каква је то љубав у те девојке! Љубила је Белуша, беше му већ и невеста, па наједаред га — презире а Љубишу тако заволе, да се у њему губи, умире! више јој је него отац, него све на свету као што друга јој Перуника о њојзи каже на стр. 26.:

Ни о себи више не говори,
Ни о оцу, кога силно љуби,
Ни молитву не чати побожну,
Кад се жртве јутром и вечером,
Боговима силним указују —
Ни о коме, тек о њему само!

А он? а Љубиша? Ми питамо са Блашком;

А да л' јој се кадкада Љубиша
Са осмехом, ил' са добро јутро,
Ил' другчије умиљато јавља?

а Перуника нам одговара;

Никад, никад!
Баш и јуче пред чадором прође,
Ал' ни речцом а камо л' осмехом
Да с' осмехн'о краљици лепоте.

Босиљка је кћи Драгоша, првог поглавара и повереника Љубишиног, а уз то је и „Краљица лепоте“ дакле није таква девојка, за коју Љубиша незна нит може да зна, па јој се опет није ни осменуо нити јој икад јавио једном речцом. А она га наједаред види па се одма тако страшно у њега заљуби, да заборави Белуша првог љубавника, кога је тако волела, као што на стр. 52. и 53. и сама признаје, да заборави себе и оца свога, да се најпосле у бунилу заносне страсти толико заборави, да Љубиши под чадор иде, те га ноћу у сну љуби, а кад се пробуди, она му казује љубав у таквим силним, занесеним изразима, да нам је та љубав збиља већ непоњатна, а особито кад се опрашта од њега овако:

Ох! да идем! — Збогом сунце јарко!
Никад више видети те нећу!
Јер чим одем, свет ће ми помрчат',
Одлетиће живот из недара.
Збогом, душо мога осећања!
Збогом, срце љубави највеће!
Збогом, звездо из круне боговске!
Збогом, боже!
Јер тебе ми душа обожава!

А Љубиша при свим тим страшним изразима ладан остаје, каже јој да иде, па одма онда опет почне о Лали сневати. Ако то стоји да нам драматик веровање и интерес несме искушавати таквим страстима и појавима, што су чудни, необични шта више неприродни и фантастични, онда нам је зацело песник са овом љубави велику загонетку дао, да је поњамо. Ако је песнику нужна била та љубав, да мотивује *освету белушеву* и пропаст Љубишину, он је то требао у *бољу* и природнију свезу да доведе, а овако су више слу*чајно* изгледа, и сувише извирује песникова мајсторија, кои је хтео силом да измајсторише мотив. Девојка, која воле јунака каквог види само другога, па одма оног презре и у онаку се екстатичну страст за овим занесе, да већ и себе саму заборави и све друго на свету то може бити каква абстракција, какав пород песничког уображења или најпосле и какав необични изузетак ал' то није жива по природи нацртана слика, која ће нас заузети и која једина у драми има места

(Продужиће се.)

I love jou.

(Исповести једне крвнице).

. . . . Било ми је седам година кад ми је мати умрла.

До четрнаесте године држали су ме у одгојници. Никад ми није падало на намет да распитујем ко троши на мене. Говорили су да имам од матерѝне стране неког рођака, чику, који води бригу о мени и о моме имању.

Већ у самој одгојници научише ме на раскош: увек сам се лепо носила, а о именом дану своме или о каквом празнику добијала би и поклоне. Јако су ме мазили.

Кад сам четрнаесту годину навршила рекоше ми да мој сродник жели да од сада код њега проводим дане своје.

Ја се већ напред зарадовах овој промени. А како не кад помислих да ћу се тако ослободити дијететичног начина живота, строгог надзора и да ћу моћи у свакој угодности живети и тек једном човеку угађати. Ох, како сам наумила да му све по вољи чиним! Држала сам да ће тај мој рођак по свој прилици бити какав доброћудан љубазан старац, којем ће да годи кад му се седи власи гладе, кад у вече пред постељом своје папуче нађе и кад се погоди што радо једе. Ни сама не знам од куд ми дођоше оваке мисли у главу, доста да сам тако мислила.

Лепе каруце дођоше по мене. Поред кочијаша седео је лепо одевени слуга који ми поможе да се у каруце попнем. Држала сам да ми морамо богати бити. Уз мене седе једна одгајиља.

Дођосмо у неку красну кућу. Степени беху застрти веленцима. Вратар и силне слуге у лепом оделу уверише ме да долазим у господску кућу.

У трему нас дочека ложничар. Дубоко нам се поклони, отвори оба крила од врата на дворани и учтиво нас замоли да седнемо док му господар дође.

За један тренутак промотрила сам целу дворану. Свему сам се чудила. Намештај беше од тешке кадиве а са стропа висили су красни светионици. Чим их спазих а ја одмах помислих: ао, да дивних вечерњих забава што могу бити при таком осветлењу!

У том мом премишљању прекиде ме отварање врата од побочног вајата и ја устадох да поздравим свог рођака. Срце ми стаде јаче куцати, не могох за неко време очи подићи, бојећи се да какогод рођак мој не буде налик на слику, коју сам себи о њему створила.

После неког времена охрабрих се, погледах и — упрепастих се. У место седог старца видех пред собом младог човека, полак седе а полак ћелаве главе, висока, танка узраста, бледог, ладног лица, плавих без страсти очију и пуне браде.

Све ме је то тако изненада затекло, да му несам смела приступити; не хтедох га за свог рођака признати.

Одгајиља ме ухвати за руку, поведе ме њему на сусрет и рече ми да поздравим господина С*.

Не знам шта му рекох, еле он ме ухвати за руку, стисне је хладно и проговори тихим, благим гласом да ме је чисто ожалостио:

— Драга Женика! ви ћете од сада овде становати; госпођица Салика, која ће вам увек на услузи бити, одвешће вас у ваше собе.

После тога захвали одгајиљи што је о мени тако добро бригу водила и замота јој у мараму завежљај банака и то тако вешто да се не би могло било ни приметити да се сама одгајиља није одала непрекидно се клањајући и захваљујући.

Госпођици Салики могло је бити око четрдесет година ма да се чинило да толико нема. Коса јој је црна била, лице румено а зуби два низа бисера. Онда још не знадох да то све може и направљено бити.

Чика се сувише растресао нада мном. Салики је строго наложио да пази на мене, да се у три сата после подне у шетњу извозимо, али да смо у полак пет код куће на ручку; узтреба ли ми што друго пре ручка, то нек ми даје кувар сладоледа у којем нема ваниље што за младе девојке није добро. У глумницу ми је допустио одлазити у дане кад се кака опера даје.

Ја сам ван себе била од радости, отрчала сам чики и почех му руке љубити. Заиста тако се владаше као да је педесет година старији од мене.

Чика ми оде а ја одем разгледати гиздаве собе и дивити им се. Госпођица Салика све ми је показивала још и сребро што је под кључем било. Одвела ме је и у чикину собу и ту је довела у ред силна писма по столу. Ја почех читати француске, немачке и енглеске натписе на њима а она удари у хвалу памети моје. После тога седох уз гласовир. Госпођицу Салику усхитила је моја свирка и казивала ми је да никад није чула што лепше, а кад престадох свирати, изљуби ми све нокте на прстима говорећи да би их требало у злато оковати. За тим се окрене собарици, која ми је за лећима стајала, и рече, али тако да сам и сама добро чула: „Прави анђео! па како је лепа као какав анђео!“

По цео дан би ме само хвалила. Ма што рекох, то јој је лепо, красно и премудро било. Заисках ли што, потрчала би као без душе, насменух ли се мањ, непрестајаше руке ми љубити и говорити, како је сретна што ме може слушати.

Обично смо нас троје ручавали: ја, чика и неки старац, ћуталица, адвокат чикин. Госпођица Салика тек би о доручку седала за сто, о ручку никад а ни данас не знам за што.

О ручку се чика са својим адвокатом разговарао о свакидашњим предметима, који ме несу нимало занимали. Чика би се тек толико старао о мени као о каком детету: научио ме је како ваља остригу отворити и посркнути је и како треба мограњ у чашу исцедити. При крају првог ручка запитао ме је да л' сам још гладна, а после тога рече ми да идем да се облачим за глумницу, где су баш давали „Ернанију,“ којег сам од све душе радо имала и из којег знадох нешто и свирати.

Са свим сам сретна била што ћу у глумницу. Свачући и певајући пењах се по степеницама и тамо и амо, а кад дођох кући, двапут пољубих чикину руку и у мало што га не загрлих да ме није тако ладно гледао.

Три странца беху код њега с којима је чај пио. За мене им рече да сам му нећака, а они ми се на то поклонише.

Један ме између њих и познаваше.

— Мала Женика! Еј, еј, како је нарасла. Има већ седам година од како је не видех.

— Да, седам година, рече му чика, деца расте.

За тим се почеше картати. Чини ми се да је вист био јер су јако ћутали. Ја сам се на столицу чикину наслонила и сматрах га. Ладно, мирно лице му доликовало је са свим игри, коју је играо. Што сам га дуже гледала, све ми се боље допадао. Ала би се била радовала, да сам му могла кћи бити!

Кад су први робер свршили, окрене ми се, поглади ме по глави и рече пријатним гласом:

— Женика, сад можете ићи, ја вас одпуштам.

Помислих да ме хоће у чело да пољуби, те сагох мало главу, ал' он се окрене и стаде мешати карте.

Госпођица Салика одведе ме у собу и узе ме свлачити. У тој соби све је тако пријатно и мило било: око кревета беле чипкама опшивене завесе, на столу разне златне и сребрне помодне ствари, а најмилији ми је бие од белога мрамора камин, у којем је ватра тињала а кад га отворих весели пламен осветљавао ми је собу.

При том ружичастом осветлењу паде ми у очи чикин лик на зиду. Кад си га гледао, рекао би да ће проговорити.

Легох а не могох скинути очију са тог лика. Гледах га и гледах док ме и сан не савлада. И затвореним очима једнако сам видела то ладно, мирно лице. . . . И опет за то не сањах о њему . . . .

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Забирци из књижевних старина србских.

Власт, човек, коме је дана кака власт, као и латинска реч иста; provincia.

Властник, magistratus.

Влах, Romanus, човек од старих насеља римских по обližњим крајевима, с тога каткад и дубровчанин, а по главној радњи оних првих и сваки који ради око стоке, pecuarius. Ово последње значење долази најчешће и најпре. — Срби се спомињу у споменицима на супрот власима јамачно по својој радњи: кад се народним именом прозваше они који око стоке раде, оста да се другим народним именом зову други. — Међу власима помињу се и кнезови, а то није ништа друго него сведочанство да су и над тим власима били властели. — А у најстаријем значењу долази у летописима за садашњу кнежевину влашку.

Водопуст, canalis.

Возник, via publica.

Војница, militia.

Војска, exercitus; castra; militia; долази у значењу место рата.

Војвода, belli dux, то значење, по којем војвода беше у државној служби и управљаше војском, оста до постања босанскога краљевства, а и после се држаше по другим земљама; томе је сведочанство што за те војводе нема потврде да су им се и синови звали војводе. — Да су таке војводе биле властели потврђује се тим што се изреком називају бољарима или властелима људи с којима се спомињу; тако се називају и турске старешине војничке. — У босанском краљевству поста од војвода овога првога значења особит ред властеле тим што се и синови војводски зваше војводе али тек по смрти очиној и то не сви него само један, ако ли не би било сина, или би био нејак, војводство прелажаше на најближег у роду. Те су војводе биле веће од кнезова, а томе је сведочанство што се за живота очина зваху кнезови и што су им се браћа за живота њихова такође звали кнезови.

Вражда, homicidium; mulcta homicidii.

Врат, sinus (maris).

Врула, fons.

Врховина, tributum fortasse capitis a presbyteris episcopo pendendum.

Врховник, supremus.

Врх, vertex capitis; у том смислу: до врха доћи, т. ј. доћи до главе; extrema pars.

Врх, praep. supra; contra; ab; de; in; per.

Вршина, cacumen.

Вред, vulnus, душевни вред.

Вредан, dignus, за добро и за зло.

Врење, bullitus.

Вретиште, cilicium.

Ваздање, fiducia, cf. уздање. Долази и у законику Душанову на једном месту, и као да значи исто што значи иста латинска у римској правди, премда је П. Ј. Шафарик сумњао да не буде occultatio.

Вазмагати, posse; corroborari.

Васкрсење, resurrectio.

Васкрснути, excitari.

Васход, ascensus.

Ваход, introitus.

Вискати, hinnire.

Висота, altitudo.

Веђа, palpebra.

Венац, corona; culmen montium.

Вера, fides, која се даје да се не би требало бојати за што; credere; црквена.

Веровати, credere; firmare, fidem facere; у трговини; particip. praet. pass. осим правога пасивнога значења значи јоште и вредан онога што се у њему каже, као што је и од других глагола и у другим језицима; accusare; ово значење као да је изашло из мисли: тражећи веровање својој речи устати на кога том вером својом.

(Продужиће се.)

Књижевне белешке.

* А. Јакић у Загребу позива на претплату на „Збирку народних пословица, речи и израза протумачених како их народ сам схваћа, разуме и употребљује.“ Та је збирка труд од 30 година врлог пучког писца и марљивог сабирача народнога блага Мијата Стојановића. У тој ће збирци бити до 4000 пословица и израза.

а изнеће до 18 печатаних табака на великој осмини. Претплатна је цена 1 фр. 50 н. а. вр. Скупљачима даје се на десет претплатника један истисак на уздарје.

* У 29. броју „Данице“ ови су саставци: На венчању, од Мите Поповића. — Воислав, од Јована Ристића.— Чудише се..., од Мил. Ан. — Иван грозни. Приповедка од грофа А. К. Толстога. (Свршетак). — Стари брица. Приповедка од Тема. — Подлистак.

* Андрија Станковић, старији писар у главној београдској полицији, јавља да је наумио по други пут издати „Саборъ истиние и науке“ од покојнога дра Јована Стејића. Књига ће изнети преко 15 печатаних табака и стајаће 2 цванцика како за Србију, тако и за Аустрију. На сваких 8 скупљених претплатника даје се по једна књига у име награде. Издаватељ се нада од наше публике да ће „быти поставлѣнъ у моћно станѣ“ да и друга дела пок. Јована Стејића што пре прештампа.

* 43. број „Виле“ садржи у себи ове саставке: Одзив М. П., Милорад П. Шапч. — С пута. Четврто писмо, од М. Ђ. Милићевића.— Из Хајна. Н.— Двадесет милиона. Новела од М. Хартмана. (Продужење). — Једном само . . ., од ✝ Косте Поповића. — Књижевност. Још неколико речи о философским примедбама г. Кујунџића, од А. Васиљевића. — Одговор на „Још неколико речи. . .,“ од М. Кујунџића.

Смесице.

Највеће цркве на свијету

У Риму је Петрова црква, што јој просторија хвата 13.500 ☐ лаката, и у њу стане 54.000 душа; саборна црква у Милану од 9259 ☐ лаката прима 37.000 душа; а Павлова у Риму 32.000 душа а хвата 8000 ☐ лаката; у Лондону црква Павлова прима 25.000 душа а хвата 6400 ☐ лаката; Петронијева црква у Болоњи од 6100 ☐ лаката прима 24.400 душа; катедрална црква у Фиуренци прима 24.200 душа а хвата 6075 ☐ лаката; дом у Антаверпи од 6000 ☐ лаката прима 24.000 душа; Софија црква у Цариграду од 5750 ☐ лаката прима 23.000 душа; Јованско-латеранска црква у Риму од 5725 □ лаката прима 23.000 душа; Нотрдам у Паризу од 5250 □ лаката прима 13.000 душа; Стеванова црква у Бечу од 3100 □ лаката прима 12.400 душа; Доминикова црква у Болоньи од 3000 □ лаката прима 12.000 душа; Петрова црква у болоньи од 2850 □ лаката прима 11.400 душа; катедрална црква у Сиени од 2750 □ лаката прима 11.000 душа; Маркова црква у Млетцима од 1753 □ лакта прима 7000 душа. На улици Петровој у Риму, где народ прима благослов од свога папе, стане 208.000 душа кад се војнички уврстају, а кад онако стоје како ко може, стане и 624.000, те прима светињу из човечијих уста и руку. Шта је Европа строшила блага на те превелике зграде, и колико се за што користила!

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ЗАКОНЪ О ПОСТУПКУ СУДСКОМЪ У КРИВИЧКИМЪ ДЕЛИМА за княжество Србію (са уводнимъ закономъ, закономъ о прекомъ суђеню и регистромъ). У Београду, 1865. На 8-ни. 166. стр. регистра стр. XVI. Стоји?

***СИНАН*-ПАША**, написао П. Срећковић. Трошком Симе Андрејевића Игуманова. Биоград, државна штампарија, 1865. На 8-ни. 125. стр. Стоји 10 гр.

МИЛОШ ОБРЕНОВИЋ или ослобођење Србије. Написао Стеван Поповић, бивши свештеник топчидерски. У Београду, у државној штампарији, 1865. На 8-ни. 195 стр. Стоји?

МИСЛИ о начину, како да се у духу православне вере и према потребама народним у ред доведу црквено-просветни односи Срба у Аустрии. Од Николе Ђ. Вукичевића. (Ово е дело Матицом Србском награђено са 25 дуката.) У Новом Саду, у епископской печатньи 1865. На 8-ни. 220. стр. Стоји 1 ф. ав.

СПОМЕНАК. Изворне песме Светолика Лазаревића. II. У Новом Саду. Брзотиском епископске књигопечатнѣ. 1865. На малој 8-ни. 86. стр. Дућанска цена: 40 нов.

ПЕСМЕ ВЛАДИМИРА ВАСИЋА. Издане на свет након смрти његове. У Земуну. Штампаријом И. К. Сопроновом 1865. На 16-ни. XII. 121. стр. Стоји?

ПРОГРАММЪ ВЕЛИКЕ ГИМНАЗІЄ КАРЛОВАЧКЕ за школску годину 1865. Уређуе и издае Гимназіе Управителство. Год. XI.

У Карловцы, Митрополітско-Гимназіална Типографіа. 1865. На 8-ни. 56. стр.

ВОЈИН, лист за војничке науке, вештине и новости. Издаје и уређује Драгашевић, официр и професор. Година II. Број 8. Август. С 1 картом. У Београду у државној печатњици 1865. На 8-ни. 255—286. стр. Уписна цена на годину 12 цван.

СПОМЕН НА СЕНТАНДРЕЙСКУ СВЕТКОВИНУ приликом долазка благ. госп. Веніамина Калане на годишньи испит србске православне сентандрейске школе 9. Августа 1865. У Новом Саду. Епископска кньигопечатня 1865. На 8-ни. стр. 20. Стоји?

СРБСКИ ЛЕТОПИС за годину 1864. Гонина XXXVIII. Књига 109. Издаје Матица Србска. Уређује А. Хаџић. У Новоме Саду. Брзотиском епископске књигопечатње. 1865. На великој 8-ни. 315. стр. Стоји 1 фр. а. вр.

РАДЊА МАТИЦЕ СРБСКЕ године 1864. У Новом Саду. Брзотиском епископске књигопечатње 1865. На великој 8-ни. 93. стр. (Препечатано из „Србског Летописа“ за г. 1864).

УСТАВ МАТИЦЕ СРБСКЕ. У Новом Саду. Епископска књигопечатња 1865. На великој 8-ни. 15. стр. (Препечатано из „Србског Летописа“ за г. 1864.)

ПРЕГЛЕД СТАНЯ ФОНДА МАТИЦЕ СРБСКЕ као и других фондова кои се под управом іой находе при свршетку године 1864 У Новом Саду. Епископска щтампария. 1865. На 8-ни. 36. стр.

КАРАЂОРЂИЈЕ ИЗБАВИТЕЉ СРБИЈЕ. Из Србства Јоксима Новића оточанина. (Поправљен и прещтампан.) У Новом Саду у епископской щтампаріи 1865. На 8-ни. 434. Стр. Стоји?

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка, од Јоксима Новића Оточанина. — Књижевност. (Продужење). — I love jou. (исповести једно кривице). — Подлистак: Пабирци из књижевних старина србских. — Књижевне белешке. —Библиографија. —

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1865.

Број 5. **У НОВОМЕ САДУ 20. НОВЕМБРА.** **ГОД. I.**

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:	**ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:**
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.	на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка.

Истинита приповијетка од г. 1806.

Од Јоксима Новића Оточанина.

(Продужење.)

Осман је набавио све, што им требоваше, а на брзо им се показа и згодна прилика, да се отисну на пут. Једном још одмах за великих заранака дође стари капетан Радич дома, и оправи хитно на коњма момке некуд у нахију, а сам остаде са Сретеном дома. По вечери леже стари војник, да почине и да одмори своје старе кости.

Обоје је знало, и Осман-бег и Зорка, да је та згодна прилика по њих удешена, али нису смјели једно другом казати, већ су ћутјели, да их страх не кида са двоумљења клетог. Она баба Циганка била је уз Кочову крајину у Радичевој кући у Остружници, и чинила му је измет на дому, били су дакле стари знанци и по томе и пријатељи једно другоме. У сваке бабе, вели свијет, има више од два ока, и више чује, кад јој иде у рачун, исто више зна и говорити, него друге млађе жене. Али је ова Радичева баба могла бити учитељица оним другим бабама, јер је она тек знала намјештати, или кад кога хвали или кад опада, или ма и онако у каковој приповијетци. Та је бака Радичева још првих дана, како је Осман дошао, опазила њезиним оштрим оком, да се он са младом Покрштеницом познаје, и да су једно другом нешто претежније, но само онако, као што бивају познаници познаницима. По томе је баба вребала, да види, је ли Сретен Турчин, и довребала га је више пути, и кад је авдес узимао — кад се прао изпред молитве — и кад је клањао, и како се чувао од јела, а и како је са Зобеидом ашиковао. И та је баба била већ дотле двоеред турчена и дваред крштена, а име јој је било Достана. Она је била од младости своје стокућанка као пјевачица на гласу, и са онаком матором било је посла ћиманету — егедама —. „Док је млада била,“ говораше за њу капетан Радич, „нико јој није могао у траг ући, ни трага јој отиснути, и што се од ње отело, да се није чему довила, или да није шта она дознати могла, тога би се бадава ма ко други лаћао. Вриједна је била, и сав је свијет вољео и призивао.“ Покојна се стара Радичевица с њом пазила, пак је она код ње у Остружници бивала почесто, и стајала је код ње, и дјецу јој Милована и Јована и Мијаила држала. И сад је одмах дошла капетану Радичу, како је прешао из Ћесарије, и остала је код њега у кући и кад се оженио том младом Покрштеницом, и ако га је одвраћала, да то не чини, јер му та млада кадуна никад онака жена бити не ће, као што он мисли и жели.

Како је баба Доста увардала, да је Сретен и Зорка муж и жена, одмах се побојала за Радича, да га не отрују или не убију, али кад је већ довребала и дознала, да они обоје поштеније мисле, и да не ће да погазе капетану старом хљеб и со, онда се и она мало стишала, и задовољавала се само гледајући како оно двоје, Сретен и Зорка, мудрују и смјерају да отиду. Она се дуго мучила и дуго се бочила сама са собом и била се по памети: били ваљало казати капетану старом зато, пак нека чини како му се свиди боље, или би боље било, поменути оним двома да сједе с миром, и да не страдају. Она је знала, да је стари капетан Радич честит и разборит човјек био, али је и знала да је страшан непријатељ Турчину, пак се бојала, да га не ували у гријех, јер би може бити погубио обоје. — А трнула је, кад је помишљала, да рече Сретену и Зорки, да се прођу тога намјерења и тога грбава посла, и да иде одкуд је и дошао, пак нека се тамо жени у новој постојбини којом хоће кадуном, а ову нека пусти, кад је већ таке среће, те се морала и крстити и пресудати за живота мужевљева. Бојала се баба Доста, да се Турчин не озлоједи, и у једу и гњеву зло не учини и и по себе и по другог кога, јер није шала рећи љубезнику, да пусти својy драгу, за коју зна, да га воли тако, да би радије с њим одмах погинула, као и он с њом, но што би мијењала љубави.

Дуго се баба Доста колебала, јер није била петљарица ни смутљивица, но сад јој је тешко било сломити се ма на коју страну, а још јој је теже било прећутјети и понијети на својој души злу срећу, ако се какова пригоди коме, јер би увијек помишљала, да је ма коме шта казала, зар се не би баш таково што догодило. Најзад је смислила да ће најбоље бити, да каже своме капетану, а и смислила је, да ће он најбоље знати, како ће се моћи тој неприлици и ружној муци доскочити и све загладити, да не буде ни по кога баш онако грдно, као што би могло бити с луде и напрасите какове главуре, кад би без разлога букнула и дала на вољу бурноме гњеву, да се освети онако како ће се послије кајати, кад дође у свијест.

Једном отиде Зорка са неком рођаком у госте у Остружницу, а и момци се били поразилазили по вароши као људи безпослени. Тадај рече баба Доста староме капетану *Радичу*: Кад сам неки дан имала нешто изапрати на Сави викну ме с града моја заова, што је за оним Ибром сарачем, и мољаше ме, да јој дођем у град на неки особити разговор. Ја сам јој се одазвала, и пола јој се обећала, а ипак ми је сумњиво било баш и ићи, што сам се опет покретила, пак да не узму Турци то на зуб, те би од мене триста јада било, и присјело би ми и турчење и крштење. Но знала сам, да за мене стару жену и удовицу од вајкаде не ће се толико бриге водити, и не ће се разбирати, јесам ли Мухамеданка или Хришћанка, те оно од ономадне отидем тамо мојој заови, а она ми онда рече: да је дошао неки Осман-бег први муж Зоркин из Земуна у Биоград, и разбира за њу, и желио би знати, шта ти за њу тражиш, пак да ти одмах одкуп даде, јер вели да је он дошао на твоју ријеч и по твојој поруци. А нико ми за крштење ни мукает није био.

Нато јој капетан Радич одговори: „Баба Доста! Ја јесам поручивао неколико реди тамо, куд су се иселили Ужичани, Зоркином мужу, да дође по своју жену, али по несрећи његовој, није ми се одазвао никако, а сама знаш како је Карађорђије навалио био, да се покрсти, и да је ја узмем и привјенчам; ти мене знаш да ја нисам човјек неразборит, и ако сам душманин Турчину, као што је и он мени — те сам с тога и поручивао по мужа јој, да дође по њу, пак да је води без иједне паре, е ја нисам искао одкупа за њу, почем ми се предала на вјеру. Ја бих још почекао био, и не бих хитјео с крштењем, и небих је хтјео узети никако, онако грјешно дијете, да на мене не навали Карађорђије, и чисто ме човјек обезуми са наглости своје, и онако ме напријеко сломи, и ето ожени ме. Ти си погодила, кад си ми рекла, да сам се оженио преко срца, и да ниси видјела невеселијег младожење од мене. Тако је и било, — али шта ћу сад? нудер се ти домисли премудра Соломунко, пак ме научи, како да радим! — Ја сам по себи судим најбоље, кад помислим како би мени било, да су моју покојницу заробили Турци кад је Зоркина доба била, пак да знадем за њу гдје је у харему. Та отишао бих по њу, пак да је с оне стране свијета, што наши људи реку, гдјено живе псоглави и репати људи, и јамачно бих прије своју оставио главу тамо, но што бих се без ње повратио дома. Нудер ти мисли и смисли, јер знаш ли како ми је сада? да повраћам покрштену и привјенчану жену Турцима, шта ће рећи вјера и попови, а шта ли ће Србадија прозборити ма и шапатом, јер тај шапат не би баш посве отишао у папрат. Карађорђије би ме најжешће застидјео, а ја не бих знао право да му одговорим ваљано, као што не бих имао су чим ни свијету запушити уста, ни закратити коме, да ми се не насмије, нити да помисли ружно. Ја вјере ми не знам никако шта да учиним, да је пустим, биђе како рекох и вике и руге, да је задржим, што је пуно мучније по мене, раздвајам два срца, што су прирастла од милости и љубави, цијепам душе, што су дишући једна у другу постале јединица у два суврстна тијела. Та била си и ти млада, пак ти сјећаш, како ти је било, док ти ни сам добавио твога Мусу у Остружницу.

Умало се ниси помамила за њим, кад си била чула да је пао с коња, и као бињаџија — џамбас — уломио врат, те остао мртав на мјесту.“

Баба му рече, да ће мало да премишља, пак ако се чему довије, јавиће му се и сама и непитана. Може бити да је кадра била и онда штогођ ваљано рећи, али баш не хоћаше, док још боље не увјеџба, шта управо смјера Сретен и Зорка. Ови двоје нису ни помишљали, да баба Доста све види шта они раде, и све чује, шта они сироти говоре. Кад су њих двоје у најбољој љубави на тенани проводили вријеме, мислећи, да их тица неможе налјетјети, да шта види и да дозна, а да они неби спазили: онда је баба Доста с Радичеве отлукане гледала кроз отворене прозоре шта они раде и слушала шта говоре. Та и у њој је маторој пуцало срце од жалости, како се двоје воле и милују, а мораду крити онаку праведну љубав. Слушала је разговоре, и чула је, како мисле поштено као дјеца од честитих кућа. Баби је још стало било да дочује њихово намјерење и кад су накани поћи и побјећи.

Кад је Сретен са оном књигом ишао у град, и кад се повратио весео, и кад је видјела да ће и стари капетан изаћи у варош, онда и она каза Зорки, да имаде посла *код свога* сина, и да јој неможе одмах доћи назад, почем се мора тамо позабавити, већ нека она сама удеси ручак капетану и себи и Сретену како зна. То је Зорка једва дочекала, јер се већ узмучила била, како ће бабу уклонити, да се са својим Османом разговара и да чује, шта је било у граду. Баба Доста одмах отиде, и за њом Осман или Сретен замандали врата, пак се врати својој драгој кадуници, а и баба се кроз сусједску пусту Турску кућу провуче и с тавана пустог размакнувши отковане даске дође на капетанов таван, што је над коњушницом, одкуд је све видјела, шта ови двоје раде, и све чула, шта говоре. Кад је тај поштени разговор саслушала, није јој се могло на ино, већ је одмах сама себи казала, да наговори свога старога капетана, да пусти булу са њеним суђеником, нека иде, куд јој је рекло суђење. Она је мислила, да то прође тако лако, да ни кућани сви не осјете, а камоли да кога још заболи глава од тога; али је срећа у Божијој руци, и само Бог наређује, какови ће чему бити пошљедак. По једу скаче цијена умиљу.

Та је баба Доста била лапатљива по своме рачуну али није била зломишљеница, нити је била хлапимуха да коме досади, што је злобна, или да кога завади с киме, а казује се, да је многе куће помирила, што су биле у завади. Злорада није била никако. — Син јој Ибрахим или Аврам, није био на њу, већ је од младости своје бивао више реди затворан и бој свакојаки подносио од суда за крађу и за похару. Но одкад је сад Карађорђије завладао, који није марио, да се свађа и да се бије са неваљалцима већ их је одмах вјешао или пушкарао, — од тога се доба и Ибрахим узео у памет, да му остане глава с миром. Капетан га је Радич поред матере примио у момаштво али није сједио код њега, већ је имао своју неку чатрљу или полаземуницу у Пали-лули, пак је тамо стајао са својом женом и дјецом, а ишао је по вилаету као и други момак, кад му дође реда. Осим њега зна се већ, да су у капетана Радича била још друга три момка. Један је био из Сријемског Посавља или Подлужја из села Купинова по имену Саво Шарчевић, што му га је Карађорђије оставио, ради вјере и ради јунаштва, а зналису га још оба од Кочове крајине. Други је био Шумадинац из Груже из села Кнића по имену Благоје Маркељин. Трећи је био неки Згранов из Подлимља од Плава, а име му је право било Живоин, но онако су га прозвале старјешине, особито Карађорђије и капетан Радич, што је био превећ горопадан, и кад је он мислио по својој глави да има право, не би био попустио, пак да му је било за главу, и никога се није стидјео, но само Сава од Посавља, у кога није никад било лакрдије ни шале. Доста сам пути слушао, гдје казују, како је стари Радич казивао: да су од Сава зазирали, и уклањали му се с пута, осим баш главних јунака и старјешина готово сви остали момци и војници, и пазили су га као изврстна јунака. Пети је момак био Радичев тај Сретен или Осман-бег за кога већ знамо, како је дошао и како му је остао у кући као по поруци.

Како је стари капетан Радич био старјешина над војском, и како су га све страже и сви момци и пандури морали слушати и владати му се по ријечи, не би му младе Покрштенице нико могао одвести ни измаћи од њега кад би он дознавао за таково намјерење, и кад би томе стао на пут. Док му баба Доста не рече и не оповидје, ни сањао није, шта му се у кући ради. Она је чекала да је Радич и сам упита, шта је смислила, да би најбоље било да уради; али старом капетану није то баш све на уму било, почем му није понајпреча брига била, тако је било прошло и неколико дана на миру, без једа и без какова разговора. — Баба се бојала збиља, до је они двоје непреваре, и не уграбе ноћу пуст пут и не муну из куће у мрак, пак ето им Калимејдана и Турске страже и града сигурна утецишта. Зато она сама уграби капетана Радича, пак му оде овако мудровати и извијати говорећи му; „Ја сам се нечем домислила, али не знам како ћеш то примити. Видиш, господине драги, како дивљи тић једнако нагиње, да измакне и да отиде у своју пусту дивину, гдје се воли патити свакојако, него овдје најљепшом се храном хранити и увијек у суху бити, да не знаде никад, има ли зла и љута времена. Јасам једном туђег пса примамила, видјећи да је остао пуст и подурлавајући тумара и тражи газду. Код мене му је добро било, јер у мене бијаше пуно дјеце, пак је и добио пуно комада, осим што му се даде оброчно, и био је готово двије године у нас. Али морам казати шта сам запамтила од тога пса. Он се присвојио уз кућу, али би често на туђ који разговор ђипао, и трчао на шор, и почем би све прегледао, рекла бих, да се невесео повраћао у авлију на своје мјесто под кошем. И то сам видјела, да никад ни на кога није онако савлаисао, као што обично покућари на туђина хоће да насрну, особито на просјаке, што односе комађе из куће. Тај је пас свеједнако био као на туђем огњишту, и као да је слутио, на прекретњу, пак се никоме није хтјео замјеравати. Као да је тако и било, кад једном око подне иду неке жене шором испред авлије, а мој зељов изкочи из своје јаме испод коша, пак не удари ни на отворена авлијска врата, већ прескочи преко љесе на шор и поче скакати и цикати и умиљавати се око једне сељанке, а она га одмах познаде и јави му се: „нуто мога курјака! одкуд ти сад преда ме, кад те нема већ ево скоро двије године.“ И ја изађох на шор и мој покојни Муса и наша дјеца, да се нагледамо чуда, како се пас на нас више не хтје ни обазрети, као да нас није никад ни видјео, нити окрете главе на кућу ни на авлију, као да смо га ту увијек пребијали, и да се свачега напатио. Та је сељанка из Моштанице више Унке и запита ме одкуд ми њихово псето, а ја јој казах, како је пас био затумарао и како се био загубио, да се није могао више повратити на свој траг одкуд је дошао, те сам га вабнула и он тако остаде код нас. Та жена мало заиска воде пијаће, и тако уђе с нама у авлију и у кућу, гдје се и воде напила, али онај пас остаде на шору, као да се бојао, да не дође на жежељ, што га нисмо ни имали. Док су се ту жене мало поразговарале с нама, удариште и њина кола с људима. Кад мој зељов осјети и опази свога газду и своје волове у јарму, како је скакао, од радости зубе извлибио, као да се смије, полегушке се умиљавао уз газду, и уз волове скакао, и волове љубио, и како је њега стока познала и одмах га примила то се не да тако лако изказати. Нама су готово удариле сузе на очи. Што је туђе не бива наше никако, ма му ми како угађали. Тако ти је господине, и иста ова Покрштеница Зорка туђа жена довијека и уди и удиће увијек за својим мужем и за својим завичајем, гдје јој се прва срећа јавила, што јој оста на срцу, а што омиље не омрзну. С тога судим по мојој памети, да би најболе било, да је онако пустиш, како би се ласно могло помислити, да је утекла. Та има жена, што ти неће бити као туђинке у кући, и неће свакад уздисати и плакати, кад тебе није дома.“

И стари је капетан Радич исто тако тежио, да учини што је право, јер је као прави Србин држао у својој глави, да се силом не љуби, и да жена не може ономе мужу свесрдно пријатељовати, кога неможе вољети, те је канл био и пустити туђу жену, само се није био довио, како ће да омање стида прође. По ријечима бабе Досте све би живо помислити могло, да она држи страну Покрштеници, и да само њене среће ради тако разговара пред капетаном Радичем. Али је баба то чинила због старога капетана, да њему скине биједу с врата. Радич је добро знао, да то баба смјера, те никако није посумњао. Он је схватио, да би добро било, онако учинити, као што му је она рекла, али само није знао, како би најбоље било без вике и без муке какве, те јој овако и одговори: „Не говориш, душе ми, криво, баба Досто, јер ја видим, да је у мене туђа жена, и да она већ никад не ће бити моја. Но ти мене вјере ти, научи, како треба то урадити, јер сам ти ја у такову женску послу невјешт; та знаш ме, да се ја нисам никад занимао с таковим чудом, чим се хвале жене, као што си ти. Те ти и сад добру вољу дајем, да наредиш ти и да управиш ти по твојој глави, но да удесиш, да никога не заболи глава, Ја знам, да ти мени пријатељујеш, а поуздана си ми, пак не двоумим нимало, како ћеш смјерати, да буде сретно.“

На такове је лијепе ријечи преправна била баба Доста, да одговори своме доброме и поштеноме господару од дома, те му и рече: „Како би било, да отидем у град, пак да јој нађем мужа, и да му речем, нека ти дође на вјеру по жену своју, и нека он удешава себи згоду, како ће је одвабити одавде у град. Јер ја велим, да би то још најбоље било, јер га највећма боли и најжешће га тишти тај посао, што велиш ти, драги господине?“

Радич је био подпун Србин и јунак, као да је од Душанова времена негдје запао, пак сад дошао међу Србе, те му се и свиди путна ријеч бабина, и одмах јој одговори: „Баба Досто! иди у град, и нађи тога Осман-бега, и кажи му, нека се само преруши и обуче на себе Србско одијело, пак слободно нека ми дође на вјеру, и нека води своју кадуну дома. Само нека се чува, да га Срби не познаду, да је Турчин, јер је чудна луда свјетина и осим боја, њој је свеједно, ма како било, ма кад било и ма гђе било, ту ти она не разбира, већ оде за лудом и за занешом главом у свако зло, пак куд пукло, да пукло за онда, а кад касније до какова одговора дође, онда хоће да јој старјешине узму кривицу на себе и да је оправдају, да остане чиста пред другим свијетом.“

Тако су се разговарали и договарали, а може бити да би се и свршио тај разговор по жељи бабиној, кад би оповидјела капетану Радичу, да је Сретен исти Осман-бег, но наиђоше неке старјешине своме староме јунаку на каву и на свој разговор, те баба отиде у кухарницу примицати ђезве к ватри. Ту је наишао неки Младен и Милоје, што су као и Радич доглавне биле старјешине.

Баба је пекући им каву премишљала, били казала староме капетану Радичу, да је Сретен исти Осман-бег муж Зобеидин, или би подметнула, каквог другог Турчина из града, да узме Османово име на себе, пак да дође по Зобеиду, коју би она ласно обавијестила, а на своју руку окренула, да се не издаје. Но то се баби чинило подло и пријеварно, те је и сама себе корела, што је грдно и мислити могла, кад јој је већ капетан Радич рекао, да иде по Османа у град, и да му га доведе на вјеру. А и од њега је чула, како јој је рекао, да би за својом женом некад отишао, да је избави туђега робства, ма му како играла глава, и да би вољео изгубити и главу, но се без ње вратити дома. То јој паде на ум, а ласно јој и по томе било судити, како честито мисли стари капетан Радич, и да јој не треба, којешта извијати, већ и онако учинити како ваља по његовим ријечима. Тако је и смислила баба била, да уради, но тек хоћаше поприје да обавијести и Османа и Зобеиду, да се не препадају, и да никако не помисле што мучно, те би очајали, и ко зна, шта би у страху и у једу учинили.

(Продужиће се).

Књижевност

Сеоба Србаља, драмат у пет делова од Ђорђа Јакшића. У Новом Саду епископска печатња. 1863.

(Продужење).

Још ћемо споменути једно, у чему се такођер показује недостатак психологијског мотивовања, где пojета чисто канда избегава, да нам представи душевни процес, унутрашњу борбу, која је каквој важној и замашајној одлуци и делу предходила. Ако то стоји, да је најглавнији, најтежи, али уједно и најзанимљивији задатак драматика, да нам душу својих јунака отвори, да их подпуно разумемо, да с њима заједно осећамо а тиме да нам интерес увек уз њих буде, онда мора песник пространије извести са те психолошке стране нарочито оне моменте, у којима неки прелаз лежи, који су кадри целој ситуацији други облик дати. Ми смо напред већ споменули, како је изневерена идеја и унутрашња свеза комада тиме, што Љубиша наједаред уступа оној неколицини упорних поглавара, те решава, да се остане. Али то је уједно кадро и интерес наш од јунака одвратити, кадро је учинити немио и мучан утисак, кад видимо јунака, где се одриче своје воље и цељи, те задржава себи само „уздисаје“. То се дакле мора изближе мотивовати, тај се скок мора посредовати; ми оћемо да чујемо и видимо тај страсни покрет, ту унутрашњу борбу, што је у јунаку ту промену учинила. А то је овде баш изостало. Ниједна нам реч, ниједан унутрашњи покрет Љубишин нам пре тога ни издалека не наговешћује, да ће он наједаред одступити од оног, што му је тврда воља. Па све да је пре тога већ довољно у самом положају, у самим околностима и у расположају јунаковом основано било, опет песник нетреба такву прилику да пропусти, опет је драмски недостатак, кад непосредно баш не загледано у његову душу у таквом моменту, а овде је тај недостатак наравно још већи. Како је основана та напрасна одлука Љубишина, која је од толиког замашаја по његову доцнију судбину и по цео даљи развитак драме — чиме је мотивована? Јели се Љубиша можда уверио, да је боље остати? Ниједном речи то не каже, него је увек о противном уверен, па још мало пре него што ће вољом преврнути, каже:

За пет лета свугде страни бесмо,
Свуд нас туђин варварима зваше.
Пак зар јоште желити можемо,
Да векове дуге у туђинству
К'о варвари проводимо мрски?

Па опет мало даље:

Ја жртвујем себе осветнику,
Мојом крви вашу да искупим;
Жедан ли је — нека је пролије!
Ајдмо само!

Ко тако већ говори, тај не може бити уверен, да треба остати. Или се можда боји од мрзости неколицине поглавара, о којој му Драгош приповеда? Ево шта о томе каже на стр. 49:

Поглавари на Љубишу мрзе?
Нека мрзе!
А Љубиша презирати знаде!
Само народ — ох народе мили!
Тебе љубим, тебе обожавам! и т. д.

Ту нема страсти од њихове мрзости. Љубиша сазивајући народ на собет, каже:

Пак што народ сам за себе реши,
Оно нека буде! —

А шта народ решава? Народ виче:

Дома! дома! ми натраг хоћемо!

Па онда:

Доле с њима, што у Бојку неће!
Доле, доле!

Народ дакле то решава; ал' сад дођу Белуш и Блашко, па потрзају сабље и прете крвљу, а Љубиша у себи каже:

Не, крв братска не сме канут' више!
Свака кап је једна црна клетва,
Што ми живот омразан жигоше.

Па онда одма решава, да се остане. Томе се решењу по свему што предходи, зацело нико не нада и то није мотивовано никако. Може ли јунак драме, који је о својој цељи тако уверен и за њу одушевљен, који је за њу готов и свој живот жртвовати и крв своју пролити и уз кога народ сав пристаје, може ли он ту цељ жртвовати само зато што два три поглавара, уз које ни један од народа није, које народ шта више мрзи, као што сами признају, што они неће да пристану него трзају сабљу? Јели то довољно мотивовање за тако замашајну промену у јунаку?

Јели ту било такве велике опасности да ће се крв проливати, где двојица према целом народу стоје? Та мог'о је жупан та два упорника везати, па је свршена ствар! А најпосле, зар се он није морао тако исто бојати; кад би збиља отишао с' народом натраг у Бојку, да ће се и тамо крв братска проливати, кад још никако није зацело знао да му је брат Владимир окануо се освете и грамзења за престолом и да је престала опасност од Авара; па при свем је томе једнако народ хтео да води у Бојку натраг. Ту је дакле ваљало песнику основати психолошки ту промену у вољи јунака, ту нам је ваљало раширити уметно изведену слику душевног процеса, што је морао томе предходити. Овако остаје неиспуњена празнина.

Што се композиције тиче, још ћемо мимоодом само нешто споменути о пророку и сенки Лалиној. Ово је обоје по нашем мњењу могло и ваљало да изостане, јер нити је битно ни нужно, дакле одма нема ни места.

Песнику је подпуно слободно у драми употребљавати и басновита, надприродна, уображајна створења, јер то свакојако доприноси боји комада, то су као арабеске, у којима се огледа боја и мишлење којег времена и које треба уједно да буду само неки повод, који ће оно из душе јунакове измамити, што му је слободно у души поникло. Песник дакле може такве ирационалне стихије употребљавати у драми, али само мора те справе штедити и пазити, да не буду само излишне. Али пророк у овоме комаду збиља нема никакве цељи; јер он своја пророчанства говори, али Љубиша му само оно верује, што му се допада, и у обште се не види да икаква уплива имају та пророчанства на Љубишу и његову радњу, као н. пр. што имају проричуће вештице на Макбета; а кад пророк нема уплива онда није ни нуждан, онда је сувишан уметак, који смета. Тако исто стоји и са сенком Лалином. Има ли она какве цељи или уплива? Ми не видимо ни по чему.

Обично у драмама, нарочито Шекспировим, долазе сенке као отелесене слике јунаковог уображења и то у таквим моментима, где или треба јунака на што да нагоне, или где оће песник у видљивим облицима да покаже савест, што се у јунаку буди. Али ова лалина сенка незнамо зашто управо долази; ваљда зато само, да Љубиши каже, да љуби народ? То му не треба казати, јер то он у целоме засведочава. Или зато, да се Љубиша збиља увери, да ње нема више, па да се умири? Ми видимо, да она непостизава цељ, јер Љубиша то држи само за сан, коме не верује. Па најпосле скоро комично долази, кад му напоследку прети сенка, да неће више никад доћи, јер — не љуби српство. Ту се сенка преварила, јер Љубиша сам се сасвим с' основом правда:

Оставих те само српства ради,
Презрео сам срећу и спасење,
Само њега ради! —

Дакле збиља љуби српство. По свему се види, да та сенка никако није нужна; а ми смо то баш и хтели да мало ближе промотримо, што држимо, да песник сваки са таквим ирационалним стихијама у драми врло треба да економише, и да пази, да не побуди у слушаоцу неверовање и осећање, да је све само нека пуста играчка или театарска мајсторија.

Сад да пређемо на карактере и тиме да завршимо ову нашу оцену.

(Продужиће се).

I love jou.

(Исповести једне крвнице).

(Продужење.)

Две године провела сач код чике. У радости, сигри и весељу пролазаше ми време. Несам имала жеље која се није одмах испунила. Сваки ми је угађао ћудима и старао се ла ми иде у вољу. Размажена девојка мора имати пре свега кога, који ће јој се улагивати. Така је била Салика. Трпела је ма ја шта радила с њоме. Хвалила ме кад сам хрђаво изгледала, смејала се са мном кад је видела да сам ведра ма да није имала никака узрока. Сваки ми је налог точно извршивала ма да је знала да ће за то више пута написована бити. Руке ми је љубила и с усхитом ми је говорила како ми доликује кад се срдим и како сам лепа кад сам узбуђена.

Чика ми је највећма угађао. Гледао је при свакој прилици да ме обрадује чим му драго било. Соба ми је увек пуна била цвећа, нових уреса и хаљина по најновијој моди. Орманове никад несам затварала, јер сам знала да ћу у њима увек што ново наћи кад се кући вратим. Чика ми је за љубав давао и светле вечерње забаве на којима сам домаћица бивала. Одлазила сам и на јавне балове на руци мога чике, који је јако угледан човек био, и мени се некако допадало што су многи држали да је мој муж, а овамо ми је тек чика.

Ал опет је било нешто што ме је вређало. Чика је са мном увек, штоно реч, тек на по језика говорио. Никад ме није тикао. Разговарао се са мном као лечник с болесником, као одветник са својим клијентом, а ја сам тако радо била с њиме се мало и пошалити. Желела сам да свој посао забаци па да са мном проћерета коју. Држала сам да би га тако могла запитати за што је тако сетан, невесео, за што ћути. Хтела сам да ми говори о свом пређашњем животу, а ја да слушам наслонивши главу на њ. Све ми је ово више пута долазило у главу, ал никад не смедох тако учинити. Ладан поглед, ладно понашање његово никад ми несу допуштали да му се и руке дотакнем. Болело ме што је такав према мени, што не ће да види да га поштујем и да ми је најмилији и најдражији на свету.

Сваке године оног истог дана кад му у кућу дођох позивао би ме у вече у своју собу и озбиљним, званичним гласом замолио би ме да седнем уз њега па да прегледим рачуне, који ће ми казати колико је на мене потрошио прошле године. Први пут сам их тек онако овлаш прегледала и видех да је на мене нешто више од десет хиљада потрошено, а други пут ударим у плач, молећи га, да ми више не показује рачуна, кад ми и тако све оно чини што и не заслужујем и на чему не могу му и тако доста захвална бити.

Плач га мој дирну, устаде и замоли ме да не плачем, говорећи, да га јако боли кад види како плачем. Ја се мало поуталожим ал остадох раетужена. На то он седе уза ме, ухвати ме за руку и на ново ме умоли да се разаберем. На те речи његове ја се охрабрих и одговорим му да не могу друкчија бити кад у мени поверења нема.

— А одакле знате то? запита уздрктаним гласом.

— Што сте непрекидно сетни, невесели, а мени не казујете узрока.

Он ућута и гледаше непомично преда се.

Ја му се хитро винем око врата и станем наваљивати све јаче и јаче да ми каже за што је тако тужан.

Он ме погледи и очи му засину неком необичном ватром, којој још онда не знадох извора, јер да сам знала не би му допустила била да обавије руке око стаса мога.

— Туга ми је, шапташе ватрено, што волим, јако волим, а кога волим тај не зна ништа о томе....

Тај глас, тај врели загрљај развсветли ми за један тренутак све, а та светлост тако је јака била да ми је памет није могла поднети. Дркћући ослободих се наручја његових и не бих у стању ни што помислити, нити што говорити.

На једанпут чика ме узе за руку и рече брзо:

— Хоћеш ли поћи за мене?

На те речи скочим и отрчим у своју собу тако уплашено и очајно као да ме гоне оштрим ножевима, тамо седох уз прозор и отворим га да се не угушим.

Тај тренутак страховито ми је узрујао целу душу.

У колико сам га пре једног тренутка волела, у толико сам га сада сто пута више мрзила. Мене да воли! И то не воли ме као што се деца воле него као што се жене воле!... Сва сам дрктала кад сам само на то помислила. Тако сам се страшила од њега, да би са првог спрата кроз прозор скочила да је за мном био дошао.

Дакле све што је год чинио, потекло је тек из скривене, себичне мисли! Не по анђелској доброти својој, као што мишљах, већ по свакидашњој тежњи и жељи својој био је тако уљудан, скроман према мени. Није ме волео, него је заљубљен био у мене!

Ох, како сам на једанпут са те мисли несретна постала!

Као што ме је пре тешила мисао да има некога, који пази на мене, који ме воли и ког би тако радо оцем нazвала: тако сам се сад плашила од помисли, да се морам чувати од човека, који је у мене заљубљен и који ме хоће да узме за жену своју, а овамо га мрзим.

Досад сам се свако вече за њ Богу молила, а од сад ћу се морати молити да ме сачува од њега као од каквог зла.

Од тога дана никад не легох а да не забравим врата. Ни Салики не допустих да у мојој соби ноћива. Несам више имала вере ни укоме на свету.

Нико није могао приметити шта се десило. И после тога састајала сам се са чиком, ручавала сам, вечеравала сам, одлазила сам у глумишту с њиме. Он је опет ћутао и као и пре тако исто ладан био према мени.

Али Салика је ипак приметила да се са мном морало што збити, те ме је дотле напаствовала док јој не казах све. Несам јој скривала ни то да ми је чика од то доба сав мрзак пред очима.

Салика ми није ништа одговорила. Тако се чинило као да се боји нечега те ми не сме дати за право. После неког времена гледала је да неколико добрих речи за чику уложи, ал сам је таком стравом погледала да је одмах прекинула.

Несам могла више ни за један тренутак мирна бити нит сам се чему радовала. Што ме је пре веселило, сад сам мрзила кад сам само помислила да ми се за то угађа да волим оног, за ког не имадох више очију. Нит сам се облачила, нит сам се китила у страху да му се како још више не допаднем. Мука ми је била по тим лепим собама ходати, при помисли да је то тавница, у којој сам као птица затворена.

После дужег премишљања наумих себи живот узети. Дуго сам се двоијала како би то могла извршити. Много ми је које шта падало на памет, док не изабрах отров.

У одгојиници су нам више пута говорили да има таких красила, којих су саставни делови отров. Плашили су нас да их како не употребимо. Такав је отров био и нека вода за белење лица као што су казивали. Једном наведем Салику да ми купи ту воду. Смејала се тој жељи мојој, говорећи да сам ја и без тога лепа, ал ми је за то опет прибави. Кад ми је вода у рукама била, забравим врата и напишем Салики писмо, у којем јој казах што ме нагони да себи смрт задам. Молила сам је да ми добро сачува писмо и тек онда да га покаже, ако би је са моје смрти кривили. То писмо протурам испод врата у собу саликину, легнем у постељу и испијем половину боце. Вода та не умори ме као што сам се надала; зло ми је било од ње, па на томе и прође. Смрт не долази тако лако.

Салика је други дан у јутру нашла писмо и уплашена да одмах обити врата и дозове лечника, који ме после неког времена дигне из постеље.

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Пабирци из књижевних старина србских.

Вест, notitia; nuncius.

Вечновати, aeternum esse.

Веће, consilium, дружина која већа, била су три у Дубровнику: мало, consilium minus, у ком је било 6 већника; умољено, consilium rogatorum, у ком је год. 1253. било 6 већника; веље веће, consilium majus; помиње се и веће изабрано; место њега се често каже и изабрани властеле већа, а ту се очевидно мисли веће у које су се бирали већници, а тако је мало и умољено; али ни једно ни друго не може бити да се мисли само, јер у већу које се тако спомиње долази по 12 већника и по 24 и 38, а толико их није нигда било у малом већу, умољено пак, ако је и имало по 45 већника, опет није само радило оних послова, у којима се помињу изабрани већници, па за то ваља узети да се именом изабрано веће и изабрани већници мисле оба већа заједно: мало и умољено.

Вијећање, договор.

Већник, consiliarius.

Већница, domus ubi congregatur consilium.

Гад, animal reptile.

Газ, vadum.

Гамушан, од свите начињене од камиље длаке, camucum.

Гатка, rixa.

Гвозд, silva; clavus.

Где, ubi, интерогативно и релативно. Кад стоји релативно, може узети к себи проном. демонстративни оно, те му бива јаче показивање, које је у њему, а прономину отпада први глас; долази и с предлозима од и до; quando, релативно.

Глава, caput; collis.

Главан, capitis; capitalis.

Гламски, долази за сребро, па ће бити нем. Blicksilber, најчистије сребро. Деспот Ђурађ дао је Дубровнику на оставу „сребра гамскога.“

Гласат, famosus.

Глас, vox; nuntius; fama; modus.

Гласан, claras.

Глоба, mulcta.

Глобар, qui mulctas colligit.

Глотинà, frumentum quoddam. Иван је Црнојевић одредио да манастиру цетињском даје свака кућа глотине.

Глумац, scenicus. „Послах моје глумце Радоја Вукосалића з дружбом на ваше светце, нека нам сте весели.“ М. 557.

Глухота, surditas.

Гнати, жену, persequi, пут гнаше.

Гњилан, putris.

Гњевлив, iracundus.

Гобзовати, abundare.

Говорење, locutio.

Говор, colloquium.

Година, annus, tempestas.

Годити се, accidere.

Годиште, annus.

Годищтина, annua.

Год, tempus, само с предлогом без, intempestive; с предлогом и глаголом бити, placere.

Годе, с глаголом бити а и без њега, placere; долази уз речи релативне, које од његова значења бивају неодређене тако да обузимају све што значе; у том смислу постаје као и воља, vel.

Гора, mons; silva.

Господин, dominus, старешина државни, тако и сам себе зове и други га тако зову, а уз то име само каже му се и држава. Исто тако и без државе а и за таке државне старешине којима је држава била део другој. — Између таких и старији за млађе тако кажу: родитељи за децу. — Врло ретко старешина државни каже за кога другога из својега подручја осим црквених главара, а за црквене главаре скоро свагда. За све се таке каже тако и по смрти њиховој. Каже се и два пута, али тек у новије време: по заповиди господина ми господина краља Стипана; од два пута један пут га замењује и реч господар: великога господара господина цара турскога. Тако и за женско господин поред речи госпођа; долази и за Бога и за свеце.

Господовати, dominari.

Господ, dominus, за Бога; за људе.

Господство, dominium, власт; земља под том влашћу.

Госпођа, domina; за матер божију.

(Продужиће се.)

Србско народно позориште.

У В. Вечкереку. — У уторник, 26. окт. „Кир-Јања“ од ЈСПоповића. Г. Ружић у насловној роли решио је свој тешки задатак добро, у колико је представљао тврдицу, али за тврдицу, коме је име Кир-Јања, иште се још и грчки изговор србски речи, који г. Ружић треба себи још да присвоји. Г. Ружићка била је као Јуца савршена. Допали су се још и г. Рашић (Кир-Дима) и г. Хаџић (Петар). Комични дует између Кир-Јање и Петра у трећој радњи испао је на опште задовољство. Г. Станишић као натарош Мишић био је сувише сентименталан при изјави љубави. Г. Недељковићка као Катица добро је представљала.

У среду, 27. окт. „Љубав и философија“ и „Пуница“. — У првом комаду сви су добро представљали, особито г. Коларовић (Веселић) и гђа Коларовићка (тетка) у својим благодарним ролама допали су се публици. Г. Недељковић као Бранко био је сасвим на своме месту. — Други комад допао се такође; али је било прилика, да је и боље одигран бивао, него вечерас, бар с мање застајања.

У четвртак, 28. окт. „Војнички бегунац“. — Ролу полковника Доловића имао је овога пута г. Андријевић на место г. Зорића, који је несретним случајем из пушке рањен, и дуже време од позориштне службе поштеђен бити мора. Представа је испала прилично добро, изузимајући песме у првој радњи. Гђи Коларовићки препоручујемо више топлине у роли Монтинице, особито на онима местима, где треба да се изрази материна брига и стрепња за животом сина.

У суботу, 30. окт. „Краљева Сеја“ од Милана Јовановића. — Представа је ишла добро. Од важнији рола биле су у новим рукама рола Теодоре и Михаила, коју су дали г. Ружић и гђа Ружићка на начин, који је могао свакога задовољити.

У недељу, 31. окт. „Краљевић Марко и Арапин“. — Овај комад незгодно је дошао у реперторији одма за онаквим комадом, као што је „Краљева сеја,“ и то ће бити узрок, што се мање допао, него што смо се надали, ма да се сваки члан трудио, да публику задовољи.

У уторник, 2. нов. отишла је дружина у Н. Бечеј.

Распис награде од србског ученог друштва.

Да би се испитатељи историје јужних Словена побудили на подробно критично испитивање појединих важних догађаја и појава нашег народног живота, србско учено друштво закључило је расписати позив за оне књижевнике, који се занимају са истраживањем на пољу повјестнице Срба и јужних Словена у обште, да испитају догађаје и учење секте богомила (Patareni Manichei) која је у једанајестом, дванајестом и сљедујућим вековима постојала међ јужним Словенима а нарочито у Босни, а коју су римске папе много настојавали искоренити, особито помоћу угарских краљева; те да у особитој расправи одговоре на сљедујућа питања:

1. Кад су се појавили богомили у Босни и у обште међ јужним Словенима; какви су њихови догађаји и њихова судбина.

2. Какво су имали учење и какву су исповедали веру, па и које су имали устројство цркве и обштине.

3. Да ли је секта богомилска у свези са старим јеретицима мале Азије, Сирије и Јерменске, Манихејима, Евтихијевцима старим и новим, Катаренима, Иконоборцима, а особито са учењем монаха Василија, сажеженог у Цариграду 1119. год.

4. Кад је ова секта богомилска постала, и да ли је у свези са јересима на западу, са Патаренима, Албигензима и другим, против који је папа Инокентије III. завео инквизицију.

5. Како су нестали богомили у Босни, шта је од њи било најпосле, да ли су се они највише потурчили.

Ова расправа имала би изнети око десет штампаних табака, и чисто преписана од другог не од њеног писца, има се послати председатељу србског ученог друштва у Београду у запечаћеном пакету означеном девизом, којом девизом ће се означити споља и запечаћено писмо, у ком ће бити име, стање и пребивање њеног сачинитеља.

Рок до ког имају се послати расправе реченом председатељу србског ученог друштва у Београду, ставља се до конца месеца Новембра идуће 1866. године.

Коју од послатих расправа одређени од друштва за то чланови њеног одсека за науке историјске и државне нађу да је најбоља, те писац добиће од истог друштва награду од 50 дук. цес. т. ј. педесет дуката цесарски у злату, с тим да зато он задржава право собствености на своју расправу, али да буде дужан исту расправу издати на свет штампану најдаље за једну годину дана; а ако би писац пристао на то, да уступи своју расправу овом друштву, добиће за то као накнаду 100 т. ј. сто комада исте своје расправе штампане о трошку друштва.

У Београду дана 3. новембра 1865.

По налогу одбора србског ученог друштва секретар и касир друштва

Др. Јанко Шафарик.

Књижевне белешке.

* „Световид,“ који излази у Београду под уредништвом А. Андрића, почео је у свом подлистку доносити оригиналну драму у три радње од Ф. П. Глогића под насловом: „Наход и Даница.“

* У 44. броју „Виле“ ови су предмети: Ђут’те само. од И. Ђ. — Дубровник и Далмација. — Ето зашто. ., од М. — Два-

десет милиона. Новела од М. Хартмана. (Продужење). — Овчаричино јадиковање, од К. С. — Убица Албертине Ренуфове. (С француског). — Књижевност: У хатар објективној критици, Милан Јовановић. — Разни књижевни гласови. — Различности; а у броју 45. ови: Бисер се круни с мора дубока . . . , од Абердара. — Двадесет милиона. Новела од М. Хартмана. (Продужење.) — Неранџе. Од Милорада Попочића. — Убица Албертине Ренуфове. (С француског). — Љубав и нада. — Немам више . . .» од М. — Књижевност. Радња српског ученог друштва.

* „Slavische Blätter“ донели су у својој петнаестој свесци чланак Сигфрида Капера о карактеристици Црногораца и животопис дра Јосифа Панчића, професора велике школе у Београду и вредног књижевника српског.

* „Напредак, часопис за учитеље, одгојитеље и све пријатеље младежи“, што га уређује у Загребу Стеван Новотни, изашао је 15. октобра о. г. у црвеном оквиру а плаветном бојом печатан у спомен прве велике скупштине пучких учитеља у Загребу.

* „Наше горе лист“ замера грофу Меди Пуцићу што је приликом Дантове светковине поздравио Италију песмом под насловом „Србија поздравља Италију код Дантове свечаности 14. маја 1865“ као заступник друштва за повесницу и старине југославенске. Меда Пуцића, вели, није послало хрватско-хисторично друштво да заступа Србију или србски народ, него народ хрватски, па ако је већ хтео угодити и србском народу, могао је рећи „хрватско-српски народ поздравља итд.

* „Позор“ лист либералне странке, одважни бранитељ права хрватскога народа, ускрсао је 13. новембра о. г. под уредништвом заслужнога књижевника нашег Богослава Шулека. Пређашњи уредник му Иван Перковац, посланик на хрватском сабору, задржао је себи право својине.

* „Даница“ је донела у свом 30. броју ове саставке: Бранковић у затвору, песма † Јована Андрејевића. — Воислав, приповетка Јована Ристића. (Продужење). — Химна Богу, песма Милорада П. Шабчанина. — Мач и муња, приповетка Мавра Јокаије, превео Мита Поповић. — Србија поздравља Италију на Дантовој светковини 14. свибња 1865. у Флоренци, песма кнеза Меда Пуцића. — Стари брица, приповетка од Тема, превео Д. Јеврић. — Лујза Милбахова код нас. — Подлистак.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ПОУЧИТЕЛНЕ ДУХОВНЕ БЕСѢДЕ у дане Праздичне и Недѣлне. Говоріо Андрей Монащевићъ, Парохъ Ново-Садскій. У Ново-Саду, епископска штампарія. 1865. На 8-ни, 11. л. 240. стр. Стоји?

ХЕМИЈА за потребу више женске школе. Из страних аутора саставио Милан Јовановић. Прегледала и одобрила школска комисија. С дрворезима. У Београду, у државној штампарији. 1865. На 8-ни. Стоји?

НАРОДНИ НАСТАВНИК. Календар са дрворезима за просту годину 1866. од 365 дана. Година I. Издаје Коста Јосифовић, парох пештански. У Пешти у штампарији Хорњанскога и Хумела 1865. На вел. 8-ни. 78. стр. Стоји?

СУЂЕНИ ЧАС. Историјска новела од Фридриха Штајнебаха. Превео Јован Павловић. У Новом Саду Епископска књигопечатња. 1865. На 12-ни. 152 стр. Стоји?

ГОДИШЊАК. Велики календар за 1865. просту годину изъ 365 дана. Година XVI. У Новом Саду. Епископска књигопечатња. На 4-ни. 56. стр. Стоји?

ЛАСТА. Малый Календаръ за просту 1865. годину изъ 365 дана XVI. Година. У Новом Саду. Епіскопска књигопечатња. На 16-ни 56 стр. Стоји?

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге. У.

САДРЖАЈ.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка, од Јоксима Новића Оточанина. (Продужење.) — Књижевност. Сеоба Србаља. (Продужење). — I love jou. (Исповести једне крвнице). (Продужење). — Подлистак: Пабирци из књижевних старина србских. — Србско народно позорищте. — Распис награде од србског ученог друштва. — Књижевне белешке. — Библиографија. —

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1865.

Број 6. У НОВОМЕ САДУ 30. НОВЕМБРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка.

Истинита приповијетка од г. 1806.

Од Јоксима Новића Оточанина.

(Продужење.)

Кад су отишли гости и с њима и капетан Радич, онда рече баба Доста Зобеиди: „Јуче сам била у граду, и сви су те поздравили родови, и тешко чекају, да им већ једаред дођеш.“ Млада се сирота нађе у чуду и препаде се кад чу те ријечи од ње, и сва претрну, да јој не могаше ни једне ријечи прословити. Дуго би јадница била у тој мучној забуни, да није баба била свијестна, пак јој рече благу ријеч: „Не бој се, синко, нисам ја жена злорада, ни безумна смушеница, да што позлобице без разлога урадим. Да Бог да се смраморио, ко ти о злу ради! Ја ти желим добру срећу, а исто ти жели и наш стари капетан Радич, и не ћемо ти сметати ни како, да се повратиш твоме Осман-бегу, не бој се, вјеруј мени, самоваља паметно удесити, да капетану не гори образ пред свијетом, почем си му привјенчана по ријечи Карађорђијевој.“

На те бабине ријечи заплака се злосретна млада, но и сама не би знала казати, да ли се заплакала од радости, или од страха, почем је овако баби проговорила: „Бог из тебе говорио баба Досто! ја већ видим, да ти више знаш, но што сам ја могла и помислити, и сад до тебе стоји, да будем сретна или да пропаднем као ни која моја друга до данас. Не плашим се од смрти толико, колико од срамоте да ми не поцрни женски образ, што досад бијаше чист подпуно. А највише се бојим, о Боже мој!—но чим то научти, загуши јој се глас од тешка јецања и плача, да не могаше ни дихати честито, те и паде главом на миндерлук покривши лице објема рукама. Баба се нађе у чуду, и поплаши се да јој што не буде, те је брже боље подиже мало, да се одгуши и да к себи дође, а сјетила се одмах баба, да је млади на ум пао био њен Осман, пак у заборави пође да се изда, да јој је ту, и да се боји за њега, да јој с ње сад ту не погине, но жалост је надхрвала и обузео је плач голем, те немогаше све изустити. А кад је к себи дошла, плахо је бабу погледала неколико пути, и једљиво је упита: „Шта сам рекла̀ баба Досто! издадох к себе и?“ — потом опет умукну и одмекну, јер је и опет облише сузе, а кроз сузе оде бабу материти: „Да си ми по Богу мати, не издај ме, кад се ја издадох луда и безумна! Не знаш како ми је на срцу, не знаш, да већ и не марим за себе, само ме тишти — о Боже мој!“ — По томе је тихо плакала и олакшала срцу своме.

Кад већ видје баба, да се може с њоме лијепо разговарати, онда јој рече: „Кад си ме, кћери, поматерила, хоћу ти заиста бити мати, али више ти пријатељовати не могу, него што сам већ и досад, а ти зато и не знаш. Знај, синко, да капетан зна да ћеш ти њега оставити, и знај да те пушта радо, и да му је мило, што ти је Осман дошао по тебе, само још не зна да је Сретен тај твој Осман, већ мисли, да је у граду, и да тебе тамо очекује, пак да те води на завичај. Капетан је Србин прави и честит јунак, који не двостручи и не шепртљи кубурећи. Он је казао, кад је о томе била ријеч, мени: да је њему за његове младости тако нестало љубе, да би за њом отишао, ма она гдје била, и или би је избавио и са собом одвео, или би и своју оставио главу. Зато је он и поручивао твоме мужу, да по тебе дође, јер ни у сну није сањао, да те узме, већ је одмах окаилио био, да те поврати роду, да му туђе не јадиш по кући и, као што рече, не слиниш по буџацима. Јасам се с њим више пути разговарала, и увијек је красно мислио, и кривио је само Карађорђија, што га нагони, да те узме њему за хатер, да рече бојаги, да је он оженио старога капетана Радича, свога јолдаша лијепом и младом Покрштеницом. Не брини се нимало, кћери, ни за се ни за твога Османа, за кога нико досад овдје не зна осим мене једне. Ја ћу с капетаном се изравнити, а ти ћеш му на походу још пољубити руку, као своме добротвору.“

Млада се Зорка од чуда чисто окамени, јер немогаше онако вјеровати баби, својој помајци, да не подвоуми. Тек је бабу запитала: „А одкуд ти дознаде, и како докучи, да је Сретен мој Осман, кад смо ми ту тајну тако чували као што нам је глава мила? На то јој баба Доста одговори: „Е мој, синко, како ти зато можеш мене и питати? Зар ти не знаш, да сам и ја Покрштеница? -- Пак како не бих ја познала Турчина, пак да се он ма како претвара? У Турака је други обичај у свачему, а други сасвим у Србаља. Твој се Осман није дваред у кући окренуо, а ја сам одмах познала по његовом сједењу и разговору, да он није геак, већ да је господичић и Турчин. Послије сам мотрила на свашто, и видјела сам, да ти је муж, а ласно ми је било помислити, да није метнуо главу у торбу и преко толике земље амо допутовао, да те само види очима, већ да те и избави и одведе. Све ја знам, синко, и како ви красно мислите, да за вама нема црна трага. А зар ти мислиш, да бих се ја баш тако заузела за вас двоје, да сам ја дознала, да ви смјерате криво учинити? Ја бих вам тако исто стала на пут, као што вам га сад хоћу да прокрчим, да одпутујете с миром и без кара кад би осјетила и најмању подлу пријевару и мучну пакост по злобној освети каквој. Мој синко, ко свијетла образа умире, не каје се, што се родио, ма му за живота и горки дани бивали. Ти ниси провијуша ни какова пролијет, пак ће Бог провиђети, и све ће поћи сретно за руком, и биће лијеп пошљедак.“

Те ријечи бабине освијестише младу Зорку, те се већ једном тешко охрабри и ослободи, да вјерује баби, и да се с њоме као са својом помајком разговара. Она загрли бабу Досту, и рече јој: „Хвала ти као рођеној мајци! што ми понесе терет са срца и узе бригу на себе, да израдиш мудро и ваљано, да се са поштеним овим старим капетаном мирно и у љубави растанемо. Вјеруј ми, помајко, да сам досад сто пути помислила, и сама себе питала: је ли праведно да утечем и да осрамотим онога старога човјека, што ме је онако красно узео и примио на вјеру и сачувао ме, те нити сам коме робовала, нити сам изгубила своје женско поштење. Пак ми је и у главу долазило: шта би радила, да ме у бјежању стигне капетанова ријеч: зар ти, Зорка, мени тако захвали, што сам и сам казивао, да би те радо предао твоме Осман-бегу, и што си ми у кући била више као дијете, него као жена? Те су ме мисли мучиле и грдиле једнако до сад, и нисам већ знала, шта ћу сама себи, да наодговарам. Јадна сам ти била и бијединa, и по томе ми се чинило, да већ нема несретнијег чељадета од мене на овоме свијету. И да се охрабрим, да могу оставити капетана Радича по вољи и кадгод хоћу, сама сам себи говорила: да ми је он узео вјеру и покрстио ме, и привјенчао за се. Е, али нека друга свијест у мени одговараше ми на то, и побијаше ми ту паклену противност: да капетан није крив, што се мој муж није одазвао на толике поруке, и да је Карађорђије сплахао и мене и капетана, те се ја покрстих и удадох за њега. С тога сам ти увијек била тужна, с тога су ми сузе летиле пусте и саме, кад им се не бих ни надала. Ах, јадно је срце у грудима, кад му добра глава не прискочи у помоћ онда, кад у своме осећању подлегне под очајање, а још је грђа глава, кад се са добрим срцем неслаже договорно онда, кад од мудровања полуди, и изтрчи из умног свог вагаша, и затумара, куд се и не пристоји. Хвала ти и опет, сад и довијека ти хвала! Срце ми се сад смије, и каже ми, да те је сам Бог напутио, да ме избавиш ове двоструке невоље, и знаш јамачно, нашто се наставиш, да не ћеш напустити, док не свршиш, као што треба да буде.“

Мило је било баби Дости, кад већ једаред леже и то тешко разумљивање, и кад се већ тако познадоше, да једна од друге више ништа не таји посад и не крије као од злотвора, који вреба ријечи, да по њима науди и да упропасти. Баба јој говораше као мајка: „Видиш, синко, сад ти вјерујем, да си се напатила страха, што си га сама себи стварала, а ни у коме ниси држала вјере, да те разговори, и да ти ту аветасту умотворину избије из главе. Но што је било, то је и прошло, и више бити не ће, и Бог ће све окренути на добро. Ти кажи твоме Османбегу све, и ништа од њега не затаји, и разумљуј га тако, као ја тебе. До који дан ће те зар већ дома поћи; само ћемо видјети, којим путем бива олакше да се отиснете, да и ви слободније прођете, а и ми да се за вама превећ не бринемо. Ако стигне која књига од Карађорђија, да се носи у град Гушанцу, нека је Османбег однесе, а и ја ћу тамо доћи, те ћемо удесити, како ће бити понајбоље.

Но Зорка се сада била промишљала, и домислила се била нечем, те баби овако говораше. „Не шали се, помајко, не казуј ништа Осману, већ му се чини и невјешта, као и досад. И ако икако узмогне бити, да се, са капетаном осим нас двога разговориш и договориш, јер вјеруј ми, да се ја сад већ плашим, и не знам, како бих погледала у очи капетану, кад бих ја дознавала, да он за све знаде и да је тако честит, да ми о срећи ради. Гледај како те Бог учи, говори и удешавај осим нас двога само да се ми не патимо тога стида. Није ласно подносити доброчинства, кад превећ надмашује заслуге, а некмоли кад нијесмо нимало заслужни, но по готову бивамо укорни, кад газимо хљеб и со, и кад канимо да преваримо капетана Радича, који нам је доброта сама. Ја сад тек опажам, да је само оно права срећа, што дође поштено човјеку, а што бива подло и пријеваром или по туђој несрећи, бива укор и грјехота. Ја сам само женска страна, но кажем ти, и задајем ти вјеру, да нећу поћи из овог дома никако, док ми ти неречеш, да ми је благословио пут мој добротвор, капетан Радич.“

Таковоме се великоме поштовању и поштењу није надала баба Доста од те младице, и ако је знала, да је честита. По томе је пригрли помајка, као своје дијете, и рече јој: „Тако, синко, мисли и ради довијека, пак се не бој зла, јер ће Бог бити с тобом свагдје и свагда. А посад је моја брига за ваш полазак; но Осман-бегу не ћемо говорити ни бијеле ни црне, нека он мисли, да он рукује са тим намјерењем, јер би и мени било жао, да се овдје стиди и снебива. Но ево нам нашег капетана. Кад он сад дођe ти узми твој вез или плетиво, пак иди мало Живковићки и посједи мало код ње по обичају, а ја ћу се сад барем на тенани разговарати с њиме.“

Док је капетан преко авлије прешао и до куће дошао, дотле се већ и млада Зорка у својој изби спремила, и узела у руке свој ђерђев са свилом и златом, те срете старца у кухарници. Он је омилова руком, као дијете, и запита: „Далеко ћеш ти, синко? Она му каза: „Пођох до Живковићке, да ми покаже њезин један покољеник, да му видим крајеве и ивице уз дуж, да оваі што ја радим, не буде лошији од њезина.“ — „Иди, синко; иди,“ рече јој Радич, „од оне се жене може што и научити, јер је Сојевићка и за Сојевићем била, те је дошла из честите куће у честиту. Мило ми је, кад се дружиш с њоме.“

То јој рече пак мимо ње отиде у собу, а Зорка преко авлије на сокак. Баба му дође из друге собе у сусрећу да му по обичају прихвати палицу или трсковачу, и да га понуди сладким и водом и кавом. Стари је капетан погледа и рече јој: „Море, баба Досто, ти си ми нешто превећ весела, да си млађа, помислио бих, да си већ под прстеном, но сад ти не могу бити вјешт, док ми сама не кажеш, шта ти је срце разиграло?“

Баба је била радостна, а по томе као свака жена и разговорна и вољна на бесједи, те своме господину истину пође говорити са шта је весела, и с чега јој се живо срце смије у грудима: „Како да се не радујем, како да ми срце не пјева, кад живим у кући Божјих људи, гђе се нико не претвара, нико никоме не злоби, и свакоме је домаће поштење пре̂че од свога посебице. Сад сам се разговарала са нашом Зорком. Ти знаш, да је ја волим, као да сам је родила, само с тога, што сам увјеџбала, да је онако честито чељаде, као што се може помислити само. Чуј, капетану! шта ми рече, кад јој ја поменух, да отиде од тебе. Ово су јој биле ријечи: „Ја сам само женска страна, но кажем ти и задајем ти вјеру, да не ћу поћи из овог дома никако, док ми ти не речеш, да ми је благословио пут мој добротвор капетан Радич.““ Шта велиш на такове ријечи, господине?“

Чувши то капетан Радич од своје бабе Досте, за коју знаде, да му не би лагала, да јој игра глава, зачуди се баби, те јој и рече: „А вјере ти, баба Досто, да шта си ти мислила за Зорку? Море, познајем ја оно дијете, каковом красном душом дише. Зар ти мислиш, да бих ја за другу булу писао и слао улаке, да јој траже мужа, да је води, да ми ту не пропада и не веће на очиглед, кад ја не бих знао, ко је она, и какова је она. Да је она неваљалчина и каква лукава лисица, ја бих њу одбио из куће у свијет, пак би јој се нашао мајстор, који би је научио памети, и довео у женски ред. Већ ти мени кажи, баба Досто, како ћемо ми то дијете пустити, нека она иде са својом срећом, да ми ту од јада не чама, та ено је сва већ изишла из лика, не смијем је чисто да погледам, како се кукавица похаветила.“

(Продужиће се.)

Књижевност.

Сеоба Србаља, драмат у пет делова од Ђорђа Јакшића. У Новом Саду епископска печатња. 1863.

(Продужење).

Прелазећи на карактере ове драме морамо одма приметити да се појетска снага драмског песника најнепосредније у томе огледа, како су карактери замишљени и изведени. Може у драми, што се склопа и осталих делова њених тиче, што и погрешно и недостатно бити, вешто замишљени и занимљиви карактери кадри су нам све остале недостатке накнадити. Зато и држимо да нам је ово сад баш најважнији и најзанимљивији део наше оцене и да ће од овог највише зависити суд о обштој, целокупној драмској вредности оцењеног дела.

Дакле о карактерима.

Ту сад наравно на првоме месту стоји карактер главног јунака у драми, карактер жупана Љубише, који је носилац идеје, дакле и једнице целога комада, у коме се концентрује или бар треба да се концентрује сва пажња и интерес. Пре свега ваља нам и то на уму имати, да Љубиша није само драмски него и трагичан карактер, што се при оцењивању мора у обзир узети.

Прво је нужно при сваком карактеру а нарочито главноме у целој драми, да нам одма у почетку јасно и занимљиво покаже основне црте свога створа, јер без тога нит' можемо карактер нити цео ток драме, који највише од главнога јунака и основне црте његове зависи, разумети. Према тој основној црти мора за тим цео карактер доследно да се изведе, и нарочито се мора радња његова на тој разумљивој, јасној црти оснивати. Напоменућемо у томе само пре свега највећег уметника у томе обзиру, Шекспира, у кога обично главни јунаци одма у почетним призорима основно биће своје одкривају, и то обично у монолозима, тако Хамлет, Ромео, Отело, Рикард и т. д.; тако и у Гета Фауст, Ифигенија, Гец; у Лесинга је пак обичај, да повереници јунакови биће му разлажу. Да видимо како с' Љубишом стојимо: шта је у њега основна црта? Како нам се у почетку показује? Драгош нам као повереник његов одма у почетку каже, да је Љубиша

„. . . . . . . Роб од своје страсти!
Њојзи двори, ласка и угађа.
А народу? Као псету верном,
Тек кад и кад један осмех тужан
Или речцу умиљату даје
С' тим да стиша горке уздисаје.

А сам Љубиша у дијалогу с' Вуком у 2. појаву разлажући у енергичним речма како му је мрско то „странствовање“ каже:

. . . . Страни смо у странству,
Докле опет поноситу Бојку
Са радосним срцем не згледамо

Па мало даље:

И док желит' живо срце знаде,
Пожелиће да у Бојци умре

А пророку на проричуће речи одговара да ће „уз пркос њему и небу“ видети Бојку:

Видећу је — видети је морам,
Ма издан'о у том загрљају;

У погледу најлепше девојке,
На грудима прадедовске Бојке!

Затим у другом делу излази као човек који незна ништа осим своје воље: „што ја хоћу оно бити мора,“ то му је смисао целога разговора, јер народу на стр. 41. међу осталим говорећи да је он само жупан и поглавар и да он има заповедати, каже:

Сад одлаз'те под чадоре своје;
А са зором која прва сијне,
Дознаћете шта вам чинит ваља.

Тужи се на неверство и издају што без његове воље одредише да остану и пламти одма у срдњи, кад му Драгош мрзост поглавара због његове самовоље спомиње, те вели:

Поглавари на Љубишу мрзе?
То ће рећи: мрак на сунце мрзи,
Мали чворак силног орла мрзи!
Штене худо горског лава мрзи!
Поглавари на Љубишу мрзе?
Њега мрзе!
А Љубиша презирати знаде!

Ту смо сад покупили оно мало сиротних знакова и потеза, из којих морамо себи да склопимо слику и створ главнога јунака. По свему томе излази он као јуначан, страшћу занесен владар, који је у пуном осећању своје велике духовне и моралне преваге над главарима и народом, који дакле у томе осећању и размажен слепом верности и послушности народном никако није научен на противљење и непослушност, нити је вољан осим своје воље још противну чију вољу слушати, кад је шта више већ и тако уверен о спасоносности своје воље и уверен о томе, да је заслугама својим стекао право, да се његова само слуша и према томе морамо оно, где народу оставља да сам о себи реши, само тако узети, да је он у напред већ уверен, да ће народ онамо куд он оће. То су дакле основне црте Љубишиног карактера, као што нам се испрва показује и што је одсудно по цео каснији ток и развитак комада и Љубишине радње; ту се мора показати песникова доследност. Па јели тај Љубишин карактер збиља доследно изведен? Колико је испрва горд, строг и енергичан, пун самосвести и самопоуздања, тако после наједаред буде попустљив, слаб и мекан, губи се и заноси се само у љубавним уздисајима и лирским китњастим изливима. Јер јунак, који се испрва толико све позива на своје владарско право и своје заслуге, који не мисли попуштати од своје намерене цељи, па еве да му се и небо противи, који баш тиме доказује, да љуби народ и о срећи му ее брине, што оће у Бојку натраг да га води, који најпосле сам каже да је према оној неколицини противећи се поглавара „сунце,“ „орао“ и „лав“ и који народу на собет сакупљеном пребацуіе „увреде нечувене“ што му се главари противише и што народ погази жељу, да се у Бојку врати, тај исти јунак наједаред попушта тим истим „малим чворцима,“ тој „худој штенади,“ наједаред неће више да се крв пролива, наједаред му није стало до народа и до своје жеље, него му је стало да Белуша и ону другу тројицу умири. Па дочим је донде само у томе једини спас и срећу налазио, да се у Бојку врате, те је зато био готов и сам себе богу осветнику жртвовати, наједаред попусти, да се остане па каже:

Јест, ја хоћу! да вам срећа сијне! —
Ох народе — ти ћеш срећан бити....

наједаред дакле налази срећу у останку. Па затим се догађаји у драми развијају без икаквог његовог суделовања и утицаја, он је само тек уздишући мекушац и занешењак. Где је ту доследност?

(Продужиће се).

I love jou.

(Исповести једне крвнице).

(Продужење.)

Од тога дана Салика је постала са свим озбиљна и није се више никад мени за љубав шалила. Кад се придигох из постеље, одведе ме пред огледало и показивајући ми бледо лице рече: за што учиних то од себе?

— Бар да сам још грђа, те се тако не би допадала господину С*.

На те речи удари Салика руку о руку.

— Ох, слатка моја Женико! по господину С* можете ви бити лепа или ружна. Није он такав човек да радо има девојку за лепоту њену. Да ви нисте богати, што би он за вас марио!

— Ја сам богата? запитах зачуђено.

— Да нисте богати ала би вам и допустио да идете у свили и кадиви. Та њему је новац Бог, па ако потроши на вас десет хиљада, других десет уђу у његов џеп.

— Одакле знате то? Зар је мени заостало што од мојих родитеља?

— Е, гледај ти његова посла! Зар вам о томе није ништа говорио тај ваш слатки чика.

— Хтеде ми више пута рачуна дати, ал му не допустих.

— Да велике штете! Ја тако на изуст не могу казати шта је све заостало иза покојне милостиве госпоје, ваше матере (Бог да јој душу прости!), само толико знам, да је у ** улици трокатница њена. Ено је и сад по имену њеном зову. Та можда се на то и сами сећате из вашег детинства? Осим тога имала је и млога добра, за која закупници силне новце плаћају. Познајем закупнике, који сваке четврти доносе новце за закуп, а после одласка њиховог господин С* обично шаље у штедионицу пет хиљада форинти.

Овај разговор испуни ме другим животом. Долазило ми је све друкчије одкад дознадох, да сам богата и да ме је чика тек за љубав имања хтео узети. Сада га више и не мрзих тако, тек сам му се смејала. На једанпут ми се промени у очима: у почетку га држах за лепог, после за ружног, преружног, а сада ми је дошао као обичан човек. На једанпут спаде међу оне смешне обожатеље, за које знамо да би нас тек за наше имање узели, и којима се светимо тиме што и не мислимо на њих.

Сада га се више не бојах, нити мишљах на самоубиство. Глава ми је пуна била других мисли. Дању, ноћу премишљала сам како да се од њега ослободим и да на своје ноге станем.

Несам познавала никог, коме би се могла утећи, а без узрока не могох отићи из куће. После дужег премишљања договоримо се, да Салика одкаже службу моме чики, да отвори себи дућан за помодне ствари и да нађе леп стан, па да код ње будем, докле ме суд не ослободи чикиног туторства, или док ми не нареди другог тутора, који не ће захтевати да при њему станујем.

Госпођица Салика рече ми да је то план као да је наручен, а ја јој обећах да ћу јој захвална бити на веки ако нам испадне за руком. У то име написах јој обвезницу од десет хиљада форинти, а она је онај час подера и плачући удари ме молити да је не вређам.

За кратко време нађосмо удесан стан. Имала сам нешто новаца што ми је давано на свакидашње потребе, а продала сам испод руке нешто и од уреса, држећи да своје продајем.

Баш онај исти дан кад наумих својој досадашњој постојбини збогом остај рећи, С* није било дома. Служавку пошљем неким послом од куће, па брзо покупим уресе и драго камење што га имадох. Пре одласка написах писмо чики свом оваког садржаја: „Господине! Док мишљах да ме волите, мрзила сам вас, а сад кад ми је знано да сте ми ишли у вољу зарад мога блага, презирем вас. Од сада ћемо се тек пред судом виђати. Збогом!“

Писмо оставих на столу не запечаћено.

Ноћ сам провела код Салике. Непрекидно ме је морила мисао, да С* како за мном не дође и да ме на силу не одведе. Била сам приправна на свашто — ал се ништа не догоди.

Други дан одмах гледах за послом.

На једној вечерњој забави упознала сам се била са неким младим одветником. Удварао ми се, ал сам онда слабо хајала за то. Сада га дадох потражити. Салика ми је помогла те сам га брзо нашла.

Представила сам му да несам задовољна са својим досадашњим тутором и да би желела да ко други води бригу о имању моме. Ако би силом захтевао да под његовом рукои остане, казаћу пред судом за што не може то више бити.

Приход од мога имања пронашла сам на брзу руку да може једно двадесет и пет до тридесет хиљада износити и обећала сам да ћу га за свог фискала узети с годишњом платом од 2000 фр. ако му пође посао за руком.

Тако сам ладнокрвна била за цело то време да сам доспела мотрити у колико ће моје речи дирнути мог младог адвоката. У почетку видех му на лицу да је наумио да ми се удворава. Узе брчиће засукивати и поће ми говорити да је на свашто готов за моју обрану. За тим, при спомену годишње плате, са свим се промени, брчиће одсуче и на брзо забаци своја романтична чувства. Тако сам му се смејала у себи.

Мој млади адвокат ватрено ми се заобећа да ће ме што пре ослободити чикиних ноктију, и оде да ствар што пре сврши.

После подне стаде пред станом нашим интов господина С*. Из њега сѐ помоли мој адвокат и адвокат чикин, Ливадија, носећи завежљај аката испод пазува.

— Дошли су да се миримо, помислих у себи и наумих да будем на опрезу.

Кад уђоше у собу мој млади бранитељ некако ми је чудан долазио, није ме тако рећи ни поздравио, а стари Ливадија дошао је са свим преда ме, дуго ме је гледао, непрекидно главом махао и дубоко уздануввши рече:

— Шта учинисте, да од Бога нађете, госпођице Женика? — Шта учинисте? — Шта учинисте?

(Продужиће се).

ПОДЛИСТАК.

Писмо уредиику „Матице.“

У календару „Народном Наставнику“ за 1866. годину, ја сам у кратко изјавио неке мисли о нашим народним попевкима и играма, рекавши, како ваља да им се учимо и како да их по народу разпростиремо.

Ви сте ту моју кратку приметбу нашли за вредну, да је и читаоци „Матице" сазнаду, те сте је ставили у 1-ви број тога листа, који под вашим уредништвом излази; а замолили сте ме приватним путем, да вам за „Матицу" пошљем и оно у „Напредку" спомињато писмо, што сам га писао одбору кикиндске беседе, коју је србска омладина јесенас давала.

Захваљујући вам срдачно на љубави, с којом ви пратите моју тако оскудну радњу на јавном пољу — ево вам по жељи вашој шиљем и то писмо, уз које ћу, кад већ на јавност излази, додати још коју приметбу у објасњење моје главне мисли и намере.

Писмо то гласи у главном овако:

„Драга и поштована браћо!

Мило ми је што сте се сетили и мене, те ми посласте ваш позив на србску беседу, коју ћете сутра (5. септ.) имати. Хвала вам на братској, љубазној пажњи! Ја се радујем од свега срца кад год чујем и за најмањи покрет србскога живота; па тако су ми у вољи и наши нови дружбени састанци: „србске беседе." И треба да се састајемо и да беседимо, јер ако ико, то заиста ми Срби имамо се рад'шта састајати и имали би о чему беседити. —

„Беседама" је учињен леп почетак благодетном и похвалном удруживању. Њима, ако још и није учињен крај снебивању нашем према туђим, у многоме од нас напреднијим народима, али су отворена врата могућности: да и ми сами а и други народи познаду много и много наше народно благо, што је до сад и за нас и за њих у тами сакривено лежало. Нек мила србска песма, из колиба и лугова наших, заори и у богатим одајама трговаца и господе србске; нек гусле пређу из руку наших слепаца и у руке, које пером раде;*) нек лако коло престане бити само потреба лорњетирања за србске отменије кругове, — па ће онда оваки предмети постати прави образујући елементи у развитку нашега народног живота.**)

---

*) Бесмртном Сави Текелији није перо сметало ударати у гусле, којих ено и сад у његовој књижници у Текелијануму, у Пешти, где стоје.

**) Честити родољуб, краснога старинског србског соја и кроја Србин, данашњи ужички владика Јанићије, не само да лепо

Но ја немогу, браћо, при овоме да се зауставим. Хоћу да препоручим ващој родољубивој пажњи и ревности још нещто, што ми одавно на срцу лежи. Предмет је врло простран, те немогу засад о њему на щироко говорити, али мислим, да неће с горега бити, ако га овде тек и додирнем.

Поред многих, често и непознатих врлина нащега народа, живот је његов пун и безбројних незгода, пун тежких рана, пун свакојаких недостатака. Мучне болове његове, ми већ јако осећамо, те смо се почели освртати и за објасњењем нащега болестног стања. Ето и „Матица Србска," уз обећану награду, иште да нам се изнесу на видик узроци и покажу прави лекови томе стању.... Па ко може на све то немаран остати? — Али, и ко ће на таква огромна питања да одговори, ко ли злу да одоле?? — Је ли ту довољна једна или неколико учених глава? је ли ту доста један или тек неколико искусних и практичних људи? је ли само свештенство или само учитељство, или трговачка, или војничка, или друга која појединa класа?

По мојој памети, појединим раденицима — па ма из свију разреда целокупног народа — једва ли се ствар може, тако скоро, довољно и осветлити, а камо ли јощ и постављени какав програм ласно у дело претворити. Ако ту помоћи има, то је ваља не од појединаца изгледати, већ удруженим силама, у свима слојевима друштва, на сваком пољу и у свакој струци живота народног тражити.

А бащ је у томе код нас први и највећи недостатак, щто нигде ни у каквом слоју, ни на каквом пољу, ни у каквој струци немамо средишта, немамо сдружене снаге, немамо живих и животворних органа, који би покретали мисао и мисао чинили делом.

Наше племство (у Угарској) одавно је већ престало бити тим средищтем; о нащем свещтенству — допустите ми само да

удара и одущевљено попева уз гусле; него да вас Бог донесе њему у госте на светога Николу, његово крстно име, на би се сити наиграли у колу, које би он сам као какав из косовских времена србски домаћин у своме дому повео. Нащ бистри народ уме добро разликовати лажну светињу од од истинске благочастивости, као што напротив познаје он и претворне утвараче, којима тражена популарност неиде од срца.

оћутим;... а наша интелигенција? — Ко за њу мари, ко је подпомаже, ко ли је сматра и за чланове народа, а и колико њих од интелигенције јесу заиста на правоме путу?

Но за ове, нама свима тужне и немиле напомене, нека ми опросте не само она браћа (из свију споменутих и неспоменутих разреда), која похвалне и сваког уважења достојне изузетке чине, него се молим, да ми опрости и сваки други, коме би се баш неке замерке и учинити смеле. Јер, прво, дубљи су узроци обштој несрећи нашој, него да би их требало само у појединим личностима или само у појединим сталежима тражити. А, друго, и нису ове моје речи какви прекори, што их ја буди коме чиним, нити су оне каква наука, што је ја другима дајем, а сам себе као над њоме узвишујем. —

Да се вратимо к ствари!

Браћо моја! Дошло је време, да порадимо озбиљно за спасење свога народа. Ваља да радимо и сваки појединце, али много више у друштву, јер „без друштва нема јунаштва“. Ваља нам не тек једно главно, већ и више мањих средишта за покретање свеколиког народног живота.

Ако несумњате о искрености мојих речи, ја ћу вам рећи још и ово: Ми јако грешимо, што сувишну пажњу поклањамо питањима политичним,*) а одвећ мало обраћамо погледе своје на наш друштвено културни народни живот. Невелим да ваља занемарити ни питања политична, и признајем да су и она за наш народни живот од велике важности; али бих рад био, да се већа пажња окреће онамо, куд јој је природна претега, — а то је, по моме уверењу, уобште: културна страна народног живота, којој је све друго (а особито политика) више форма него садржина, више капа него глава, више последица него узрок. — А баш на овом пољу ми смо најмање радили. Зато, мислим, да нам на то поље ваља једанпут одсудно ступити и удружно својски на њему порадити.

---

*) Па и како се ми политиком бавимо? У место озбиљног штудиума, нама је политика голо кафанско ћеретање, изазвано јединим потребом дугога времена. А кад дође до рада, као што је н. п. сад тај случај, онда ми скрстимо руке, па или кукамо, или наше проклетство на инонароднике бацамо, што и они неузму сазидавајући пример на нашој немарности. Није ли, поред нашег нерада, наша вика на вредне и усталачке Маџаре, прави и очигледни глас самообтужења? Али је тај глас и нешто више — он је доказ нашој немоћи, нашем безсиљу с друге стране, која је важнија и претежнија од стране политичне.

Но ко да поведе коло таквоме раду? Ко да отвори врата новоме животу? — — Ко други? ако неће омладина „на којој народ остаје?“ — Омладина, која је узданица будућности наше. Њен је то, а ничији већма позив!

И хвала Богу! она је учинила неколико покушаја на таквом новом путу, засадила неколико лепих цветића на том новом пољу, дала неколико надеждних знакова тога новог живота. — Ето нам пре свега дичнога првенца — народног позоришта; ето неколико дружинница младих књижевних раденика; ето најновијих клица за добровољно образовање народа у похвалним, премда усамљеним, примерима — у Шиду од једног нашег католичког брата, а у Панчеву од г. доктора Пеичића —; па ето, од омладине, и наших србских „беседа.“

Добро је то, браћо, добро — и Бог да прости! Али, ко неће зажелети: „где је добра, да и боље буде?“ Ко може казати, ако је то добро, да је и довољно, да нам нетреба више, да можемо на томе и остати? —

Признаћете са мном заједно, да нам ваља даље ићи. Нису доста спорадични појави само забавних беседа, није доста тек неколико примера добровољног старања о народном образовању од стране појединих родољуба! Ваља ту заћи с радом у сваки закутак народног живота, на пољу и економном, и друштвеном, и религијозном; на селу као и у вароши, у приватној кући исто као и на јавном месту; а раденик нека је и племић и свештеник, и учитељ и трговац и сваки други Србин, (јер ту нико неможе бити излишан), само не тако поједиnце и случајно као до сад, већ што више у правилно организованим друштвима, удешеним према јасно сазнатој цели и практичним средствима. Јер: у дружтву је не само обшта снага већа, него оно чини, те расте снага и сваком поједином, и само је тек дружтво кадро подржати појединог делатеља да у енергији неклоне и непопусти.

Од свију дакле других установа, по моме тврдом уверењу, најпреча су нам овака (добровољна, економно-културна и народно просветна) друштва.

А како је очевидно разкош, разкалащност и нерад најтежа рана, која данас и тело и дущу нащега народа разједа и трује, то би по мом мишљењу, најпре и најбоље могли започети: дружтвом умерености и уљудног (солидног) живота. Јер, бадава га је то довека самоукати и кукати над народним слабостима и погрещкама; бадава народ због тога кудити и ружити; па бадава га је тек голим речма и поучавати. Примера ваља на делу самим собом дати.... пробу ваља на самом себи покущати и издржати.... врач треба најпре да се изцели сам!! (А помислимо само и право рецимо: од кога је се нащ народ и научио луксусу, разкощтву и свакојакој разкалашности и нераду? Зар није све то најпре од нас видио и попримао? — Од нас, који му као злоудна интелигенција, као његови први људи примером предњачимо!)

Тако, поштована браћо и господо одборници, ако се у овоме саглашавате са мном, то вас — у име обштег народног добра — учтиво молим: да и овај мој предлог у програм ваше сутрашње беседе уврстите.

Почнимо само у име Бога! почетак је најтежи, али ће се добром вољом савладати и богатим последицама наградити. Једна одржана победа донеће сама собом толике друге. —

Много бих још имао о овом предмету говорити, али ћу за сад с овим престати.“ — — — —

Ево ово је садржај тога мога писма. Ја знам, да ће још много воде Дунавом протећи, докле код нащег обштинства, а поименце код наше интелигенције, ова мисао корена ухвати; још више ће проћи времена докле она пређе у дубоко тврдо убеђење код нас; а кад ли ће то убеђење у нама нарасти до такве снаге и одважности: да се једном и дела прихватимо — — то само један Бог може знати. — Но овај слаби или бар удаљени изглед на остварење, нетреба да нас одврати и од самог разговора о томе предмету. Напротив, бащ зато, щто то тако тежко иде, ваља тим вище да о ствари размишљавамо и щто чещће јавно да је претресамо и разсветљавамо. —

Што се важности њене тиче, може се о њој судити већ по томе, како су се други, у сваком погледу јако напредни, народи силно дали на удруживање, поред свега тога, што код њих толику снагу и средства за свакојако развијање, не само држава и црква него и многи поједини у рукама имају.

Изкуство је доказало и данашњи је век признао, да је начело самоспасавања и самопомоћи чрез удруживање појединих сила — највеће и најблагодетније начело нашега времена и будућности. Примера ради напоменућу, како је пре једно две десетине година у Инглеској, сиротиња такве ужасне размере узела била, да је убијајуће очајање и највеће и најкуражније умове овлађивати почело, поред свеколиког грдног напрезања да се злу помогне и од стране државе и од стране многобројних добротворних народних друштва и приложника; па? — све би у залуд, док се раденици неодважише да удруженом снагом сами себи помогну. Они 1843. године склопише друштво за штедњу од цигло њих 12. чланова. Њихови први улози нису више износили до по двадесет крајцара на недељу. И гле то се друштво за двадесет година рашири и оно данас броји неколико милиона свога рођеног имања. Чланови његови, који су се рађали, живили и умирали под туђим басамацима (јер другог обиталишта целога свога века нису имали), који су до скота понижени били остајући занемарени и душевно, и морално, и телесно, и који су глађу и свакојаком оскудицом не друго него управо десетковани бивали — данас живе угодно, имају своја чиста и здрава обиталишта, своје библиотеке за читање, које *броје* хиљадама разних изабраних књига и на којих умножавање годишње се троши на стотину хиљада форинти! Имају своје рођене зграде дућане, фабрике и од незаробљеног робља постали су своји господари и слободни грађани, који су таквим начином не само стекли свога имања и безбедног живота, него чрез то уједно стекли и право на бирање посланика за државни сабор — народни парламенат! —

Па кад удруживање тамо таква чуда чини, а како да неби оно код нас берићета донело, код нас, који смо тако растркани, раздвојени и појединце нејаки у сваком смислу и погледу?

Заиста, по моме дубоком уверењу, нама нема помоћи ни спасења осим: путем оваких добровољних и многобројних приватних друштва, која би поникла собственом иницијативом народа за цели истинито просветне и културне, а чисте и удаљене од сваких политичких фантазија и празних сањарија. — Несмећимо с ума ону горку насмешку остроумног Бачванина „без кабанице“ на покојно „Србско“ војводство — насмешку, која нас тако живо убеђава: „да је право без снаге заиста само једна жалостна иронија.“ — Почнимо дакле једанпут од темеља, а не од крова! — При овоме, немогу да с радошћу непоздравим онај благословени глас нашега једног свештеника из Баната, који пре неког времена поче говорити у „Напредку“ о потреби свештеничких састанака и скупштина. Продужите браћо свештеници и сви други народни добротвори, продужите и рашчирите такве разговоре, па ће дати Бог, те ће они почети и у дело прелазити! —

На последку, хоћу још неколико речи да рекнем о томе, што сам горе напоменуо: каквим би друштвима било најболье започети, и зашто?

Ми нетреба да заборавимо, да није свеједно хтети што и после моћи то учинити и испунити. Зар многи и многи грешник непознаје свој грех и зар нема воље или бар жеље да се поправи? — али колико је њих тако тврде воље, да се наједанпут отресу својих заблуда?! Отуда пост и дуговремена молитва. — Бадава је сазнати што да треба или да нетреба чинити, ако се и непривикнемо да тако чинимо. А да би се привикли, ваља мало по мало и непрестано да се привикавамо, и тек онда ћемо готови бити, кад нам таква навика што но реч „у крв и тело пређе.“

Из тога узрока ми морамо започети негативном страном поправљања, начином одказивања и ограничавања, као начином лакшим од позитивнога, наступајућег. — Ето (осим горе казаног узрока) по чему ја још мислим, да се започне најпре друштвом умерености као друштвом штедње мање издавајуће; затим, или и у исто време, ваљало би приступити к штедњи улажућој, т. ј. штедњи доносећој тако званим штедионицама (шпаркасама). Овим начином започети кориснији је и потоме, што се он на већу публику раширити даје, те би тим пре и дух удруживања у обште развио се и приготовио поље за даљу позивну радњу на путу образовања народног.

Међутим, у варошима би, осим тога ваљало одмах приступити и к овом другом начину почевши н. пр. недељним и вечерњим предавањима, како у смислу обучавања народа у писмености, тако и у смислу распростирања, здравственог, економног, техничког... и других знања.

Најпосле друштва учених и књижевних људи ваља да се постарају за практичан, здрав и једар а уједно и јевтин народни читеж (лекфиру).

А нашој милој омладини срдачно бих препоручио, да гледа: 1, да „Србске беседе“ што више у овом духу и правцу изводи и преображава, а 2, да се што већма ограничи у досадашњем нештедном произвођењу љубавних песмица, па нека се даде што озбиљније на размишљање, испитивање и познавање нашега народног јадног и жалосног стања. Црна нам љубав и ашиковање, кад ето где на очиглед и стрмоглавце пропадамо на све стране!....

Праштајући се са поштованим читаоцима „Матице“ братски их молим, да ми опросте, ако би моје речи коме неповољне биле. Што овде рекох, рекох само с тужним срцем а с најбољом намером! Најпосле: ако рекох непосекох!

Милован Јанковић.

Главна коститутивна скупштина

друштва за србско народно позориште у Новоме Саду

18., 19. и 20. новембра 1865.

Председник: Стеван Брановачки, начелник.
Секретар: А. Хаџић.
Чланова: 35.

1. Привременени начелник Стеван Брановачки поздравља скупштину добродошлицом, разлаже корист позоришта по народ, за његово образовање и за развитак језика, напомиње да је ове скупштине задатак да се побрине о средствима, која ће му осигурати опстанак и позива А. Хаџића, секретара матичиног, да се за време ове скупштине прими секретарства.

2. Проглашује се од највише земаљске власти потврђени устав друштва за србско народно позориште. — На потврђењу тако жељно исчекиваног устава захвалиће се Његовом ц. и кр. Величаству посебном депутацијом. Уједно је и управљајући одбор упућен да у име главне скупштине, кад за то згодно време дође,

понови молбу порад одобрења субвенције из државног фонда и за србско народно позориште и код високе владе и код угарскога и код хрватскога земаљског сабора.

3. Прочитан је извештај управљајућег одбора о своме раду и пословању, и о раду и пословању позоришног и економског одсека од последње главне скупштине до данас.

4. Одређује се одбор, који ће да прегледа рачуне главне и ручне касе позориштне од главне скупштине (29. и 30. маја 1862.) до 1. новембра 1865.

5. За почасне чланове бирају се због њихових српском народном позоришту указаних услуга и стечених заслуга: др. Константин Пеичић из Панчева; Димитрије Замфировић, поштар у Чакову; Сима Петровић, трговац у Вршцу; Глигорије Јанковић из Липове; Михаило Лазић, адвокат у Араду; Мита Папић, трговац у Новом Бечеју; Коста Крестић, жупаниски архивар у Осеку; Анто Ковачевић, жупаниски велики фискал у Пожези; Јосип Шварц, трговац у Новој Градишки; Паја Ђорђевић, трговац у Винковцима; Паја Панаотовић. трговац у Митровици; Јован Дајевић, трговац у Чакову; Милан Јовановић, књижевник из Вршца; Ђорђе Јакшић, књижевник из Срб. Црње; Јован Хаџић, књижевник и велики бележник у Н. Саду; Ђорђе Радић, уредник „Сељака“; Филип Оберкнежевић, професор у Н. Саду; Глиша Гершић, књижевник у Н. Саду; др. Јован Туроман, професор у Н. Саду; Светозор Савковић, професор у Н. Саду; Јован Петровић, професор у Н. Саду; Ђорђе Рајковић, књижевник у Н. Саду; А. Хаџић, секретар „Матице Србске“ и уредник Србског Летописа.“

6. Бирају се у смислу устава на три године и то: за начелника: Стеван Брановачки. досадашњи привремени начелник; за подначелника: Јован Ђорђевић, досадашњи привремени подначелник; а за секретара: др. Јован Туроман.

7. За чланове управљајућег одбора бирају се и то за позоришни одсек: Јован Ђорђевић, Илија Христић, Емил Чакра, Ђорђе Вукићевић, А. Хаџић. Светолик Лазаревић, Александар Јовановић, др. Стеван Павловић, сви из Н. Сада, а са стране: др. Јован Суботић, у Загребу, Јован Јовановић у Пешти, Новак Радонић у Молу, Лаза Костић у Пешти; за њихове заменике пак: Глиша Гершић, Светозар Савковић, др. Јован Туроман и Јован Петровић; — а за економски одсек од новосађана: Марко Попо-

вић, Стеван Николић, Ђорђе Шевић, Коста Радуловић, Сава Суботић, Никола Петровић, Ђира Поповић, Ђорђе Чавић; са стране: барон Федор. пл. Николић рудњански, Василије пл. Лазаревић средишки, Александар П. Радовановић из Карловаца и Божидар Вуић из Суботице, а за њихове заменике: Јован Радовановић, Јован Малетић, Никола Миловановић и Ђорђе Ф. Недељковић.

(Свршиће се.)

Књижевне белешке.

— Маринко Радовановић, бивши члан великога суда у Београду, у жељи да би се српски свет боље упознао са животом и делима својих светаца, превео је с руског на српски „Живот и Чуда Светы.“ А да би сваки србин лакше могао набавити књигу о животу свог светог кога слави, печатаће се сваког светог живот посебице, а цена ће му бити према величини књиге од 2. до 4. гроша највише. Пријављивање траје до нове 1866. године, а новци се полажу кад књиге буду готове.

— У броју 46. „Виле“ читамо: „Slavisches Centralblatt“ у 5. броју доноси један допис из Новога Сада из познате средине. „Србобран“ је брже боље потрчао да га преведе. Ту је стара песма о „латинској јоти“ о „изображеним Србима који овојим новачењем у језику и правопису праве провалу између себе и народа“ којима се пријатељска опомена нуди да се освесте — а то све зарад тога што се у „Летопис“ и у нови лист „Матицу“ увукла преко свег дотичног протеста јота — „макар да је само главна скупштина матичина позвана да то одобрава или не.“ Ово је последње главно, главно је да треба да решава књижевну ствар главна скупштина матичина, за коју се изреком признаје да није учено (књижевничко) друштво. Сваки ће читалац видети да ова мисао сама себе обара — и за то нам и јесте жао, што се баш Slaviches Centralblatt начинио органом овакве мисли. Кад Матица није учено друштво, с којим се основом може тражити да њена главна скупштина решава књижевне ствари?.... И кад је посао о књижевној ствари зар треба да остане старија главна скупштина која није учено друштво него књижевни одбор истога друштва?.... Ко се не би смејао кад би какав правник скупио село или срез или округ да му реши какво правно питање или историк да му се реши какав заметен спор историјски?! И људи буд силом не ће (или не могу) да разумеју историју књижевног развитка у свом народу, туд јощ с оваком логиком трче у Будищин, не остављају миран ни „Slaviches Centrablatt“

Гласник.

— Из Београда јављају да је тамо 22. новембра о. г. умрьо **Константин Бранковић**, професор и ректор велике щколе. Родио се 20. маја 1814. г. у Новоме Саду, где је сврщио гимназију, философију учио је у Сегедину, а права на универзитету пещтанском. Године 1837. пређе у Србију где одмах добије место професора у гимназији крагујевачкој, где предаваше реторику. Кад се мало за тим подиже лицеј, он је у њему предавао математику и физику, а доцније философију, и с овом је науком остао ту и кад се лицеј преобразио у велику школу. Дванаест је пута отправљао части пуну службу ректора, од првога почетка па све до дана смрти био је члан щколске комисије, један је од најстаријих чланова бивщег друштва српске словесности а сад преображенога српског ученога друштва.

Преко двадесет и осам година радио је покојник верно, искрено, савестно, неуморно и с неоцењеном корищћу по Србију, уз свету заставу народне просвете, од првих тренутака кад ју је народ нащ развио започевщи нов државни живот у Србији па све до последњих дана, и топлу је љубав оставио иза себе у млогим, врло млогим срцима. Лака му била земљица!

САДРЖАЈ.

Капетан Радич Петровић и покрщтеница Зорка, од Јоксима Новића Оточанина. (Продужење.) — Књижевност. Сеоба Србаља. (Продужење). — I love jou. (Исповести једне крвнице). (Продужење). — Подлистак: Писмо уреднику „Матице“, од Милована Јанковића. — Главна конститутивна скупштина друштва за србско народно поворищте. — Књижевне белешке. — Гласник. —

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1865.

Број 7. У НОВОМЕ САДУ 10. ДЕЦЕМБРА. Год. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка.

Истинита приповијетка од г. 1806.

Од Јоксима Новића Оточанина.

(Продужење.)

На то је баба Доста и чекала, да капетан разведе ту ријеч, те му и приче бесједити: „Најбоље би било, судим, да јој муж овамо дође, пак да им удесимо згоду, нека узму ноћ на главу, а ено им града, а ено им Ћесарије те могу отићи лијепо и без кара. Само би их требало провести кроз наше сокаке до Кали-мејдана, да им не смета наша патрола; а понајприје ваља ће ти уклонити ове момке од куће, да је мало рахатније. Шта велиш ти, капетану?“

Капетан јој Радич каза: нека се она потруди до града, и нека каже Осману, да му дође на вјеру. „И“, вељаше јој, „ако ми не дође, онда није достојан свога господства, нити је вриједан овакој красној женици да буде муж. Ја сам ти казао, да бих некада за овако своје чељаде отишао преко девет мора, и вољео бих погинути но вратити се без срца и душе. Но ја бих рекао, да је тај Осман-бег веће премишљало и господичић, пак би рад, да му сама дотрчи овака млада, а он да не ризика никако главом. Види се да га је размазило неговање.“

Сад помисли баба Доста, да је добила мејдана, да помене староме капетану за Сретена, да је он Осман-бег, и да је ризикао главом, док је дошао у Биоград, да види, гдје му је млада нада, те му и рече: „Зар би боље учинио тај Осман да је одмах теби дошао, пак да је ту посједио да види тебе, какав си човјек, и с ким има посла? А за тебе је, капетане, пукао глас по свој Турској, да од тебе нема жешћега душманина Турчину! Ко би пак смјео теби ићи очито или макар и тевдил и онако, акамоли муж онога чељадета, што се покрсти и удаде за тебе? Ја не знам, каква би то била глава, и какво јуначко срце?“

Капетан се Радич насмија, пак јој онда овако одговори: „Срце слободно и глава мудра може учинити сила, а прави љубазник учиниће чуда, што неможе нико други. И зар може честит љубазник помишљати прије на своју главу, пак онда на љубазницу? То би била сухопарна милост, кад не би она девет душмана прекорачила, и узнијела се изнад својих бједа и невоља. По томе ја судим, да је тај Осман-бег кукавица, те би рад мукте или олако да дође до онаке жене. Та женска главо, премисли само, да је он онаки човјек, као што би требало, да је, како би се могао ту у граду тако дуго уздржати, да је не види, и да не јурне овамо, пак нека буде како му драго? Ја ти не кратим иди у град, те га укори најприје овима ријечма, пак га онда узми на вјеру, и доведи га, пак ћемо гледати, да удуришемо, и да прође све без квара.“

Што никада није ни за своје младости, онда је баба Доста од радости повикала: „Благо и теби и нама, кад си такога правога Србскога срца, и погодан јунак! — А шта би рекао капетану, и хоћеш ли грдити Осман-бега, кад би он био Сретен, исти твој момак, само што ти се још не смијаше јавити?“

На то се капетан Радич грохотом насмијао, и тако сладко, да је баба видјела, да му је срце дошло на мјеру, и као шалећи се упита је: „А баба Досто; право ми кажи, шалиш ли се ти, или само нагађаш, или мене кушаш, или баш од истине тако велиш?“

Она му рече, да нити се шали, нити нагађа, нити га пак куша, но каже му од истине, а он што се томе чуди, и не вјерује јој, није му крива, јер је имао и он времена довољно, да то дозна, пак сад не би двоумио, ни премишљао се — зар, шта ће сад, ако тако баш буде.

Но тај честити Србски јунак не скидаше својих очију с бабе поради саме лакрдије, што збијаше с њоме, почем јој се оде опет смијати и подсмијавати јој се говорећи: „Збиља, баба! што се тако набаучи и накостреши? Ја се шалим, а ти се срдиш. — Е сад ми само кажи, кад си ти то дознала? пак ћемо се одмах поравнати?“

Баба му је вјерно казала, да није прошло ни три-четир дана, како је дошао у кућу, и да је одмах познала Турчина по свачему — но кад је вребајући дочула и дознала, како тај човјек поштено мисли, и о добру само ради, онда је за неко вријеме оћутјела, да збиља види, је ли баш све подпуно тако. А сад је дошло вријеме, те ето сад и каже му све што зна, пак нека се подноси, како му се свиди најбоље.

Кад је своју вјерну бабу саслушао капетан Радич, и кад већ видје, да му не ма шта казивати више, онда јој он својски проговори: „Е моја баба Досто! Сад ћу и ја теби нешто да кажем, што ниси ни ти знала, ни наша весела Зорка. Како је Сретен дошао, није прошло ни два-три дана, али он приђе к мени у избу, и рече ми: да је он по мојој поруци дошао по своју Зобеиду, и да се никоме није казао ни издао осим мене, јер је видјео, да сам прави Србин. Ни Зобеида не зна, да се он мени јавио, да се само не буни и не плаши од мене због њега. Сад баба чуј! О томе никоме више не говори ниједне ријечи, особито се чувај Зорке, да она не дозна, да и ја за њеног Османа знадем, а и ја ћу се као и досад чинити и невјешт, пак ћемо гледати што прије, нека они иду својим путем, а ми ћемо се опет постарати да стечемо какову домаћицу, што ће нас добро слушати, и не ће бити туђа жена, као ова. Но мало не заборавих, да ти још нешто кажем, пак ћеш се и још мало чудити. Сретен је к нама дошао у недјељу на вече, а ја сам оно исто вече добио књигу с Дрине од мога некога побратима Тирић-бега из Јање, и ево чуј, шта ми у њојзи пише.“ То јој рече, пак извади књигу Турску, али Србски написану, пак је разви и овако пође чатити: „„Мили побратиме! Ти ми некад на правди сачува главу, и ја те онда побратих, и ти ми прими братимство, но ја остадох и по томе теби дужан и захвалан до гроба бива, јер ми је ова глава поклон од тебе. Брат ти брату пишем и јављам ти, да сам дознао, да ти у госте иде неки Осман-бег Шерифијћ Ужичанин, што му је млада кадуна за тобом. Он је и овуд прошао тевдил, и само га је један од мојих момака познао, и мени за њега казао, камо кани поћи, и око шта хода. Кад ја то чух, текну ме ум, да те каква биједа не снађе изненада и да ти што не буде, јер љубоморан човјек може учинити велико зло, пак он не пита како ће и њему бити. Тај се Осман-бег сад прерушио и обукао на се измећарско одијело и каже за се да је Србин, и да му је име Сретен. Ову ти је књигу нашарао наш поп Радиша, а сахију ти пратим нашег Миља Хитленицу, што га жешћег не мà, и што ће ти однијети књигу брже од коњика, само ако га не помете поп Смиљанић у Китогу. Пази, побро, више на душманина но на се, веле наше хоџе и ваизи. Мој измећар каже за тога младога бега, да га више не ма на свијету тако до̀брог и деститог забита. Познаћеш га по биљези, на лијевој му руци на грани имаде као јагода. Сретно ти познанство, а сретнији растанак. Одпоручи ми штогођ."" Јеси л' сад разумјела баба Досто, да сам ја још оно вече знао, ко је Сретен, кад је к нама дошао. А зар се не сјећаш од онда онога књигоноше, што ми рече пред вама, да иде од Раче, и да од Малог Дубоког нигђе није стао ни сјео, док није дошао овамо мени у Биоград?"

Тад се и баба сјети, а и нешто јој боље паде на ум, те рече капетану: „Међер си ипак бољи од нас свијех; али си добар и претварало, кад се ни по чему никада не издаде, или бар мени не каза!"

„Е баба Досто!", уђе јој у ријеч капетан, „казао бих ја теби, да се ја нисам бојао, да ти не кажеш Зорки, јер видим, да је пазиш, као да си је родила. Но хвала миломе Богу на свему. Он је с нама, видим ја, и осјећам ја, пак се можемо надати доброме пошљедку. Сад добро видиш како нам је у кући; има нас четворо, и свако мора да таји понешто од другога, али, хвала Богу, није зларадице, већ да се не плаши, и да не прева једно од другога. Ја и ти знамо за њих обоје. Зорка зна да ти знадеш за Османа, али јој не треба знати, да и ја знам за њега.

Ја знам за Османа, али не смијем казати Зорки ту тајну. Осман не зна, да и ти знадеш за њега, нити ћу му казати ја нити Зорка, а не ћеш му се ни ти издавати. Само се ја и ти слободно разговарамо осим њих: али и они осим нас кад су, не смију се разговарати као ми, већ крије једно од другога, да им и ми знамо за тајне. — Сад шта велиш, баба Досто, ти, како ћемо им удесити згоду, нека бајаги побјегну?“

На то му баба рече: „Што прије, биће боље и по њих и по нас. Размакни момке од куће, а ти лези како си већ одувјек уобичајио, пак кажи Осману куд ће му бити понајлакше избјећи, а ја ћу опет охрабрити Зорку и казати јој, што буде требало, пак нека иду. Него ми паде на ум оно Туре из Смедерева, што је покрштено и што је на њему падавица, те си га некуд опремио далеко у манастир некоме калуђеру, да га лијечи, — пак како би било, да издамо Зорку за њега, кад се преруши у мушку одјећу? Јер ко ће јој ноћу завирити у очи? — Пак да је тако по Сретену пошљеш у град, те макар им дао уз њих још једнога момка до близу града, пак онај нека се врати од капије натраг. У томе би послу мој Аврам био поуздан а и онако ти ријетко овамо долази, да се зачуди, што му сјутрадан не ма Сретена на очима. А казаћемо Саву и Благоју и Згранову, да је отишао с књигом Хајдук-Вељку, и да је казао, да ће тамо да остане, јер се знаде с Вељком од хајдучије, пак како је за њ чуо, одмах је и навалио, да му отиде. — Ја тако мислим, да би добро било, и засад ти се не умијем довити чему бољем.“

„Душе ми моје, баба Досто,“ проговори јој на то капетан Радич, „еј вала ти на тој бесједи! Баш ћу те послушати, јер ми се допада, да тако може бити понајбоље. Твоме ћу Авраму поручити сјутра, да овамо дође к вечери, пак ћу му казати ту тајну, да се то дијете проправти до у град, но он нека се поврати од капије, да на њега не вичу ерлије по граду, што се покрстио; него нека сам Сретен у град отиде са дјететом, да га тамо преда Хећим-хоџи, нека га он вида. Тако и ти обавијести Зорку а ја Сретена, пак Бога молећи да сјутра и тај посао свршимо.“

Како бјеше договорно и упутно, онако и пође за руком. Пред ноћ кад се ваташе сумрачје, зовну капетан Радич свога Сретена, те овако му бесјеђаше: „Осман-беже! да сам те завољео то знам да знаш, а ти си к мени дошао као човјеку, у коме си држао вјеру. То нам ваља пазити обојици. Спреми се са твојом младом кадуном, преруши је како знаш у мушку одјећу, пак ћете сјутра на вече поћи на пут у град, а одонуд ето ти Ћесарије, пак можеш путовати по својој вољи до Босанске Раче. До града ћу ти дати још једног момка, бабиног сина Аврама, али он не смије ићи у град, јер је и он покрштеник, пак би му се тамо ерлије наругале, а он је луд и жесток, пак би ласно ударао и у крв; зато ће се он од капије повратити к мени, а ви сами уђите у град. За твоју ћу кадуну казати, да је оно покрштено Смедеревче, што пада од горе пак га пратим Хећим-хоџи, да му тражи лијека и пише записе. Не брини се ни за паре, ја ћу ти позајмити колико ти гођ узатреба, пак пођи сретно и у добри час!“

Осман-бег је сазнао већ добро капетана Радича и поштовао га је као права Србина и јунака, али опет није могао ни помишљати, да ће се он, као да им је родитељ, тако за њих постарати, да им помогне и згодом и с парама. Томе младоме човјеку потекоше од радости двије сузе низ образе; и он паде рукама око врата староме капетану, и рече му: „Од данас да си ми по Богу отац! не смијем ти се ни захвалити, нити ти смијем рећи: поочиме, бићу ти захвалан, тако си ме надмашио. Једино што могу рећи, кад метнем руку на прси, то ти је: да си ми изгубљено срце и душу и срећу сачувао и повратио, и зато нека ти сам Бог плати, а ја нисам кадар. Шта ти могу рећи и обећати, бива то: да сам ти прави посинак. — За сјутра што рече, да нас попрати тај Достин син, бојим се да нас не срете или не стигне који Турски кол; пак се бојим нешто за њега, а више за тебе, да Срби на тебе не узвичу, ако дознаду, да си ти мени и мојој Зобеиди тако пријатељовао као што би могао само рођени отац, и да си нама тако дао изпуст.“

Стари му капетан пољуби чело од умиља, и рече му: „Не брини се, мој синак, за онога сина Достинога, знаће он и прилећи и пасти по земљи, само га не издајите вас двоје; он је умјетан у свачему, и био би честит човјек, да се није од своје малоће дружио са којекаквим неваљалим балијама, те је и крао и харао с њима, и свако зло чинио, и није смјео никако матери на очи, док га ја сад нисам примио у момаштво, те мало к себи дође, и уљуди се и смири пред свијетом, пак му се радо, као обично, опрости првашње злочинство, кад се види, да се поправља добровољно. Само му још ја не дам лијепе ријечи, јер знам, да не треба бијесна попљескати, да не бива још бјешњи. Ја га држим под притегнутом уздом, и не дам му области нимало. — Тек ми ваља рећи, да ме слуша врло добро, и вјеран ми је досад био.“

Опет му прихвати ријеч Осман-бег и говораше му: „Е, то је лијепо и красно, и не да се карати.. Но што ти мени помену, поочиме драги, за ашлук — трошак, — ако ми се није довољно десило пара уза ме, да ми дадеш у зајам, хвала ти, мало те нећу и узети од тебе да не кубурим путем. Ја сам понијео из Сјенице педесет великих дуката, што је наниз био Зобеидин, и понијео сам ево три низа крупна бисера, као откуп за њу. На трошак сам понијео педесет крилашчића, али сам преко двадесет до овде потрошио. Сад ми не треба одкупа, а небих рад био дирати ни у њезин адиђар без невоље, — а кад ћу узајмити, узајмићу од тебе, мога поочима до једно педесет крилашчића, пак ћу зар доплести до Сјенице.“

На то му капетан Радич даде управо сто дуката ћесарских, и рече му: „Ето ти, синко, на пут што ти претече, ласно ћеш ми повратити, само бих рад био, да ми не кубуриш путем; јер је другчије путовати, кад си салтсам; а другчије бива са чељадетом и женом, што јој нега ваља. А срамота би било и мени и теби, кад би ти по граду тражио трошка у зајам, код мене жива, и за наше оваке пажње и љубави.“

Тако су честити људи радили, и чинили један другоме на руку по правој љубави, и не мислећи, да другчије може и бити, и нису себи узимали у рачун, да ће им зато бити некакове захвале. Та права доброта не зна, да је доброта, јер је она Божји самобитни створ и дар као и невиност, што кад поклизне у грјехоту, онда тек зна, шта је била, и никад се више не подиже на ону свету пресрт, над којом сја сунце увијек Божја благослова.

И баба је Доста своју лијепу поћерку Зорку обавијестила, како ће сјутра на вече поћи на пут, и како ће и њезин син Аврам с њима ићи до града, али за њу не ће знати, да је она, већ ће мислити, да је оно болестно Покрштениче, пак су га Срби пустили, нека иде Турцима, нека се лијечи тамо и нека потражи своју родбину. „То сам ја наредила, и биће вам слободније проћи кроз Србске сокаке и преко Кали-мејдана отићи до града. Авраму ћу казати, да се зато поврати од града назад, и да он са Сретеном тамо не иде, јер би то, ерлијама Турцима, било јако уз косу а ни Аврама не треба дуго вркати на зло, пак би могло у часу свашта бити.“ Тако је баба ону младу разумљивала, и лијепо је умирила, да се није бојала, и није са страхом чекала сјутрашње вече.

Сјутрадан по подне опреми капетан Радич своје момке с књигама преко земље, а заказа Авраму Достином, да дође довече кад се смркне, и да се јави Сретену, те ће једно дијете пропратити до града, пак му се онда дома повратити И тако је старији свом млађем рекао, а млађи зна, да се старија не порече. Коме је зло у очима, ономе се све. чудно допада, што други људи раде, који мисле о добру. Авраму је за чудо било, што ће он и Сретен да пропрате оно Покрштениче, и што ће се он вратити назад капетану зар да му каже, како су путовали до града, а Сретен ће главом да иде уз оног дјечака у град, да га преда, коме му рече капетан Радич. За чудо му је било, што се то ноћу ради, и што је капетан остао без и једног момка. Све га нешто копкаше, и узмухао се био и узходао, као човјек немирне душе, док најзад не уграби своју матер Досту, те је не упита: шта ће то да буде, и шта капетан смјера?.и жаљаше се матери, што се то нешто од њега таји, а мислио је, да је он поузданији и вјернији капетану но ико други. „Али“, вели, „добар је и мој Бог, нисам се ни ја досад неваљалио, а чинио сам више но други, пак сад видим, да млађег турају преда ме, а још га и не знаду право ко је ни одкуд је, може бити, да је и какав издајник и Турска ухода.“ —

Но мати му се на њега окорно осијече, и рече му: „Мучи бруко људска! зар и ти смијеш помаљати језика? Нити имаш стида ни образа, но чисто ти је за муку, што не чиниш зла ни пакости другоме свијету. Видим ја да се ти ниси подобрио, што си злу ћуд оставио, него те пометају вјешала. — А јеси л' ти у правој свијести, кад би ти жељео ићи у град? Ниси ли ти Покрштеник? Не зна ли тебе сваки ерлија? Би ли се нашао неко од ерлија, да у те дирне, да ти се подсмјехне, а какав си ти осорљив и на зло брз, ударио би у крв и пропао; пак ко би ти гледао и пазио жену с петоро дјеце? Зар ја овако стара и немоћна, да се бринем њима? Та ја се тежко вучем, и прибила сам се овдје уз мога старога капетана, да постарујем који дан на миру, док ми буде суђено да пођем на истину. Ти можеш свему томе разумјети, али си, видим ја већ на моју жалост, окорели зликовац, и да Бог да, да умреш поштено, ако не оставиш ту злу ћуд, и својски се не узмеш у памет. Мало л' ти је ајлука — плате — од господара, и оброка, што ти кућу држи? А зазор ти је што си досад мировао живјећи на узуру. Мало је другчији момак Саво и Благоје и Згранов, тај је сваки већ толико однијео мејдана, да за њих зна народ, да су му јунаци, пак се ниједан није окосио на капетана, што теби више даје и помаже ти са свачим, због твоје ситне дјеце. Али ти томе не ћеш да разумијеш, но бива ти противно и то данас, што је по тебе боље, да у те у граду нико не дирне, а ти ни у кога. Узмидер се у памет заранције, да не буде послије понеари.“

Неки се људи не даду научити и најжешће на онога мрзе, који их свјетује. Томе се не треба чудити, кад премислимо, да се зли људи хвале и поносе са својим злочинством више него добри са најбољим дјелом својим, и што је веће злочинство, то је похвалније и поносније. Малога зликовца презиру велики злочинци, а од ових је најславнији у своме друштву, који је судије највише слагаријама забављао и заптчије омахивао и с њима се погонио и тръо. Но и они се надлагују, и хвале се, да су Бог зна шта починили, да би се морало помислити, кад би ни се вјеровало, да је све десети човјек од њих погинуо.

Такав је био и бабин син Аврам. Мати га је, као мати сина свјетовала и учила, али није имала кога. Он се на њу пријечаше, и најзад јој рече: „Прођи се, нено, тога поповања,. нисам ја лудо дијете, да ти мене учиш; та ти знаш, кад ја наумим штогођ учинити, да ме не могу ни запете пушке сузбити. Ко ме је гођ ујео, свакоме сам се досад осветио, — шта сам их опремио на онај свијет, ако ми буде за душу само, жив бих дошао у рај.“

(Продужиће се.)

Књижевност

Сеоба Србаља, драмат у пет делова од Ђорђа Јакшића. У Новом Саду епископска печатња. 1863.

(Продужење)

Ми рекосмо да смо покупили оно неколико сиротних црта и потеза, из којих морамо да себи створ и слику главнога јунака склопимо. И збиља су те црте врло сиротне и ми не знамо имали у којој драми, да се главни јунак, око кога ваља песник да потроши сву своју снагу, да је тако сиромашно, тако слабо карактерисан, као овде Љубиша. У место да се у разговорима његовим, у дијалозима, живо огледа у занимљивом, карактеристичном детаљу његова природа, да му разумемо из њих све његове најтајније побуде и намере; да видимо како му страст у вољу утиче, како спољашњи утисци дејствују на његову душност и како ова онда опет реагира, у место да нам се то све показује у свакој његовој речи у свакоме помицају, а оно шта је? Разговори су му понајвише мање више лирске варијације једне исте теме:

Јаох, срце, вечита морија!
Љубим Лалу — љубав неизмерна!
Обожавам земљу прадедовску!

Па нарочито да узмемо монологе, којима је цељ баш то, да слушалац позна јунака, да му позна осећања и намере, да му постане повереником, и сваки монолог мора у души јунаковој имати каквог резултата, који је важан по целу радњу, што долази. А у овој драми није тако. Ту су монолози Љубишини бескрајни љубавни уздисај, китњасте, лирске флоскуле и усклици, непрестано, сентиментално, скоро да кажемо, месечарско кокетовање са својом страшћу, али о томе нема у њима ништа, шта је Љубиша намерио и какве су му побуде, нема ни у једном на крају каквог реалног по даљу радњу важног резултата.

Па још кад Љубиша ни у ономе важном дијалогу са Драгошем неће јасно да се изрази, а јасност треба да буде, него нам тек даје слутити и погађати, у чему је ствар, као н. пр. кад каже:

А зар ово није ропство црно,
Што нам ћесар с' лепим обећањем,
Глатким речма својих посланика,
За навеки справља?

А не каже ништа више, него ми морамо сад вазда да мислимо, какво он ту ропство налази, у чему иначе цео народ са седим и разборитим Драгошем заједно благодет види; то је требало дакле мало боље извести, да га разумемо. Волтер и Ример могоше само тако смешнима начинити Шекспирове карактере, што им побуде прећуташе и искидоше тек поједине чинове из оне тако тесне непрекидљиве свезе.

Па сад да споменемо још нешто, што је вацело чудно за драмског и шта више још трагичног јунака, али наравно у свези стоји са целом горе изложеном тако недраматичном Љубишином природом. Та је чудноватост у томе, што тај главни јунак нема праве воље ни цељи своје, у чијем остварењу треба управо да му се састоји драмска радња. Вара се ко мисли да је довољна јака страст па да појетски карактер направи драмским, то није доста него је ту главни одношај у коме стоји страст према јачини воље. У томе се још и Лесинг варао.

Ко незна шта је Жан Пол хтео са својом врло згодном изреком да „у епу свет носи јунака, а у драму Атлант носи свет“ да каже, тај, неби рекли, да разуме разлику међу епом и драмом, међу епским и драмским јунаком. Шекспир је баш зато законодавац драматичан и прави творац модерне драматичности, што је први показао да драма несме и неможе бити само дијалогисан еп, и што се тек у његовим делима по речима једног немачког критичара „мисао новога времена, преломљена у призми појетског сватања, сјаји у пуној дивоти својих боја.“ А та је мисао, мисао протестантизма, која протестује против старе „судбине“ или средовечног „божијег промисла,“ те брани људско самоопределење казујући, да „определење“ човека није ван њега него у њему, и да је дакле господар и виновник човечијег удеса једино само човечија воља; и по томе је само људско срце са својим страстима и нагонима тај пандемонијум, у коме се судбина човечија плете. И модерне је драме задатак да то покаже. И зато каже горњи немачки критик о Шекспировим драмским јунацима „да су тако самопоуздане, у себи основане природе, које знају, шта оће, и оно оће, што знају; то су безобзирне крте, челичне дели-душе, што све томе жртвују, да своју вољу изведу и које се ничим, ни одпором непријатељских сила, ни претећом тежином сурвавајући околности, ни близином очевидне пропасти недаду одвратити од тога, да најпосле и средством најнечувенијих порока и најгрозовитијих недела продиру намењеној цели.“ Дакле автономија, абсолутизам воље то је главна карактеристика модерне драме. Па кад према томе узмемо Љубишу? Он нема воље ни цељи, дакле није није ни драмски, а још мање трагичан јунак. Јер онај који најпре оће у Бојку, па онда наједаред оће „што народ сам за себе реши,“ а најпосле пристане на оно што три главара оће, и одступи од своје првобитне намере и цељи, и који у место да жртвује све друго својој вољи, а он своју вољу жртвује баш противницима својим, који у обште ништа не ради у драми, нити се бори, него само уздишући и сневајући трансигује са околностима, тај нема ни искре трагичности у себи. Да још боље посведочимо што рекосмо, то ћемо навести, како и сам др. Андрејевић индиректно признаде да Љубиша управо нема воље ни цељи, јер он каже испрва да „Љубиша оће у Бојку натраг,“ а после каже да „није цељ Љубишина одвести народ натраг у Бојку.“ Да шта му је дакле цељ? Нема је!

Па кад то тако стоји са нашим јунаком, онда у њему неможе бити ни трагичне кривице, дакле не може никако бити ни трагичан јунак и катастрофа није никако основана.

Трагична се кривица неможе као што др, Андрејевић у својој оцени каже само у страсти Љубишиној састојати, јер је страст по себи још невина ствар, док се тек само јавља у лирским изливима, ал’ кад та страст повуче и занесе вољу, те се јавља у страстној радњи, онда се може само прометнути у трагичну кривицу, јер се ова управо састоји баш у оној страстној консеквенцији страшћу понесене воље, која сметње не познаје, у оној једностраности и безобзирности сграснога делања. Горе делајући човек поремети равнотежу и склад у суставу друштвеном и тиме баш побуђује друге повређене стихије на одпор. Те тако трагичан јунак или мора победити или пропасти, али никако несме попустити. У Љубише дакле по томе нема трагичне кривице, он за нас невино пропада, он је мученик, а то је грозно, то није трагично ни драматично, јер ту јунак увек мора бити крив. А јели крив Љубиша томе, што га народ тако безгранично љуби? јели крив, што је просто прадедовски наследио, те постао жупаном? јели крив, што Босиљкино срце очарава једним погледом, а незнајући и нехотице, и што ова заборавља Белуша? јели крив, што Белуша распиње страшно славољубље и грамзење за господарством? Томе свему он није крив, у томе свему он ништа није с’ намером урадио, а овамо га то упропаслује. У овоме је тај битни недостатак Јакшићеве драме, тај недостатак, који чини, да се „Сеоба Србаља“ неможе с’ правом драмом а још мање трагедијом назвати.

Понављајући дакле у кратко суд наш о Љубиши кажемо да је више епски, него драмски катактер, да више околности њиме него он околностима управља, да је сувише слаб и сувише невин за трагичног јунака, да је у обште више мек, вечито тугујући и вечито сневајући љубавник, него делајући драмски јунак. Он нас врло опомиње на Гетовог Егмонта са његовим познатим манама.

Иза Љубише долази као главни противник његов и главна суделујућа особа Белуш.

(Продужиће се).

Српске народне песме.

(Из збирке Ђ. Рајковића.)

1.

Везак везла Инђија дјевојка
Прије сунца на светога Ђурђа.
К њој долази светац Мијаило:
„Не вез' веска, Инђија дјевојко,
Прије сунца на светога Ђурђа,
Теб' је мајка сакупила дарка:
Црна земља, и зелена трава,
И три лакта тананога платна.“

2.

Синоћ драгој испред двора прође,
И ја назва: „Добар вече, драга!“
Мени драга нујно одговара:
„Каква б' мени добра вечер била,
Кад с' код мене Турци на конаку?
Они ишту што у мене нема:
Ишту вина од седам година,
И коњица нигда нејахана,
И дјевојку нигда нељубљену.
Немам вина од седам година,
Ни ракије од девет година,
Ни коњица нигда нејахана,
Ни дјевојке нигда нељубљене —
Једна била, ал' се обљубила.

(Скупљене у Славонији.)

I love jou.

(Исповести једне кривице).

(Продужење).

Очи и речи му јасно казиваше да му је то потекло тек из искрене, добре воље према мени, ал ја не хтедох приметити него му осорљиво одговорим:

— Добро сам промислила, што сам урадила.

— Ох, Боже мој, Боже мој! зар не имасте никога, који би вас могао посаветовати? Зар не могосте мене упитати, пре него што тај корак учинисте? Зар ова моја у поштењу оседела глава није могла у вама пробудити толико поверења да ме питате шта вам ваља радити? Ја вас не би никад издао!

Несам разумела што говори. Погледах мога младог branитеља, а он седи и гризе нокте. Одговорила сам му дакле онако као што ми је дошло на уста.

— Ја вас поштујем, господине, ама држим да ми не можете замерити, што сам тражила другог тутора, који ће боље водити бригу о имању моме.

На те ме речи старац ладно погледи, па после окрене ладним гласом:

— Госпођице! не знам ко вас је тако љуто омануо, еле доста да вас је навео на танак лед. Као што сам од мог младог колеге разумео, ви држите да имате прихода 25—30 хиљада форинти. Жао ми је што сам приморан вас из тога лепог сна пробудити и рећи, да ви, госпођице, никаквог, управо никаквог, — разумете ли ме, — баш никаквог имања немате.

Насмејах се подругљиво.

— Како то, господине, а трокатница моје матере и друго добро?

Ливадија ме тужно погледа. Сажалење његово већма ме је болило, него да се био расрдио.

— Драга моја госпођице, истина да је ваша мати лепа имања имала и да трокатницу, коју споменусте, и сада по њеном именуназива прост свет, али то је све било па прошло. Ваша мати пала је са свог неразбора у стечај, па је после на брзо за тим и умрла. Лака јој земља била! Седам је година трајала стечајна парница и онда су добили веровници педесет од стотине за своја потраживања, и тако половина дуга остаде не исплаћена. Кућу и све остало добро купио је господин С* на јавној дражби и то му је законито стечена имаовина. Он је вас о свом трошку одгајио, и што је на вас потрошио ишло је све из његовог џепа, а да је на вас млого трошио, то ће те канда и сами знати.

Свет се поче око мене окретати. Сумњајући се погледах у мог младог бранитеља и застајући запитах да л' је то све истина?

— Сушта истина, одговори љутито. За име Божије, продужи, за што ме залудисте. Узбунио сам и судије и судове па ме сад исмевају на све стране. Како сте ми могли казивати што никако не стоји. Пропаде ми реноме!

За тим узе шешир и одлети.

Ливадија остаде сам са мном.

Онесвешћена паднем на столицу, и не могох ни на што да мислим.

— Ако мени не верујете, а ви ћете веровати овим писмима. Жао ми је што вам их пре не показах; ал ко би помислио да се младе девојке, једва од седамнаест година, забављају са законима.

Видех да сам пропала.

— Е кад је тако, онда збогом свету!

— Госпођице, госпођице, каква је то не хришћанска мисао? Та и на другом је свету Бог.

— А да шта ћете? Чики се не могу више вратити.

— Ни на који начин, нити држим да би то могли учинити после писма, којег му писасте.

— Показивао вам га је?

— Да! Није ми ни то скрио да вас хтеде узети. Па ако га не могосте волети, мирна Бачка, ал за што га увредисте онако љуто.

— Онда ми не остаје друго него да идем просити.

— Не тако, госпођице! Ја ћу вам казати шта још можете учинити. До душе то је тек скроман савет, којег можете примити и не примити. Истина да не можете више живети у досадашњем раскоштву, ал за то не морате одмах ни просити. Господин С* наредио је да вам се све да што вам је поклонио, јер он као прави кавалир не узима што једном коме да. И тако ако то све продате, можете доћи до једно четири хиљаде форинти. Од тога новца може се живети штедљиво и радећи. Ви имате доста душевне снаге, кад могосте одбити руку господина С*, и то чинећи сигурно сте мислили: волим и сиротовати и својим радом заслуживати кору леба, него поћи за недрагог.

Тако је лепо говорио да сам му зграбила руку и плачући квасила сам је сузама. Он је био на свету једини, који ми је добра желео.

— Помислите да није срамота поштена радња. Ако не желите да се о вама којешта поговара, а ви се удружите са госпођицом Саликом, те отворите под њеним именом дућан за помодне ствари. Ви имате добар укус па ће те моћи поштено живети. Ово ми је тек онако на брзу руку пало на памет. Може бити да ћете ви знати и што друго. Два су пута пред вама: један је за јаке, а други за слабе душе; онај први води радном животу, а онај други на онај други свет, као што и сами рекосте. Има и још један трећи, али тога не изустише моја уста....

Ту ућута старац оборивши очи, као какво невинашце, које се стиди са мисли, које му дођоше у главу.

За тим брзо сакупи снагу, стисне ми руку и рече искрено:

— Будите уверени, госпођице, да на вас не мрзе они, који су досад о вама бригу водили, ма да сте се од њих откинули, и ако устрпите какву нуђу, или ако устребате доброг савета, немојте их заборавити.

Овај ми човек беше анђо хранитељ. Речи му ојачаше душу. Осећала сам снагу и жељу да почнем нови живот живети. Несам била више нико и ништа, и чисто сам се понела кад помислих да ћу ни из чега нешто постати са моје радње и марљивости.

После неколико дана добијем од старог Ливадије пет хиљада форинти, као цену од оних ствари, које су из милости чикине мојом својином постале. У писму, којег сам старом Ливадији писала, молила сам га да изјави моју захвалност господину С*, да га у моје име умоли да заборави на увреду коју му нанесох и да му и то каже, да ће ми најпреча дужност бити да му вратим с највећом хвалом новце, које ја као зајам сматрам.

Стари Ливадија одговори ми да је то луд разговор, али ја за то опет захтевах, да учини као што сам му писала.

Одмах се подухватих посла озбиљно. Не стидех се тога. Отворила сам дућан и сама сам шила у њему од јутра до мрака са шваљама. Салика ми је у свему од велике користи била. Несам се ни мало стидела ако ми је дошла у дућан каква велика госпа, која ме је пре у својим саломима мрзила. Ако ме је познала, била сам учтива, не познаде ли ме, то ми је толико и чинило. Смем искрено од срца рећи да сам задовољна била и да не имах веће радости од тога када видех да ми је после три месеца остало пет стотина форинти чистога прихода, Радовала сам се што ћу за неколико година вратити С* узајмљени новац.

Ал сам знала и штедети. Ходила сам у простом оделу од паргала. Куповала сам тек што ми је најнужније било и тек да се јелом раним. Када се ради, свако јело добро пада. За три месеца несам ни у глумници била, а пре тога сам била као болесна када не могох које вече у глумницу.

Једно после подне дође Салика с великом радошћу и даде ми билету за ложу, коју је добила за оно вече од неке велике госпе, која ми се хтеде захвалити што сам јој увек погађала укус и наручбине јој точно извршивала.

Ни један тренутак неоклевах примити понуде. Заиста радовах се тој пажњи од стране те госпе, која ми није могла веће радости прибавити. У глумницу одлазити било ми је највеће уживање, и ја сам опет за то тврдо наумила да је не ћу годину дана полазити, само да не издам новаца.

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Набирци из књижевних старина србских.*)

Гостиник, caupo, Schenkwirth.

Гостиница, cauponium, Schenke, Wirthshaus.

Гост, hospes, Gast, који се дочекује радо, јер је мио, по том пријатељ, друг, socius; у том смислу као поуздан човек долази за сведока: наши властеле призваше по обичају госте људи за сведочбу. Mon. serb. 429. — Кога треба дочекати, странац: који се је дубровчанин забаштинио у Новом Брду, тази да зиђе град, и да чува; који ли су гостије и несу се забаштинили да им је на вољи, што им годе. Mon. serb. 206. 208. У том се смислу зваху тако старешине црквене некога реда у Босни, може бити само калуђери.

Гостба, convivium, Gastmahl.

Готин, Gotthus, тако се у нашим споменицима зову стари прави Бугари.

Градилиште, castrum, Festung.

Град, locus munitus, urbs, утврђено место, варош; munimentum, Befestigung; замењује се њим радња којом постаје: краљевство ми освободи (људе дане цркви) од малих и великих работ, да им њест ни града ни позоба. Mon. serb. 63. — Село **Град** у Плави које је краљ Стеван Дечански дао Дечанима, а заселак је том **Граду** био Јаре.

Градштак, miles praesidiarius, Krieger in der Besatzung.

Граматик, grammaticus; notarius, Schreiber.

Грана, margo, Grenze; maeander, die verschlungene Einfassung eines Gewandes.

Гривница, collare; Halsband, — kette.

Грнац, olla, Topf.

Грст, pugillus, eine Hand voll.

Гуса, manus praedatoria, incursio, cursa, der feindiche Einfall, Angriff, Streifzug, Raubanfall.

---

*) Да би се могла наша публика овом радњом што боље користити, тумачићемо од сада речи и немачким језиком, којег г. Ђ. Даничић у свом речнику није употребио.

У.

Гусар, praedo, Strassenräuber, Weggelagerer.

Гусарство, praeda. Beute.

Гути, podagra, Fussgicht.

Да, ut, том се речју жели или наређује оно што се каже у реченици у којој је: Бог да прости. Mon. serb. 567; у том се смислу веже њом у сложеној реченици уметнута за главну желећи оно што је у уметнутој и њега ради чинећи оно што је у главној: сије записа краљевство ми, да је тврдо и неразорено до века. Mon. serb. 128.; по томе се у сложеној реченици њом веже за главну уметнута и онда кад се уметнутом каже само што се врши главном, а то опет или тек мисли бити, ut: а веле нас свјетова да бисмо примили за мир. Mon. serb. 397; или већ јест, quod: што се нађе да сам дужан. Mon. serb. 203.; долази и по два пута: и хтије да толика милост и љубав да нехарна не буде. Mon. serb. 239; и с речју јер, која и сама исто значи. Што по главном значењу наређује оно узима те пристаје на њ вежући га за што друкчије, licet: хоће некују да и малу част пријети от мене. Живот св. Сим. 29; отуда што по главном значењу наређује, оно поставља за кондицију, si: и да придемо у Дубровник, да на нас не устане никторе. Mon. serb. 33. — По главном значењу утврђујући мисли чини прелаз од једне на другу, од којих једно преиначује другу поправљајући је и попуњавајући а и обарајући кад јој је супротна; тако се изједначује с речју *а*, па иде и даље изједначујући се и са садашњим него, али, verum; у том послу долази врло често; изједначује се с *а* толико да долази и онда кад би могло бити и без *а*, тада по главном значењу утврђујући мисао даје беседи снагу, али веома ретко: кнезу да владуштему града Дубровника; тако је и ово где је реченица већ везана речју да у другом смислу: посила краљевство ни к вам својега унутарњега милостника куће краљевства ми, да да му сте дали доходак који сте дужни. Спом. срб. 9.

Дава, rixa, Kampf, Streit; само на једном месту у законику Душанову, па ће бити повнија глоса турска: руке на суду да не има и опадања и даве. 44.

Давати, dare: дава царство ми. Mon. serb. 2.; место давам има и дам често: дамо видити свакому. Mon. serb. 376.

Дагон, име неком боштву: вса србска идолу служаше дагону, отсуд и дагони и даки именујут се. Лет. срб. 55.; Dacia.

Даривати, donare, schenken: даровасмо му и дасмо, наче даривамо и дајемо. Mon. serb. 494.

Двојина, duplum, zweifach: докле плати двојином, Зак. 50.

Дворанин, domesticorum unus, einer der Hofleute.

Двориште, area, freier Platz, Bauplatz.

Двор, aula, Hof; tribunal, судилиште; на двору, foris, draussen.

Дворски, aulicus, zum Hof gehörig; у босанском краљевству, praefectus aulae, comes palatinus, предстојник двора. долази му и додана реч пристав: пристав дворски краљевства ми. Mon. serb. 318.

Дворштина, servitium, das Hofgesinde.

(Продужиће се).

Главна костнтутивна скупштина

друштва за србско народно позориште у Новоме Саду

18., 19. и 20. новембра 1865.

(Свршетак).

8. За благајника бира се Ђорђе Шевић, досадашњи привремени благајник.

9. На основу рачуна ручне позориштне касе предложен је буџет за 14., месеци, и то од 1. новембра 1865. до 31. децембра 1866., и по што је у појединим точкама у претрес узет, то је за споменуто време одобрен овај буџет: 1. На плате: 14,659 фр. 44 н. а. вр. — 2. На станове: 854 ф. а. в. — 3. На пут: 1610 фр. — 4. На огрев: 238 фр. — 5. На кирије и грађење позорнице: 1,106 фор. — 6. На музику: 1162 фр. — 7. На гардеробу: 350 фр. — 8. На намештај и реквизите: 140 фр. — 9. На осветлење: 770 фр. — 10. На манипулацију: 280 фр. — 11. На цедуље: 840 фр. — 12. На трошкове представа и ситнице: 770 ф. — 13. На библиотеку: 210 фр. — 14. На добротворне цели: 70 фр. — 15. На непредвиђене трошкове: 700 фр. — Свега 23,759 фр. 44 н. дакле наспрам предложеног буџета (23,898.) мањи са 138 фор. 56 н. а. вр. Ову своту одбивши од искане субвенције, која по рачунима треба да износи 7,798 фор. 42 н. излази одобрена субвенција на 14 месеци 7,659 фр. 86 н. а. вр.

Као извор за попуњење ове своте служиће прво интереси фонда, који за 14 месеци износе 2,045 фр. 36 н., а остали 5,614 фор. 50 н. подмириће се добровољним прилозима, који за то време на издржавање позоришта скупљени буду.

А да би се крнење позоришног фонда предупредило или бар на мању цифру свело, упућује се управљајући одбор да настоји свима средствима око тога, да се или фонд или добровољни прилози што већма умложе. А да ову цел постигне препоручује се управљајућем одбору:

1, Да се потруди, све досад обећане, или још неположене или довољно не обезбеђене прилоге што пре покупити или тако обезбедити, да се од њих могу добијати сигурни интереси.

2. Управљајући одбор издаће народу објаву, у којој ће му јавити, да је устав друштва потврђен, да се друштво конституовало и да је радњу своју на тврдом законитом темељу већ одпочело. Уз ову објаву, у којој ће му уједно и досадашњу радњу друштва и народног позоришта, као и стање фонда обелоданити, издаће уједно и позив на народ, да он својим жртвама и прилозима овом нејаком институту у помоћ притече.

3. Управљајући одбор обратиће се с таквом молбом и позивом и на позориштне поверенике, и ове ће особито замолити, да одржање народног позоришта подпомогну свим могућим средствима, као: скупљањем добровољних прилога, држањем игранака, концерата, беседа, дилетанатских представа итд.

10. По добивеном искуству, да је позориштна дружина и у Новоме Саду и на страни у својим представама често стешњена и предупређена тим, што је место за представе другоме каквоме друштву издано, па се од овога право представе тек откупљивати, или шњиме у једно исто време представе морају давати: то се управљајући одбор упућује да се својски постара о томе, да се представе народног позоришта у Новоме Саду, Вршцу и В. Бечкереку осигурају.

11. Да би се установио најцелисходнији начин непосредне управе са позориштном дружином, — по што искуство за прошле три године како код нашег, тако и код загребачког и бившег београдског позоришта доказује, да се непосредна управа над дружином — особито на страни — не може безбедно поверити члану позориштне дружине, предлаже се: да буде свагда уз дружину један од чланова управљајућег одбора, као његов заступник код дружине.

За управу у томе погледу предлаже се:

1. Да примање и одпуштање чланова, отказа и одређења плате остане у власти позориштног одсека а односно управљајућег одбора.

2. Члан-управитељ да има власт казнити чланове, а у случају нужде и суспензију члана наредити.

3. Да се строго има пазити не само на знање и вештину, него и на морално владање и понашање.

Предлог се прима, а уједно се ради ревизије привремених правила за позориштну дружину, која је управљајући одбор г. 1863. издао, одређује одбор из пет лица, а имено чланови: Јован Ђорђнвић, др. Стеван Павловић, А. Хаџић, Емил Чакра и Александар Јовановић, који ће свој предлог о измени тих правила првој главној скупштини поднети.

12. На покренуто питање: колико би времена нужно било, да се позориштна дружина ради свога одмора и вештачког вежбања у Новоме Саду бави? — би решено, да бављење позориштне дружине у Новоме Саду четири месеца траје, а других осам месеци да на страни проведе.

13. Молба и предлог позориштне дружине ради оснивања пензионог фонда као у §. устава основан, усвојава се у начелу, и управитељ позориштне дружине Јован Ђорђевић одређује се да у договору с дружином правила за пензиони фонд израде и да их првој главној скупштини на одобрење поднесе.

14. Предлог да се на ново заведе позориштна капела ма од 5 лица, да би се тим начином доскочило незгоди, која се често рађа, што је на страни музика више пута и по скупе новце тако хрђава, да се уз њу певати не може: није се могао примити, што би се тим начином трошак на музику умложио, а тиме и буџет знатно увећао.

15. Ставља се у записник захвалност како новосадској србској читаоници на брижљивом старању о напредку позоришта, тако и начелнику Стевану Брановачком, подначелнику Јовану Ђорђевићу, а и целом управљајућем одбору за њихово ревносно заузимање и савесно руковање србског народног позоришта.

Књижевне белешке.

* „Даннце“ број 31. донео је ове предмете: Јелици, песме од Мил. Ан. — Воислав, приповетка Јована Ристића. (Продужење).

— Народне песме. — Мач и муња, приповетка Јокајије, превео Мита Поповић. (Продужење). — Стари брица, приповетка од Тема превео Д. Јеврић. (Продужење). — Лондон и Енглез по Хајну. — Подлистак.

* Подлистак „Видовдана“ донео је у преводу чланак: о васпитању, нарочито жѐнском, међу словенским хришћанима у Турској, од госпођица Ирбијеве и Макензијне, које су пре неколико година и по нашим крајевима путовале, па том приликом и наше манастире у Фрушкој обишле.

* У 46. броју „Виле“ ови су саставци: Дубровник и Далмација. (Продужење). — Неранце, од Милорада Поповића. — Двадесет милиона. Новела од М. Хартмана. (Продужење). — Туга. (Гете) — Убица Албертине Ренуфове. (С франц.) (Продужење). — Књижевност. — Објава награде од српског ученог друштва. — Књижени гласови.

Гласник.

Београдско певачко друштво држало је 13. нов. у вече у дворани код „србске круне“ прву беседу, о којој пишу да је хармонија у кору певаних песама била уопште пријатна, и нарочито је нежна песма, коју је певао мешовити кор, лепо изведеном мелодијом својом задовољио слушаоце. Остале пјесе биле су такође с пљескањем поздрављене, а народна песма: „Пошетала царица Милица“ у духу гусала умиљатим млађаним гласом одпевана, коју је кор тихим гласом спроводио и последњи стих громким гласом завршио, толико се слушаоцима била допала, да је на усклик и по други пут била певана.

САДРЖАЈ.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка, од Јоксима Новића Оточанина. (Продужење.) — Књижевност. Сеоба Србаља. (Продужење). — Српске народне песме. (Из збирке Ђ. Рајковића). — I love jou. (Исповести једне крвнице). (Продужење). — Подлистак: Пабирци из књижевних старина србских. — Главна конститутивна скупштина друштва за србско народно позориште. — Књижевне белешке. — Гласник. —

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1865.

Број 8. У Новоме Саду 20. Децембра. Год. I.

МАТИЦА

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:	ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.	на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка.

Истинита приповјетка од г. 1806.

Од Јоксима Новића Оточанина.

(Продужење.)

Но мати му уђе у ријеч карајући га: „Иди, не лажи паклена кукавицо! Ти се не бојиш запетих пушака? А дегенека? не брукај се барем преда мном и не лажи тако пријесно! А осветио си се и љубио си много? Како се не бојиш да ти непопадају зуби, кад тако лажеш? Е добро знаш, да ја барем знадем за твоје свако зло, која сам ишла и мољакала за тебе, да те само не објесе или не посијеку, кад си за крађу и тако за подла дјела бивао под судом. Занат ти је био крађа — а ти си кукавица, ниси ти хајдук као Саво, а он се не хвали, већ учини, шта треба, пак ћути. — Сад гледај свога посла по заповијести, ако мислиш јести хљеба господарева, и да ти зло твоје не дође главе.“

Осман-бег дочека са Зорком ону згодну удешену прилику, и чекаше да му још и Аврам дође, пак да иду у град. Кад зачуше хоџе у граду Јацију, а закуца Аврам звекиром на вратима. Како је немило закуцао, и капетан се дигао, и изведе оно Турско момче и предаде га Сретену и Авраму, и овако рече им: „Пођите с Богом и сретно! Ти се Авраме одмах амо поврати к мени, да ми кажеш, како сте дошли до града, врата не ће бити закиндаљена, да ти се ја морам дизати, а ти се Сретене, пожури, јер знаш, да ћеш сјутра зором на Тимок Вељку.“ Тако им рече, пак се поврати у своју избу, а ови отидоше кроз Србске сокаке, и прођоше сретно до Кали-мејдана Аврам је предњачио као старији момак, а Зорка је ишла за њим и била им је у сриједи. Кад су већ сретно дошли близу капије, онда се Аврам поврати назад, а Осман-бег узе своју Зобеиду за руку и дође на капију, те се јави стражи. Истек стража отвори капију, и ови двоје уђоше, ал’ ето ти за њима устопце и бабе Досте са неким великим завежљајем на глави. Ови се обоје њојзи зачудише, но она им рече: „Не буните се, моја је Зобеида заборавила и на своје одијело и на адиђар свој од радости, пак ме капетан опреми за вама одмах, и ето вас сретно стигох. Онога сам мога опаљеника срела, но он се клонио од мене и ја од њега, те смо тако минули једно крај другога не саставши се. Но сад хајдете, тражите себи за ноћас утецишта, и да ове ствари бацим с главе, јер ми пребише готово ову матору вратину.“

Осман-бег узе од бабе онај завежљај и даде једном стражару да понесе за њима, и рече: „Хвала Богу! баба Досто, је ли капетан Радич увијек таки био?“ Она му рече на то: „Како га ја знадем, увијек је био честит и праведан.“ Онда опет прихвати Осман-бег ријеч: „То је прави јунак, као што се прича, да су били стари Србски јунаци. Чујте, Турци браћо! кад му је ова моја кадуна дошла у руке, поручивао је по мене, и тражио ме је, да ми је преда без одкупа. Ја сам покасно примио његову поруку, а и двоумио сам, да не паднем у ступицу, те сам више реди наумио да идем по младу, пак сам опет и преумио и одгађао, све једнако овда ћу, онда ћу. Томе је прошло прилично и времена, а Карађорђије нагна све што је Турско, да се покрсти, и ко је за удају, да се мора удати. Тако се и моја Зобеида покрсти, те и удаде за старога капетана Радича. Зато сам већ чуо био још у Босни, а слушао сам од свијета, да је Радич најљући Турски душманин, али да је и честит јунак. Ја сам се овако прерушио, као што ме видите, и дошао сам му као Србин, да станем у момаштво код Карађорђија. Он ме је примио, и таки мојој Зобеиди заповједио, да ми даде јести и пити. Ту сам био два-три дана, и кад сам старца мало боље сазнао, а и моја ми је Зобеида, све добро и лијепо казала за њега, ја уграбим њега на само, и кажем му се ко сам. Он ме је онда примио као сина, и казао ми је, да се никоме не казујем, и да не кажем ни Зобеиди, да сам му се издао. Он је, браћо, ову згоду и наредио, да ми измакнемо, и дао ми је на пут сто дуката у зајам, а ето сад је пратио по нашој доброј баби и њезино рухо и адиђаре. Видите ли ви, браћо моја, како честит непријатељ угодљиво поступа са својим противником; он не ратује на жене, већ за своју слободу и за своју земљу. Ја сам му дужник до вијека. Сад хајдемо у Рицалов конак."

Тако су тамо сретно дошли, а као да су им се ту и надали, почем су била отворена врата, и свијетлиле су свијеће кроз решетке. Ту су дошли као у свој род. Али кад баба Доста узе од онога носиоца онај свој завежљај, и кад га одријеши, имаше шта у њему наћи и видјети. Све рухо Зобеидино, и вас адиђар, што је о крштењу, и о удадби овој другој добила на дар од сватова и од старога капетана Радича — све је ту било, да ни нашто није могла помислити, да јој је остало и запало по заборави у овој хитњи. Ту се нашао и неки Турски запис, што је Зобеида добила од своје мајке као светињу неку, те кад занемогне, онда понесе уза се, да јој одлахне и одумине боља. Кад то све опази Зобеида и Осман-бег, онда упиташе бабу своју, ко је то тако вјерно поналазио и покупио, посавијао и спремио? Она им каза да је све то израдио стари капетан, и завезан јој предао и попео на главу тај завежљај, рекавши јој, да се пожури за њима, и да уђе у град, и да им то преда. — „И како ми је," вели, „заповједио, ја сам онако и учинила, и ето ти руха и адиђара." Није чуда, да су се чудили и дивили Турци староме капетану Радичу, јер у њих није никад обичаја, подобрити се душманину ма у најправеднијем догађају. Турчину је по његову алкорану освета света, и он суди: ако се не освети, не посвети се; и томе нема краја до гроба. Капетан је Радич на мејдану био и сјекао Турке; зато су знали Турци, али им је сад било за велико чудо, што он

Осман-бега и Зобеиду овако својски пропусти, и као да их је родио, постара им се свачим на пут.

Рицал је био унук старцу Фочу и син Мехмед-агин, и био је далеко у зрелијим годинама од Османбега. Он је знао, како му је и дјед и отац и стриц Мус-ага погинуо од Србијанаца, слушао је за све Србске јунаке, који су се онда тукли с Турцима, знао је и за Радича, да је страшан непријатељ Турски, а кад сад чу и видје очима својима, како се онај стари јунак понашао, а не могаше му се на ино, већ овако пред свима проговори: „Аферим му добром јуначком срцу! кад је на мејдану, он је крволија ономе с ким се бије, а у мирно је доба прави човјек и пријатељ свачијој правди. У нас му не ма друга, да учини тако крсту. Он није само тебе задужио, Османе, већ свакога Турчина, коме дође на руку, да може тако добротворан бити.“ Тако је сва та кућа мислила, а Осман се само згледао са Зобеидом, и као од ешка не могаше ниједно проговорити.

То је све лијепо бивало и ишло за руком красно, али је код Радичеве куће било другчије. Стари је капетан дријемао чекајући и погледајући Аврама, да му се врати од града, пак је и заспао. А први је сан најтврђи. Добри људи мисле и раде о добру, а зли исто о злу. Аврам је био велики зликовац, и само се бојао вјешала, те је мировао, као што му је мати казала у очи. У њега је била бистра глава, те се довијаше свакоме злу и несрећи туђој. Од њега су највише тајили и крили Зорку, али му се није могла украсти, да му је вучје око не разпозна и ноћу у мушком одијелу. Исто је познао и своју матер са завежљајем кад се срео с њоме, и ако му се она и уклонила на страну, да је само не позна. Како је видјео, тако се и сјетио одмах шта је, а чинио се и невјешт, јер је и помислио, да му је дошла згода, да похара старога капетана, ако га само застане у првоме сну на спавању Зликовац је себи правио добар рачун, јер је помишљао, да ће капетан Радич бацити кривицу на Зорку и на његову матер, а на правога кривца не ће моћи ни помислити. И злочинцу прискочи његова срећа, те му буде живе згоде, да учини ружно дјело. Аврам дошавши дома лагано као мачка, кад се приближује своме лову, опази одмах да капетан Радич спава као мртав. У зла човјека нема оклевања, јер му зла мисао разбије и најмањи умни разлог, а човјек без разлога бива као и звијер. Аврам се лагано провуче крај капетана, те покупи готово све ситније сребрне и златне ствари, и узе једну повелику кесу са сребрним новцима, што је лежала крај сандука од новаца на земљи, и то све смота у један ћилимац и изнесе на друга врата у кухарницу, и у авлију за дрва, пак се врати назад, те опет забрави изнутра врата, и провуче се као и прије кроз капетанову избу, пак сподби свој грабеж и однесе дома. Почем га је тамо оставио, брже је долетјео у капетанов конак, пак је стакнуо ватру на огњишту, и запалио чибук, ослушкујући, хоће ли се старац промешкољити и пробудити, да му се јави. Али је стари човјек мирно спавао, и није се дизао до пред зору, а и Аврам је био заспао крај ватре, и није се мицао, док га није дигао капетан.

Кад га је зовнуо капетан Радич и запитао: кад је дошао од града? и како су прошли? Он му лијено каза: „Ја сам се таки повратио, и кад сам опазио, да си ти, господине, заспао, нијесам ти хтјео кварити првога санка, већ сам мало код ватре посједио и починуо; а сретно смо прошли и до капије дошли како ваља, јер су још куцали Турци у шаркију и пјевали, као да су на нас чекали.

Онда му рече капетан Радич: „Авраме синко, ти си као малешан још растао у мојој кући у Остружници, по томе судим, да си ми вјеран и поуздан. Зато ћу те сад одмах из овијех стопа послати у Жељезник буљукбаши Арсенију, да крене десетину кола из Жаркова, и да једно сијено пренесе амо нама. Уми се и помоли се Богу, пак се напи мало ракије и преломи који залогај, да не идеш тако наште срдца.“

Млађи мора да слуша, што старији рече, тако и Аврам уради, како му рече капетан, пак одмах чим се мало указа дан отиде у село вјешнице, јер се није свраћао дома по коња.

Кад се мало разсвану дође и баба Доста весела, што одавно није била. Она се не могаше да нахвали довољно, како су је тамо примили, и како добротворство то Турци кују у звијезде, како су га љубавно сви поздравили, и како му желе сваку срећу од Бога. Не може да наказива, како су се чудили, кад су видјели све одијело Зоркино до последње крпице и сав адиђар, да јој ништа не потину ни за један драм. Тако су се они разговарали, и старац је већ и каву попио био, кад му дође Саво с пута, и донесе му један сребрн ножић Турски, што му је био са другим стварима у ризници. Капетан упита Сава, гђе нађе тај ножић? Он му рече: „Идући преко Палилуле свратих се мало код Аврамове куће, да му кажем неки поздрав из Вишњице од неке његове свасти, пак опази тај ножић у његова синчића Петрића, и узмем од њега, и ето ти га сад у рукама.“

Стари капетан ђипи и отиде у ризницу; кад тамо имаде шта видјети, како је похаран. Он викну к себи и бабу и Сава, и каза им шта је покрадено. Јадна баба одмах рече: „Еј грдна несретника! шта учини да од Бога нађе! Шта ће мо сад? Ко зна, куд је досад замахнуо са похаром?“

Капетан се Радич домисли, шта ће и како ће, и рече Саву: „Саво трчи Аврамовој кући, пак кажи, да те је Аврам послао по оне ствари, што је ноћас донијео, јер ће га оковати, а узети му ногу и главу, ако све не изађе на своје мјесто. А ја сам запратио Аврама у Жељезник и у Жарково, да крене кола волујских, да донесе једно сијено из Макиша. Он не ће доћи прије икиндије — мале ручанице — нити смије оставити сијена, а кад је крао, јамачно је судио, да на њега не ће нико ни помислити, већ на оне што одоше. Само ти, Саво, ради живо и мудро да попалазиш те ствари, а кад дође Аврам онда ћемо се разговорити с њиме.“

Саво одмах одпаде Аврамовој кући, и на сокаку нађе оног мушкарчића, што је од њега онај ножић узео, пак му рече: „Петрићу! ево ти пуна шака гроша, пак нека буду твоји, и купи за њих шта гођ хоћеш, само ми кажи, гђе ти је бабо оно што је ноћас донијео кад ти је ножић онај дао, оставио, и шта је рекао?“ Дијете примивши дваестину гроша одмах му каза: „Он је све онако у ћилиму оставио смотано у баџу испод огњишта одкуда се сомуни гурају на лопати у пећ, а једну је велику кесу дао мојој мајци, а мени онај ножић, што га ти узе од мене, чича Саво."

Више није ни требало Саву, но ући у кућу, и рећи жени Аврамовој: „Аврам ти је у голему јаду, и ено га у шкрипу, што је покрао нашег капетана Радича, већ ти је по мени поручио, да ако мислиш, да му остане глава на раменима, да ми предаш ону кесу с новцима, што ти је он предао, и да ми дадеш све оно што је у ћилимцу што ти је у бaџи, одкуд сомунчиће у пећ гураш с лопате. Све мора изаћи на сриједу, јер му оде глава, ако се ишто изгуби."

Кад то чу Аврамовица, она сва претрну, и обумре више од чуда него од страха, и не могаше ни крочити, ни шта проговорити, а Саво се саже у бaџу и напипа са стране врата, те извади најприје једну дашчицу као заклопницу од те одушке, пак онда извуче и онај завежљај у ћилимцу. Дотле је и Скевија Аврамова дошла у своју свијест, и одмах изнесе ону кесу с новцима неодрешену, и предаде је Саву рекавши му: „Е чуда и покора од зла човјека! ноћас изпред поноћи дође кући, и донесе те ствари овамо, и рече ми: „„на те новце остави, пак ћемо ово који дан подијелити ми момци, као и ове ствари, што смо отели од неки балија, што су сад потегли били на чамцу да из града утеку."" И тако сам ја мислила, да ме није варао ни лагао ми, јер знам, да не смије ићи у крађу, како суд одмах објеси и за најмању стварчицу квара. Ето, брате, ствари и новаца, ту ни је погинуло ни кончића, нити једне парице."

Саво узе кесу с новцима, а ћилимац или завежљај онај даде једномварошком пандуру, који је ондје у сусједству био, да му понесе, и тако сретно дође дома своме капетану, и баби Дости, те их обрадова, јер је све било на миру и недирнуто. Кад стари капетан Радич то видје, онда рече Саву, да поруча, па да иде доле низа Саву, и да на цареву мосту дочека Аврама са сијеном, пак да с њиме дође управо к њему, да не би дома умицао, и тамо се чему пресјетио, пак измудрио штогођ, како ће му лагати сличније.

И баба је томе била каила, те тако Саво отиде по ручку на царев мост, да причека и да дочека свога друга Аврама, кад му удари друмом туда са сијеном. Кад је било око ручанице наиђе Аврам пред сијеном; а кад дође на царев мост и опази Сава, гђе, како му се као кривцу учинило, на њега погледаше, почеше му се ноге скраћивати, и може бити да би му измакао, кад би се поуздао у ноге, да Саву утече. Но Саво му дође у сусрећу, и каза му, како је ту на скели Топчидерској имао посла, пак је чуо, да је он у Макишу, те је мало изишао пред њега, да скупа иду дома. Та је ријеч мало и охрабрила Аврама, али и није посве мила била, јер је он мислио, да одатле отрчи својој кући на пречац, да види и да чује од жене: је ли когођ питао за њега, и шта се онако говори по чаршији — вароши — пак би опет изишао пред возаче, и дошао са сијеном дома, ако би чуо, да је све на миру; ако ли би пак дознао, да га тражи капетан и да се говори да је он учинио ту похару, био је већ смислио да бјежи у град Турцима са оном похаром, пак да остане опет Турчин. Али сад не знаде сам како би се измакао дома, и пође да се излаже од Сава говорећи му: „Жена ми је од синоћ нешто јако пала, не знам, како ми је дома, ни шта ми раде дјеца. Баш кад смо се тако подесили, а ти иди с људима дома, а ја ћу одскочити мало до Палилуле, пак ето ме опет у часу натраг преда те.“ Саво га погледа мало попријеко, но опет му рече лијепо: „Ја сам био по ручку код твоје куће идући од Карабурме, и узео сам ватру на лулу, и видјео сам ти Скеву и дјецу, гдје ти је све на ногама здраво и мирно. Већ ти хајде са мном дома капетану, пак нека он тебе сад прати на Дрину, јер ниси ни онако одавно нигђе био, већ си све покућарио, а ја се разглавих на коњу, и идем у разкорак као сакат.“

Мудро му доскочи Саво, да помисли: све је на миру, а капетан суди да га похара Зорка, пак се стиди, и да каже коме зато, а радо је ишао на Дрину, јер му се врзло по глави, да ако се штогођ и почне говорити на њега, не ће у њега ништа наћи, јер је мислио, да све оне ствари собом у бисагама понесе, да их прода Турцима преко Дрине, пак да се чини и невјешт. Тако је мислио Аврам и томе се надао, а Саво је судио, да га с миром доведе капетану, а капетан је хтјео да куша Аврама, шта ће му рећи, кад га запита, кад је дошао синоћ кући, и јели кога застао да шврља туда, пак најзад кад му каже, да је похаран, рад је да чује, на кога ће Аврам бацити клету кривицу?

(Свршиће се.)

Књижевност

Сеоба Србаља, драмат у пет делова од Ђорђа Јакшића. У Новом Саду епископска печатња. 1863.

(Продужење.)

Морамо признати да је песник око Белуша, као главнога противника, или, штоно веле, протуиграча Љубишиног, највише труда полагао и најбоље га је и најкарактеристичније међу свима карактерима ове драме истесао. Белуш је човек који зна шта оће и готов је све на коцку метнути рад' намерене цељи, човек је пун страсти и пун одважности, а такав треба да је драмски јунак, ако неће да буде играчка околности и разних страних спољашњих уплива, те тиме да изгуби драмски карактер. Али сматрајући га критичким, незауветим оком ипак морамо признати, да је и он тек као, да тако кажемо, једноок међу слепима, да нисмо ни с' њиме сасвим на чисто, да нам га није песник довољно јасно и прецизно карактерисао, да нам није главну црту његовога карактера чисто на видик изнео, те је тешко одређено рећи, је ли Белуш као што др. Андрејевић каже „снажан, млад и даровит јунак, који од пусте жеље гори да се истакне, да ником преда се неда,“ те је као таквом оправдана му тежња, да Љубишу као самовољног виновника патње народне, и још сувише као преотимача љубљене му девојке с' пута уклони; или је пак Белуш тек само властољубив зликовац и злобник који не може да гледа, да је ико бољи од њега, који оће ма којим путем, ма преко крваве лешине свога непријатеља, ма испотајним, мучким убијством да се подигне. Обе су се оне стране, обе црте, у њему тако измешале, тако једна у другу слиле да је тешко једноставну, јасну слику о њему склопити. Ако ћемо прво узети да је млад, снажан и даровит јунак, који гори од жеље да се истакне, онда збиља нигде у комаду нити видимо, нити нам се приповеда, да се икада где истакнуо или да је затим ишао, јер зашто би га народ тако мрзио и презирао, као што он сам ћутке признаје, кад му Блашко каже:

Тебе народ, презире и мрзи;
Воле пасти, нег' победу славну
На мегдану с' тобом одржати.

Таква силна мржња и презор, где воли смрт него победу под њим, то се зацело не стиче врлинама или у опште каквим делима, којима се човек истакне! Па и кад људи из битке, која се у комаду бије, долазе, те приповедају о јунацима, ни једном се речицом Белуш не спомиње међу њима, ни једне јуначке белеге из боја не носи, дочим и сам седи Драгош с' две ране дође. По тим се потезима већ може судити, да Белуш збиља не спада међу оне племените, светле сујетњаке и славољубиве људе, који оће прво да заслуже првенство, па су тек кадри због неправедног и незаслуженог запостављања прометнути се у осветнике и зликовце. Белуш је по нашем мњењу колико се из комада види збиља само злобљив и грабљив човек, који не може да трпи никакво туђе добро ни туђу врлину, који оће само да господари, а други да му робују као што сам каже, да је све сањао „боговске санове:“

Гледајући са висине своје
У прашчини смрвљеног Љубишу....

или на стр. 122. где казује „да му месец срећом господари,“ где показује тиме мрачну душу своју што каже да ће кад постане жупаном строго забранити, да се нипошто сунцу не клања, нити боговима жртве не приносе, него само ноћи и месецу, па онда продужује:

То ја хоћу!
А што хоћу, оно бити мора!
Шта, ил' има у српству робова

Који би се противити смели
Светој вољи великог жупана?
Докле грмнем са столице златне:
Ја сам жупан!
Клањаће се народ и главари
И пузећи оно ће чинити.
Што ми душа узвишена гордо
Са висине највеће зажели.

Ове га речи карактеришу; у целоме томе Белушу ми при свем напрезању не можемо да видимо оне „светлости,“ што је др. Андрејевић у њему нађе. Па и оно, што он о самовољи Љубишиној говори, коју срушити ваља, и то нам више изгледа као она обична зликовачка софистерија и сакривање за неке тобожње разлоге, којом се мајсторијом обично сви грабљиви себичњаци и злоћудни људи служе, кад оће околину а некако и своју савест да заварају и ућуткају. Јер ми већ у почетку ове оцене покушасмо да докажемо из комада, да у Љубиши не видимо ни из једног чина оне самовоље, која се спомиње; а и то што се о његовој самовољи приповеда, ма се и узело у обзир, не може се узети за готов новац, кад видимо, да то само све она неколицина његових непријатеља и завереника против њега казује, а сав народ са осталим главарима иде вољно за њим и има у њему неограничено поверење. Па ако је најпосле још једна црта могла Белуша нешто осветлити, и не показати га баш као ниског себичњака и грабљивца, а та је црта оно јунаштво, што је готово увек отворено с’ мачем у руци очи на очи за своју цељ борити се, те одговара на предлог препреденог зликовца Блашка, који отров предлаже:

Пак зар тајно? То не могу, Блашко!

и мало даље:

Шта зар отров част имена мога
Да опере са течношћу јетком?
Сабља мора! Крв потећи мора итд.

И та ублажујућа и нешто помирујућа црта одма се замазује, кад Белуш на Блашкове речи:

Ал’ се онда никада не надај,
Да ћеш постат’ великим жупаном....

одма без оклевања пристаје уз отров и то да свећеник у најсвечанијем тренутку где сав народ погружен боговима жртве приноси Љубишу мучки, из светог пеара отрује! Ту је, да узгред споменемо, и недоследност од песникове стране у цртању Белушева карактера.

Из целога дакле излази да је Белуш збиља тако исти саможиви и злоћудан грабљивац и себичњак као и Блашко, и у колико он Блашка надвишује јунаштвом, толико овај опет њега умљем и зликовачком интригом, у чему Белуш слепо иде за њим. Што се оног мотива тиче, преотете љубазнице; тај је мотив могао изостати, јер и с' мотивима треба економисати, где је један довољан ту их је више погрешка, пошто цео карактер тиме добива неку дволичност и подељеност, а сувише овде, где та нова околност већ дође на готову развијену страст, јер Белуш још пре тога кује заверу против Љубише, каже да га мрзи још од колевке, и најпосле у последња два монолога никако и не спомиње то што му је љуба преотета, него све само сања о престолу, о господарству итд. Тај је мотив дакле комотно могао изостати, и није рад тога било нужно стварати ту схематичну, ваздушну слику Босиљкину.

Блашко, као интригант и најглавнији помоћник Белушев, није никако естетична појава, и такав би карактер ваљало из сваке драме да изостане. Ми ту њега никако не меримо моралним мерилом него чисто естетичним; зликовац може свакојако естетична појава бити, али мора бар искру човечности у себи имати, несме бити подпун и сушти ђаво, а за тим мора нарочито ону снагу животну и умну развити, којом се титра са својом околином, те да се чудимо вештини и оштроумљу, а тако исто несме бити уједно и пудљивац, јер је онда гнусан; а Блашко је слаб, пудљив зликовац без искре човечности, који и само љубеће девојче, што је за њим отишло оставивши родитеље и браћу, и што је готово рад њега сав остали свет омрзнути и то девојче он — мрзи, као што сам каже. Такав зликовац није естетичан никако.

(Свршиће се.)

Српске народне песме.

(Из збирке Ђ. Рајковића.)

Ој старице, старка,
Лепу ћерку раниш!
Нит' је даш виђети
Сунцу ни мјесецу,
Ни бијелу данку,
Ни мени јунаку.
Ја урани, ранче,
Па виђех дјевојче:
Плаву косу чешља,
Било лице мива, —
Било лице мива,
Ружмарин задива;
Ружмарин румени
Окрен' де се к мени,
Ружмарин црљени
Ја ћу душо к теби.

(Скупљене у Славонији.)

I love you.

(Исповести једне крвнице.)

(Продужење).

То вече затворим раније болту да се само како не закасним. Кад дођох у глумницу тек што су лампе попалили.

Цело вече не скидах очију са позорнице. А зар сам и могла за кога марити? Имала сам до душе познатих, ал на што да их мучим погледима, доводећи их тиме у неприлику, хоће л' ми се јавити или не?

Седећи тако сама самцита, на једанпут се сетих да сам пре три месеца имала своју ложу и да ми је онда први посао био гледати које све у глумници и како је ко обучен. Цело би вече окренула леђа позорници, разговарала би се на глас и подсмевала би се и комаду и глумцима. А сада? Е сада седим мирно и слушам побожно. Сваки ми је певач при гласу и ја се не би с места помакла да се после опере почео претстављати какав комад од Бирхпфајферке, да баш и од самог Коцебуа.

И опет за то боље би било по мене да несам била у глумници. Донесох кући неке тужне осећаје, неке чезње, које су ми пореметили започети начин живота. Вређала ме је та помисао да сам заборављена што сам сирота, да ме се стиде што радом заслужујем себи кору леба... Више пута премишљах тако и гдекоји пут тако ми се стезало срце, да сам скочила да седнем уз клавир да себи олакшам, и тек онда приметих да га — немам.

На једно недељу дана после тога када она у глумници бејах, одем неким послом од куће, а кад се вратих, истрча Салика преда ме с писмом, које је књигоноша донео био, и у којем је пет хиљада форинти било.

Зачуђено узмем га у руке. Наслов је писан био енглески и управо на моје име.

Отворим то писмо. У њему беху пет комада нових хиљадарака. Потписан је био лорд Хердинг. Никад не чух то име. Толико сам знала енглески да сам разумела што ми се пише.

У почетку писма молио је за опроштај што не зна другог језика до енглеског и што нема никаква дара за учење страних језика. После тога одмах поче казивати, како је чуо о мени говорити, како зна зашто оставих чику и да ми тај поступак мора одобрити на свету сваки који иоле срца има. Сазнао је и то како сам наумила да вратим чики што ми је поклонио и да сам ја то само као у зајам узела. Таку мисао замислити једино су енглескиње кадре. Чисто не ће да верује да се такав карактер може развити и на континенту. Све му се то тако допада да не може ни часа почасити а да ми не пошље своту, коју дугујем. Никако му не да мира мисао, да така племенита душа женска мора више година чекати за тим тренутком, када ће се моћи из ропства свог негдашњег господара избавити и рећи му: не дугујем ти више ничим! Моли ме да употребим послане новце на речену цел и да се не посумњам у њега нимало. Он ме је, вели, видео само једанпут, пре недеље дана, у глумници, а од сада ће ме чешће виђати. Опомиње ме да се добро владам, јер ће ми на сваки корак пазити, а он ми даје своју поштену реч да га ја никако не ћу видети. Већ по томе могу судити да нема никаке себичне намере.

Не могох појмити ову загонетку. Што сам дуже мислила о њој, све сам мање дознавала. Тек једно сам осећала, тек једно ми је говорио онај чисти нагон, који у сваком женском срцу станује док му гласа не угуше: да морам вратити новце ономе, који ми их посла. Непознати рече да имам карактера. Требало му је дакле и то знати да оног, који има карактера, не може макар ко поклоном понудити.

Веома учтиво писмо написах лорду и метнувши у њ послане ми новце, замолим Салику да распита за њ, па да му их врати што пре.

Салика ме је хвалила што тако радим и није ме ни најмање наговарала да задржим новце.

Пред вече врати се кући с тим гласом, да нико живи у Пешти не познаје лорда Хердинга, нит је што чуо о њему.

То ме не могаше умирити. Други дан одем сама прво на пошту, мислећи да ћу тамо ући у траг писцу, а за тим на полицију. Ни на једном месту не могоше ми што о њему рећи. Нико није познавао човека тога имена.

Кад сам се вратила дома, нађох на столу писмо писано истом руком и истим печатом запечаћено. У том писму писаше ми тај тајанствени непознати, да је дознао да га тражим и да му желим вратити што ми је послао. Уверава ме да га никад не ћу наћи ма га како тражила. Ако ме је његова искрена добра воља увредила, не ће ми замерити ако новце кроз прозор бацим. После тога читао ми је буквице доста оштро, жалио је што немам доста чисте расудљивости да разликујем добро од зла и што одбијањем вређам невидљиву пријатељску руку, која не захтева ни да се стисне.

Дуго сам се мучила шта ми ваља радити. Напослетку ми се учини да ћу заиста неправедна бити према мом тајанственом пријатељу ако му поклон не употребим на оно на што је желео.

Издерем дакле писмо које му писах, одем Ливадији и однесем му писмо Лорда Хердинга и послане новце.

Старац ме је неколико пута веома ладно погледао; видех где се застидео.

Мора да му се породила каква мисао које се стиди; — осећах да и моји образи горе.

Замуцам да ја тог човека никада несам видела, да га и не познајем и да га никад не ћу видети.

Није ми ништа одговорио. Примио је новце, признаницу ми је написао и предао без да је очи своје на мене дигао.

Устанем збуњено са столице, где ме је тако љубазно посадио кад сам дошла, и поздравим га. Нит ми је поздрава примио, нит ме је испратио, нит је дигао главе кад сам одлазила.

Ништа не згреших, све сам добро промислила и опет ми се чинило као да несам коракнула добрим кораком.

Осећах да од сада морам на себе и на своје име двогубо пазити и свачега се клонити што би и најмању сенку могло на мене бацити. Бегала сам од сваког друштва и живела сам усред вароши као какав пустињак.

Међу тим настајале су за мене све чудније и чудније прилике. Непознати ми је често писао. Из његових писама, на мој не мали немир, дознадох да све зна шта радим, куд одлазим, да, и што мислим. Ко то може бити? Где је тај човек, који ме облеће као какав невидљиви дух на све зна, а ја га не могу да нађем нигде? Води бригу о мојој судби, а не дели је! Приноси жртве, а не тражи никакве хвале! Свагде ме нађе, а ја њега нигде!

Обичај ми је био да у вече запишем у свој дневник што сам онај дан мислила. И моје горње мисли била сам забележила. Ал кад прочитах дневник, а мени дође, да не приличи што написах о томе човеку. Особито ако би дневник дошао у незване руке, могло би се још помислити, да ми је тај човек нешто више него што би требало. Издерем дакле тај лист из дневника и спалим га на свећи. Између два прста изгорео је цео лист; ништа не остаде од њега.

Други дан добијем од мог непознатог писмо, које се овако почињало:

„Ја вас по свој прилици и против моје воље узнемирујем мојом тајанственошћу. Верујем да вам мора чудно долазити што ја све знам. Припишите то симпатији или чему другом. Верујте да ми се често чини као и да ваше мисли погађам. Ви се мучите да дознате: Ко то може бити? Где је тај човек, који ме облеће као какав невидљиви дух па све зна, а ја га не могу да нађем нигде? Води бригу о мојој судби, а не дели је. Приноси жртве, а не тражи никакве хвале! Свагде ме нађе, а ја њега нигде!“.... Готово од речи до речи као у мом дневнику....

Пренеражена упустим писмо из руке и отрчим по дневник..... Тај лист био је издеран... Та ја сам га сама искинула, сама сам га на пламену спалила, у руци ми се претворио у пепео, нико га није могао више прочитати... Тек што сам га написала, а већ сам га и спалила. Нико га ни видео није.... Зар има у природи тајанствене силе, која се не може докучити? Зар ту тајанствену силу има и мој непознати, да може кроз зид видети и у срцу читати?..... Је л’ то мој анђо хранитељ?...

Заносило ми се срце при том симпатичном помислу, да има нека сродна душа, која ми у срцу и у души чита, која види и зна да немам мисли са којих би се морала стидети, и од које могу запитати свако вече пре него што легнем да л’ је са мном задовољна?

Тек после тих мисли могох се толико прибрати да узмем писмо у руке и да га даље читам.

„Разрешићу Вам ту загонетку. Ја сам из једне од првих породица у Енглеској. До своје 24 године служио сам у војсци, а онда се ожених по жељи своје породице а не по нагону срца свога. Две године живех са женом својом у браку, који ми није давао никакве насладе. У то доба постане ми жена неверна и ја је оставим. Ја сам се оженио тек по изречној жељи деде свога, који је у својој последњој вољи наредио, да припадне све имање жени мојој, ако би се ја без икаква права узрока од ње хтео раставити. До душе дометнуо је и ту клаузулу, да је законити узрок за растајање женино неверство, али да и ово право изгубим ако јој и ја неверан будем. Ја сам одмах, чим дознадох за неверство жене своје, дигао парницу против ње, ал од тог часа гоне ме као дивљу звер. Бранитељи њени (породица жене моје моћна је, а имање о коjем је говор заслужује труд) хоће да је обране тим што траже да докажу, да сам јој и ја неверан био. Лов тај траје ево већ четири године дана. Окружен сам уводама; моји најближи пријатељи и све што је око мене поткупљено је, да ми на сваки корак пази. Прокљуве све што год радим и што год мислим. Сто и сто гатака и којекаквих измишљотина уплели су у моју парницу, што све тек задржава да се брзо не сврши. Поткупљивали су разне женскиње да ме у своје вигове ухвате, да би могле после против мене сведочити, ал до сад не могоше одржати победе. Ја не могох постати неверан жени својој, јер не могох заволети досад женскиње. Непрекидно ми је лебдела пред очима мисао, да су можда и та два чаробне ватре ока, та мала усташца, која ме слашћу нуде, тек уводе мога непријатеља и сведоци против мене — и окренуо сам им леђа. Отроваше у мени најнежније осећање, осећање које рај ствара на земљи.

У то доба видех вас. Дивећи се уверио сам се о јачини вашег карактера, и сада се трудим из свијух сила да ми се парница сврши. Не завирем што ћу вам да кажем што осећам. Не ћу да верујем да је у вашем срцу већ каква узор-слика скривена, а веровати ми се хоће да ме моја искрена наклоност не ће преварити. Ја држим да и ви морате погодити што ја мислим, као што ми долази да и ја ваше мисли погађам. Ми смо једно за друго створени. Чим ми се ослободи рука, ето је пред вас с понудом да је примите. Дотле не тражим никакве милости од вас, само вас молим да ми писма примите. Она ће вам млого разјаснити. Једна несмотрена речца, један поглед, могли би против мене пробудити нову сумњу, која би парницу опет на више година продужила. Сада живим као какав пустиник, да би после неколико месеци — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

Ову празнину нека испуни ваше анђеоско срце.

Лорд Хердинг.“

.... Очарана сам била. Човек, ког нигда не видех доби над срцем мојим таку силу да је почело тек за њим куцати. Да л’ сам могла бити неповерљива према таквој несебичној племенитости? Душа ми се топила од милине када помислих, да има на свету некога, који ме за то воли, што сам му срцу драга, који ме воли, што ме поштује. Од то доба и дању и ноћу, и на сну и на јави, све ми је пред очима био. Претстављала сам га себи у сто и сто слика док не створих себи од њих живе слике, која је на мој позив долазила и на моје речи одговарала.

(Свршиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Пабирци из књижевних старина србских.

Двоуман, dubius, zweifelhaft.

Дегба, controversia, dica, Streit, Rechtsstreit.

Десет, decem, Zehn, бројеви кардиналџи од 10 до 20 казују се јединицама и десетицом, која узима преда се предлог *на*, па иза њега има четврти падеж с наставком *е*, а врло ретко једнак с првим: под нез на десете печатми. Mon. serb. 248.; десетица губи самогласно у другом слогу: два на десте апустол. Mon. serb. 373.; а и све три речи срастају тако да последња изгуби прво сугласно: дванаесте. Mon. serb. 372. Они постају ординални кад им само јединице буду ординалне: пети на десете. Mon. serb. 252.; а налази се у њих и десетица ординална, али на таким местима где се може пре мислити да је погрешено у штампању или у преписивању: друго на десето. Спом. срб. 137.; бројеви од 20 до 100 казују се јединицама и десетицом, која иза јединица већих од 4 стоји у другом падежу множине: пет десет. Mon. serb. 23.; а иза мањих од 5. слаже се у падежу с њима: три десети. Mon. serb. 364. 372.; уз два узима десетица дуалну форму и онаку каква је у њега: нас два десета. Mon. serb. 248., а ту десетица губи самогласно у другом слогу: два дести. Mon. serb. 407. 408.; и уз четири стоји десет као у већим десетицама, али није поуздано; — њихови ординални бројеви постају кад се кардинална јединица и десетица сложи у једну реч, која постаје или истим наставком којим проста десетица постаје ординална: двадесето лито. Mon serb. 305., или наставком другим: тридесетно лето. Спом. срб. 91.; — кардинални бројеви између ових десетица једних и других казују се кардиналним десетицама и јединицама, које се вежу речју *и*: три десети и једну литру. Mon. serb. 364.; они постају ординални кад им само привезане јединице буду ординалне: два десети и прво лето. Mon. serb. 311.

Десетан, decimus, Zehnte, долази у бројевима ординалним од 11 до 20 и у ординалним десетицама већим од прве, тако да се кардиналне десетице и јединице слажу у једну реч која постаје наставком ан.

Десечар, qui decimam colligit, који купи десетак.

Деспот, despotes, дворанин у српском двору, долази од 1341.; после пропасти царства српскога тако се зваше и државне старешине: господин деспот Стефан. Mon serb. 519.; тако се још зваху и синови тога Стевана: деспот Ђорђе и деспот Јован.

Дивити, stupefacere, betäuben; — се. mirari, чудити се.

Дивијати, ferocire.. verwildern

Диван, mirus, bewundernswerth.

Дивство, miraculum, Wunder.

Динар, denarius, der Denar, — бројили су се и на перпере; познат је један на којем пише: вльковь динарь, сребрн је и тежак 8. грана. Гласн. VIII. 269., а спомињу се и дубровачки и которски, а у перперу може се по једном месту судити да их је године 1469 ишло више од 50.; било их је „добрих“ и „злих.“

(Продужиће се).

Србско народно позорищте.

У Н. Бечеју. — У суботу, 6. новембра: „**Вампир и чизмар.**“ Представа је добро испала.

У недељу, 7. нов. „**Милош Обилић,**“ од Ј. С. Поповића. Комад је одигран добро, а и песме су ишле прилично, само је штета, щто нам је музика врло рђава, па у место да подпомаже певање, а она га само квари, тако да би често боље било да сасвим престане. Штета велика, щто позорищте нема сад своју собствену банду, као што ју је пре три године имало, јер поред овако ваљаног учитеља певања, као што га имамо у г. Максимовићу, могли би у певању много боље напредовати. Гђи Коларовићки имали би само то приметити, да боље пази на говор, и да не мења ништа у роли, чиме се само смисао квари. Она н. п. у монологу Вукосавином увек каже: „само тај жали достојан Милоша“ уместо „достојно Милоша.“

У уторник, 9. нов. „Пуница“ и Шаран“. Оба комада представљана су на обште задовољство.

У среду, 10. нов. „Немања“. ГГ. Недељковић (Немања), Андријевић (Владимир), Видаковић (Чуч), Маринковић (бан Степан), гђа Гргурова (Ана) решили су свој задатак како ваља; али г. Пелеш (Крусић) у сцени с Владимиром није показао довољно ни љутине, ни туге, он је само викао, па и то не као старији човек, него као младић од двадесет година. И гђица Брнићева била је сувише „монотон“ у роли Владиславе.

У четвртак, 11. нов. „Стари бака.“ Рђава музика опет је покварила све песме. Представа сама ишла је доста добро, изузимајући г. Видаковића, који је ролу крчмара уместо болујућег г. Зорића примио, и на више места запињао. Појединих погрешака у говору било је и код други представљача, н. п. стари бака је свог сина одправио у „ајдуке“, место у „хусаре;“ један простак је „Милку“ назвао „Ленком“; Ленка је Лацка по имену позвала пре, него што га је и познала итд., а то је све отуда, што се при представи не пази колико би требало, и што се рола не научи од речи до речи.

У суботу, 13. нов. „Лудница“ и „Жена што кроз прозор скаче.“

У недељу, 14. нов. „Мејрима“. Представа је добро испала, публике дубком пуно.

У понедељник, 15. нов. „Војнички бегунац.“

У уторник, 16. нов. „Краљева Сеја.“

У четвртак, 18. нов. „Низ бисера.“

Други дан, у петак, прешла је дружина у Ст. Бечеј.

У Ст. Бечеју. — Жељно очекивана дружина народног позоришта дошла нам је у петак, 19. нов., и дала је у средини нашој ове представе:

У недељу, 21. нов. „Краљева Сеја.“ — Дворана је дубком пуна била, чему је много допринело и то, што нам је данас дошао омиљени наш посланик на земаљски сабор, г. Милетић, па се силни народ и одавде и са стране скупио, да га дочека. Представа је добро испала.

У понедељник, 22. нов. „Низ бисера.“ — Представљало се врло добро.

У уторник, 23. нов. „Пуница“ и „Шаран“. — Оба комада допала се публици, а особито овај последњи.

У четвртак, 25. нов. „Стари бака“. — Сви су добро представљали, изузимајући крчмара (г. Видаковића), који је опет муцао, као и први пут. А и код простака и код Ленке приметили смо исту погрешку, коју и у Н. Бечеју. Роле треба да се уче од речи до речи и у шаљивој игри!

У суботу, 27. нов. „Он и она“ и „Стари кованџија.“ — У првом комаду г. Ружић и гђа Ружићка, а у другом г. Коларовић као стари кованџија представљали су на обште задовољство.

У недељу, 28. нов. „Ђурађ Бранковић.“ — У насловној роли показао нам је г. Андријевић, како ваља представљати оца и владатеља. Гђа Гргурова (Мара) представљала је с чувством и правим трагичним узлетом. Г. Недељковић (Гргур) и гђица Поповићева (Стеван) добро су решили задатак свој, а и г. Станишић (Мурат) био је данас на свом месту. Г. Видаковић као чувар нити је знао ролу, нити се добро кретао на позорници; изгледао је као да има колику; и публику је тиме у жалостној сцени на смеј побудио. Ово не би требало да буде више пута. Ролу ма како малену, не треба да сматра ни најбољи глумац за тако маловажну, да од ње накараду направи.

У понедељник, 29. нов. „Госпође и Хусари.“ — Комад се особито допао, а и добро је представљан.

У уторник, 30. нов. „Сеоба Србаља.“

У четвртак, 2. дец. „Миљко Мрконић.“

С овим комадом завршила је дружина своје представе, и одпутовала је други дан, у петак, у витешки наш Сентомаш, где ће 4—5 представа дати, а оданде у Сомбор на зимниште поћи.

Књижевне белешке.

* У 47. броју „Виле“ ови су саставци: О спуштај се.., од С-ун. — Двадесет милиона новела од М. Хартмана. (Продужење).

— Неранџе. од Милорада Поповића. — Убица Албертине Ренуфове. (С француског). (Продужење); — а у 48. броју ови : Беседина поступаоница, од Абердара. — С пута. Пето писмо. Од М. Ђ. Милићевића. — Дубровник и Далмација. (Продужење). — Убица Албертине Ренуфове. (С француског). (Свршетак). Превео М. И. Стојановић.

* „Наше горе лист“ у свом претплатном позиву тужећи се на старије књижевнике, који га управо не ће да помажу, и наводећи да су престали излазити са нехајања публике и „Славонац“ и Гласоноша“ пише тим поводом овако: Жалостан је ово појав, јер показује, да наш народ још није оноликом ватром пристао за народну књигу, коликој би се могли надати; шта више да туђинство има код нас врло млого и премлого присталица. Знамо ми добро, да су сада такве у нашој домовини завладале околности, са којих сваки воли читати политичне новине; но то неби требало да помета родољубе, они би морали подупирати и остале листове, којима је сврха народним језиком ширити просвету у народу, тим више што белетристичне новине не заступају ни ову ни ону политичну странку, па их с тога може читати сваки домородац, био он овога или онога политичнога мишљења итд.

* „Даница“. је донела у свом 32. броју ове саставке: Одломак из шекспировог „Ромеа и Јулије,“ превео Л. Костић. — Воислав, приповетка Јов. Ристића (Продужење). — У мом срцу, песма И. Ђ. — Мач и муња, приповетка М. Јокајије, превео Мита Поповић. (Продужење).—Цвету песма † Младена М. Вучетина. — Стари брица, приповетка од Тема, превео Д. Јеврић. (Продужење). — Лондон и Енглез, по Хајну. (Свршетак) — Објава награде од србског ученог друштва; — а у броју 33. ове: Ум и срце, песма † Ј. Андрејевића. — Воислав, приповетка Ј. Ристића (Свршетак). — Глас са Цетиња, песма М. О. Стојковића. — Мач и муња, приповетка М. Јокајије, превео Мита Поповић. (Продужење). — Само теби, песма од П. Д. — Стари брица, приповетка од Тема, превео Д. Јеврић. (Продужење). — Народна песма буњевачка, саопштио С. К. М. из Суботице. — Девица орлеанска, по дру Р. Паули. — Књижевна изопачавања, од А. Васиљевића. — Г. Милану Јовановићу, од Ј. Туромана. — Подлистак.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ПРОГРАММЪ ВЕЛИКЕ ГИМНАЗІЕ КАРЛОВАЧКЕ за школеку (sic) годину 1865. Уређуе и издае Гимназие Управителство. Год. XI. У Карловцы. митрополітско-Гимназіална Типографіа. 1865. Са сликом Дмитра Сабова. На 8-ни. 56 стр.

ЗАБАВА СРБКИЊАМА издаје Ђорће Поповић. Свеска II. Приповетке Николе В. Гогоља превео с рускога Ђорђе Поповић. II. Нови Сад, 1865. Печатња Игњата Фукса. На 16-ни. 184. стр. Стоји 50. н. а. вр.

ЗАБАВА СРБКИЊАМА издаје Ђорђе Поповић. Свеска III. Едгара Литна Булвера последњи дани Помпеја превео с енглеског Лаза Костић. I. Нови Сад, 1865. Печатња Игњата Фукса. На 16-ни 147. стр. Стоји 50. н. а. вр.

ЗАБАВА СРБКИЊАМА издаје Ђорђе Поповић. Свеска IV. Едгара Литна Булвера последњи дани Помпеја превео с енглеског Лаза Костић. II. Нови Сад, 1865. Печатња Игњата Фукса. На 16-ни. 268. стр. Стоји 50. н. а. вр.

НЕВЕН, песме за децу од Петра Деспотовића. I. У Сомбору, штампарија А. Вагнера и другара 1865. На 16-ни 78. стр. Стоји?

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка, од Јоксима Новића Оточанина. (Продужење.) — Књижевност. Сеоба Србаља. (Продужење). — Српске народне песме. (Из збирке Ђ. Рајковића). — I love you. (Исповести једне крвнице) (Продужење). — Подлистак: Пабирци из књижевних старина србских. — Србско народно позориште. — Књижевне белешке. — Библиографија. —

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1865.

Број 9. У НОВОМЕ САДУ 31. ДЕЦЕМБРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка.

Истинита приповијетка од г. 1806.

Од Јоксима Новића Оточанина.

(Свршетак).

Тако се стари Радич и разговараше с бабом Достом, кад дође Аврам са Савом пред сијеном. Капетан га зовну одмах преда се, и питаше га: како је по Жељезнику и по Жеркову? Потом га упита оштрије: „А кад ти синоћ или ноћас дође од града, а видје ли кога, да се врза овуд око куће?“ Аврам му рече: да је дошао још прије поноћи дома, и да није запазио никога ни на сокаку, акамоли на двору. Онда му се туговаше стари капетан, како су му паре и друге сребрне и златне ствари покупљене из ризнице и покрадене, пак сад не зна на кога би помислио да је то зло учинио, већ гријеши Богу и баца кривицу по својој глави час на онога а час на онога. „Већ шта ти мислиш Авраме,“ рече му Радич, „ти си прилично вјешт у томе послу, и можеш и погодити.“ Како му је и мати од једа не могавши га гледати очима, изишла била у авлију, те је остао сам са капетаном, тако му зликовачки безобразно и рече: „А шта ти ја знам друго шта рећи, но да су те синоћ они похарали и оплијенили. Ја сам познао Покрштеницу Зобеиду, а срео и моју матер, кад је нешто завезано носила на глави и отишла за онијем у град. Ко зна, шта је и баба понијела?“

И ако је тај безочник бацао таку гадну кривицу на честиту женскињу као што је била Зобеида, опет се није капетан Радич с тога тако разгњевио био, као кад и своју рођењу матер пође-уплетати у то зло дјело. Стари га капетан погледа онако, да под њим обумреше ноге од страха, и почеше му клецати, као да је у најљућој грозници, кад капетан диже руку са силаја, пак му се указа онај сребрни ножић, што је Саво узео од Петрића.

Дуго га ја стари капетан гледао, пак онда од чуда диже обје руке к небу и повика: „О Боже! Боже! рођену своју мајку, праву здраву и без икакве невоље и свога јада хоће да окриви злочинац, ма је стало и главе, само да се не помисли на њега, што и учини зло. Неподобо људска! како се не бојиш Бога, да те из ведра неба не убије гром! — Сад казуј, како је било али ми не лажи ако мислиш, да ти остане глава на рамену.“

Савов је глас бунио и пометао тога зликовца, што је нaчуо из кухарнице, а већ је био помишљао, да јурнши на старца, пак ма га и убио, да продре и да утече само у град, али је њега баба Доста познавала, пак је с тога и зовнула Сава, нека се нађе поближе, ако узатреба. Но сад не имаде кудкамо, већ мора капетану одговарати, али лупеж не говори истине добровољно, који се не каје, већ изврће како мисли, да је боље по њега, и да се што прије може излагати и опростити муке, што заслужи по кривици. Зато и он рече капетану, да је тај ножић, што му је за пасом, нашао ту у кухарници, кад је ватру синоћ распирио, пак му га је заборавио јутрос онако бунован повратити, већ га остави код куће.

Кад је то капетан из његових уста чуо, онда се мораде онако гњеван и насмијати, те му и бесјеђаше. „Ти си лупеж и лажљивац, или мислиш, да сам ја луд! А зар си заборавио, да ти од јутрос нисн ишао кући, већ управо у Железник Арсенију ради возидбе те?“ Пак онда привикну баби Дости, да донесе из ризнице и оно друго, што је био покрао. А кад баба донесе и спусти пред капетана, онда га старац опет упита; „Шта ћемо сад са овом кесом с новцима и са овим завежљајем? Јеси ли и то нашао ту у кухарници, или у ризници? Имаш ли образа још изврч лагати? Смијеш ли кога још биједити, и бацати чивицу на другога? Дедер говори сад! Измаћи више че знаш, јадан, да ти по очима познајем, шта , кад си брже заборавио за моју руку?“

а ти ја знадем за твоје ствари и за твоју ризни- овори му Аврам кријући своје очи као лисица у сту- „твоје је благо твоје, а моја је сиротиња моја. Шта сам знао, ја сам ти казао, крив ти нисам ни зашто, а зар ми биједника неће бити за твоје правде.“

Таковој се опачини мора и капетан Радич опет насмијати, пак онда викну свога Сава да му дође унутра. Кад дође Саво, онда му рече капетан Радич: да приповједи поредом, како је дознао за те ствари, и гђе их је пронашао. Саво казиваше вјерно како је било, и још додаде овако: „Ако Аврам не вјерује, сад ћу ја довести овамо његову жену Скеву, пак ће му исто тако казати као и ја.“

Безочан лупеж бива само у лажи сталан, а никако другчије, он не пази ни мало, што сав свијет зна, да је он кривац; као преизподња варалица сам себе вара, кад већ никога другога не може смахнути својим црним лисичењем. Са таковим неваљалством мислио је, да помете истину, те и рече Саву: иди пак доведи моју жену, нека каже, шта зна, може бити, те је неко и уортачио.

Саво хоћаше, да пошаље каково момче са страже у Палилулу по Скевију Аврамову, али му не даде стари капетан, већ призва и бабу Досту пак онда проговори ни гњевно ни милостивно: „Саво, измакни му оружје.“ — То је учинио Саво, док је капетан заустио. Онда одпоче опет капетан Радич: „Ти си мене покрао погазивши, море, хљеб и со, што си од дјетинства твога јео у мојој кући. Да те сад предам суду, до мрака би се и укочио на вјешалима. Али то не смијем урадити због твоје матере, и због твоје породице да се неназову обешењаковићи по твојој грдној срамоти. Не могу њима да поцрне образи, а ја тебе не би жалио. Већ чу ли ме, Авраме, иди одавде сад одмах у град са мојом књигом, пак тамо останн, ако хоћеш, и потурчи се и опет, или отиди преко Ћесарије, Дунавом или Савом камо те срце повуче у Турску, ми ти кривице не ћемо казати никоме, те се не бој, да ћеш отићи каљав. Ја хоћу само, да те уклоним од оне твоје дјечице, што остају посад мени на врату, да их не покавариш, и да не пођу твојим трагом. А ти гђегођ будеш, узмидер се на ум, те не дирај у туђе, и поправи се, пак ако ја по времену дочујем, да си добар и поштен човјек, ја те нећу оставити до вијека на страни, већ ћу опет поручити по тебе, да дођеш у Србију."

Но чуда од лупежа! он је сам желио био, да утече у град због те кривице, а ето му сад добри капетан отвори и пут својом књигом, али што га никаква опачина није застидјела ни посрамила, то га сад капетанов укор од себе самог застиди и посрами га, е сам себе опази као грдобу људску, што се уклања од своје рођене дјеце, да је не квари, и да му не пођу трагом неваљалим. До данас се бојао неваљалац само батине и вјешала, и од тога је мислио да утече Турцима у град, али сад му нешто друго паде на ум и срце, те му се учини тај капетанов укор грђи од свачега на свијету. Волио је био изгубити и главу, него је тако срамно изнијети. Зато и рече капетану Радичу: „Господине! хвала ти као своме бољем и старијем на такој ријечи! Ти ме сад боље освијести него сви дегенци и муке досадање, што сам их препатио за злочинства. Ја опажам по себи, да не бих могао тај укор преживјети никако, да си ме сургунисао само зато, што се бојиш, да ја своју дјецу не покварим, и да не буду лупежи оваки. С тога ти се молим, кад кушаш срећу у коњу и у скоту другом, ну окушај и у мени злу човјеку! који се љуто каје, што својој дјеци ни отац није но човјечиште. А ево ти од мене тврда вјера, да ћу бити човјек по сад као и тај Саво и као и ти, и да од мене не ће нико више штогођ видјети, што би и за најмањег укора било. Остави ме код дјеце моје, да сам себи смрти не учиним, те да не изгубим и срећу на овом свијету и душу на Божијој истини."

Мило бјеше и капетану и баби Дости и Саву, како Аврам безилно и љепорјечиво говораше, и како се мољаше, да остане код своје жене и своје дјеце, те му капетан и рече: „Та море, ко ти је злу рад, кад си ти добар и честит, еда Бог да, било му зло на дому. Но ја сам се препао, да зликовац не подхрањује и не подиже зликовчади, те те не смједох пустити дома. Сад је прочка, и нико ти не ће више поменути зато, а ти буди као што треба да си човјек, и отац својој породици, пак ћемо се развмрвјети као пријатељи. Подај му, Саво, оружје, а ти баба гледај ужину тој двојици и онијем возачима, што истоварнвају сијено, а мени ти, Авраме, испеци једну каву."

Тако се то све смири и поправи и заглади, а и за један мјесец дана не помињаше већ нико ни Зорке. По вароши се свакојако говорило изпрва, но шапатом, да капетан Радич не чује сваку ријеч, јер би могао изврнути кожух наопако, и могло би бити, да језик не ма кости, али ломи кости. Говорило се, да је капетан пустио сам у род да пође; а неки су говорили, да је побјегла и похарала капетана не оставивши му ни марјаша у ризници; а кад се ништа није дознало јамачно, како је било, онда је ућутјео свијет по обичају своме, као кад ништа није ни било.

Али кад прође једно два мјесеца дана, дође неки карван од Ужица управо капетану Радичу у авлију. Карванџије му донијеше једну лијепу младу Сарајевку, у које је било мало дијете од године дана. Њој је било име Алка, а дјетету јој Ристо*). Она даде капетану Радичу књигу од Осман-бега и Зобеиде. Кад је капетан разгледа, он викну своју бабу Досту, и рече јој: „Нуто, баба, чуда од наше добре Зорке и Сретена! послаше ми Зорки замјену ову Сарајевку, и послали су и мени и теби свакојака дара; већ реци карванџијама, нека поизтоварају све и нека унесу у кућу, а ти Алка оди амо у ове избе, што су биле Зоркине, по данас ће бити твоје, ако ти тако хоћеш, као што они пишу." — „Ја сам на то и дошла", рече му она, „јер су ме они и избавили од неки силеџија, те ме нису злоставили ни похарали ни продали коме, као што су мислили."

---

*) Који је живјео до скора у Сријему у Иригу као молер, и знао је како ми је сам казивао, моловати прилично иконе, а и собе по кућама.

То му рече, пак извади из њедара једну кесу, и даде је капетану: „Ту су„, рече, „оних сто дуката, што си Осман-бегу узајмио, кад је пошао од тебе; а сад ћеш видјети, какав су ти дар пратили, ено су шест парипа обтеретили њиме, готово више но у мене, што сву кућу собом носим, да не купујем наново, и да не кубуриш, кад се налазе потребе у рукама.“

Што се само помислити може, да треба једном господском дому, то је капетан Радич добио на дар. Ту је било покућство, ту су били сви простирачи, миндерлуци и душеци, ту су биле постеље сваке врсте и љепоте; а бакра је било да се могло дочекати стотину гостију, пак да не узајима ништа у сусједа. Исто тако био је читав товар сама бошчалука и свиле и сукна. Таковоме се дару није могао надати капетан, јер није ни-мислио на то, али му је књига од њих још милија била, у њојзи га називају отцем својим, и једином својом срећом и кажу му како се све живо чуди његовоме поштењу јуначком. Али му је некако и над том књигом била млада удовица Алка, што му се по Зоркиној ријечи одмах и приљуби, као да му се у кући родила.

Ни Осман ни Зобеида не заборави на своју бабу Досту, већ су и њој пратили пртишта и сукништа довољно, да је ласно и унучад преобукла и заодјела, и од свакога је добила још по двадесет дуката. Тако су пратили и свакоме момку по двадесет дуката, нек се сјећају кад и кад Сретена и Зорке.

Није по томе прошло ни недјеља дана а капетан се Радич ожени Сарајевком Алком и посини јој сина Риста. С њом је лијепо живјео и родио кћер Кату*).

---

*) Ката је, мислим, и сад жива у Влашкој негђе, гђе је била удата, а и матер сам јој стару Алку Радичевицу до пред буну почесто виђао у Биограду у кући Милоша Мрцаиловића, и никад се не могу начудити, како ме је та старка познала, што ме није видјела од моје осме године до тридесет пете.

Књижевност.

Сеоба Србаља, драмат у пет делова од Ђорђа Јакшића. У Новом Саду епископска печатња. 1863.

(Свршетак).

Још нешто имамо о Белушу и Блашку, као о злим карактерима приметити. Споменусмо већ да зликовац akoћe да буде естетична појава, akoћe поред све своје моралне ругобе да нам опет импонује, а то мора, akoћe то све, онда ваља да има толику снагу и оштрину ума, толику челичну конвеквенцију воље и одважности, у постизавању цељи своје, да у томе далеко надмаша своју околину, да тако вешто заплете конце свога зликовачког плана и интриге, да они други као муве у мреже му упадају; само ако је такав зликовац, онда ћемо му се и неотице дивити морати, онда ће нам та голема снага узвишено изгледати, а ми ћемо жалити, што се на зло окренула. Зато дакле мора сваки зликовачки карактер и интригант у драми доћи до тако назване сигурности, до извесности у успеху свога плана. А како у томе обзиру изгледа интрига и план Белушев и Блашков? По нашем увиђењу нема у њих оне извесности, која треба да буде, њиов је план невешто и слабо скован, тако, да ни по најобичнијем мерилу немогу у успеху извесни бити. Већ смо горе навели речи блашкове по којима народ Белуша силно мрзи и презире, те се не би никад од њега дао водити, па тако исто Блашко каже опет на стр. 91. како они стоје према Љубиши и народу:

Та није л' нас са светлошћу својом
Помрачио и у прах тиснуо,
Те пузећи ко црвићи мали
Вијемо се, презрени од света?

А Белуш сам признаје да све кад би Љубишу и смакли, не би он (Белуш) могао народ предводити, него:

Нек Драгош предводи;
Он је јунак од старина славан

а Блашко на то вели:

Њега народ љуби....

По свему дакле они сами признају и увиде, да их само то што ће Љубишу одправити са света неће још до цељи довести, а та је, да буду вође народа, а нарочито Белуш да постане жупаном. Па ма да то све увиде и признају опет мало даље, пошто се договорише како ће Љубишу да отрују, већ Белуш узвикује:

Ха, постаћу великим жупаном,
Ти војводом витешких племена,
А свећеник првосвећеником!

Одкуда то? Кад брже престадоше бити „презрени од света“? Кад брже омиле Белуш народу, те да ће се он одма иза Љубишине смрти жупаном направити? Куд ћемо с' Драгошем? То све они немисле, то све заборављају, а мало су пре о томе говорили. То су зликовци детињасти и плитки, који слабо имају оштроумља и снаге духовне, те нам не могу ни импоновати. То је дакле повелики недостатак у тим карактерима и у интриги.

Са карактером свећеника тако исто неможемо са естетично-драмског гледишта да се опријатељимо. Слушасмо млоге где о томе карактеру казиваху: „какав је то свећеник? зар нам таквог свећеника треба представити?“ То су приговори морални с' којима се у уметном делу никако не слажемо. Песнику је главни задатак, да нам људе наслика и да су му слике природне и доследне, а није му задатак, да пази на незнам какву моралну чистоту и на нека у особеном сталежу нужна особена својства, јер би се то звало уметност направити робињом морала и светске конвенијенције. Али друго ми замерамо овоме свећенику, ми му замерамо што је неприродан, јер зацело то није природно, да кад му Белуш предлаже да отрује Љубишу, каже:

То никад не дајте, богови отаца
Само то не могу — не могу — не могу!
Кажи мог јединца — нека жртва пада!
Кажи мене, себе, послаћу те богу —
Ал' Љубишу? — не могу, не могу!

Па онда одма за тим без икакве унутрашње борбе, без и најмањег устезања да се промене и промене ћуд, па пристаје:

Пашће, пашће — само реци како?

Та и зликовац је тек човек, па није природно, да баш тако лако пристаје на крвно дело, од кога се мало пре грозио.

Драгош је добро и доследно изведена слика старог, честитог јунака, само би желили да је гдегде према своме положају више учествовао као н. пр. у призору скупштинском.

Женски су карактѐри Босиљка и Перуника, две друге и обе наравно заљубљене, ал' је разлика у њиховој љубави. Перуника сретно љуби или бар мисли да сретно а Босиљка несретно, Перуника је права љубећа србска девојка, што мање говори ал' више осећа, што једном речцом, једним изражајним погледом љубавнику цело срце отвара, и тек кад јој је на самрти онда му у врелијим, јачим изразима о љубави својој говори, које што је тугом и страом занесена, које што би да му тиме болу одлане; она је лепа, с' природе снимљена слика, с' меким девојачким срцем и са оним природним у пола скривеним чинима нежне, .. више девојачке душе. Босиљка је напротив, као што већ горе о њој говорисмо, заљубљена месечарка, што се с' месецом разговара, налик је на какву модерну сановну „швермерку" која је једнако у љубавној екстази, и тиме је још неприроднија, што јој се љубав никако не враћа. Горе смо то већ поближе промотрили, па само још кажемо да у колико је у обште неприродан пород песничког уображења, у толико је још мање ово србска девојка из седмога века. Једну само црту имамо да споменемо, коју је песник добро погодио, а то је кад Босиљка неће и не може оцу ништа да каже, него вели:

Ох, да имам моје миле мајке
Казала бих моју жалост црну,
Тугу горку, а љубав највећу;
Али оцу? — никад, никад нећу!

Тиме смо сад прешли све главније карактере ове драме.

Сваки који познаје тесну, узрочну свезу међу карактерима и радњом у драми, тај ће знати, да по оним битним недостатцима, што смо их у склопу и у карактерима досад разложили, неможе ни радња у овоме комаду одговарати правоме појму драмске радње. Где главни јунак нема активне снаге, нема праве воље ни одважности да је изврши, ту не може он ни управљати догађајима нити им вид давати, ту догађаји више теку сами, а јунака вуку са собом, ту дакле недостаје један битни део драмске радње а то је спонтано деловање јунака на своју околину. Јунакова страст, која се из спољашњих утисака у њему роди, мора вољу окупити и до дела сазрети, којим он онда на спољашњост дејствује; а сазрева ли Љубишина страст до каквог дела? Видилисмо. Цела радња у овој драми, што се кроз пет актова протегла, у томе је, да су што се главног догађаја а то је „сеобе“, тиче, на крају онде, где су и у почетку били, и да је Љубиша „од петог акта“ умро, ни крив ни дужан.

С’ овим завршујемо нашу оцену овога дела као драме, јер нам то главни задатак беше.

Што се пак појезије уобште у њему тиче, та је свежа, лепа, местимице збиља дивна, нарочито лирски елементи. У обште у целој дикцији особито пак у лирским сценама и изливима изливена је сва чаролија, сва лакост и богаштина Јакшићеве појезије и ко ово дело прочита, неће се чудити и поњаће, да је збиља могла та страна ове драме тако ѕанети и подмитити и само критичарско око, да је у томе опоју могло превидити или бар блажије судити о доста крупним манама и недостатцима у строго драмском обзиру, што смо покушали, да их разложимо, ако и нисмо можда све изцрпили.

Коме се ова критика учини сувише јектичава са облигатном заједљивости и ћудљивости, са непрестаним недопадањем и мргођењем, томе нека је речено, да ако можда тако и изгледа, а оно зацело није тако мишљено, нити ми је намера била, само замерати, него ми је намера била, колико је могуће било разложну и основима подупрту критику написати, а критика увек мора у толико бити строга, у колико мора бити савесна. Самом пак песнику неби рад да савесном критиком вољу покварим, него би рад да нам што скорије и друго дело напише, јер зацело писцу „Сеобе Србаља“ и другим новијим писцима имамо захвалити за тај велики добитак да нам је драмска литература нов полет добила, и да сад имамо драме, о којима се може говорити, што до њих нисмо имали!

Г. Гершић.

Српске народне песме.

(Из збирке Ђ. Рајковића.)

Oј ђевојко б’јела, ведра,
Ђе си воде куповала? —
Ниже села невесела,
Ђено јаблан дрво расте;
У јаблана дуге гране,
На гранама златне ресе.
Отуд иде брат и сестра,
Сека брацу говорила:
„Стан’, причекај, мили брате!
Да прикучим дуге гране,
Да саберем златне ресе,
Да ја носим куј-ковачу,
Да ми кује златне кључе,
Да отворим б’јеле дворе,
Да ја видим ко ј’ у двору.“
Ал’ у двору коло игра,
И у колу сеја Марта,
На глави јој златна парта,
И свилени повезача,
И три пера калопера
И четири милодуа.
Браћа су се мијенила
Куда ћеду секу дати:
„Ил’ ћ’мо сунцу ил’ мјесецу?
Не дамо је жарком сунцу,
Даћемо је сјај-мјесецу.
Жарко сунце косе плете,
Мјесечина ђевер била;
Све звјездице заовице;
А даница јетрвица;
Преодница свекрвица.

(Скупљене у Славонији.)

I love you.

(Исповести једне крвнице.)

(Свршетак.)

Једног дана десило ми се нешто неповољно. Нека непозната госпа, која је у болти мојој којешта куповала, изгубила је била негде своје новце и вељаше да их је у мом дућану заборавила. Узалуд је било свако испричавање, морадох с њоме пред суд. Мислила сам да ћу умрети од срамоте. На суду нађу да је тужба госпе неоснована; ал она ме и пред судом не престаде вређати и свакојаком ме називати, тако да је суд због нанесене ми увреде одсудио да плати сто форинти на болницу, а мене је са свим ослободио од те гадне тужбе.

Ал је л' ми за рану дао и мелема? Дакле за то, што радњом својом тражим кору леба, може ме свако срамотити, па се после са неколико форинти искупити од каштиге? Шта ми помаже обрана у закону, кад ме не може одбранити и од тога, да ме нико не нападне ни криву, ни дужну. Узрок сам дакле сама, да, ја сама, а за што? Што сам сирота, и што морам од радње своје да живим!

У том очајном часу добијем писмо од познате руке. Знала сам да ће ме тешити. Овако ми је писао:

„Баш сада чух у какву сте неприлику били дошли. Имајући узрока старати се о вашој судби, не могу допустити да вам се тако што опет догоди. Ја вас од сада тако сматрам, као своју заручницу, а заручница лорда Херднига не може више продавати траке и томе подобне ствари. Продајте вашу трговину одмах и најмите леп стан гдегод у вароши. Ја ћу вам још данас толико новаца послати, колико ће доста бити да можете живети своме стању сходно. А како вас не ћу моћи видети све дотле док не пођемо у цркву на венчање, то се немате чега плашити да ову понуду примите.

Лорд Херднига."

Тако сам узбуђена била да ме је то писмо на сав мах дирнуло. Да је захтевао да му будем слушкиња и на то би радо пристала. У стању би била ма што урадити њему за вољу, ал он не захтеваше ништа од мене, него ме још подиже, ослободи и пружи ми руку помоћи. Зар да је не примим?

Одмах почнем тражити купца за трговину. Муштерије сам и пре тога имала, а сада се на брзо погодисмо. При продаји нит' сам што добила нит изгубила. Још оно вече добила сам од лорда Хердинга пет хиљада форинти поштом без икакве спроводнице.

Држала сам да те новце могу без зазора примити као његова заручница.

Од тога дана почех водити са свим други живот. Опет сам имала леп стан, да и гласовир, ког сам тако сматрала као каквог доброг пријатеља, којег дуго времена не видесмо, па се сад, кад се састасмо, не можемо да се једно од другог растанемо. Опет сам одлазила у глумишту. Одкидала сам од других потреба, само да могу ложу држати. Не би пропустила ни једно вече а да не одем у глумишту, где не скидах очију са позорнице. Држала сам да је и мој непознати ту и да би га болело кад би приметио да ја на коју другу страну гледам.

Готово сваки дан добијала сам писма од њега и са свим сам се научила на њих. Непрекидно ми је казивао, где ме је видео и како је близу мене прошао на улици. Једном је ишао за мном читав сат у варошкој шуми, а ја се добро сећах да сам сама самцита била са Саликом. Описао је све подробно што сам радила, где сам узабрала љубичицу, где сам изгубила џепну мараму, коју је нашао и за спомен задржао, где сам села на траву и како сам венац од јоргованoвог цвета сплела и у књигу га метнула..... И ја да га не спазим!

Једно по годице прође овако. Мене је од дана на дан све више заносила та чаробна мисао, да волим непознатог човека, кога никада несам видела, који ми се никад не приближује, којег ми име слатћу напаја срце, који ме невидљиво грли и љуби, и који нада мном лебди без да га видим.

После по године дана пошладе ми опет пет хиљада форинти. Држао је да сам потрошила што ми је пре послао и хвалио ме је што сам знала са толико мало новаца толико дуго времена на крај изаћи.

Мало за тим добијем писмо оваког садржаја:

„Мила моја Женико! (никад до сад не назва ме тим именом.) Данас ми је јавио агент из Лондона, да се парница свршила и да је по мене добро испала, ал да је нужно да сам одем у Лондон да се пресуда што пре изврши. Тај ће ми пут два месеца украсти, ал после тога — слободан сам. Слободан сам и на веки твој! Ал та су два месеца читава вечност за мене. Мука је то за мене жива не моћи те видити за толико времена, па поћи а од тебе се не опростити. Не могу одавде а да с тобом коју реч не проговорим, да ти збогом остај не рекнем. Знам да је то махнита жеља, да се не могу с тобом састати а да и себе и тебе не бацим у највећу опасност. И ја опет за то не могу одавде поћи без опроштаја. То ме наводи да ти предложим да ме примиш у неосветљеној соби кад настане вече. Знам да је то махнито захтевање, ал' ти се можеш за своју обрану постарати. Нека ти буду у побочној соби слуге, а звонце при руци, па ако те увредим и једном једином непристојном речи, нека ме избаце слуге на поље. Ја ти се ни руке не ћу дотаћи, само желим да ти кажем да те волим, па ћу за тим одмах отпутовати. И опет велим, да је ово луда жеља и да не верујем да ће се испунити; ал ако ипак пристанеш на то да ти дођем, а ти пошљи неколико редака с надписом: лорду Хердингу, посте рестанте. Ја се не смем надати.

Лорд Хердинг."

То ми је писмо задало сто мука. Мислила сам и мислила што ми ваља радити, док на послетку пред вече не одпишем: „Дођи, чекам те!" на тај одговор однесем на пошту сама собом.

Други дан немирно очекивах вече. Несам радила као што ми је писао, него сам удалила од куће сву чељад. Јошт сам и саму Салику послала неким послом. Сама сам била, или боље рећи ја и нож. Ако мисли на превару, ако не долази из чисте намере: грлиће мртваца.

Све су ми собе мрачне биле. Уздала сам се у чистоту срца свога, у оштрину у недрима ми скривеног ножа, и у то да не може њћи на превару онај, који ме је тако дуго, тако не себично волео.

Кад се већ мрак са свим ухватио био, куцне ми на вратима нека три пута. Запитах: „које?“ — „Лорд Хердинг,“ беше одговор.

Отворих врата, а он уђе. Не беше баш така помрчина да се не могаше предмети по соби разпознати. Узбуђеним гласом једва прошапутам да седне у наслоњачу, а сама се спустим на одмарачу према њему.

Он пристојно седе и поздрави ме лепим чистим енглеским језиком, којег сам и сама прилично говорила.

Док је год код мене био, цело ми је тело спопала нека дрхтавица. Држала сам да ће први састанак са свим друкчији бити. Тако ми је било као да ме грозница ломи. Једва сам му могла одговарати.

Он је са свим мирно говорио тихим гласом. Рекао ми је, како сам га неисказано сретним учинила тиме, што имадох таког неограниченог поверења у њему; како обоје при овом састанку млого мећемо на коцку: он цело своје имање, а ја своје поштено, неокаљано име. Казиваше ми, да ће ми вечито захвалан бити што сам га и досад усрећавала љубављу својом.

Ја не могох ни речице проговорити. Језик ми беше везан пред човеком, који ми у души може да чита, који по свој прилици у овом тренутку и то зна како га волим и да га се баш за то бојим, што га тако волим.

После неколико тренутака устаде и рече ми тихо шапћући да сутра ноћу полази на пут.

— Не иштем да ми пружите руку за опроштај, ал могли би сте ме бар једном једином речицом одарити при растанку.

Имађаше право. Нешто ми је требало рећи, ал ја не могох уста отворити.

— Само три речи, шапташе да се једва чуло, само ове три речи: I love you.......

Срце ми се стезаше, а устне ми дрктаху......

— I shall........

— Даље, даље! „I shall;“ „I love.“

Не могох изрећи ту реч. Осећах да ће ми душу оставити свест, ако ми та реч изађе на уста и да сам онда изгубљена.

— I cannot......

— I cannot? промуца тужно. Имате право; — adieu!

За тим оде не машивши ми се ни за руку. Када се врата затворише, хтедох га позвати натраг, ал на брзо савладах себе, те га пусти да одлави. Тек што оде а мени се растужи. Болело ме је што му не учиних по вољи када би и тако тек оно рекла што и онако осећам. За што да га мучим кад то и мене боли!

Нека потајна грозница стаде ме трести целу ноћ. Неки немир овлада душом мојом. Једва чеках јутро да му пишем и да му кажем: „Дођи до вече.“ Ал' ако не устражи писма на пошти? Ако је већ одпутовао?

С вечера га тако исто очекивах као и прошли дан. Чекање ми не беше узалуд. Дође те ми захвали што сам му писала. Сретан је био. За тим ме питаше нежно, јесам ли већ научила оне две три речи, што јуче не могох изрећи.

Срце ми се напрегло, е сам мислила, пући ће, свест ме издаде, мрак ми се навуче на очи и ја изрекох:

„I — love — you!“ (Ја вас љубим!)

И у том тренутку падох му на груди, загрлих га, љубих га и давећи се од узбуђења рекох ваља да и сто пута: I love you! I love you! I love you!

Свест ме и сад још оставља кад се тог тренутка сетим. Не знам шта се са мном збило онда? Не знам, да л' сањах, да л' полудех, или сам заиста сретна била.

При одласку грчевито му стискох руку и шанћући рекох: немој одлазити сутра! Он ми пољуби руку и одговори: доћи ћу!

Осећах да несам више оно што пре бејах. Неки нов, досад непознати свет пун чара отворао се преда мном. Дан сам провела у грозници и једва чеках вече. Да прекратим и донде време одем у глумицу.

Не опомињем се шта се претстављало.

После не знам којег чина отворе ми се врата на ложи и на моје велико чудо уђе господин С*

Био је веома љубазан, смешно се и шалећи се рече:

— Мила Женико! не морамо се за то срдити, ако смо се растали. Не хтедосте поћи за мене, него, ми дадосте корпу, е па готов посао, а ја још ево сувише признајем да сте имали право, што сте тако урадили.

После тих речи пружи ми руку. Шта сам знала друго него да је примим и да га понудим да седне према мени.

— Тамо не могу, рече смејући се, не би хтео дати повода на љубоморност.

Оштро га погледах, мислећи да је за то дошао да ме вређа, што држи, као и други свет, да сам милосница неког великог господина.

— Варате се, господине, одговорим му лако, ја не могу бити узрок ни чијој љубоморности.

— Моја Женика као да још једнако воли претстављати Турандоту, рече чудноватим осмејом гледајући ми у очи, и седе на столицу иза мојих леђа.

— Ја претстављам Турандоту?

— Но, но, но, само не преда мном. Та ја вâм несам стран. Преда мном ваља да немате никакве тајне.

— Баш од вас и чувам своје тајне. (Ох, како сам мрзила тог човека!)

— Ал' ако их не сачувасте?

Тај говор, тај осмеј почеше ме мучити. Зар он што зна? Зар је за то дошао што је нешто дознао? Страшећи се окренем главу од њега и сматрах публику.

На то се примаче ближе и прошапута ми на уво:

„I — love — you!“

И оде.

У срцу ми на једаред застаде крв. На те речи сва протрнух. — Укочила сам се као мртвац. Бар да сам с места и умрла!

Тек после дужег времена дођох мало к себи. Била сам као узета. Издана сам дакле и преварена! Онај кога тако љубљах издаде ме оном кога сам мрзила! Издао је најсветију, најдражију тајну срца мога: издао је да га волим!

Пре једног тренутка беше ми рај у срцу, а сада се у њега сместио црни пакао... Долетех кући. У мом очајању дошла ми је у главу тек једна мисао, која ме после није више ни за један тренутак остављала.

Опет беше мрак у соби. Несам се бојала да не ће доћи. Та и шта би имао завирати од слабе, немоћне жене!

Око десет сати закуца на вратима лорд Херднинг.

Отворих и рекох:

— Изволите унутра, милорде!

Лорд Херднинг уђе и привуче ме нежно к себи. Ја му падох на груди и шаптах му на уво: „I love you!“ па у тај исти тренутак забодем му нож у срце тако да је без и једног гласка грунуо мртав на тле.

Одмах зазвоним а чељад ми покуља у нутра са свећама. Убијен човек пао је био лицем на патос. Кад су га подигли и мени га окренули познам у њему — свог чику........

— — — — — — — — — — —

Господо судије! знате сада тајну целог догађаја.

Знате како сам постала жртва те на године прорачуњене, паклене сплетке. Салика је била чикина плаћеница; она му је јављала све што говорим и куда ходим; она је крала мисли моје из дневника; она је нашла и изгорели лист из мог дневника и на пепелу му прочитала је речи, које су се светлиле што су биле писане мастилом од метала, па их је послала куд је требало, док ја мишљах да сам их уништила спаливши их. Тим начином могоше ме лако уверити да имам неког веледушног, непознатог обожатеља; тим начином лако ме доведоше до тога, да сам га узела за свој узор, за свог анђела хранитеља, па од његовог блистања пропаде ми чистина срца. Све се збивало по пакленом намишљају, па и само нападање оне госпе због изгубљених новаца. Само једини стари Ливадија био ми је прави пријатељ, а баш њему сам се најмање хтела поверити.

Не браним се. Осудите ме на смрт! Што сам убила човека, који ме издаде, могла би правдати очајањем срца свог; ал кад ево видим да је тај човек господин С*, велим, ладнокрвно сам то учинила и — не кајем се.

Осудите ме на смрт!

Кад би и тако страшно било за мене живети с тим мислима, да сам постала љубазницом човека, коме не хтедох женом бити.

Осудите ме на смрт!

Из Јокајијевог „Новог Декамерона.“

ПОДЛИСТАК.

Набирци из књижевних старина србских.

Дијак, scriba, der beamtete Schreiber, eine art Unterstatsbeamter, Secretair, први се помиње 1189. у Кулина бана босанскога; били су и на српском двору; млоги се помињу у босанских банова и краљева; и у мање господе у босанском краљевству, као у војводе Радича, у кнеза Павла Радиновића, у војводе Сандала, а у херцега Влатка дијак унутарњи; имала га је и дубровачка општина; помиње се и у Ђурђа Кастриота; и у турске господе; могло се и сумњати о писму на којем не би био потписан дијак: ов ващ лист видјесмо да није свршен лист, за щто дијак у њем не именује, ки га је писаол. Спом. срб. 178.

Доброплодан, fertilis, fruchtbar.

Добропослушљив, obsequens, willfährig.

Доброразуман, bene intelligens, verständig.

Добalmost

Добит, fenus, Zinsen; lucrum, Gewinn, Vortheil.

Добитак, facultates, Vermögen, таки је добитак и стока: Жупа жупје да не понасет добитком нищто. Зак. 35.; а стока се зове и жив добитак а остало све мртав, као што је и сад жива и мртва трговина: да краљевство ми монастирју добитка живога и мртвога. Mon. serb. 79.; — vectigal, Steuer, die an den Staat gezahlte Abgube; — fenus, Zinsen.

Довољ, sufficientia, Genügsamkeit.

Довоље, satis, genug, и с предлогом за.

Договарати се, consultare, berathschlagen.

Договорити се, consentire, übereinstimmen.

Договор, consensus, Übereinstimmung.

Додржати, continere, festhalten, bewahren.

Дољни крај, био је део државе босанске; још 1332. бан Стеван беше „господин свем земљам босансцем и хумсцем и Дољнем Крајем.“ Mon. serb. 102.; после се краљеви босански писаху: краљ србљем, Босње, приморју, хлмсције земли, Дољним Крајем, западњем странам, Усорје, Соли и подрињу. Mon. serb. 225. 486.

Дољна гора, комад земље који је припадао жупи конаваоској и био или до ње или јој био део; сад се тако зове место близу Цаптата, које се италијански пише Cilippi, и то ће без сумње бити остатак од ње.

Дом, скраћено од dominus, господин.

Домакнути, admovere, hinbewegen, — bringen.

Допасти, obvenire, zufallen.

Доплатити, persolvere residua, auszahlen.

Допроводити, comitari, begleiten.

Допродати, vendere quae restant, ausverkaufen.

Досада, vexatio, Misshandlung.

Досадити, vexare, misshandeln, beunruhigen.

Досећи, pertinere, erstrecken, zu Jmd. oder Etwas gehören.

Дослање, Missio, Schicken, Sendung.

Дослати, mittere, schicken, senden.

Досле и дослен, adhuc, bisher: који је досле закон био, Mon. serb. 174.

Доспети, pervenire, gelangen; perfici, vollenden, fertig machen.

Достигнути, assequi, erreichen, erlangen.

Достизати, assequi, erreichen, erlangen.

Дотла, cf. дотле.

Дотлан, што и дотла, којему је само додано *н*, да би јаче било.

Дотле и дотлен.

Доходак, reditus, tributum, Einkommen, Steuer, Abgabe.

Драгоман, interpres, Ausleger, Dolmetscher.

Драг, carus, geliebt, pretiosus, theuer; gratus, angenehm; libens, gern, mit Vergnügen: З драге воље да дамо. Спом. срб. 44

Дрехловати, tristem esse, traurig sein.

Дробан, exiguus, klein.

Друг, par, Genosse; socius, Gefährte.

Други, secundus, nächste, у средњем роду с десет долази и за кардинални број 12: властео дубровачцих друго на десете. Mon. serb. 337. 344. 421.; alter, der zweite, alius, ein anderer.

Дружина, societas, socii, Gesellschaft, Genossen.

Дружба, societas, socii, Gesellschaft, Genosse.

Друштво, societas, amor socialis, Gesellschaft, Geselligkeit.

Друм, via publica, Fahrstrasse.

Дрво, lignum, Holz; arbor, Baum; navis, Schiff.

Држава, imperium, власт којом се држи: поставити је (дубровчане) у државу и у област и у господство. Mon. serb. 318.; што се држи, што је под влашћу земаљскога господара: јегоже благословисмо бити јему краљу все сије државе. Mon. serb. 13.; што од таке државе држи ко посебице: планине что су по земљи, цареве цару, а краљу краљеве, а властелом властелске, что јест у чијеј држави. Зак. 49.

Државан, imperium tenens, који држи власт у рукама.

Држање, posessio, Besitz.

Држатељ, possidens, Besitzer.

Држати, tenere, halten: судија да записује суд, и да држи у себе књигу. Зак. 47.; добро какво држати у својој власти, која може бити различна; може та власт бити и саме управе ради: властеле и кефалије цареве, који држе градове. Зак. 48.; — са *се*: који се саним држе. Mon. serb. 455; part. praet. pass. obligatus, verpflichtet: да будемо држани онем чинити правину без судбине. Mon. serb. 37.

Дрз, audax, kühn.

Дубрава, nemus, Wald.

Дубраван, nemoris, waldig.

Дуб; quercus, Eiche; arbor, Eichenbaum.

Дужд, dux, Anführer, Befehlshaber, само млетачки.

Дука, то исто.

Духовник, veniae divinae interpres, Priester.

Духован, spiritualis, geistig.

Дух, spiritus, Geist.

Душа, anima, Seele: да присегу вјером и душом и клетвом. Mon. serb. 218.

Душевник, који само по души суди, кад се не може ни по чему другом.

Душегубија, caedes, Todtschlag, Mord: да им се (људима црквеним) не узима ни повоб ни душегубија. Гласн. XIII, 297. т. ј. глоба за то дело да остаје црква.

(Продужиће се).

Књижевне белешке.

* П. С. Срећковић, професор велике школе у Београду објављује дело: „Општа историја“ друге књиге свеска 3-ћа и 4-та. Књига ће изнети више од 10 штампаних табака и биће готова до Сретења. Стоји 10 гроша чарш. до одређенога рока, а доцније ће стојати 14 гр. Новци се шаљу напред.

* М. Миловук издао је ово дана позив на предплату на „Београдске илустроване новине.“ Доносиће равне новеле, приче, басне и поучне саставе. Слике ће живо представљати ликове славних људи из нашег народа и из најсроднијих нам народа. Излазиће у Београду 1. и 16. сваког месеца а стају у Србији на целу годину: 60 гр. чарш., на по год. 30 гр. ч.; а за Аустрију (са урачуњеном поштарином) на целу годину 6 фор. 50 новч. а. вр., на по год. 3 ф. 25 н. а. вр. Предплата се шиље г. Стеви Рајчевићу, фактору државне штампарије у Београду.

* Ђ. Д. Ценић, члан савета држ. у Београду објављује наставак и довршетак дела: „Обясненѣ казнителног законика за княжество Србію.“ Од дела овог изаћи ће још 5 свезака, и то почевши од Јануара сваког месеца по једна. Цена је за сви 5 свезака 3 цванцика.

* У 34. броју „Данице“ ови су саставци: Дудукова Талијанка, од Милана Ан—а. — Мојој Милци песма Милорада П. Шапчанина. — Мач и муња приповетка Мавра Јокаије (Продужење). — Жеља песма † Младена М. Вучетина. — Стари брица приповетка од Тема, превео Д. Јеврић (Свршетак). — Народне песме сакупио Јером. Т. Петрановић. — Нешто о птицама. — Занат и художаство. — Србско-далматински Магазин за г. 1865. рецензија М. Мршића на Цетињу. — Подлистак. Бр. 35. донео је ове саставке: У очи божића песме Мил. Ан—а. — Мач и муња приповетка Мавра Јокаије (Свршетак). — Мати песма А. З. (Примљено у Преодници). — Из дневника попа сиромаха од Х. Чока. — Лов у Русији 1. Лов на курјаке. — Нешто о птицама (Продужење). — Подлистак.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ГЛАС ИЗ СРБИЈЕ О ПИТАЊУ НАРОДНОСТИ У УГАРСКОЈ. (Прештампано из „Видова дана“ 1865. бр. 68—94). У Београду, у државној штампарији 1865. На 8-ни, 153. стр. Стоји?

ГЛАСНИК СРБСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА. Књига I. У Београду, у државној штампарији. 1865. Са снимком грчких подписа србских владалаца. На 8-ни, XX. 388. стр. цена је 6 гр. чарш.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ, скупио их Вук Стеф. Караџић. Књига пета, у којој су пјесме јуначке новијих времена о војевању Црногораца. (Трошком народнијех прилога.) У Бечу, у накладн Ане удове В. С. Караџића. 1865. У штампарији Л. Сомера у Бечу 1865. На вел. 8-ни. 2. л. 559. стр. Стоји?

ПРИПОВЕТКЕ ИЗ СТАРОГА И НОВОГ ЗАВЕТА превео Ђ. Даничић. Шесто издање. У Београду у државној штампарији 1865. На 16-ни. 194. стр. 2. листа. Стоји 3. гр. чар.

СРБСКО-ДАЛМАТИНСКИ МАГАЗИН любитель просвѣте и народнога єзика за годину 1865. Издао на свѣт Герасим Петрановић. У Задру Печатня Демарки-Ружиар. На 8-ни. 192. стр. Стоји 60. н. а. вр.

УСТАВ ДРУШТВА ЗА СРБСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ. Епископска штампарија у Новом Саду 1865. На 8-ни. 18. стр.

ИСТОРИЈА ФИЛОЗОФИЈЕ. По дру А. Швеглеру израдио др. Димитрије Матић. Други део. Прегледала и одобрила школска комисија. У Београду у државној штампарији. 1865. На 8-ни. 4. листа. 290. стр. Стоји?

СВЕТО ПИСМО. Постање или прва књига Мојсијева. Превео Ђуро Даничић. 1865. Издање А. Рајхарда и друга му у Пешти. У штампарији Хорњанскога и Хумела. На 16-ни. 110. стр. Стоји 15. н. а. вр.

ЦРТАЊЕ СЛОБОДНОМ РУКОМ за први разред гимназије од Стевана Тодоровића. У Београду у државној штампарији 1865. На великој четвртини 6. страна и 27. таблица. Стоји?

НАУКА О ДОМАЋЕМ ЛЕЧЕЊУ БОЛЕСТИ по Кохелу, Бојку, Рихтеру и другим немачким списатељима израдио др. М. Розен. У Београду у државној штампарији 1865. На 8-ни. IV. 178. стр. Стоји 3. гр. чарш.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.

У.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

Завршујући с' овим бројем прву четврт године одкако „Матица“ излази, позивамо учтиво наш читајући свет, да нам и одсада свога саучешћа не ускрати; досадашњи број предплатника сведочи нам да смо са овим књижевним подузетком погодили просветну потребу народа нашега.

„Матица“ је још сувише млада, а да би се могла са бог зна каквим успесима и богатим садржајем похвалити, али сваки озбиљнији народњак и пријатељ правог народног просветног напредовања увидео је већ а и одобриће нам правац, који на то смера, да се не угађа само свакидашњој, тренутној жеђи за забавним, по модерном пикантном калупу скројениу приповетчицама и ситним песмицама, што су од прелазне вредности и дадиље поквареног, облапорног укуса, него да се уз забаву пружа и науке, и да се производима од сталније вредности укус дотерује и народ озбиљнијем читању научи.

Према томе правцу гледаћемо да умотвори што их из страних књижевности преводили будемо не буду из масе оних лаких производа, којим се данас књижевна пијаца у просвећених народа обасипа, те озбиљну критику зној попада, док се из те поплаве избави.

Наши су нам бољи списатељи такође своју помоћ обећали, а по жељи ћемо оригиналне и преведене прилоге саразмерно и награђивати.

Молимо дакле још једном све п. н. родољубе да помогну овоме подузетку које предплатом које скупљањем уписника. Претплатни се новци шаљу благајништву „Матице Србске;“ у Србији прима претплату г. А. Добровојевић књижар у Београду. Уредништво „МАТИЦЕ.“

САДРЖАЈ.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка, од Јоксима Новића Оточанина. (Свршетак.) — Књижевност. Сеоба Србаља. (Свршетак). — Српске народне песме. (Из збирке Ђ. Рајковића). — I love you. (Исповести једне крвнице). (Свршетак). — Подлистак: Набирци из књижевних старина србских. — Књижевне белешке. — Библиографија. — Позив на предплату. —

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1865.

Број 10. У НОВОМЕ САДУ 10. ЈАНУАРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф, на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције у XVI-ом и XVII-ом веку.

Саобштио Чед. Мијатовић.

У години 1683-ој штампана је у Млецима књига којој је ово наслов:

Historia degli Uskochi, scrittà da Minucio Minuci. arcivescovo di Zara. Coi progressi di quella Genta sino al anno MDCII. e antinuata dal P. M. Pavlo dell' ordine de Servi e Teologo serenissima Republica di Venetia, sino all anno MDCXVI.

Ову књигу (од које има и једно издање од 1696 год.) превео је на француски Амело Делахусе и штампао као трећу књигу своме делу „L'histoire du Gouvernement de Venice“ у Амстердаму у год. 1705-ој.*)

Ја сам имао у рукама овај превод француски и по њему предајем нашем свету овај „извод“ из историје Ускока.

А ево шта су ми побуде томе:

Пре свега шестнајсти је век то време у коме се можда најочитије показала у народа српског воља да живи, а ова је дошла од јаке способности народне да као самосталан народ живи. Српска је држава пропала била; нестало је нудрих глава какав је био стари деспот Ђурађ Бранковић и нестало је дивних јунака какав је био Ђурађ Кастриотић, нестало је вођа око којих би се народ сакупити могао, нестало је средине из које би забрујао глас да загреје срца и да народ у целини његовој поведе славној борби с непријатељем цивилизације и слободе. И опет овај народ прими да и без вођа води рат, па ма и вечити рат, с непријатељем српске слободе и хришћанске цивилизације. Уређени рат с масама војника на левоме и десноме крилу и изабраном средином као срцем војске престао је, — такве су ратове с Турцима водили цареви, краљеви и други кнезови српски а њих више није било; али се одпочео други један рат, без крила и без средине, али у коме су Турци вазда надкриљени бивали и вазда опкољени. Хајдучко четовање то је радња народа српског у 16-ом и 17-ом па и у 18-том веку. Радња хајдучка у 16-оме веку тим је знатнија, што се ту још у чистоти показује мисао којој је реченица Хајдук. Како нам народне песме цртају прве хајдуке, о њима ни најпакоснија памет не може замислити ниске побуде патњи њиховој. Ведрина душе и срца наших првих хајдука казује њихово поуздање у бољу будућност народну, а да се народ уздао да ће ствари набоље окренути то сведоче и страни путници*) а још најбоље сами Ускоци. Ускоци су хајдуци који за основу својој радњи против Турака уздоше ослонац ван земље у којој су Турци, али у једно ослонац којим се Српство наслањало на слободне народе Хришћанске. Било је Ускока и на другим линијама у Угарској али се они нигде непојављују као организовани члан у заједничкој радњи против Турака, као што се појављују у Далмацији у граду Клиси. Овоме ће бити нешто узрока и у томе што је Херцеговина последња пала.

---

*) Жорж Санд је пре неколико година написала један крвави роман коме је име „L' Uscoque“, али који осим тог имена и тумачења шта оно значи нема ништа друго о Ускоцима. — У колико је основано што она помиње да је историја Ускока дала Бајрону прву мисао да напише „Корзара“ не знамо казати.

Осим што нам даје многе знакове по којима можемо јасније представити радњу народну у 16-ом веку, а која нам је тако слабо позната, још имамо у историји Ускока зачетак мисли о установи граничара а у Сењу први камен милитарне границе. Обраћам пажњу читаоцима на полузванично сравнивање Ускока с Козацима. Као да су Козаци дали прву мисао двору аустриском да подигне милитарну крајину?

---

*) Курипешић пут у Цариград 1530.

Свакојако мислим да је вредно да се што више знаде о радњи наше прве емиграције. А што се о њојзи знаде по овој историји од Минућа и Сарпије, то двојином вреди, јер најпре су то људи савременици а Минућ је тако рећи очевидац и учесник у многоме раду, а после обадвојица гледају на Ускоке с гледишта које је очевидно партајско, и то противу Ускока, па што они кривећи их и гледајући да их покажу свету као злочинце и веома сурове гусаре, опет по нешто у част њиховој слободи и њиховом јунаштву кажу, то доиста важи као нешто о чему не може сумње бити. Што год има и нехотице реченога у хвалу Ускоцима, то слободно можемо узети као факт, јер оба писца нису имали узрока да их хвале тек од своје воље; што год има злога и пакоснога речено, то ако ништа више а оно нам га ваља узети с највећом предохраном, јер су оба писца имали очевидна интереса да Ускоке што већма оцрне.

Што нисам превео од речи до речи ову „Историју Ускока“ то је с тога што сам мислио да ће наш свет интересовати моћи само историски факт а не и проповеди и изводење морала, које особито Минућ воли да даје свима министрима који примају мито, а особито онима који нису Католици. А признајем да ме је од тога одвратила и једкост неких назива којима расрђени Млечић Сарпија обилно почаствује Ускоке. А само то ружење Ускока, које се у 16-оме веку могло допасти раздраженим Млецима, не приноси ништа објасненју самих појединих фактова, осим што само у опште може да карактерише једностраност, егоистичност и страсност назора у Млетачке републике.

Амело Делахусе мисли о Ускоцима онако како је научио у Сарпије. У предговору своме преводу вели „као год што архибискуп Минућ не написа ову историју да би Ускоке прославио по свету, тако и ја не преводим ову историју да би их прославио по Француској, него да би читаоци моји јасно упознали праве узроке рату између Аустрије и Млетака у 17-ме веку.“ А мало ниже вели: „Али па ово није друго него историја Хајдука и гусара, рећиће ми по неко. Јест, то је тако! Били су то лопови без стида и срама. Nota publicarum cladium nomina (Tacit. Hist. I.) Биле су то убијце без милосрђа, који су хиљаду смрти заслужили. Али с тога историја ова није мање важна.“ Итд. итд.

Још може бити занимљиво да се овде спомене, да се западни свет најпре упознао с Ускоцима из дела прокуратора Наније „Storia di Venigia“ која је неколико година пре Минућева и Сарпијина дела штампана. Делахусе мисли да је Нанија видео ово последње дело у рукопису па нека места преписао.

Најпосле што рекосмо за Ускоке да су они прва српска емиграција, што им т. ј. дајемо значај политичне, организоване корпорације, то остављамо ту, да нас брани сам Минућ казујући шта су Ускоци, а још више сами Ускоци радњом својом противу Турака, заклетих непријатеља вере и отаџбине њихове. —

У првим врстама своје историје архибискуп Минућ вели „да још није пуно стотину година, како име Ускок, које у прво доба није значило ништа безчасно, поче да се пронаша по свету.“ Дакле на крају XV-га или бар одмах у почетку XVI-га века, кад је србска држава сасвим пропала, појављују се Ускоци привлачећи на себе пажњу европскога света. И ево шта вели за њих ко су и шта су: „Турци који се раширише по Угарској, Грчкој, Бугарској, Србији и Рашкој, упадаше у Хрватску и Далмацију, па многи људи што имадоше срца те не могоше да живе под турским зулумом (а знајући да су рођени у вери Еванђеља), оставише своју земљу у коју Турци већ дошли беху, па се склонише у хришћанска тврда места. Одатле скоро сваки дан излеташе на Турке и бише се с њима; јер им је тешко било што изгубише отаџбину своју и добра своја. Добро су знали земљу и вични били пролазима и кршевима, а стојали су у потајној свези са сродницима и пријатељима својим.“

Прво и најзнатније место што га Ускоци изабраше као таман згодно да из њега излетају на Турке, била је тврдиња Клиса, изнад Спљета, близу развалина старе Салоне. Важно је било место Клиса већ и по томе што једини пут којим се с морлачких планина силазило к мору баш туда пролазаше. „Петар Крусић, властелин угарске круне, који тада држаше Клису даде радо Ускоцима заклона у њојзи, а то колико од добре воље, толико опет што је мислио да ће му град тако сигурнији бити и да ће моћи њима размакнути међу земљи градској. Из Клисе испадаше Ускоци у турске земље док Турцима већ не додија па у 1537 г. опсаде Клису. Турцима не би никада пало на ум да је опсађују јер је то град био о коме се мислило да се никако и не може узети, али је Крусић са својим Ускоцима баш претерао био. Турци подигоше према Клиси две куле или два градића да Клису намуче глађу е да би се како предала. Ускоци се веома добро држаше, више од годину дана бранили су се. Али по несрећи у једноме излету погибе Крусић те Ускоци оставши без вођа предадоше град.“ Из опсаде ове прича Минућ ову епизоду, за коју вели да је за то наводи, што о њојзи не бејаше до њега нигде ништа казивано. „У Турака беше некаки делија по имену Багора, личан и јуначан човек. Овај делија сваки дан изазиваше ко хоће да му на мегдан изађе, па се ругаше онима у граду што се крију иза зидина и што немају баш ни мало срца јуначкога. А ови опет све црвенеше од стида и срама али нико не смеде да се макне преко шанца које што се бојаше мејдана а које опет што им баш и капетан забрањиваше излазити. Онда ће најпосле један момак Крусићев, по имену Милош, отићи да се моли капетану да му пусти изаћи Турчину на мејдан. Крусић му говораше да не будали, да се махне тога, не може се он с њиме мерити. А Милош опет вели како се узда да ће божјом помоћи баш победити Турчина; а најпосле у најгорој прилици не ће бити ни штете ни срамоте по српску дружину ако таква јуначина на гласу какав је Турчин савлада млада човека какав је он. Доиста је момак овај био као оно Давид Богом изабран да накаже поношљивост Багорину. Изађе на мејдан праћен молитвама и уздисајима хришћана па првим ударцем (управо првим махом сабље у своме животу) рани Турчина по буту. Али овај не хте да попусти него се чврсто држи па бесно урликаше и тако се помамно владаше, да храбар Милош ма да га облеташе и с једну и с другу страну да би довршио победу своју, не могаше му ни близу доћи него му и самоме ваљаде бити на опрезу да одбија ударце помамна Турчина. Најпосле овај замахне свом снагом да га удари а Милош се итлено измакне те Турчин немајући већ снаге да се на ногама држи паде лицем на земљу и испусти сабљу.

Други опет причају да је Турчин од своје воље пао па рекао Милошу, који га из далека udараше, да га не убија као пса него као јунака. Тако му он одруби главу његовом сопственом сабљом и кликујући однесе у Клису.“

(Продужиће се).

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

I.

Путовање по зимној ноћи у тужан дворац.

— Марион! да отворим прозор.

— За име божије! шта вам пада на памет?

— Само на један тренутак, док запитам кочијаша, колико нам ваља ићи до Сентелека?

— Баш ће ми тај један тренутак бити доста да са свим прозебем. Ево, већ кашљем.

(И за потврду кашљуцнула је неколико пута не без малог усиљавања.)

Младо девојче што је овај разговор повело, срдито баци своју лепу малу увојака пуну главу на јастук од кола, а она друга женска, која се упустила била у разговор, затвори опет своје уморене очи. Ал на скоро их мораде на ново отворити.

— Марион! мени је јако дуго време.

— То је већ невоља; ал дедер пробајте мало и спавати. То је најудеснији начин, кад се хоће да прекрати дуго и несносно путовање.

— Ал кад ја не могу спавати!

— А ви дајте бар мира онима, који могу. Мени се спава.

И да примером потврди што каже, стаде тако живо дисати, да се то дисање чуло и уз звркет точкова и уз шкрипу снега.

Мало, немирно створење мораде притећи последњем средству: удари певати танким, ал пријатним гласом:

Осветљена пијацета,
Све се живо радује,
А уз шапат уста наших
Поветарац ладује.

Осмејак нам с њим одлето,
Што га ветров шапат пре:
Свака љубав кратко лето,
Данас живи, — сутра мре.

Марион протре очи од сна, и — као што је младо девојче држало — од неколико тужних суза.

— Пробудилисте се, Марион?

— Да шта! Та би ме песма пробудила и из гроба. Та ви знате, да је ту песму спевао онај племенити, лепи, млад човек, ког не ћу моћи заборавити за свог века. Ах, Боже мој! какав ли би ти живот проводила да је још жив! Од то доба сигурно би већ дотерао био до мајора, пуковника, или можда и до ђенерала. Заједно би делили све радости и јаде овог живота. Живели би као пар голубова у Бечу, у Млеткама, у којој швајцарској долини, или шта ти ја још знам где, и не би морала овако путовати ноћу у сред зиме.

— Слатка Марион! жао ми је што вас том песмом растужих.

— Немојте ме жалити, драга моја. Ја се увек радо сећам прошлих времена. Кад се немамо чему надати од будућности, а ми се забављамо с успоменама из прошлости; добро нам чини ако можемо над њима и проплакати као Марије над развалинама картагинским. И ја се обично у тужним часовима — сећам млетачких вечери, које се кроз сузе чине да су још лепше. Ох, драга моја, дознаћете једном, да је у очима нашим тек оно право лепо, што смо већ изгубили.

Младо девојче несу дирнуле ове меке речи и тек се несташно осмејкивало. Срећа што то госпођица Марион није у мраку приметила, и тако продужи казивати своје успомене.

— Ви сте, драга моја, већ велика девојка, ступилисте већ у свет и тако ме ништа не смета да вам не говорим са свим искрено о најлепшој, најузоритијој љубави на свету. Ал како да је приповедим? Како да вам опишем слатке радости оних дана, како да вам опишем ону романтичну варош, бледом месечином обасуте канале и живе тргове, који су сви ту, да тек увећају чаробне милине прве љубави? Добро је рекао велики Наполеон, (ког се и ја, као права францускиња, с поносом сећам): „тржиште светога Марка је салон, вредан да му само небо буде свод.“ У томе месечним зрацима бајно осветљеном салону, у потавнелим ходницима стародавних палата, у улицама, које се разлежу од песама са шајака, провела сам најлепше снове младости. Саном га називам, драга моја, јер је у животу све тек сан, што је лепо.....

— Какво ли му је било име? — питаше младо девојче, ручицом својом притиснувши уста да не зева, — да — поручник Соненшајн.

— Надпоручник, драга моја, у првој драгонској регименти. Ал да је у животу досад би за цело био мајор, пуковник или баш и ђенерал.

Госпођица Марион хтеде уздахнути, ал погледавши кроз прозор, дошло јој је као да је неко страшило спазила. Стаде дакле на сва уста дрекати и кочијашу довикивати да стане.

— Шта опазисте опет, мила Марион? питаше младо девојче.

— А зар ви не видите? Дед погледајте тамо. На двадесет корака од возника стоји нешто црно. То ће по свој прилици бити каква љута харамија.

На то се кочијаш окрене и рекне:

— То је, госпођице, дрво, у које је гром ударио.

Младо девојче удари у смеј.

— Драга Маријон, с вама путовати права је забава. Већ по трећи пут заустављате кочијаша: сад вам се од гакања врана чини да нападнути људи вичу за помоћ, сад вам опет долази дрво као какав харамија. Не плашите се; боље ће бити да приповедате о вашим старим успоменама.

Честита госпођица на брзо се опорави од страха. Затворила је очи, да само ништа не види до милих слика од прошлих времена у свом срцу. О њима је узела говорити дубоким осећајем и подугачко. Описала је леп танак узраст свог младог поручика, бледо занимљиво му лице, плаве очи, као и целу повесницу њиховог познанства.

— Не знам, драга моја, да л' сам вам све приповедила? Ал све да сам вам и приповедила, таке мале успомене не могу се за доста наказивати. Право осећање одржи увек своју свежину, и ваља да ће и у гробу живим пламом горети, као оно вечна светиљка старих. Једна ти је радост сећати их се и о њима говорити. Ни мало се не сумњам, да их ви — осетљива срца будући — радо не слушате, а мени тако добро пада, када могу показивати својој младој пријатељици неувеоцима застрте гробове старих лепих успомена на „светом пољу“ сећања. Дакле ћу да продужим, драга моја! Он је у оно доба веома млад био а већ побочник градског заповедника, а ја сам женску децу тог истог градског заповедника учила француском језику, везењу и музици. Ту смо се упознали. Једном ми похвали свирку на клавиру, и ја му од тог тренутка не смедох погледати у очи, које су пуне биле ватре и сањарије. Увек сам порумenela кад ме је што запитао. Глас му је у говору чисто дрктао и управо је у срце улазио. Једном приликом рече, да је лакше предводити чету у бој за живот и смрт, него изрећи реч, којом се казује највеће осећање срца. Међу тим ма да је како тешка била та реч, ипак је за то изрекао. Изрекао је после десет пута, сто пута, хиљаду пута. Мени је увек добро пало чути је, кад је тако искрена, тако истинита била. И сретном ме чинила. Благосиљала сам зидове, међу којима је ту реч први пут изустио; благосиљала сам небо, које се на нас смешило кроз велики готски прозор. То је права чаролија била, мила моја. Ухватио ме је за уздркталу руку, и захтевао је да иштем што од њега. Ја сам захтевала да ми напише да ме воли; јер реч одлеће, кад се изусти, а кад је написана, онда је могу и хиљаду пута прочитати. Он је написа у лепој песми. Да, драга моја, он је песник био; о бедрима блистала му се сабља а око чела ловорика која се песницима даје. Хтела, не хтела, морала сам га волети. И верујте ми да никад није било нежније љубави. Та је љубав била невина, и опет за то страсна, није пустила срцу на вољу, и опет ме је за то усрећавала. Така је љубав по вољи и Богу и добрим људима. Та је љубав била у нашим срцима прва, последња, једина.

Младо девојче стаде зевати.

— А гле, Марион, сад опет мени долази сан на очи.

Марион хтеде продужити, преговарати и бар неколико пута рећи: ви сте створење без срца, не марите за туђе јаде, не поштујете најсветије успомене других људи; ал савлада себе ипак толико да је све своје незадовољство тим изјавила да је мало јаче ударила гласом на ове речи:

— А ви спавајте, кад сте сани.

После неколико уздисаја затворила је и осетљива срца Марион очи, да у себи сања даље о млетачким вечерима, и о оној лепој будућности, коју је не мила судба у виду врућице уништила, али коју уображење може с нова и с нова да створи. Није чула више како снег шкрипи, нити једнолично зврчање точкова; није видела снегом покривене пољане, нити брда у долини; она се нашла међу палатама живе од сунчаних зракова осветљене вароши; у најлепшој улици спазила је кочије са четири велика, лепа белца, а у њима поручика Соненшајна са шеширом на два рогља, а на њему се вије зелено перје као што га ђенерали носе. На прсима му се ордени сјају, а уз њега седи весела млада женица с осмејом на образима, а с љубављу у срцу. Та млада, сретна женица ко ће да буде друга него она сама. Ено, пролазе баш поред страже која чинећи пошту, своје другове довикује „на оружје“.

Марион се тргне.

Ал да љуте преваре! Није то била вика страже него немирног младог девојчета.

— Видите л' што? запита Марион уплашено.

— Не видим ја ништа, него хоћу да се удавим.

— Шта вам је опет? Што ме узнемирујете? Недате ми мира ни на један тренутак. Ако говорим, подсмевате ми се; ако спавам, будите ме. Шта вам је?

— Пропадох са ових силних шалова, заогртача и кутија, које ми натовaристе на врат. Дошло ми је да их побацам на поље на снег. Не би ни најмање марила да нападну на нас какве пустаије из шуме па да нас ослободе од нашег пртљага. Једва могу да дишем од њих.

— Драго дете моје, — одговори честита госпођица озбиљно намрштивши чело — вас је опет у сну мора морила. Немирни сте као какво мало дете. Да сам на вашем месту, ја би све најпре добро испекла па онда тек рекла и гледала би да ме ујак позна као доброћудну девојку. Верујте ми да највише стоји до тога како дира наш долазак оног, с којим се први пут састајемо. Па онда треба да знате да младим девојкама ништа тако ружно не стоји, као то — —

— Непрекидно читање буквица; — пресече јој реч младо девојче. — Добру ноћ, Марион!

— И боље ће бити, да спавате.

— Баш и за то не ћу спавати, него ћу да гледам предео.

А од предела се није могло готово ништа видети које од зиме, а које од ноћи. А то је велика штета била, јер долина, којом су путовали, била је једна од најлепших у Угарској. Ретко да који путник, очаран лепотом, не уздане: „да грдне штете, што није овде на веки пролеће!“

И младој девојци сигурно би се боље допадало било, да на грање није пало иње, него да се зелени и цвета и да их је у место гракташа врана поздравила весела песма шевина. Ал шта ћемо, кад зима неће да поштеди ни најлепше пределе. Горе на небу светлио се месец. Ко би га знао да л' је то чинио од добре воље да би простро мало песничке светлости на сиротну ноћ, или од великог поноса да покаже сваком путнику у каквом ладном, пониженом стању лежи сад испод њега од леда и снега притиснута земља.

Девојче погледа кроз стакло од кола.

Пољана је била нема и бела. Лед је угушио и жуборење потока, изнад којег су жалосне врбе попуштале своје гране. По зраку се тек по каткад разлегало грактање какве вране, која је или друштво тражила или на какви грабеж ишла. Облаци на небу били су сивасто-бели од месечних зракова, а звезде су трепетале, као да би сваки час хтеле полетети са својих високих места.

У приличној долини видело се на узвишенијем месту неколико осветљених прозора.

Кочијаш се окрене и као да би кога тешити хтео рече:

— Ено, сентелечког дворца!

Обадве женске повикаше у један глас радосно: но, хвала Богу! Једна ће да се ослободи од дугог времена, а друга од страха. Ао, да веље радости!

Младо девојче гледало је непрекидно на светлост, која је са прозора чисто зивкала, и на једанпут је спопадоше чудновате мисли. Ево пред њом стоји место, које су јој толико хвалили, а којег још досад није видела. Ту ће да проводи од сада дане своје ко зна да ли веселе или тужне. Ал па брзо се отресе тих озбиљних мисли и окренувши се својој сапутници рече:

— Марион! видићете како ћемо сретни бити. Ми ћемо бити госпе од сентелечког дворца. Ал ћемо да живимо весело.

— Видићемо, — одговори озбиљна Марион.

— Сигурно не ће горе бити, него што је код тетке било. Боже мој! ала је то смешан живот био. Чудим се што не утекосмо у дувне. Ако сам трчала, тетка ми је викала: пази, разболићеш се; а то је толико значило: не дери ципела, јер новаца стају, па још можеш што и свалити па и разбити. Ако сам у вече дуго свирала, говорила би ми: лези, дете моје, не квари очију; а то је опет значило: немој да ти гори лампа узалуд кад је скочила цена зејтину. Је л' те Марион, да је та моја тетка Естер тврда да се не може поднети?

— Ваша је тетка једна милостива, побожна госпа! — одговори озбиљна Марион.

— Е, гле-ти ње. Та ви нисте баш нимало искрени, ал се и не чудим. Ладни бечки заводи не уче нас природности, ал овде..... верујте ми, Марион, да је само на селу живот..... Уживаћемо у идиличним радостима. Пастирске игре не ће проћи без нас, па ћемо још на послетку и платно белити, као Ван Остадове женске.

Младо девојче јако се одобровољило, а ћеретала је као птица на грани о лепом дану. Једва је чекала да скочи из кола у двориште сентелечког дворца, да разгледа место где ће одсад становати, и да види свог милог стрику, који је ослободи од тетке — тврдице и од бечког живота по собама.

Хајд' да мало испредњачимо испред њих.

(Продужиће се.)

Српске народне песме.

(Из збирке Ђ. Рајковића.)

1.

Игра коло у долу у ладу,
К њем' долази Андра на коњицу
Коло стало, у Андру гледало;
Ал' говори Андра са коњица;
„Играј, коло, у долу у ладу,
Нисам дош'о коло растајати,
Већ сам дош'о дјевојак' гледати:
Која ј' оно у паткову перју?
Која ј' оно у румену смиљу?
Која ј' оно црније очица?“ —
„Мој синовка у паткову перју,
И стричевка у румену смиљу,
И сестрица црније очица.“ —
„Дај синовку за мога синовца,
А стричевку за мог стричевића,
А сестрицу за мене јунака.“

2.

Широка је коприва,
Два је поља покрила
А трећега не могла;
На трећем је шеница,
Њу су жели два браца,
Међу њима сестрица.
Вавдан сеја преплива,
Питала је два браца:
„Шта је теби, сестрице?
Ил' је теби слог широк,
Или ти је срп мален?“ —
„Нит' је мени слог широк,
Нит' је мени срп мален:
Погледајте у облак,
У облаку златан стол,
На њем сједи драги мој;
На прсту му прстен мој,
У џепу му рубац мој,
На глави му шешир мој.“

3.

О јамборе зелен боре,
Благо теби усред горе! —
Какво ми је благо ми је?
'Ђе су гране допирале,
Ту је стадо пландовало,
Пландиште се зажежело,
Трнуле га девојчице,
Трнућ' прстен изгубиле,
Потвориле на војводу:
„Ти с' војвода прстен нашʼо.“
Војвода се кунијаше:
„Ћут' Бога ти, девојчице!
Ако сам ја прстен нашʼо,
Ја се вио к'оно прстен
Око твога б'јела двора,
Б'јела двора и јамбора.“

4.

Мене моја забољела глава
На ведрини чекајућ' драгога;
Дочекала мрака и облака
И јоштере другарице моје.
Мени моја другарица каже;
„Друго моја не чекај драгога,
Не ће драги до недјеље доћи.
У недјељу око полак дана
Донијеће до два огледала:
Једно ново а друго половно;
Са нова ћу лице умивати,
А с половним везак почињати“...
Везак јој се по буњишту ваља!
А преслица пепелом попала!
А вретенце стрина ишчистила!

5.

Високо се соколови вију,
Још су виша врата Цариграда!
Шилбок стоји сирота дивојка:
Очи су јој вридне Цариграда,
Биле руке полак Бањалуке.
Било лице полак Митровице,
Биле ноге полак Саве воде.

Нешто о трагичном осећању.

(Одломак из веће расправе.)

Каква се осећања у нама буде при трагичном догађају т. ј. какав је субјективни утисак трагичног? То је питање једно од најглавнијих у целој теорији о трагичном.

Аристотел каже (у појетици гл. 6.) а и у даљем развитку своје теорије, да трагедија побуђује страх и сажалење и да уједно те афекте чисти. Дакле по њену су страх и сажалење осећања или боље рећи афекти, што се у нами буде при трагичном догађају. Ово је један од најглавнијих делова теорије о трагичноме, и о њему се толико и толико већ говорило међу критицима и естетицима и дуго се нагађало, шта управо Аристотел хтеде казати с тиме, да трагедија буди страх и сажалење, и да их чисти. Међу Французима из старије школе много о томе говорише чувени Корнељ и Дасије, познати коментатор Аристотелов, ал ни један није Аристотела сватио, као што ваља. Међу Талијанцима беше најближи правоме путу Робортели, један од најстаријих тумача Аристотелових, али се свакојако мора тек Лесингу признати заслуга, да је он први почео старога грчког филозофа методично разјасњавати не подмећући му никако, као што је Корнељ нарочито чинио, своје сопствене мисли, него гледајући, да из самих његових речи и његових дела, ту тако важну теорију о страху и сажалењу, и о трагичном катарзису (чишћењу тих страсти) растумачи. Наравно да ни Лесинг при свој верности и методичности свога тумачења и при свој оштроумности, и јасности свога извађања није ствар подпуно изцрпио, иза њега дођоше још међу Немцима Ед. Милер и у најновије доба Бернајс (да Гета са његовим несретним покушајем и неспомињемо), као и велики естетици Фишер, Каријер и др. те науку још боље и јасније изведоше. Ми ћемо овде наравно изнети најновије резултате, не упуштајући се у посебно, обширно разлагање целе ствари, јер би прешло границе овога чланка.

Пре свега морамо дакле с' тиме на чисто бити, шта су ти афекти, што их трагичан догађај изазива, и у каквоме одношају стоје међу собом? Лесингова заслуга, и метода његовога тумачења баш се у томе састојала, што је он гледао да у самим делима Аристотеловим нађе гдегод, шта је он управо под тим страхом и сажалењем разумевао, а не да се сам упушта у свакојако самовољно разјасњивање и нагађање, као што је Корнељ чинио, јер хтеде силом да из тера и измудрује, да су све његове трагедије по правом Аристотеловом калупу начињене. Велики је критик немачки дакле прво нашао, да ту ваља узети у помоћ Аристотелову реторику II. књигу 5. и 8. По томе дакле никако није стари философ то тако разумевао, као што млоги стари коментатори мишљаху и као што се у старијим француским трагедијама Корнеља, Кребиљона и др. огледа: да та два афекта, тај страх и то сажалење, сваки за се стоје, и да их трагичан догађај свакога за себе, једног за другим ма у коме реду изазива, или шта више, да може, или један или други од њих појединце изазвати; то је подпуно погрешно мњење, и даде повода млогима трагедијама, што никако то име не заслужују, као што ћемо ниже показати; него по ономе поменутоме месту у реторици страх и сажалење једно друго претпоставља и условљава и из њиове свезе, како из једног извора истичу, излази та врста осећања, што га можемо трагичним осећањем назвати. Како то? Да би видили како, морамо знати, шта се управо разумева под страхом, шта ли под сажалењем.

Страх је дакле, као што Аристотел у реторици каже, неко непријатно осећање, што се рађа представом великих зала и страдања, што нама, или једном од наших најближих предстоје, а сажалење опет осећање, које се рађа, кад видимо пред собом, где су та велика зла и страдања каквог другог, што нам није тако близу, збиља снашла. Сад се дакле одма види, да тај страх и то сажалење, као што их Аристотељ у трагедији иште, збиља једно друго претпостављају и условљавају, да су дакле управо моменти једног истог афекта, јер онај догађај, кои ће нам сажалење побудити, мора бити такав, да би га се имали и ми за себе, и за кога од наших страшити, дакле по томе нам је све оно страшно, што би нам, кад би се другоме десило, сажалење побудило, а све оно опет налазимо, да је сажаленьа достојно, чега би страшили, да нама предстоји, и тако тај страх није друго, но сажалење, што га на себе односимо, а сажалење опет ништа друго, но страх, што га на друге односимо. Кад се дакле види и зна, у каквоме узрочном међусобном одношају ти афекти стоје и какви дакле морају бити, онда се одма по томе може и определити, какав треба да буде сам догађај, да би кадар био те афекте изоставити, дакле да би се с' правом [illegible] трагичним назвати, и баш зато је питање о тим афектима, о субјективном утиску трагичнога тако важно, као што горе казасмо.

Какав дакле треба да буде догађај, какав јунак, који би се могао назвати трагичним т. ј. који би кадар био изазвати поменуте трагичне афекте? Ту морамо још то напоменути, што управо већ само по себи излази из онога, што горе казасмо, а то је, да страх и сажалење морају у неком размеру једно према другом бити, јер иначе би могло једно или друго тако обладати, да другоме неби места било.

Да узмемо сад рад веће јасности какву трагичну приповест, па да по њој видимо, какав треба да је јунак и какав догађај, који ће трагично осећање изазвати.

Узмимо трагичну фабулу Шекспировог „Отела.“

(Продужиће се).

ПОДЛИСТАК.

Пабирци из књижевних старина србских.

Душити се, animam suam obligare, jurara, schwören; да је вољан мјеште мене узети и дати и освободити и душити се на моју душу, каконо ја сам. Срб. спом. 25.

Деван, diurnus, täglich.

Димина, данак што се од димњака плаћао.

Дједина, bona avita, awitische Güter.

Дјед, avus, Grossvater; тако се четрнаестог и петнаестог века звао у Босни први старешина свештенички, који је био владика; да је био владика потврђује се и тим што у једном споменику каже писац сам за себе да је „епископ цркве босанске,“ а испод његових речи власт дубровачка, којој су писане, каже да су „дједа босанскога.“ Спом. срб. 50. 51.

Дјејство, efficacia, Wirksamkeit: имат и ина дејства (срце од слепо[illegible]иша). Шаф. Jahrb. Bd. 53. Anz. Bl. 116.

Дје[illegible]ње, actio, Thätigkeit, Handlung.

Дјелати, laborare, arbeiten.

Дјел, mons, Berg: Преко дјела у велику развпад. Mon. serb. 87.; pars, Theil.

Дјелак, monticellus, брежић.

Дјелник, particeps, Theilnehmer: којега је (места) у всаком почтењу дионик. Mon. serb. 324.

Дјелан, montanus, gebirgig: деоним путем. Срб. Лет. 1847. IV. 53.

Дјеља, propter, nahe bei, neben.

Дјети се, abdere se, sich entfernen: камо се дје господин наш. Домент. жив. св. Саве. 10.

Ево, en, сложено од *е* и *ово*, показује ближе ономе, који говори.

Жалити: Колико жалим моје Ангелине. Mon. serb. 528.

Жаловати, trauern.

Жалостив, tristis, traurig.

Жал, dolor, Schmerz.

Жедати, desiderare, veslangen, wünschen; — sitire, dünsten.

Жеђа, sitis, Durst.

Желати, desiderare, wünschen.

Жело, stimulus, der Sporn, Antrieb.

Жесток, acer, durus, scharf, heftig, leidenschaftlich.

Живовати, vivere, leben.

Животовати, то исто.

Жировати се, vesci, sich durch etwas nähren.

Жировнина, порез који се плаћао од жира.

Житак, што и живот.

Житница, horreum, Vorrathskammer.

Жица, linea, Linie: селу је Дубици била међа жицом до великаго пута. Mon, serb. 198.

Жлица, cochlear, Löffel.

Жмалд, encaustum, срп. Dmaldus, email.

Жмулак, poculum, Becher.

Жрјебица, краљ Милутин наређујући како ће људи косити Грачаници ливаде вели: ливаду над жрјебицом дјелеке да косе. Mon. serb. 565. што ако је добро преписано онда није добро штампано него би требало „наджрјебицом,“ које би могло бити sors, Antheil.

Жудјети, desiderare, wünschen.

Жупа, pagus, Land: сије жупе приложихом под област сије цркви. Mon. serb. 13.; — било је земаља са селима које несу припадале у жупу: ащте кто умрјст а имат једино село у жупје, или между жупами, што се зло учини томузи селу, всу тузи злобу да плати околина. Зак. 34.; — давала се у баштину жупа или цела или које село у њој: ащге ли се обрјештет једино село у онојзи жупје, у кога годе властелина, или јест царетва ми или јест црковно село, или властеличића, ономузи селу никто да не забранит пасти, да пасе кудје и жупа. Зак. 35.; — жупа је имала своју управу одвојену од државне, која је била по градовима у жупама, а управа је њезина била у властелина чија је била жупа или у више њих ако их је било више у жупи; — град оправљати дужна је била жупа: где се град оборит, да га направе граждане того града, и жупа, што јест прјеђјел того града. Зак. 40.; — разликује се жупа од катуна и од крајишта: и по градовох и по жупах и по крајиштех. Зак. 41.

(Продужиће се).

Књижевне белешке.

* Први број „Београдских илустрованих новина“ од 1. јан. о. г. донео је ово: Михајло М. Обреновић III. княз србски (са сликом). — Умни развитак људства I. — Години 1866. од Ј. И — Политика. (Аустрија. — Румунија. — Француска. — Шпањолска.) — Не могу. — Басне. (Два пса. — Концерта. — Свиња.) — Мара и Ђаво (са илустрацијама). — Различно. — За кућу. — Шаљиво. — Пабирци. — Отворено писмо Драгашевића. — Огласи.

* Приповетка „Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка“ од Јоксима Новића Оточанина, што је у прошломе броју овога листа довршена, излази сад у чешком преводу у „Беседи,“ књижевно-забавном листу, што излази у Прагу.

* Стјепан Новотни, досадашњи уредник „Напредка,“ часописа за учитеље, одгојитеље и т. д., јавља у 1. бр. о. г. својим читаоцима, да је принуђен одступити од уредништва тога листа, и да ће га одсада уређивати г. Скендер Фабковић, образујући учитељ на кр. учитељишту у Загребу.

* Лавослав Хартман, књижар у Загребу, позива на претплату на „Збирку игроказа за младеж,“ коју започиње са три изворна комада од равнатеља у Осеку А. В. Трухелке. Ова ће се збирка састојати из десет свесчица, у свакој по 2—3 игроказа, који ће се и појединце по 30 новч. продавати. Они који се на целу збирку унапред претплате добиће је за 2 фор. 50 н.

* Изишла је у Загребу друга књига „списа за пук“ од Мијата Стојановића, у којој је „Здравословље“ претставио у кратко др. Вил. Фр. Пислинг, превео Мијат Стојановић, издао својим трошком Ант. Јакић. Стоји 50 новч.

* У 34. бр. „Наше горе листа“ од прошле године читамо у „пријатељском допису“ међу осталим ово: „Сада још коју о нашим забавним часописима. Мислим да ћеш и сам ласно схватити, како кукавно мора да животаре наши забавни листови, кад се њемштина толико дубоко укорјенила у срцу народа хрватскога — у главном граду. „Piscis a capite faetet“ (с' главе риба смрди) — ову пословицу латинску добро познајеш, она би се дала љепо упоравити и на главни наш град. У Загребу, брате, завириш ли у коју год књижару, па упиташ ли књижара, он ће ти показати, колико стотина има претплатника: „Bazar,“ „Victo-

ria," „Über Land und Meer," „Leipziger Illustrirte Zeitung," „Kikeriki," па и „der dumme Kerl von Wien," а да нерачунамо овамо политичне новине њемачке, којих ћеш наћи у свакој крчми. Ово су најјаснији докази тога хваљенога родољубја. Од хрватских листова пропада један за другим, ове године понестаде нам: „Славонца," „Сидра," и ето „Гласоноше." У једној години на један пут *три* листа! Дочим се у других народа гледа, како да се усаврше, код нас допуштају домородци тобожњи, да нестаје једнога по једнога. Ово ти је страшна сатира на хрватско родољубље. — Нећу претјерати, ако рекнем, да из Хрватске иде сваке године најмање 20—30,000 фор. на њемачке забавне новине; како да уз то обстоје још и хрватске, осим ако си у толико домородац и лудак, те их свакому поклањаш. А је ли друкчије могуће? — Њекому високому достојанственику посла један загребачки књижар њеколико хрватски књига на углед, па да узме коју, ако му се допадне што. Но он посла те књиге одма натраг, па поручи тому књижару преко загребачкога градскога сатништва, да ће га тужити ради увреде поштења — јер му је хрватске књиге послао! — Други неки једнако високи господин, коме посла исти књижар неколико књига, одговори му додуше уљудније, али не само да није узео ни једне књиге, него сирома књижар мораде платити сву поштарину и још којекакве пристојбе. Ако овако раде господа, која беру на годину 5 или 6000 фор. плаће из народне благајне, ко да замјери кукавцу са 4 или 500 фор. ако он не купује никакве хрватске књиге? Умио би ти још штошта приповједати; али ме срце боли, крв ми јури у лице од стида, што има такових јуда — издајица у хрватскому народу..... Узалуд се ми напињали, кад нам сав посао они кваре, који су *дужни* помагати нас." Овоме нетреба коментара. Јесмо ли ми далеко утекли?....

Гласник.

* Велики број новосадских грађана, који зна ценити заслуге омиљеног песника и хумористе нашег Јована Јовановића, послао му је у знак свога поштовања *златно перо* као дар на његов имендан уз ово писмо:

„Врстноме песнику српском Јовану Јовановићу поздрав о крстном имену и имендану са златним пером као даром, — од поштоватеља из Новог Сада.

Омиљени наш песниче!

Поздрављајући теби крстно име и имендан твой, доносе ти уједно и дар пријатељи из Новог Сада.

Пријатељи, колко твои, толико и твоих лепих песама и књижевне твоје радње.

Веће су заслуге твоје на пољу песама и књиштва српског, него снага пера нашег, да их достојно опишемо и набројимо; а нашто и помињати оно, што је свеколиком српству довољно познато; лепа дела твоја сама тебе праведно хвале!

Ми, кои смо научени ценити и поштовати, што је лепо и по народ српски добро, из захвалности, што си твоим врлим песмама дух народни досада нежно неговао, и што познасмо изближе вилу српску кроз твоје перо: злаћеним пером тебе дарујемо, које прими са уверењем, да из искрене љубави, великог поштовања и захвалности теби предајемо.

Уједно молимо тебе, да нас и у будуће питаш са крепком твојом појетичном раном, која ће нас правим Србима, пуно достојним свога слављеног песника учинити.

Буди здрав и вољан, милени песниче наш! а ми остајемо навеки твой поштоватељи.

У Новоме Саду 4. јануара 1866.

(Долазе подписи)

Мило нам је што можемо јавити за овај леп знак свести и родољубља, и слава тим честитим народњацима, који знају оценити и признати заслуге својих ваљаних књижевника, који и тако друге награде и не траже!

Смесице.

* (Женска на руском свеучилишту). Ма да је у руском свеучилиштном регуламенту од г. 1863 забрањено женскима посећивати свеучилишта, опет се у најновије доба показало, да има у Русији женских, које се никаквим препонама недаду одвратити од студије. Госпођица К. из оренбуршке губерније дала се на студију медицине и то само зато да може затим своју лекарску уметност употребити међу оренбуршким козацима, који

никако неће да знаду за лекара него се у болести увек држе својих баба врачарица и незналица. Влада је тој госпођици с' обзиром на човекољубиву цељ допустила, да може посећивати свеучилиште; па и сами су Козаци скупили новчане прилоге, да госпођицу ученицу за време студије потпомогну. Неби ли и у нас било добро, да се која женска даде на медицину, јер неверујемо да су оренбуршки козаци наш народ превазищли у пощтовању бабских врачарија и лекарија!

* (Незнање француског језика у Француској) за чудо је велико. У прошлој је години ратно министарство наредило испитивања, по којима се нашло, да је од њих 421,981, који су у војнике пописани, само њих 220,522 француски језик за матерњи језик држало и њиме се обично служило, 32,658, дакле десет процената, не разумеваще ни речи француски; 65,879, дакле 20 проц., знадоще врло мало француски, ал' међу собом говорище неким неразумљивим дијалектом или страним језиком. Иза Елсаса највище Бретања даје рекрута, који ни речи француски не знају. Кад је тако у Француској, да како ће бити у другој држави, где све мали народићи један до другог живе?

* (Енглеско друштво науке и уметности, Guild of Literature and Art), које је пре дванајст година од Булвера, Дикенса и других знатних списатеља основано, сазидело је сада ветерански дом, уточиште за сиромащне, заслужне књижевнике и уметнике, који тамо, усред великог врта имају своје угодне и лепе станове, те ту могу остатак живота свога провести уживајући пензију, коју им исто друштво одреди. То је уточищте сазидано близу летњег дворца и старога замка породице булверове. То је тако у материалистичних, прозаичних Енглеза!

* (Онима који се боје еманципације Јевреја). Неки филистер немачки, који се није именовао, послао је у свет неки спис, коме је предмет то, како се хришћанска држава већ појеврејила („verjudet“). Пощто је набројао како јевреј није низащто створен, како му нищта не доликује каже међу осталим; да Јевреј има духа, али нема разума ни расудка; да јевреј нема своје домовине, о чувству народности нема у њега ни разговора; Месија, кога пако жељно очекују, зове се „мамон“ (новац), и њиово ће светско царство бити новчано господарство; Јевреј је већ данас силни неумолими веровник хришћански. Најпосле налази писац да се тој опасности само може доскочити — брачном смесом међу јеврејима и хришћанима; то му је једини specificum!

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ПАСТИРСКЕ БЕСЕДЕ ВОЈНИЦИМА. У Београду у државној штампарији 1865. На 8-ни. 33. стр. Стоји?

МЛАДИ АРДЕНТ. Роман. Са руског језика превео на србски Г. Јовановић. У Београду, штампарија Николе Стефановића. 1865. 129. стр. Стоји?

ПРИПОВИЈЕТКЕ ИЗ СТАРОГА И НОВОГА ЗАВЈЕТА. Превео Ђ. Даничић. Пето издање. У Биограду у државној штампарији 1865. На 16-ни. 194. стр. 2 листа. Стоје. 3. гр. чарш.

НАУКЕ ИЗ СВЕТОГ ПИСМА (за писанѣ и на изуст ученѣ) у основной щколи. У Новом Саду, епископска кньигопечатня 1865. На 16-ни. 2 листа. 70. стр. Стоји 10 новч.

НАЧЕЛА ЧЕТОВАЊА, написао један Шпањолац, превео с' немачког Драгащевић, официр и професор. Стоји 8 гроща.

СРБСКИ ВОЈНИЦИ У ФРАНЦУСКОЈ ВОЈНИ, I. део. У Београду, у државној печатници 1865. Стоји 4 гроща.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, но један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.

У.

САДРЖАЈ.

Ускоци, саобштио Чед. Мијатовић. — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. I. Путовање по зимној ноћи у тужан дворац. — Српске народне песме. (Из збирке Ђ. Рајковића). — Нешто о трагичном осећању. (Одломак из веће расправе). — Подлистак: Набирци из књижевних старина србских. — Књижевне белешке. — Гласник. — Смесице. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 11. У НОВОМЕ САДУ 20. ЈАНУАРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције у XVI-ом и XVII-ом веку.

Саобштио Чед. Мијатовић.

(Продужење).

„Ускоци који осташе иза Клисе утекоше Сењу. Сењ лежи баш према острву Кељи у затону корнарскоме. Нађоше да је то место таман добро за њих јер лежи тврдо а и саграђено је вешто. Са сува му не може војска приступити, коњица му не може ни на близу доћи а још мање артиљерија, пртљаг и друго што војсци треба; а то што има у наоколо брда и шума. С мора му се не може досадити јер ни најмање лађе немају где да сигурно стоје. Осим тога опасно је и најкраће време задржавати се у овој води, јер бура, ветар од севера, дува веома често. Тамошњи људи, вели Минучо смејући се, мисле да они умеду начинити да буде бура.

„Ваља им само отићи у планину па тамо наложити ватру у некакој пећини те се разгреју жиле земљи а од тога почне она као од муке и невоље да риче и хуче а одмах ће иза тога да дуне силан и опасан ветар по свима каналима.“

„У оно су време држали били Сењ кнезови Франгипановићи, који су још и много земаља у околини имали. Него данас немају много јер им потомство није јуначкога духа. Турци се спремаше да узму Сење а то као с тога што је оно угарско место а Сулејман је на сабљи освојио краљевину угарску и већ је престолницу у рукама имао. Цара Фердинанда узбуни глас тај а особито кад се сећаше шта се и ту скоро почини с Клисом; па да не би и даље оставио у слабим рукама онако важно место не само по њега него и по целу Италију, одлучи се да Сењ узме својој круни како би га боље бранити могао. Понуди дакле Ускоцима ово место па још и да их добро плаћа. Јер Ускоци не само да могу добро да иду, него и да скоче, да сигурном ногом пођу по дрвљу и камењу, па се чињаше цару да ће то таман бити људи, који ће моћи одбити Турке од границе и истиснути их из Лике и Крбаве. И доиста овај му план добро испаде за руком. Ускоци удараше на Турке силно и изненада и кињише их својим начином војевања.“

До овог момента ускочке историје Минућ и има као симпатије с Ускоцима. Ту пушта да године јуначког ударања с Турцима пропадају у белој празнини између две врсте од којих друга казује, како „Ускоцима не беше тешко изменути славу јуначку грабежју и пленењем самих хришћана.“ Права историја Ускока изгубљена је између оне две врсте. Како тако у један мах од јунака да постану хајдуци и гусари? То је о чему се нису питали Минућ и Сарпија, јер би решење тога питања показало црне обнажености и у Аустрије и у републике млетачке.

Ми ћемо само даље да наставимо по делу Минућеву факта из живота и радње Ускока, и то што више само бити може речима самога Минућа. У овоме дакле што иде нема ниједне наше мисли уплетене, него је све Минућево.

„Користећи се особеношћу мора и неких отока и пролока Ускоци поградише лаке барке којима запливљаваху у море најпре да сигурно сместе где плен што га у Турака учинише. Сакриваше га по џбуну и по скољу а тураше га и под саму воду само да буде што сигурнији. Него овим истим баркама удараше они ноћу на трговачке лађе па и на саме градове и друга згодна места. Истина су увек говорили да они не ће ни по што у имање и живот хришћана него само у Турке и Јевреје, опет за то у самој ствари врло често ударише и на њих. Тиме се смете пловидба и трговина. У Цариграду почеше Турци да се туже па и да прете Млечићима, јер у уговору о миру ови се обећаше да ће се старати да је јадранско море сигурно и слободно за пловидбу трговцима и људма султановим. Сулејман не хте да каже да хоће он да пошље војску те да утамани Ускоке, него се само тужаше и протестоваше. А тако радише и они што иза њега дођоше.

Млеци показиваше папи каква је ствар и каква се опасност може од туда излећи и молише га да се заузме у цара да помогне невољи. У исто време послали су и сами посланике цару на двор. С друге стране опет за свој рачун наредише да се гоне Ускоци где год се опазе, а гонише их галијама а час опет мањим наоружаним баркама. Где год кога ухватише обесише га без милости, да би само Турцима показали како се старају да уговор строго испуне. И они што се бавише на цареву двору као да израдише нешто мало, у колико се т. ј. предузеше мере неке те се Ускоци мало смирише; али за мало потраја тако. Ствар на скоро пође по староме што аустријски двор који је и онако имао доста издатака, није могао да плати Ускоцима што им је дужан био. Тако их невоља притискиваше те опет почеше да огледају да се пленом хране.

Капетани сењски држали су да им није посао мешати се у оно што Ускоци раде, кад им не плаћају ништа; а с друге стране не хтедоше им сметати ни у чему, јер се и сами богатише учествујући у делењу плена. Осим тога Ускоци су имали на двору у Грацу, где се послови који се њих тичу вршише, а и на двору цареву доста својих пријатеља: у онима који нису били пријатељи Млецима, а после и у онима који се дадоше Ускоцима подмитити. Тако није било другога изгледа да ће се ова раса злочинаца искоренити моћи осим ако не оружјем. Него и овако би се тешко што постигло. Најпре што је земља незгодна; пуна стена и кршева; на приморју пуно скома, грбина морских, малених острва, затона итд. с тога је још у старо време била гнездо гусарско. По Ускоке напротив беше ту млого згоде: чим би се видели на невољи одмах би се маленим баркама својим дохватили плитке воде, куда им се веће лађе млетачке не могу ни из далека примакнути; или се искрцају на сухо па се вину по оним кршевима као козе, тако су лаки и вешти, па нема ту никога ко ће их погонити. Осим свега још им иду на руку неки од незадовољника републике млетачке. С њима су Ускоци везали особитом свезом „заклетога пријатељства“ (побратимства). Увек се чувају да њима што на жао не учине и да их не оштете, него их шта више још позову те с њима заједно деле плен кад имају да ударе на какву лађу трговачку. Тако имају они још и других својих верних пријатеља и шпијуна, који им ватром и димом као знацима казују где је непријатељ. Осим свега још су Млечићи зло послужени Словенима (Србима) и Хрватима, који им на мору раде, јер ови људи пазе Ускоке или што су ваљада сродни између себе или што су једне народности, или најпосле што се може бити боје да ће им Ускоци светећи се исећи рођаке и огњем попалити што имају. Јер су Ускоци на све стране овакав страх распрострли.

Него има још један други узрок што учини те узалуд беше сва колика мука Млечићима и сав колики трошак. Јер ма да изгибе овако много Ускока, опет се они ни мало не умањише. А то дође отуда што Сењ постаде уточиште свакоме бегунцу, који тада узеде да се зове Ускок. Ускоци се делише у две чете: једни су били плаћени као војници и звали су се стипендијарци, а други су били неплаћени бећари и звали су се авантурци, а међу овима није било само људи који добегоше из Турске него и људи из самих Млетака, особито који утекоше с робије или који имадоше да очекују на дому зле последице од некога дела свога, Још им долажаху и онаки људи који су од саме природе имали вољу да плене и отимају.

Ускока се толико накупило било да их Сењ већ не могаше све попримати, те се растурише које у градић Оточац које у Мученице, које у Бунигате, у Брињ и у друга места. Кад би неки Ускок умрьо или погинуо, одмах би му се удовица не знам да л' по обичају ил' по закону преудала за некога из његове дружине, а овај би без многог оклевања преузео да се стара о деци и о имању покојникову.

Најпосле пленити и гусарити постаде занат и то тако мио занат да га се прихватише и сами стари Сењани, који дотле лепо и поштено живише од своје заслуге; било их је међу њима и таквих, који се још једнако отидеше да се мешају сами с хајдуцима, него држаже момка каквог па овај одлажаше с другим Ускоцима да четује а што уплени то је донесивао газди своме. Други опет даваше сиромасима стан и храну али под условом да примају у место њих оно што од заједничке плени падне на њих. Тако је на послетку сваки налазио своје користи. Женске се навикоше на добру храну и на лепо рухо од свиле и скерлета, а добивено све без муке без преслице и без разбоја, па све једнако подбадаше људе да иду у четовање корећи их да су безпосличари и све једнако тешкајући се како кући треба много којешта.

Али преко свега тога ових људи у скупу не беше никад више од 500 до 600, па се не може чисто веровати с колико слободе и с колико ризика ударају на Турке, час по трговима њиховим, час по свадбама, неки пут кад су у пољу а по неки пут и кад су на дому, те увек одведу собом нешто робља, нешто стоке а по некад и коња. Јер друго се и нема шта да уплени у онако јадној земљи где насилници владају. На кратко, кроз неколико година Лика и Крбава опустеше баш сасвим, становници се одселишe у утврђена места и радише земљу само у околини таких места. Наредили су били те је увек ишла стража на далеко па кад је опазила да иде непријатељ давала је знак да народ који се послом у пољу бавио тера стоку тамо где ће бити сигурна и на миру. Тако и четовати постаде сад мало по тежи посао! По некад су га Ускоци скупо платили, особито од како Турци да би им доскочили уредише себи војску Мартолошку, а Мартолоци су људи још црњи и грђи него и сами Ускоци. У Мартолоце се узимају људи од хришћанских кућа, од раје турске, а која кућа има свога човека у такој војсци, њојзи се дају неке особите слобоштине. Мартолоци имају право да се хране на рачун других људи, они плене и робе и пријатеља и непријатеља, и чине ужасан покољ. Иду и тумарају по земљи у четама, где год ког хришћанина ухвате, одмах предају Турцима у робље, а кад ухвате Турчина, и само кад могу да га се докопају, онда и с њиме чине тако исто.

Како постаде безкористан посао четовати по суху, то се Ускоци окренуше мору па најпре удараше само на Турке и Јевреје. И јест дуго време потрајало а они не би ни пошто дирнули у острва ни у народ далматински, да би само стекли саучешће и пријатељство њихово, а у њима им је и било толико пута уточиште, они им даваше мига кад је где непријатељ а боме их и помагаше у невољи глади. Ускоци нису хтели узети им хлеб ни вино ни месо с острва ни с далматинских лађица, ван кад су већ у великој невољи; па и плаћаше кад добро а кад зло према томе какав је плен био, а овога је при свој коликој незгоди опет почешће падало, јер морем јадранским непрестано пролажаше много лађа које из Леванте у Млетке а које из Млетака у Леванту. Него им се и ту посао украти, кад република одлучи да се све знатније лађе прате галерама, да се даље нешто купље шаље напред а нешто после у стовариште у Спљет и да се тамо сви Турци и јевреји добро примају и здраво држе. А кад је море не сигурно било онда су и више повећих убојних лађа спроводили трговачке. Ова прилика учини те међу Ускоцима наста још већа глад, људи дођоше до очајања те од тог часа почеше да насрћу и на оне, које су дотле пазили.

Острва Веље, Раб, Паго и сва задарска околина претрпеше особито млоге губитке те скоро опустеше. Млога се села напустила сасвим, стада оваца и друга стока растурила се, становници хоће да се селе куд год на другу страну, а они опет који су вични оружју наоружаше једно тридесет дугачких лађица, које им даде република, а којима се јединим могоше гонити Ускоци по уским каналима и плитким затонима. По Ускоке беше још грђа несрећа што цар немаде новаца да им плаћа. С тога млоги одоше ерцхерцегу у Грац, јер Сењ беше баш некако на међи државини његовој.

Земља на којој станују Ускоци не може да се ради нити се може ту какав занат отпочети. Четовање је по суху опасно постало а не би никакве користи ни донело. Излетање по мору није се увек свршивало богатим пленом, а често вешалима и оковима. Тако Ускоци „помамни“ што не могоше да намире глад своју хлебом, огледаше да је олакшају крвљу и покољем.

(Продужиће се.)

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

I.

Путовање по зимној ноћи у тужан дворац.

(Продужење.)

Сентелечки је дворац на узвишеном, романтичном месту, а има ти и око шта да види на њему. С преда су стубови, а пред њима се пружили широки степени од камења. На свакој страни дворца, на оба угла, дижу се ниске, округле куле. Испред дворца два реда високих дрва као да туже, што им је опало лишће и што на њима не певају птице.

Ово је место некада јако весело било, али сад је тужно, жалосно. За кратко време променило се са свим као и свет и живот око њега.

Жигмунд Сентелекија — господар и становник дворцу — у једноличној тузи проводи дане своје. Цело му је друштво неколико старих, растужених пријатеља, којима се никањо не допада садањи свет. И слуге око њега снуждено и ћутке извршују што им се налаже као да су аутомати. Капија се ретко отвара пред гостима, а преко целе године не ћеш чути веселог узвикивања нити свирке. Ако гдекоји пут и дође који веселији гост, одмах други дан одлази као да има хитно што да изврши. Жури се, бежи и не осврће се као да у дворцу станује смрт, а не добродушан старац, на којег не можеш погледати а да га одмах не почнеш и поштовати.

Старац је тај од оних ретких, племенитих, старих људи, којима је тако лепо доликовала долама а о бедрима златна димиишћија. Лице му је тако ведро, тако поверљиво било, да си морао, хтело ти се не хтело ти се, тек искрен бити према њему. Али витак стас сад се пресавио, на бледом пуначком лицу туга се шири, коса, брада и бркови побелели су као сребро, само плаве очи, пуне благости и доброте, пуне израза племенитог срца, остадоше као што су и некада биле.

Старац непрестано црно руво носи. Једнако тужи. Туга га је тако савладала да је не може ништа да ублажи па ни честити свештеник из села. Обично ће му на тешење после свршене партије шаха или пикета да одговори:

Мој духовниче! ја сам као обран виноград. Време ме је јако сатарило. Немам другог блага до тужне успомене, која ме на минуле лепше дане подсећа. За што да је бацам од себе? У мом добу много је боље, кад не знамо, кад не ћемо да заборављамо.

А како се некада весело живело у дворцу! Веселе песме и одушевљени усклици орили су се по дворишту, трему и по дворанама. Жигмунд Сентелекија био је за дуго и дуго година велики судац округа. И при најжешћим изборима никад не паде ни коме на ум да га обиђе. Свака га је странка једнако поштовала, што је непрекидно правим путем ишао и верна присталица једне те једне странке био. Омладина је од њега тражила савета, народу је прави отац а добрим људима прави пријатељ био. Жртвовао је на опште народне цели и никад није ни у чему претеривао. При важнијим питањима обично се разбирало: како мисли Жигмунд Сентелекија, па су се после тога држали, знајући да Сентелекија не може друго што мислити него што је добро и поштено.

Прости племићи из околице често би га потражили у његовој самоћи, да му чују мудре зборе и да му попију коју чашу вина, што је тако радо давао.

А у врту си често могао видети танка висока узраста жену, строга ал уједно и љупка лица. Шетала се по хладу а седела на трави, увек је тако лепо и укусно била обучена као да ће у светла друштва, а овамо је сву кућевну бригу сама водила, на свашто пазила и слуге су тек оно чиниле што им је казивала.

Уза њ је често било лепо, витко момче од шестнаест година с књигом у руци. Момче је то било мудро, разборито, пуно лепих дарова. Умом му се могао поносити ма који отац а срцем ма која мати на свету.

Та жена јунонског узраста, љупкости пуна лица, била је сентелекијна љуба, а наде пуно момче, син му.

За неколико година учини се свему томе крај. Поштовања достојна домаћица не дочекује више љубавним осмејом госте, не дели више мужевљеве бриге, не наређује да се ово или оно чини, него мирно, немо лежи тамо на пољу у породичној — гробници. И — на жалост — није ни тамо сама. Јединац син јој и сад је уза њ. Умрьо је пре неколико година од рана што их је задобио борећи се славно за отаџбину. Сваки је оплакивао прерано преминуло момче.... јунак је био.... вредан да се за њим сузе лију!

Са тим жртвацима сахрањена је и добра воља и весеље.

По дворанама не ори се више весела вика гостију; не звекећу сабље; не говоре се беседе.... све је мирно, тужно, невесело. Једва чујеш друге веселије гласе до цврчања попаца, који су се завукли којегде по пукотинама па сад терају тужне дане веселом песмом својом.

Време гради покор од људи и тамо нанесе највише квара где нађе да се срећа највећма одомаћила.

Ко би помислио пре неколико година да ће најсретнији човек од туге и жалости постати живи жртвац и да ће се весели дворац преокренути у пустинички стан, где и само поветарце тишије промахује. и одкуда и веселије птице одлећу, да на другом, пријатнијем месту отпевају своје несме о чарима дивног пролећа и о радостима, које пружа природа и љубав.

Десисе истина и то да гдекоји пут по који гост дође, ал тај не долази с хуком, буком, не скаче весело из кола, него полако се пење по степенима, потражи вајат старог господара дворцу а немо му стискује руку. Ти су гости некадашњи верни пријатељи, срчани другови из старих добрих времена. А сада? Сада су тужни живи надгробни споменици сахрањеног века, који се не да више повратити. Кад се њих више искупи, поседају у округ око грејишта, па ћутке гледају како цепаница за цепаницом гори, издише и у пепео се претвара. Тек по гдекоји уздисај јавља да те слике живе. Нико не пита за што поничу ти уздисаји, кад и тако сваки зна да има много којечега на свету што широм отвара поље уздисајима.

Ако им дотужи ћутање, долази вино на среду, а у вину се скрива неки чаробни дух, који уме променити човека и који зна и најтежи језик одрешити. При таким приликама остарели другови увек почињу разговор с неком тужном песмом. Није ни чудо. Заборавили су већ и говорити и тек јадиковати знају. Једном задају сто брига велики порези, а пре тога једва да је што плаћао; други тужи за сином, који далеко у туђини живи, и Бог зна хоће л' га кадгод жива видети; неки се боји да ће га данас — сутра изести вуци, који му сваке недеље по десет оваца покољу, а нема оружја да се од њих брани; а неки се љути на своју сирову лулу, из које се тако необичан дим повија под нос.

Изнад њих на зиду виси златних корица породична сабља с балчаком од драгог камења. Некада је много била о појасу Жигмунда Сентелекија при жупаниским скупштинама, али сада одмара се. Госа би слободно могао сада њоме дуван сећи или дрва пилити да тако сувише не поштује успомене из прошлости. Нека дакле, нек је једе хрђа, као што и мољац једе старе доламе.

Тај тужан разположај тоне у бокале с вином, да се после по старом обичају у песму претвори:

Није више као што је било:
Друго сунце, друго му светило.

А сунце је на небу оно исто, што сваке године пролетним цвећем накити природу, што у страсти својој опржи траву и цвеће, па онда одлази, да се из даљине мразним подсмејом осмејкује на свет, само што је други живот на земљи. Настало је ново време, староме непријатељ. Борили су се, па је ново време старо савладало, сахранило. На гроб му многи долазе: сви који су одрасли у старом свету, на у новоме не могу живети, него тек травањати, као она дрва, која се у старости својој пресађују у страно земљиште.

И Жигмунд Сентелекија спада међу људе тог старог века, само што му је живот још на већем терету него другима, јер је изгубио све што му је било мило и драго. За то му се нико не чуди што већ од неколико година никуд не одлази. Тек ако оде својој некој својти, која не станује далеко од њега, да је посаветује шта јој ваља радити у каквој парници. А да тога није седео би лепо код куће ма да у њој ништа нема што би га веселило. Гдекоји пут оде у врт, стане под какво сенасто дрво и са сузама у очима ће да рекне: „ово је било најмилије место моје добре Ане; овде је седела често кад се сутон хватао; овде је учила сина лепим песмицама, које говоре о славној прошлости; са тог места гледала је и последњи пут како сунце седа.“ Па онда пође даље, свако дрво, свака клупа, свака стаза опомиње га на миле му покојнике; трагови од ногу по стазама опомињу га на њихове шетње, а шуштање лишћа на њихове веселе разговоре. А кад му те тужне успомене отештају, оде у дворац да се мало разабере, а кад тамо а он се нађе пред сликом, те се задуби гледајући је како је живо исписана. То је слика жене му као невесте: на глави јој прекривало, у руци кита цвећа, смеран осмеј на образима, у очима доброта.

— Како ли сам је волео некада, — уздануће старац, а сад немам никога, кога би могао волети.

У великој дворани опет гласовир ће му да смета шетњи. Од како му је син умрьо, од то доба не даде гласа од себе, ван ако је која жица само од себе пукла.

У около на зидовима висе слици старих добрих предака озбиљног погледа у светлом оделу с буздованом у руци и сабљом око паса .... Боље би било да се и не спомињу; старине те несу за овај свет.

Ови озбиљни, витешки Мужеви сигурно би потресли били своје дуге перчине (да су само могли) кад се једанпут наруши тишина, која је од толико година овде становала. Сигурно су и попци помолили љубопитно главе из својих пукотина разбирајући ко ће да дели мегдан с њима на том тужном месту.

Једно јутро дакле доста истрошеног изгледа старац стаде удешавати гласовир. То је мајстор Јона из оближе вароши оргуљаш, који држи да није мали вештак те тако увек цифрасто говори. И сада је „са вештачком савестношћу“ (као што се изразио) цео дан жице попуштао и затезао док није некако пред вече нашао складност.

Сав је тек уво био и није се радо разговарао. Може се дакле помислити, да је веселог лица куварицу, коју је љубопитство по трећи пут у велику дворану доварало, хтео послати на дно пакла, да је овака нехришћанска жеља приличила тако побожном човеку, који цео живот свој у вери и свирци проводи.

— Бог ме ви требате нешто времена, — рече куварица пролазећи кроз дворану ма да у њој никака посла није имала, — док ту свираљку удесите. Бог ме је то штета цео дан тако узалуд провести.

Мајстор Јона то већ није могао прећутати. Озбиљно диже главу од посла и са осмејом пуним сажалења одговори:

— Варате се, добра жено! Учитељ мој у препарандији — да му Бог прости души сиромаху! добро је свирао у оргуље док је живео, — рече ми, а имао је подпуно право, да је свако свирало жртвеник, на ком вили свирачици жртве приносимо. За то не треба штедити ни времена ни труда да их удесимо.

Последње речи тек су стари салици на зиду чули, јер је куварица на врат на нос побегла од говора ког не могаше разумети. А од куд и да зна за „вилу-свирачицу?“ А баш да је знала, не би се много на то освртала, кад је сада са свим друге мисли море. Већ по четврти пут пролази кроз дворану, а не може да задовољи оног демона, ком су људи наденули име љубопитство. За ког женски свет вели: тиче ме се.

Желила би одговора добити на сто и сто питања.

За што се дотерују и чисте собе што у врт гледају?

За што се уноси у њих од покућног намештаја све што је лепше?

За што смешта у њима баштован најлепше цвеће из врта?

За што се износе на видик којекакви женски украси, који су од смрти госпођине скривени били?

За што је цела кућа на ногама?

Све то нико незна.

(Продужиће се).

Српске народне песме.

(Из збирке Ђ. Рајковића.)

1.

Марица се у коло опрема,
Своју мајку болану оставља;
Липо ј' Мару научила мајка:
„Ој Марице, моја ћери драга!
Кад ти пођеш у то коло, Маро,
Сакриј лице за сребрне винце,
Црне очи за два мила браца,
Биле руке у свил'не рукаве.“
То ј' Марица послушала мајке:
Крила лице за сребрне винце,
Црне очи за два мила браца,
Биле руке у свил'не рукаве.

2.

Јово овце по планини пасе,
Јово овце, а Јована јањце.
Подвикује Јово од оваца:
„О Јовано, што'но код јањаца!
Дајде мени смиља приморскога,
Ја ћу теби лада планинскога.“ —
„Не будали, Јово код оваца!
Што ће теби смиље без дјевојке?
Што ће мени ладак без јунака?“

(Скупљене у Славонији.)

Нешто о трагичном осећању.

(Одломак из веће расправе.)

(Продужење.)

Фабула те толико хваљене трагедије Шекспирове, као што је он у збирки новела Џиралда Чинтије нашао, ова је:

Дездемона, кћи млетачког сенатора, заљуби се у црнца Отела, што је од краљевске лозе арапске, и у служби млетачке републике велике заслуге својим необичним јунаштвом себи стекао те до губернатора кипарског дотерао; Дездемона, најлепша девојка млетачка, заљуби се у њега, венча се тајно с' њиме и побегне за њим из очине куће. Отац млетачки сенатор осећа да му је част куће његове тиме повређена и тужи отимача и повредиоца кућевне му части сенату, али кад пред скупљеним сенаторима сама Дездемона признаје, да није преварена ни обманута, него баш из чисте, силне љубави према своме садашњем мужу и бојећи се да јој отац неће на тај брак пристати, из куће ускочила, онда отац у силној тузи окреће се од свога детете и пушта је да иде и само још при опроштају Отелу каже: оца је преварила па може и њега! Те речи дубоко у срце уђоше црнцу и никад му се нису из њега избрисале само их садашња лепша и сретнија осећања претрпаше; те речи беху прва кап отрова у врело срце црнчево. Али сад јој оштрину још није осећао, где је још животом се могао заклети за њену верност.

Одоше у Кипар. Она бура већ што им је на путу лађе раставила, изгледала је као неки символ будуће им судбине; Отелу је нека неверовна слутња срце притисла, ма да је сад стојао на врхунцу среће своје; од радости од силне среће неможе да говори; ове речи, што их је узвикнуо, најбоље карактеришу његово срце какво је било: „Да сад морам умрети, био би највећма блажен! јер бојим се, е ми је души сад тако подпуно испуњена жеља, да ми тавна судбина такву радост као ову неће више донети!“ Највећа блаженост, али у неку тавну слутњу као у танку маглу увијена. То је слутња Ромеова, кад улази у Капулетову кућу.

И збиља се одма та тавна судбина, што се издалека као црна точкица тек виђаше на обзорју Отелове среће, она се олича у Јагу, Отеловом стегоноши. Овај беше узор оних опасно даровитих људи, којима су се главе изоштриле уз отврднуло окамењено срце. Главна црта у његовом карактеру беше потворљивост и клеветништво, без кога није могао живити, па онда она злобљивост и пакост, што неверује у добро и лепо и не трпи добро никакво баш зато. У то тако скројено земљиште за све најопасније и најбездушније плетке, дође још и то, да му је Отело некога Касија претпоставио, те овај постаде пре њега лајтнантом. Само је то зрно још требало да падне у плодовиту земљу, па одма да израсте плод, што је Отела са Дездемоном и све остале отровао и упропастио: Јаго закључи, да се Отелу и Касију освети, а што ће тим путем и оно дивно, невино створење Дездемона пасти, за тим није стало било томе црном, пакосном зликовцу, у кога срца не беше, и који баш зато не вероваше ни у какву врлину ни дивоту светску. Једина му срећа беше, да задовољи своме зликовачком злобном нагону.

Тај дакле зликовац науми Отелу се осветити тиме, што ће му пробудити љубомору према љубљеној жени, што ће му дакле разорити једину радост, што га је у тавном, тегобном животу блажила. А црнчева цела природа, као што је у трагедији Шекспировој тако вешто нацртана, беше зато тако згодно скројена. Каква беше природа, какав карактер црнчев?

Дошао је у службу републике млетачке, где онда још племићке породице пуне племениташког поноса и породичне предрасуде владаху, дошао као странац по роду и боји различан од њих, изложен презору и подсмеју, што му је већ неку горчину у крви оставило; морао је само својим трудом и огромним заслугама докопати се те части, до које је дошао, победивши толике препреке и нападаје, зато му је и морала част, коју је тако трудно и горко стекао, нада све света бити. Беше прави, неотесан, поштен војник, који је у стану одрастао, недодирнут обичном светском углађености и мајсториом, добра срца и племените душе а непознат са опачином и плеткама светским, држећи сваког за поштеног као и сам што је није знао кроз образину прозрети, беше дакле у опште као сви прави војници, што су у рату век провели, беше лаковеран и поверљив; у њему је врела, бурна мавританска крв, што лако прекипи, њу је морао тек ублажавати и ладити у цивилизованом, ладном свету у који је дошао, морао је гледати да дође до равнотеже у својој природи — а је ли то могао сасвим потпуно постићи? Још морамо споменути и његову оријенталну примиву и празноверу, која се нарочито и у томе показује, кад он сасвим озбиљно говори о великом значењу и чаробној снази онога рупца, што га даје својој невести и сасвим с озбиљном вером каже, да ће се изгубити и њена верност, кад се тај рубац изгуби. Таква је природа у трагичног јунака Отела и с' том је природом он упао у мреже препреденог зликовца Јага. Овај одма изабере лепог, младог лајтнанта Касија као средство, да у Отелу потпирне пламен љубавног ревновања

Касије беше давнашњи познаник у кући Дездемониног оца и његовим се посредовањем и Отело са Дездемоном упознао. Дездемона је према Касију била у потпуно поверљивом пријатељском одношају, што је Отело врло добро знао. Отело је тога младог човека рад' тих учињених услуга а и рад' његове велике оданости према њему заволео и лајтнантом га поставио. Јаго по своме ђаволски скованом плану прво случајно доведе Отела баш кад се Дездемона са Касијом разговарала, тако да их је Отело затекао у поверљивом разговору и ту Јаго одма као случајно баци сумњиву примедбу, која већ Отелу за срце запне; клица већ беше засађена, њу је Јаго даље развијао.

Отело се већ почео удубљивати и укопавати у страшну мисао. Ту сад дође историја са кобним рудцем.

Пошто је дакле Јаго Отелу све под видом највеће пријатељске пажње и брижљивости подрањивао страшни пламен, кога је већ потпалио био, он се међутим побрине како ће Касија у клопку довести. Увати тога младог лајтнанта па га опије тако да овај заборави на своју службу те падне у немилост свога господара, који га скине са званија. Јаго, наравно као брижљив пријатељ, научи Касија, да се Дездемони обрати, те да она Отела моли, за Касију. Јели требало у полу већ заслепљеном црнцу више што, веће ране за његову сумњу, него кад му жена баш у тренутку, кад јој неверност пребацује, у великој невиности својој моли за Касија, да му Отело опрости? А баш на Касија он сумња, а она сад још и за њега моли!

У Отелу је дакле та фурија, та најмучнија страст све већма расла, све га је већма та страшна мисао гонила, да му је жена неверна, да га никад није ни волела, да га је само злоупотребила и преварила, да му је дакле **част**, најскупоценије му благо, повређена; а част је, као што већ рекосмо, нада све држао.

Једном кад је опет бес му у души пробудио се а Јаго га све већма подпаљивао својим речма, која је свака била врела кап уља у пламен, у таквом једном тренутку Отело клоне под теретом силне туге и срчбе, те се обнезнани. Дездемона дотрчи да мужу помогне, и док се око њега бавила испадне јој неотице онај кобни, чаробни рубац, што јој је Отело као невести дао. Жена зликовца Јага, коју је овај научио био, да му тај рубац ма како добави, јер му нужно треба, та жена у лакоумности и плиткости својој знајући за наручбину свога мужа узме брже рубац, сакрије га и однесе мужу. Сад је зликовац имао у рукама средство, којим знађаше извесно, да ће Отела и жену му упропастити!

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Драго камење.

Поред бриге за најнужније потребе живота, гледи сваки човек, да и околини у којој живи прибави мање више чара и лепоте, прибави **накита** тој околини. Видимо, да сви народи и стари и данас живећи, и сви појединци људи у тим народима, изображени, прости, богати и сиромашни, тежише и теже, да своју околину и себе оките или по вољи својој, или по владајућој моди, или по изискивањима вештине или пак по обичају који се укоренио у народу. Или, зар оловни прстен на руци војниковој, зар лепршајуће перо на глави ма које лепојке, зар разноврсти ђердани и обоци, амајлије, кипови по одајама великаша, веште

11**

урећене баште богаташа — зар све то не очитује ту тежњу? Бадава! Ма ми шта радили, ма се колико противили, на појав разноликог накита наилазимо свуда и свагда, њега је човек примио и узео од природе; — та реците ми, ко се већма лицка и кити од ње? Оно бело иње као праменови седе косе каквога старца, оно млогоразлично зеленило и шаренило по шумама и ливадама — све је то прост, али, укусан и диван накит природин!

Па као што је она окитила шумско зеленило шареним птицама певачицама, као што је она закитила пољану многобројним и многобојним мирисавим цвећем, а цвеће и траву бајним шаренилом различни лептирова и светлуцајући бубица — е, тако је исто и син њен, човек покушао, да вештином и умом присвоји себи што од тога украса, а стара мајка радо даје деци својој све оне дивоте, које јој је небо поклонило, с којом ју је створитељ обдарио.

Па који је тај критичар, што из богатог врта природиног бира за нас украсе и наките? Ваљда онај неумитни судија разум? Никако! Оку је остављено да изрече пресуду у томе! оно је што пази на облик, боју, светлост и реткост природни тела; оно је што радо погледа на нежно тињање ружичиног цвета, на блеск дијаманта и на сунчев сјај злата — њега се не тиче унутарња вредност, не пита оно да ли је ово тело као разнобојни меур од сапуна празно и без садржаја, или можда тај лепи завој и какву скупоцену језгру сакрива? Око у друштву са уображењем суди дакле при избору накита нашег — озбиљни онај чика, што га разумом зовемо узгредну тек улогу има овде — та зар се неби пред његовим погледом оне миле бисер-капљице, те дивне слике жалостиви суза, у креч од нашег малтера и угљеничку киселину, а дивно нојево перо, што ’нако поносито лебди над мирисним прамењем лепојкине косе у чекињасте длаке претворило!! На страну дакле овде с разумом! Он би нам дао тек оно што дуже траје, што није скупо, тек оно што је користно, и Бог зна не би ли тада кремен заменио бисер, гушчија перушка не би ли тада заменила нојево перо а можда и гвожђе над златом победу одржало! Нека дакле високоучени господин професор разум седи сада с миром, овде оку и уображењу приличи првенство.

Али вам богме и то у напред кажем, да сад не тражите правде ни правице, кад сте оку и уображењу владу предали. Ова самовољна господа млого ће вам што шта наопачке урадити!

Гледајте само папагаја, како се удивио као блажени Јеврем у злаћаном кавезу, а сирота наша сојка, која истина не носи на себи као на излогу каквом дречеће црвенило, зеленило ил жутило и којој је једина погрешка, што се није у Бразилији ил у Африци но у нашим шумама излегла — она сирота мора по шуми да лети од гране до гране, док се господин папагај по топлим одајама у највећем изобиљу шири.

Па вако је и с драгим камењем. И њима се немешка диплома с највећом самовољом издаје. Шта више, ту се тако далеко иде, да се камење, што је од речи до речи с неба пало*), и не рачуна у драго камење, ма да се испитивајући природу њихову дивише њима најученији људи, и ма да су они високог рода и колена, јер они бар из месеца долазе, а веле неки за њи, да су светска тела, млади кнежевићи, којима је суђено, да временом као планете владају. Па одкуд' та неправда? Отуд, што се ти странци, који ваљда радо инкогнито путују, у незнатно руво обукоше, отуд, што под тим мрким рувом није клупче злата ил сребра скривено, отуд, што се још издалека не види на њима, да су пали с неба, отуд, што не вичу свакоме: „Хеј море! моја мати живи у месечевим бреговима.“ — Напротив, само што у сјајном руву парадира, па било ма какве вредности, ма какве занимљиве повестнице и порекла то тек долази у род драгог камења, и тек се једно условље иште за ту велику почаст а то је, да кандидат, који ће у будуће по салонима и отменим круговима да се шири, известну политуру претрпи; а богме је и право кад ће се с великом господом мешати да не буде неотесан. Истина да је садашњи начин полирања или углађивања још врло суров тако, да се од камена иште особито велика тврдоћа,*) да је издржи, ал' је и вредно претрпити то гулење и турпеисање кад оће драгим каменом да постане. Да видимо дакле које је то камење, што је досад пургаторију углађивања прошло, те се по томе броји у племениту породицу драгога камења! Ево их: Алем, Корунад, Спинед, Турмалин, Хрисоберис, Смарагд, Топас, Хијацинат, Гранат, Турмалин, Хрисолит, Опао, и Калцедон, Соља и Аметисти различне врсте. Ово је најплеменитије и најкупоцепније до данас познато камење; а има их и мање племенитих, као: Лазур (Лавенац), Тиркис (Модруљица), Кордијерит, Весувијан, Диопсид, Живац и Лабрадор; после Хиперстен, Нефрит, Обсидијан (жегаљ), једовац (Фазеркалк и Фазергипс), Малахит, и Ћилибар.

---

*) Метеорно камење, што пада на земљу у виду светле танади држе, да баца из месеца какав ватрубацајући брег; или је нагомилавањем прашине и други честица у ваздуху постало, те ће тим нагомилавањем постати најпосле велике планете.

*) У обичном животу све је оно тврдо, што се тешко даје разлупати, али је то погрешка; јер тврдоћа тела није ништа друго до одпор, кога оно даје другоме телу које хоће да продре у његову масу. Н. пр. Дијамант се даје лако разлупати чекићем, али је он зато опет најтврђе до сад познато тело, јер га ни с којим другим телом не може човек запарати, као што се даје н. пр. стакло кременом запарати, из чега се дакле види, да је кремен тврђи од стакла.

Па и опет не треба држати, да је све ово камење, које већ сваки искусан човек за драго камење признаје, свагда једнаке цене и важности — самовоља наша још даље иде! Мислио би н. пр. ко, да је срећан човек што је нашао комад повелики смарагда, али би се љуто преварио, јер би му се лако могло догодити, да га не би имао коме продати, па ма тек воринту два за њ искао. А то је зато, што се тек лепа деца из племените породице драгог камења уважавају, мање лепа важе само код научењака, који мало даље виде и непристраније суде; код други људи не важе она готово ништа и осуђена су на просте послове као: чишћење ножева, глађење стакала, тестерисање обичног камена и т. д. Тако н. пр. има у шуми Баварској код Баденмајса по читава гомила смарагда, или берила, или турмалина — али би се с њима слабо човек усрећио, јер нису у скупоцену сјајну хаљину обучени, није их природа као права мати светле и чисте створила као другу браћу њихову, но их је као маћија с тавним рувом обдарила.

(Продужиће се).

Пабирци из књижевних старина србских.

Жупан, властелин вишега реда; први се спомиње „жупан Строје“ 1114. Mon. serb. 1. И сами се државни господари из прва зваху жупани али велики, тако „вели жупан“ беше Стеван, Немања Mon. serb. 1. 4. и син му Стеван докле се не закраљи. Mon. serb. 5. — По сведочанству доментијанову беше у то доба млого жупана и то малих и великих. — Велики жупан беше већи од кнеза, јер кад Стеван Немања беше „вели жупан“ брат му се Мирослав зваше кнез. Mon. serb. 1.; већи беше и од великога кнеза, јер кад Стеван син Немањин беше велики жупан брат му се Вукан зваше „вели кнез,“ које оста и кад му се брат закраљи; али велики кнез беше већи од онога ко се зваше само жупан, јер велики кнез хумски Андрија имаше два сина Богдана и Радосава, које сам назива жупанима 1249. Mon. serb. 34; осим поменутих не помиње се више великих жупана; у последња времена (1399—1416) помињу се највише како врше заповести већих господара.

Жупиште, foveo, Grabe, Fallgrube.

Жупљанин, човек из жупе.

Жупјел, sulphur, Schwefel.

Забава, impedimentum, Hinderniss.

Забавити, imperdie, hindern: да ходе (трговци дубровачки) свободно, а нитко да им не забави ништа. Mon. serb. 53.; indignari, unwillig sein.

Забаштинитити се, прибавити баштину.

Забрало, propugnaculum, Schutzwer, Schanze.

Забрђе, transmontana regio, Gegend jenseits der Berge.

Забашити, negare, verneinen.

Забити, oblivisci, vergessen.

Забит, oblivio, Vergessen, Vergesslichkeit.

Забитљив, obliviosus, vergesslIch.

Забитан, oblivius, vergessend.

Забјегнути, deprare, verirren.

Забјел, silva septa, umzäumter Wald, управо само terminus, Gränzmark, па по том и оно што је међу њима.

Завезати, ligare, binden; obligara, verbinden.

Завида, invidia, Neid.

(Продужиће се.)

Књижевне белешке.

* Г. Никола Вукићевић, главни приправнички учитељ у Сомбору, јавља да је на место г. дра Ђорђа Натошевића примио издавање и уређивање „Школскога листа“, уз који ће уједно излазити месечни прилог под насловом „Пријатељ младежи.“ Пре-

поручујемо овај по нашу школу тако важан лист учешћу свију пријатеља народног напредовања у школи и просвети!

* У Карловцу излази нов забавно-поучни часопис „Карловачки Вјестник“, што га уређује Људ. Томшић, а издаје Драгутин Костинчер. Стоји на годину 6 фор.

* Од нове године престао је излазити „Гласоноша“, једини илустровани лист хрватски, што је досада у Бечу излазио под уредништвом А. Лукшића. Жалостан знак!

* Млади песник хрватски Јос. Евг. Томић написао је „Остоја“ изворну драму из домаће повјестнице, коју, као што „Босиљак“ примећује, вештаци хвале.

* Уредништво „Босиљка“ у 8. бр. о. г. наново позива читајуће обштинство, да се претплати на песме дра Наполеона Шпуна-Стрижића признавајући „с' њеким срамом“ да му је први позив на претплату на те песме врло слабог одзива нашао. Није богме ни у нас боље!

* У „Световиду“ јавља се претплатницима на драму „Србске Цвети“, да је први табак њезин већ у штампи. Ко се још жели уписати нека се одма пријави. Цена је за Аустрију 60 н. а. вредн.

* Г. Милош Милојевић књ. писар у апелационом суду јавља да ће до св. Тронце ове г. изаћи књига под насловом „Старина Србска или Историја Срба од најстаријих времена па до доласка у садашње земље“, коју је написао г. Платон Симоновић, бивши главни инспектор у Србији и руски статски саветник у пензији. Ово „сачињење“, као што издавалац вели, изнеће до 20 печатаних табака и стоји за Аустрију 1 фор. 30 н. а. вр. а за Србију и Турску 14 гр. чарш.

* Уредништво „Господарског листа“ од кога је г. Бог. Шулек одустао, поверио је управљајући одбор г. Драг. Ламблу, равнатељу господарско-шумарскога училишта у Крижевцу.

Гласник.

* На дан св. Саве прославише Матица србска и гимназија овдашња заједнички у гимназијској дворани успомену првог народног просветитеља. После свечане службе отишло се у гимназијску дворану, која је дупком пуна била, и ту је у присуству

преосв. г. епископа Платона и остале господе прво у име гимназије говорио г. професор Пуцибрк разложивши нарочито значење гимназије по народну образованост, и у колико који предмет, што се у гимназији предаје, доприноси томе њеном важном задатку. Затим су прочитана имена свију умрлих и живих приложника на фонд гимназијски. После тога говорио је у име Матице г. Гл. Гершић подужу беседу, у којој је вешто разложио у обштим потезима историју образованости хришћанске, затим показао положај и значај св. Саве у историји просветној народа србског. Тиме се завршила ова свечаност, пошто још гимназијска омладина отпева песму св. Саве.

* „Наше горе листу“ пише се из Пеште: „У Пешти давно већ осетише велику потребу, да се ђаци славенски на свеучилишту упознају, више пута се о том радило, како да се то изведе; али бијаше запрека, а осим тога бојеше се овдашња омладина, да јој се то неће дозволити, јер намјесничко вијеће недопусти пре двије године Словацима оваково друштво. Напослетку се хрватска и србска омладина одлучи, те се састане у дворани свеучилиштној под председништвом проф. слав. филологије г. Ференца, и закључи, да се друштво установи и то од младића Хрвата и Срба, слушатеља на том свеучилишту. Питање је било које име да се даде томе друштву. Срби рекоше „Преодница србске омладине“, ал’ Хрвати тому се противише захтјевајући, да се рекне: србско-хрветске. Истина Хрвата је мало, ал’ је ипак предлог Хрватске омладине примљен, те се ново друштво зове: „Преодница србск-хрватске омладине.“ У истој сједници одлуче, да се одма намјестничко вијеће умоли за дозволу. Сваки члан ће на годину плаћати само 1 фор., а досада зна се за 50-60 чланова. Касније ће приступити истоме друштву и Словаци и Русини; вијећало се и о томе, неби ли се ово друштво назвало: „југославенско“, — ал’ већина одустане с важних разлога. Мислимо свакако, да ће за који дан допуштење од намјес. вијећа стићи. Овако ће се жеља омладине славенске у Пешти најпосле, мислимо, испунити. Уздамо се, да неће уредништва славенских гласила оглувути према молби овога млађанога друштва, те ће по могућности притећи својим листовима у помоћ; јер што толики младићи дошавши у Пешту, као млохави Славени за кратко време и последње осећање за славенство изгубише, криво је то, што немају никакве свезе, која би их везала са домовином.“ Још нам

је сувише у памети најновији распад српског омладинског друштва и још смо сувише под утиском тога жалосног догађаја, те неможемо тако да се обрадујемо овоме новоме појаву славенске слоге, јер нам ово изгледа, као да је само могла слога међу славенском омладином оживити, пошто је лепа слога и заједница у српској омладини нестала; скупо је дакле купљена. Идемо да видимо!

* Пре неког времена умро је познати руски научењак Константин Ивановић Арсенијев у 76. години. Највише се бавио са статистиком и географиом, и беше у тим предметима учитељ садашњег руског цара.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

НАЧЕЛА ЧЕТОВАЊА, написао један Шпањолац, превео с' немачког Драгашевић, официр и професор. Стоји 8 гроша.

СРБСКИ ВОЈНИЦИ У ФРАНЦУСКОЈ ВОЈНИ, I. део. У Београду, у државној печатници 1865. Стоји 4 гроша.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ускоци, саобштио Чед. Мијатовић. — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. I. Путовање по зимној ноћи у тужан дворац. — Српске народне песме. (Из збирке Ђ. Рајковића). — Нешто о трагичном осећању. (Одломак из веће расправе). — Подлистак: Пабирци из књижевних старина србских. — Књижевне белешке. — Гласник. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 12. У НОВОМЕ САДУ 31. ЈАНУАРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције у XVI-ом и XVII-ом веку.

Саобштио Чед. Мијатовић.

(Продужење).

Осим што је република млетачка трпела велику штету с Ускока, осим што трговци не престајаше тужити се, још се султан и његов везир све више и више жесћише те најпосле рекоше, ако Млечићи не могу томе на пут да стану, они ће сами да узму ствар у своје руке. Млечићи непрестано гонише Ускоке а осим тога представљаше цару немачкоме како је против достојанства и против доброг гласа дома аустријског трпети у својој држави хајдуке и гусаре. Папа их помагаше на двору цареву које што се бојао да се не измете како рат међу хришћанима (јер је предвиђао да ће Млечићима најпосле досадити), које опет што Ускоци не држаше ни мало хатара трговцима из Анконе и из других места у Маркама и у Ромањи, те је тако трговина његових људи трпела велику штету а тиме и његова царина. И краљ шпански раздражио се био, јер му од Ускока патише Напуљци који су обично носили у Млетке вино, жито, бадем и другу купљу од вредности. Сви они држаше, да је недостојно, да дом аустријски неда него брани и заштићује хајдуке које цео свет у Европи и ван Европе држи за злочинце. Има још један узрок за што су папа и краљ од Шпаније толико желели да нестане Ускока гусара.

То је, што од како Млечићи троше своју снагу да њих сломе, на другој страни остављају море слободно те се гусари из Грчке и Берберске осилише, долазаше у време кад су трговци на односише велики плен и много робља, а од старина је био обичај да се Млечићи старају, да је пловитба с те стране слободна.

На двору се цареву показиваше да истински и са свом пресудношћу осуђују оно што се доле међу Ускоцима ради и одмах обећаше да ће гледати свим силама да уклоне неред и зло да залече. Него се опет могло опазити да се они покварени и подмићени министри у потаји радују невољи млетачкој а на сву прилику и уделу у плену ускочкоме.

Али опет у самој ствари послаше у Сењ комисаре и наложише им да доведу у ред ону војску од драговољаца или боље ону чету гусара. Комисари цареви најпре дадоше на раскршћу обесити неколицину и то баш оне, који су можда најмање криви били. Повратише затим неколике лађе и нешто купље од мање вредности. Капетану сењскоме издаде се заповест да не пушта Ускоке да одлазе којекуд, а ако ко преко заповести оде, тога више натраг да не прима. Ово учини те Ускоци остадоше неколико месеци на миру, а после ето их опет па још грђе и горе него икад пре, управо као да хтедоше да накнаде време што изгубише. Истина капетан сењски да покаже како врши царску заповест претвараше се као да строго заповеда те им по некад испред носа затвараше капије градске, па још и опали из топова (али наравно тако како не ће ни једнога окрвавити), а све то само да се види с млетачких острва како се у Сењу врши заповест царска, да оде глас флоти млетачкој и у саме Млетке. Преко ноћ пустиће он Ускоке унутра заједно с целим пленом од кога ће побољи део њему доћи, па их онда још и похвали и пусти кућама да се у кругу своје породице неколико дана одмарају, а после им опет ваља ићи да траже плена јер ће иначе скапати од глади. Требало им је јадницима засићавати и жеђ својих капетана и оних који су им старешине и сачувати себи за пријатеље неке министре цареве и ерцхерцегове (који су били без сваке сумње од оних људи, што поред све вере опет ни мало не маре за булу in Coena Domini ни за друге црквене казни). Тако је њима самим остајао врло мали део од плена, као што се лако може видети већ и по томе што вазда живе у беди и невољи. Нико још не зна да се ко између њих обогатио, него сам напротив чуо, да је један старац Ускок рекао, како је у своме животу имао удела у толико пленова, да би то у новцу израчунато изнело више од осамдесет хиљада талира, а опет умираше на просјачкој постељи. Често сам слушао да су оплењени трговци ишавши цару да се туже, видели у жена главних министара накит и друге скупоцене ствари, које су некад биле њихове па им Ускоци отели. Тако се Ускоци држаше поклонима па је узалуд било све што се против њих предузимаше. И кад се као хтело некоме да даде неко задовољење, то је било тек само да се тако чини а не од збиље.

На послетку они који бранише Ускоке наводише да је у природи ствари, да на крајини има злих и свакојаких људи, па како Сењ има да брани дугачку међу од Турака, то тамо што се збива не може се баш тако строго узимати ни казнити потпуном снагом правице, јер би се могли потрти људи, обрана земљи тамошњој. Наводише за пример Козаке који станују на неприступним острвима на Днестру, па у свези с Пољацима, Московима и Татарима ударају на мору и на суху на вароши и лађе Турске а не може им се ни на који начин досадити. Они потпадају у главноме под краља пољског, и овај им одређује хетмана; али кад му се из Цариграда или из татарског Перекопа потуже на непрекидне пожаре и пленење што их Козаци често чине око Монкастра и других молдавских места на мору, или где има турска војска или где држе своје велике тргове, то краљ пољски обично одговара да им не може ништа и само им даје лепе речи и наде“.*)

---

*) Овде Минућ наставља да прича о козацима. Вели да их има до 5000 људи за бој а већ су толико чувени да су јунаци и правични кад деле плен, да понеки пољски властелин мисли да је међу њима најбоља школа да му се синови изуче војничкоме реду.

„Него ма да царевци наведоше Козаке за пример и рекоше да је права невоља у местима на крајини трпети оваке људе и да им Ускоци бране важну страну, за који посао ниједна друга војска не подноси тако (особито како је земља кршевита): то опет обећаше да ће заповедити сењскоме капетану да казни оне, што ударају на млетачку земљу или насрћу на хришћане. Али капетан опет лепо им одговори да он не може извршити оваку заповест док се год војсци сењској не плати, јер се без плате војска не држи. Требало је за њу сваке године 20.000 дуката. Али нико не хте прионути да се нађе одклен би се ова малена сума узела. Него шта више кад ерцхерцог Карло, а после и син му Фердинандо, побуђени или интересом својих поданика или чашћу својега дома или по увиђењу своме, као кнежеви обдарени особитим врлинама, искаше у цара да не трпи толике иступе, него да пошље новце па тако да пресече Ускоцима сваки изговор; онда им одговорише, нека плате они сами јер су и онако месту најближи и нека уреде ствар како год знају најбоље. Они опет обојица рекоше да Сењ припада Угарској круни а не њима који и онако имају доста и довољно места других да бране од општега непријатеља. Све ово закасњиваше помоћ невољи, која се већ није могла са срамотом непризнавати, а којој опет навалице не хтедоше помоћи из разних узрока.

За све се то време Млечићи владаше стрпљиво одлучивши се да огледају најпре све друго пре него што већ дође невоља да се зарате, а рата су се клонили поглавито с три узрока: 1) увиђали су да би се све коло најпосле скрхало на невине поданике ерцхерцегове а знало се за цело да највише њих мрзе на оно што чине Ускоци; осим тога против Сења се не може ништа а да најпре сву беду рата не осете становници у Реци, Ловрани и Новоме, и други суседи који не беху ни криви ни дужни. 2) Што кад би Млечићи пошли водом на Сењ, одмах би се и Турци понудили да ударају са суха. А то није никако ишло у рачун републици, која није желела да отвори Турцима капију у Италију, нити да се пред Богом и људма огреши, светећи се за своју приватну увреду на рачун целоме Хришћанству. Био је још и трећи узрок који је тим јаче утицао на мудру властелу млетачку, што се ту из ближе тицало државнога интереса. Од последња рата с Турцима не остаде републици у Далмацији више него неколики приморски градови с нешто мало земље, а већ су опазили да се неверници мамљени лепотом и плодношћу земље настанише својим селима и кулама баш на доглед њиховим градовима; а то би узело њиховим људма слободу да раде земљу и иставило вароши непрекидној заседи и плеткама оног дивљачког народа који не поштује ни уговоре ни законе. То су биле побуде млетачкој стрпљивости. Желели су веома да се побије слобода ускочка, али опет да то не буде несрећом њихових људи. Чували су се добро да не прокрче пута свакојакој беди у Италији, нити се могоше лако одважити да баце на невине терет туђе кривице. Папе које знадоше за ову тајну похваљиваше веома сенат млетачки за оваку благост и мудрост и што он гледаше да утиша и умери бујност оних, којима је занат оружје, који већ по томе не могоше да се уздрже на миру подносећи толике увреде.

(Овде Минућ приповеда како је оно о чему ће доле да прича дошло као казан божја онима који су криви).

Хасан-паша босански достављаше на високу порту како цареви људи баш непрестано пате од оно мало хајдука. Још дометаше Хасан да је права срамота да тако силна царевина подноси тако што, па се затече да би он, кад би му се дала само власт не само сатрьо Ускоке, него би још раширио границу на целу Хрватску и на земље аустријскога дома до Сења па можда на даље и на више. Овај је паша и телом и душом био створен за рат; па како му није било доста оно части, до које се обичном срећом људском ретко долази а до које је он доспео скоро од ничега, то је мислио да у рату отвори себи пута и првоме достојанству у царевини. Он вршаше свој посао тако да му вероваше на порти, која је и онако кивна била на Ускоке, па сад још више раздражена непрестаним жалбама својих људи; а он описиваше тако грдно свирепости хајдука и невољу које допадају људи цареви кад се заробе у Ускока, да је од тада у Цариграду и у околини постала узречица „Не даоти Бог да допаднеш у сењанске руке,“ а тиме се као казиваше несрећа, од које већ горе не може бити.

Тако султан и његови везири послушаше Хасана и пустише га да огласи рат, који је трајао од 1692 до 1602 год., непрестано с неједнаком срећом, а то нам баш и даје да опазимо како нас сам Бог чува, „јер нехте да пусти да нас сатре непријатељ његова света имена, ма да у први мах изгледаше као да хоће да нас казни. Хасан освоји без велике муке Сисак и Бихаћ на Уни, градове таман згодне за његов посао. А и мислило се да се ова места не могу одржати угарском силом, која је јако ослабила. Јер се у овој краљевини напустило оружје, коњици и пешаци растурише се и одоше за други посао, а све што се мислило да има доста времена почем Турци ратују с Персијанцима. Али кад се отвори рат одмах се увиде од колике би то вредности било кад би се имала на руци изучена и вична војска. Јер очекивати помоћ од других владалаца европских и других власника који су мало подаље, заметно је и несигурно. Већ беше пуно страха да Хрватска и Угарска не падну сасвим Турцима у руке. Народ проклињаше Ускоке као узрок свој невољи и спремаше се већ на последње муке. Али кад већ не беше ни одкуда помоћи ни савета Хришћанима, онда им поможе милост божја која показа да може и с мало војске победити као и с много. Оне друге године што дође, Хасан се упути веселом војском својом Сиску, и већ је прешао био Купу у намери да се низ реку спусти доле те да овим путем освоји Сењ и растури Ускоке, кад га упазише неколике коњаничке чете, што у свези са суседном војском цара немачкога пажаше на покретања непријатељска. Био им је још посао да узнемиравају непријатеља, да му пресецају довоз хране, а не баш да се с њиме озбиљски сударају јер их и није било свега више од 5000 а Турака до 40 хиљада. Кад се онако из небуха суочише с Турцима на Купи а то их обузе неки чудесан пламен који се доиста може узети као право чудо с неба. Јер у место на први глас: Ето Турака! да Хришћани помисле како да бегају — само на једну реч капетанову (мисли се да је то био Андрија Ауспергер бан славонски) да је добро да се одмах сударе с онима што су већ преко моста прешли и да би требало једном славно победити, а то се повика са свију страна да се ваља сударити с Турцима, па онда се тако силно окренуше Турцима да се ови запрепастише те не избацивши ни једне пушке окренуше леђа. Вода се баш излила била те се није могла нигде прегазити а опет мост беше тако узацак да је могло само по два коњаника упоредо јахати па кад рањен коњ један на сред моста клону, онда се закрчи пут свима осталима, јер у забуни никоме не падаше на ум да отури коња у воду. Хришћани ораберни грунуше сабљом у руци а Турци поскакаше у воду. Па како је вода била велика, обала висока, забуна голема, а десница божја противна неверницима, то их се мало спасло. Мало их је умрло од рана кад их сравнимо с онима што се потопише. Коњи и сав пртљаг пропаде. Ту погибе и Хасан и брат му.

Мало за тим Хришћани охрабрени ударише и узеше Сисак и отворише себи боље изгледе у овоме рату, који је за ово десет година донео чудновате ствари, али све тако да већ нико није могао а да не опази јасно да Бог Хришћане неда. (За овим Минућ говори како су Хришћани били слаби и подељени а Турци сложни и јаки, и како су хришћанске вође имали жалостних недостатака. „Додајте овде још непрекидну неслогу, у стану непрекидне плетке и „проклету неверност јеретика.“ итд. „Тако је гроф Карло Мансфелд, који је био царев генерал при опсади Грана, имао пуно право што једном рече Давиду Унгалоту председнику војена савета (кога бих ја с чашћу овде споменуо да му јерес није име обесчастила) да баш подједнако мрзи јеретике и Турке, с тога нека добро пази да се позније не покаје.“)

Него како ће други о свему овоме писати, нама је доста што сам само означио почетак овога рата с Турцима и што сам показао, да су томе главни повод били Ускоци, (који су се овим ратом још већма помамили и још већу мржњу Млетачку на себе навукли) да је њиховом кривицом Хришћанство дошло у погибију.

(Пр дужиће се).

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајиће.

(Продужење.)

I.

Путовање по зимној ноћи у тужан дворац.

Ал кад већ нико не зна, а оно бар да зна куварица, без чијег знања и дозволења није се досад ни једном пилету шија завртала. Шта да ради дакле него да узме на среду Јована, старог слугу с великим брковима. Пита га, запиткује га, ал он се укочио па да би речи. Неблагодарно створење заборавило је на добре залогаје, што су му се остављали и на друге пажње, које су му се указивале. На свако ће питање да одговори озбиљним лицем што љубопитство тек већма узбуђује:

— Не ваља свашта знати, јер ће од тог глава брзо да оседи.

На те би речи куварица пукла од једа и сигурно би се и посвађала с Јованом, који је иначе достојан сваке љубави, да се није помолио стари господин, журећи да се што брже ради.

— А за што да се брза, ако смем питати, господине? — рећи ће куварица.

— Дознаћете!

— Господин је као и слуга му, — замумла куварица и оде у кујну, да своју јарост излије по леђима слушкиња, да чорбу пресоли и да истера хртове, који су се око огњишта тако лепо одмарали.

Ал љубопитство није тако неснажан демон, који се даје на брзу руку савладати. Ако не може што да дозна, а оно бар наслути или измисли. И куварица се за време ручка (кад је обично с Јованом слатко ћеретала) примакла том категоричном човеку, који се као да радовао што може мало куварицу намучити.

— Дознала сам већ све! — зашапута куварица.

— Не би реко!

— Господин нам се жени и узима ону своју рођаку, којој гдекоји пут одлази.

Веран слуга с претњом на лицу погледа брбљаву жену, и кад је спустила очи, строгим гласом рече:

— Штета је таке будаласте ствари измишљавати, куварице!

— Тако продајем као што сам чула!

— Знам да сте чули, а знам и од кога сте чули: од страха, који вам је у уво шапнуо да долази у кућу госпа, којој лепо треба предати све кључеве.

Јован као да је у нишан погодио, јер се куварица застиде, а он се даде у мисли, стане главом махати и премишљати хоће л' да говори или не, да му не би оговарали господара, који никако не може да заборави своју жену. За тим се врнуо у она времена када је то добро створење још на свету било. На пољу је мутно време било: магла је застрла небо, а снег земљу; сивасти зрак чинио се да је тако тежак као да је растопљено олово; око стреје поватале се ледене клице; била је то тужна, досадна зимна слика целе природе. Тако је време најудесније да узбуди успомене, да поверење пробуди и да са тајне скине прекривала.

— Већ видим да морам говорити! рекне Јован машући још једнако главом.

На те речи куварица скочи с места, потрчи ормaну, извади тањир с тестом и осмејкујући се примети да је то управо за њ оставила на страну.

— Хвала лепо, не једе ми се, — хоћу да говорим.

— Дед', почните, та знате да вас тако радо слушам.

— Дакле пре једно петнаест година када сте и ви млађи били и кад вас је цео свет Жужиком звао....

— А не Жужетином као сад, — продужи растужена куварица.

— У то време често нам је долазио високи, широких плећа, кукаста носа а црне масти човек. Опомињете л' се на њ?

— Како да се не опоменем! То је био брат нашег господина — Владислав Сентелекија.

— Погодисте, ма да не би никако чудо било да га се и не опоменусте, кад су толики долазили у кућу. Хеј, ал се то живело онда! Наш господин возао се на четири лепа коња; ја сам на боку седео, с доламом преко рамена; на глави ми је био калпак од међедовине с белим перјем; одмах је сваки познао, да сам војник био, и то хусар.... Баш сам онда дошао кући из војничке службе....

— Хеј, како сте весело момче били тада! Опомињем се као данас ... ја сам била служавка госпођина, па знате ли како ме уштинусте за образ?

— То је онда било; а сада ћу да говорим о нечем другом. Ако се опомињете Владислава Сентелекије, то ћете ваља да и то знати да се једном при избору жупаниских чиновника посвађао са нашим господином и да од то доба никад не дође више у Сентелек. Наш је господин увек на либералној странци био, (сад би вам требао да протумачим шта та реч значи, а на то баш у овај мах немам времена) а господинов брат пристао је уз црне перјанике, које ми не држасмо са свим за добре људе. Можда смо и право имали. По себи се разуме да смо ми увек били победитељи. Господин Владислав захвали на великом бележништву, остави жупанију, што му је жена — кћи неког немачког имена барона — волела седети у Пешти или у Бечу, где су после господски живели. Још и слуге су им носили фракове на сребрна дугмета с грбовима и од црвене кадиве чакшире. Господа, која су нам долазила, често би напомињала да господин Владислав тражи велике службе и крстове, ма да би се задовољити могао с крстом својим — са женом својом. Доста то да је господин Владислав, кад му оно жена од суве болести умре, приметио да му је већи дуг од имања. У жељи да накнади велики губитак постаде великим подузетником. Подигао је творнице, сазидао је зграде за пециво ракије и није хтео да слуша кад му се говорило да тако што само Чивути разумеју и да ће зло проћи. Пропаде и кад је умрьо лепо добро прође као дим из луле. Но куварице, рано, би л' могли оно друго погодити?

— Богме, не.

— Тај наш господин Владислав остави иза себе малу кћер, коју су одранили у богатству и раскошу, а коју су тако размазили као да је царева кћи. А шта је наследила? Сиротињу и да од туђе милости живи. Сада је већ подруг године одкако је у Бечу код неке тетке своје, која је велика тврдица и сигурно да је и кињи. То је дочуо наш добри господин и сада?

— Хоће да је прими к себи.

— Тако је, куварице, дико. Погодисте као да сте у боб врачали!

— Кад долази?

— Данас или сутра. Стари је господин једва чека. Увек се радује веселим писмима јој и често ће да рекне: да грдне штете да су од ње направили швабицу. И јуче при легању напомену: да ће том девојчету бити у место отца прави отац и да ће двогубом љубављу накнадити што је према родитељима чинити пропустио.

— Једва чекам, да је видим. Колико јој је година?

— Петнаест.

— Да л' је лепа?

— Чујем, да је малена, али да је лепа, као колибра.

— А име јој је?

— Олга Сентелекина.

II.

Нов гост, који доноси весеље у тужан дворац

Кочије уђоше кроз капију с грбовима, а са дрва и с врха крова полетеше вране деруђи се: кар, кар, кар! — Што су карале?

Да л' су карале кога што су тако касно из слатког сна пробуђене, ил' су карали што то младо, весело девојче долази у тако тужно место?

Путници несу баш велику бригу водили о том карању, што се као каква злогучна вика почела губити у даљини; шта више мало створење у кочијама тапшало је рукама и лупало ногама.

— Ах, Марион! само кад стигосмо.

— Томе се радујем, ал много мање томе што ћете у вашој непажњи полупати све кутије, у којима су ми огледала и накити за главу. Седите с миром и бар у овом тренутку немојте бити тако детињасти. Приберите се, јер старој се господи допада кад је ко озбиљан.

- Ја, драга Марион, не ћу да будем друкчија, него што сам: весела, несташна, ал' и добра срца девојка. Тако је то, да! Смејући се загрлиће свог стрику.

— Ви ћете увек дете бити. А само да знате у колико сте лепша, кад сте озбиљна.

— Драга Марион, не трошите речи нити мога стрпења. Ви друго и не знате, него да ми пребацујете и преговарате. Зар да ми уз таку победну песму буде свечан улазак у сентелечки дворац!? Престаните већ једном непрекидно ме корети, бар данас, — молим вас успоменом поручика Соненшајна, који би, да живи, досад за цело ђенерал био, — и ја вам обећавам да ћу сутра опет послушна и стрпљива бити.

У том тренутку стадоше кочије. Јован притрчи да отвори врата а куварица са свећом у руци полети преко степена да види тако жељно очекиване госте.

Олга, ма да је читаву ограду око себе имала од заогртача, великих марама и кутија, на једанпут искочи из кочија, нестарајући се што је и неколико кутија за њом потрчало и што је и госпођица Марион упрепашћено повикала:

— Ветрењасто створење, још ће ми разбити огледало и покрхати све наките за главу.

Ал те речи није нико чује, јер то мало ваздушно створење смејући се претрчало је преко степена, и тим трчањем не даде времена куварици да је у руку пољуби и добродошлицом поздрави, него се на једанпут створи на прагу трема, где у мало што не изби из руке стричеве свећу кад га стаде љубити.

— Само кад дође, слатко дете моје! Је л' да си озебла? Све сам се бојао да вас какво хрђаво време не нађе на путу. Хвала Богу, што се није тако десило! Само кад си ту! Већ те два дана чекам. Дедер да те видим!

— Кад у собу уђемо, слатки стрико! Сада сам тако замотана као каква мисирска мумија. Не могу ни да вас поштено загрлим. Хајд' то ћемо оставити кад унутра уђемо. Ова Марион навешала је на мене Бог ти сам зна шта. Да, збиља, ваља ми да претставим и госпођицу Марион. Ал гле, та она се тек сада помаља из кочија. Тако јој треба. Ко другом јаму копа, сам у њу пада. Хтеде ме затрпати, а сад се ето сама затрпала да не може на поље.

Младо девојче тако је слатко ћеретало да је из очију господина Жигмунда на једанпут нестало сузе, коју је почело натеривати тужно сећање. Стари господин — са свећом у руци — готово је непомично стајао смешећи се на своју малу синовицу. Већ од више година како се није тако радовао. Како му је мило било слушати тај весео говор, на који пре тога за цело не би ништа друго одговорио до тога: „нека говори, кад је дете, па још женско!“

(Продужиће се).

Нешто о трагичном осећању.

(Одломак из веће расправе.)

(Продужење).

Сад можемо у кратко само споменути оно што је још иза тога, што већ приноведисмо, дошло, јер већ из свега се види, да је морало у томе због зликовачке плетке тако разореном брачном одношају до страшне катастрофе доћи. Отело је једнако све дубље загризао у удицу, којом га је осветљиви зликовац уватио био. Сад му је већ укоренила се била она страшна мисао, да та жена која је могла љубљеног оца преварити, може још лакше њега, странца и црнца; сва она горчина, што му се са патње и невоље, са друштвене и племенске неједнакости и презора у срцу накупила била, та му се сад по срцу разлила и тровала сва лепша, сретнија осећања. Љубомора је коров, који и у најмршавијој и најнеплоднијој земљи израсте, а не би овде у тако плодовитом, тако згодно скројеном земљишту, као што је унутрашњост црнчева, она смеса разних немилих, тегобних осећања и горких искуства, што он једном речи, „каосом“ зове. Сав му се тај каос у срцу пробудио, а сумња је као оне животиње, што где се једном запате у неброј се множе. Па ето му сад Јаго, све под вештом, страшно вештом образином пријатељ каже, да је канда у Касија видео онај рубац, што је Дездемони Отело дао, можда се и вара, ал' му се тако учинило. Требали више већ разним сумњама отрованом срцу Отеловом? Нема он сад кад да испита, како се тај рубац изгубио, је ли га баш Дездемона дала Касију; нема он зато ни стрпљивости ни мирног, ладнога суда, у срцу му је већ клица моралног разора и пада. Отело у узбуњеној, страшћу помраченој свести својој држи, да је тиме већ Дездемонина кривица јасно доказана; а Јаго се већ побринуо, да Касија уклони с' пута, како му неће моћи већ скоро довршен ђаволски посао покварити. Отело у заносу своме страсном, подпуно уверен о кривици своје жене, држећи да је „казнећи судија њене срамоте и лекар њене части“ умртви ту невину жртву свога страснога заноса, изазваног и подраженог Јаговом врашком плетком, а богме и њеном собственом неуком скоро детињском природом, која се није знала наћи у неприлици тој, што је снашла, него се својом невином забуном још више уваљивала у зло. Отело се после увери, да није крива била, па онда сам себе убије. Тако се завршила та трагична историја.

Кад дакле сад ближе загледамо ту приповест шта налазимо у њојзи?

Налазимо пре свега да су главне трагичне особе те приповести, Отело и Дездемона, да су криве. Отело је крив, што је тако лакоумно, тако напрасито судио о целој ствари, што није хтео ништа ближе да испита, него тако без расудка поверовао обешењаку, који му је лажне и потворљиве гласове доносио, што му је дакле у обште напрасита и заносна страст ућуткала разум и помрачила свест. Дездемона је опет крива што није пијетет и љубав према родитељу знала у склад довести са љубави према svеренику своме, него је једно осећање сувише превагнуло на рачун другога толико исто природног и оправданог, а то је већ ремет моралне равнотеже, који се свети и казни. Али загледајмо ближе мало и ту њиову кривицу, — зар није сасвим на људској природи тако основана? Зар не би сви ми тако погрешили у тим околностима и са тим створом?

Који би човек те природе и вреле крви, као Отело, са том живом фантазијом и тим од малена усађеним веровањем у којекакве чини и чаролије, па надаље са том животном историјом и тим поштењем које незна за претворност и плетку, па онда још томе већ у старијим годинама и црн, што би већ по себи довољно било да подрани сумњу о правој и постојаној љубави оног младог, дивног створења, — који би човек ту другчије могао радити? па онда још она последња реч увређеног оца, да може и мужа преварити, кад је преварила њега, која Отелу никад није из памети изашла, па најпосле она страшна, врашка вештина препреденог плеткаша! Зар није ту морао погрешити? И да није погрешио, неби био тај Отело!

Па онда Дездемона таква, као што је нацртана; то невино, скромно девојче, што је више у кући, око кућевног посла. него у великом свету, у друштвима и међу удварачима одрасло, што је по природи тако скромно, тако недужно и мирно, да „при сваком покрету своје душе поцрвени,“ у које нема оне досетљивости и препреденог оштроумља женског, ал' има онога, што правој женској једино доликује, има срца непокквареног и чистог без икакве злоће и лукавштине, зато и јесте тако као и дете, што незна ни ману ни врлину скрити, што се каже онакво, какво је. Девојче са том природом није могло никад заволети оне улицкане господичиће и мекушце млетачке, што око ње облетаху, њој се допала мушка снага, раброст и природна врлина у црнцу Отелу и само је женска са тако чистом, непокквареном женском природом могла заљубити се страсно у тога човека, тако пуна снаге и врлине мушке, који јој је приповедио целу своју чудну историју, те га је сажалила и — заволела. А је ли се могла надати, да ће јој отац, млетачки сенатор и племић, икад пристати на брак са тим дошљаком и по роду нижим човеком? Је ли дакле чудо, што је потајно венчала се с' њиме? А кад је то учинила онда је онај други корак само био природна последица тога првог. И она је дакле погрешила али јој је погрешка таква, као што би је свако девојче са њеним створом и у њеним околностима учинило.

Кривица је дакле њиова сасвим основана на природи људској и ми је по нашем људскоме мерилу правдамо, те зато баш и тим већма сажаљевамо те људе, што морадоше тако погрешити, те их то зло снађе. Али сажалевајући њи и сами се за себе страшимо, јер гледајући њиову судбу гледамо судбу обштечовечанску; поглед нам сврне у собствено срце наше, сагледамо му у дубљине те видимо све клице, сво демонско семе, што је у њему, видимо понор, уз који увек идемо. Дакле сажалевајући те трагичне јунаке сажаљевамо управо сами себе. „Дакле само оно сажалење, што пониче из страха од равне судбине и само онај страх, што долази од сажалења са себи равнима“ вели Цимерман.

Да би се то пак постигло, да би ми могли збиља страшити се за себе, што би и нас тако зло могло снаћи, и да би могли његову кривицу мерити по нашем обштем људском мерилу, нужно је, да јунак трагичан није ни гори, него што човек уобште може бити, ал је с друге стране тако исто нужно, да није ни подпуно чист и невин, дакле ни бољи, него уобште људи што су, него мора бити крив, то смо већ горе разложили. Јер јунак, који је сушти ђаво, без искре људске природе, који је страшило, тај никако не може побудити трагично сажалење, јер не видимо, да би и нас могло његово зло снаћи, пошто не осећамо, да у обште човек може такав бити, такав јунак није дакле никако ни трагичан, нити трагедија са таквим јунаком заслужује то име, као што је н. пр. Шилеров Франц Мор у „Разбојницима“, или Корнељова „Клеопатра“, и т. д. Такав јунак побуђује трепет и гнушење, а никако горње трагичне афекте. Али тако је исто и мученишто искључено, јер смо већ и горе казали, да је трагична кривица главни трагичан моменат, дакле никако не може јунак подпуно чист и невин бити, јер онда неби могли само сажаљевати га и страшити се за нас, него онда би се морали згрозити и очајавати о судбини људској, где може ко и сасвим недужно пасти у патњу и зло, и то би негодовање и грожење премашило сва друга осећања; тако н. пр. судбина Офелије у Хамлету, Текле и Макса у Шилеровом Валенстајну и т. д. то све нису предмети за трагедију и трагичан учинак, и могу тек само поднети као стафажа, као колоратура поред главног трагичног јунака, и главне трагичне радње; са Дездемоном као што смо баш горе видили и са Јулиом друкчије стојимо, у њих има кривице, дакле има трагичног момента, и оне су свакојако трагичне јунакиње. Да у кратко дакле сад поновимо, што из свега тога произлази, а то је: да се за трагичног јунака не може узети ни подпуно хрђав, нагрдан, ни подпуно чист и добар карактер, него карактер, који је племенита створа, и снажне силовите природе, али има уједно баш по тој природи својој и ману, кривицу на себи, а то ће рећи с' једном речи, карактер *узвишен*; и збиља је у том естетичном појму *узвишеног* подпуно обележен карактер трагичног јунака, какав треба да је, у њему су сви поједини значајни моменти уједно означени, а то ћемо видити, кад мало тек додирнемо, шта је то узвишено, јер на подпуно теоречитно изведење тога појма овде не можемо ни помишљати, познавање његово се овде мора већ предпоставити.

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Драго камење.

(Продужење).

Одкуд' дакле та разлика међу браћом, кад су у ствари једно исто? Зар природа воли камење у једној земљи, или пределу, него то исто камење у другој каквој земљи или пределу? Зар је с камењем што и са животињама, које су такође другчије на северу а другчије на југу; другчије у приснежју а опет другчије у приморју? Не! дијаманти н. пр. из Голконде таки су исти као и они из Урала или Бразилије; Смарагди из Перу'а исти су као они с Црвеног мора; Аметисти из Цеилона нису ништа лепши од ови с Урала итд Видимо дакле, да није разлика у пределу у коме се драго камење налази, него у нечем другом.

Разлика је та отуд, што је један драги камен у срећнијим околностима постао (кристализовао) него други. А како постаје драго камење? Да ли као животиња, која се из јајета излеже, или као очињак који из семења изникне? Не? Оно постаје као зид, што се зида. Најпре постане н. пр. коцка, на ту коцку наслажу се мало по мало друге коцке те тако она прва нарасти. и буде велика коцка или коцкаст кристал.*) Нађе ли се пак за време слагања, постајања, кристализовања једног камена, друго какво тело на близу, то ће се и оно сложити, помешати с њим, те тако камен неће бити чист, но помешан с нечим другим. Та знамо ми то добро! Ено да запитамо само соларе, па би видели, како се они на нас туже, да смо закерала, да тражимо леп камен соли ко коцка, па још мора бити чист, бео — е богме ако је црн, губи цену! И као што се онај камен соли помешао за време свог постајања с другим телима те постао црн, тако се исто и драго камење помеша, те добије боју, која наравно драги камен у ствари ништа не мења, (као што и бојадисано црвено јаје није ништа друго до јаје тек црвено бојадисано), него му само цену диже.

Драго камење мора дакле бити с мање више правилним равнинама окружено, и бојадисано ако ће да га високо ценимо и скупо плаћамо. А чим се бојадише драго камење? Бојадише се гвожђем, манганом, хромом и никлом, и кад би ми у добар час умели с поменутим телима драго камење онако дивно као природа бојадисати, то би онда могли и онај драги камен, кога је природа као маћија тавнијим рувом обдарила, бојадисати и онако исто скупоценим учинити као и друго од ње саме бојадисано драго камење; али је то онај враг у торби, што се до сад још у тој мајсторији не разумемо. А ако ко пита: зашто природа није сваки драги камен једнако бојадисала, онда ћу га упитати: зашто једна иста мати није све црнооке родила, него ту има и плави и смеђи, а можда и још другчији лепотица?!

Знам, да ће овде млоги помислити: но то је баш лудорија, сад због ти маленкости правити толике разлике! Бре само да је мени какав повелики камен драги, па ма он баш не био с хромом, или гвожђем и шта ти ја тамо знам бојадисан! Е то је истина; али реците шта би било да је сваки драги камен од природе по ивискивању нашег укуса створен? Било би као и с нашом сојком или пупавцем, који су такође лепи и радо их гледамо, али тек зато опет волимо папагаја из туђине. Бадава! Таки смо ми људи, само што је необично, редко, туђе — то је добро, то је ваљано! Али опет с друге стране ни онога човека нерадо гледимо, који је на се пометао све до ноктију прстење с разним драгим камењем, и таком би се нашли принуђени препоручити још један камен, кога су Грци Софронистером, т. ј. обавештачем звали, кога је на жалост нестало, но начин како се он употребљавао може се и с обичним каменом с успехом покушати. Приповеда се т. ј, како је Херкул хтео Амфитриона да убије, а богиња Атина лупи га у главу са знаменитим комадом Софронистера, те се тако Херкул обавести и нађе за добро оканути се ћорава посла. Као што реко дао би се и данас Софронистер згодно употребити.

---

*) Кристал је сваки камен који је окружен са мање више правилним равнинама.

Што се хемијског састава драгог камена тиче, и ту смо подалеко поступили. Знамо ми на длаку из чега је састављен који год драги камен; али при свем том, ма да имамо све саставне делове његове, ми га до данас још нисмо у стању склопити. А то је тако исто, као кад би ко невешту човеку дао платно, боју и кичицу, те му заповедио, да што наслика — е, тај сирома ма да зна, да му за сликање ништа друго не треба, опет, неће моћи ни започети какву слику, а то с тога, што незна, није вешт томе послу. Није се дакле ни вештак нашао ни родио који би из материјала, о коме је подпуно уверен да се само из њега овај или онај драги камен састоји, тај драги камен направио. Ево нешто примера ради: Ми знамо, да се обична иловача, од које ми правимо лонце и шерпење, састоји из две земље, шљуникове земље и праве иловаче. Кад чиста шљуникова земља сама за себе кристализује даје нам горски кристал; и кристализована иловача даје нам сафир, рубин или корунад. Па ипак, ма да то знамо, и ма да знамо обе ове земље сваку за се чисту од лончарске иловаче добити, опет не можемо ни горског кристала ни сафира, рубина или корунда направити, јер се још нисмо довили тој мајсторији, да ове земље нагонимо, да кристализују, т. ј. да постану драго камење. Па тако је исто и с дијамантом! Поуздано знамо, да је он састављен из чистог угљена, знамо, да у сваком угљену можемо наћи материјала за њега — али се не нађе до данас код све муке човек, који би натерао углен да кристализује т. ј. да постане дијамантом!

(Продужиће се)

Српска беседа у Пешти 12. јануара.

Допустите ми, драги уредниче, да вам коју пробеседим о беседи српској у Пешти. Ја сам човек, што но реч, са села, дошао сам у велику варош и то управо зарад српске беседе, па тако никако не могу да се курталишем жеље да о њој коју не проговорим као Србин, који је први пут у свом животу на беседи српској усред Мађарорсага. Истина, да се немате млогоме надати од мене (то не говорим тек из скромности) ал толико ћете ипак у пробиту бити што са мном не ћете тражити Маркове конаке као с млогим вашим дописницима. Ако вам је дакле по вољи, а ви хајд'те самном у грађанско стрелиште. Дворана је лепа, велика, укусно накићена и дивно осветљена. У зачељу јој је узвишено место с којег ће се да говори, свира и пева. Дворана је пуна света, све по избор лепши од лепшега; једва га се можеш нагледати. Гледаш га, и гледаш, па на једанпут осетиш, како ти се срце топи (верујте да то није тек фраза) од тих силних, ватрених зракова из црних, плавих, граорастих и шта ти ја још знам каквих очију. Хеј, ви очи живе, млого сте ви криве! Да вас није било, не би карао био краљ Матија Петра Дојчина, вараднинског бана, што је попио сто дуката, врана коња, и златан буздован, па све за један дан; не би остављао коњ јунака на злу месту на Косову, па не би ни царство српско на Косову пропало. Јест, да, ал да није пропало, како би могла омладина српска на српској беседи певати песму: „Где станак мој?“ Како би могао „Србин јунак и до века“ тражити песмом станка свога?! Но, гле, мене! треба да говорим о беседи, а отишао сам на Косово. Немојте, молим вас, да ми за то како замерите, та већ и по томе можете познати, да сам прави потомак Душанов, који једнако о царству српском сања, па ми тако можете лепо мало и кроз прсте погледати, а ја вам обећавам да не ћу лупати као путо о лотру, него да ћу само о беседи говорити!

Хајдмо дакле, или боље рећи, слушајмо свирку вита узраста, а још дичнијег погледа девојке, госпођице Тине Коншорове. Свира, из „Лучије“ арију кад оно Едгар проклиње Лучију што за другог полази и то тако вешто, тако јасно, да ти се све чини као да чујеш ту страшну клетву. Тапшање и венац с народним тракама казивали су да је публику свирка јој на сву меру задовољила.

Тек што се узвик „живила“ и тапшање мало поуталожило, изађе мала Милица Милетића, дете од шест година, и стаде говорити лепо, смело народну песму: „Смрт мајке Југовића.“ Шта да вам кажем? Слушаш, слушаш, а никако да верујеш да је тако мало дете у стању тако просто и лепо казивати тугу, јад и чемер српске мајке. „Благо мајци, која те родила!“ заори се са свију страна, а ја додајем: Живила на дику и понос рода српског, као и дични бабо ти!

Још су нам у ушима зујале увек јачим и јачим нагласком казиване речи мале говорнице:

И ту мајка тврда срца била,
Да од ока сузе не пустила!“ а указа се хитролака греда, а мила, жива погледа девојка, госпођица Мицика Дукина. Седе за клавир и стаде из њега мамити гласе који ти срце у грудима раздрагавају. Свирала је три комада: „Пламен-варалицу“ од Придана, мађарску рапсодију од Листа и неколико народних песама с варијацијама од Корнела Станковића. У сва ова три комада показала је ретку, вештачку технику, добро схваћање, а у српским народним песмама још посебице да зна и српски осећати. Бурно плескање, китњаст венац с народним тракама и одушевљени узвици „живила“ казивали су како је публику лепа свирка јој очарала.

„Кад све буде у покоју“, секстет од Е. Стојановића, отпеван је, и то двапут, и као што ми се чинило на задовољство публике. Ја не могох од те песме ништа разабрати од пређашње свирке, која ми се још једнако по срцу и по души разлегала, и која се тек уталожила, кад поче Стеван Малешевић „Мученицу“ од Ђ. Јакшића декламовати. Говорник је доказао да је вештак. И схватање и говор и ударање гласом где треба и кретање: све је казивало да је са свим дорастао послу чега се био прихватио. Грдна штета само што је изабрао „Мученицу.“ Таке подуже песме, ма још тако добре биле, нису за декламовање.

Море и говорника, а још више публику, која им једва чека краја, а тиме се квари уживање, које иначе треба да у декламацијама налазимо.

Иза тога одсвира А. Николић, професор на пештанској конзерваторији, на флаути фантазију од Брикчијалдије тако вешто тако лако а чисто тај са варијација тежак комад да је публику са свим занела вештачка му свирка те пљескању не би краја.

На послетку одпева још хор од Даворина Јенка на ноте стављену песму „Што ћутиш србине витешки“ тако добро, да је на бурно захтевање публике још једном отпевати морао.

И тиме се заврши први део беседе, а настане други — игранка. Прва је игра била коло, које се тако добро и одушевљено одиграло да ти је долазило као да си гдегод усред равне Бачке. У коло се прва ухватила млада кнегиница Јелена Карађорђева и тако га је лепо играла да је милина било гледати је. За колом су игране и друге игре све до пет сати у јутру. Друштво је весело било. Млогих је лепих здравица пало. Тако се наздрављало српском народу, браћи словенској, Мађарима, Романима, и млогим другима. Најзнаменитију и најдужу наздравицу је напио трибунусилебис доње куће познати велеречити говорник Јован Бесе у слогу и међусобну љубав Срба и Мађара.

На беседи је било млого одабраних гостију, и то од српских посланика: Стеван Брановачки, Ђорђе Стратимировић, барон Фёдор Николић, Александар пл. Николић рудњански, Светозар Милутиновић, и Јован Дамаскин; од Романа: Антоније Ђура, и Шандор Мочоњија, Жигмунд Поповић и Јоанеску, а од мађарских посланика: Карло Ач, Јован Бесе, гроф Ђула Андрашија, Коломан Тиса, кнез Ђула Одескалки, граф Бела Сечењи, барон Фрицика Подманицки. Лауш Тиса. Владислав Бевереди, Срећко Цорда, Ђура Комаромија, Дарије Смречани, Лука Војнић, Јован Ронаји, Јован Куба, Владислав Ковач, Имра Жарнаји, Ласло Бесермењија и Паво Кубица. А било је и других знаменитијих гостију као: кнез Александар Карађорђевић са кнегињом Персидом, кнез Вреде, списатељ и већник наместништва и знаменити родољуб словачки Францисција, уредник „Пешт. буд. вједомости“ Ференчик, већник при наместништву др. Тодор Мандић и професор словенске литературе на свеучилишту Јосиф Ференц и млоги други.

Од овог лепог, и као што чух досад најсјајнијег српског весеља у Пешти, имаће и српско народно позориште лепу помоћ. Како се говорило пало је чистог прихода до 500 фр. а. вр. а било је и знатнијих добровољних прилога. Тако су дали или послали за улазнице: кнез српски Михаило Обреновић 10 дуката, кнез Александар Карађорђевић 10 дуката, кнегиња Персида Карађорђевића 50 фр., патријарх Самуило Маширевић 50 фр., владика будимски Арсеније Стојковић 20 фр., познати србољуб Венијамин Калајија 25 фр. а. вр.

И тако као што видите дођосмо до новаца. Ја држим да ће најбоље бити ако при њима останемо. И тако остајте ми здрави, драги уредниче, па ако ће вам бити по вољи, а ја ћу се по каткад пријављивати докле у вароши великог Мађарорсага проводио будем дане.*)

—ц—

Књижевне белешке.

* „Змај“, лист за шалу и сатиру у Пешти, излази од нове године двапут на месец на табаку и на много финијем папиру него досад. Цена му је на годину 4, а на по године 2 фр. а. вр.

* Мађарске новине „Szegedi Híradó“ донеле су у врло добром преводу Лазе Костића приповетку „Махарацу“ која је у „Даници“ од г. 1862. печатана. Преводилац **Јосим Соколовић** заслужује признавање што се труди да са мађарским светом упозна нашу књижевност.

* „**Slavische Blätter**,“ што их у Бечу издаје и уређује **Абел Лукшић**, излазе од нове године двапут на месец. Цена им је на годину 6. фр. а. вр.

* Сомборском дописнику „Србобрановом“ (бр. 12. у подлистку.)

У вашем допису „о србском народном позоришту“ држасте да неће бити згорег онако тек мимогред казати публици, како дописници у „Матици“ потежу Аристотела, а нису га ни у руку имали а још мање читали, као и ви. Досад у „Матици“ није нико Аристотела наводио осим мене, зато сам морао вашу пиљарску примедбу на себе примити. Верујте да ми није стало до тога да вас уверим, да нисам Аристотела тек онако на сумце наводио, него сам само рад да тим поводом кажем, да би ваљало да и у нас у књижевним пословима једном престане та пиљарска насртљивост и тај безсавесни несташлук, који је без доказа и расудка готов часком тек насрнути и окаљати, држећи да је то најбољи начин, да и другога у своје прљаво, шарлатанско коло увуче а и да своме умноме продукту нешто занимљивости и пикантерије даде.

---

*) Не ће нам бити криво ако реч уздржите. У.

А зацело је то пиљарски посао и безсавесни несташлук кад ви са најгрубијим кинизмом тек онако мимоодом у парентези оћете човеку да пришијете орден шарлатанске легије, у коју се сами бројите, кад признајете да Аристотела нисте никада ни у рукама имали, ма да га наводите, а доказујете и тиме, што наводите писце, којима ни имена незнате, као н. пр. „Хо*ф*гарта“ (у место: Хогарт). А најпосле ја вам нисам крив, што ваша ученост није још до тога дошла, да знате, да то није у данашње доба баш тако тешко Аристотела имати у рукама и читати, код толиких издања и коментара. Ја вам нисам крив, што ви то незнате, те држите, да је Аристотел књига са седам печата! И ту ћу вам услугу још учинити, те ћу вам лепо овде написати цео наслов издања Аристотелове појетике, што га у рукама имам; ево га: Aristoteles über die Dichtkunst, griechisch und deutsch und mit sacherklärenden Anmerkungen von Dr. Franz Susemihl. Leipzig. 1865.

Дакле поштедите други пут наше листове са пиљарским примедбама, па имајте бар савести према себи и своме добром имену! Г. Гершић.

САДРЖАЈ.

Ускоци, саобштио Чед. Мијатовић. (Продужење). — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење). — Нешто о трагичном осећању. (Одломак из веће расправе). (Продужење). — Подлистак: Драго камење. (Продужење.) — Српска беседа у Пешти. — Књижевне белешке. —

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 13. У НОВОМЕ САДУ 10. ФЕБРУАРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције у XVI-ом и XVII-ом веку.

Саобштио Чед. Мијатовић.

(Продужење).

Сад да се опет вратим на нашу ствар и да приповедим друго нешто што одмах у почетку овога рата даде маха још већему беснилу Ускока а још већој мрзости Млечића. Ствар је ево овако била:

Одмах чим се почело проносити да ће да буде рат, папа Климентије (као отац и пастир стада Христова) гледаше да преко својих посланика намоли хришћанске владаоце да се сложни подигну против бујице оне. У Шпанију посла аудитора Коморе, који после постаде кардинал а сада се зове кардинал Боргез (позније папа Паво V.) и господина Јована Фрању Алдобрандина својега синовца; друге прелате разним краљевима италијанским, кнезу од Сибиња и краљевима од Влашке и Молдавије, где је већ било покрета врло корисних обштој ствари. И самим је Козацима био пратио дарове и војничких поклона, па је више пута огледао да и „Москова“ добије у помоћ. Био је побунио на Турчина Ђурђијанце и Персијанце. У потаји је радио да подигне и прекопске Татаре међу којима је знао да има још остатака од Хришћанства од оних властелинских породица из Ђенове, коју су били изашли да се населе у Кафи, старој Теодорији у Кримској Татарској која се данас зове Холачија или Газирија.

Ова изванредна брига папина и велики трошкови које је чинио за Угарску, у коју је од године до године слао приличан број војске под управом синовца свога Јована Фрање, увери свет да он ни мало не заборавља да укрштава планове турске а да помогне Хришћанима. Тако дођоше у Рим људи са свију страна и сваки то обећаваше по нешто, један да ће се народи подићи, други опет друго што, а све што ће ићи да се сатре општи непријатељ. У Риму их саслушаше све редом а добро претресаше оно што предлагаше, да се види да ли има основа. Некима се од ових људи даваше издржање, другима опет лепи поклони, само да се одрже добре воље. Међу њима било је људи из Албаније, поданика Турчинових, а они се особито понудише да предаду Нови, Дулцињ, Скадар и Кроју, а то су све тврдиње што чине обрану Албанији, осим што Нови припада Херцеговини. Неколико градова, које је насиље турско бацило у невољу оставивши им врло мало земље, мислише да овим ратом дођу до својих старих међа. Било је људи, који се спремаше да изненада ударе на Клису па дођоше да то предложе у Рим, показујући колика би то штета по Турке била и како би се град овај могао бранити од велике силе, само кад би се у њему најпре постарали за храну.

Ова је ствар ишла кроз руке кардиналу Сент-Ђурђу, синовцу папину, и Минућу, секретару његове светости, који је тек од неколико дана и постао архибискуп задарски.[1] Они се одлучише да пошљу у Клису поуздана човека да прогледа место и да л' би што могло бити. Папа је мислио да покуша да се истерају Турци у један мах из Клисе, Новога, Скадра Кроје и још других места, па да их после одмах преда Млечићима, не би ли ове помамило да учествују у рату против Турака. Мислио је да би се Турци зацело могли из Европе истиснути кад би се само слошки скочило. Пољаци јавише да ће за цело одмах пристати у рат чим Млечићи устану, јер рекоше, хоће сад да се на њихову мудрост и њихов пример угледају, а имају доста и довољно побуда да се ни на ког другог не ослањају. Управо је кардинал СентЂурђе био повод, те папа дође на мисао да даде Млечићима каку таку награду ако се одлуче на рат.

---

[1] Писац ове историје.

Кад се већ саслушаше добри и рђави савети, реши се да се у Клису а одатле у Нови пошље Фрања Алегрет, властелин дубровачки који управљаше једном галером папином, а који осим што је говорио добро српски још је био вешт и искусан човек. То је све што овде могу рећи, јер друго је тајна. Јован Албертија који се понуди да управља целим предузећем и који у свему беше много одрешнији него сви други, отиде с Алегретом. Овај уђе у Клису преобучен као трговац износећи на продају кајасе, виде лепо све што је требао да види па јави у Рим, уверавајући сасвим поуздано, да ће посао добро испасти. Него кад се ово достави на знање онима који су први целу ствар и споменули, а то они хоће да је сасвим лудо пренагле и почеше да се одају сасвим неупутној нади, као да ће кад се Клиса отме цело Турство пасти и нестати, као да ће папа узети ово место за себе па се њиме послужити да хришћанску војску претури у Босну, и уздањем у слободу подићи сав народ у околним крајевима. Али папа није имао никаку другу мисао него ону коју поменух, а мислило се да није потребе одкривати ову намеру само за љубав Клиси и особито још људма непоузданим. Тако их забављаше само слушајући тек од забаве претеране жеље и тежње њихове што их сваки дан доношаше. Архиђакон сплетски, брат Јована Албертија, говораше да се народ у Далмацији не ће ни по што да меша у ову ствар док му се год не даде какав кардинал од његове народности, а уз то мишљаше да ће тако достојанство пасти у део њему или његовом брату доктору. Таким истим послом беше дошао и неки Радивоје каноник. Али је од свију још понајгори био некаки кавалер Бертучио, човек безобразан и врло слабе памети. Он искаше да му се даде Клиса за навек да у њојзи влада и још да му се даде и велика плата. Беше себи увртио у главу да је он као душа целоме предузећу а у самој ствари није имао он ту ни мало својега посла. Јер о правој тајни не знађаше ни он ни она двојица, тим мање што с њихове непажљивости већ сви Далматинци који се бавише у Риму знадоше и разговараше се непрестано о ономе што се ради, Чинило се да не може бити да Турци нису оњушили шта се спрема па предузели нужне мере да се место одржи.

Секретар Минућ имао је да преговара и да се договара с Далматинцима, па се оглушавао што је год боље могао свим коликим њиховим претераностима, очекујући да друга много важнија предузећа сазру, али му најпосле додијаше непрекидне будалаштине каваљера Бертучија (а од природе беше раздражљив и нестрпљив осим још многога посла и мало доброга здравља) па му једном рече, да се Клиса може дати у управу човеку који је то боље заслужио и да није паметно правити ражањ за зеца а зец још у шуми. Каваљеру је мало ватре требало па да му се димњак запуши; те тако он оде онога часа барону Нораду, посланику цара немачкога, па му показа сав посао како је до тада ишао; рече му још да је ствар сасвим зрела и само да Минућ смета да се не изврши, јер је он човек млетачке сињорије. Посланик одмах поверова свему томе и то тим пре што су царевци на Минућа одавно подозревали, колико што је био поданик млетачки а које опет што је био у свези с кућом баварском која се баш тада не слагаше добро с Аустријом. Узевши ову ствар к срцу посланик замоли папу да пусти Бертучија да иде на царев двор и да се посао око Клисе остави да се изврши у име његовог царског величанства. Нити је било тешко добити то од папе коме такође беше додијала претераност оног властелина и његових другова.

Кад Минућ виде да будалаштина једнога човека хоће да поквари јавни посао и да поништа све мере врло добро предузете, он науми да наговори папу да даде Бертучија под стражу командиру Пуцићу начелнику његових галера, који се баш тада бављаше у Риму, па да га овај држи на својој лађи, да не искреће ствари наопако. Али све то би узалуд. Посланик опреми Бертучија тајно и све је тако хитно ишло да мало иза тога (у 1596) ударише на Клису изненада и узеше је у име царево. Албертија је ушао у њу сасвим онако како се то у Риму удесило али без икаке хране и другога што треба. А Турци не оклеваше него их ето одмах око Клисе. То нагони републику млетачку те посла Бена Мора с војском да осигура њезина места и да предупреди каку несрећу. Јер се Млетачки градови у Далмацији узрујаше једно од страха а друго што им мила беше новина уздајући се да ће се тако све на боље окренути (особито ово вреди о Сплету). Било је људи који су се управо радовали што се у Клиси није царски орао.

Него Клиса мало за тим опет допаде турских руку; опсадише је а онда Ленковић, ђенерал од Хрватске у брзо скупи људе на граници, па више као човек слободан него мудар доведе ову галаму од војске, у којој беху сви Сењани и други Ускоци из околних кастеља заједно с тамошњим владиком, који попусти више својој ревности него памети. Јер осим што се то не слагаше с његовим чином још је он био човек подебео и гојазан, а и то се баш не подудара добро с војничким занатом. Па је сиромах и погинуо као што пропаде и велики део ове војске тако на слепу срећу поведене. У Ленковића беше брз коњ те га то спасе, него је изгубио био сасвим нову једну заставу царску коју је био понео да је побије у Клиси а умотао је био у особити завој и обесио о своме коњу. Нађе је некаки Морлак те је продаде буд за што Далматинцу једноме а овај се опет послужи њоме на други начин. Многи се Ускоци спасоше лаким скоком својим а поможе им и то, што су путове врло добро знали. Тако Клиса паде опет Турцима који одмах посекоше Албертија што беше у њој на посади. (Андрија Морозини вели да је Албертије погинуо у боју и да је битка изгубљена што Ускоци пре времена пођоше да плене). А Бертучио који од пре искаше блага и кнежевине, од тада зле стајаше у Прагу; паде двору на терет жалећи се и вичући на цара и министре и обично је говорио о послу других људи претерано слободно.

Ова несрећа још већма раздражи дом аустриски против Млечића којима и онако није био наклоњен које с распре о међи које с других неприлика а које с природне ненаклоности владалаца према републици. Царевцима се чинило да су Млечићи могли лепо снабдети Клису с оним што јој је требало, или је бар могла да затвори очи, док би је снабдели њезини поданици, који су целоме послу јако наклоњени били. Али ко није хтео по хатеру да говори, могао је лако опазити, да ли је то тако лако било.

Осим што Млечићи не могаху подносити Ускоке никако и осим што им њихово суседство беше немилије него турско, још се они добро живеше с Турцима и док су год с њима у миру били, и трговина им је од њих сигурна била.

Исти узроци увећају дрскост и број Ускока; дрскост с тога што изгубише Клису и што их Млечићи не подржаше и не помогоше као што мислише да су заслужили; а бројем се умножише што сви они поданици турски (међу њима неки становници из Клисе и из Пољица) који су били помешани у овај посао, да би избегли казањ добегоше у Сењ. Па се ту стекло и много поданика републике млетачке који се побојаше што се лудо упустише у овај посао. Али мудри сенат млетачки мислио је да му не ваља дубље ићи те да гради очајнике којима су се само Ускоци множили. А ови (Ускоци) које да олакшају својој љутини, које опет да раде што ће мило бити њиховим старијима који су их можда и подбадали, окренуше се опет да муче поданике млетачке, да плене и саме далматинске лађе на којима већ и не могаше бити турске или јеврејске купље, да отеривају с острва стоку, вино и све што се само могаше наћи; да убијају људе ако им се успротиве. Тако мало што сва Далмација не опусти; него се на срећу притрча да се помогне. Република заповеди Алмору Тијеполи да гледа да помогне и даде му титулу главнога проведитора и да ради како за добро нађе. (Овај је вођ још у 1576 послан био против Ускока, па их је тако притеснио у селу Букарима и у Реци да се сви глађу поморише. У 1592 постао је први пут главним проведитором у Далмацији. У 1597 по други пут).

Овај се властелин од ранога детињства вежбао на мору и у многим се приликама за чудо ваљано показао противу гусара. Особито га се Ускоци бојаше што је вешао свакога који му је само у руке допао. Мислило се да ће сад овом приликом још грђи бити. Знали су добро да ће да удари на гнездо ускочко те да га гвожђем и огњем истреби. Он отпоче свој посао ударивши на Скрису (коју Аустријанци зову Карлопаг, а то је местанце на морлачкоме каналу према острву Пагу). Кад га узе а он заповеди те обесише многе које похваташе ту, почевши од капетана па на ниже још двадесеторицу. И наумио беше да тако ради и по другим местима; него му сенат утиша мало ову ватру, јер није хтео да се заплеће у рат ма да то беше крајна невоља; а није хтео из узрока које сам напред поменуо. А још га је уздржавало и ово: Аустрија је била у рату с Турцима па се Млецима чинило да није лепо ни достојанствено напасти на дом Аустриски, предвиђајући да би се сва кривица бацила на њих кад би овај био у невољи да учини штетни мир, а баш су се сви бојали тога. Тако се Млечићи уздржаваше од рата ма да их је то стојало што се тиче издатака и силе колико да су били у правоме рату. Хтели су сад да виде како ће ово што се учини на Скриси порадити на друге, не би ли се и грђе зло предупредило. Папа се послужио свои важношћу својом да овако и на ово светује, а тако је чинио и краљ шпански. Док се посланици папини на двору ерцхерцегову жалише на Ускоке, ови сами опреме у Рим оца Ћипријана Гвида, Јакобинца из Луке, човека мало научена а много дрска и хвалишу, који се уздаше да ће их оправдати речма и великим списима, па их толико подизаше и хваљаше као да су то све сами Макавејци и као да су доиста они то, што спасава Италију и брани јој границу. Говораше да што Ускоци отимљу лађе које полазе у Леванту, то чине само из велике ревности за веру, јер знаду добро да таке лађе носе Турцима оружје и метале, ма да је папа то строго и „in coena Domini“ забранио. Па још потврђиваше он да се та була папина у Ускока чита сваке године и да се врши сасвим верно. Говорећи о гусарству рече да би добро било да се Хришћанима сасвим забрани трговати, јер, вели, од туда се доноси у Европу само памук и мириси а то само храни луксуз, а напротив се извози злато, сребро и оружје. А тиме је баш и засведочио своју слепоћу, говорећи о ствари коју није разумевао. На послетку доказиваше да сву штету коју приписују Ускоцима чине по острвима републике сами њезини људи с галера и оружаних млетачких барака, и да се папа може о томе уверити нека састави само суд од владике с Раба и од других владика с околних острва. Овај је монах уплео био овде још силу других ствари које никако немају свезе, а само је хтео да што већма оцрни

Млечиће а Ускоке да окујé у звезде. Најпосле, позивљући се на оно како су папе Александар VI и Гргур XIII помагали Ускоке, искаше да им се и сада шиље храна, муниција и људи, обећавајући читава чудеса, како ће Ускоци бранити границу од Италије па и у сам Цариград рат заметнути. Добри овај отац сејаше копије својих списова на све стране, набио беше уши свима кардиналима и целој вароши својом шарлатанеријом, а наравно да је већ досадио био многим људма од духа који су увиђали да је то човек више Махијавелиста него Томиста. Него одмах после празника затворише га и дадоше му да станује како баш и приличи посланику хајдучкоме. Нити се он зачудио томе, јер се навикао на тамницу. Али је својом вештином и овога пута умео да се ослободи те се врати у Хрватску где је служио ђенералу као духовник, исповедник и војени саветник. —

А папа једнако огледаше не би ли како склонио Аустрију да ма како помогне против ускочкога четовања. Тим више, што је видео како је с дана на дан опасност све већа да се пређе са свим у јавно непријатељство, особито од како Млечићи почеше да се служе против Ускока Албанесцима, који опет грабећи се за велику плату навалише из Турске у много већем броју него што се желело. Ови су људи чисто створени за рат, јаког су састава и вични свакој злопатњи, а опет грамзе за добити којом радо хоће и да се похвале. У наоружаним баркама у једно су и веслари и војници, као год и Хрвати и Далматинци у својима; знају лепо да се поделе и у времену, те док једни чувају и веслају, други се одмарају и спавају. Плаћа им се по четири дуката месечно, осим хлеба, а капетани и друге старешине имају и више. Па како им осим плате придође још по нешто и од онога што уплене, то могу да стеку леп новац. А то све мами ове људе, осим што се млетачке старешине још и иначе лепо владају према њима, знајући добро колико им у многим приликама требају. И за цело Млечићи могу кад хоће и колико хоће људи, вичних земљи и мору, да из Албаније добију, па и кад им противу Турчина треба. Него је права потреба да овим људма заповедају старешине њихова племена, и то они који имају што важности; јер кад их има доста заједно прзнице су, лако се завађају с људма од друге народности и хоће да се буне.

(Продужиће се.)

Што ме љубиш?

(Из „Преоднице“).

Што ме љубиш?..
Моја душа није више
Нежан цветак, што мирише, —
Моја ј' душа облак таван,
Пун отрова, јада раван.
Па чувај се ове душе,
Јер је громи обасуше,
Те су сада недра њена
Оштећена, израњена,
Па из ови рана љути
И на те ће јад просути, —
А за што би твој поносан,
Живот млађан, живот росан,
Да отрујеш, да изгубиш —
Што ме љубиш!..

Што ме љубиш?..
Моје срце већ одавна
Крије, грли рака тавна,
Рака тавна црни дана
Живота ми отрована; —
Па шта оћеш опет саде
Стару тугу, старе јаде,
Да потресеш, да пробудиш —
Што ме љубиш!..

Што ме љубиш?..
Еј, давно је, давно било
Оно доба, златно, мило,
Кад су твоје смеђе очи,
Две звездице у поноћи,
С ведра неба мени пале,
Мени пале, мени сјале;
Запалиле срце моје,
Сагореле груди моје;
Пламеном ме уморилe,
Па — другоме одлетиле!
Одлетиле туђем свету,
Непознатом пале цвету.
Па сад отуд из даљине,
Да те можда жеља мине,
Винула се срцу моме,
Срцу моме увеломе,
Ал' не видиш зар да овде,
Куд те бурне жељне воде,
Да над ладним гробом блудиш —
Што ме љубиш!..

Што ме љубиш?..
Моја љубав, моје цвеће,
Мог живота прамалеће;
Па и златне успомене,
И оне су сарањене; —
Све на гроба паде груди,
Да се никад не пробуди:
А ти си још лепа, млада,
Пуна миља, пуна нада,
Па за што би твој поносан
Живот млађан, живот росан,
Да отрујеш, да изгубиш —
Што ме љубиш!..

Мил. Ан.

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

II.

Нов гост, који доноси весеље у тужан дворац.

Међутим дође и Марион у трем, замотавши брижљиво и уста и уши да им како зима каква квара не нанесе. Озбиљно и с поштовањем поклони се старом господину, а младо девојче свечаним гласом стаде овако говорити:

— Част ми је, слатки стрико, приказати вам, госпођицу Мариону Хербенову, ваљану и честиту францускињу, ма да јој отачбина није Француска, коју су јој предци — као што ћете то, слатки стрико, више пута имати прилике чути — још у она стара крвава времена оставили, него у романтичној Швајцарској она долина, где најлепше планинске руже цветају. Није ми ни најмање противно што ћу пред целим светом признати да само једино њој могу захвалити што сам год научила. Није кривица њена што ми није могла више улити у главу.

Госпођица Марион хтеде што рећи, ал не могаше доћи до речи. Стаде се дакле клањати и за сретну, пресретну себе држати, што се упознала са таким честитим и поштовања достојним господином. Ал све то није имала кад да каже, јер чим је Олга свршила, стари господин одмах узе да огледа свој некадашњи говорнички дар.

— Јако се радујем, — рече — што ту почаст указасте мојој скромној кући, где можете рачунати на двојако поштовање: прво као францускиња, а друго као женско.

А да рекнемо истину стари се господин мало уплашио да не ће сада чути такав језик, на којем би га слободно могли продати. Ал како се обрадова када му Марион на мађарском језику захвали на лепом дочеку.

— Опште је познато да Мађари радо дочекују госте и да их увек лепо почасте. И ја једва налазим речи којима би се могла захвалити на лепом дочеку. Једва да га заслужујем. Дужност ми је била допратити моју некадашњу малу ученицу.

— Ала нам добро говорите језик! — рече стари господин у полак чудећи се, а у полак радујући се.

— Ова ми је земља сада друга отачбина. У њој сам од ране младости много лепих дана провела. Дужност ми је дакле била да и научим маџарски. А како и не кад је тај језик тако леп, — сада нежан, а сад опет снажан, — да се мора свакоме милити кад добије прилике да га може научити.

Стари господин није могао пропустити а да јој на те речи руку ватрено не стисне.

— А где нам научисте језик?

— Украј Тисе где сам у кругу неке честите породице четири године провела. Поучавала сам девојчице, које су све редом честите и ваљане биле. Та је породица јако радо имала књижевност и вештине, а народне песнике тако је волела, да се и у мени пробудила жеља да ми се упознам са делима. Марљива сам била и учећи друге и сама сам учила. И труд ми је награђен. Помоћу тог језика познала сам многе знамените песнике и још много више племенитих срца.

По гласу, којим је те речи госпођица Марион казивала, могло се приметити, да су јој од срца потекле. У опште по лицу си јој могао видети да је добра срца, романтичних осећаја, ал уједно и разборита. Што јој се година тиче, то истина да јој је пролеће младости већ леђа окренуло, али летне руже још јој несу увеле у срцу. Отворене боје очи су јој доста живе биле, ал озбиљно лице и цело држање и понашање показивало је, да се одрекла ситнијих радости живота. Ал срце јој је опет за то још једнаке осећало, и јако је одана била оним, који су је волели. Душа јој није отрована била што се у животу варала, и ако јој се наде и не могоше испунити, нашла је утехе у песницима, као и свако друго срце, које не може са свим да се одрекне сањарија.

Док су ходником ишли, мала Олга стаде тужити се.

— Помислите само, слатки стриче, госпођица Марион хоће да се врати у Беч! Вели да овде не ће никог да ми досади буде. Је л' те да није лепо тако што говорити?

— Свакако јако би нас задужили да код нас останете. Особито овако по зими никако вас не би ни пустио на тако дањи пут. Госпођице Марион, ви морате овде остати. Та шта би радило тако младо, весело девојче уз таког тужног старца као што сам ја?

— Развеселићемо вас, слатки стрико! Више ми је пута казивао отац колико сте горких удара судбине претрпили, па сам за то целог пута о томе мислила: како би ја срећна била кад би вам могла после толиких жалости прибавити и нешто мало радости.

— Драго, добро дете моје! — одговори стари господин са свим раздраган, и на ново пољуби малу лепу синовицу своју.

У том разговору уђоше у велику дворану.

За један тренутак побацани су били шалови, заогртач, путна ручна торбица по столицама, столу а и на сам гласовир дошао је комад вртљага.

— За Бога! — опомену Марион, — не разбацујте тако својих хаљина.

— Лекција се на ново почиње, — одговори Олга смешећи се; — добро дакле, драга Марион, одмах ћу све довести у ред. Зар се ви чудите што заробљеник, ослободивши се тавнице, своје окове негледући баца, не марећи куд ће пасти? Слатки стрико, не мојте се ни мало чудити што госпођица Марион сваки час има што да на мени поправља. Ја јој се не могу никако да допаднем, а томе се ја јако радујем, што држим да би се иначе сирота поболела и једног лепог јесењег дана можда и у онај бољи свет преселила, да ме не може карати. Пред другима ме увек псује, кара, поправља, ал ме за то опет у срцу страшно воли. Ал од сада ћу имати уточишта против њених оштрих стрела..... на вашим грудима, слатки стрико, је л' те?

Стари се господин тек смејао на говор тог милог, веселог девојчета, и тако му је добро пало слушати те веселе звукове на оном месту, где је пре тога тек по који уздисај, тужење или лагани ход одавао да има живота и међу тим тужним зидовима.

— Седи, драго дете моје, — рече стари господин, — и одмори се.

Олга седе ал одмах и скочи са столице.

Приметила је гласовир, па му отрча, отвори га и стаде свирати тако лепо да је милина била слушати је.

На једанпут застаде и рече:

– Гледајте само, слатки стрико, како ме озбиљно и прекорно гледају ти слици витешких предака! Не допада им се што је туђе, и ова Росинијева „Регата млетачка“ никако да их дира у срце. За цело да су за живота свога вични били другим звуцима. И ја ћу дакле да прекинем ову милу, лаку мелодију па ћу што друго да свирам.

И мали, фини прстићи почеше измамљивати из гласовира једну од најлепших маџарских песама.

Стари господин устаде и дође гласовиру, са сузама у очима погледа мало девојче и погладивши јој меку а пуну косу рече умиљато:

— Драго дете моје! како погоди. Та то је она моја мила песма: „Није више као што је било.“

Али та песма, која му је другдаш као какав тежак терет срце притискавала, сада га је слатко облетала, као пролетње поветарце, које доноси топлину и мирис од цвећа. Било је у тој песми што те је очаравало, тешило, особито кад се та лагана, тужна мелодија у брзу прелије, па чисто као да чујеш речи песмине: „Дођ’ ће сунце и пред наша врата!“

Стари господин загледао се у то лепо дете, којега је лице саму доброту, детињасту ћуд и безбрижну душу изражавало. Несташан осмеј чинио је да је то бајно створење тако очаравало, да би се и млоги старци подетињили, да је том малом анђелку пало у памет да их позове на дечије игре. Тако је жива и весела била да јој лепота није тако ни у очи падала. А доиста и лепа је била: дугуљасто бело лице, нос, уста и очи, све је то тако лепо и фино било да их се неси могао нагледати; редовно, ведро чело обузимала је црна, густа коса, у плетеницама двапут око главе обвијена, као каква тавна и опет за то светла круна; црне су јој очи дубоке и чисте, као језеро на којега површцима сиграју се алмћани зраци сунашца. По целом јој лицу блистала се невина, безбрижна од жаока живота не дирнута душа. Била је као каква вила, пуна драгости и милине.

Стари господин ухвати је за малену меку руку са танким прстима и ружичастим ноктима и раздрагано рече:

— Хвала ти, дете моје, што развесели ово тужно место. Хвала ти што дође. Сад бар имам да кога волим.

— А и ја захваљујем, слатки стрико, што ме ослободисте од досадашњег за мене страног и несносног живота. Писмо вам је било као Нојев голуб, који са зеленом гранчицом донесе ми наду и ослобођење. Ја сам се тако већ и разболела била, и за две године зацело би и умрла, па би ме и сахранили и тако мог слатког стрику не би ни познала. Не можете ни помислити шта сам све морала патити код тетке, која је јако озбиљна жена и која никуд не одлази до једино у цркве. Била сам као у кавезу шева, која но нагону једнако узлеће, ал да одмах удари главом о кавез. Ал сад ево ме у лепој слободној природи, да миришем цвеће и да слушам жуборење потока. Велике куће не сметају ми да могу гледати на далеко, а лупа кола не гута цвркутање птица. Ја сам чедо природе и ја ћу овде јако сретна бити.

Стари господин оде помишљати: „Боже мој! опет се деси по гдекад да ивер далеко падне од кладе! Како је то девојче са свим друкчије, него што јој је била мати, та осетљива, поносна госпа, која је тек за велики свет марила, која не би стала била ни за живу главу на росну траву и која је све удиљ чувала своје очи од пролетних зракова сунчаних.

Госпођица Марион дала је за то време поскидати пртљаге, особито пазећи на кутије, у којима су јој била огледала и накити за главу, и на завежљај, у коме је у шаровитом друштву једно уз друго лежало неколико романа од грофице Иде Хан-Ханове и Кребиљона, писма Виљема Хумболдта, „Damen-Conversations-Lexicon“ и —ваља да само угледа ради — домаћи кувар.

Кад се све то сместило, господин Жигмунд узе показивати Олги слике, од којих је ваља да десет пута искала опроштења што је у почетку држала да су јако немила погледа. После тога опет је озбиљно слушала кад јој стари господин узе казивати, да је тај разбарушене браде витез у панциру у старо доба заповедник био неком граду; да је тај оштра поглѐда, орловска носа јунак као на бојишту као вођа војске anno domini 17**; да је тај љубазног осмеја старац славни посланик био на земаљском сабору. Све су то његови предци били. На послетку дођу у зелену дворану пред ону живо исписану слику женску. О тој слици стари господин нема много да говори; тек му засија суза у очима када изусти: „то ми је жена била!“

Те речи растужише младо девојче те не могашѐ речи проговорити. Суза у очима господина Жигмунда тако је света, да би повреда била, кад би је когод хтео брисати обичним тешењем. Обоје ћуте и можда би још дуго ћутали да се стари господин није разабрао и рекао:

— Слатко дете моје, да чудан ти ли сам стари светац: тек што дође а ја те растужујем. Хајдмо одавде!

Ћутећи излазе, а Марион — која остаде у великој дворани — са свим зачуђено гледа у то увек весело девојче, које се на једанпут тако поозбиљи. „Ах, како би лепа била да је увек така,“ рећи ће у себи.

— Слатки стрико, — рече девојче после малог ћутања — морам вас пре свега за нешто замолити.

— Само слободно, драго дете моје.

— Волела би да ми прозори гледају у врт. Јако радо гледам зелено грање и радо слушам кад се птице јутром из сна буде па стану певати а у њихово певање помеша се озбиљно кукање птице кукавице. Истина, да је сад зима, и да ћу морати мало почекати, ал природа остаје увек лепа, ма се како ружно оденула.

— Мило ми је, Олгице моја, што ти погодих жељу као што и ти погоди песму моју. Хајд' да те одведем у твоју избу,

Младо девојче већ је забацило сву озбиљност и скакућући ишла је на руци свога стрике, док је госпођица Марион, од пута уморена, полако за њима бродила и у себи се јако љутила, што ће то младо девојче до века бити дете.

Уђоше у две собе које једно у друго воде.

— Како је ту све лепо намештено, — повиче Олга, — па како је све пуно укуса.

И за тим стаде с детињском радошћу прегледати лепо покућство, шаровити веленац, велико огледало на стопалама и лепим плаветнилом бојадисане собе.

— Са овог прозора — рече стари господин — види се лепо цела долина; лети има ти око шта видети. Сирота моја жена по неколико сахата седела би ту и на дурбину би гледала госте који долазе. Тај је дурбин и сад овде; то ми је највеће благо сада, а ја га ево теби дајем.

Олга ватрено пољуби стричеву руку и видећи у углу понамештано цвеће и међ' њима фуксију, која је почела цветати, потрча и са свим задовољно рече:

— Како је то лепо цвеће! Наводи те силом да помислиш да је пролеће. Како му је живо, зелено лишће! Хтела би скакати од радости да ме нешто не растужује.

— А шта то? драго дете моје!

— Што се ја на свему томе не могу ни чим захвалити!

— Лудо дете!

— Ал знам шта ћу радити. Волећу вас, да, волећу вас и то јако.

Стари господин опет се смешио као да се на једанпут променио. Та тих врелих зракова љубави му је баш и недостајало.

— Е, децо, — рече стари господин — бирајте; може имати свако за себе собу а опет за то да иде једна у другу.

Марион, која се међу тим посадила на одмарачу, за нужно је држала приметити, да би удесније и боље било да се у једној соби преко дана ради, а да се у другој спава. Не би могла ни за живу главу сама самцита ноћивати. Олга је ћутала, и после једног сата све је тако било, као што је Марион захтевала.

Две девојке остадоше саме да се пресвуку, ал пре преоблачења обигра Олга сто, свали — на несрећу — књигу госпођице Хербеиове и отрча прозору да гледа месечином обасути предео.

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Драго камење.

(Продужење).

И сад, кад то у обште све знамо о драгом камењу, њиховој цени, и постајању, ево ћемо прећи на сваког појединог од те господе, која се тако тврдоглаво жељи нашој, да их ми несправимо, опираше и све и сад још опиру. Почећемо с оборкнезом њиховим — дијамантом.

Алем се зове дијаманат од грчке речи ἄδαμας, што ће рећи непобедан а то сигурно с тога, што је врло тврд. Готово је сваки алем провидан, и небојадисан, или тек мало плавичаст, зеленкаст, црвен, плав или мрк. Алем се, као што је већ речено, састоји из угљеника који је за нас елеменат или пратварка, јер га до данас хемијски не могоше разлучити, растворити. Дијаманат се не да ни у чем растворити, као што се то на пр. може шећер у води итд. и чудно је, да су стари држали, да се он може растворити у крви јарећој. Тако вели Паузаније: „Али божаство даје кадкад малом и ништавом силу и снагу да велико и јако побеђује. Јер бива, да сирће уништи бисер, а алем, најтврђи камен, раствара се у јарећој крви!“ Наравно да у овоме свему не ма ни но потуре истине. Па и што се његовог састава тиче, могао би сваки лако помислити, да не може црни угљен тако диван камен образовати; али би тога могли опоменути на ону изреку дечију: да није могуће, да од бела шећера зуби поцрне Тако ето и црни угљен даје бео дијаманат, и сад већ више нема о томе сумње, да је материја из које је дијаманат — угљен. Увериште се о томе научњаци многим опитима; јер кад год су дијаманат у врло јаку ватру под приступом ваздуха метли, изгорео је као и угљен а није за собом ни трага каква оставио.

Дијаманат се налази обично у песку од река, а најзнатније су руде у Хиндостану, Роалконди и Голконди, Визапуру и Худрададу. Има га и на острву Борнеу. У Бразилији га случајно тек 1728 нађоше; до те године бацаше га са шљунком и песком при испирању злата, док се један становник не досети, па га накупи читаву гомилу и оде с њиме у Португалију, те се тамо љуто обогати. Али се влада томе досети и 1730 г. прогласи дијаманте за регално добро. Бразилијански дијаманти налазе се у песку или камењу заједно са топасом, берилом, златом и платином дуж реке Парде и Јакветинонхе у тако званом алемском окружју, а има их и у провинцији Минас Гереасу на више места.

Дијаманте на Уралу нађоше тек 1829 г. али их тамо има мало, тако, да се до 1833. г. тек 37 комада нађе. Говоре да их има и у провинцији Константини у Алгиру.

Алем се добија испирањем песка у коме се налази, и на ту се радњу особито пази у Бразилији. Тамо испирају песак најмљени црнци, и пре је, особито од г. 1772—75., тај посо тако добро ишао, да је увек по 5000 људи радило на томе. Онај који би нашао камен драги од 17 карата*), добивао је слободу, а господару је бивала штета та надокнађена. Из Бразилије донесе се сваке године до 13 вунти неотесани дијаманата у Европу, који кад се отешу износе до 5000 карата; а осим тога кријумчаре (шверцују) бар 2500 карата.

Цена се алему управља по чистоти, величини, политури и боји његовој. Они без икакве боје, дакле сасвим чисти, најскупоценији су. Брилијанти се обично тако отешу, да сваки камен изгледа као две купе (кегле) од којих је оштрија горе, а друга равним пресеком затупљена, доле.

Овако је први дао отесати дијаманат 1650 г. француски министар кардинал Мазарен. Стари га обично нису тесали, но су га онако носили. Тако и онај драги камен, кога је перзијски кнежевић Козроес за време бављења свога у Петрограду рускоме цару поклонио, није сав отесан и има на тесотинама (отесаним равнинама) перзијски надпис.

Један карат сировог алема, који се даје отесати, плаћа се по 20—24 форинта. Ако ли је пак камен тежи од 1 карта, онда се умложи двострука његова тежина са обичном ценом једнога карта тако, да н. п. сиров камен од 3 карта стоји $3 \times 3 \times 22 =$ 198 форинти. Карат отесаног алема плаћа се са 100 форинти, два карта $2 \times 2 \times 100 = 400$ форинти. Највећи досад познат алем је у господара (раје) од Матуна на острву Борнео; он је 5 лоти, дакле 360 карата тежак, стајао би дакле по обичној цени најмање 21,960 000 форинти; турски цар има један од 4 лота, а у руском скиптру блиста се алем од 2 и по лота. Овај је алем купила руска царица Катарина II. год. 1772. за 900.000 форинти у готову новцу, а давала је још оном трговцу сваке године 8000 форинти.

---

*) 72 карта иду у 1 лот, а 32 лота у једну вунту.

На истоку је познат један драги камен Кохинор звани т. ј. светлећи брег. Тај је донесен из Голконде у Персију, важио је неотесан 10 лоти, а кад је отесан 4' лота; — цене га на 40 милиона воринти и веле, да је сад у Енглеске краљице. Брилијанат од по вунте стајао би по обичној цени преко 250 милиона. Говоре, да таки има у Португалској владаочкој благајни и да је велик као кокошије јаје, али се мисли да је то топас а не алем.

Друго драго камење није тако скупо, као алем, а то с тога, што нема тако изредна својства, као алем; није н. пр. тако светло, тако чисто, тако редко као дијаманат. Тако је то и са *горским кристалом*. Овога има врло много, али је тек велико и лепо комађе нешто у цени. Он обично (кристализује) изгледа као шестострана призма, на врху је заоштрљен као пирамида, и има га у пештерама и спиљама прастари брегова. У Швајцарској зову таке спиље кристални подруми. Тако се 1725 г. нашао један подрум у коме је било 100 центи горског кристала, где је било ступова од 200, 500, до 800 фунти.

(Продужиће се).

Пабирци из књижевних старина србских.

Завистник, invidus, neidisch.

Завистан, то исто.

Заврта, molestia, Verdruss, Aerger.

Завртица, то исто.

Завјет, votum, Gelübde; foedus, Bündniss.

Завјетан, votivus, angelobt.

Загинути, то што и погинути, изгинути.

Задовољ, то што и за доста: јер им је задовољ учињено Mon. serb. 512.

Задовољан, sufficiens, genügend; адвербијално долази чешће, али би се добро могло разумети и кад се не би узело да је предлог за с остатком једна реч: потрјебовати ће нам ним задовољно учинити. Спом. срб. 56.; — contentus, zufrieden.

Задржати, detinere, zurückhalten.

Задушје, legatum in animae salutem, Vermächtniss.

Задушнина, то исто.

Задјева, attrectatio, Berühren.

Зазор, reprehensio, Zurückhalten.

Заклад, pignus, Pfand.

Заков, operimentum, Decke, Deckel.

Залаз, circuitus, Umveg.

Залога, pignus, Pfand.

Заманица, само у два споменика, и то само у инстр. gratis, umsonst: да лове три дни зајеце заманицом. Mon. serb. 565.

Заманичан, gratuitus, unentgeltlich.

Заморанин, transmarinus, Mensch jenseits des Meeres.

Заморје, regio transmarina, Länder jenseits des Meeres.

Замјена, compensatio, Ausgleichung.

Запис, Literae, Acten, Documente.

Записан, долази с речју **лист** и с њом значи исто што и **запис**: „ов записни лист,“ којим дубровчани потврђују да су примили поклад од херцега Степана, „повелесмо запечатити великом печатју.“ Mon. serb. 380.

Заповједан, jussus, aufgetragen: да плаћају заповједну царину по закону. Mon. serb. 363.; **mandatum continens**, auftragenthaltend: такој сам био заповидио по овојзи мојој заповједној књизи. Mon. serb. 475.

Запродати, што и продати.

Зарабити, occupare, einen Ort usw. einnehmen.

Заратити, bellum facere, Krieg führen.

Зарочан, praestitutus, festgesetzt: постависмо ти зарочни рок до — да имаш прити. Срб. спом. 110. 111.

Зарука, deprehensio, sequestratio.

Заручати, cohibere, zurückhalten, festhalten.

Заручити, cohibere, zurückhalten, festhalten; deprehendere, sequestrare, ergreifen, fassen.

(Продужиће се).

Књижевне белешке.

* Јован Драгашевић, уредник „Војна“ у Београду, јавља да је наумио издавати „Географију,“ која ће „да буде довољна за сваког човека, да одговори сваковрстном захтевању; и која би као подпуна наука била извор за предавања у школама и помоћ ученицима.“ Дело то своје разделио је на шест делова, а у њима ће да буде и то: у првом делу: звездана географија; у дргом: јестаствена географија; у трећем: општа географија Европе; у четврвом: обширна географија балканског полуострва; у петом: географија Африке и Азије; а у шестом: географија Америке и Аустралије. Сваки од ових делова изалазиће у појединим књигама, тако, да ће у цело бити око 30 књига и износити више од 100 табака на великој осмини и имаће у себи неколико стотина слика и читав и потпун атлас од мапа. Прва књига од првог дела изнеће 4 табака и биће у њој око 30 слика. Цена јој је за Аустрију 1 фор. Скупитељи добијају на десет једну за труд. Уписивање траје до Ускрса, а новци се полажу напред.

* „Даница, најстарији српскй лист за забаву и књижевност,“ доноси од нове године уз досадашњу цену сваког месеца једну бојадисану слику париске моде.

* Милован Јанковић јавља да је „Кратак наук маџарског језика,“ којег је по Шамарјанију израдио, у епископској печатњи у Н. Саду доштампан и да се може добити за 40 н. а. вр. у истој печатњи и код Јована Туромана, професора у Новоме Саду.

* Др. Стојан Јов. Вељковић, члан касационог суда у Београду, позива на претплату на дело: „Објаснење трговачког законика,“ које ће до 30 штампаних табака изнети и у две свеске најдаље до Ђурђева дне о. г. изаћи. Цена је свески 10 гр. чаршиских. Скупитељима се даје у име награде десета књига.

* Ђорђе Поповић, издаватељ скупљених списа К. Руварца, јавља да је прва књига тих списа печатана и да ће се претплатницима разаслати чим се увезала буде.

* П. С. Срећковић, професор велике школе у Београду, јавља да ће „Опште историје“ књиге друге трећа и четврта свеска до 15. фебруара о. г. бити готова и да ће до тога рока стајати 10, а после њега 15 гроша чарш.

* Добили смо први број „Пријатеља србске младежи,“ што излази као додатак уз „Школски лист“ сваког месеца једанпут под уређивањем Николе Ђ. Вукићевића. Цена му је засебице 1 фр. 20 новч. на целу годину, а са „Школским листом“ заједно 4 фр а. вред. Оба ова листа препоручујемо особитој пажњи наше публике. Та грдна би срамота била, ако се не би могла одржати покрај таке малене, незнатне цене!

* „Вила“, лист за забаву, књижевност и науку у Веограду, променила је од нове године свој досадашњи формат и сада излази на великој осмини, на много финијем папиру и сваке недеље на целом табаку. Цена јој је на годину 5. фр. а. вр. Штампа јој је нова и служи на дику државној штампарији.

Гласник.

* Српска омладина, што се учи у Пешти и Будиму, давала је беседу у Пешти у корист српском народном позоришту. Том приликом било је чиста прихода до 500 фр. а. вр. Живили!

* „Матица далматинска“ доставља до знања, да ће 25. фебруара о. г. држати у дворани народне читаонице у Задру своју полугодишњу редовну скупштину.

* Српска омладина у Ковину, у Банату, разабравши да је материјално стање „Матице Србске“ према огромном задатку њезином малено, давала је беседу на умложење фонда матичиног и чист приход од ње у своти од 111 фор. 20 н. а. вр. послала је Матици у Нови Сад. Живили!

* „Вила,“ говорећи о другој беседи београдског певачког друштва, завршује свој извештај овако: „Још би смо, овом приликом, имали рећи једну реч нашем женском свету. Мислимо на раскош, с којом се тера сваки дан све више. „Беседе“ барем нека буду така весеља, на која ће се ићи с мало мање сујете а с мало више фамилијарног осећања — а време је доиста

да се осећање за лепоту и укусност у оделу одвоји од раскоши. Мислимо да нисмо сами, ако речемо, да нама раскош стоји више смешно него лепо и да ће наш женски свет показати више и свести и самосталности, ако стане тражити лепоту и накит више у смерној, уљудној простоти него у неприкладној раскошности.“ Нек се теши „Вила“ што и у нас овде није баш млого боље.

Смесице

* **Скендербегова последња опорука.** Знаменити и нашем народу познати Ђорђе Кастриотић, Скендербег, написао је за сина свога Јована неку поуку из које ево саопштавамо што је у њој најкарактеристичније и најзанимљивије: „Сине мој, драги мој Јоване! ја те ево остављам, да велике жалости, слаба и нејака. Ако добар будеш, биће ти и држава јака и утврђена, а слаба и нејака ако друкчији будеш. С тога нека ти је част и дужност највеће благо овога света. Тек тако ћеш доћи до благослова, славе и величине! Дођеш ли једном до тога да својом земљом можеш мирно владати, а ти буди пре свега праведан како према богатом и силном тако и према сиромашном и слабом. Гледај да стечеш себи пријатеља, јер су пријатељи животу човечијем то, што сунце земљи. Мирно трпи што ти је примерено, не плаши се кад опасност дође, гледај да ти разум и храброст буде у помоћи ако те срећа остави. Сноси своју несрећу стрпљиво, сакри своје ране тако, да се не узмогне непријатељ твојој несрећи радовати, твоје ране изсмевати Никад ни до века не смећи с ума да су Турци јако лукави. Одби почасти које ти указивали буду, презри поклоне им и немој да им поверујеш обећањима, која тек срамоту и ропство доносе. Сакупи око себе мудре и одане већнике да ти буду путови светли. Ово мало, што вредим, имам захвалити своме оцу, који ми је вођа у младости био. Употреби и ти ове речи, драго дете моје, и урежи их дубоко у срце своје Твој отац на самрти захтева то од тебе, моли те за то из све душе своје. Он те још једном грли и љуби. Он те благосиља!“

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ЦАРЪ ЈОСИФЪ II. И НЂГОВЪ ДВОРЪ, одъ Луизе Милбахъ. I. оделенѣ: Царъ Іосифъ и Марія Терезія. Прва свеска. Съ немачкогъ превео и издао Ј. Филипповићъ. У Београду, у државной штампаріи. 1865. На 8-ни. 180. стр. С илустрацијама. Стоји 10. гр.

ПРИКЛАПАЛО шаљиви календар за 1865. (Нит питајте ко уређује ни ко издаје, већ само купујте па читајте.) У Пешти у штампарији Хорњанскога и Хумела, 1865. На 8-ни. 75. стр. Са сликама. Стоји 60. новч.

ХИГИЈЕНА. Уводно слово, говорио у великој школи у Београду 12. Октобра Милан Јовановић. (Прештампано из „Србских Новина“ 1865. бр. 118.) У Београду, у државној штампарији 1865. На 8-ни. 22. стр. Стоји?

О СВЕТИЋЕВУ „ОГЛЕДАЛУ“ рецензија Ђ. Даничића. Из Видова дана 1865. бр. 28-32 прештампано други пут. У Биограду у државној штампарији 1865. На 8-ни. 32. стр. Стоји?

СПОМОЋНА КНЬИГА за разясняванѣ Црквенога пояня за учителѣ и за младеж списао Н. Ђ. Вукићевић. У Сомбору, брзотиском Андрие Вагнера и друга. 1865. На 16-ни. 200 стр. Стоји 36 нов. а. вред.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ускоци, саобштио Чед. Мијатовић. (Продужење). — Што ме љубиш, од Мил. Ан. — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење). — Подлистак: Драго камење. (Продужење.) — Пабирци из књижевних старина србских. — Књижевне белешке. — Гласник. — Смесице. — Библиографија. —

Издаје: Матица Србска. Урећује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 14. **У НОВОМЕ САДУ 20. ФЕБРУАРА.** **ГОД. I.**

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф, на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције у XVI-ом и XVII-ом веку.

Саобштио Чед. Мијатовић.

(Продужење).

У Далмацији су стојали Албанесци под Павлом Гилетом, човеком њихова племена, а поштованим зарад свог великог искуства; и заслужује да се хвали како што је био добар хришћанин, тако и што је био веран своме старијем, који га је и наградио лепо почастима и великом платом. Овака је војска била сасвим корисна и с још једног узрока. У сукобима Хрвати увек штедише Ускоке, од страха, да им се ови неосвете над рођацима и да им не попале све што где имају, као што су били попретили, те тиме растурили на све стране страх и ужас. Албанесци, који немају за шта да се боје, оирзнуше на Ускоке а ови опет на њих, да одмах чим се закрвише већ и нису друго желили него да један другога сатре вечитим заседама и непрекидним гађањем и удараше се крваво где се год сусретоше.

У ово време (1597) умре Тијеполо а сенат постави на његово место Јована Бембу, знаменита морнара и човека јако посвећена служби отачбине. Он не хте ни часа губити него се одмах кроз неколико дана крену из Млетака у Далмацију. Имао је заповест да умножи чете албанеске, а то да би се поштедили Далматинци и да се не би земљи узело и оно мало посленика, што је остало било, с тим пре што није било сагледати краја размирици. Свакојако било је 15 галера, 30 Фита и 800 војника Италијанаца Хрвата и Албанезаца, све то одређено да гони Ускоке. Па ма да се на то трошило онолико колико би доста било да се води са свим уредан рат, то опет хтедоше тиме само да обуставе ускочка четовања. Тако галерама гледаше да спрече да никаква храна ни друго што треба не иде у Реку ни у Трст, да би тако поништали сасвим владаоцу царину а поданике му осиромашили спречивши трговину. Мислили су да ће Аустрија у такој невољи уклонити повод свему злу. Али кад ово не беше доста Бембо се одважи да удари на Нови и да га поплени (а град су овај држали кнезови Франгипановићи) претећи да ће тако починити са свима местима која дају заклона Ускоцима. Ово застраши становнике на приморју и у Реци те видећи да престаде трговина с дрвима, гвожђем и платном од чега су до тада живели, а с друге стране бојећи се и веће несреће, многи оставише завичај па тумарнуше на ону страну где је сигурније, а други опет поправљаше јадне зидине своје да би се колико толико на одбрану спремили.

У томе ерцхерцег Фердинандо постаде пунолетан и поче да влада Стиријом, Коринтијом и Карниолском. Био је то врло добар и побожан владалац, па чувши како му се пате поданици и видећи где сам губи, мислио је да пресели Ускоке с мора некуда унутра у земљу, где ће опет моћи бранити границу од Турака а где не ће моћи имати прилику да гусаре, с чега је сва размирица и дошла. А то му световаше папа преко свога нунција, владике од Адрије, а и иначе вешти људи налажаше да је то једини лек да се помогне. Али како је све то најпосле зависило од цара, то га ерцхерцег замоли да му се изда налог такав. Од туда му никако не одговараше људски него све да узме па сам нека плаћа војску или бар Немце војнике које би пратили у Сењ на место Ускока. Оваки одговори ни мало мили не беху ерцхерцегу, коме је отац и онако био оставио многе дугове а имао је и других трошкова. Осим тога народ не хтеде да плаћа порезу па не хте ни да му се покорава, јер је он био наумио да их све учини католицима а да потре сваку другу исповест. Јер кад су луторански кнежеви сасвим потрли католичку исповест у својим државама, не треба сметати ни католичким да тако поступају према јереси. Али властела у Стирији, Карниолској и Корантији, ослањајући се на неке изнуђене концесије ерцхерцега Карла славнога споменућа оца Фердинандова а тако и на пример суседне Аустрије, која је трпела протестанте, упорно се противљаше смиреним и правичним плановима ерцхерцега Фердинанда, који тако дође у највећу неприлику имајући да се брани од Турака, да се бори с навиком и злом вољом својих поданика и да стрепи од нових неприлика с Мљечићима, који су имали доста узрока да су раздражени. Па како му није било у власти да помогне то се јадаше као човек који је осуђен да носи казан с кривице других, и преко владике од Адрије мољаше папу да му помогне у Млецима, е да би се ови оставили притешњивати и даље Реку и Трст, те да трговина опет пође како не би народ баш сасвим пропао и да би му царина опет доносила што, чиме би се послужио на добро свију хришћана. —

У 1599 посла у Млетке Јосифа Рабату да иште да се олакша становницима у Реци и Трсту који баш као да су опсађени, и да предложи нешто против Ускока. Овај је човек био врло оштра разума, вешт и одрешан. Добро је знао да не ће ништа моћи свршити у Млецима, јер собом није носио никакав стални, свршен предлог против Ускока, а сенат се већ толико пута варао разним надеждама. Сумњајући се сасвим да ће моћи што друкчије учинити, окрене се Дон Инигу од Мендозе (који је онда био посланик шпански у Млецима) кога је ерцхерцег молио писмом да му ствар у Млецима подпомогне важношћу свога краља. Овај је каваљер био брат адмирала арагонског који тада баш беше државни заточеник у Фландрији. Био је то учен човек, ученији него што су обично Шпањолци, али је можда тиме мање разумевао јавне државне послове. Видећи да посао Рабатин нема никакве последице и да ни с његовим не ће бити боље ако га мало не подгреје каквом живом представом па мислећи да ће тако што мило бити и краљу његовоме (који осим старих свеза још је с ерцхерцегом у љубави био оженивши се његовом сестром). Он се одважи да говори у колегији као да је добио заповест од свога краља и то да говори тако, како ће се чинити да краљ прети ратом, ако Млечићи одмах не уклоне своје галере испред Реке и Трста, рекавши сасвим просто да његов господар не ће најпосле моћи на ино, него да оружаном руком помогне своме шуру. Сенат одмах јави за ово краљу, а краљ шпански не само да даде јавно задоволење Млечићима изјавивши да му никада није тако што на ум падало, него мало позније одзове Мендозу натраг, а на двору цареву живо препоручивише да опере са себе љагу, да у својој држави заклања хајдуке.

Док се овако речи просипаху у Немачкој, Шпанији и Млецима, Ускоци радише по Далмацији да не може горе бити. Него их од свуда живо одбијаше. Али је то био као рат између лава и мушице, где не помаже ништа кезити зубе и шибати се репом, кад јој се тиме не може да досади, него она пецка и мучи. Тако се с друге стране чисто не може да верује с колико су слобоштине и како хитро људи ови извршивали своја предузећа, како се протуриваше и кроз најгушће страже и каком се вештином увек измицаху од оних који мислише да их већ у својим рукама имају. Управо као да су им помагали и сами ђаволи и ветар и море. Ево само од чуда примера. Бембо се једном сусретне са 700 Ускока (никада их није било толико у скупу) међу њима 70 војника Немаца, одређених да подкрепе гарнизон у Сењу. Бембо их сузбије тако силно да их једним махом затвори све у затон од Рогознице близу Шибеника, а у тај затон не могоше галере с веома плитке воде. Него им се Ускоци бар не могоше ни помолити из затона а да не буду на домет топовима и да не падну јачима у руке, јер млетачке лађе добише још и помоћ у људма, које им на брзу руку посла Андрија Соренича, кнез од Шибеника, властелин веома бодар и ретке врлине. А да се сувим спасу не могоше Ускоци ни мислити, јер се Турцима већ пратио абер, па ови похватали све кланце. Тако се чинило да не може умаћи ни један, сем ако добије како крила. Кад ето од некуда ветра од југо-истока па се под ноћ и преко ноћ измету у велику буру тако да се млетачке галере једва држаху а не смедоше извући котава, бојећи се да се не скрхају једна о другу. Ускоци на брзу руку и буд за што распродаше Морлацима што су били у Турака уплевили, па онда као очајници и на срећу, покривени тамном ноћи провукоше се кроз сред тако силне војске и кроз беснило морских таласа; нити је могао ко и помислити да их гони. У јутру и кад се ветар мало стишао били су они тако далеко да није било вредно поћи за њима у потеру. Тако се Бембу измаче из руку круна његовог посла и готово извесна слава да једним махом сруби све главе овој хидри. Бембо је изгледао много старији него што је доиста био, а још био и кратковид. Управо је чудо како је могао да подноси умор на мору и како је вредан и бодар. Али како се приближавао већ крај његову генералству и како је од старости већ и изнемогао, осим што му и онај посао код Рогознице не испаде, то заиште да се одпусти. Сенат посла на његово место Николу Доната, брата прокуратора Леонарда, који се прославио био по свету с толиких својих посланства. А онај је био раван брату што се тиче поштења, разборитости и речитости. Тако је мало било разлике међу обојицом. Него је било једно у чему један другог не могаше претећи, а то је било поштење и самопрегорење којим су вршили поверене им послове и водили финанцију, тако да им је добро отачбине било милије него своје приватно, радећи сасвим према ономе што рече Тукидид да је боље сиромашан грађанин у богатој држави него богат грађанин у сиромашној. А они и нису били богати него онако осредње, тек опет тако да су могли одржати достојанствено име својих предака; нити су грамзили да се обогате као што се то у последње време у Млецима отпочело, где је луксуз и безпослица овладала а нема оних старих славних обичаја.

Него како Донат не могаше одмах да се крене на пут, а Бемби беше невоља да се што пре врати, то сенат одреди да гони Ускоке Антоније Јустинијан, капетан од голфа, који је седам година славно служио био на галерама у каналу па се вратио у Млетке очекујући да се њиме боље послуже. Био је то млад човек а видео је како се и старије главе знојише око тога посла, те одпоче да ради живо али обозриво. Једном удари из ненада на једну чету од 17 Ускока на острву Тратенићу близу Травна, па им главе посла у Млетке, где беше мило гледати их особито онима, који с дана у дан слушаше зла што их Ускоци починише. Па како то беше први пут да се толико ускочких глава виде на једанпут то хвалише Јустинијана до неба, и мислише да ће он заиста и моћи извршити нешто велико, особито како се баш тада отворише изгледи да се ствар уреди.

Архибискуп од Задра био је предложио папи више путова, како да се сврши ова ствар а папа му заповеди да се договори с владиком од Сења те да уреде чланке који би се предложили онима којих се тиче. Владика сењски дође у Задар па се ту обојица договараху неколико дана достављајући све каваљеру Јустинијану, да види шта се хоће оваким уређивањем. Најпосле се сагласе да владика пође у Грац и у Праг па тамо да предложи од прилике ово: да се ови људи не трпе сви у Сењу него нека их се један део пресели унутра, мало по даље од мора а где ће још корисније границу бранити. Да би се ствар олакшала предложи се да папа даде неким њиховим старешинама нешто ужитка, као што је радио био папа Гргур XIII. за Дубровник. Јер Ђуро Даничић, Србин по племену, а један од главних војвода сењанских, освећиваше се за смрт оца свога, кога Дубровчани убише, толиком крвљу и штетом да ови не знајући већ како да умире јарост човека, који као да се не могаше наситити крви њихове, замолише папу Гргура да помогне. Папа позва Ђуру у Рим, куда овај дође с лепом пратњом; ту га он мало умири и стиша а осигура Дубровчане давши му приличну пензију. А Матији, брату Ђурину, који је био човек на доброме гласу (осим што му је и племе било славно) Млеци даваше плату, него под условљем да се остави хајдуковања, да се настани на острву Рабу и да служи на галерама св. Марка кад се позове. Али кад се оно десише немири због Клисе и кад у Далмацију дође ђенерал Бено Моро, онда овај позва Матију да дође у Спљет (ваља да да служи или можда из неке друге тајне намере). Матија не хте да дође те с тога изгуби плату. Иза тога он се поврати у Сењ и живљаше ту оптерећен многом децом јадно и без пребијене паре.

Владика сењски нађе двор у Грацу са свим готов да пристане да се ствар уреди. Ерцхерцег жељаше то колико што му се царина била смањила, што је трговина престала и читава глад наступила, толико опет да умири своју савест и зарад части дома аустријског, који даде свету толике цареве и краљеве а сада трпи на својој земљи хајдуке попрскане крвљу хришћанском. Него како ствар није зависила од њега то он световаше владику да иде цару, па му даде још и писмено од своје руке. У Прагу владика није могао ни да види цара а камо ли с њиме да разговара. Пакосни министри, којима је милина била да киње републику и који су, можда имали још и друга узрока да бране Ускоке, учинише те овај прелат провођаше време на двору са свим узалуд; нити је имао каке користи осим лепих речи и световања да целу ту ствар остави ерцхерцегу.

(Продужиће се.)

Савитра.

Из „Махабарате.“

Асвапата беше силан,
У Мадри је некад влад'о:
Милостива срца беше,
Помаг'о је сваком радо.
Та ко њега, добре душе,
Није било наћи лако.
Ал зато га баш и љубља
У народу свуда, свако.
И тек једно беше цару
У старости, врло жао:
Што порода није им'о,
Па с' тога се зарекао,
Седмог дана да ће јести,
А шест дана гладовати,
И Савитри да ће светој,
Силне жртве жртвовати!
И тако је живовао
Осамнаест дугих лета,
Докле му се не указа
И Савитра силна, света.
Па са светог жртвеника
Из плама му проговара:
„Смерном душом што си прин'о,
„Прибавити лепа дара:
„Твоје срце, твоје жртве
„Допаше се мени здраво.
„Милости си стеко доста —
„Ишти зато, што је право!“

„О богињо, заштитницо!
— Цар јој на то одговара.
„Ја од срца пород молим,
„То је моја жеља стара.
„Па ако је теби право,

„Моје смерне жеље ето.
„Јер одржат' племе своје,
„И бог каже да је свето!“

„Одавно сам ја већ знала
„Шта се у твом срцу крије.
„Молила сам с тога Браму,
„Што над људма увек бдије:
„Да испуни жељу твоју,
„Да т' поклони чедо мило —
„И његово срце благо,
„Ћер ти једну поклонило.
„Лепа ће ти ћерка бити,
„Да јој нигде нема пара.
„Задовољан буди зато,
„Вес'о прими бож'ја дара!“

„Нека буде само тако!“
Вес'о царе тад повика.
И Савитре силне неста,
Са светога жртвеника.
А он опет к'о и до сад
Свом народу само годи.
А Манава верна љуба
По години ћер му роди.
И тад царе да извршит'
Обичаје све по реду.
И Савитри у част силну —
Савитром је назоведу!

И за кратко, брзо време,
Већ девојче поста дете.
А лепа је, боже, била,
Да с погледом сваког смете.
Ко богиња Сри*) што беше,
Тако она лепа, мила.
У самоме бож'јем рају,
Као да је узрастила.
Груди пуне, тело вито,
Очи горе, образ с' стиди.
Ох та које једном спази,
Тај за навек обневиди.
Али опет дивна цура,
У свом срцу јаде носи:
Јер до данас још је нико
За љубавцу незапроси!

Тако једном — после жртве
Кад се с' цвећем дома врати,
У себи је беседила:
То ћу моме баби дати!
И пред њега кад је дошла,
Цвеће му је свето дала;
И пољубив руку благу
Пред њега је смерно стала.
А краљ силан када спази
Своје чедо дивно, мило, —
Што још нико незапроси —
Јако му се ражалило!
„Ти си ћерко за удају!
— Цар јој тако онда поче, —
„Кад те нико још неиска,
„Тражи сама какво момче!
„Ти знаш, шта нам закон вели,
„И Брамина памтиш речи:
„„Сваки онај отац грешни,
„„Који деци у том пречи!
„„Тако исто и син онај
„„Од те исте клетве гине:
„„Кад по смрти оца свога
„„За мајчин се век небрине!““
„За то иди ћерко мила,
„Па потражи себи друга.
„Сачуваћеш с тим и мене
„Од боговских од поруга!“

---

*) Сри је богиња среће и лепоте.

Цар јој тако беседио,
Те нареди пратњу ома.
И на пут се далек спреми
Застиђена лепа мома.
С' неколико поглавара,
У златна је кола села.
И тако је пролазила
Све крајеве света бела.
Па куд год је пролазила,
Милостиње свуда чини:
Стари беху поштовани
Обдарени сви брамини!

После тога једном сеђа
Са Нарадом Асвапата.
А од двора с' отворише
Наједанпут сјајна врата,
И Савитра ступи пред њих,
Јединица бабе свога.
Смерно им се поклонила,
Кад пред собом спази бога.
И бог цара тад запита:
„А где ти је ћерка била?
„Од куда се сада враћа?
„Зар с' још није удомила?“

„Због тога је баш и ишла,
„Да избере себи пара.
„Чућеш сада ког' је нашла.
— Цар му тако одговара.
„Хајде реци ћерко моја!“
И Савитра одмах поче:
„Покорна сам жељи твојој,
„О мој драги, мили оче!
„Цар Ђумацен, Кшатријанац,
„У Салви је некад влад'о.
„Но под старост обневиди,
„И љуто је с тог пострадо.
„Јербо његов душман стари,
„Тад на њега бесно уста;
„И заштита, у невољи,
„Сва му беше, шума пуста.
„А син његов, кога нађох,
„Још је онда дете био.
„У граду је свет углед'о,
„У шуми је одрастио!
„Име му је Саћавата,
„И њега ми срце воли,
„И благослов над њим само,
„Сад од тебе оче моли!“

Кад Нарада речи чуо,
Из дубљине тад уздану:
„Зло уради ћерка твоја,
„Што га избра у незнању.
„Отац му је поштен, смеран,
„Иста му је така мати.
„Са поштења њиног буде
„И он назван Саћавати.*)
„Осим тога још он има
„Једно име, Читиразва.
„Што је коње вол'о јако,
„Свет га с тога тако назва.“

„Јели мудар? јели храбар?
„То ми реци, о Нарадо!
„Јел' светао? јел' трпељив?
„Још бих и то знао радо!“

„Трпељив је као земља,
„Мудар као Верхаспати;
„Светао је као сунце,
„Уз Индру ће снагом стати!“

(Продужиће се.)

---

*) Саћават значи: поштен, истинит.

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

II.

Нов гост, који доноси весеље у тужан дворац.

— Олга! — запита Марион — би л' вам по вољи било да вас ко са врапцем сравни.

— Лепо би му се захвалила на таквој неучтивости.

— А да видите то би сравњивање ваљало нешто.

— Баш би рада знати у колико.... Марион, добро промислите што ћете рећи; још је реч у вашој власти.... Ја сам већ велика девојка, могу се осветити.

Ту мало ућуташе. Олгу је копкало да дозна шта мисли Марион, па прекине ћутање речима:

— Свршујте, што сте започели.

— Одмах, драга моја, док ове чипке мало дотерам на меру. Е, дакле, би л' ми могли одгонеyути колико пута коракне врабац преко године?

— Ни једанпут, јер скаче.

— Ето видите и о вама би се то дало рећи.

Олга заћута као да јој је неправо било то сравнивање, ал на брзо продужи:

— Марион! и ја би нешто питала.

— Изволите.

— Знате л' за што има човек два увета?

— Да што боље чује добре савете, па да их послуша!

— За то би доста било и једно; али два...

— Но!

— Да што на једно чује, на друго да пусти! Данас дан, сутра дан, шта је живот, него сан!

И тако певајући и смејући се излети као каква ваздушна сенка (ако то јест можемо помислити сенку са лепим, примамљивим, свежим, светлим бојама) те није могла видети како се Марион дала у бригу.

Ова честита госпођица, пресвлачући се, дошла је на многе тужне мисли. „Какво безбрижно створење! — Та лакоумна добра воља хрђав ће јој вођа бити по храпавом путу живота. Таки створови пропадају чим их покрене која јача страст или чим их задесе прави јади. Да грдне штете за њ!“

У том истом тренутку мислио је и стари господин — пишући за столом — на своју малу синовицу. Долазило му је да је сувише весела а може бити, и мало лакоумна, ма да је морао признати да има на њој неког чара, који чини да ти је и та лакоумност некако по вољи. Вређало му је растужено срце кад је ко други око њега весео био, а добра воља синовице му - са свим га је занела. Сама промисао посладе то младо девојче да му донесе весеље у кућу.

Куцање на вратима разгони мисли старог господина. Олга је ушла смејући се, као да потврди све оно, што је стари господин о њој мислио.

— За Бога, шта радите? Тако касно а ви још пишете! За што кварите очи! Зар се могу очи наручити у болти као рукавице? Ја то више не допуштам... ако треба што писати, ево мене... треба ли млого писати, ту сам ја и Марион.... Од сада ћу ја бити писар. И тако су ми — тамо у Бечу — хвалили рукопис. Хајд' да се и користимо њиме. Рекли су да пишем као какво мушко. Дедер погледајте, слатки стрико, је л' истина?

— Заиста као мушка рука.

— Да видите у мени су млога мушка својства. Волим пливати, (наравно не по оваквој зими,) па ако и не би преплнвала женевско језеро, као лорд Бајрон, ал се и не сустајем брзо. Гађала сам и у нишан, ма да признати морам да су ме јако надмашили они славни мужеви, који лове људе по Индији. Ал да се како не уплашите морам рећи да ја — ако треба — могу певати и песму ричмондског девојачког вашара: „Знам кувати, пећи, прати, шити итд.“

— То је све лепо, драго дете моје! — А да како и не пушиш? запита стари господин као са неким страхом.

— Боже ме сачувај! Не могу да трпим девојке, које пуше и које стихове пишу, ма да сам баш сад сама себе тако похвалила, као да ништа друго не радим него да стихове пишем и то о самој себи. Помислите само, слатки стрико, и

Марион пише по гдекад у потаји стихове, само што не ће да призна.

Можда би и даље опадала честиту француськињу да ова не уђе у собу, смерно, озбиљно, као што јој то по позиву пристоји, у црној хаљини, која јој је јако доликовала као и свакој плавуши, која је лепа узраста и којој се по лицу види да не проводи дане у ветар.

Олга, да шалу скупо не плати, окрене други разговор.

— Знате л', слатки стрико, чему се ја највише радујем?

— Да чујем.

— Што сте таки исти као што сам вас претстављала.

— Зар си ти о мени бригу водила?

— Те још колику! Није л' истина Марион? — Да није Марион тако замишљена, за цело би морала рећи да је истина. — Једном — пре четири, пет година — јако ми се допала у некој књизи слика мушка пуна достојанства у лепом оделу, као што су га у стара времена носили. Блистало се у те слике и руво, ал млого више на лицу неко светило, за које сам дознала више срцем него очима. Нацртала сам ту слику одмах за себе и показах је отцу. Држала сам да ће ми похвалити вештину, ал он се растужи и рече: „Боже! како наличи на Жигмунда!“ Запитах га, ко је тај Жигмунд, а он ми је том приликом толико приповедао о вама, слатки стрико, да се и сад још свега сећам. Слику узе од мене и обеси је изнад своје постеље.

Очи старог господина пливале су у сузама.

— И он је волео мене и ја њега, — рече, — и опет за то живесмо као да нисмо браћа. Не срдисмо се један на другог, ал се и не тражисмо. Држасмо да нам не могу ни срца једно за друго куцати, кад нам мисли реве. Зло тумачени понос мушки, тврдоглавост, ни једном од нас нису допуштали, да први корак учини. Кајалисмо се више пута, ал кад је већ касно било.

— Шта вас је тако раздвојило?

— Раздори у жупаниским скупштинама и —

Стари господин на једанпут ућута. Да је продужио морао би рећи: раздори у жупаниским скупштинама и твоја мати, та раскошна жена, која је тек грамзила да до великих части дође, која је своме мужу на овој земљи пакао у место раја створила, која је мог сиромашног брата до тог довела, да је њезиној сујети за љубав жртвовао све имање своје, жртвовао највеће благо срца: поштовање самога себе.

Није дакле ништа реко до тога:

— Да се манемо тих тужних успомена, дете моје! Боље ће бити да гледамо да се мало прихватимо.

Мало је времена требало да се добра воља поврати. Овај зимни дан био је у сентелечком дворцу уједно и априлски, када те наизменце киша бије и сунце грeје. Олга стаде занимљиво приповедати како се Марион на путу бојала и како је сваку сенку за пустаију држала. А Марион јој је опет тиме враћала мило за драго што јој је непрекидно преговарала: За Бога, немојте јести толико, не ћете моћи спавати! За Бога, не ударајте тако у тај гласовир, овде се не може сваке недеље удешавати! За Бога, не говорите толико, оставите нешто и за сутра!

Све ове опомене, ма да су из добре намере потекле, вређале су сујету „велике девојке.“ Не право јој је било што их је и господин Жигмунд слушао, па с тога науми да се освети.

Кад се господину Жигмунду сан почео хватати за очи, Марион и Олга рекоше му добру ноћ и пођоше у своје одаје. Олга је трчала, а Марион је по свом обичају лагано, озбиљно и достојанствено за њом ишла.

Чим је дошла у собу, одмах се морала једити. Није нашла Шамиса, а кад из њега што не чита пре легања, не може да заспи. Тај јој је песник омилео што га је радо имао и поручик Соненшајн, који је и сам песник био. Та од кога не ће љубав учинити песника! Од то доба свако вече чита из њега по коју страну, пуну суза и уздисаја.

— Знате л' шта Марион — рече Олга — да пробате заспати без Шамиса. Верујте да се не ваља научити на духовни дремак. Но, но, што се жестите, наћи ћете га сутра. (Како да га не нађе кад је био под олгиним узглавницама. То је био први чин из олгине лакрдије, којој је име дала „освета.“)

Марион угаси лампу.

Месец је лепо осветљавао собу. Од намештаја пале су дуге сенке на зидове и на веленце. Прозоре је дрмао ветар, који се на пољу почео љутито препирати са сувим гранама.

— Марион, верујете л' да има страшила?

— Маните се таког разговора; знате да га не марим слушати.

— И ја обично не мислим на њих, ал данас их не могох избити из главе, као да је овај предео гробље или као да сам цео дан читала „Milles et une phantoms“ од Александра Дима. Да знате, то је једина књига, коју сам из свог рођеног побуђења читала. Сигурно ће вам позната бити! Јако узбуђује човека. Пуна је чуда, магнетизма, врачарија, страшила, духова.

— Спавајте, Олга!

— Не могу.

— Не рекох ли вам, да не једете толико.

— Право сте имали! А, јао! погледајте само на прозор.

— Шта видите, за Бога!

— Седа брада, седа коса!

— Не лудујте, Олга!

— Дед' погледајте, ако не верујете.

— А, јаох, доиста!

— Часом нестане, часом се појави. Марион, то није чист посао!

— Упалите свећу и зазвоните. Боже мој! шта се ту збива? Увек сам зазирала од старих двораца, који су само за совуљаге а не за људе. Зазвоните Олга!

— Та како би будили мог слатког стрику из сна!

— Олга, ја ћу да вичем! — рече Марион и искочи из постеље.

— А ја ћу да се смејем.

— Зар се не бојите Бога на оваком нечистом месту а усред ноћи.

— Та немојте бунцати, Марион! Зар не видите како је то лепа, зимна месечином осветљена ноћ, да јој треба пара тражити! Шта се плашите? Ваља да од тих ињем застртих грана, које се од ветра тамо и амо савијају па по гдекад и до прозора дођу? Видите како се лако може човек заплашити!

Марион се застиде и после малог ћутања строгим, прекорним гласом рече:

— То није лепо било.

— То је жао за срамоту, драга моја! Ви сте ме данас, свој мојој молби ускос, непрекидно карали, само да ме научите па озбиљност. И ја хтедох вас научити на — храброст. Драга Марион и то нам јако треба. Реците ми само шта би радили да сте се родили међу сарматкињама, којима (ако је истина што повесница о њима говори) није се било слободно дотле удавати, док нису смакле до три непријатеља. Драга Марион, ви се тамо не би никад удали.

— Пустите ме да спавам.

— С драге воље ал пре тога морате ме још мало саслушати. Драга моја Марион кад ме год сувише ускарате дању, ето одмах по које страшило ноћу. Добру ноћ!

Ништа није лакше него рећи: добру ноћ, ал дед нек ти буде добра ноћ кад ти најпре разгоне сан. И сирота Марион једва је могла заспати од великог страха па с тога озбиљно науми да ће се сутра цео дан срдити.

И други дан већ рано у јутру започела је своју тешку улогу. Тешку велимо, јер није хтела говорити, а то је тешко за сваку женску а особито за францускињу.

Облачила се ћутајући и олгин поздрав одпоздравила је климнувши ладно главом. И сам Шамисо, који је испод узглавница опет на видик дошао, није јој могао одрешити језика да то несташно дете онако својски изпсује. Чело сабра у озбиљне боре, у руке узе један роман (најлепши) од Иде Хан-Ханове, и оде у велику дворану да га чита.

Тек је неколико страна прочитала, а неко закуца на вратима.

(Продужиће се).

Нешто о трагичном осећању.

(Одломак из веће расправе.)

(Продужење из 12 броја).

Дакле само тек мало да додирнемо, шта је то узвишено? Дочим је у лепом главна карактеристика то, да је у њему идеја са појавом (са сликом) у хармонији и једнини, то је у узвишеном напротив та хармонија и једнина идеје са појединном конкретном појавом, са сликом њеном већ поремећена, идеја већ излази ван граница појаве, маша се изнад ње, и чини се да иде у безконачност, и то је карактеристика узвишеног, и по томе се оно неда мерити обичном мером својом. Поред њега је све мало, што би иначе требало, да је по природи једнако с њиме. Дакле из оне прве значајности излази та друга значајна црта, а то је, да се неда под нашу обичну меру метути, ма да у себи опет мора своју меру имати, јер би иначе прелазило у страотно; тако н. пр. кад у псалму каже: „небо му је столица, а земља подножје ногу његових“ и т. д. То је зацело узвишено, то излази ван наше мере, али опет има у себи своју меру и складност, јер би иначе престало бити узвишено, него би било страшно, као што беше бог израиљев по појму њиовом, безмеран, самовољан, неизмеран у гњеву и доброти, дочим је напротив јелински Зевс био узвишен, јер имађаше при свој боговској сили својој, што је по обичном мерилу свакако неизмерима, ипак у себи мере и склада по појму грчкоме. Да узмемо још, рад веће јасности, разлику међу душом лепом и узвишеном душом. Лепом душом, или боље лепим карактером зовемо човека, у коме су чулни нагони и афекти у хармонији са памећу, као моралним законодавцем, дакле је дужност и наклоност такође увек у складности, те тако тај човек не ради зато морално, што га приморава на то памет, свест о дужности, него зато, што му сам чулни нагон на то иде, што му сама наклоност то иште, дакле он нема да се бори са нагоном, него баш му угађа тиме, он је баш и физички срећан и задовољан у тој радњи, зато му се неможе ни у моралну заслугу уписати. То је дакле лепа душа, а лепа зато, што је у њој у хармонији идеја са појавом, што се у њој дакле подпуно остварила идеја човечности, или хуманитета, пошто је оно управо савршен човек, у коме нагон није у противности са моралним законодавством, него у складу, који се дакле може сасвим поверити руковођењу нагона, а да не мора увек прво у радњи својој долазити пред трибунал памети. Ал сад узмимо с’ друге стране човека, у коме није чулни нагон у хармонији са памећу, дакле ни наклоност са моралном дужности, у коме дакле нагон чулни афекти вуку на страну, доводе га у највеће искушење, где се дакле мора борити, где треба велика снага духовна да се одржи у моралној радњи против навале чулнога искушења, ту одма нема дакле оне хармоније, као у лепоме, ту је борба, и ако идеја дакле одржи мејдан, ако идеја изађе ван граница чулнога појава, ако се маши изнад њега, онда је то узвишена душа, као н. пр. римски вођа Регул, који се својевољно предао у руке Картагинцима, који жеднише осветом, само да одржи дану реч; ту зацело није радио по чулноме нагону и наклоности, него је с њима морао се борити; идеја или памет, као моћ идеји, одржала је победу, машила се изнад своје појаве, и Регул је узвишено радио. Но нека нико не помисли, да нам се са естетичног гледишта то допада, што је у наведеном примеру Регул морално добро радио, и да је у томе узвишеност; то никако, него је узвишеност у тој неизмерној духовној снази,*) која је нужна, да човек тако уради, у тој снази, спрам које ми сами себи, спрам које нам обични људи тако-малени изгледају, која се дакле извлачи испод нашег обичног мерила; и баш зато има са естетичног гледишта и злог, и морално хрђавог, што је узвишено, али то зло само несме бити ниско и просто, несме бити обичан, прост зликовац, арамија и т. д. него мора се пре свега видити, да у њему има савести, да има у њему људске природе, што се злим неделима противи, и од њих се гнуси, дакле да није нечовек, да није страшило, но да је силовита, ванредна створа човек, у коме се та силовита природа на зло окренула, дакле мора особито развити снагу толику, која га учини кадрим, да се противи целоме друштву људскоме, да се противи уверењу свога времена, и у опште свима силама, што су нам јаке и моћне, дакле да може такође издржати и да не клоне вољом и снагом, у оној страотној усамљености, и пустоши, у којој је такав горостасни зликовац усред друштва људскога, у чему свачем треба особита снага воље и духа, па још то није све, још и изнутра у срцу своме има великог противника, савест, која га такође гони и гризе, те се и њоме мора борити; кад такав човек све до краја издржи јуначки и још напоследку на вратима извесне пропасти узвикне као Рикард III: „Хиљада ми се срца надимље у грудма;“ те као голем човек и јунак пада, онда је то збиља са естетичног гледишта узвишена појава, јер је тај силовити човек далеко израстао из своје околине, према њему се друге снаге тако мале чине, још и на концу своме, у пропасти, која несме по појетској правди изостати, и ту још пропада као јунак. Дакле по појму узвишеног, са естетичног гледишта, није никако изкључено зло, само у оној форми, као што баш напоменусмо; и ту баш лежи та велика разлика међу естетичним и моралним гледиштем, која је свакојако важна и по трагичну уметност, ал поближе развијање и разлагање те разлике морамо оставити посебноме чланку.

---

*) По Сенекиним је речима узвишен: „Vir fortis cum mala fortuna compositus.“

Дакле сад дођосмо до тога, да се збиља може најзгодније тиме означити, какав треба да је трагични јунак, кад се каже да треба да је узвишен, јер у томе појму, као што смо у кратко само могли додирнути, лежи збиља све, што трагичности треба, лежи клица трагичне кривице баш зато, што нема у њему оне хармоније и равнотеже, као у лепоме (које баш зато неможе бити трагично, што је већ казано) лежи надаље у клици кривице наравно већ и клица трагичне борбе, а иза борбе долази катастрофа, пад; и по томе је свакојако кратко и згодно означио Лемке (Populäre Aesthetik) трагично, кад рече да је „пад борећег се узвишеног.“ Узмимо само ради бољег уверења о томе карактере оног великог законодавца новије драме, карактере Шекспирове редом, па ћемо се збиља уверити, да су му сви трагични карактери узвишени, да је у свима поремећена она сретна равнотежа природе људске са својим нагонима, да су силовите, управо племените природе, да је у свакоме она снага и енерђија воље, која је подпуно узвишена, као што и Гервинус (Shakespeare II. 539) каже: „У свима је Шекспировим трагедијама предмет, извртај какве мање или више племените природе под теретом велике какве страсти;“ и само се такав вештак смео ослонити на свој вештачки инстинкт, те примаћи се у Рикарду III. и Антонију крајњим границама, и то у колико Рикард III. стоји на граници естетичних зликоваца; а Антоније на граници естетичних слаботиња.

Дакле свакојако то стоји, да трагичан јунак нити може бити, што се зове чисто леп карактер, нити пак нечовечан, прост зликовац или слаботиња, јер ни у једном од тих случајева није узвишен, а ту онда неможе му ни пад трагичан бити, нити може трагично од страха и сажалења сливено осећање изазвати. Тако постају или топећи се „рирстики“ (дирљиви комади) или пак „шауерстики“ (грозовити комади), али никако праве трагедије са трагичним учинком, као што смо одма у почетку ове расправе напоменули.

(Продужиће се).

ПОДЛИСТАК.

Драго камење.

(Продужење).

Кад ступи човек у таки подрум, учини му се као да је упао у благајницу каквог богаташа из 1001 ноћи, дивота је погледати! Године 1770. нашщли су на један кристални подрум код Фищбаха, у ком су осим силни кристала нашли један чист чистацки ступ од 18 центи, један од 8, а један од 6 центи. У Тиролској, Салцбургу, у Дафени, Угарској, Сибирији и Мадагаскару има врло лепи горски кристала, који су кадщто као угасит каранфил бојадисани, те се тада зову, будући да као надимљени изгледају, дим-топаси; а има их и жућкасти који се зову Цитрижи (лимунаци). Кадгод се из тог камења правиле чаше, купе итд. Тих ствари има понајлепши у благајници у Бечу. Али највећма цене Аметист т. ј. љубичасто бојадисане горске кристале. Један карат Аметиста стоји 5—9 в. Најлепши се налазе у Шемницу (Угарска), у Визенбаху и Волкенштајну (Саксонска), у Мурвинску (Сибирија) итд. Чудновато је, да су стари држали, да је тај камен добар од пијанства (а ми, њихови потомци, баш бокале и купе из њих правимо!) Тако први и најстарији природозналац Аристотел препоручује, да се носи комад тога камена на прсима, и тада се човек — не ће опити, ил неће волети вина? Ми би сви набавили да је оно прво! — У овај ред камења, које, као што је већ напред речено, није ништа друго до кристализована шљуникава земља, иде још и **Јаспис**, који је различно бојадисан и непровидљив. Од њега се обично праве печати, али нису скупљи од 2—3 вор.

И опали, калцедони и ахати нису ништа друго до шљуникова земља али не кристализована. **Опал** је различне боје. Племенитим опалом зову оне округло (шлифоване) углађене опале који преливају лепу црвену, зелену и плаву боју, и таки опал од своји 5—6 линија стаје на 1000 вор. У Угарској га има око Червенице, Кошица и Еперјеща. У царској благајни у Бечу има један опал 34 лота тежак и цене га на по милиуна вор.

Калцедона има такође најлепши код нас и на Цеилону. Црвен калцедон зове се **Карниол**, а зелен као јабука, **Кризопрас**. Оних има највише у Мисиру, Арапској, Нубији и Сибирији; а кризопраси су најлепши у Шлеској код Глозериндорфа и Коземице. Лепи кризопрас палац дуг а по палца широк стоји 20—60 дуката; а печати од карнијола плаћају се по 20—30 вор. И **Ахати** су различне боје. И стари су их познавали и ценили. Орфеј, грчки песник, пева о њима, како су добри од убода јакреповог (скорпијног) како је вино добро и пријатно, кад се с ахатом помеша, и како с ахатом може човек задобити женску љубав. Данас се и ахати проневаљалише, те зато ваљда и нису тако скупи! Праве од њи бурмутице, филџане итд.

Мора се човек дивити кад све то драго камење прегледа а овамо помисли, да оно ништа друго није до једна земља, бојадисана различним металима. Па што је још чудније та иста земља (шљуникова) у друштву са иловачом, кречом, горком, берилском или цикронском земљом и нешто металне боје помаже стварати и смарагд, кризолит, кризоберил, топас, хијацинат, гранат, лазур и лабрадор.

Од ови драги камења кризоберил и кризолит не вреде млого и што се лепоте и што се цене тиче; то је зелено провидљиво камење што га понајвише има у Бразилији, Цејлону и у Сибирији. — Друго је са такође зеленим смарагдом. То је драги камен, који је са своје чистоће и провидљивости од најскупоценији камења. Кад је сасвим чист дође карат на 50 ф; 5 карата стоје своји 800—1200 ворин.; врло лепи смарагда има у Бечу, Дражђанима, Петрограду и Ајхштету. Налазе се пак најлепши у долини Тунка у Перу, у Новој Гранади и Попајану (Америка), па после у Сибирији и Салцбургу. — Стари су га посвећавали богу Меркуру, и Плиније приповеда, да најлепши скитски смарагд расти у златним рудама где се орлови гњезде па га чувају. Плиније вели, да је прстен кога је Поликрат најрадије имао био од смарагда.

Смарагда има и плавичастог, плавог и жутог, и онда га зову *Берил* или *Аквамарин*. Ово је јевтино драго камене 3—6 вор. карат, и има га гомилама у Мурзинску, Мијаску, Нерчинску и т. д.

(Продужиће се.)

Књижевне белешке.

* Добилисмо од *Александра Сандића* преведен Бартенштајнов „Кратак извештај о стању расејанога многобројнога илирскога народа по ц. и краљ. наследничким земљама.“ Књига ова, која је пре сто и четири године на немачком језику изашла, тако је важна по наш народ да му је не можемо задоста препоручити. Требало би да је набави сваки Србин, који мари за своје, а Бог му је дао да може књиге куповати. Књига је на фином папиру, укусно штампана, као и све што излази из штампарије јерменског манастира у Бечу. Цена јој је 1 ф. 20 н. а. вред. а добити се може код самог преводиоца у Бечу (Landstrasse, Hauptstrasse, Hôtel zum goldenen Engel) и код Васе Пушибрка, професора у Новоме Саду.

* „*Илирски приморанин*“ зове се лист, који од нове године излази у Трсту свакога месеца. Цена му је на годину 1 фр. 60 нов. а. вр.

* „Narodni list“ јавља да је и ове године изишао „*Орлић*,“ црногорски годишњак стари и нови. Уредио га је Јован Сунде-

чић. Књижица је тискана на Цетиње ћирилицом и латиницом, сигурно за љубав наше браће Хрвата у Црној Гори.

* „Даница“ јавља да ће „Комарац“ опет излазити у Новоме Саду. Издаваће га Игњат Фукс, а уређиваће га Лаза Телечки.

* Сад баш добисмо књигу: „Скупљени списи Косте Руварца.“ Први део. Издао Ђ. Поповић. Садржај јој је: 1. Биографија Косте Руварца од Ј. Туромана. — 2. Успомене из карловачко-ђачког живота. — 3. Саски дворац. — 4. Верна Даница. — 5. Учитељева ћерка. Приповетка од Рикарда Кунища. — 6. Карловачки ђак. Приповетка. — 7. Двоје слепи. Новела Павла Хајза. — 8. Колико се и како се до сада код нас са грчкога преводило. — 9. Путовање у сремски манастир Раваницу. Успомена из ђачког живота. — 10. Беседа на светога Саву. — 11. О слову „ѣ“. — 12. Преодница. — Српске слике из Пеште. — 13. Св. Андрија. Путописна цртица. — 14. Лужички Срби у Саксонској. — 15. Кратки нацрт повеснице славенског језика. По Шлајхеру. — 16. Значајност дубровачке књижевности. Богати и разноврстни садржај ове књиге казаће нам најбоље шта смо у младом писцу јој изгубили и шта би нам књижевност у њему добила да му је Бог живота подарио. Племенита, поштена, српска душа, која тек за лепим и добрим тежи, којој је истина пре свега на свету, вири из сваког саставка његовог. То јој је најбоља препорука. Добити се може у уредништву „Данице“ по 1 фор. а. вр.

* „Даница“ јавља, да је Милорад Медаковић превео с руског документе руске и српске од времена устанка српског од 1806 до 1812. Овој је збирци додао и нека писма Наполеона I. која се тичу тога времена. Та ће књига на скоро изаћи под насловом: „Устанак српски.“

* У „Вили“ читамо да је турска влада намерна издавати у Сарајеву на турском и српском језику званичне новине „Босански вестник“ и уз њих књижевни прилог „Босна“ на српском језику. Земунски штампар И. Сопрон уговорио је с турском владом да тамо подигне штампарију.

* Од 9. фебруара о. г. почео је у Пешти излазити нови политични лист „Застава,“ под уредништвом дра Светозара Милетића. „Застава“ је поникла из праха „Србског Дневника“ и бориће се на политичном пољу за уставна и народна права,

за нераздељиви уставни народни живот. Боје су јој уставност, народност и равноправност грађанска. Цена је „Застави“ за сад 10 фр. а. вр. на годину.

Гласник.

* Добилисмо први извештај „Словенске беседе“ у Бечу за г. 1865. По истом извештају износило је имање друштва при свршетку 1865. г.: 3138 фор. 46 н. а вр. Књижница, која је постала већином од поклона, има 817 дела у 1005 свезака, међу њима 865 славенских а 140 несловенских. У читалишту има 48 словенских листова, а 16 на другим језицима. Утемељитеља је било 65, а чланова 153, које у месту, које на страни.

* Српско црквено певачко друштво у Митровици давало је беседу, и то у Митровици прву, у корист српске читаонице, која се тамо ове године завела.

* У Темишвару је био 7. фебруара о. г. концерт у корист зидању српске православне цркве у Загребу. Темишварци жале што су имали концерт, а не „беседу.“

* Одбор за издавање дела покојнога Вука Ст. Караџића у Бечу саопштио је свој рачун до краја 1865. г. По том рачуну скупило се на споменуто издавање до краја 1865. г. 6769 фор. а. вр. Од тих је новаца потрошено на издавање пете књиге „Српских народних песама“ и на издавање „Приправе за историју свега свијета“ 1902 фор. и 99 н. а. вр. Готовина, која је претекла, од 3291 фр. 72 н. а. вр., употребиће се на даље издавање шесте књиге српских народних песама и осталих дела Вукових.

* Херцеговачки архимандрит Серафим намерава установити богословију у једном манастиру, у којем ће се браћа херцеговци спремати за духовни чин. Сретно да Бог да!

* Друштво сегединске гимназиске омладине „Слога“ давало је 30. јануара парастос Вуку Ст. Караџићу и Кости Руварцу.

* 24. јануара давала је народна читаоница у Осеку у горњем граду „беседу“ у корист издавања дела Вука С. Караџића. Том је приликом пало 100 фр. а. вр. чистог доходка.

* „Световидъ“ јавља да је о задушницама у Лозници темељ ударен првој штедионици у Србији.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ВОЈИН, лист за војничке науке, вештине и новости. Издаје и уређује Драгашевић, официр и професор. Година II. Број 10. Октобар. С 1 картом. У Београду у државиној печатници 1865. На 8-ни. 319—358. стр. С додатком: Србски војници у француској војни. 65—73. стр. Уписна цена на годину 12 цв.

ЂЕНЕРАЛА БАРОНА ЖОМИНА АНАЛИТИЧКИ ПЛАН великих ратних комбинација. Део први: Политика рата и философија војена. Превео Младен Јефр. Ненадовић, коњанички српски официр. У Београду у државној штампарији 1865. На 8-ни. 140 стр. Стоји?

ВОЈИН, лист за војничке науке, вештине и новости. Издаје и уређује Драгашевић, официр и професор. Година II. Број 11. Новембар. У Београду у државиној печатници 1865. На 8-ни. 359—374 стр. С додатком: Србски војници у француској војни од 1792—1801. године у 4. дела. Написао Станислав Шумарски б. мајор у аустриској војсци. Препечатано из Летописа за годину 1845. 1846. 1847, и дао уз Војина за годину 1865 и 1866 Драгашевић офиц. и проф. Део други. Година 1795, 1796. У Београду, у државиној печатници 1865. На 8-ни. 1—32 стр.

ПУТНИЧКА ПИСМА. I. Од Зворника до Крушевца. Написао М. Ђ Милићевић. У Београду у државној штампарији 1865. На 8-ни. 102. стр. и у додатку: „Порота". 29. с. Продаје се по 4 г. ч.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ускоци, саобштио Чед. Мијатовић. (Продужење). — Савитра. (Из Махабарате".) — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење). — Нешто о трагичном осећању. (Продужење). — Подлистак: Драго камење. (Продужење.) — Књижевне белешке. — Гласник. — Библиографија. —

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 15. У НОВОМЕ САДУ 28. ФЕБРУАРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф, на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције у XVI-ом и XVII-ом веку.

Саобштио Чед. Мијатовић.

(Продужење).

Међу тим ђенерал Донат одпутује из Млетака па одмах походи она места, којима Ускоци обично пролажаху идући из Сења да четују по Далмацији. Одлучи се да два пролаза затвори кулама, а ове да добро наоружа топовима и снабде људма. Једну је кулу подигао на острву Вељи, онде где је море најуже између острва и тврде земље, између Реке и Сења. Тако би ова кула сметала свези између она два места. Другу је подигао према Љуби на морлачкоме каналу, где има као једна отока, којом Ускоци често пролажаху. Оба су ова пролаза била врло угодна по Ускоке, а лако их је било затворити, што су оба узана. Па ма да су Ускоци имали и других својих путова којима испадаше опет је сад већ теже било, особито кад би их на једној страни сузбили што се често збивало, јер је сила млетачка у скупу јача била. Ово доведе Ускоке до очајништва: прекиде се свеза са Реком а од туда Сењ добиваше сву храну и друго што му требаше.

Него као год што се бујица кад удари о јак насип повије на другу страну, тако и Ускоци гоњени глађу а не могући запловити у море без очевидне погибије (јер Млечићи вешаху свакога који им само допаде руку), нити опет полетети по Лици и Крбави где већ не беше ништа да се оплени, бацише се на Истрију, не марећи што ће тиме заплести Аустрију у још један рат а не само с Турцима, коме су и онако повод били. Простирући више ужас отворена рата а не толико хајдучког нападања, удараху они на тврда места и побијаше свуда царску заставу, опленише земљу и куле, па одведоше и робље. За чудо је било како се република уздржаваше гутајући толике увреде, а само не хте да прекине ствар са свим у отворени рат с Аустријом. Него је одмах опремила помоћ оним местима што су у опасности, а и за сигурност тамошњег народа, пославши колико је потребно било каваљерије и пешака под управом Фрања Корнара, млада човека, али који је као провидитор далматинске каваљерије показао да зрело мисли и да је врло поштен рукујући јавним новцима. Тиме је веома био омилео ђенералу Донату. Било му је заповеђено да бранећи места у Истрији не удара на међу ерцхерцегову, него само да гони кривце, да се освети за неправду и да гледа да се ујачаном мером накнади штета јавна и приватна. Ово је он и извршио тако честито да су поданици ерцхерцегови увек проклињали кад би Ускоци кликовали задобивши нов плен, јер су знали да то тако не може дуго остати.

Све што се у Истрији радило, вршило се по савету Бернарда Контарина, капетана од Расте (?). Ово је место истина малено, али га влада даје у управу људма заслужним, који су се били истрошили у јавној служби, да се ту великим приходима накнаде. И Тијепоња пре него је откшао против Ускока држао је ово место. Него како Контарин, старац од 80 година, већ није могао да издура, то позва сина свога Јула да му помогне, а овај, добар пријатељ Корнарев, гледао је свом снагом, да се добро врши овај нов начин ратовања. —

Док се ствари у Истрији овако окреташе, Донат већ ударио био на малено место Ловрану не далеко од Реке, па га опустио тако да се види како му није толико да бије колико да пецка па да боли, не би ли се само други опаметили, те да сами злу доскоче. Пошто је у брзо саградио оне две куле и снабдео их свачим што треба и пошто је видео да се преговарања вазда отежу, науми да пређе преко. Него папа непрестано мољаше Млечиће да се стрпе, док његов посланик на двору цареву Фламиније Делфин, не изради што. А тешко беше Млечићима уздржавати се јер су једнако били на трошку, који би достизао да се на чисто рат води па не само врати жао за срамоту, него још да се накнаде за све што толико трпеше.

У то се време турска војска под управом Ибрахим-паше, шура великога везира слеже под Кањижу, те се Млечићима ваљаде и с тога стрпети, само да не дође од куда кака гора несрећа па да свет баци за њу кривицу на њих, осим што би их још оговарали да се споразумевају с Турцима. Тако Донат мишљаше да је добро да смањи војску те да је мање и трошка. Војску су му чинили људи од четири јуначка и пламена народа: Италијанци, Корзиканци, Далматинци и Албанесци, а подељени су били по галерама и фитама. Многи капетани говорише да се с таком војском може покушати и извршити најтеже предузеће, а особито под вођом какав је био Донат, коме се сваки радо покораваше. Јер осим што им уредно и увек сасвим потпуно плаћаше и то пуноважним новцем, још је лепо поступао са старешинама оних људи, призивљући их скоро увек себи на обед, који ако није био пун ђаконије опет је увек био сјајан и славан. Разговор и лице истина му показиваше да је то више строг и озбиљан човек, али је опет умео лепо и љубазно да се опходи с гостима својим, па се свакоме омилео особито Далматинцима, који га благосиљаше с праведности његове и особито што је у стези држао начелнике унутра по земљи. Кад је наредио све како треба, онда се по дозволењу сенатову поврати у Млетке а на његово место дође Филип Паскалиг, и то не само по избору сената него што га војска и све приморје држаше да је тога вредан. Био је прошао кроз сву управу на мору и провео ту најбољи део свога живота а у битци код Лепанта стекао је био глас да је храбар и бодар и срећан старешина. Особите је среће био гонећи гусаре, тако да већ сваки прорицаше да ће рука његова сатрти Ускоке. Пошао је против њих на својој старој лакој галери. Брзо се опазило да он доиста и јесте човек да гони гусаре и да их веша где само кога достигне, и да освети људе и штету њихову над онима који их починише. Толико је распрострьо страх међу Ускоцима, да Далмација и Истрија почеше да мисле да су већ сасвим сигурне. У оне куле што их Донат сазида метуо је био јаку стражу па је наредио да се чувају и други проласци којима Ускоци обично пролажаху. У пристаниште на острву Озеру, које се зове Сан Пијетро ди Немло, често су пристајале многе лађе пловећи из Италије у Далмацију или у Млетке и чекајући боље време за пут, па како Ускоци знадоше да ће ту увек наћи прилике да уплене што само ако до њега узмогну продрети (што је често и бивало кад их већ глад нагони и кад се с друге стране подигне бура те галере и оружане барке не могу да се држе на ветру), то Паскалиг, да би им и ову страну осекао и да би пристаниште осигурао, послужи се најпре неком старом црквом те смести у њу посаду, а после подигне згодну кулу и станове, па и за саме путнике. Позније обновио је ону цркву, лепо је украсио и набавио јој капелана те војници имадоше душевне утехе. Могло се рећи да је Далмација постала сигурна од гусара, који осим што по некад изненада нападаше на острва Раб и Паго те отериваше стада, готово се не усуђиваше да заплове каналима далматинским. И кад год што учинише на жао поданицима млетачким увек плаћаше двогубо и трогубо они или поданици ерцхерцегови. Паскалиг најпре опусти Леденице, иза тога Моченице, Тршац и Белај, све то куле на земљишту сењскоме. Поробио је био и друга места тако да куд се год окренеш а то свуда беда и пустош. Нити ко беше сигуран на приморју осим ако је у каквоме тврдом месту. Невини проклињаше кривце а ови се упрепастише видевши какав пораз снађе њихове људе.

У Истрији тако исто пође посао за руком. Хајдуци видећи да им се прекиде пролаз у Далмацију гледаше да се на други начин помогну. Али се Корнар добро чувао да не буде нападач, него опет није ни дремао, кад би требало да се што освети. И он је био распрострьо страх по граници и обогатио своје људе пленом, накнадио честе губитке многих поданика, особито кад Ускоци отеше на путу пртљаг Марка Антонија Канила, који беше одређен за кнеза у Задру. Поданици ерцхерцегови понављаше живо своје жалбе ерцхерцегу (који им све једнако препоручиваше да се стрпе) и изјавише да ће најпосле сами узети да се помогну, наводећи да већ не могу даље да подносе толику невољу. И за цело изгледаше као да хоће да се побуне, ако овако и даље устраје. Најпосле на толико наваљивање од стране папе и посланика*) на цареву се двору одлуче да даду ерцхерцегу пуну власт да уреди ствар како најбоље зна.

Ерцхерцег одмах ни часа не губећи изабере Јосипа Рабату, свога државног саветника, за комисара, даде му пуну власт да казни кривце, прекине размирицу и задовољи Млечиће тако, како ће непријатељство за свагда престати у Истрији и Далмацији, како ће се отворити путови приморским варошима и трговини и пловидба опет одпочети. Изабрао је овог човека што је знао да је побожан и веран, а то је он показао био особито у Карнијолској где је радио да истреби јерес, не обзирући се ни мало на опасност, ценећи већма дужност своју него живот свој. Било је наде да ће се он и овом приликом показати тако у послу који се тицао гласа владаочева, среће народне и славе божје, а то све повређено беше четом злочинаца, с којих толики народ страдаше и толика војска пропаде. Рабата је био племеном Италијанац. Предци му се под Карлом V. одселише из Тоскане, и служећи овоме владаоцу стекоше части и богатства. А Рабата за цело није постидео свога имена. Свом се душом дао био да оправда поверење ерцхерцегова. Најпре огледаше да наведе Корнара да овај одвуче неки део своје војске с границе. Него овај властелин изјави да се не ће помаћи ни за једну стопу, док год поданици републике не буду сигурни; да се он и онако према Аустријанцима толико уздржљиво влада, да имају узрока бити задовољни; да је, при свем том што је имао силу којом би хиљаду зала могао починити земљи слабој и ненаоружаној, само онда поступао непријатељски, кад су га на то нагонили Ускоци и невоља поданика млетачких; Рабата нека само нареди да се од њихове стране не даје повода па ће се он са своје и даље уздржавати од свакога непријатељства. Рабата беше задовољан оваким одговором и управо се зачудио како то тако млад човек, који је толико јунак на оружју, уме тако умесно и разборито да одговара. Одмах је видео да нема да се боји преваре какве, јер се искрено говори. Нареди дакле да се Млечићима не даје никаква повода на жалбу, па скупивши нешто мало људи око себе пође у Сењ, а из других му места прирасте пратња, тако да би у Сењу покорност на силу изнудити могао. Дошавши у Реку а знајући да Млечићи научени прошлошћу не ће ни у његово посланство много полагати, науми да ствар уреди стално и сигурно како се пристоји достојанству владаочеву, и сигурности поданика, па пре свега мишљаше да му ваља растурити сваку сумњу и неповерење у Млечића. С тота пише Паскалигу и замоли га да га помаже и да дође с неким делом своје војске на острво Веље у кастељ Мушки (или Мушчио?), одакле се лепо виде обале земље аустријске. (?) Владика сењски отиде Паскалигу од стране Рабатине, и увераваше га о добрим намерама својих владалаца. Рече му да ће комисар казнити гусаре или бар старешине њихове како су заслужили, да ће одагнати од Сења и са земље аустријске куће све бегунце млетачке и што је још најважније, да ће преселити Ускоке у каке градиће подаље од мора, даће онима који остану у Сењу и по другим приморским местима забранити да граде оружане барке па да ће и самоме капетану од Сења одузети власт да тако ради, него ће то оставити највишем заповеднику од Хрватске, који их опет од своје стране не ће никад градити дати. Особито су се овим двема последњим точкама живо противили саветници цареви и ерцхерцегови, а ево зашто: Цареви су министри били суревњиви на Сењ и доказиваше своме владаоцу да ће, ако се отуда иселе Ускоци, Сењ пасти у руке или Турцима или Млечићима, који и онако већ држе сва острва далматинска; а за величину дома аустријског и круне Угарске вреди много да се одрже ови остатци од владарства на мору, особито што је отуда зависило да се и друге земље одрже и осим што се овим местима одржава бродарство по мору јадранскоме. То су били главни наводи којима одвраћаше цара да не мења ништа у Сењу. Управо се хтело само да се Ускоци подрже. Јер за цело је, да би било и бољих људи да се ово место брани које у рукама ових хајдука стојаше са свим зло, најпре што су били невере, и што их је већина била у свези с поданицима турским. Тако би се у Сењ лако могле увући издајице, те док Ускоци четују по суху и по мору, оно би по неспособности својих грађана пало непријатељу у руке. Осим што њихова четовања изазиваше Млечиће да им гњездо растуре, и Турци су већ много пута искали у Млечића или да сами узму Сењ, или да њих пусте да са суха и с мора ударе и да сатру хајдуке ове. Него Млеци знајући куд нишани овај план, одбациваше га увек као противан Аустрији, њима и целој Италији. Нити је који паметан човек и могао мислити да Млечићи желе да узму Сењ, особито што би им тиме пали на врат силни трошкови и сукоби, а никакве користи ни у време мира ни у време рата. За цело су за то знали и цареви министри. Него су сакривали то од цара, које да би и даље имали удела у плену, које што су мрзили на републику (почем јој је у старо доба допало по нешто у део, што су други неки тражили били), или можда најпосле што монархијске државе увек мрзе на републику. Ако то још није и с различности народности, које се увек преко ока гледају особито онде где се на граници стеку; јер увек једна худи обичаје друге па на најмањи повод хоће да се заваде било с узроком било тек од ћудљивости. Могло би се овоме навести хиљаду примера из старога доба а и из нашега. Него како то не иде овамо то да га се оставимо. Рабата приписиваше целу ствар јеретицима министрима, особито онима у Грацу који непрестано сметаше да се ствар ускочка реши, мислећи да свога владаоца заплету у рат с Млечићима, те да се остави свога посла око реформисања религије, на коме је он радио као добар Хришћанин и искрен католик, не гледајући на опасности турскога рата. На наваљивање папино и краља католичкога цар заповеди Рабати да пошто казни поглавите кривце остале Ускоке пресели унутра у државу а а на приморју да остави само оне о којима мисли да ће се умерено владати и да ће жеђ своју гасити само Турцима.

---

*) Ваљда млетачкога или шпанскога? Пр.

(Продужиће се).

Савитра.

Из „Махабарате.“

(Продужење.)

„Јел’ издашан! јел побожан?
„Дал’ истину радо збори?
„Јел’ умиљат на погледу?
„И у њ срце како л’ гори?“

„Издашан је к’о Ратиндев,*)
— Нарад цару одговара.
„А побожан као Сиви,
„Син славнога Усинара!
„Племенит’ је к’о Јајати,
„А ко Сома благ и мио;
„Од Асвина није л’ лепши,
„Гори никад није био!“

„Ти описа Саћавата,
„И његове добре стране.
„Хајд’ ми реци сада, боже!
„И његове неке мане!“

„Само једну ману има —
„Ох ал’ то је жалост прека:
„На годину у дан овај,
„Извесна га смртца чека!“

„Ох Савитро! цар повика,
„Чу л’ шта рече бог Нарада:
„Тражи другог! ман’ се њега!
„За њ да пођеш тако млада?“

„Један пут се добро дели,
„Један пут се дано даје;
„Па и жена у животу
„Један пут се тек удаје!
„Јели богат ил сирома?
„Да л’ ће живет’ дуго, мало?
„Ја сам њега изабрала —
„Па ми до тог није стало.
„Ја ћу слушат’ срце моје,
„Јер што оно рече смело;
„И што речи изјасниду,
„Свршено је ту и дело!“

„О, ал’ ти је ћи одважна!
— Нарад цару опет збори.
„Одвратит’ је више немож’
„Јер јој за њим срце гори!
„Но Саћават и јест човек,
„Да му нема нигде слична:
„Зато и ја мислим царе,
„Нек за њ пође ћи ти дична!“

„Што ти мислиш то ће бити!
„Јер богови људма суде.
„Кад је тако, нек венчање
„Без препоне одмах буде!“

Тек што цару бог то рече
И благослов свој му даде:
Оде к небу боговима,
У вису га већ нестаде.
А цар одмах поче спремат’

---

*) Ратиндев, славан и чувен са своје издашности. Каже се да је од говеђије крви, које је он својим гостима поклао, постала река Чумбул.

Што за свате нужно бија.
Те се диже, кад прилика
За пут беше најзгоднија.
Са брамини, свећеници,
Дигао се пустој гори;
Где се слепог, седог старца,
Налазаху бели двори.
Ту у хладу, на травици,
Цар у мраку седео је.
Асвапата поздрави га,
И каже му жеље своје.

Но Ђумацен на то поче:
„Немож' ништа од тог бити!
„Јер ћи твоја на убоштво с'
„Немож' ово привикнути.
„У двору је она сјајном,
„Ми у шуми пустој овде,
„Где молитве само свете
„Из дана нас у дан воде!"

„Небрини се ништа, царе!
„Све ми добро за то знамо.
„Па одважно из далека,
„Дигосмо се опет амо.
„Неодби ме зато царе,
„Неуби ми моју наду!
„Назови ми снахом ћерку —
„Благослови децу младу!"

И Ђумацен опет поче:
„То ми стара жеља беше,
„Да се сродим с тобом, брате,—
„Но царство ми тад отеше,
„Сада ево хвала богу
„Испуњене моје жеље!
„Сви до једног хајд'те амо
„Да славимо сад весеље!"

И венчаше двоје младих
И славише данак мио.
Славише га више дана
И сваки је вес'о био.
Па и време већем стиже
Да се царе кући враћа.
Ижљуб'ше се пријатељи
Расташе се као браћа.

Но Савитра одмах потом,
Златно рухо своје свлачи;
А црвено, покајничко
К'о и они сад навлачи.
Са сваким је лепо ишла,
Услужна је сваком била.
С блага срца, с добре душе,
Сваком беше драга, мила.
Старог свекра и свекрву,
Слушала је неговала.
А драгану љубљеном је
Свакој жељи годит' знала.
И у срећи тако лепој,
Многи дани пролазише;
Но Савитра бож'јих речи
Сећала се сад све више.
Јер све ближе беше доба
И Саћават својој раки.
И у тузи бројала је
Сваки данак, тренут сваки.
Па кад оста напослетку
Још четири само дана:
Рече: „три ћу да проведем
И без јела и без сана!"

Ђумацен је световаше:
„Ох, мани се ћери мила!
„Није то за тебе душо —
„И за вечног то је сила."

„Да постигнем жељу моју
„Издржаћу завет мио.
„Ја га несмем погазити,
„Јер знам добро, грех би био."

„Ја те нећу наговарат'
„Да погазиш ћерко мила!
„Пре ћу рећи, што и треба —
„Чини, што си наумила."

Тако царе; а Савитра
Оста, као укопана.
Непомично стајала је
До три ноћи и три дана.
Кад последња ноћца дође,
Стискоше је страх и туга:
Јер у јутру чим освaне,
Изгубиће свога друга.
И уздишућ' још пре него
Што освану и дан бео:
Жртвоваше свете жртве
И поради пос'о цео.
П'онда оде одмах редом
Поздрављати све брамине.
И „не била удовица!"
Благослове прими њине.
И она се за то моли;
Ал срце јој, пуно јада
Живо пуца, кад се сети,
Шта јој рече бог Нарада.
Опет царе њојзи рече:
„Свршила си, што си хтела.
„Поткрепи се сади, душо —
„Ето пића, ето јела!"

,,О, још мало само бабо
„Мом завету воље пусти:
„Ништа нећу окусити —
„Јарко сунце док с' неспусти."

И Саћават сад баш дође,
Тек Савитра што то рече.
У шуму се подигао
Мало дрва да насече.

,,Ох поведи мене с тобом!
— Савитра га моли тако.
„Јер без тебе ништа несам —
„Ја те љубим, љубим јако!"

„Пут је тежак, шума пуста —
„О, мани се, душо мила!
„И онако — он јој збори
„Од поста си ослабила."

„Ја од поста несам слаба
„Могу ићи као и ти.
„О мој драги, јели да ме
„Нећеш саму оставити?"

„Ако можеш — хајде сунце!
— Саћават јој одговара:
„Али најпре питај оца,
„Мене после да некара."

И Савитра одмах поче:
„Слатки бабо, мајко мила!
„Одкако сам код вас овде
„Још у шуми несам била.
„А сада је тако лепо:
„Гора цветна, трава мека
„И он — после, сам да иде —
„У срцу ми страва нека,
,,А да нејде — несме бити,
„Јер за жртву треба дрва:
„Пустите ме дакле с њиме!
„Та то ми је молба прва."

Цар 'Ђумацен одговара:
„Истина је ћерко мила!

„Одкако си код нас овде
„Неси ништа још молила.
„За то иди сада с њиме,

„Али добро пази на се,
„Да у пустој шуми како
„Непометеш праве стазе.“

(Продужиће се)

Мала вила.

Од ДрагутинаВаднајије.

(Продужење.)

II.

Нов гост, који доноси весеље у тужан дворац.

— Ко је то? — запита Марион мало уплашено.

— Ја! — зачу се с поља, ал по овом одговору госпођица Марион толико је знала као и пре, а још је мање знала, када се врата отворише и у дворану уђе стран, непознат човек, коме се на лицу видело да је у великој забуни, што пред собом види женско створење.

У име поздрава одмуца нешто и рече да тражи старог господина, да га није нашао у његовој соби и да је држао да ће овде бити. Уједно је молио за опроштење, ако је милост њену (разуми госпођицу Мариону) у каквом пријатном занимању узнемирио.

Странац није био сувише млад, ал се по њему видело да није млого живео. Лице му је са свим глатко било, и по црном оделу и по озбиљном држању могао си погодити да спада у ред слугу божијих.

Ал Марион не погоди него запита: с ким има срећу говорити? Странац се томе опирао и до некле наводио да је срећа с његове стране, па тек онда рече да је духовни пастир сентелечког стада.

Кад је тако смеран, побожан човек, онда може слободно сести, помисли Марион, те га понуди да се посади према њој.

Отац жупник кашљуцнуо је неколико пута, погледао је око себе два три пута, и на послетку — како је Марион још једнако ћутала — запита: како су путовали? После тога запиткивао је ово и оно, као што је то обично у свету кад се с ким први пут састанемо. Могло је проћи неколико сахата док су се тако разговарали и за то је време отац жупник више пута засведочио, да је озбиљан, сваког поштовања достојан човек, и да је — ма да је нежењен и мало временит био — велики поштоватељ жена и још већи љубитељ шаха и цвећа. Све се то јако допадало Мариони и чисто јој је неправо било када дође господин Жигмунд и одазва вредног слугу божијег да се договарају о поправљању крова на школи.

У то дође Олга певајући неку познату баркаролу.

Госпођица Марион није дизала главе с књиге, ма да није читала. Дала се у мисли, а те мисли око кога да се врзе већ око проповедника слова божијег. Дошло јој је више пута да се исприча Олзи, ал како ће кад се мора срдити на њ. До подна је издржала ал онда мораде пришапнути Олзи, да се упознала са сеоским жупником, честитим човеком, који измеђ других многих лепих врлина има и то својство да зна, а и да воли, играти шаха. Од сада ће бар имати с ким се играти.

Од тога дана сваки дан збивало се нешто знаменито. Пре свега упознала се Олга са зградама и са слугама. За тим је разгледала село, цркву са витом кулом, леп стан отца духовника, једном речју све. После тога одабрала је за себе од стричевих коња лепог витог хата, метнувши на душу коњушару да га до пролећа добро обучи.

Мала вештица (тако је називала Олгу по некад Марион кад се на њ јако љутила) више пута довела је доброга срца, брижљиве природе Мариону до очајања. Тако, на пример, кад би по цичој зими по врту ходила из пусте ћуди а без икакве намере.

Без намере? А за што је једно јутро покупила све пупољке и цвеће из собе, па од њих сплела венац и у врт однела? Марион није могла никако да дозна, куд се деде цвеће из собе? Ал дознаде стари господин кад нађе венац са црном траком на оном малом белом мраморном споменику, који је подигнут био на месту где му је покојна жена најрадије читала. На споменику су још биле урезане речи: „Ту се одмарала моја Ана.“

Старог господина јако је дирнуло кад сазнаде да је то све млада му синовица учинила и једва је чекао да је за ту пажњу по срцу изљуби. Од тог је тренутка још радије имао.

Други је дан опет веселије пролазио.

Стари господин заспи у одмарачи а Олга одмах га нацрта. Па како верно! Стари господин није се могао доста начудити када се пробуди и пред собом виде своју рођену слику с овим надписом: „Мој добри стрика.“

А није прошло ни без песташлука.

Опкладила се Олга с Марионом ко ће од њих двеју пре зготовити покућну капу за господина Жигмунда. Марион је непрекидно радила и већ се напред радовала победи, кад ал једно јутро нађе расплетено и опарано све што је дотле била урадила.

— А то је сигурно та мала вештица учинила ноћас! Та мала диаболина!

— Штета је дизати кућу на главу, — одговори Олга несташно се осмејкујући. — Ви сте сигурно читали пенелопину историју, па можда и ви као Пенелопа ноћу расплећете што дању посвршавате.

— Ваш говор нема ни репа ни ушију. Ви сте то учинили, а то није лепо од вас!

— Па све да је и тако, ко за што не би то било лепо? За што несте боље пазили на свој посао? Ми сада, драга моја, водимо рат са иглом плетићом у руци. Добар војсковођа, кад не може да продре снагом, а он употребљује ратну превару. То сам и сама радила.

Од тога дана Марион је добила ново име: госпођа Пенелопа.

Морала је и то трпети.

А међу тим је и цела кућа и цело село тек о „малом лепом створењу“ говорило. Куварица се хвалила како јој је Олга карте бацала, како јој је из њих велику срећу прорицала и како је додала: да ту срећу и заслужује потпуно. То се зове уљудан бити! Са старим Јованом развела би вазда разговор и у мало што није искочио из коже од милине кад му рече, да се види по њему да је војник био, и то хусар. Верна слуга од то доба не зна како ће да хода. Слушкињама је поклањала шаровите свилене мараме; коњушару смотке а „фаворити“ (тако је назвала свог изабраног коња) шећер. Деца у селу добијала су од ње шарене лутке и слике, и кад би год улицом ишла, трчала су, да поломе вратове, ко ће да је пре пољуби у ту малу ручицу, која их је увек тако мило гладила по здравим образима. И сам озбиљни жупник био је очаран и није се могао доста назахваљивати на цветној књизи, у коју му је Олга нашарала руже, све лепше од лепших, кад је дознала да отац жупник тек за руже мари и да му је сва радост овога света неговати те „краљице свеколиком цвећу.“

Ал као да су и животиње опчињене биле. Хртови су увек весело поигравали око младог девојчета, ал се никад не усудише поверљивост своју и даље терати; фаворита је весело захржала кад је Олга на праг штале дошла; голубови су истина прнули кад им се приближавала, ал милим гукањем поздрављали су са стреје то младо, лагано девојче кад се преко двора винуло.

Нико је није звао више поспођицом Олгом.

Добила је друго име, које је неком приликом господин жупник усудио се изустити.

А име је то било: **мала вила**.

III.

Мала вила друкчије мисли о љубави него два срца, пуна осећаја.

Само да то пролеће дође, па да што пре донесе благо време, тихо поветарце, мирисно цвеће и зелене шуме и гајеве! Малој вили дотужао је већ собни зрак па би хтела на свом поносном парипу прелетати преко поља и долина, или тумарати по поточним обалама, по којима се жалосна врба шири, и будити из сна јеку. Ватала би шта више и лептирове и сваки боговетни дан везала би киту цвећа за свог доброг стрику. Само да прође та несносна зима са својом вечитом једноличном маглом и сивастим небом; да нестане снега, који робовима чини људе па и самој малој вили не да да по својој вољи тера ћеф свој.

И госпођица Марион радује се у потаји звезданом небу и прижељкивању славуја и чека пролеће као каквог непознатог госта, као да га није већ једно тридесет и три пута видела. Ал на што спомињати број година! Та срце је све дотле младо, док ужива у звезданом небу и у прижељкивању славуја!

Ето и сам пречасни господин Стеван Капољаија — честити проповедник слова божијег у Сентелеку — ма да је прешао четрдесету, (што увек искрено признаје), ипак за то као какво младо момче воли руже, као да је у оном сретном добу кад млади људи руже „цветовима љубави“ зову. Шта више отворено и глатко лице смерног слуге божијег спопада у новије доба нека ватра па мора и нехотице узданути сиграјући се шаха, којег млого страсније игра од оно доба, од како му је срећа у део пала да га игра са таком честитом и изображеном женском као што је госпођица Марион, ма да не би ни за живу главу смео обарати мишљење госпођице Олге, која је рекла да је шах као игра читава наука, а као наука опет ништа друго до играчка.

Часни господин, сабравши у боре чело, и сад баш ето намерава да удари на тврде бедеме госпођице Марионе и сигурно би и јуришао да не погледа изненада у бистре јој очи, те тако мораде тихо узданути. Уз њега седи мала Олга, и то мало весело створење не би било мала вила, да не примети и најтишије уздисаје. Не може да прећути него ће као задиркивајући да запита:

— А шта је то било, часни господине?

— Несам добро повукао, па ћу сад да изгубим игру.

— То је чудновато доиста! Да је ту мој слатки стрика сад би на свом милом латинском језику рекао: „filius ante patrem,“ што би, је л’ те, значило: док се отац роди, син по кући ходи. И ви уздanусте унапред што ћете тек после неколико тренутака хрђаво повући.

Смеран проповедник слова божијег дошао је у велику забуну, и не би смео у том тренутку ни за цео бели свет погледати госпођицу Мариону, која се на столици и тамо и амо кретала, и једнако о томе мислила, како би сад требало добро изпсовати тог малог веселог несташка, који се усудио у забуну довести таког честитог мужа.

— Јако ложе овде! — рече напослетку збуњени господин жупник, тарући чело марамом са шареним гранама.

— Не би рекла, часни господине, та ето ватра се са свим угасила у грејишту.

— И опет је за то велика врућина, — рече строго Марион, само да може часном господину дати за право.

Игра је ишла доста збуњено. Марион је велика квара нанела непријатељској војсци. Бедеми су попадали, прости војници похваћани, а краљевски је пар по коцкама шеврдао и тамо и амо у великој бризи о својој будућности.

— Та ви не пазите! — рече Олга господину жупнику.

— Заиста — одговори овај још једнако у запари, — јако сам расејан. Нешто ме је тако обузело да не могу пазити. Од неког времена, а ко за што би тајао, јако сам немиран и нестрпељив.

Госпођица Марион чисто се окамени.

„Ох, Боже! шта ћемо сад чути.“

— За што сте тако немирни? — питаше мала вила, ни најмање се не обзирући на оне тајне знакове, којима јој је хтела госпођица Марион на знање дати, да остави на миру сиромаха човека.

Али сиромаха човека спопала је на једанпут некака особита храброст да се исповеда па поче свој одговор овим сумњивог и особитог значења речима:

— Сваки човек има по коју страст која га заузме, па га ил сретним ил несретним учини. И ја имам једну таку страст, која је до неког времена у мом срцу дремала.

Марион се опет стаде тужити на врућину, ал јој тужба овом приликом прохуја. Стидљива госпођица мораде дакле устати, прозору отићи и у сивасти, магловити зрак гледати.

— А каква је то страст? — запита међутим Олга.

— Јако невина и проста.

Марион се окрене и чудећи се погледа господина жупника.

— А та је страст?

— Да волим вртларство. Ту питому страст пробуди у мени свако пролеће. Први топлији сунчани зраци опомињу ме на моје руже. Нестрпљиво чекам пролеће и по двапута на дан гледам у календар кад ће већ да дође. Једва чекам да ослободим своја ружична стабла од зимњег завоја и да им се радујем када почну терати. Први пупак, први листак, први пупољак, први цвет мени увек доноси велику радост. Тада ми не пада више тешко мој самотан живот; тада имам породице, имам друштва, које могу волети. У весељу проводим дане док ме последња ружа опет не растужи.

— То би пролеће могло, вама за љубав, мало брже доћи, — рече Олга.

Марион примети да човек, који руже воли, мора да има и племениту, нежну и песничку душу. Та ко не би волео руже, те нежне чисте створове, који поничу од росе и сунчаних зракова, које у смеју проводе дане и које умиру мирисом миришући. Ту јој на памет паде и она лепа енглеска романца: „The last rose of summer“, па одмах обећа да ће је превести за смерног проповедника слова божијег, којег је цео тај говор у не малу забуну довео. Смеран слуга божији захвали се на свему томе лепо. По говору си могао приметити да је јако задовољан. Млого је којечега лепога мислио о цвећу и о женама, што не би смео изрећи ни за све благо овога света, (за цело би умрьо од стида.) Ал толико је опет казао, да цвеће може бити не само наслада за очи, него и понос ума људског. Та ето од толиких силних плодина у природи једино цвеће постаје негом и вештином људском млого лепше и савршеније. Све бадава, нека рекне ко шта хоће, вртларска је вештина далеко дотерала!

(Продужиће се).

ПОДЛИСТАК.

Драго камење

(Продужење).

Најпознатији је и не врло скуп драги камен топаз. Кристали топаза изгледају као ступови, и има их најлепши у Бразилији, Сибирији и Саксонској. У Уралу су налазили на 4 палца дугачке и тако исто дебеле топазе. Боја му је јасно-жута, а има га и зеленкастог, црвенкастог и небојадисаног. Кад га човек угреје добије ружичасту боју. Карат стоји 6—8 вор., а кадкад и више. Стари су га утученог пили с вином против грознице и меланхолије (црножучја).

У опште су стари млого држали на лековитост драги камења. Тако Алберто Магнус — који је у 13. столећу живео — знаде толико о њима причати, да би се човек са неколико драги камења могао лепо по свету прометати. У својој књижици о добродетељима драгог камења вели он н. пр. „Ако хоћеш на учиниш да те нико не види, а ти узми опал, замотај га у лист лорберов и сви ће око тебе ослепити, — зато и зову опал патроном лопова.“ — „Ако желиш уклонити све опасности на земљи те добити чврсто непобедљиво срце, а ти се држи ахата. Тај ће ти све невгоде уклонити, те ћеш бити силан; весео и задовољан. Хоћеш ли да разум пооштриш, да благо своје умложиш, и да пророкујеш, носи собом смарагд. Кад хоћеш да пророкујеш, мети га под језик.“ Тако се онда лагало, а сироти апотекари морадоше још прошлог столећа држати различног драгог камења, јер га је свет тражио, и у жељи да онако постане чудотворан, по скупе новце куповао.

Да пређемо сад другом једном драгом камену, а то је гранат. Гранат је обично црвен, а има га и другчије боје. Граната има данас готово у свакога, а добија се из Скандинавије, Коринтије и Тиролске. Најлепши су гранати сирски, али има их и у Ческој и Шпанији доста лепи Чешки су мали, лепе боје црвене као крв; од њих се праве ђердани. Један ђердан на коме је нанизано до 1000 комада стоји 100—140 воринти. Сирски су још скупљи. Од великог комађа не сасвим чисти граната праве се бурмутице и др., а кадгод су их метали место кремена на пушке.

Мање је познат турмалин. Овај чудновати камен спомиње се најпре у једној књизи под насловом: „Curiose Speculationes bei schlaflosen Nächten, von einem Liebhaber, der gern speculirt. Schemnitz und Leipzig 1707,“ у којој се приповеда, да су Холандези 1703. први донели из источне Индије један камен, који има то својство да пепео од тресета привлачи. И заиста турмалин угрејан постане електричан, те онда наравно привлачи на се друга мања тела: пепео, папириће и т. д Турмалина има различно бојадисани, али ретко чисти и провидљиви. Најскупљи су црвени, којих има у

Уралу, и којих камичак од 4—5 линија до 600 франака стоји. У Ајхштету у благајни кнеза Лајхтенберга има гомила црвени турмалина 6 палаца велики и 4 палца дебели, који су сви $5^{1}/_{2}$ фунте тешки, и цене их на своји 3000 талира.

Јощ да споменемо два драга камена у којима има щљуникове земље, а то су: лабрадор, који се налази у Лабрадору у северној Америци и прелива плаву, жуту, зелену и бакарну боју, и лазурни камен (lapis lasuli), који је врло лепе плаве боје. Од прашине његове прави се позната и скупоцена плава боја ултрамарин, од које једна унција стоји 5 луидора. Ово је једини камен чија се прашина бар даје и вештином направити. Иначе се у природи налази овај камен у повеликом комађу и нешто је мало провидан. Праве од њега бурмутице, прстење и т. д., а има га у Тибету, Хини и Хили.

(Свршиће се.)

Књижевне белешке.

* „Напредак“ јавља, да нащ женијални велико-Србин, Јосиф Ференц, професор словенских књижевности на пештанском свеучилищту, доврщује своју знамениту систему философије, коју он назива философијом словенском. Исто ће дело, кад би се на свет издало, из темеља потрести и уздрмати свеколику досадашњу западњачку романо-германску науку. Жалост је само велика, што ће се то дело тешко јавити најпре на српском језику, щто нуждна средства за то надилазе снагу пишчеву, а за какву задужбину на такве цели није у србству задушника тражити!

* Добисмо „Кратак наук маџарског езика по Шамарянию од Милована Янковића.“ Вредно је знати щта писац у предговору казује: „Како ми, Срби, жалосно стојимо са нащим напредком, и како у нас, на чисто казати, неможе за сад бити ни какве књижевности, ни каква списатељства — томе, поред силних погрешака у овој маленој књижици, нека послужи за сведочанство јощ и ово, щто ћу сад казати.

Ова књига ваљало је да је изищла јощ око Ђурћевадне, или бар о Троици ове године; али — нека е жива и здрава добра уређеност и управа србске две новосадеке штампарије — морадох читава три месеца у Новом Саду седѐти и дангубити само ради штампања ове књижице. Па шта мислите моји читаоци? Можете ли веровати кад вам кажем, да за цело то време једва се дотерало до стране 57-ме — дакле ни до пуне половине!...... Ја честитам србској књижевности овакав корњачији напредак и желим срећу сваком србском списатељу на нашем књижевном пољу, само нека мене Бог сачува више на овакав начин „списатељствовати!“

* Мих. Ђ. Ћелешевић у Београду позива на претплату на дело, које се у његовом шаљивом и сатиричном листу „Ружи“ печата под насловом: „Рат низама“ којег је на француском језику написао „славни француски списатељ Мер.“ Дело је то г. Ћелещевић оценио да заслужује да се и посебице печата. Позив је управио на сваког „поштеног србина“. Књига ће изнети 8. „великих“табака, а цена јој је 70 н. а. вр.

* „Србске новине“ јављају да се прештампава „Жилъ Блазъ Сантиланацъ.“ Цело ће дело износити 8 књига, а свака књига 9—10 штампаних табака. Цена је свакој књизи 6 гр. чарш. Новци се напред полажу. Корист је намењена читалишту крагујевачком. Скупитељима претплатника даје се десета књига или цена њевина.

* Изашла је прва свеска „Војина, листа за војне науке, вештине и новости“ за Јануар с овим садржајем: Предлог за маневру од кап. Николића Владимира са 4 слике. — О железницама уопште, превео Драгашевић. — Аустриске ракете, превео П. Шаф. — Бретон Дубла, превео Драгашевић. — Књижевност: Новости; а од прилога: Војник на маршу 4. табак.

* М. Ђ Милићевић у Београду позива на претплату на дело: „Разматрања узрока величине Римљана и њиховог опадања“ од Монтескија. Дело ће то изнети најмање 15 печатаних табака и изаћи ће до половине Априла. Цена му је 8 гр. чарш. Новци се напред ишту. Ко скупи десет претплатника добија бесплатно једну књигу или цену њену. Ко за двадесет плетплатника пошље новце, добија осим те награде још две књижице истога писца: „Пороту“ и „Путничка писма.“

Гласник.

---

† Дамјан Павловић.

Из венца наше омладине опет нам немила смрт исниде један цветак! **Дамјан Павловић**, наш даровити млади песник, изненада је у Београду преминуо, једва стигавши 27. годину свога живота. 23. фебруара у јутру нађен је у својој соби мртав, погођен посреди чела оловним танетом. Оружје, којим је убијен, није нађено. Сумња је да је сам себе убио, по што је још за живота уредио својим стварима и новцима, које је имао, а и за погребни трошак се постарао, написавши о томе на пет дана пре тога два писма, једно Јовану Бошковићу, професору у тамошњој великој школи, а друго Емилу Јосимовићу, бившем професору у великој школи и војничкој академији а сада чиновнику. За што себи смрт зададе, ту је тајну у гроб са собом понео. Да смрти његовој није оскудица, нити каква кривица била узрок то је поуздано; јер је као инџинир код министарства грађевине у Београду имао годишње плате 400 талира, а био је изглед да ће до који дан авансовати и даље, осим тога учио је једног члана књажевске породице, и ту је имао месечне плате 4 дуката, а у служби његовој нашло се после смрти његове све у најбољем реду. Два дуката имао је дуга, па и за то се постарао да се намири. Оставио је непримљену плату за свој погреб, а и за неудату сестру своју у Новоме Саду 32 дуката за мираз, осим других мањих легата, намењених своме брату. Морало га је дакле морити неко тајно чувство, које му и смрти би узрок и које за живота никоме не хте одкрити. Оставши још као дете сироче без отца и мајке, свршио је које у Новоме Саду које после буне од 1848. у Београду основне школе и гимназију са најбољим успехом — јер је свуда био први, — за тим је добио стипендију најпре из завода Павла Јовановића, а за тим из завода Луке Миланковића, и свршио политехничке науке које у Бечу које у Прагу. По том је постао прошле године у Србији ванредни цртач у министарству грађевине, које је звание управо за њега изузетно отворено, а као такав уређивао је и неке школске књиге уз награду. Прошлога месеца пак постао је инџинир VI. класе код истог министарства. Још као ученик написао је више лепих песама, које појетичним и нежним чувством дишу, и које су расуте по различитим нашим листовима. О Текелиној слави у Новоме Саду 1861. између две песме, за које је ради те светковине расписан дар, и његова је песма обдарена. Та је песма штампана заједно са две његове беседе, од којих је једну говорио у Бечу на гробу Србобранског јунака, Зарије Јовановића (Чиче), а другу при Текелиној светковини. Превео је позориштну игру „Торквато Тасо“ од Гета, врло лепим и лаким стилом, и за то дело добио дар из књижевног фонда Илије М. Коларца у Београду, које је дело штампано 1864. У последње време примљена је и обдарена од школске комисије у Београду његова физика за школе. Истој је комисији поднео и неку геометријску науку, која још није прегледана. Осим тога написао је и неке рецензије у повременим листовима. Преминуо је дакле у цвету младости, у пуној снази и душевној и телесној онда кад је најбољи плод и за себе и свој народ обећавао. И друштво људско и књижевност србска изгубише свог вредног и даровитог члана, јер је до конца свога живота за опште добро и то са успехом радио. Он је тајну, ради које себи млађани живот пре времена пресече, са собом у гроб однео, али да ће се та тајна само његовога срца тицати, то се из свега његовог владања види. Сахранише га 25. фебруара, истина без звона и попова, али свечано и уз пратњу необичне множине народа. Јер који поштују врлину, не обзиру се на таштш етикет светски. Један друг његов говорио му је беседу у стиховима. Певачка дружина београдска певала је уз спровод. Свакога је стужила његова прерано покошена младост и жалостна смрт. Лака му земљица!

* „Словенец“ предлаже да приме сви Словени ћирилску грађанску азбуку и позива Словенце да буду први, који ће тај узајмни словенски правопис примити.

* „Московскія Вѣдомости“ јављају о сједињењу англиканске с руском црквом ово: 15. децембра 1865. била је у Лондону скупштина од 80. по прилици глава већином англиканских духовника. Од руске су стране били: свештеник руског посланништва у Лондону Попов, гроф Алексије Толстој и кнез Орлов. Кнез Орлов увераваше, да је руско свештенство на то сједињење спремно, и да му седи московски митрополит Филарет иде на руку, ма да светује, да се у тако важној ствари не пренагли. Англикански богослови говораху о догмама, које се у обадвема црквама сла-

жу. Прочитано је и више писама од англиканских бискупа и надбискупа, који су за сједињење. До закључка правога није дошло, већ су се сви сложили у томе, да у тој ствари треба ревносно али полагано и опрезно радити.

Смесице

* (**Србин у Сибирији.**) У источној Сибирији, иза Иркутске на граници Молголске, постоји варош, која се зове **Троицкосавск** којој је подграђе Кјахта. Та је варош овако постала. У Троицко-Савском има млого цркава, међу којима је главна саборна црква посвећена имену св. троице и имену св. Саве српскога архиепископа. Од овог имена доби и црква и варош своје име. У почетку прошлога века узет је у руску службу неки Сава Лукић Владисављевић србин. Он је био као што неки говоре из Босне, а други веле из Црне-Горе. Учинио је у Цариграду неку услугу Русији пре него што је примљен у службу руску, а за тим се у служби руској одликовао у многим биткама и врло вешто извршивао тајне поруке у Италији и другим европским државама, тако, да је до великих части дошао у Русији за време Петра великога. После смрти Петра великога Екатерина прва определила је тада већ грофа Саву Владисављевића за изванреднога посланика свога у Китај да закључи трговачки уговор и да омеђи границе Русији спрам китајске царевине. Он оде у Китај и отуда се врати на границу код реке Буре, где 1727. год. закључи буринскі трактат, којим се одређује граница Русије наспрам Китаја и задоби право држати у Пекингу духовну мисију, јер су тада ондашњи православни хришћани остали без свештеника, по што је свештеник, кога су Китајци заробили, неколико година већ пре тога умрьо. За време путовања грофа Саве имао је и носио је за собом покретну цркву, којој је храм био пресвета Тројица. Кад је на реци Бури сретно свршио своје посланство, закључивши уговор са Китајем, Сава је ударио ту темељ вароши, којој подари и остави своју покретну цркву, много црквених ствари и новаца, и предложи да се овда црква и посвети имену пресвете тројице и имену његовога патрона св. Саве србског архиепископа. Одтуда и ова варош доби име Троицкосавск.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ИЗЯСНЕНИЄ СВ. ЛИТУРГИЄ ВЕЧЕРНЯ И ЮТРЕНЯ од Н. Ђ. Вукићевића. У Сомбору, брзотиском Андрие Вагнера и друга 1866. На 16-ни. 230 стр. Стоји 36. н. а. вр.

КРАТАК НАУК МАЦАРСКОГ ЄЗИКА. По Шамаряию од Милована Янковића. У Новоме Саду, доштампано у епископской штампарiи. 1865. На малој 16-ни. 3. л. 138 стр. Стоји 40. н. а. вр.

ВОЈИН, лист за војне науке, вештине и новости. Издаје и уређује Драгашевић официр и професор. С мотом: Патријотизам су дела, а не гола жеља. Година II. Бр. 12. Децембар. С 1. планом, 4 карте и 4 слике. У Београду у државиној печатници. 1865. На 8-ни. 4. листа. 375—358. стр. С додатком: Србски војници у француској војни. 33—70. стр.

КОМЕНТАР НА „КЊИЖЕВНА ИЗОПАЧАВАЊА“ господина А. Васиљевића. (У 33. броју „Данице“ 1865.) Од Милана Кујунџића. У Београду. У државној штампарији. Вел. 8-на. 13. стр. 1. л

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.

У.

САДРЖАЈ.

Ускоци, саобштио Чед. Мијатовић. (Продужење). — Савитра. (Из „Махабарате.“) (Продужење) — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење). — Подлистак: Драго камење. (Продужење.) — Књижевне белешке. — Гласник. — Смесице. — Библиографија. —

1. и 10. бројем „Матице“ не можемо више послужити.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 16. У НОВОМЕ САДУ 10. МАРТА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције у XVI-ом и XVII-ом веку.

Саобштио Чед. Мијатовић.

(Продужење).

Рабата јави млетачкоме ђенералу да ствар има најбољега изгледа да се срећно сврши и да ће се он од своје стране за то што боље старати; а овај му опет одговори да за све то време млетачка војска не ће узнемиравати поданике ерцхерцегове ни у Истрији ни у Далмацији и да је слободно проћи у Сењ њему и његовим војницима, храни, опреми и свему што зажели да се у Сењ донесе.

Владика се врати с овим гласовима у Реку, где се Рабата забављао да нареди што је нужно и да се извести добро о ономе, што би му позније од користи могло бити. Али пре свега прикупљаше храну, јер је знао да је у Сењу нема довољно и да ће још и горе бити кад он тамо са својим људма приспе. Још је у потаји радио с млетачким вођом да не даду Ускоцима измаћи на Турску област, које да не би избегли заслужене казни које што се бојао да они после не послуже Турцима као калаузи у њихову рату с Хришћанима. Овакав корак потврди да Рабата озбиљски наумио беше да ствар једном прекине, а о томе је он дао поуздана знака одмах неколико дана иза тога. Јер на молбу ђенералову нареди он те се врати лађа једна с Лесине, натоварена сланом рибом (сардинама) коју су били Ускоци отели и у Тршац одвели. Ђенерал онда заиште да ну се издаду и неколики бегунци млетачки који су се настанили у Сењу а Рабата онда пише ђенералу од Хрватске да без тога не може бити ништа и да би требало да се Млечићима издаду ти људи, тим пре што би се други пут могли на то позвати тражећи поданике ерцхерцегове. Послао је био и једну копију од овога писма у Грац узимајући да ако ћуте то ће значити да одобравају, а знао је да не би никад добио одговора да је просто запитао. Иза тога Рабата се крене у Сењ а најпре изда заповест да се сваки Сењанин нађе у Сењу кад он тамо приспе иначе ће се покајати. Него како су и дотадашњи комисари одпочињали свој посао тек само привидно распростирући страх, то Сењани помислише да ће и овога пута тако бити. Осим тога уздаше се много у своје велике пријатеље на двору цареву, и мислише да ту не ће бити ништа више, него ако обесе једнога, двоицу ли. Па онда они који су мање криви били мислише да ће комисар казнити само оне велике кривце, а ови опет уздаше се да ће се и сад моћи провући. Тако разговараше између себе и договараше се како да се одговарају и бране и науме да и они од своје стране попрете да ће напустити крајине Турцима. Овим су до тада почешће уклањали од себе сваку казањ. Али кад осетише ветар да је Рабата близу и кад им они који су га у Реци виђели рекоше да је то човек озбиљан и решит, онда неки од њих помислише да је боље бити тица на грани него у кавезу па њих једно 60 отидоше из Сења, уздајући се да ће се пошто прва бура пређе лако извинити моћи. Мисли се да им је то световао Данило Барбо, капетан од Сења, заштитник њихо а слаб пријатељ Рабати. Или је бар сигурно да им је могао стати на пут да је само хтео.

Кад Рабата уђе у Сењ, нађе да су се они што осташе забринули с одласка оних шестдесеторице; а остало их је око 300 њих. Још се већма препадоше кад видоше да се не може више измаћи, јер се на капијама добро чува стража, и особито још кад изађе заповест да сваки преда своје оружје и да се нико усудио није понети га ни на дану ни по ноћи; ко се успротиви изгубиће живот; чим се ко позове у кастељ одмах нека дође; ко год хоће да служи цара верно и поштено нека кроз два дана дође комисару па нека му то каже; они који знаду да су много скривили нека дођу да моле за опроштај а опростиће се свакоме, који се показао заслужан за земљу или се обећа да ће у напредак гледати да уради што; онај који чека да га правда сама собом нађе и ухвати, узалуд ће искати милости. Овака заповест порази Сењане, а најчудније им беше што се иште оружје да се положи, а тога још нико у Сењу запамтио није. Капетан сењски, који виде добро шта хоће Рабата, поче да га као плаши последицама његова рада, говорећи му да ће граница остати без обране и да се ови јуначни људи, што тако добро познају земљу, могу здружити с Турцима па грдна зла починити; па онда протестоваше против таког поступања и рече не само да је противан томе него неће за то ништа ни да зна. Али се комисар не даде покренути. Шта више једнога дана кад виде у цркви једног Ускока под оружјем заповеди те га одмах убише. А то поплаши све. Па да би га се једном опростили заискаше сами да се одмах именују кривци осуђени на смрт да би бар остали могли на миру бити. Него онога дана кад започеше да пописују оне који мисле верно и поштено цара да служе (а у знак покорности излажаху пред комисара без оружја и молећи), Рабата заповеди те затворише Мартина, кнеза од Посид рије (Божидарја?) који је био вођ Ускоцима на безчаст својој крви и својим славним прецима; тако и Марка Марчетића, војводу леденичког, а кастељ Леденице потпадаше под Сење. Хтео је да затвори и Ђуру Мастарду Дубровчанина, горега зликовца него сви што су, али се он уписа под другим именом а Рабата га не могаше познати по лицу. Него чим је опазио превару одмах посла у 2 часа пред зору да га траже. Један други вођ, који се окаљао с хиљаду нечувених зала, а особито што је пустио ветру и таласима на вољу фрегату која је носила пртљаг кнеза задарскога, хтеде сабљом да се брани него му прискочи капетан горичке војске Едвардо Локател, који га испробада на више места мачем, а после га остави те га људи његови исекоше. Ускоци су га били јако волели и радо ишли за њим и тешко да би смрт његова прошла без побуне, него су већ сви били престрављени. Да још више страха зада, Рабата заповеди те још исту ноћ обесише о зидове градске кнеза Мартина и Марчетића. Ово порази све те у јутру град изгледаше као пуст. Нико не бејаше сигуран животом својим јер се сваки у савести осећаше да је крив. Капије градске непрестано затворене, туђинске патроле иду по вароши, нико не сме да се помоли на улицу, нико не смеде од страха да спава у кући својој. Рабата да би им опет дао мало надежде прогласи да ће свима опростити ако само издаду вође своје и ако му се донесе све оно што се ту скоро попленило с неколико лађа из папине државе. На овај начин дође му у руке Морето, један од веома разглашених старешина и још један друг његов. Него и они који их предадоше не нађоше милости него имадоше да изгледају пре смрт него живот.

Рабата је чим дође у Сењ позвао ђенерала млетачкога да пошље каквог свог човека да види и да се увери како се овамо озбиљски мисли да се потлачи неправда, и још да каже шта држи да треба да буде па да се ствар сасвим уреди. Ђенерал посла свог секретара Виктора Барбару. Онога дана кад секретар хтеде да се крене подиже се силни ветар, какав често бива у овим каналима, те тако му не могаше бити да се крене. Него он дође таман кад вешаше Морету и Николу друга његова, а то беше тако мило Албанесцима што их секретар доведе собом у баркама, да се не могоше уздржати него им под ноћ осекоше главе, које да се освете, које да их својима покажу као очевидан знак.

Секретар се састаде с Рабатом пред владиком сењским, који је тако рећи тек оних дана и ушао у своју епархију Сењ и управо се цео посао вршио по његовоме плану. Овај се прелат изучио био у језуитској школи, био је врло научен и добро је познавао свет; омилио се јако Аустрији и Рабати, колико што је био од господске городице с острва Раба, толико што се веома ревносан показао за своју земљу. Осим свега био је он човек млетачки.

На овоме првом састанку после обичних поздрава Барбаро се извини што је позно дошао, рече да је начин, којим је Рабата почео, дао Паскалигу и свима надежду да ће се од сада Ускоци доиста казнити за своје кривице, па онда стаде да броји њихова убијства и насиља, како сурово поступају с лешинама, како пију крв а кожу деру да праве жице, како отимају девојке, како су небројним насртањем пореметили мир на мору и на суху, показа с доста снаге и речитости како је потребно да се брзо и из основа помогне и сврши надајући се како ће сад сигурна и правична рука помоћи. Рабата одговори извињавајући делом оне попричане иступе, рече да их страсти људске претеравају а да их је у неколико причинила и војска млетачка, која хтеде да помори Ускоке отимљући им плен који су били на дозвољен начин у Турака задобили; или их је неко други починио па их сада приписују Ускоцима. Него и сам признаје, вели, да су заслужили тешку казањ узнемиривши јавно спокојство, и да је за ово дао већ погубити петорицу старешина а спремио је конопац и другима који су се посакривали по шумама или у вароши. Још показа секретару своја настављења у којима беше: 1) да истреби сасвим старешине и оне који поглавито гусаре; 2) да одагна од Сења све Далматинце и друге поданике републике и да им не остави никаку наду да ће се икада уњ вратити моћи; 3) да остави у Сењу само 100 Ускока и то најмирнијих а да све друге оправи на суху границу; и на послетку да забрани да оружане барке не могу излазити на море док им не дозволи то ђенерал од Хрватске. Секретар рече да је пуно задовољан са свим само што се последње ствари тиче, он мисли да треба са свим забранити оружаним баркама излазити на море, нити ће република пустити коју у голф, па ма она изашла и с дозволењем ђенерала од Хрватске. Рабата одговори да се та ствар тиче не само круне угарске, него и папе и краља шпанског, и да он не може о томе у договоре да се пушта, него му је задатак да сврши посао с Ускоцима. Владика сењски световаше да се та ствар остави за други пут и на другоме месту да се реши. Тако се за сад просто забрани Ускоцима имати оружане барке. Него секретару, — који суревњиво хтеде да и сам изради што и који је опазио да се Рабати нешто хита, — не беше ништа доста. Не хте ни по што да призна да се то све ради у корист и за љубав републици, него само што се већ друкчије не може. Рече да је Мастарда убијен за то што се оружјем противио своме судији; кнез за бунтовничке речи и беседе кад је власт искала да војска помогне да се кривци по кућама истраже, а Марчетић што је оставио Леденице где је капетан био, па тако дао Паскалигу прилику да ово место попали. Кад му једном издадоше 9 поданика млетачких, осим других које је република искала по имену или само под општим именом својих поданика, он се жаљаше да му издају све саме јаднике, сиромахе занатлије а другима се даје прилика да умакну, ма да је Рабата чинио све што је могао да их се само докопа. Али се они били посакривали по планини, где им у потаји набављаху све што су требали сродници и пријатељи а и сами они који су били изаслани да их похватају. Нити је било могуће друкчије помоћи ван да се сасвим сатру ови људи, а то би било на штету Аустрији и управо целоме Хришћанству.

Рабати беше мучно што не може да задовољи Млечиће, а особито још кад утекоше петорица Далматинаца великих зликоваца које ђенерал искаше. Рабата заповеди да се обесе два капетана који су их били пропустили, и би их доиста повешао, да се сродници њихови не затекоше да похватају бегунце. Брат једнога од она два капетана пође у хајку и испаде му за руком те ухвати једнога од оне петорице и доведе га полумртва у Сењ (јер се ранио био пушком у главу). У Сењу га одмах обесише и главу послаше ђенералу коме мало за тим предадоше у руке и ону четворицу живих. У Млецима беху сасвим задовољни и то задовољство изјавише цареву представнику Росију, који писа о томе Рабати. Рабата рече једног дана Барбару, да је цео свет задовољан његовим послом само он није и замоли га, да помисли мало и сам како је и у интересу саме републике да ова međa има људи који ће да је бране, да не ваља терати мак на конац, јер ће се ови људи најпосле довести до очајања.

Сењани видећи да Рабата све чини на молбу секретарову опремише му једну народну депутацију а предвођаше је сам владика сењски. Овај прелат праћен најстаријим људма „из Сења“ уђе у стан секретаров а други остану на пољу. Молише га уздишући и тешкајући се да стане једном и да не просипље и даље крви, доста је већ просуто и доста их је послато на робију на море; молише га да се заузме да се свима опрости, напоменуше му како су у прошлим ратовима Ускоци добро послужили републици*) и рекоше да ће и другом приликом животом својим стати за њу. Па му иза свега поднесу на поклон два лепа ћилима, који за цело нити су рађени нити купљени у Сењу. Секретар одговори, да не може прекорачити своје власти као прост поклисар, него да ће се опет заузети за њих те учинити што узможе. Што се тиче поклона вели да му се то чини готово као увреда и особито рече да није лепо од владике што је то учинио. А овај се извињаваше да је то тако обичај у земљи, где ни један млађи не може изаћи пред старијега а да му што не донесе на поклон, да је то обичај који је увек у Турака него коме су се Ускоци научили опет на неком другом месту (у министара ерцхерцегових). Непрестаном молбом Сењана да их избави од неизвесности и непрекидног јаука и запевке жена, секретар се најпосле као умекша, особито што је добио таку заповест из Млетака; а Рабата прогласи да има још 20 њих, који треба да се казне, остави им кратка термина да се предаду, а после им уцени главе.

(Свршиће се.)

Савитра.

Из „Махабарате.“

(Продужење).

И радосна са драгим се
Сада лати пута дуга.
На лицу јој осмех беше —
Ал у срцу црна туга.

И Саћават тихим гласом
Својој љуби проговара:
„О погледај, душо, шуму,
„Како ј' пуна, слатка чара!
„Гле извора где жубори!
„Гле мирисно оно цвеће!
„Гле пауна сјајно стадо
„Поносито како шеће!“
Ал невиди она ништа

---

*) У историји Морозининој стоји да је република у 1537 год. допустила Ускоцима да гусаре на Турке.

Само њега јединога.
Неосећа рајевину,
Код болана срца свога.
Но Саћават већем стаде
Дрва мало да насече.
Секао је, док му и зној
С врела лица не потече,
Ал' му с' нешто сада позли
Те је драгој беседио:
„Ал ме нешто глава боли!
„Јако сам се уморио."
А Савитра одмах скочи
Посади се тад на траву,
Те на своје меко крило
Положи му болну главу.
А у себи мислила је:
Ао мога црног јада!
То је онај час суђени,
Што ми рече бог Нарада.
И у томе истом часу
Искрсне јој човек неки.
Тавног, мрачног лица беше,
А очију страшних, преких.
На глави је круну им'о
У руци му уже било.
А одело страшно, лепо
Као крв се црвенило.
Па погледом својим оштро
Гледао је Саћавату,
А Савитра на траву му
Спусти главу успавату.
Пред странцем се смерно диже
И овако проговори:
„Човек неси! Бог зацело!
„О па шта ћеш у тој гори?"

„О Савитро, лепа душо,
„Што си верна, што си блага,
„Ко сам, шта сам и шта хоћу —
„Казаћу ти душо драга.
„Кад ти кажем да сам Јама,
„Знаћеш онда смртног бога,
„Па сад ето дошао сам
„Да одведем драгог твога!"

„Људи веле, силни боже!
„Да ти шиљеш твоје млађе,
„А ти ето сам сад дође
„И мог драгог овде нађе."

„Јер твој драган, драга душо,
„Океан је од врлина:
„С тога несам ником дао
„Сам сам дошо, по мог сина."

Тако зборећ' исчупа му
Са конопцем дух полако.
Човечуљак то је био,
Као палац велик, тако.
И са душом Саћавате,
Подигне се право југу.
А Савитра за њим опет,
Гутајући своју тугу.

„Иди натраг — бог јој збори,
„Те сахрани тело ома.
„Пратила си мужа доста
„Поврати се сада дома."

„Ох, не могу, силни боже!
„Куд он иде, јаћу тамо.
„Па допусти — дужност ми је,
„Да га пратим верног само.
„Јер тако ми мог завета!
„И тако ми родитеља!
„И тако ми тебе сама!
„Праведна је моја жеља.
„„Ко с ким иде пет корака,

„„Пријатељ је тај већ с њиме.““
„Допусти ми за то боже,
„Нешто рећи у то име:
„Рад врлине у пустињи
„Проводити дане своје:
„Мудри зову благом својим.
„Доброг дакле прво то је!
„Једног само врлине су
„До спасења нас довеле.
„Добрих људи то је прво
„Сви мудраци тако веле.“

„О Савитро, твоје речи
„Потресају душу моју.
„Осим драгог — ишти шта ћеш
„Испунићу жељу твоју.“

„Ја те молим, силни боже,
„Моме свекру вид поврати.“

„Нека буде, драга душо!
„Само сад се кући врати.“

„За тобом ћу само ићи!
— Опет она збори богу.
„Јер без њега силни боже,
„Никуд, никуд ја не могу!
„Спазе л' с'добри — опет поче —
„Пријатељи већ су они.
„Благослов је над братимством
„Њему нек те срце гони!“

„Ох Савитро, твоја речца
„И цео ми живот блажи.
„Осим драгог — шта год хоћеш
„Испунићу, само кажи!“

„Ја те молим, силни боже,
„Царство свекру мом поврати.“

„Нека буде, драга душо,
„Само сад се кући врати.“

„О мој боже! свети боже,
„Који људе носиш тамо
„Куд ни један неби хтео,
„Још и ово почуј само:
„Добре речи, добра дела,
„И срдачне милостиње:
„Без престанка потребнима
„Треба добри то да чине!
„Тако само свет и ради
„Из нагона човечнога.
„Добар мора увек, свуда
„И душмана љубит' свога.“

„Реч ме твоја, о Савитро,
„Као жедног вода, блажи.
„Осим драгог — шта год хоћеш
„Испунићу, само кажи!“

„У мог бабе нема деце;
„То му даруј, кад си реко.“

„Нека буде! врат' се само,
„Од дома си већ далеко.“

„Ја далеко несам никад
„Кад сам близу мога мужа.
„О послушај, силни боже,
„Шта ми збори јоште душа:
„На себе се немож' тол'ко
„Ко на доброг ослонити.
„Зато баш и мора сваки
„Сваком добром одан бити!
„С искреним ћеш срцем лако,
„Наћи душе поверљиве;
„Јер где добри људи стоје,
„Там' и оне увек живе.“

„Така збора ја још нечух
„О Савитро, душо мила!
„Испунићу, осим драгог,
„Што год будеш зажелила!“

„Потомака милих, добрих,
„Даруј боже још и мени!“

„Нека буде, драга душо,
„Само сад се кући крени!“

„Добри увек другом раде,
„Не да зато што заслуже,
„Јербо они добро знаду,
„Да их зато вишњи руже.
„Ал' ни они људ'ма с дели
„Узалуда бащ негову:
„Са истином сунце држе,
„С побожношћу земљу ову.“

(Свршиће се).

Мала вила.

Од ДрагутинаВаднајије.

(Продужење.)

III.

Мала вила друкчије мисли о љубави него два срца, пуна осећаја.

— Јако би вас волела видети међ вашим ружама — рече мала вила. — Пред ходником вам је, је л' те, ограда у округ, из које лети високи бокори ружа пуне мирисом зрак. Ви сте на вашем двору као какав краљ. Око главе вам се блиста круна од мудрости. То не чини ништа, што се не може видети; тим више вреди што није од злата, бар се нико не отима о њ. Највише ако вам је завиде благе, песничке душе, које од ружа тек трнов венац добијају. И могу вам је завидети. Та ви живите у кругу краљица биљног света! Па какви ружа имате?

— Различитих, госпођице. Ту су семерфлоренси, Маријe Стуартове, алцеје, Викторије, центифолије, теје и лутеје. Ал ја не марим за та страна имена. Гдекоја од њих не умем управо ни исказати. За то ћу их на пролеће из нова крстити, па би и вас позвао на то крштење, кад би се смео надати да ћете се тако понизити, да преко мога прага пређете.

— Радо, од срца радо, — рече Марион.

— Свакако — продужи Олга. — А каквим ће те их именима крстити?

— Даћу им имена мађарских песмакиња и вештакиња. Једна ће да буде Идуна, друга Корнелија, трећа Флора, Атала, Ружа и тако даље. Госпођице, ви ћете бити тако добри, те ће те ми означити, како ћу да крстим коју ружу, да би одговорила по боји и форми имењакуши својој.

Олга поруменн.

Марион је добро знала за што је Олга поруменела и одмах уграби прилику да јој се освети што је пре господина жупника у забуну довела. Лукавим осмејом запита дакле:

— За што вам обузе цео образ необично руменило, драга моја?

— Не тајим да се у овом тренутку стидим нечега.

— А чега то?

— Што не познајем мађарске песмарке и вештакиње, а то не са своје рођене кривице. Ви добро знате, да ми је мати непрекидно говорила, да је свагда душа болестна када се читају песници, па може бити да је у томе и право имала. А и то знате да у глумницу никад не одлазисмо нити говорисмо што о њој. Па знате, драга моја, и то, да је тетка Естерка (коју сада млого радије имам од кад сам на далеко од ње) тек зборнике превртала и да сте у целој кући једино ви марили за песништво и вештине. У таким приликама шта друго могох и сама знати до тога, да их има на свету, да ум пометају и да срце на таште сањарије подстичу. То је рекла у одгајници и сама наша госпођа, која је јако паметна жена била. „Треба учити а не одавати се којекаким сањаријама," то су јој биле увек речи, по којима се цела одгајница владала, изузимајући неколико већих девојака, које су се у потаји о Ромеима, Монте-Христовима и Родолфима разговарале. А кад све то знате, господине жупниче, држим да ме не ћете осудити, што моје срце не мари баш јако за — песништво.

— Није могуће! — рече чудећи се отац жупник, ал одмах ућута као да се покајао, што је и тај благи прекор на уста му и нехотице изашао.

— Ја не марим за песништво, — рече живо Олга, да себе поправи, које људи пишу на папиру у покућној капи на глави и у папучама на ногама. Мени је песништво што је створитељ свету исписао по зраку, по земљи, по небу. Цвет, звезда, шевино певање, шаровитог цвећа пољана, сеоско звоно: то је право песништво што у срце дира. Људи остају увек надрикњиге и досадни, ма да то не ће никако да допусти моја Марион, коју одушевљавају дела Ламартина, Ленау-а или списи Иде Хан-Ханове.

— Молим за опроштење, госпођице, — продужи жупник, храбрећи се уверењем, што је према песништву осећао, — ви ту говорите о непознатом цвету. Не видесте га, а осуђујете га. Верујте ми, да нас песници могу утешити и усрећити. И мом самотном животу дали су толико радости и утехе, да им не могу за доста захвалан бити. Ако су ме постигли тешки удари судбине, никад им несам узалуд прибегавао; ако сам изгубио наде своје, на ново су ме одушевљавали! Песници су ми накнадили зими све што сам у свом врту изгубио. И ви ћете их за цело заволети, чим се упознате с њима. А како да их не заволите, кад и сами имате тако меко срце, лепих мисли и осећаја, једном речју кад је и у вама скривен цео свет песништва!

Мариону је тај говор готово очарао. Никад не би помислила, да тај смеран, бојазљив сеоски жупник може говорити тако одушевљено. Као да јој је из душе - читао. Није могла ни пропустити а да не примети: да то племенито поштовање песника све је више уверава да господин жупник има нежну и осетљиву душу. А после тога настави:

— Не ће тај свет непознат остати ни нашој Олзи. У срцима младих девојака то је обично вођ — љубави, том племенитом осећају који или пре или после доћи мора.

Ал на ову примедбу издаде малу вилу сва озбиљност те се поче из гласа смејати.

— Шта ви то говорите, драга Марион, о љубави, о том светлом зраку, неоличеној сањарији, која као и рајска птица никад на земљу не стане, него се непрекидно по зраку лепрша између неба и земље. Не бојте се, драга Марион, од тога ће ме Бог сачувати. Поверење, наклоност, пријатељство и томе подобне ствари можда ће и у мени поникнути, али љубав никад ни до века. Та љубав и није осећање, него осетљивост, болест слабих душа.

— А и редња, која на сваког наилази.

— Немојте веровати. Ваш један мили песник (јадник у плачној долини) сравњује љубав са птицом-селицом, као што то већ код тих људи не може ни проћи, а да ово или оно са овим или оним не сравне. Њима је око — звезда, уста — ружа, врат — врат лабудски, стас — кедар ливански итд. Као што рекох дакле, тај песник сравњује љубав са птицом селицом, која тамо иде, где налази одмора и благог зрака. По свој прилици да ће право имати, те тако вам треба знати, да се птице скривају у сетне, мирне, сенасте лугове, с којима би — да сам песник — сравнила ваше срце, драга Марион, а да обилазе танке гранчице, које непрекидно и тамо и амо превијају весели лахори. Од таке је багре и моје срце.... за то ће љубав прелетети преко њега и потражиће бољу постојбину.

Овај је предмет тако нежан био да господин жупник није нашао за пристојно да коју о њему рекне. То му није допуштало ни његово стање, нити положај. Ћутао је дакле, као какав мудрац и оставио да распру продужи Марион, која се и тако баш упустила била да поучно докаже како је то вечна истина, кад се каже, да је „позив жена љубити и — усрећавати.“

Али — на не малу жалост господина жупника — госпођица Марион није дошла ни до половине своје беседе, која јој је једнако на дику била и уму и срцу, када се — на велику радост мале виле — врата отворе и на њима уђе стари господин.

Ал’ стари господин није више тако старо изгледао као пре два-три месеца. Као да му је бар једно десет-дванаест година с рамена скинуто. Није више био ни тако погурен, а данас сутра ће још да пође и друкчијим кораком. Лице, које му је досад застрто било неутешном тугом, сад је већ од ведрине наде добило мало светлости. И боре на челу згладио је по који веселији осмеј. А и очима као да се враћала стара ватра, а лицу здрава боја. И тело му је пруживо постало а у срце му је по ново дошла тежња за радом.

Господин жупник није се знао за доста нарадовати тој промени.

— Несам ли вазда говорио — примети смерном ал у нечем и поноситом радошћу — да ће још и бољих дана бити, када ће радост и добра воља на ново потражити ово место, када ће гробове скрити од нас цвеће и када ће нам се небо на ново разведрити. Несам ли вам то увек говорио, па ево сада се и збило. Већ се ето сада окренуло све на боље, а данас, сутра оживећете новим животом.

— Лепо сте ме тешили, ал не хтедох веровати — одговори стари господин. — Допустио сам да ме туга са свим савлада. Сам сам себи стесао надгробни крст. Клонуо сам духом нит' се надах чему. Тама је била око мене те не видех ништа око себе. Увек сам говорио: нек протиче живот како може, кад ће му крај и тако бити гроб, у којем имам више милих и драгих него изнад њега. Ја сам тек тужити, јадиковати знао над уништеним успоменама из прошлих времена као Јеремија над развалинама јерусалимским. И ласта је паметнија била од мене. Она свеудиљ гради ново гњездо када јој старо покваре. Да л' сам могао знати да ћу на ново задобити своје највеће изгубљено благо, које ми ово мало несташно девојче поврати срцу? Од сада ће све друкчије бити. Post nubila Phoebus. Сада опет имам цели. Ту је мала вила, на нов ме живот подстиче посипајући цвећем трновите и храпаве путове живота.

На те речи Олга паде умиљато на груди господину Жигмунду и сузним је очима гледала питомо, лепо лице и сребрне власи свога стрике. Обадвоје су плакали и на лицу им се видело, како су сретни, који плачу од радости.

— За што плачеш лудо моја мала? запита стари господин.

— То је суза радости, слатки стрико. Добро ми чини кад чујем да су вас ове моје слабачке руке могле потрести и тргнути из тешког и опасног сна, у који се пада кад се коме досади живети. Како да се захвалим Богу што ме амо доведе!

И госпођицу Мариону а и господина жупника јако су дирнуле те речи, а Марион још к томе није могла пропустити а да не рекне: „Видите ли како сте сада лепи: на лицу вам се види да сте дирнути, а у очима вам блиста се суза лепог осећаја. Кад би сте могли у овај пар сами себе видети, знам да не би на себе ударали више руво детињастог несташлука и безбрижне ћуди; не би били дете што се по праху сигра, већ девојка узвишеног духа, па не би више силазили с неба у блато.“

Ал овај тренутак није био добро изабран за преговарање. Сваки је то сад задовољан био, а особито, кад поиграше малени прстићи мале виле по гласовиру час тихо, као поветарце, а час силно, као бура, те почеше измамљивати из жица најмилију песму старог господина, који је махањем главе пратио свирку. Марион се дала у сањарије, а господин жупник — употребивши сутон, који се хватао — гледао је сетну Мариону, премишљајући шта је могло тако расетити честиту госпођицу.

Свирка је тако јако дирнула старог господина, да на једанпут примети да му удара пета о пету, као да га је спопала воља на играње. Хоће да игра а досад му је и ходити тако тешко било!

Ту промену у господину Жигмунду несу причиниле какве год чини, ма да и куварица а и Јован све једнако говоре да мала вила има у очима неку особиту силу, од које би можда и болесник на самрти оздравио. Они су бар лакши и веселији кад их год погледи.

Није га излечило ни то, што му мала синовица увек уз колено седи, ма да се томе од свег-срца радује. Излечио га је свежи зрак, рад и кућевне бриге, које су га на ново обузеле. Та ето сад опет има за кога ће да ради и да се труди!

У опште све је то сад оживело. Од господара па до последњег слуге све се то отресло досадашње несносне чаме и немариша. Слуге опет уз весело пуцање бича утерују у двориште марву; слушкиње певајући иду на бунар по воду; врт се живо чисти да га пролеће не затече не дотерана; у дворац често долазе свечано обучене девојке из села, веселе младе и старци да захвале малој вили, „том свом добром дану у години,“ што их полази о сватовима, о крштењу и о прелима, па тамо по гдекад, кад јој дође воља, и заигра мало.

Мала се вила свугде налази као какав благослов с неба. Већ је четворо деце крстила, а два пута је била јенђебула. Она није то чинила да се покаже како се зна понизити, већ што је доиста делила радости простог доброг света, што им је радо гледала игру и певала песме.

Госпођица Марион мораде је више пута опоменути, да нешто мало више држи на себе, да не пристоји на сваком месту играти, нити свако лепше просто дете одмах изљубити. Ако се то прочује оговараће је на све стране.

Олга је смешећи се слушала ове опомене. Није јој млого стало до тога шта прописују правила „пристојности“; више је марила за наклоност тог простог света и милило јој се кад га је могла развеселити. Људи је могу за то оговорити, — мишљаше у себи, — ал добар Бог смешећи се гледа је међу тим добрим људима који су по природи природно одрасли.

Тако су пролазили дани па тако дође и време да су почеле и шеве веселије трчкарати по орању међу грудама, а поља и рудине преодевати се зеленилом. Цела се природа смешила и веселила. Видело се да се справља да поздрави милог госта што лепше може.

А и господин жупник дотле је прегледао календар и умотана ружична стабла, док на једанпут не приспе време, да је своме стаду могао дати да отпева лепи пролетни псалам:

Као што кошута тражи потоке:
Тако душа моја тражи тебе, Господе!

А у недељу, која је за тим прва дошла, предиковао је тако лепо о пролећу, које покреће цвеће да цвета и које у целу природу нов живот доноси, да госпођица Марион, која је том приликом први пут била у сеоској цркви, није имала доста речи да га се нахвали и сравнила му је предику, што се песништва и науке тиче, са дидактичним песмама Боалоа. То сравнивање истина да баш није млого ваљало, особито кад се зна да госпођица Марион није сувише превртала дела Боаловљева: али у толико је истину рекла, што је честити жупник овом приликом бирао песничке одабраније изражаје, по свој прилици за то, што је знао да ће Марион у цркву доћи, па је хтео да покаже да је момак од мегдана када треба китњасто говорити.

Од те недеље доносио је сваки дан по коју невину радост: сад се радовало напупљеној грани, сада листку, који се помолио, сад опет певању шевином и топлијим зрацима сунчаним. А једно јутро мала је вила детинском радошћу трчала из врта у двориште, па преко степена у трем и у собе.

— Да знате шта вам носим, Марион!

— Ваља да какву малу змију да ме плашите.

— Боже ме сачувај! Шта више јако ће те се радовати; опоменуће вас на сунчани зрак.

Мали несташко шибао је на поручика Соненшајна, којега се госпођица Марион ређе сећала, од како се са господином жупником почела свако вече шаха играти.

— Не могу погодити! Ваља да сте што нацртали за мене?

— Није него још штогод! Донела сам мило чедо пролетне природе. Ево га!

— А гле — љубичице!

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Драго камење.

(Свршетак).

Сад да пређемо камењу, у коме нема шљуникове земље но само иловаче. То је Корунад и Спинел.

Плаветан корунад зове се у трговини и иначе **сафир**, а црвен зову **рубином**. Ово је после алема најтврђе драго камење. Најлепши сафира има у Цеилону, Хини, Сијаму, Бразилији, а понешто и у Чешкој и Саксонској.

Цена је једног карта 15 ф. а комађе јаче од 6 карата стоји по 70—80 луидора. И стари су сафир јако ценили. Његова чистота и лепота описана је више пута у поетским сликама, па и Соломон још спомиње га у оној дивној песми, где пријатељица свога пријатеља хвали: „Руке су му као златно прстење пуно тиркиса, тело му је као слонова кост сафирима искићено.“ Свети Јован вели, да је у темељу храма Јерусалимског био први камен јаспис, други сафир а трећи калцедон. Диоскорид вели, да је сафир Аполону посвећен, и да ће онај који га носи задобити љубав владаоца нити ће га когод моћи везати или затворити.

Црвене сафире или рубине већма цене но плаве. Сасвим чист и као крв црвен кармин скупљи је кадшто од алема. Просеком стоји карат 30 ф., 2 к. 90, 3 к. 250 ф., 5 к. 500 итд. а црвен један као трешња кармин из збирке Дреове имао је 2 карта и продан је за 1000 франака. Заједно за сафиром спомиње се још у књиги Мојсеја где се вели, да је окићена била свештеничка хаљина Аронова рубином, топасом, смарагдом, алемом, линкурем, ахатом, аметистом, тиркисом, ониксом и јасписом.

Стари су сјај и светлост његову неописано уздизали. Тако неки Римљанин Бартоман вели, да је рубин краља Пегуанског тако јако светлио, да се спрам њега као спрам сунца у помрчини видило; а владика Епифан вели, да се кроз хаљине с ко има се рубин престре види као пламен. — На рубин је млого налик спинел, који је обично ружичасте боје, само што је рубин тежи. Стари су рубин звали Баласус или Палатијус, јер је, веле, он мати, стан или палата у коме се рађа и седи рубин. Њега има као и рубина на истоку, и кад је чист и леп стоји комад преко 4 карта половину цене толико исто великог комада алема.

Још да споменемо три лепа и цењена драга камена, а то су: тиркис, малахит и ћилибар.

Тиркис није провидљив, боје је као небо плаве, сјаје као восак, није тврд и обично се округло без зарезотина (Facetten) теше. Има га у Сибирији и Персији. Један перзијски комад тиркиса као грашак велик стоји 8—10 ф. Стари су и њему приделили лепа својства; тако су између осталог држали, да он помирује непријатеље а особито мужа и жену. Ала да га је истина, како би га скупо плаћали!

Малахит су стари држали за смарагд, јер је лепе зелене боје. Најлепши има у Сибирији а особито у Гумешевску. Има у Петрограду један 3 стопе и 6 палаца дугачак и готово толико исто широк малахит, кога цене на своји 525.600 рубаља.

Ћилибар је сасвим другог подрекла, а управ и није минерал, јер је он постао од смоле прастари борова, те с тога и има у њему кадшто по каква мала бубица, паук итд. Сви ми знамо какве је боје и како је провидљив. Кад се запали лепо мирише. Највише га има на обалама источног мора; али га налазе и у

Саксонској, Шпанији, Сицилији, Енглеској и Хини помешаног с песком или угљеном. Највећи комад ћилибара има у Берлину: тежак је 13 фунти, 13³/₄ палца је дуг, 8¹/₂ палаца широк а до 6 палаца дебео. Цене га у 10.000 талира. Стари га зваше Електрон, јер су приметили, да кад се угрéје привлачи лака тела, те отуд се и зове то својство по неки тела електричност. Грци су га куповали од Феничана, а још за време тројанског рата носише га госпе о врату.

Ако ко запита, да ли смо тиме свршили и изређали сво драго камење, и да ли има наде, да ће још који камен кадгод доћи у ред ове господе, то га можемо утешити, да има још доста камења, које има изгледа да добије немешку диплому. То ће наравно зависити од тога, с каквом их природа бојом, тврдоћом, или другим лепим својствима обдари.

И тако је свршен преглед ови красни тела, што истина сјају у крунама и скиптровима богаташа и великаша, али ипак с тога не надмашују дивотом својом чедан баштени цветак, што кити лепу косицу каквог сиротог невинашцета.

А да не би когод рекао, да смо баш камен над камењем изоставили, онај камен, с којим се „може злато правити и безсмртност добити," камен мудрости, то ћемо по истини исповедити, да повестница на доста места спомиње, како су га тражили, ал' речи не вели о томе да л' га је ко и како нашао. Што се нас тиче, и ми толико исто знамо о њему, као и нашки стари, и прометаћемо се кроз овај свет, „као што се и дедови наши" кроза њ прометаше.

(По Ф. Кобелу.) 5.

Књижевне белешке.

* Сад баш изађе „Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка, од Јоксима Новића Оточанина. Књигу је ову са 40 дуката наградила и издала „Матица Србска." Цена јој је тако малена (20. н.) да је сваки може лако набавити, коме је стало до чистог, лепог језика српског и забавног читања.

* Панта Срећковић јавља да је од његове „Опште историје“, књиге друге 3. и 4. свеске готова и да се може добити по 10. гр. чарш. до изласка пете књиге.

* У „Србским Новинама“ читамо позив на уписивање нове књиге: „Устанак србски“ од 1806. до 1812. године. Безимени писац казује у том свом позиву: да је Н. Дубровин извадио из руске архиве сва она писма, која се тичу српског устанка. Ту су писма Карађорђева и осталих главара; ту је течај ратовања; ту је разјасњено све, што се и како се радило; ту су наведене сплетке домаће и стране; описани су јади и невоље народа. Дело је преведено с руског на српски језик и раздељено је у две књиге. Прва ће књига имати 8 штампаних табака у осмини, а скоро исто толико и друга. Цена је првој књизи 50. н. а. вр. Новци се не ишту напред. Уредништво „Напредка“ и „Данице“ у Новоме Саду прима пријављивање. Дело је то не само занимљиво, већ и поучно за нас, и може нам бити од велике користи, јер нам разсветљује рад ондашњих главара и причине несретне судбине, која онда сналазаше Србе.

* Трошком књижара Л. Хартмана изађе у Загребу „Земљопис тројединe краљевине од В. З. Марика,“ друго поправљено и умложено издање. Ово је делце препоручено од дотичних земаљских власти за школске награде.

* Винко Сабљар у Загребу позива на претплату дела: „Местописни речник тројединe краљевине“, у којем ће бити назначена сва места Хрватске, Славоније (грађанске и војничке стране) и Далмације по политичком, црквеном и поштанском разделењу. Овај ће речник заузети до 30. печатаних табака велике осмине, а претплатна му је цена 3. фор. а. вр.

* „Матица далматинска“ издала је и ове године свој „Народни коледар“ који се́ као и досадања три одликује одабраним садржајем. Повесне и земљописне цртице, разни поучни чланци, песме, вештачке и народне, бајке, загонетке и приче сабране су у леп венчић, а задахнуте миомирисним духом братинске слоге и љубави. Цена је том годишњаку 60. н. а. вр.

* У Загребу је изишла „Драгушица“, књига, у којој су списи прерано преминулог Здравка Њемчића, што их је сабрао и издао пријатељ му Ђуро Ст. Дежелић. Цена је књизи 2. фор., а јака је на 22. табака осмине.

Гласник.

* Госпођи Лудмили Дутковића, која је била председница одбора, који је скупљао прилоге у помоћ наше браће Црногораца, послао је кнез црногорски Никола I., у име захвалности за њезин племенити труд, своју вешто израђену слику, под коју је потписао ове речи: „Родољубивој хрватици и племенитој госпођи Дутковићевој кнез црногорски Никола.“

* Аграмерица је проглашена за једини званични орган хрватске владе. Том приликом пише „Наше горе лист:“ „Што је тета Аграмерица постала службеним гласилом наше владе, то нас је у толико затекло, што не знамо, чему нам треба двојих службених новина; а још мање схваћамо, како може хрватска влада немачко гласило бирати за свој орган, дочим је службеност хрватскога језика и код највишег престола призната. Omnia jam fiunt, fieri quae posse negabam.“

* У Бечу је основана „Славија,“ ђачка задруга свесловенска. Сад се чека одобрење од више власти. 5. фебруара о. г. био је састанак свију словенских ђачких задруга, на броју осам, у „Славији.“ Скупило се том приликом до 200 ђака. Поздрави су се говорили на свима словенским језицима, за тим се свирало, певало и декламовало. Од српских песама певао је певачки лик „Зорин“ ове песме: „Сабљо моја“ и „Ево деснице“, а Велимир Ђорђевић говорио је „Ноћ“ од Драгашевића и Владан Ђорђевић „Невинашце“ од Ј. Јовановића.

* Споменик Јелачића бана, кип на коњу од туча, што га је познати на гласу вештак Ферникорн у Бечу слио, у главноме је већ готов, те ће се на измаку лета послати у Загреб и подићи на тргу Јелачића бана, где се гради поставак од Мославачкога гранита.

* „Застава“ пише да је неки дан кроз Пешту пропутовао славни филолог и књижевник српски Ђ. Даничић, бивши професор у великој школи у Београду. Одпутовао је у Загреб, где је изабран за секретара „југославенске“ академије. Грдна је штета што изгубисмо Даничића из своје средине. У место да прикупљамо радне снаге своје у средину, одакле би могле најјаче изливати благодатни уплив свој на околину и тако подизати што је опало и исправљати што је на кривом путу, ми, као да смо изгубили памет, отискујемо врле раднике своје на страну, где им радња

мора бити заузета другим пословима, а не онима, који би кадри били ма с које стране довести народ наш до бољег напретка.

* „Световиду“ пишу из Одесе да тамо живе готово 10,000. Срба, Бугара, Бошњака и других Словена, понајвише радничке класе. Зими је тамо одвећ ладно, а притом дува једнако оштар источни ветар. Лети је пак трописка врућина (до 40 степена) и прашина цео дан, да се у вече не може ни светлост од фењера да разликује.

Смесице

* **Чески Мецофанти.** Кардинал Мецофанти говорио је двадесет и осам језика. С тога су га славили његови сувременици, а спомињу га похвално и потомци. И доиста мора ти необично бити кад слушаш човека, који толике језике говори, и нехотице ти се чини, да се таквих ванредних појава не ће више показати. Ал ето у Ческој устаде млад човек од 23 године по имену **Шерцл**, који као да ће славу споменутог кардинала помрчати. У доста неповољним околностима, занимајући се и другим пословима, и учећи права к томе, научи он **тридесет и два** језика, па је 11. фебруара о. г. положио испит у Прагу из њих свију. Испитивали су га већином професори на прашком свеучилишту у присутству многих, одабраних слушалаца. Језици, из којих је испит положио, ови су: чески, пољски, руски, **српски**, бугарски, француски, енглески, талијански, шпањолски, португалски, мађарски, немачки, шведски, дански, холандски, румунски, арапски, турски, новогрчки, хиндостански, кинезки, јапански, малајски, хебрејски, перзиски, арбанашки, монголски, манџурски, санскритски и цигански. Све те језике говори Шерцл доста окретно, шта више на некима зна и да стенографује. Шерцл је прави Чех, родио се у околици берунској, а и држи се за Чеха, ма да Немци силом хоће, да је њихов „лацман.„

* **Берлинске жене.** Др. Јулије Беер, на великом гласу као лечник и природословац, говорио је на скупштини некој у Берлину о „старим берлинским женама.“ У говору свом открио

је особито велики јаз, што се растворио међу садањим стањем берлинскога женскога пола и оним пређашњих времена, особито средњега века. Сравнивање пада на голему срамоту садањему времену. Жене су, рече доктор, по својој нарави и намени створене за кућу; то је њихов свет, њихов делокруг. Овај назор беше правилом и у „стара добра времена.“ Поштена берлинска жена у средњем веку не би се до три четири пута на годину показала на јавним местима, а то би обично било о стрељачким светковинама и о покладним шалама. Друкчије чувала би увек кућу као пуж: прела, плела, ткала, клупко намотавала, месила и кувала и пазила на кућу. А како је сада? Сада можеш видети берлинске жене и по крчмама и по пиварама. У средњем веку било је то нечувено да се тако што о берлинкама могло рећи, а да се баш и било догодило, тешка би таку стигла каштига; јер оштре наредбе. међу другима тако звани „Spandauer-Recht“, стезаху строге међе. Тако би опет било за главу оговарати женску главу, наравно, ако кривац не би могао доказати. Забрањено беше женскима састајати се на јавним бунарима по сокацима, и то под велику каштигу за сваку, која би се удаљила изван куће на бунар, да блебеће. Пале женске главе казниле би се и прогнале из града; а сада је у Берлину свака педесета женскиња чедоморка! (живо приговарање у скупштини) а томе су докази детинске лешине, којима се незна броја. Док је сада, тако рећи, половина Берлина окужена срамном болешћу, (жесток приговор у скупштини), ретко се када нашао у средњем веку случај оваке болести. За складиште одеће није се ни знало. Жене и девојке кројиле су и шиле саме. Кројач, који би слузи или слушкињи скројио раскошно руво н. пр. од кадиве, био би кажњен. Брачан живот беше узорит; јер Берлинац знађаше давати жени част, која јој иде. А колику жалост задаје сада брак! Ко је узрок тој жалости? На просто то, што је нестало воље за кућевни живот, а омилео живот по каванама и по крчмама. Беше, до душе, зла и у средњем веку, рече говорник, но узмемо ли на ум морал, то беше тај далеко бољи, него ли садањи. Или су зар данашње обнове, изуми и проналасци, и у опште просветне тежње човечанство учиниле бољим и сретнијим? Одговарам с Русовом: Не! (Скупштина приговара.)

МАТИЦА СРБСКА.

У данашњој седници својој пронашао је књижевни одбор „Матице Србске“ да дело с надписом: „Вредна ће рука увек господарити, а лења довек робовати“, заслужује да добије из Накиног фонда за расправу у „Србски Летопис“ расписану награду од 15. дуката о томе: за што народ наш у Аустрији од покрета морално, економично и нумерично опада? Који су узроци пропадању му и која су права и сигурна средства, која ће га од тог пропадања сачувати? На основу тога отворило се писмо, које је рукопису приложено било и на којем је исти надпис као и на самом рукопису био. Отворено писмо показало је да је то дело написао: др. **Ђорђе Натошевић** у Будиму.

И друго дело, које је за исту награду прислано и са три крстића означено, нашао је одбор да заслужује да на свет изађе, што претреса питање, које и онако треба да се са свију страна прорешета и изцрпи. С тога се писац истога овим позива да се изјасни: под каквим би условима пристао на то, да му се дело у друштвеном листу „Матици“ печата.

Из седнице књижевног одбора „Матице Србске“ држане у Новом Саду 27. фебруара 1866.

Др. Стеван Павловић, с. р.,
местозаступни подпредседник књижевног
оделења „Матице Србске.“

А. Хаџић, с. р.
секретар.

САДРЖАЈ.

Ускоци, саобштио Чед. Мијатовић. (Продужење). — Савитра. (Из „Махабарате.“) (Продужење). — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење). — Подлистак: Драго камење. (Свршетак.) — Књижевне белешке. — Гласник. — Смесице. — — „Матица Србска.“

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 17. У НОВОМЕ САДУ 20. МАРТА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције у XVI-ом и XVII-ом веку.

Саобштио Чед. Мијатовић.

(Свршетак).

Да једном учини крај науми да остави у Сењу само 100 Ускока са 100 немачких мушкетара, па да пресели и сваког другог Сењанина о коме би се могло мислити да ће опет поћи да гусари. За то даде пребројити Сењане а то преко владике и архиђакона и преко других поузданих људи који су добро познавали град, и остави им на душу да му о свакој глави даду поуздано и искрено извешће. У ову је комисију био позвао и Барбу, који је доиста боље познавао Сењане него ико други. Али овај не хте да се прими тога из разних узрока. А како је он својим присуством могао дати повода да се војска најпосле побуни (а већ се била узрујала, јер говорише: хоће да нас раздвоје да би нас лакше и на сигурно побили); то Рабата јави капетану Барби да ће добро учинити ако остави Сењ а да се не брине ко ће га бранити. Капетан отиде пустивши глас да иде на двор што има тамо парницу неку да сврши. И тако се на миру одпоче да се Ускоци исељавају, а они сами молише да их населе на месту где ће се показати моћи и стећи лепа гласа те заслужити милошћу и похвалу од својих владара. Додавши да то буде место одакле ће се Турци пленити моћи. На послетку оставише им на вољу да иду из земље или да се населе тамо куда их одреде. Било их је једно две стотине који од драге воље пристане да се настане у Отошцу, Брњу, Прежару и Пологу; то су градићи на земљи сењској а на граници турској, и таман згодни да се из њих упада у Турке а опет да се може земља бранити, особито кад би се они мало поправили. Пре него ће поћи дођоше најпре сви у цр̑кву и ту их после службе божје владика благослови а тако и заставе и оружје њихово, а то све пред Рабатом. Ово млогима није по вољи било. Рабата им исплати нешто у напред, даде им хране на неколико месеца и запрети им да се не шале главом те да се у Сењ не враћају. Тако се чинило да је сад све већ и готово. Него је тешко било намирити штету јавну и приватну и дати накнаду.

Рабата сад искаше од Млечића да се поруше куле Љуба и св. Марко што их Донат подиже, гусара више нема дакле престаје узрок кулама, и нека се једном трговина ослободи. Паскалиг одговори да то ваља Сенат да реши (а знао је да овај не ће на то пристати); међу тим ће он сваку ненаоружану барку слободно пуштати нити ће је питати одкуда је и куда ће.

Ерцхерцег беше задовољан Рабатом и у знак тога постави га капетаном сењским, ма да је Барбо, сметнути капетан, извртао ствар на двору. Млечићи му прате на поклон један златан ланац и пет до шест хиљада дуката. Осим тога саграде му лепу барку и опреме је лепо да се на њојзи по каналу шеће као заповедник од Сења. Толике почасти направе му и раздраже непријатеље. Барбо се здружи с неким министрима на двору, јерѐтицима и правим оруђем ђавола, и почне да опада Рабату, као да су га Млечићи подмитили те је на једну реч њихову побио толике честите људе, толике им друге издао против сваког реда и обичаја владалаца, остале опет довео до очајања да иду да служе Турчину. Даље, да је тако граница тамо у највећој опасности и да се Турци на највећу штету наше државе могу послужити људма, који тако добро познају земљу. Ерцхерцег је био још млад човек па се даде наговорити особито мајком својом, која је мрзила на Рабату, што је хтео да спречи да јој се син не ожени ћерју ерцега баварског, њезином синовицом, разглашујући да има некаку болест (шугу), што се у осталом показало да није истина. Рабата је био баш у Троту радећи на послу сењском кад доби глас како ствари на двору стоје. Одмах похита у Грац. На путу се сретне с Барбом који је имао велику пратњу; него му опет он смеде много пребацивати а Барбо се извињаваше. У Грацу га ерцхерцег не хте пустити предасе, и показиваше се веома незадовољан, особито што је дошао без дозволења. Он онда напише писмо ерцхерцегу и херцегињи мајци, којим опширно правдаше своје поступке у Сењу. Заврши писмо ово с уверавањем да ће дати средства да се она четири градића (у које је населио Ускоке, а која бране доста велики комад плодне земље, од које они људи могу живети) поставе у сигурно стање а то без и најмањег узнемиравања финанције ерцхерцегове. Они га лепо саслушаше и видеше да је прав и у знак своје милости опремише га да прими на граници Фрању Алдобрандина унука папина који долажаше с хиљаду Италијанаца добровољаца, и Дон Јована Медичију који долажаше с две хиљаде добровољаца, које је издржавао његов брат, а сва та војска ишла је у Загреб да се ту прегледа па онда да одлази водом под Кањижу у помоћ. Рабата на опште задовољство сврши овај посао па се врати у Сењ. Него чим оде а то се ђаволи јеретици опет подигоше да му ломе врат. Ствар оде већ тако далеко, да се на двору аустријскоме говорило да ће да га узму на одговор за смрт кнеза од Посидарије. Још је било људи који напунише уши Ускоцима, што се на дворовима аустријским бавише, да је Рабата пао у немилост што је за љубав неком другом просуо крв толиких јунака. Ово се прочује у Сењу те престаде покорност у војсци. Рабати не стаде новаца те га оставише војници којима је дотле у стезн држао Ускоке.

У то време стигне му заповест да пошље у стан код Кањиже што само узможе више људи, а он онда науми да се овом приликом опрости свију заосталих зликоваца. Скупи и оне што су били прогоњени и даде им за вођа неког Ђуришу, који се прогласио био са своје јачине и свога јунаштва, а отео је био негде с острва задарског девојку од племена и привенчао је себи противу закона божјих и људских. Млечићи су искали да им се изда овај хајдук жив или мртав, али с његове дивљачности, коју су неки називали јунаштвом и што је по томе добро стојао и пажен био како од владалаца тако и од војске то му Рабата не смеде ништа учинити бојећи се да се војска не побуни, него га посла под Кањижу да би тамо или погинуо или бољи постао. Ђуриша пође пуно задовољан што му дадоше овакав посао и оволико новаца. И сваки је мислио да ће се овакви људи за цело прославити. Али кад приспеше у Карлштат а то му завидљивци и непријатељи набише уши, да га је Рабата послао само да погине и да би га се опростио, јер се још није био наситио крви ускочке, да ерцхерцег не ће пустити да и даље на правди Бога пропадају таки јунаци и да му не ће нимало немило бити ма како да се Ускоци успротиве комисару. Ђуриша се одмах са својим људима врати у Сењ и тамо на тајним зборовима казиваше и другима шта су чули. Рабата најпре ћуташе и чекаше згодну прилику па онда баци Ђуришу на дно куле у тавницу (au fond d'une Tour) и науми баш сигурно да га казни како је заслужио; нити се даде потрести ни молбама ни претњом Ускока који искаше да се Ђуриша пусти слободан, него им још одговори да ће и свакога од њих казнити како треба. А уз то се у својој кули био добро спремио с оно нешто мало Немаца. Ускоци се одлуче да га убију. Најпре се добро напију ракије па онда ударе да оборе капију на кули. Кад то не могоше онда довукоше топ и тако се начини отвор. Рабата видећи се на невољи науми да пусти Ђуришу ако се закуне да ће дати у залогу у место себе каког другог од познатијих Ускока. Ово је он искао више рад своје части а не толико што се надао да ће Ђуриша доиста учинити што од њега иште. Али то не умири бунтовнике, који побију неколико Немаца, оборе три реда капија и продру у последњу одају где Рабата беше с једним својим рођаком Флорентинцем, који баш тада дошао беше из стана код Кањиже да га походи. Рабата избаци своју малу пушку на продираче и маши се за мач, али у тај мах пукоше друге две пушке и Рабата паде. Убијце му осекоше главу и изнесоше на поље. Иза тога одмах се сазове народ у скупштину и ту се мораде сваки заклети да пристаје да има учешћа у овоме делу па ма какве последице да дођу. Сутра дан однесу му тело у цркву где га жене проклињаше и безчастише. Тако је свршио овај добри и честити каваљер.

Чим пуче глас о томе по Далмацији и Италији, одмах се побојаше да не дође што и горе. Особито се мислило да ће Ускоци из очајања предати Сењ Турцима а већ се говорило да су Турци узели Хербаа (?). Него се ово необистини. Ускоци пошто послаше цару извешће правдајући се а кривећи убијенога, остадоше са свим на миру уредивши сами између себе као неку полицију док не дође нов командант. Кад свет виде да се кривци не казне, многи помислише да је сам двор хтео да се Рабата убије; други опет мислише да се тиме хоће да се зликовци позније али тим сигурније казне; неки опет да се они не могу ни казнити без опасности да се Сењ не опусти. Још је највише дало повода сумњи кад у Сењ за капетана дође заклети непријатељ Рабатин Данило Франкол, онај исти човек који је наговорио Ђуришу да не иде под Кањижу него да се врати у Сењ. Франкол уђе у Сењ без икакве оружане пратње, па га лепо примише, нити се он стидео да призива Ђуришу себи за сто нити да се прохода о њиме по вароши.

Одмах после смрти Рабатине повратише се Ускоци из Отошца, Полога, Прежара и Брља, а одмах иза тога изјавише ђенералу Паскалигу да не мисле пловити по мору. С почетка он не хте да поверује него нареди те оружане барке и галере заузеше све пролазе, него опет не сметајући провоз хране у Сењ. Кад тако неколико месеца потраја а нико од Ускока не учини ни какво зло, и кад се Паскалиг увери да се у Сењу за цело покоравају ерцхерцегу и цару и да лепо пазе уговор, врати се у Млетке. Али искусни људи мислише да не може бити да ће Ускоци, који у Сењу немају шта да раде, остати дуго на миру, особито што им је плата била врло малена нити је опет сваки имаде. За то држаше једнако да је најбоље преместити их опет у она горња места, где би имали и земаља да раде и прилике да ударају на Турке а било се говорило да има ту и руде гвожђа, па би се могли на поштен начин издржавати.

Владика ја сењски предложио био да се неке шуме код Сења даду Млечићима у закуп, а у њима је било доста јелова и чамова дрвета, добра за катарке и дрвета добра за весла, па гледати да се добије унапред закупнине у 50.000 дуката, а тиме да се утврде она четири градића. (Андрија Морозини у 5-тој књизи своје историје вели да је Рабата кад је био у Млецима гледао да сенат позајми ерцхерцегу до 100.000 талира а за то овај да даде у залогу неке шуме у Хрватској а не далеко од голфа. Сенат је радо пристајао на то али Рабата није даље имао власти). Савет је био врло добар, јер у шуми беше изобила дрвета, баш каквог република треба, а било је још од старине ту згодних путова да се до мора одвезу. Једнога је дана рекао владика секретару Барбару, да је ова шума право благо, а секретар прихвати, да је то доиста благо него од метала који се само у Млецима кује. Да су на двору цареву чули овај одговор, за цело се не би толико узтезали и пречили да се сврши овако корисна ствар. Него се на двору побојаше да се не олакша Турцима да уђу у земљу кад се гора исече. Владика сењски кога позваше на двор рад ове ствари и искаше од њега да начини поуздани план од оне земље тамо, показа како је неоснован онај страх. Онда опет царевци почеше да претерују па да ишту да им се у напред изда 300.000, ни најмање не намеравајући можда ни један талир од туда узети да се граница утврди. Млечићима истина беше потреба имати ону шуму, али не баш прека потреба, јер су имали својих великих шума по другим местима. С друге је стране опет истина да је пренос весала, која се поглавито секоше у шумама од Алпаге и Кличерија, падао много на терет народу тамошњем, па се искрено желело да му се олакша овај кулук. Него би највећа корист од оваког уговора била, што би се људма тамошњим (Сењанима) дало посла да крче шуму и да тешу грађу па би се тако навикли да раде нити би имали прилику да се изговарају да их глад гони да гусаре; а лепо би им ова шума дала не само да се пристојно издржавају него још и да се обогате. Јер осим дрвета за лађе још би се ту секла многа друга грађа и друго дрво па би га било лако морем одвести у Млетке или у Ромању и у Марке, где је дрво врло скупо, а то би била корисна и богата трговина. Него овако сад су те шуме без икакве фајде а Ускоци ено их у Сењу. Тако има се узрока једнако страховати да се не понови стара невоља па можда с још гором штетом по Хришћане; јер истина да Ускоци сад не ударају на млетачке лађе ни на људе, али их ено где непрестано четују на Обрач(о) тамо где се завршује канал морлачки, а то ће најпосле отворити очи Турцима те предузети нешто, што ни мало не ће мило бити аустријској кући. Не ћу више овде да говорим. Рабата је разумео шта ја овде хоћу да кажем па је с тога и наредио да се по каналу оружаним баркама не плови даље, него од Сења у Скрису, страхујући да се за нешто упленене стоке и робља не плати некада млогом сузом и безбројним робљем. Него нека не даде Бог да то дође и нека владаоци хришћански још за времена спазе и уставе опасност, те да неко други не би имао прилике да опише још јаднију и чемернију историју. Јер ово се ево сврши с уздањем врло непоузданим на дужи мир. Него молим Бога да га продужи својом милошћу и заслугама и посредовањем свих светих, о празнику којих ево свршујем ову историју 1602-ге године.“ —

Савитра.

Из „Махабарате.“

(Свршетак).

„Ох што више збориш, душо,
„Све те више штујем, мила.
„Учинићу све на свету,
„Што год будеш зажелила.“

„Милост твоја, силни боже!
„Сад је много, много већа.
„Дај, учини да ми сијне
„Моја стара лепа срећа.
„Поврати ми небо моје,
„Поврати ми Саћавату;
„И поврати стару светлост
„Мом алему, моме злату.
„Али на што молба тол'ка
„Све си мени то већ дао.
„Чим си мени и мом драгом
„Потомака обећао.“

„Нека буде! — бог повика,
„Још ћу и то теби дати!“

Тако зборећ' душу пусти
И Савитри њу поврати.
П'онда опет вес'о поче:

„Живот враћам твоме другу.
„Снажан, силан у радости,
„Доживиће старост дугу.
„Добра срца, благе душе,
„И побожан као што је:
„У целом ће белом свету,
„Прославити име своје.
„Имаћете унучади,
„И синова силних, јаких,
„И по твоме имену ће с'
„Савитранац звати сваки.
„И браћу ћеш имат' милу,
„Ко богови што ће бити
„И од њих ће опет име
„Материно свак носити."

Тако Јама беседио,
Па се онда небу диже.
А Савитра с' врати натраг
И драгану за час стиже.
На трави је мртав леж'о.
Укочен је, блед је био;
Но на крилу њеном опет
За час тили оживио.
Кад се из сна дугог трг'о,
Рече љуби: „душо мила!
„Ја сам много нешто спав'о,
„Што ме неси пробудила?
„Већ и ноћца ето дође
„И шума се у мрак зави.
„А брижни нас родитељи
„Већ чекају сад у страви.
„Похитајмо за то брже,
„Да их старе утешимо.
„Још би пута мого наћи
„Тек светлости кад бих им'о.

И сикиром суху грану
Одсек'о је одмах лако.
И запалив, ко буктињом
Светлио је себи тако.
И обоје загрљени,
Хитали су сада кући,
Баш када се дивље зверке
На плен дижу урлајући.

У то доба са царицом
Цар Ђумацен седео је,
Брижни беху и немирни
За децу се своју боје.
И брамини тешише их
О другоме говораху,
Но царица и цар слепи
Увек беху још у страху
Кад једанпут цар Ђумацен
— О голема, боже, чуда!
Куда год погледи оком,
Све он види лепо свуда.
И брамини чудише се
Где цар опет доби очи —
Кад Саћават са Савитром
Изненада пред њих крочи.
И радосно сви загрме:
„Срећан ли си царе мио!
„Вратише се деца твоја,
„Вид си опет твој добио!"

И када су поседали,
Сви к'о један запиташе:
„Где си био за толико,
„Где си био сунце наше?
„Да си мор'о тол'ко остат' —
„Реци, што те задржало.
„Што је тол'ко оца, мајку,
„И нас тешка страха стало."

„Кад сам тамо дрва цепо,
„Рђаво ми нешто било:

„Ја прелегнем — заспим здраво
„То нас ето задоцнило!“

„Друго мора узрок бити!
— Један брамин одговара,
„Није случај, што вид даде,
„Светлом оку нашег цара.
„Ако није каква тајна,
„О Савитро, ти нам збори!“

И Савитра радозналим
Тихим гласим одговори:
„Није тајна, зато ћу вам
„Казат’ редом да све знате:
„За данас ми бог претказа
„Смрт мог милог Саћавáте.
„И због тога ја сам вазда
„Уза стопце ишла с њиме.
„И кад данас тамо бесмо,
„У истини уплаши ме.
„Јер, он док је на мом крилу
„Слатки санак боравио
„Дође Јама божаствени,
„И узме му живот мио.
„Он се врати са животом
„А ја за њим пођем ома,
„Славећи га у истини,
„Враћо ме је вазда̀н дома;
„Но ја нехте дотле ићи,
„Док ми није обећао
„И мом свекру вид и царство
„Одузето, опет дао.
„И синова моме оцу,
„И миломе Саћавати;
„Па најпосле док и живот
„Мога милог неповрати.
„И ја због тог онда постих,
„И због тог се заветова.
„И из оног црног јада
„Тако поста радост ова!“

„Целу кућу, што је већем
„У жалости црној била̀:
„Твоја вера и побожност
„У срећи је обновила.
„Обећање светог Јама
„Испуњено већ је неко.
„И друго ће редом доћи
„Што је теби светлој, рек’о.
„Па где с’ од сад уздиваши,
„О женама и врлини:
„Твоје име нек се слави!“
Усклнкнуше сви брамини.

У Пожуну, из „Слободе.“

Сима Поповић.

О Усинару у овом спеву на страни 344. споменутом приповеда се ово: Вио кобац голуба. Голуб пребегне краљу Усинару. Кобац иште голуба, своју храну, или ако му не да, а он нек му одсече толико са себе меса, колико је голуб тежак, јер он не може другчије живети. Цар да сачува само голуба, одсече са себе парче меса, и почне мерити; ал гле јада! голуб увек тежи. Он сече све више и више, ал голуб све тежи још једнако. Најпосле седне цар сам цео у кантар. И ту тек проговори кобац, који се само претворио био у кобца, а био је **Индра**, бог богова: „Са побожности и врлине твоје нек ти се слави име док је света и века, а небо увек нек ти је отворено!“

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

III.

Мала вила друкчије мисли о љубави него два срца, пуна осећаја.

Мала смерна љубичица никад не би могла помислити (ма да је премишљала како јој драго) да ће јој се толико зарадовати, кад она ништа друго није него мала, проста полазница, коју пролеће шаље напред онима, који га нестрпљиво очекују.

Ал сентелечки свет држао је да и то не што значи, што је мала вила нашла прву љубичицу. Господину жупнику долазило је то са свим природно, да се пролеће јави прво оном, који му по својој веселој младости највише приличи. На ту је примедбу госпођица Марион угушила прекорни уздисај и шаљиво осмејкујући се рече: како је господин жупник уљудан и како се зна песнички изражавати.

Господин жупник од неког времена доиста бира речи. Сигурно је и њега очарала мала вила кад се ето усуђује да се удворава што пре не би смео чинити ни за живу главу, ма да је и за време свога ђаковања у Шарошпатаку био момак на гласу. Тој смерности може се приписати што се није упознао са срећом брачног живота, ма да је за њим гинуо, читајући шта о њему казују песници, и ма да су га световали да тај озбиљан корак учини и старци у селу а и браћа му по чину, особито који су имали ћерке на удају. Узалуд беше све то световање: смерног слугу божијег мрзило је да трчи за девојкама а без тога, као што знамо, не долази се баш тако лако до жене. И тако се десило да су му још непрекидно руже биле и жена и деца и све друштво, ма да је већ при крају прошле године сретно прејурио четрдесет трећу годину живота свога.

Међу тим господин Жигмунд — великодушни главни старатељ црквени — није још изгубио целу наду и често би тешио смерног жупника: да још није касно, да он још и данас много боље изгледа него већина данашњих младих људи и да је боље икада него никада! Шта више господин Жигмунд казивао би да у светом писму (или на каквом другом месту) стоји: да се можемо покајати, ако се оженимо, ал да ћемо се свакако кајати, ако се не оженимо!

Господин жупник слушао је све то смешећи се, а у срцу будили су му се мили осећаји. А пре је негде баш и у велику забуну дошао кад је и госпођица Марион пристала уз господина Жигмунда, те је потврдила да је господин жупник млађи од многих младих људи. У том тренутку не би смео ни за цео свет погледати госпођицу Мариону ма да је то од срца желео.

Мала вила није могла пропустити ни сада да се господин жупник тако брзо из забуне исплете те несташно примети.

— Цела истина! Свака женска (не разумем овако лудо, младо девојче као што сам ја) могла би се понети, кад би је наш господин жупник руком и срцем својим понудио, а особито оне женске, које држе да је позив проповедника слова божијег међу нас с неба сишао и да у небо води. Заиста узвишен позив. Духовници су наши сапутници у животу; они су при сваком већем догађају уз нас с молитвом и благословом. С нама су кад се родимо, кад се удајемо и кад умремо.

Марион није се могла довити куда смера Олга тим озбиљним поучним говором.

— И ја имам једну милу, добру пријатељицу, — продужи Олга — која је пре неколико недеља подуже говорила о том узвишеном позиву. Том приликом сетила се моја пријатељица и своје постојбине и у њој оне лепе, беле кућице под планинама усред густог луга, где је све тако мирно, да само глас звона, лајање паса и весело звиждање казује да и ту има живота. Та је малена кућица у даљној Шварцарској међу ситним кућерцима. У њој станује жупникова породица! Ох, какав леп живот проводе тамо, учећи малу децу, подпомажући сирочад, тешећи удовице и љубећи свакога, ко је добар а страда. Моја пријатељица није видила веће среће на свету од те. Нимало не завиди царицама, ал завиди срећи жупникове породице, која у миру, љубави и тако песнички живи. Пријатељица ми даље и то рече, (ја не знам да л' је то баш тако, или се њој тек тако чини) да су песници и прави проповедници слова божијег рођена браћа; за то узимају лиру у руке толики жупници, и за то узимају свећеничко руво на себе толики песници. Шта велите, Марион, би л' одала ту своју пријатељицу, која ми је све то казивала.

— Мени је све једно, — рече честита госпођица као срдећи се, ал јој је за то са свим по вољи било што ће се о том реч заметнути.

— Кад је све једно, а ја ћу лепо да кажем: да госпођица, која тако говори и осећа, нико други није него Марион.

На те речи насмеја се́ стари господин, што тек забуни повода даде. Господину жупнику долази опет да је јако заложено а и госпођица Марион тужи се на врућину. Шта да раде? Господин жупник у својој великој смерности, желећи ваља да доказати да се то њега не може никако тицати, примети тихо:

— Госпођица сигурно говори тако узвишено тек о свећеницима своје вере.

— А зар ви не знате које сам вере?

— Како не би знао. Свака је францускиња — католичкиња.

— На против, ја сам и сувише реформаткиња! — одговори Марион с неким поносом. Један ми је предак погинуо међу хугенотама близу Сен Жерменског манастира као и велики Колињи, коме је Карло IX. рекао: „Рана је твоја, али је бол мој.“ Пао је о покољу ноћу о св. Вартоломији. Други су ми се предци изселили у Швајцарску, где је и данас чист зрак и слобода, па су ту и језик и веру своју задржали. Како да ми није мила та вера, која тако лепо расветљује повестницу моје породице а и срца наша? Господине жупниче! ви сте сигурно држали да сам прошле недеље тек из љубопитства дошла у вашу цркву? Преваристе се. То је и моја црква.

— Радујем се, јако се радујем, да је и госпођица Марион од мога стада, — рече господин жупник, а и на лицу му се видело да се томе заиста јако радује. У том тренутку спао му је са срца тежак камен, јер му се у исти мах и давнашња жеља испунила. Пре тога десило му се више пута, кад је свећу угасио па није могао одмах заспати, него је свакојаке, луде и паметне, мисли премишљао, да га је спопала та чудновата жеља: ох, како би то добро било да та честита, паметна и љубави достојна госпођица Марион није францускиња него енглескиња. Онда би бар од његовог стада била, те их не би растављао зид, којег други људи не морају ни подашта узети, ал који јако смета жупнику, па био он и најпросвећенији човек на свету.

У колико му је дакле та мисао пре тога тешких јада задавала, у толико се сада сто пута више обрадовао када сазнаде да је госпођица Марион његова овца, ма да је францускиња.

Од тога је дана ревносни проповедник слова божијег тако рећи побожном пажњом сматрао честиту госпођицу, којој је један предак — по предању — међу хугенотама поред великог Колиња погинуо, док су јој се други предци повукли у слободне горе па и у силним незгодама верни остали вери својој. Потомка таке породице — већ и за то само — ко да не поштује и да не заволи!

То све учини да су се два страсна играча шаха једно другом приближила, а по свој прилици да се морало и што збити међу њима, јер се човек не промењује тако лако без права узрока.

И доиста много се променило у том малом кругу.

Мала вила на пример често разбија главу: шта је узрок, да је та Марион са свим друго нешто постала. Већ од више недеља нит' је кара, нит' је кори, нит' јој што преговара. Шта више не спомиње сада ни у господу уснулог поручника, који — кад се мало боље промисли — можда и не би дотерао до ђенерала. Олга и сада више пута пева ватрено да је „осветљена пијацета“ па и дватри пута понавља да је

„Свака љубав кратко лето,
Данас живи, — сутра мре.“

ал све узалуд, Марион се много не осврће на то, и можда и не чује што се пева, ма да је пре тога и сто пута рекла: да би је та песма и у гробу пробудила. А за што изгуби на једанпут ту чаробну моћ своју, када ето још и не лежи у гробу, шта више против свог обичаја живо хода по вајату? Ту се морало нешто догодити!

И млађи у кући господина жупника премишљају: какав то узрок може бити да господину жупнику не падају на памет семперфлоренси, ма да је ту већ април месец?

Зацело се морало нешто догодити, али то је још тајна.

IV.

Мала вила тера своје несташлуке „под липом“.

У целом је врту најлепше место „под липом“.

Ово високо, крунасто дрво стоји на усамљеном брежуљку. Густо му грање и као срце лишће даје у около дебела лада. Под њим је мали округли сто обојадисан живим зеленилом и две клупе. То је место малој вили најмилије, у колико се то јест тако живо створење може једним местом задовољити.

С тог брежуљка је лепо погледати по околини.

Пред њим су цветне леје опточене бусењем; редови дрва, којих ће лишће данас, сутра да скрије трновита свраčија гнезда; пржином застрте путање окићене с обе стране увек зеленим шимширом, који се љутито мрчи, по својој прилици за то, што не може да нарасти већи; иза њих види се међу дрвећем дворац, на којег су већ пометани зелени капци и којег тавне зидове сад већ сваки дан позлаћују сунчани зраци. Кад се обрнеш, можеш прегледати преко окресаног дреника целу долину, лепу равницу и њиве на којима тежаци тамо и амо иду; видећеш светлуцање потока који средом пољане лагано тече, као да му се вали тешко растају од овог лепог предела, од оног ћудљивог изгледа брега, који се у даљини сивасто плави; као да им је тешко оставити, те мале, округле шуме, поред којих ће данас сутра крда да пасу, та убава села, те зелене рудине и воденице које тако живо таракају.

Мала вила већином се ту радовала пролећу. Госпођици Мариони долазило је да ту и мало сувише допире ветар, те је пронашла да је најлепше ходати зеленим шюром дреновог дрвећа, којега незрачан ваздух опомињао је на овидов сумрак и на сенасте лугове осијанове. И господин жупник мислио је тако исто, и понављао је десет пута да је то најлепше место за шетњу.

Пролеће није донело само лишће дрвећу, цвећа пољани, светлост зраку, него и гостију дворцу и чопор удварача малој вили.

Преко зиме једва да је ко дошао. Тек по гдекоји пут би се дала видети рођака господина Жигмунда госпођа конзилијарица Зергејиница, јако чудновата удовица, коју је Олга прозвала „новом Ниобом, која непрекидно плаче“. (Мали несташко сваком је дао по какво име из старе грчке митологије или повестнице, коју је добро познавала.) Само што то надевање имена није баш увек добро испадало, јер док је Ниоба оплакивала своју децу, коју је сунце устрелило, дотле је госпођа Зергејиница жалила што су јој нађе у ветар отишле. Непрекидно је тужила и уздисала и некако јој је годило што може тугу своју пред другима туговати. Тужним лицем дизала би се из постеље јутром а незадовољним срцем легала би сваки боговетни дан, што мора тако сама самцита, као какво сироче, да проводи дане своје, пуне тешких брига и жалости. Само је један човек био на свету на ког би се милостиво смешила, а који тај осмеј никако не могаше разумети. Тај стари, добри сродник, који јој је за време тужног удовања толико пута на руку ишао — беше господин Жигмунд Сентелекија. Хрђав свет говори још и то, да је и тој непрекидној жалости такођер узрок стари добри господин, који никако не ће да разуме јад и тугу госпође Зергејинице. Толико је истина, да је тужна удовица и пре негде ружичастим тракама окитила своју капу од чипака и да је на шешир пометала шаровито цвеће, што јој никако није доликовало бледом, мршавом лицу, упалим очима и бледим уснама. Те траке и то цвеће дало је повода Олзи те се много пута шалила, а једном је тако далеко ишла, да је госпођа Зергејиница хтела рећи вечито збогом остај сентелечком дворцу, где за љубав једног малог детета сваког другог занемаре.

И други гости несу баш били много пријатнији: једна подебела госпа, која је сваког оговарала; две госпођице које су од оно доба, од када су у царској улици у Будиму неколико досадних недеља провеле, непрекидно говориле: да је тек у Пешти живот и да се у овом гнезду комараца тек зевати може; опет друга нека госпођица, која је сушта неприрода била, и у свему се тако владала као што је то прошле зиме у престолници од контесе Еме видела. Ето таки су били гости који су долазили, ал које је Олга на брзо растерала.

И стара господа већ су ређе долазила. Сентелечки дворац није им се више као пре допадао. Сада нема више тишине у њему од како то мало лудо девојче досеткама, песмама и сонатом на месец руши пређашњи свечани мир. Променио се и сам Жигмунд Сентелекија тако, да не ће бити никако чудо ако се на ново ожени!

У место стараца долазило је толико више — младих људи.

Ови су понајвише са свим прости господичићи били из околних села. Кад су чули за малу вилу — како је лепа, умиљата и несташна, — долазили су под овим или оним изговором а с највећим љубопитством у дворац господина Жигмунда, кога су сви тек „чиком“ звали. Њихове недотупавности јако су веселиле несташно девојче, које се тако радо сиграло и лудовало с њима, да су се сви, после четири или пет похода, у њу заљубили, (што се лако збива кад је село убаво а срце младо) па да то тајно осећање није смео ни један од њих да искаже.

Читаво друштво седи ено и сада испод липе.

Мала вила нешто црта на столу, а господичићи су полегали на траву па чезњом гледају то лепо бело мало лице, те црне власи, те несташног осмеја очи и на послетку ту малену за пољубац створену ручицу, која на папиру тако вешто и тамо и амо трчи. Само једно плавушасто момче, — глатких образа у пространом енглеском оделу — тако се осмелило, да по каткад од страг завирне да види шта Олга ради, док га Олга са свим озбиљно не опомене:

— Одмах ћу престати ако се не претрпите!

На те речи најмање десет очију засевнуше претњом, срдњом, а плавушасто момче шта ће да ради, него да се повуче натраг само да не расрди малу вилу и да лакоумно не поквари забаве целоме друштву.

После неколико тренутака устаде мала вила.

— Ево, довршила сам!

Сви господичићи потрчаше на врат на нос.

— А гле, слике и прилике!

— Шта је потписано?

— Нови демокрит.

Неко га време гледају сви, кад један између њих чудећи се повиче:

— Та то си ти, Стеване!

— Наравно да је он .... са свим он, само што мало смешно изгледа.

Стеван се на те речи насмеја. Плавушасто момче зграби слику па беж' с њоме а други се дадоше у потеру за њим.

(Продужиће се.)

Нешто о трагичном осећању.

(Одломак из веће расправе.)

(Продужено из 14. броја).

Сад нам још остаје, да видимо, како трагично горње афекте, страх и сажаљење, чисти, у чему се дакле састоји Аристотелов трагичан катарзис, што је цељ трагедије и трагичног. У томе питању такође има разни мњења међу писцима, и беше млого препирке око тога, особито се највише око тога врзло, има ли се то чишћење са моралне или са чисто естетичне стране узети. Но најновија наука и најновији испитивачи дођоше до тога, да нити је Аристотел то у моралном обзиру узимао, нити је икаквом вештачком умотвору непосредна цељ морална, него увек чисто естетична, а то је уживање и забава у вишем, племенитијем смислу, а морална цељ и морално дејство тек посредно, као последица тога естетичног уживања долази. Дакле је Лесингово мњење застарело и неосновано, по коме би се чишћење страсти у томе састојало, да сваки онај, који премало страха и сажаљења има, дакле је бесан и неосетљив, научи се страху и сажалењу, а онај, који тога сувише има, те је малодушан и страшљивац, тај опет опрости се тога сувишног, дакле се у обште порочни сувишак и с једне и с друге стране изглади, те се човек научи, са неком мером владати се према афектима, а у тој се мери сва врлина и добродетељ састоји. То је Лесингово мњење, по коме би се збиља катарзис имао узети у моралном обзиру; али је то гледиште сад већ остављено.

У чему се дакле састоји то чисто естетично чишћење поменутих афекта, или тај катарзис?

Узмимо прво, какви су ти афекти, што нам их трагедија изазива; је ли тај страх и сажалење, је ли то онај обичан, прост страх и сажалење, као што га у обичном, свакидашњем животу осећамо? Није, јер у трагедији се пре свега не представља и не предстоји собствено страдање и јад гледалаца и слушалаца, или њиових најближих, него страдање страних особа, и то још таквих особа, и у таквим положајима, да се збиља гледалац не може тако лако таквог истог положаја и страдања страшити, дакле не може му ни његово сажалење, ни страх бити онај обичан и прост, као што у обичном животу и обичним животним догађајима, него то сажалење и страх, ти афекти губе ону непријатност и тегобност, губи се она потиштеност, она нискосебична оштрина, што је с њима у обичној јави, у њиовој свезаности са нашим личним животним одношајима скопчана те онда постају, сажалење то и тај страх, чисти од нискосебичне оштрљице и тегобности, нису више прости обични афекти, него виши, естетични, чистији и од обштег замашаја, јер им је и предмет идеалнији, виши, племенитији и обштији, пошто и трагични карактери поред све индивидуалности морају бити неки обшти, идеални типови људске судбине у обште.

Дакле сад се види у чему се састоји то чишћење или катарзис; ми се, гледајући трагичан догађај, опростимо на час тих афекта наших у њиовој обичној, потиштавајућој и тегобној форми, те их осећамо само у ономе чистијем, вишем, обштијем виду, као што баш описасмо, и то нам је за то време одлакшање и уживање, где се за то време, докле уживамо, наше ситно, мало страдање чисто изгуби у страдању целога човечанства, где се опростимо од наших малих, ситних болова, те осећамо болове обштечовечанске, у оној чистијој форми.

Сад се дакле већ види, како то долази, да ми при гледању трагичног догађаја уживамо, ма да ту има страдања и пропадања, ма да страх и сажалење по себи не спадају међу пријатна осећања.

(Свршиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Црта из живота.

Беше красан дан у очи госпојине 1858. кад сам од Карловца путовао Загребу.

На путнички коли, која редовно возе међу Карловцем и Загребом, било нас је једна десетина путника, већином частника у миру, и један Чех, учитељ на сењској гимназији.

Ја сам долазио из Црне горе и Ерцеговине, те сам морао вазда приповедати о тим пределима и о стању тамошњег народа. Нарочито запиткивао ме је један подпоручик ђурђевачке пуковније, који се виђаше ваљаним Србином бити.

Улазећи у Јастребарску, ди обично путници подне проводе, сусретоше нас две отмене кочије. У гостилнику ди ми одседосмо затекосмо и њи.

Почем сам једину знаменитост, стари дворац Ердедијев, обишао, дођем обедовати. Стол је био пун, но гореспоменути подпоручик и учитељ направише ми места међу њима.

У прочељу седио је мршав, повисок човек. Млоге године бе'у му на збрчканом лицу написане, ал седе власи још ни једне како у глави тако ни у бркови. Очи су му дубоко под чело упале, устне стиснуте, брада носу упућена, држање круто, сав у црно одевен и скопчан до врата. По целом изгледу опет један војнички частник у миру. Ни с ким речке проговорио није. До коју ако запита у крај њега седећег мушког детета, које по изгледу могло је шест — осам година бројати.

Путници гладни, једе се безобзирке, без да се и једна реч потроши. Тек у неко доба запита ме чувени хрватски родољуб мајор С....: Ви сте Србијанац?

— Не господине, ја сам Војвођанин — реко му.

На моје војвођанин прену се човек у прочељу из дубоког сневања, те ме погледа погледом, којег ни данас не могу си истумачити, еда ли спада у удивителан, престрашен, изненађен или у коју ину струку, и тек кад му ја одржа погледа, диже га с мене, и баци се у старо премишљање, тако да више пута с јелом застаде.

Кад се поднаједосмо, отвори се разговор о садашњости Војводства, а нарочито о 1848 и 1849 г. Говорило се о Патријару, Шупљикцу, Теодоровићу, Мајерхоферу и др. Ја сам доста оштро говорио, нарочито против Теодоровића, приписујући му да није имао енергије, да није познавао народ и т. д. Ђурђевачки подпоручик и даље је ишао подмећући му и неверство према народу.

Из нашег дишпута трже нас лупа тањира, чаше и кашике. Човек у прочељу није јео, већ одбацивши кашику преврну чашу на стол. Колико му пре беху очи усале, толико сада као да беху испале. На старим морштинама просу се румен, стиснуте устне дркташе, а изнурене руке грчевито је дизао и спуштао.

По неком времену, док се човек у прочељу опет у стару своју укоченост и хладноћу повратио, рекне подпоручику немачким језиком: „Господин лајтнант, не треба да заборави да је и он у служби, и да ће морати дужност љубави предпоставити; заото не треба да осуђује људе и околности, које добро непознаје.“

Међу тиме прође обед. Човек из прочеља узе дете за руку и нагнувши се главом оде у своју одају, а ми остасмо срчући каву, и шапчући о нашем прочелнику: да се и сам сећа коме је чела за клобуком, без да га и један познавасмо.

Ми смо још и даље бенетали и смејали се, кад портиран слуга уђе, обазирући се на све стране, и најпосле мени пређе с речима: да му господин жели самном у одаји под бројем петим говорити. Ја му каза: можда се вара у личности; но он потврђиваше да по описивању баш ја то морам бити. Около стојећи даше се у смеј, домишљајући се које чему, а ја одо за слугом.

(Свршиће се.)

Србско народно позориште.

Од последњег извештаја, који је у 8. бр. „Матице“ прошле године изишао, бавила се дружина србскога народнога позоришта у Сентомашу, Сомбору и Суботици. У тим местима даване су за от време ове представе:

У СЕНТОМАШУ: 4. дец. „Милош Обилић;“ 5. дец. „Миљко Мркоњић;“ 6. дец. „Шаран;“ 7. дец. „Стари бака;“ 8. дец. „Мејрима;“ и 9. дец. „Ђурађ Бранковић.“

У СОМБОРУ: 14. дец. „Низ бисера;“ 16. дец. „Миљко Мркоњић;“ 18. дец. „Госпође и хусари;“ 19. дец. „Прехвала;“ 20. дец. шаљиви комад: „Она и он“ и „Стари кованџија;“ 22. дец. „Кир-Јања;“ 27. дец. „Звонимир;“ 28. дец. „Женски непријатељ“ и „Љубоморна жена;“ 30. дец. „Стари бака;“ 1. јан. „Краљевић Марко и Арапин;“ 2. јан. „Ђурађ Бранковић;“ 4. јан. „Љубав и философија“ и „Пуница;“ 8. јан. „Пркос“ и „Боље умети, него имати;“ 9. јан. „Милош Обилић;“ 11. јан. „Жена што кроз прозор скаче“ и „Шаран;“ 13. јан. „Вампир и чизмар;“ 14. јан. „Сан Краљевића Марка;“ 16. јан. „Краљева сеја;“ 17. јан. „Заручник и невеста у једној особи“ и „После поноћи;“ 20. јан. „Карло XII. на острву Ригену;“ 22. јан. „Госпође и хусари;“ 23. јан. „Мејрима;“ 24. јан. „Мушки метод и женска мајсторија,“ „Лудница“ и „Парница.“ Овај последњи комад прерадио је по Бенедиксу др. Ђ. Максимовић млађи, и овде је представљан први пут. Комад је врло занимљив, и има лепу моралну тежњу. Роле оба парничара (Бркић и Кнежевић) биле су у добрима рукама, гг. Андријевића и Ружића, и ово је довољно јемство, да је представа добро испала. — За тим је давана 27. јан. „Сплетка и љубав;“ 29. јан. „Мишел Перен;“ 30. јан. „Сеоба Србаља;“ 1. февр. „Силом болесник;“ 3. февр. „Четири писмена“ и нов комад „Обрштар од 18 година.“ Комад овај, ако и нема у њему никакве особите идеје, ипак је у стању врло пријатно занимати публику, и мора се допасти, ако се иоле добро одигра, а то се за ову представу с пуним правом рећи могло. Гђа Ружићка у насловној роли била је са свим у своме елементу, њен Јулије Креки спадаће међу најблагодарније њене роле. Поред ње добро су представљали и г. Андријевић (Флощар), г. Маринковић (мајор) и гђа Гргурова (кћи мајорова). — После је још даван 5. фебр. „Војнички бегунац;“ 6. фебр. по други пут „Краљева сеја;“ 10. дец. по други пуг „Низ бисера;“ 12. фебр. „У лажи је плитко дно;“ 13. фебр. по други пут „Ђурађ Бранковић;“ 15. фебр. „Обклада“ и „Нечиста соба;“ 17. фебр. по други пут „Он и она,“ по други пут „Лудница“ и „Ко је господар у кући?;“ 19. фебр. „Пијаница“ и по други пут „Обрштар од 18 година;“ 20. фебр. по други пут „Мејрима;“ и 21. фебр. „Разбијена шоља“ и „Женидба и удадба.“

Свега је дакле било у Сомбору за 2 $^{2}|_{5}$ месеца 38 представа. Представљена су 44 комада, између који 8 по два пут. Изнова су давана 2 комада: „Парница“ и „Обрштар од 18 година,“ а од старији комада, који већ од дужег времена нису давани, представљани су 13. и то: „Женски непријатељ,“ „Љубоморна жена,“ „Боље умети, него имати,“ „Заручник и невеста,“ „После поноћи,“ „Мушки Метод,“ „Мишел Перен,“ „Силом болесник,“ „Нечиста соба,“ „Ко је господар у кући?,“ „Пијаница,“ „Разбијена шоља“ и „Женидба и удадба.“

У СУБОТИЦИ: 26. фебр. „Низ бисера;“ 27. фебр. „Миљко Мркоњић;“ 28. фебр. „Он и она“ и „Стари кованција;“ 2. марта „Стари бака;“ 3. марта „Љубав и философија“ и „Обрштар од 18 година;“ 5. марта „Мејрима;“ 6. марта „Краљевић Марко и Арапин;“ 7. марта „Пуница“ и „Шаран;“ 8. марта „Карло XII. на острву Ригену;“ 10. марта „Војнички бегунац“ и 12. марта „Краљева Сеја.“

Овим последњим комадом завршила је дружина своје представе, које је давала у дворани „код вароши Пеште,“ почем није била сретна, да добије за своје представе красно овдашње позориште, које и онако никоме за то време требало није. Представе су ипак и на маленој позорници преко очекивања добро испале, и суботичка србска публика ревностно је походила позориште.

Позориштна ће дружина по свој прилици остати још недељу дана у Суботици и даваће једно два три комада у самом позоришту, у којем ће се сад моћи претстављати по што је забрана гласила тек за зимску сезону.

Гласник.

* Бискуп ђаковачки Јосиф Штросмајер, одликован је од кнеза црногорског Николе, редом Даниловим за независност Црне горе, и уз исти дар донео му је кнежев тајник Јован Сундечић веома љубазан лист овог садржаја: „Срдачно оцењујући ваше велико, ретко и опште познато родољубље, које поједнаком љубави притиче у помоћ потребама целога нашега народа, поради чега Ви стекосте и заслужно носите име славенскога Мецената, који није изостао ни овом окрајку југославенске слободе своју дарежљиву руку пружити, како у време рата од 1862. г., тако особито опет и прошле, давши на корист печатње и војника црногорских своту од 3000. форинта: нашао сам се искрено побуђен, Вама, у своје име и у име својега народа очитовати срдачну захвалност и обдарити Вас црногорским кнез-Даниловим орденом II. степена за независност Црне горе, којега Вам знаке уједно спроводим, и ухвам се, да ћете их с оним домољубним жаром примити, којим је Ваше добро срце за сваку нашу народну ствар пренапуњено, те да ћете и у напреда овој земљици нашој, која заиста још великих оскудица имаде, свагда што ватреније приступати у помоћ и подпору.“

* Друштво српске омладине „Преодница“ у Пешти, даје јавни рачун о књизи „Преодници“, коју је издала српска омладина, што се у Пешти и Будиму 1863. г. учила и од које је чист приход фонду српског народног позоришта одредила. По томе рачуну печатано је свега 1100. комада. Од проданих књига ушло је свега 407. фор. 30. н.; потрошено је на печатњу, артију, увез разашиљање и друге ситније трошкове 295. фр. 50. н. Остало је 111. хр. 80. н. Од тих новаца послано је управљајућем одбору српског народног позоришта у готовом новцу 70. фр. 80. н., 150 комада књига и списак дужника, који нешто у готовом новцу а нешто у књигама свега 167. фр. 80. н. а. вр. дугују.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

СРБСКА СЛОБОДА (La liberté serbe.) Лист за политику и књижевност. Издаје и уређује **Владимир Јовановић**. Година I. Излази у Женеви на српском и француском језику два пута месечно, у половини и на свршетку сваког месеца на целом табаку у четвртини. Женева, штампарија славенска 1865. Цена је листу на годину за Србе 50 гр. чарш. или 5 фр. а. вр.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ускоци, саобштио Чед. Мијатовић. (Свршетак) — Савитра. (Из „Махабарате.“) (Свршетак). — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење). — Нещто о трагичном осећању. (Одломак из веће расправе.) (Продужење.) Подлистак: Црта из живота. — Србско народно позориште. — Гласник. — Библиографија.

Од 1. априла настаје трећа четврт за претплату на „Матицу.“ С тога умољавамо лепо све наше поштоване претплатнике, којима рок претплати при крају овога месеца истиче, да се постарају да претплату за времена понове. Тако исто молимо и све оне, који нам дугују, да те дугове своје што пре подмире.

Претплатни новци шаљу се на благајницу „Матице Србске“ у Нови Сад, а за **Србију** прима претплату и **књижара Александра Добровојевића** у **Београду**, која ће од сада бригу водити да сваки претплатник у Србији свој лист **точно и уредно** добија.

Цена је листу на три месеца 1 фор. а. вр.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 18. У НОВОМЕ САДУ 31. МАРТА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Сукци.

(Уломак на оглед из „Прасједилаца Славоније“
Ферде Филиповића.)

Уз Аманте живили су Сукци или још старији Сагасти, од прилике у данашњем валповачком, нашичком, дољномихољачком, кућевачком, пожешком, вировитичком, слатинском, пакрачком окружју, по целој средњој Славонији и Срему. Сукци су народ трачки које Амијанус Марцелинус у XXI. књизи погл. 10., а Сократес у кљ. I. погл. 22. спомиње говорећи: „И одтуд се је разстављао исток од запада, а међу њима бијаху им опште планине Сукција, штоно су граничили међу Илирима и Тракима.“ Хасијус ставља им искон око старе вароши Сардика (Средица, данас Софија) међу изворе река Марице и Искера.*)

Корен речи „Сукци“ можемо тражити у нашем сок-succum, као да се је сок или језгра народа од онуда преселила у наше крајеве. Одтуд наше Сокци — Шокци, а латинско Succi од succum. — Греши дакле Чапловић у свом опису Славоније, што тај назив доводи од мађарскога „Sok-az“ — то је много, тумачећи то овако: по паднућу Босне бежали су многи на мађарским лађама у Угарску, и када су оне претрпане биле, бојећи се да неби потонуле, Мађар би викнуо: sok-az! то је млого, нетрпај више. Чапловића рецонсенат без имена (Тома Љубибратић) у немачком часопису „Hesperus“ од год. 1819 доводи од талијанске речи „sciocco“ т. ј. сулудаст. Љубибратића побија Руми у истом часопису год. 1820 доводећи тај назив од „скок“ и „ускок“ из тога узрока, што су Латини од грчке цркве одскочили или ускочили. Вели: ова реч писала се је талијанским правописом „schokacz“ што други, незнајући прочитати, место скокац читали су шокац. Неки доводе од српских и босанских „ускока“ којима је особито пожешка жупанија насељена. Неко је пак у славонском календару од год. 1825., побијајући Руми-ја, дошао чак на ту грдобу, да та реч „Шокац“ одатле долази, што се католици шаком а православни трима прстима крсте. Да се ова нагађања сама побијају, те да су невредна оповргавања, нетреба напомињати.

---

*) Katančić. Istri adcol: pag. 109.

Видивши Сукци, по свој прилици, како су њнови сродници „Беси“ (Бјеси, штоно Босну населише) иселили се, ударише њиовим трагом, те се разплодише чак по нашој домовини. А били су такођер по Срему, особито пак по Банату и Бачкој насељени. Успомена њиова траје још дан данас у речи „Шокци,“ како већином римокатолике по целој југославији зову. Отац Јукић (покој му врлој души!) пише: „По Босни и Славонији људи источне цркве католике за спрдњу и наругати им се хотећи, шокцима називају. У нахија пако градачкој, дрвентској и бањалучкој крај Саве ово име шокац и шокица није код ондашњега становничтва поругателно, већ народно управо; католици бо онде сами себе тако називају; њихов подмукло затезајући акцент, њихово одело, мукли поглед, опомиње гледаоце на Бугаре; по мом мнењу они су овамо морали доћи из Бугарске у она времена, кад су се Богомили (!) почели по Босни ширити, или можебити још од давнашњих времена, када су Бугари прелазили преко ове робити. И преко Саве у бродској и градишкој крајини има чисто шокачких села.“*) — Опомињем овде на Хасиове Сукце око Средице у Бугарској, који су с Бугарима и Славо-сарматима измешани, за Хераклијеве и Константина Погонатове добе у Бачкој и Банату, касније у Срему и Славонији око Осека обитавали. (Крчелић)

---

*) Zemljopis i povjestnica Bosne. Str. 14.

О њима говори и Вук Караџић у свом чланку „Срби и Хрвати“ у „Даници“ од г. 1861. стр. 289. овако: „Срби свакога човјека, који је римске вјере, а говори нашијем језиком, обично зову шокцем (а Мацари кажу: папишта-рац т. ј. Србин римскога закона). Али се Шокци између себе опет разликују: једни говоре чисто србски, само што место „је“ или „е“ на поменутијем мјестима изговарају „и“ а други осим особитијех другије рјечи у гдјекојијем рјечима на другијем словима глас разтежу или оштрије изговарају, него што се чини у српскоме језику, и по томе се одмах како отворе уста, познају да су Шокци. Ови први имају готово све обичаје као и Срби грчкога закона, и у Бачкој, гдје их има врло много, зову се Буњевци, у Барањи Бошњаци, а у војничкој хрватској граници осим Буњевци гдјешто и Мацари и Мацуке; и за њих се све приповједа, да су се доселили из Босне или Херцеговине — — станују највише у Славонији а особито поред Саве.“

За наш предмет у обзиру „Сукција“ морамо знати знаменовање речи „Бато,“ видећи у оним крајевима гдје су они највише настањени били и највише знакова некадашња батонске владе. По мом је бат једно исто што и бан — пан. Ослањам се на то што се обема речима једно исто достојанство и власт изражује; а и дан данас у Славонији батити и банити једнога је значења; (не тако код Вука, али код њега чини нагласак ону разлику). Бат и бан биле су карактеристике јужних Славена, које су их од северних, управљане њиховим „жупанима“, разлучавале. Зато Хрвати, дошавши на југ, морали су у својој новој домовини старе истоплеменике затећи (Порфирогенета) с њиховим бановима, јер се таки уз „жупане,“ који су тада владалачку моћ и знаменовање имали, спомињу први до њи- „бани;“ а зна се да их на сјеверу небијаше, нити су с Хрватима дошли. Касније када су староседиоци новим досељивањем из Бојоарије, Карантаније и обе Панонije окрепили се, и хрватске населбине с њиховима стопили се, достојанство бана доби опет своје старо значење. Жупани, попримивши наслов краља, изумреше; те дочим данашњи жупани нису ни сен пређашњима, садањи су бани у подпуном значењу части и моћи.

Навешћу и врлога Светића који се од чести самном слаже, те ћемо увидити да је Бато право славенско значење. Он умује: „Већ по самом овом називању старјешина у Панонији између Дунава и Драве*) показује нам да је у ово време био у Панонији народ корена славенскога. А и Плиније, Страбо, Апијан спомињу једну рјеку Батину (flumen Bathinum) и око Ливорна. Бата није друго но исто што и Баћа, Баћо, Башта (старешина, отац, патријарх). Спомен тих старешина или Бата задржао се у том пределу до данас. На Дунаву код Бездана превоз и данас зове се Батинска скела; па има и места тога имена и с леве и с десне стране Дунава; тако веле Батина, Батосек, Батоња, Бат-Моноштор. А има и у нас имена Батана; а и Баћан и Бајан ништа друго није но то исто. Доста се лепо спомен тога имена и старешинства задржао у малој нашој спевки коју деца на Божић певају:

Божић, Божић, Бата
Носи киту злата,
Да позлати врата,
И обоја побоја,
И сву кућу до краја.

Обично се мисли да је Бата тепање од брата, но то неби смисла при Божићу имало, јер се само с Божићем старешина усподобити може а тај може имати толико злата (блага или богатства) да може позлатити врата, и обоја побоја и сву кућу до краја.“**) Код Вука је „Бато“ то што отац, а „батати“ што лупати, н. пр. Божић бата на обоја врата, да унесе три товара злата — пева се такођер о Божићу; те наведена од Светића песмица, да буде у подпуном свом смислу, морала би у другом редку на „носи“

---

*) А ми ћемо видети да су се тако звали такођер у Панонији и Далмацији.

**) Духъ србскога народа. Стр. 4.

имати кратки нагласак, као у заповедајућем начину, а трећи редак требао би гласити: да *позлатиш* врата и т. д. — Еле ма како довађали ту реч, свакако нам се показује као чисто славенска бат, никла у старешинству праотаца наших.

(Свршиће се.)

Слабо ми је...

Слабо ми је срце,
Не мож' да затаји,
Да су твоји сви у њему,
Душо осећаји.

Ал зато девојко,
Немој се понети,
Што ћу тебе у песмама
По српству разнети.

Мислити не мој ми
Никад, ни до века,
Да милијег ништа немам,
Ништа од тебека.

Од косе ти црне,
Моја љубованко,
Милије су гусле мени
И гудило танко.

Од мирисног твога
Бујнога уздаха,
Дражји ми је тешки мирис
Пушчанога праха.

Од слађаног твога
Голубијег гука,
Волим чути бојну вику
Разјарени вука.

Од твојега мека
Загрљаја жарка,
Дражје ми је руковање
Србински јунака.

Од ватреног твога
Из очију сева,
Дражје ми је кад ми ћорда
У десници сева.

Дражје би ми било
Него твоји љуби:
Да ме мртвог свети анђо
Слободе пољуби!

Из Пеште.

Мита Поповић.

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

IV.

Мала вила тера своје несташлуке „под липом“.

— За Бога, Олга, — рече госпођица Марион, која је досад на подлози крај стабла липиног седела, ћутајући плела, и тек по каткад, кад је по путањи бат чула, са свог плетива очи дигла, — за Бога, Олга, за-што урадисте то сад опет! Начинисте читаву накараду од тог простодушног момчета, па још подписасте да је неки нови Демокрит.

— Нека ми захвали, што сам тек то написала .... на брзо ми не паде што друго на памет. Није то никаква увреда, и то у толико мање, што је велика разлика између старог и мог новог Демокрита. Онај се смејао људским слабостима, а овај се смеје што не може ништа паметније да ради.

— Заиста то сиромашно момче увек се смеје на што се говорило. Можда би га могли на смеј навести и при погребу најрођенијега му. Ја несам ни најмање нервозна, па ме опет смејање његово немило дира.

— Хоћу да га одучим од тог хрђавог обичаја. Подсмевање је увек добар лек.

У том тренутку зашушта грмље испод брежуљка.

— Пст, лагано, — опомену Марион — ето долази Коломан Зенерија.

— Гледајте, молим вас, како преврће очи од суште чезње. Марама око врата везана му а је ла лорд Бајрон, коса очешљана а ла Шелеј, а огрлица му је посувраћена као на салику, који виси изнад стола господина жупника. Рекосте ми да је писао лепе стихове. Како ли му беше само име?

— Петефија.

— Погледајте Марион . . . једва се уздржавам од смеја.

И заиста беше на том бледом момчету нека туга која те је на смеј-дражила. А није га никаква несрећа постигла, до те, да му је неколико песама изашло у неком листу, који дела обично похвалама, препорукама и ласкавим уредничким порукама награђује. Коломан Сеге, — од како је своје тако просто име заменио лепим именом Зенерије, — нема више мира; непрекидно са Олимпом има посла и тражи извор касталијски на дну мастионице. Од то доба често му се чини да чује у тишини ноћној гласе муза, а неће да помисли да је то опака сирена сујете, која за сваким слабим срцем једнако тежи; од то доба јадно момче тек две књиге чита: природу и срце своје, али неће да проникне дубље у њихове тајне, него се тек овлаш спољашности држи; од то доба непрекидно га мори нека туга, нека чезња, али за чим, то ни сам не зна; заљубљен је преко ушију, али не зна у кога, и горко тугује у римовима, које од куда с великом муком попабирченима, да не може да нађе свога узора на земљи, тој најжалоснијој, најмрачнијој планети; од то доба очима, пуних чезње, гледа свако вече звездано небо, и десну руку метнувши у прслук, пола отворен, тако се лепо и тамо и амо креће, да би му се могла кретања одмах нацртати, да и не спомињемо, да би на част била и сваком глумцу, који љубавнике претставља; од то доба непрекидно је замишљен и све једнако се тужи, да „нема мира ни покоја, нит' у срцу радост коју“; од то доба не сме ни да се добро при столу наједе, да не би рекли да је проста прозаична душа.

Мала вила дала му је лепо име „духоборац“.

— Ви сте опет на небу били? — запита Олга у полак озбиљно, а у полак шаљиво.

— Најрадије ходам по мрачним грмовима или по обалама где шаш расти, — одговори момче меким и сувише меким гласом. — У таким тренутцима занесе ме фантазија као Феба сунце. Пренесем се у оно златно пропало доба када су Нимфе, Хамадриаде, гноми и њима подобни створови по земљи ходали. Дух песников на ново их ствара. Гдекоји пут, када се зраци сунчани сиграју са поточним валима, дође ми као да гледам Најаде; сад опет разлива се море преда мном и на површини му сиграју се несташне, шаљиве црних очију Нереиде с Тритонима и делфинима; сад опет чујем сиринксове карабе а у даљини оштрог гласа фруле сатира од којих се разбегавају пастирке. Горе на небу смеши се Луна . . . а у даљини на врху камените стене стоји Ендимион . . . . Ох, ала је то леп, ала је то диван свет био! Небесњаци су се мешали у игру земних људи, богови Олимпа доносили су међу људе небо, песништо. А како је немио, пуст овај садањи живот! Готово сваки се клања кривом богу, бездушном светлом ђаволу, новцу. Љубав је сада тек играчка, пријатељство пуста реч. Нема више вере, нема љубави, нико не страда истинито, само песници оплакују људе и патњом се пате кроз овај живот без икаквих радости.

— Ви сте незадовољни, — одговори Олга. — Држим да је и то једна од оних редовних болести, од којих болују песници.

— Несам баш увек незадовољан — рече Коломан; — гдекоји пут утеши ме природа, а то кад дође време те ме земља нуди меком травом, ветар цветним мирисом, а плаво небо светилом.

— Е па онда сте у овом тренутку сретни! Погледајте само како се лепо зелени трава, како зрак мирисом мирише и како се лепо плави небо. Лепше боје не можете ни захтевати. Вештаци у живопису обично или дају небу слабо плаветнило или га цртају натуштеног, а погледајте само како је сада питомо и уједно живо. Ви ћете сигурно знати за што је небо тако плаво; давашња ми је жеља да то дознам. Надам се да ћете ми то разјаснити као песник, који мора млого да преврће тешке листине науке, и који мора да познаје тајне појаве у природи. Говори се да је репати коњ копитом својом извор хипокренски отворио на оном врхунцу Хеликона, где Минерва — богиња мудрости — влада.

Марион се смејала том митологисању малог несташка. Ал се није смејао наш „духоборац.“ У великој је забуни био. Шта је њему стало било до тога да зна за што је зрак тамо горе у висини плаветан, и уопште шта да мари песник за таке сувопарне научне ствари! Његова цела наука (ван једне митологије) била је у осећајима срца, а да право кажемо: мало је ноћи жртвовао на то, да постане чланом ученог друштва.

Олга није попуштала, него га је гонила да јој каже, за што је небо плаво.

— Небо је, госпођице, плаво, што је тако створено! као и ружа што је румена, љиљан бео а листак зелен.

— Тим одговором не задовољисте ме. Ја сам слушала да плаветнилу неба треба узрока тражити у самој природи. Чини ми се да сам и читала о томе, ал сам већ заборавила. Узмите само природне науке у руке па ћете наћи. Надам се да ћете мени за љубав потражити, па ћете ми првом приликом рећи одкуда то плаветнило небу.

„Духоборцу“ је мало замука била што се о том повела реч, те опет оде у мркле гајеве, где може слободно сањати о Нимфама и Нереидама, и где га нико не ће мучити да говори о тајнама у природи.

— За Бога, Олга, — рече доброга срца Марион, — за што доведосте тог сиромаха у таку немилу забуну. Верујте ми да је најнепријатније на свету кад кога до тог доведемо, да мора ћутањем признати своје незнање.

— Ја држим, Марион, да не учиних толико зла као што вам се види. Хоћу да га излечим. Тај сиромашак сањари, у место да мисли; прави хрђаве римове, у место да гледа да добро газдује; ћутахан је, у место да осећа право; лудује, у место да учи. Хоћу да га опаметим.

— Којим начином?

— Сањалицама најбоље помаже наука. Права, истинита лепота науке јаче заузима ум и највећег сањалице, него шарено ништавило празних санова. Наука је што и плодни зраци сунца, а сањарије су што и ладни зраци месеца; уз њихово светило не видимо на далеко чисто. Од сада, ако тај незадовољни „духоборац“ почне говорити о надземним стварима, ја ћу одмах разлагати како је нужно да се саде бургундске репе, које могу од велике користи бити ако се добро раде. Видећете да ћу га извести на прави пут. Сад га само упућујем да се занима са природним наукама, које много више вреде него митологија, и кад нађе да плаветнило неба тамо горе у висини ништа друго није, него у испаривању земље преломљени одсев сунчане зраке: то ће још заволети ту науку, пуну лепоте, истине и поуке, и поштедиће лепу белу хартију од његових недотупавних стихова.

— Мила моја, — рече Марион смешећи се, — ви почињете губити вашу детињасту искреност. Још ћете постати претварало. Желите да вам се у врлину упишу ваше велике погрешке. Ви мучите и пометате људе само за то, што велите да их тиме усрећавате и да их од слабости њихових лечите.

Марион се смејала малом несташку и можда би се и дуже још разговарали о том предмету, да се несу у том тренутку враћали господичићи, који су се у потеру дали били за сликом новога Демокрита. Дошли су задувани, једва дишући од умора и себе шеширом хладећи. Добри Стеван и опет се на глас смејао. Спотакнуо се па у мало што није пао, што је њему долазило јако смешно.

Нови Демокрит дошао је у руке једном црномањастом господичићу, који га је високо носио као какав знак тешко извојеване победе. Беше то момче маленог, дежмекастог узраста, куждраве косе, сувише озбиљног лица и куконосасто. На глави је имао шешир с грдним пером, плаву доламу с гајтанима и сребрним пуцадима, а на ногама нове светле чизме за јахање. Једва дишући од умора рече:

— Верујте ми, госпођице Олга, да сам своја плућа напрезао више него икада. С таком муком прешао би био и две миље. Ал то не чини ништа. Не би ме могла већа радост на свету постићи него та, што сам ову слику, — ваш рукотвор, госпођице Олга, — задобио. Сад бар имам од вас, госпођице, спомен, којег не би дао за целу Калифорнију, не, ни за цео свет.

Мала вила гледала је смешећи се срчано момче, којем је од неког времена надела име „non plus ultra господичић“ и који то име доиста потпуно заслужује. У целом друштву нико не говори тако високо; њему је све страшно, нечувено, грозно; све претерује и златну средину — ни у говору — не познаје. Обично све или у небо диже или грди до зла Бога.

— Ко вам рече, да је та слика ваша? — запита Олга. — Побегосте с њоме пре него што могох и једну речцу изустити. То никако не могу допустити да припадне најбољем брзаку. Та каква би то дика била момку, кога могу сваки час узети у војнике! На против кад вам је баш до тога стало да предамном развијате вашу телесну вештину,* то ће слика бити оног, који најбоље — скочи.

Сви се̓ засмејаше, само је Марион махала — по свом обичају — главом.

Господичићи су пажљиво очекивали заповест мале окрутнице и сигурно би јој за вољу учинили и највећу лудорију на свету.

— Тамо према глоријети — рече Олга — ограда шимширова је највиша. Ко је најбоље прескочи, оног је слика. Само вас молим да не изгазите шимшира, јер ће нас стари вртар све редом љуто изпсовати.

Тек што је то неколико речи пало, а осам брзих ногу дадоше се на посао уз гласно смејање новога Демокрита. У ту игру није се мешао једини „духоборац,“ којега је дух међу облацима ходао, и од звезде до звезде скакутао у гласном кругу сфера, којих чудновате гласе, као што је то неки стари мудрац тврдио, ми сиромашни смртни само за то не чујемо, што непрекидно и увек једнолично струје, а које је „духоборац“ сигурно морао чути.

Скакање је и госпођица Марион гледала, смешећи се, и само што је рекла:

— Мила моја, ви ћете ту момчад још са свим залудити!

— На што да их жалите, Марион; кад не знају бити људи, нека буду лутке!

— Ви их понижавате и понос им побијате.

— Ваши, Марион, имају између других и једну добру пословицу. (Мала је вила готово толико пословица знала као и Санчо Панза.) Та пословица каже: „Ако хоћемо да зготовимо омелету, треба да полупамо јаја.“ И ове треба мало излупати, ако нам је жеља, да се можемо с њима разговарати и забављати.

— Ви сте, мила моја, створење без срца.

— Погледајте само — рече брзо Олга — како „духоборац“ гледа у заносу свом небо; сигурно да види игру Најада и да чује како фауни ударају у карабе. Хтела би га запитати да л’ и њему шапуће сита, као што је некада ветру шапутала, да „цар Мидас има магарећије уши!“

(Продужиће се.)

Ноћ на селу.

(Из „Преоднице.“)

Сунце село, с неба нестануло,
И оно би трудно починуло,
А небо се у таму завило,
И звездама сјајним окитило.

Па та нојца над земљицом мила,
Све је село листом измамила,
Истрчало велико и мало,
Радости се и весељу дало.

Ту се чују песме девојана:
„Месечина сву недељу дана!“
Тамо кличе момчадија млада:
„Тавна ноћи пуна ти си лада!

Овде говор и весели гласи,
Тамо шапут, снћаии уздаси,
Овде јече тамбурице мале,
А врулице тамо опет жале.

А под дудом скупили се старци,
Мудро зборе, седи ти мударци,
Уз њи старе поседале мајке,
Те казују деци чудне бајке.

Е тако би трајало до зоре,
Да већ снага издржати море,
Поноћ ту је, па је све занаго:
„Лаку нојцу и мило и драго!

И већ нигде никог по сокаци,
Само светли месечеви зраци —
Мирно спавај село моје мало,
И весело сунце угледало!

И. Ђ.

Нешто о трагичном осећању.

(Одломак из веће расправе.)

(Свршетак).

Чистећи наше афекте, што нас највише у обичном људскоме животу потиру; чистећи их од обичне притискујуће тегобности и оштрине, која је с’ њима у узаном кругу обичнога живота скончана, уједно нас подиже на узвишеније гледиште, а подижући нас на то гледиште чисти, нам афекте. То је једно с' другим у узајмној узрочној свези. Кад са тога вишег гледишта, на које нас трагична уметност подиже, кад са њега прегледамо светски ток, те видимо онај виши божији ред, који у судбинама човечанским влада, видимо да ниједна казањ није без кривице, а ниједна кривица без казни, и да има вечити органични ред и сустав светски, који се неда пореметити, онда нам се онај страх наш прелива у страхопоштовање према оној вишој моћи, према оном вечитом, непроменљивом закону светском, који током светским влада. Онда нам казањ и страдање не изгледа више неправедно и страшно, него као праведна последица кривице, која по вечитом моралном реду неможе и несме изостати; а зацело је блаженство и умирење за човека, кад види и зна, да под владом неког вечитог моралног реда светског стоји. И тако дакле док на ниском, узаном људскоме становишту стојимо, са тога нас трагични догађај страши и притискује; а кад нас најпосле уметничка рука подигне на поменуто узвишеније гледиште, онда нас цео ток трагичног догађаја подиже.

И то је дакле то уживање, што нам даје трагични догађај! Видимо да ту није над људима нека слепа, самовољна, тавна судбина, која само воле уништавати и казнити, него видимо да је то нека божанствена моћ, која по вечитој непроменљивој правди ради, и која стражари над оним абсолутним, вечитим редом светским, што се само у човечанству, као у непрекидној целини, у току развијања његовог остварује, а поједини са својом субјективном једностраном радњом пада као жртва целини, и појета је имао право, кад рече да је то: „Das grosse gigantische Schicksahl, welhes den Menschen erhebt, indem es den Menschen zermalmt."

Г. Гершић.

Пресуда дра Јована Суботића о саставку: „О трагичном.“*)

Припослано ми на пресуду дѣло: „О трагичном“ са написом: Ecce spectaculum dignum, ad quod respiciat intentus operi suo Deus: vir fortis cum mala fortuna compositus, прочитао сам, и промисливши о садржају његовом, имам чест суд мој о истому у слѣдујућему изјавити.

Неимајући задатог питања при руци, а ненаходећи у самом спису тога за себе наведенога, држим, да ово дѣло има двоструки задатак:

1) опредѣлити појам трагичног;

2) изјавити, има ли у повѣстници нашој трагичних момената, и кои су ти, што би се за историјску трагедију употрѣбити могли?

Ово друго находим од рѣчи до рѣчи у саставку изложено; оно прво закључујем из надписа овог дѣлца, и из садржаја његовога.

Што се оног првог питања тиче, налазимо мисли нѣмачких естетика скупљене, нѣмачким слогом изложене. Оно прво није никаква погрѣшка; али ово друго неможе се одобрити.

Било би желити, да на стављени од Матице србске задатак одговори списатељ србски самостално; мило би нам било, да у подобном случају списатељ погледи, да ли се у том питању што назору нашега народа сходно наћи и казати даје; али, кад тога нема, то се свакако при стању наше књижевности задовољити можемо и оним, што су трудољубиви Нѣмци на том пољу изнашли, скупили, урадили. Садржај таковога дѣла био би на сваки начин добит за нашу књижевност.

Али производ нѣмачке трансцендентности слогом посве нѣмачким написан, јело је, које наш желудац ни на кои начин пробавити неможе, које дакле нашем здрављу несамо да неће пријати, него ће га оштетити.

---

*) Ова пресуда о споменутом саставку, којег је писац између тога натраг узео, штампа се овде по одлуци књижевног одбора „Матице Србске“. У.

Наопако да се наши књижевници навикну онако писати, као што је овај саставак написан. То неби ништа друго било, него Нѣмца у србско рухо обући. Ја нисам ни на једној страни овога саставка чуо Србина говорити; ту је рѣдко наћи слога, кои печат нашег народног духа на себи носи.

И са ове-стране морам рећи, да овај саставак не само да незаслужује, да се награди, и тим одликује, него се мора сваки пријатељ народнога духа, језика и слога побуђеним наћи, списатеља пријатељски опоменути, да се тога пута остави, и србски мисли, пише и говори.

А и осим тога очевидно је да списатељ овога саставка, није предмет, кои је из нѣмачке литературе узео, пробавио, и тако савладао, да може слободно репродуцирати, и да му посао као производ самостално радећег духа изгледа.

.И тако ми није могућно дѣло ово за награду препоручити.

Што се другог питања тиче, ту се списатељ већ слободније кретао, те му је у тој страни и језик и слог бољи: али није на питање одговорио, и по том му се ни награда досудити неможе.

Је ли Матица добро радила, што је дотично питање ставила? или није? то није задатак овога саставка. Списатељ његов или је имао на питање одговорити, ако је награду добити желио, или сѣдити с миром, ако је мислио, да се на стављено питање одговорити неда.

Моје није овдѣ пресудити, ко има право, или Матица, која је питање ставила, или списатељ овог саставка, кои говори, да тог питања стављати ваљало није; ја имам пресудити, да ли је списатељ на стављено питање тако одговорио, да награду заслужује. И почем исти на стављено питање никако одговорио није: то ми се мора изрећи, да му се награда у овој страни досудити неможе.

Из овога слѣдује, да по мојој мисли, предлежеће дѣлце задатак стављени страном никако, страном тако рѣшило није, да награду заслужује.

Др. Ј. Суботић.

ПОДЛИСТАК.

Црта из живота.

(Свршетак).

У одаји затеко човека штоно у прочељу обедоваше. Од његове укочености и ладноће осетно беше попустио. Готово љубазан постаде, шта више и смешио се ладно. После обичног извинења, проговори ми чисто српски: „Даклем ви сте из Војводства!“

Јесте!

И ви познајете тамошње мњење?

Понешто.

А да ли је оно, што рекосте при обеду, опште мишлење.

Ја му одговори да у садашњем положају и стању нема јавног ни мнења ни мишлења, и да ће то бити посао праведне повестнице. Он слеже с' раменима велећи: а имали, и оћели бити праведне повестнице? То су лепе речи а слабе утехе! На ово и ја слего с раменима, познавајући нашу немарност за све што је наше.

Мало поћутаемо. Сад се у једанпут сасвим исправи и приближи ми се питајући: познајете ли ви генерала Теодоровића?

Непознајем!

Пак како можете судити о њему?

Читао сам наше листове из оног времена!

Ал то није била истина, верујте ми; ја њега врло добро познајем, он је само дужност и оно чинио, што је морао чинити.

Али љубав народности може се дужности предпоставити!

Фантазије! ви сте млад човек; дужност је дужност, па тек после ње све!

Ја му доказива да се дужност и корист народа даду сложити, које он држа за немогуће. Најпосле казивао сам му и о дужности к народу, на које он примети, да војник непознаје љубав никакву, и нема више дужности до једне једине.

У тај ма изазва ме послужитељ, јављајући да кола само још на мене чекају.

Ја се опрости с незнанцем, без да један другог осолисмо.

* * *

После тога прошло је четрнајст дана. За то време бавих се у питомом Загребу и красном Загорју, но послови у постојбини позваше ме на пречац, те се спусти у Камени мост, одкуда ми најпрече беше кући ићи.

Дошавши у колодвор затеко мало путника, а међу њима и човека штоно је у Јастребарској седио у прочељу. Окром мушка детета, беше шњиме и једна млађа женскиња, стаса и изгледа лепа, но обличја кокетна и живана.

Наш незнани познати беше још јаче онао: дрктавина му је целим телом завладала, а и само тело изгледало је као скелет.

Но око му беше светлије, нарочито кад је на детету почивало. Можда му је то једино благо овога света!

Пара зазвижда, ево и парних кола.

Он грчевито стисну дете, целива га, и два и три пута. Не беу то пољупци обичаја ради, већ произлазише дубоко из срца.

И дете се сави целивајући га по збрчканом лицу и руци.

Најпосле пређе и женскињи, и њом се пољуби, но то беше само, чиними се, што тако формалитет налагаше.

Колико ме је пређе својим понашањем отуђиво, толико ме је сада с љубављу према детету задобиво. Само је ваљало видити онај израз очију: та сва унутарња осећања лежала су нага у њему.

Звоно задњи пут зазвони; ја би готово заборавио ући, толико ме беше овај растанак тронуо да ме не трже: збогом, збогом, и adieu Теодоровић.....

Даклем..... читалац ће и сам знати о чему сам путем премишљао.

* * *

После тога прошло је три месеца; био сам у домовини. Једног јесењег дана киша је непрекидно ромињала; био сам зловољан, и одо потражити забаве.

Преврћући по једном политичном листу, нађо: „Генерал Теодоровић, бивши војвода српски, преминуо је од сушице у Млецима, де се пре кратког времена пресели из Хрватске, не били у колико здравље поправио. За собом у домовини оставио је младу удовицу и нејаког сина.“

Читајући ове редове, ставише ми се пред очи слике у Јастребарској и Каменом мосту. Срце ми се стеже кад помисли на последњи му издах.

Сирома Теодоровић! он непознава љубави, па ни љубав њега. Он је свему предпостављао дужност! А еда ли му беху благодарни за толике испуњење дужности?

Праведна ће повестница ма-кад изрећи свој истинити суд!

Емил Чакра.

Књижевне белешке.

* **Андрија Станковић** у Београду јавља да је изишла књига „Саборъ истине и науке“ из штампе и да се сада разашиље уписницима.

* Дружина „**Слобода**“ у Пожуну позива ћо други пут на претплату на песму „Бојак бију Херцеговци,“ коју је Јован Пачу у шест варијација за клавир сложио, и од које је приход намењен на подизање споменика **Корнелу Станковићу**. На први позив није се скупило ни толико предбројника да би се могла штампа исплатити! Таком одзиву, вели у свом новом позиву „Слога,“ не могосмо се надати, јер нас је у овом подузетку крепила мисао: да не ће Срби допустити, да их с немарности њихове синови у туђа јата одлећу, да ће се сетити своје користи и народне, да несу заборавили, да треба славити оне мужеве, који њи прославише. У омладину се са свију страна уздају, од ње ишту бољу будућност. И омладини није тај терет тежак, она се тим поноси и дичи, она је упрегла све силе своје у рад за бољу будућност свога народа. Али треба да и народ притекне у помоћ својој омладини. „Слободу“ још не оставља нада, још не може веровати, да српкињи лепше и милије звони туђа песма, но њена; још не може веровати, да јој Срби не ће дати **да помогне подићи споменик Корнелу Станковићу!** Цена је комаду 50. н. а. вр. Новци се шаљу Сими Поповићу у Пожун.

* Забаван и поучан лист пољски „Gwiazdka Cieszynska“ престао је излазити. Лист је овај био добар, али немарност Пољака у Шлеској тако је велика, да су напустили и овај једини свој белетристични лист.

* **Ј. Филиповић** у Београду позива на претплату на трећу свеску историског романа „Царъ Іосифъ II. и нѣговъ дворъ одъ

Луйзе Милбахъ." Цена јој је за сад 80 н. а. вр., а после ће се повисити.

* Емил Чакра у Новоме Саду позива на претплату на књигу: „Како газдујемо, и како ваља да газдујемо? Неколико искрени речи нашем тежаку." Књигу је ту написао у жељи да помогне нашем народу, који материјално све више пропада. Црпио је из дела првих газдинских практичних научењака, а удесио га је, по свом сопственом искуству, за разне крајеве нашег народа, јер је „имао прилике, путујући по њима, спознати поднебие, слой землѣ, снагу људства и скотоводства и найпосле разне околности." За сад ће писац издати само „Пољоделство," па ако буде добро примљено и од користи, корачаће и даље. Цена је делу 50 н. а. вр. а имена предбројника шаљу се или управо на писца или на уредништво којега год листа у Новоме Саду. Предбројници се примају и без новаца, али само они, за које уајемче скупитељи.

* У Загребу ће од априла почети излазити нов политични лист „Свет". Издаваће га Иван Вончина, а уређиваће га Ђ. Дежелић досадашњи уредник „Домобрана". Програм му је потпуна независност и самосталност тројedне краљевине.

* У Београду изађе позив на претплату на књигу „Православный проповѣдникъ." Чист приход од ње намењен је фонду за свештеничке удовице и сирочад. Штампу и хартију поклонила је влада. Књига ће имати 6 чести. У препоруку ове књиге доста је рећи да је њу написао митрополит Михаило и да ће сваки, који је купи, осим поуке, што ће у њој наћи, учинити још и богоугодно дело. Ко жели дело имати нека се пријави православној консисторији београдској.

* Добисмо „Војина" за фебруар о. г. с овим садржајем: 1. Мисли о србској народној војсци. — 2. О жељезнацима. — 3. Виргиниција Гескијерова. — 4. Термологијске записке. — 5. О тактици ђенерала Ренера превео И. Момировић. — Прилог: Виша тактика, први табак.

* У подлистку „Световида" штампане су на оглед сцене из драматичног дела „Србске цвети" од Матије Бана. Уједно се јавља да је од тог дела досад седам табака штампано и да ће их још два бити.

Гласник.

* Дружина „Зоре“ у Бечу у жељи да се рачуни о издавању Вукових ликова што пре сврше и обнародују, а и новци на њихово опредељење отправе: позива све продаваоце, који новце још послали несу, да најдаље до 1. априла н. н. или новце или непродате ликове врате.

* Кнез српски Михајло послао је 100 дуката одбору новосадских госпођа, које раде на томе да оснују завод за чување малене дечице.

* У Ст. футогу основали су тамошњи Срби српску читаоницу.

* У Даљу је давала тамошња српска омладина беседу. Хвале се да је добро испала.

* Приправничка омладина у Сомбору сложила се и склопила друштво „Венац“. Главна је цел томе друштву потпомагати књижевност педагогичну. Сретно да Бог да!

* Гласовити словенски научењак др. Фрањо Миклошић изабран је за другог секретара царске бечке академије за науке.

* Емил Чакра, који је пре три године издао у корист наше црногорске браће књигу „Слогу,“ даје сада у „Србобрану“ јаван рачун о тој књизи. По том рачуну излази да се није могао ни трошак око штампе подмирити. Продано је свега од те књиге 277 комада, у комисију је разаслано 283, а преостало је још 300. Писац пита сада шта да ради с непроданим књигама?

* У В. Бечкереку је умрьо тамошњи свештеник Петар Кудуцки. У свом тестаменту оставио је и неке легате, као: обема црквама православнима, свакој по 200 фор., тамошњем српском читалишту 200 фор., гимназији новосадској 200 фор. и српском народном позоришту 200 фр. а. вр. Вечна му памет!

* У Београду је преминуо Ђорђе Мишковић, штабни официр у српској војсци у 25 години живота свога. Покојник је био родом из постојбине Ајдук-Вељкове, из Неготине. Сам својом снагом отргао се из малог круга честите породице своје, дође у Београд и ту 1861. изађе из војничке академије као официр. Одмах за тим буде о државном трошку у Берлин послан, да у пруској војсци доврши војничку практику. После две године, због неких незгода, остави службу и оде у Пољску, где је во-

јевао док није пољски устанак клонуо 1863. г. Од пролећа исте године до јесени 1864. живео је у Београду и за то време написао је за средње српске школе „Математички и физички земљопис“ и „Математичке задатке.“ Обе ове књиге наградила је школска комисија и штампала о државном трошку. У октобру 1864. оде Мишковић у Петроград и руска га влада прими у чин официра. Тамо је био до фебруара о. г. као питомац у академији ђенералног штаба. Онда се разболи и дође кући тешко болан, али не преболи, већ 6. марта о. г. на рукама свога брата, официра, премину. Био је душом и телом Србин, научен, поштен, јуначан и у свако доба готов да гине за своје отачаство. Дај Боже, да се браћа угледају у њ кад и за тако кратко време заслужи да му буде вечан спомен међу нама!

* „Позор“ пише; „Најновије државничко начело, изумљено на југу славенском, јест ово: да ваља почети реформе државне организацијом правописа. Ми смо благодатне последице те нове државничке мудрости окусили изобила, па ваљда је оријашки напредак наше домовине, почињен ових прошлих година, потакнуо и друге југославенске државнике, те су пригрлили исто начело: из Београда добисмо овај преважни глас о радњи, која се у тамошњем ратном министарству баш у овај час развила. Уреднику тамошњег војничког часописа „Војника,“ г. Драгашевићу, официру, дошла је од ратнога министра Миливоја Петровића Блазнавца заповест, да више не издаје својега часописа новим (Вуковим) правописом. Тешко Турцима, кад српски ратни министар доспева чинити наредбе и за правопис, а благо српској књижевности, кад се и ратни министар својом војничком енергијом уме старати за њезин правопис.“

Смесице

* (Прилог повесници србској.) У књизи: „I popoli antichi e moderni — opera compilata dal professore Ercoli Luigi Maresi“ стоји: Акарнанци, праоци пука насељена на обалама мора Јонскога, на полуотоку грчкоме, на северу од залива (мора) коринатскога, беху Тафији, Телебоји и Курети (Пелазги), којима се придружише Јелини. Акарнанци су били раздељени на неко-

лика племена неодвисна, порад обране сложна. Никад се добро не просвестише, али су вазда сачували своју независност све до времена кад је Грчка подлегла под Македонце, и задобивши опет своју слободу бранили су се јуначки од Етола и Римљана (који су се били сложили против њих) све до боја Циноцефалскога (battaglia di Cenocefala), после којега конзул Фламинио узе Леукаде. За источноримскога царства нападоше на Акарнанце Трибали, дивљаци од рода скитскога већ у Трацији насељени; за овима савладаше их Нормани; за овима Срби (Servi o Serviani) до г. 1347. кад их је цар Иван Кантакузено с царевином сјединио. У веку петнаестом Акарнанци беху подложни Арбанасима; но томе потпали су под господарство турско, од којега су се избавили у овом веку храбро бијући се за слободу Грчку г. 1814—1832.

* (Луксус и разузданост француских жена). Неки француски сенатор говорио је пре негде у француском сенату о разузданости и о луксусу француских жена овако:

„Религија, морал, сав свет осуђује разуздање женско, и нема тога који би га бранио. Једино држава може устати против дела забрањених само кад су та јавна, и она је то чинила. Пре неколико година блуд се јавно шетала по париским улицама; пале-ројал беше сталан излог жена; поштене несу смеле тамо приступити. Тога више нема, блуд се повукла у домове. — Шта ће се сад?... Закони су определили све што се могле определити у таком случају, судови су вазда више тежили да пошире него да сузе смисао закона, да би доскочили злу којим се јавни морал вређа, и које би се могле означити као преступ. Полиција чини такође своју дужност, само она треба да почиње озго па на ниже, јер се говори о ниским класама, а не говори се о високим, које је млого теже достићи, но које није и најтеже у злом послу видети. — Говори се о непристојности представљеној фотографијама. Отидите у театар: тамо ћете наћи таких слика, живих излога од главе до пете, далеко гнуснијих од сваке фотографије на коју се виче. Још и друго једно зло долази од виших класа — јер пример силази одозго доле, а не пење се одоздо горе — то је зло претерани луксус. Тај силази у ниже класе подражавањем, духом једнакости. Сваки хоће да блиста онаким истим оделом као и други.

„Кад се хоће или се има да иде на каку светковину, и да се тамо парадује, а нема се чиме, самољубље овлађује, мужу се не казује, каса брачна празна је: кити се на вересију, потписују се признанице, и тражи се ко ће их платити а истицање њихова рока вазда је опасно добродетељи.

„Тако је стање француског друштва; томе злу ваља да се доскочи.

„Састављено је друштво умерености; а ја би хтео да се састави друштво, у које би требало да пристану матере, које би, неодбацајући оно што одговара њиховом стању, давале примера како ваља изоставити све што је излишно, па би тако притекле у помоћ другим класама, које из подражавања хоће да се простиру даље, него што им губер досеже.“

Нека Парискиња, по имену Луиза Лорана Мартена, одговорила је у једној књижици на ову беседу о разузданости и луксузу жена од прилике ово:

„Вичете на жене што иду у театар, што се угледају на оне у каруцама, што се размеђу оделом? У театру ничим се толико нераспаљује уображење и нетрује срце женско, колико дражљивим речима у представама на бини, речима људи, који свашта за театар пишу. Јест, позориште би могло служити на поправку нарави, кад поквареност не би имала свога корена у дубљини душе самих писалаца.

„Слабости жена изазивају се неваљалством људи; мане и пороци жена дело су „надри-књижевника,“ развратних великаша и уопште покварених људи.

„Ти људи имају хрђав укус; они теже нечистим местима и ћорбуџацима. Да би их уздржали, ми жене китимо се као додоле. Али ако је наше одело и шарено, срце нам је чисто. Ми се по моди облачимо, да би се нашим мужевима допадале; јест, наша спољашност је нагрда и лаж, али на људима је одговорност и срамота за то.

„Вичете на луксус у оделу; а од кога долази тај луксус? Ни од кога другог, него од вас људи. Због вас мора да буде украшен, искићен и позлаћен кавез; иначе ви остављате птицу и бегате од ње. Није ли то све тако, господо мужеви?

„Ах, господо, не говорите о луксузу и о покварености; свему томе сте ви узрок. Жене су само слике људи; нека су људи другачији и бољи, па ће се и жене достојније владати.“

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

СРБСКЕ НОВИНЕ. Званичан лист. Издаје државна штампарија. Година XXXI. Излази у Београду три пута на недељу. У државној штампарији 1865. in fol. Стоје на годину 72 гр. чарш. или 7 фор. 20 н. а. вр. без штемпларине.

ВИДОВ ДАН. Политичан лист. Издаје и уређује Милош Поповић. Година V. Излази у Београду три пута на недељу. У државној штампарији 1865. in fol. Цена му је на годину за Србију 120 гр., а за Аустрију 12 фор. а. вр. без штемпларине.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Сукци. (Уломак на оглед из „Прасједилаца Славоније“ Ферде Филиповића.) — Слабо ми је…, од Мите Поповића. — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење). — Ноћ на селу, од И. Ђ. — Нешто о трагичном осећању. (Одломак из веће расправе.) (Свршетак.) — Пресуда дра Јована Суботића о саставку: „О трагичном.“ — Подлистак: Црта из живота. (Свршетак.) — Књижевне белешке. — Гласник. — Смесице. — Библиографија. —

Овим бројем завршује се друга четврт. С тога молимо лепо све наше претплатнике, којима рок претплати истиче, да или претплату понове или да нам одмах врате лист, назначивши на њему да га не желе више држати. Тако исто молимо и дужнике наше да дугове своје што пре подмире, ако желе да им се лист и за даље шаље.

За Србију прима претплату и књижара Александра Добровојевића у Београду, која ће се од сада старати да сваки наш претплатник у Србији свој лист точно и уредно уздобија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 19. У НОВОМЕ САДУ 10. АПРИЛА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се це враћају.

Сукци.

(Уломак на оглед из „Прасједилаца Славоније“
Ферде Филиповића.)

(Свршетак).

Вешти значењу „Бато“ у оним крајевима гдено су Хасиови „Сукци“ пребивали, латићемо се повјести, те ћемо се уверити, да исто вреди и о њиховој браћи у Славонији, о правим Сократовим „Сукцима“ који се од њих одјелише, те прешавши Дунав и преваливши Срем, још у предхисторичко доба заузеше назначена мјеста.

Године седме после Христа дигоше се Панони, како нам Велејус Патеркулус приповеда, против Римљана, под војводством двојице Батона и једнога Пинета.*) Један је био родом Бреук (Мославац) господар Паноније друге и међупоточне, други Далматинац, родом Дисидијат, господар Паноније Савске**), а Пинет раван њима у

---

*) Vell. Paterculus. Hist. Rom. lib. II. cap. 110: Prima duobus Batonibus ac Pineti ducibus auctoritas erat.

) Копитар хоће да је Савиа и Суавиа исто што и Славиа, јербо Славени често пута „л“ са „у“ измењују. Светић није тога мнења, а нисам управо ни ја, јер би се онда читава Панонија морала тако звати; ал’ зашто не би вероjатности близу било, када неки, као Швеар, хоће да тврди, да и Салви, народ млетачки, ништа друго није, него изопачено Слави? К тому права, по мени назначена Панонија угледу и достојанству, био је по својој прилици господар Паноније Валерије. Бој је био подуг и жесток. Премда се цела Панонија листом дигла, сплетке и храброст Римљана сразише их таки друго лето код Батине реке (данашњи Босут)*) и ту се Пинет, наговором Батовим, прими управе, дочим је Бато Дисидијат погинуо. Одсудне бојеве, с којих су морали чак у Срем узмицати, радо су били међу Мославином и Бановом јаругом у градишкој пуковнији, што сведочи изкопани код Банове јаруге год. 1824. камен с надписом: CAE . . . BERI . . . VIC . . . BREUC . . . т. ј. Цезар Тиберио побједитељ Бреука. — Потомци тих Батона налазе се по целој Панонији још шестдесет година касније под Веспасијаном, као што се то види по изсеченим словима једнога камена у Будиму (Римском Аквинку) нађенога: „Bato Nerejanus fratri suo Pacato munimentum curavit,“ и у Цељу с надписом: Bato Celejanus.) Знак је то да власт Бата освојењем Панонија

Савска, где је Дисидијат Батом био, куд и камо је прије Римљанима позната била но остале Паноније. — Када су све Паноније под римску област доспеле, те исти једнакост говора спазили код осталих Панонаца са нижесавским Суавима, зар нису могли ради лакше управе панонско име и на исте Суаве пренети, разликујући их само речи Сави, која радо од њих и порекло свога имена доводи. Еда ли управ тај однощај међу Суави=Слави са Савом, на обалама, на којима су они од века вековали, нечини оне тежкоће, које имамо у назначењу Паноније савске?

*) Vell. Paterculus lib. II. cap. 14. „Sed in sequenti aestate omnis Pannonia, reliquiis totius belli in Dalmatia manentibus pacem petiit. Ferocem illam tot millium juventutem, paulo ante servitutem minatam Italiae, conferrentem arma, quibus usa erat apud flumen nomine Bathinum, prosternentemque se universam genibus imperatoris, Batonemque et Pinetem, excelsissimos duces, captum alterum deditum, justis voluminibus ordine narrabimus.“ — Осим Диа, Фарлата и иних, Крчелић описује војну Батона кратко али добро на стр. 14 и даље.

**) Покрајина цељска као славенска обстојала је дакле прије VII. стол., него се то рачуна по речима Павла Ђакона IV. 40. где вели: Sclavorum regionem, quae Zellia appellatur, usque ad locum, qui Madeira (словенска Матра) dicitur, possederunt.

није таки укинута била, већ да су постали најпре „трибутарији;“ што Крчелић на споменутом месту темељито сведочи, и о чему ћу још и ја прозборити. — Те Бате држи и много праведнија хрватска кроника као праве Славене, о чему нас може уверити стр. 30—31.*)

У гњезду тих славонских Сукција с њиховим Батама таки посље пропасти римскога господарства у нашим крајевима, спомиње Менандер год. 576. „Славене“ што но су се под управом свога бана Ловрете, којега Швеар именује сузереном словенскога краља Желимира, освети и похлепи аварскога Кагана за њиховим богатством, храбро опирали. Подчинивши сву прву Панонију, хтео је Каган и над нашом домовином да господује, држећи право на њу имати, будући су му је Лонгобарди уступили. Тада је био Срем, не сав, у грчкој власти, а он с њима у пријатељству, те нехотећи се с Грцима завађати, посла своје људе к Ловрети да му се барем он покори. Исти је тада у Бассиани (Пожеги од 432) столовао и не би подложник Лонгобарда; као што се хоће, јер неби другојачије могао одговорити посланицима кагановим: „Ко је од смртних под тим жарким сунцем да би нас побједио? Ми смо навикли туђе земље подлагати си, а не да други наше освојавају; па ће тако и бити док је рата и мачева.“**) Завадивши се на то с посланицима, потукоше их Славонци све, немогући своју срчбу узпрегнути. Каган, жеднећи осветом и жељан богатства славонскога, навали 579. лукавштином на наше праотце, који рат по Менандру Светић у кратко али добро овако описује: „Исте године дођоше из Дакије под Сингидун (Београд) Авари изискавши од цара Тиверија мајсторе да купатила граде. Добивши их, присилише их преко Дунава мост саградити, те удариште на Срем, који им давно трн у оку бијаше ради Славена (Sclabinos). Прошавши Каган аварски крај Сингидуна стани се код Сирмиума *) Видивши то управитељ сингидунски, коме име бијаше Сет, посла к њему човека, да упита, што је наумио дошавши на Саву, пошто је овамо ухватио мир и пријатељство са Рим-

---

*) „7. ljeto. Doklam Rimljani vojuvali jesu suprot Moravcem, ostali Slovenski narodi odvrgli su jarem Zapovedničtva Rimskoga, i suprot Rimljanom oružje zdignulisu, vučiniše velik pomor od Rimljanov, i Macedoniu oteli su. Bilo je Slovenskoga naroda oboružneh osem sto jezer, napunoma; k tomu dve stó jezer konjenikov, a devet jezer pešcev skupili su (kak Vellejus Rimljanin piše). Vojvode ove vojske bili su dva Batana, i Pinet Slovenski Zapovedniki. Odvrgel se je od Rimljanov i Remetalac, Tracie, aliti drenopoljske zemlje Kralj, ki je takaj vnoge pobil. Odkuda nigdar vu vekšem strahu nisu bili Rimljani, kak onda. Osebujnum pako srećum njihovum, došel je Tiberius Cesar, Slovence potišil, i to leto vu Sisku zimuval je. 9. ljeto. Bata i Pineta Kralje Slovenske, Rimljani vlovili su.

**) Menander lib. VIII.; код Крчелића стр. 33.

---

*) Moје је мнење да је Сирмиум лежао међу Моровићем и Рачом протежући се на исток. Темељ ми је Плиније књ. III. cap. 25. где вели: Amnis Bacuntius in Savum Sirmio oppido influit, ubi civitas Sirmiensium et Amantinorum. У „actis s. Irenei episcopi et martiris sirmyensis“ вели се да је он у Сирмиуму погубљен, а тело да му је бачено с моста богињи Дијани посвећенога у Босут, од куда је допловио у Саву. Марсилиус ставља Сирмиум под подножје Фрушке горе на реку Босут где је „Mitrovic in insula Savi;“ уз њега су Тимон и многи други. Митровице или Дмитровице пак бијаху две, које су то име носиле од храмова подигнутих св. Димитрији на част. Једнога је саградио „Leontius Praefectus Ilirici“ на отоку савском, којега с Босутом сачињава, а другога је утемељио угарски палатин Радо год. 1057, установивши ту опатију бенедиктинаца св. Димитрије. Тимон у „Imag. Antiqu. Hung. pag. 66“ вели: „Quam ob rem Rado Palatinus Hungariae circa annum 1057 in solo Tarsi (ubi, usque adhuc, vicus nomen Demetrii retinet) edicaverit Deo aedem, ad cultum ei (Demetrio) adhibendum, non est positum?“ Тарсиум пак лежао је ниже Сирмиума где је радо Каган прешао Саву и међу Славенима пљенио, и где је Радо саградио цркву св. Димитрији, у том прибјежищту сремских становника по разорењу Сирмиума кроз Атилу, које ми данас Митровицом, зовемо. — Што по Теодосијевом путопису недолази Сирмиум на моје назначено место, морамо знати да још нисмо вещти римскијем миљама; а гледе развалина Митровачких, које се држе за римске, нису него из турске и предтурске добе, јер је Митровица за турскога господства бројила 12.000 кућа с множином мошеа и других огромних зданија, камо су водоводи потребиту воду довлачили. (Serénji). — О том у земљопису обширније.

љани (т. ј. источнога царства). Каган му одговори да он с тим никакова зла несмјера, но иде на Славене; а мисли оставити Саву и окренути се к Риму, да се са својим сајузницима Лонгобардима састане, па добивши доста лађа од цара римскога опет ће натраг преко Дунава да пређе. И ово су, вели Менандер, Римљани Кагану лако веровали, што су знали да је он од другда међу Славене ишао, и Римљанима за љубов многе хиљаде грађана, који су у робству код Славена држани, ослобођавао“*) Дошавши у земљу Славена, „палио је и уништавао им је села и иметак, вели Менандер, па када ненађе никога с ким би се борио, јер ови побјегоше у горе и шпиље, оте и зароби све што год нађе.“**)

Прај***) стаља те Славене међу изворе Муре и Истрије;. но видивши како је Каган лукавштином саградио мост преко Дунава те прешао у грчку Мизију; како је мирно путовао крај Саве до под Сирмиум и ту прешавши Саву да је харао и палио међу Славенима; пуним правом можемо рећи: Славени Менандрови јесу потомци старих Сукција 4*) и Амантина, које Јорнандес у дољњој Панонији наваћа, казујући да су имали за главну варош Бассијану. Рачки жели те Славене у Дакији гледати, 5*) и не есапећи да је иста већ онда скоро сва у рукама аварскима стењала. Да је Ловрета у Дакији господовао, не би Каган оном лукавштином морао мост градити преко Дунава, нити се крадомице грчком државом провлачити, да Славене чак кроз Добручу иза леђа нападне, а могао се с њима у Дакији без сваких препона прса у прса сударити; нити је тада морао кроз Мизију путовати под Сирмиум, ту се задржавати, да, незнам којим путем, дође у Добручу.

Да су ти Менандрови Славени управ у назначеним местима пребивали, јамчи нам зато и списатељ „Historiae Miscellae“ кад вели: Chaganus in Dalmatiam properat (199) et cum venisset Belicham, 40 civitates circa eam depopulatus est,“ то јест: Каган путујући у Далмацију и дошавши к Великој (т. ј. Краљевој Великој у градишкој пуковнији, док Крчелић држи да је Велика код Пожеге) 40 је вароша око ње разорио.“ Ту се никако неможе Благај у Далмацији, као што се Рачком мили, разумевати, јер се не вели да је Каган толике вароши у Далмацији похарао, већ путујући, дакле на путу, изван и око (circa) Далмације, која је тада до Саве протезала се.*) Каган дакле, ако је хтео из Паноније горње и данашње Бачке у Далмацију путовати, морао је прећи преко средње Славоније, и могао је по њој харати, која је до онда била независна и много јада Кагану задавала, као што се обоје по говорима Ловретина, неколико година прије, судити може; док су крпе сремске већ 581. 582 полиглотичној аварској држави утјеловљене.

---

*) Духъ србскога народа стр.—12. Приснодоби Крчелића стр. 33.

**) Крчелић стр. 33.

***) Pray. Anal. Avar. pag. 210.

4*) Чеваповић. Recensio etc. pag. 258.

5*) Ћирил и Метод стр. 9.

Долазак тих Сукција-Славена у наше стране нико није забележио, по чему судећи морали су они у најстарије доба, куд и камо пред Александром Великим амо доћи. И Славени, о којима Менандер говори, морају бити њихови потомци, да како измјешани с поиздолазилим Славосарматима, што ненијечем, јер 1-во, не спомиње се нигде када су сјеверни Славени и која племена у њој настанили се. Док се сви народи напомињу који су у њој пребивали, Сармати су је само пљенили; а другде се свуда казује који су предјел населили и која племена. Само на једноме мјесту код Тацита књ. 2. кап. 63. спомиње се да су сарматски Квади, сусједи дачких Арвата, са реке Кусо (Körös) за време цесара Клаудија а под префектом Паноније друге Клаудиом Публиом Атилиом Хистриом под њиховим краљем Ванниом изтиснути и преселили се у Петроварадинску околицу, од којих је Петроварадин своје име „Cusum“ за римске добе носио (Schönvisner pag. 25.), но ти су се до онда морали већ са урођеницима стопити. 2-го. Где су они старосједиоци обитавајући ове стране пре њих? Били могуће било да се оним могућим и гласовитим римским народима и траг избрисао за тако кратко време, ни за потпуно по столеђа? Видићемо да је немогуће. 3-ће. Да су ти Славени чисти сјеверски дошљаци: како су они могли за тако кратко време уз прогонства аварска, лонгобардска, грчка и иних, на онако малом простору средње Славоније 40 вароша посједовати? Како су се могли тако обогатити, да су Авари ради богатства на њих насртали? Како су могли толику моћ имати да су с успехом пркосили Аварима и Грцима и лонгобардског се данка отресли? Ту је мој суд сувишан. — Многи те Сукције именују и „Слави,“ а неки, као Прокопије, Јорнандес, Паво ђакон, замењују их са „Сисцији,“ ваљда ради једнакога говора, по чему где који и у њима траже хрватско порекло.

---

*) Сравни Крчелића стр. 49.

Данашњи обитаваоци оних крајева, где су славонски Сукци најмногобројнији били, зову се „Шијаци.“ Корен тога имена тешко је наћи, а као да ће бити у „Боношијацима“ које Јустинијан 535 у прибрежној Дакији т.ј. у данашњој Србији напомиње као слабе у вјери христовој; а знамо да је данашња Шијачка по разорењу Славоније од Турака и њиовом изагнању, управо из тих предјела и из Босне насељена. И отац наше новије словесности, заслужни старина Вук Караџић, у свом речнику стр. 838 говори о Шијацима; што спојивши с овим Јустинијановим Шијацима, пружају нам каку таку свјетлост над прастарим југом.

Ватрено је срце твоје...

(Из „Преоднице.“)

Ватрено је срце твоје,
Девојчице мала:
Одкуд би ти жеравица
У очима сјала.

Ледено је срце твоје,
Девојчице мала:
Одкуда би својим речма
Тако ледит' знала?

Ђ. И.

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

IV.

Мала вила тера своје несташлуке „под липом“.

У том тренутку зачу се велика вика: борби је крај био. Слику је добило мршаво, подугачко, црне масти а окошта створа момче, на ког неси могао поледати, а да одмах не помислиш, да ће, док мало остари, наличити на дон Кихота кад оно тужан седи на својој милој Росинанти. Иначе је увек ћутао, и ни о чему другом није говорио него о томе, како му ваља непрекидно путовати због знаменитих парница, од којих (и то је често понављао) очекује породица му велика добра. Па је неком приликом и то рекао (а чисто се тада чинило да је главом већи) да су некада веома богати били, али да му се један предак јако задужио и село за селом узаложио. Од тих села траже сада парницом три у берешкој а два у саболчкој жупанији, и као што казују адвокати — који то морају најбоље знати, — за цело ће добити сва та села. Онда ће на ново бити богати и живеће господски. За то се мучи, за то путује толико, за то му ваља и сутра некуд преко Тисе поћи, — пет села ваља да заслужују тај труд — а за то је прозвао и стари господин последњег потомка породице, која безуспешно тера парнице „frater peregrinus.“

Ал ако велике парнице никад и не добије, добио је бар од мале виле вешто израђену слику, што после Бога може захвалити својим дугим ногама, које му у овом тренутку највише завиди плавушасто момче, ког су родитељи већ година дана послали да тражи себи девојку и дали су му два коња и ливреисаног слугу, и који сада све на то иде да лепе и богате девојке наведе да за њ и за његову породицу разбирају.

— Верујте ми, госпођице — рече уздишући Олзи — да би се за ту слику потукао и са змајевима. И сада би дао за њ највеће благо наше породице. А не би ни могли помислити какав леп музеј има наша породица. Ту су ти оклопи, шлемови, сабље, које су ми витешки предци пасали, старинска драгоцена дугмета, која су красила прса мојих предака. Ал што највише вреди то је од алем-камена старински прстен, који је био на руци моје прамајке кад је под прстеном била. И тамо је алем на њему, где је на другима тек злато. Изсечен је из једноставног алема као да је од карниола. Тако што до данас још нико не виде.

Олга је јако озбиљним лицем слушала и још озбиљније одговори:

— Потпуно вам верујем да нико досад не виде таког прстена, ван ако није у вашем музеју био.

— За цело.

— Сигурно је својина ваших предака био и онај чудновати град, који се на гушчијим ногама окретао усред златне шуме?

На те речи не мога се уздржати од смеја нови Демокрит. Сви су се смејали, а и сами врапци су живље живукали, само је Марион намрштеним челом опоменула малу вилу да мало више штеди друге. Али мала вила поцрвенела је од љутине. Вређало је, да јој то просто момче сме таке ствари говорити, па још мислити да ће му све лепо поверовати.

— Читате ли радо? — запита Олга момче с алемовим прстеном.

— И сувише.

— То сте за цело читали путовања барона Деманкса?

— Још до сад не!

— Прочитајте их; млогоме ћете се научити из њих.

Од тог дана момче с прстеном од алемовог камена доби име „млади барон Деманкс.“

„Non plus ultra господичић“ нашао је за природно што се Олга срди, и поверљиво је шапнуо своме суседу на уво, да може јако скуп бити такав прстен од чистог алема, ал опет толико не вреди, да би за њ издржао сва задиркивања и муке, које младог Деманкса чекају.

У то дође слуга да јави да је дошао господин Рудолф Татрајија, рођак господина Жигмунда.

— Ваш нови Диоген! — рече Марион.

— То му име никако не приличи. Диоген није био само прљав, него и философ, а наш је Рудолф тек прљав. Диогену је доста било и једно празно буре, а нашем Рудолфу требају пуна бурад. За то ће најбоље бити да га тек циником прозовемо.

Друштво се кренуло дворцу, а Олга је предлагала за недељу која прва дође шетњу на коњима, или ако би им по вољи било и утркивање. „Духоборац“ јако је жалио, што не може ту радост делити. Треба да доврши неко започето дело, због којег га гони уредник неког листа, па тако не ће моћи доћи. (Сиромашак није имао доста храбрости изрећи: да нема наде да ће моћи одгоненути научну загонетку, коју му Олга зададе, и да осим пегаза другог коња нема). И frater peregrinus јако је жалио, што мора отпутовати. Кад се човек пре и кад се нада великом имању, никад није сам свој, нити може слободно располагати временом. Нови Демокрит опет се смејао као луд. Пало му је на памет како га је лане у лову коњ збацио и како је лежао на земљи као сноп сена. Кад није имао да се коме другом смеје, то се смејао сам себи, и свечано је изјавио да се радо не утркује. Момче са прстеном од алемовог камена ћутало је, бацајући замерљиве погледе на госпођицу Олгу, при свем том што је била богата насљедница сентелечког дворца.

Само „non plus ultra господичић“ није измицао. Накрививши свој пернати шешир и зазвекнувши мамузама (што му баш није доликовало озбиљном лицу) радосно рече, да не би ни за цео свет пропустио да не дође на трку. То му је највећа наслада. При таким приликама долази му као да је цел само небо и као и да није на овој јадној земљи. Сретан је тек онда, кад на коњу седи, или кад му је пушка о раменима, па заповеда дивљачи по шумама и птицама по ваздуху, кад чује кевтање ловачких паса, што је много лепше него Мајерберова музика. Једном речи он је sportsman од чисте пасмине.

— На каквом ћете коњу јахати на трци? — запита Олга.

— На „Витоногу“ од којег нема бржег коња у целој околици. Као да је одрастао у арапским пустама и као да су му на целој пасмини тек витешки емири јахали. Лети као ветар, као муња, као мисао.

— На том сте и пре јахали, је л' те? Може бити да је брз, ал витак никако. Боље би било да га прозовете кринолином.

— А ко за што?

— Што је мало отишао у ширину.

— То је све једно, госпођице. Ал за то опет иде као из пушке тане. Особито је на свом месту у лову с хртовима, наравно, ако су и хртови тако добри као мој „витоног“, који би заслужио да се нацрта па да у музеј дође.

Малој вили већ се досадило слушати то хвалисање, те лаким скоком потрчи за шаровитим лептиром, који се у том тренутку по зраку око лала лепршао. Тако је хитролака греда била, да јој се трава једва повијала под ногама, те ти се чинило као да је каква ваздушна слика без тежине. И „non plus ultra господичић“ клетвом се клео госпођици Мариони, да мала вила није тежа од његова перната шешира.

— На моју душу, госпођице, — рече — ја вам кажем, да госпођица Олга стане на грану каквог џбуна, не би се ни та јаче повила од цвета тог жутог драча.

У томе дођоше у дворац. Ту се на брзо опростише господичићи од господина Жигмунда, који је увек радо имао омладину и опраштао јој погрешке и лакоумље.

Само је циник остао.

То је јако чудновато, настрано момче било од једно деветнаест година. Није дошао да обиђе малу вилу, шта више, јако би му по вољи било да се и не састане с њоме. Он већ — ма да му је тек деветнаест година — не ће да мари за женске, него тражи мушка друштва, где је сва забава, вино, певка, свирка и карта. А некада су млогоме се надали од њега. А како се не би надали кад је био лепо красно дете паметних очију, радо је учио и послушан био као каква девојка. На једанпут стаде бекријати и удари у беспуће. Бежи од озбиљних људи, а и господину Жигмунду тек за то долази, што га удовица мати шиље да прими нека писма о наследству. Али та писма стари господин не може никако да нађе ма да их с њиме заједно тражи. Може бити да тих писама и нема, и да се све то тек за то тако збива, да би господин Жигмунд, као својта нека, имао прилике изисовати то хрђаво момче, које у своју пропаст иде. Можда ће његове опомене више вредити од материнских речи. И господин Жигмунд тим приликама савесно врши на што је умољен и није ни најмање тврд у строгим изразима. Момче се тада обично застиди и куне се и небом и земљом да ће се поправити, да ће учити и да никада више не ће бекријати. Па одмах за тим не учи ништа, али у толико више бекрија.

А велика је штета за њ што је такав. Био би иначе угледно момче, само да му несу очи тако црвене од несна као у питомог зеца, да меке смеђе власи своје мало зглади, да се на њему не види да је уморан од неспавања и да му несу хаљине тако прљаве, па и те му више пута тако неспретно стоје, да би лако могао поднети за страшило, којим се чворци плаше. И сада баш због тога изпричава се Олзи.

— Молим за опроштење, — рече поруменевши — не знадох да ћу се састати са женскима. Тек сам на један сат амо дошао за она писма, због којих толико пута досађујем. Ал да сам се могао тој срећи надати, за цело би се боље дотерао. Женске увек захтевају да се накитимо кад дођемо у њихова друштва.

— Не ће тако бити, одговори Олга — женске траже од мушких тек мало еленганције и нешто укуса.

— На просто: женске много гледају на спољашност, а не ће да верују да одело не чини човека.

— За цело да га не чини, ал га бар нешто препоручује. Та и сами радије узимате у руке лепо увезану књигу. Драги Рудолфе, никад не упада тако у очи кад је ко лепо, укусно оdевен, јер је то са свим природно, као прљавост, коју ми женске осуђујемо без милости.

Мала је вила при тим речима јако ударила ногом о патос.

— Захваљујем на поуци! — одговори Рудолф.

— То су речи рођака рођаку. А иначе опростите ми, болест ми је искреност, са које су се већ толико њих разсрдили. Ал ви се не ћете разсрдити, је л' те? Да вас мало ублажим готова сам одсвирати врбонку, којуономадне похвалисте.

Мала вила узе обема рукама Рудолфа испод руке и повуче га у велику дворану. Ту узе свирати врбонку тако ватрено, да се очи нашег циника почеше светлити, а добродушно му лице смешити. Зврketом мамуза пратио је свирку, напослетку је већ и длан о длан ударао, када је дошло какво место где је требало као мало поскочити.

— Госпођице Олга! ви свирате готово тако лепо, као Виктор, — рече Рудолф, када је свирци крај био.

— Ко је то?

— И ви још питате ко је?

— Морам кад га . . . .

— А зар га још не познајете?

— Не.

— Није можно да не познајете Виктора Терекешија?

— Ако се добро опомињем, стрика је неколико пута споменуо неког Виктора, ал баш не знам да л'је то тај ваш.

— Нека не буде замерено — рече Рудолф, — то није тек „неки Виктор,“ него прави каваљер, први џентлмен у целој жупанији, да и у целој Угарској, а ви да га не познајете!

Циник је тек бечио очи и никако није могао помислити да има на земљи човека, који не би познавао Виктора Терекешија. Виктора, који зна јахати као Сид, који тако лепо тера и најдивље коње као какав јунак олимписких игара, који убије ласту у лету као какав стари мохиканац, који преко зиме по десет-двадесет лисица ухвати са својим хртовима, који удара у гласовир као Лист, који је вешт у цртању карикатура а ла Гаварни, који најлепше игра, а уз то је леп као какав Адонис, којем би смрт сто Венера сада оплакивали. Једва је требало цинику од два тренутка више времена да сва та добра својства наведе. По говору могао си познати да се никоме тако не чуди и да никоме тако не завиди као Виктору Терекишији.

То му је узор од пет година. Пре га је морила жеља да му постане раван, а кад га није могао постићи, дао се небризи и нераду. Млоги говоре да то јадно момче за то пије, тугује и по ноћи банчи, да за то одлази у свакојака друштва, што му је узор тако на далеко као каква недомашна звезда. Једном је тврдо одлучио да ће постати ил цезаром (под цезаром је разумевао Виктора Терекешија) ил ништа, или и од ништа мање: млада небрига, „газиблато“ као што би му мати рекла, кад у својој соби горко плаче, што јој јединац такав живот проводи.

Рудолф није био хрђав, тек лакоуман. Могао си га навести на што си год хтео. Радо је имао свирку, рујно вино и пријатеље, и ма да се како опијао, викао, чаше разбијао, тек увек се видело да му срце још није отровао тај раскалашни живот. А кад је уз Виктора, био је као каква невина девојка. Нека ме цео свет криви — рекао би у себи, — само нек ме Виктор поштује, па то ми је доста.

Ето и сада већ читав сахат како о Виктору говори. Говорио би о њему и три дана и три ноћи, да га Олга не прекиде:

— Тај ваш Виктор мора бити неко чудо од човека.

— Погодисте, Олга! У њега су својства да им се мораш чудити. Све лепојке и на гласу вештакиње у престолници тек о њему сањају. Не би ни имале памети да га радо не гледају. Сада — као што чух — удвара се некој младој играчици, која је тако бајна да ће свет на скоро заборавити увехле рајске *Фанике* балета. Могу мислити каких лепих венаца и ките цвећа добија од Виктора. Па како је сретан: не страши се ни од чега, нема супарника. Сабљом, рапиром и пиштољем влада као какав Ахил.

— Куд забасасте! У ахилово доба није било малих пушака.

— Све једно! могле су бити, а сад их има у толико више. Виктор је јако вешт пуцању: тукао се у двобоју већ једно десет пута, и увек је остао јунак од мегдана. Млого је рука, млого ногу осакатио, како му је кад које под руку дошло. На млогом је образу написан сабњом хијероглиф, који казује да се с њиме није добро шалити.

— Онда је тај ваш Виктор прави крвопилац, сушти људождер.

— Најучтивији човек на свету! Женске га тако радо слушају кад говори, као што маре за екстре де мил флер. Па и према мушкима је увек љубазан, предусретљив, док га ко не увреди.

— А где станује то чудо од човека?

— Овде у трећем селу, Терекешу, у свом дворцу. Тек је прошле недеље дошао кући из Талијанске. Обично сваке године путује.

— Охо, то је већ занимљиво. Радо имам људе, који путују -а и самој ми је највећа жеља путовање. Какво уживање мора бити, отићи куда на исток или на југ, где су другчији и људи и биље и животиње, где је другчије и само небо. Ја држим да би смела и на малој шајци навести се на пучину морску; баркароле не би ми дале да помишљам на буре. На камили седећи прошла би пустаре бедуинске, а не би ми на ум долазила ни змија чегртуша, ни вампир, ни отровно цвеће, ни самум. Морам вам рећи, да ме је у почетку ваше казивање о Виктору слабо занимало. Не држим много на то, ако зна добро јахати, играти, мачевати се, и ако има среће у удварању. Тек кад ми рекосте да путује, пробудилисте у мени жељу да га познам. Нема пријатније забаве на свету, него читати што о путовању или разговарати се с човеком, који је света прошао.

— Познаћете га Олга! Баш ми јутрос рече да му је намера походити малу вилу, коју су му мушки тек хвалили, а женске кудиле и о њој свакојаке будалаштине приповедале. Пазите, да се како у њега не заљубите; јако је опасан човек!

Олга удари у смеј.

— Драги мој Рудолфе, а зар ви не знате да немам срца.

— Видећемо.

Олгу је почело мало по мало љубопитство морити. Хтело јој се знати, какав може бити човек, о којем зна тако одушевљено да говори онај, који је огрезао у раскалашном животу.

— Како га претстављате себи, Марион?

— Никако!

Олга је цело вече ћутала.

То ћутање даде повода Мариони да примети:

— Мила моја, ви као да се почињете бојати. И заиста имате и мало узрока. Није никакво чудо, што вам ови занемарени, прости господичићи несу улили оно особито неко осећање, од чега се рај или пакао у срцу ствара. Али сад ћемо да видимо да ли имате срца или не!

Мала вила смешила се подругљиво, ал за то не могаше скрити да једва чека да види то чудо од човека.

(Продужиће се).

ПОДЛИСТАК.

Писмо једне српкиње из Египта *).

Драга и мила моја пријатељице Персидо!

Желим пре свега да писмо моје како вас тако и родитеље ваше у добром здрављу и у сваком задовољству застане. Уједно вас молим да кажете свима мојим познатима, да их пријатељски поздрављам. Не иштите да вам о себи млого пищем. Велика ме је несрећа постигла: изгубила сам јединца! Бољу срца свога за мојим добрим и јединим сином нисам у стању описати! Моје је, све и сва, на веки угашено. Највећа ми је сада жеља да господ Бог што скорије отвори и мени врата вечнога пута, да се и ја што скорије упокојим у моме вечном дому. Код мога доброг сина чека мене утеха! Тамо је сва слава моја, тамо за мене сунце сија! Сад сам као мртва. Млого је од мене и то, што вам пишем како је овде.

Прошасте године била сам у Трсту. У септембру месецу навезла сам се на море. Морем је врло лепо путовати: не видиш ништа до неба и воде. Трећи дан дођемо у Корфу ди је лане и

---

*) Ово занимљиво писмо писала је Јела Јанића из Митровице. У Каиру 30. априла 1862. г. У.

царица била. Корф је варош велика и лепа. Грка има млого; ваља да и јесу тамо сами Грци. Ту сам видила маширати енглеске солдате. Да видите, Пересо, тога штелунга и те чистоће, да их се не можеш доста нагледати. Ту смо се задржавали два сата, па опет брже у вапор. Шести дан дођемо у Александрију. Вапор је дању, ноћу путовао, нити је имао места више ди ће да стане. Млоге су госпе, а и господари имали морску болест, а ја и мој син нимало. Сви су се мени чудили, ди сам при добром апетиту и ди ми љуљање вапора ништа не шкоди. Ја налазим да је велика красота морем путовати: ваздух је тако чист и благ да га се једва надисати можеш.

Кад смо дошли у Александрију, туна опколе нас сијасет чамаца. На њима све сами црни Арапи, који долазе да изведу пасажере на суво, јер су вапори велики, па не могу близу краја стати. Кад су нас извезли на обалу, седнемо у фиакер, па дођемо у неку велику гостионицу. Варош је велика и лепа; сокаци широки и чисти, куће лепе, али све без крова. Трговина је велика; људи из свију крајева света. У вароши има и грчке цркве, која је велика и лепа. Била сам у њој. По вароши сам видила лепих башта, да ти је милина погледати их, а у њима урме, поморанџе и лимунови све родом оптерећени.

У Александрији проведосмо два дана. Трећи дан дођемо у Каиро. Ова је варош велика, грдна, може бити да је већа од Беча. Ја јој не могу краја да нађем. Ходам и ходам, и уморим се ходајући, а никако да дођем до краја. У Бечу сам млого пута пешке у оближа села, у Веринг, Семеринг итд. отишла, ал овде не могу ни краја вароши догледати, а камо ли досегнути куда даље. Куће су по вароши све велике, на два, три и четири ката и све без крова. Мале нисам ни једне видила. Сокаци су узани. Најлепше је ди европејци живе. Енглези имају различитих својих инштитута, цркву, а гробље им је као најлепша променада. Стазе су по њему лепе, широке, на све стране различито цвеће и прекрасна дрва. Кад сам ушла у то гробље, учини ми се као да сам у Бечу у аугартену. И француско је гробље тако исто прекрасно уређено. Грчко је у самој дубокој прашини. Да није плоча, не би се ни знало да је гробље: равно све сама прашина. И ја сам моју кућу сазидала и плочу наместила, само да би ми господ Бог што скорије врата отворио, да се и ја у вечност преселим. Тамо је све добро моје, тамо чека на мене син мој . . .

овде немам ништа, све ми је изчезло.... И Французи имају своју цркву и инштитуте. Руса има млого, црква им слави св. Катарину. На ту цркву Русија млого троши, али у њој грчки попови служе. Ове је године руски цар послао тој цркви велики сандук пун сребра. Има и Бугара, Маџара, Влаха, Талијанаца, Немаца и Бог ти још све зна од каквих народности људи, које ја незнам ни како се зову. Од Србаља нигде никога до мене једне. Не знају ни шта је то Србин, а не умеју ни да изговоре име Србина. Неки попа грчки питао ме је: јесам ли ја славиш, али не србским већ талијанским језиком. Овде се већином говори арапски и талијански. И Турци и Арапи мало да који не зна талијански, а Грци готово сви говоре тај језик. Жао ми је што нисам лане у Трсту учила талијански, а све ми је моје чедо писало и молило да учим, ал ја сам мислила куд ћу под моју старост да учим, а сад лепо овде ни с ким не знам говорити. Сада учим по невољи, па мешам поко арапски, поко талијански кад с киме парлам.

У Каиру нема зиме. Кад сам дошла у септембру месецу, по сокацима свуда продају свакојаке зелени. Што год код нас роди, тога свега има и овде, као: црвених јабучица, зелена пасуља, зелена млада грашка а и окруњена, зелених лепих краставаца, младих јургета, модрих патлиџана, перщуна, щпаната, младе келерабе, мирођије, целера, лубеница, дињa. Тога је свега било кад сам дошла, па се и преко целе зиме продавало по свима сокацима. За наше две крајцаре можеш довољно купити црвених јабучица, а за четири крајцаре зелена пасуља и јургета да је доста за четворо персона. За једну крајцару добијаш две поморанџе, и за једну крајцару осам лимунова. По оке говедине кошта три од прилике гроша. Јуче сам и сама купила дињу за три гроша, ал сам је бацила: ове луде беру док је зелена, па онда држе док не пожути. Арапи једу зелене краставце с кором заједно, али увек има и краставаца у сирћету и у води, па и паприка. Од све зелени, што код нас расти, има и овде, ал овде има што је за јело добро, а тамо код нас не знају ни шта је. На пример: радич, то је зелен врло добра и здрава, а тако и артичока, врло је добра кад се скува. И млогих других још има ствари, што овде роде. Целе је зиме било зелених пурених кукуруза, а сада продају кокице у корпама. Пиринач египетски ситан је и тешко га је требити, а кад га скуваш, нарасти за чудо, а зрно му се отегне као тачканац пасуљ. Кад сам га први пут кувала, а ја узмем по мом обичају мало да га у чорбу укувам, али то мало тако нарасти и набубри, да нисам знала шта ћу; доста би било и за десет људи. Сочиво је црвенкасто и скува се фришко као и пиринач. Код нас држе кактусе у лонцима, а овуда расте друмом тако у вис, да се можеш на њега пењати. Неки дан ишла сам на гробље на фијакеру, па сам видила кактусе пуне цвета. Кажу ми овде да има леп род и да је врло добар за јело, ал ја још не знам да л' је тако. Као год што су тамо путем дудови засађени, тако су овде кактуси. И баште су њиме ограђене. Има месец дана како проносе зрелих дудова, белих и мургастих. Било га је већ и у почетку марта а и сада га има. Има месец дана од како виђам фришких мушмула, а и сада их продају у корпама. Мака је било целе зиме. Карфиоли су као каква наша највећа саћурица; један је карфиол довољан за шест људи. Вода Нил, којом турске лађе непрестано путују у горњи Египет, тече кроз сред вароши, мутна је, густа је, и никад чиста није. Арапи је пију тако мутну, а сви европејци дистилирају. Урма расти високо као јаблан, а гране су јој дугачке. Тим гранама пају овде собе. Памук расти високо као кукуруз. И трска од шећера расти као кукуруз, само што је стабло шарено. Трску носе по сокацима Арапи па је продају, а људи је купују и једу.

(Свршиће се.)

Матица Далматинска.

Главна погодишња скупштина друштва Матице далматинске у Задру дне 25. фебруара 1866. под председништвом дра. Божидара вит. Петрановића.

Председник отвара седницу овим говором:

„Минула је, господо. ето и четврта година од када подигосмо наше књижевно друштво. У то кратко време ако Матица и није доведена до цватућег стања, а она је бар своје новчано стање у толико поболшала, да ће с приходом својим, ако да Бог, моћи унапред живље и успјешније радити за народну просвјету. Рачун што вам је у рукама показује бјелодано колико је пiенезна струка друштва за то вријеме напредовала. Неда се ипак тајити, господо, да би ово стање, о којем будућност Матице виси, могло бити пуно повољније, да је којом срећом веће љубави и наклоности к овому јединому словинскому заводу у Далмацији, којега је света сврха, но ријечима нашега поглавитога члана г. бискупа ђаковског: „Народ наш иза сна и мртвила будити, наравске његове способности и крепости путем просвјете развијати, да чим прије упозна што је његда био, а што данас бити има.“ Није ни овдје наводити узроке тому и дан данашњи доста раширеному нехајству, да неби кроз то наше старе ране и домаће мане одкрио, туђину можда на насладу а нама на укор. Еле немогу да и овом пригодом не напоменем оној браћи, коју Провидност надари науком и земаљским добрима, те стоје на челу народа, али који јоште не показаше чином да су пријатељи друштва нашег, да им, велњу, ненапоменем, колико они том хладноћом тешко гријеше према нижјој браћи својој — простому пуку. Овај добри али душевно запуштени пук жели, моја господо, просвјету: жели сходно напредујућему духу времена да пригрли наук, да би се из извора његова напио жедном и чезнућом душом. Помозимо му, господо, пружимо му средства, колико је у снази нашој, како би до толи узвишене сврхе допрети могао. Ова пак средства даје му, господо, Матица наша. Ради тога подупримо живље него до сад овај користни завод; немојмо да с немара нашега ослаби у радњи својој, а недао Бог и пропадне. По нагнућу томе к Матици цениће потомство да ли смо љубили отачбину, судиће да ли смо тежили за напредком и просвјетом народа! Не ишту се за то велике жртве. Чинимо, по мудрој пословици, што можемо, а биће што бити може. С тим ухвањем на бољу будућност наше Матице, прелазим сада на досадашње њезино дјелање. Друштво је у течају минуле г. 1865. држало осим главне полгодишње скупштине четири одборске сједнице, две књижевнога а три новчанога одсјека. Тискало је, као што вам је већ познато, годишњи коледар и пјесмарицу, те сувише повјерило је трома одабраних књижевника састављење поучне читанке за народ по програму књижевнога одсјека. Ова би користна књига још прошле године угледала света, да нису дотични списатељи другим послима забављени били. Што није могло бити г. 1865. биће, ухвам се, текуће. Питаћете ме можда, господо, шта је од књиге „Обћени вемљопис“, што га је подпором славнога далм. сабора Матица наканила била издати у течају минувше године. О тому извјестиће вас г. подпредсједник Данило, кому је посао поручен био. Мени је само придодати, да је Матица одређену на то своту од 400 ф. уложила међутим на добит за кратко време. Јоште ми је опазити да су до 15. просинца лањске године изашли из друштва четири члана, а придошло је нових седамнаест (живили!). Смрт немила уграби нам, господо, два честита члана: пресв. бискупа Спљетскога Марију Алојзија Пини и одборника Јована Глишића, који са своје ревности за Матичин напредак заслужују, да им помен и овдје братски и као прави домородци поштујемо. (Сви устају).“

Подпредседник Данило обећава да ће кроз ову годину за цело свршити повјерени му „Обћени земљопис.“

Прочитан записник задње полугодишње скупштине, одобрен је без икакве примедбе.

Прочитан друштвени рачун за 1865. год., такођер је без икакве опазке одобрен.

За нове одборнике изабрани су, и то у књижевни одсек: Др. Фрањо Данило, Фрањо Гргуревић, проф. Мате Ивчевић и Надко Нодило; а у новчани одсек: Манфредо кнез Борели, Јово Катурић и Крсто Медовић. — За благајника потврђен је једногласно досадашњи благајник Паво Петрановић.

Дневни ред доноси као последњи предмет расправу о основи новога друштвеног правилника и деловнога унутрашњег напутка Матице, али скупштина због позног доба одлучује, да се одгоди такова расправа до друге скупштине, коју ће управа нарочито што пре сазвати.

Напокон члан Жежељ, гледајући на особиту заслужност, коју је стекао председник ретком ревношћу за све то веће напредовање друштва, предлаже, да му скупштина и овом пригодом изјави захвалност, и да се набави његова слика и постави у дворани где се друштво скупља. Предлог примљен је са поновљеним живио!, на чему председник одговори у мало речи ганутим срцем.

И тиме се седница закључи.

Књижевне белешке.

* Јован Војновић, из петог гимназијског разреда у Београду, позива на претплату на књигу „О Ћирилу и Методију, коју је „са славено-србскогъ начисто на нашъ србски езикъ израдіо.“ Књига ће бити готова до половине маја и стојаће 4. гр. чарш.

* Уредништво „Виле“ јавља да је изашла нова књига: „Путничке црте Владана Ђорђевића.“ У тој је књизи: „Мирамаре“ — „Студеница“ — и „Два дана кроз чешкосаску Швајцарску.“ Све троје су путописи, у којима је најбоља страна оно, што треба да забава не буде на пусто. У „Мирамару“ нам се прича, с путним током лирских осећања, о чувеном Мирамару и околини трстанској. „Студеница“ је потпун опис тога драгог спомена из прошлог српског живота, како што се тиче старина тако и грађевинских лепота и што је најбоље: ту је у причи згодно с путописом уплетено и живим бојама описано све, што народ о Студеници држи и верује. Најпосле у трећој путничкој црти, коју је писац с правом назвао новелом, сусретамо голем напредак у распореду и карактерима у даровитог писца романа „Кочине Крајине.“ Ове путничке црте изашле су у „Вили.“ Издањем њиховим у књизи ишло се на то, да би ове црте могле што даље допрети. „Вила“ се нада, а и ми с њоме, да поред претплатних огласа на преводе туђих дела помодне књижевности забавне, писаних с другим погледом и за други свет, не ће остати невиђен и овај оглас на дело наше и да ће се овим „Путничким цртама“ наћи довољно одзива у озбиљнијих пријатеља наше забавне књижевности. Цена је књизи 50 н. а. вр. и може се добити у уредништву „Виле“ или у књижари В. Валожића и А. Добројевића у Београду.

* Добисмо књигу: „Последња Деспотица Смедеревска.“ Изворна драма у пет радња написао Лаза Телечки. Док је прочитамо, можда ћемо коју прозборити о њој. За сада само толико да је лепа на погледу.

* Од књига, које штампа одбор за издавање Вукових дела, изаћи ће до духова: „Српске народне пјесме херцеговачке“ (женске), а до јесени преважно дело: „Живот и обичаји народа српскога.“

Гласник.

* У селу Старчеву, близу Панчева, присни се неком граничару да има у његовом врту блага. Одмах устане, оде у башту и стаде копати. Тек што удари у земљу два три ашова, а већ наиђе на тањир, испод којег беше новаца златних и сребрних и других различитих драгоцености. Међу тим ископаним стварима има: 240. комада сребрних новаца у величини од по цванцика, 11. комада златних већих и мањих од Константина и Јелене, од Алѐксандра великог. На некојима пише Јупитер, на некојима стоји на форму П. Даље једна темељна гривна од злата лепо израђена; један пар ободаца од злата, опет темељних и стародревних; четир златне шаке, не зна се шта је, ал је лепо израђено и стародревно, и један сребрн дугуљаст тањир.

* Свештеник Скрадски Аћим Велемировић у дијецези Карловачкој доживио је да прослави петдесету годину од како је за свештеника произведен. Том приликом добио је црвен појас.

* У Чакову се заводи српска читаоница. Коста Флорић, тамошњи становник, поклонио јој је лик нашег Доситеја у природној величини.

* Трговац Ристо Крсмановић, који је не давно из Босне дошао и у Вуковару се настанио, поклонио је фонду за издавање Вукових књига у Бечу 100. фр.

* Народни учитељи у Хрватској склопили су не давно друштво за потпору учитељске сирочади и дадоше му име „Задруга“. То ће друштво издавати у корист главнице књигу као годишњак за награду омладини.

* Да се подигне запуштено виноградарство особито пак винарство у тројредници, одлучила је хрватска придворна канцеларија устројити у Крижевцу уз економску и виноградарску и винарску школу, а да се за њ добију вешти учитељи, одредила је две стипендије: једну од 500, а другу од 200 фор. за оне, који би хтели те науке проучити.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

СВЕТОВИДЪ. Политичан лист. Издаје и уређује **А. Андрић**. Година XIV. Излази у Београду три пута на недељу. У књигопечатњи А. Андрића 1865. in fol. Цена му је на годину за Србију 120 гр., а за аустриску царевину 14 фор. а. вр. с поштарином и штемпларином.

ВИЛА. Лист за забаву, књижевност и науку. Издаје и уређује **Стојан Новаковић**. Година I. Излази у Београду недељом, једне недеље на табаку а друге на по табака у четвртини. У државној штампарији 1865. На 4. Стоји на годину за Србију 60 гр., а за Астрију с поштом 6 фор. а. вр.

СРБОБРАН. Политичан лист. Уредник и издаватељ **Петар Нинковић**. Година V. У Новом Саду 1865. брзотиском Игњата Фукса. Излази два пута на недељу in folio. Цена му је на четврт године 2 фор. 50 нов. а. вр.

НАПРЕДАК. Политичан лист. Властник, издаватељ и одговорни уредник **Ђорђе Поповић**. Година XVIII. Излази два пута на недељу in folio. У Новоме Саду 1865. брзотиском Игњата Фукса. Цена му је на четврт године 2 фор. 50 нов. а. вр.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Сукци. (Уломак на оглед из „Прасједилаца Славоније“ Ферде Филиповића.) (Свршетак). — Ватрено је срце твоје . . ., од И. Ђ. — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење). — **Подлистак:** Писмо једне српкиње из Египта. — Матица Далматинска. — Књижевне белешке. — Гласник. — Библиографија. —

Поправка. У броју 16. „Матице“ на страни 384 у 6 реду од озго у место: 15. — треба да стоји: 10.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 20. У НОВОМЕ САДУ 20. АПРИЛА. **ГОД. I.**

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:	ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.	на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције.

Павао Сарнија наставља Минућеву „Историју Ускока.“

„Имао је пуно право преосвештени архибискуп задарски што заврши своје казивање слабо надајући се да ће се мир одржати. А и није могло бити надежде да ће Ускоци, који се после смрти Рабатине вратише у Сењ, онако као људи без икаква заната, навикнути на плен, остати да врше своју дужност, особито кад им плата изостане.

Уговор између Рабате и Паскалига био је у ове артикуле утврђен: Ускоци могу пловити само у каналу морлачкоме и то између Сења и Скрисе; не смеду приступати острвима републике млетачке нити се искрцивати на њезину земљу; свима је осталим поданицима аустријским слободно пловити куда хоће, али то на баркама и лађама које не би биле наоружане; трговина да се води као и од пре; трговачке ненаоружане лађе не ће прегледати кад пролазе мимо кулу св. Марка која је на узини између острва Веље и Букара; да се бегунци млетачки не примају у Сењ ни у друга места на приморју; да је Млецима просто казнити Ускоке који су им што скривили ма како давно то било и ма где да их ухвате у својој држави на мору или на суху. Овај се уговор прогласио у име царево у Сењу и Рабата још нарочито рече Сењанима, да се ни један од њих, који је републици криво што учинио, не усуди запловити морем јер ће зло проћи од Млетака.

Иза смрти Рабатине Сењ писаше Паскалигу да Сењани хоће пазити уговора. Тако и Франкол чим уђе удњ изјави преко људи и писмом да ће се стари уговор сигурно поштовати. Али мало времена иза тога а Ђуриша хајдук (Caiduch) изађе у море с 40 другова и наоружаним баркама те плењаше час једно час друго турско место. Али ће једнога дана четовање да му преседне. Једанпута скупи не само Ускоке из Сења него и оне из Винодола и полети у Лику а ту не само да га одбише него се тешком муком спасе тим теже, што док га једни Турци гонише, други притекоше да узму Сењ, чувши да у њему нема нигде никога. Те се тако мораде још и бранити.

Посланик млетачки једнако се жаљаше цару на нереде који се доле чине, а овај га све непрестано увераваше да се ради преко његове заповести. Него кад једнога дана Ускоци отеше у Цигали Фрегату једну из Брача: онда посланик енергично искаше да се уговор савесно врши ако мисле да се не дође до крајности. У оној је лађи било више кеса с цекинима осим што трговци имадоше доста новаца уза се. Ускоци злоставише хришћане а Турке и Јевреје одведоше собом у робље. Цар писаше у Грац да се не да Ускоцима газити уговора. Одатле опреме у Сењ Гуја барона од Кисле, који тада бејаше ђенерал у Хрватској, и рекоше му да поврати од Ускока ону плен и да извести двор царев како ствар управо стоји. Осим тога нека се споразуме с ђенералом од Далмације ако што устреба.

У исто време гледало се да се прекине и ствар око оних шума; јер и ако се о томе скоро ништа радило није од како Рабата погибе, опет се оно није заборављало, особито што је папини посланици подгреваше, држећи да је то једини пут којим би се многе невоље уклонити могле. У овај су пар и цареви министри као ради били да се ствар уреди не толико рад Ускока — који су све гори што им се више плате дуговало — него због рата турског који се баш тада разбуктао беше, те се министри осврташе одкуда ће им што новаца пасти. У Млецима су ствари наклоњени били да би се само Ускоци оставили свога четовања. Највише се око овог посла заузимао маркиз Кастиљоне, кога је папа нарочито за то овластио био. Него одмах у почетку опет искрснуше старе и нове тегобе. Министри цареви искаше не само триста хиљада талира у напред него још и друге две стотине хиљада говорећи да цар не може на мању суму пристати поред онога што Млечићи ишту, а ови искаше да се у Сењ метне гарнизон који ће се уредно плаћати и који не ће ићи да четује. Још говорише да цару није потребна мала сума новца а после он није да ће тај новац узети за себе него ће се њиме послужити на корист целоме хришћанству. Још је горе што цар не хтеде да даде јемство каквим местом, градом или земљом, него у неколико немачких трговаца. Рекоше да не могу место какво или град какав ни на који начин дати што би то изгледало као заличена продаја, тим мање што знају да Млечићи траже земљу и градове у залогу па да их више никада не врате, а било би пред светом срамота да цар продаје своје градове. И још рекоше да је царева реч најбоља залога. А иза свега тога стадоше искати да Млеци даду њима јемца да не ће, узевши шуму под закуп, извести отуда да имају какво право да суде и да раде што хоће на земљишту ономе. Тако не могаше од преговора ништа бити. Мисли се да су министри посумњали да ће Млечићи узети себи право да суде у планини, а тиме би они изгубили згодна средства из руку да с њима кад им буде воља прекину или да их и с Турцима заваде. Папа Климентије умре мало иза тога те ова ствар са свим паде.

Међу тим Ускоци толико раздражише Турке, да ови ноградише фрегате и кајике те се удараше с Ускоцима по мору. Ма која страна сад да победи свакојако је зло по Млечиће било. За то преко својих посланика у Цариграду израдише да се Турци оставише пловити по мору четујући с Ускоцима, а Млечићи раде и радиће све што се може против ових људи. Турци викаше жестоко на зла што се тамо чине па рекоше или нека Млечићи саграде на мореужју према Новоме кулу или ће они за свој рачун да је саграде. Млечићи ни по што не могу то него обећаше да ће на томе месту поставити јаку стражу да већ Ускоци не ће моћи мрднути. Тек што се ово на срећу овако сврши, а ето друге невоље. Ускоци и Турци пркосише једно другоме хвалећи се сваки својим јунаштвом. Ускоци науме да покажу

Турцима како су бољи четници. Пусте глас да хоће као да деле мегдан с Неретљанима. Ђенерал од Далмације одмах прикупи највећи део своје војске на Неретви да им не да да се бију. А они, њих једно 600 под управом Ђуришином, на једанпут се окрену према Шибенику, уђу у његов канал, оставе 100 друга да чувају барке па ударе на Скардону, коју су Турци држали, узму је без по муке, јер није било управо кога да је брани. Побију оне што хтедоше да им се одупру, поплене варош на тенани, запале је с више страна и поведу до 300 људи у робље. Зором стигну у шибенички канал, натоваре плен у барке, покупе за тај посао још и све туђе барке које у каналу затекоше па се вратише у Сењ. Шибеничке барке по том потопише. Нити је све што уленише могло стати у свеколике барке него се многи плен сувим пренесе у Сењ. Турци опреме једног чауша у Цариград да прича шта је овамо и како је, и туже се на Шибеничане да су помагали Ускоцима. Доста је муке било док увериште Турке у Цариграду да Шибеничани нису криви, него Скардонци који се не чуваше. А Ускоци и Аустрија напротив тужише се у Млецима, што им се рат смета; министри изјавише да нема нико права пречити аустријским поданицима ударати на Турке, који су непријатељи хришћанству а понаособ још јавни непријатељи и у рату с Аустријом. Млечићи одговорише да их се мало тиче што Ускоци ударају на Турке онако исто мало као кад Угри или Персијанци на њих ударају; али их се тиче што Ускоци ударају на Турке преко земље млетачке и служећи се отокама и пристаништима њиховим. Аустрија има доста дугачку границу па нека се Ускоци тамо где с Турцима бију.

У томе барон Кисли уђе у Сењ с 400 људи из Пизана, па одмах писа ђенералу млетачкоме да ће своје људе држати тако, да се не ће моћи на њих нико пожалити. Што се тиче накнаде за ону штету на фрегати, то је, вели, нашао у рукама ускочких вођа три хиљаде цекина, а за друго се није могло ништа учинити ни дознати. Барон забрани Ускоцима излетати на море и за шест месеци докле се он бавио у Сењу све беше на миру. Него му брат умре па му се ваљаде изненада кренути у Шпањолску; остави ствари онако недовршене нити се зна куд се дедоше оних три хиљаде цекина. Само се они људи чији су новци били истрошише грдно молећи и тражећи да добију своје добро, па им се најпосле досади те га од своје воље напустише. Јер старешине сењске и они још старији у Грацу умели су увек ствари дотле да отежу док Ускоци не учине нову какву плен, те се онда сва пажња поклони овој новој ствари а стара се забаци.

Кад барон отиде, онда се Ускоцима опет руке одрешише. Особито је била једна ствар коју увек и неуморно огледаше да изврше. Сваке је године ишла из Млетака у Далмацију и натраг велика једна галера, коју они зову „della Mercantia“ а она иде да покупи сву купљу што се донесе у далматинско приморје. Ускоци мислише ако је само једном освоје имаће плени доста и за дуго, па се чисто не може веровати с колико довијања и вештине огледаше да је се докопају. Али су галеру ову пратиле увек наоружане барке и друге галере. По Ускоке било је опет користи бар у томе што будући се све стицало да чува и брани ону галеру много друга места остајаше без људи и обране. Још нешто. По острвима и на приморју далматинскоме било је доста девојака од добра племена, па Ускоци ноћу или у које друго згодно време ударaше на куле и куће и одводише их те их привенчаваше за кога од дружине своје. После ће јавити сродницима девојчиним, па како се злу већ не може помоћи ишту да се измире и у љубави да живе као сродници и пријатељи. Него их је мало, који пристану на такво пријатељство, јер се овамо строго судио сваки онај за кога се дознало да се меша с њима. А Ускоци ће онда опет ни по што мира дали не би. По неки пут доведу кућу такву до крајње сиротиње, изговарајући се да им треба женин мираз. Ђенерал Јован Контарин радио је што је год могао као човек који опет није хтео да се замери владаоцима у Грацу и у Прагу; а било је и тешко бранити приморје три стотине миља дугачко с толико острва и скоља с толико затона и отока од људи дрских и предузимљивих, који су час овде а час онде, који су тако окретни и хитлени.

(Продужиће се).

Споменик.

Волио сам неизмерно,
Збијао сам шале,
Кад су жице на срдашцу
Слатко задрхтале.

Као челе медоносне
По шареном цвету
Летеле су песме моје
По српскоме свету.

Носио сам за шеширом
Мирисаво цвеће,
Ја сам био први тамо
Де се коло креће.

И пио сам међ дружином
Одабраном вина,
И клецао под теретом
Среће и милина!..

.. Сад у срцу нема више
Негдашњега жара,
Давно ме је оставила
Добра воља стара.

Малаксала брза крила
Устрељеној души,
А од дугог боловања
Живот ми се суши.

Неколико тренутака,
Неколико часка,
Те у срцу неће бити
Ни једнога гласка.

Нестане ли, мили друзи,
Вашег браца Мите,
Преклињем вас, да ми крајњу
Жељу испуните!

Над пепелом гоњенога
Младог мученика,
Дигните ми, браће моја,
Тврда споменика!

Но немојте од камена
Да се реже, гради. ...
Нек' буде, по жељи мојој,
Од — вински буради!.

Из Пеште.

Мита Поповић

Мала вила.

Од ДрагутинаВаднајије.

(Продужење.)

V.

Момче које нешто више вреди од других.

Можда озбиљна женска никада није тако на себе заборавила као госпођица Марион, кад је на пуцање бича прозору отрчала и у великој неизвесности оставила и таблу од шаха са уплашеном краљицом и господина жупника који се томе поступању чудом чудио.

За тили часак створила се и мала вила код прозора.

Ево чуда од човека!

— Леп човек, — примети Марион, на око узевши господског изгледа момче, које је четири лепа кулаша јако вешто терало у округ по дворишту. Ал се никада није покајала, што је тако искрена била, као сада, кад се обрнула и видела како се господин жупник „окаменио од сметње.“

Госпођица Марион да поправи мало што је тако неразборита била, одступи од прозора с таком свечаном и достојанственом озбиљношћу, да те је сетила на госпођу Роландову, кад је та јуначког духа госпа на губилиште кораknула.

— Да продужимо игру, — рече господину жупнику. — Видех узор господичића Рудолфа и тако задовољих своје љубопитство.

— Ко је то? — запита честити пастир стада божијег, турајући и гурајући лутке по таблици од шаха.

— Еј, еј, како та игра иде сада пел-мел-!- Да, мени се чини да запитасте ко то дође. Виктор Терекешија!

Честити пастир стада божијег трже се и помисли у себи: „per amorem dei, тај дон Хуан.“ Али то не би ни за цео свет рекао, него савладавши себе мало примети тихо:

— Изображен човек, јунак сваког друштва, љубимац жена. Јако честит човек, ма да не би шкодило, да је мало — —

Ту застаде.

— Шта не би шкодило, господине жупниче?

— Боље ће бити да прећутим.

— Ал кад вас лепо молим?

— Онда сам приморан изрећи, надајући се, госпођице, да ми не ћете криво тумачити моју искреност. Хтедох рећи, да не би шкодило, да Виктор Терекешија, који је иначе изображен и сваког поштовања достојан, да је тај Виктор, велим, мало озбиљнији, да не заврће мозак девојкама и женама толико и да мало мање троши. Немојте ни за цео свет држати да ја тако мислим. Тако говоре хрђави људи, који не дају мира ни оваким честитим, поштовања достојним господичићима, и управо рећи и мени је сада жао што сам поговарао што други хрђави људи говоре.

Честити, смерни слуга божији, који је сваког знао поштовати, не би смео пре неколико недеља ни кога на свету оговорати, а најмање Виктора Терекешију, којег су у свима господским друштвима тако радо виђали. То му није никако у природи било. Он је целога свога века свугде и о свакоме тек пристојно и лепо говорио као што то прописују „правила о обхођењу с људима.“ Али сада у овом чудноватом тренутку и још чудноватијем положају постао је са свим нешто друго. У његовом мирном, тихом, досад никад не узбуђеном срцу појавио се неки зао дух, она зелених очију неподоба, која људе тако залуди да и у по дана виде страшила.

— Свет можда право има — примети мала вила на горње речи жупникове. — Шушањ не шушти без ветра.

Олга је то тек за то рекла да се не чини као да на новог госта мисли, па седе уз сто са шахом, те се стаде смејати гледајући како госпођица Марион и господин жупник збуњено играју. Можда би боље било да целу партију из нова почну.

Док се ово збивало око стола са шахом, стари господин — ког је баш из прилешкивања тргло пуцање бича, — похита у трем да на степенима што пре поздрави новог госта. Јовану слузи то је јако чудновато долазило, особито кад се сетио да стари господин у последњим годинама није тако предусретао младе људе као што је Виктор. А тек шта је мислио кад виде где га пољуби и то — по старом обичају — у оба образа.

Ал да истину кажемо томе се и сам Виктор зачудио.

— Како добро изгледате драги чико? — рече пријатним, ласкавим гласом. Суште здравље! Ако не више, а оно сте се у толико подмладили, у колико сам ја остарио под врелим сунцем талијанским. Је л' те да сам поцрнео као арапин?

— Можеш и ти слободно задовољан бити са својом кожом. Мало си истина поцрнео, ал то не чини ништа.

Сад бар не изгледаш као каква девојка. Ал ког врага тражи ово на теби? — запита стари господин, показујући на шкотску мараму, у коју је Виктор умотан био.

— То је плид, јако згодно помодно ношиво, особито кад је пролеће ветровито.

Стари господин махао је главом као да би хтео рећи: добро, добро, та и у старо доба било је зиме, ветра и свакојака хрђава времена, ал кад је човек озебао, а он је лепо навлачно лисичином постављени бекеш, а није заогртао овака женска одела Шта још не ће бити од од нас!

— Како ме то гледате, — рече Виктор смејајући се.

— А ко не би гледао то лудо ношиво! Та то је да плачеш од туге, особито ако си од старог кроја као ево што сам ја. Мора да ти на памет падну стари добри предци, који су носили лепе, старинским дугметима украшене доламе и калпаке са пером на чекрке; а ви, дични им потомци, ударате на себе одела да бежиш од њих, браните се од зиме женском марамом а шешири су вам од корена американских дрва. Ал' ништа за то, нова времена, нови обичаји, само нек је срце старо.

— Моје је оно исто старо, драги чико!

— Немој ми дакле ни замерити што си од мене чуо. Та старци су џандрљиви; увек карају млађе, што им завиде младост. Добро си ми дошао, синовче! Хајдемо унутра.

Кад су у велику дворану ушли, чуше смеј из собе где се играо шах. Тај је смеј тако весео био и од срца ишао да ти се чинило као да грлице гучу.

— Драги чико! — рече Виктор — као што видим старо весеље опет се вратило. Хвала Богу!

— Добро рече, синко, да је хвала Богу, — одговори стари господин у полак озбиљно а у полак смешећи се, — сада бар дане проводимо у нечем веселије. Е, тако је то: tempora mutantur, et nos mutamur in illis! Да ми је жива жена и син, ја би био најсретнији човек на свету и сентелечки би дворац био рај на овој земљи. Ал да се манемо тога, кад их и тако не можемо подићи више!

Стари господин утре сузу у очима. „Опрости ми синко, — рече благим гласом — то је већ мој несретни обичај, да своје миле госте одмах растужујем у место да их развеселим.

— Драги чико, не могу ни ја међу ове зидове — одговори Виктор, — а да ми не дође на ум оно достојанства пуно створење, које је мене толико пута из доброг срца накарало, када сам с Белом — тада смо тек деца били — на малим понима бесно и продрљиво јахали. Ово је место и за мене пуно милих успомена; све ме дира, ништа није овде страно за мене.

— Ал опет има овде, синовче, нешто, што не познајеш. То нешто овде сви тек малом вилом зову.

— Чуо сам о њој говорити.

— Јако весело дете. И сада се ето смеје у суседној соби. Сигурно се смеје својој другарици, госпођици Мариони, и господину Капољајији. То двоје — ал нек остане међ нама — увек се заједно играју шаха, па ћемо тек на једанпут видети, да је госпођица Марион са топовима и срце своје изгубила. Бар се наша Олга млого нашали с њима. Јако је шаљиво дете, та Олга. Хајд' да те прикажем.

— Допустите ми да најпре збацим ову путну хаљину.

— А на што, кад и тако не ћеш место ње атилу обући. Па онда ваља да се још сећаш, да ја никад несам марио за те господске обичаје. Ја сам прост племић. На што тих церемонија. Где те радо примају, ту не треба тих спољашњих формалитета. Овде не ћеш имати посла са женскима, које тако јако на етикецију пазе.

Уђоше.

Женске устану са својих седишта осмејкујући се.

Долазило је приказивање.

Виктор је поздравио женске поклонивши им се лако и лепо, а господину жупнику — као свом старом, добром познанику — стиснуо је руку, што је овога мало засрамило, кад се сетио како га је мало пре оговарао.

Поседаше.

— Загонетка је разрешена, — рече Виктор осмејом, — за што се овде све променило. Кад оно бејах последњи пут овде, све је тако мирно без живота било. Долазило ти је као да си у каквом манастиру, где калуђери тихо, ћутке и замишљено ходе, што ме је тако збунило да сам неком у место „добро јутро“ рекао „memento mori.“ А сад ето и лице мог доброг и драгог чике и сваки кутак у кући показује весеље и задовољство. Као да је каква вила чаробном моћи својом све то преокренула и као да се та чаробна сила и на природи показује. Сећам се да ме је при мом последњем одласку одавде испратило хукање совуљаге, која је на врху старог амбара седела, а сада, при доласку моме, поздрави ме весела песма шевина.

— Погодио си синовче, — рече живо стари господин, — да је све то вила починила. Ево те мале виле а сва јој је чаролија добро срце и душа, и весела ћуд. — После тих речи оде стари господин малој својој синовици и загрливши је пољуби је у бело ведро чело.

Виктор је пажљиво гледао девојче, које је поруменело и које је очима пуним признања и захвалности гледало мало подуже задовољно лице стрикино. Виктор је одмах признао да је то мало девојче лепо, па како је мало више држао на себе него што би требало, то је мислио да је разрешио и другу загонетку, за што је стари господин сад чак пред њега изашао, док пре тога није му тако што ни у крај памети било.

Хм! сад у кући има девојка на удају!

Разговор се на брзо живо развео, само је господин жупник — у закутку — ћутао, непрекидно мотрећи госпођицу Мариону да л' ће спазити какву промену на њој. На срећу ништа не примети. Госпођица Марион више је гледала на своје плетиво, него у очи младоме госту. А није баш ни у разговор јако пристајала.

— Чула сам — рече мала Олга, — да сте се ових дана вратили из Италије?

— На служби, госпођице! по године дана провео сам у њој.

— Богме си дуго изостао, — рече стари господин, — већ сам се бојао да ти не нахуди Везув, бура на мору, разбојници по брдима, ал нај и највише црне очи сињорина. За по године дана млого се може догодити.

— За цело! Доста је то времена удаљен бити од миле постојбине, где поточић, цветак, трава, дрва, једном речи све те тако сећа на успомене из детињства; али је веома мало времено за Италију. Мало би било провести и по века у земљи, где је свака варош музеј од реткости, сваки предео прави рај од природе.

— Молим вас говорите ми што о Италији, о којој су већ толико њих писали и о којој је опет сваки по нешто ново и лепо знао казати. Уверавам вас, да ћемо вас сви радо слушати, особито моја Марион, која је некада млого лепих дана провела у Млеткама и која се и сада још радо опомиње на пијацету.

Честита госпођица чисто се трже на те несташне речи. Уплашила се, као да је пред њу дошло какво страшило из царства мртвих, које завиди радостима и задовољству живих. Намрштеним челом погледа малу вилу као да би је хтела опоменути, да не приличи о тој ствари пред другима говорити и да не треба целом свету казивати, што је она тек као тајну поверила. И у томе је — што је истина, истина — имала потпуно право.

И мала је вила то увидела, а није јој ни у намери било да ода некадашње сретне тајне „осветлење пијацете.“ Само је хтела мало несташковати, што се не може замерити младој, безбрижној девојчици, која још непрекидно тек шалу збија, радо ћерета и игра се.

Сву ту бригу госпођице Марионе разгони Виктор, који белим рукама својим гладећи лепу, меку, плаву браду своју, стаде говорити о Италији.

— Млого којешта лепо а и што не стоји пишу људи о тој земљи — рече, — којој становници заслужују да их заволемо поред свију њихових мана. Тако говоре: да Италија тек прошлости има а садашњости никако, што се не може допустити, особито кад се сетимо, да су прошлост у вечиту садашњост претворили вештаци, живописци, вајаоци и грађевинари. Изнад сваке вароши и сада још њихов дух лебди, а лебдиће и на векове докле год не понестане Рафаиловог платна, Анџеловог мрамора, Паладиовог камена и Бенвенутове меди. За данашње Талијанце казују да су саможиви, тврдице и кукавице; а мени су показивали разбојишта, где су у најновије доба толико хиљада људи крв своју пролили у одушевлењу за једном идејом. Састајао сам се с људима, који су цело имање жртвовали на лепо, добро и племенито, и поносили су се што су тим начином осиромашили. Видео сам како прост народ на све стране као светињу чува своје споменике и како побожно полази гробове својих знаменитих људи.

— Где сте се задржавали највише? — запита Олга, коју је то казивање све више и више забављало.

— Изабрао сам најлепша места. Дуго сам се љуљушкао у гондолама по млетачким лагунама, на које бацају стародревне палате и стари догађаји чаробне сенке; потражио сам хумове евганејске да видим да им јека како није заборавила Лаурино име, на које их је некада научио велики песник љубави; обишао сам питоме обале Арна; био сам у вароши од цвећа, у Фиуренци; пењао сам се на Везув, на седам брежуљака римских, и ма да сам видео Напуљ опет за то још не би рад умрети. Читаво јато лепих успомена ишло је са мном и умножавало се сваки дан, а памет ми је и сада препуна шаровитих слика и лепих познанства. Тешко је поверовати, ма да је сушта истина, да су ме на више места тако дочекивали као каквог владаоца. А за што? за то што сам Мађар.

Стари господин скочи са столице.

— Зар има синко, — рече дубоко узданувши — и ван ове земље са четири реке људи, који маре за нас и који се нас радо сећају?

— Те још колико, драги чико. У сваком месту нађох сродника, браће. Све туристе — а има их у Италији сила божија — распитивали су љубопитно о нама. Тако је и нека енглеска леди увек тек одушевљено говорила о нашој домовини. Везув смо у друштву обишли и она је у место да говори о том огњедуху, хвалила карпатске горе, и казивала како је море сећа на плаво блатно језеро. Певала ми је и неку народну песму коју је научила од потиских рибара. Јако је милокрвна женска била; једва се могох растати од ње. Добро ми је пало гледати јој у лепе плаве очи, које су се наслађавале гледањем наших планина и долина. У страној земљи, на непознатом путу, путници се лако упознају ал тешко се растају. Ја сам и иначе увек радо имао енглескиње са њиховог бледила на лицу, са њиховог господског, лепог узраста и са њихове лепе дуге косе; а ову једну особито. По томе не беше нам баш тако лако растати се! Једном погледам у ледине лепе плаве очи, од којих не видех лепших, и нађох да те очи несу више тако живе као одпре. На брзо рекосмо једно другом „збогом остај,“ јер би нам дуго праштање тешко пало. Од то доба она броди плавим морем, а ја ево газим терекешку земљу.

Друштво је цело после подне имало шта слушати. Виктор се није дао молити и све је хтео приповедити, што је год видео, чуо, уживао, а нешто и од тога што је и мислио. Занела га је била Италија, коју не називају узалуд „матером народа,“ кад је ето она свима нама дала што је год вечито лепо: науку, веру, вештину и песништво. Приповедао је и шта му се путем догађало, и у таким проповеткама увек је тек он главна особа био, а јунакиња приповетке каква лепа сињорињa. Показивао је неку везену слику, која је Италију представљала, и коју је навезла пуна наде млада певачица, која је као Розина препунила срце и главе генувезаца веселим ал за то сањарије пуним мелодијама Росиниовим. Споменуо је и свој албум, пун лепих нацрта, који тек за њ нешто вреди, јер његово уображење накнади све што им овде онде недостаје. У целом су албуму саме две слике, које је мало боље израдио: слика мале Џулијете, од које је у Фиуренци цвећа куповао, и која је плакала, кад му је последњи пут киту цвећа пружила; и слика неке велике госпе, с којом се у шајци возао на месечини по језеру Кому.

За време тог приповедања госпођица је Марион мислила, да је господин жупник у свему право имао што је о Виктору говорио, и да му не би ништа шкодило да је мало озбиљнији и да не залуђује тако и женске а и самог себе.

А мала је вила опет ово мислила:

— Како се размеће!

Али за то је ипак желела видети тај албум, и у њему слике, о којима ће по својој прилици једно те једно приповедати: да су се све у њ заљубиле, и да су горко плакале, када се од њих на веки опростио.

(Продужиће се.)

Дивови

и како Срби приповиједају, да је Река (предијел у Метохији) постала, и ријеке неке име стекле.*)

У старо незнабожко вријеме био је неко див Тројан, који је био цар и над свима бијелим дивовима и онако над народом чак до леденог мора, и све је освојио земље и градове и толики силни свијет турио пода се, само му се није дао краљ над црним дивовима тамо преко великога сињега мора по имену Вранко Сунчевић (сунчев син а сестрић мјесечев). Није се знало, ко је од њих двојице силнији и богатији. — Кад се већ досадила била њина кавга и немировање њино сунцу и мјесецу, онда они окупе Земљу, мајку Тројанову, да навали на свога сина, да се мири и помири с Вранком. А кад се Земља затезала, и од себе одбијала изговарајући се, да јој је син јогунаст, пак не слуша никога, већ све ради самовољно, — онда јој сунце рече, да ће се изјести, а мјесец рече, да ће помрчати, пак ће јој синовља царевина бити навијек у тами, и наићи ће неродице и болести, те ће које глад а које болештине поморити тај свијет и њу и сина јој Тројана. Кад је чула она ту страшну пријетњу, онда попусти малко, и обећа, да ће ићи око сина, и постарати се, да га обрати, и да се смири већ, и помири с оним краљем.

---

* Овом је чланку досудио књижевни одбор „Матице Србске“ 15. фр. а. вр. награде. У.

Кад је мати заклела свога сина својом храном и својим неговањем, онда је он попустио, и почео се мирити са Вранком, и састајали су се на међи својој, насред мора на некакову острву, те већ једнош и утврдише мир. Свијет говори и погађа, кад се непријатељи од срца опријатеље, да онда текар буду прави пријатељи, који ће погинути један за другог. Тако су се тад опријатељила ова два поглавара на свијету, те су заједно и цјевали и плакали, а тако су им се владали и њини народи, кад су се понекад негђе састајали.

Често је ишао краљ цару, а и цар краљу у госте, и водио је један другог по свој држави, и показивао му је све што имаде и лијепо и ружно. Кад су се једном ови силни владаоци бавили чак око леденог мора, гђе не бјеше готово никад ноћи, већ само дан, те се Вранко немогаше довољно начудити, онда му казa Тројан, да ту бива понекад опет непрестано ноћ, а дана исто толико буде, колико је онда било ноћи.

Ту су ти силни дивови хватали рукама својим морске звјерове и чудовишта свакојака, те су их само гледали и чудили им се створу од Бога, пак су их опет попуштали, нека живе до воље Божје.

Ја мислим да је некрштену свијету и сад незнабожко вријеме, а знамо да вјерују Бога и да му се моле и Чивути и Турци. Тако су били и они дивови; јер како не би Сунчевић и Земљић вјеровао Бога? кад је Бог створно све штогођ око догледи и постигне умље!

Кад су ишли на ледено море, цар је Тројан ударио са својим гостом великим истоком, гђе се рађа сунце, а кад се повратио од сјевера са својим гостом, ударио је западом више, али се опет нису смјели упуштати далеко на велики и таман запад, гђе већ нестаје сунца, већ онако по сриједи окрајчише, док наиђоше на мјесечеве планине (Карпате, што су налик на мјесец) што су опасале од сјевера велико језеро као море. То језеро није било слано као друга морена вода што бива обично и по мањим језерима, већ му је вода била лијепа пијаћа, и било је пуно риба, као што су обично по ријекама.

Дивови су прегазили то језеро, гђе се разбијаше о неке стијене, и као да наваљиваше да отјече, јер се чисто испињаше и проваљиваше помало стијене, те и одлазаше на ниже. Цар је то мотрио с краљем, пак је помишљао, како би било, да пропусти ту воду, нека отјече, камо јој се свиди, да јој је пута, а кад језера нешто понестане, биће више сухе земље, те се може свијет користовати од ње боље, него од толике водурине, што осим рибе и рита по крајевима и лаповима ништа нема, што би било од користи. Што науми није преумио цар Тројан, већ одмах привикну свијету, те развалише планину дивови и пустише воду неку тамо у море. Кад вода отиде те нестаде језера тога, онда остадоше само ријеке и потоци по придолицама, пак и та вода тамо отјецаше, гђе је Тројан разгатио и разбацио стијене води с пута.

И Река је ова наша била до онда под водом, и онда се куртарисала језера. Но велика је ово низ, и у њојзи су се највише задржале воде, и мож' да би остала са свим баровита и лаповита, да није овуд ударио цар Тројан са својим гостом краљем Вранком, те кад то видјеше, повика цар Тројан своме госту: „хајде, брате да увардамо, како би и ову водурину пропустили куд, да ми се не прави ту језера и ритина; под земљом је ласно наћи воде, кад затреба, али шта ће човјек са земљом испод воде? она му не бива никако од користи.“ То му рече а гост га послуша, пак пођоше малко на исток, и опазише, да би тамо било згодно разгазити и размаћи земљу мало, те би отјецала вода тамо на ниже. То су увардали и разгазише и размакоше земљу, те отворише пут води, а вода и сама онда начини себи олук и постаде ријека, те јој надједоше име Вардар, што су тако сретно то ту најприје увардали. По том се вратише опет назад, и тад опази краљ Вранко, да вода нагиње некамо к сјеверу, пак рече цару Тројану, своме домаћину: „хајде и ову бару да пропустимо исто онако на ниже, и видјећеш, да ће сва води отићи помало из те нивке равни.“ И то су учинили те отвориште и тамо води изпуст, и постаде опет једна ријека, те јој од бара надјенуше име Ибар, као што је рекао краљ Вранко, да пропусте и бару ону к сјеверу.

Како у оно старо вријеме не бијаше никакова језера без але и без аждахе, тако је била силна једна поганија у оном великом језеру, пак се повлачила по воденој дубини, док доспједе туде, гђе се највише задржало било воде. Али кад осјети, да јој све боље нестаје воде, и да јој већ најзад остадоше гола леђа, а вода још једнако опадаше, она се онда показа дивовима сваколика у својој страхоти и грдоби. Ови су силни дивови хватали морска чудовишта и свакојаке зверове голим рукама, и нису се никад ни ода шта препали, већ су још били милостиви свачему, пак су и пуштали сваку животињу нека иде, нека живи, — али сад се убезекнуше малко, кад видјеше ту аждаху, какова је и колика је то страхота: глава јој је била по створу као у гуштера, зуби су јој били као гвоздена лопата, очи су јој биле црвене, уши малене и узправљене као у риса, на ногама је имала шапе као у лава, измеђ првих ногу и измеђ стражњих имала је крила као у слијепог миша, а тијело јој је од главе до репа било незграпно шарено, као да је ко наћопао блатом, само је поврх леђа уздуж била црнкаста стријека, а реп јој је био као у гује шарен као и тијело; дугачка је била с главом и с репом четрдесет лаката, могла је ласно прогутати највећег бивола, а у буражину је могла спремити и два, јер су имали гђе стати.

Дивови су били врло силни и снажни, те и нису носили никаква оружја уза се осим својих обичних палица, које су биле према њима, и биле су као чамићи, што сад од њих бива катарка на нашим обичним лађама. Та је ала била врло зла, а сад оставши без воде, без своје куће, помамила се као бијесна, и јуришила је на цара Тројана и на краља Вранка с разглављеним чељустима и пламтећим очима. Цар јој Тројан гурну своју палицу у раље судећи, да ће јој разчепути вилице и поразити је, али она стиште зубима онај церић и смрви га као слабачко перце; но и Вранко је удари палицом својом по врх главе, али јој ништа не досади, јер му палица прште на двоје на троје, а аждаха отресе само малко главу од удара, пак опет навали на њих изновице, и викала је непрестано „Река! Река!“

На ту њену дреку од једаред помрча сунце, и цар и краљ опази страшну неку тичурину, што је запремила и закрилила по неба над њима, те и сунце се не виђаше од ње никако. Та је страхота још врло високо била, али се лагано спуштала к земљи управо на њих. Дивови се сгледаше и договорише брзо, те опазивши, да се аждаха не може окренути, и да је крута као дрво од главе до репа, измакоше испред ње, пак јој скочише на леђа и с оним одломцима јој избише оба ока, и реп јој сломише баш до тијела, пак јој онда подломише ноге све четири, и тако је освојише. Но глава јој је била здрава и јака, да је није ласно било размрскати, но дивови је брже увукоше у воду, гђе је подубље било, те је тако утопише, и ако је једнако јаучући викала: „Река! Река!“

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Писмо једне српкиње из Египта.

(Свршетак).

У Каиру на цвети дају у цркви гране од урме. Колико има грчких цркви, не знам: ја сам до сада само у четири била. Најближа ми је велика црква, ди је патријарх, који је сваке недеље у цркви. У њој служе силни попови. На вечерњи буде по осам попова обучених. Црква је велика, богата и лепа. Кажу ми да је на милионе богата. Овде је пештера у цркви Копти, ди је мати божија живила кад је са Исусом Христом избегла од Ирода. Узани стари басамаци воде у њу, па кад се сиђе доле има две мале собице: у једној је нѣщто начињено као огњиште а на среди крст, а у другој као што се тамо код нас деца крсте. Овде у Каиру је и бунар, у који су бацили браћа Јосифа. Дубок је преко мере, а вода у њему чиста и од неисказане красоте. Овде се налази и оно место, ди је света Јелисавета живила, кад је мати божија Христа понела и кад је отишла да јој каже радостан глас, што јој је преко анђела јављен. На месту ди је кућа била, усађено је дрво, које је огромно велико, а и сада се зелени. То је место купила Русија, па је на њему велику, грдну башту саградила. Ту ће Руси да зидају цркву. Руси служе у цркви као год и код нас, а Грке не можеш разумети. Кад видим да се други крсте, крстим се и ја. Грци служе сваки дан службу и вечерње. У пост не ће Грк ни пошто да се омрси.

Овде је вино, које се обично пије, као малага, а ауспрух јако слади. Целе је зиме било на пијаци винова лишћа млада. Овде је тек у децембру месецу мало поладно; каткад је падала и помало киша. Јануар је већ топлији, ал је у њему и кише бивало, но тек помало. У фебруару, марту и априлу не види се нигди облака: један дан као и други. Небо чисто, прекрасно га је погледати, а сунце од јутра до мрака сија. У зору пада јака роса, као да је киша падала а овамо је небо чисто. Руже су целу зиму цветале, а и друго различито цвеће непрекидно се продаје.

У Каиру има различитих народа. Од свију ми се, Персо, Енглези најбоље допадају. Све високи људи, чисти, лако обучени. И женске су им тако исто високе, танке и дугих образа, лет обучене. Мушки носе зелене шлајере и женске лепезе. Шешире имају једнаке, ниске флорентинске са малим ободом. Францускиње и Гркиње терају пуц велики. Све сомот и тешка свила на њима. Ала, Персо, да видите Енглезе и Енглескиње, за цело би вам се тај народ највише допао. И мој је син најрадије ишао у енглеска друштва. Сви ти народи говоре мање више арапски. И саме енглескиње, францускиње, талијанке и рускиње говоре арапски. Овде има и бечкиња доста. Све су ме окупиле да ме уче арапски, јер кад сам с њима, морају оне и за мене да говоре.

Ја сам са мојим сином имала квартир целу једну велику кућу, а нас двоје сами и слуга арапин. Кад ме остави, ни с ким да могу проговорити. Све сама радим што незнам слуги да кажем да то или оно учини. Једва чекам да послове своје посвршавам па да одем одавде. Желим да дођем у манастир светога Ђорђа, који у пустињи лежи. И ускрс сам тамо провела. У том манастиру има три калуђера, а жена млого, све старе и сироте, које немају никога. Тамо желим живити и умрети. И гробље је тамо близу, могу сваки дан код мога чеда бити. Тамо је даље пустиња без краја. Света нема, већ ако ко дође у цркву. Знам да ми тамо добро бити не ће, јер су Грци према другом народу немилостиви и лукави, а не знам ни говорити с њима, ал ја не марим за то ништа, забављаћу се са каквим другим послом, у цркву и на гробље ћу ићи сваки дан, и тако ће ми време проћи. Ја промена̄де не требам. И овде има велика, грдна променада с лустхаузима и у њој свира сваки дан европска музика. Са сином сам је полазила сваки дан, ал сад бежим од ње ... Французи имају клостер за саме женске, исто тако и Енглези, а православни имају манастир за саме женске тек у Јерисалиму. У том манастиру има Гркиња, Рускиња и Бугаркиња; мени говоре овде да и ја тамо идем. И мој мили син ми је то исто говорио, ал ја се не могу од њега да удалим, желим да ми кости код мога чеда труну....

Да вам приповедим још како је овде. Мало која кућа да нема фортепијана. Свирку од њега чујеш на све стране. Од марта месеца почело је бивати младих гушчића и ћурчица за печење Грожђе је крупно, на као ораси али немају сока, чисто су сувопарна, а преслатка. У Корфу је грожђе као мед слатко и пуно је сока. Фиакера у Каиру има млого. Коњи су арапски лепи, чисти, амови сјајни, да се не можете нагледати. Нема ни у Бечу тако лепих коња. Овде се јаше и на магарцима. И ауфпуцоване даме у шлајеру седну на магарце. И ја сам више пута ишла на њима, па све хоћу да паднем, а двапут сам и пала. Арапи нису сви црни. У цркви сам видила белих, лепих арапкиња, да их се не можеш доста нагледати. Обучене су у свили, али без кринолина. Главу лепо намештају; мени се боље допада него наше у шеширима. Оне носе на глави шлајере, на леђима до земље спуштене. Ти су шлајери бели и фини, каквих ја досад нисам видила, а има их и црних, плавих и црвених, али тек највише белих. Да је мој син остао жив, он је хтео да изда књигу о свом путовању. Он је био лане и у горњем Египту, на граници Нубије ди је у јануару месецу 44. града врућине. Сиромах не даде му се да то учини!...

Персо! пишите ми, молим вас, о свима, на млого, и поздравите све познате и ко упита за мене. Љуби Вас ваша истинита пријатељица

Јела Чанића.

Књижевне белешке.

* **Стојан Бошковић**, професор историје у гимназији београдској, члан србскога ученог друштва, позива на претплату на дело: „**Историја света за народ и школу**“. Да наши читаоци виде да ће то дело заслужити да се купује, наводимо из претплатног позива ово: „Ко ће још и данас рећи, да може бити образована човека и свестна грађанина, да може бити напредна народа без темељнога разумевања историје светске? Како ћемо знати, шта смо и шта нам ваља радити ако не знамо, шта смо били и како смо довде дошли? Можемо-ли схватити положај и задатак свој, ако не сазнамо историју народа, развитак рода људског? А особито можемо-ли у данашње озбиљно доба у колу осталих народа истински напредовати, ако омладину не напојимо здравом науком историје, ако је вечним начелима истине, правде и поштења не спремимо за озбиљан рад, ако јој незагрејемо срца светим огњем отачбине и слободе, ако јој дух не просветимо виделом свију врлина људских?

С овом намером ми смо написали „Историју света за народ и школу.“ Удесили смо дело, да буде корисно за читање и по ширим круговима народа, а да се може лепо употребити и за предавање у школи. Колико нам је достизала снага, гледали смо да нам дело буде израђено по најновијим и најбољим историцима.

Побринулисмо се да пред сваким важнијим народом и периодом историје дође кратак земљописни преглед, како би се историја боље разумела. У том погледу одликоваће се ово деле још и тим, што ће свака књига имати по једну лепо израђену бојадисану мапу, која ће представљати разне земље и народе у најважније доба историје .Ту ће Србин у историји средњега века видети, докле се простирала и како је красно место заузимала Душанова царевина у свету. — На крају сваке књиге дали смо нарочити преглед књижевности, наука и вештина код важнијих народа. Мислимо да ће нам се дело још препоручити, кад кажемо, да смо историју славенских народа ставили колико се могло пространије и то највише по славенским изворима; па тако и историју народа србскога — како засецају периоди светске историје.

Цело дело разделилисмо у 4 књиге, на стару, средњу, новију и најновију историју.

Прва књига, Историја старога века, од почетка знања људског до појава хришћанства и нових ђерманских држава, век силних каста и сужних робова — обухвата преко 2000 година.

Друга књига, Историја средњега века, одкако је пропала римска влада, а утврдило се хришћанство и подигле ђерманске, арапске и славенске државе: па док нису Турци освојили србске и грчке земље, кад се пронашла Америка и основала на западу нова црква, — век владе племића и црквених великаша над поданицима и народима, који се почеше освешћавати и права своја познавати, — траје од 500 до 1500 год. по Хр.

Трећа књига, Историја новога века, од проналаска барута, штампарије и морских путова у Инђију и Америку: до пронађења пароброда и телеграфа; од реформације до револуције — век борбе за слободу вере и савести, век развитка књижевности и наука, зора политичној слободи народа — траје од 1500 до 1800 год.

Четврта књига, Историја најновијег времена, деветнајестога века — период револуције, пресудна борба за слободу и правду, тежња за братством и општом просветом народа, почетак славенско-американске епохе — траје и сада.“ Свака књига изнеће око 15 штампаних табака или до 250 страна на обичној осмини, а све заједно до 60 табака т. ј. до 1000 страна. Земљописне црте, карактеристике појединих периода и догађаја, као и белешке о књижевности и наукама штампаће се ситнијим словима. Прва књига изаћи ће у месецу Јунију, а остале редом после једна за другом, свака на свршетку другога или најдаље до половине трећега месеца. Цена је књизи 1 фор. а. вред. а целоме делу 4 фор. На сваки 10 књига даје се једанаеста као захвалност за труд, а воља је ко хоће да у место тога задржи новце колико припада. Рок уписивању одређен је до 1. маја. Претплата из аустриских земаља шаље се уреднику „Данице“ и „Напредка“ Ђорђу Поповићу у Нови-Сад. Имена уписника штампаће се у додатку к последњој књизи. Дућанска цена после биће од књиге 1 фор. и 50 нов.

* Светозар J. Здравковић у Београду позива на претплату на другу свеску: „Четири године из прошлости, или црте из кримскога рата.“ Цена је 6. гр. или 60. н. а. вр.

* Можемо јавити да је од „Српскога Летописа“ сада 10. табак под печатњом.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ДАНИЦА. Лист за забаву и књижевност. Издаје и уређује **Ђорђе Поповић.** Година VI. Излази десетог, двадесетог и последњега дана свакога месеца на табаку и по у Новоме Саду. Брзотиском Игњата Фукса. 1865. На вел. 8. Цена на годину 5. фр. а. вр.

МАТИЦА. Лист за књижевност и забаву. Издаје „Матица Србска;“ уређује А. Хаџић. Година I. Излази десетог двадесетог и последњег дана свакога месеца на табаку и по у Новом Саду 1865. Епископска штампарија. На вел. 8. Стоји на годину 4. фр. а. вр.

СЕЉАК. Недељни лист за поље, кућу, и баштy, умјетност и обртност. Издаје и уређује **Ђорђе Радић.** Година IV. Излази сваког понедељника а доноси дрворезе и прилоге. У Новоме Саду 1865. брзотиском Игњата Фукса. На 4. Стоји на годину 4. фр.

ЗМАЈ. Лист за шалу и сатиру. Издаје и уређује **Јован Јовановић.** Година II. Излази у Пешти у среди свакога месеца на табаку са сликама. У Пешти, у штампарији Хорњанскога и Хумела. 1865. На 4. Стоји на годину 3. фр. а. вр.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ускоци. Павао Сарпија настављa Минућеву „Историју Ускока.“ — Споменик, од Мите Поповића. — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење). — Дивови, од Јоксима Новића Оточанина. — Подлистак: Писмо једне српкиње из Египта. — Књижевне белешке. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 21. У НОВОМЕ САДУ 30. АПРИЛА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције.

Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока."

(Продужење.)

У год. 1606 ударише три ускочке барке на фрегату једну из Котора која је носила била писма кнежева и 6000 дуката државна новца осим 4000 дуката и друге скупоцене купље која припадаше приватним људима, а била се задржала у Вестрији близу Ровина у Истрији. Ускоци је опленише па још узеше и писма сенатова. То им није било доста него ударише и на друга млетачка места и лађе, поскидаше с лађара и путника све до саме кошуље и ципела па однесоше собом. Вође уздоше за себе нешто а друго поделише у 150 једнаких делова, јер је толико глава у дружини било. Контарин који се дотле управо само брањаше, сад већ не могаше више подносити него затвори Букаре, Фијуму и Сењ не пуштајући ни једну лађу да изађе. Забрани да се нико од Млечића није усудио да има што са становницима оних места; умножи барке и Албанесце. На то Јован Јаков Леон, подкапетан сењски (Франкол се онда није десио у Сењу) пише Контарину, извини себе и варош, пожали што се тако што догодило преко воље општине сењске и његове и рече да ће дати задовољење. И Барон Киели одмах се пожури у Сењ да извиди ствар. Најпре затвори четири старешине па претњом гледаше да од Ускока изнуди што више плени, а јави ђенералу млетачкоме да је већ истерао приличну суму новаца и купље; и да се нада да ће истерати и друго што остаје. Обећа да ће казнити кривце, државне новце предати ономе коме ђенерал каже, а остало издаће се приватним сопственицима који могу да докажу да је што њихово. Од оне четворице затворених двојицу обеси; од њих је један био Сењанин а други Албанезац. Секретару Контаринову предаде 7500 дуката и још нешто купље а обећа да ће и друго што остаје (у новцу још 3000 дуката) вратити чим изнађе. У Сењу и околини прогласи да ће опростити свакоме ко донесе и преда удео у плени а другчије нема никоме милости. Уцени главе шесторици поглавица који су се били измакли. За ово искаше барон од ђенерала млетачкога да поврати све барке које је узео био, да пусти да трговина опет уредно и без сметања пође. Ђенерал одговори да ће учинити тако чим му се издаду двојица млетачких бегунаца који су учествовали у нападу на галеру. Барон рече да не може то ни по што учинити и да Рабата кад је пристао да се издају бегунци није радио кавањерски. Нити се даде барон тако лако склонити ма да га Сењани и становници из Букаре и Фијуме молише да за љубав двојици несрећника не пушта да се народ дуже пати. Најпосле више њима за љубав једно јутро пре него ће га секретар ђенералов походити даде обесити ону двојицу. Ђенералу не беше то мило, али већ не имаде куд и тако се опет као измирише. Кисли обећа да ће пре него што остави Сењ наредити да се строго пази да не буде нереда. Овај човек пун снаге и живота умео је да покаже да Ускоци нису били тако страшни и да их власт може без опасности у стези држати и казнити. И зацело је право чудо како се могла плен коју ови људи учинише и између себе поделише још после пуно два месеца изнаћи и лепо вратити. Тако на један мах изађе надежда да ће се Ускоци ваља да најпосле оставити свога заната. Особито се држало да ће се сада бар уговор савесно држати; јер мало после одласка баронова капетан сењски достави ђенералу млетачкоме до знања да је преко његове заповести неколико Ускока излетело на море па нека их ђенерал гони, а капетану ће мило бити ако му у томе на руци бити може. Тако их доиста погонише. Они се искрцаше код Стиња те се тако избавише, него их и по суху гонише људма онога места.

У 1607. једнога дана освану на капијама градским заповест царева да се више нико не усуди за живот ударати на Турке, јер се мир утврдио. Капетан одмах даде све барке изнети на сухо и све убојне справе затвори у магазин.

Сад се Ускоци нађоше на невољи; цар им не шаље плату а овамо им ево брани да ударају на душмане те да од плени издржавају себе и породицу. Скупе се на збор и ту сви нађу да им сада, кад је већ мир утврђен, не треба више царев капетан. Мислили су тако да скину с цара одговорност кад пођу да плене Турке. Одлучѐ ту да пошљу и ерцхерцегу и цару Нику Радића једног од четири војводе своје, да иште или да им се издаје уредно плата, или да им се пусти да плене Турке, или нека им је просто ићи комѐ другом владаоцу да служе. Још се сви ту на збору заклеше, да се ни један не ће маћи из Сења док се Радић не врати са своје посаобине. Па да би се колико толико користили турским робљем отиду с пасошима у Карин, који Турци држаше. Ту предаду турске заробљенике и утврде с Турцима веру и пријатељство па у знак да су се с њима измирили једоше и пише с њима заједно и веселише се.

Радић покаже цару како Ускоцима не може бити да живе у Сењу ако им се не пусти да плене Турке или ако им се неда друго што чиме да се издржавају. И виде да цар жели добро ама нема од куда ни он. Војвода га онда мољаше да даде Ускоцима оно што ђенерал од Хрватске узима од неколиких села морлачких, казујући да се онај ђенерал богати сам а цару отуда нема никакве користи; а што дају она села и још нешто мало додатка па би то довољно било да се плаћа посада сењска и капетан целој оној земљи. Савет га царев послуша нашавши да то већ боље не може ни бити него да се данком од оних села плаћа војска сењска. Радићу особито мило беше што га послушаше. Још умеде израдити да се Ускоцима одпусти царина на оно што извозе и увозе, па се тако пуно задовољан да је добро израдио врати, тврдо науман да гледа да се Ускоци и с Млецима лепо измире. А мислио је да то не ће бити тако тешко, особито кад Ускоци даду реч сигурну да не ће никога узнемиравати, а они ће опет, мишљаше он, моћи лепо живети продавајући дрво. Али двор у Грацу и ђенерал Хрватски не дадоше да се изврши овај честити план, јер би се тиме укратило доста прихода ономе ђенералству а оно се обично верним слугама у награду даваше. Ускоци и не узимаше то с почетка толико к срцу, јер се уздаше да ће се мир скоро покварити те да ће опет поћи турска плен. А свакојако им беше милија слобода да четују него обећање да ће им се плата послати. Тако опет почеше да гусаре. И ма да је ђенерал млетачки живо огледао да их спречи, опет им кад и кад допадаше руку по нека лађа млетачка и опет за то пленише острва млетачка. Тако и опета дође да се забрани свака трговина с аустриским поданицима а ови се опет потужише у Грац и ствар пође по староме. Него се на један пут причује да Ускоци шурују нешто с Турцима и да се међу њима чују чудновате речи. Двор одмах пошље комисара за целу Хрватску Лудвика барона Дијатриштајна и Ђорђа Андрију Казијана. Ови изнађоше кривце и видоше да је ствар много гора него што се на двору мислило. Прогнаше из земље цара аустриског Ђуришу Хајдука, Вулатка, Перишу Лучића, Мику Влата и Ђуришу Богдановића са свом четом њиховом, као неверннке, издајнице, бунџије и убијце. Комисари још замолише ђенерала млетачкога да и сам гони те људе. Овај онда њима за љубав пусти да је трговина слободна. —

Изгнаници се нигде не настанише сигурно већ мењаше станишта и тумараше по мору. А покаже ли им се само прилика где да уз пут што уплене не ће је за цело пропустити. Други се још с њима и удружише, па и сам капетан сењски изашавши с девет барака да их гони није хтео ништа. Него се брзо трже натраг бојећи се да га Млечићи не припазе где шурује с гусарима. Кад Ђуришу погонише он се спасе на острво Крч; ту оплени неколике лађе; одатле дохвати се канала морлачкога па онда обале Карнинске, ту задобије велику плен па онда отиде у Истрију и са својих сто и педесет друга уђе у Полу. Него ту становници скоче на оружје и истерају их. Ускоци ту изгубише велику плен, али опет однесоше добара у вредности бар четири хиљаде цекина. Одатле се повратнуше у околину сењску. Ту им изађоше жене њихове као да обиђу мужеве своје а управо да приме само плен, који доиста и унесоше у град. А Сењани бојећи се да се опет трговина не обустави јаве ђенералу млетачкоме да они немају ништа да одговарају за оно што се зби у Поли, јер су то чудо починили изгнаници сењски. Млечићи сумњаше да је онај прогон био од збиље, једно што жене изгнаника остадоше у Сењу а друго што се и они сами све у околини његовој врзаше. Да Сењани немају ништа с њима то не би пустили да им жене одлазе и уносе плен у Сењ. Тако мишљаше ђенерал да има доста и довољно разлога да затвори све водене путове у Сењ и да му тако прекине довоз хране. Сењани повикаше на Ускоке и дође до сукоба између њих. Тако исто и становници у Реци. У то време опет изађе на море једна барка с 26 Ускока, а капетан сењски бојећи се и горега достави то Млечићима, те ови изненадно и силно ударе на ускочку барку; од Ускока погубе ту њих 18, петорица падоше у робље а само их се тројица спасе.

Ускоци одоше капетану те му се жалише што је тако радио, а он им рече да му је таква заповест од цара и да ће и од сада тако радити кад год ко од њих преко његова одобрења изађе у море, а јавиће за то Млечићима или преко писама или што ће опалити топ на граду. Ово би добро било да се тако држало како је он рекао, ама се није држало. — Сењани да би уклонили невољу која дође с прекинућа трговине науме да скупе све што се може од плени скупити, да зовну Јована Бабу становника у Поли, те да му предаду и да се договоре како да се штета накнади. Али у самој ствари нису му повратили него тек малени део од онога што је њему опљењено, а за друго искаше толико много доказивања да је то сопственост становника у Поли, да није било могућно ништа добити. А то је опет дало новога повода мислити да су Сењани у договору с Ђурищом, ма да је он изгнан. Али је цела истина да је бан Хрватски помиловао Ђуришу и Вулатка и допустио им да се врате с четом у Сењ а није протекло ни пуно шест месеци како су изгнани; па још Ђуриша доби да је некаки старешина тамо. Што се тиче накнаде или повратка плени становницима Поле то им, кад ови полажаху у Сењ да га ишту, казиваху да ће га дати али само у руке некоме јавноме државном човеку; а кад на то ђенерал после свога човека да га изиште, онда опет говорише, да ваља да дођу приватни који су оштећени па да се њима изда. Тако Полани најпосле одусташе од свега.

У томе опет дође књига од цара да је мир с Турцима за цело и на сигурно утврђен и заповест његова да се нико не усуди ударати на Турке ни водом ни сухим, а ко се не мисли покоравати овој заповести нека иде куда зна. Ускоцима не могаше то бити ни мало по вољи. За то један део науми да иде да служи херцегу од Тосканске а овај био послао свога човека у Сењ да их приволи да му дођу. Постаријим Ускоцима жао беше остављати Далмације те послаше Вићентија Спадерића ђенералу млетачкоме да гледа с њиме уговорити да се приме да служе републику на мору или на суху, сви заједно, или подељени или како је влади млетачкој воља. Кад им тамо изјавише да мрзе на њихов занат, онда Ускоци рекоше да они четују што им се тако заповеда, а кад им се заповеди да не четују они не ће и вршиће потпуно оно што им се каже. Још се понудише да даду јемство, да стоји један добар за другога и сви за једнога па и онда кад их разделе те један оде на једну а други на другу страну. Преговарања с изаслаником херцега тосканског трајало је пуну годину дана. Преговори с ђенералом млетачким трајаше једнако, него им он не казиваше ничега поузданог. У томе Милош Малотић и други један поглавар Ускока с још 12 другова оплене у затону Тркула на острву Лесени фрегату једну однесавши с ње до 30 комада простирака и до седам хиљада дуката. Да их не би имао ко чиме погонити то потопе у море све рибарске барке и све друге лађе ту у пристаништу, одједрише с фрегатом до на једну миљу од Сења, ту се искрцаше, поделише плен па онда Милош са својима оде у Сењ, а онај други не смеде него оде на другу страну. Сењани који тек што почеше слободно да тргују побоје се нове невоље, те баце Милоша у тамницу, оборе кућу његова друга и одагнаше му породицу као и све сроднике оних што остадоше с њиме ван града. Узеше им куће да би истерали плен или да би се наплатили ако је не истерају, јавише ђенералу што раде и замолише га да се стрпи осам или десет дана а за то ће му време дати потпуно задовољења. Али ђенерал не хте ништа да чује него посла галере те опет затвори Сењ. Сењани му опреме десеторицу својих људи с оно плени што су нашли били и обећаше да ће и друго што је остало истерати. Ђенерал рече да је то тек веома малени део од онога што је однесено последњом приликом а још се није вратило ни оно што се пре једном (у Поли) опленило, нити би требало на то заборављати; рече како се нада да ће кривци строго кажњени бити и додаде како се Сењани могу надати свакому добру и свакој олакшици од његове стране ако му само издаду Милоша. Сењани одговорише да им то ни како не може бити, нити могу Милоша казнити док им старији не дођу, а кад ови дођу онда ће све чинити да се ђенералу задовољење даде. Не смедоше ништа на сигурно обећати бојећи се да их не држе после за лаже и варалице ако ствар не испадне онако како су се затекли били, а признаваше да се и сами сумњају да би испало онако како ђенерал иште, јер бан хрватски много пази на Милоша. Ђенерал их оправи натраг обећавши се да ће им мало кроз прсте гледати ма да ограду не ће укидати сасвим. Мало позније пусти трговину слободну али кад дође реч да се поврати плен и да се казни Милош, из Сења стадоше одговарати непоуздано и свакојако, па најпосле изјавише да они не могу ништа учинити, него нека се тужи бану хрватскоме.

У исто је доба Ђурина мутио по каналу морлачкоме изговарајући се као да иде да се освети неким својим непријатељима у Посидарији, а у самој ствари он пљењаше час једно час друго место. Него му послови не испадаше најбоље, јер га Албанесци свуда љуто дочекиваше. С тога се он врати у Сењ да дочека време кад ће Албанесци негде на другој страни у послу бити. Вративши се у Сењ уздржа он једно 80 својих људи да не иду у Тосканску, а били су се већ договорили да иду да служе херцегу на галонима и већ је дошао био један официр да им даде новаца нешто и да их одведе. У исто је доба и вице-краљ Напуљски позвао био њих 200 давајући им велику плату и плодну земљу. И ово би можда био најбољи начин да нестане сењскога четовања. Али се ерцхерцег побоји да му се земља не опусти, или управо његови се министри побојаше да им се не украте користи од ускочкога четовања, те се издаде капетану сењскоме заповест да не пушта ни једнога да се сели из Сења нити да допушта људма страних владалаца да их врбују. Треба се сад само сетити како двор ни пре пуну годину дана изјави Ускоцима да им је слободно ићи куд хоће. Тако ускоци опазише да их на двору опет требају, и узимајући да забрана исељавати се и опет недавање плате не може друго значити него да је слободно пленити, почеше опет да четују по суху и да гусаре по мору тим милије, што помишљаше да то није немило двору њиховоме.

(Продужиће се).

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

V.

Момче које нешто више вреди од других.

Виктор донесе албум. Увек га је уза се имао, да му буде при руци ако би се што нашло вредно цртања. По нацртима у албуму видело се да их је вешта рука радила.

— Грдна би штета била, — рече мале вила — да ти нацртаји тек нацртаји остану.

— А по свој прилици да ће тако бити. Не могу их израдити, па ни оне што највише вреде: очи су ми ослабиле, а ја их не ћу силом да их још јаче кварим.

— Не тражи изговора! — повикне стари господин, — него буди искрен, па признај своју стару велику погрешку. Природа ти није маћеха била, дала ти је лепих дарова и блага изобила, ал' ти не даде стрпења и постојанства. Брзо планеш ал' брзо и препланеш. Данас имаш радо ово, сутра оно. Прошле године била је Шпањолска за тебе рај, а сад је Италија; данас чезнеш за сињорама, као што си лане чезнуо за сенорама. Ти — као што видим — немаш радо поједине женске, него цео род женски, када си и пре негде могао рећи да „цело пролеће увек више вреди него овај или онај цветак!“ Велико срце имаш, синовче, могао би цео свет стати у њега. Не замерам ти, Боже ме сачувај, уживај док си млад!

Стари господин тако је добродушно изговорио те речи, да се неси могао на њ разсрдити, што ни Виктору није пало на памет, јер кад уђоше у велику дворану, седе за клавир, и одсвира без одмора две рибарске песме, једну стару романсу савојску и љупке варијације Белинијеве.

— Сигурно да и ви радо имате свирку? — запита малу вилу.

— И сувише, одговори Олга. — То је једна вештина, којом се не може грешити. И већ по томе може се видети, да је свирка супти узор, права чистота душе, говор неба на земљи.

Тим мислима зачудио се Виктор, којег је и таке све заносило што је лепо и изворно. За по сата тако се оспријатељио са малом вилом, да је радо учио морским песмама пуних сањарије, и песмама напуљских лазарона пуних лакоума, и чудио се Олзи, која их је тако брзо научила, и чару којим их је свирала.

И вечера прође у веселом разговору. Само је господин жупник остао озбиљан што није никако могао да заборави оне убрзане кораке, којима је госпођица Марион отрчала прозору. Стизала га је мука за муком, тако, да је тврдо наумио да учини крај свакој сумњи и да госпођици Мариони искаже што му на срцу лежи. Муку и озбиљност његову нико не примети до оне особе, коју је то највише болело, и која је за време целе вечере дала себи труда, да најљубазнијим понудама разгони немир верне јој душе.

И стари господин радо је слушао казивања Викторова, и чим би мало застао, одмах би га молио да продужи приповедање кад га је милина слушати. А да л' му је могао Виктор што одрећи? На ново је дакле стао говорити о различитим лепим пределима у Италији, о красним летниковцима у сред дрва од наранача, о музејима, о живим и исписаним сликама, а нај и највише о женскима. Готово је о свакој знао по нешто лепо казати и то тако нешто, да си морао помислити да и од њих свака тако исто и о њему мора говорити.

Живом разговору учини крај поноћ или управо рећи гласно зевање старог господина, који је велику стиву лулу своју испушио.

— Сутра ћемо наставити, — рече са свим љупко. Мора се признати да знаш приповедати о оном што си видео. Особито кад говориш о твојим љубимицима (о женама) напада те воља да певаш: „све што видим, одмах и заволим.“ Ал’ ето петли поје, поноћи је. За то добру ноћ, синовче!

Растадоше се.

Виктор је желео лепе снове малој вили, а Марион — да јој се како на криво не тумачи владање — најљубазнијим осмејом рекла је господину жупнику „лаку, благу ноћ.“

После прве представе долазило је — пресуђивање.

Сан није хтео доћи ни на очи мале виле ни на очи госпођице Марионе, те се тако стадоше разговарати.

— Марион? — запита мала вила, - како вам се допада Рудолфов узор?

— Мора се признати, да је леп, изображен млад човек и да има и срца и душе, ал мени се опет за то не допада.

— Та како би вам се и могао ко други допадати осим покојног подпоручика Густава Соненшајна, који би већ досад зацело до ђенерала дотерао да није случајно умрьо.

— Молим вас Олга - рече Марион прекорно, — оставите у миру мртве и не подсмевајте се гробовима. Не показује да имамо добро срце кад и са најсветијим успоменама шалу збијамо. За то вас једанпут за свагда молим, да више о њима не говорите....

— Сигурно би их желели заборавити?

— Да говоримо о другом чему! Као што ми се види вама се допада Виктор?

— Изображен човек који те зна забављати! Не куњи ме као млади Деманкс са својим прстеном од алема; не бира крупне речи за ситне ствари као non plus ultra господичић; не тера парнице на веки као стрикин frater peregrinus; не смеје се, ходао а седео, као нови Демокрит, и не иде по ваздуху као духоборац. Од тих свију за цело да више вреди, ма да је и то истина да се лако истаћи кад супарници не ваљају много. Није ме тако заузео да морам на њ мислити и ни на близу не гледам га кроз Рудолфово ружичасто стакло.

— Ја држим, — продужи Марион, — да су га сујетне женске преко мере размазиле тако да је постао прави анфант гате. Много држи на себе и о женама мисли као какав персиски шах.

— Шта разумевате под тим Марион?

— Да је жена његовом срцу што и мода. Не мари за женске из љубави него што их жели покорити да се после може поносити победама својима. Чисто га гледам како по салонима иде као какав триумфатор. Њену љубав није извор среће него славе! — Тако ја мислим о њему.

— Може бити да имате право.

— Таки људи, драга моја, тек за играчку сматрају женске; ките се љубавним догађајима као ми цвећем и тракана, и ма да нам и сувише ласкају, опет нас за то мало поштују.

— Лако им је вратити жао за срамоту, Марион! Не ћемо ни ми њих поштовати. Добру ноћ, сана сам!

Ал за то опет одмах не заспа. Још се мало мислила о свом новом познанику, том сујетном, лепом момчету, који толико на себе држи, и не би никакво чудо било, да јој се и на сну пријавило то витог стаса финих дугуљастих образа момче са глатким плавим власима и лепом брадом, са осмеја пуним плавим очима, у којима се блистало весело лакоумље. Ал — на срећу — није сањала о њему, и кад се у јутру пробудила, само је за то желела састати се са Виктором, да научи од њег још коју сањарије пуну баркаролу.

Ипак за то мало раније устаде него обично. Мариони је то баш добро дошло било, бар је могла запитати:

— Драга моја! ваља да вам не даде срце спавати.

— О контрер! Не спустимо засторе на прозоре па ме пробуди зрака сунчана. Што се мога срца тиче, то сам већ много пута казала, да ја — онако у вашем смислу — срца немам.

— Зар ћете се већ да облачите?

— Изјахаћу, ал' ви за то спавајте и сањајте о уснулом у господу — —

— Олга! није лепо од вас да опет спомињете то. Озбиљно сам вас молила да о томе више не говорите.

Заиста, како су ствари сада стојале то често спомињање јако је незгодно долазило. Што је прошло, прошло! Зашто позлеђивати ране, које је време тако добро лечило да су сад већ почеле зарашћивати? (Не треба та више ни женска сујета да тужну садашњост прекрива прошлим успоменама.) Марион је дакле потпуно право имала што је Олзи замерала. Ал' то замерање не потраја дуго. Одмах после одласка њеног уђе собарица с лепом китом ружа и рече:

— Госпођици Мариони!

Честита госпођица поруменела је до ушију и није нашла за нужно да пита ко је посладе. Таких лепих ружа само један човек има у целој околици.

Међу тим је мала вила јездила друмом, засађеним јаблановима. Сад се опет винула преко поља да је мали џокеј једва могао сустизати. И фаворита се већ била уморила и бела је пена обузела. Није шала Олга хтеде да се утркује с хитрим ветрићима, па за то је леп парип и њискао од радости кад је са својим лаким теретом утрчао у двориште.

Њискање домами Виктора на прозор.

— А гле мале виле! рани као зора.

А како је лепа била у том тренутку. Хаљина за јахање, која је одавала леп, витак јој узраст, висок, светли шешир са прекривалом око њега, црни скут од хаљине, који се у борама за њом повлачио а испод којег је вирила малена ножица, и на послетку јутарњи зрак на лицу јој — чинио је да ти је долазила тако лепа и љупка да је се Виктор од миља није могао нагледати.

И парип је поносно носио главу и ситним, поносним корацима је скакутао, као да би тиме хтео рећи како се дичи, што може да носи тако мило створење на својим леђима.

Виктор је једва чекао да се обуче па да похвали лепу јахачицу. Никад није малог узраста женској тако јако доликовало на коњу седети као Олзи. Ту Виктор није изузимао ни грофицу Вантерито, с којом је имао срећу упознати се пре три године у Калатијуду близу Мадрида.

Све је то Виктор у један мах Олзи рекао кад се с њоме у трему састао.

— Грофица је лепа жена била, је л’ те? — запита Олга.

— Таког истог малог узраста као ви, госпођице, и — —

— Молим, молим, од мене још много мањих има.

— За цело да има; тамо око леденог мора, одговори Виктор осмејом као мало задиркивајући.

— Ах, та ви знате и неучтив бити.

— Ни за цео свет, шта више ласкам вам кад сам вас упоредио са женскима, које истину не сматрају на неучтивост.

— Да се манемо тога! Боље ће бути да говоримо о грофици Вантерити. Сигурно сте је насликали у вашем албуму.

— На жалост, несам. Баш у то доба не могох доспети да што цртам. Ал’ се за то ипак тако опомињем на њу као да преда мном стоји.

— Још вам је дакле у срцу, е па куд ћете више! Ја држим да је срце најбоље памтило; свега се сећа што је год вредно да се памти. Приповедајте ми што о грофици.

— Штоно кажу јако је интересантна женска била. Лако је очарала срце, ал’ му не могаше праве осећаје улити. Ја тако држим да није ни у стању била љубити кога му драго на свету.

— Ви много говорите о љубави а овамо је и не познајете. Ја држим да је никако и нема и да је тек уображење ствара као птицу феникса. Нека сањају о њој песници.... Је л’ грофица црномањаста била?

— Као и свака шпањолка; ал уједно и мало своје главе. Штета што је подсекла своју богату косу, која се у витицама по врату вијугала и за коју није требала другог чешља до својих пет прстију,

— Вама се не допада кратка коса?

— Никако.

— Жао ми је, јер вам се тако не ћу моћи допасти.

— А ко за што?

— Што сам наумила косу своју подсећи и то још данас.

— Не чините тога, за Бога!

— Морам. Дуга коса потребује много времена док се у ред доведе а тиме изгубим најлепше време у јутру. Па ове служавке овде на селу јако су невеште чешљању те ме свако јутро намуче.

— Госпођице Олга! грдна би штета била да тако што учините од ваше лепе косе.

— Пресуда је изречена. Што сам наумила, извршићу.

И заиста је учинила као што је рекла. Пре него што је Виктор могао одати намеру, лепе црне власи постадоше жртвом немилостивих маказа. Ал мала вила тако је лепо знала и ту кратку косу своју на увојке сплести, да је сада још много лепше изгледала.

— Ох, ал' сте ружни! повика Марион, кад је спази.

— Допустите ми, Марион, да нисам баш тако ружна као што мислите. Само свакидашње душе држе за ружно све, што је необично.

— Ал за што учинисте то?

— То је моја тајна.

Ту тајну није ни касније казала и Марион је никако није могла погодити особито кад је видела како је и Виктору неправо, што је мала вила своју косу одсекла. Мико нагађамо да је то тврдоглаво створење хтело тиме Виктору на знање дати, да јој није много до тога стало, да му се допадне.

Ал Виктору се баш сад почела допадати. Та то је јасно сведочанство — мишљаше у себи, — да је у малој вили мало сујете, а много детињастог чара.

Стари је господин у првом тренутку рекао да је то будалаштина, и то му је био први строжији израз према Олзи. Мало касније пак — погледавши је два-три пута, — уверио се па је и јавно изрекао, да је његова мила мала вила сада много лепша него што је пре била. Малој луди свашта тако добро стоји.

Што се тиче Марионе, други би пут велику вику подигла са таког лакоумља; али данашњи је дан за њу знаменит дан био? Шетали се — после свршене партије шаха — са господином жупником по живо зеленомدренику, којега грање ма да непрекидно шуште, опет за то и дан данас верно чувају сретну тајну, која је међ њима из дубљине два срца на двоја уста дошла. То ће дакле остати дубоко закопана тајна, коју не ће ни читалац погодити, нити ћемо је ми исказати. Толико ипак стоји да је то после подне могла Олга Мариони обилно вратити све строге пригоноре и карана, која је добила што је така небрига и ветрењаста.

Ал и Олга се са свим одала на учење баркарола и тако можда није ни приметила како њена озбиљна Марион није више тако озбиљна, како се слатко смеје кад Виктор по каткад коју досетку рекне и како је брзо потрчала по свој сунчаник кад су се пред вече кренули у шетњу.

Стари господин кренуо је друштво шумици да том приликом види да ли зре репица? Пуштајући из велике своје старе луле дим, гледао је благослов божији и тек је мало кише желео, мотрећи на све стране да л' се дижу где облаци.

Децу је пустио — као што рече — да мало изпредњаче, а сам је полако ишао за њима.

Мала је вила ишла с Виктором испод руке.

Госпођицу Мариону водио је господин жупник поносито, и чисто му се видело на лицу како је сретан, пресретан. Показивао јој где је жупникова земља, па није ни то прећутао шта и колико роди на њој.

Виктор је — по жељи мале виле — и сада говорио о шпанском и талијанском животу, и живо је описао светковине простог света, тарантелу, стара маурска места, живот поморских лађара и рибара, млетачке месојеђе и догађаје криумчара по Пиренеима.

Олга је уздахнула:

— Ох, како би сретна била, кад би и ја могла путовати. То ми је једина жеља!

Виктор се смешио тако исто као што га је себи Марион претстављала у женским салонима. Смешао се као славом увенчани победитељ.

(Продужиће се.)

Дивови

и како Срби приповиједају, да је Река (предијел у Метохији) постала, и ријеке неке име стекле.

(Продужење)

Дивови би се уклонили и сакрили од оне страшне тичурине, али нису имали куд побјећи ни сакрити се, јер ту не бијаше ни камена ни дрвета, већ по води голијет лаповита.

Кад та тичурина слеће с висина доље, и кад видје мртву аждаху, стаде је дрека тако силно, да су дивови попадали по земљи и обезнањеу. се; а када се освијестише, видјеше, да им је опет заклонито сунце, и да се та сила дигла на висине и у кљуну однијела мртву аждаху. Мило им је било кад им не стаде тога чудовишта испред сунца, те се охрабрише и помислише, да им више не ће ни досађивати. Али су се преварили љуто, јер још је сунце било високо тај исти дан кад га опет онако исто нестаде, као да се изјело, и указа се на небесним висинама она иста силна тичурина, што кад дође више њих, а она се поче онако исто полако силазити, као и прије, и спусти се далеко од њих на земљу, пак онда пружи своју страшну и дугачку вратину и узе у кљун оба дива, као двије мале рибице, и диже се с њима навише.

Од тога чуда нису могли побјећи нити су се могли сачувати ни одбранити, јер је она тичурина била јача и од стотине онаких дивова, та свака јој је нога била и дебља и много дужа од највећега дива, а могла их је прогутати као патка мрмољке. Кад су били на висинама горе, да им се земља чинила као један црн комадић, гђе не би могло живјети ни триста дивова, онда на ум паде цару Тројану, те шапну своме другу злопатнику, да се моли своме отцу, да их избави.

Но на жалост им је та тичурина разабрала шапут, пак се насмија тако страшно, као кад најжешћи громови пуцају, и како је смијући се разглавила свој кљун, тако су јој оба дива изпала из кљуна и суновратце падала доље к земљи, но она пружи једну ногу само, и закачи обадва и поврати их у своју страшну кљулину, пак се онда пође спуштати с висина на земљу.

Кад су то осјетили дивови, Бранко се мољаше своме отцу Сунцу и своме ујаку Мјесецу да им сад помогну својом силом и својом моћи; а цар се Тројан мољаше својој мајци Земљи, да им сад буде у помоћи. Кад је та тичурина пала с њима на земљу и њих пустила из кљуна, под њом се земља отворала, и она је пропадала у земљу до трбуха, а сунце је није хтјело обасјати већ је она била у такој помрчини, да се чисто не видјаше од густе таме. Ту је било њезино пиле, што немогаше још летјети, јер је било голуждраво, али је било већ толико, да се не би прејело, и ако би оба дива скупа у једаред прогутало, а имали би гђе етати. Доиста се могло помислити, да је та матора тичурина била накана нахранити своје пиле са дивовима, да јој се само дало, јер јој је било врло гладно и дерало се, као и она аждаха, вичућу: „Река! Река! дај јести.“ Али су му матери силне сузе удариле на очи, да се у часу начини мали поточић и протјече. А дивовима дође нешто у главу, да ухвате те воде од тих суза њезиних; те ухватише једног бивола и огулише га, пак онако огуљена бацише ономе тићу у кљун, те га прогута и смири се малко, а они начинише од биволске коже мјешину и налише је пуну воде и завезаше је као обични тулум.

Они су се чудили, што она тичурина пропада онако у земљу и што је она само осим свега свијета у онакој тами. Чудилису се, и кад су видјели, да им неможе више наудити, онда им дође на ум, да је запитају: са шта сад тако страда? Она им одговори громотно, и јадикујући, да је пострадала са њих двојице, те је не ће да држи земља, мати Тројанова, а сунце је неће да обасја, нити ће јој мјесец да свијетли због Бранка, и говораше им, да се моле за њу, пак ће их опет онамо однијети, одкуд их је донијела овамо. А кад они запиташе, јесу ли далеко одонуд, а она им рече, да су врло далеко, јер су сад на другој страни свијета; још их је молила да је нахране, а и тића да јој намире. А кад је запиташе: шта ће јој додати, да буде сита? А она им рече, да јој натјерају на кљун једну десетину бивола пак ће јој доста бити засад, а тићу јој да баце два онако жива бивола, пак ће се и оно јадниче малко задовољити, а воде им засад још не ће требати.

Дивови је послушаше те јој натјераше на кљун десетак бивола, а још два ухватише и бацише их ономе тићу у кљун, пак онда и сами наложише велику ватру и изпекоше једног великог бивола, пак још довукоше силно грожђе и сила оних крупних ораха као дјетиње главе, пак се и они прихватише.

Цар је Тројан звао своју мајку Земљу, да му дође и да га научи, како ће се избавити одавде, и да им само покаже пут на коју ће ударити страну, пак ће они отићи на свој сент. А краљ се Вранко молио сунцу и мјесецу, да им покаже пут и да им предњачи, да дома дођу. Сунце се договори с мјесецом, те послаше Земљу, да их научи, шта ће радити, да се што прије отуд избаве.

Земља дође и говораше им: Зашто сте убијали ону аждаху, Рекину кћер? зашто нисте искали од сунца или од мене помоћи? пак би је сунце бацило у таму, или би јој се ја под њом проваљивала, те не би могла ни крочити, и ви би се уклонили, и остали би били на миру, и не би били сад тако далеко, да вам треба до дома више од тридесет пути да се мијени мјесец, кад би сад пошли по сунцу и по њему. Реки је жао своје кћери, што се споро одхрани, јер се мијени неколико хиљада пути мјесец, док је подигне, да је спусти негђе у језеро, да већ сама живи и ничега се не боји. Да вам нисмо сад притекли у помоћ, хтјела вас је Река једног поједног бацити у кљун њевину пилету, иако је добро знала, да сте ви наша дјеца, али није знала, да ће од нас тако јако настрадати, као што је сад, јер је она највеће и најсилније створење на свијету под овим небом, пак ни помислити није хтјела, да јој ми можемо баш овако додијати. Сад јој кажите, ако вас умоли, да се ви заузмете за њу, и да нас молите, да јој опростимо и да јој укинемо ту несрећу, и зато вам се понуди, да вас одбаци онамо, одкуд вас је овамо донијела, — кажите јој, велим вам, нека зовне свога мужа Удора овамо, пак нека вам се обоје ту закуну својом срећом и срећом своје дјеце, да ће вас Удор тамо однијети, одкуд вас је Река донијела. Пак му онда идите у кљун, јер он зна, да вам најмање шта учини, да би му ја и жену и дјецу прогутала; пак и њега, чим би се додијео земље. А докле вас гођ не однесе тамо, дотле ће му бити жени тако као што је сад. Немојте заборавити онај мијех са сузама, понесите га, пак кад дођете тамо, онда се умите том водом и што вам остане подијелите, пак попите, то ће вас бранити од свачега неправеднога. Ја ћу вас тамо дочекати, а сунце ће вас пратити, да вам што не буде путем.“

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Матица Српска.

Прва седница књижевног одбора 8. јануара.

Решава се да „Матица Српска“ у договору са управом гимназије прослави дан св. Саве и да приликом те светковине у име Матице говори члан Глиша Гершић.

За надзорнике за лист „Матицу“ одређују се чланови др. Стеван Павловић и Емил Чакра.

Читана је пресуда чланова дра Стевана Павловића и А. Хаџића о саставцима Јоксима Новића Оточанина: „Дивови“; — „Срби — Бошњак — Арнаути ; — „Мухамедовци у старој Србији“; — „Свештенство и господа турска уз њега.“ По тој пресуди сви пет саставака написани су лаким и чистим, али нешто развученим стилом по простом приповедању народном. Појединости су им из народног живота вађене, али нису збијене нити језгровите, нису одабране, него обичне. Вештак ће потражити што је лепше у животу, а што нађе, идеалисаће, и даће му вештачко обличје. У причама народним налази се нешто већ по себи лепо и занимљиво, а нешто се даје лепим и занимљивим начинити, кад то вештак својим духом задане. Од поменутих саставака само први,

„Дивови“, долази у прву врсту прича, а друга четири саставка долазе у другу врсту. Сви су пет саставака дакле за лист „Матицу“ само за то, што у оригиналним појединостима својим носе на себи тип народног значаја, и што нам покажу, да карактер и обичаје свога народа и околине му побоље познамо и као грађу за даље познавање припремимо, а шат се нађе временом вештачка рука, која ће се тим припремама користовати и знати им вештачки склоп и обличје дати. Иначе последња четири чланка ваљало би да пре носе име: „Карактерсне црте“ него ли „Карактери“, јер се у њима не износи на видик карактер подпуице, него само од чести. — Пресуда се за сада узела на знање, а саставци се остављају да их до идуће седнице и остали чланови прегледају.

Друга седница књижевног одбора 27. фебруара.

Предложиће се књижевном одељењу жалба православне српске црквене општине арадске што за питомца Текелијног није изабран Стеван Бранковић, којег је иста општина препоручила била.

Питомци закладе Нестора Деметровића Тома Миркић и Христифор Телечки подносе своје сведочбе о првом течају школске године $186^5/_6$.

На основу пресуде дра Светозара Милетића и дра Стевана Павловића (види број 63/К.о. 1865.) досуђује одбор рукопису под насловом: „За што наш народ у Аустрији пропада,“ а с надписом: „Вредна ће рука увек господарити, а лења довек робовати“ — из Накиног фонда расписану награду од 10 #, и на основу тога отворило се у седници споменутом рукопису приложено и истим надписом означено писмо, из којег се видило, да је то дело написао др Ђорђе Натошевић. Уједно ће се и писац другога дела, означеног са три крстића путем листа „Матице“ позвати, да се изјасни под каквим би условима допустио, да му се дело печата у „Матици.“

По пресуди чланова дра Стевана Павловића и А. Хаџића (в. 1. седницу књиж. одбора) досуђује се Јоксиму Новићу Оточанину за чланке од њега поднесене 65 фр. а. вр. од новаца, који су по одобреном буџету од главне скупштине на књижевне цели одређени, и то: чланку: 1. „Срби — Бошњак — Арнаути,“ 5 фор. — 2. „Хришћани и Мухамедовци у Старој Србији,“ 20 ф. — 3. „Свештенство и господа турска уз њега,“ 25 фр. — 4. „Дивови,“ 15 фор.

Чланци: „Русизми у данашњем црквено-славенском језику," од Јована Живановића, и „Пословица" коло XI. од **, који су у смислу решења књижевног одбора остављени да их и други чланови прегледају: примају се за „Летопис" и издају се уреднику на употребљење.

Уредник „Српског Летописа" опомиње да се донесе пресуда о чланку Јована Павловића „Студије из народне економије," којег је још лане за „Летопис" поднео.

Уредник „Летописа" предаје да се процени чланак члана Ђорђа Вукићевића под насловом: „О сродству као препони брака по црквеном праву православне цркве."

Писац дела „О трагичном" с надписом: Ecce spectaculum dignum ad quod respiciat intentus operi suo Deus, vir fortis, cum mala fortuna compositus," о којем је већ члан друштва др. Јован Суботић пресуду донео, иште натраг свој рукопис. — Враћа му се, али да се и пресуда члана дра Јована Суботића цела печата одмах за чланком, који сада излази у „Матици" под насловом: „Нешто о трагичном осећању," и којег је по довијању одбора написао исти писац који и дело ради награде поднесено.

Молба „Преоднице" ради јавног признања шаље се надворнику Текелијног завода да о њој каже шта мисли.

С великом су хвалом примљене књиге и то:

1. Од Ђорђа Поповића, уредника „Напредка" и „Данице:" Народност и њен државоправни основ. Написао др Михаило Полит-Десанчић. У Новом Саду. Печатња Игњата Фукса. 1862. — Мисли од Николе Томазеа посрбио Стеван Петрановић, побочник црногорског кнеза. У Новом Саду епископска књигопечатња 1864. — Забава Србкињама. Издаје Ђорђе Поповић. Свеска I–IV. Нови Сад 1864.–65. — Скупљени списи Косте Руварца први део. Издао Ђ. Поповић. Нови Сад 1866. — за матичину књижницу;

2. Од дра Милоша Раића из Карловаца: Србски народни фондови, по списима кои се у патриарщеской писмохрани наоде, саставио дръ Милошъ Раићъ, народни секретаръ. У Карловцима, 1864. — за матичину и текелијну књижницу;

3. Од Јована Драгашевића: Војин, лист за војничке науке, вештине и новости. Издаје и уређује Драгашевић. Година II. Број 11. 12. Београд 1865. — за матичину књижницу;

4. Од „Галичко-руске Матице": Науковый сборникъ издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-русской Матицы. Годъ

изданія первый 1865. Выпуски I.—IV. Во Львовѣ 1866. — за матичину књижницу.

За књижницу матичину набављају се ове књиге: Slovník naučný. Sešit 101—116. V Praze. 1865—1866. — Názorný atlas ku slovníku naučnému. Sešit XV—XXIII. V Praze. 1865—1866. — Paul Josef Šafařik's Geschichte der südslavischen Literatur. II. Illirisches und croatisches Schriftthum. III. Das serbische Schriftthum. Prag, 1865. — A magyar nyelv szótára. 15.16. Füzet. Pest. 1865. — Ritter's geographisch-statistisches Lexicon. II. Band. 7. 8. Lieferung. Leipzig. 1865. — Das Staats-Recht des Königreichs Ungarn, dargestellt von Dr. Anton v. Virozsil. 1. 2. Band. Pest, 1865. — Geschichte der deutschen Literatur seit Lessing's Tod. Von Julian Schmidt. 1. Band. Leipzig 1866. — Unsere Zeit. Deutsche Revue der Gegenwart. Neue Folge I. II. Jahrgang. Leipzig 1865. — Geschichte des Drama's von J. K. Klein. 2. 3. Band. Leipzig 1865—1866. — Die Sagen und Lieder des Tscherkessen-Volks, von Adolf Bergé. Leipzig 1866. — Biblioteka pisarzy polskich. Tom XXXIII. Lipsk. 1866. — Lesefrüchte vom Felde der neuesten Literatur. 1865. 49. Jahrgang. I. Band. Hamburg. — Nordisches Novellenbuch. 1—3. Band. Leipzig 1846—1847. — Tükördarabok. Irta Balázs Sándor. 1—2. kötet. Pest. 1865. A magyar nemzeti irodalom története. Irta Toldy Ferenc. Pest 1864. 1865. — Magazin für die Literatur des Auslandes. 34. Jahrgang 1865. — Literarisches Centralblatt pro 1865 et 1866; —

а за текелијину књижницу ове књиге: Geschichte der neuern Philosophie von Kuno Fischer. I. Band. 2. Theil. Heidelberg 1865. — Grundzüge der Societätsphilosophie von Franz von Baader. Würzburg. 1866. — Kleine politische Schriften von Julius Fröbel. I. Band. Stuttgart. 1866. — Die Wunder des Himmels. Von J. J. von Littrow. Stuttgart. 1886. — Oesterreichische Revue. 4. Jahrgang. 1866. Wien. — Geschichte der geistigen Entwickelung Europas von Johan William Draper. 1—2. Band. Leipzig. 1865.

Књижевни одбор не одобравајући неке грубије изразе, који се налазе у чланку Г. Гершића, штампаном у 12. броју „Матице“, као што су: „пиљарска насртљивост“ — „са најгрубијим кинизмом тек онако мимоодом у парентези ћете човеку да пришијете орден шарлатанске легије“ итд. јер се не слажу са достојанством органа „Матице Србске“, решава: да од јако уредник „Матице“ чланке полемичног и вредовног садржаја без знања и договора одборних чланова, који су уз њега као надворници листа одређени, никако у лист не меће.

Књижевне белешке.

* „Воинъ“ донео је за месец март о. г. ове саставке: 1. Изјава читаоцима војновим. — 2. Мисли о српској народној војсци, од Драгашевића. — 3. Метеорологиске записке. — 4. Из војне метафизике превео Ј. Мишковић. — 5. О маневрама уопште превео Т. Фрањић. — 6. Нове карте и књиге. — 7. Прилог: Виша тактика 2. табак.

Гласник.

* Од 22. комада, која су „казалиштном одбору“ у Загреб на расписане награде послана, награђена су само два, и то: „Пропад Метулума, изворна драма од Хенрика Пена са 80 фр. и превод „Јадвиге“ од Евг. Томића са 80. фор. Приликом том пише „Позор:“ „Велезанимљива је хисторија награђенога назови — изворника. „Пропад Метулума“ написа г. Пен пре више година немачким језиком и то у стиховима. Пре неког времена разумесмо из љубљанских новина, да је „Пропад Метулума“ у љубљанском казалишту под правим именом писца приказан био, а ето чуда сад пронађе славни одбор да је та трагедија изворна хрватска. Пен не уме хрватски ни пера замочити, па је ипак хрватску изворну драму написао и то тако, да му је неки учитељ од загребачке главне школе немачку трагедију у стиховима превео у хрватску прозу. С тога следи: 1. да је „Пропад Метулума“ изворна немачка драма; 2. да се одпре знало, да ју је г. Пен. написао; 3. да је та драма одпре јавно приказана била, а крај свега тога постане Ценов комад нова хрватска изворна трагедија „Wo ist der Mann, der mir dies Räthsel lösen kann? Молимо дакле покорно наш драматични ареопаг нека буде у будуће са драматичком литературом боље in currenti, јер би иначе какав домаћи вилин-син са преводом какве одбору непознате драме изворне лавор-венце стећи могао.“

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

КОМАРАЦ. Шаљиви лист. Издаје и уређује печатња Игњата Фукса. Година V. Излази у Новоме Саду десетог, двадесетог и последњег дана свакога месеца на по табака. У Новоме Саду, печатња Игњата Фукса 1865. На 4. Стоји на годину 4 фр. а. вр.

ДОМИШЉАН. Пише и издаје Светозар Стојадиновић. Излази у Новоме Саду у свескама. У Новоме Саду, епископска штампарија 1865. На 8. Стоји на годину 3 фр. а. вр.

ШКОЛСКИ ЛИСТ. За годину 1865. Издаје и уређује др. Ђ Натошевић. Годича VII. Излази у Будиму петнаестог и последњег дана сваког месеца на табаку. Штампа кр. уг. свеучилиштна печатња. 1865. На 8. Стоји на годину с додатком 4. фр. а сам додатак 1. фр. а. вр.

ЗОЉА. Шаљиви лист Издаје и уређује Константин Трунић. Година II. Излази У Новоме Саду једанаест пута преко године у свескама. Епископска печатња у Новоме саду 1865. На 8-ни. Годишња цена 2. фор. а. вр.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ускоци. Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока.“ (Продужење). — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење.) — Дивови, од Јоксима Новића Оточанина. (Продужење.) — Подлистак: Матица Србска. — Књижевне белешке. — Гласник. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

ОГРА 13

Број 22. У НОВОМЕ САДУ 10. МАЈА. **ГОД. I.**

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције.

Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока.“

(Продужење.)

У то време догоди се нешто што као хтеде ствар сасвим да измени. Угарска дијета одлучи да се круни угарској присједине оне земље и градови које је пре 45 година Максимилијан II. дао своме брату Карлу да буде у њима намесник краљев, а у оне је земље долазио повелики део од Хрватске, Сењ с целом страном Морлачком. Послаше у Грац ерцхерцегу посланике који му даказиваше да му је престало право држати ону земљу и да ваља да је врати Угарској. Ерцхерцег одговараше најпре како је на оне градове истрошио силне новце да би за њих два пута толико земље купити могао, а после да би сигурност његове дединске патримонијалне државе у опасност дошла: него нека му Угри бар накнаде што је потрошио и нека се обвежу да у оним градићима издржавају и плаћају немачку војску. Угри се не могоше склонити на то, а ерцхерцег мишљаше да му се ваља спремити на свашта, те одреди људе да иду да виде које би место корисно било још боље утврдити. Ови нађоше да би ваљало утврдити Реку, Тршац и Драчевицу. Него цела ствар опет леже на мирно, почем папа препоручи прелатима угарским да одустану од оваког предузећа (јер ерцхерцег најави папи да ће и у ову досада још неокаљану земљу јерес доћи ако је Угри добију); а после опет ерцхерцег као да је обећао да ће у својој држави прогласити слободу савести, те угарски сталежи одусташе од својих потраживања.

Међу тим Ускоци саграде на св. Виту на Реци три барке, једну за Ђуришу, другу за Вулатка а трећу за Росића, па онда опет почну гусарити и четовати. Млечићи се жалише ђенералу Занету, који дође иза Контарина, а овај опет капетану сењскоме, како старешине по неким приморским местима не само да не терају и не гоне Ускоке него им још помажу и барке правити. Капетан сењски одговори да се све то чини без његова знања и преко његове воље, да он за сад не може ништа, него очекује пет стотина Немаца што ће за сад доћи у Сењ, па ће онда гледати да строго пази на Ускоке; а сам признаваше да Ускоци раде горе него икада. Ђенерал, знајући да је то стара песма, заповеди те се Сењ опет с мора затвори а тако и друга приморска места. Мало времена за тим а Вулатко оплени једну малу галију из Анконе што је носила била у Дубровник свилу и платно у вредности од 15.000 талира, од чега је већина припадала Хришћанима. Ускоци заробише ту четири Јеврејина и четири Турчина. На молбу папина нунција пратише из Граца у Сењ, Јеразма Дијатриштајна и Фемила Рогата. Ови дођоше у Сењ, испиташе све што Ускоци починише у последње време, повринуше се у Грац, па их онда ето опет натраг с читавом војском те да казне поглаваре ускочке, а најпре су били заповедили капетану сењскоме да не пушта ни једнога из Сења. Још заповедише те се све ускочке барке одвукоше у Реку да се ту спале. Прича се да ови комисари нису хтели да приме што им Ускоци донесоше на поклон, па овима беше то неправо, мислећи да комисари траже много више; а дотле и јесте често бивало да су сав плен у мито давали.

Још се комисари нису далеко одмакли били а Ускоци се дигоше на капетана, те овај у опасности живота (или се бар тако претварао) заповеди да се отворе на граду капије које је три дана затворене држао. Ускоци потекоше у Реку, отеше своје барке које су већ били изнели на сухо да их спале, па мимогред узеше и многе друге барке што се у пристаништу затекоше. Одатле се дигну па у Истрију где опусте околину барбанску, ударе иза тога на острва, почине ту много невоље па одатле продру у турску област. Него им предузеће не испаде тако да се могоше похвалити да су задобили више него што су изгубили. Три им барке сасвим пропадоше што их опази капетан од голфа те удари на њих силно. Том приликом ослободио је он још и 15 лађа које су Ускоци били затворили у Премонтори. Албанесци се ударише с једном барком и отеше плен што је Ускоци учинише на фрегати једној из Паштровића. —

Комисари се не вратише у Сењ читаву годину а Ускоци ударише и по суху и по мору, покашто у чети од 400 друга. Капетан и подкапетан сењски претвараше се као да им не дају излазити из Сења, али је тешко томе веровати, кад се види како их је радо примао кад се враћају.

Него се Ускоци не помогоше много овога пута гусарењем, јер флота млетачка беше у околини и гањаше их живо. Једном су отели били лађу једну која пловљаше из Ламчана (?) у Мљетке; надаше се да су баш добру плен учинили и искрцаше се близу Сења да је поделе. Ту нађоше да је товар лађин био мед и мана. За ману помислише да је некаква ђаконија те се наклопише на њу и потрошише је; али би се сваки преварио који би помислио да је она и на Ускоцима показала свога обичног познатог утицања. — Други пут једном тек што опленише једну фрегату, а три млетачке галере ударише на њих изненада те им се ваљаде уклонити према Букарима, који припадаше кнезу зрињскоме. Али је с градића Букарскога и дат абер Млечићима те Ускоци не имадоше куд, особито још кад галере искрцаше војску. Ускоци бегаше у нереду к планини али изгубише много људи. Млечићи им узеше барку и плен у њојзи у вредности од 4000 дуката — Једанпут опет испадоше сви у Лику, али их ту дочекаше Турци и нешто Морлака па их сузбише жестоко. Ускоци изгубише многе од својих најбољих људи, и наумили су били да их поштено освете, али ето дођоше у Сењ комисари те им опет ваљаде и на друго што мислити. Суђаје ове заповедише те обесише Перишу, једнога од њихових вођа, о градске ченгеле, а то препаде остале те се многи онога часа иселише једни у Винодо, други у планину, а неки опет уђоше у кулу Малвасију (Malvoisin) у којој не беше никакве страже и науме да се ту утврде док холуј у Сењу не прође. Али једна млетачка галера која туда пролажаше искрца војску да са суха на кулу удари а с мора почеше ударати лубардама. Ускоци изгубише неколико својих па се уклонише у планину. Комисари прогласе на све стране заповест да им се 20 Ускока, које по именце изрећаше, предаду живи или мртви. Него одмах за тим попустише у строгости те урéдише с Ускоцима како да им се исплаћује плата, обећаше да ће им се новци што пре послати и да ће се уредно и на термине плаћати па онда одоше. Чим они оставише Сењ Ускоци се повратише уњ и наставе свој пређашњи живот; нити је било спомена о каквој старој заосталој плати нити о каквој новој. Тако Ускоци четоваше као да никада ништа није ни било. А капетан сењски не само да им није сметао него их је још и помагао. Тако им је био пријатељ и капетан у Реци. Млетачке лађе огледаше све што се могло само да нестане гусара и ђенерал Венијер лати се опет старих оних мера, да т. ј. затвори трговину да не иде храна становницима на земљи ерцхерцеговој, почевши од Фијаноне у Истрији па до Љубе у каналу морлачкоме. Заповеди да се хватају и држе све лађе што плове на приморју тоне од једнога места до другога. Оваква мера одузе у главноме Ускоцима прилику да гусаре, али им опет понеко излетање испадаше срећно. Јер море је као шума, не може свако место да се види и да се чува, а особито овде где има толиких утока, канала, затона, толики острва, гребени и стена. Па онда особито што Ускоци беху људи стрпљиви и умедоше мирно да дочекују згодну прилику. Него се при свакој прилици Млечићи бар осветише ако и не могоше зло да спрече.

Од толиких сукоба који се починише приповедићу овде само о једноме, који даде повода многој невољи. Једнога се дана сусретоше албанеске барке с две ускочке. Ускоци видевши где је Албанезаца много више него њих дохватише се сухе земље а оставише барке. Том се приликом зароби Ђуро Миланшичић, капетан брињски, старац на далеко чувен, а који имађаше много пријатеља међу Сењанима. Човек је овај четујући заслужио хиљаду смрти; али сад имадоше својих добрих узрока да га штеде. Преко свега волео је слободан живот и угодности његове, па како је знао за многу тајну, то од њега дознаше много којешта о прошлости и много што се тицало будућности. Осим свега његово сужањство било је Ускоцима час узда а час оштра острица: јер чим би се показала уздалица да ће се Ђуро преговорима ослободити моћи, одмах би се Ускоци мирно владали, а чим би ње нестало одмах би скочили да се свете што грђе могу.

Последње четири године на двору не могоше ни мислити на Ускоке, јер тамо беше читав замршај а особито кад у 1612. Рудолф умре. С тога Млечићи, видећи да они тамо немају каде да преговарају и да од тога неће бити ништа, науме да сами израде што ако се може. То је исто било и повод да се Ускоци осиле, јер мислише сад не може да се пошљу комисари да им сметају и да им најбољу плен односе. Па да свладају препреке које им Млечићи стављаше, спреме се да у Реци саграде себи више лађица, па почну градећи једну необичну голему, казујући да им је ерцхерцег дао власт да нáправе таквих шест зарад неког предузећа, које тешко да је било истинито. Сењани у друштву с Ускоцима из Новога, Леденице и Бриња и у друштву с неким људма из Турске који се сову Карпошани (а то су људи рођени на муку и умор, вични свакој невољи и свакога тренутка готови да помру — толико су живот презирали) који су ту не давно дошли били да се настане са својом породицом на приморју — испадаше почешће нити им ђенерал млетачки могаше одолети сасвим. А не могаше им одолети за то, што је било много места које је ваљало чувати а ни време не беше баш згодно за стражарење, осим што је Ускока сад било толико да су у исти мах ударили на више страна, а како споменусмо Карпошани не зазираше ни од које опасности. Заустављаше се много у млетачким пристаништима и по острвима која не беху чувана па одатле опет удараше пролазећи час отоком код Новога града, час четујући по Далмацији, а особито се много невоље починило Турцима и њиховим људма. И би на ову прилику још големо што и учинили да не удари ове године велики снег и да не дуваше скоро без прекида хладни и бурни ветрови. Јер ма да су патњи вични били, опет их је кад једном у четовање излетеше шесторица од зиме скапало а њих 40 донесено је смрзнутих тако да је једва наде било да ће се повратити. Али чим се пролепша ударише опет преко Шибеника па у Турску где задобише доста робља и велику плен, и још дотераше у Сењ које сухим које каналом морлачким 400 волова и 200 оваца. Што је још више, Ускоци куд год пролазише пленећи по млетачкој и турској земљи, говорише да они то раде по наговору млетачкоме и управо по уговору с њима, па још и показиваше писма с печатима официра млетачких. Ово Турци тим пре повероваше што се ту скоро десио био сукоб између њих и поданика млетачких па је пало крви и с једне и с друге стране (као што то обично на граници бива). Истина да се одмах с обе стране неред угушио, него се опет попреко погледаше и свакога се часа исчекивао најмањи повод па да се закрве. Већина је Ускока то тако исто веровала као и Турци, јер их старешине скупише у Сењ на скупштину, њих на број до 1000 глава, рекоше им ту како су им Млечићи дали слободу да по мору и по суху ударају на Турке, па их замолише да верују у поштење млетачко. Иза тога свакоме онде на скупштини ваљаде се заклети на крст и јеванђеље да не ће никада и ни пошто ударати на млетачку земљу ни на њезине људе, па ни на Турке ни на Јевреје кад су на млетачкој лађи, и да ће гонити свакога ко преступи ово, па ма му то био и рођени брат. Пустише да се о свему томе разнесе глас по Лици и другим крајевима у околини, тако да се турски паша који беше ту на крајини тужаше ђенералу млетачкоме веома грубо и заједајући, а у исто време јави порти шта се овамо говори. Млечићи не знадоше ни сами шта да мисле о томе, него опет држаше да то Ускоци нису чинили тек од своје мисли, него да је ту неко други у послу. Сетише се како Ускоци саградише своје барке у Реци, патримонији ерцхерцеговој, а свакоме је живом познато било, да министри цареви ништа тако не желе као да заплету Млетке у рат с Турцима.

Ускоци се одмах иза тога наместе негде близу Омиша: одатле им баш згодно беше ударати на Турке. Турци најпре протестоваше што им се сатиру виногради, усеви, куће и што им се одводи робље, па онда само чекаше згодну прилику. Тако да врате као жао за срамоту похватају у кастељу Макарскоме једо 60 поданика републике млетачке, који се ту послом својим бавише. Него све се ово опет на миру расправи кад из Цариграда дође таква заповест.

(Продужиће се).

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

VI.

Питање, на које мала вила не може одмах да одговори.

Честита госпођица Марион марљиво је прионула била да извезе кокућну капу. Тек је онда радила на њој кад је сама била. Не хтеде да је питају коме је наменила ту капу, што још за сад не би могла ни за цео свет изрећи.

Баш је довршила два слова (сигурно почетна слова каквог драгог јој имена) на капи од плаве свиле, када неко избаци пушку у врту.

Уплашено скочи са столице.

— То опет пуца та мала вештица!

И одмах за тим, сакривши свој вез, потрча у великој бризи у врт. Брига јој није узалудна. То лакоумно створење може себе још лако осакатити, па онда ко ће смети старом господину на очи изаћи!

При крају степена сукоби се са господином жупником, с јединим човеком, коме је за љубав могла зауставити се и у тој својој бризи. Господин жупник запита мирно, ал' не без сваке љубоморности:

— Добро вече! Куда хитате госпођице?

— У врт, да видим шта ради то мало лакоумно створење. Помислите само — пуца. Од када Виктор долази у кућу, млого је несташнија и смелија. И косу је сигурно због њега подсекла, ал' је и награисала. Стари господин дао јој је лепо име: „мала кокоравка“ што јој баш није по вољи. Тако јој треба, за што не да мира никоме. Прошле ноћи не могох ни ја од ње спавати. Помислите само, после по ноћи пробуди ме свирка од гласовира. Мала кокоравка ударала је тако јако у гласовир као да свира турска банда. „За Бога, Олга — запитам је — шта то радите?“ — „Постала сам славуј, драга моја, — одговори смејући се, — ноћу певам, што по обичном говору толико значи, да сам држала да сам заборавила најлепшу баркаролу, те се не могох смирити док је несам одсвирала. Сада се уверих да је знам, па ћу одмах лећи.“ Ал' ко да заспи, када сан као какав плашљив голуб не слеће на место, од куда су га повијали. Не могох више свести очију, непрекидно су ми у ушима зујале речи: „E la luna nascara.“ Ох, то се не може више дуго издржати; ноћу ми се не да спавати, а дању ме све једнако киње. Пропашћу ако још то тако за годину дана устраје. И већ сам се са свим изгубила.“

Смерни слуга божији није хтео ни за живу главу обарати речи честите изображене госпођице, ал' ипак није могао мало да се не насмеши, кад је погледао на сен гогоспођице Марионе, на онај сен, који би за цело утешио госпођицу Мариону — да је случајно на страну погледала, — и уверио је, да јој је неоснована брига што мисли да мршави.

— Ако ми допустите, драга моја Марион, — рече духовни отац, — одпратићу вас у врт.

Госпођица Марион није била од мрамора. Како да не допусти дакле што се од ње иште на таке миле речи. У ушима су јој зујале као каква умилна свирка ове три речи: „драга моја Марион“. Несу ни помислили да би те три речи могле одати им тајну, и велика је срећа што их нико други не чу, до два од камена истесана витеза на последњим доњим степенима.

Кад су у врт дошли, гласно им смејање јави, да наш пријатељ Стеван (нови Демокрит) по свом обичају добро проводи време. И заиста хтео је из коже искочити од радости, када је мала вила у малена ружичаста уста своја увела смотку и почела дим из ње пуштати као каква одалиска.

Ал' у колико је то нашег веселог брата одобровољило, у толико се више забринула госпођица Марион, која је пренеражено запитала, кад је под липу дошла:

— За име божије, шта то опет радите?

— Пушим и пуцам. Истина да су то мушки послови ал' и мени дају забаве. А и тако, драга моја Марион, често чујемо, да мушки постају све више и више мекушцима, као да су се напили из старог салмациског бунара, који је — као што то добро знате — у Карији био и то својство, имао, да је свако мушко, које се из њега воде напило, женску ћуд и природу добило. А кад је то тако, драга моја, онда морамо ми женске да се паштимо да мушка својства себи прибавимо. Тако ћемо лепо променити улоге, да ми стрика бар узалуд не назива овај свет „изопаченим светом."

— Нека га назива како му драго, ал' ја, мила моја, не могу допустити да и даље овде пуцате као какав топџија. Добро знам, да ви увек знате наћи изговора вашим погрешкама, ал' вам сад не ће помоћи лепе речи. Прво и прво баците ту смотку из уста, јер ће вас глава болети.

— Како ће ме болети кад је слаба као млеко. Праве шпанске смотке за женске. Виктор ми их донесе и могу рећи да ме је обрадовао.

— И тај Виктор тек беде гради! Па онда да сте оставили тај пиштољ, јер ћу вас одати стрики.

— Онда ћу имати и ја коју да рекнем.

Против мене?

— Не против вас, него о вама, — рече мала вила шапћући на уво Мариони; — говорићу о некој покућној капи од плаве свиле сребром извезеној, о неким лепо извезеним словима; па ћемо после лепо нагађати чије се име почиње њима, док на послетку....

— Ћутите!

Госпођица Марион дошла је у забуну и није смела ни једном речком више грдити смеле несташлуке мале виле, него се предала судбини и са свим је мирно гледала господичиће, како су у неку даску као нишан гађали.

Само је non plus ultra господичић згодно у округ гаром означен, као што се то и могло очекивати од правог спортсмена; сви су други промашили.

— На вама је ред, госпођице Олга! — узвикне млади Деманкс.

— Ја не ћу да пуцам у даску — одговори смејући се мала вила, — то је тако велики нишан да га и слепац може згодити. Ја ћу да згађам ласте у лету.

— Изволите ми допустити, — рече non plus ultra господичић, — да је то немогућно. У целој жупанији нема бољег ловца од мог шогора. Никад не видох бољег оружја и сигурније руке. Па и он не може да згоди ласту у лету.

— Ја ћу је згодити.

— Ја ћу се окладити да је не ћете потрефити, — рече млади Деманкс у енглескоме руву.

— Хајд' да се окладимо о што велико, на пример о алемов прстен.

— Не може бити, — одговори белолико момче поруме免евши до очију, — то је породици нашој најдрагоценије благо, које нам је прибавио наш један предак пре неколико стотина година, када је неки непријатељски град излубардао и тако га освојио.

— То јест у оно време, — продужи мала вила, — када су прах тек у небеском царству познавали и кад се још није био родио Берхтолд Шварц. Ал' то ништа не чини, кад ја и тако ни најмање не желим тога чуда од прстена задобити, ја би га тек волела видети, као и све друго што досад не видех. Да се окладимо дакле о то, да ћете ми донети прстен да ми га покажете, ако убијем ласту на летењу.

— Драге воље, — одговори момче оданувши, а при томе је сигурно мислило да не ће доћи у забуну, ако му тек онда ваља прстен показати, кад та мала несташна вила ласту на летењу згоди.

Друштво је у весељу оставило липу, којој гране као да су сада двапут више трепетале, а једва да је било што ветрића, — као да су и оне стрепиле за малу вилу што тако лакоумно, па као какво мушко тера ћеф свој.

Око глоријете летеле су ласте у округ и тако ниско да су се својим крилима дотакли траве. Сад су пролетале као стрела, сад су се опет враћале, увек близу земље, као што обично чине кад осете да ће се време променити и да ће кише бити.

Олга подиже пиштољ.

Мало за тим зачу се праска, на коју је Марион вриснула, нови Демокрит у смеј ударио, момче с алемовим прстеном претрнуло, једном речи сви су се убезекнули, јер ласта, која се мало пре по зраку вила, није више летела, него је непомично на трави лежала.

Док су млади госпедичићи главом вртели, чудећи се тој вештини, мала је вила отрчала несретној жртви, подигла је са земље, малу, клонулу јој главу показала је друштву и на брзо је нестаде међу џбуновима.

За неколико тренутака опет се помоли иза џбунова гласно се смејући и плавушастом момчету рече:

— Чекам на прстен.

— За чудо! — повиче Марион, — како зна гађати, као да су је зли дуси учили.

— Није него још шта! Научило ме младо лепо момче.

— Како да вам није било жао те кукавне птичице? Камо је однесосте?

— Сакрила сам је под џбун, тамо бар (— продужи певајући):

Суво ће је лишће покривати,
Хлађано ће нарицати врело,
Тиха ће је роса оплакати,
А птичице појат' јој опело.

Марион је једва чекала да са малом вилом на само буде. Хтеде да иште од ње да јој разреши две загонетке.

И плавушасто је момче једва чекало, да се друштво разиђе, да би могло свом ливреисаном слузи рећи, да да упрегнути коње и да оде са овог проклетог места, где нема више шта да тражи.

Жеља му се на брзо испуни. Марион и мала вила одоше у своје собе.

— Откуд знате, Олга, — питаше нешто мало узбуђено Марион, — каква сам имена везла, па баш на покућној капи од плаве свиле?

— Драга моја Марион, — одговори Олга гризући бонбон, — ја имам малу птицу чаробницу, која ми све тајне ода. Та се птица сад скрије међу гране дреника, сад опет под сто од шаха, а гдекоји пут иза ваших леђа мотри на вас.

— Да се разговарамо озбиљно, Олга!

— Е, онда вам морам пребацити да сте од неког времена јако расејани. Но, но, не прекидајте ме, одмах ћу посведочити. Јуче на вече отворим свој долап и — ох чуда, — нађем покућну капу у полак готову и на њој два лепо извезена слова. Та два слова одмах су вас издала, да је то ваша радња и тајна. Не бојте се, не ћу вас одати. Ја сам девојка, која јако зна друге штедити и која јако поштује тајне сретних срдаца.

— То и очекујем од вас, мила моја Олга! — примети Марион, која се сада упитомила као плашљив голуб.

— Све друго лако ми је било погодити. Наша два долапа са свим су једнака и стоје једно уз друго. Ви сте се — чујући да неко иде — пожурили да скријете што сте по нагону срца свога радили у сретним самотним тренутцима, па сте у великој брзини и бризи помели долапе, и у место да метнете рад свој у ваш долап, туристе га у мој, па га ту и заборависте. И тако га нађох, и не трошећи речи метнем га у ваш долап, радујући се, да ћу вас моћи тиме као каквим страшилом плашити, ако потегнете корети ме и псовати. Тако ми се чини да сам добро рачунала. Ал' не бојте се ништа, не ћу на зло употребити.

— Захваљујем Олга. Сада долази друго питање. Откуд знате тако сигурно пиштољем гађати?

— Ту би ласту зголили и ви из мога пиштоља.

— Боже ме сачувај, не би га смела ни за што на свету избацити.

— Наравно тек тако да сте га опалили. Пиштољ је напуњен био живом, која се на хиљаду страна у ситним зрнима разиђе. Треба дакле пиштољ онамо избацити где ласте гомилама пролећу, па ће од хиљаду зрна једно за цело згодити слабу птичицу, која од тог удара падне.

— Чудим се, да је не пожалисте.

— А ко за што? Од то доба сигурно се већ опоравила и одлетела, и од сада ће ме обилазити, као и млади Деманкс, на којег могу чекати док ми са прстеном дође. Не могу трпети да ми тако на очиглед лаже, и радујем се, што га могох уклонити, као и блеђаног стихотворца, који до дан данас не дође, да ми каже за што је небо плаво? Видите, драга моја, то је најбољи начин, да се опростимо несносних и досадних људи. Несам ли вешта и досетљива као какав дипломата?

Марнон је махала главом чудећи се.

— И то сте сигурно од Виктора научили.?

— Заиста њему могу захвалити што улових ласту.

— Он ће вас још детињастијом учинити и то је што ми бриге задаје непрекидно. Пазите Олга можете се још љуто кајати што сте тако детињаста и лакоумна била. Ко ће вам поверовати озбиљним речима кад се свеједнако сиграте. Држаће, да нисте у стању дубље осећати и најистинитију исповест узимаће за шалу или за променљиву ћуд. Доћи ће једном неко, који ће вас казнити што сте се с толикима титрали. Не ће вам веровати ни онда када у срцу праву љубав осећали будете.

— Ја никад не ћу знати шта је љубав! Ви сте мислили, да ћу се ја у Виктора одмах заљубити, па приметисте ли да сам се у чему год променила? Уздишем ли горко по тихим ноћима? Тражим ли самоћу? Гледам ли као каква сањалица у звезде? Читам ли песме? И да л' желим умрети?

— Не приметих досад, ал' ће и ваше срце, та пре, та после, да тражи права своја, и ја се тога бојим да ће те ви, који сте размажено одгајени, који никад не мишљасте о животу, не познајете шта су осећаји, нити страдасте икад, — да ће те ви, велим, увенути, пропасти чим се преварите у животу, чим наиђе туга на вас, чим станете дубље осећати.

— Ви говорите против саме себе, Марнон. Некада сте тврдили (и онда сте по свој прилици право имали), да немам срца, (у колико ви не можете ни мислити да може бити срца без љубави;) а сад се опет бојите за срце моје. Што нема, за оно не треба се бојати. Боље ће бити да говоримо о чему другом, јер ће ме иначе напасти сан. Реците ми шта вам је јуче шапнуо на уво Рудолф?

— Рекао ми је да вам завиде све женске из околице.

— Пре би ми могле непријатељи бити! Ал' шта ми је стало до тога како оне мисле. Срде се, љуте се, дижу на мене и халу и врану, што им не идем у друштва, што им исмевам слабости и презирем поквареност њихову. Шта могу наћи, на пример, на тој Зергејиници, која се непрекидно тужи што живи, оплакује себе као да је већ мртва, а за то се опет увек тако накити, као да ће у сватове и тако се маже као кад се кестен шећером обложи. Шта имам даље на суседној инџинирки, која сваког за хрђавог и ружног држи, а овамо ни сама ни у длаку није лепша од вештица у Макбету, и само за то није ђаво, што за то нити ума, нити снаге има. А девојке? Не трпим те лепо одевене лутке, које — као какви аутомати — тек онако се смеју кретати и говорити, као што им је то мати ил' гувернанта означила. Немају ни воље своје, нити могу саме мислити. А уз то не само што су досадне, него су још и хрђавог срца. Рудолф казује — а није му обичај оговарати — да су у стању постати заклете, вечите непријатељице једна другој због какве нове мантиле, због ноћне серенаде или због удадбе. Доста сам слушала о њима, па се бојим да би још млого више искусила, да се с њима чешће састајем.

— Драга моја, ви их кроз јако црно стакло гледате! Има међ њима и чедних, озбиљних и кућевних девојака.

— Досадне су све редом, а у друштву нема већег греха, него кад је ко досадан. Ал' шта нам је до њих стало; ма да морам исповедити да би хтела знати, што о мени говоре? То мора јако забавно бити.

— Е, кад желите знати, рећи ћу вам. О вама говоре да се не владате као женско, и да су вас с тога сви удварачи ваши оставили.

На те је речи мала вила поцрвенела као турчинак. Са свим је узбуђена била, и никад није боље одала сујете своје, него у том тренутку. Томе се ми ни најмање не можемо чудити, јер као што нема руже без трња, тако нема ни женске без сујете.

— Да су моји удварачи — засмеја се мала вила, — ти несносни господичићи, ти бедаци, те абдерите? Та ви знате најбоље, — јер сте ме с тога много пута карали, — да сам их сама разгонила, кад ми почеше на досади бити, показавши им огледало, у којем су се могли огледати. И баш да су ме сви оставили зар би ме за то ваљало више жалити? Та на послетку новац од злата богатијим учини човека, него десет-двадесет потура од бакра. Сам један Виктор више вреди од свију њих. Од њега могу бар што научити: цртати, свирати, свет познавати, а разговор му толико вреди као да читам какву занимљиву књигу о путовању. Да се манемо дакле света Марион! Боље је бриге не водити о њему.

— Док у свету живимо, драга моја, дотле се морамо и на њ обзирати, јер свет може бити без нас, ал' ми не можемо без њега.

— Ја не марим за свет!

Малој вили већ је досадио био овај озбиљан разговор и радовала се као дете, кад је служавка дошла да јави, да је стигао слуга из вароши с новом хаљином за јахање.

— Реците, Бетика, младој госпођи, ако су још ту, — рече мала вила, — да се можемо после једног сахата проћи на коњима, ако им по вољи буде.

— Морам исповедити, Олга, — рече Марион, — да ми долази непристојно за женску, што ви с тим господичићима увек сами време проводите. Биће их, који ће то криво тумачити.

— Драга Марион, ви сте суште старање.

— Што вас волим и што стрепим за вас.

— Волите ме, драга моја, ал' не стрепите. А сад остајте ми збогом, хитам да разгледам своје ново одело.

(Продужиће се.)

ДИВОВИ

и како Срби приповиједају, да је Река (предијел у Метохији) нестала, и ријеке неке име стекле.

(Продужење.)

Кад је опет огладнило оно Рекино пиле, те пропишта иштући јести, скочише дивови, те донијеше по једног бивола и нахранише га. Ако Река и није могла видјети, али је чула и осетила, да су јој тића намирили дивови, те им и рече: „хвала вам! што сте ми то моје пиле нахранили, а сад је вријеме, да и мени мој оброк притјерате, да се и ја намирим.“ Одмах јој дивови нагнаше опет десетак бивола, те их прождера, као десет мушица, пак онда рече својим хранитељима овако: „А како се мислите ви дома повратити, кад сам ја у овом јаду, те се маћи не могу с овога мјеста. Далеко је вама одовуд препјешати до вашег сента обилазећи силна и дубока мора, што се немогу прегазити. Говорите и Земљи и Сунцу и Мјесецу, нека буде крај овој мојој муци, пак ћу вас за тили час тамо однијети.“ Дивови су јој на то одговорили: да им се још не хити дома, а кад им дође томе рок, онда ће они гледати и сами, како ће поћи и отићи. Они су се владали по ријечима матере Тројанове: кад се она њима замоли, да се саузму за њу, онда да се погоде с њоме како ћеду путовати.

Тако су они хранили и оног тића и матер му Реку више пути, и почем би их тако намирили, онда хођаше по ономе крају свијета, који је био прави рај на земљи, само што људи ту не бијаше, а бивола и дивљих коза и свакојаке звјеради и звјерова било је пуно, куд се гођ макнуше. Питали су Реку: зашто не ма ту људи? А она им каза: да има, само подаље тамо с оне стране неких планина, што су се плавиле из далека. Они би радо били и тамо отишли, али им се чинило далеко, пак су се бојали да им Река и пилè јој не загладне, и да не посканају од глади. О томе су се они тако разговарали те је начула мало и Река, пак јој је мило било, како се они брину за њу и за њено пиле, те им се подобри, и стаде и она поштеније мислити, како они нису осветљиви нимало, ни пизмени на њу ни на њена тића, што их је овамо чак пренијела, и што их је наумила затаманити. Али ипак је прилично прошло времена, док јој је досадио њезин гад и смрад, да је натјера да замоли дивове, да се заузму за њу, и да им старији опросте њојзи, и да јој мукама учине крај.

Кад јој већ досади мука и свој смрад као и тићов кога је она дотле сваки пут премештала и снажила, онда је молила дивове, да се моле за њу Земљи и Сунцу и Мјесецу, те да се смилују, и опросте је ових мука, а она ће их опет тамо однијети, одкуд их је амо пренијела. Дивови јој рекоше на то: „Зовни понајприје твога мужа Удора овамо, пак ћемо се онда разговорити.“ Њојзи је већ додијало јако било онако живјети у злу, пак им мораде учинити по вољи, али најприје рече им: да се мало умију њезиним сузама, и да сркну мало од оне воде. Кад су то учинили, осјетише дивови, да им нека особита снага и крепост удари кроз све кости и по свим живцима нека особита моћ пође. Тад викну Река трипут свога мужа по имену тако силно, да су се дивови тешко одржали на ногама, да не попадају ничице по земљи од страховита зора. Није дуго прошло времена, а над њима нестаде сунца као кад најгушћи облак наиђе изпод њега. Дивови су већ дознавали, да им придолази Удор, и доиста се спусти та још пуно већа и силнија тичурина и од Реке, и кад је виђе у онаку злу, запита је, чија је кривица? Она му све приповједи, шта се догодило са њиховом аждахом, и како је пренијела овамо дивове, пак како је страдала од Земље и од Сунца и Мјесеца; најзад му казиваше, како је ти дивови већ одавно хране и њино пиле, и како их је молила, да се они заузму за њу код њиних старијих, да је опросте тијех мука, а она им је обећала, да ће их пренијети опет онамо на њихов сент, али су они захтјели, да им он дође, и зато га је довикала.

Чувши Удор те ријечи страшно се разсрди и окорно се осијече на Реку: што је плакала, те сад не може никоме ништа, а он би вељаше некоме одшалио шалу; пак онда упита дивове: „Шта хоћете од мене, кад сте рекли мојој несретној жени да ме овамо зове?“

Дивови му рекоше: да ако жели, да му се жена и дијете оно опрости мука и јада, да се и он и она њима закуну својом и дјечијом срећом, да ће их он вјерно тамо однијети, одкуд их је Река овамо донијела.

На те ријечи диже се Удор с мјеста и пође навише да оде, а Река подиже таку дреку и запијевку, да се чинило, да се то чује по свем свијету. А зачуо се глас и Земљин, гђе издалека виче: „Лети, Удоре, лети, али гђе ћеш пасти да не пропаднеш?“ У исти мах наиђе страшна тама и на Удора на висини, те се брже спусти на оно исто мјесто, одкуд је био прнуо од своје Реке, и како паде, пропадоше му силне ножурине до трбуха у земљу, и обузе га тама онака иста густа као и жену му Реку. А она му привика од жалости: „Зар се још јогуниш и противиш јачем од себе?“ и не знајући и не видећи, шта је било од њега. Но кад јој он рече: да му је сад као и њојзи, онда га поче она љуто корити и карати га, што се не покори, и не избави и себе и њу и сву дјецу, што имадоше којекуд по свијету.

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Едуард Ремењија

Чувени мађарски вештак на виолини Едуард Ремењија којег се име по Европи с похвалом проноси, дође ево и у нашу варош и даде 7. маја први свој концерат. Заиста ми смо јако захвални г. Ремењији, што на свом путу у Београд Нови Сад не обиђе. Та захвалност наша тим је већа, што нам свирком својом показа да му је вила гусларка посестрима. Тек што је превукао гудилом преко жица, одмах си видео да имаш посла с вештаком који је оно што зна добро испекао и који не само да има ретку брзину и велику готовост у прстима, него зна гуслама да каже што му је у срцу и души. Одмах први комад „Фантасију из Хугенота“ одсвирао је тако прецизно, чисто, а с таким осећајем, да неси знао, хоћеш ли се већма дивити сигурности и лакости, којом гудило преко гусала превлачи, ил’ оним гласовима, које из њих измамљује. И у највећој брзини гласови су ти тако чисти и јасни били као да ничу из гласовира. У „мађарској рапсодији“ од Листа развио је таку вештину, да ти се више пута чинило да му гусле певају: час весело, а час опет тужно, као за потврду да се „Мађар плачући весели,“ а треба ли му боље хвале од тога? Шопенову „ноћницу“ схватио је тако лепо, да ти се у њој привиђала тиха месечина, а причувало прижељкивање славуја и жуборење поточића. Српске народне песме: „Тавна ноћи пуна ти си лада“ и „Већ се српска застава свуда вије јавно,“

па на послетку „коло“ није знао тако стопити, уједно слити и вештачки им облик дати, да би се о њима као вештачком створу могло што више прозборити. Мало више труда и мало дубљег проучавања наших народних мелодија, па ће одмах боље бити, а томе се тим пре можемо надати, што је наш мили гост у првој песми из душе о души дивно казивао јад и тугу уцвељеног срца и уздисање растужене душе. Најпосле у „Ракоци-фантасији“ показао је тек да је момак од мегдана. Та јачина и величина тона, та ватра и хитрина, којом по жицама гудило превлачи, то, да тако кажемо, фантастичко, али за то опет песничко хваћање, мало ће се у којег вештака још наћи.

И тим комадом завршио је први свој концерат. Пре завршетка свирао је још, на бурно изазивање и пљескање, једну лепу мађарску песмицу и нешто мало од „млетачког карневала“ тако лепо, да одобравању готово није краја било. Том приликом добио је красну велику киту цвећа и леп венац са народним тракама.

Из особите љубави певала је у овом концерту госпођа **Вилхелмина Јиржикова** велику арију из опере „Фауста„ и „завршну каватину„ из опере „*Ил троваторе*,“ обоје лепо, а на задовољство публике. Осим тога одсвирао је **Алојзије Шимачек**, познати вештак и бивши капелмајстор у будимском пучком театру, неку своју фантасију, и хор је одпевао песму: „На стражи,“ соло-квинтет од Апта.

Ремењију је пратио на гласовиру ђак му **Ферда Платењија**, момче од једно петнаест година тако лепо, добро и прецизно, да му свирка на дику и похвалу служи.

Дворана је пуна била света, који се једва хтео и по свршетку концерта разићи. Све је чекао још који звучак да чује из хегеде „првог циганина мађарског.“ Најбољи доказ да је знао сва срца задобити свирком својом.

Као што чујемо даваће нам мили гост пре одласка свог још један концерат и то у уторник 10 маја.

Књижевне белешке.

* **Капетан Н. Владимир** у Београду издаје „**Карту телеграфских и поштанских линија Србије**“. Цена је 1. фор. Скупитељу се даје шести комад.

* **Светозар Ј. Здравковић** у Београду јавља да је наумио на свет издати „**Евжена Си'а** дело под називом **Вечити Јуда**“ у 12 књига, од којих ће свака изнети најмање 12, а цело дело у скупу око 150. штампаних табака. Свака три месеца изаћи ће по једна књига, којој ће цена бити 60. н. Који се упишу за сви 12 књига плаћају 7. фор. Прва ће књига изаћи о видову дне. Претплатни новци шаљу се самом преводитељу, који на десет књига даје једну на поклон или новце за њу.

* Књижара Велимира Валожића у Београду оглашује да ће за који дан изаћи из штампе трећа и последња свеска од дела „**Црногорац или страдања хришћана у Турској**,“ роман од **Х. Левичнига**, српски од **Стојана Бошковића**. Цена је књизи 80. н. Претплата се шаље или самом писцу или Ђорђу Поповићу, уреднику „Данице“ у Нови Сад.

* Књижевни одсек „Матице Далматинске“ примио је понуду врсног списатеља Стевана Ивичевића из Макарске да састави пучку ручну књигу за општинске званичне послове. У тој би књизи били: општински правилник јасно растумачен и образнице свију општинских списа. Слоге ради најважније образнице штампаће се ћирилицом.

* **Милош Зечевић**, професор гимназије у Београду, позива на претплату на књигу: „**Јулије Цезар** од Виљама **Шекспира**.“ Дело је то превео по „Ортлеповом немачком преводу с обзиром на још неке преводе.“ Преводилац казује, да се „доста трудио, да ово дело великог Шекспира што боље искаже стихом наших народних песама, да би се тако и нашим језиком достојно преставио тај догађај, о ком говори једна особа у овој трагедији овако:

Кроз потоња сва од сад времена,
У потоњим свима државама,
На потоњим свима језицима
Овај ће се призор спомињати.“

Цена је књизи, која ће изнети 6. штампаних табака, 60. н. а. вр. Рок наручбини траје до маја о. г.

* **Ђорђе Малетић**, професор и директор београдске гимназије, позива на претплату на књигу: „**Смрт цара Мијаила**, жалосно позорје у пет делова.“ Писац је желео да „у драми претстави борбу Стефана Дечанског с грчким лукавством и с бугар-

ском охолошћу и занесеношћу.“ А да време, у којем се тај догађај збива, што јасније претстави, узео је не само историјска лица, која су нам у старим рукописима и у историји сачувана, него и нешто стари речи и две црквене песме из рукописа од Душановог времена, који се налази у београдској народној књижници. „А да би и сполашњост књиге овако важном за нас предмету одговарала, нисам пожалио трошка — вели писац — и тако ће књига с алегоријским илустрацијама изићи из државне књигопечатње онако украшена, како можда ни једна до данас.“ Цена је књизи само 80. н. а то нарочито с тога, што је обдарена из фонда Илије М. Коларца. Новци се напред шаљу Стевану Рајчевићу, фактору државне печатње у Београду. Рок претплати траје до свршетка месеца маја. о. г. На десет књига даје се на дар једна или њена вредност у новцу.

* Антун Лисац, учитељ у Војнићу код Карловаца, издаје: „Практични напутак за обуку писменог рачунства у прва 3. разреда с додатком од 600. задаћа.“ Цена ће му бити 50. н. а. вр.

* Петар Зарић, свештеник из Маринаца близу Вуковара, позива на претплату на дело: „Познаванѣ езыка србског из жива говора.“ У том ће делу бити: 1. Пут и ред доласка његова до основа језика српског. 2. Основи језика. 3. „Произношеніе“ речи. 4. Писмена „езикоиспитателю помажућа.“ 5. Писмена испитивању језика „сметајућа.“ 6. Написивање речи по положеним основима. 7. Спрема за граматику и речник. Цело је дело подељено у три „части“ и у првој ће бити првих шест предмета, у другој спрема за граматику, а у трећој спрема за речник. Претплата се шаље писцу.

Гласник.

* Царском одлуком потврђени су ови чланови за „југославенску академију“ у Загребу: др. Блајвајс, уредник у Љубљани; Мирко Боговић, списатељ; В. Јагић, професор; Иван Кукуљевић, велики жупан; др. Мухић, ректор; др. Фр. Рачки, школски надзорник; др. Јован Суботић, септемвир; др. Шлосер, протомедик; Богослав Шулек, књижевник; Ј. Торбар, професор; А. Вебер, професор — сви у Загребу; Љубић, професор и А. Мажу-

ранић, директор на Реци и Вукасовић, професор у Осеку. Дотични саборски одбор предлагао је још и Петра Прерадовића, ц. и кр. нуковника и Ђуру Даничића, али се предлог није одобрио, него се искало да се за ова два места нови чланови предложе.

* „Матица Илирска“ у загребу у споразумљењу с „друштвом за југославенску повестницу“ наумила је да што достојнијим књижевним начином прослави тристагодишњу успомену неумрлога јунака сигетскога, Николе Зрињскога. У славу те светковине издаће леп, сликама украшен албум, у којем ће се штампати краћи и дужи чланци, и прозом писани и у стиховима, и у опште све, што је кадро увећати славу Зрињскога, истакнути вредност његова дела и тим начином пробудити народни понос. На ту цел позивају се сви књижевници, а особито песници, да за тај албум који свој саставак приложе.

* Михаило Т. Рајевски, досадашњи прота при рускоме посланству, који је у томе чину у Бечу 23. године провео, наименован је од свога государа за владику „in partibus infidelium,“ и као такови служио је о ускрсу и службу божију. У Русији имају седам оваких владика, које, макар да су људи ожењени, производи за владику св. синод и цар руски, и то четворицу њих синод, а троицу наимену је сам цар. И једно и друго бива за велике заслуге цркви и цару.

* Наша браћа Хрвати наумили су да прославе 27. август као тристагодишњицу Николе Шубића Зрињскога, који је пао у боју с Турцима бранећи град Сигет. За славу ову већ су се почели спремати на све стране.

* У Љубљани је умрьо професор пастирског богословља, врли родољуб Поклукар, који је оставио 300 фор. а. вр. на издавање најбољег педагогичног списа у словенском језику.

* Сарајевски Срби скупили су 1000. дуката на зидање тамошње православне цркве.

* За вештачке цели „Југославенске академије“ предао је врли меценат хрватски Јосиф Штросмајер академиском економском одбору сто деоница од “Associazione Dalmatica“ по 200 фор. дакле 20000 фор. Осим тога управио је истом приликом на речени одбор своје ручно писмо, којим изјављује, да „југосло-

венска академија“ има бити баштиницом свију његових слика и уметнина.

* „Позор“ опровргава да је Ђ. **Даничић** изабран за тајника „југославенске академије.“ Тек је толико истина да је Ђ. Даничић дошао у Загреб и да је наумио тамо се сместити.

* За грађење цркве православног манастира **Драговића** у Далмацији у којем је архимандрит наш велезаслужни **Герасим Петрановић**, допуштено је да се купе добровољни прилози по целој царевини путем православних консисторија.

* У Београду је умрьо пенсионовани члан савета **Тодор Хербез**, један од најстаријих чиновника српских. За друге владе кнеза Милоша био је министар финансије. За спомен своје душе оставио је многе побожне прилоге, а сетио се и сужних и невољних.

* У Ћуприји, у Србији, умрьо је свештеник **Татомир Миловук**, који је 1865. г. написао „План“ како би се календар источне и западне цркве могао спојити.

* „Дењ,“ славофилски орган, којег уређује **Иван Аксаков** у Москви, није престао излазити као што се по новинама разнело било. Цела је промена, да не излази више сваке недеље као досад, него у свескама по 15—17 табака

* Руски компониста А. **Сјеров**, којега је најновија опера „Рогнѣда“ у Петрограду добро примљена, добио је од руског цара Александра II. 2000. рубаља у сребру на поклон, а 1200. рубаља сваке године у име помоћи док год је жив. Кад ће тако сунце и пред врата наших вештака доћи!

* Словенско друштво у Женеви наумило је издавати албум састављен из прилога из свију словенских језика. Ко жели од наших књижевника у тај албум што послати нека шаље свој прилог на адресу: Au cercle de Slaves réunis.

* У ческом театру у Прагу давали су пре негде нову драму Витеслава Халека под насловом: „Амнон а Тамар.“ Комад се допао публици.

* „Учитељска Задруга“ у Загребу добила је допуштење да може приликом изложбе учевних средства приредити и лутрију женских рукотворина и других дарова. По тој дозволи има ће та лутрија 20.000. срећака по 20. н. „Задруга“ лепо напредује. За четири месеца нарасла јој је главница до 1500. фр. Сви се крећу, и отимају и здружују, само ми гледамо, па ћутимо и раздружујемо се!

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

МИЛОШ СВЕТИЋ ПОЕТА. Из лекција професора **Ђ. Даничића.** Прештампано из „Видова Дана“ за годину 1864. бр. 67. У Биограду у државној штампарији 1865. На 8—ни. 7. стр.

НАЙНОВІИ САНОВНИКЪ по записима на гласу врачаре париске госпођице Ленорман. У Београду у државной штампаріи 1865. На 8—ни. 96. стр.

ДРЖАВОСЛОВНА РАЗПРАВА съ Видовданомъ одъ Матіе Бана. У Београду, књигопечатња А. Андрића 1865. На 8—ни 3. л. 128. стр. Стоји?

ПУТНИЧКЕ ЦРТЕ Владана Ђорђевића. Мирамаре. — Студеница. — Два дана кроз чешко-саску Швајцарску. У Београду у државној штампарији 1865. На 16—ни. 2. л. 189 стр. Стоји 50 н. а. вр.

ПРАКТИЧНО НАСТАВЛЕЊЕ У НЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ за србску младеж у првом гимназијалном разреду. Прегледала и одобрила школска комисија. У Београду у државној штампарији 1865. На 8—ни. 141. стр. Стоји 7. гр. чарш.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ускоци. Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока.“(Продужење).—Мала вила. од Драгутина Ваднајије. (Продужење.) — Дивови, од Јоксима Новића Оточанина. (Продужење.) — Подлистак: Едуард Ремењија. — Књижевне белешке. — Гласник. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 23. У НОВОМЕ САДУ 20. МАЈА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције.

Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока.

(Продужење.)

ЋЕЦО

Ускоци видећи да поданици млетачки не пристају уз њих и да нема ништа од рата између републике и Турака, заборавише заклетву па опет обилажаху млетачка острва. Једном отеше барку једну што је возила купљу из Млетака на трг у Крч (Cherso) и једну дубровачку лађу што је ишла у Млетке а возила је неке Јермене, од којих неке Ускоци побише а остале одведоше собом. Одатле се повукоше с 14 барака у Оњу (?) и пре него што је Августин Канале, који дође иза Венијера, послао лађе да их гони, Ускоци отеше све путничке лађе, па и саме оне у којима не беше ништа до весала. Нити штедише рибаре ни острвљане. Кад их одатле одагнаше онда се повукоше у друго место па онда опет у друго и било би дуго причати све што починише. Доста те да се каже како су најпосле принуђени били оставити све барке па се растурити у планине ако и с тешком муком. Још се и други злочинци служише њиховим именом да чине зло. Тако неки Иван Љубић, родом из Љубе, учинио био некаку велику крађу на земљи млетачкој. Проведитор чује да је Љубић у Кастељу Раћанима (Artianu) који припада Љуби, па посла Павла Гинета са 100 Албанезаца да га ухвати. Али гонећи Љубића он погони још неког другог који бегаше па га и ухвати. Него овај човек рече да је Ускок и да има са собом још пет другова. Гине науми да их се докопа. Али се ови наместили били у неколике врло згодне куће па се спремаше да се бију. Капетан Гине који их је могао истерати ватром и јуришем желећи да се крв не пролива и куће не руше, или из каквог другог узрока позове их да му се без боја сад предаду а обећа да им се не ће ништа учинити и да ће им дати да заузму исти положај и исто место ако проведитор не би пристао на оно што им он обећа сигурности. Проведитор осуди Љубића, а за ону петорицу Ускока нити пристајући нити непристајући на оно што је Гине урадио, изда само заповест да се добро чувају. (Морозини вели да је Канале писао Сенату питајући шта да ради с овим људма а сенат му отписао да их пусти). На ово се Ускоци јако ражљуте. Миланшичића још нису ослободили а већ друга петорица у сужањству. Нити је било изгледа да ће их тако лако добити, ма да се сам подкапетан Делео и суђаје градске затекоше да моле ђенерала. Ђенерал одговораше да му треба времена те да се промисли. Него се Ускоци не оставише четовања а ђенерал опет још већма стезаше трговину те поданици аустријски допадоше опет големе невоље и молише ерцхерцега да помогне ма како. У то доба баш се срећно сврши избор цара те ерцхерцег доби сад времена да саслуша тужбе и жалбе својих људи. Он је мислио најпре опет да пошље комисаре у Сењ; али се после остави тога да не би као Млечићи и други свет помислио да то чини што се боји млетачка оружја. Пошље у Млетке Стеpana Деларовера, који је био Капетан у Реци. Док је овај човек путовао у Млетке, подигне се једнога дана у сред лета страховита бура, те Ускоци одмах са 16 барака излете на море, презирући сваку опасност, само да би докопали у руке каквог знаменитог Млечића који би им служио после као откуп онима што их Млечићи држаше. Једна им увода јави да се Јеремија Молин враћа из Котора где је био проведитор. Ускоци се радоваше да ће сада уз богати плен добити човека за кога ће им се вратити Миланшичић и још она петорица. Али кад зауставе галеру, не нађу у њојзи проведитора него само његов кућевни намештај, а он беше мало пре тога остао на суху. Ускоцима беше мучно то па од љутине ударише на Ровиње у Истрији не би ли заробили тамошњега подесту; али им и овај умаче а они онда исекоше у пристаници неке морпаре и трговце, опленише неке барке па онда ударише на острво Вељу где проведитор Јеремија Марцел баш походио беше Бешку, па га заробише са свом коликом пратњом његовом и одведоше га у неку пећину близу Сења. Ово је било у 1612. Ухватио га је био Ђуро Даничић, а било је узањ до 300 Ускока. Одвезли су Марцела до на сухо на оној барци што су је у Реци саградили.

Капетан речки управо је тога дана приспео у Млетке. Кад чу шта се зби он се најпре устезаше да ли да отпочне посао којим је дошао, али најпосле отиде с послаником шпанским Амброзом де Квева у сенат и ту казиваше како ерцхерцег добро мисли и жели да је у пријатељству са суседима а собито са сињоријом млетачком и да га је послао с пространом влашћу да изнађе како свакоме да буде право. Па онда живо изјављиваше како му је жао што се у Вељи оно онако догоди и енергично протестоваше против и саме помисли да је ко од старешина за то знао, него је рече то све посао необузданих и непокорних Сењана. Одатле пређе да се тужи како су неки трговци из Реке били опљењени путујући на трг у Авлону под јавном заштитом; како се поред свечане заклетве од стране Ускока, да не ће нападати на млетачке поданике, опет сада држе у сужањству петорица од њихових људи а поданика ерцхерцегових, па још преко задане речи да им се не ће дирати у слободу; како су даље Млечићи између другога затворили попа једнога па му скинули одело да се наплате за дуг.

Ваља признати да је ово вешто намештено. Јер у место да се даде задовољена републици, која је имала да се тужи не на три него на три стотине увреда, још се сад од ње иште задовољења. Што се тиче Ускока не треба овде ништа ни да се помиње. А друга два повода жалби била су у главноме ово. Трг у Авлони држао се 29. Јула као обично, те платнари из Реке добију од подесте пасош за сигурност своје купље. Али у Авлони царинари им узаптише купљу, не што је она као у опште забрањена била, него што се та особита сорта није пуштала на трг. Кад капетан заиска да му се врати платно оно, одговорише да ваља најпре извидети ствар; царинницима наложише да чувају узапћено платно онако како јест. Него мало позније вратише му сву купљу неповређену. Друга је ствар у овоме. Брат Антоније, фрацишканац из Реке, седне у барку једну натоварену брашном, које је ваљало из Реке одвести у Сењ. Млечићи с куле св. Марка припазише је па вршећи заповест ђенералову да никога не пуштају у Сењ, зауставише је. Брат Антоније стаде казивати да је брашно његово и да га носи у Сењ манастиру свога реда. Али лађари казиваше друкчије, рекоше и име трговцу чије је брашно, а за калуђера веле да путује некуда у Турску. У то се доба некако открило много шпијунства, па Млечићи држаше да и овај свети отац није баш најчистије сорте, особито што се нешто заплеташе и хваташе у речма. С тога га затворе. Сад биће да је брат Антоније желео себи време да прекрати па стаде са стражарима својим проучавати оне беле књиге, које особито војници тако радо читају. Изгуби на картама све своје новце па још и оно пртљага што ношаше уза се. Како је био веома лукав то се од њега не могаше ништа ископати, или како можда најпосле и није био шпијун, то га опреме у Млетке, и ту он опет изађе пред дужда у својој францишканској одећи па искаше да му се поврати оно што је у кули св. Марка изгубио, доказујући да се од калуђера не може ништа добити, т. ј. да францишканац не може па и не треба да остане „платка.“ Одговорише му нека боље гледа своја посла, па на томе и прође.

Аустријски људи особито брижљиво распростираху тужбе и жалбе сужњих Ускока, па их свом снагом потпомагаху. Наводише да су то поданици ерцхерцегови па их он не може оставити тек тако њиховој судбини а да не повреди част своју, рекоше да их Млечићи преко задане речи задржаше па би већ с тога требало да их пусте; што Гине давајући им реч није имао на то власти то не смета ништа, већ међународно право иште да се људи они врате ерцхерцегу. Млечићи на то одговорише: Рабата и Паскалиг уговорили су да се Ускоци који лутају по мору узимају као да не стоје ни под чијом заштитом; да је један од оне петорице, а на име Матија Томић, родом из старога

Задра, пре годину дана изагнан из млетачке државине што је убио Тому Масушића; да су двојица од остале четворице тек ту скоро и дошли из Турске у Сењ, а она друга двојица истина су рођени Сењани али су опет Ускоци којима је четовање занат.

Међу тим кад ерцхерцег чу шта се учини у Вељи он одмах оправи у Сењ Јована Јакова Цељина. Овај заповеди да му се изда проведитор. Ускоци послушаше. Комисар прими проведитора учтиво и лепо, изјави му како је ерцхерцегу жао, како је одмах њега опремио да га ослободи, а други ће комисар доћи да казни кривце. Готовост којом се ерцхерцег пожури да поправи иступе својих људи, брзина којом је комисар извршио налог његов и неоклевна послушност Ускока, који сигурни у својим гудурама опет се покораваше речи једнога човека који сасвим сам и без оружја дође међу њих — све то показује да је ерцхерцег имао министре, који умеју добро да изврше оно што одлуче и да Ускоци, ма какви да су, опет нису бунтовници ни непокорни своме владару. И једно и друго показује да би све друкчије могло бити само да се на двору искрено хтело.

Него док је проведитор још у пећини био Млечићи да би се осветили спустише се до на 8 миља од Сења па попалише неке воденице, а особито воденице Ђуре Даничића. Ускоци онда пређу преко брда Мајора, ударе у Истрију, на кулу Бергодал и Лавишче, ту попале пуне житнице и неколика сена, отераше многу стоку и задобише велику плен. Војска што је у Истрији удари као у накнаду на кулу Буљон и друга места у кнежевини Пизино. А кад се чу да је проведитор пуштен, онда капетан од Реке узеде то као да је тиме већ све поправљено што Ускоци починише, те помаган шпанским послаником искаше да се пусте Ускоци а трговина ослободи. Беседа коју је овај посланик у сенату говорио знаменита је у многоме погледу. Треба рече да се ослободе сужњи и тргови јер то иште част ерцхерцегова, а исто тако частољубље му не допушта да казни Ускоке, јер би могло изгледати као да су га на то Млечићи силом натерали. Што се тиче самих Ускока за њих рече да су то људи сурови и који се никада припитомити не могу, нико им не може никад досадити, јер их планина помаже и крије. Силом се не могу умирити него само благошћу и љубазношћу. Кад би се трговини путови отворили и кад би им се браћа њихова пустила слободна, то би их можда и умирило, а да се што на силу предузме би их само горе окрвило. Родили су се и одрасли у оним местима па су их утврдили тако да би требало двадесет хиљада војске те да побије њихове две хиљаде (а толико их вели сад има). Нити би се пристојало да рад таке малене ствари ерцхерцег подиже толику хуку; па и да хоће најпосле не би могао, јер Сењ није његов већ царев, а да је његов он би га давно са земљом сравнио, јер га је много стао само што је уњ комисаре слао. Сваки комисар потроши најмање шест хиљада талира а до сада их је толико слао, да би за потрошене новце могао себи купити други који град. Осим тога с Ускоцима се не може чинити шта се хоће нити их ваља до очајања доводити, а добри су они Хришћани и бране земљу од Турака. Овај посланик није баш омиљен био у Млецима. Знало се поуздано да многа плен иде у Реку и да Речани силазе Сењу да уплењена добра прекупе, и да најбоља плен иде у кастељ где станује капетан, па се ту продаје аршин свиле и дамаста за по талира. Још се говори (али то није баш тако сигурно) да је намештај у кући капетановој дошао с оне фрегате што је Ускоци пре три године у пристаништу Тркулима оплениша.

Него се свуда држи да је он више из свога личног интереса хвалио Ускоке. Особито је претерао називљући их „бедемом Хришћанства“ и говорећи о њима, да су то људи који одбегоше Турке да само спасу душе своје и да отхране децу своју у правој вери. Да би се опазила претераност оваквог претстављања ствари и да би се видело да Ускоци не треба управо ни да се држе да су Хришћани, описаћу овде шта они управо јесу и какви су.

(Продужиће се.)

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

VI.

Питање, на које мала вила не може одмах да одговори.

Играјући отрча у велику дворану и размота своје ново одело за јахање. Радовала му се као дете. Сад ето не ће морати више на главу мећати високи црни шешир, који јој је на белом челу црвену пругу остављао; збациће са себе црну хаљину, која је око морила, кад си на њу погледао, ма да су је мушки увек похваљивали, што су сигурно више из учтивости него по уверењу чинили. Мала вила једва је чекала да се обуче, а кад се обукла поносито је дошла пред огледало, које од давна већ није показало тако лепу слику.

Мала вила могла је са собом задовољна бити. Све јој је тако добро стојало: округао пепељасти амазонски шешир с марабовим пером а с плавом траком тако исто, као и плавичасто до врата закопчано сребром искићено горње одело, на којем је била посувраћена огрлица од кошуље, која је само нешто мало беља била од алабастровог врата мале виле. То је одело допуњавала угасито пепељаста сукња, која се у лепим борама повијала по зраку, кад је мала вила на „фавориту“ села.

Господичићи сви редом зачудили су се бајној лепоти њезиној. И сам нови Демокрит тако се загледао да није имао кад ни да се смеје. Плавушасто момче у енглеском руву, — ма да је издало заповест своме ливреисаном слузи да се коњи прежу, — као очаран гледао је то мало девојче, и одлучио је, да се бар још једном — и то последњи пут — прође на коњу у друштву са малом вилом.

У веселом разговору ишли су возником док не дођоше на пољану где се почело утркивање на коњима. Млога је шева на топот прнула из свог гнезда, млого смерно пољско цвеће на веки је приклонуло главу испод копита.

Ни један од господичића није могао с малом вилом упоред ићи; ни сам non plus ultra господичић, па да је на сву меру мамузао коња.

— „Кринолина“ се не влада добро рече мала вила када стадоше као подсмевајући се.

— С допуштењем наденуо сам јој име „брзоног,“ — одговори наш озбиљни пријатељ, — и можете ми веровати да нема бољег брзака од њега. Сад је мало ногу укварио па га за то не могу ни гонити. (А како га је љуто мамузао!)

— Како да не би било бољег брзака од њега, — уђе у реч млади Деманкс, — ја имам брата официра, који је половину века свога у страним земљама провео и који је себи гласа стекао у џокејским клубовима. Тај мој брат починио је свугде таке исте велике бравуре, као гроф Шандор, а гдекоји пут и веће. Устркивао се са најбољим енглеским јахачима по више дана на другим и другим коњима. Њему је кратка мета то исто била што муњи уска одаја. Једном је од Лондона до Париза јахао.

— И узину мора између Дауера и Калеја прешао је на коњу.

Сви ударише у смеј.

— Заиста тај би пут једино пега Коломана Зенерије могла прећи сувом ногом.

На то се није дало шта одговорити. Плавушасто момче јако се застидело и сигурно би потегао кући, да у том тренутку пажња не оде на другу страну.

Погледајте само, — повика мала вила, — ето нам долази наш веселе нарави пријатељ Стеван („нови Демокрит“). Ал се жури: коњ у касу, а он на њему у трку. Како се миче и тамо и амо. Доста се смејао он другима, хајд' да се ми сад њему смејемо.

Несу се дуго смејали. Једно момче повика на ново:

— А, гле, ето опет неко долази!

— Ах, то је Виктор!

На овај радосни усклик мале виле господичићи снуждено и сумњиво погледаше једно на друго. Сада се ни Стеван није смејао више. Сви су завидљивом тугом гледали лепог коњаника, који се приближавао на енглеском коњу, који се и онда млого мицао, кад је тек полако ишао, као што то обично чине коњи од племените крви.

На једанпут, — кад Виктор малу вилу спази, — коњ му полети као муња и за неколико тренутака дође друштву.

Мала вила и Виктор поздравише се осмејкујући се једно на друго најљубазније.

Свако је од њих једно о другом помислило: ао, да лепе појаве!

Заиста Виктор ваља да никад није тако добро изгледао као сада у своме простом и укусном оделу. Господичићи су имали шта да му завиде, и то почевши од сребрних мамуза на енглеским чизмама, па све до јахачког бича од једнорогове кости.

Мала вила добродушним пребацивањем поче говорити.

— Морам се тужити на вас, што не вршите обећања. Прекјуче очекивах слику предела око Арна. Ако се не варам то је био рок.

— Та моја заборавност већ ми почиње досадна бити.

— Заборавност, или што је још горе: оскудица у стрпењу. Мој стрика право има што о вама мисли. Ох, мој стрика право има увек и у свачему! Код вас није тежак почетак, као што то пословица казује, већ више наставак почетог дела, или још боље завршетак. То већ заиста спада међу немогућности. Опомињем се како сте ватрено почели да у ноте напишете баркароле, па ено и сад леже тамо недовршене на гласовиру. Ал' нек буде за сада доста, не ћу да терам занат моје Марионе, и ја се заиста чудим да сте и досад трпели моја пребацивања.

— На против слушао сам их с највећом насладом. Девојке највише очаравају када мушком искрено пребацују. То је први знак поверљивости. У таким тренутцима речи им толико исто ваљају као у другим приликама сузе.

„Гледај ти њега како се узноси,“ — помисли у себи Олга, спазивши да је опет мало јаче забраздила. И за тај би је говор Марион за цело укорила била.

Видела је да мора окренути разговор на што друго, те тако рече живо:

— Помислите, ноћас сам у сну путовала.

— Куда?

— Куд сам увек тежила: по шкотским бреговима, о којима сам толико лепих путних описа читала. Ја се много пута пренесем у магловити зрак северни, међу грдне храстове, којима на врху бели се имела, а под њима туже сенке старих друјида. Учиним да ми дођу пред очи стари градови на високим обалама морским: на прозору удара у арфу сетно невесело женско, а морем ветар бесни .... Је л' те да и ја знам, кад само хоћу, заносити се?

— А то су у вама пробудили романи Валтера Скота?

— Ни на близу. Млого сам пута рекла, да ја не читам романе. У колико сам радо учила свирку, стране језике, земљопис и светску повесницу, у толико сам мање марила за измишљење приповетке песника. Држим да су то тек тлапње. Ја јако ценим научењаке, који на видело износе благо најнужнијих знања да га међ' људима поделе .... А песници ... песници — бар тако ја мислим — само залуђују људе.

— Јако сте неправедни према њима, Олга, ал' за то већ и примисте каштигу. Презирући дела песничка, ускраћујете сами себи велику насладу. А ко за што да више цените научењаке од песника? Ваља да за то што описаше земљу и што написаше повесницу света? Ја вас уверавам, да песници истражују тајне млого занимљивијег света, те нам у њему показују где је благо, а где светлост и тама.

Олга је гледала Виктора осмејкујући се, и држала је, да ово веселе нарави момче хоће да се шали, говорећи таке озбиљне речи. Ал' за то опет љубопитно запита:

А какав је то свет?

— Свет у срцима.

— Није можно!

— Да, свет у срцима, с којим се морамо упознати, ако желимо избећи поноре у животу. И ја сам некад занемарио био ту науку, па сам је после често скупо плаћао. И ја сам држао да је љубав играчка ....

— Не говорите ми о љубави .... Ни мало не марим за такав разговор.

Виктор је оштро погледао малу вилу, која је у том тренутку као у некој забуни оборила очи, као да се особито наслађује гледањем пољског цвећа.

— Верујте ми, — продужи Виктор, — да добри песници млогу истиниту мисао пробуде у нама. Ако узчитате, ум ће бистрији бити а срце врелије. Само треба, — као и Сервантесов шпањолац, — да тако исто бирате књиге као и пријатеље. Немојте ни подашта да држите песништво, јер, верујте ми, да Жорж Санд право има кад каже: „La poesie est à la fois la fille et la mère de la sagesse“ (песништво је уједно и кћи и мати мудрости). Велеумови уче мудрости и најобичнијег човека.

Олга се смејала, па је мислила: „Тебе баш не научише млогоме, мој Викторе, јер као год што сада озбиљно говориш, тако исто све лакоумно радиш, сиграјући се са женскима, с осећајима, с новцем и двобојима.“ Ал' све то прећута, па рече као да би је занимало што говори:

— И Марион хвали Валтера Скота.

— Стоји да је најбољи писац повестничких романа: научењак је, песник је и сликар. Шкоти су му по заслузи дигли највећи споменик, јер му морају јако захвални бити. Сунчани зраци не улепшавају тако шкотске брегове у пролећу, као што то чини песништво Валтера Скота.

— Кажу да му је и језик милозвучан. Ви сте му сигурно у изворнику читали дела?

— На жалост, не знам енглески. Не могу да савладам ни прве тешкоће тог језика.

— Јер не имадосте стрпења.

— Огледао сам се више пута, ал' ми је читање енглеско увек јако тешко падало, а изговору не могох се никако научити. Шта сам дакле могао друго чинити, него му збогом остај на веки рећи.

— Да грдне штете! Леп, звучан и језгровит је језик то. Па није ни тако тежак као што мислите. Ја сам га бар лако научила .... А, гле, ја тек сад примећујем да смо у великом разговору мало поизмакли. Да станемо да дочекамо друштво.

Наши млади пријатељи дошли су љутећи се. Лице им је тако тужно срдито било као у ратних заробљеника. Ма да су како прости били, опет им је јако вређало сујету, што мала вила тако јако занемарује њих за љубав Виктору. Целога су пута ћутали, и на кратко су одговарали на питања мале виле, а кад стигоше у дворац, сваком је пало на памет да има нешто да посвршава журно, те тако мора одмах одлазити.

Од тог дана само је Виктор обилазио малу вилу. Сваки други дан дојахао би и врзао би се око ње.

Стари господин није се томе противио, а и Мариони је долазило, као да се тај Виктор мало променио. Сад се не хвали више каво је љубав проводио са шпањолкама и талијанкама, не узноси се више, не говори увек о себи, него о озбиљним стварима, о срцу, песништву и породичном животу.

Заиста Виктора је јако почело занимати то лепо, паметно и весело створење. Шта више било је тренутака, кад је држао, да је јако заљубљен. Ал' га за то несу никакве муке мучиле, него је млого пута о томе премишљао, и кад је великим мирним дворанама терекешког дворца пролазио, често би га раздрагала нека мисао.

Шта вреди безбрижан живот, који тек радости има а среће никако? Шта вреди самотовање, кад нема никога, коме би могао своје мисли поверити? Родитељи су му давно помрли, браће и сестара никад ни имао није, а сродници му тек завиде богатству. На што му те силне одаје, по којима сам самцит проводи време без икакве радости, и не чује другог гласа до гласовира и бат од својих ногу? Данас сутра одлетеће и младост са лепим манама и љубави достојном лакоумношћу. И онда шта ће му остати? .... Више би вредило да у те одаје млада, лепа жена живота донесе, да се на зидовима љубав одсева, и да временом по које весело детенце трчи из одаје у одају на коњу од трске.

Први пут се десило да се у Викторовом срцу породила жеља за породичним животом. Пре неколико година још се страшио од те мисли, као од каквог жалосног вечитог сужањства, ал' сад га је утешљиво обмањивала, као умерена јесења топлота, од које воће сазрева.

Лако је свикнути ту мисао када се срце мало наталожи. Онда ти долази породични живот као какво мирно пристаниште, у којем се после морске буре радо одмарамо.

Виктор је тврдо наумио да на скоро каже што му срце тишти, ал' мала вила увек је знала несташно избећи питања, која су као увод била за љубавну исповест.

То је сујетног Виктора још већма дражило. Сад је већ хтео да мала вила буде његова. Без ње није могао више сретан бити на овој земљи. Несташно нехајање олгино са свим га је до очајања довело, као да је мала вила хтела да освети све оне несретне женске, којима је неверство Викторово сузе или тугу приузроковало.

„Можда на послетку има право Марион, — мишљаше Виктор у таквим тренутцима, удаливши се од друштва, — да ова девојка нема срца. Ал' како да га нема, кад тако јако воли свога стрику, па каку пажњу указује и према најсиромашнијем болеснику у селу! Може бити да су дубљи осећаји скривени у њој, ал' за то морају у срцу јој бити."

Виктор дакле није губио наде и с Олгом се увек тако поверљиво разговарао, да је цело село о њиховој љубави говорило. Много су их пута видели где сами самцити седе под липом, или где се по путањама шетају у смеју, шапутању и у пуној срећи. Много су их пута видели где се пролазе на коњима по мирисним пољанама весело и задовољно.

Сељаци, стојећи на вратима или седећи на клупи пред кућом, често би рекли када су поред њих пројахали: „Ао, да лепа пара, да га Бог благослови!" И ако се мора истина рећи, и стари је господин мислио на то, па је са сузама у очима уздануо: „Леп пар, истина, ал' би много лепши био, да је мој Бела жив!"

И у самој су кујни већ држали да ће од Олге и Виктора бити пар људи, и Јован с куварком већ је свршено био, (како честити ислужени војник, поред све јачине своје, није могао више противстати женској лукавштини) да се и они онај исти дан венчају кад и Олга.

А баш госпођица Олга најмање је мислила на љубав и на свадбу.

Једно лепо вече, — када су ветрићи разносили мирисе од најлепшег цвећа, када је сунце са врхова даљних брегова још један поглед бацило на леп предео као опраштајући се и као да би хтело рећи: „Ох, како је тешко растати се од тебе, ма и на неколико сахата,“ када су птице цвркућући умиљато своја гнезда облетале, а са пољане се чуо глас пастирске фруле, када је све тако питомо, умиљато било, да си се морао одати сањаријама, као да је цела природа тек велика пастирска песма, — то лепо вече прегледао је Виктор с малом вилом неки леп албум о пределима на истоку.

— Ох, да лепе слике! — рече Виктор показујући на једну прилику, — како је живо на њој паомово дрвеће, као да му се гране повија по зраку од ветра, а како се лепо одмара под њом бедуинска породица, која, као страшећи се, гледа дугу пустару, којом јој још ваља проћи. Ја би на њиховом месту јако сретан био.

— Ту срећу можете лако постићи. Пут под ноге, па готов посао.

— Како лако и ладно изустисте те речи. Ви сте оштрог и бистрог ума, па опет не слутите, колико ми јада зададосте тим речима. Не могу, и не знам више сам самцит путовати.

— Да како дакле?

— У друштву женске, која би ме волела. Разумете л' ме Олга? Хоћете л' да путујемо заједно? Хоћете л' ми бити љуба?

Малу вилу затекоше те речи изненада, те тако затвори албум и поруменевши рече:

— Ал' сте чудновати данас!

— Можда сам и луд, а не само чудноват, ал' не могу шта силом кад љубав залуђује човека. Ја вас волим и једина ми је жеља, да ми љуба будете, и само ћу се о томе старати да вас усрећим. Хоћете л' на то пристати? Одговорите ми искрено!

Олга се замислила, забунила. После неколико тренутака рече осмејкујући се:

— Ви сте пријатан и љубави достојан човек, ал' не верујем, да би сте добар муж били.

— А ко за што?

— Ваш та својства немате, која су — као што се говори — од преке потребе сваком мужу.

— А која су та својства?

— Стрпење, издржање, постојанство.

— Пре него што ме осудите, опробајте ме. Захтевајте од мене све на свету што год силе људске могу извршити, и ја ћу то све вама за љубав учинити.

— Мени за љубав? Боже ме сачувај! Само сујетне и себичне женске знају љубав мушких употребити за своју сујету и славу. Кад би ја хтела огледати колико вреди ваше стрпљење, ја би за цело тако што захтевала, што би вам тек у корист ишло.

— Ваш ће ум то за цело пронаћи.

Олга је погледала Виктора, којега је лице у том тренутку од љубавне чезње тако преображено било, да је малу вилу јако дирнуло, те га не смеде одбити. Смерно му одговори дакле.

— Шта да захтевам од вас? То није тако лако. Можда ћу вам моћи сутра у јутру рећи.

— Ја сам озбиљно рекао што ми је на срцу било, сада је судба моја у вашим рукама.

Мала се вила смешила ободравајући га надом, која јој се на лицу сијала.

(Продужиће се.)

Дивови

и како Срби приповиједају, да је Река (предијел у Метохији) постала, и ријеке неке име стекле.

(Продужење)

Удор је био врло непокоран и врло силовит, те не слушаше своје жене, нити могаше помишљати на невољу од тешке холости. Он је од једа тако силно духао и стењао од муке, што се не може осветити никоме, да му дивови нису смјели проћи с главе јер би их био одпирнуо Бог зна куд. Река му говораше, да се покаје, пак да се подобри дивовима, а они ће се молити и Земљи и Сунцу и Мјесецу; пак ће се смиловати, и укинуће им те муке. Тако га она свјетоваше но све јој бадава бијаше, и узалуд просипаше ријечи, кад је Удору само освета била на срцу и у глави, Он је непрестано корио Реку због њених суза, што не могаше учинити неко чудо од дивова, да покаје своју кћер, што му још онаку нејачку убише крвници пак онда нека страда, бар би знао зашто би патио, а овако му зло-твори стоје пред њим, и ако хоће могу му се подсмијавати у очи, а оним не може ништа учинити по намјери, јер су се наоружали оном водурином.

Удор би још и више псовао и гријешио, да им се не јави Земља и не проговори овако: „Мучи, јадан, не срамети се више и не уваљуј се у грђу невољу! Јер ћу те прегугати и скрушити, као што дијете скруши каменицом лешник а могу, кукавицо, дати, само ако хоћу, толико снаге дивовима, да вас овуд вуку за кљунове и да се сиграју с вама као с врабчићима. Још ако хоћу могу вас дивови зауздати и појахати, пак на вама путовати преко толике дуге земље на свој завичај. За сад се ти ту још свађај и свети, а Река нека се закуне, као што јој рекоше дивови, наша дјеца, пак ћемо њу ослободити и пустити, нека их носи тамо одкуд их и донесе овамо.“

На те се ријечи заклела Река, како им је заказано било, пак с мјеста изађе из земље, и обасја је сунце, те оснажи најприје своје пиле и нахрани га и напоји водом од својих очију, пак онда нахрани и свога мужа и себе, пак зовну дивове да их одбаци дома. Дивови понијеше своју мјешину с оном чудотворном водом и уђоше у кљун, као у какву велику зграду и посједаше лијепо, а Река се одмах диже и одлети чак под небо, пак се онда само спусти с њима на оно исто мјесто, гђе их је онда зграбила и понијела, да им се освети. Они се брже боље умише и напише оне воде, а Река се диже опет навише, молећи их, да се заузму за њеног једноумна мужа код њиних родитеља, да га опросте оног јада. На то јој они привикаше: нека се и он покори јачима, и нека не буде онако злоћуд, пак ће му се подобрити њихови родитељи и опростиће му, јер му нико не жели зла, већ га је сам навукао на себе, те сад пати страшно. „И горе ће још патити“, загрми Земља из далека, „за своје јогунасто неваљалство. Нека га сад, нека размишља и премишља, а има кад и сам себи још судити. Одсуђеника научи вријеме памети, јер је то најдушевнији и највјернији свјетник. Река се сад чуди, шта ја то сад говорим, кад сам ја и њих одхранила и хранимих и сад као и вас двојицу, и све што је под небом. Но ваља јој знати, да сте ви мени по храни једнаци, ако и нисам све родила као Вранка, а Река воли свога Удора, него сав свијет, пак је своме од свога кривица свака мала, а зна се, да се сила којечега ружнога заклони за љубав и за милост.

Тако свршише дивови свој рачун с Реком, и то их је добро обавијестило и научило памети, јер су сад осјетили, како је, кад се силнији озловиједи на слабијега. А они су досад били најсилнији пак нису били најмилостивији, као што би ваљало, и што би их опоштило пред млађим и слабијим.

Почем су сами остали дивови, онда они сами једногласице назваше овај комад земље Река, за спомен, како су од оне силне Реке страдали некад и напатили се самртна страха, и тако то име остаде, и ево се и сад тако позива овај крај од Ђаковице амо к нама.“

Та су се два дива, цар Тројан и краљ Вранко, врло миловала и иђаше један другом као у своју кућу. Да буде један другом још милији ожени се Тројан сестром Вранковом, која није била онако црна као Вранко, јер је одрасла под управом Мјесечевом у засијенцу далеко од свога родитеља Сунца, те је није онако опалило као брата јој Вранка, који је опет узео, као утакмице, сестру Тројанову.

Од тога се доба нису већ више ни растајали ти дивови, што бијаше један другом зет и шура, и живјели су час у Тројанову двору, а час у Вранкову, и сваки је родио са својом женом више од стотине дјеце, пак им се и дјеца женише и удаваше међ собом као узајмице, те се народи читаво чудо дивова у њихову дугу вијеку, јер тада нису умирали тако по малу вијеку људи, као сад, већ су живјели по хиљаду година, а дивовима, онако силним и горостасним, не бијаше годинама ни рачуна. Али је то баш по њих највеће зло и било, и то их је бацило у несрећу и у пропаст, те су пропали, и сјеме им се затрло.

Они су једном ходали, по источним ширинама тамо, и шетајући се наишли су на велике планине, да су помишљали, да им врхови подупиру небеса. Туда су живјели много мањи људи од тијех дивова и познавали су Бога истинога и вјеровали га и молили му се свесрдно. Од овях се дивова нису нимало плашили ни бојали они мали људи, већ су им јуначки гледали у очи, и разговаралисуе се с њима, као и међу собом. Томе су се чудили силни дивови, и питали су их, како се они не плаше од њих? Они су им слободно у очи одговорили, да их се нимало не плаше, јер је и њих Бог створио као све на небу и на земљи, пак се они уздају у истинога Бога, и не боје се никога до њега самога, свога створитеља.

То је дивовима било зазорно, пак су помишљали, да Бог није праведан, кад је створио и мале људе као и њих, пак оне мале тако ослободио, да се не стиде ни цара Тројана ни краља Вранка, ни осталих толиких силних дивова, већ их гледе, као да су дивови као и они. Дивови су мислили и премишљавали ту по њином умљу неприлику, а погледали су често на високе планине, што су им врхови били у облаку и више облака, а особито су ноћи запазили да је тамо по висинама видно, и да сунце сја тамо по оним врховима, а доље је на земљи одавно била помрчина, пак им се то увртјело у главу, да оданде почиње небо, и да се може доћи до Бога, а кад тамо дођу, да савладају Бога свога створитеља, пак да они буду тако свесилни и свемогући као Бог.

Но то су они тајили међу собом, и договорили се насамо, да их нико не чује од њихових млађих. Али су бадава крили ту тајну од Бога, који свакоме зна мисли и жељу, и шта смјера. Бог је то све знао, шта ти злосретници кане да учине, пак је заказао Земљи и Сунцу и Мјесецу, нека им кажу, да се прођу такове опачине што ће им доћи главе.

И Земља и Сунце и Мјесец договорише се, да им Земља понајприје каже, да се покају, и да се моле Богу, да им Господ опрости, што су тако залудјели; и да се покају од свег срца, пак ако не послушају, онда ће питати Господа шта ће радити. То је учинила Земља и они се зачудише, одкуд та стара мајка знаде за њихову највећу тајну, и као кривци почеше извртати ријечима и лагати, да они нису никад ни помишљали, да устану на Бога. Земља је знала, да јој лажу, пак им за то и рече: „За велико ми је чудо, дјецо, да ви заборављате, да се од нас, ваших родитеља по Божјој вољи, не може сакрити ништа на свијету, јер ја све чујем, а Сунце и Мјесец све виде, и ваша мисао виче мени из ваше главе и с вашег срца. Ја хоћу, а хоће и Сунце и Мјесец, да се ви покајете сад свесрдно, и да се молите Богу, створитељу нашем, да вам опрости те љуте грехоте. Ви сте залудјели, и не знате ни сами, шта сте наумили и на кога пошли наопако по се! Злосретне кукавице! Зар не знате, да вас ја сад могу, док само помислим, прогутати и бацити вас у моју нутарњу бездану, што јој до воље Божје нема краја, гђе се куха драго камење, и злато и сребро. Видите ли оне висине, што су надмашиле и облаке, то су мали пиљци, према мојој пространој огњеној нутарњости. Бог је милостив, али и он прашта само безсилну, и ко се каје искрено за своје грехе. Кад брже заборависте Удора и Реку? Оно су мало другачија створења од вас, пак су нама као мала пачад, и у власти су нам свагђе и свакад кад обрну у неправду. Знати вам ваља, ако нисте знали, да само Бог богује, и да је Бог све, јер је све створио, штогођ очима гледате, а хиљада хиљада пути има више његових створова, што их ни ја не могу догледати, а ни Сунце ни Мјесец; а ви данас умујете да се по овим пиљцима пењете, и да дођете до неба, пак да Бога надјачате! Већега безумља нема већ у људској глави. Слушајте моје ријечи, оне су вам једино спасење, и ако ме послушате, пак се искрено покајете и свесрдно се помолите Творцу небесноме, бићете помиловани и бићете приступачни код њега, те ћете још дуго поживјети. Ако мене не послушате, те с тога пострадате, и пропаднете сасвим, помислите на самртном часу, да сте ви себи узрочили свуколику несрећу. Ја знам шта и сад мислите, и чудим се да ми не вјерујете, и да ме не ћете да послушате. Слабо је поуздање, па што ви смерате, а двоумите и сами, е мислите, може бити и сувјерица. Више вас не ћу учити, доста сам вам казала, да се знаде и шта помислите.“

Бранко се насмија, пак рече Земљи: „Цар ти је Тројан син, и њему можеш говорити, шта хоћеш, и заповједати му по вољи, али мени ниси ништа, и ја те не морам слушати.“

(Продужиће се).

ПОДЛИСТАК.

Српско народно позориште.

Седница управљајућег одбора 13. фебруара.

Умољава се подначелник друштва Јован Ђорђевић да по рещењу главне скупщтине зготови молбеницу на угарски и хрватски сабор ради одобрења субвенције из државног фонда и за српско народно позориште.

Одређују се чланови, који ће се договарати с адвокатом Ђорђем Кондорошијом, који се изјаснио, да је готов у својој новој кући зграду за позориште подићи.

На молбу 63. сомбораца суспендује се под 19. септембром п. г. донесено решење у погледу отпуштања позоришних чланова Димитрија Коларовића и Љубице Коларовићеве до првог најмањег ексцеса Димитрија Коларовића.

Седница управљајућег одбора 7. априла.

Темишварска и загребачка генерал-команда, хрватско-славонско и кр. угарско наместничко веће допуштају да може дружина српског народног позоришта претставе давати за ѓодину дана у подручним им областима.

Узима се на знање молба члана позоришне дружине Димитрија Коларовића.

Ц. и кр. привилегисано дунавско паробродско друштво даје бесплатан подвоз на пароброду позорищтном агенту Светозару Крестићу од Баје до Земуна.

Др. Светозар Милетић, посланик на угарском сабору, чини управљајући одбор пажљивим на то, да ће међу одборима саборским у Пещти бити и тај одбор, који ће се о разним земаљским потребама саветовати, па с тога да се и управљајући одбор обрати на сабор угарски ради саразмерне земаљске помоћи у корист српског народног позоришта, да би тако иста ствар предметом одборских саветовања могла постати.

Упустиће се у погодбу са друштвом српских дилетаната у Ст. Бечеју ради прекупа њихове гардеробе чим дружина српског народног позоришта у Нови Сад дође.

Јован Ђорђевић о глумцу Ђорђу Пелешу, који је у Сентомашу болестан остао.

Јован Ђорђевић јавља да глумац Коста Бранковић не ће да се врати у дружину.

Прима се предлог Јована Ђорђевића да се милост, која је глумцу Коларовићу дана, и на глумца Видаковића простре.

Игњат Деметровић, трговац из Суботице, шаље обвезницу од 200 фор. на фонд српског народног позоришта, 6 фр. као погодишњи интерес на њу, и различитих ствари за гардеробу у вредности од 59 фор. 65 нов а вр.

Седница управљајућег одбора 3. маја.

На допис Јована Ђорђевића решава се: 1, да се позоришна дружина из Вуковара у Нови Сад врати; 2., да секретар записнике из свију седница, и одборских и оба одсека, српским листовима у изводу доставља; и 3., да се главна скупштина друштва за српско народно позориште са главном скупштином „Матице Србске“ у једно време држи.

Читан је записник бајског позорищног одбора о свађи и боју између глумца Коларовића, Рашића и Шкорића за време бављења позоришне дружине у Баји, и истрага, коју је Јован Ђорђевић о томе водио, као и искази: Коларовића, Рашића и Шкорића. — На основу ове истраге и исказа од споменута три глумца закључено: да се Коларовић и Рашић, као главни и једнаки кривци из позорищне дружине отпусте; а Шкорић, који је у толико скривио, што се у бој упустио да Рашићу помаже, да за казнтигу губи за три месеца трећину своје плате.

Повереник позоришни у Сентомашу Новак Голубски о глумцу Ђорђу Пелешу.

Ц. и кр. финансиска окружна управа у Новоме Саду потражује од Јована Ђорђевића неке пристојбине за огласе у „Србском Дневнику“.

Гласник.

Шта је ново у Новоме Саду?

„Збогом грожђе, збогом виногради!“

Свака већа варош има нешто чим се поноси. У Паризу те н. пр. одмах воде да видиш „place de la Concorde,“ у Лондону ти показују „Regent-street,“ у Млеткама те доведу на марков трг, у Напуљу у толедску улицу, у Берлину „Unter den Linden,“ у Мадриду у „Puerta del sol,“ у Пешти на ланчани мост, а у Београду ти показују — џамије са витим мунарима.

А да л' има „Париз српски,“ или да још цифрастије рекнемо „Атина српска“ — Нови Сад — тако место, којим би се могао подичити?

Има га, те још како!

Новосађанин се поноси својом — „променадом.“ Ту ће довести сваког странца, па ће му прво и прво хвалити добру каву посластичара Петермајера, после ће му говорити како је добро свирала банда александрове пешачке регименте, за којом је при поласку не једна суза у лађан Дунав канула, а на послетку ће му показивати развалине зидина старе куле у Врбаку, откуд се Марко Краљевић дизао да Дунав преброди на шарцу „коњу великоме,“ и ударао сам самцит на Варадин град, да ослободи другове своје који су допали мађарског ропства, „љутог ропства Вуче ђенерала.“ Марко је ослободио другове своје, ал' камо га сад да и нас ослободи од верига у које нас сапе нови, млого опаснији непријатељ — гуслар мађарски Ремењија. У свом другом, и, на жалост, последњем концерту 10. маја опет је очарао срца свију лепом свирком својом. Та савршена техника, која не зна шта је тешко, та сигурност, којом гудило превлачи преко жица, па из њих мами гласе да им се дивити мораш, то лепо песничко схватање сваког комада, којег свира, ти, сад меки, сад опет силни звукови, који ти час срце раздрагавају а час душу потресају: подигли су му спомен у срцима свију, који су га слушали. Он слободно може о себи рећи: дођох — победих!

— Кад би војску од таких гуслара имали, онда би и Пруси и Талијанци онако играли како што би им ми свирали! — рече ми мој комшија у концерту.

— А за што не и Турци?

Е, знате, Турци су наше најближе комшије, а с комшијама ваља увек у пријатељству и љубави живети. Особито сад, како су граничари наши одиграли куд им се свирало, то би коне могле лако доиграти, кад би ми почели гудкти. За то ће најбоље бити да ми с њима у дослуку будемо дондеже јесм!

— А источно питање?

— Ох крајнио, крвава хаљино,
Крвав био, ко те завргао!“

— А царство душаново?

— Маните ме се, молим вас, времена су озбиљна, тешка. Сад није време да се прави галама! Сада тек о Богу ваља мислити!

Рухе ист дес биргерс ерсте пфлихт!
„Збогом грожђе збогом виногради!“

Смесице

(Како се плаћају романи у Француској.) „Les travailleurs de la mer“ (Радeници у мору) зове се најновији роман Виктора Хига. Новинари париски отимали су се да га добију за своје листове, особито пак двојица њих: Вилмесан и Мило. Вилмесан понуди да плати више, него колико су икад које новине платиле ком списатељу, наиме 1000. франака за оно што би у једном подлистку изашло, за цео дакле роман од прилике 80.000. франака. Чим је то дознао Мило а он понуди 100,000. франака. На то понуди Вилмесан 130,000, а Мило телеграфише писцу да ће дати 150,000. Вилмесан још не хтеде уступити са мегдана, већ отиде сам на острво Џерси да се с Хигом погађа. Али док је он у Сен Молу чекао на лепо време да се може превести преко канала, оде по жици понуда од Мила, којом обећава да ће 30,000 франака дати више него што ће Вилмесан обрећи; шта више, предлагао је Виктору Хигу да му јемчи 200.000 франака за прештампање романа у новинама и 300,000. за то што ће се у књизи печатати, свега дакле по милиона франака. На ову сјајну понуду одговори Виктор Хиго, да не може допустити да му се тај роман прекида и комада по новинама, него хоће да га изда у књизи; али примети уједно, да пише неки други роман, који ће можда добар бити да се у комадима изда у новинама.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ИСТОРИЈА ФИЛОЗОФИЈЕ. По Швеглеру израдио **Димитрије Матић**. Први део. Прегледала и одобрила школска комисија. У Београду у државној штампарији. 1865. На 8-ни. 4. л. 221. стр. Стоји 60 н. а. вр.

ГОСПОДИНУ П. НИНКОВИЋУ. У Биограду 3 маја 1865. **Ђ. Даничић**. Прештампано из „Видова дана“ 1865. бр. 50—52. У Биограду у државној штампарији 1865. На 8-ни. 18 стр.

ЖИВОТ СВЕТОГ ОЦА НИКОЛЕ, архіепископа мирликійског. Из „Житія Святих“. Превео у Карановцу у затвору 1865 године **Маринко Радовановић**. У Београду у штампаріи Николе Стефановића 1866. На 16—ни. 37 стр. Стоји?

ПОЗОРИШТНА ДЕЛА Световара Стояндиновића. Књига I. Какова майка, онакова и ћерка. Шаљива игра у 4 акта. Нови Сад, епископска печатња 1865. На 16-ни. 112 стр. Стоји 50 нов. а. вр.

ЛАЛА. Народни календар за просту годину 1866. коя има 365 дана. I. година. Нови Сад, печатня Игнята Фукса. 1865. На 16-ни. 28 стр. Стоји 30 н. а. вр.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ускоци. Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока.“ (Продужење).—Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење.) — Дивови, од Јоксима Новића Оточанина. (Продужење.) — Подлистак: Српско народно позориште. — Гласник. (Шта је ново у Новоме Саду). — Смесице. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. **Уређује: А. Хаџић.**

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 24. У НОВОМЕ САДУ 31. МАЈА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције.

Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока.“

(Продужење.)

У Сењу има три врсте Ускока које у Грацу на двору разликују именима: стипендијарци, казалини и бећари (Aventurers). Казалини су они, који су се родили у Сењу и имају ту своју кућу која прелази од оца на сина; они се још зову и читадини, грађани. Има их сад на броју стотина. Има их две стотине оних који се зову стипендијарци, али се само тек каже да су плаћени а у самој ствари не плаћа им се никад ништа. Подељени су у четири чете по педесет људи, а сваку чету води војвода. Тако имају свега четири војводе. Осим ових имају Ускоци и других четовођа а ово име носи и сваки онај који опреми неку барку те њоме гусари. Кад пођу у плен придруже им се бећари — обично људи из Турске, или прогнаници из Далмације и Пулије, а они не станују стално у Сењу. Бећари слушају онога старешину на чијој барци пођу пленити. Обичне ускочке барке начињене су за 30 људи; понекад их саграде и за више као н пр. ове године што начинише у Реци барке за 50 људи. Сваке године излазе по неколико пута сви у скупу, најобичније два пута у години: о Божићу и о Ускрсу. Том се приликом Ускоци што станују на земљи винодолској здруже с онима из Сења. У граду не остане друга обрана него старци, жене и деца: Војводе, имућни људи, па и саме удовице, свештеници и калуђери, помажу како ко може да се барке и људи опреме, а после опет имају удела у плени. Сасвим је известно да Ускоци у последњим излетима нису имали никад више од 15—20 барака. Тако највише да има Ускока 600—700; а наравно да ће их бити и до 2000 кад се узму у рачун деца, жене и старци. Умножавају се тиме, што им из Турске једнако придолазе Карампотени и зацело би их сваки дан све више и више бивало, кад се не би пречило гусарење њихово. Има већ 80 година како је у Лици повећи број Ускока и како почеше да четују на Турке под старим кнезом Пером Крусићем. Изазваше Турке да ударе на Лику и Крбаву, те млади Крусић изгуби Клису. Било би тако и са Сењом и Винодолом и Реком да република млетачка није пречила ускочко четовање. А и онако је рат који Турци у 1592 због Ускока одпочеше трајао 14 година. Од 1540 Ускоци не ударише на Турке на међи сењске земље, где Турци имадоше стражу своју, него против свакога права божјега и људскога све преко млетачке области и на млетачкој међи, где ни с које стране није било да се граница чува. Сама Лика некада је добро насељена била, али је Турци раселише.

Да се види да Ускоци нису редовни и уредни војници, треба им погледати само на оружје. Не носе ни шлема ни оклопа нити се служе копљем, већ само нађаком и веома маленом и лаганом пушком (Arquebuse à rouet fort petite et bien legère) таман како треба људма лаких ногу. Неки још носе и као неки штилет („ножи из потаје.“ Пр.)

Ускоци нису Лутерани, него су у Сењу све цркве католичке. С Лутеранима немају ништа што се тиче вероисповести, али краду. Управо Ускоци нису бољи хришћани од Цигана, а Цигани су скитнице скупљене са свију страна света, живе од крађе, немају ни куће ни кућишта. Жене им проричу шта ће бити. У Грчкој и Далмацији зову Циганима све хришћане из Мисира. Него су Цигани управо људи из различних земаља који живе од своје подлости и говоре језик који су они сами сковали и направили по договору између себе, да би се пред другима претварати могли као неки тајанствени људи, а овамо само харају свет. Ускоци су још грђи од Цигана, јер убијају, а Цигани не ће то.

Кад речки капетан не могаше у Млецима ништа израдити, министри се грачки потужише цару. Цар науми да пошље у Сењ барона Траутмансдорфа с новцима да злу помогне. Али ерцхерцег не даде, него рече да је боље да он пошље у Сењ свога човека, који боље познаје земљу и Ускоке. На опет на послетку од свега не би ништа. Само што по одлуци у цареву савету уговорише с Млечићима да се обе стране уздржавају од непријатељства. Млечићи заповедише својима да добро пазе, али да ништа не одпочињу. Таква се заповест издаде и од стране ерцхерцегове његовим људма. Он још посла опет два комисара. А управо што их је било двојица, не могаше се ништа израдити, јер се не слагаше у мислима.

За све то време Ускоци четоваше по мору, па од мањих предузећа прелажаше све на већа. Удараше на острво Паг, Раб и Вељу, односише у више пута вино и стоку. Код Задра старога опленише марсилану једну, у затону морлачкоме грип један и фрегату натоварену купљом и новцем и узеше јој све до самих весала и крме. Вредно је да се спомене како једном, кад их галера једна погони и дотера у саму сењеку пристаницу где се искрцаше, не хтедоше ући у Сењ оном капијом од стране мора, него обиђоше, па капијом од сухе стране, а пошто се галера уклони, онда на тенани извукоше у град плен из барака својих. При толиком четовању имадоше срећу да их страже млетачке само два пута припазише и нагонише да оставе плен и барке, па да се спасу у планине. Било је то у неколико и с тога, што се ђенерал Канале разболео, који је мало иза тога и умрьо (1612).

Комисари се ерцхерцегови позадуго задржаше у Рецци, истражујући колика је штета учињена поданицима ерцхерцеговим у Истрији од стране Млечића и изнађоше да износи до 200,000 талира. Иза тога сметнуше капетана сењског, што је нереду кров прсте гледао, забране Ускоцима да тумаре по мору, пишу капетану речкоме у Млетке како су се Ускоци свечано заверили, да не ће више гусарити по мору, да је капетан већ кажњен и да се у Сењу ствари тако уређују, како Ускоци не ће никада више зло чинити. Позније се дознало, да је капетан изгубио капетанство за то, што је и сам желео тако, и што је добио био друго место. Млечићи дадоше налог Филипу Паскалигу, који оде у Далмацију као ђенерал проведитор, да олакша мало свезу између земаља у колико то заслужи попуштање од стране аустријске. Капетан речки иза тога остави Млетке и у Реци каже комисарима како су му на опроштају у сенату млетачкоме рекли, да су ради да се лепо живе са суседима, да ће од своје стране свако пријатељство показати, само ако ерцхерцег поништи Ускоке, и да ће најпосле сенат и у овој прилици затворити очи према тегобама као што је и до сада то толико пута чинио. Него одмах иза тога Паскалиг писа из Далмације комисарима, каква су и колика су зла Ускоци опет починили, и позва их, да рад части своје поправе зло. Комисари одписаше, да им је жао, да ће се кроз четири дана вратити у Сењ, да казне кривце и да врате плен, и позову још да им дођу они, којих се тиче, да се ствар боље извиди. Али први комисар барон Ауспергер врати се из Реке на двор у Грац и не завиривши у Сењ, јер је већ био свршио свој посао да извиди колику су штету начинили Млечићи. На место њега буде послан у Сењ Данило Гало, те овај дође с Чеслином и пратњом од 150 војника. Али пре него ће ови гости ући уњ, Ђуро Даничић и Вићентије Крамановић оставише га са својих 40 друга. Комисари прогласише да Пољани, Далматинци и остали странци, који су се у Сењу настанили, ваља да га кроз осам дана оставе са свима својима. За капетана поставише Николу Франгепана кнеза од Тршца, кога Ускоци прозваше „Никлуш тршачки“ царев пехарник. Обично капетани сењски гледаше да стеку блага у Сењу, па не бејаше ни мало повода да се породи каква особита лепа нада кад дође нов капетан. Али се опет надаше добру од младога властелина, који је држао и Нови а овај је град близу Сења. Још је имао и право на некаку шуму тамо. Он кад дође за капетана, скупи све Ускоке на збор па им отворено каза како он мисли да управља, рече да им не ће ни по што пустити да четују и да тумаре по мору, да ће им уредно плаћати, а кад им плата изостане, нека се држе њега. Иза тога иселише се из Сења 100 бећарских фамилија и настанише се на приморју од Селцета и Црквенице између Букара и Новога. Франгепановић и Гало (Чеслин је одпутовао био) скупе све Ускоке стипендијарце па под лупњавом добоша прогласише цареву заповест, да се нико не усуди више пленити ни хришћане ни Турке. Ускоци почеше да вичу и да се противе. Повикаше на глас, да то тако не може да буде, не могу они од оно мало плате живети, него или нека им је повећају или нек им оставе слободу да четују на Турке. Кад се вика мало поутиша, онда капетан рече да ће им плата бити већа него што треба да добро живети могу, само нека се не опијају и нека је не расипају; коме није по вољи, капије су ено отворене. Али тек на то ће збор почети да галами и да што грђе виче, стадоше се тужити како им се толика плата дугује па и од онога што им се даје одкида им се; наводише како им се и у години 1606 таква иста заповест издала, тако исто свечано обећало, те још и заклетвом утврдило, да ће им се плата уредно давати, па нигде ништа. Вика је била тако велика да већ ништа друго не остајаше него сабор распустити само да не дође што горе. Иза тога Ускоци се као мало умирише, особито што их војводе њихове на то световаше, а највише се том приликом мирећи ражљућене Ускоке показао Ђуро Даничић, који се баш ту скоро и вратио у Сењ с друговима својим, пошто је најпре опроштаја добио. Гало одмах отпутује разгласивши најпре да ће доћи други комисари да ствар још боље уреде, а не би ни речи око тога да се казне кривци и да се поврати плен, ма да се све то Паскалигу обећало. Тако од свега опет не би ништа, и само што су комисари држали каније градске три дана затворене да би ухватили Андрију Ферлетића, гласовитог вођа ускочкога и великог злочинца. А и то се тако вршило, да је јасно било како је исти Андрија за своје спасење имао највише да захвали онима, који заповедише да се ухвати.

(Продужиће се.)

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

VII.

Мала вила опет казује да нема срца.

Угасише лампу ма да ни једно од њих не беше санано.

— Не могу да заспим, Марион!

— Ни ја.

— Хајд' да се разговарамо.

— Шта мислите? По ноћи је давно превалило.

Штета би и била проводити време у празном разговору. Ти тренутци несу ни били за разговор него за промишљање. Обоје њих превртале су се немирно у постељи, као да не леже на меком перју већ на живој жеравици. Мала је вила шта више све употребила само да заспи: затворала је очи, главом је полако махала и у меке душеке скривала је главу.

Ал' и сан је ћудљив: не долази кад се зове, него кад му је воља. Млого пута прелеће преко душека од лабудског перја, а спушта се на очи онима, којима је узглавље ладан, тврд камен.

Мала вила морала се мислити ако и није хтела. А кад се већ мора мислити да о коме ће већ о Виктору? Тај је човек њу у велику забуну довео и сад не зна, да л' је то све шала или збиља? Стоји, да јој је руку заискао и да му сутра на то одговорити ваља; стоји и то, да је леп, паметан и љубави достојан млад човек, којег би — ако је доиста задатак девојака да се удају — ма ко радо примио за сапутника у животу: ал' и то стоји: да није ни мало постојан и да му наклоност долази и одлази као тица селица. А још више стоји да за њ тек мари, а Марион ето казује, да је љубав са свим неко друго чаробно осећање, што те тако преобрази, да те срце боли, да чезне, да се радује и нада, и да су ти у том осећању и болови слађи од млогих других радости у животу.

Мала је вила доиста дуго ломила главу, шта да ради, шта да захтева од Виктора и како да га огледа да л' ће имати стрпења? На једанпут, као да јој је нешто згодно на памет пало, повиче и нехотице:

— Нашла сам!

— Проговористе ли што, Олга? — запита Марион тргнувши се из дремежа, у којем су јој бајне слике на очи излазиле.

— Ништа, Марион! А зар ви још не спавате? Лаку ноћ!

Честита госпођица не би могла ни за по света заспати. Снивала је слатке санове, који ће се данас, сутра да испуне. Пред очима јој је лебдела бела кућица, налик на ону, која у даљној Швајцарској лежи под планинама у сред густог луга, где је све тако тихо, да само глас звона, лајање паса и весело звиждање казује да и ту има живота. Пред њом је лебдела та бела кућица, на коју је Марион чезњом помишљала, од када јој је младост одлетела, па с њоме и смелији снови и слатке наде ђенералске части. Ал' та кућица није сад тако далеко била; једва да је на неколико стотина корачаја одавде, а могла би јој видети и од кише потавнели смеран кров да кроз свој прозор погледи.

Таким пријатним мислима и осећајима очекивала је јутро, од којег се мала вила тако јако плашила.

То ће јутро сасвим друкчије да буде, него што су друга јутра.

То ће јутро господин жупник са свим заборавити да руже својом руком залије и једва ће чекати да јутарњу молитву што пре одмрмља па да кући дође, да — ма да је света недеља још далеко — најсвечаније руво обуче, и да озбиљним, бојазљивим, али за то ипак сретним лицем дође господину Жигмунду Сентелекији, па да му открије слатку тајну сретних срдаца.

То би јутро мала вила опет, — да је до ње стојало, — избрисала да га нема, и ма да су јој удварачи па и мало и велико у сентелечком дворцу Бог зна каку чаробну снагу приписивали, опет за то није могла до тога дотерати да једно јутро збрише из течаја времена.

Рано у јутру похита у врт, да у свежем зраку нађе што јој је несан покварио. Ходајући путањом примети да је неко већ под липом.

То беше Виктор, којем је лице осветљавала мисао:

„Малу је вилу сигурно срце тако рано пробудило!“

Сигурно је и Виктор провео ноћ хрђаво. Бар тако се могло мислити по блеђаном му лицу, сановним очима и узбуђености. Ал' поред свију тих незгода и беда дало му је снаге, живости, што се надао победи, те лаким скоком потрча на сусрет малој вили, која је силно желела (да се само могло) натраг се врнути.

— Добро кажу, — рече Виктор весело — ко рано устаје, никад се не каје, златан му дан настаје! Овај састанак више вреди него ма какво злато на свету, особито — данас у јутру. По свој прилици да несте заборавили?

— Несам! Ал' пре свега допустите ми да вас нешто запитам. Да л' сте ви уверени да ме доиста волете? Да се како не варате?

— Како можете тако што питати?

— Ви сте се већ млого пута заљубљивали?

— Све је то тек песнички занос био.

— Може бити! Ја се баш јако не разумевам у пословима, који се тичу срца, и да искрено исповедим, мало вере држим у њима. Ал' вас су преда мном бедили, да сте срце своје поклањали и лакоумним женскињама.

Виктор се смешио.

— Верујте ми, — рече после малог ћутања — ја сам им само за то тражио друштва, што ми је воља била да им проучавам чудновате карактере.

— Ал' ако би неко — продужи Олга — у тој вери био, (а то неко несам никако ја,) да лако може свој карактер изгубити, ко на тај начин проучава карактере других? Но, но, не мрштите се! Та ја се знам и шалити, па ми се мора детињастом несташлуку штошта и опростити. Ал' да вас сасвим умирим, прелазим на саму ствар. Ви ме запросисте и ја ћу вам пружити руку, ако доиста покажете да је у вама тројство од врлина брачног живота: стрпење издржање и постојанство.

— Како ћу то посведочити?

— Са свим на просто. Енглеским језиком.

— Не разумем.

— Ако узимате стрпења и издржања да научите тај језик, што сада за немогуће држите, како за њ не марите много и о њему криво мислите. — Збиља, колико сте времена требали на друге језике?

— Четири-пет месеци а и цо године. Талијански сам најбрже научио, што сам га најрадије имао. То је рођена кћи језику над језицима — латинском; француски и шпански језик тек су му пасторчад.

— За које би време могли научити енглески језик, ако га марљиво узучите.

— За по године.

— Нека буде. Сад ћемо се дакле растати да се тек после по године састанемо. Ако ми тада на лепом, чистом енглеском језику руку заиштете, и ако се узможете са мном о свачему разговарати, увериће те ме, што још засад никако не могу да верујем, прво: да ме доиста волете, кад ми за по године не могосте заборавити на мене; а друго: да имате и стрпења и издржања. Држим да је по године времена и енглески језик доста за вас да покажете да ли ваљате што?

— Ако останем јунак на мегдану?

— Предаћу се и бићу ваша.

Виктор је пољубио руку мале виле, која му је несташним, бајним осмејом претила што се усудио тако дрзак бити.

— А зар вас све дотле не ћу моћи видети?

— Никако.

— Па не ћу вам зар смети ни писати?

— Само на енглеском језику и то тек тако писмо које ће из ваше главе и пера потећи. И по томе можете видети како сам добра. Ето старам се за случај ако за дуго по̂ године изгубите љубав, да бар добијете благо, које ће све до смрти ваше бити: знање енглеског језика.

Виктора је очарала та необична мисао, и једва је чекао да оде у престолницу па да нађе каквог џентлмена, коме се није јако допадао магловити зрак лабудског острва, те је дошао на суву земљу да овде тражи себи бољу постојбину. Бојао се, истина, мало енглеског језика, којега језгру бодљикаста спољашна љуска скрива као она на дивијем кестену; али му је пред очима лебдела као нека на небу написана Константинова застава, која је казивала на све стране, да ће само под њоме моћи победити. (Већ из тога се види како га је била љубав занела.)

Док су се у врту таке чудновате ствари збивале, дотле је Марион с прозора пазила, кад ће већ једном добри господин жупник да стигне у двориште. Дуго је изостао, а за то се време могло чути како срце у честите госпођице гласно куца; али за то опет дође једва чекани, особито брижљиво обријаним глатким образом, свечаним изражајем на лицу и у црном лепом капуту, а на глави му се блистао бољи шешир, на рукама је имао беле рукавице од јеленске коже, у једној руци држећи неколико ружа, а у другој жути штап од трске, којег је увек морао уза се имати.

Старог господина јако је изненада застало, што му је тако свечано па још у јутру дошао у походе господин жупник, а још се више чудио дугој уводној му беседи, коју није знао баш без забуне да искаже, ма да се за њу подуже приправљао. Напоменуо је како су га старији другови по чину опомињали да се жени; како је то желело и подручно му стадо, па и сам стари господин колико му је пута у доброј намери имао милост рећи: да човек тек у полак живи без жене. Добро је све то знао и у свом дугом, самотном живовању млого је пута осећао како је то тужно кад мора човек сам самцит да проводи дане. Ал' да ли је могао друкчије чинити, кад је промисао све досад тако хтела, да у свом усамљеном животу не позна никог, с ким би могао слободно поделити радости и терете овога живота? Дуго чекање наградило се на послетку. Земљу обећану дуго је тражио узалуд, ал' је на послетку опет нађе. Живот му обећава сада нове радости, јер је имао прилике упознати се са честитом, изображеном, виспреног духа женском, која га је (не може ни сам да докучи откуд га постиже та срећа?) већ и досад усрећавала наклоношћу својом, а која ће по свој прилици знати остатак живота му омилити.

Стари је господин држао за дужност своју, — како није чуо спомињати никако име, — да запита, које та честита, изображена и виспреног духа женска?

Смерни проповедник слова божијег, оборивши очи на патос, рече шапћући!

— Госпођица Марион!

(Ето те велике тајне, о којој су досад врапци свако вече цвркутали у дренику!)

Стари господин — чувши ту озбиљну намеру, — смешио се од радости; сретан пар смешио се тако исто; Олга и Виктор, а и сва се чељад смешила, кад је та тако брижљиво чувана, а од сваког знана тајна, на послетку на видело изашла.

Свечан је прстен још онај дан био, и господин Жигмунд одмах им је поклонио таблу од шаха, то чаробно средство, уз које им се развијала сретна љубав, која је нашег пријатеља Виктора (нека буде онако мимогред речено) опомињала на топлину касног лета и на светлост сунца које залази.

Сви су се разговарали весело, само је Виктор тужно рекао:

— Јако ми је жао што не ћу моћи учествовати у тој сретној свадби.

— За што?

— Морам отићи одавде на једно по године у неком важном послу, који се моје породице тиче. За то ће време сигурно проћи сватови.

Господин жупник пожурио се да главом каже да ће тако бити и сасвим искрено примети да нема времена за одлагање. А иначе нека буде као што ће то наредити госпођица Марион, која је сада тек ћутала и ни за цео свет не би једне речке рекла против тога.

Дан је дакле весело пролазио и Олга је по сто пута скочила око врата доброј Мариони, којој је у том тренутку јако годило саучешће мале виле. А још је то исто јутро стрепила да мали несташко како год не спомене у господу уснулог поручика Густава Соненшајна, којега ће се истина увек лепо сећати, али којега би спомен сада дошао као какво страшило да само поремети радости живих. Мала је Олга само ћутала и тако је око Марионе лебдела као да би хтела удвостручити радости тога дана.

Пред вече справљао се Виктор за одлазак. Јако је растужен изгледао.

Марион га запита шта му је?

— Ништа! — беше му одговор.

Доведоше коња. Виктор је — као да би сам себе хтео тешити — малој вили у трему на уво шапнуо:

— Дакле после по године?...

— У месецу пред новом годином.

— Ох, како ће ми несносно и дуго време бити за то по године дана.

— Дан ће за даном проћи, само ако узимамо стрпења.

— Имате право, драга Олга .... трпен спасен. — И тим речима уседе коња и одлети.

Марион — када се већ сита наговорила о својој срећи — запита брижно при легању:

— Драга моја Олга шта се то збило међ' вама?

— По чему мислите то?... Морате имати аргусове очи, када сте доспели у најсретнијем дану свога живота приметити да кога што тишти.

— Виктор је растужено отишао и рекао да за по године не ће доћи. Сигурно сте га увредили .... Велика би штета била, ма да тако лакоумни људи као што је Виктор брзо заборављају.

— Ви га још једнако држите за лакоумног?

— Треба да знате, мила моја, да од лептира никад не постаје орао. А знате и то да је проводио љубав на сву меру. То и сам не таји.

— Ал' се могао од то доба променити.

— Може бити. Већ два месеца како сам и сама приметила да се променио. Сада не говори више толико о женама, ни о томе како је љубав терао, па ни о самом себи. А у последње доба тако је озбиљно и паметно говорио, да га је радост била слушати. Можда се у вас заљубио!

— Не ћу да тајим.

— И рекао вам је да вас воли?

— Синоћ.

— Одбисте га?

— Не.

— Шта му рекосте дакле?

— Да му могу после по године жена бити.

— Чудновато.

— Са свим обично.

— А волите л' га?

— Као доброг пријатеља.

— А зар несте заљубљени у њ?

— Морам исповедити да ја ни дан данас не знам, шта ви под тиме разумевате.

— То, драга моја, да вам је то момче така душевна потреба, да сте сретни када је уз вас, а да вам је туга кад га не видите.

— Ако је то тако, онда ја не волим Виктора. Сама сам га молила да не долази и да се за по године дана не видимо.

— А опет му обећасте да ћете за њ поћи! Ал' сте лакоумни, драго дете моје! Ви не ћете моћи Виктора никад усрећити!

— А ко за што не, Марион? Та срећа на овом свету ништа друго није него да је сваки сретан, ко није несретан.

— Боже мој, да чудноватих мисли! Ви не узимате ствар озбиљно. Сиграте се са својим срцем и не ћете да помислите, да је срце за сиграчку слабо и да лако пуца.

— Ви ме Марион несретном чините, што непрекидно о мом срцу водите бригу. Зар ћу вам бадава казивати, бадава сто и сто пута понављати, да ја за ту вашу љубав немам срца! А баш да га и имам, не водите бриге о њему. Ја сам Виктору обећала да ћу за њ поћи под условом, којег тај нестрпљивац не ће моћи испунити.

(Продужиће се.)

Дивови

и како Срби приповиједају, да је Река (предијел у Метохији) нестала, и ријеке неке име стекле.

(Продужење)

Истек што он то рече, а склопи се око њега онака иста тама, као некада око оних силних тичурина, и он процвиље, као јадан невољник, и поче се молити своме отцу, да га не покара тако јако, и обећаше му, да ће се поправити. Што се молио, и што је обећао било му је све узалуд, јер га не остављаше црна тама, а Земља му проговори: „Видиш јадниче! како си сад грдно мени говорио. А шта једеш, чим се храниш, и гђе пребиваш и сад гђе стојиш? Зар те ја не храним, и не држим на себи, и не носим и не чувам те од свачега? Видиш да те Сунце не ће ни да погледа више, кад се мени замјериш! Ја ти праштам, јер осјећам, да ти је жао, што си ми онако рекао.“

Чим је Земља изговорила, а таму разтјераше зраке сунчане, и повратише свјетлоћу Бранку, који би се доиста покајао, пак би се ласно и поправио, али га је бунио и пометао цар Тројан, те злосретник опет застрани и пође по злу путу на своје зло. Они су се договарали да зову у помоћ Удора и Реку, пак да с овима тичуринама и с њиним пород.ом узађу на небо, и да га освоје, пак ће их онда слушати и Сунце и Мјесец и Земља, и биће им све подножје. Кога заносе зле мисли, онај не опажа, да му не мудри умље, и да му је назадно, кад сврте с пута свога; и шта би свртсвовао занешењак, пак да напредује? Онда би свијет морао поћи наопачке, да му од напредка буде назадак.

Бог је забранио и Земљи и Сунцу и Мјесецу, и заказао, да се сад ни у што не стављају док им он не рече, шта ће радити. По томе су дивови чинили, шта им је воља била. Они су имали још од оне воде од Рекиних суза, пак су се мало умили њоме, и мало се напили ње, и тако су се наоружали, те су викали Реку, с којом су се мало боље познавали и вољели су је од Удора, који им се чинио врло пријек и непогодан. Реку су звали, и нису дуго чекали на њу, јер се брзо указа на висинама и спусти се као обично к њима. Они јој казаше, шта су наумили, и питаше је: може ли она одлетјети до небеса? Она им каза, да не може ни помислити, да се тамо може поћи: „јер“ рече им „ја сам кушала срећу једаред, пак сам са највишега бријега на свијету полетјела, да дођем само до мјесеца, али се није дало ни толико узлетјети, да бар познам, да сам му се колико толико приближила, већ сам била сустала, и морала сићи на земљу; и за то ме је Бог проклео, те дуго времена нисам могла ни крила раширити, а камо ли се дићи од земље, већ сам ходала као и биволица, и морао ме је хранити муж као и пиле, почем нисам могла стићи ни ухватити ни бивола без крила. Но ја вама кажем, да се ви прођете зла посла, док сте још здрави и весели, јер шта ће те радити, ако само на вас скочи Земља или Сунце с Мјесецом? Та морате пропасти; а пропали би и од мене, и од мога мужа, и од наше дјеце, да вас има још сто пути толико на свијету, ако рече Бог наш створитељ, јер ви не можете с нама учинити боја!

Они су навалили били на Реку мислећи, да је ласније сломити женску страну, али су се варали, јер им се она не даваше никако, нити добише од ње лијепе ријечи. Најзад су јој обећали, да ће она и муж и сва јој породица бити безсмртна, јер ће јој они дати живе воде, пак чим од ње окусе, одмах се помладе и наново оживе. Још су јој говорили: да ономе не може Бог ништа наудити, ко је безсмртан, јер бивају поједнаци. Како је нису окретали, да је задобију на своју руку, да им буде у помоћи; најзад су је молили, да им помогне брда на брда гомилати, еда би тако ближе неба дошли, и колико толико били напреднији.

То је слушала Река, и смијала се лудим ријечима, учила их је, и говорила им је: „Море, не лудујте, и не шалите се тако својом главом и својом срећом до вијека. Не одпадајте од Бога свога Творца, који једни знаде, шта је по кога добро, и даје му га, да нико не зна зашто, осим њега, који низашто никоме не даје рачуна за своја превелика и предобра дјела. Та погледајте само, шта бива од воде, кад се врати од своје матице, како се врти и обрће, а нико не зна зашто, и чему она водена мука ваља на свијету. Чудна рса вашега и ваше памети! Та зар не видите, да вам се не покорава ни најмања бубица? Нудер заповједи који најмањој мушици, да ти бјежи с носа! Не ће се, море, помаћи с мјеста, док је руком не одбијеш. Закажите најмањој травчици нека увене! Хоће ли вас послушати? Хоће да, јер и не зна ни за чују другу вољу осим Творчеве. А ви ако убијете коју бубицу или изкоријените коју травку, бива само свемоћном вољом Створитељевом. Без његове воље не ма ни облачка ни росе ни поросице, а наша је воља и моћ само оно, што је он по суђењу наредио као по своме поруку, те другојачије не може ни бити. На овоме свијету само Земља и Сунце и Мјесец извршују вољу Божју, и све се по томе влада и онако ради. То су ваши родитељи, пак њих запитајте за тај ваш несретни нијет: шта они мисле, и шта вам они реку, онако треба да буде; а оканите се и мене и мога мужа и наше породице, јер смо ми послушни само Богу, и тако слушамо само Земљу и Сунце и Мјесец, више никога, и ако би и много јачи и силнији ко био од нас. Учувајте се, покајте се, и молите се Богу, да вас он обавијести, те да видите, да сте залудјели, кад сте криво помислили о Творцу, пак вас је зато занемарио и оставио, и изгубилисте праву памет окренувши ружном странпутицом. Чувајте се! да се не нађемо гђегод и не састанемо као противници, јер би ми жао било, злоставити вас, што сте ме некад вјерно послужили и моје пиле надгледали својски, кад сам хтјела да напрвосим само вашим родитељима, пак сам онако страдала с Удором мојим скупа, — а ви сад дирате у самога Бога." То им рече, пак се диже и одлети на свој завичај.

Дивови су се тако обезумили били, да их нису ни те пријатељске ријечи могле опаметити. Они су тјерали једно те једно, и договарили се, како би се само попели на небо. У њих су се народиле породице на хиљаде хиљада, и биле су силне и дивске, као што су им били и родитељи. Руку је било доста баш, пак су смислили били, да трпају сами брда на брда, и да тако направе себи пут до небеса, пак ће се онда разговарати и с Богом, кад му кући дођу, а и са сунцем и с мјесецом, кад буду више њих, пак кад им загрме с оних висина, а већ их је тако зла мисао занијела, да нису хтјели ни да знаду за земљу где стоје, и где се хране да не поскапају. Безумљу је обично друг зао нарок, а по злу нароку бива рђав живот, пак се нађу ту свакојаке патње и сваке врсте муке, што им само разум стане на крај.

Безумље страшно брзо поступа у своме по човјека назадном напредку, и кадро је за тињи час све порушити и упропастити, што је умље израђивало за читав вијек човечији. Ти су дивови живјели, царовали и краљевали за хиљаду година, и били су сретни и честити јер су вјеровали и познавали свога створитеља, пак су уживали сваке милости. Сад су грдни одпадници све то погазили, и кане у своме безумљу да зарате на Бога. Сад су скројили и нијет како ће поћи на небо до Божја пријестоља, и да тамо израде тај посао. Како су намјерили, онако су и почели, и кретали су читава брда својом великом снагом, те су их гомилали једно на друго; кад су већ изашли високо, да им не могаше горе узлетјети ни красташ-орао, онда су малко стали и застали са својим трудним послом, и кад су погледали на небо, и на сунце, онда су виђели, да се нису помакли од земље али баш нималко, већ им је сунце било, као и мјесец и остале звијезде исто онако видјети, као и из долова доље гђе теку ријеке.

Да нису тако превећ били занешени, то их је могло лијепо обавијестити и сасвим опаметити, те би познали, како су лудо заишли злом странпутицом, и окренули би се своме створитељу, и нашли би милости у њега. Али је њих добра срећа одвише увијек мазила, пак су онако мазни били тврдоглави, и хтјели су, да све буде по њиној вољи. Сад нису ни помишљали по своме будалисању да им се ваља трћи назад, и покајати се, већ су били сваки час љући и пакостнији на Бога, што не могу, да му гȍре узаћу, те су викали и псовали, како им шта на уста дође.

Кад су били у највећом једу дође им Земља и рече: „Безумни безаконици! Шта вам је? Шта се буните? Кога сад кривите? Ето ја вам нисам сметала и не сметам вам, ако хоћете, да сва брда снесете ту на једно мјесто, и да их помећете једно на друго. Нико вас не помета у вашем лудом послу, већ се само вама смијемо, што вȁм бадава пуца кичма од муке и од толиког страшног труда без икакве користи. Сад ми је Бог заповиједио, да вам кажем, ако хоћете само, да зовнете Удора и Реку и сву њину породицу од сто и двадесет глава, пак да вас носе горе навише, докле гођ ви хоћете и док вам се не досади, пак сами повичете, да вас спусте на земљу. Свака она тица може понијети више од хиљаде дивова на својим силним и пространим леђима. Сад радите како знате, али ће најбоље по вас бити, да вас дојакошњи тај мучни и грјешни посао оразуми, пак да се поправите и покајете, да вам Бог опрости и опет вас милостиво прими под своје окриље.“

(Свршиће се)

ПОДЛИСТАК.

Матица Србска.

Седница управљајућег одбора 2. фебруара.

Ставља се у записник туга за умрлим дром Јованом Крестићем, као заслужним и савесним руковатељем текелијних добара у Араду.

Кр. угарско наместничко веће одобрава избор високопреосвештеног владике Платона Атанацковића за председника „Матице Србске.“

Петар Јовичић и жена му Ана у Новоме Саду нуде своју кућу под неким условима, која се нису могла примити.

Кр. угарско наместничко веће шиље на изјаснење на Његово ц. и кр. апостолско Величанство управљену молбу и односно жалбу члана Симе Шићара, који се у њој тужи на неправду, која му је тиме учињена, што није изабран за благајника матичног.

Андрија Николић, сенатор у Сенти, моли да му се пошље 20. комада штампаних задужница.

Рачуни надзорништва текелијног завода за месец децембар 1865.

Краљевски жупаниски судбени сто у Загребу нареѣује да се исплати 47. фр. 4. н. а. вр. у име постотнине на легате Панћеве из Карловца.

Јован Мулаји, купац 9. ланаца земље у Араду, моли да му се изиште од кр угарског намесничког већа дозвола, да може споменуту земљу на своје име преписати.

Лаза Тенецки из Арада нуди се за пуномоћника друштвеног.

„Одбор за беседу“ у Ковину шаље чист доходак од беседе у износу од 101. фр. 20. н. а. вр. на фонд „Матице Србске.“

Исти одбор шаље накнадно 10 фр. а. вр. којих је за позивницу на беседу дао кнез Александар Караѣорѣевић.

Јован Максимовић, свештеник у Черевићу, позива на парастос, који ће се давати Петру Костићу.

Михајло Лазић, адвокат у Араду, нуди се за друштвеног пуномоћника.

Рачуни надзорништва текелијног завода у Пешти за месец јануар о. г.

Васа Николић из Ковина прилаже на фонд „Матице Србске“ 50. фр. а. вр. у жељи да чланом постане.

Благајница јавља да се 5300. фр. а. вр. могу под зајам издати.

Од дванаест проситеља добили су њих шесторица у зајам споменуту суму.

Седница управљајућег одбора 28. фебруара.

Жупаниски суд у Сомбору допушта да се могу погорелим Футожанима по 200. фр. издани зајмови укњижити на добра им.

Ц. и кр. окружна финансиска управа у Новом Саду иште признања о друштвеним доходцима.

Магистрат новосадски о молби Симе Шићара.

Кр. угарско наместничко веће иште разјаснења на рачуне текелијног завода за г. 1864.

Бира се до прве главне скупштине Лаза Тенецки за пуномоћника друштвеног у Араду.

Ц. и кр. баталионски суд о укњижењу А. Ј. одобреног зајма.

На допис књижевног одбора исплаћује се Јоксиму Новићу Оточанину 65. фор. а. вр. за откупљене рукописе: 1. Дивови. 2. Срби — Бошњак — Арнаути. 3. Хришћани и Мухамедовци у старој Србији, и 4. Свештенство и господа турска уз њега.

Одређује се пододбор, који ће прегледати од благајнице за г. 1865. вођене рачуне како о фонду „Матице Србске“ тако и о другим фондовима, који јој се под управом находе.

Димитрије Крестић из Будима шаље интерес у суми 157. ф. 50. н. а. вр. на главно од 5250. фр. а. вр.

Благајница о исплати одобрених зајмова.

Главни фискал друштва о дужницима за матичне књиге. (В. бр. 174. 1865.)

Исти главни фискал јавља да се дотле не морају плаћати пристојбине на Наићеве легате, док од порезне управе у Загребу платежни налог не стигне.

Молба Гавре Чебца из Бегеча због зајма.

Књижевне белешке.

* Баш сада добисмо: „Književnik. Časopis za jezik i povjest hrvatsku i srbsku, i prirodne znanosti. Podporom Matice ilirske uredjuju i izdaju Dr. Fr. Rački, V. Jagić, J. Torbar.“ Година III. Свеска I. Одабрани и изврсни садржај те књиге овај је: I. Расправе: О важности сакупљања народнијех правнијех обичаја код Словена. Написао др. Балтазар Богишић. — Старине и њихово знаменовање с обзиром на оно што је у загребачком народном музеју од В. Јагића. — Земљописни одломци: Најновија картографија о југословенских земљах Приобћује проф. др. Петар Матковић. — Панонија у IX. столећу. Приобћује др Херменјогилд Јиречек. — Досадањи напредак у природопису: III. О билинах. Приобћује Живко Вукасовић. — Нешто о ватрометих у обће а напоче с обзиром на југословјенски поданак. Приобћио Ц. А. Бакотић. — II. Кратке књижевне вјести: Цирилски зборник XVI-XVII. столећа

у библиотеци Кукуљевићевој, од В. Јагића. — Стари споменици писма и језика југозападних Словјена од IX-XII. вјека од Срезњевскога, у изводку приобћио В. Јагић. — Типик светога Саве за Ораховицу. Приобћио Ђ. Даничић (ћирилицом). — Хрватско-србски књигопис за год. 1865. саставио Драгутин Јагић. — IV. Критика: Обзоръ хисторіи славянскихъ литературъ. А. Н. Пининъ (пољску литературу) В. Д. Спасовић. С. Петербургъ 1865. Приобћио В. Јагић. — Опис Босне и Херцеговине од Томе Ковачевића. У Београду 1865. Приобћио др. Фрањо Рачки. — Јована Христифора Бартенштајна кратак извештај о стању расејанога многобројнога илирскога народа по цар. и крађ. наследним земљама, превео А. Сандић. У Бечу 1866. Приобћио В. Јагић. Свраћамо особиту пажњу наших читалаца на ово ваљано повремено дело, које се увек одликовало богатим и лепим садржајем. „Књижевник“ излази свака три месеца у свескама од 8-10. табака, а стоји на годину 5. ф. а. вр. Прва свеска продаје се и посебице за 1. фр. 40. н. а. вр.

* Изашао је књижевни оглас на књигу: „Српске народне пјесме (херцеговачке женске) за штампу приредио их Вук Стеф. Караџић. (Трошком народнијех прилога.)“ Ова ће књига изаћи место пређе оглашене шесте књиге народних песама. Издавање те шесте књиге одгођено је док се не прегледају и не поређају све друге још нештампане песме, које су иза Вука остале. Ове народне песме донео је Вук са свог последњег путовања кроз Далмацију 1863. г., где их је добио од свог вредног пријатеља и српског родољуба Вука Врчевића, конзуларнога агента аустриског у Требињу, који их је скупио у Херцеговини. У овој ће књизи бити: 1. Повеће женске свакојаке песме, које се обично при селу на изуст казивају, а не певају. 2. Помање женске песме, које се чешће при веселим састанцима певају. 3. Подскочнице, које се најчешће певају. 4. Кајде, песме с припевима, које се у народу најрадије певају. 5. Сватовске. 6. Побожне. 7. Божичне. 8. Детиње, које се певају деци уз колевку. 9. Херцеговачке напијалице о крсноме имену. Величина ће књиге бити 24. табака, а цена јој је 1. фр. а. вр. Имена уписника штампаће се, а рок је претплати до 1. јулија о. г. У Новоме Саду примају претплату: Александар Гавриловић, професор, и уредник овога листа.

* Добисмо књигу: „Цвіети Србске. Драма у петъ раз-

дѣла. Написао Матія Банъ. За педесето–годишню светковину ослобођеня Србіе 1865.“ Препоручујемо је пажњи нашег света што књиге чита, а особито пажњи управама српских позоришних дружина.

* Чувени народни јунак и списатељ архимандрит Нићифор Дучић дао је у штампу на Цетињу веома занимљиву књижицу о степенима сродства. Тако исто преправио је за штампу и први део „Повјести о најновијим политичким догађајима у Херцеговини и Црној гори.“ Овај део иде до 1860. године.

* Добисмо књигу: „Федон или о безсмртности душе од Мојсија Менделсона превео Јован Хаџић.“ Књизи је додан и мали речник за необичније речи. Желимо јој добру прођу!

* „Управљајући одбор народног земаљског казалишта“ у Загребу расписао је за г. 1866. ове награде за драматична дела: 1. За најбољу драму из домаће повеснице 60 # 2. Дело, које буде овоме најближе обдариће се са 80. фр. а. вр. 3. Најбоља весела игра или какав комад из простонародног живота добиће 24 # 4. Која њој најближа буде 80 фр. а. вр. 5. За најбољи превод каквог страног класичног дела 80 фр. а. вр. и 6. за превод мањега којега тако званог конверзационог комада 40 фр. а. вр. Рок шиљању траје до краја сентембра 1866.

Гласник.

* Највишом одлуком наименовани су за чланове „југославенске академије“ у Загребу: др. Јов. Блајвајз, уредник у Љубљани; Мирко Боговић, књижевник; Игњ. Јагић, професор, Иван Кукуљевић, вел. жупан; др. Јован Суботић, септемвир; др. Паво Мухић, ректор; др. Фр. Рачки, надворник школа; Богослов Шулек, књижевник, Јос. Торбар, професор; Ант. Вебер, професор, сви у Загребу; Ст. Љубић професор на Рјеци и Живко Вукасовић, професор у Осеку.

Петар Прерадовић, пуковник у војсци и Ђуро Даничић, филолог, који су такођер предложени били, нису потврђени; на њихово ће се место сада друга двојица предлагати.

* Омладина српска што се у Темишвару учи давала је о Ђурђеву дне беседу у корист српском народном позоришту. Том приликом било је чиста прихода нешто више од 100. фр. а. вр. Живили!

* У Београду је 8. маја о. г. преминуо **Владимир Николић**, капетан, у најлепшем веку свом. Хтео је на тркалишту да опроба коња за трку, па како га беше силно пустио, коњ полети као стрела, и прескочивши неколико ровова, спотаче се предњим ногама, преметну се још двапут у оној страшној брзини преко главе, заједно са Владимиром у седлу, па тако сав изкрхан Владимир на једну, а коњ на другу страну падне. Покојник је био један од најдаровитијих официра српске војске, дика српског генералног штаба и одличан војнички списатељ. Скоро пред смрт своју издао је: „Карту телеграфских и поштанских линија Србије.“ На гробу му је говорио капетан Јован Дragaшевић беседу, која је свачије срце дирнула. Лака земљица била нашем сувише рано преминулом Владимиру!

* 9. априла о. г. давала је певачка дружина београдска парастос у саборној цркви за покој душе заслужном сународнику нашем на пољу народне музике и певања покојном **Корнелију Станковићу**. На њему је вршио службу и сам митрополит Михаило. Певачка дружина завршила је тај спомен тужном песмом „вечнаја памет“, коју је у лепо сложеној хармонији трипут отпевала. Осим певачке дружине било је на парастосу доста и чиновника и грађана.

Смесице.

* Енглеске новине „Daily News“ доказују, да друштва и штампа у Француској стењу под притиском владиним, па да онај део штампе, који се не бави политиком, већ једино смутњом и ругобом, има највећу слободу или боље рећи разузданост. „Lais u Thais“ имају своје органе, који се јавно по шеталиштима продавају. Овај лист „Demi-Monde“-а сећа нас на последњу престолну беседу, у којој цар замоли сакупљене сенаторе и народне заступнике, нека му помогну око поправака јавног морала. Из француске драме нестало је укуса, фантазије и племенитих чувства; подли значаји, презирање сваког морала, кужна суровост и гриска силовитост, крупна путеност — то су главне црте позоришта на усхит светине под владом, која свечаним пригодама проговори о поправци јавног морала, али сваку тежњу и труд, да се прост народ подигне ид да му се оплемени ћуд, навлашгуши, а разблудну књижевност хотимице пушта у свет и подупире. Народом, који за високим иде, није тако лако владати, као оним, који се ваља по блату.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ОБЯСНЕНЂ КАЗНИТЕЛНОГЪ ЗАКОНИКА за княжество Србію одъ Ђ. Д. Ценића члена државногъ совѣта. У државной штампаріи. 1866. На 8-ни. 289—384. стр. Стоји 5 гр. чарш.

КАЛЕНДАРЪ СА ШЕМАТИЗМОМЪ србскогъ княжества за годину 1866. У државной штампаріи. На 8-ни. 109 стр. Стоји?

ЧЕТИРИ ГОДИНЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ. (Црте из кримскога рата.) Превео са рускога Свет. Ј. Здравковић. I. Београд у штампарији Николе Стефановића. 1866. На 16-ни. 143 стр. Цена је 6 гр. чарш.

МИЛИЦА. Забавник за годину 1866. Саставио Ф. Глогић. Година I. У Београду, штампарија Николе Стефановића. Издала књижара А. Добровојевића. 8-на. 116 стр. Стоји 6 гр. чарш.

СРБСКО-НАРОДНА СВЕТКОВИНА. Календар за просту 1866. годину. Од Г. Јовановића. У Београду, штампарија Николе Стефановића. На 8-ни. 75 стр. са сликама и 15 ситно штампаних страна претплатника.

МЫСЛИ О САДАШНЂМ ПОЛОЖАЮ и будућности народа србског. У Новом Саду, епископска штампарня. 1866. На 8-ни. 45 Стр. 1. лист. Стоји 30. н. а. вр.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, но један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ускоци. Павао Сарпија, наставља Минућеву „Историју Ускока.“ (Продужење). — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење.) — Дивови, од Јоксима Новића Оточанина. (Продужење.) — Подлистак: Матица Српска. — Књижевне белешке. — Гласник. — Смесице. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 25. У НОВОМЕ САДУ 10. ЈУНИЈА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ: десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА: на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције.

Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока.“

(Продужење.)

„У почетку 1613 ерцхерцег отиде цару у Беч, а у пратњи су му били барон Ешемберг, капетан сењски и други који не хтедоше да се иде даље него докле одоше комисари у Сењу. Ерцхерцег искаше да Млечићи накнаде штету, да пусте пловидбу слободну и да ослободе Ускоке које држе у Ртини (Artina). Цар хтеде да посредује па позове Џерома Соранча, посланика млетачкога на двору његову, да и сам каже на што има република да се тужи. Соранчо не хте да се тужи него само одговараше на захтевања ерцхерцегова. Што се слободне пловидбе тиче, вели, да би се република радо упустила с нова у преговоре, него та ствар нема ни мало свезе с Ускоцима. За накнаду рече да она ваља да се даде узајамно и то да је даде најпре она страна која је прво и штету начинила. Искаше да се из Сења за свагда истерају бегунци, да се у њ мете гарнизон од људи друге које народности, па да се уредно плаћа и да му се за старешину постави човек поштен и неподмитљив. Даље искаше да се све ускочке барке спале и да се у напредак не граде никакве ни у Сењу ни у околини, јер нема се нужде градити их, почем од морске стране нема никакве опасности. После неколико састанака и преговарања најпосле вицеканцелар царев достави Соранчу до знања да је ерцхерцег пристао на ово што је вицеканцелар сам у државноме савету написао: ерцхерцег обећава његовоме величанству цару да ће очистити море од гусара из Сења и других места која су под њим и да се више из Сења не ће сметати пловидби ни трговини; — да ће се отуда истерати сви злочинци а већ је тамо капетан човек честит и неподмитљив; — ерцхерцег је већ одпочео да меће у Сењ немачку војску па ће је у напредак мало по мало умложавати док Ускоке сасвим не замени; — него сад одмах не ће то учинити да не би изгледало као да је на то принуђен. Цар јемчи да ће се све то точно извршити и само нека република пусти сужње и нек уклони сметње пловидби и трговини. А о слободној пловидби начиниће се особити уговор. — У Млецима се задовољише тиме па издадоше Паскалигу налог да уклони стражу испред Сења, Реке и других места, да пусти поданике цареве слободно да тргују и да ослободи сужне Ускоке. Налог овај дође ђенералу 2-га марта 1613 и одмах се тога дана изврши. Тог истог дана јави посланик млетачки цару шта је сенат одлучио и то цару беше веома мило, тим милије што се управо и није надао да ће се Млечићи задовољити оним чиме се од пре задовољавали нису. Па обрадован даде своју царску реч да ће и република од те стране сигурна бити. Одмах се за све то јави у Грац а кнезу се Зрињском заповеди да ни по што више не трпи гусаре на земљи винодолској, коју је у баштину имао.

Народ се с обе стране радовао. Него се о уговору различно мислило и судило. Стари секретар Варвић рече, чудећи се и дивећи се, да ускочко питање још ни један пут није тако лепо уређено било и да је цар одлучио да га доиста тако уреди како не ће бити више никакве неприлике. На двору цареву држаше да је ствар сасвим свршена и уређена овим бечким уговором. Млечићи испунише све што су обећали, али се на двору у Грацу нађоше на невољи од куда да набаве оних 24.000 фор. које је требало да се плаћају 200 војника у Сењу. С тога гледаше пре свега да добију времена па да се нађе какав пут како да се невоље опросте. Кнез тршачки, који се затекао да плаћа Ускоцима уредно, оде у Грац да сам собом поради да се даду новци, а на место своје остави Јована Јакова Делеа подкапетана. Ускоци се спремаше да првом приликом излете на море. Бећари су мислили да су их из Сења истерали тек да се само чини као да озбиљски дају задовољење Млечићима, па се надаху да ће се и сами првом приликом повратити. А чекајући тако нису пропуштали полазити бар у малу плен прелазећи мало по мало све на већу. Не бејаше добар знак што задржаше барке у пристаници сењској а не хтедоше их спалити како је наређено било у уговору. Ђенерал млетачки питаше у Млецима како му се ваља управљати према иступима бећара, па му дође заповест да за сад не чини ништа него нека само пази на Сењ. Мало за тим а ђенерал виде како се у Сењ враћаше прогнаници све један за другим тако да су кроз месец дана већ сви у Сењу на окупу били. Ђенерал не може да разуме шта ће то сад. Кад велике недеље, Ускоци држаше сабор. Одлуче да се опет једном на море излети. Сваки од њих даде нешто по староме обичају да се набави опрема и храна па онда 7-га априла на сами дан Ускреа излетише на море са 400 људи у 10 барака. Пловише једно 180 миља па се искрцаше код Крепана а то је шибеничка земља; одатле ударише на државину турску, заробише људе и поплене силну стоку па онда опет преко Крепана у Сењ, а куд год пролажаху свуда говорише да се споразумевају с Млечићима и да су им ови пустили да иду преко млетачке земље само да не чине штету. Други дан Ускрса ударише изненада на Макарску и Неретву и опустише је. Па онда преко дубровачке земље продру још дубље те опусте Требиње, најбоље и најбогатије село у околини Новога; и ту задобише многу стоку и робље. Ударајући тако на Турке извозише се почешће на млетачка острва где није било војске, па се ту или одмараше или набављаше храну, по неки пут плаћајући, по неки пут отимајући на силу. Тако је то четовање трајало неколико дана, и све им испаде добро јер Турци не беху ни мало на опрезу чувши да се начинио уговор да се Ускоци смире. Него одмах листом устегну и мало што не ударише на млетачку земљу да је поробе. Нови везир од Босне одмах се жестоко потужи ђенералу млетачкоме како се Ускоци служе млетачком кућом као својом и кад се тако ради, вели, онда Млечићи не могу да кажу да није истина да су у договору с хајдуцима, и још попрети да ће за ово да јави на порту те да се пошље велика војска да стегне границу. Ђенерал млетачки прати у Сењ свога човека и потужи се што се гази уговор и повређује право сопствености Млечићима пуштајући да оружани људи иду по њиховој земљи, па се још изазивљу Турци лажним гласовима да ударају на земље млетачке бацајући на страну декрет царев на коме се мастило још ни осушило није. Подкапетан Делео изјави да му је жао али не може ништа, јер оно нису починили Сењани него бећари изгнаници. Ово сасвим ражљути ђенерала, јер га држаше да је толико луд да ће поверовати да 400 прогнаника могу доћи у Сењ и ту се у барке укрцати а за то нико да није крив. Више га вређаше што Ускоци куповаше храну на млетачким острвима, него што је отимаше, јер оним даваше повода да Турци мисле да су доиста обе стране у договору. Тако он заповеди гувернеру Јовану Добровићу да с 12 албанеских барака крстари по мору, да не смета обичним лађама аустријским али да гони Ускоке кад их год само нађе на мору или у каналима републике. Него Ускоци који учинише богату плен а особито држаше у робљу неколике богате и знамените људе, отидоше у Сабиончело на дубровачку земљу, где често продаваше робље своје.

Догоди се те пред ноћ 8-га маја 12 ускочких барака сусретоше код св. Ђурђа близу Лесине 12 албанеских па се ту ударише. Сукоб је био крвав и трајао је до у саму ноћ. Ускоци изгубише две барке (Морозини вели три) и 60 људи а међу њима војводу Николу Краљановића. У Албанезаца беше 8 убијених и 19 рањених а међу овима и син гувернеров. Остале ускочке барке спасоше се у Сењ. О сукобу овоме свака страна друкчије прича. Ускоци казују да су им Албанесци дали најпре реч да ће их на миру пустити у пристаницу, па кад две њихове барке уђоше а они ударише на њих нити беше могућно спасти их. Албанесци опет казиваше да су се тукли сасвим часно и као што треба, да су у боју отели оне две барке, јер кад би њих 500 људи, колико их је у 12 барака било, ударило само на две барке, то они не би могли имати толико мртвих и рањених. Свакојако битка се била не у пристаници него између Лесине и обале. Ускоцима тешко бејаше што изгубише толико друга па се заклеше да се освете, а од свију највише Вићо Краљановић брат Николин. И доиста наскоро се освете веома крваво. Кристофор Венијер пође из Истрије на подворење ђенералу. Није био ништа чуо о ономе шта се учини код св. Ђурђа па управо на три дана иза тога уђе у пристаницу Мандру на острву Пагу. Уводе одмах јаве за то Ускоцима. Ови се у повеликоме броју искрцају на острво, похватају бусије по низбрдици која је око пристанице, па сутра зором шест њихових барака ударе на галеру, а они с брда поваљиваше стење и камење, припуцаше из пушака те овладаше. За тим узедоше војнике и официре једнога по једнога па их побише како силажаше с галере у барке, а после побацаше лешине у море. Тако побише 40 људи на правди Бога, галеру повезоше собом у Сењ, на путу сикиром одрубише главу Лукречу Гравису властелину из Каподистрије а тако и брату му и унуку. Опленише Пави Сталонци, жени његовој сав бисер и беленузуке и хаљине, па тако и девојкама у њезиној пратњи. Венијера извезоше испод Сења па му ту одсекоше главу и пошто га свукоше бацише му тело у море. Иза тога седну да се часте а главу Венијерову наместе на сто. И све то гледаше жене и други заробљеници који не изгибоше. Неки од ових приповедаше после, како се Венијер молио да му пусте исповедити се али му не дадоше. Други опет казиваше да су му извадили били срце па појели, други опет да није тако него су само умакали хлеб у крв па јели и то за то што се међу њима верује да кад заједно пију крви непријатељске онда су тесно скопчани међу собом и што буде једноме то и другоме. После обеда одвезоше галеру у Сењ и поделише плен међу собом. Одпусте оне остале заробљенике добивши од њих тврде речи да се не ће враћати на земљу републике, а топове с галере наместе на граду.

На двору у Грацу заштитници ускочки уверише ерцхерцега да су Ускоци имали у свему право и протумачише му посао и владање Млечића сасвим непријатељски и тако израдише да се одмах издаде заповест да се сва места утврђују и спремају на рат. Сењани се пожуре да нанесу земље и грађе да свој град још боље утврде. Капетан од Реке даде исећи винограде, маслинике и воћњаке около градских зидина. И на граници од Истрије такође се спремаше на рат. Млечићи не знадоше како да тумаче ове појаве. Мислили су да битка код св. Ђурђа не може бити министрима ерцхерцеговим повод да се туже. Од једнога Ускока који им паде жив у руке у оној битци и од још друге четворице коју позније заробише на Рабу, дознадоше да је и сам подкапетан дао нешто прилога да се експедиција опреми. Осим тога јасно је да толико Ускока није могло изаћи на море без знања власти. Нити се могао извинити капетан сењски што их је пустио и што их је примио с галером и што је топове с ње наместио на граду. Држаше да Ускоци нису све оно чисто по својој вољи чинили, него да су министри ако не виновници а оно саучесници целоме послу. —

Никола Франгепановић враћајући се из Граца скупи у околини Новога до 50 добрих и поузданих људи па с њима дође у Сењ. Ту му на задану реч дођу Ускоци који су водили чету што оте галеру па их он све редом испита како је и шта је, написа све што исказаше и посла испит по куририма у Грац. Иза тога походи топове млетачке намештене по зидовима, а том приликом не рече ни црне ни беле. Кад млетачки ђенерал чу да је Франгепановић у граду посла му свога човека с писмима и искаше да му се врати галера, муниција а особито топови. Капетан одговори врло учтиво сажаљевајући оно што се догодило, ма да је то иначе врло природно дошло. Што се тиче галере то је ерцхерцег наредио да се она лепо чува па тако он неможе да чини с њоме ништа док не запита његову светлост а после ће точно испунити што му се заповеди. Неколико дана иза тога не знам којим поводом капетан посла ђенералу главу Венијерову у кутији једној, а то, како вели, да би му показао како му није непријатељ, додавајући да још нема никаква одговора из Граца што се галере тиче. А у томе оправи један топ у Нови на тврдињу. Ово показа Паскалигу да му се не треба надати да ће га више видети.

Па још кад виде да Ускоци без икаква зазора тумарају по каналу морлачкоме, лепо опремљени свачим па још и оружјем којим се дотле не служише, одмах помисли да су Ускоци само покривка и изговор и да је ту нешто друго у ствари. Да се не би и даље срамотио заповеди те се затворе путови у Сењ с мора, не чинећи никакве друге штете поданицима аустријским, осим што забрани Млечићима трговати са Сењом и другим местима око Сења. Али то не поможе ништа јер Сењани доносише сухим из Реке све што им требаше а трговина с Реком беше слободна. У том дође ђенерал од Хрватске па поче да скупља војску говорећи да хоће с њоме у Сењ. Али од овога не би ништа јер немаше чиме ће се толики људи у Сењу изхранити. Мучно му беше то, особито што виде да је глад дошла што Млечићи затворише Сењ, па онако расрђен прогласи да се ерцхерцег не ће пуштати у преговоре док се год море не ослободи да се може на Турке излетати. Ово беше мило Ускоцима. Иза тога Ферлетић отиде у Реку да преговара како да се одпочне слободно пловити по голфу. Него мало за тим а капетан га затвори од своје воље или по каквој тајној заповести од ђенерала. Жена његова одмах полети у Реку и донесе два златом извезена скупоцена застора ђенералу, и Вуку Франгепановићу брату капетана сењскога дала је лепих поклона. Ови дарови и изгледи на још веће тако силно порадише, да ђенерал на мах стаде огледати како да ослободи Ферлетића. Али капетан не хте, или што је правичан био или што виде да најбољи део од плодова његова труда оде ђенералу; па се њих двојица још и завадише жестоко. Капетан осуди сужња на смрт, ђенерал уништи пресуду. Обојица писаше на двор а од туда им одговорише да сужањ ваља по угарским законима да се суди. Ђенерал остаде у Реци докле се ту бавише комисари из Беча, нити је што друго радио осим саслушавао жену Ферлетићеву, а после оде у Хрватску и одведе собом Ферлетића.

(Продужиће се.)

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

VII.

Мала вила опет казује да нема срца.

Мала је вила приповедила услов. Марнони је долазило да је чудноват.

— Боже мој! како су несретне девојке, које матере немају да о њима бригу води, — уздане Марион. — Да сам уз материнску љубав и власт имала, не би сте дошли до понора, који постаде из лакоумља. Ао, да горке капи, коју канусте у пехар моје радости! Ето, сад кад сам са свим сретна, морам да се бринем да вас кака несрећа не постигне. Заиста, та ми мисао не да спавати! Држим, да се срце свети свима, који му не признају права или који се усуде ногама га газити. Олга, с таким озбиљним стварима није слободно лакоумно шале збијати.

Марион је сажаљевајући гледала Олгу, као што гледа путник који је у пристаниште доспео на лаку шајку која се мирно приближује опасним стенама и не сањајући кака је погибао чека.

Ал' мала вила није налазила озбиљна узрока да се одаје бригама. Виктор или ће испунити услов, или не: ако испуни, доказаће да има стрпења и да је донста воли, и онда ће права радост бити у друштву с таким младим, изображеним човеком проћи даљне пределе и дуги живот; ако не испуни, престаће све па ће лепо једно на друго и заборавити. Само што је умолила Мариону, да о тој тајни ништа не казује стрики, да му не би неоснованим бригама живот узмутила. Нека јој чува дакле тајну, као што је и она њену сачувала.

У сентелечком је дворцу од то доба велика тишина настала.

Сеоски господичићи несу га полазили, а и Виктор је изостао. Липа није гледала више несташлуке, које је мала вила пре тога под лиснатим јој гранама тако умиљато терала, да јој неси могао замерити. Дан је за даном пролазио сасвим налик један на другог и мала се вила на брзо покајала што је дала по године рока.

— Сама сам себе казнила; — мишљаше у таким приликама — сад морам да чамим од дуга времена.

Шта је могла дакле чинити него по цео дан ударати у гласовир, а кад јој се и то досадило, пуцала је живом на јадне ласте, на велики ужас госпођице Марионе, којој је свaки хитац из пиштоља уништио по један сретан часак у осијанском сумраку дреника.

— Морамо нешто измислити, — рече једно вече Марион старом господину, који се са жетве кући враћао и њу саму код куће затекао; — чим ћемо Олгу забавити. Млого би боље било да води бригу о кући, да шије, плете у место што јаше и пуца.

— Боље ће бити да је на миру оставимо, драга Марион, — одговори стари господин, који је тако јако волео Олгу, да је није хтео ни за цео свет бунити.

Марионн је већ на језику било да каже, како се мушки не разумевају у одгајивању женских и како баш за оно маре у њима, за што би их корети ваљало, — када стари господин продужи:

— Наша је мала вила достојна сваке љубави. Весела је као птичица и грдна би штета била добру јој вољу на силу Бога отерати. Нека чини све по вољи! По срећи могу јој толико имања оставити да без бриге живи.

— То је свакако велика срећа за њу, — продужи Марион. — Наша је Олга тако јако размажена да би по њу највећа несрећа била да у сиротињу падне. Ал' и у највећој срећи морамо имати озбиљности, а те баш нема у тог нашег детета. Данас, сутра удаће се и онда се не ће моћи сиграти, него ће се имати старати о чему другом. Како ће одгајивати своју децу ако матером постане? Морамо већ сад на свашто мислити. Држим да би по њу најбоље било да јој осладимо читање.

— Без икакве сумње, — уђе смерно у реч господин жупник, који је јако задовољно слушао мудре речи своје Марионе, — читање поозбиљи човека и учи га да се мисли.

Стари је господин признао да имају право. Ал' шта ће кад тако воли своју синовицу да јој не може да види мане. За то нек јој се опрости, ма да и сам озбиљно жели да Олга чита добре књиге, који су наши најбољи пријатељи, — као што то веома упутно каже господин жупник, — у колико нам увек на услузи готови стоје и свеудиљ нам безкорисно дају најбоље савете.

Други дан Олга се почела тужити да јој је дуго време.

Марион је одмах употребила прилику и препоручивала јој је да чита књиге.

— Верујте ми, — рече као наговарајући — да је најпријатнија забава читати песничка дела, кад нам се досаде дечије играчке. Ви непрекидно тек путописе и земљописе читате. То још није доста. Морате се упознати и са делима песничким ако желите да вас за изображену држе. Песници ће вам отворити нов са свим непознат свет, и радоваћете му се, ако и не баш тако јако као Колумб, кад је пред собом угледао нову непознату земљу.

— Толико су ми већ о томе говорили, — одговори мала вила лако, — да на послетку морам и поверовати. Ја сам управо изгубила вољу на песнике, кад сам почела читати љубавне песме, које као да несу писане биле мастилом него сузама, па си морао и нехотице да жалиш песника, који тако пише. Допуштам до душе да има и бољих. И Виктор је рекао, — ма да он тек за велики свет живи, — да млого губи сваки, који не чита песничка дела. Он ми је особито хвалио Валтера Скота и Боц Дајкенса, и рече ми, да онај има кичицу Михаила Анџела, а овај Хогарта.

— Право је рекао. Ја имам дела од њих и ако вам је по вољи даћу вам „Боцов „Блик-хус“ или Валтеровог „Иванхоа.“

— Хајде де, огледаћу. Донесите ми што је забавније. Не би желела без узрока плакати.

Марион донесе „Блик-хус.“ Мала вила погледала је тако уплашено на дебеле свеске, да је вредно било у том тренутку видети устрашено јој лице.

— Све је то тек један роман?

— Да.

— То ћу требати бар по века свога да га прочитам.

— Само почните, па ћете видети, да ћете доћи у врт, у којем ће вас дрва, шаровито цвеће и добро воће све даље и даље одмамљивати. Не ћете ни приметити кад дођете на средину и јако ћете жалити кад му се прикучите крају.

— До вече ћу да почнем читати када легнем у постељу.

Мала вила справљала се за читање таким лицем, као да би хтела рећи: „Мора се свашта покушати на овом несносном свету.“ Кад је домакла сто своме кревету и лампу упалила, узе књигу у руке и — на не малу радост госпођице Марионе — стаде читати. Могла је једно по сахата читати, кад на једанпут хитро угаси лампу.

— Зар тако брзо свршисте? — запита Марион пренеражено.

— Дуго и сувопарно ми је то описивање суднице. Да ме Бог сачува ако и друго све тако буде.

— Колико сте листова прочитали?

— Једно десет.

— Драга Олга, како можете захтевати да је од рајске лепоте и јендек, и ограда и зид у врту, у који улазите. Уђите мало дубље па кад му све лепоте промотрите, наћи ћете, да је на свом месту и камени зид, који га окружује. Сутра ћете продужити, је л' те?

— По свој прилици. Једило би ме да немам толико стрпења да тако дело прочитам.

Други је дан Олга под липом седела. Лишће је чудновато шуштало, и може бити да се дивило што у руци мале виле види књигу у место пиштоља или бича за јахање.

Под липом је провела до подна, и ма да је често погледала на леп предео, на птице и на облаке, опет је за то продужавала читање. За неколико сахата доста је прочитала и у вече је одушевљено и саучешљиво говорила о малој Естери Сјумерсоновој, о том милом, лепом, благом створењу с анђелском душом. Таку би девојку хтела за пријатељицу себи, а волела би је као и мис Клара у роману. Можда таке девојке и нема на свету!

Марион се смешила.

— Је л' те? — примети као штедећи — да песници несу баш тако ништави створови као што држасте. Цртају нам узоре, које морамо заволети и за урнеке их узети. И ви заволисте малу сиромашну Естеру? А за што? Што је права женска Воља ми је веровати да ћете гледати да и ви себи од ње које племенито својство прибавите. Видите, тако оплемењује прави песник људе, и за то им се не могу имена ни споменути а да захвалност и поштовање према њима не осетимо.

Господин жупник опет се топио од среће. Ох, како је честита, изображена и виспреног духа женска та његова Марион!

Мала је вила брзо превртала листове у роману да види, да ли ће дуго трајати приповетка о Естери. Радовала се кад виде да још има доста читати.

Могло се од дана на дан видети како нораћује књига на малу вилу, која — ма да је мало тешко веровати — за три цела целцата дана није ни на своју „фавориту“ помислила. Истина, да јој се несу допадали ови или они описи, али кад јој је господин жупник протумачио лепоту им пуну живота, мала вила рече као да је ненадано дирнута:

— То је за мене нов свет, за који би ми требао вођа.

— Ако желите, госпођице Олга, ја вам могу доброг вођу препоручити.

— Кога то?

— Једног мог сродника, који и сам пише романе. Мени истина као сроднику не приличи хвалити га, ал' сви листови редом хвале му дела. То је млад, пун наде песник.

— А ви га и не споменусте досад! — рече као пребацујући Марион.

— Ви му не разбирасте за име, а моја смерност није ми допуштала да се похвалим шњиме.

— Да л' нам је слободно знати како се зове?

— Алберт Варкоњија.

— Ах! — повиче сасвим радосно Марион. — Алберт Варкоњија је ваш сродник? Ја га добро познајем, т.

ј. само дух његов, дела му. Кад сам оно у потисју била и тамо почела мађарски учити, готово да сам прво његова дела читала. Опомињем се и данас на два лепа му романа. Један је и сад при мени. Ако желите, Олга, могу вам га предати.

Виспреног духа госпођица јако се радовала што ће се на скоро сродити с таким честитим песником.

— Мој ће сродник Алберт — продужи господин жупник — после неколико недеља доћи у Сентелек и пробавиће код мене читав месец дана. Хоће да доврши овде неко дело своје. Досадио му је светски жагор па хоће мало на селу у миру да проживи. Кад доспе сигурно ће вам госпоћице Олга приповедати о забавној књижевности и о песништву, и казаће вам за књиге, у којима ћете моћи наћи слике као што је мала сиромашна Естера Сјумерсонова. Ако желите могу му о томе писати.

— То ће јако добро бити, — одговори Олга весело тапшући обема ручицама.

На једно недељу дана после тога показивао је господин жупник ожалошћен Мариони писмо. Честита госпођица са свим се растужила, кад га је прочитала; ал' за то је ипак захтевала, да јој то писмо преда, што јој је жеља да од неколико песника набави рукописе. Таку молбу господин жупник никад није могао а да не испуни.

То исто вече Марион се још млого брижљивијим гласом разговарала с малом вилом.

— Испунило се, што сам претсказивала драга моја!

— Шта то?

— Да ће вас криво разумети и да ће вам детињасте несташлуке узети у хрђаву руку. Увек сам говорила, драга моја, да женска — у садашњим друштвеним околностима — не треба друго да буде до женска јер ће иначе млого мање бити.

— Дед' приповедите ми шта се збило?

— То се збило, драга моја, да су вас осудили; и као што сам већ напред рекла, да вам не повероваше речима када хтедосте и што озбиљно учинити.

— Ал' шта је то?

— Ето и Алберт Варкоњија, тај ваљани песник, чувши што се о вама говори, држи да сте тако несташно дете, које није у стању да мари за што више. Чујте само што пише!

Олга је поцрвенела и то у том тренутку могао си јој на лицу видети да је тај глас немило је дирнуо.

— Да чујем, — рече без воље.

Марион стаде читати:

„Драги ујаче!“

„Радо бих се примио дужности, коју ми наменусте, да несам слушао многих будалаштина о вашој „малој вили.“ Мени се чини да су је из претеране љубави сувише размазили, и да је тако прошла као свежи цветак у великој врућини: изгубила је своју праву боју. Она је — као што говоре — час дете, час мушко, ал' никад женско. Таки створови не могу поштовати ни песништво као што треба. Држе да је то дворана за играње где се лакоумно и весело може окретати, а не знају да је песништво свети храм, који тражи мира и озбиљности. Часови, које у том храму проведемо, треба да буду часови посвећени побожности. Вашој би малој вили — држим — јако дуго време било на том лепом, али немом месту.“

— То није лепо, — рече мала вила зловољно, — да ме осуђује, пре него што ме је познао.

— Много сам вам пута рекла, драга Олга, да људи често суде о човеку по гласу који се о њему проноси и да нам се јако ваља чувати од свега, што би се могло на криво тумачити.

Олга се задубила у мисли.

По свој прилици да се још досад није никад тако љуто преварила. Очекивала је вођу, који ће је, смешећи се, водити по путањама песничким, а ево јој дође строги судија, који је нештедимице изрекао суд свој о њој.

Марион је погледа и потајном радошћу помисли;

— Сасвим је растужена .... Лек је горак био, ал' ће по свој прилици помоћи.

(Продужиће се.)

Дивови

и како Срби приповиједају, да је Река (предијел у Метохији) постала, и ријеке неке име стекле.

(Свршетак)

Дивови су то тешко дочекали, пак чим им отиде Земља, они зовнуше Удора и Реку заједно. Кад им те силне тице дођоше, онда им они казаше, шта им је рекла Земља, и говорише им, да зовну своју породицу од сто и двадесет глава, пак да их понесу, колико их гођ узмогу, тамо на небесне висине, докле им гођ они сами не привичу, да их спусте на земљу. Но да видиш! шта им рече Удор, кад их је разумјео, шта они желе? Он им рече: „Ја знам као и моја Река и сва моја породица од Земље за ту велику Божју вољу; али ћу вам ја као и старији и мудрији од вас рећи, да се ви оканете те страхотне намјере, што ће вас стати горко и љуто ће вам присјести. Ако баш не ћете да попустите од вашег лудог јогунства, ми ћемо вас понијети, али вам ваља знати, да ћемо ми ви вас јести путем кад огладнимо, и да нам сваком на оброк треба барем два дива да прогутамо.“

Кад то чуше дивови, онда се договараше: шта ће сад? али се паклена мисао нађе у опакој и избезумљеној глави, те бајаги измудрише и довише се, да им не ће до неба требати тако дуго путовати, јер оне тичурине лете као муње, пак кад тамо дођу, зар ће се наћи, чим ће се наситити, почем је небо богатије и плодније од земље. Тако су се довили, и то су наумили, пак рекоше Удору: „Ви нас само понесите, што више можете, пак се не старајте за храну, кад смо вам сви у власти. Само се сад добро нахраните, да се сити кренете на пут.“

Чим је то чуо Удор и Река, одмах се дигоше на своја велика крила, пак одоше по своју породицу, и изкупише је брзо, пак се здраво нахранише и долетјеше дивовима, да их носе некамо и никамо. Брже се боље натоварише силни дивови ти Божјим тицама на леђа, пак се кренуше од земље на висине. Што су се гођ на више дизали, чинило им се, да се небо све подизаше изнад њих, и они путоваше по празној пучини измеђ земље и измеђ небеса. Сунце им је било онако исто као и од земље, такођер и мјесец и остале звијезде. Кад су дивови већ видјели, да оним висинама не ма за њих почетка, и побојавши се, да не огладне оне тичурине, те би их много нестало, онда повикаше: „Носите нас доље, одкуд сте нас и понијели горе. Богу се не може доћи, кад се не можемо приближити ни Сунцу ни Мјесецу.“

То су Божје тице једва дочекали, те се спустише на оно исто мјесто, одкуд су полетјеле са висине, и чим се опростише дивова, одмах се подигоше, не рекавши ни једне ријечи, и одлетјеше дома.

Тад се нађоше дивови у великоме чуду, и тад дођоше у неку свијест, те познадоше Божју величину. Они се почеше кајати, и кајући се признадоше, да их је кварила силна снага, те су се уз њу узнијели и обезобразили се, те су осилили и на свога створитеља пошли. Тако су се они разговарали, и договарали се, шта ће сад и како ће сад? Цар Тројан рече, да свако чује: „Сад не ма од нас грђега створета на свијету. Свака је бубетина од нас боља, јер је све захвалније своме створитељу на своме и најмањем и најружнијем створу, од нас оваких силних и умних створења. Ја се сад од себе стидим, и чини ми се, да би ми много боље и лакше било, кад би ме Господ наказио. Ја не знам, шта то би од нас? Та ми нисмо зар баш тако побудалили или полудјели били, да смо се хтјели с Богом поредити на небесима, О Боже, Боже, претвори ме у најмањег црвића, само ми опрости, и реци ми, да ти нисам незахвалан, већ да сам опет твој, ма у каковом створу био.“

Тако је јадиковао онај силни див и цар дивски, наумивши скапати од глади, и не живјети под таком својом срамотом, да се не смије огледати ни видјети на извору. Како је гођ било цару Тројану, тако је било и краљу Бранку, и по њима свијем њиним породицама и подложницима, све је то ударило у право кајање и у покору. Но мајку Земљу нису смјели звати, да јој кажу своје грдне јаде, и да јој се истуже и изјадају. Нису смјели дићи очију сунцу ни мјесецу од стида, због онаке нечувене опачине, и неваљалства. Бјежали су и од најмање тичице, јер су чули у њезину цвркутању славу и хвалу Божју, а своју ругу и грдило. Осјећали су срцем и душом, да су они најцрња створења под небом, да су одпали од свога Творца, да су сад без заштите и без окриља, и да нису заслужни, да их земља Божја храни и држи на себи. Ни с чега се човјек тако не ништи, као са своје кривице, и кад му томе не ма ко да кметује, ни да му зато суди, пак покора бива лијек крвавом срцу и грјешној души свога свијета, те се осуђеник смири и сам себи рече: да је скривио Богу и свијету, пак кад је препатио пресуду, да се помирио са свијетом те му се умирила душа и срце, и по томе се нада, да ће угодити Богу покајањем. — Али ко би кметовао дивовима и њиним госпоштинама на земљи? Ко би им судио? Они су сами себи били судије, и наумили су били, да помру од глади. И доиста ниједан не хтје узети хране у уста, да су већ били тако изгладњели, да су им ноге под њима обумирале.

Но Бог је створио и њих, и они су му била грјешна дјеца, те га умилостиви таково кајање, и он посла Земљу, да им каже вољу његову. Дошавши тамо међу њих, Земља била је врло радостна, и рече им: „Дјецо моја! Бог је милостив, и он вам је опростио, што сте му сагрјешили. Он једини знаде, шта је добро по кога, и шта је зло. Сад ће на вас наићи тврд сан и све ће вас препијети Божје оне тице у ваше старе завичаје, и тамо ћемо се опет видјети.“

То им изговори Земља, а на њих наиђе тврд сан. Колико су спавали, нису знали ни они, само кад су се пробудили, били су они на своме староме завичају, и нису били више дивови, већ овако мали обични људи као ми сад. Но они нису знали, да су се смањили, јер су били сви једнаци; исто је тако Бог претворио и дрва и траве тако према њима, да нису ни по чему могли познати, да су они оне страхоте били. Ту им се јавила Земља такођер малена створа према њима, и казала им је, да буду Божји људи. Цару је Тројану казала и његовим људима за краља Вранка, да је са својом чељади и са подложницима тамо на јужном крају преко мора, и да се они могу састајати и познавати се као и досад, само ће им она показати, како ће градити бродове, пак се на њима превозити. „Јер“ рече им „сад су воде велике нарастиле, те се не могу више газити, као одприје; тако је Бог наредио да буде.“ И доиста у онај исти мах, кад је Бог смањио цара Тројана и краља Вранка, смањио је и све остале дивове по свијету, да им већ не буде трага, ни силе с помаме. А тице су Божје остале с оне стране свијета, и само ће се онда појавити на свијету овом с ове стране, те да их виде људи, кад им Бог рече.

Земља рече краљу Вранку: „Спусти се с твојом породицом и с народом на ријеку, што је такова: ни ли у њу воде, ни прави јој подјажја, јер ће она сама од себе све накнадити, и ако тамо никада не пада киша од облака. Тамо је Земља благословена, јер ћеш дваред жети, док други на другом мјесту само једну дочека жетву. Такова житорода више и нема на свијету.“ Краљ је Вранко послушао Земљу пак је повео своју породицу силну, да јој не бијаше ни броја, на ниже и нашао је ту воду, и надјенуо јој је име Нила по оној ријечи, што му рече Земља: ни лѝ! а онај је сав крај назвао од силна сирења, што на њега тамо наиђе, гђе је тамошњи народ од тога живјео, и њему одговорио на питање му: ода шта по највише живе? „Ми сиримо, пак туна животаримо, јер имамо силне биволице и краве, што иду чак у сва триполља за попаском.“ По томе постаде име Мисир и Туна и Триполља.

А цар се Тројан врло побожно владао, и он подигао силне градове, и царство му је било најсилније на свијету. Оилађина му је саградила град Рим, и била је јако побожна и тако је угодила Богу, да јој је благословио град Рим, те је први био благочастив, пак ће бити и посљедњи. А царевина је Римска била толика, колика је и ова Земља под овим сунцем с ове стране.“

Јоксим Новић Оточанин.

ПОДЛИСТАК.

Српско народно позориште.

Дружина србског народног позоришта претстављала је у Суботици још ове комаде: „21. марта: „Милоша Обилића“; 22. марта: „Ђурђа Бранковића“; 28. марта: „Зидање Раванице“ и 29. марта: „Жену, што кроз прозор скаче“ и „Пијаницу.“

У Баји су давани: 2. апр. „Милош Обилић“; 3. апр. „Стари бака“; 5. апр. „Низ бисера“; 7. апр. „Мејрима“; 9. апр. „Шаран“ и „Обрштар од 18 година“; 10. апр. „Ђурађ Бранковић“; 12. апр. „Жена што кроз прозор скаче“ и „Ко је господар у кући?“; 14. апр. „Госпође и хусари“; 17. апр. „Војнички бегунац“; 18. апр. „Краљева сеја“; 20. апр. „Он и она“ и „Пијаница“.

У Вуковару: 25. апр. „У лажи је плитко дно“; 26. апр. „Боље умети него имати“ и „Љубав и философија“; 28. апр. „Мејрима“; 30. апр. „Низ бисера“; 1. маја: „Сеоба Србаља“; 5. маја: „Ђурађ Бранковић“; 6. маја: „Карло XII.“; 9. маја: „Краљевић Марко и Арапин“; 11. маја: „Шаран“ и „Обрштар од 18 година“; 13. маја: „Госпође и хусари“; 15. маја: „Зидање Раванице“; 16. маја: „Сан Краљевића Марка“; 18. маја: „Четири писмена,“ „Обклада и „Он и она“; 21. маја: „Милош Обилић“; 22. маја: „Војнички бегунац“; и 23. маја: „Заручник и невеста у једној особи“ и „Парница.“

Из Вуковара је дошла дружина у Нови Сад и ту је 29. маја почела у арени претстављати. Први је комад био: Пуница. Весела игра у 2. радње, од Карла Матјуза. Превео Коста А. Новаковић. Може се рећи да је комад добро одигран. Сви су се трудили да одговоре својим задатцима што бôље могу. Понајвише се одликовао Маринковић, који је добродушног Добрића тако вешто претстављао да му је публика више пута своје задовољство тапшањем изјављивала. Одмах уз њега морамо споменути г. Рашићку као пуницу, која је вештом игром својом гледаоце на смеј приморавала. Особито јој је за руком испало кад оно усред плача честита кћери рођен дан. То честитање кроз плач било је од таког комичног ефекта, да си се морао смејати хтео, не хтео. У том истом комаду изашла је први пут пред овдашњу публику г.

Бранићева, као млада удовица Костићка. Док је још који пут на позорници видимо, рећи ћемо коју више о њој. За сад само толико да је лепа узраста и да јој је глас умиљат, звучан.

После „Пунице“ дошла је на ред шаљива игра: „Он и Она“ у једној радњи, посрбио Ј. Ристић. Г. Ружићка (собарица Флора) и Ружић (Фронтен) тако су се живо кретали и говорили, да су публику лепом игром својом потпуно задовољили. Само би г. Ружићки имали приметити да се песма: „Где је станак мој?“ никако не може певати у комаду, који се игра у Мадриду. То тек квари илузију, коју да што већма постигне ваља ићи свакој претстави.

Арена се тек у полак напунила. Једва дочекасмо позориште, па опет на првој претстави и то у недељу тако слаба посета! Да л' је томе узрок био „мајалес“ у стрелишту?

У уторник 31. маја: Пијаница. Шаљива игра у две радње од Н. Ђурковића, и први пут: „Обрштар од осамнаест година.“ Весела игра у једној радњи сд Мелвиља, превео Л. Телечки. Тај је обрштар неко несташно момче. Види се да му у жилама француска крв тече. Тек што дође регименти, заљуби се у кћер свога мајора, позатвара све официре своје регименте па и свог учитеља, који тек у грчким и латинским класицима живи, облачи се у женске хаљине и на послетку одважношћу и храброшћу својом умири војнике, који су се побунили били.

Комад овај иде у ону врсту француских веселих игара, које те пријатно забављају. Праве комичне основне мисли или комичних карактера у њему нема. Сва му је снага тек у комичним ситуацијама. У опште комади те врсте улепшавају мане било народне, било друштвене, било појединих људи, а тако промаше што би им постићи ваљало: исмевање слабости људских.

Претстављање је добро испало. Г. Ружићка (обрштар) доста се трудила да својој благодарној улози одговори. У тој сувишној тежњи као да је силом хтела пажњу публике на себе привући, а тако је заборавила да је главни задатак сваког правог глумца да игром својом тако занесе публику да заиста помисли да се збива што се претставља. Андријевић (Флошар) био је на свом месту. И у говору и у кретању и у целом држању видео си педанта, који тек за науку живи. Слободно би се и други могли у њега угледати и што се схватања улога тиче а и начина којим их изводи. Маринковић (мајор Лефоше) добро је погодио глас и држање окорелог војника. Још би му игра више ваљала да му је кретање боље одговарало говору. Недељковићу (лаћман Хенрик) не би шкодило мало више окретности и мало више енергије у гласу и у кретању. Недостатак свега тога чини да му је игра млого пута једнолична а свака једноликост убија чар песнички на игри. Г. Гргурова природно и лепо је одиграла малу улогу Ернестине. Публике је било млого мање него први пут.

У четвртак 2. јунија: Љубоморна жена. Шаљива игра у две радње од Коцебуа, превео Ф. Обркнежевић, и нов комад: Парница. Весела игра у једној радњи од Бенедикса, прерадио Ђорђе Максимовић. У роли Сретића у „Љубоморној жени“ ступио је пред публику Марко Суботић. Прилично се креће по позорници, само што му је глас нешто таван био. Док га у још којој роли видимо, моћи ћемо рећи шта му вреди игра.

Нови комад „Парница“ допала се. Ево јој кратког садржаја: Кнежевић (Ружић) и Бркић (Андријевић) економи из Сентомаша терају већ од више година парницу због „рекавице.“ Готово да су више на њу потрошили него што и сама „рекавица“ вреди. Обојица дођу у Сомбор, сваки ради своје парнице. По случају обојицу ухвати ноћна стража, држећи их да су скитнице, па их стрпа у једно исто арипте. Они се, истина, опиру томе из петиних жила, претећи каплару да ће до сутра у јутру једно другог убити, ал' он за то ни да чује не ће, казујући да се ново арипте не може отварати за љубав „једном једином лупежу.“ Што нису досад могле толике године учинити, учини општа им невоља. Измире се и оду весело кући, жалећи што су се толико дуго прели.

Комад је прерађен ал' тек у толико што су „фетери“ постали сентомашки економи. Смешно је н. пр. кад видиш како сентомашанин не зна шта је билијарда, и томе подобне ствари, а зна шта је реплика, дуплика, и т. д. Ако се не може који комад тако прерадити да постане сасвим српски, и по карактерима и по духу, онда је боље мира му дати.

Ружић и Андријевић претстављали су парничаре на велико задовољство публике. Није само њихова мана што не могоше од „фетера“ истесати сентомашане.

Посета је слаба била.

У суботу 4. јунија: Низ бисера. Позоришна игра с песмама у две радње од К. Холтаја, превео С. Д. К. — Андријевић као увек тако је и сада претстављао Јована добро. Види се да је своју ролу и у најмањим ситницама проучио. Г. Гргурова (Ана) добра је била најпре као несташно девојче а после као жена, којој већ више живота нема. Особито је ваљала кад оно позна свога Јована, што јој је и публика тапшањем признала. Г. С. Поповића (Јелку собарицу) виделисмо већ у том комаду млого боље играти. Ни песме јој нису ишле као обично. Као да није са свим при гласу била. Недељковић, као Карло, Ружић, као црнац, Рашићка, као Марта и Маринковић, као Борн трудили су се да одговоре својим задатцима.

При претстави овог комада приметисмо већ по трећи пут, да неки од глумаца за време отворене сцене једно другог по имену опомињу да ово ил' оно учини. Ако се већ ко мора на што опомињати, доста му је то рукама или очима на знање дати. На што кварити илузију, која се и тако јако тешко даје на позорници па још у арени постићи. За сад ћемо прећутати имена глумаца, који се забораве те могу тако што урадити. Не узпомогне ли ова пријатељска опомена, нека себи препишу ако принуђени будемо по именце их наводити.

Публике је опет мало било.

У недељу 5. јунија први пут: Ђурађ Бранковић. Историјска драма у пет радња с мађарског од К. Оберњика за српско народно позориште прерадио Ј. Ђорђевић. Кад би се сувише строго узело могло би се рећи да Ђурађ као драмски карактер не вреди млого. Сва му је јачина у големој тузи уцвељеног отца. Кривица је на песнику, који не замрсује радњу да патња и пропаст Бранковићева драмска и трагична буде. Да видимо само шта ради наш јунак у драми. Одмах у почетку жртвује за љубав своје породице и државе свезу с Мађарима свези с Турцима, и да је што јаче утврди шаље турском цару Мурату два своја сина за таоце. По таком почетку радње дало би се очекивати да ће у Србији буна букнути, чим јој се Мађари као победитељи приближе, да ће Бранковића приморати побуњеници да пође с Мађарима против Турака, или да ће га и с деспотске столице збацити, па да ће му султан тим поводом дати погубити синове. Ал' песник друкчије развија радњу. Бранковић умири побуњени народ, остаје веран султану и тек се онда дигне против њега, кад му синови ослепљени кући долазе. Ту решава дакле судбу слепи случај а не што се тако по нужди морало збити. С тога баш и страдање Бранковићево не потреса нас онако као што би се то иначе морало десити.

Све ово не рекосмо за то као да би нам противно било што је „Бранковић“ на српски језик преведен. Шта више ми смо јако захвални г. Јовану Ђорђевићу што је тај позоришног ефекта пуни комад прерадио. За ту радњу његову може се у опште рећи, да је добро испала. Више што захтевати значило би тражити да се нов комад напише. Тек би о Мари имали коју прозборити. У изворнику је Мара до главе заљубљена у султана и султан у њу. У тој прекомерној љубави својој оставља она старога отца, заборавља на браћу своју, презре завичај, погази што је човеку најмилије и најсветије и побегне крадом највећем непријатељу народа јој и вере, што се све не слаже с карактером праве српкиње. Преводилац је то тако удесио да Мара не одлази за султаном од своје драге воље, већ је султан на силу украде. Држимо да би много згодније било да је комад тако прерађен, да се види како се Мара морала као жртва принети за слободу и самосталност српскога народа, или да се у њој заметне борба између љубави, која је браћи или отцу привлачи, и љубави, која јој у срцу за Султана гори, па да та борба њезина после султану главе дође.

Целе се претставе уопште можемо тек с похвалом споменути. Сваки је од глумаца чинио на колико су му силе допирале. Највећа похвала иде Андријевићу у насловној роли. У његовом Бранковићу видесмо у бојевима остарелог јунака, који је истина телом ослабио, ал' му за то у грудима пламте жестоке страсти. То је узрок, — што се многима чинило неприродно, — да у мирним тренутцима тихо и готово изнурено говори, ал' чим му се узбуде страсти, ето му одмах и жестине, напраситости и енергије као да се подмладио. На целу би му игру тек две—три примедбе имали да рекнемо. Одмах у почетку не износи на видик како јако воли синове своје као што то комад захтева. Бранковић треба да се задуби у гледање својих синова, да се одмах може приметити како су му мили и драги и да то и у разговору шњима гласом означи. Тако исто није знао погодити гласа, којим се казује голема туга отца, кад му доводе ослепљене синове а није ни у немој игри толико одмора показао, колико тај призор изискује. Па на послетку кад оно проклиње Бога, треба да му се по речима позна да то као у неком лудилу говори, као да не зна шта ради, као да тиме блажи бољу душе своје и да тек онда дође к себи кад га нагон на освету оживи. Недељковић (Гргур) трудио се, да и лицем и гласом и кретањем означи афекте, који су га потресали, али му није увек испало за руком. Особито му препоручујемо да на прелазе у афектима пази и да му и кретања према говору буду удешена. Г. Гргурова лепо је одиграла Мару. Особито је добро и гласом и држањем тела и кретањем изразила достојанство владаочеве кћери кад јој хтеде́ Мурат на пут стати да не одлази. Игри би јој само толико имали приговорити, да се други пут не окреће сувише публици кад дадиљи својој Јевросими казује љубав своју. Јако је добро било што је оборила очи на земљу, што је окренула била главу од дадиље, као да се стиди речи својих, ал’ не ваља ни у томе далеко ићи. Станишићу (Мурату) препоручујемо пре свега да пази на изговор.

Ако нам је још коју о преводу рећи, тај је јако добар. Не сећамо се да смо скоро такав драматичан језик са наше позорнице слушали.

Арена се једва једаред напунила света, који се није хтео ни после петог чина да разиђе. Сигурно је држао да се комад још није свршио.

САДРЖАЈ.

Ускоци. Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока.“ (Продужење). — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење.) — Дивови, од Јоксима Новића Оточанина. (Свршетак.) — Подлистак: Србско народно позориште. —

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 26. У НОВОМЕ САДУ 20. ЈУНИЈА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:	ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.	на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Писма

о опадању народа нашег*)

I.

Драги пријатељу!

Премда се о твоме родољубију никад посумњао нисам, ипак последње писмо твоје подпуно ме је уверило, да ти је родољубије једна од највећих врлина твојих. Питање, којим си се не давно на мене обратио, зашто т. ј. народ наш од покрета морално, економично и нумерично у Аустрији опада? мени је добро дошло у толико, што видим опет један нов доказ симпатије наше, почем и мене исто питање одавна занима; но с тим више бриге ми је задало, што захтеваш од мене, да ти га уједно повољно и решим. У први мах хтедох се без оклевања одазвати позиву твоме, но одмах осетих и важност питања и тежкоћу одговора; ту се иште психологичног и уобште философијског знања, које умне силе моје далеко надвисује; но речи твоје: „ти живиш с народом, познајеш му из искуства добре и зле стране“, ободрише ме, и ја се ево, премда с тужним срцем, као што је и сам предмет тужан, латих дужности да ти изпуним жељу колико ми је могуће, надајући се, да ћеш се задовољити, ако будем више a posteriori говорио, остављајући другима пространа теорична разлагања о развитку људском уобште, и посебице о узроцима узвишења и опадања појединих народа на земљи . . . .

---

*) Овај је саставак добио по пресуди књижевнога одбора „Матице Србске“ 20. фр. а. вр. награде. У.

У овом ће писму бити реч о моралном опадању, јер је ово корен и другом назадку, у коме народ наш чами.

Овде ми се пре свега и нехотице намеће питање: еда ли је народ наш збиља тако у моралу опао, и зар он није познат са свога уобште човечног и поштеног карактера као и друга му браћа словенска? Та ја би напротив могао изређати овде онаких врлина, да се многи народи ни издалека с њиме узпоредити неби могли, кад неби знао, да свој свога хвалећи лако би се назвати могао егоистом, коме није лако веровати; — но није ни нуждно; ко га жели изближе познати, нека узме народне песме и пословице, ово верно гледало његових мисли и осећаја, у чему се не огледа само бистрина ума, већ уједно и чистота нарави (mores), као што су се о томе више пута безпристрастне и компетентне судије изразиле. Пак при свем том ми се тужимо, да нам народ наш с ове стране у моралном обзиру зло стоји. И ова је тужба наша на жалост основана. — Ко ту да неуздане с родољубивим Мушицким: „И добар народ ах! и добар закон; одкуда пак порока тма?“ . . .

Ја држим поглавито одтуда, што не полази као што треба цркву и школу, изкључиве заводе за морално изображење народа, а не полази их зато, што не увиђа праву корист и важност њиову. — Србин је истина цркву и веру своју свагда као највећу светињу поштовао и данас поштује, ал у цркви својој није налазио оно, што су други народи налазили; он је к цркви својој свагда долазио са побожним чувством, ал га не имаде ко напоити живом водом са божанственог извора. Дочим ни једна христијанска црква не оставља верне своје без науке христове, наша црква све до данас није кадра била овим спасоносним средством на духовна чеда своја дејствовати. Служитељи њени старијег времена примерни и родољубиви истина, ал интелектуално неизображени, те због тога неспособни бијаху, да би могли важном задатку свом наспрама народа одговорити. Цело „благочестије“ састојало се у црквеним обредима и обичајима, који су не редко са сујеверијем скопчани били. Није дакле чудо, што је и народ наш данас у полажењу цркве небрежљив више нег икоји други, будући га ништа осим једне побожности његове к цркви не привлачи. — Но он тако исто није до данас полазио ни школу, а што је полазио, није му било од користи, јер се у њима баш ничем није могао научити — по оној механичној системи, која је све до пре 3—4 године владала, и по којој се сва цељ школе у томе састоји, да се дете научи Богу молити, (и то без смисла,) нешто читати и писати на језику неразумљивом. Од науке какве, која је човеку у животу и као члану породице и народа и државе нуждна, као и о васпитавању моралном и религиозном није било у њој ни спомена. С тога дакле и народ, не увидивши никакве користи од школе, није децу у школу шиљао, а време оно, што га дете у школи проведе, сматрао је за изгубљено, те је радије своју децу употребљавао у пословима домаћим, где су му бар од какве такве помоћи била. Особито женска деца нису школу посећавала, јер народ држи, да им осим једне молитве није ни нуждно знати оно, што се у школи учи: читати, писати и рачунати.

Тако је дакле народ наш провео грдан простор времена, од како се у Аустрији станио, без икаквог изображења моралног. — Врлине, што их је из старе постојбине од отаца својих насљедио, почну га остављати; он се помешао са народима, код којих је видио различне пороке и саблазни, који као зараза на његово неискушено срдце дејствоваше. Он се научи између осталог безбожној псовки, крађи, непоштовању својих старијих, безстидности и другим таквим пороцима, за које стари његови нису знали, а не знају ни данас онде, где су од осталих народа изолирани остали. Срби дакле ови помешани са страним елементима изгубише стари свој карактер, природна простота њиова почне се помало изпред покварене западне цивилизације губити, те посташе нека смеса између благородства и изопачења моралног. Кад се народ у овој управо прелазној стадији налазаше, где се тако рећи исток и запад сусрета, нуждније му бијаше нег игда морално изображење, које би га на добар пут окренути могло. Но тога као што рекох не бијаше. Он бијаше напротив сам себи без икакве неге духовне као сироче остављен. Уз то треба узети у обзир живост темперамента његова, која кад се изображењем на добро не упути прелази у разврату, која је на свако зло склоњена; с тога се и народ наш одавао различитим пороцима, које ни највећа строгост угарских закона предупредити није могла; с тога је Србаља на жалост свагда највише бивало по тавницама и на губилиштима. — Наступи злокобна год. 1848. Срби показаше и тада, да су достојни потомци старих праотаца својих, и да би од њих могао бити ваљан и честит народ, кад би мудре вође на моралном путу имао. Но ових је једнако мало било. Свештенство, без дисциплинарне строгости будући, већом страном падне и само у деморализацију и поче на дужности своје заборављати у толико, да народ данас и незна, шта је прави позив свештеника; пак с тога оно и нема у народу оног поверења и поштовања, које је негда имало, и које му је необходно нуждно, да може на народ са успехом дејствовати. Строге законе угарске заменише блажији аустријски, но за живостне а морално неизображене Србе промена ова није имала благодетна сљедства, већ напротив деморализација преотме мах, која ево и данас у народу влада.

Деморализација ова с тим је опаснија, што је овладала код женског пола као и код мужког. Погледајмо само часком, каква је грдна разлика у карактеру Србкиње данашње и старих наших времена, како их нам народне песме описују. Тако н. п. мајка Краљевића Марка светује сина свога, кад су га позвали да пресуди на коме је царство, овако:

„Марко сине једини у мајке!
Не била ти моја рана клета,
Немој сине говорити криво
Ни по бабу ни по стричевима,
Већ по правди Бога истинога;
Немој сине изгубити душе;
Боље ти је изгубити главу,
Него своју огрјешити душу.“

Овако беше некад, а данас српске матере уче децу своју на зло, и хрђавим примером својим трују млад нараштај. — Читајући даље у нар. песмама н. п. „Деобу Јакшића“ налазимо диван пример женске мудрости и пожртвовања, којим се завађена браћа помирила, а данас жене не само рођену браћу већ често и сина од родитеља деле и раздвајају. Пак напоследку слушајући негдашњу србску девојку, где о себи вели:

„Нисам вила да збијам облаке,
Већ ђевојка, да гледам преда се“

и гледајући собственим очима покоре данашњих девојака наших, како н. п. са момцима пред крчмом не обзирући се ни на старије ..... но шта да ти све ређам? Желиш ли познати данашњу нашу девојку, узми „Бачке и Банатске песме“, које ту скоро света угледаше, пак ћеш видити страшан контраст сравњивајући их са песмама женским у I. свески Вукове збирке, јер осим једнаког језика у њима ни по чему другом не би познао да су их сестре једне мајке спевале. Какова овде скромност и стидљивост, каква ли тамо раскалашност, управо ласцивност! Овде гледиш вилу словенску, где удешава са посестримом својом песме, које те у надземаљске сфере као на лаки крили узносе, а тамо певачицу у друштву фауна, сатира и других оваких чудовишта, од којих се згрозити и побећи мораш.

Пак кад оваква девојка, код матере хрђаво однегована, у самовољи одрасла, раду ненавикнута*) раскоши одата (као што ћеш доцније видити), кад велим овако ступи у туђу кућу као невеста, јели кадра собом донети онај благослов, који се од брачне свезе очекује? — Није богме, већ напротив раздор и неслогу. Та она није научила никога слушати, никога се бојати, никога стидити; она оће сама да господари, те с тога није чудо, што свекру и свекрви, деверима и јетрвама не може да угоди, већ немир и свађу у кући замеће, чега је неизоставна посљедица деоба (а овога опет сиромаштво), те се тако патријархалан живот, Словенима особито својствен руши и искорењује.

---

*) Србска девојка осим: ткати, везти, плести, сирицик правити и косу плести код матере своје друго ништа не научи; онако нам жене и не знају честито ни ручка скувати, ни леба умесити, нити иначе шта у домаћој економији привредити, као што ћемо и доцније видити.

Не могу да ти прећутим јаде своје сбог једног, код Србина доскора нечувеног моралног зла, а то је конкубинат, који се овде онде појављује, од како је изишао закон, који сбог рекрутације забрањује пре известног времена женити се. Скандал овај био је и пре те забране прилично одомаћен код других народа особито код суседних нам Немаца, где су заручници по коју годину у недозвољеном одношењу на очиглед родитељима проводили, одкуда код њих незаконита деца не бијаху никаква редкост. Сад ево оће и код нас јошт и ово зло да се одомаћи, и да се стид и невиност у самом зачетку свом затре. О tempora! o mores!

И тако, као што видиш, које додир са туђим народима, које пренебрегнуто морално изображавање, које злокобна и разуздана год. 1848, а које најпосле и закони, неприлагођени србским наравима и потребама, скупа допринеше, те је код нас овладало данас свако безакоње, као оно „у Инђији у земљи проклетој“ ....

Пријатељу! не тражи засад више од твога у туги погружена друга; — док се мало разонодим, наставићу ти мисли моје о опадању народа у економичном обзиру.

(Продужиће се.)

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

VIII.

Мала вила признаје да и песници вреде нешто, ако су добри.

У женској одаји настала је маина. Гласовир је затворен, а и мало канарине ћуте у прозорима, и тек по каткад цвркутну као да питају: шта је то да се мала вила више не шали, не смеје и не пева?

Марион је цео дан плела, шила, или справљала рубље, што ће са собом да понесе у стан жупников под просту малу стреју истина, ал' под којом има места и највећа срећа. У том послу њеном излазиле су јој пред очи слике из прошлости, садашњости и будућности. Те је слике живо исписало уображење, које само невесте имају, па биле сретне ил' несретне.

Марион је помишљала на оно време, кад јој је узор био млад, храбар војник, кад је своје сретне часове проводила у оној дивној дворани, која заслужује да јој само небо буде ћвод, и кад је поруменевши читала прву љубавну изјаву у стиховима песника а војника. Ох, онда је за цело тако смела била, да је држала, да се не да живети у ниској маленој кући, у којој нема друге раскошности до зелених капака, неколико црепова са цвећем у прозорима и у дворишту неколико пари голубова. Ал' време обично јако побије жеље људске, а особито изтрезни девојке на које се не смеши срећа.

Марион је неко време тиме хтела улепшати тужну самоћу, што се ухватила за мили спомен из прошлих времена, па је хтела своју околицу уверити да јој је рај тек у опомињању и да не мари ни за чију љубав више. Радије тужи за прошлим временом, него да се радује садашњости. На прагу да постане поутеглом девојком и да бар своју сујету сачува, чинила се да се свачега одриче; ал' касније, (та човек је променљив) радо је гледала, како јој се приближује у поштеној намери озбиљан, честит и нежних осећаја човек. Разумеде му уздисаје, одговарала му је на ватрене речи, храбрила га је да јој каже како је јако воли, и радо му је примила срце, ма да то и није куцало под ђенералским већ под смерним, свештеничким оделом.

Мала вила од то доба још млого мање верује да може бити на свету љубави а још мање у постојанство јој. Кад се Марион, од сласти топећи се, разговарала са пресретним младожењом, често су јој на ум падале лепе млетачке успомене, па би смешећи се помислила: кад је већ и Марион збацила са себе трагично одело горке љубави, у којем се некада тако јако сама себи допадала; кад је већ и она могла заборавити успомену толико пута оплаканог поручика Соненшајна, онда се заиста све промењује на свету.

Ал' то не би била изрекла ни онда кад је најзловољнија. Шта више не би ни запевала песму „la donna e mobile“ која је тада јако у моди била, само да тиме Мариону како не увреди. Не хтеде је узнемиравати, него јој је нове и нове радости прибављала, ма да управо није могла појмити како се може Марион тако прекомерно радовати. Још није познавала свет, још није искусила шта све срце претрпети може, па тако није знала: да је радост двогуба, кад когод — после многих, и многих година — постигне цељ, кад је већ све наде изгубио, кад је већ наумио да се свега одрече и кад управо никаке цели већ ни имао није.

Док је Марион при прозору шила и уображење јој по белом платну шарало убаве слике из породичног живота, дотле је Олга код другог прозора пажљиво читала, и срдила се и на саме канарине, кад би је по гдекад оштрим гласом својим узнемириле. Шта више обмотавала би им кавезе црним марамама, да су сиротице и на дану ноћ имале. Тада би те живе птице, преварене од мрачног зрака, затвориле очи и ућутале, те је Олга по вољи могла читати.

Ал' у овај мах је нешто често прекидала читање и чинило се као да је зловољна.

— Шта вам је? — питаше Марион.

— Чудновато питање. Све ме опомињасте да будем озбиљна, па сад, кад се ето поозбиљих, питате ме, шта ми је? Шта би ми било? Премишљам.

— Шта то?

— Не чудим се што сте љубопитни, та и ви сте — жена, а то је мана свију евиних кћери. Ал' да вас ослободим од те гује, што вас тако често мучи, одговорићу на питање. Погледала сам у врт, па ми је пало на памет, како би се дали овде начинити вртови у зраку као они семирамидови.

А баш ни у крај памети несу јој били семирамидови вртови, него је — што никако не хтеде изрећи — мислила на оног страшног човека, који је о њој пресуду изрекао пре него што је упознао. Ох, то је за цело какав несносан, досадан, гадан човек, који захтева од жена, да буду машине и ропкиње; да седе лепо с миром, непомично у каком закутку, као паук, па да марљиво преду мрежу, а то ће рећи чарапе; и да цео боговетни дан о томе мисле, како мушки више вреде — и то с правом — од женских, па да кувају, пеку а на што друго да и не помишљају. Једном речју женске треба да су лутке да њима мушки тим лакше владају. Лепа ствар кад и песник тако што захтева од женских. Заиста цео им род ништа не вреди. . . . . То јест могу бити изузетци. . . . На пример Олга би се смела опкладити, да Дајкенс са свим друкчије мисли. Та како би могао иначе створити слике као што је Естера, која је пуна живота, а опет за то нежна и ваздушна, и која тек добротом својом влада над људима.

Мала вила хтеде се осветити и седе уз сто за цртање. После једног сахата рече Мариони.

— Зар нисте љубопитни да што пре дознате како изгледа Алберт Варковија?

— Те још како!

— Ево му слике!

Мариона удари у смех, када је на ту карикатуру погледала. На папиру се пружала дуга нека слика, танка као шибљика, с гадном брадом као у сатира, у капуту готово до земље, а са обема рукама у џеповима. На кукастом носу седеле су велике наочари, а на глави широког обода високи шешир који се чинио да је тежак као какав шешир од гвожђа.

— Лепо га накитисте, — рече Марион, — ал' сам за то уверена да мој од сада сродник није такав.

— Ал' ако је такав?

— Откуд би ви то знали?

— Погодила сам. Кад је он таког оштрог и бистрог ума био, те је дознао кака сам, а овамо ме ни видео није, нит' се са мном разговарао: могу и ја тако досетљива бити, да му верно испишем слику, пре него што се састаемо.

Мала се вила доиста још једнако једила што је Алберт Варковија о њој таку пресуду изрекао.

Њој се досад сваки тек улагивао, удворавао и у вољу јој ишао, (та и карања Марионе тек су из љубави проистицала) а сад се ето нађе човек, — јако велики ведант, — који је држи за дивљакушу. Мисли да је међу стенама одрасла, као дивија коза, и да се са земље тек толико може подићи колико и угојена гуска.

Све јој је то јако вређало сујету и није знала како ће да дочека странца. Хоће л' да му покаже да је јако увређена што је таку неправедну пресуду о њој изрекао, или да се чини да о том писму ништа не зна и да га посрами својим правим женским владањем?

Из тог премишљања трже је лупа од кола.

— Рудолф, — рече Олга, — сигурно опет долази за породична писма. Сирома колико мора да долази по њих! Биће да је још једнако онај стари, и да му се сирота мати пита надом, да ће га још моћи поправити опомене господина Жигмунда.

— Бог би знао за што, — одговори Марион, — ал' ја то момче волим и поред мана његових. На питомом му лицу видим да је наклоњен на добро. Држим да није сам собом ударио у беспуће него да је наведен. Жалим га, ал га не могу презрети. Ових дана тако је одушевљено горио о вама, тако вас је хвалио, да држим, да би ви могли учинити да се поправи.

— Огледаћу; стрика је и тако сувише строг с њиме.

Мала се вила није преварила. Господин Жигмунд јако је грдио и псовао свог сродника, на што га је једино то могло навести да сачува част породице.

Шта ће бити од њега? Да му како устане отац из гроба, у који је легао у поштењу оседелом главом, на ново би морао умрети. Данас сутра отсраће у гроб и своју рођену матер па онда нек' се не нада божијем благослову. Сирома стари Татрајија! Како се млого надао од свог јединца. Дао га је да учи свирати, француски и држао му је одабране одгојитеље. У почетку је и научио нешто од њих и знао се паметно разговарати; ал' чим му је отац умрьо, а добро у његове руке дошло, поче уживати свет на сву меру на велику жалост сироте му матере. Шта ће бити од њега? Скитница, који тражи где се пије; данас сутра поцрвенеће му и нос као зрела паприка. А не би се могло рећи да нема памети, само што је на зло употребљује. Пре неког времена — кад се једно две три недеље добро владао — сви су се обрадовали да ће се поправити, ал' опет га спопаде лудило. Па и пре негде шта је радио о неком имендану. Опио се као секира. Знају га на све стране. Ал' да више тако што не чује о њему. Ако и даље тако устера, узеће му се из руке цело добро.

Ал' ако га је карање старог господина и немило дирнуло, на брзо су га утешиле речи мале виле, која је — чим је Рудолфа у трему спазила — преда њ истрчала, и умиљатим осмејом приметила:

— Драги Рудолфе, како вам је лепо везана марама на врату.

— Виктор ми је везао, — одговори радосно Рудолф, сасвим порумеિневши при помислу да је мала вила једва једаред нашла што да на њему похвали.

— Походилисте га?

— Да.

— Шта ради?

— Учи енглески кад нема шта паметније да чини. Код њега је неки страшно озбиљан џентлмен, који тако непомично седи да сам га у почетку држао за фигуру од гипса. По цео дан мучи сиромашног Виктора енглеским језиком.

— Није могуће! Ако то и даље тако устраје, онда ћемо данас сутра заједно путовати по Шкотској.

— Како то? — запита зачуђено Рудолф, — заједно?

— Шалила сам се. Напредује ли што Виктор?

— Не могу пресудити. На том би ме језику могли продати. Нит' сам га учио, нит' ћу га научити икада; и ма да и одвише поштујем честите мисе, мистресе, лордове, милордове, једном речју цело сплин-друштво, ал' им зато језик за тако исто настран држим, као и ту озбиљну господу и госпође. То још ништа не чини да сасвим друкчије пишу речи него што их изговарају; ал' имају и таких гласова, као да змија шикће, па хоће да ти се покрьа језик, док их научиш изговарати. Тако је то мени казивао Виктор, који је све на свету научио што само ум човечији може постићи. То ми је исто рекао и мој француски учитељ, који је некада под Наполеоном војевао и на

Енглезе јако мрзио. Морао си пући од смеја кад си га гледао где показује како говоре Енглези. А француски је јако лепо говорио. Две сам године учио од њега, ал' сад сам већином позаборављао.

— Драги Рудолфе, — рече Олга кад га је поред себе на столицу посадила, — велика је штета што заборависте француски језик. Сви ми говоре да сте ви некада лако учили и да би сте у стању били на у чему далеко дотерати. У језицима и наукама могли сте себи набавити така блага, која би вам тек једина смрт кадра била одузети. Тако сте занемарили и музику, најбољи мелем за срце и душу, па сад сигурно да жалите. Много пута има таких тренутака у животу да смо их једино музиком кадри испунити. Ал' ви у место свега тога — допустите да вам искрено рекнем — тако што радите, што никако не пристоји имену, срцу и изображењу вашем. Тако радећи тек растужујете добру вам матер, ујака, па и мене саму.

Те умиљато казане речи више су дирнуле Рудолфа него све строге опомене и карања старог господина. Велика, врела суза засјала му се у оку, суза, какве му још досад у оку не беше, а чему се мала вила веома обрадовала. Така суза и нехотице казује да се враћамо на прави пут. Суза је победни знак, кад како мило осећање узбуди изнемогло срце на нове и племенитије осећаје. И сама покајница Магдалена са сузама у очима нађе небо, које је — да по моди кажемо — кроз намигушне наочари узалуд тражила. У колико га пре може наћи Рудолф, који је могао више пута поклизнути, ал' за то још није огрезао у злу.

Настаде тишина, коју прекиде Рудолф, збуњено питајући:

— Рекосте ли да сам и вас растужио? А зар се вас може тицати моја судба?

— Како не, Рудолфе! Ја вас радо имам, и још би вас радије имала, кад би се могла поносити што сте ми сродник.

— Заиста већ опажам, — одговори момче лагано, — да пут којим сам пошао на зло води. За што би се иначе стидео пред вама. Ал' забасао ја како му драго, такав анђео, као што сте ви, може ме још на бољи пут извести.

Ове су речи на ново потврдиле да је Рудолф тек лакоуман био, ал' не и поквареног срца. Мала вила дакле — пружајући му умиљато руку — рече осмејкујући се:

— Дођите што чешће можете па ћемо се много разговарати. Ви ме назвасте одономад драгом сродницом вашом, а ја ћу вас братом називати. Учинћемо једно од другог као прави пријатељи. Хоћете л' ми често доћи?

— Хоћу.

Рудолф није знао шта више рећи. По уму врзле су му се нове мисли, а срце му је препуно било нових осећаја. Нешто му је тешко било на срцу, ал' се за то опет за сретног држао. Срце му је све јаче и јаче почело бити, тако, до се збунио, устао, руку мале виле стиснуо и једва разумљивим гласом ове речи изустио:

— Ви не ћете више видети старог хрђу; нов ће човек доћи да вас поздрави.

И тим речима оде са сузама у очима, а у срцу са неким досад непознатим осећајем, који је чист био и оплођавао као мајско сунашце.

(Продужиће се.)

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције.

Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока.“

(Продужење.)

Млетачки посланик у Бечу мољаше цара да помогне. Цар изјави преко свог министра да му је жао за Венијером и да жели озбиљски да помогне. Млетачког посланика подупираше папин Нунције, јер око папе салетели били Дубровчани који се беху јако поплашили дознавши да се у Цариграду ради да им се узме Конавље, најлепша и најплоднија земља њихове државине, а све с Ускока који последњом приликом ударише туда на Турке па ту и робље своје распродаше. Али у Грацу радише свему овоме на против. Изјавише да Ускоци немају сасвим неправо што казују да су по пристанку млетачкога ђенерала ударили на Турке, а што су исекли Венијера и пратњу му то је било да се освете за неверу код Лесине. Још стадоше раздраживати цара на рат обећавајући му части и користи. Претерано црташе невољу од онога што је трговина затворена; наводише да је то повреда царска имена и достојанетва што су Млечићи затворили Сењ. Неки од царевих министара помагаше им посао и световаше цару рат. Цела је истина да се цар јако узбудио чувши да је Сењ затворен али се опет умири кад му показаше да то није опсада, него само из далека не дају Ускоцима да мрдају по мору. У савету цареву одлучи се да се пошљу комисари с пространом влашћу па одреде за то грофа Алтана, барона Беха и властелина Бонома. Овима се даде налог да истерају Ускоке из Сења и да у њ мету немачку војску. Бонома одмах опреме да иде у Грац да јави шта је наређено и да од ерцхерцега прими наставлења. Али и сада као некада под Рудолфом, што се у Бечу добро намисли и одлучи то се у Грацу, преиначи и поквари. Док су посланици још на путу били ерцхерцег доби прилику да походи цара у Линцу те ту још боље опере Ускоке а још се грђе потужи на стегу трговине. Зна се да је ту још представљано цару како је сад лепа прилика да се у горњој Италији понешто изврши, почем му се сва војска у Милану сабрала. Ако ништа више а оно је мислише саветно да се та војска не разоружа док се сењска ствар не сврши.

Комисари дошавши у Реку позову старешине ускочке да им дођу, али ови изјавише да неће док им се не изда писмено уверење рад сигурности личне. Тако им га дадоше. С тим записом дођоше у Тршац а одатле поискаше да им се даде други бољи и сигурнији јер у онај први немају вере. Кад га добише онда дођоше у Реку где их лепо примише и саслушаше о битци код Лесине, о плену галере и о свему што се зби од како се уговор учинио. Иза тога отпустише их кућама. Одмах за њима дође у Сењ секретар комисарски и поиска да му се предаду заробљени Турци. Али Ускоци не хтедоше ни речи да чују о томе ма да секретар стаде да прети, него га опремише да иде од куд је и дошао и нека каже онима који су га послали да они не ће да даду турскога робља.

Док се комисари бавише у Реци није се ништа особито догодило, осим што им Дубровчани послаше Ахиља Пуцића да иште да се уклоне Ускоци који својим четовањем доводе турску освету на њих. Он још причаше да се млетачка галера тако истрошила буром или људском пакошћу да се виде по мору комади од ње, а крма јој се разбила о кулу Савину (Saba). — Најзнатније је што под очима комисара изађоше из Сења седам оружаних барака те ударише на млетачка острва али без среће, јер на њима бејаше добре страже. Комисари пошто опреме у Грац своје извештаје отиду све један за другим, нити што учинише. Свакојако се о њиховоме послу говорило. Очевидно комисари се само осрамотише не учинивши ништа. Један од њих рече да је у свему кривица до сената млетачкога што није послао свога човека да се ствар уреди, јер кад се ради о доброме слагању две државе на томе треба да раде обе стране заједнички.

Кад одоше комисари, Ускоци подигоше главу још охолије. Дуго ће бити да се све исприча шта су починили отимајући барке, пленећи острва и ударајући на галере. Него само о једноме излету њиховоме кад беше на мору бура, те млечићи не могоше ништа учинити. Ускоци отеше све барке на приморју од Истрије. Опленише у Далмацији две грипе натоварене купљом и сребром, три марсилане натоварене чохом фином, платнима и зачинима код Задра и једну лађу што ношаше свилу, лан, шећер и другу скупоцену купљу. Па онда обезчастише другу страну како никада до тада. Према Задру има у мору стена једна, св. Михаило, а на врху њезиноме малена кула једна у којој обично стоји стража да пази на море у времена кад није сигурно. Него како је сад било мирно време те и у кули оној не беше никакве страже те Ускоци кад се на стену ову искрцаше одмах је на брзу руку оградише и утврдише, метуше у њу неуздану стражу да уставља лађе које би мимо бродиле и да им даје знака иде ли од куда војска да их гони. Иза тога искрцаше се на сухо њих на број 400 људи у 6 чета па ударише на Росанче (године 1614) село на земљи задарској и попленише га. За тим ударе на Истан турско село и ту заробе жене, децу и стоку а пре него ће се у Сењ вратити подиреше стражу у св. Михаилу. Одатле би било тешко истерати их, него они сами од своје воље оставише кулу па једну ноћ одоше доле у Сењ, јер се уверише да су их Млечићи припазили били.

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Матица Србска.

Трећа седница књижевног одбора 19. априла.

По предлогу надзорника текелијног завода у Пешти набављају се за књижницу текелијну ове књиге: Corpus juris civilis. Ediderunt D. Alb. D. Mauritius fratres Kriegelii. Editio stereotypa. Lipsiae 1865. Partes tres. — Handwörterbuch der böhmischen und deutschen Sprache von Dr. J. P. Jordan I. II. Band. Prag 1866 — Dr. Carl Schroff's Pharmacognosie. 1865. — Geschichte Julius Cäsars. Vom Verfasser autorisirte Übersetzung I. Band. Wien 1865.

С хвалом се прима од А. Сандића текелијној књижници поклоњена књига: Јов. Христифора Бартенштајна кратак извештај о стању многобројног расејаног народа илирског. Превео А. Сандић. У Бечу 1866.

Кр. угарско наместничко, веће позива да се друштво изјасни: би ли се могло из сувишка текелијних прихода одредити годишња стипендија од 5—600 фр. а. вр. приправнику Стевану Стоичићу, да може полазити виши који педагогиски институт у страним земљама, ал' да тај терет одмах пређе на народни фонд, ако би се међутим предлози српског народног конгреса о стипендијама за педагогијске науке од највишег места потврдили.

Надзорник јавља да је питомац текелијног завода Милутин Татић, први, а Ђорђе Пеић, други строги испит положио, и шиље сведоџбе им.

Јефта Вукадиновић свештеник у Мошорину, одзивајући се позиву као писац расправе: „О опадању народа нашег“ јавља, да је и његова жеља ту расправу у „Матици“ печатану видити. Што се награде тиче, то оставља на увиђење. — Одређује му се награда од 20 фр. а. вр.

Питомци закладе Нестора Деметровића: Исидор Ћирић, Јован Максимовић и Младен Деметровић шаљу своје сведочбе о првом школском течају 1865/6.

Василије С. Пелагић предлаже, да „Матица Србска“ о свом трошку препечата све, што је досад од „Школског листа“ на свет изашло, и да то после бесплатно пошље свакој српској школи у Босни, Херцеговини и Старој Србији.

На молбу омладине србске, што се у Пожуну учи, послаће јој се сви „Србски Летописи“ од 1850. г. до данас на поклон.

На предлог секретара, као повереника „Словanske беседе“ у Бечу, поклањају се књижници исте „беседе“ све књиге, које су досад о друштвеном трошку изашле.

Одређује се 10 фр. а. вр. награде Сими Поповићу за његов превод „Амбе“ из спева „Махабарате.“

Члан др. Стеван Павловић држи да су мисли у саставку Ђорђа Вукићевића: „О сродству као препони брака по црквеном праву православне цркве“ и ако не самостално, али вешто прибране, пространо развијене и доста систематски разложене, а делце нам је од преке потребе, пошто су таке ствари дојако у нас слабо претресане. Члан Петар Нинковић изјављује устмено, да исти саставак заслужује да се печата у „Летопису.“ — На основу тих пресуда прима се споменути чланак и издаје се уреднику да га употреби за „Летопис.“

С великом су хвалом примљене ове матичиној књижници поклоњене књиге, и то:

1. од Јелене удов. Андрејевића рођ. плем. Банћа из Новога Сада: Aesthetik oder Wissenschaft des Schönen. Von Dr Fr. Theodor Vischer. 1. Theil: Die Metaphysik des Schönen. 2. Theil: Die Lehre vom Naturschönen. 3. Theil: Die Kunstlehre. 5. Bände Reutlingen et Leipzig, Stuttgart 1846—1857; —

2. од „Матице Словенске“ у Турчанском св. Мартину: Ná-

rodní kalendár 1866. Vydáva Matica Slovenská Ročnik I. V. B. Bystrici 1865; —

3. од Лазе Телечког: Последња деспотица смедеревска. Изворна драма у пет радња написао Лаза Телечки. У Новоме Саду 1866; —

4. од Михајла Рајевског: Элементаръ для дзеци вейскихъ. Спб. 1865; — Нумизматическія изслѣдованія славянскихъ монетъ. Д. П. Сонцова. Часть I. Москва 1865. — Извѣстія антропологическаго отдѣленія общества состоящаго при императорскомъ московскомъ университетѣ. Томъ первый. Редактори: Д. П. Сонцовъ и А. П. Федченко. Москва 1865; —

5. од Карла Берције, мађарског списатеља: Anyégin Eugen. Regény versekben irta Puskin Sándor. Oroszból fordította Bérczy Károly. Kiadja a Kisfaludy-Társaság. Pest 1866.

Ступа се у свезу измењивања књига са друштвом: „Общество любителей естествознанія состоящаго при императорскомъ московском университетѣ“ у Москви.

Српско народно позориште.

Седница управљајућег одбора 22. маја.

Чита се молбеница, коју је подначелник друштва Јован Ђорђевић по закључку управљајућег одбора ради субвенције за српско народно позориште на угарски сабор саставио и коју је члан А. Хаџић на маџарски језик превео. — Прима се с малом неком изменом и поднеће се на српском и мађарском језику земаљскоме сабору угарском.

Магистрат кикиндског дистрикта јавља да је од кр. угарског наместничког већа упутства искао, кад му ваља плаћати камате од оних 5000 фр. а. вр., које је обећао дати на српско народно позориште.

Читан је допис управитеља позоришне дружине Јована Ђорђевића, у којем предлаже, да се погледом на то, што ће можда дружина у Будим поћи, рещење од 3. маја о. г. о отпусту чланова дружине Д. Коларовића и Н. Рашића обустави и њима блажија кака кащтига одреди. Уједно пита хоће ли позоришну дружину из Вуковара преко Осека у Будим повести или да се врати у Нови Сад. — Одбор не налази узрока да преиначи своје решење, којим се чланови Д. Коларовић и Н. Рашић из дружине отпуштају. Уједно закључује да се позоришна дружина из Вуковара у Нови Сад врати.

Нови Сад. Уторник 7. јунија: „Женски непријатељ“. Весела игра у једној радњи од Бенедикса, превео J. Хаџић, и „Боље умети него имати“. Шаљива игра у две радње од J. Ристића. — Ружићка као Мила у „Женском непријатељу“ сувише је несташна била. Тај несташлук као да је занео, те није за доста показала да уме слатко говорити, и улагивати се, а то су све средства којим мало по мало задобија женског непријатеља. Недељковић (Ђорђе) више је пута погодио како ваља да се влада љубоморан човек. Још би боље згодио да љубоморност своју није тек брзим, гласним говором и брзим ходањем означио. Више му је ваљало пазити на то, каким ће гласом што да каже и да и говор свој попрати оним кретањем који одговара говору. Ружић (Слободић) није довољно означио прелазе, којима мора женски непријатељ проћи док постане женским пријатељем.

У другом комаду: „Боље умети него имати“ одмах на првом месту морамо споменути Андријевића, (Мија Недић), који је и говором и кретањем и држањем потпуно на очи нам извео човека, који тек за свој рођен интерес живи. Једино његовој доброј игри и сретној маски може се приписати што се није изгубило и оно мало комичности у карактеру Недићевом. Ружић (Авакум Тигонић) добро је схватио и извео своју улогу. И кретање и говор одавао је лакоумно, ал’ за то поштено, доброћудно момче, које и у својој највећој невгоди не ће да забаци част и поштење своје. Лепу му игру попратила је публика тапшањем. Ружићка (Тина) одговорила је потпуно своме задатку. Не може се већ боље претстављати временита, пуна кокетности девојка, којој је сва брига да „под капу дође“. Софија Поповића (Анка) лепо је одиграла улогу лаковерне девојке. Особито је добра била у призору кад се с тетком протерује, коме се управо Авакум (Ружић) од њих двеју удворава. Маринковић (Проданов), Видаковић (Дадић). Савић (Мита служитељ) несу ништа кварили, да се у малом броју сакупљена публика све до краја у доброј вољи одржи.

У четвртак 9. јунија: „Мејрима или Бошњаци“. Драма у 4 оделења. Писао Матија Бан Дубровчанин, за народно позориште прерадио J. Ђорђевић. Претстава је прилично добро испала. Коларовићка (Мејрима) својски се трудила да свом тешком задатку одговори. Та јој се тежња показала на целој игри. Можда би још више успела да јој глас није тако таван био, и да је карактер Мејриме мало боље проучила. Тако на пример одмах у почетку није знала за доста показати двогуби страх, који је спопада, кад јој отац говори шта чека сваку туркињу која ђаура, а шта опет ђаура, који туркињу воли. Тај страх треба да је млого мањи кад је о њој говор, а све да расти док мисли да јој отац зна име драгог јој, а после да пређе у радост кад дозна да јој отац тек сумња. И у призору кад Љубицу убија није знала показати најпре свирепост и мржњу туркиње, те покретаче да своју супарницу смакне, а после грозу која је подузима, што је тако крвно дело извршила. Недељковић ваљао је као Живан млого. Тек би му својски препоручили да слабости и снагу, радост и жалост, једном речју ниансовање страсти и осећаја не само кретањем и држањем тела означи, него и лицем и говором. Андријевић (Новко) није био са свим онај стари бошњак, који уме Турцима покоран бити, ал' који зна и на оружје дићи рају, кад му догрди зулум турски. Зорић (Али паша) није ни најмање пазио на прелазе у афектима. Чим се овде или онде извиче, одмах постаје равнодушан, као да га се ништа више не тиче, и као да му не треба показати да је неку унутрашњу борбу претрпео. Софија Поповића лепо је одиграла Љубицу. Само нек јој буде у опомену да боље пази колико јој глас може поднети, па према томе нека удеси говор свој.

Уметнуте песме: „Сабљо моја димишћијо“ и „Сватовац“ отпевала је дружина као што се само пожелити може.

Света је у арени у средњу руку било.

У суботу, 11. јунија први пут: „Она је луда“, драма у две радње од Мелвиља, превео Д. Јоксић. Ово је садржај занимљиве драме ове. Лорд Харлеј, пошто је дуже време у Лондону и на путу по Европи провео, повуче се на једанпут у самоћу. Он живи под измишљеним именом Брицета на пољском добру, 20 миља од Лондона, са својом женом и синовицом и старим слугом, у највећој усамљености. На једанпут позове свога пријатеља, доктора Јолака из Лондона, и са сузама у очима исповеди му узрок овог необичног понашања, т. ј. да му је жена

Ана луда. Доктор му обећа своју помоћ, и већ почне са бедном госпом испит, какав обично бива код таких болесника. Забуна лордове жене и жестина њених одговора увере доктора да је заиста тако; али одмах за тим први разговор с лордом покаже му, да се варао, и да није она луда, него да је лорд сам луд. Дугим и вештим испитивањем пронађе доктор извор лудости лордове, а тај је био: уверење, да му је жена неверна, и грижа савести што је он лорда Мексвела, — ког је држао за кривца те женине неверности, — кад се овај с њиме није хтео тући, у Напуљу тајно у море стровалио. Исповест лордовице увери доктора о невиности њеној а још више исповест синовице Неле, која му саопшти, да је с Мексвелом потајно венчана, и да је Мексвел тога ради обилазио госпођу Харлејевицу, да њеним упливом задобије накнадно саизволење лорда Харлеја, који је нелин тутор. Кад је доктор о узроку лордове лудости на чисто био, побрине се да га излечи, и ту му дође у помоћ случај. Распикућа Вилкенс, синовац харлејев, дочује за стање стрица свог, и са судијом онога предела дође у исти мах к лорду, да се сам о том увери, а по томе да туторство над њим присвоји. Тај судија беше лорд Мексвел, кога су сви за мртва држали, али који се онда у мору није утопио. Доктор вешто употреби згоду, и наглим потресом фантазије харлејеве учини, да овај са свим к себи дође и све позна, а тим и себе и своје од бриге и туге ослободи.

Што се саме претставе тиче, ту можемо бити у опште задовољни. Андријевић добро је схватио и извео ролу лорда Харлеја, особито у другом акту. У првом би још нужно било, да прелазак из мирног стања душе у лудило не буде нагао, него више постепен. Ружић као доктор Јолак био је местимице веома добар, само у сценама где испитује, препоручили би му више модулације у говору и крепчију мимику. Миланов (Мексвел) био је приличан, Станишићу (Вилкенс) препоручили би још више типкости а и боље знање роле. Гђа Гргурова (Ана) била је на свом месту, особито у сцени, где њу доктор држи за луду. Софија Поповића, испунила је своју наивну ролу добро. Ансанбли на крају првог и другог акта треба још округлије да испадну.

Публике је било доста.

Књижевне белешке.

---

* Наш честити књижевник у Задру Герасим Петрановић позива на претплату на „Србско-далматински магазин за годину 1866“ који ће свршетком аугуста о. г. из штампе изаћи. Цена му је 60 н. а. вр. Претплату у Новоме Саду прима Ђорђе Поповић, уредник „Данице.“ Препоручујемо овај позив особитој пажњи наше публике и надамо се да ваљани уредник „Магазина“ не ће имати више повода да се потужи што му по нашим крајевима овамо слабо пролази „Магазин“, који се сваке године све то одабранијим садржајем више и више препоручује.

* Познати родољуб и честити буњевачки списатељ у Суботици Амброзије Шарчевић превео је на мађарски језик Милоша Поповића, уредника „Видов-дана“; дело: „Јужно-источни народи Европе и њихова будућност.“ Цена му је 1. ф. а. вр.

* Добисмо књигу: „Живот краљева и архиепископа српских написао архиепископ Данило и други на свијет издао Ђ. Даничић.“ Књигу је посветио захвални издавалац светлој госпођи кнегињи српској Јулији М. Обреновићки. Ово важно дело старе књижевности српске штампао је неуморни наш књижевник Ђ. Даничић употребивши три рукописа, од којих су два у Карловцима у митрополитској библиотеци, а један у библиотеци университетској у Лавову. Име вредног нашег Даничића најбоље јамчи за изврсност овог дела и што се посла, којим је извршено, и што се самог садржаја тиче. Цена му је 2. фр. 50 н. а. вр.

* Стиже нам: „Свето писмо. Пет књига Мојсијевих. Превео Ђуро Даничић.“ Вредно је споменути што пишу хрватски листови о овоме преводу: „Књига је та преведена таким језиком, какав тече из најбистријега врела, из непокварених устију онога народа, који нашком речи најчистије збори По томе уз стварну вредност, што припада овој књизи по њезином узвишеном предмету, још ће из ње сваки читатељ црпити пуну сласт овејаног народног говора, као што га пружити може позната вештачка преводитељева рука. Цена је овој књизи у платну само 35 н. а. вр.

* Добисмо: „Први чесословенски слабикар, писмем словенским“, треће поправљено издање буквара за омладину словенску у Ческој, Моравској, Шлеској и Словачкој. Буквар је тај написао познати чески списатељ Ф. J.

Језбера а издао Фр. А. **Урбанек**, библиограф у Златноме Прагу. Писац је тим делом тежио да олакша посао оним Словенима у споменутим земљама, који би хтели учити се ћирилском писму и правопису. Прва два издања распродана су за неколико година у више хиљада примерака. Цена је букварy 20. н. а. вр. а може се набавити код издаватеља у Прагу.

Гласник.

* У Бектежима где је пристав био умрьо је **Владимир Николић**, који је у хрватске листове песме и приповетке писао. Оставио је породицу своју, жену са четворо деце, у највећој сиротињи. И погребне трошкове намирили су други. Од приповедака његових изашла је пре године дана једна свеска.

* Познати списатељ немачки Ф. **Каниц**, који је млого којечега лепога о Србији и Бугарској написао, нашао је у Србији занимљиве старине у негдашњој римској престолници горње Мезије, у **Виминацијуму**, у данашњем Костоцу, на ушћу Млаве у Дунав. На том је месту нашао темеље вароши од тако великог простора, као нигде досад на дољнем Дунаву. У његовом присутству ископали су један грдни мртвачки сандук; један други био је украшен резовима од таке лепоте, да би свакомевропском музеју на украс био. Осим тога снимио је Каниц различите украсе, фигуре, натписе и жигосане плоче с натписом: „Legio septima Claudia.“ Ова је легија за времена Нерона и Трајана у Виминацијуму на зимништу била.

* У Суботици је о спасову дне била стогодишња светковина у спомен зидању тамошње православне цркве. Светковину је увеличало, што је певачко омладинско друштво, у које су и тамошње госпођице радо пристале, први пут појало у цркви.

* Виртембершка је влада допустила да и женске могу бити у јавној служби и то код жељевнице, код поште и код брзојава. За примање у службу захтева се од женскиња: да су навршиле шестнаесту а да несу прешле тридесету годину, да су девојке или удовице без деце и да су доброг гласа и поштења. Које пак желе добити службу код брзојава, треба да прво положе испит из техничнога знања те службе.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

СРБСКА СТЕНОГРАФИЈА од М. Миловука. (Прегледала и одобрила школска комисија). У Београду, 1866. год. У државној штампарији. На 8 ни, 2. л. 37. стр. Цена 6 гр. чарш.

(Јована Христиф. барона БАРТЕНШТАЈНА) КРАТАК ИЗВЕШТАЈ о стању расејанога многобројнога илирскога народа по цар. и краљ. наследничким земљама. Превео Александар Сандић У Бечу. Штампарија и издање јерменскога манастира. 1866. На 8-ни. XXXII. л. 120 стр. Цена је књизи 1 фр. 30 нов. ау. вр.

ЗАБАВНА ЧИТАОНИЦА. Књига трећа. Келнерски живот. Написао Е. Фромел. Превео са немачког Светозар Ј. Здравковић. Издаје књижара Велимира Валожића. Београд, у државној штампарији 1866. На 16-ни. 98. стр. Цена је 4 гроша.

ОБЯСНЕНЂ КАЗНИТЕЛНОГЪ ЗАКОНИКА за княжество Србію одъ Ђ. Д. Ценића члена државногъ совѣта. У Београду у државной штампаріи 1866. На 8-ни. 385-480 стр. Стоји?

НЕКОЛИКО РЕЧИ О „КОМЕНТАРУ“ г. М. Кујунџића од А. Васиљевића. У Београду, у штампарији Николе Стефановића 1866. На 8-ни. 16. стр.

---

*) Да би ова библиографија штó потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.

У.

САДРЖАЈ.

Писма о опадању народа нашег. — Мала вила, од Драгутина Вадњајиће. (Продужење.) — Ускоци. Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока.“ (Продужење.) — Подлистак: Матица Србска. — Србско народно позориште. — Књижевне белешке. — Гласник. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 27. У НОВОМЕ САДУ 30. ЈУНИЈА. **ГОД. I.**

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Писма

о опадању народа нашег.

(Продужење.)

II.

Као што [illegible] у првом писму обећао, хитим да ти нацртам и јадно економично или материјално стање нашега народа. Ако игде, држим да се овде најсгодније употребити може стара пословица латинска: Quisque fortunae suae faber. По томе дакле ако народ наш поред осталих народа, с којима у суседству живи и једнаке државне терете сноси, лоше стоји, у самом себи мора тражити узрока, а ови узроци по моме мњењу могу се у главном свести на двоје: 1.) што он више троши нег икоји суседни му народ, а 2.) што мање зарађује нег исти народи.

Нема ваљда ни једног народа, који у различним моментима живота свога толико троши, као наш народ: бабиње, женитба, крстно име и погреб право су убиство његово у економичном обзиру. Ја ћу ти укратко описати, какви се трошкови у тим приликама чине. — Кад Србкиња роди дете, одма се тај дан искупи множина жена обично старијих, те се части јелом и пићем, (јер треба знати, да србске жене не уступају много мужкима у пићу), и ова част, особито ако се мужко дете нашло, продужи се кадкад и на други дан, те се често видити може како пијане старе жене на коли сањкају се певајући неке песме са припевом „колалом лалом.“ Ово се зову бабиње, а после неког времена обично те исте жене донесу повојницу, и ту се опет на ново части. — Много је већи трошак о слави крстног имена. Крстно је име онај дан, у који су нам праотци наши пре хиљаду година оставили се незнабожства, и примили крст на се. Ни један народ христјански па ни сви православни не знају за овај дан; Срби га особитим поштовањем славе као свој највећи домаћи и породични празник. И право имају, јер је вера највећа светиња свакоме народу, а Србима је она била осим тога свагда крепак стуб, на који су се они у срећи као и несрећи, у радости као и жалости наслањали. Као што су они веру своју чували и поштовали, тако је и њи вера од сваке разоравајуће спољашње силе у несрећи њиховој чувала и сачувала им језик, име и народност. Дочим други народи, па неки и сами „цивилизовани“ Срби за крстно име неће да знају, прости ~~наши~~-Срби као што рекох, са највећим поштовањем светкују га, и своју гостољубивост, красну ову народну добродјетељ, приликом том засведочавају. Против овог црквенонародног обичаја наравно не би се имало шта говорити, ал се и тада обично нуждна мера и граница прелази, јер светковање уместо једног траје често по три дана, те тако уместо духовне радости, чему је тај дан посвећен, пређе се на сибаритско весеље, које је и закону христјанском противно и у економичном обзиру штету доноси. Но да пређемо на женитбу. Женитба је тек право убиство за кућу, јер србска кућа мора се том приликом из темеља потрести. Ту се не пита, колико се може, већ колико се мора потрошити? Нема л' баба доста новаца, има у Чифута, он ће дати у зајам, наравно за кратко време и на поштен интерес, и кад време прође, а новци се не приправе, онда се опет прави други термин итд. док се напослетку не увиди нужда, да треба фртаљ земље продати.

Сујета, која код нашег народа у приличном степену влада, овде обично свој врх достигне. Ту се мора, ма иначе сиромашна кућа била, снаји скупоцене свилене хаљине и златна капа купити, дукати на врат везати итд. јер неће ни она да је гора од друге, пак често сама иде са свекром и свекрвом у оближњу варош, те избира себи по вољи хаљине. — Од прошње до венчања има свакојаких части и весеља, ту су загледачи, јабучари, уговорције итд. но о самом венчању је тек прави дар-мар. Ту се обично скупи по 50—60, а кадкад и више особа, који по 3—4 до 7 дана проведу, но како? У неким чистим крајевима србским, као у троједној краљевини, а особито у Далмацији, заостали су истина народни обичаји (види Ковчежић В. С. К.) но у Војводству весеље ово изгубило је сасвим народни карактер; нема ти ту ни трага од поштеног србског весеља, ту су данас сви обичаји сведени на вику и пијанку, где се најраскалашније ствари чути и видити могу. Ето тако се на жалост србски сватови у овим крајевима проводе, и ја ти слободно могу рећи, да она кућа, која за неколико година 2—3 женитбе дочека, најлакше пропадне, и често се из числа србских кућа избрише.

Нису много мањи трошкови ни о погребу мртвих. И ту има свакојаких обичаја и парада, које често јошт и сами свештеници у народу подржавају, особито кад ко од имућнијих или уобште од старијих премине. Ту се мора у цркви опело држати, еванђелија код куће читати, не редко у велико звоно огласити, црквени барјаци и рипиде, што су за црквене светковине направљени, уз спровод носити и т. д. Пак опет и ту колике части бивају! После укопа богата даћа, сутра дан скупе се жене те иду на гробље, што они зову погреб, а с гробља опет кући на ручак, тако исто и после недељу дана. Осим тога после 6 недеља, по године и године, држао се у цркви парастос или не, на гробље се иде и код куће ручак даје, које се све једном речи Задушбином зове. Ово је стари христијански обичај, ал у данашње време изопачен, јер у место да се за душу покојника Богу моли и по могућству сиротињи милостиња дели, код нас се као што рекох формалне части држе, које народ јако упропашћују. Кукаван народ!

Поред свију ових трошкова има у народу нашем јоште два зла, која га у економичном обзиру затиру, а то је пиће и луксус. Оно поглавито код мушких влада, а ово друго код женских, особито девојака. Ако се о том уверити желиш, дођи недељом у село, пак ћеш видити како је у крчми пуно људи, и старијих и млађих, који неумерено пију, вичу, свађају се пак често и потуку, те тако харче своје добро, руше своје здравље и губе поштење. Но да видиш како тек пред крчмом изгледа, ту ти је читав сајам од — самих лутака. Србске девојке, од природе лепе и здраве но не уважавајући овај природни дар по лицу свакојаком бојом као кречом намазане, а на њима одело, да га ни у помодних госпођица лепшег и скупоценијег нема. Који би странац ово видио, тај би морао помислити, да је народ наш сувише богат, кад је доколан на оваке безпослице трошити, но кад би се о противном осведочио, наравно да би, ако иоле човекољубива срца има, са уздисајем запитао, одкуда се увукао у народ тај убитачан обичај, одкуда се и како се то набавља? — Ја држим да луксус, особито у ношњи, с деморализацијом упоредо иде, зато и јесте н. п. у војводству, где је деморализација већа, и луксус мах отео, дочим је у другим крајевима србским, као н. п. у Славонији и Хрватској поред веће простоте нарави и простота у ношњи заостала. А што се тиче питања, одкуда се све то набавити може кад је народ сиромашан, е то је брига добре матере, која неће да јој ћерка буде гора од богатије друге своје, те и мужа свог уме лепо о потреби лепих хаљина уверити; но не мора баш муж за сваку ситницу ни знати, у јесен фала Богу има ране на тавану, а има по сели Чифута или других трговаца, који радо са женама особито у оваким приликама пазаре, па кад се муж удаљи од куће, вредна ће се мати већ постарати, да набави што „мора бити“. А кад нестане у кући још с пролећа леба, онда је опет наравно брига мужевља; он ће отићи трговцу, те своје собствено жито, које му је жена будзашто продала, да набави ћерки нову хаљину, кринолину и штифлетне, за скупе новце купити, или меров на меров интереса за месец два дана узајмити.

Из досад реченог могао си видити, да Србин много више трошка има нег остали суседни му народи. Остаје ми још рећи, да он и мање заслужује него други народи особито Немци. Но истину да рекнем нетреба мислити да је Србин по све хрђав радин, не, већ на против он је у свом послу вешт и окретан, што он уради то је добро урађено, само код њега има доста нехатости, те се не отима толико за посао као Немац, не ђубри своје њиве као овај, а где има земље на продају ту ће свагда Немац узети, гдегод доспети може. Ко је пролазио поред немачких села у Бачкој, тај је могао видити, како је цело село обкољено силним камарама кудеље, којим се производом они јако помажу, а Срби несеју ни онолико кудеље, колико им је за домаћу потребу преко нуждно, већ купују памук за скупе новце. Ко је видио башту једнога Немца и Србина, тај је могао видити, како је у онога башта свакојаким зељем засејана, којим се преко целе године рани, а у Србина су баште понајвише занемарене. Ко је загледао у авлију једног и другога, могао је видити у Немца множину различне живине, коју им жене одрањују и сувишак продају; видио је једну или више добрих крава, које им и за рану и за продају довољно смока доносе; наше жене напротив не знају краву честито ни помузти много мање сир и масло правити. Србкиње су истина добре радилице у женским пословима, оне знају лепо ткати, везти, скупоцене ћилиме, пешкире и т. д. правити, ал оваке ствари више служе за украс него за хасну, особито на данашње време могло би се рећи да су и од штете у економичном обзиру. — Напоследку треба споменути и то, да Србин и мање времена има за посао, нег остали народи. Осим празника црквом прописаних има много дана, које је само сујевјерије измислило, таки је н. п. сваки млади петак, тако исто четвртак почевши од великог па до Спасовадна, који се дани скоро обште код Србаља светкују, или боље рећи у бадавадисању проводе, а ко би могао избројати све оне дане, у које су поједине куће и породице заветне, те нећа ништа да раде? — Ето дакле, да Срби које из нехатости које из сујевјерија мање раде, сљедователно и мање заслужују нег остали народи.

К свему овоме долазе јошт неке немиле околности од последњег покрета, Познато је да је већи део народа нашег у бурном оном времену пострадао у толико, да јошт никако не може главе да дигне, тим теже, што су године од тога доба досад већином оскудне и неплодне биле. Као да је Вишњи проклео богате равнице Бачке и Баната, на којима се толика невина крвца пролила, те не рађају више као негда. С друге пак стране од реченог доба знатно се умножише државни терети, које пострадавши народ наш као да најјаче осећа.

Из свега реченог сљедује, да народ наш, које са својих излишних трошкова и неумерености, које пак са других неповољних околности, у којима се особито од 1848 год. амо налази, не може напредовати особито покрај вредних и чуварних Немаца, с којима из речених узрока не може конкуренцију издржати. Други народи, с којима Срби живе: Мађари, Словаци и Романи већ нису за Србе опасни у економичном обзиру, а то се најбоље видити може у оним местима, где Срби са овим народима мешовито живе, јер тамо Срби или на једној мери стоје с њима, или су (што је обичније) напреднији од њих, а то је знак, да Срби уобште узевши нису хрђави економи. — Да јошт којом срећом умереније живе, не би они ни иза самих Немаца заостали, нити би толика земља из њихових руку у немачке прелазила, као што видимо да је досад било и на жалост јошт и данас бива.

Ово су моје мисли о економичном назадку народа нашег; у идућем писму бит' ће реч о његовом нумеричном или физичном пропадању.

(Продужиће се.)

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

VIII.

Мала вила признаје да и песници вреде нешто, ако су добри.

Марион — која је тако исто у трему седела и радила, — јако се радовала томе разговору. Мала вила — мишљаше у себи — долази к себи, кад већ почиње и другима добре савете давати. Књиге и писмо албертово заиста су је излечили, хвала Богу! За цело ће се променити, и од несташног, лакоумног детета, које је са свачим шалу збијало, постаће озбиљна, честита и паметна девојка.

Од тога дана Рудолф је често долазио и за мало времена постаде са свим други човек. Пазио је да се лепо обуче, коса му је углађена била, а марама на врату и онда му је добро стајала, ако му и није Виктор везао. Дође сасвим лепо момче: очи му несу биле пуне сана, него су му се светлиле, да си по њима могао познати да је у двадесетој години, окретан је био и весео, једном речју и сама сретна невеста признаде да је достојан љубави.

А уз то и последње писмо, којег је од своје матере донео, мора да је о њему повољно говорило кад га је ујак лепо примио, руку му стиснуо, нит' му је долазило на ум да га кори и кара.

Господин Жигмунд радовао се што му речи несу биле глас у пустињи. Радовао се што се аукторитет старе господе над младим људима још није изгубио, што међутим не би ни најмање чудо било у овом садашњем занесеном свету без икаквог пијетета за старе.

И сирота мати радовала се што су опомене господина Жигмунда плодом уродиле за старе.

Ни једно од њих није знало, а није ни помишљало: да је ту брзу промену мала вила приузроковало. А баш да им је то ко и рекао, не би могли поверовати, да може осмеј младе, лепе девојке више поправити младе људе, него цео речник сродничких опомена и све озбиљне предике строгих судија морала.

И мала вила радовала се што се Рудолф мало по мало поправља, као какав савестан лечник, кад види где му болесник од дана на дан све више на старо здравље стаје, или као какав на гласу сликар, који своје дело довршује.

— Драга моја, — рече Марион неко вече кад је Рудолф отишао, — ви починисте чуда од тог момчета.

— Заиста и сама се дивим. Ал' за то немојте о томе стрики ни једну једину реч рећи. За што да му одузимамо ту поноситу радост, да су Рудолфа — као што сам казује — његов aукторитет и његове речи на прави пут повратили.

— Боже ме сачувај! Ал' да се како не понесете, морам вам рећи, да би сте слабо успели да вам не дође у помоћ вила, која је много силнија од вас.

— Кака вила?

— Љубав.

— Драга Марион, ви сте заљубљени, па држите да је цео свет заљубљен.

— Ја не држим, ја знам да је сиромашак са свим заљубљен у вас. Платонска је то љубав, која се никад не ће речима казивати, која је сретна што може уз вас бити, што се може с вама разговарати. И данас у подне говорио је о вама у великом заносу, и преклињао ме је небом и земљом да га не одам. Узносио вам је очи, глас, срце и речи. Запитах га, да л' се заљубио у вас? Одговори ми: да вас је досад волео, као сестру своју, а сад да вас обожава, као анђела хранитеља, који га је у изгубљени рај одвео; ал' је уједно додао и то, да на љубав никад ни мислио није и да не ће ни помишљати. Ал' га одаде глас, који му је дрктао, и зажарено лице, да у том тренутку није говорио истину. По свој прилици, драга моја, да сте и тог очарали — очима.

— То само ви тако мислите. Момче ме воли као сродницу, то је све, а што се промене тиче, та је сасвим природна. Веома добро знате, да мушки увек више слушају женске, и ако највеће догађаје у светској повесници пажљиво промотримо, и ако погледамо иза леђа повесничких јунака, видићемо по који женски облик, по коју белу ручицу, која је те јунаке на велика дела потстицала. У колико нам је тек већа снага у обичном, свакидашњем животу.

Марион се опет радовала, да њену малу Олгу више идеје забављају и да почиње осећати, какав озбиљан позив чека жене у животу.

— Морам до душе признати, — продужи Олга, — да послушнијег ђака од Рудолфа једва да је имао који учитељ. Пре негде готово сваки дан дошао је да ме види, а ја му тада рекох: „Драги Рудолфе, ма да вас како радо гледам, опет би за то молила да не занемарујете својих послова. Не долазите тако често и поделите с вашом матером савесно кућевне бриге. Прибављајте јој радости што више можете, и верујте ми да ће вам то на утеху бити и онда, кад сиротице не узбуде на свету и кад јој тек мила успомена буде живела у кући.“ На те ми речи одговори: да имам право, и да ће одсад тек недељом долазити, јер марљиви газда (какав ће он да буде) у тежатнике слабо доспева.

— А, то је узрок, што га прошле недеље тек једанпут видесмо.

— Фратер Перегринус приповедао је одономад, да се ватрено прихватио газдовања и да су му познаници уверени, да ће од њега човек бити. Деси се, истина, по гдекоји пут још, да га стари другови (који немају никака посла па не знају шта да раде,) одмаме у весела друштва, ал' се за то не опија више. Не можемо на једанпут све захтевати.

За време овог разговора Марион је немирно гледала кроз прозор, и кад Олга ућута, проговори живо:

— А гле, у мало што вам не заборавих рећи —

— Шта то?

— Да је Алберт Варкоњија по свој прилици стигао.

— Не тиче ме се.

— Па за што сте га насликали?

— Из дуга времена. Верујте ми да ми је мало стало до њега.

Марион је не хтеде опровргавати.

Ал' после неколико тренутака Олга запита:

— По чему мислите да је стигао?

— Мало пре — одговори сретна невеста — изненада погледим на жупников стан.....

— Сасвим изненада?

— Да, сасвим изненада, и у том тренутку видех кола, која су с друма сврнула и управо жупниковом стану ишла.

— То је могао и ко други бити.

— Не верујем.

— За што?

— Јер би иначе Капољајија одавна већ ту био.

А то је истина била. Господин жупник свако вече, када шест сахата избије, оставља своје руже — одабравши брижљиво најлепше им пупољке — да потражи у двору друштво, које је млого лепше и од самих ружа.

Ал' сад ето не долази.

Мала је вила невољно мислила на први састанак и у том је тренутку желела, да јој никад на очи не дође тај жупников сродник, који ће по свој прилици бити несносан, немио човек, баш такав како га је нацртала.

После неколико тренутака госпођица Марион опет је погледала кроз прозор, и опет на жупников стан и опет тек онако изненада.

— Олга, ево их!

— Не може бити!

— Капољајија није могао пропустити, да свог сродника, — којим се слободно могао поносити, — одмах по доласку не прикаже.

— Боље ће бити, драга моја, да кажете, да господин жупник за то доводи свог сродника да и сам може доћи. Бадава, магнет привлачи гвожђе!

— То је све једно.

— Пожурите се да пред њи изиђете Марион, — рече Олга немирно, — ја се данас не могу састајати са странцима.

— За што?

— Што ме — — глава боли.

— Не будите ћудљива, драга моја. Сиромашног Капољајију јако би болело да га не примите. Ил' да се како не плашите састати с оним човеком, који вас је мало строго пресудио?

— Марион, ви добро знате да се ја ни од кога не плашим.

Ал' девојче је за то у приличној забуни било. Прво и прво скрила је карикатуру под ноте. Није знала шта да ради? Бар да може своју разбарушену косу мало згладити и да може са себе скинути кратки зубун од црне кадиве са шљокама, што чини да као мушко изгледа, и да може обући просту белу хаљину од батиста с плавим цветићима по њој.

Ал' на то не имаде више времена.

Стари господин већ се у трему разговарао с гостима, и јако се радовао новом познанику, ма да није марио млого за песнике, а и дела им није читао, изузимајући она стара времена, кад је хорацове оде, виргилову Енеиду, Метаморфозе овидове — по дужности — већином на памет знао. Ал' ти спевови несу му говорили срцу, несу га загревали нит' су га заносили.

Ал' ко госте радо прима, тај не води млого бригу о томе, да ли гост на интову долази или пешице или баш на крилатом парипу песништва.

Рекоше му да је гост на гласу песник: стари је господин поверовао.

Чуо је да је на близу сродник господину жупнику: и томе се од срца радовао.

Ал' највише се радовао томе, што ће то честито момче, — као што су то и господин жупник и Марион озбиљно тврдили, — малу вилу научити на то, да мари за корисне књиге и да се забавља с озбиљним стварима.

Стари господин дакле у место тога да своје госте — по свом обичају — позове на лулу дувана у своју одају, погодивши потајне жеље господина жупника рече:

— Да потражимо женске!

Уђоше, и да прво приказивање обично као неку копрену не превлачи преко очију, могло би се приметити, да је Олга поруменела и да је у забуни.

Олгини су се образи зажарили.

Што виде, дође јој изненада.

Одмах у првом тренутку мораде признати, да тај млади човек, који према њој седи, није несносан, немио, него пријатан, а да би се могао и лепим човеком назвати, кад се баш не би хтео терати мак на конац. Уочима му се смеши дух и живот, а од каких наочари на носу ни спомена. Па није ни танак као шибљика, него лепа узраста и у пуној мушкој снази. Па гле и капут му се не повлачи по земљи, него је просто, укусно и по моди одевен.

Све је то у један мах приметила мала вила, па је и то спазила, да је у нашег новог познаника црна као угљен коса брижљиво вглађена око ведрог лепог му чела.

Лице у Алберта Варкоњије беше сасвим озбиљно ал' не ладно, и ако те у први мах није Бог зна како привлачило, то се опет видело по оку му, да оно није огледало тек обичне душе.

Малој вили на једанпут паде у памет, да то мора „сасвим друкчији песник бити него што је онај, од којег је њу ослободило плаво небо.“

Ал' поред свег тога разговор је тако тешко ишао, као да су се састали људи, који немају ни најмање духа.

— Ви сте путовали по веома лепом времену,— поче разговор мала вила.

— Несам могао изабрати лепше време.

— Уопште — примети стари господин — дало би се рећи да ће добра година бити за живот.

— Мој стрика разуме живот, којим живе њиве и ливаде, — дода Олга. — На селу не може ни бити разговора о другом каком животу.

— А ја би рекао, одговори Алберт, — да природа већма весели и оживљује човека, него камените зидови.

— И ми тако држимо, па за то не би радо ни променили тишину, чисти зрак и просте радости нашег села са лупом и красотама великих вароша.

— Ми смо се лепо сахранили у ову сретну самоћу,

— продужи стари господин, — и не ћемо ништа да знамо о данашњем свету. Лепо се забављамо а хука и бука светског живота не узнемирује мир наш.

— А како вам се допада предео? — запита Олга.

— Јако је леп.

У том тренутку дође ишпан и заиште кључеве од амбара од старог господина, који изађе рекавши: да овде само таке и томе подобне незгоде узнемирују човека, и да је човек и на селу роб, роб свога посла на ливади и око куће. Тим оде а друштво поздрави речима: „Officium praecedit.“

Стари господин није се више враћао, него остаде у свом вајату, где је најрадије време своје проводио, ма да су му зидови сасвим потавнели од дувана и ма да у њему није било никаке раскошности, до једне књижнице, у којој су само стари закони, повесничка дела и старе политичне брошире биле лепо у злато увезане. Осим тога висили су по зидовима салици славних говорника из земаљских сабора, а међ њима на најодличнијем месту салик човека озбиљних обрва и енергичног изгледа, на којег стари господин није могао погледати, а да не рекне: „Боже мој! како велик беше тај човек у својој домовини. Цела је земља пазила што говори. А сад.... сад је жив закопан у лудници!“.

(Продужиће се.)

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције.

Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока.“

(Продужење.)

Ђенерал млетачки науми да још јаче стегне Сењ, не хтеде више штедети никога и забрани да нико не понесе ништа ни хране ни купље земљи на корнару и каналу морлачкоме од Тршца („Persez“) до Скрисе. Ово се увек показивало као најбоље средство против

Ускока, јер осим што с оскудице у храни не могоше стојати дуго на једноме месту, још и други поданици ерцхерцегови устају противу њих и жале се двору.

Међутим цар одлучи да се цела ствар ова реши августа месеца на сабору немачких кнежевина у Линцу. Да би се већ као дало почетка расправи ерцхерцеговци се потужише посланику млетачкоме на двору како је ђенерал забранио довоз хране, зауставио толике лађе њихове и некима потопио један део хране коју носише. Наведоше да то у самој ствари и не чини толико штете људма колико вређа достојанство царево пречећи слободну пловидбу по мору. Посланик одговори да је свакоме слободно пловити само кад је под заштитом закона млетачких; Сењ и земље у околини ограђене су за то што дају заштите Ускоцима а што се гоне Ускоци то је управо за љубав слободи пловидбе, и чим се обустави ускочко четовање одмах ће се тим самим отворити пут слободноме бродарству. Ово је питање прошле године одвојено било од питања ускочкога али се сад на сабору у Линцу уједна и свеже опет, те с тога Млечићи не хтедоше ни пристати да о њему преговарају.

Управо размирица између Аустрије и републике почела се од 1508 па од малених ствари прелазила на све веће и најпосле на велике ратове. У 1529 начине мир у Болоњи који је трајао за све остало време владе Карла петога. Али се размирица не сврши тиме и сваки се пут све више сукобљаваше. С тога се Фердинандо и република договоре да одреде комисију, од сваке стране по пет комисара, један прокуратор и три адвоката, па да испитају праве незгоде и да кажу како управо стоји ствар слободне пловидбе. Од царевих адвоката особито се у комисији одликовао Андрија Рапић, који веома речито доказиваше, да је море свачије и слободно. Комисија се држала у Гонарцу и Фриулу. Главно око чега се окретао говор Рапићев било је: сасвим је јасно да море треба да буде слободно, а опет су за то цареве лађе понекад намораване да иду у Млетке те за бродарину плате. Рапићу одговори у име републике Кицола. Истина је, вели, да море треба да је слободно, али оним на што се царева страна тужи, ни мало се не смета слободи мора која већ постоји. Јер најпосле и у најслободнијој држави онај који влада има право да подиже царину, удара намет и одређује којим путем купља која да пролази. Нити се може ко с разлогом потужити на оно, што Млеци врше власт своју на мору, јер је море јадранско њихова домена. У великој и сјајној беседи доказиваше како је море то млетачка сопственост; како се оно доиста као год и земља у сопственост узети може, и наведе мишљења и доказе тридесет знаменитих јуриста, који од 14–ога века па овамо бранише ту ствар; море је било најпре грчких царева у Цариграду, а после пошто ови падоше те се оно напусти, дошло Млечићима у сопственост. Па и други су владаоци и страни народи признавали право то Млечићима, иштући увек најпре дозволења у Млецима да могу бродити по њему. Наведе писмо Урбана VI. од 14 јула 1388 г. којим захваљује што млетачке галере које чувају голф помогоше краљици угарској Марији да се избави из Новога где је затворена била; писмо од 1399. којим се моле Млечићи да превезу сестру краља напуљскога Ладислава к ерцхерцегу аустриском; писмо цара Жигмунда којим моли да пусте да му се из Абруца и Пуље превезе жито за градове у Истрији и Фријулу; писмо краља Матије од 1482 којим моли републику да право које су дали Франгепановићима, властели од Сења, пренесу нањ, да може то јест сваке године пренети нешто жита из Пуље и Марака; друго од 18 октобра 1487 којим моли дужда Барберига да му пусти довући од сењска приморја дрво да оправи град на утоку Неретве; писмо од 1502, 30 авг., од краљице Ане којим моли да јој се пусти набављати жито из Пуље за Сењ, јер је сењска околина веома неплодна, итд. итд. Неки од немачких комисара одмах рекоше да република има пуно право, други опет да би требало бар колико толико да олакша царевим лађама.

Ерцхерцег се управо спремаше да остави Линц а то дође глас о нечему што је вредно да се саопшти. Истрија је подељена тако да северни део њезин који је брдовит припада ерцхерцегу, а јужни с лепим пољима републици, па су се људи од обе стране још од старина навикли да пасу стоку своју узајамно на земљи суседовој, Млетачки поданици лети на брдима и по планинама северне Истрије, а људи ерцхерцегови лети по долинама јужне Истрије, па плаћаше једно другоме. Али ове године млетачки поданици не хтедоше терати стоку у планину. На то им кнез од Пизина даде запис (који се још може видети) и њиме им зададе веру да могу слободно доћи, да не зазиру ништа, он им добар стоји да им од Сењана нема никакве опасности. Они повероваше. Али на несрећу Ускоци ударили преко планине Велике (Монтмајор) на млетачку земљу; ту их одбише а они онда преко ерцхерцогове области па ту у планини нађоше млетачку стоку где пасе; сву је узеше у плен па захватише нешто и стоке поданика ерцхерцегових, него им одмах повратише све. Тако млетачки поданици изгубише неколико хиљада грла стоке. За ово се Млечићи искрцаше с једне галере на сухо код Фијаноне па отераше што ту затекоше стоке тек да се колико толико накнаде, а ова се плен подели међу оне који су оштећени били и то према штети сваког појединог. Ерцхерцеговци што заосташе на двору цареву повикаше жестоко на овакво изазивање и дражење од стране Млетака. Али цару беше страх да не буде и горе те писа ерцхерцегу да обустави зло. Док се овај као спремаше да одпочне што радити у томе дође и зима а онда је тешко стражи да се дуго држи на мору. Тада опет Ускоци искочише неколико пута. На острву Азеру опленише обе Лужине, одведоше собом жене и децу, и изубијаше оне што се тужаху. На Пагу опленише кулу Колане, па онда Провећо што спада под острво Вељу. Не поштедеше ни једну једиту лађу и исекоше све лађаре. На то ерцхерцег посла у Сењ Вука барона Ешемберга ђенерала од Хрватске с доста војске, нешто Немаца а нешто људи из Горице. Овај човек одмах прикупи сву пљен што је Ускоци донеше из Лужина и других места и заповеди да 53 Ускока који учествоваше у ономе излету плате с главе на главу на 40 ливара, заповеди да му кроз 15 дана дођу сви бећари а ко не дође изагна ће се с целом породицом. Једни послушаше а други одоше у гору. Од оних што му дођоше затвори њих 39 на броју у тамницу, а међу њима све одличитије уз неколико обичних, безначајних вратолома. Нареди те Немци опленише куће онима што су затворени а све злато, сребро и свилу што се нађе узеде себи. Иза тога заповеди те посекоше четворицу који су истина били гусари али од ниже сорте и најсиромашнији. Нареди те капетан од Букара затвори двојицу који утекоше из Сења. После позатвараше једног по једног а куће им опленише. Комисар пусти глас да хоће да остави у Сењу 100 Алемана и само 100 Сењана а све друго да пресели у Оточац. Него мало дана иза тога а сужњи што осташе, на број њих 36, нађоше пута да се откупе новцем нешто својим а нешто својих пријатеља. Вићентија Краљановића није смео тако јавно да пусти, али му даде да утече. После свега тога опреми Лавренту Венијеру, ђенералу млетачкоме, кнеза од Чесана (Cesane) да му каже шта је учинио и да заиште да се поквари ограда. Овај одговори да не може док су год галере у пристаници а топови млетачки на Сењу и док год су у слободи они који треба да се казне. Овај одговор не учини ништа, него шта више у Сењу још почаствоваше оне људе што дотле беху у тамници а особито Краљановића. Краљановић је поклонио комесару једног Турчина који се уценио на четири хиљаде дуката, те се не само врати у Сењ него још постаде и војвода. Нити се спомену више и речи о Оточцу. Па и они што се посакриваше по планини вратише се мало по мало. Најпосле Ешемберг пошто се бавио једно 50 дана у Сењу пође да иде као да о свему даде рачуна ерцхерцегу; остави нешто Немаца у Сењу, разгласи да ће се кроз два месеца опет вратити, па поведе собом у Грац Краљановића на двор да се тамо потврди за војводу. За њим оде 12 коња натоварених два сребром а десет свилом и скупоценим простиркама и засторима. Тако оглобивши Ускоке не само да није спречио да не четују и не плене, него их је још управо загладнио на плен. За цело се зна да је однео собом у новцу сребрном 150,000 форината, а о вредности онога осталога свакојако се говори. Још је најчудније што тај човек задржа за себе сву плен с Лужина и Колана!

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Српско народно позориште.

У недељу 12. јунија нов комад: „Краљевић Марко и црни Арапин“. Позоришна игра у три радње с песмама од А. Николића, музика од Шлезингера. Комад овај нема никаке драматичне вредности, а што се за то опет светини допада узрок је Марко Краљевић и песме. Пева ти ту и Арапин, и виле, и Марко Краљевић, ал' не питај за што и да л' одговара увек мелодија садржају песме. Тако н. пр. смешно је слушати како Марко пева као какав слепац уз гусле. Та боље му је и не певати, него тако слепачки нарицати. То никако не доликује „јунаку над јунацима“. Најбољи је у целом комаду лик, ал' и ту би ваљало да се свршетак преиначи и то тако да га не завршују само женски гласови, него и мушки. Тим би лик много снажнији био а и добио би много што се ефекта тиче.

Претстава је добро испала. Најбоље се допао Савић, који је ћир Пуљу уз бурно одобравање публике одиграо. Још нам ваља с похвалом споменути Миланова (црног Арапина), Софију Поповића и М. Брнићеву (две виле), које су лепо одиграле и отпевале своје улоге. Тек би тим то имали приметити, да виле не могу китити цвећем хаљина својих као да ће на игранку. Проста бела хаљина без икаквог накита, дуга расплетена коса, то су карактеристичне црте српске виле по народним песмама.

Света је у арени пуно било.

У уторник 14. јунија: „У лажи је плитко дно“. Весела игра у три радње од Карла Голдона, посрбио Ђорђе Максимовић. Наши преводиоци јако греше кад какав комад тек онако од ока посрбе. Ми смо већ једном напоменули да се то не зове прерадити или посрбити какав комад, ако се у њему само имена промену и ништа више. Иште се млого труда да се какав комад тако преради да се не може познати да је пресађен заједно са земљом, у којој је био. Тако је и с овим комадом. У њему се збивају ствари, које се само под плавим небом Италије могу догађати, ал' никако у Новоме Саду. За то би предлагали да се овај комад, такав као што је сад, из репертоара брише, или да се све онако каже као што је у изворнику, или да се бар тако преради, да се може поверовати да се тако што може и код нас збити.

Недељковић (Даша) млого је живљи и окретнији био него обично, и тиме је и свом задатку добро одговорио, што му је и публика признала одобравањем игре му. Нек се само у сваком комаду тако потруди као у овом, па ће мало по мало изгубити круто држање, што му игри више пута смета. Савић (Тима) добро је схватио своју улогу. Видело му се на игри да кроз и кроз познаје свога господара, ал' му за то опет вешто помаже у лагању. Станишић (Љубомир) није доста ни уздисао, ни очи превртао као што треба да чини такав месечарски љубавник.

Публике је мало дошло, ма да је на цедуљи означено било, да је ово претпоследња претстава пре поласка дружине у Будим.

У четвртак 16 јунија први пут: „Записници ђаволови.“ Драма у три радње. Овај производ француске драматичне књижевности живо те забавља све до краја, и једва чекаш да видиш какав ће му свршетак бити. Ево му кратка садржаја. Вилхелмина, бароница Ронкролска, налази се у највећој неприлици. Муж јој, на брзо после венчања, умре, записник, у којем је венчање прибележено, изгори, а сродници мужевљеви, доказујући да она није била законита жена барона Ронкрола, добију на суду парницу, којом се забрањује бароници име барона Ронкрола носити и којим се и цело имање бароновим сродницима досуђује. У тој њеној невољи дође јој у помоћ Робен, ђак адвоката Марсиљака, који је и адвокат њеног мужа био, и обећа, да ће јој за месец дана повратити и име и имање ако му за тај његов труд да за жену кћер своју Марију. Бароница се устеже, што не познаје Робена, који себе из несташлука за ђавола издаје, ал' Марија, кћи јој, одмах пристане на то. Робен полазећи да изврши своје обећање повери бароници своје записнике, за које сам казује да су то: „Записници ђаволови“, молећи је, да их чува док се не врати и да их тек онда отвори ако чује да је погинуо. Још јој и то рекне, да су у тим запасницима важна, преважна писма за тај подуветук његов и да их за то не сме са собом понети. На балу, којег је бароничин сродник маркез Лормен давао, примора Робен како њега тако и грофицу Серни и каваљера Рапинијера, сроднике бароничине, да уступе бароници својевољно цело имање, што су присвојили били. Ово је тим постигао, што је претио да ће им одати тајне, које би им и име и поштење пред светом на веки жигосале. На тај исти бал дође и бароница са кћери својом под образинама, да бар однесе лик свога мужа, кад јој је све друго преотето. До лика сретно дође, ал' се примети да је однесен, те се тако начини граја, навале на њих да скину образине као што су то и сви гости урадили. Бароница не ће то да учини; кћи јој потражи обране у Робена, који их закрили да се могу слободно из дворане под образинама удалити, ал' том приликом навуче себи на врат двобој, у којем буде љуто рањен. Сродници бароничини, држећи да је Робен у двобоју пао, дођу у двор ронкролски и ту обећају бароници да ће јој допустити да се може по мужу звати и да ће јој дати и нешто имања, ако им преда „записнике ђаволове,“ у којима су докази против њихових опачина, као што им је то Робен говорио. Бароница, држећи да је Робен доиста погинуо кад га никако нема, обећа да ће им по ту цену уступити записнике, ал' док их најпре прочита. За време читања дође Робен, да на брзо види очајање, у које пада бароница, што су јој сродници изтргли из руке записнике и на ватри их спалили. Сад се мисли да је већ све изгубљено, кад Робен по случају изусти оне три речи, на које је досад узалуд чекао зидар Жан Готје, коме је барон пред смрт своју у двору ронкролском на сачување предао свој брачни уговор под тим условом, да га тек оном преда, који те три речи изусти. Жан Готје узида под грб у дворани тај уговор, а да се не би како одао, завери се да на свако питање тек са „да“ и „не“ одговара. Сродници одлазе посрамљени кад се увере да је брачни уговор у реду, а Робен добија Марију за жену.

Претстава је, с малим изузетком, веома добро испала. Највећма се одликовао Ружаћ, који је у главноме погодио како ваља Робена претстављати. Особито је добар био у другој радњи, кад се са сваким титра и свакоме се потсмева. Ту је лепо развио и лакоћу и елеганцију у кретању, и финоћу и иронију у говору. У првој радњи није се знао сасвим тако понашати да му околица заиста мора помислити да је неко необично створење, па да јој тако и поверење за свој подузетак придобије; а у трећој радњи промашио је означити постепени прелаз из очајања, кад оно држи да је све изгубљено, у радост, што је све добивено. Коларовићка (бароница Ронкролска) у почетку је добро означила тужно и јадно стање своје и говором и кретањем. Млого је слабија била кад јој је ваљало страх показати, да ће морати скинути образину; а очајање, кад казује да су записници спаљени, није ни налик било на право очајање. Није га умела ни гласом, ни кретањем, ни мимиком означити. Гргурова (Марија) добро је претстављала безазлено девојче, које тек нагон срца свога слуша. Добро јој је пошао за руком и несташлук кад оно на балу Робена задиркује. Не би јој се могло игри млого приговорити, да је још мало више на видик изнела љубав и поверење према Робену, и после жалост, кад држи да је погинуо, и радост, кад га опет живог види. Андријевић (Жан Готје) био је сасвим на свом месту. Малу своју улогу тако је извео, да се већ боље не може захтевати. Са својим отговорима: „да“ и „не“ прошао је читаву скалу од осећаја. Савић (Валентин) претерао је у страху. Добро је, што се паштио да покаже како се боји од Робена, ког за ђавола држи, ал’ за то не треба одмах и неприродан бити. Нека не гледа на то, што му је публика тапшала. Допадање публике, која више пута тек ситуацијама тапше, не може увек мерило бити за добру игру глумаца. Зорић (маркез Лормен) не треба да заборавља, да се не показује сва горделивост шпањолска крутим држањем. М. Брнићевој (грофица Серни) препоручили би мало више гипкости у кретању и у говору. По узрасту не би требало боље грофице тражити. О Станишићу (кавалер Рапинијер) можемо за сад само толико рећи да није знао своје улоге. Рашићки (закупница Жиранка) не би шкодило да мало више пази на све што се око ње збива; треба да је мало више љубопитна, а то бар није тако тешко за женске. Миланов погодио је аристократски понос, који му ваља показивати као грофу Серни.

Ово је хтео да буде последњи комад овде пре одласка позоришне дружине у Будим. Претстава је била због хрђавог времена у дворани код „Царице Јелисавете“. Брзо преселење, баш пред саму претставу, можда је узрок био што није све онако ишло, као што би се иначе могло очекивати.

Дворана је пуна била света.

Књижевне белешке.

* Радован Пејић јавља да ће на скоро у щтампу дати и други део „Жил-Блаза.“ Цена ће му бити 50. н. а. вр.

* Загребачки забавни и поучни лист: „Наше горе лист“ престао је излазити при сврщетку месеца јунија щто се нада другој, бољој замени.

* Из подлистка загребачкога „Позора“ прещтампана је „Љубица“ изворна весела игра из загребачкога живота, написао Аугуст Шеноа.

* „Босански вјестник“ јавља да се тамо прештампавају у Сопроновој печатњи школске књиге, које се предају у јавним щколама у Србији за щколе по Босни „без икаке промене“, и да је на то изискано одобрење српске владе.

* По „Вили“ је почео излазити у Сарајеву званични лист на турском и „босанском“ језину, под именом „Босна“ сваког понедељника.

* О трощку „Матице Србске“ печата се изворна трагедија Лазе Костића „Максим Црнојевић“.

* Из подлистка загребачког „Позора“ прештампана је приприповетка руског списатеља Колбасина: „Седам клетвах на љубав“, из (!) руског превео Л. Шеноа.

* Учитељско друштво у Загребу „Задруга“ печата ради уложења свога фонда „Љиљан“, забавник за омладину.

Гласник.

* Нащ земљак и познаник Јован Кастриотић Скендербекић, који је 1857. године у Америку отишао и у Њујорку професором српског језика и литературе постао, написао је о своме путовању по Египту, јужној Америци и Калифорнији два дела, која је наумио посветити „Матици Српској“ у Новоме Саду, као щто то казује у свом писму, којег је овиш дана једном свом пријатељу у Нови Сад писао. У том свом писму моли сва наша уредништва, да му щаљу листове, да зна щта се у нащем свету догађа, да би могао у тамощњим енглеским новинама обавешћивати американце о српским стварима.

* „Зора,“ друштво у којем су били ђаци српски из аустријских земаља, и „Задруга“, у којој су били ђаци из Србије, сложили су се у једно друштво, у „Зору.“ Тако ваља! Само сложно на висину, доћи ћемо на чистину!

* Заслужном професору словенске књижевности на пештанском свеучилишту, Јосифу Ференцу, предали су његови српски слушаоци адресу у знак поштовања и захвалности на свршетку првог школског течаја.

* У 31. броју „Заставе“ изашло је „Неколико речи целокупној омладини српскога народа.“ Тим речима казује „Зора“ да је наш највећи непријатељ — незнање и да је прека и крајња нужда, да се против тога непријатеља прикупи сва снага српска, да би се могао сатрти. Ради тога позивају се све дружине омладинске на разним странама нашег народа на договор, како би се могла међу тим дружинама учинити така свеза, да целокупна омладина српскога народа постане једно тело, које ће живети једном душом, душом заједничког рада за свестрано изображење народно. „Зора“ у том свом позиву предлаже уједно да тај састанак буде о ђачком одмору ове године у Новоме Саду, као најзгоднијем месту за све подједнако, где би се могло устмено посаветовати и договорити о свему, што овај предлог у себе схвата.

* Омладина у православном семеништу у Задру склопила је друштво за вецбање у народном језику и књижевности српској. Сретно да Бог да!

* У 32. броју „Заставе“ изашао је: „Поглед на овогодишње делање у Преодници у омладинском друштву у Пешти“. Желели би од свег срца да се „Преодница“, која се зимус расцепила на две, угледа у пример „Зоре“ и „Задруге“ у Бечу, па да се опет у једно друштво склопи. За љубав опште ствари ваља нам све личне интересе на страну бацити, ако желимо да од нас што буде!

* Новосадски „Локалблат“ јавља, да је високопреосвештени г. епископ Платон дао на грађење грађанске болнице у Новоме Саду 1000. фр. а. вр. Живио!

* У Араду је 26. маја умрьо Илија Поповић. Покојник је био од најврснијих учитеља српских, дописивао је у „Школски лист“ и у друге политичне новине. Издао је и оригиналну драму „Два духа и Вук Бранковић.“

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ПОБОЖНЕ ЗАБАБЕ, написане по светоме писму и из истога изведене. Треће изданѣ. У Београду. Печатано у државной штампаріи. 1866. На 16-ни, 115. стр. XI. Мото је: Ко е божій слуша божѣ речи. Еванђелѣ, Іован 8. 47. Ова је књига изашла „с благословом г. митрополита и архиепископа београдског. Стоји?

САБОРЪ ИСТИНЕ И НАУКЕ одъ пок. г. Іована Стеића, быв. началника санитет. оделеня при попечит. внутреньи дела. Друго изданѣ. У Београду, прештампано у државной штампарии, 1866. На 8-ни. 213 стр. Цена је 10 гр. чарш.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и скупитеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.

У.

САДРЖАЈ.

Писма о опадању народа нашег. (Продужење.) — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење.) — Ускоци. Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока.“ (Продужење.) — Подлистак : Србско народно позориште. — Књижевне белешке. — Гласник. — Библиографија.

Овим бројем завршује се трећа четврт нашем листу. При почетку нове четврти умољавамо лепо све оне, којима претплата истиче, да је што раније попове, ако им је намера лист наш и даље држати. Тако исто молимо и дужнике наше да што пре плате чиме дугују.

Претплатни новци шаљу се на благајницу „Матице Србске“ у Нови Сад, а за Србију прима претплату и књижара А. Добровојевића у Београду. Књижара ова води бригу о томе да сваки наш претплатник у Србији свој лист точно и уредно добије.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 28. У НОВОМЕ САДУ 10. ЈУЛИЈА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Писма

о опадању народа нашег.

(Продужење.)

III.

Из предидућа два писма могао си видети, мили пријатељу, како народ наш морално и економично хрђаво стоји, и ја држим да је тога худог стања његова наравна последица његово нумерично пропадање. Неморалан а при том сиромашан народ може ли физично крепак и напредан бити? — Никако! Ено нам јасан доказ код Турака, где је пропадање очевидно. При недостатку статистични података не може се извесно рећи, у колико популација народа нашег расти ил' опада, ал да не расти саразмерно са другим народима, то је извесно.

Пре свега не треба заборавити, да је народ наш у последњем покрету знатно умаљен, као што је то довољно познато; но да видимо поближе и друге узроке, са којих једнако нумерично опада.

У народу нашем обичај је, да се момци сеоски млади жене, а девојке старије удају; чим момак наврши 17-у годину, прва је брига отчина, да га ожени, напротив девојка редко ће се која пре 20-е године удати, не зато што не би имала прилике, (проста девојка само ако је здрава, не остане ни једна неудата) већ зато, што код матере по вољи живи, па није рада да се млада окује и подчини вољи мужевљевој, као што видимо и у банатским песмама, где се овако вели:

„Девовање, моје царовање!
Цар царује, девојка девује,
Цар у царству, девојка код мајке, —
Док не метем ногу на потегу.“

И пошто у оваком царовању најлепше године проведе, уда се она за момка, од кога је обично 5—6 и више година старија, те зато је код нас видити младе здраве људе са женом, која у доцнијем добу свом изгледа пре као мати него жена. — Сасвим је обратно по варошима. Тамо млад момак, као што ти је и самом познато, редко ће се оженити. Младожења обично из почетка тражи новаца, па кад не може лако да нађе, а он гледи, да барем сам дође до већег капитала, чека боље звање и т. д. јер иначе код толико владајућег данас луксуса у женском полу не сме се на овај корак одважити. У том очекивању прође га 30 и више година. Ето како се овде казни женска сујета! Место младог момка мора девојка често да пође за своју неприлику. — Видиш пријатељу овде два контраста, која су оба против природе, и ја држећи да ћеш и сам знати наравно закључење отуда извести, наставићу даље.

Обште је позната истина, да што су који људи и народи више по закону живили, да су и срећнији и дуже живили, а што се који више од природе удаљавао, тим је брже пропасти својој корачао, јер по божијој уредби природа највећма казни преступнике закона својих. Па на велику нашу несрећу и срамоту и наше Србкиње усуђују се војевати против природе, и унаточ поступати намери, коју је Творац имао кад је брак установио (разуме се умножење рода човечијег на земљи.) — Млада млада неће да буде мати, рада је јошт коју годину поживити по вољи, лепо се обући, у коло ићи и т. д. а старије то одобравају, па јошт на жалост налази се свуда и таквих безбожница, које се усуђују и средства им пружати против високе ове божије уредбе. Па каквој тежкој каштиги морају често подлећи ове грешнице, које таква недозвољена средства употребљују? Уместо кратког труда, што би га по природи поднети имале носећи и негујући плод утробе своје, покваре и отрују себе вечито, изгубе своје здравље, овај најдрагоценији дар живота човечијег те су више мање подложне различитим болестима не само телесним већ често и душевним, за које иначе не би знале и које им пре ил после но свакојако ранију кадкад и напрасну смрт проузрокују. — Ево ти пријатељу једног од најглавнијих узрока нумеричног опадања нашег.

Редка је Србкиња мати од 8—10 и више деце као што се често наћи може код других народа, но јошт је ређа, која је пород свој одранити кадра. Многа, врло многа деца код нас помру од рођења до 4—5-е године. Глупост и небрижљивост матера главни је узрок овоме злу. Нема ту ни близу оног неговања, које њежна ова створења потребују. Ту ћеш видити, како се деца неутопљена зими напоље износе и на улици држе, како по ладној земљи пузе, или се оставе на дуже време врискати и т, д. па кад би их запитао, зашто не пазе боље на дете и не чувају га, добићеш јадан одговор: нека га, нек озебе, биће јаче, или биће деце, или ако и умре, није штета, женско је и т. д.

Нечување здравља није узрок само пропадања дечијег, већ много и одрастлима и зрелима шкоди. Народ не зна, какав шкодљив уплив има на здравље н. п. напрасна промена топлоте и ладноће, нечист ваздух по собама, промаја (цуг) и т. д. Зато се види, где угрејани пију ледену воду или на промаји седе да се разладе; у собе особито зими и а јошт кад се и окрече, не пушта се свеж ваздух, а одавде се опет рађају различите болести, које често и смрт за собом повлаче. — Даље треба знати, да у народу нашем влада фатализам у толико, да је већ и у пословицу прешао: „Нема смрти без суђена данка,“ па с тога се и не чува као што треба. У болести пак не тражи природне и богомдане помоћи,*) нити има поверења у лекарима, већ на против по сујеверију своме прибегава којекаквим врачарама и бајалицама, које врло често много допринесу томе, да се болестник, за кога би иначе јошт могло бити помоћи, у гроб одпрати.

---

*) Изузимајући једино пуштање крви; но ово се по несрећи без савета лекарског употребљује, и зато често најопасније последице за собом повлачи.

Напред сам ти казао да је народ наш, и то без разлике узраста, оддан пићу, особито ракији, која се и у самој болести много употребљује, а познато је, колико отров овај шкоди у санитетском обзиру, одузимајући човеку и телесне и душевне силе, и живот му тиме прекраћујући; — остаје ми јошт напоменути и лошу рану, којом се народ наш особито у време поста препитава, а и то неће бити без хрђава уплива на популацију.

Осим ових има још један посебни узрок, који народу нашем, и то изкључиво у Банату, нумерично шкоди, а то је влашење или преливање народа нашег у романски елемент. У историји света, као што ти је и самом познато, налази се толико примера, да се један народ другом, обично слабији јачем асимилирао, и своје подрекло и нехотице изгубио. Па имамо и данас живих примера овог природног процеса. Погледајмо само на Аустрију или јошт боље на Угарску, где су толики различити елементи измешани, како се ту народности претапају и једно с другим амалгамирају. Ако се обазремо на наш народ у Аустрији, то ћемо видити, да се он добро умео усред туђих стихија одржати, ма иначе по броју слабији био, овоме је пак много допринела колико његова свест толико и вера православна. Но уколико се умео сачувати од иноверних народа, утолико је опет уштрба претрпио, где је са једноверним но инородним народом, као с Романима, помешан био, ступајући у брачну свезу са њиовим женама и не мислећи на то, да ће му влахиња децу и целу кућу повлашити. Истина да има примера, где је и Србкиња романску кућу посрбила, као што су и неке романске населбине у Бачкој данас посрбљене, ал су много чешћи противни примери, јер познато је, да влах не научи лако туђег језика.

Најпосле да споменем овде и јошт једну околност која на народе аустријске уобште, а на Србе наособ прилично шкодљив уплив има и у моралном и економичном и нумеричном обзиру, и то баш у овој периоди од покрета, а то је обшта војничка рекрутација, која пре тога времена није постојала. — Истина, да закон не чини никакве разлике између појединих народности, али се при свем том примечава, да Србаља саразмерно више одлази у војнике него н. п. суседних Немаца, који се по већој чести приликом визитације неспособни за војнике нађу, те остају дома. Осведочено је, да онај наш син, који се удаљи на неколико година од куће, па ма иначе ваљан био, по повратку свом у завичај обично је развратнији од својих вршњака; у туђинству се покварио и своју природну безазленост (наивност) изгубио, те религију не поштује, економични послови не пријају му, у брачном животу је вероломан, и често на свакојака преступлења и непристојности готов, и као такав многима на саблазан служи. — Није нуждно ово опширније доказивати; узми само војничку крајину за пример где је народ наш развратнији и лењи од оног у провинцијалу, пак ћеш се и сам о томе довољно уверити.

И с овим, пријатељу мој, држим, да сам у главном избројао узроке оне сбог којих народ наш трогубо пропада, т. ј. сбог којих је од дана на дан све гори, сиромашнији и на броју мањи, а с тим, да сам уједно и првом питању твом одговорио. Остаје ми још, да и другом, главнијем захтевању твоме задоста учиним, што ће у идућем и последњем писму моме бити.

(Свршиће се.)

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајкје.

(Продужење.)

VIII.

Мала вила признаје да и песници вреде нешто, ако су добри.

Док је стари господин у диму прегледао слике из прошлих времена, дотле се разговор у женској одаји све живље и живље дизао.

Госпођица Марион и господин жупник несу млого помогли да се развије жив разговор. Одоше прозору и тамо су се тихо разговарали, сигурно о таким стварима, које најслађе падају кад се тихо и у највећој тајности казују.

По гдекоји пут застао би мало разговор а за то би време мала вила нестрпљиво превртала листове у књизи, која је на столу пред њом лежала.

— Ми смо вас, по својој прилици, узнемирили у читању каке забавне књиге? — питаше Алберт.

— Ни најмање! Није ми обичај млого читати. А у ову књигу овде несам још ни загледала.

— Кака је то књига?

— „Адријани“ од Жоржа Санда. Марион је јако хвали, ал' она готово сваку књигу хвали. Рада би знати шта ви мислите о њој.

— Несам је читао.

— Ништ' не чини, за то опет можете коју о њој рећи. Колико пута пресуђујете ви мушки женске, којих никад видели несте!

— То само лакоумни чине.

— Не увек; гдекоји пут и озбиљни и даровити људи падају у ту ману. На пример могла би вам показати неко писмо, у којем је и мене неко тако исто пресудио.

Алберт се збунио. Пало му је на памет писмо и прекорним погледима погледао је на господина жупника. Олга да би све загладила продужи:

— Ал' да видите несам ни ја млого боља. Ето и ја — не познавајући ама баш ни једног песника — несам млого држала о њима и долазиле су ми смешне њихове измишљене приповетке и песме пуне уздисаја.

— Заиста да су често смешни, — примети Алберт, — и јунакиња у некој позоришној игри добро је рекла о песницима да је то „славан народ, кад није смешан, а да је смешан, кад није славан.“ И ви сигурно да сте мало шта држали о оним песницима, који тек жедне за славом, без да су је заслужили.

— Морам признати да ја несам међ њима велике разлике чинила.

— И свет је обично тако неправедан према живима, и тек према мртвима постаје праведан — потоњи век. Војсковође, којима слава ниче кад друге униште и којима радост долази кад други јаучу; говорнике, који китњастим речима подстичу огањ свакидашњег одушевљења да би могли мирисом од тамјана заносити: док живе обично их више поштује светина него песничке велеумове. А ови су тек звезде стајачице просвете, а они тек светлост која тумара и тамо и амо, па се често наднесе и над мочарима. Ал' време другчије суди него светина. Једном сам са својим другом, — који је на гласу живописац, — путовао по земљи Јелина. Хтедосмо видети земљу, где је — као што Хајне рече — планина Парнас и пољана Маратон. Одушевљено смо пролазили маратонском равницом . . . небо је-и тада питомо плаво било, земља је рађала цвеће, као и пре неколико векова за време олимписких богова, и опет смо за то тужно погледали један на другог. Где је овде — питасмо самих себе — и најмањи траг великих дела јуначног Милтијада или храбрости јелинске? Кип, који хтеде да овековечи тог јунака, претворио се у прах, нестаде га; платно на којем су тог делију исписали, пропаде, уништи се; а и сама сабља која је некада непријатељу страх и трепет задавала, сада је комад захрђалог гвожђа гдегод у утроби земље или у кутку каког музеја. Ништа није од њега преостало до тога што су списатељи о њему побележили или што су песници спевали. Јунаци заиста ваља млого да захвале тим презреним, несретним песницима; на пример Кориолана је више на глас изнео и славе му стекао Шекспир, него сви који су о њему као повеснички писци писали. Имена и највећих људи на повесничком листу тек су пуста имена, као име каке дальне реке, о којој знамо да је велика, ал јој се величини не можемо чудити што је далеко од нас. Ал' песници претворе прошлост у садашњост; оживљују мртве; оду пепелу давно преминулих па им веле: устајте из гробова сенке наших славних предака и побеђујте на ново људе! Песници имају велику власт не само над срцима људским, него и над временом и пропашћу. Колико је већ народа нестануло са свима својим јунацима, славним законотворцима и ништа не преостаде до велеумних им песника. Када ви оно превртасте Петефију. . . .

— На жалост, мало сам што читала од њега.

— Е, онда вам завидим, што ћете му први пут да читате песме, од којих једна овако иде:

„Где су Јелини, где су стари Целти?
Нестало их је, нема их сада,
Као два града
Што гордо море прогута, —
Само се кула врхови виде,
Та су два врха: Омир и Осијан.

Просјак био је овај,
Краљевић овај. Да разлике!
Та какве разлике —
Обоје беху слепи!
Ваљда им је огањ
Распламтане душе,
Ил' властите славе
Блесак от'о вид.

Чујте Омира спев!
Ту је са неба скинут
Тихане среће вечит' осмех,
Па лије гримиз зоре
И јужног злата зрак
Мирно и љупко доле
На плаве вале мора,
На морске зелене стене,
Где богови с људским родом
Играју се, шале,
Твоје игре, шале, дивна љубави!

А видите л' Осијана?
Северном мору у вечитој магли?
Са буром здружен, с њоме пева, нагли,
По црној ноћи ори му се глас,
И месец сијне
Крваво-румено.
К'о сунце кад је на западу свом,
И страшним сјајом пустињу замота,
А по њој блуде
Жалостиви дуси
Јунака што их саломио бој.

Све што је цветно,
Све што год је сјајно,
У твом је спеву,
Прадеду просјака, Омире!
Све што ј' мрко, мрачно,
Страшно, бурно, тајно,
У твоме је спеву
Краљевско унуче, Осијане!

Певајте, појте, не престајте никда,
Удрите лиру, ту небеску лиру,
Омире, Осијане!
Млого година време просуће,
Стотине, тисуће,
И све ће гасит', немилосно трти,
Ал' ви сте пред њим свети;
На све ће пасти жути задах смрти,
Само ће зелен остат'
Вашег ловора лист!"*)

— Та је песма заиста лепа.

— Лепа и истинита. Гроб Омиру нико не зна где је, ал' му спев иде од уста до уста кроз толике векове. Народа у којем је поникао Осијан нестаде као магле, ал' ће му дух, који је некада оплакивао жртве поред тихе воде Лене и који се забављао са плавооким девојкама по гајевима и долинама, непрекидно живети, можда тако дуго, као оне опеване магловите стене и мирна разбојишта. Свако осетљиво срце и дан данас верно чува спомен те двојице слепих песника а то је најславнији пантеон.

Олга је радосно слушала те озбиљне речи. Осећала је да јој се још млогоме ваља учити; осећала је, да је то лепог дара момче с другим мислима путовало и на путу више учило него Виктор, који је тек за женама трчао и свагде тек љубав проводио.

— Јако би се радовала, — рече Олга, — кад би ме хтели упознати са славнијим песницима. Имала сам пријатеља, (разуми Виктора), који ми је млого говорио о њима; ал' мени се чини, да се он знао лепршати тек над површином великог мора песничког, док му ви слазите у дубине, где ниче прави бисер. У мени ћете наћи марљиву и захвалну ученицу и ваља да ћемо једно с другим задовољни бити. Ја бар држим, да морамо двогубо поштовати све оне, о којима смо криво судили, кад дознамо да смо им тиме неправду учинили.

Алберт се смешио и тако се одао да разуме куда смера тај говор. Мала вила међутим не хтеде прекидати тог занимљивог разговора и мољаше госта, да јој говори о песницима. Јако је почела забављати та озбиљност, којом говораше Алберт. Видело се да све по свом уверењу говори.

---

*) Ову је песму превео Ј. Јовановић, а печатана је у II. св. „Срб. Летописа“ за г. 1860.

— Држим — рече Алберт смешећи се, — да би досадан био, а тако што млада девојка никад не може опростити. И мало час тако сам се заборавио да сам говорио као да сам пред члановима каког ученог друштва а не у женском друштву.

Малу је вилу то већ вређало те тако рече озбиљним лицем:

— Варате се, ако мислите, да ме не занима све, што је лепо. Досад, истина, слабо сам што знала о лепој књижевности; ал' од неког времена све једнако читам, и почињем разумевати и уживати лепоте добрих дела. Радо ћу вас дакле слушати, и јако вас ценим што држите да је тако славан пут, којим гредете.

— Верујте ми, — одговори Алберт, — да те речи несу потекле из таштине, и кад оно говорах о бесмртности, пред очима су ми лебдели књижевни јунаци а не надничари, који су данас нужни, ал' сутра већ не.

— А зар вас не подстиче тежња за славом да први будете. Слушала сам, да је хрђав војник, који не сања о ђенералству.

— И ја сам некад сањао о величини, вечном имену и слави, као и сваки млад човек, којег озбиљна писмена повестнице и песничка дела однесу у свет узора. И ја сам некад очима пунима чежње гледао на светле, а ладне звезде; али наука и познавање самог себе разгања сањарије и потемева са таштим сановима. То је први бол за сваког младог човека. Тада падамо из неба у другу крајност, у сумњичење, па мислимо да је све на свету суште ништавило, што ми не можемо велики бити, и оне обожаване величине, које су некада у прочељу света седеле, сада нам долазе да ништа друго несу него повесничке мумије без живота. Па и она мала шева, коју у јутарњем свежем зраку слушамо, млого нам веселије пева, него песници, које смо некада читали, сузе пролевајући. Здрав ум опрости се на послетку тих незгода и између облака и понора нађе прави средњи пут, где се увери: да сваки човек за доста одговара позиву своме, ако чини колико може.

Све би то малој вили некада несносно било слушати, ал' сад се сва у уво претворила.

— Ал' ми средњи дарови, који би увек хтели нешто више бити него што смо, — продужи Алберт, — јако смо нужни свету, особито светини. Ми смо степени, преко којих долази свет до оних кула са светилом, о којима говори петефијна песма. Или — кад смо већ почели у сликама говорити, — у великом царству песништва ми смо међ оним горама које допиру до неба, долине, које казују висину тих гора .... Колико их има на свету, који се не могу успети до оних висина, где је зрак тако чист, где су ближе Богу и одакле се тако лепо види на далеко, него остају у низини, па се задовољавају простим цветићима, који нам на грудима ничу и увехну, с маленим гајевима, који ако се и не виде тако на далеко као дрва на врлетима, које се у небо дижу, ал' су за то опет разлежу од веселих песама.

— Је ли Жорж Санд један од тих великих песника?

— Женијална је жена свакако, ал' духа немирна, настрана и претерана.

— Зар можете захтевати да огњедух миран буде?

— То не, госпођице! Ја од жена — у животу и у књижевности — само то захтевам, да остану жене. Свака је као у неком небу док је права жена; за то не марим да то небо остављају.

— Морам исповедити да би радо хтела познати женску по вашем укусу. Сигурно би било то како створење пуно сањарије којем не би било слободно по праху ходити. Је л' те, драги пријатељу, — морам вас тако називати што се шалим, — та би се женска хранила цветним мирисом и росом?

— Варате се, госпођице. То би било сасвим просто створење и морало би се одликовати тек нежношћу. Био би то анђео, који распростире кућевне врлине, а поред тога женско песничке душе, ал' пуно живота. Та песништво није противно обичном животу него је оплемењени живот. Ја радо имам женске, које на својим столовима немају само лепо увезаних књига и албума, него и плетива и шиће и везове; које у својим вртовима негују не само шаровито цвеће, већ што је и за кућу нужно; које не падају одмах у несвест, чим им ваља оканути се свирања ил' читања, па у кујну изаћи, и којима се на лицу огледа поверење и љубав а не сањарија. То је мој узор и јако сам сретан, што таких узора веома много има на свету.

(Продужиће се.)

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције.

Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока.“

(Продужење.)

Није неколико дана прошло како он оде а то се повратише у Сењ сви Сењани; мало затим Немци које је оставио дигоше се те и они одоше а то што није било чиме да се хране, или им је то бар изговор био. Тако се сврши и ово комисарство као и сва дотадашња, само с разликом том што овај комисар задржа све за себе а Ускоке остави веома незадовољне. Викаше до неба на оно што их оглоби и јавно говорише да сваки чује да би он могао да учини све што хоће, јер му је брат мио човек на двору ерцхерцегову. Капетан се Франгепановић и само толико разљути на овако поступање да је оставио капетанство и отишао у свој Нови, ма да му у Грацу не уважише оставку.

Кад чуше у Млецима каку бруку почини посланик царев, онда одлуче да врате жао за срамоту. Тако капетан од голфа, Антоније Чивран, искрца се на приморје и поплени земљу између Ловране и Веласке. Између осталога нађе на кошеве пуне жита, ражи и јечма, које је све сабрано са земљишта Писинскога, а то се чувало за Сењ. Па како не могаше толико жито понети у плен, то запали кошеве да би Сењанима наудио. Али се ватра некако пренесе и даље него што је он мислио те изгореше неколике куће у околини, а и сами војници били су томе нешто криви. Штета од пожара изиђе већа него све оно што се поароби. У људе се није ништа дирало, тако ни у цркве, ма да је највећа била пуна пуцата житом. Још се нешто друго пригоди у тврдињи Скриси, која је и сама гњездо Ускоцима, а лежи према Пагу и само је три миље од њега далеко, високо је положена и влада целим оним острвом; врло је згодно стражи у њему опазити на коју страну изађе где стадо да пасе те да се одмах иде тамо. Ускоци науме да се послуже очајањем и лаковерношћу оних једних острвљана, те поруче кнезу од Пага (а онда је то био Антоније Ђурђе, племић млетачки) да ће да му предаду Скрису, а у исто доба јаве за то у Сењ те Павао Даничић долети с три стотине Ускока. Одређенога дана кнез од Пага узме собом нешто простих војника и нешто острвљана те кад му се са Скрисе даде знак он се крену ништа не сумњајући. Па како на Скриси капије отворене беху то је и сасвим природно било да одмах уђу у град. Тада Ускоци излетеше из заседа опколише их и припуцаше. Паде кнез од Пага и 80 људи које вој ника које острвљана. Остали се спасоше. Кнежева застава и застава војничка падоше Ускоцима у руке, који их однеше најпре у Грац а после и у Беч на двор да награду добију. Овакоме се гласу обрадују у Сењу. То није ни чудо али је чудо што се Ускоци радоваше ономе што Млечићи починише у Ловрани, сигурно мислећи да су им се тиме руке опет одрешили. Министри се ерцхерцегови потуже цару на зла од стране Млетака претерујући штету и срамоту код Ловране, а опет подижући и хвалећи како Ускоци одбранише Скрису и достојанство царево. Млечићи изјавише да нису ни најмање помишљали да Скрису узму себи, као оно ни у 1592 кад је Алмеро Тијепоља увео исти град од Ускока па сутра дан јавио у Сењ да пошљу другу војску да је од њега приме, јер је немисли задржати, већ је хтео само да казни Ускоке; а ако неће онда ће да га раскопа да неби пао Турцима у руке. Да би ствар прекинуо цар заповеди да се држи велики савет на који пусте и представника млетачког Ђурђа Јустинијана, да би се што лакше нашло пута како да се ствар расправи. Још су позвани били у савет посланици краља шпанског и посланик из Флоренције, као представници владалаца правичних и опет сродници ерцхерцегу. На томе већу једна страна тужаше другу да не врши уговор. Да би се нашла истина одреди се да царев комисар иде у Сењ да изврши ако што од уговора извршено није, а да се то сврши најдаље кроз месец дана; република да пошље и своје људе не да што преговарају, него да се увере да се све испунило, а оставило јој се то ако хоће да испуни а не мора. Међу тим да се обустави свако непријатељство. Овде хтедоше ерцхерцеговци да се узме то да значи да се укине опсада земље ерцхерцегове, јер је, рекоше, срамота да ми што чинимо док Млечићи стоје ту с руком на балчаку, као да хоће на силу да изнуде оно што ми хоћемо од драге воље да вршимо. После дугог препирања најпосле се опет остави Млечићима на вољу да уклоне опсаду или не, само нека не сметају цареву посланику да ради у Сењу.

Цар је бацио био око на Јована Прајнера, гувернера од Јаварина, човека веома честита, поштена и разборита, и науми њега да пошље у Сењ па га с тога и позове из Сибиња где је у великоме послу био. Опреме га одмах да иде, али најпре да сврати у Грац па да каже ерцхерцегу какву заповест има и шта је наумио да ради. Кад Прајнер дође у Грац ту га зауставише и не дадоше му да иде даље, него га вратише цару с писмом, у коме рекоше да не могу пристати да се Ускоци истерају нити да се ма што изврши од онога што Млеци ишту док год се они не разоружају, а чим се разоружају учиниће све. Даље да је ствар срећно одпочета да се сврши, јер се већ смањило на половину оно што Ускоци ишту да им се исплати 200.000 форината од заостале плате, ако мисле да их раселе; а има надежде да ће се свести још и на мање. — Повратак Прајнеров веома увреди цара, особито што је већ било јављено у Млетке како је послат комисар да ствар уреди. Али се с министрима ерцхерцеговим не могаше ништа, јер они само сажимаше раменима кад би ко почео о томе да говори, па прекидаше реч.

Тада баш Франгепан капетан од Сења и властелин од Новога гомилаше на земљи својој силу хране и других потреба; заповеди те се с галере Венијерове пренесе сва муниција, између осталога и три топа па их намести на граду, а још га боље подкрепи Ускоцима. Ово даде повода ђенералу млетачкоме да посумња да се нешто у потаји кује, а у тој га сумњи још утврди кад Жофрај Стодлер дође у Сењ праћен многим војницима и Франгепаном. Овај опет одмах посла да се прегледи Скриса је ли добро опремљена, а сам отиде да походи Реку и Букаре. Овде се бавио 15 дана а за то време Ускоци тумараше нешто много час из Сења час у Сењ, па онда опет у Нови и у Скрису. На то се поплаше становници на Вељи; помислише да се то што противу њих не спрема. С друге стране опет, што војска млетачка често пролажаше испод Новога то све више имађаше прилику да се дражи гледајући топове своје на Новоме. Капетани говорише ђенералу да пусти да се једном удари на Нови те да се опере срамота млетачка и да се и други људи опросте страха, а не би било тешко Нови узети. Најпосле ђенерал заповеди да се тако учини. Тако једном пред зору уђоше Млечићи по лествицама у Нови а овај се јуриш тако добро изврши, да није пало више него 20 људи који се храбро бoрише. У цркве и у жене није се дирало, кулу обере сасвим, зидове на више места испроваљују а топове одвуку собом. Ово се сад у Грацу најцрњим бојама опише, као да се људи злоставише, цркве попалише, свете ствари ногама газише.*) Одмах се оправи цару гласник и потужише му се на ово и на оно, што им ђенерал млетачки не даје ни сухим трговати и што се спрема да удари на Сењ (а ово су разгласили били Ускоци). Гледаше да докажу цару да пад Скрисе није друго него отворени рат. Стодлер и Франгепан писаше у Грац тако да отуда дадоше пуну слободу Ускоцима да чине што год више зла могу Млечићима а њих двојицу овластише да могу подићи сав народ у Хрватској те да се освете. Одмах наоружају 25 барака, скупе све Ускоке те се опет пође у четовање, али не с много среће, јер свуда беше јаких стража млетачких.

Од времена на време слаше ерцхерцег гласнике цару јављајући му за све нове сукобе и описујући их као увреде цару. Али се бечки двор не даде никако приволети на рат, него се једнако држаше преговарања, и управо је сва тегоба била у томе што цар искаше да Млечићи најпре уклоне опсаду и да пусте трговину слободну, а ови опет искаше да се најпре уклоне Ускоци из Сења. На послетку оставише се да ишту да се сасвим дигне опсада него да буде за неко време као примирије. Уговорише да се за два месеца од дана кад се начини уговор не дира ни од које стране ни у чије земље ни поданике, а цар и ерцхерцог да даду своју реч да за све то време Ускоци неће улазити на море, него ће се за то време иселити с места на приморју. Цареви рекоше да вређа царево достојанство да даде реч да ће удалити Ускоке, јер би изгледало као да безусловно врши вољу републике, него искаше да се онај израз измене овако: цар обећава да ће потрти корен невоља. Од стране млетачке присташе и на то. Али је готово смешно да они исти који су ово овако формуловали искаше после две године да Млечићи протумаче ту точку јер је нејасна. Цар саветова ерцхерцегу да пристане на обуставку, али овај одговори да неможе док су путеви затворени, нити ће удалити Ускоке док се друге ствари с Млецима у ред не доведу; а најпосле ако цар баш тако жели, онда нека му изда изречну заповест јер је Сењ и онако његов.

---

*) И Нанија у својој историји казује да су све попалили па и саме цркве, изгореше све барке и сољане се разрушише. Него су, вели, после вратили све украсе и утвари црквене.

Млечићи опажаше како се несрећни рат који су већ одавно водили с Ускоцима може веома лако изметнути у велики отворен рат. Јер се у то време већ скупило 300 драговољаца у Реци а 300 других у Трсту; кнез од Тршца подиже у Хрватској 1200 пешака и 500 коњика, капетан Франкол скупи 500 драговољаца „без паре и динара“, него само с правом да четују, плене и да имају стан по селима која су испод кастеља Сан-Сервона на међи млетачкој, а баш ту не беше никакве војске млетачке па се већ не знађаше шта да се ради. Кад чуше да је слободно ударати на Млечиће потекоше да се скупе Ускоци са свију страна, из Отошца, Малиња и Бриња. Како им не испадаше посао по неким странама то ударише на Истрију и то на западни крај њезин, те се сјединише с Бенвенутом Петачем, властелином од Сан Сервола и старешином војске трстанске. Под његовом управом удараше сви заједно на млетачку земљу а плен донесоше у село Подгорије (или Посидарије) што спада под Сан-Серволо, гледајући да добију прилике да ударе на место какво које би могли задржати. Него се Млечићи добро чуваше а послали су били у тај крај за проведитора Бене Делега. Док је то тако на једној страни бивало Млечићи опленише неколике куће Петачеве (Црникале Кремосић.) Петач да се освети прогласи најпре да је проведитор изван закона, да се гони и жив ухвати, а после му уцени главу и уцену прилепи и растури по међи, а написао је грдним речма ружећи проведитора као најгорега човека. Па још прогласи да ће тако чинити и с капетанима и војницима што су под њиме. Тако се што до тада ни чуло ни видело није. Проведитор опет од своје стране уцени главу Петачеву и да би га жива ухватио скупи доста војске па удари на Сант — Адорико испод Сан-Сервона, а ту се тукао с људма из тога̀ места и околних засеока.

(Свршиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Српско народно позориште.

У недељу 19. јунија: „**Војнички бегунац.**“ Позоришна игра с песмама у три радње од Сиглигетија, превео Р. пл. Стратимировић. Овим комадом продужила је позоришна дружина своје представе овде у Новоме Саду. Све је већ спремљено било да одавде у Будим пође на неколико претстава, ал' околности су се тако на брзо промениле, да се није могло горе полазити. У колико нам је жао што дружина није могла у Будим, у толико нам је мило, што ће се од непрекидног путовања мало одморити и тако и више прилике и времена имати, што више и што бољих комада научити.

У Среду 22. јунија: „**Сплетка и љубав.**“ Грађанска жалосна игра у пет радња од Шилера, превео Јован Ђорђевић. Ушло је некако код Немаца у обичај да овај комад шилеров млого не цене. Стоји, истина, да му се у млого којечему може забавити, ал' и то је сушта истина, да Немци све до данас још никако несу написали боље тако зване грађанске драме, и да у њему сваки глумац доста прилике има да покаже шта ваља. То нам даје повода да о игри глумаца овом приликом коју више прозборимо. Да почнемо са Фердинандом.

Недељковић је добро означио фердинандову млађану ватру и племенити понос, који долази у сукоб са друштвеним и породичним одношајима. Особито му је испала за руком препирка с отцем. Још би боље погодио био да је знао показати и унутрашњу борбу, која после продре. У призорима с Лујзом већ је слабији био. Гласу своме није знао дати ону мекоћу, ону чаробну моћ, којом љубав говори. Одмах у првом призору речи: „Ти си бледа Лујзо?“ рекао је као да се чуди, а не као да се топи од веље љубави за Лујзом. Па том питању ваља да предходи и згодна мимика, на коју упућује глумца и сам песник овим речима: потрчи јој, стаде пред њу и неко време гледају једно другог ћутајући. Чезња и радост што се опет виде, жестина жеље, саучешће, тужна слутња и страсна љубав треба да се огледа у горњим речима. Тако исто и при издисању био је тек уништен, слаби Фердинанд, а не онај, којем песник ове речи даје у уста: „Лујзо, Лујзо, ја ти долазим! Остајте збогом и допустите ми да близу мог жртвеника умрем.“ Смрт Фердинанда у последњем тренутку већ прелази у радост што ће се састати са Лујзом својом. То је победа духа над смртним мукама. То му треба да каже лице и глас.

Гргурова уопште добро је схватила лујзин характер, ал’ још не пази за доста на прелазе у афекту тако да се више пута деси да читаве скокове чини, а то јој јако смета игри. Нека се потруди да и то савлада па ће јој Лујза најбоља улога бити.

И Коларовићка (Милфордова) више пази да јој ова ил’ она сцена добро испадне него да цео характер, којег претставља, онако изведе као што га је песник замислио. Одмах у почетку кад се с Фердинандом састаје треба да покаже немир, тако рећи грозничави немир, а при свршетку разговора ваља да се види, да су јој мисли савладале чувства. Па није добро играла ни онда, кад оно казује: „О нашој свези говоре већ по целој држави. Свачије око, свака стрела подсмеја на мене је управљена. Срамоту ми нико не ће моћи спрати, ако поданик кнежев одбије руку моју. Протерујте се с вашим отцем; — браните се како знате! Ја ћу све употребити да до цели дођем!“ Ту треба да покаже да јој је понос вратио снагу, да објављује рат Фердинанду и да за то и брзо одлази, да учини крај препирци. И у четвртој радњи није јој игра једнака била. Добро је показала господску и притворну ладноћу, којом предусрета Лујзу, ал’ не уједно и потајно љубопитство, узбуђеност и срдњу према супарници својој. Тако исто није добро показала ни скрушену непоноситу британку, која се радује што је могла сама себе савладати. А још си мање могао приметити на лицу, кретању и говору јој презирање и подсмеј, којим маршалу говори, одважност, која јој моралну снагу сасвим повраћа, и на послетку гордост и мржњу у поруци на кнеза.

Ни са Вурмом андријевићевим несмо сасвим задовољни. За чудо нам је што така разборита глава, као што је Андријевић, није спавила, да Вурм не снује само сплетку из намере да хрђаво дело учини, него да свом господару послужи и да узме за жену Лујзу, коју воли. Андријевић није љубав Вурмову према Лујзи нигде означио. А за то је најбоља прилика пети призор у првој радњи, када Вурм хвали ватрено лепоту лујзину, па се напослетку поклони весело президенту кад му оно обећа да ће му помоћи да до жене дође. Андријевић је пропустио те моменте означити, само што се два три пута ропски поклонио. Ту је требало показати добру вољу и радост што ће му све за руком поћи, а не ропску понизност, којој овде никако места нема, јер ако Вурм зависи од президента, и президент зазире од Вурма, као од свога саучесника у хрђавом делу, на основу којег Вурм после у петој радњи и упропашћује президента. И при свршетку треће радње Андријевић није развио тако нему игру, која би кадра била унутрашњост вурмову открити и тиме и цео му карактер разјаснити. Кад Лујза одбије Вурма, који јој руку љуби и за себе је проси, Андријевић није ни мимиком ни најмањим кретањем показао јарост презрене љубави, коју хоће силом да притаји да би могао миран остати. Само као да се смешио гледајући узбуђену девојку.

Маринковић је сасвим добро одиграо музиканта Милера, а тако исто и милерку Ружићка. Ружић прилично је окретан био као Маршал Калб. Само му имамо замерити што је по гдекоји пут и сувише хтео добро да игра па је промашио цел. Тако у призору кад га Фердинанд нападне, за прса га шчепа и гони га да му каже шта зна о Лујзи, тако се трзао и отимао да се публика на глас смејала. Ако игде при таким приликама ваља да се умере глумци. Ту је главна јарост фердинандова, а не страх калбов. Највише ако те на осмеј приведе, ал' и тога на брзо мора разгонити саучешће према Фердинанду.

Света је у арени мало било.

У петак 24. јунија: „Кир Јања, или тврдица“. Шаљива игра у три радње, од Ј. С. Поповића. Савић је прилично одиграо Кир Јању. Особито му је ваљан изговор и кретање. Види се да је проучавао у животу Грке и Цинцаре. Ружићка је била Јуца како се само може пожелети. Не може се већ боље претстављати жена, која тражи од свог мужа шешира „ма му сви у кући попркали.“ Нов је био за овдашњу публику дуо, којег пева Кир Јања и Петар слуга и који се морао двапут отпевати.

Света је у арени прилично доста било.

У недељу 26. јунија по други пут: „Записници ђаволови“ Драма у три радње. Претстава је много боље испала него први пут, ма да је сметао јаки ветар, који је за цело време претставе као помаман дувао. Можда је то узрок да није све онако ишло као што би се иначе могло захтевати.

Посета је била у срèдњу руку.

У среду 29. јунија: „Вампир и чизмар.“ Позорищна игра у три оделења, с мађарског од Ј. Сигетија. Прерадио Јован Ђорђевић. Претстава је добро испала. Маринковић је добар чизмар био само што му треба да га јощ већом мирноћом игра и да боље пази на прелазе у афекту. Ружић је добро претстављао чизмарског щегрта, који је готов за свог мајстора у ватру у воду скочити. Јощ мало више нестащлука па ће му щегрт млого више ваљати.

Публике је у арени мало било.

У суботу 2. јулија: „Женидба и удадба.“ Весела игра у три оделења, од Ј. С. Поповића, а после тога: „Шаран.“ Изворна лакрдија у једној радњи од Ј. Јовановића. — Први је комад тако слаб да би се могао слободно брисати из репертоара. Није управо ни весела игра негò призори из свакидащњег живота. Други комад одржао је публику све до краја у најбољој вољи. Особито се допао Ружић (Панта) и Ращићка (Ана). Обоје су се трудили да своје благодарне улоге на задовољство публике одиграју.

Посета је слаба била.

Књижевне белешке.

* „Вила“ доноси глас, да Теофило Петрановић јеромонах и главни учитељ српске щколе у Сарајеву издаје на свет прву књигу „Босанских народних песама.“ Ту су женске сарајевске песме, по садржају: побожне, божићне, жеталачке, играчке, љубавне, щаљиве. Неколико их је из те збирке щтампано у „Даници“, а неколико је изащло у „Босанском вјестнику“. Књига ће изнети 13. табака, а цена јој је 1. фр. а. вр. Претплату примају у Београду књижари В. Валожић и А. Добровојевић И овде видимо да сарајевска щтампа брижљиво избегава народно име и народне ствари, обилазећи га једнако пределним именом „босански“.

* Ималисмо прилике видети први број „Босанскога вјестника“ из Сарајева из нове щтампарије, коју је тамо помоћу турске владе подигао Сопрон щтампар из Земуна. Лист је тај политичног и поучно-забавног садржаја. У њему ће се објављивати закони и званичне уредбе, доносиће осим политичних новости чланке о трговини и промету, телеграфске курсове и од корисног знања и

бave: песама, приповедака, чланака из природних наука и о школама. Цена му је за Аустрију 8 фор. аустр. вред. Да би наши читаоци могли видети каким ће духом тај „Босански вјестник“ дисати, стављамо овде из првога броја песму, којој је наслов у листу на арапском (турском) и српском језику, ћирилицом и латиницом, печатан. Наслов је те песме: „У спомен отварања прве босанске печатње под сретном (!) владом њ. величанства Султана Абдул-Азиса. Посвећено њ. преузвишености, Осман-Шериф-паши, везиру вилајета босанског, покровитељу и подизатељу прве печатње у Босни, и потпомагатељу народне просвете (!).“ А сама песма овако иде:

Светом овлада дубока тама,
Људскоме уму одсечен би пут:
Сунце културе, човечност сама,
Покрише лице, несташе свуд.

Ал' творац света, што људством влада,
Нехтје да буде у мисли мрак;
Милошћу својом смилова с' тада,
С неба те паде светлећи зрак.

Зрак овај мали, дарован с неба,
Чудеса створи за тили час;
Духове свуда, свакога реда
На рад пробуди небески глас.

Умноме раду, вечита хвала,
Штампарско слово простор тек да,
У правом виду печатња ј' дала
Сила да с' може развити сва.

И ти о Босно! угледа сада,
Полезни овај за људство рад;
Плода ће бити овога сада,
Само док никне умни тај сад.

Теби ће с владом Азиса цара
Нова епока (!) почет' свој ток;
Окићен цветом просветног дара,
Чинит' ћеш велик у срећи скок.

Дјеца ће твоја, унучад доцна,
Вјенце да плету у раду том,
Па ћеш их онда пресретна (?!) Босна
У спомен низат' везиру свом (!!)

Смесице.

Правила за србско народно позориште.

Ово су правила, по којима се органи народног позоришта имају владати:

1.) Устав друштва за српско народно позориште, који је у скупштини друштва у мају 1862. израђен, у јулију 1865. од највишега места потврђен, и у скупштини друштва у новембру 1865. проглашен.

2.) Привремена правила за дружину позоришну, која је по налогу прве главне скупштине управљајући одбор у марту 1863. издао.

И устав и привремена правила печатана су.

За оне случајеве, за које у уставу и правилима ништа наређено није, постоје неке наредбе, које је или главна скупштина друштва, или управљајући одбор, или један од његова два одсека установио. За сад саопштавамо неке главније наредбе по оном реду, у којем су постављене.

1.) Редовно одказивање члановима дружине спада у делокруг позоришног одсека; отпуштање чланова услед преступа каквог у делокруг управљајућег одбора. (Упр. одб. у седници од 29. дец. 1862. бр. 92.)

2.) Повишавање улазних цена при давању каквог новог комада спада у делокруг позоришног одсека. (Упр. одб. у сед. 29 дец. 1862 бр. 99.)

3.) Хоће ли се страни какав уметник пустити, да у представи позоришне дружине учествује, решава председник позоришнога одсека са два члана истога одсека. (Упр. одб. у сед. од 29 дец. 1862. бр. 100.)

4.) Записници одбора и оба одсека треба да се путем новина јавности предају. (Упр. одб. у сед. од 29 дец. 1862. бр. 103.)

5.) Члановима дружине на рачун плате не може се ништа у напред издавати. (Екон. одс. у сед. од 13. марта 1863 бр. 57.)

6.) Због преступа отпуштени чланови дружине не могу бити натраг примљени у дружину кроз шест месеци од дана, кад су отпуштени; исто важи и за отпуштене чланове београдског и загребачког позоришта. (Упр. одб. у седн. од 14. апр. 1863. бр. 17.) — Ова наредба постала је обвезним уговором за сва три народна позоришта тиме, што су оба одбора, и београдски и загребачки, писмено изјавила одбору новосадском, да ће се тога при примању нових чланова придржавати.

7.) Нове наручбине за позориште, ако не прелазе 5 фор., наручује их председник позоришног одсека; ако износе више од 5 фор., а не прелазе 20 фор., наручују их председатељи позоришног и економског одсека скупа; ако износе више од 20 фор., а не прелазе 50 фор., онда их наручују оба председника са начелником; а ако прелазе 50 фор., онда их наручује управљајући одбор. (Упр. одб. у седн. од 17. февр. 1864. бр. 18.)

8.) Треба да се заведе код управе особита књига, у коју да се уводе напред пријављени дугови чланова, и ови да се у месечним ратама, како се члан са поверитељем погоди, одбијају од плате дотичнога члана. (Упр. одб. у сед. од 22. јан.1865. бр. 9.)

9.) Како је за напредак и добро име института необходно нужно, да управа над позоришном дружином буде крепка и себи доследна; а како се ово (кад је дружина на страни) не да тако лако постићи, ако се на месне одборе, покрај у уставу наведеног делокруга њиховог (§. 23.), пренесе и управа над дружином, као што се испрва чинило све донде, док није највиша земаљска власт год. 1862. то изрично забранила; како даље, по добивеном искуству и код овог и код београдског и загребачког позоришта, редитељи, који су уједно и представљачи били, нису себи умели код својих другова оно уважење стећи, које старешина уживати мора, због чега су се сви такови покушаји на страни катастрофама а често и разлазом дружина свршивали: то се за нужно нашло, да над дружином и у Новом Саду и на страни непосредни надзор води свагда један од чланова управљајућег одбора као заступник његов пред дружином, властима и општинама. Он ће договорно с управљајућим одбором и оба његова одсека управљати позоришном дружином по свима струкама, извршиваће над дружином дисциплинску власт до суспензије члана, коју ће одбору одмах јавити ради даљега решења. Он ће пазити и настојавати у једнакој мери и на научно и вештачко изображење глумаца као и на морално владање и солидно понашање њихово. (Глав. скупшт. у седн. 18.—20. нов. 1865. бр. 11.)

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ЖИВОТ СВЕТОГ ОЦА НИКОЛЕ, архіепископа Мирликійског. Из „Житія святих.“ Превео у Карановцу у затвору 1865. године **Маринко Радовановић**. У Београду у штампаріи Николе Стефановића 1866. На 16-ни. 37. стр. Стоји?

СВЕТО ПИСМО. Пет књига Мојсијевих. Превео **Ђуро Даничић**. Издање А. Рајхарда и друга му у Пешти. 1866. У штампарији Хорњанскога и Хумела у Пешти. На 16-ни. 1. л. 436. стр. Стоји 35. н. а. вр.

---

*) Да би ова библиографија што потнунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и скупитеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, појединпримерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.

У.

САДРЖАЈ.

Писма о опадању народа нашег. (Продужење.) — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење.) — Ускоци. Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока.“ (Продужење.) — Подлистак: Србско народно позориште. — Књижевне белешке. — Смесице. — Библиографија.

Овим се бројем почиње трећа четврт нашем листу. При почетку нове четврти умољавамо лепо све оне, којима претплата истиче, да је што раније понове, ако им је намера лист наш и даље држати. Тако исто молимо и дужнике наше да што пре плате чиме дугују.

Претплатни новци шаљу се на благајницу „Матице Србске“ у Нови Сад, а за Србију прима претплату и књижара А. **Добровојевића** у Београду. Књижара ова води бригу о томе да сваки наш претплатник у Србији свој лист точно и уредно добије.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 29. У НОВОМЕ САДУ 20. ЈУЛИЈА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:	ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.	на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Писма

о опадању народа нашег.

(Свршетак).

IV.

„Има ли томе злу, које нам је народ тако притисло, лека, и која су према и сигурна средства, која ће га од пропадања сачувати?“ Ово је твоје друго питање, које си на мене управио очекујући што скоријег одговора. — Има ли дакле лека?

Друже! помисли како би страшно било одговорити, да нема; неби л’ ту морао родољуб, као што си ти пасти у очајање.

Но буди спокојан, моје је уверење, да има средства, којим се народ подићи и од претеће му пропасти сачувати може, с том приметбом, да нека од ових средства стоје у нашој власти, а нека би морали тражити у оним околностима, које изван нашег домашаја стоје. Ја ћу покушати она прва овде избројати остављајући напредку времена, да и ова друга изнађе и употреби.

Два су поглавита органа, која се за извршење средства к народном напредку односећих се највише побринути имају, а то су митрополитски црквено-школски савет, који се по саборском закључењу устројити има (до устројења пак његова синод) и Матица Србска. Гдегод буде реч о побољшању каквом, ту се има разумети, да то у дужност спада реченог савета посредством епархијалних конзисторија и местних црквених одбора, у колико му у власти стајало буде, а у колико не буде, посредством политичних власти. За Матицу пак казат' ћу на свом месту, какву нам где услугу учинити може. —

Обште признато је правило, да сваку болест, била она физична ил морална, у самом зачетку и корену свом лечити ваља, и не допуштати да се с временом запусти и мах преотме по ономе:

„Principiis obsta; sero medicina paratur
Dum mala per longas invaluere moras.“

Овом природном закону и ми треба да сљедујемо, те мане и недостатке наше из темеља да искорењујемо, дакле дело напредка народног од нежне и пороцима незаражене деце да почнемо. — Најглавнији фактори дечијег изображења јесу матере и учитељи. Матере су прве и природне учитељке своје деце; њиове речи прво научи дете, њиова дела и обичаји највише утиска имају на дете, њиове нарави (mores) претварају се тако рећи с раном заједно у крв и сок деце. Право је рекао славни француски богослов и арцибискуп Фенелон: Ко жели ваљан народ, нека се побрине, да му матере ваљане буду. — Ми смо видили, колико народ наш страда сбог пренебрегнутог женског пола, пак зато особиту пажњу на то треба обратити, да женска деца као и мушка морају школу полазити. И будући да женска деца по свом определењу имају различите дужности од мушких, то где је год могуће два учитеља издржавати, нека се школа подели на мушку и женску, и за ову нека се особита сгодна читанка напише, коју би друштво какво, н. п. књижевни одбор Матице уредити, а Матица на свет издати имала.

За учитеље народне имамо хвала Богу добру препарандију, која ће се по закључењу саборском јошт већма усавршити; само би уз њу требало завести и катедру за женске, које би се учитељском званију посветити хтеле, како не би принуђене биле у туђим заводима тражити изображења. — У школе основне србске нека се уведе свуда нова система, које је главни задатак религиозноморално однеговање деце.

Но будући да деца тек неколико година у школи проведу, а остало време живота свог у свету, где се свакојаки гнусни примери видити могу, који шкодљиво дјејствују на млада срдца дечија; будући даље да човек до смрти своје треба у моралном обзиру да се усавршава: то је задатак цркве христјанске, да чрез своје служитеље, свештенике, велико дело ово непрекидно извршује. Видилисмо да код нас и свештенство лоше стоји, почем није приправно за свој високи позив, а видилисмо како и народ наш поглавито из тог узрока не полази цркве своје. Како ће се овом злу доскочити? Добра богословија тек је у изглед стављена, нити може пожељену корист скоро народу донети; ту ће проћи доста времена, док питомци њени места своја у цркви не заузму. Зато у овом прелазном стању имају се ова средства употребити. Пре свега нека се уведе строга дисциплина у ред свештенички, т. ј. да се пази на пристојно поведеније и точно изпуњавање дужности њиових, нарочито на ревностно проповедање науке Христове. Будући пак да се од неприправних довољно свештеника не може изискивати успјешно проповедање, то је нуждно да се Матица постара било позивом на своје чланове ил друге родољубе, било разписом награде, да се за свештенство напишу, и то сасвим популарно беседе у духу науке Христове према потребама србског народа, јер оваких у духовној књижевности нашој до данас јошт нема.

Да се народ неби од цркве одпађивао, има се пазити, да се постојећи закони о светковању празника свуда точно набљудавају, т. ј. да се у празничне и недељне дане никакви послови не раде, да су крчме, дућани и канцеларије затворене, пазари да се не држе итд. особито пак да младеж обојега пола у те дане недељне школе и цркве посећивати мора. — Ношење 3—4 таса по цркви да се укине, и само један нека се задржи, тако исто и продавање столова треба да престане, но нека буду обшти.

Да би се народ у религији и моралу и код кућа изображавао, и уобште да би душевне ране имао, те празно време не прекраћивао картањем, пијанством и бадавадисањем, треба се постарати, да се полезне књиге по народу разпростиру, а то је најлакше могуће, ако се оваке књиге деци за премије набављале, и о испитима и школским светковинама, особито о св. Сави поклањале буду. Оваких књига ми хвала Богу имамо приличан број, и ја ћу овде најглавније напоменути, као: Нови завјет; Училиштна и домашња библија; Приповетке из старог и новог завета; Библичне приповетке у библичним речма; Житија светих; Писма о служби божијој; Изјасненије св. литургије; Побожна размишљавања при слушању св. литургије; Милана; Бисер и драго камење; Неколико народних песама; Буквица и басне Доситејеве; Образи из историје; Историја србског народа; Лазарица итд. — Из истог узрока добро би било покушати и читаонице заводити, и то без икаква пореза на народ. Предпоставља се, да ће сваки свештеник у својој библиотеци имати или бар набавити хтети неколико за народ нуждних књижица и листова, с којима би у зимње дуге вечери као и у празничне дане народ забављати могао; учитељ би му у овом послу могао помоћи и труд олакшати. Ово би истина мало теже код нашег народа ишло, ал може се покушати, можда би се с временом и одомаћити могло.

Најпосле јавне саблазни, као што је псовање, срамне песме и речи, игре и свирке у пост итд. треба строжије да се кашигује, јер многи н. п. баш зато псује што се никог не боји; и да би се уобште деморализацији на пут стало, нуждно је да свештеници, којих је поглавита дужност на морал у народу бдити, и код политичних власти нуждне кораке у том обзиру чинити, у одборима црквеним што већег иплива имају, како би народу, особито раскалашној младежи већма импонирати могли. —

Да би се економично пропадање народа предупредило, морају се строге мере предузети, иначе није могуће до цјели доћи. Ко познаје јогунство народа нашег, привржeност обичајима и најпосле сујету, која особито код женских влада, тај ће признати, да ту никакви савети ни разлози не помажу, но једино строга забрана. На ту цјел нуждно би било живим бојама описати правитељству бедно материјално стање народа нашег, те умолити високу владу, да строге мере изда против свега, што народ к пропасти води. По томе би се дакле имале даће о погребу и парастосима као и части на гробљу о задушницама сасвим укинути; части о свечарству и сватови на један дан ограничити; луксус у ношњи девојачкој као и белило и руменило забранити, и то не под каквим наметом глобе већ под каштигом, јер ће иначе и глобу платити и опет при старом остати. — Осим тога духовна власт имала би наредбу издати, да параде о погребу, као што је: оглашивање у велико звоно, ношење барјака и рипида црквених, стајање на раскршћу и друге оваке измишљотине, сасвим престати имају; напоследку и светковање радних дана да се строго забрани.

Разборитији људи из народа сами увиђају и признају, да су убитачни обичаји наши главни узрок пропадања народног, ал не знају начина да их се отресу; ко би почео од своје воље другчије чинити, тај би изложен био подсмеју, оговарању, да и самом презирању, па зато имућнији неће да почну, а сиромашнији опет по урођеном частољубију угледају се на њих, те тако и једни и други страдају. Кад би се пак као што сам рекао, забранило све што је сувишно и шкодљиво, многи би ту околност једва дочекали, што им се у овом оскудном времену помоћ пружа, да могу лакше на крај излазити, јер је народу тако рећи већ дотештало.

Ради унапређења економије у народу нашем вредна Матица наша већ се постарала, колико у њеној власти стоји, те је расписала награду за једно економично дело; дај Боже, да га што пре добијемо. Тако исто увидила се потреба и за једну добру економичну школу у ком од знатнијих места наших, и већ се о томе колико ми је познато у Сентомашу нашем ради; желити је само, да за овим по народ користним заводом дуго не чекамо, а држим, да би из свију крајева србских они родитеља, који више земље притежавају, радо на коју годину своје дете послали, да се у економији изобрази, те би на тај начин већу корист од земље своје имали него досад, нити би се довека обзирали на оно, како су „наши стари“ радили, већ како напредак времена иште. —

Остаје ми још рећи, каква се средства у обзиру нумеричног напредовања употребити имају. Кад би нам народ имућнији био, ја би му прво саветовао, да свака већа обштина по једног искусног лекара у средини својој држи и плаћа, као н. п. и свештеника, учитеља и бележника, мање пак обштине, које су у суседству, могле би по 2—3 једнога имати. Немци у војводству овако чине, и код њих је данас редко која обштина без лекара. Треба дакле и нашем народу потребу ову живо представити, и гдегод је могуће на тај корак склонити га. — У мањим обштинама, а и другде, где није лекара, имало би свештенство наше примити се човекољубивог тога дела, те народу колико толико у обзиру санитетском од помоћи бити. Овогодишњи сабор наш, односно синод, врло је добро учинио, што је у број предмета богословских и диететику уврстио. Матица би нам овде могла такође руку помоћи пружити, т. ј. да се што пре постара за издавање дела за народ о чувању здравља и лечењу болести. Можда би се на тај конац могао „Руководитељ“ дра Пеичића у нечем прерадити и јошт популарније написати, те на ново печатан на свет издати, а о распростирању његовом као што је напред речено, путем премија дечијих побринути се.

Одбори црквени имали би бодро пазити, да се којекаквим бајалицама, врачарама и врачевима занат овај забрани, изузимајући ако би можда ко од лекара какво допуштење имао, (као што има примера, да неке особе у известним случајима имају лека, што и сами лекари признају); даље особито мотрити на оне несрећне жене, које себи или другима плод трују, и настојати, да се оваке примера ради по закону казне; најпосле не би остало без успјеха, кад би се тако исто примера ради по некој, особито сиромашној жени, која н. п. више од шесторо деце одрани, каква награда, било из касе, било чрез добровољне прилоге дала. . . . .

Што се напоследку влашења тиче, држим, да ће ово поделењем јерархије само по себи престати; народни учитељи у школи и свештеници у обштини својој умет' ће сачувати име и језик праотаца својих код најпозднијег потомства.....

Ево ти дакле мили пријатељу! што си од мене желио. — Као што из овог писма видиш, ја у делу напредка народног највише очекујем од црквено-школског савета (односно синода) и од њега зависећих конзисторија и обштина црквених с једне, и Матице Србске с друге стране; но зато ипак отворено поље стоји и за сваког изображенијег родољуба, који с народом у ближем одношењу стоји, дакле за учитеља као и свештеника, за бележника као и коменданта да сви сложно колико саветом толико примером својим постојећа зла из народа искорењују и благе обичаје уводе. Народ кад позна и увиди, да му се о срећи и напредку његовом ради, и сам ће се освестити, те не само слушати, већ и благосиљати добротворе своје, који се о добру његовом старају. — Бог ће дати, те ће добро бити!

С том надеждом завршујући одговор мој јесам

твој свагдашњи пријатељ

Ј. Вукадиновић,
свештеник.

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

VIII.

Мала вила признаје да и песници вреде нешто, ако су добри.

Мала је вила у том тренутку на себе мислила. Видела је да ни најмање не наличи на слику, коју је Алберт нацртао. Шта је она марила досад за иглу, за књиге и кујну! Она је само у весељу проводила дане. Њој су требале играчке: бич за јахање, пиштољ, гласовир и несташне шале.

Чудновато је да се на ту мисао поозбиљила, а да се не ода весело се засмеја и рече:

— Ваш узор може бити да је створење достојно сваке љубави, ал' да су све жене таке, онда би мушкима на брзо дуго време било у нашем дрштву.

— Само оним мушкима — продужи Алберт, — који у вашем кругу хоће тек да време проведу, да се развеселе, а не траже и срећу. Који све ишту од вас, а ништа вам не дају. Којима је жена нужно покућство, које спада у раскош, излог, који гривнама од драгога камена, прстенима и низовима бисера казује богатство мужевљево. Једном речју који не желе да им деоници будете у љубави, поверењу, да не би вас како тиме опоменули да тражите од њих усрећавања.

Ове речи дадоше малој вили опет шта да мисли. Одмах се сетила Виктора, који ништа друго није него ветрогоња, ма да је изображен и леног понашања. Па после у мислима јој пролазиле су као какви духови слика од грофице на бесном парипу, играчице, које се окрећу и осмејом те заносе, лепа плавоока енглеска леди на Везуву, девојка која у Фиуренци цвеће продаје и која је са сузама у очима пружила последњу киту цвећа, па госпа на језеру Кому по тихој месечини. Та тај Виктор у женским круговима само тражи забаве и мало му је стало до тога, да кога усрећи. Можда би боље било да му досади енглески језик па да се свега мане!

Алберт је још млого приповедао малој вили о престоници, о вештинама и о млогим другим забавним стварима, само о себи ништа, па је уз то по гдекоји пут смешећи се погледао на свог ујака, који је значаја пуним ћутањем седео уз своју драгу Мариону.

Први је поход дуго трајао.

Стари господин — који се с дворишта уморен вратио, — задржао је и на вечеру миле госте своје, и готово чудећи се гледао је Алберта, кад овај окрену и то разборито говорити о политици, газдовању и о друштвеним одношајима.

Заволео га је, и поверљиво му рече, да му обиђе чешће кућу, ако ће баш и сваки дан, докле га год дуго време из села не отера.

И Олга се надала да га роман, на којем сад ради, не ће ваља да тако задржати, да по гдекоји пут, кад му се посао досади не ће моћи поклонити мало времена њиховом друштву.

Алберт је обећао да ће често долазити, а за тим оде са господином жупником.

Мала вила одмах отрча нотамо, извади испод њих карикатуру, подере је без милости на комадиће само да је когод како не нађе.

— Марион, — рече Олга, када се пријатељица јој вратила из пратње гостију, — то није тако несносан, досадан и гадан човек за каког сам га ја држала.

И Алберту је такођер прва реч господину жупнику била:

— Тако се чини као да је мала вила млого боља од гласа јој.

IX.

Мала вила копа јаму.

Други дан у јутру сваки се зачудио, ко је год малу вилу видео.

Прво и прво сама је себе видела у огледалу.

Смејала се и дивила се зглађеној коси, која се још јуче ћудљиво вијугала по врату, а сада ето може то и без тога проћи; па после својој од батиста хаљини, која је још више уздизала, лак, жив стас јој.

— Ох, како сам чудна! — рече пред огледалом, ударивши руку о руку. Така као што је сада слободно је могла у каком добровољном друштву одиграти „сеоску простоту."

А поред свег тога — као што се чинила — јако је задовољна била са собом и једва се могла растати од великог огледала, које обично веома пријатне и ласкаве ствари зна да шапће на уво младој лепој девојци.

И Марион — када се вратила из шетње с јутра с китом пољског цвећа, — није знала од чуда шта да каже.

— Драга моја! — рече — како вам данас све добро стоји. Сад се заиста морате свакоме допасти. Није вам ни најмање доликовало што сте се онако на мушки начин носили.

Мала вила није одговорила на ове речи, него озбиљним лицем (страшно озбиљним да се како не насмеју) рече:

— Марион, дркћите!

— Шта ћете?

— Хоћу да вам опустим фиоку од стола, на којем радите.

— Како?

— Дајте ми памука, млого, јако млого, игле плетиће — колико је год нужно — и једну малу котарицу. Хоћу да плетем да како не заборавим чарапе зготовљавати. Заиста од како сам код тетице Естерке у тузи својој читаву четвртину од чарапе зготовила: од то доба није ми ни на памет падало плетиво. А ето сада и сама увиђам како је преко нужда свакој женској, да зна вешто владати плетићом и шиваћом иглом.

— Хвала Богу! Верујте ми, да ће вам игла боље приличити. него пиштољ и смотка

Не ћемо више. пушити, драга моја, а пиштољу ћемо дати мира!

— Ал' шта се то збило с вама?

— Увидела сам да имате право. Од сада ћу увек озбиљна бити.

Марион је чудећи се гледала за малом вилом, кад је из одаје изашла не скачући ни најмање.

Стари господин сусрео се шњоме у трему и одмах му паде у очи како је мила његова синовица просто обучена. Томе се чудио па је одмах ударио да љуби то лепо лице, које је красно било као свежи листак љиљана.

— Ох, драго дете моје, — рече — како си ми мила данас! Како си лепо згладила косу! И моја сирота добра жена тако се чешљала за време свога девовања. Сад ти ето не могу више рећи „драга моја барусанко“. Па како ти добро стоји то просто отворене боје одело за прање! Сто пута си лепша тако, него у твом кратком зубуну од црне кадиве.

— То је одело само за малу децу, драги стрико. Од сада га не ћу више носити.

— Ћудљиво девојче! — мишљаше стари господин, — на сну јој се прикаже нешто, па одмах мења и укус и мишлење и ношиво.

— Опростите ми, драги стрико, — рече Олга озбиљно — хитам у — кујну.

— У кујну! А шта ћеш тамо?

— Хоћу мало да разгледам шта се тамо ради, па ћу да учим и кувати.

После тих речи отрчи а стари је господин тужно и весело гледао за њоме. Мучила га мисао, која му је долазила и кад је највеселији био као каква од облака сенка, која на пољану пада. Паде му у памет како би сретан био да му је у животу жена и син. Бела би се за цело заљубио у малу вилу а он би их као отац благословио. Венчали би се и остали би у дворцу, а стари би у срећи своје деце на ново преживели своје прошле најсретније године. Све му је то у једном тренутку засевнуло у срцу, разнежио се; још је један поглед бацио за Олгом и оде у одају која је потавнела од дувана, баш кад је Олга преко прага од кујне прешла.

У кујни се зачудила куварица, — а и све слушкиње, — кад је мала вила пре свега заискала кључеве од кућерна.

Рекла је да ће ти кључеви од сада код ње бити, и да ће сама собом издавати све што за јело нужно буде. Шта више учиће се и кувању, јер девојци ваља знати: шта и колико треба од свачега да се ово или оно јело зготови. А куварица нек је зове само, колико је год узтреба, и нека је ништа не буни ако је и за гласовиром нађе, или ако узчита, црта, или баш ако има и гостију!

Куварица се чудила а шњоме заједно и слуга Јован, који се од неког времена непрекидно у кујни налазио и који је сада — да би забашурио што је у кујни — у празну лулу своју жив угљен метнуо.

Мала је вила на једанпут много изгубила и у очима куваричиним а и јовановим. Несу је могли више тако у небо дизати. Ко је то видео: да таке нежне мале руке носе захрђале кључеве; да се од брашнавих, масних лонаца укаљају најлепше хаљине, а од хаљина најсветлије покућство; да се од ватре испуцају ручице и окори меко лице; и да се од несносног кујнског мириса навлачи главобоља и дуге болести.

Ал' куваричина брига не потраја дуго. Одмах се при првој прилици уверила, да мала вила баш ништа не зна о тајнама кујнске вештине; верује све, што јој се каже, не сумња се ништа, не распитије па тако слободно може од свачега толико узети, да и од сада не трпи оскудице ни у чему драги јој Јован.

Мала вила, кад је издала што је нужно било за кување, придене кључеве уз прегачу па оде у врт. Сада су могли слободно пролетати шаровити лептирови; за њихову љубав није газила више најређе цвеће и најкорисније поврће, као што је то пре тога тако често чинила. Није пуцала у најздравија стабла од воћа, и није кидала више — да после неколико тренутака баци — најскупље биљке, него је отишла вртару, да се и он мало чуди, као што су то други пре њега чинили.

Вртар се заиста јако зачудио кад је чуо шта је наумила мала вила да ради. Шта јој још не ће пасти на памет? Мора да се одмери лепо место, око којега ће се у наоколо садити тратор, а друго ће се све посејати месечном ротком, патлиџаном, маком, пасуљом, грашком и бобом. Тражи ашов, мотику, па ће сама копати и залевати врт. Хоће да ради, јер здрављу ништа тако не прија као посао.

Мала вила одмах се и дала на посао и малом мотиком поче копати на не малу бригу вртара, који је тек вртењем главе казивао каком у је неправо, када је год мала вила коју главицу купуса или друго зеље копањем повредила.

Стари господин погледао је кроз прозор, да види да ли носе облаци кишу, па му очи спазише малу синовицу, како је марљиво ал' јако невешто окретала мотику.

Отвори прозор и повиче:

— Шта ти то радиш тамо?

— Као што видите, копам.

— То је лепо. In labore nobilitas, као што латинац каже. Само да како не повредиш ногу.

Мала вила у том тренутку остави мотику и зажареним лицем рече вртару:

— Сада ћу да прекинем, ал' ево опет сутра да наставим. Сигурно да ћу више успети; сваком је послу најтежи почетак.

Вртар је опет вртео главом, ал' овом је приликом хтео да изрази своје чуђење. Шта је то пало малој вили на памет? — питаше себе. Која беда тера да копа и да залева врт госпођица, која ће наследити тако велико и уређено добро као што је старог господина? Све бадава, та господа много пута силом траже невољу и беду, од које би се сиромашни човек хтео оберучке да ослободи.

(Продужиће се.)

Ускоци.

Грађа за историју српске емиграције.

Павао Сарнија наставља Минућеву „Историју Ускока.“

(Свршетак.)

У овоме чаркању изгору сва места и остане само Муде. Овде је имала велика зграда једна у коју се примао десетак од жита и други данци за ерцхерцега. Али проведитор није хтео ту ништа да предузимље. Кад дође на поток Росанду, који је управо међа земљи трстанској и Мују (прва је ерцхерцегова а друго млетачка) ту му казаше да имају близу сољане које је Петач миградио и да је баш на утоку Росанде поправио неколике старе, које су још пре 20 година намештене него их још онда Млечићи разрушили јер су одбијали воду од потока на суседничку земљу те се начино квар. Проведитор науми да их и сад све разори. Позове и једну галеру да му помогне, скупи барке које му за таки посао требаше, спреми се добро па се сиђе у она места у којима становаше драговољци што их доведе Франкол и Вук Франгепан, кнез од Тршца. Проведитор је с доста људи радио да обори насипе око сољана а Петач му не мога ништа и беше му то млого мучно. Него му изненада дођоше Тршћани, њих једно 3000 те онда удари на Млечиће тако да проведитор није имао више од 800 људи мораде да уступи сили и да се уклони у Муље. У битци која је два часа трајала пало је 120 Млечића и многи се ранише (Нанија вели 200 мртвих, много рањених нешто заробљених). Ерцхерцедови није млого пало. Ови се сад понесоше па подкрепљени још хрватским коњаницима прођоше сву Истрију палећи и секући. Села Хоспо, Гобровић, Петровић и Лонче изгореше сасвим. У овоме последњем које је било добро насељено опленише цркве, полупаше иконе, просуше причешће да однесу сребрне путире. Тако радише и у Марениљи и на земљи од Барбане и св. Вића. Палеж је трајала пуних 12 дана и тако пронадоше места Жасе (Хазе), Грималда, Росароло, Фигароло, Рекатова, Валиорова, Грасићи, Сечерно, Црница и Блато; села на земљи Дињанској и многа на земљи од Ровиња. Огледаше да освоје градић Драгуш, запалише кулу у њему, али их одбише. Тако и градић Комо (Colmo). Иза тога отидоше у доброме реду и с развијеним заставама да опсаде Двкластеље, тврдо место, које огледаше да узму јуришем. Јуриш је трајао четири сахата и најпосле се мораде одустати. Попале села куда пролазаше и као да су наумили да опусте сву Истрију, него притекоше Корзиканци и Албанесци те се морадоше врнути натраг. Вође ерцхерцегових људи оставише сељане од Пизина и Зимина с нешто Немаца и Ускока под

Атанасијем Калистејем из Сољаче да бране онај крај, а са осталима пређоше преко Карса те испод Вермиљана ступише на земљиште од Монфалкона који је између Лисонче и подножја оних брда од Карса; спале ту седам села и оплене друга не штедећи цркве, ни жене ни децу. Огледаше да узму Року да би се ту задржали. Али кад војска из Палме пође оној у помоћ онда им се ваљаде опет повући у Карс. Ово већ не беше више посао с Ускоцима, него и с војницима и капетанима у војсци ерцхерцеговој, те Млечићи наредише да се подигне народ на граници и да је чува, а особито Палму. Из Граца заповедише да се оружа народ у Горици и Градишкој и да је добро спреман, кнезу од Тршца и Франколу заповедише да се непрестано у ономе крају баве, а војсци у Коринтији и Стирији да иде тамо њима. Световаше ерцхерцегу да узме 6000 хајдука (сељака угарских) да им се даде плата једном за свагда, што не би изнело више од 10 хиљада форината, па да их пошљу у Горицу, Аквилеју и у Фријул да се тамо на земљи млетачкој хране. Тиме би нахудили Млецима а помогли цару, коме хајдуци млого сметају да одржи мир с Турцима.

Капетани млетачки скупљени у Палми на веће како да се брани граница, видеше где ерцхерцеговци хоће баш да ухвате тврду ногу у Монфалкону, дочуше да је војска из Коринтије већ приспела у Толмину, да се кнез од Тршца, који је ено у Просеку, спрема да са својим Хрватима и Ускоцима пређе, да је ерцхерцег опремио да му се набави до 500 коња у Аустрији, да се на граници ове земље скупљају свакојаки људи, да се од њих састави пешачки кор. Видоше да је лако подићи шест хиљада хајдука и да ће им отуда велика невоља доћи. Знали су да гроф Зрињски нуди у Грац да доведе своје козаке и да је већ дошла заповест да се за њих у Писину спремају станови, да су цареви капетани држали војнички савет у Горици, да су им Горичани понудили особену војничку дажбину само нек не иду војском преко Горице него преко Лисанче. Још се проносио глас да хоће да ударе на Фријул само се чека да дође још 200 коњаника, које је Периш скупио у Бечу, и да се Горичани спремају да их помажу. Тако Млечићи беху у опасности својим Фријулом, који је земља равна и неутврђена. Одлуче да заузму места нека из међи од Горице те да тако ту задрже силу да не иде у Фријул. Тако 19. децембра изађе војска из Палме и заузе места Медеју, Сагру, Червињан, Чормане, Маријан, Порцети и друга нека, не дирајући ништа у становнике само изјавивши коме није по вољи ова промена нека одмах иде куд хоће. По томе опкопају их добро и оставе доста људи да их бране. Неколико дана иза тога кад отиде малена стража из Маранута становници се сами од своје воље предадоше. Тако и Аквилеја са својим земљиштем. Одмах чим се зачу у Грацу да је војска млетачка на земли горичкој огласе рат и издадоше прокламацију на народ и послаше писма кнежевима немачким казујући у кратко повод рату. Посланици који однесоше писма имали су заповест да потанко кажу све неправде од стране Млетачке. Ту би дошло између осталога, како при свем том што је уговорено да поданици обе стране тргују по обема земљама слободно, опет Млечићи узимају већу царину и веће друге данке од становника аустријске Морлачке, не пуштају их на море по коме су имали право да плове да ударају на Јевреје, Мавре итд. Још су предали на немачкоме језику објасњење свега онога што се радило и што се тражило од Млетака, правдајући Ускоке. Тако и једно на шпанскоме језику у коме се такође правдају Ускоци, иште слобода на мору итд.

Млеци опет од своје стране послаше споменицу свима силама којом тумачише ствар са свога гледишта, доказујући да их је нужда и невоља нагонила да се лате оружја. Кривећи Ускоке наводе особито да су узнемиравали трговину и изазивали Турке да се зарате с Млечићима. Још су издали били и један спис у форми манифеста, у коме се ређаше све оно што Ускоци починише, и чему аустријски министар пристајаше а аустријски владаоци не хтедоше помоћи. Тако се овим списом прогласе по Европи узроци рата и шта која страна тражи, те је сваки о томе мислио како је знао или како је наклоњен био.

Они који истина не могоше да извине Ускоке али опет гледаше да им зло разблаже говорише да ови људи у неплодној земљи а без плате и не могоше друкчије живети него од плени, да не треба за то кривити ерцхерцега, који им је забранио ударати на Хришћане и који и није могао шта више да чини, осим да их онако све с децом и женама а то би се тешко дало извршити према онако суровим људма и на онако неприступноме месту, а најпосле било би то и штета по хришћанство коме су они управо бедем од Турака. Нити се може капетанима сењским пребацити да су криви јер у њиховоме настављењу стоји изреком: не пуштај да се вређа слобода коју имамо да пловимо по овоме мору. А Ускоци су управо и били једини људи којима се оно право одржати могло, па како би ни капетан могао забранити да излазе на море? — Млетачка страна опет мислила је да ма како му било оно опет остаје да је то ствар хајдучка одвратна и Богу и људма; да би било за душу уклонити им прилику да плене; да жене њихове не знају никаква рада, нити преду нити ткају, него само подбадају људе да иду у плен; да сами свештеници с предикаонице проповедају четовање и да црква прима десето од плени; да се поштују као најславније породице оне које могу да наброје највише обешених или друкчије како у четовању погинувших предака. За град Маран рекоше да је млетачки, јер су га Млеци купили у 1543 за 35,000 талира од Петра Струзе, који га је добио од Фрање I-ога краља францускога. На оно што се туже на велику царину у Млецима одговараше да се и од Млечића узима по државинама аустријске куће висока царина. Ето у самоме Трсту плаћају на неку купљу 15 а на неку по и 36 пута онолику царину колику други дају. —

Чедомил Мијатовић.

ПОДЛИСТАК.

Матица Србска.

Трећа седница управљајућег одбора 31. марта.

41. Рачуни апотекара Густава Јармајије у своту од 85. фр. 95. н. а. вр. за лекове.

42. Рачуни надзорништва текелијног завода за месец фебруар о. г.

43. Исплаћују се стипендије питомцима Ђорђу Пенићу и Милутину Татићу за први школски течај.

44. Кр. угарско наместничко веће доставља до знања, да на

основу извештаја овога друштва престају све даље примедбе кр. угарског државног рачунарства на рачуне текелијног завода за г. 1862 и 1863.

45. Рачуни надзорништва текелијног завода за месец март о. г.

46. Ц. и. кр. порезно звање налаже на ново да се за 8. дана исплати еквиваленат у своти од 1052. фр. 76. н. а. вр.

47. Наређује се да се руши стара зграда у дворишту текелијног завода.

48. Одобрава се уговор, који је утврђен са закупником епископске печатње ради штампања „Српског Летописа“ у 800 примерака.

49. Одбор, који је прегледао рачуне фонда матичиног за г. 1865. јавља, да су исти точни и исправни, и да је по њима било: 1. Примања: 23,769. фр. 39 $^1|_6$ н. 10 дуката и 3 цекина. 2. Издавања: 22,439. фр. 23. н. а. вр. 3. По одбитку издавања од примања остало готових у каси: 1,330. фр. 16. н. а. вр. 10 дуката и 3. цек.

Цело пак стање фонда матичиног износи: 1. У писменим обећаним прилозима: 1,533. фр. а. вр. — 2. Подлихвено по 6 %: 41,582. фр. 70. а. вр. — 3. Подлихвено по 5 %: 2,100. фр. а. вр. — 4. Неплаћена лихва од обећаних прилога: 644. фр. 5. а. вр. — 5. Још неположени завети: 840. фр. а. вр. — 6. У готовом новцу: 1,330. фр. а. вр 10. дуката и 3. цек. — 7. Нови обећани прилози, који не носе интереса: 3930. фр. а. вр. — Свега 51,959. фр. 91. н. а. вр.

50. Исти одбор јавља да је прегледао рачуне фонда текелијног за г. 1865. и да је по њима било: 1. Примања: 16,657. фр. 74 $^1|_3$ н. а. вр. — 2. Издавања: 15,858. фр. 9 $^2|_3$ н. а. вр. — 3. Остало готових: 799. фр. 64 $^2|_3$ н. а. вр.

Цело пак стање фонда текелијног овако стоји: 1. Подлихвено по 6 %: 167,033. фр. 4 $^1|_3$ н. а вр. — 2. Подлихвено по 5 %: 8400. фр. а. вр. — 3. Готовина у каси: 799 фр. 64 $^2|_3$ н. а. вр. — Свега: 176,232 фр. 69. н. а. вр.

51. Исти одбор јавља да је рачуне фонда јовановићевог за г. 1865. грегледао и да је по њима износило: 1. Примање: 6,032 фр. 28 $^5|_6$ н. а. вр. — 2. Издавање: 5,733 фр. 52. н. а. вр. 3. Остало: 298. фр. 76 $^1|_6$ н. а. вр.

Цео фонд овога завода овако стоји: 1. Основно главно: 23,862. фр. 47 $^1|_2$ н. а. вр. — 2. Подлихвено по 6 %: 10,500. фр. а. вр.

— Подлихвено по 5 %: 1000. фр. а. вр. — 4. У готовом новцу: 298 фр. 76 $^{5}/_{6}$ н. а. вр. Свега: 35,661. фр. 24 $^{1}/_{3}$ н. а. вр.

52. Исти одбор јавља да је прегледао рачуне фонда накиног за г. 1865. и да је по њима било: 1. Примања: 5,303. фр. 77 $^{2}/_{3}$ н. а вр. — 2. Издавања: 4,594. фр. 84 $^{1}/_{3}$ н. а. вр. — 3. Остало готових: 708 фр. 93 $^{1}/_{3}$ н. а. вр.

Цело пак стање фонда накиног ово је:

1. Основно главно: 5250. фр. а. вр. — 2. Подлихвено по 6 %: 8,387. фр. 50. н. а. вр. — 3. Готовина: 708. фр. 93 $^{1}/_{3}$. н. а. вр. Свега 14,346. фр. 43 $^{1}/_{3}$ н. а. вр.

53. Исти одбор јавља, да је прегледао и за исправне нашао рачуне, које је благајница „Матице Србске“ о фонду Петра Костића водила за г. 1866. и да је по њима било: 1. Примања: 3,750. фр. 3. н. а. вр. — 2. Издавања: 3279. фр. 55. н. — Остало сувишка за г. 1866: 470. фр. 48. н. а. вр.

54. Исти одбор јавља да је касу прегледао и да је све у свом реду нашао.

55. На допис књижевног одбора исплаћује се дру Ђорђу Натошевићу за његову расправу „Зашто наш наш народ у Аустрији пропада“ у име награде 10 дуката из фонда накиног.

56. Утврђује се уговор са закупником епископске печатње ради печатања трагедије „Максима Црнојевића“ од Лазе Костића у 600 комада.

57. Арон Нићин из Паланке полаже 10. фр. а. вр. у име треће рате за чланство матичино прописане уложне своте од 50 фр. аустријске вредности.

Српско народно позориште.

У понедељник (због кише није било у недељу претставе) 4. јулија: „Милош Обилић“, драма у пет радња од дра Ј. Суботића. — Овим новим производом својим учинио је наш неуморни писац Суботић нејакој драматској књижевности нашој не малу услугу. Косовски јунаци овде нам не излазе пред очи у оној магловитој слици, коју нам је народна традиција о њима оставила, него су то праве пластичне слике, и све што говоре и раде, налази свога кључа не у голом случају, него у вечним законима људске природе. За то и нема у овој драми оних неприродних скокова, којих има у досадашњим драмама овога имена, ма да се и Суботић, као и други наши драматски песници, наслањао на народно предање, где се и колико се год то могло учинити а да се песничка истина не повреди. И код њега је н. пр. свађа сестара Маре и Вукосаве повод двобоју Вуковом и Милошевом и омраза између ове двојице, али још није повод неверству Вуковом, бар није једини повод. Ту решава долазак Јусуф-паше у Крушевац. Овај долази привидно да с царем мир уговара, а у истини да Милоша или Вука за турске интересе задобије. Код Милоша му то не пође за руком, али тим пре код Вука, који се боји, да ће (ако се он буде заустезао), Милош примити турску понуду. Освета Милошу стоји дакле у другој линији, а властољубље у првој. — И овде дође Лазару до руку лажно писмо турско Милошу, али Лазар нѐ трчи с њиме пред властелу да Милоша обеди, него бива морално приморан, да то учини. За вечером кнежевом заподене се препирка између Вука с једне, а Бановића Страхиње, Бошка Југовића и Ивана Косанчића с друге стране. Ови назову Вука издајицом, а Вук то име баци на Милоша, и позове Лазара за сведока. Тако се дође до катастрофе. — Последња сцена добија много тиме, што се после битке заробљени Лазар и Милош у шатору Муратовом суочавају са издајником Вуком, и овај пошто је био сведоком њиховог непоколебљивог достојанства, приморан буде да их на губилиште прати.

У склопу драме и у цртању карактера налазимо напредак у писцу. Штета што није Милоша па и Вука мало снажнијим цртама карактерисао, и што радња у комаду није од таког замашаја да нам може срце и душу потрести и уздићи.

Дикција у овом комаду могла би местимице поетичнија бити. Гдекоји пут прелази у обичан, свакидашњи говор. Па нисмо задовољни ни с размером којим је драма списана. Све више и више увиђамо да размер од десет слогова за драму никако није. Не да се декламовати, а да се не пева.

Претстава је прилично добро испала: Недељковић (Милош Обилић) био је особито у кнежевој вечери на своме месту, само треба да се помашти да и у брзом говору разумљив буде и да се умери кад му треба у афекту мало јаче говорити. У растанку с Видосавом није умео задоста да покаже борбу, коју му ваља прећи као јунаку од речи и образа и као мужу и отцу. Андријевић је вешто претстављао Вука. Особито је ваљао кад је мржњу своју према Милошу на видик износио. Маринковић (кнез Лазар), Савић (Јусуф-паша), Ружић (Бајазит) одговорили су својим задатцима добро. Пелеш није био доста крепак старац за Југ-Богдана, а Видаковић је Осман-пашу сасвим промашио. Гргурова (Вукосава) била је добра у сцени, где се с Милошем прашта. Брнићевој (Мара) препоручили би, као и иначе, више гипкости и у кретању и у говору.

Песма „Док је нама Милоша јунака“ отпевана је врло добро. Мелодија јој је јако лепа, одговара потпуно садржају песме и показује да јој млади композитор, А. Максимовић, капелник српског народног позоришта, има лепа дара и за компоновање и да се од њега многоме имамо надати. И дружина̀ је јако напредовала од како је певању учи.

Света је у арени пуно било.

У четвртак 7. јулија: „Стари бака и његов син хусар.“ Позоришна игра у три одељења (први пут с песмама) од Ј. Сигетије. За народно позориште прерадили Ј. Ђорђевић и Л. Илић. — Претстава је добро испала, а и песме су јако добро ишле. Особито се добро одиграло и отпевало коло при свршетку комада. Од претстављача ваља нам нарочито споменути Маринковића (Букало певац) и Зорића (Црвенко, крчмар) који су природно и лепо одиграли своје улоге, а сцена, кад се отимају за дукате и талире, које је стари бака разасуо, тако им је добро испала, да се већ боље не може пожелети. Савић (стари бака) био је мало крут, ал' иначе је добро погодио и ход и држање и говор старог баке, а маска му је била да се већ боље тражити не може. Гргурова (Милка) добро је погодила глас, којим се казује туга и жалост за драгим, ал' прелаз у радост кад га опет живог види, већ није био природан. Брнићева је од свију улога, које до данас од ње видесмо, најбоље одиграла Ленку. И говорила је живље, а и у кретању је много гипчија била него обично, па и песме је лепо отпевала. Пелеш је добро схватио бенастог Никицу, само што га није сасвим добро извео. Никица је већ по себи доста драстична фигура, па ако иоле претера глумац у игри, одмах је готова карикатура. За то је најбоље у свему меру држати. Недељковић је прилично добар Лацко био.

При овој претстави десило се да су при изазивању, особито деца таку вику подигла, да се није могло разабрати ко се управо изазива од претстављача. Да се не би више повода давало такој непристојној вици, да се ово ил' оно од публике криво не тумачи и да се глумци у неприлику не доводе, ако изађе случајно онај, који није изазван: предлажемо да се укину изазивања и да се изда забрана да нико од глумаца не излази пред публику на тапшање. Изазивање је већином и тако већ по свима народним и дворским позориштима изашло из моде. У „театер-франсе“-у у Паризу, у „бургтеатру“ у Бечу изјављује публика тапшање своје тапшањем. У том тапшању налази сваки глумац на тим позорницама највећу награду за своју игру. То је тапшање тако исто стари обичај као и позориште само, а изазивање није градација тог тапшања, већ његов изрод. То изазивање и тако у колико у једну руку даје почаст глумцу, у толико га у другу руку понижује, чинећи да често постане играчком ћуди публике.

Света је у арени у средњу руку било.

Смесице.

Натега с нашим' народныма школама у старіе доба.

(Изъ старыхъ Таначкыхъ Будимскихъ Протокола.)

1. Даніилъ Павловичъ Мештеръ свою прошадшу годину 1728 Іуліа 18. есте изслужіо, и садъ отговарасе, да више не хоће учити унапредъ деце, пошто сам не може. Доконато: Садъ до гредуште неделѣ да свой целый и последній отговоръ учини, хоће ли онъ децу учити и Мештеръ быти, ако онъ не хоће, да гледе Господари другога Мештера, да се деца уче, и да се не битанче.

2. Школа да буде или она Маричина кућа, или ова варошка кућа да буде школа, и да се деца уче и да се не поскићую по сокацы, докле и Гд. Архіепіскупъ врховный не дође, пакъ онда хоћемо се болше разговорити о свему.

3. Лѣта 1740. Маіа 7. третіе бысть Собраніе позаради Магистра понеже Гд. Епіскопъ никаковымъ образомъ не зактева га имат' у вароши, а Магістеръ потребанъ есть. Доконато: Молителное писаніе писат' паки Гд. Епіскопу и молитисе, да бы милость учинилъ и Магістру допустилъ дѣтей обучавати нашихъ.

4. Інштрукціа Магістру, како подобаетъ обдержаватися: Л. 1744. Іуліа 13. — 1. Надлежитъ всегда страхъ Божій предъ очима имѣти, и у цркви читати и пояти не бранитися. — 2. Пл. Таначу свагда у покорности да буде. — 3. Катадневно гдѣ буде на части не закаснитися, но такій у сахатъ по подне у школу прити, и ни единъ кратъ самую децу оставити. — 4. Како богатой, тако и сиромашкой равно ученіе давати. — 5. Позоръ имѣти, да не удараю око цркве дѣца, и смирено да стою, и да се сѣмо тамо не обзиру. — 6. При служби Божіей трое дѣце у стіхару всегда обучени

да находятся. — 7. Да се дѣца око Дунава и не сокаци не-скитаю, предъ всякимъ капу да скидаю, и чисто себе да держетъ. — 8. Поворствовати да се дѣца между собомъ у школи и по сокацы не бію. — 9. У седмицы кадъ се Праздникъ трефи, седмичну рекреацію отнюдь не держати. — 10. И последне прилѣжно діаке кньиги и свакой моневри учити, что бы и Учитель отъ варощи похвалу и возмездіе свое примилъ.

Одъ почт. Танача наредишася Г. Г. Симеонъ Андреевичъ и Юаннъ Миличъ да позорствуютъ на школу, и сваке седмице два пута да інквізираю.

5. 1746. Маіа 21. сочинено на 7. пункта школно урежденіе: 1. да нитко нейма урежденія у школи чинити, но самъ Префектъ, нити что заповедати съ Магістромъ. — 2. Децу скоро изъ школе не изводити. — 3. Да оцеви на наказаніе Магістерово се не срде, но да буду Контенти, како Магістеръ дете каштігуе. — 3. Безъ знаня и брезъ соизволенія Магістерова да дете нитко на улицу ни у віноградъ, никудъ у време школно води, крозъ кои узрокъ быва децама штета, ако би тко дете отъ школе зауставіо. — 5. Ако кому Гд. или Свештенику кое дѣте согрѣши, да нейма се тко усудити дете бити ни за ухо вући ни у цркви ни на сокаку ни на каковому мѣсту. — 6. Да децу нитко из школе не изводи ни иззива ни да звоне ни да что послую. — 7. Да у школу подъ капомъ и съ палицомъ нитко не улази, и ако тко хоће что съ Магістромъ беседити, да има клопнути у врата и чекати, докъ яли кое дете яли сам Магістеръ изиђе.

Еште къ тому предато, да е свакій дужанъ часть достойную Магістромъ давати, и аште онъ другаго бы увредилъ лебо у чемъ, то да има обявити Гд. Бирову а Гд. Бировъ Префекту, и по делу будетъ следовати наказаніе.

6. 1763. Іуна 14. Магістера Манойла Лазаревича Почт. Таначъ призва, и обѣшта му за едно лѣто дати т. е. до 14. Іуна 1764. цело 70 ф. = равнымъ образомъ къ тому еште за Помоштника предадесе ему и Димитріе Поповичь, и садъ имаю унапредакъ всакій приходъ акаръ у чему было што се годъ буде пребавило віномъ даромъ и чрезъ каке што буде добыено, то равно Манойло и Дмитаръ рекомый да имаю поделити, а плаћа Дмитра прьва година отъ цркве обѣштасе 30 ф. = и во всему да будутъ равни и у любови да се садержавaю и по інштрукціи своей да се обходе са свакимъ согласіемъ, и церковную службу да хранятъ чтеніемъ и петіемъ, и со Свяштеницы мирно и покорно разумеваютсе.

7. 1770. Ноемвріа 21. Міхаилъ Соколовичь днесь текуштаго дня примленъ єсть за Магістера у Пошт. Таначу и предъ долу слѣдующтыми Господаремъ, уговорено на годину єму плаћу дати 100. ф. къ тому на ново лѣто по домовъ общтыхъ да може ходити незабранѣно єму, и свечаромъ кадъ кой слави, где га зовну да може ити, и въ томъ допуштаватсе єму и у бербу съ путуньомъ походити своея пользы ради віна просити такимъ начиномъ, где му хоће дати, а више да не зактева. У томе да се деца навикну на чтеніе и писанію латінскомъ. Єште уговорено, да дѣца повседневно поють у школи, да пользу отъ тихъ имѣти у цркви можемо. Къ тому єште явлѣно Магістеру, да повседневно на ютрени отъ него службу и пеніе изискивати не будетсе, токмо ихъ страху Божію и молитвамъ утреннимъ и вечернимъ да научитъ молитися.

8. 1771. Іуліа 2. Георгіе Попа Іосиповића сынъ или Поповићъ днесь за Магістра при зденей щколи примлѣнъ єсть начиномъ сицевимъ, да себе по инштрукціи очитатой водитъ, и себе всегда трезвена да водится. Къ тому єште сказато му, да о Рождеству Хрістову може по домови приветствіемъ поћи, и о берби саєъ путуньомъ кто что дастъ да примитъ, а не силою да иштетъ, а друго ништа, и за сію службу целую годину 100 ф. — а притомъ явлено єму єсть, да П. Таначу всегда покоранъ во всемъ да будетъ.

9. 1778. Маія 8. Георгій Іосифовићъ Магістеръ здѣшній призватъ у Пл. Таначъ и пытатъ є, хоће ли паки магістерску службу исполнявати, зане пре године обычно служительма обявити службу или отъ те отрѣшити, тако онъ себе препоручава и остае на лѣто будуштеє, еште и то сказато єму, да имаде отъ мѣсеца до мѣсеца давати Гд. Бирову и Пл. Таначу, что дѣте кое навикло се читати, да писменно дастъ.

10. 1778. Маіа 12. Георгій Іосифовичь Магістеръ приде у Таначъ свирепно, что онъ исполнявати не можетъ, онда наложено єму отъ мѣсеца до мѣсеца дати писменно, что деца чему навикоше, что онъ не може то исполнявати за тай узрокъ что єму тасъ о венчаню нейдетъ, еже хотѣ обычай увести, и при семъ сказа, что онъ службу оставля, и да се другій Магістеръ гледи.

11. 1779. Февруара 9. Гд. Епископъ препоручи, да се Магістру отъ Танача заповеди, да децу добро обучава и регуломъ, єрбо нарежденъ єсть Діректоръ на Будимску епархію. Призва Пл. Таначъ, и заповеди му:

Ст. М.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ЖИВОТИ КРАЉЕВА и АРХИЕПИСКОПА СРПСКИХ написао архиепископ Данило и други на свијет издао Ђ. Даничић. У Загребу 1866. У Светозара Галца у ком. Штампано у Биограду у државној штампарији 1866. На 8-ни. XV. 386. стр. Стоји 2. фр. 50. н. а. вр.

СРБСКЕ ЈУНАЧКЕ ПЕСМЕ. Спевао и на свет издао Паја Зорић. У Београду у државној штампарији 1866. 2. л. 156. стр. 4. л. С ликом војводе Луке Вукаловића. Стоји?

ИЗБОРЪ НАЙЛЕПШИ ЮНАЧКИ И ЛЮБАВНИ ПЕСАМА. Издао трошком Х. А. О. П. У Београду у штампарији Николе Стефановића 1866. На 16-ни. 62. стр. Стоји?

ОБЈАСЊЕЊЕ ТРГОВАЧКОГ ЗАКОНИКА за књажество Србију. Написао др. Стојан Јов. Вељковић, члан касационог суда. Свеска прва. У Београду, у државној штампарји 1866. На 8-ни. 2. л. 1—272. стр. 2. л. Стоји 1. фр. 50 н. а. вр.

ГАЛЕРИЈА ЗНАМЕНИТИХ ЖЕНА СРПСКИХ. I. Љубица Обреновићка. Од М. Розена. У Београду, у државној штампарији. 1866. На 8-ни. 15. стр. Са фотографисаном сликом кнегиње Љубице. Цена је 3. гр. чарш.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и скупитеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, поједан примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.

У.

САДРЖАЈ.

Писма о опадању народа нашег. (Свршетак.) — Мала вила, од Драгутина Вадиајије. (Продужење.) — Ускоци. Павао Сарпија наставља Минућеву „Историју Ускока." (Свршетак.) — Подлистак: Матица Србска. — Србско народно позориште. — Смесице. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 30. У НОВОМЕ САДУ 31. ЈУЛИЈА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Белешке времену Стевана Немање.

Дванаести век треба да се зове велико време, јер је оно дало српској историји велике људе и оно што се у њему израдило имало је великих последица за сва потоња времена.

Дванаести је век свршетак старе ере а почетак нове. Живот народни не застаје ни за тренутак па отуда свршетак једне периоде у исто је време почетак нове.

Византија је с највећом себичношћу и злурадошћу — каква се виђа само у створења која са ужасом и дрктањем слуте да су им тренуци избројани — плела своје конце по српским земљама. И управо у дванаестоме веку Византија је и напрегла све своје силе да поврати свој некадашњи значај. Требало је много мудрости и много јунаштва и самопрегоревања народу српском да и овај пут избегне замкама лукаве царице од три мора и два света. Мудрости је те двојином требало према бујним срцима толиких жупана српских, који су тако нежно осетљиви према своме личноме интересу те лако ускипе.

Ми мало знамо о Урошу беломе који у другој десетини дванаестога века излази као велики жупан у српским земљама. Али оно мало што знамо довољно показује како је чист и светао извор из кога се извила лоза дома Немањина. Мудрост и јунаштво то су особине куће Урошеве и тек само за то што је и мудрост и јунаштво подједнако светло у тој кући могла се она ставити на врх народу српском и повести га лепшој будућности.

Урош бели уређује и утврђује што боље може слогу на дому. Његова политика унутра мири велике власнике, утврђује љубав с властелом. Његова политика споља гледа да крвном свезом веже интересе угарске краљевске куће и угарског народа с интересима куће великог жупана српског и с интересима народа српског.

Кад мало после јуначки цар Комнен удари на Србију, народ му се српски баца бујном снагом на сусрет. Народ српски осећа своју унутрашњу снагу и има поуздања у самога себе. Ово осећање и ово поуздање у себе најбоље је оличено у самоме великоме жупану, у сину Урошеву Чедомиљу. Он изазивље Комнена, старога вештог јунака, и дели мејдан с њиме. Ово је романтика али савршено одговара духу онога времена и особито осећању народа српског.

Мушку одважност и дипломатску мудрост која је већ на лукавство граничила налазимо и у кћери Урошевој, Јелени. Њевино прегоревање поћи за ослепљена човека — можда у предвиђаноме интересу обадва народа — подижу је да је јунакиња, а њевин појав на дијети Арадској, њевина бујна реч, која је умела да распламти срца сталежима чине те је она први тип, — тип пун снаге и природне лепоте, од кога је поступање Марије Терезије тек осредња копија. Кнегињица је српска краљица угарска — Марија је Терезија краљица угарска, али је она најпре царица римска. Мудрост и јунаштво најбоље и највећма се сједињени показују у унуку Урошеву Стевану Немањи — у човеку који је умео да се послужи Грцима, да скује оружје којима ће се Грци побити. Византијском је помоћу Немања пореметио доондашњи ред у наследству и старешинству у жупанији. Грчко мешање чинило се као неправда народу и већ му је додијало било. Немања кад се осетио на врху народа свога — Немања коме је ваљало омилити народу државну заједнину с јаком династијом на врху—устао је противу повређивања српског осећања од стране Грка. Св. Сава вели у животопису оца свога, да је он повратио „погибшују некогда од насилија својеје јему дједину“..А Доментијан опет „....истову дједину насиловану бившу од рода грчкаго.“ Боља сведочанства о мисли коју је народ и двор српски имао о праву своме и о положају грчкоме немамо а и не требају нам.

Стеван Немања је за цело најзнатнија личност дванаестога века.

Ми, далеки потомци његови, још нисмо јасном мишљу и топлим осећањем обухватили сву праву величину његову. Нама је Душан и по времену ближи а блесак његових јуначких дела засењује све остале звезде на историјскоме небу нашем. Шта је Душан? Велики јунак, силан цар! А шта је Стеван Немања? Овде вам се не даје категорична одговара онако кратка, пуна и силна, онако у речици од три писмена да казује читаву историју и да вам отвара читав речник. Овде наша мисао не може да савлада величину човека и једном се речју не казује Стеван Немања. Шта је и ко је он? Основатељ династије Немањића, рећи ће вам по неки сух историк, — у сећању народа (мислим велику масу народа) нејасно продире мисао да је он уредио државу и начинио краљевство српско, народ данас једнако иде да са страхопоштовањем целива светога Симеона мироточивога; — учени наши људи и новији историци опажају да је то највећи организаторски ђеније на челу народа српског. Сви ми који данас живимо па читамо и мислимо о прошлости народној опажамо да се тамо далеко у даљини и дубљини историјске перспективе подиже једна голема личност, не можемо јасно да сагледамо границе величини тој, јер се она у облаке губи везујући небо и земљу српску, пренашајући историју куће Немањићеве и народа српског на небо у кронике божјих угодника и мученика за веру Христову. Једини Доментијан схватио је величину душе Немањине по свима правцима. Он га описује као „прьвааго обьновителя срьбьскааго отьчьства“ и као угодника божја; сравњује га с „небопарним орлом,“ и опет показује га као права човека, описујући просто и с пуно истине и с пуно нежних боја сумњу, тугу и љубав његову кад му слуге јавише да му је Растко отишао незнано куда. Ми много лакше можемо разумети велика дела Немањина као владара кад знамо зањ да је он човек срца, прави човек.

Српски је народ већ пуно пет векова радио, крвавим жртвама бранећи слободу своју. Понеки су тренуци у томе животу врло мучни били, борба је по некад врло несрећно испадала, понекад опет веома славно. Резултати су ти скоро увек долазили према томе како је кад испадало за руком да се сва снага народа српског сконцентрује или не.

Али слабост саобраћаја у првој периоди привредна живота и сама пластика земље у коју се Срби доселише, давајући у планинама и рекама природне оквире многим маленим целинама географским, помогле су у највећем степену развитак племенске индивидуалности. Несигурност права онога доба могла је порадити само да се племе што тешње сабере и сакупи само у себе, да се што оштрије огради према другима и да што суревнивије брани своју автономију. Политичне централизације није могло бити већ ни с тога што је у оној периоди друштвена развитка поред слабе насељености, поред врло несавршених и грубих алата а поред изобилности земљишта и других природних извора за продукцију, екстензивно газдинство једино могућно било, а докле ово траје дотле политичну централизацију није могућно извршити.*)

(Продужиће се.)

Шта је љубав?

(Петефи)

Ветропири, пиљарице,
Блебетави свете —
Ви нове појете,
А молим вас лепо
Не сипајте слепо
Ваш уздисај губави,
Не певајте удиљ
Све о љубави.

---

*) По нашем мишљењу Душану није погрешка што је као десцентралисао државу, него што је немајући за то ни ослонца у народноме духу ни привредних основа хтео да је централизује. — Карактеристично је за дух нашег народа, што немамо речи за појам централизације. У нашем политичном речнику ми имамо само реч „слога,“ а овај појам претпоставља савршену једнакост и потпуну слободу одлуке оних којих се тиче.

Знател на чем' расте,
Чијали је ћерка,
Каквали је зверка
Љубав та? —
Знате да!

Јер бућкулиш прави,
Што у крњем лонцу,
У тој вашој глави,
Варите, кувате,
Па га сузом посолите,
Уздисајем запражите,
Кревељењем зачините,
Јаукањем задимите,
То још љубав није —
Та свет вам се смије.
Почекајте мало, голуждрави тићи,
— Или славујићи —
Док будете већи
Да можете рећи,
Шта је љубав права —
Која ли јој слава. —

Годинама носити у телу
Љуте сумње стрелу,
Из крви нам најврелије
Стварат' себи наде,
Само зато да се змије
У њојзи насаде,
Ил' да умре над,
А ти да си рад
И да весео греш,
Што га у свом срцу
Саранити смеш...
Тако данас, тако сутра;
Сваке ноћи, сваког јутра
Слушат' опадања,
Па се борит' са грдобом
Пакости и злобом

И трпети све увреде црне
И у голо срце дочекати трне,
Којим од дан на дан
На тебе насрне,
А не тети, а не смети
Ни помислит' о освети,
Јер тај, што ти срце пара
И јаму ти копа клету
Драгој ти је све на свету;
Па узет' девојку
Своје миловање,
Дати за њу сву слободу,
Једино имање,
И окове метнут' на се,
У окови знојити се
И крваво мучити се
А за кору леба
И што жени и што деци
Најнужније треба;
Па ако је жена чудна и злоћуда,
Не жалити муке, не жалити труда,
Говети јој ћуди триста пута на дан —
Јер већ ако један живот
Мора бити јадан,
Нек не буде њезин
Нека буде твој...
Јест, то је љубав,
Голубане мој!

J. J.

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

IX.

Мала вила копа јаму.

Марион се није могла уздржати од смеја, кад је видела где се враћа око подне мала вила зажареним образима, а о белу прегачу приденула велики свежањ кључева.

— Ваља да су вас вијали, драга моја? Црвени сте као турчинак. Где сте били?

— Мало сам копала у врту, — одговори сасвим озбиљно, — хоћу сама да сејем и садим.

— Чудновато? Данас, сутра па вас ето готове баштованке! А каки су то кључеви?

— Од кућерка. Данас сам већ сама давала куварици што је за јело нужно било, а и од сада ћу то чинити.

— Није могуће! Ви се тек шалите?

— Озбиљно вам говорим, драга моја. Од сада ћу бити обична, проста девојка, која само за кућу мари. Збиља, Марион, да ли истражисте што за плетиво треба?

— Мени се све чини да би сте ме хтели у април послати.

— Душе ми моје Марион, не. Ја ћу заиста да плетем. За два дана зготовићу увек по једну чарапу, па како ћу се радовати кад наплетем млого, млого чарапа.

— Рада бих знати шта се то десило с вама?

— Ништа! Хоћу да будем узор неком песнику.

— Не разумем.

— Та ви ме и тако тешко разумете, ма да сте иначе јако паметно чељаде. Протумачићу вам дакле: хоћу да се неком допаднем.

— А коме то?

— Вашем милом рођаку, који је о мени пре неколико недеља доста ружно писао, и који ми је јуче — док сте ви тамо у прозору с изабраником срца вашег слатко ћеретали — искрено нацртао свој узор. Ја хоћу да томе узору сасвим равна будем.

— За име божије ако се у вас заљуби?

— Онда ће бар кажњен бити што је неправедан био.

— А шта ћете ви чинити?

— Исмејаћу га.

— За Бога, Олга! Ви опет збијате шалу с озбиљним стварима! Треба да знате, драга моја, да се не ваља сиграти лакоумно с ватром и љубави. Ал' ви ни на што не мислите. Ето и сада справљате лакрдију, којој крај може жалосно да испадне.

— Како то?

— Ви не знате како ти песници дубоко осећају и како пате силно ако се преваре у животу. Ватра из срца и маште њихове споје се уједно. Они ходе у свету од осећаја јако високо, па ако падну, смрт им је сигурна, Њих свака рана двогубо боли. Читав им је пакао живот, ако се у њему преваре, јер они заиста и осећају, што су себи уобразили. За то маните се лакрдије, за коју сте јако просто одело а озбиљно лице изабрали, и верујте ми, да је та озбиљност ваша највеће лакоумље. Ја — која познајем ваше детињасто срце, за шалу увек готову нарав, — кажем да је то неразборитост од вас, а други ће то крстити кокетношћу.

— Ви се, Марион, већ по природи вашој, увек брињете. Бојалисте се, кад сам детињаста била, а сада се ето бојите, што сам се напослетку поозбиљила. Ви испод невестинског вела тек страшила видите, у место да вам свет долази као ружичаст.

— Да како да видим, Олга, јер код вас је озбиљност сиграчка, претварање и образина детињасте освете.

— Не претерујте, драга моја! Боље ће бити да прекинемо. Само вас то једно молим, да вашем милом сроднику о томе ни речке не кажете.

— То не можете захтевати.

— Онда не можете ни ви од мене тражити, да у једном поверљивом тренутку не говорим о светлим млетачким вечерима и да не кажем како је постала песма, која се овако почиње: „Осветљена пијацета....“

Госпоћица Марион онемела је као зид. Мораде положити оружје, а мала вила смејући се рече: „Тајну за тајну.“

После тих речи опет заиште плетиће игле, конаца и котаричицу. Читава је забава била гледати јој лице, када започе досадан рад свој. У том је тренутку и сама пожелела, да је однекуда види Виктор. Како би јој се слатко смејало то весело момче!

Тако у радњи мала је вила чекала шести сахат по подне, као кака глумица почетак претставе. Та готово све стоји до тога како знамо у први мах срца задобити.

Држала је да ће озбиљног песника изненада затећи кад је таку види и сасвим се узбудила, кад је у трему велики сахат на зиду свечано откуцао шест сахата, и кад се одмах за тим зачуо од хода бат, који тек онда преста, кад се на вратима тихо куцање зачуло.

И Марион и Олга живо повикаше: „слободно!“

Лице Мариони облетео је осмеј, тај мали пород радости, а мала вила љутито сабра лепе црне обрве своје.

Господин жупник дошао беше сам.

— Зар вам је сродник већ почео писати роман? — питаше мала вила доста ладним гласом и равнодушним лицем.

— Цео, боговетни дан је писао. Једва сам се могао с њиме разговарати И за време доручка и ручка све се о њему мислио. Ти песници заиста само у себи живе и ништа не маре за нас друге кад се разговарају с вилама. Добро кажу, да су песници налик на свилену бубу, која другима свилу, а себи мртвачки сандук зготовљава.

— За што га не позвасте у наше друштво да се мало разоноди? — питаше Марион.

— А на што, драга моја, — рече Олга, претварајући се као да је се све то ништа не тиче, — песници ходају по небу, и ми — прозаична створења ове земље — тек смо им на досади.

— Баш противно, — рече господин жупник журно да опровргне криво мишлење олгино, — мој је сродник тако ватрено говорио о вама госпођице Олга, да би се за цело радосно пожурио у друштво ваше да — —

— Да му је друштво моје по вољи. Ал' све једно, нека га тамо, где му је најбоље.

Мала је вила сасвим равнодушно казала ове речи, ма да је јако узбуђена била. Љутила се што се ништа није тако десило, као што је желела. Узалуд је дакле облачила лаку хаљину од батиста, узалуд је згладила своју кудраву косу, на што је цео сахат потрошила, а и кључеви су јој узалуд висили цео целцати дан о прегачи, а доста су тешки били!

— Не опажате никаке промене? — питаше Марион господина жупника, који је лепу киту цвећа држао у руци, и у великој је забуни био премишљајући, како ће је да преда једној, а да другу не увреди. Као да је мала вила у том тренутку баш млого разбирала за цвеће.

— Не видим никаке промене, — рече господин жупник, мерећи своју заручницу од главе до пете, — осим да је на вама хаљина, коју веома ретко облачите. Добро се сећам да сам је први пут видео на вама, кад оно сретан бих дознати, да вам је један предак међу хугенотама пао поред Сен Жерменског манастира. Да му је благословен спомен!

— Охо, господине жупниче! — повиче мала вила, — та ви у целом вајату никог другог не видите до госпођице Марионе. Не цртају бадава малог Љељу слепог.

Смерни слуга божији збунио се на те речи.

— Или да, — рече погледавши на Олгу, — тек сада видим да се ево друкчије чешљате и да сте скинули са себе кратки зубун од кадиве.

— Послушала сам Мариону.... Ви, господине, најбоље знате, како је честита и паметна девојка и како заслужује да је послушамо. Увек ми је говорила да сам настрана у своме оделу па сад не ћу више да јој дам повода пребацивању. Да л' вам се допадам овако?

— Јако.

— Ћутите, молим вас, Марион би још могла љубоморном постати.

При тим речима устаде мала вила са свог седишта, остави плетиво, да јој се одмара, и заљубљене да уживају срећу у самоћи.

У трему изда заповест, да јој оседлају фавориту и да се и мали џокеј справи, јер хоће да се мало прође на коњу; хоће да се надише меког вечерњег зрака и мириса од цвећа, који је двапут јачи с вечера када роса пада.

За тим оде у одају за облачење. Ту јој је први посао био да је тешке кључеве тако бацила на сто, да су на све стране полетели, а после тога са сви десет прстију својих на ново разбаруси зглађену косу своју. За три, четири тренутка и хаљина од батиста била је на столици, и кад је слуга дошао да јави да је коњ оседлан, већ је на глави мале виле био пернати амазонски шешир и плава дуга хаљина за јахање прибирала се око витког јој стаса.

— У нечем сам опет право имала — помисли кад је већ у седлу била, — да су ти песници досадни људи; и да и наш гост није изузетак од тога. Да није несносан у друштву за цело га не би обилазио!

Мала је вила на брзо на Виктора помислила. Ох, та то је сасвим друкчије момче: тражио је да с њоме у друштву проводи време своје. Бар да хоће што пре научити енглески. Од како не долази јако јој је дуго време.

Мала вила пројахала је поред жупниковог стана. Хтеде да мало наљути песника и да му покаже, да се сишла из оног неба, што је женскима дано, истина не у прашину светску, него на леђа лепог поноситог коња. Шта мари ма што о њој мислио.

Ал' други дан опет је дошла на ред хаљина од батиста, опет је коса зглађена била, опет је провела, ма и тек неколико тренутака у врту и започета чарапа бар је са нет прстију отскочила.

Марион је зачуђено приметила, да се мала вила не забавља тек из ћудљивости са кућевним бригама, него да јој је намера озбиљна и опасна, и како јој се увек ваљало за кога плашити — стаде се бојати за Алберта. Мали несташко сигурно хоће да се освети.

У тој је вери утврдило све што се оно вече збило.

Песника је заиста изненада затекло кад је пред вече видео Олгу са свим друкчију него први пут и јуче кад му оно поред прозора прође. Сада му се учинило, да је права покућна вила, која весеље доноси у кућу, кућевне бриге води и поред забаве не заборавља ни на оно што је у кући нужно.

Видите, — рече смејући се, — ви сте одонемад тако лепо говорили о својствима, која треба свака кућевна жена да има, да ме је од тог доба спопала јака воља да шијем, кувам, плетем и вртарим.

— Томе се јако радујем, — одговори Алберт, — ја и на пољу књижевном тежим, да женске сачувам од свију мисли, које би их преко граница пренеле, и да им разјасним да је величина женска у простоти кућевних врлина. На то мислим увек, ако што за женске пишем, и ако се те мисли коме и у друштвеном животу допадну, онда ми је радост двогуба.

— Е, дакле радујете се, рече мала вила озбиљно се поклонивши, — јер ево ја се клањам вашим начелима.

Мала се вила то цело вече понашала да ти је морала омилети. Весела је била и наметно је говорила. Досетке би јој засевнуле као муње, а срце јој је топлоту расипало као сунце. И сирота добра Марион брижљиво је мотрила да те варнице не упале што.

— Марите л' за свирку? — питаше мала вила.

— Те још како.

— То ћу вам свирати.

И стаде лепо, умиљато и лако свирати, а кад је дошао ред на мађарске песме, у њих је знала толико осећаја улити да је песника сасвим занела, очарала.

Можда је тако удешено било, еле доста да малу вилу у свирању најлепше песме прекиде куварица иштући смока за јела. Мала вила брзо устаде и скакућући и кључевима лупајући оде, обећавши да ће се одмах вратити да продужи свирање.

Алберт потражи Мариону.

— Како су људи неправедни били према том милом створењу.

— Заиста криво јој тумачише веселу нарав.

— Ја се јако кајем што сам по том гласу о њој тако неразборито писао. Штета је било то писмо показивати.

— Баш напротив то је од велике користи било за њу. Од то доба није више тако настрана и све ти се већма и већма почиње допадати.

— Заиста мора је човек заволети.

— Као како несташно, весело дете, али — бар сада — за младог човека не би требало веће несреће него да се у њу заљуби.

— За што?

— Што јој је љубав сиграчка, титрање и што се и најозбиљнијим осећајима потсмева.

Марион хтеде тим речима опоменути песника, да стоји пред понором.

Тако је текла ова весела приповетка, која је проста, као и цео живот на селу, као бистар поточић који се долином вијуга и жубори, а поред њега ниче пољско цвеће; нема у њој сплетака, бурних страсти и догађаја што живце напрежу; људи се у њој не боре једни против других, него уживају радост љубави и милости а срца су им (поред све слабости људске, која им се може опростити) чиста, неузмућена, мирна, као зрак у вртовима њиховима, када се ни лишће на гранама не миче.

(Продужиће се.)

ИФИГЕНИЈА НА ТАУРИДИ,

од Гетеа.

ТРЕЋА РАДЊА.

ПРВА ПОЈАВА.

ИФИГЕНИЈА, ОРЕСТ,

ИФИГЕНИЈА.

Скидам ти, несрећниче, окове,
За знак судбине очајније још.
Слобода, што је пружа светиња
Вестник је смрти, баш ко последњи,
Сјајани поглед жића болника.
И још немогу, несмем рећи си,
Пропали да̀ сте! Како би вас ја
Немило могла смрти жртвоват'?
Нико се несме, сад био ма ко,
Дотакнути вас, док сам годе ја
Ко свештеница свете Дијане.
Ал' ако дужност неиспуним сад,
Ко што је иште расрђени крал:
На моје место изабраће он
Једну од моји девица, и ја
Моћи ћу тада жељно сама вам
Помоћи. О, земљаче драги мој!
Та и сам онај слуга последњи,
Што прође мимо домовине нам,
Предусретнут је врло радосно,

Па како вас да лепше дочекам
Са благословом и са радошћу,
Што ми јунака слику пружате,
Којег ме штоват' дома свикнуше,
И што ми срце, ласкајући сад
Са новом, дивном надом крепите!

ОРЕСТ.

Кријеш ли име, произлазак твој
Са мудром намером? Ох, смем ли знат',
Која је што ме, као небесна,
Предсрета.

ИФИГЕНИЈА.

Познаћеш ме. Реци сад;
Што ти од брата чу тек површно,
Свршетак они, које сусрете,
Кад се од Троје беу вратили,
На прагу дома свога изненад
Челична судба. Јесте истина,
Ко младу су ме амо довели;
Али се добро опомињем још
На страшљив онај поглед, којим сам
Стрепећ' и чудећи се мерила
Јунаке оне. Подигоше се,
Ко да се Олимп отворио сам
И сниспослао слике сјајане
Прошлости прве, Троји на ужас,
И Агамемнон најдичниј' међ њима!
О реци! је ли дома погино
Подмуклим радом љубе Егиста?

ОРЕСТ.

Јест!

ИФИГЕНИЈА.

Тешко теби бедна Мицено!
Даклем су Танталови унуци
Сејали клетву иза клеветом,
У пуној мери дивљим рукама!
И оставише сродна касана
Потомству свом за вечни беснилук,
Као оно, пусто тресећ' теме, чкаљ,

И разно семље сејајући свуд!
Одкри ми сад, што није покрила
Од разговора брата твојега
Тамнина страха, брзо, итрено.
Како се спасо синак последњи
Племена силног, дечко убави,
Штоно ће бити бабов осветник,
Како се спасо Орест од смрти?
Да л' је и њега иста судбина
Са Аверновом мрежом обвила?
Јел' спасен? Живи л'? Живи л' Електра?

ОРЕСТ.

У животу су.

ИФИГЕНИЈА.

Сунце злаћано,
Позајми мени зраке најлепше,
Дени их с фалом Зевса престолу!
Јер немам речи, ја сам сиротна.

ОРЕСТ.

Јеси л' у пријатељству с домом тим,
Јеси л' му тешње обвезана ти,
Ко што ти дивна радост казује,
Обуздај срце, држи чврсто га!
Јер веселога силно болеће,
Несносно болет' брзи назадак.
Тек Агамемнонову ко да знадем смрт.

ИФИГЕНИЈА.

Па зар ми није доста, кад то знам?

ОРЕСТ

Тек један део знадеш злочинства.

ИФИГЕНИЈА.

Шта још? Електра, Орест живи су.

ОРЕСТ.

За Клитемнестру неплашиш се ништ'?

ИФИГЕНИЈА.

Њу нит' ће спасти страх, нит' надежда.

ИФИГЕНИЈА.

Да л' кајећи се сама проли крви?

ОРЕСТ.

Не,
Но своја крв је њену пролила.

ИФИГЕНИЈА.

Јасније збори, да дуже немислим.
Стогубо бије неизвестност ме
Тамни крили по брижном темену.

ОРЕСТ.

То мени дакле даше богови
Да вестник будем дела такова
Које би радо ја заклонио
За нојце тамни, неми пакао?
Преко воље ме гони лепи говор твој:
Али ономе и што очајније
Искат', и дати ће му се.
Оног дана, кад умре родитељ,
Електра кријућ' спасе брата свог;
Строфлије, шурак од родитеља му,
Ка 'себи га је својски примио,
Однегова га покрај сина свог,
Који је Пилад именом,
Најлепшим свезам' пријатељства си
Око дошљака новог лебдио.
Па ко и они, исто тако је
У души раст'ла огњевита жуд
Осветит' једном самрт краљеву.
Неопажени, туђем у руву,
Приспеше оба двору Мицене,
Као да јаве за смрт Ореста,
Собом носећи и пепео му.
Краљица их лепо примила;
И ступише у дворипте ту.
Орест се даде познат' Електри;
Подпирила му пламен освете,
Што се при мајке светом присуству
Од себе самог угасио већ.
У тишини га месту одводи,
На ком је бабо погинуо му.
Дено је старо лако знамење

Модрило земљу, прану више пут,
Немилостиво крви ливене,
Са тавним и слутећим пругама.
Описана је речма пламеним
И њезин живот бедно проведен,
Издајника срећни гордељивост,
Опасности, којено чекаше
Деца од своје мајке, маћехи. —
Ту му је дала стари онај мач,
У Танталовом дому беснећи,
И Клитемнестру рођен уби син.

(Свршиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Матица Србска.

Четврта седница књижевног одбора 6. јунија.

Секретар јавља да су на расписане награде ова дела стигла, и то:

1. За историјску драму, за коју је награда од 50 дуката расписана била, ова дела: а, Краљица Јаквинта, трагедија у пет чина, с натписом: „Народу и Богу све што могу.“ — б, Космајка, драма у 4. акта, с натписом: „Шта је за кога, видиће се.“

2. За систематично написано економско дело, за које је награда од 60 дуката расписана, рукопис с натписом: „Земљу посејавати, а не гнојити је у своје време, то би толико значило: с марвом радити а не ранити је.“

3. За награду од 10—20 дуката за дело, које би се могло на дар давати добрим ђацима из основних школа, два рукописа, и то: а, Одабране басне, с натписом: „Зрно до зрна погача“, и б, Мали дарак, написао и љубимој младежи српској посветио — без натписа.

Драме ће пресудити чланови: др. Јован Суботић и Јован Ђорђевић; економско дело: Богослав Шулек и Емил Чакра, а књижицу за дар добрим ђацима из основних школа: Никола Ђ. Вукићевић и Андрија Монашевић.

Позваће се В. С. Пелагић да пре свега јави, колико има редовиних школа у Босни, Херцеговини и Старој Србији, да би се према томе могло што закључити у погледу прештампавања „Школскога листа“.

На молбу Милана Костића, богослова у духовној академији у Кијеву, поклањају се књижници таможње академије све књиге, које је до сада „Матица Србска“ о свом трошку издала.

Александар Берић, питомац завода Нестора Деметровића, шаље сведочбу о успеху у наукама првог школског течаја.

На молбу Јована Београдца пише се Јовану Бошковићу да врати са пресудом ил' и без пресуде слово „П“ из речника Београдчевог.

Јован Јовановић, надзорник текелијног завода, о успеху текелијних питомаца у наукама првога школскога течаја, о њиховом владању и о стању здравља.

Поклањају се овдашњој реалци све досад о матичином трошку издане књиге у колико би их још било.

Чланак Јована Београдца: „О језику и правопису србском“ даје се на оцену члану др. Јовану Хаџићу и Јоксиму Новићу.

Управа велике реалке у Панчеву захваљује на поклоњеним књигама.

„Србске народне приповетке“ од Ђ. К. Стефановића о којима је члан Јоксим Новић Оточанин рекао шта мисли, дају се још на преглед Јовану Ђорђевићу и секретару друштва.

Одређује се, да се исплати питомцу текелијном Кости Јаковљевићу стипендија за месец јуни и јули о. г.

Предаје се дру Стевану Павловићу и Ђ. Радићу на оцену рукопис Јоксима Новића Оточанина под насловом: „Старине од Старине Новака.“

Набављају се за матичину књижницу ове књиге: Slovník naučný. Sešit 117—119. V Praze 1866. — Názorný atlas k slovníku naučnému. Sešit 24. — Geschichte Julius Cäsars. Vom Verfasser autorisirte Übersetzung. 2. Band. Wien 1866. — Vollständiges russisch-deutsch und deutsch-russisches Wörterbuch von M. J. A. E. Schmidt. Leipzig. 1866. — Lužiski serbski słovnik. Spisał a pod sobuskutkowanjom Sejlerja a Hórnika wudał Dr. Pful. W Budyšinje 1866. — Niederlausitz-wendisch-deutsches Handwörterbuch. Von J. G. Zwahr. 1—5 Lieferung. Spremberg, 1846. — Njemsko-serski słovnik. Z wułoženjom powšitkomneho serskeho prawjepisanja. Wot J. E. Smolerja. W Budešini 1843. — A pesti magyar nemzetgyülés. 1848. Közli Pap Dénes. 1—3. füzet. Pest, 1866. — Biblioteka pisarzy polskich. Tom. XXXVI. Poezye Romana Zmorskiego. Tom. XXXVII. Jan Kochanowski w czarnolesie. Lipsk. 1866. — Das sittliche

Leben. Ethische Studien von Julius Frauenstädt. Leipzig, 1866. — Unter Palmen und Buchen. I. II. Band. Leipzig, 1866.

С великом су хвалом примљене ове матичиној књижници на поклон послане књиге, и то:

1. Од кишфалудијевог друштва у Пешти: Bethlen Gábor ifjúsága. Történeti regény. Irta P. Szathmáry Károly. 1—2. kötet. Kiadja a Kisfaludy-Társaság. Pest, 1866. — Shakspere minden munkái. Forditják többen. Kiadja a Kisfaludy-Társaság. 1—6. kötet. Pest 1864—1866. — A hazai nem-magyarajkú népköltészet tára. Elsö kötet. Tót népdalok. Kiadja a Kisfaludy-Társaság. Pest, 1866.

2. Од Казмира Казмјерзевића: Czy kolonje polskie zakładać potrzeba i godzi się? Lipsk: 1865. — Uwagi prawdzica Chotomskiego, nad broszura: „Czy kolonje polskie zakładać potrzeba i godzi się przez Kaźmierza Kazmierzewicza. Lipsk, 1866.

3. Од уредништва књижевниковог: Književnik. Časopis za jezik i poviest hrvatsku i srbsku, i prirodne znanosti. Godina III. Svezka 1. U Zagrebu. 1866.

Српско народно позориште.

У суботу 9. јулија први пут нов комад: „Цврчак“. Позоришна игра у пет радња од Каролине Бирхпфајферове. — Овај комад, којег је госпођа Бирхпфајферка по приповетци Жоржа Санда доста вешто зготовила, допао се публици јако. А како и не ће, кад је све тако згодно удешено да задобије сва срца, која иоле наклоност имају на сентименталност. Одмах у почетку излази пред нас занемарено, пусто девојче, којем као ништа пада у собу кроз прозор скочити да ухвати своју кокошку; девојче о којој сви у селу држе да је злобно, неваљало створење, које се од срца радује само ако може коме зла нанети; девојче, којег нико у селу из погрде не зове друкчије него „цврчак“. Па како се после преобрази то девојче, кад се у њој љубав пробуди. За мало, па изађе да више вреди него све лепе, накићене, ал' празне главе моме у селу, да је умно, разумно чељаде, које тек онда отвара срце своје пуно осећаја кад осети да љуби и да је љубљена.

То је у кратко садржај комаду пуном позоришног ефекта. Мана му је, као готово и свима другим комадима, који су по романима или приповеткама скројени, да се и оно мало радње, што се у њему налази, брзо не развија и да је више пажено на све оно, што је у стању ефекта учинити, него на цртање карактера.

Претстава је уопште рећи добро испала. Маринковић (Барбо) доста је добро претстављао чандрљивог старца, који једнако хоће да се све по његовој вољи збива, па на последетку опет попушта. Још би му ваљало мало више енергичности и у кретању и у говору показивати, особито кад сину Ландрији каже, да цврчка никад за жену добити неће. Рашићка (Барбовљева жена) није била за доста брижна, добра мати, која у срећи синова својих налази и сву срећу своју. Недељковић (Ландри) много је бољи био кад му је ваљало понос показивати, него у призорима кад „срце срцу“ говори. Ружић (Дидје) добро је погодио како у говору тако и у кретању размажено ал’ доброћудно момче. Коларовићка (стара Фадета) местимице је одговорила своме задатку потпуно, и да није по каткад заборавила на старост своју, па да није окренула говорити гласом, који никако не приличи „старој вештици“: могли бисмо с игром њеном сасвим задовољни бити. Ружићка (Цврчак) добро је схватила а местимице и извела тешку улогу своју. Много нам се боље допала (чему се ни најмање не надасмо) кад оно постане сентиментална, него у пустом несташлуку њеном. Тако исто није доста жива, окретна и дивља била кад оно на месечини са сенком својом игра. Уопште би јој препоручили да јако пази на све мотиве, који „цврчка“ покрећу да ово ил’ оно овако ил’ онако уради, ако жели да јој можемо поверовати преображају њезином. Гргурова је добра била у улози поносите Мадлоне, која држи да се мора сваком допасти што је лепа и богата.

Света је у арени доста било.

У недељу 10. јулија: „Зидање Раванице“. Позоришна игра у три радње с песмама од А. Николића, музика од Шлезингера. — Велико би добро учинио којигод од наших песника, да у место овог комада други напише. За почетак могли су и оваки комади поднети, ал’ сад се више не могу допасти. Што и још на позорници држи, то су песме, којима су погдекоје мелодије заиста тако лепе, да и нехотице мораш рећи: штета тих красних мелодија у таком комаду!

Света је мало било.

У четвртак 14. јулија: „Лудница“. Весела игра у једној радњи по Десажијеру. За тим: „Обрштар од осамнаест година.“ Весела игра у једној радњи од Мелвиља, с немачког превео Л. Телечки. — Од свију до сад овде претстављаних комада „Лудница“ је најгоре испала. Као да су се натметали ко ће горе да игра. Особито се у томе одликовао Видаковић (Доктор Цветковић) који није ни роле знао.

У другом комаду трудили су се сви претстављачи да загладе срамоту, која их је постигла у „Лудници“. Особито се одликовала Ружићка, којој ће обрштар једна од најбољих њезиних улога бити. Видило се по игри да јој све од срца иде, и да је попримала све, што смо при првој претстави на игри њезиној поправљали. Андријевић (Флошар) био је са свим на свом месту. Особито му морамо признати да је у свему меру држао. По свему се видело да своју улогу све више проучава и да према томе и игру своју дотерује. Тако ваља! Сваки прави глумац, који жели то име заслужити, треба да се труди да своју улогу све боље изведе, да напредује, а не да остане где је први пут био, или што је горе, да ту исту улогу своју што чешће то горе игра. Зорић не треба да заборавља да није доста Мајора Лефошеја крутим држањем и једноличним говором одиграти. Ако је и стари војник, за то опет може мало окретнији бити и гласом ударати на оне речи, које захтевају да се казују мало друкчије него кад се војска командује. Гргурова се лепо кретала и говорила као Ернестина.

Комад се и сада допао не у великом броју искупљеном свету.

Гласник.

* Омладина српска што се у Монакову учи исказала је своје свесрдно пристајање на позив „Зоре“ о општем састанку српске омладине. Предмет разговору по њеном мишљењу требао би да буде: „Развијање свести о јединству народа српскога најпре на душевном пољу, које би имало бити мост потоњем развијању целине народа српскога у слободи; унапређење свију грана књижевности српске, — на којој се има оснивати онај први задатак, — и то путем удружења, састанака и договора, на којима би се имало извршивати узајмна размена мисли међу омладином из свију крајева српских, обавештавање о напретцима учињеним у наукама и вештинама, и о начину, како би се ти напретци распросирали међу наш народ.“

* Београдски „Видовдан“ почео је од 1. јул. о. г. излазити сваки дан.

* Мађарској академији у Пешти послао је списатељ мађарски Вук Деак дневник Петра Кеглевића. Тај рукопис писан је на латинском и хрватском језику и у њему су побележени сви догађаји од г. 1599 до 1627.

* 13. јунија отворена је у Новом Мајуру (Рокусталу — подграђу варадинском) настојавањем ваљаних родољубаца народна читаоница свечано. У вече је била беседа.

* Нашу браћу у Сарајеву толико је обрадовала жеља, коју је „Зора“ показала с „неколико речи“, да су у сред свог јада и притиска од Турака — запевали. Они су „Зори“ невајући одговорила:

„У сред мрака — помрчине
Зора ево руди,
Рашћерује густе тмине
Срб-Бошњака буди.
Босна цјела весела је,
Зору белу здравља;
Сарајево весело је
Пјесну „Зори“ справља“ итд.

* 12. јунија о. г. била је у Београду беседа, коју је давало тамошње певачко друштво са певачким друштвом из Панчева и Земуна. Велику хвалу заслужује идеја, која тежи за тим, да чланове нашег народа не само на умном, него и на пољу лепих вештина узајмно привлачи на уједињење у племенитој намери, да се у народу нашем пробуђује чувство онога, што је лепо и красно.

* „Даница“ јавља да није умрьо Татомир Миловук, свештеник у Ћуприји.

* 1. јунија преминуо је у Новоме Саду Ђорђе Миодраговић иначе Темеринац. На фонд правне академије српске у Новоме Саду оставио је своју кућу у вредности од 5000. фр. а. вр. Био је само прост тежак српски, који није знао ни читати ни писати. Лака му земља била а спомен му трајао док и српства!

* У Златноме Прагу умрьо је 20. маја о. г. много заслужни књижар чешки Игњатије Л. Кобер, који је за нешто више од 8. година издао о свом трошку више од 250. чешких дела. Међу тим делима има их веома опширних и важних, као: „Словник научни“ с „Назорним атласом“, „Списи Јована Колара“, Шафарикове „Словенске стародревности“ и тако даље. Речју, готово све што је од г. 1858-1866 изашло важније у чешкој књижевности, или што је из

старије литературе требало прештампати — Кобер је на свет издао. Докле ћемо ми изгледати за српским Кобером?

* На састанку повесничког и философског одсека мађарске академије доказивао је члан др. Густав Венцел да данашња Митровица, некадашњи Сирмијум, није српског порекла него мађарског и да се то место по мађарским изворима звало Сава-сент-Деметер. То своје доказивање потврђивао је старим повељама, које је нашао у архиви грофа Карла Заија и барона Ревајије. Том је приликом уједно обећао да ће на скоро говорити како је Срем постао. Жељно очекујемо да то све штампано видимо.

* Мађарском политичном листу „Хон“-у јавља се, да је наш „женијални“ песник Мита Поповић на српски језик превео „Трагедију човека“, драматско дело Имбра Мадача и то тако верно и лепо, да ће на урес бити нашој књижевности. У том истом листу придевају том нашем младом песнику лепо име „српски Петефија“.

Смесице.

* (**Споменик Јелачића бана**) готов је и стављен је на углед у ферикоровој леваоници у Бечу. О том споменику пише „В. Ц.“ овако: „На племенитом и јаком коњу, као да лагано корача, седи јуначки бан у оделу банском. Десницом пружа пред себе извађену сабљу; телом се нешто погнуо; на лицу му блага озбиљност. Вештак као да је хтео да претстави бана као обрану и уточиште земље, која му је поверила своју судбину. И ту је вештак збиља право радио, те је имао прилику створити кип, који се јако разликује од кипа надвојводе Карла, и краљевића Евгенија, које је кипове исти Ферикори правио. Док се ова двојица одликују особитим држањем, као да се гибају, то се у јелачићевом споменику огледа примерна мирноћа. На први поглед ово се сваком чудно чини, јер смо се у ово последње доба готово одучили од оваких кипова од војника. Али кад се ствар боље промотри, мора се признати да тако претстављање јунака ваља доста, и да у опште доликује монументалној пластици. И ако у први мах и не занесе гледаоца, ал' му као тим дуже лебди пред очима. Моделисање главне фигуре веома је пажљиво изведено. И коњ се гиба лако и просто; само нам се чини, да кретање главе није баш посве добро изражено.“

Позив

у главну скупштину и у седнице књижевног оделења „Матице Србске.“

У смислу устава „Матице Србске“ овим се позивају сви чланови матичини у редовну годишњу јавну главну скупштину, која ће се 18|30. аугуста о. г. у 9. сати пре подне почети, а чланови књижевног оделења опет у јавне седнице књижевног оделења, које ће се 16|28. аугуста о. г. и одмах други дан после свршене главне скупштине држати.

У Новоме Саду 26. јулија 1866.

Председник „Матице Србске:“
ПЛАТОН АТАНАЦКОЦИЋ, с. р.
епископ бачки.

Позив

у главну скупштину друштва за србско народно позориште.

Овим се позивају сви чланови друштва за српско народно позориште, да изволе доћи на редовну годишњу главну скупштину, која ће се 14|26. аугуста о. г. у дворани српске читаонице у Новоме Саду почети држати.

Уједно се до знања доставља, да свака општина или правна дружина у смислу §. 4. устава бира на 100 фор. прилога или обвезе једног, на 1000 фор. а. вр. два, а на више од 1000 фор. а. вр. три заступника за сваку главну скупштину.

У Новоме Саду 25. јулија 1866.

Начелник друштва:
Стеван Брановачки, с. р.

САДРЖАЈ.

Белешке времену Стевана Немање. — Шта је љубав? Од J. J. — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење.) — Ифигенија на Тауриди, од Гетеа. — Подлистак: Матица Србска. — Србско народно позориште. — Гласник — Смесице. — Позиви у главну скупштину матичину и позоришну.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

8/18 БЕОГРАД

Број 31. У НОВОМЕ САДУ 10. АУГУСТА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:	ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.	на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Белешке времену Стевана Немање.

(Продужење.)

Тамна страна овако оштро изведеној индивидуалности племена била је особито у томе, што је снага народа српског тако рећи физично подељена била, те није могао доћи до свога политичног значаја. Док се племенска индивидуалност није у главноме стопила у уједињену Србију Неманићеву дотле су српске земље час под грчким час под бугарским а час опет под каквим другим странским утицајем. Српски је народ до Немање у главноме само одбијао Бугаре и Грке од себе, — уједињене србске земље у државу српску освојиле су Бугарску и послале војску да узме Цариград.

Невгода је та тим већа била што су интереси појединих земаља, по интересима оних који су на врху њиховом стојали, могли доћи у противност, па довести рат у самоме народу српском.

Друга је невгода што је баш на нижим степенима развитка човек сам за себе слаб и нејак. Он има веома мало материјална капитала а још мање интелектуална; он — сам за себе — нема довољно широке основе за даље самостално подизање у правцу привредноме и интелектуалноме, сметње које му се у оба правца на пут стављају тако су големе да их сам човек за себе не може савладати него то може само друштво људи. Што се у првој периоди средњега века индивидуалност човекова губи у општини или у индивидуалности племена, то није насиље личности него је дошло врло природно. Оно постаје насиље онда кад се индивидуа осети толико снажна да се може само собом, и самостално развијати а општина силом смета овај развитак. „Дијаманат се дијамантом а човек човеком глача.“ Што више људи у једној заједници, н. пр. у држави, има, с толико се више потенцује снага сваког појединог човека да се развије. Уједињење српских земаља у једну једноставну државу било би дело од највеће политичне и културно-историјске вредности; а почем је због овог последњег оно у интересу цивилизације то би оно било у интересу свега човечанства.

Ето како је велико дело имао Немања да изврши.

Да је Немања наишао на велику опозицију о томе нема сумње. Томе сведочи борба његова с браћом својом и с кнежевима ил жупанима ногдекојих земаља. (Радославом и Иваном кнезовима од Зете и Владимиром кнезом од Расе [1]). Томе сведочи и борба старе и нове идеје о реду наследству престола у Србији дуго и после смрти Немањине вођена. Него ми мислимо да је Стеван не само створио себи партају него и нашао готову једну партају која је само чекала енергична извршиоца какав је он био. Ова се партаја образовала по природним законима особених прилика. Пре свега што суседни народи једнако притискиваше на оградама појединих српских племена, то та племена све јаче осећаше потребу тешње народне заједине. Са свешћу да има право живога народа на земљу — којој је слободу с више или мање среће већ пуних пет векова бранио нечувеним жртвама и потоцима крви — са том свешћу расла је и свест о потреби тешње народне заједине и сложније радње, о потреби да Србија има милионе јуначких руку а једно топло осећање и једну високу мисао. — „Велики су људи обично тек представници оних идеја, које су највећма распрострте.“

С друге једне стране — што се народа више намножавало, што је привреда напредовала и што се већма развијао саобраћај, што се живље наваљивало да се кроз српске земље угаси стари пут трговини јадранског приморја с Романијом — то је све очевиднија постајала потреба да се уреди стално и сигурно држава српска, снажна да брани интересе народне споља и крепка да утврди правцу сигурност и да на сигурно удари основе народној култури. Ово се тим јаче осећало што се доиста народ јако усколебао тражећи у коју пучину да баци котву свога спасења и на каквоме основу да почне подизати културу своју. Из Доментијанових дела види се да је у српским земљама било и незнабоштва и патаренства и Хришћана који се држаше Рима и опет оних који се држаше истока. Свака је од ових вероисповести сасвим особена основа за народни развитак и за цивилизацију и док се народ колебао између једне и друге, док се није одлучио за једну од њих, дотле и није могло бити да се сложно одночне радити и напредовати у култури. Па онда ми можемо замислити себи каква је нетрпељивост могла бити између оних појединих исповести, како се она у бујна млада и неразвијена народа лако бојадисала људском крвљу и славила почињеним ужасима. Она страна од које би се још могла очекивати толеранција, нема ни једина сведочанства њојзи. Напротив нас зла слутња и хладни страх пролази кад читамо у Немањином животопису „єретичьскоү и многобожьноү льсть искоренивь по вьсємь своємь отьчьствѣ“; осећамо да је у ове две врсте сакривена велика једна историја људскога страдања и људске енергије, — можда крваве енергије. Знатно је за карактеристику свега тога оно, што Доментијан вели за што се нико не нађе да се противи Немањиној заповести да сваки буде Хришћанин, јер, вели „бѣ благовѣрнє єго сь властию сьпрєжєно.“ [1]

---

[1] Види Мајкова стр. 6.

Без сумње много је жртве требало па да се народ српски уједини и по једноставној основи за даљи развитак и напредовање, јер ни једно се велико добро не добива без велике жртве. Дванаести век управо и карактерише то што су онда живели људи који су кадри били да чине велике жртве, и време је оно велико већ и по томе, што је савест патила, што су срца мушка ишла у тешку борбу за осећања своја, што су стари самостални карактери, поносити и самим суровим упорством својим, сатирани бивали силом и влашћу новога нараштаја. Бог зна да л' ће нам историја кад год осветлити велике дане оне друштвене и политичне револуције! Не знамо да л' ће какве нове истине изнети на видик али знамо да ће поред њих за цело показати и у нас оно што историја свуда показује: патњу човекову и опет на послетку светлу победу доброга ђенија човечанства.

---

[1] Живот светога Симеуна и светога Саве написао Доментијан на свијет издао Ђ. Даничић. Београд 1865, стр. 30.

У Доментијановим делима има више места која га карактеришу не само као вешта писца и панегиристу Немањина него особито још као човека, који уме да осећа значајне тренутке и коме је у сред суморне самоће испосничког живота и у сред сутоњске тајанствености светогорског живота ведро у души, те стешњавајући „црну ризу“ своју око себе мило му је да погледа на лепоту друштевна света. Тако напомињући само какав је хаос управо био пре Немањина дела оставља да тамне сенке падају на све тренутке до тренутка свршенога дела, и док ми још са зебњом у срцу, с несигурношћу и с неповерењем хоћемо фантазијом да огледамо погодити шта је тамо, — он нам на другој страни подиже једну другу завесу и показује нам узвишену лепоту првог тренутка новога стања ствари. Напред вели како је Немања израдио те „мрак идолскє лжи, многобожиꙗ, исчєзє од нас,“ а по свој отаџбини његовој „зарє благовѣрним“ јавише се, „капишта раздроушишє сє и црькьви христовы поставишє сє и идоли съкроушишє сє, ... бѣси пробѣгошє.“ А ево тренутци новога времена: „и апостолска труба велегласно ваструби, и евангелски гром све отачаство огласи молитвама преподобнаго, на сваком се месту ваздух освети тамјаном 'који се Богу приношаше, насташе манастири по свему отачаству преподобнаго, људи и жене, мали и велики, сиромаси и богати, сви људи отачаства светога (Симеона) напунише свете цркве христове, појући нову песан господу, славећи га и говорећи: један свет, један господ Исус Христос у славу Богу оцу амин, Христос победи, Христос одоље, Христос се зацари, Христос прослави се; велики си господе и чудна дела твоја Боже наш слава теби.“

(Продужиће се.)

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајиће.

(Продужење.)

X.

Мала вила рећи ће још коју против љубави, ал' то већ и сама не верује

Алберта су често спопадале мисли, које је хтео силом разгонити, ал' које су већ тако јаког корена ухватиле у срцу и у глави да их није могао олако изчупати. А за што их хтеде разгонити, исчупати? За цело да их се плашио, па му се није никако свидело да покаже како су га обхрвале.

Ал' шта ћемо кад срцима и љубави влада судба. Тако смо слаби да не можемо ни сами нама заповедати, а најмање срцу, које нехотице запламти, а ладан разум не може да му угаси пламен.

Ма да се како трудио Алберт (а трудио се јако) опет није могао а да на малу вилу не мисли и да не нађе да је љубазно и љубави достојно девојче. Када је премишљао како ће да нацрта ову ил' ону слику у своме роману, увек му је излазила пред очи мала вила са бајним белим лицем, с округлим црним очима, у руци са танталском граном, као да увери песника, да машта никад не може створити така љубазна, љубави достојна суштаства, као сам живот. Заиста је изгледало као да је од три грација добила три дара: љупкост, бајност и лакоћу. Била је као нека чудновата смеса од анђела, који се смеши, и демона, који задиркује. Тај анђео и тај демон у њој ударили су на себе детињасто одело само за то, да очарају, занесу, привлаче и преваре све, који им се приближе. Морао си, хтео не хтео, веровати свему што је говорила, а кад су ти на ум дошли несташлуци, које је починила, онда ти се опет није хтело веровати. Она је сваког волела и опет нико није држао да се може доиста у кога заљубити.

Тако је бар Алберт мислио о малој вили.

Више је пута слушао од господина жупника и Марионе, да је Олга до сада још најрадије гледала Виктора Терекешија, тог младог лакоумног, изображеног момчета, које као да је управо за њу створено, с којим је тако поверљиво несташне шале збијала и којег је између свију на толико одликовала да је цео свет говорио да се радо гледају. Ал' на једанпут престаде све, и мала вила — као што се чинило — није више о Виктору бриге водила. Заиста мора да има мало срца, можда мање него и Виктор, који одмах заплакти, ал' који не може дубље осећати, и који је толико њих досад већ волео, да једне управо никад није ни могао волети.

Све је то Алберт добро знао, а опомињао се живо што му је и Марион казивала: да младог човека не би могла већа несрећа постићи, него кад би се у малу вилу доиста заљубио. И опет за то мислио би на њу по више сахата. Заиста морала је у себи нешто виленскога имати кад је знала и нашег озбиљног песника очарати.

Алберт је тврдо наумио, да своју наклоност, (што још није била љубав) брижљиво скрива и да према малој вили миран, ладан буде. Као разборита глава за доста је познавао природе људске, и добро је знао, да размажене девојке лако дођу до тога да немилостиво муче све, који им покажу да их воле. Єлабо је дакле и у дворац одлазио, тек сваки трећи ил' четврти дан, ма да му је мала вила то пребацивала и говорила: да мрзи на људе, да је прави „Тимон из Атине“ кад је тако штедљив у походима. Алберт је при таким приликама вешто знао спарити најљубазнију уљудност с ладноћом, која је у очи падала, и о њему се могло рећи да му само ум, ал' не и срце учествује у разговору. Обично је говорио о повесници, о природи, о песништву, и тек по гдекад о позиву женском, ал' о љубави никад ни речке.

Малу је вилу за то опет привлачио Алберт и увек га је предусретала што је знала лепше.

Рудолф, који је сваке недеље точно долазио, — као какав страстан играч на дане за игру одређене, — све се лепше и лепше облачио тако да је на послетку дошао права чисменка. Није радо гледао што му лена мала сродница тако мило гледа Алберта. Ал' о томе не би ни за цео свет ником ништа рекао и у опште већма се чудио својој малој сродници, него да би се усудио што рећи против ћуди њене. Само се по озбиљном му лицу могло познати, да га нешто тишти.

Једно вече — у првим данима јесењим, када природу као нека сета спопада, када се справља лишће и цвеће да вене а птице да одлазе, када све што живи примети да и сунчани зраци неверно почињу ладнети, — њих су троје седели под старом липом ћутајући, готово непомично, као да је и на њих прешла сета, која је природом овладала.

На послетку мала вила прекиде ћутање.

— Тако озбиљно седимо овде — рече — да морамо смешно изгледати. И ви Алберте, и ви Рудолфе, па и ја сама. Хеј, једна стара липо каке си веселе дане гледала када си мирисом твога цвета ваздух напајала, када је природа и у тебе млађан живот улила! Препирасмо се, смејасмо се, пуцасмо, цртасмо карикатуре под тобом. Колико смо се пута овде веселили с добрим Виктором.

Албертово се лице намршти. Ове речи као како трње запарале су му срце кад је помислио: можда ће опет бити да мала вила воли Виктора!

— Колико смо пута поплашили Мариону? Колико смо пута шаљивом виком пунили зрак? — продужи Олга, — а сада ево ново друштво на том истом месту уздише, премишља, у потаји зева и примерно ћути. Шта вам је Рудолфе?

— Ништа.

— Да несте како заљубљени?

Рудолф је поруменео и једва је измуцао ове речи:

— Како би то био! Та ја не познајем никога.

— Добро је што тако радите. Љубав само на једну страну нагиње, све благо своје троши на једног, може бити и на таког, који то не заслужује, ал' милост разасипа на сваког, који је то завредио, светлост и топлоту. На пример да сам ја сада у кога заљубљена, никако вас не би могла волети. А овако искрено вас радо имам обојицу, вас Рудолфе, као милог ми сродника, а вас, Алберте, као захвалан ђак што воли свога учитеља.

Лице господичића Рудолфа у том се тренутку разведри те запита тихо:

— Зар ви што учите од господина Варкоњије?

— Учим богме, па и не тражим бољег учитеља од њега. Ту је науку назвао Виктор „науком о животу срца“. Неисцрпљива, велика је то наука, коју сада у толико радије имам, што сам је некада у свом детињастом незнању презрела. Увек се нађе у њој нешто ново, природно и опет за то непостижно, што ми прости једва можемо разумети, — ма да је и ми сами за доста можемо осећати, — ако нам то позваници не протумаче. Збиља, захваљујем вам на песмама Јована Арања; већином сам их прочитала.

— Допале су вам се? .

— Песме су лепе, само као да су мало ладне.

— Чудновато да женске то исто обично кажу и за Гета. Они траже што је шаровито, а величина стварања једва им падне у очи. А у чему је та ладноћа? Та и најлепши мраморски кипови су ладни, ал' за то опет разгревају и заносе свакога који зна шта је вештина. Прочитајте их још једном, па ћете видети да ће вам та дела дођи све лепша новија и већа. Арањ долази у ред песника за вечна времена.

Алберт је непрекидно о таким озбиљним стварима говорио; никад није допуштао да му се срце разгреје, и заиста вешто се владао као учитељ.

То владање његово са свим је развеселило Рудолфа, који се тек онда растужио, када је мала вила поверљиво ухватила Алберта испод руке и живо му рекла:

— Дед' не водите ме само по цветним путовима песништва, већ и по овој шљункастој стази.

За тим се окрене Рудолфу и неком равнодушношћу запита:

— А шта ради ваш драги Виктор?

— Грди енглески језик, ал' га за то опет учи као да је спао на њега.

— Је л' те да ће му досадити?

— И ја тако мислим.

— Тако да .... а на што би се мучио с њиме?.... Само деца треба да уче језике.

Иза тога мала вила стаде се смејати тако слатко као грлица, и Алберт не могаше да појми: за што се смеје? Смејала се што је погодила, да ће Виктор првог месеца ватрено прихватити суву граматику, у другом ће је грдити, у трећем је о земљу лупити, а у четвртом кроз прозор бацити. Заиста ништа не беше лакше него срце и руку своју обећати под условом, о којем је знала, да га нестрпљив Виктор никако не ће моћи испунити.

Ал' кад се већ једном повела реч о Виктору, Рудолфу се не могаше на ино него да му удари у хвалу. Стаде дакле казивати како га је пре негде обишао и како га је нашао где је из пиштоља од десет кечева шест у среду згодио. То само Виктор може учинити, па тешко сваком ко се с њиме узтуче на пиштоље; тај је прошао. А веома се лако може с њиме до двобоја доћи, јер Виктор не може ништа да отрпи што иоле на увреду наличи. Он тако исто млого држи на своју част као каква госпа помодарка од великог света на чистоћу својих чипака. Лане је неког драгонског капетана за то изазвао на двобој, што га је на игранци очепио, па није молио за опроштење. Заслужио је дакле што с левом руком не може ништа више радити. Тако исто добро је исекао и неког господичића, који је некој омиљеној играчици — из приватне освете — увек викао: пст! И тај је дакле заслужио своју судбу, јер је нанео двогубу увреду: прво женском полу, а друго вештини. Тако је ваљан човек тај Виктор. Не би ником саветовао да се с њиме шали.

Алберт је с ладним осмејом слушао ту похвалу викторову, што је Рудолфу са свим неправо било.

— Да, господине, — рече са свим у ватри — ако храброст, пожртвовање, енергија и ладноћа чине човека правим човеком, онда је Виктор најчеститији човек на свету. Ви сте чули што сам о њему рекао. Је л' те да заслужује да се поштује.

— Коме је до поштења млого стало, — одговори Алберт мирно, — тај свакако заслужује да га сви поштују. Ал' се и та лепа мисао претерује. Млоги имају особите појмове о части. Тако сам познавао господичиће, који су држали да не може без двобоја проћи ако им је што когод противио рекао опоријим гласом, ако их је ко по преко погледао, или ако их је когод нехотице очепио, а ти исти несу узимали ни подашта правити млого дугова, па их не плаћати; драгу другога из саме сујете — или баш из опкладе — одмамити; срећу млогих породица поткопати, шта више тиме се гласно поносити као да су бог зна шта урадили. Што се мене тиче ја никад не би пролевао крв само за то што ми је ко стао на ногу.

— Па баш никако? — питаше живо Рудолф.

— Ако би искао опроштења, опростио би му; ако не би хтео то чинити, држао би га за неизображеног човека, с којим није вредно у разговор стати. Невештини се смејем, хрђаву намеру презирем.

Мала је вила тапшала рукама а тиме је тек зејтин на ватру сипала.

— Добро, добро, драги Рудолфе, дед' научите и ви што!

— Господине! — продужи Рудолф, — ви дакле не одобравате што се Виктор тукао с драгонским капетаном?

— Није ми обичај да пресуђујем ствар коју из ближе не познајем, одговори Алберт, — и за то ни речком не рекох да не одобравам поступак викторов.

— Да како да није рекао, — уђе Олга у реч, — ал' ви, драги Рудолфе, одмах дођете у ватру ако се ко Виктору не диви тако као ви. Ви имате особито стакло што Виктора тако великим чини као каквог дива, за то се не срдите ако га други правом мером мере. Виктор је свакако честит и љубави достојан момак, ал' има и он своје слабе стране.

— А какве су то слабе стране? — запита Рудолф.

— На пример кад га видиш у женском друштву одмах ти долази као лептир, а гдекоји пут опет — кад је задовољан — сабљом у руци ил' пиштољем тражи кога ће да смакне као какав лав жедан крви. Ал' то још није никака беда. Нико се још без мане не роди, јер да их нема био би више него човек. Прошло је време кад су полубогови по земљи ходали.

На ове речи олгине препирка се утиша, ал' је за то Рудолф опет срдито погледао на „јунака од пера“ (као што га је у себи називао) који је смео о Виктору тако говорити. Није ни могло а да га мало касније не запита:

— Ви се сигурно не огледасте у двобоју?

— На то питање тешко је дати одговора особито кад се из љубопитства чини. Прошле двобоје спомињати увек је сувишно хвалисање, ал' како сам наумио да искрен будем, могу вам рећи, да сам — на жалост — и ја бојак био и то с једним мојим најбољим пријатељем. Ствар се тицала части. Уопште вас могу уверити да од комарца не правим магарца и да не ћу никад ни до века допустити да ме ко вређа или напада, а да му не вратим жао за срамоту. У таким околностима — на нашу велику несрећу — за сада немамо друга средства до двобоја, то нужно зло, којег не обилазим ал' и не тражим.

Рудолф се застидео, особито кад Олга, — коју су речи албертове са свим задобиле, — главом вртећи и осмејкујући се примети:

— Богме, драги Рудолфе, није то ни најмање лепо кад когод на силу божију тражи прилике за двобој.

Рудолф је ућутао. Јако га је раздесило што је и његова лепа мала сродница пристала уз Алберта. А са свим се пренеразио, када се Алберт вратио по књигу коју је под липом заборавио, и кад мала вила окрене говорити:

— Вас, драги Рудолфе, тако је занео Виктор да ви у овом тренутку — а о томе сам потпуно уверена — ни на ког се тако не срдите као на нашег честитог госта, ма да нема друге мане осим те, да се усуђује мало другчије мислити него ви. Љутили се ви међутим како му драго, молим вас, не казујте о томе ништа Виктору. Њега је лако надражити, помишљао би на ово ил' оно и криво би тумачио целу препирку .... за што би правили неприлике другима.

Рудолф је обећао да ће на цео говор заборавити, ал' то ипак не могаше дати заборави, да је мала вила у том тренутку неку брижљивост показала. Сигурно је стрепила ил' за Виктора ил' за песника. По свој прилици за Виктора, — мишљаше у себи, — та која би то женска могла бити а да од њих двојице не изабере Виктора? Дубоко је уздануо а у том је уздисају било скривено ненадање и одрицање.

(Продужиће се.)

ИФИГЕНИЈА НА ТАУРИДИ,

од Гетеа.

ТРЕЋА РАДЊА.

(Продужење.)

ИФИГЕНИЈА.

Ви бесмртници, што проваћате
Вазда облаци нови светли дан,

Да ли ме зато лета толико
Од људског лица одлучавасте,
И тако близо себе држасте;
Да ли ми зато подаристе ви
Ту детињасту забаву
Одгајат' искру светог пламена,
И подигосте душу ми ко плам
У вечној светој зраки у дом ваш:
Да после јоште жешће осетим
Рођеног рода грозне почине? —
Реци, о несретнику! Збор' Оресту!

ОРЕСТ.

О кад би мого казат': умрьо је!
Како се шумом подизаше дух
Из крви родитељке му,
И викну ноћце вечним ћеркама:
„Држ'те убицу своје матере!
Гон'те злочинца! Посвећен је вам!"
Прислушкују, и шупљи поглед им
Орловском жудњом глену около.
Покренуше у пећинама се,
Из углова се крију лагано
Кајање, сумња, њини другови,
Пред њима с' диже из Ахера дим,
У његовијем облак-кругови
Вије се бившег вечно сматрање
Над главом кривца замршујући се,
И оне, с правом упропасти ти,
Богом сејани газе земље рај,
Са ког их стара клетва прогони.
Бегунца гони убрзан им крок,
Мирују тек, да грозе изнова.

ИФИГЕНИЈА.

И ти си, несрећниче, тако сам,
И осећаш, што бедни пати он!

ОРЕСТ.

О чем збориш? Учим сам раван му?

ИФИГЕНИЈА.

Братоубиство ко њега, тишти те,
То ми је каво најмлађи ти брат.

ОРЕСТ.

Немогу трпет', душе велики,
Да лажном речи преварит' се даш!
Нек странцу веве лажну мрежу стран,
За замку мудро, лукавству обвикнут;
Ал' међу нам' нек влада истина!
Ја сам Орест! И криво теме ми
Раки се спушта, иште самрти;
Добро ми дошла, била каква год!
Ма да си ко, спасења желим ти,
И другу мом; а ја га не иштем.
Ко да си овде преко воље баш;
Пронађте бегству пут, а мене оставте.
Нека се с стене мртав етропоштам,
Нек до мора се пуши крвца ми,
Нек клетву снесе стану варвара!
Ајд' пођ'те сад, у лепој Јелинској
Почети нови живот, милији.

(Удали се).

ИФИГЕНИЈА.

Даклем се спушташ испунење већ,
Највећег оца ћери најлепша!
Како далеко стоји од ме слика ти!
Једва ти руке могу догледат'
Обилне благословом и плодом,
Што доле дају блага Олимпска.
Ко што с сувишком тек познаје краљ:
Јер му се мало чини, којено
Већ хиљадама чини богатство:
Тако сте и ви знати, богови,
Са ваши мудри, уштеђавани,
Дуго спремљани дара, поклона.
Јер ви тек знате, што ј' од асне нам,
И ви гледате прешироки стан
Будућности, кад сваког вечера
Изглед нам скрију магла, звездице.
Слушате мирно молбенице нам,

Детињски молећ' убрзаја вам;
Ал' никад незрео неузабрасте
Златни и небодани плод;
И тешко' том, ко нестрпељиво
Ко на силу га узев, од тога
До смрти куса рану опору.
Немојте, о допустите сад,
Да срећа ова, давно жељена
И једва помишљена као сен
Умрлог пријатеља сујетно
Трогубим болом мине крај мене!

ОРЕСТ.

(Ступи опет њој).

Кад молиш силне богове
За тебе, Пилада, име м' неспомињи.
Јер преступника спасти неможеш,
Којем придружила си се,
И шњиме делиш клетву и нужду.

ИФИГЕНИЈА.

Моја је судба с твојом свезана.

ОРЕСТ.

Бадава сад! Без пратње пустише
Ка жртвима се сићи, самога,
Јер ако скријеш кривца зезом ти
Нећеш га скрити оку свевидних:
Присутност твоја, божанствена ти,
Тек их на страну гони, неплаши.
Несмеју ступит' стопам смионим
И челичним у свету у шуму;
Ал' издаље им чујем грозан смеј.
Е тако вуци исчекивају
Крај дрвета, на које с' путник спасао.
Полегаше суморно на пољу;
Па оставим ли сада овај луг,
Диће се, тресећ' змијске главе им,
И подизаће са сви страна прах,
Те потераће грабеж пред собом.

ИФИГЕНИЈА.

Можеш ли примит' пријатељску реч?

ОРЕСТ.

За богова је друга остави.
Нове ти наде даје она врак
Кроз дим и маглу видим слаби врак
Мртвачке реке, светлит' паклу мом.

ИФИГЕНИЈА.

Електру имам, једну сестру тек?

ОРЕСТ.

Једну сам знао, ал' најстарију
Узеде рано добра судба јој
Из несрећништва дома нашега,
Што се чињаше тако страшна нам.
О, мани питања ти! Немој се
И ти придружит' Еринијама;
С душе ми кивно пепо одувај!
Немогу трпет', да у ме издане
Последња искра страшног пожара
Од дома нашег. Та зар вечито
Да жеравице горе, мучећ' ме,
На души ми, дигнута намером
И сумпором се ранећ' пакленим?

ИФИГЕНИЈА.

О, дај да чисти љубавни ми дах,
Нека ти груди тио лади жар.
Оресте драги, неразумеш зар?
Та зар је тако пратња фурија
У жилама ти исушила крв?
Зар се ко с главе грозне Горгоне
По теби вуче камен-мађија?
О ако мајке проливена крв
Са тмули гласи паклу допире:
Зар чисте сестре благовесна реч
Да не вапије помоћ Олимпа?

ОРЕСТ.

Вапије, зове! Оћеш моју смрт,
Богиња је си л' осветница ти?
И ко си ти, што гласом страхотним
Темељно крећеш унутарност ми?

ИФИГЕНИЈА.

Најдубљим срцем казује ти се:
Ресте, ја сам! Ев' Ифигеније!
Ја живим.

ОРЕСТ.

Ти!

ИФИГЕНИЈА.

Ох, брате мој!

ОРЕСТ.

Беж', одлази!
Не дирни власи саветујем ти
Ко с кризинога рува венчаног
Шири се с мене неугасив плам.
Окани ме се! Оћу ко Еркулес,
Недостојник да срамно умрем сам!

ИФИГЕНИЈА.

Ти нећеш пропаст'! Кад би могла, о,
Умирен говор чути од тебе!
Спаси ме сумње, о, да и ја
Извесна будем среће пружене.
У души су ми боли и радост.
Од туђина ме гроза одпире;
Али ме брату силно вуче груд.

ОРЕСТ.

Јели Лијене светилиште ту?
Нападал' свештеницу пусто-свети бес?

ИФИГЕНИЈА.

Почуј ми речцу, погледајдер, о,
Како се после дугог времена
Отвара срце, па да целује
Блаженства чело од свих дражијег,
Што за ме има на том свету још,
Да рукама, што беу ветру тек
Раширене, сад тебе загрлим!
Допусти, о! не тече бистрије
Вечито врело с брега Парнаса
Од стене стени знатној долини,

Нег што се слева са срдшца мог,
Таласајућ' се, чила радости,
Те ме ко срећно море грли свуд.
Ореете, брате!

ОРЕСТ.

Нимфо лепото,
Не верујем ти и ласкању твом.
Бодре служавке иште Дијана,
Осветиће си светилишта част.
Одмакни руке са прсију ми!
А ако желиш момка љубити
Спасавајућ' га понудити га
Умилним срцем, срећом диватном,
Окрени онда пријатељу мом
Срдашце твоје, достојнијем још.
На оној тамо стени тумара;
Потражидер га, добру исправи:
Мене поштеди.

ИФИГЕНИЈА.

Драги брате мој,
Освести ми се, познај новонађену!
Не зови сестре радост невину
Непромишљеном, кривом радошћу.
О скин'те занос с камен-ока му,
Да нас радости часак највише
Трогубо данас не унесрећи!
Ево ти сестре давно нестале!
Од олтара ме узе богиња,
И склони ту у светилиште си.
Заробљен си, за жртву изабран,
И у свештеници сестру налазиш.

ОРЕСТ.

Несрећницо! Нек види сунце, де,
Последња зала дома нашега!
Није ли овде још и Електра?
Да скупа с нама сада пропадне,
Да не одржи живот рођени
Још већим бољам', судби грозниjој.

Е добро свештеницо! Ја идем:
Братоубиство ј' давни обичај
Племена стара; и фала, богови,
Што сте се на то приклонили ви
Да без рода ме упропастите.
Упамти добро, немој да волиш
Ни сунце сјајно, а ни звезде те;
Ајд' вамном сад, у мрачни доле свет!
Ко од сумпорног блата Змајеви
Бијућ' се што род свој прождиру,
Беснећа пасма с' упропашћује:
Ајд' доле сад! Без чеда, невина!
Сажаљеваш ме? Остави се тог!
С таквим погледом тражила је пут
Клитемнестра ка срцу сина свог:
Ал' заманута рука његова
Погоди јој груд. И мати издану! —
Укажидер се, душе срдити!
Искупите се у круг Фурије,
Буд'те при добродошлом позорју,
Најстрашнијему, при последњем ту,
Које сте саме приправиле ви!
Не оштри мач свој мржња, освета
Љубљену сестру гоне делу том.
Немој да плачеш. Ниси крива ти,
А од младости моје првашње,
Не љубља, сејо, ништа, никога,
Ко што би тебе љубит' могао.
Јест, мани мачем, непоштеди ме,
Распори груди, учинидер пут
Потоцима, што у ме кувају.

(Изнемогне).

ИФИГЕНИЈА.

Среће и јада сносит' толико
Немогу сама. — Де си Пиладе?
Де ћеш ми, драги, дођи у помоћ.

(Оде тражећи).

Превео Ал. В. Поповић.

ПОДЛИСТАК.

Српско народно позориште.

У суботу 16. јулија. нов комад: „Тавница.“ Весела игра у четири радње од Бенедикса. Посрбио Л. Телечки. — Овај је комад једна од бољих бенедиксових веселих игара и досад се свугде допао где се год давао. Кратак му је садржај ово: Доктор Небригић живи само за старе повеље и архиве, а младу лепу жену своју Марицу занемарује, ал' у толико се више труди пријатељ му Семковић да ту његову немарност на своју корист употреби. У тој намери дође у стан доктора Небригића, којег је један пријатељ семковићев по договору при шаху задржао, изјави своју љубав жени му, која га одбије, и одатле буде после у место доктора Небригића у тавницу одведен. Доктор Небригић дође други дан и сам да се пријави да га затворе и ту нађе Семковића, којем се почиње тавница допадати, што је у тавничара лепа ћерка. После дугог наговарања приволи Семковић Небригића да он одседи у место њега у затвору, а Небригић опет да заступа Семковића на добру његовом, где од детињства никад био није. Одатле се излегу највећа неспоразумљења, забуне, комичне ситуације, којима се мораш смејати. Комад се сврши, као обично све веселе игре од Бенедикса, са троји сватови.

Претстава би добро испала била да се особито у четвртој радњи пазило да се на време једно другом у реч уђе. Комади, у којима до брзог говора све стоји, ваљају да се потпуно на памет науче, да би се могли добро одиграти. Андријевић (Небригић) уопште добро је одговорио своме задатку. Био је прилична небрига у свему. Коларовићка (Марица) лепо је претстављала жену, која је само на књиге свога мужа љубоморна. Опомињемо је само да Семковића с већим достојанством женским одбије и да веће очајање покаже, кад оно држи да јој је муж неверан. Ружић је био жив и окретан Семковић, који тек о женама води бригу, ал' као да је при крају нешто малаксао. Станишић (Перишић) треба да је мало узбуђенији кад приповеда о љубави својој, иначе је на свом месту био. Ружићка је и у говору и држању добра била као Полексија, та поносита племићка госпођица. Зорић (Кључаревић) треба мало јаче да се размеће како њега нико не може као старог званичника преварити, да би после тим комичније било када се види да су га за нос вукли. Софија Поповића била је пријатна као Марица. Ваља да је томе за љубав више пута тако гласом извијала, да је готово прешла у ачење. Опомињемо је да говори природно. Кад јој је глас већ и по себи доста умиљат, на што на силу хтети да још умиљатији буде и тиме га тек кварити. Пелеш (Марко) треба да још већма покаже бригу и старање за свог господара особито у призору кад Небргићу пребацује да се слабо стара за Семковића.

И овај је комад, на жалост, тек онако од ока посрбљен. Ако не можемо стране комаде тако претопити да са свим наши постану, боље им је дати мира. На што српском духу туђе карактере као суште српске износити.

Света је у арени мало било.

У недељу 17. јулија био је заказан: „Миљко Мркоњић,“ ал' због јако хрђавог времена није се могао претстављати.

У среду 20. јулија: „Ђурађ Бранковић.“ Историјска драма у пет радња. Од К. Оберњика. С мађарског за српско народно позориште прерадио Ј. Ђорђевић. Изузимајући нешто мало муцања, комад се овај одиграо на опште задовољство публике у малом броју искупљене.

У суботу 23. јулија: „Ко је господар у кући.“ Весела игра у једној радњи од А. Баана. С немачког прерадио Миљко. За тим: „Жена што кроз прозор скаче.“ Весела игра у једној радњи од Скриба. Превео Лаза Костић. — У првом комаду особито се одликовала Гргурова (Љубосава) која се тако вешто а природно пренемагала, да је публику више пута на тапшање навела. Одмах уз њу ваља нам споменути Ружића, који је јако добро знао претстављати Лепотића, који под папучом стење. Нарочито му је пошло за руком кад, гледајући туђу срећу, све јаче и јаче удари гласом на ове речи: „О, Соко, Соко!“

Други комад „Жена, што кроз прозор скаче“ одигран је лепо. Сви су се претстављачи трудили да публику у доброј вољи одрже. Ружић је што може бити добро претстављао Маркеза д'Авркура, тог седе главе ал' младог срца и веселе нарави Француза. Недељковић треба да пази, да још мало природније и хода и говори као Раул. Коларовићка (Маркиза де Леспар,) а тако исто и Гргурова (Габријела) биле су на свом месту. Ружићка је с мером и јако природно па за то баш и лепо играла Жану Шопову, што јој је и публика тапшањем признала.

Света је мало било.

У недељу 24. јулија: „**Миљко Мркоњић**, или преодница србске слободе.“ Драма у пет радња од Ђорђа Малетића. Претстава је прилично добро испала. Сваки је гледао, како је који знао и могао, да свој барут узалуд не испуца.

Песма у комаду: „Ево деснице верне, браћа се рукују мила!“ коју је покојни Корнелије Станковић тако лепо у ноте написао, отпевала је дружина на бурно захтевање двапут.

Света је и опет мало било.

Књижевне белешке.

* Стиже нам „**Објашњење трговачког законика** за књажество Србију“ Написао Др. Стојан Јов. Вељковић. Што се тиче овога трговачког законика уопште, он се слаже у главноме са начелима француског трговачког законика, особито у своме трговачком-правном делу; а што се тиче права меничног, он се само у нечему подудара са француским закоником, а у другим деловима слаже се са општим немачким законом. Препоручујемо га пажњи наших правника.

* Добисмо књигу: „**Црногорац или страдања Хришћана у Турској.**“ Роман од Х. Левичника српски од Стојана **Бошковића**. Свеска 3. (Део 1.) Овај роман одликује се тиме, што га је писао Словенин одушевљен топлом љубављу српству, а у српском преводу, особито у овој свесци, странске слике; колико се могло, замењиване су другима, народном животу и српском духу приличнијима. У доказ томе нека иде ово: „Судбина српског народа млого је налик на судбину вере Христове. Христос се родио у јаслима, и Србин простире сено и сламу по кући својој. Христос и апостоли живели су у сиротињи, борили се и гинули за правду, за спасење света; и народ српски већ неколико векова сиротује, мучи се и гине, но стоји на браништу за крст часни и слободу драгу. У време силних невнабожачких царева Христова је вера љуто гоњена, хришћани крили су се по пећинама, или умирали као мученици на губилишту. И српски народ љуто је страдао и страда од неверника, од крштених и некрштених царева, но у брдима и горама настављао је борбу са душманима, гледао је, да у пепелу својих дедова сачува веру и име српско. Па дође време да и Христова наука просија — дошао је час, да и мученику — народу српском сине боља срећа.

Душу нам подилази нека света језа, чудно осећање жалости, загрејано зраком небеске крепости и наде, кад у историји света, у борби развитка људског видимо велику мученицу Србију и њене тужне кћери Босну и Херцеговину; кад кроз облаке златоборских и јужних босанских планина угледамо дивну црногорску вилу, где као анђео осветник држи крвав мач и подиже у вис заставу српску; кад се окренемо Велебиту, Врушкој и Старој планини, па чујемо милијуне гласова, који васкрслу мученицу дозивљу, да од виле мач и свету заставу прими!

Да ли ће се ослободити хришћанство, да ли ће се ујединити српство?“

Вредно је још споменути из предговора преводиочевог ово: „Страдање хришћана у Турској већ се превршило. Црногорац ваља свој позив да испуни. Народ српски не може више да чека, јер после може битити доцкан“, — и мало даље: „Време никад није било боље да се обистини велика мисао јединства и ослобођења српског, која је овој приповетци основа.“

Гласник.

• Мађарско позориште постигао је велики удар. **Гаврило Егрешија** први и једини драматски вештак мађарски умре од капље усред славе своје као седи јунак српски Ђурађ Бранковић и то у оном тренутку кад му доводе сина Стевана ослепљеног, дакле баш онда кад је развијао највећу своју вештачку снагу. Његов се губитак на мађарској позорници и у драматској вештини не ће моћи за дуго и дуго накнадити. Он је особито Ђурђа претстављао правим разумевањем, вештачким одушевљењем и великом трагичном снагом. Омладина српска није могла бољу прилику изабрати да покаже своју симпатију и братимство Мађарима него кад му је као Ђурђу Бранковићу 4. јануара 1860. лаворов венац са српском народном траком и песмом бацила. Тај венац с народном српском траком и песмом био му је по жељи његовој на одру му. Да не оде у заборав овде стављамо ту песму, коју несу допустиле да се печата тадашње власти, и која овако иде:

Образино славна
Што дичиш Мађаре,
Што из гроба будиш
Образине старе;

У том гробљу старом,
У самртном гару,
Можда си још нашо
И неслогу стару

С образином црном
С пребијени груди:
Ако си је нашо,
А ти је не буди.

Већ кад дође суђен
Данак да се буди,
Нек грешници старој
Анђо-слога суди!

Образино славна!
Скини образ прије,
Да видиш да ово
Образина није!

* „Застави пишу из Базијаща, познате кунке у Банату, да је тамо била игранка и да се играо „чардаш,“ „валцер,“ па и друге игре, али кад ред дође на српско коло, сви Срби листом одоше вечерати. Коло српско одиграли су два пара романских Лугошана. На здравље да Бог да!

* 20. јулија о. г. давала је певачка задруга у Земуну беседу у корист рањених граничара.

* 14 јулија о. г. конститутавало се у скупном састанку „Југославенска академија“ у Загребу и том су приликом изабрани: за покровитеља J. J. Штросмајер, за председника каноник и и апостолски прабележник др. Фрањо Рачки. Дан пре поделили су се чланови на одсеке и изабрали су за сваки одсек начелнике, и то дра Рачкога, дра Јована Суботића и дра J. Шлосера. Иван Кукуљевић сакцински и А. Мажуранић захвалили су се на части да буду чланови академије.

* У Рајевом селу у бродској регименти освећена је 8. јулија о. г. нова српска православна црква. У том селу има само 12. кућа српских и до 120 душа.

* Омладина српска даваће 17 (29) аугуста о. г. беседу у корист српском народном позоришту. У свом позиву на беседу казује и ово: „Да би се једном и у нашем народу озбиљно почело изкорењивати оно зло, које га сваки дан све већој материјалној пропасти води; да би се прекомерном раскошу, који свугде у нашем народу тако силно мах отима, једном на пут стало: умољавамо овим сваког србина и српкињу, да у штопростијем оделу на беседу дође. Тако би се овом беседом две цели постигле: уз красну душевну забаву учинило би се и племенито дело, којим би се потпомогла материјална страна народном позоришту, и започело би се лечити зло једно, које народу нашем највећма живот подгрива.“ Желимо од свег срца да ове лепе речи нађу одзива у срцима наших српкиња.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ВОЈИН, лист за војне науке, вештине и новости. Издаје и уређује **Драгашевић**. Година III. Број 2. Фебруарије. У Београду, у државној печатници 1866. На 8-ни. 33—64. стр. С додатком: Тактика од Грисхајма. Део други. Виша тактика. 1—16. стр. Стоји на годину 15. цв.

КОМЕНТАРЕВ ЗАВРШЕТАК, После „Неколико речи“ г. А. Васиљевића. Од М. **Кујунџића**. У Београду. Књигопечатња А. Андрића 1866. На 4-ни у два ступца. 8 стр.

РАЗМАТРАЊА О УЗРОЦИМА ВЕЛИЧИНЕ РИМЉАНА и њиховога опадања од Монтескија. Превео с француског М. Ђ. **Милићевић** I. кл. секретар у министарству просвете и црквених дела, редовни члан србског ученог друштва. У Београду у државној штампарији 1866. На 8-ни. 222. стр. Стоји?

ОБЈАШЊЕЊЕ ТРГОВАЧКОГ ЗАКОНИКА за књажество Србију. Написао др. **Стојан Јов. Вељковић**, члан касационог суда. Свеска друга. У Београду у државној штампарији 1866. На 8-ни. 2. л. 273—544 стр. Стоји 1. фр. 50. н. а. вр.

КАРАЂОРЂЕ У СТАРОЙ СРБІИ или обсада Новога Пазара. По духу народни песама написао **Лазар Дугалић**. У Београду у државной штампарии 1866. На 8-ни. 17. стр. Стоји?

ПРЕГЛЕД СТАЊА ФОНДА МАТИЦЕ СРБСКЕ као и других фондова који се под управом јој находе при свршетку године 1865. У Новом Саду. Епископска штампарија 1866. На 8-ни. 40. стр.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и скупитеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, појединпримерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.

У.

САДРЖАЈ.

Белешке времену Стевана Немање. — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење.) — Ифигенија на Тауриди, од Гетеа. (Свршетак.) — Подлистак: Србско народно позориште. — Књижевне белешке. — Гласник. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 32. У НОВОМЕ САДУ 20. АУГУСТА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на [illegible]
мес. 1 ф. Рукописи се не вра[illegible]у.

Белешке времену Стевана Немање.

(Продужење.)

Међу великом гомилом Немањиних политичких дела не зна човек управо чему пре да поклони своју пажњу. Свако његово политичко дело може да постане на по се предмет за особено изучавање и тек кад би се свако тако изучавало опазила би се у каквој су органичној свези она између себе, и како су то изјаве доиста великог једног срца и велике памети. Ми смо већ спомињали како је народ српски у XII-ом веку мислио о грчкој политици према Српском народу. Немања који је уједињавајући Србију имао против себе привърженике најпотпуније племенске автономије и можда цео старији нараштај могао се на својој висини одржати и утврдити само видећи спољашњу политику по осећању народноме. Знао је он да су Грци по политици највећи пријатељи племенској индивидуалности која не допушта опстанак снажне државе српске, знао је да Грци хоће да је вечито раздор у српским земљама, а опет на срећу народ српски није нигде био тако уједињен као у енергичном протестовању против византијског мешања и византијског духа у опште. Да ли је Немања водио с Грцима ратове у чисто своме интересу да под притиском ратничког доба подигне важност народног поглавице и да новој државној згради даде времена да солидно очврсне, или је водио он те ратове без икаквих личних интереса тежећи да за љубав будућности народној набави уједињеној Србији нужних услова за живот — на то се не може одговорити. А не може с тога, што су се лични интерес куће Немањића и интерес народа српског савршено слагали. Истина је то, да је Немања ратовањем с Грцима постигао и једно и друго.

Што је Немања срећно водио ратове то нама баш и даје потврду мисли да се Немања показује и да ради не као доносилац сасвим нове мисли, него као представник главне мисли свога нараштаја. Она страна побеђује на којој је право и чисто одушевљење, а при ондашњим приликама при ондашњем начину састављања војске и при ондашњем слабом aукторитету власти, при ондашњем начину ратовања требало је да тако рећи сваки ратник осећа, воли ствар за коју ратује и да је за њу најлепше одушевљен, па тек да се победа задобије.

Како је Немања дубоко загледао у будућност народа свога показују јасно погледи његови на приморје. Пошто истера Грке из Дукље и Далмације сазида у Бару цркву а у Котору дворе.*) У Енгела има како је у једној распри с Дубровником поразио лађе и пратио под Дубровник прву српску флоту. Већ што је двор у Котору сазидао, наговешћује тежњу да се од стране владаоца чешћим бављењем његовим у граду помогне материјални развитак његов и да му се подигне важност.

Врло велику пажњу заслужује западна политика Стефана Немање. Да њу разумемо треба да се сетимо, да је Немања предузео да на очиглед суревњивој царевини византиској подигне нову самосталну државу, да јој набави животних услова како ће истина малена по пространству земљишта и по броју народа опет моћи једном прихватити се да превари источно царство у себе. Осим тога ваља узети на ум да се западне и источне цркве у оно време још нису биле тако „неутешно и безнадеждно“ раздвојиле и опет да тако названи „римски цареви“ и римске папе све већу политичку важност задобивајући у Европи радо признаваше самосталност држава које би се према источној империји подигле.

Немања шаље своје људе цару немачкоме те га тамо на његовој земљи поздравља пријатељством и поштовањем. Око Божића у 1188 беху српски посланици у Егру. Ту се чудише неочекиваним гостима и мило им је што се толика уљудност чини цару од народа коме станишта још како треба не знају, него мисле да је то негде тамо према истоку, одакле се сунце рађа*).

---

*) Мајков, 11.

Цар Фридрих Риђобрада спремаше се тада на крсташки рат. Ваљало му је прећи византијску царевину с војском. Што велики цар не сневаше то као да вањ сневаше велики жупан српски, — жудњом да утврди државу српску уздигнут да такве санове снева. Кад цар дође у Ниш дочека га Немања са жупанима својим сјајно и управо краљевски. Фридрих се бавио у Нишу пуних шест дана. Кроничари су на више места забележили како су се два владаоца много разговарала и договарала. Него мало њих умеју да кажу шта па лутају слутећи једнако да се нешто политички важно вршило. Тако пишу да је цар ту поставио Немању за краља, други опет да је Немања добио грб и заставу. Али као да најбоље расветљује праву ствар оно место из кодекса манастира „Salmansweilensis“ којим се потврђује да је Немања предлагао цару ни више ни мање него да помоћу Бугара и Срба збрише византијску империју.**) Да је доиста Немања у том смислу код цара Риђобраде радио то потврђује и оно што је заповедник браничевачки описивао Риђобраду у Цариграду као човека који држави о пропасти ради.

О другим делима његовим не ћемо говорити. Народ је у песми једној лепо опевао како Немања није штедео блага, само да постигне цели своје. Да се разуме значај радње Немањине у овоме правцу треба се сетити да манастири у српској држави старој нису само пустињице окићене златом и сребром и шареним мрамором, у које се црнорисци склањају да метанишу и да посте — него су школе за омладину, слободне гостионице за путнике, јавни заводи за негу болесника и заводи који у неколико одговарају данашњим сиротињским кућама и бризи полиције о издржавању сиротиње. А да друмови и мостови имају поред значаја задужбине још један други веома знатан народноекономни, културни и у опште социјални значај, о томе није потребе ни напомињати. Свакојако народ није могао лепше карактерисати Немању него мећући у уста сину његову поносито казивање, како му бабо није расковао благо „на наџаке и на буздоване“ него градећи цркве и манастире, мостове и друмове.

---

*) „Est enim Severia terra inter Rutheniam et Ungariam posita“ Engel, Gesch. v. Servien u. Bosnien, 203.

**) У Енгела навод речи из поменутог кодекса, стр. 204; он је узео из Пејачевића стр. 146.

Да је Немања имао великих материјалних средстава на расположењу то се опажа по свему што је он предузимао да изради и што је урадио, види се и по зиданим споменицима које је себи подигао; има томе сведочанства у предањима народним и у старим писменим споменицима. Особито се то види у Доментијанову причању о путовању Немањину по светогорским монастирима и о даровима које им је починио. Лепота и богатство „Вилиндара усред Горе свете“ још један су сведок томе. Сјајна пратња Немањина и „краљевска част“ којим је угостио у Нишу цара Немачког и његову свиту још су један знак томе али за цело не последњи.

А оно што веле за Немању да је све своје имање разделио сиротињи,*) како то да разумемо? Да није то по толико пута понављаној политици старог Цезара у Риму и византијских Царева у Цариграду? Да лије то добар рачун, да се незадовољна маса народа обвеже да се на обилато доброчинство цезарево љубазно осмешкује? Узмите Немању као човека и као владаоца и узмите ондашње прилике народа српског па ћете се уверити да се таква предпоставка овде ни за један тренутак одржати не може. Не може већ ни с тога што сиротиња српска XII-ога века није могла имати ни у чему и ни по чему значаја, који би био налик на политични значај пролетеријата старог и новог Рима у периоди њихова падања.

(Свршиће се.)

---

*) „Дао сиротињи у зајам“ како вели св. Сава у животопису свога оца.

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

X.

Мала вила рећи ће још коју против љубави, ал' то већ и сама не верује

Мала је вила после неколико тренутака показивала што је засадила. Све се то тако живо зеленило, као да се и биље весели што га мала вила сама залева.

А и приповедила је лепо да од свога времена свако јутро по један сахат на то троши.

— У почетку — продужи — почех тек из суште ћудљивости и настраности радити, ал' ми се после посао омилео. Држим да смо некако задовољнији, ако знамо, да смо што корисног учинили, ма то било толико мало као и мрвица. Па тај посао награђује се још и тиме да здравље јача.

— Истина — одговори Алберт — рад је мелем за крв. То је нека мудра глава рекла, ако се не варам — Хердер.

Заиста од шале постаде збиља. Мала вила тако се привикла била кућевним пословима, да се искрено радовала, ако је за то Алберт хвалио. А и други су је сви редом хвалили, и стрика и госпођица Марион и господин жупник, па на послетку човек некако радо чини оно што свако тек одобрава. Ал' било је тренутака, (а тада је морао какав зао дух око ње облетати) када је уздисала за прошлим веселим данима и када јој је на ум пало албертово писмо пуно увреде за њу и одмах за тим што је сама несташно смислила, да се освети.

Ал' ма да је на то навела најјача слабост женска: сујета, опет за то није могла себе заваравати да ће јој за руком испасти. Изгубила је и последњу наду, јер Алберт је све једнако миран, ладан остао као у првим данима и слабо је обилазио Олгу. Све једнако је гост био а не и добар пријатељ. Узалуд се мучило мало досетљиво девојче да се приближи албертом узору. Тако се чинило као да то Алберт ни приметио није, ил' ако је баш и приметио, нашао је то са свим за природно.

Та равнодушност све је више и више дражила малу вилу. Што се више с њиме разговарала и што му је више читала дела: све га је јаче и јаче морала поштовати. Управо Алберт је био први млад човек, којег је ценила на високо. С Виктором је тек време добро проводила.

Једно лепо јесење вече мала вила јахала је крај шуме и гледала је како седа сунце, које је златом и руменилом заетирало брегове. Била је уморена и добро јој је чинио очима тај призор. На једанпут између неба и земље укаже се пред њоме слика (мала вила дала се на сањарије,) светлих очију, ал' ладног, мирног лица.

— Сигурно да другу воли, — мишљаше растужено, — и за то је тако ладан.

У тим је мислима била удубљена, гледајући плаво небо, када је неко иза џбунова љубазно поздрави.

Био је Алберт с књигом у руци.

— Како ме заплашисте! — рече Олга са свим порумеjневши. — За то ћу вас казнити. Мораћете ме до куће допратити; то нека вам буде каштига. И тако ми је већ досадило јахање па ће ми пријати, ако се мало пешице прођем.

Мала је вила као лептир лако полетела с коња, уздице преда малом џокеју, да иде лагано за њима, или ако зна нека иде кући другим путем да пред њима не праши.

Госпођица Марнои сигурно би се упрепастила што јој је мала вила тако лакоумна. Ал' ко је то још живи дочекао, да се млада девојка с младим момком сама шеће крај шуме без гард де даме. Та се Олга не ће никад научити да озбиљно мисли и да пази што прописују правила пристојности. Велика срећа што их нико не види, (па ни сама госпођица Марион.)

Мала вила није за све то млого разбирала, него подигнувши скут од хаљине за јахање, весело запита:

— Шта то читасте?

— Неко моје старије дело, — одговори Алберт, који не хтеде лагати, ал' коме је то опет за то неправо било што је изрекао.

— А, тако? — продужи Олга. — Зар песници најрадије читају своја рођена дела? У томе наличе на кокетне женске које се сваки час огледају у огледалу.

— Истина је да песници често преврћу своја дела; разборити тако исто као и луде; разборити да се уче, а луде да се веселе тиме, што пронађу за лепо.

— Кака је то књига?

Алберт је пружи, и мала вила — погледавши наслов — са свим радосно примети:

— Ту сам књигу већ читала. Прошле ми је недеље предаде Марион, и целу сам ноћ провела у читању њезином. По томе можете видети, да ми је то милије било и од самог сна. Проста је то приповетка, која ти се баш за то допада, што све природно иде. Може се догодити и данас и сутра и ма на којој страни света, јер младих људи са срцима у грудима, девојака, које за вишим теже и лакоумних женских удварача свугде има. Колико је девојака већ досад несретнима учинило, што су љубав своју жртвовале, само да се удаду, па да постану велике госпође. Тај је роман црпљен из живота, је л' те?

— Збио се у животу.

— Ви то тако жалостиво кажете, као да се с вама збио.

— За што не би исповедио да је то приповетка моје прве и последње љубави. Писци се увек најбоље допадају када црпе из онога што су сами доживели. Машта је узајмљени месечев зрак, који на све неку чаробну светлост баца, ал' који никад плода не доноси, ако остаје до века пуста машта без искуства у животу.

— Хтела би вас запиткивати, та и ја сам кћи евина, — рече мала вила, — да се не бојим да ћу ране позлеђивати.

— Зарасле су већ, госпођице. Некада сам јако волео, и млого сам патио са девојке, коју сам ту нацртао и која ме је за годину дана усрећавала љубећи ме. Били су то лепи, слатки дани, који су пролазили у радости, нади и сањаријама. Ал' срећа на земљи не може дуго да траје. Увек се нађе по неко, који је раскида. И ја имадох за пријатеља лепог, паметног господичића, који је свет познавао. Говор му је сладак био као мед, а очи су те заносиле као у змије. Јадно девојче! Богатство и раскош засенуле су јој очи и лакоумност мог доброг пријатеља учини је несретном. И колико ће још мучних година проћи као страшна казнига, што се то јадно девојче огрешило о љубав.

Олгу су дирнуле те речи и саучесљиво му пружи руку.

— Јадни пријатељу, о да знате како и мене боли што сте се преварили. Ви се сигурно и сада још често сећате невернице?

— Не, госпођице! На срцу као и на дрвету свака рана временом зарасте. У првим данима мишљах, — човек је и у тузи својој ташт! — да на свету нема веће несреће до моје. Држах да би могао слободно завидети и онима, који су у паклу. Мишљах, да ћу и ја пропасти кад ми је сва нада и срећа пропала. Преварио сам се као и сваки млад човек, који самог себе вара и плаши да ће осећаји на веки једни те исти бити. За очајањем долази подсмеј, иза тога сумничење, иза сумњичења мир.

— Види се из вашег дела да сте изгубили наду.

Повратила ми се. То сам дело писао одмах после првог бола сузама а не мастилом. Не хтедох марити ни за што више и чинило ми се да ми је већ досадио живот. Ал' у уму човечијем увек остаје толико светлости, која протумачи, да би лудорија била забацити веру, ту једину светлост, која утеху даје у оној мутној, мрачној ноћи, што животом називамо. Сада се већ смејем што сам тада веру своју изгубио, и јако се стидим, када у том делу своме читам оне претеране мисли и назоре, које сам за тако истините држао.

— Тај јунак, који сва срца женска задобија — продужи Олга, — јако наличи на мог неког познаника. Та је слика тако верна, да ми је непрекидно пред очи излазила. Читајући то дело ваше чисто видех тог мог знанца где се смеје, па ми се више пута чињаше да му и сам глас чујем. И то је тако исто весео, љубазан и лакоуман човек; ал' не би се могло рећи да је тврда карактера или да зна дубоко осећати.

Мала је вила мислила Виктора, ал' Алберт само ово одговори:

— Таких људи има млого у животу. Налазимо их у свакој дворани, где им се сваке почасти чине. Они тамо непрекидно кидају само срећу женску, као како цвеће крај ставе; веселе се осмејима им, а сузе им не виде: никад ни до века не могу да се опросте од сујете од тог страшила лепог лица које се рани туђом срећом.

Те су речи дубоко дирнуле малу вилу. Погледала је песниково лице, очи му пуне духа, па је мислила: кака би то неправда била да се овако племенито срце изложи новим преварама, новој несрећи. А за што? За то, што је о њој једаред криво судио. То је мало пренагљено било, ништа друго, а то је већ кајањем поправљено, а ситним погрешкама кајање је довољна казна.

Мала вила да разгони албертове мучне успомене, поче о другим стварима говорити. Рече: колико је досад песнике мало уважавала, (у том мишљењу утврдио је и Коломан Зенерија) а да сад топлије жеље нема, већ да једном упозна писце и вештаке.

— Више нас забављају кад их из даље гледамо — одговори Алберт. Ближина увећава само даљна на небу тела, а земаљски створови у ближини бивају све то мањи. Њима боље прија даљина.

Олга на то не одговори ништа, већ после неколико тренутака осврну се поверљиво младићу.

— Веома сам се уморила, па вас морам умолити, да ми не одречете руке ваше док до врата не дођемо. Тамо ћемо се растати, јер сачувај Боже, да нас наша Мариона овако заједно види. Строга је то женска, а сувише мене још за најлакоумнију девојку сматра. Напослетку ће још бити да и право има.

— А ја држим — прихвати Алберт, топлије и озбиљније него другда, да вас свет веома строго пресуђује. Већина вас за то напада што завиди лепим вам својствима, а и разуму, па и у души и срцу вашем. И ја сам некада о вама слушао млого којечега од знанца неког из ове околине. Тај мој знанац говораше млого и млого о малој вили. По свему томе морао сам држати да сте неко особито створење, које не може никад сретно бити нити може кога усрећити, јер хоће својој ћуди и свом јогунству све да жртвује. Дође време, да вас за ту преухитреност за опроштај молим. Ви сте добри, па ће те ми и опростити.

— Давно сам ја већ на то заборавила, — рече Олга смешећи се.

— Што се тиче пресуде света, нека вас за то глава не боли. Свету је срце и душа, да вређа оне, који су одличнији и виши. Тако вам је то у животу, а баш тако и у природи. Малени, бледи увелак, што га трава и џбун прекрије, нико брати не ће, а напротив све што се истакне у висину и у очи упада, на то насрће сваки несташни, сплеткави ветар и очупа му зелено лишће. Највиши грмови највећма осете шта је то беснило ветрова. Ал' ја сад истом приметих да вам се овде удварам, да вас преузносим, — шта ли радим? А то није мој обичај; ја сам искренији према онима, којима и сенке познајем.

— Па де рецните што о мојим сенкама?

— То би било за вас одвећ досадно, јер вам о томе госпођица Марион довољане говори. А једно вам је за цело млого пута спомињала, да која девојка прекорачи нежне границе девојаштва, — ма и играјући се само, — да ће доћи време, кад ће се тога ради покајати, јер јој сумњиви људи после не ће веровати, оде поуздање — па и најбоља јој дела хоће често да на зло тумаче.

— Ох, тим сте ми речима већ додијали и ви и Марион, која ме, — баш ко онај мој сат, што свира, — једнако забавља једним, те једним.

Овај је разговор веома живо текао.

Мала вила — ма да је осећала да је прилично уморна, — сад је ипак нашла да није тако далеко до дворца. Радо би она сањарила и кроз дуги ред багрена тамо на улици, кроз којега је гране месец своје најлепше (као што Олга држаше) зраке простирао на лице песниково.

Ал' у дворцу почеше већ свеће палити и тако се Олзи ваљало журити. Весело пружи руку и задиркујући рече:

— Прекосутра ћемо играти у сватовима.

— Ја не марим за игру.

— То није могуће! Та и то је песништво, песништво хода. Збогом!

(Продужиће се.)

Карактерске црте.

I.

Срби — Бошњак — Арнаути

год. 1826.*)

Мустај-бег Бабић Сарајлија**) бјеше у гостима у Новом Пазару, пак пошавши од своје родбине свратио се у Погорелицу, да разабере тамо за неке кметове, што их он хоћаше да прекупи. Ту је он позвао те кметове да му дођу, да се састане с њима, и да их пита, шта они дају спахији своме, — али му они нису хтјели доћи, до једног — двојице њих, пак и они му одговараше као преко батине подсмијевајући му се и титрајући му се ријечима и њиме као кад надкачује мудрије дијете будаласто. Бабић се није научно, да му рајетин одговара попријеко, већ да говори све по њему, како он воли, и како, по његову мишљењу, треба да ради кмет пред својим спахијом, што је још и забит земаљски. Уз косу је било Мустај-бегу, што га не поштиваше кметови, што му не дођоше по ријечи, кад је запратио своје момке од куће до куће, те их позиваше к себи; а још се жешће разсрдио на сеоског кнеза, кад му се потужио на јогунасте кметове, а он му одговорио: да Срби нису безпослени као Турци, већ гледају свога посла, а ако њему треба који човјек, нека му оде дома на ноге, јер је и њему толико до тамо, колико је одонуд до оне механе, гђе он шеташе изпред ње. Најљуће су га ујела она двојица, што су му дошли као наслани, да му се ругају и тамо пркосе са нечувеном непокорности. Но зар би се уздржао још, јер напрасит није био Бабић, и није дао на вољу гњевну срцу, али кад им он рече: да их људски пита, и да ће им бити спахија, пак ће му доћи под руку, те бар зато ваљаде им с њим другчије говорити, јер би им поштенија ријеч била и препорука; — и кад му на то геак рече: „Море Турчине, зар ти сам не знаш, да издишу спахије по Србији, а ти би још прекупио тај издах; боље ти је, чувај те паре за црне дане, кад ти дођу у Босну, као Србским овуд Турцима. Ми по Србији не знамо за Турке као ни за Цигане, ван ако је који добар мајстор и вјерна слуга, те нам ваља својим радом и изметом.“ На те се окорне и опоре ријечи разјари Мустајбег како исти рис, кад га ловац обрани, а пустник Турчин јаки, пак зграби оног геака, и хоћаше га бречити о земљу, да би се злосретњик разлетјео као зрела велика јабука или бундева, кад је ко појако тресне о тврду земљу.

---

*) Овај је саставак добио по решењу књижевног одбора „Матице Србске“ 5. фр. а. вр. награде.

**) То је био онај чувени Хрњо Мустај-паша. Ту је приповиједку казао човјек, који се ондје придесио са покојним Петром Лазаревићем.

Али је геак боље среће био, јер у исти мах ухватише два снажна пандура Мустај-бега за руке, и отеше му сељака, а њега стегоше, да не могаше ни писнути. У то доба дојахах и ја са кнезом Петром Лазаревићем, те одмах запитасмо сељаке: шта је било? А они нам казаше као и Бабић, шта се догодило. Кнез није питао, ко су ти Турци ни одкуд су, већ повика на момке и на сељаке, да зулумћаре (силеџије) и скитнице повежу, или ако се не уздаду везати, да их побију. Кнез је, као и сваки старији Србин, велики био непријатељ Турски, и тежко је био дочекао ту згодну прилику, да изкали срце на њима, и да их повезане прати у Крагујевац господару, или да им главе пошље тамо. Ја се умијешах додуше међу њих и рекох кнезу: да видимо, ко су ти Турци? и шта су ту тражили Турци?

Кнез је мене послушао; те ја видјећи главне Турке, упитах Мустај-бега ко је, и одкуд је, куд путује, и шта је питао у Погорелици? На то нам се јави човјек, и приповједи ту своју злу срећу у томе селу, што га мишљаше да прекупи. „Но не бих га сад узео“ рече „већ да ми бива, да не могу живјети без њега никако, кад је ту таки народ. Јасам кметове позвао, да ми дођу, да се разговоримо, а може бити да се и годимо и погодимо, пак бих онда ја могао бити прекупац, а они би се могли од мене сасвим одкупити. Намјера ми је била добра с њима, али ми они не дођоше, већ зар наслаше ова два злорека калаша, што ме тако разсрдише, да већ не памтим, да сам свога вијека тако разјарен био, да сам обневидјео био од љутине. Та не да се ни гори од мене којекаквим надкачицама срамотити од онаких калпована, што хоће, кад до зла дође, да им се одбије на геачку простоту. А како бих ја царски забит поднијео ту срамоту у царевој земљи од цареве раје и подложника.

„Све добро збориш; Мустај-беже (јер тада још није био имао од султана два туга)“ реках му „само си погријешио, што си помишљао: раја је раја, била она ма гђе у државама, што се још за неко вријеме зову султанским, јер је Србија бој била и са султаном, док је извојевала, да јој Турчин већ не заповиједа никако. Срби су се тукли, и потукли су Србске Турке, а и са спахијама већ разгрђу по својој вољи — нити им смије долазити спахија на кућу, нити кога слати, ако није са сељацима у лијепо, и са старјешинама у љубави. Вријеме је већ, Мустај-беже, и ваљало би помислити, да су сви људи и бијели и црни под овим сунцем на овом свијету једнаки, јер их је све Бог створио подједнаке душе. Никоме није дао Бог изправе, да бије и да злостави друге људе. Ето сад суди сам Мустај-беже, ови су људи били безочни и пружили су поган језик, да се Турчину свете и да га кипье, али умало што овоме неизађе кињба и безобразлук на нос, како је и скривио. Јер га нико није могао натјерати, да ти дође, а кад је дошао, ваљало му је, да буде човјек, ако знаде за поштење, но показао је сад, да он не зна поштено. Но и ти си нагао човјек, Мустај-беже, и сад си био и напрасан, јерниси барем помишљао, да си у Србији, гђе ти није првенства и ни баш мало старјештва; ту не ма самовољна човјека. Да си се потужио на те језичне безобразнике, видјео бих, шта би од њих било, али сад си се поравнао с њима, почем си дигао своју руку на њих и окаљао се. — Зар Турска вјера каже, да је сунећен бољи од несунећена? и да треба, да Турчин злостави људе, који нису његове вјере? Те грдобе не ма ни у каквом инџилу, акамоли у Мухамедову, који бијаше врло мудар, богобојаван и по томе богодушан. На добро учи алкоран, али га самовољни људи не слушају, већ се надлагују којекаковим ружним гаткама по занешеним дервишима, који како гђе буде по згоди и удесу толкују ћитап, но само им мора ићи у рачун. Ето у тебе има неколико момака, а ако има само један Арнаутин, сад ћеш одмах чути од њега, да сам ти говорио праву истину?“

А кад на то један момак Турски, сам рече да је Миридит, а на то му приђе један кнежев момак, пак се здрави с њим Арнаутски по њину обичају, а онај му поздрав прими и врати братски, пак се оба загрлише и пољубише, иако се дотада ни су виђали ни састајали никад.

„Ето видиш“ рекох ја Мустај-бегу Бабићу „како тамо немаду кад завађати дервиши Арнауте, као што чине по Босни, гђе гањању и насиљу не ма ни краја. Запитај сад твога Миридита, кога ту најволи од нас? пак ћемо се онда разговарати.“

„А шта ће да ме пита зато бег“ рече Турски Миридит по имену Селим „кад ваљада знаде, да брат воли брату но другоме туђинцу, и ја волим Драила свога земљака и брата, него Туркушу или Бошњака. Ми се сами доста пути посвађамо, и буде крви међ нама, а сами се и помиримо, нити нам треба хоџа ни дервиш, ни кадија ни паша; како се свађамо онако се и миримо, али другом не дамо на се, и ако ко пође на кога од нас, ма ми били и у најмучнијој кавзи, одмах се сви сложимо на туђина, и тежко њему онда.“

Кад то чу Мустај-бег, он од чуда упита свога момка Селима: „А зар ти, болан брајко, не би мене послушао, пак ударио на овога кнежевога момка, кад бих ти ја рекао?“ — „Не бих“ одговори му Селим, „пак да ти је заклао сина. Ми ударамо један на другога, кад један другоме што скриви а никада другачије. Јер виш, беже, да ја сад њему учиним на жао, пак да се то чује по Миридиту или ма гђе у Арбанаској, ја не бих смјео дома ићи за главу, почем би ме моја браћа рођена убила за то, нити бих имао мира од наших земљака ма гђе био. Не знаш ти, беже, шта је Арбанас, ни како смо ми добри ни зли. Чудан је хадет по Арбанији, те љубави више нема нигђе Арбанасу, до ако се састане, ма гђе било, са својим братом земљаком. Виш, ја волим сад, што сам се састао са Драилом, но Бог зна шта, јер ми се сад чини, да ми је ту наш Миридит, и сва моја родбина, а упитај га, беже, је ли и њему тако, и воли ли мене или своме кнезу?“

„Е Драило“ рече му кнез Петар „зар ти збиља волиш сваком Арнаутину него мени, како чујем да Селим суди?“ — „Волим боме, господине,“ одговори му момак „и не дао ти Бог кавге са каковим гођ земљаком мојим преда мном; јер би ружно било и од мене, што би ти морао погавити соихљебник све, и помоћи моме брату Арбанасу, ма он био Гега или Тоска или од Дибре. Не знаш, ти господине, да је не бих смјео ни помислити, да се вратим дома или ма куд да одем међ своје земљаке, кад би урадио другачије, но као што доноси наш обичај.“

Кад то чуше и Срби и Турци, онда се помирише, и рече до душе Мустај-бег мени: „Хвала ти на љубави! и ходи да се побратимо, да стечем брата, који ме научи памети, и који ме опрости зла случаја и избави од Бог зна какове несретне коби и насртљиве напасти. По данас ћу помишљати на ово, што ми сѐ догодило ту у Погорелици, и знаћу да су људи поједнаци, и тако ћу поступати с њима.“

Потом смо се почастили из наших бисага и тарчуга, и непријатељи су се пријатељили и разишли су се као честити људи. Но чуда од оних момака Арнаута! не могаху да се растану, и најзад рече Драило кнезу: да неће да остане више у томе момаштву, већ хоће да се промијени са мојим момком Лаком, јер се бојаше, да може гђе опет зле среће бити, те би га кнез нагонио на какова Арбанаса, ма да је крвник и злочинац, а он не бих хтјео ићи на њега, пак би било и ружни ријечи, а може бити, да би и до суда дошло., пак о што је то обојици? И тако се и промијенише нащи момци.

Ј. Н. О.

ПОДЛИСТАК.

Нови Сад 18. аугуста.

(Омладина. — Уједињење. — Слога. — Гравитација у идеалног света. — Зубљоноще. — Седнице. — Беседа. — Банкет. — Омладина. — Омладина — cum gratia in infinitum)

Омладина, српска омладина, уједињење, слога! Да сам кардинал Антонелија, ја би уздануо: il mondo casca! Да сам Бенедек ја би слего раменима, салутовао би дубоко крезубом сабљом па би у својој резигнацији прошапуто: мајестет, пулвердампф! Ал' овако — ил' не даде ђаво ил' не даде Бог — нити сам Бенедек нит Антонелија, него ми је онако око срца према подобноме свету као што беше ономе Галилеју Галилејскоме, који је, руком на завету свога галилејскога претече у заступању позива свога животом својим, руком на светом еванђелију, антонелијевим врсним претечама, кардиналским својим кајафама, гринуо у обријани брк: e pur si muove! ипак се креће! —

И збиља креће се та наша мајка земља — плодна земља српске слоге, српске просвете! А кад се земља креће бива на њој дан и ноћ, бивају на њој Зоре, бивају на њој лета, зиме, пролећа, јесени. Ал' као што има појасова на земљи галилејевој што им траје ноћ по по године, тако се није ни чудити што је у слози и просвети овог нашег мученичког народа, вргнутог на вр пола слеђујућег азијатског варварства, што је трајала ноћ неслоге и омане вековима, мрачним, ладним вековима. Ал' као што и на половима земље дугу ноћ замењује дан од исте дужине, тако ће и на идеалној планети нашег народног живота, која се креће око свегрејнога сунца човештва, доћи после дуге ноћи исто тако, ал' — у последњој инстанцији највише одмазде — за цело још и дужи, сјајни дан. Ако је планета, реко, ал' ако буде комета? Но, ваљда ће ипак стићи ка мети својој.

Ал' шта ти оно рече, господине? Наш је народ, велиш, вргнут на ледени пол азијатског варварства? А зар, бога ти, на леденим половима може зубље да гори тако весело као прексиноћ у почаст књижевном председнику матичином и у прилог на ново изабраном консулу народног позоришта, мал' те не Коријолану наше дашчане републичице? Зар може да се говоре таке топле беседе? Беседа? Збиља: на зар може на половима да ниче тако диван цвет као што беше прексиноћна беседа целокупне српске омладине, цвет од сами лептирова и челица омладински? И зар се може на послетку на половима развити онака екваторска врућина што је жегла над оним цветом? — Екватора зову загребчани равнатељем, дакле можемо рећи равнатељска врућина, ал' ту би се опет мислило да долази од оне господе што су били равнатељи беседини — елем како је да је, доста то да је врућина била тако ужасна, да нам је „песма у зиму“ којом су благонамерни земунски певачи изволели одпочети беседу, долазила као паклена иронија, као зелена иронија, као зелена, сочна, изворовита оаза кад се призире пустињскоме путнику умирућем од сахарске запаре.

Са мањом иронијом а истом ублажљивости дође нам увертира из опере „Зампе“, одсвирао г. Ахил Дука са госпођицом Ирином Кодином; са мањом иронијом, рекосмо, али са дивном, угледном Иринијом.

„Велика Херувика“ ма да је ми осим цркве не маримо слушати, па баш ако је и чисто „духовни концерат,“ учинила је своје.

И Јакшићева „Мученица“ учинила је своје — Мученица und kein Ende!

„Приморски напеви“ од Лажичара: лаже, хуља, ни трага од какве приморске промаје у овој загушној тишми, збиља лаже; лаже ал’ и чара.

„Са тебе је — du trägst die Schuld davon! Фала им врсним Вршчанима, вршњаци су браћи својој.

„Вечерњи спев“ Јаблонскога да је мало мање умилан био него што је био заиста, учинило би нам се јамачно да је млого певања једно за другим.

Менделсонов „рондо капричијозо“ и Листов одломак из Вагнеровог „Лоенгрина“ тешко је могао наћи вештијег, извежбанијег и пажљивијег представљача поред назочин околности, него г. Јована Пачуа.

„Туга“ Земунаца издавала је својим тавнилом врло добро као подстор за светлије „Хај!“ од вредног управитеља позоришне капеле А. Максимовића. Рембрански успоред, згодан, заношљив завршетак.

Ал’ све бадава: цело време нашег мучног уживања сећалисмо се непрестано на угурсуза Бајрона, што вели у свом Дон Џуану мислимо у петој песми:

I think with Alexander, that the act
Of eating, with another act or two,
Makes us feel our mortality in fact
Redoubled; — — —

(Ја мислим ко Александар, ко једе
Ил’ други који таки посо ради
Да му се самртности сваке беде
Удвоструче — — —)

Уметите у место „eating“ s weating, у место јести знојите се, па ћете таки дознати, како би н. пр. Бајрону било да је био у онај пар у нашој кожи.

И ми смо ипак уживали, ипак смо се открпили своје самртности ма на неколико тренутака. Песнички царе, царски песниче погледајте на нас! Што се смешите, зар нам не завидите?

Сутра дан омладински банкет у „Зеленом венцу.“ Веселост, воља срдачност, задовољство, поверљивост, поуздано, неодољиво изазивање судбине — а како не би, та омладина је, које по годинама, које по вољи по срцу и срчу, омладина српска, јужна, осунчана; омладина, милошћу скупштине безграничношћу ограничена — cum gratia in infinitum!

А с друге стране опет умереност, прикладност, пристојност, свесно, зрело понашање, понашање коме се види да га опредељује — опростите ми парадоксон — прирођено некуство; — и како не би, та то је цвет србске младе интелигенције под јужно сунце донесен славенски разум.

Цело весеље беше као осјајак какве живље седнице омладинске скупштине.

А куда ће нам доспети тај поносни полето младински? Оће л' остати у чистом етиру књижевног света или ће продрети и у компактнију атмосферу политичног живота? Не бринимо се зато! Идеал има своје апсолутне вредности, њему није нуждан ваш реални. опипљиви свет: што га већма нудите њиме, већма га вређате; ал' реалном свету треба идеала, без њега је тело без душе. Поделимо муку: на омладини је да ствара, да негује идеале и да њиме нуди и залаже цео свој род. А да ће тај род примити ту понуду, да ће се користити њоме те да ће покушати да преобрази постојећи, јадни свет, по идеалима које је у себе примио, да ће тако бити, јемчи нам то што се тај род зове српски.

— ст —

Српско народно позориште.

У четвртак, 28. јулија: „Разбијена шоља“. Шаљива игра у једној радњи, посрбио Л. Телечки. — Комад овај већ по себи нема особите вредности, а и од те губи много тиме, што се страни карактери насилно у српски калуп стежу. Време би било, да та „посрбљивања“ са свим престану, или да се само на оне комаде ограниче, који се без велике муке дају посрбити. Претстава није испала округло. — За овим је даван нов комад: „Први састанак“. Весела игра у једној радњи по Скрибу, прерадио Илија Вучетић. — Комад је овај особито добар, јер је црпљен из живота. Ово му је кратки садржај: Светозар Савић (Недељковић). млад, богат и изображен човек жени се, и тога ради жели доћи у кућу Драгињеву (Маринковић, Ружићка), да њихову кћер Љубицу (Соф. Поповића) проси. Ови у безазлености својој поплаше се од таке одличне посете, и у жељи да се што већма допадну, дочекају новога госта с највећим етикетом и афектацијом, па баш с тога промаше цел своју. Нити се допадне девојка момку, нити момак девојци, и женидба се поквари, а другоме се просноцу поручи, да може доћи по девојку. Савић дође, да се опрости од своје несуђенице и њених родитеља; а ови, знајући да немају шта више од њега зазирати, покажу му се сви онаки каки су. И сад шта буде? Допадну се једно другом, момак и девојка заљубе се, и све би било у реду, да није поручено по другог младожењу. Срећом слуга, који је писмо носио, опије се на путу и врати се с писмом натраг, и тако се цела забуна сврши сватовима.

Претстава је добро испала. Маринковић и Ружићка веома су добро претстављали доброћудне и невеште родитеље девојчине. Недељковић и С. Поповића добро су погодили како им се ваља владати у првој половини дела; али у призору, где се једно у друго заљубе, захтевали би од обојих још више природности, и још мање кокетности. На њиховој игри треба да се примети, да им је обадвома ово прва љубав. Савић (ујак) ваља да је окретнији и живљи. Пелеш (слуга) није нас такођер са свим задовољио. Држимо, да би Ружић за ујака, а Савић за слугу млого бољи био. Красни дујет од капелника Максимовића није се отпевао најбоље.

Публике је било у средњу руку.

У суботу, 30. јулија: „Тавница“ од Бенедикса по други пут. — Представљало се доста добро. Посета је слаба била.

У недељу, 31. јулија: „Краљева сеја.“ Драма у 4. радње, од Милана Е. Јовановића. — Претстава је испала тек у средњу руку, а то, као што нам се чини, највише с тога, што сви претстављачи нису дали себи труда, да улогу своју бар два три пута људски прочитају, него су се ослонили на шаптаоца и на то, што су исту улогу већ више пута претстављали. За то су стихови на више места грозно страдали, за то су се место оних лепих песничких изражаја, којима се дело ово одликује, често прозаични и тривијални изрази употребљавали. Ово не треба никако више да буде, јер јако квари уживање ономе уву, које се на ритмични ток стиха навикло; и најпосле, ваља да се не мучи песник само за то са тешкоћом израза, да невешт или лењ глумац има шта да квари.

Публике није било толико, колико се за недељну претставу могло очекивати.

У четвртак, 4. аугуста: „Она је луда.“ Драма у две радње од Мелвиља. — Претстава је прилично ишла. У улози Мексвела први пут је ступио пред публику нови члан дружине Милош Цветић. Од њега се надамо већ по овом првом покушају, да ћемо кадгод ваљаног члана добити. Само би му световали, да се одучи од неприродног, манирираног говора, на који се, како видимо, на београдској позорници научио.

У суботу, 6. аугуста: „Мишел Перен.“ Шаљива игра у две радње. Превео Л. Телечки. — Насловну улогу одиграо је Маринковић веома добро, исто тако и Андријевић Фушеа. Три улоге (Бернард, Тереска, Дезоне) биле су у новим рукама, и мило нам је што можемо казати, да су нас Цветић и М Брнићева у прве две улоге прилично, а Ружић као Дезоне скоро са свим задовољио. Публике и опет мало.

Књижевне белешке.

* Изишао је „Максим Црнојевић“. Трагедија у пет радња. Написао др. Лаза Костић. Ова је књига изашла о трошку „Матице Србске.“

* Изишао је: „Србски Летопис“ за годину 1865. Година XXXIX. Књига 110. Издаје Матица Србска. Уређује А. Хаџић. — У овој су књизи ови чланци: I. Критичка покушења у периоду од првих седам векова србске историје, од К. Николајевића. — II. За што наш народ у Аустрији пропада, од дра Ђ. Натошевића. — III. О сродству као препони брака по црквеном праву православне цркве, од Ђ. Вукићевића. — IV. Русизми у данашњем „црквенославенском“ језику, од Јована Живановића. — V. Корнелије Станковић. Написао Федор Демелић. — VI. Пословице. Коло једанаесто, од * *. — VII. Радња „Матице Србске“ год. 1865. — VIII. Смесице (словенска друштва „Матице“. — Позив „Матице Србске“ на народ српски.)

* Стиже нам „Književnik“, и то свеска друга. Садржај јој је: I. Расправе: 1. О важности сакупљања народнијех правнијех обичаја код Словена. Наставак. Написао др. Валтазар Богишић. — 2. Прилови к тумачењу наших народних пјесама. Од J. Радетића. — 3. Статистика моралности у Хрватској и Славонији од др. П. Матковића. — 4. Досадањи напредак у природопису; III. О билинах (свр-

шено). Приобћује Живко Вукасовић. — II. Кратке књижевне вјести. Однощај међу лингвистиком и антропологијом, приобћио В. Јагић. — 2. О поријеклу индоевропејаца, приобћио В. Јагић. — 3. Свети Ђурађ Кратовац. Приобћио Ђ. Даничић. — 4. Штампана хрватска књига XVI. вјека, којој се из нова у траг ушло. — III. Критика; Знанствене радње хрватских гимн. програма, приобћио В. Јагић. — Појави из природе од Ц. А. Бакотића, приобћио Ж. Вукасовић.

Гласник.

* Иван Кукуљевић сакцински, који са свију страна о свом трощку набавља грађу за издавање „Споменика југославенске повести“, добио је из Млетака рукописне изводе из нешто више од двадесет доеад нигде непечатаних „Летописа“, у којима има веома важних података за повесницу Босне, Црне горе, Хрватске и Далмације. Осим тога добио је важне преписе из Колети-фарлатијевих рукописа и повесничке списе, као щто су расправе о владаоцима Србије, Босне, Бугарске и Хрватске, за тим о славним породицама југословенских покрајина, као щто су: Црнојевићи, Мрњачевићи, кућа Немањића, Субићи Зрињски, Качићи и различите породице босанске.

* Предлог одбора целокупне омладине за радњу уједињене омладине.

I. Српска омладина саставља се у целину.

II. Задатак јој је: да усавршава саму себе, и да буди народни живот у свима гранама његовим, надокнађујући у томе радњу цркве, школе и учених друштва.

III. Тај задатак гледаће да постигне омладина: проучавањем народа, и щирењем науке и уметности у све редове народне.

IV. Ради тога састајеће се омладина сваке године на скупштину. Ту ће се јављати резултати поменутог проучавања, т. ј. извештаји о стању књижевном, друштвеном и материјалном нашега народа, и договараће се о томе, шта омладина треба на то да ради, према своме задатку. Скупштина се држи сваке године у другом месту; кад и где, одређује сама скупштина.

V. Омладина штампаће своју скупштинску радњу у друштвеном гласнику, који ће се звати „Омладинска заједница“.

VI. Ширење науке и уметности гледаће омладина да постигне:

подижући омладинске дружине на што ширем основу; издајући популарне књиге о разним питањима, што засецају у живот народњи; јавним предавањима; држећи „Беседе“ према задатку омладине; подпомажући позоришну уметност, и распростирући добре књиге.

VII. Сваки члан омладине обећава се да ће вршити задатак друштвени у своме кругу, и према својим силама.

VIII. Скупштина бира по једно омладинско друштво, које ће јој бити заступник до прве скупштине. То друштво примаће новчане прилоге свију родољуба, који хоће да потпомогну омладинско предузеће, и предаваће их у штедионицу свога места, а свака три месеца даваће у новинама рачун о томе. Друштво то примаће и списе, које писци буду слали на штампање, и слаће их по струкама оним књижевницима, које ће скупштина умолити да оцењују таке списе, па ако они нађу да их ваља издати, друштво ће их дати у штампу.

IX. Ко год приложи на издавање омладинских књига годишње најмање два форинта, добиће све књиге, које омладина буде издала за годину дана.

Смесице.

* (Ала ти је сладак тај уреднички живот.) У доба, као што је садање, некако је већ у обичај ушло, да пријатељи мира и тишине с тешким уздисајима јадикују: Богме, мучно ти је то бити човеком! — Мили Боже! Кад је већ мучно бити човеком, што тек да кажу уредници, које у свако време, а понајвише у овако, како је наше, мори сто јада, а мучи сто мука! Истом не давно изјадиковао се неки американски новинар са живота, којег води, правим американским начином овако: „Ако пишемо уводне чланке о дневним питањима, намећемо свој суд читаоцима, па би боље било, да саопштавамо где се шта збило по свету. Прештампамо ли што из других листова, дакле оно што се по свету збило, тада смо прелењи, да пишемо уводне чланке. Кад пишемо за владу тада смо поткупљени „крухоборци,“ пишемо ли против владе, ето ти нас одметних странчара. А пишемо ли непристрасно, то ти безобзирност наша не познаје никаквих граница, или смо хуље, бојећи се, да се једној или другој странци не замеримо. Када доносимо опширне критике о позоришним претставама, концертима итд., штоно су по души и уверењу писане, те су једнима досадне, а други до-

казују да је свака похвала и сваки укор пристран. Донесемо ли општу критику без посебних уштипака, то је само обмана нисмо ни кувани ни печени; а ако не уврстимо никакве критике, тада презиремо вештину. Употребимо ли своје просто време на домаће радости и скромне науке, вели нам се, да смо охолице, да се не ћемо да дружимо са светом, с којим би нам се ваљало што боље упознати. Идемо ли вечером у гостионице, да се са светом упознамо, тада смо изелице и пијанице, потуцала по крчмама. Ако не дођемо где се отвара нова гостионица, препросто нам је место и друштво, те за то изостајемо. Ако дођемо, шапћу људи: без тога не може ништа проћи. Кад јавимо, да су у свињском месу трихини, кваримо месарима посао. Рекнемо ли да у њему нема власатица, дигнуће се на нас учењаци; а узтврдимо ли, да у свињетини нема са свим ништа, то ће тек на нас гракнути са свију страна. Скапа ли Петру или Павлу преко ноћи крава, па ако не нађе одмах сутра опширна извештаја о том важном догађају, не ће више да нам држи листа. Када имамо баш највише хитна посла, дође у походе неко, који има да наручи оглас о изгубљеном псету. Тај Нетковић седне са свим на домаћу, напуни си лулу нашим дуваном, те нам исприповеда све згоде и незгоде своје куће, почевши од шукундеде са свима огранцима, а уз то још и породичне тајне изгубљевога псета. Ако брзојавне гласове саопштимо опширно, приговара нам се: та то је све лажљиво, и већ ће се сутра опозвати. Ако их наведемо скраћене, само се каже, да смо оно, што нам се не допада, прећутали. Ако је когод сломио десну ногу, а ми у зао час јависмо, да је била лева, зло и наопако по нас, јер ће нас псовати, да лажемо и изопачујемо. Кад цена папиру скаче, не смеју новине ни скупље ни мање бити, а када пада, мора лист бити јефтинији и већи, и тако даље.“

* (Женске као свештеници.) Знамо из американских новина да су жене постајале докторкама медицине и права, али је је са свим ново да се женскима допушта да могу доћи до достојанства пасторског, па да врше дужности свештеничке. Сад ето читамо да је у некој американској држави пречасна госпођа Олимпија Браун постављена за редовног пастора и проповедника, па је на основу тога тражила да може и венчавати. Томе су се противили консервативци, а радикалци су пристали на страну љубави достојне пасторке. Распра дође пред законодавство, и ту се реши једногласно, да женска, кад је већ добила по пропису чин свештенички, може без приговора венчавати а тако исто вршити и све друге свештеничке дужности.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

СКУПЉЕНИ СПИСИ КОСТЕ РУВАРЦА. Први део. Издао Ђ. Поповић. Нови Сад 1866. Печатња Игњата Фукса. На 16-ни XIX. 469. стр. 5. л. Стоји 1. фр. а. вр.

КОТАРЧИЦА ЦВЕЋА. Приповетка за старо и младо. По Хр. Шмиду посрбио Димитрије Јосић, учитељ IV. разр. гл. школе србске у Н. Саду. У Новом Саду, епископска књигопечатња 1866. На 16-ни. 143. стр. 2. л. Стоји?

ПОВТОРНЫЙ ЗАПѢВЪ НАДЪ АЗБУКОМЪ, сложенъ старцемъ Миркомъ. У НовоСаду. Епископска штампарія. 1866. На мал. 8. 14. стр. 1. л. Стоји?

ВОЈИН, лист за војне науке, вештине и новости. Издаје и уређује Драгашевић официр и професор. Година III. Број 1. Јануарије. 2. листа са сликама. Излази сваког месеца по једна књига. У Београду у државној печатници. 1866. На 8-ни. 1—32. стр С додатком: Војник на маршу. 49—64. стр. Стоји за Аустрију на годину 8. фр. а. вр.

ПЕДАГОГИКА од Катарине Миловука. У Београду, у државној штампарији 1866. На мал. 8-ни. 1. л. 53. стр. Стоји?

КАПЕТАН РАДИЧ ПЕТРОВИЋ И ПОКРШТЕНИЦА ЗОРКА. Истинита приповијетка од г. 1806. Од Јоксима Новића Оточанина. Са 40. дуката наградила и издала „Матица Србска.“ У Новоме Саду. Епископска књигопечатња, 1866. На вел. 8-ни. 2. л. 72. стр. Стоји 20. н. а. вр.

---

*) Да би ова библиографија што потнунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и скупитеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, поједан примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.

У.

САДРЖАЈ.

Белешке времену Стевана Немање. — Мала вила, од Драгутина Ваднајније. (Продужење.) — Карактерске црте. — Подлистак: Српска беседа — Српско народно позориште. — Књижевне белешке. — Гласник. — Смесице — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 33. У НОВОМЕ САДУ 31. АУГУСТА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Белешке времену Стевана Немање.

(Свршетак.)

Више се може нагађати о побудама које одведоше старца Немању у манастир, — који краља пред киме се народи клањаше одведоше да метанише пред игуманима манастира светогорских. То је тако редак појав да се особито гледан из XIX-ог века тешко разумети може. Ми смо се навикли да видимо у Немањи веома вешта и бистра диплomата.

Ми који живимо у веку кад се свакој мало необичнијој походи даје политични значај, најобичнијим процесом мисли долазимо да се запитамо да није одлазак Немањин у манастир имао политична значаја? Најпре зар није природно да је мудри старац зажелео да се увери како ли је тврдо саграђена нова државна махина и да ли ће се сигурно и поуздано покретати кад је друго неко на управи а не он? Стари су грчки законодавци одлазили из земље да би са стране гледали како раде закони њихови. Стари Немања имао је још један мотив у томе што би се његовим одступањем од престола и његовим свечаним предавањем владе најстаријему сину спречила свака могућност колебања и нереда приликом ступања новог владаоца после смрти старога. Да је калуђерски живот Немањин био у неколико као опит на солидност новог стања ствари на то нас наводи још и та прилика, што се зна да је Немања неко време свога монашаства провео у отаџбини а тек после отишчо у свету гору. Да је важност његова неизмерно утицала на обдржање поретка, види се јасно по оној прилици што одмах после смрти његове Вук се ставља на чело конзервативцима и раздор настаје у земљи и аукторитет старога Немање диже се тако рећи из гроба да измири синове и да заведе ред.

Друга једна прилика — него коју ми не смемо приписивати у мотиве Немањиној одлуци — у томе је, што је ушавши у манастир довршио утврђење династије своје на престолу српском за пуно двеста година. Цркве је политична снага у средњем веку, онако исто као што је и властела. У дванаестоме веку није могућно било ни којој династији ослонити се на масу простог народа, јер су та маса била управо чељад властеле и чељад цркве. Властела и свештенство то су два елемента средновековна друштва којима се не само с поља даје значај политични него који и сами осећају и бране тај свој значај.

Немања као велики жупан без сваке сумње својом радњом по новом правцу стекао је у старијој властели противника. Али опет на послетку шта је и био велики жупан него први и највећи властелин у земљи? Браћа његова и млађи синови његови и нису друго него кнезови који живе на својој баштини као и други, и стричевићи жупанови губе се савршено у реду властела. Велики жупан окружен властелом великом и малом не би никада могао заборавити да је и сам властелин па ма се звао и „божјиом милошћу краљ Сербљем.“ Властелин на престолу могао се надати подражавању од стране властеле, али да ли се он могао томе надати и од другог сталежа који је тако исто јак као властела, а могао би савезом с масом народа још јачи бити? Немања сишавши с престола и навукавши црну ризу и његов син Раско везали су интересе овог црноризачког силног сталежа с интересима нове династије. Престо Немањића везао је оба сталежа између себе, и тек само тиме што је краљ био још нешто више а не само властелин и опет што је он био и нешто друго а не само преправник за монашки чин, не само брат или отац земаљском старешини српске цркве, — само тиме краљ је могао узети положај изван сталежа властеоског и свештеничког и послати тако рећи сам за себе сталеж један с особитим политичним правима. Овим је Немања крунисао своје велико политично дело — основати уједињену јаку Србију. Овим је он на најженијалнији начин извршио једину могућну централизацију у средњем веку, овим је он тако рећи из гроба свог метуо краљевску круну на главу своме првоме сину.

Али једно је што ми врло добро знамо, а то је да ми не смемо о приликама и делима XII-ога века судити с гледишта XIX-ога. Особито је то кад хоћемо да данас судимо о правим мотивима ондашњих дела. Да њи разумемо треба најпре добро да познамо друштвени живот ондашњи па и саму физиономију земље у коме је друштво живело и радило. Кад би знали колико је кише падало а колико сунчаних дана у години било, још би боље могли разумети покретања ондашњих срдаца. Је ли властелин какав појахао са слугама својим краљу на војску рујном зором посут златним заром јутрења сунца, праћен уздрхтаном сузом љубе а поздрављан осмехом плава неба и љупко огрејаних шарених поља, — или је појахао суморним јутром с хладном тамом испред себе с мокрим облацима изнад себе, праћен угушеним јецањем бледе љубе и злом слутњом усплахирене деце: — и једна и друга сцена хоће да се дубоко изваја у срцу љубе његове и деце његове и у самом његовом срцу, — може да даде правац осећањима деце његове за цео живот њихов. Узмите још каква је струја осећања брујила кроз све ондашње друштво. Ударали су се темељи новој државној згради, цео се народни живот скретао у нове светле путове који су величини и слави водили, војске су полетале по земљи, грмљавину рушења продирало је кликтање победника, срца су пуцала у напону радости и у напону туге и огорчења, суза патње и осмех милине проницали су једно друго у оне дане. Него се у то исто време и шаторови војске у пољу, и тврде куле властелинске и двори краљевски широм отвараше људма којима је црно руво прашина далека пута попала. Људи су ти из каква далека манастира, ко од њих није био у Јерусалиму био је у светој гори, а најпосле манастир је манастир и сваки има својих малих и великих чудеса. И шум ратовања најпосле је постао монотонија, и ми за цело никад не можемо себи представити с каквом се усладом слушало причање госта црнорисца о чудесима мученика и светаца. Ови су људи учинили те је по ондашњој земљи провејао лахор неки пун светињичког мира. Чинило се ондашњим људма као да то није тако давно било кад је божији син ходао по земљи, чинило се као да је сутон земаљска још једнако озарена небеском светлошћу која је окружавала чело његово.

У оној неразговетности истине праве, у оној крвавој борби човековој за живот на земљи, у ономе тешком окршају и сатирању физичне снаге за срећу на земљи, два пута је светиња долазила тишина испосничка живота с иројичном патњом за љубав санова о небу и о свецима и за љубав будућем животу вечном. Два пута је милије дирало тихо брујање молитве и ситан звек кадионице.

Нема ни једнога човека који у срцу своме не донесе клицу за јунаштво. Сваки нараштај или свако време има свој правац којим се клица та развија. Та клица јунаштва као да лежи тесно поред појезије срца човекова ако можда с њоме још није и једно исто. Јунаштво тежи вечноме за то што је оно велико, појезија тежи вечноме за то што је оно лепо. Сваки човек као и све човечанство траже вечност на себе. Треба ли жртве за то? Жртву коју је човек кадар замислити он је обично кадар и поднети. У самом оном испаштању, у ономе одлучењу од света, у драговољно изазваној патњи тела показује се доиста енергија душе. Ми можемо овде говорити само о погрешности или непогрешности правца али нам ваља признати да се човечанство до данас и у самом лудилу свом показало као јунак — као трагичан јунак.

Из ових речи напред читаоци ће опазити како је тешко праву величину Стевана Немање довести у оквире историјске миниатуре. Тражење мотива његових дела води у мотиве човечанства, а ту смо већ у етерској пучини где крв лако јури у главу и свест помрачава. Задовољни смо што знамо де су мотиви они чисти. Радујемо се што знамо да је наш Немања као велики дипломат сишао с престола и као чист човек ушао у манастир. Он је био човек велике мудрости и велика срца.

Чед. Мијатовић.

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

X.

Мала вила рећи ће још коју против љубави, ал' то већ и сама не верује.

Алберт се удалио задовољно, али не могаше срцу одолети, а да не погледа за малом вилом, која је веселим скоком корачала преко дворишта, где су још непрекидно гукали голубови. И кућни пси поздравили су је радосним скакањем, само су два витеза на подножју степена стојала ладна и непомична, сигурно само за то што су од камена била.

Мала је вила одмах у трему подигла велику вику, и весело певајући уђе у собу Мариони, која је пред великим огледалом стојала, — држећи у свакој руци по једну свећу, — и пробала капе, а на лицу јој се видело, како им се радује.

Други пут за цело би запитала Олгу где је остала за толико, али сад јој, од велике радости, то не паде на памет, него стаде живо питати:

— Баш добро што дођосте, драга моја, бар ћете ми моћи рећи, која ми стоји боље?

— И та стоји добро што вам је сада на глави. Лепа ћете жена бити. Капа улепшава, ма да је ја никад не би носила. Држим то за залудан обичај, за сувишно кићење.

— Та то ћемо већ видети, хоћете л' је носити ил' не!

Омах за тим донесе Марион и чипке, које су од пута мало пострадале.

— Лако је томе помоћи, рече Олга, и брзо се пресвукавши донесе лаку даску из трема и бокал с водом да дотера чипке.

Марион се опет стаде чудити....

Ко би то и помислити могао, да ће се тако променити?

Тако су прошла два дана у самим припремама. За то време није слободно било ни самом сретном младожењи у дворац доћи, да се како у разговору не би на ово ил' оно заборавило. А ко за штó да не чека, кад ће за два три дана и тако моћи поносито рећи: „Ево, ова честита, изображена, виспреног духа женска, моја је жена!“

И у одајама, где су слуге, све се ужурбало. И тамо је справљала невеста. Та није узалуд мала вила бацајући карте куварици срећу прорицала. Као ватра жива куварица дотле је певала своју малу песму:

„Где што нема, не тражи га тамо,
Не љуби ме пустим речма само,“ —

док се Јовану није досадило те је не запроси. Старе, верне слуге држале су у почетку, да ће с малом вилом заједно држати свадбу, ал' како је господин Виктор — не зна се ко за што — изостао, не хтедоше више узалуд чекати него се венчаше кад и господин жупник.

Сватови су весели били. Свирке, истина, није било, јер се стари господин зарекао — од како му оно жена умре — да бурна весеља више трпети не ће у свом дворцу, ал' коме млада крв у жилама тече, тај ће лако заиграти и уз гласовир.

Цео су дан доларили гости, ко на колима, ко на коњу. Дошли су и стари, добри господари, који су у зиму — када несу имали што да раде у пољу — у сентелечки дворац долазили да јаде јадују и да пуше. Па су дошли и озбиљног лица свећеници, учитељи, певци, сви у црнилу, а умиљато се смешећи, као што то и треба да се чини о таком ретком, свечаном дану.

Госпођица Марион беша сретна. Свећеници, певци, старци из села приближавалисту јој се с највећим поштовањем, особито кад им је господин Стеван Капољајија подробно приповедио, да је један од предака честите невесте пао међу хугенотама код сент-жерменског манастира и кад је за љубав већине опширно протумачио, ко су управо били те — хугеноте.

Венчање, свадба, наздравице, вечерња забава весело су текле једно за другим.

Само је једно створење било тужно:

Мала вила.

Да ли за то, што јој се ваља растати од пријатељице, с којом је четири године заједно провела, или за то, што ће се и Алберт — као што синоћ рече — после неколико дана вратити у престоницу?

Ко би то знао казати?

Доста то да се у лепим очима тог веселог створа оно вече појавила — прва суза туге.

XI.

Мала вила сама пада у јаму и плачући признаје, да има срца.

Мала вила погледа око себе и стаде осећати како је тужно то самовање. Ено, још јуче тамо у куту је стојала постеља добре Марионе, а сада су то место заузели лонци од цвећа а без цвећа. Срце јој се стаде стезати и једва је чекала да легне. Стаде премишљати, али у том тренутку немило су је дирнули ти неми, ладни зидови, те црне сенке од покућства по зидовима, а и све друго што је окружавало. Тешко јој паде, што не могаше с њима говорити о својим намерама, жељама и тајнама. Тек сад виде шта јој је била Марион. У соби је била нема тишина, коју је прекидао само једнолични звук од малог сахата, који по казивању неког великог мудраца непрекидно као плашећи понавља: „На веки, никад више!“ Брзо угаси свећу да не гледа ладне зидове и сенке по њима од намештаја. Ал’ у помрчини привиђалојој се још више. На једанпут се помоли пред њоме читава поворка од прошлих дана: зимње вече, када су у дворац дошли, досадни дани, прве радости пролећа, гости, шале под липом, весело друштво, у којем је слика госпођице Марионе тако озбиљно стојала, као какав кип с опоменом: с озбиљним стварима никад се не ваља сиграти, а најмање са срцем, које је слабо па лако пуца.“ За тим је дошао Виктор говорећи о најлепшим пределима, и размећући се, како је много путовао, како је љубав на све стране проводио, док на послетку не захте, да му се и мала вила покори. Ал’ на брзо нестаде и Виктора а на његово место дође Алберт, миран, озбиљан, ладан, као што је јуче пред њоме стојао. Сваки би држао, да не зна осећати, да му у лепим плавим очима као и у његовим делима не видиш осетљиву душу и тајну тугу. И јуче му је глас од туге задрктао, када оно рече: „Доврших роман, видех сретан пар људи, па сад шта ми остаје друго, него да што пре одем одавде, што ће свакако добро по мене бити!“ Ал' не спомену, за што је наумио одлазити из оног места, где би могао још много лепих дана провести, где га свако воли и поштује. Сигурно да му мори срце кака тајна, са које му не да дићи копрену мушка снага и понос.

Мала вила примаче руке очима. Не хтеде веровати да су јој се очи засузиле. Та то је права детињарија! Сигурно да тек за то плаче, што се растала са старом својом пријатељицом; за то јој и куца срце тако јако; за то је тако нешто тишти; за то је провела у неспавању целу дугу, мучну ноћ, која јој се чинила да је тако дуга као и сама вечност. Бар је то одговорила сутра дан у јутру своме стрики на питање, шта јој је, те је тако бледа?

Пред вече — као што је обећала — походила је Мариону. Ал' кад спази малу, просту и лепу кућу жупникову, тако се стресе, као да у њој сама страшила станују, као да је стаза, која њој води, засута трњем и као да с обе стране шикћу љуте гује присојкиње.

Уморена је била и мораде мало сести. Ал' на брзо се прибере и пође даље.

Марион је добро изгледала. Била је задовољна и сретна. Мала капа добро јој је стојала, и чинила је да јој је лице дошло лепо. Јако је задовољна била и за неколико тренутака приповедала је све радости, које су је задесиле оно пре подне. Када се пробудила, пред њоме су већ биле у црепу од лепог порцулана руже, које јој је муж набрао и на којима се још блистала роса од лепог јесењег јутра. Мало за тим дођоше старци и жене из села да је поздраве: имућнији донесоше јој поклоне, а сиромашнији благослов и лепе жеље, а обоје једнаку радост. Истина да то није било тако бурно и ретко одликовање, као што би то доживела да је добила мужа, којег би војник на стражи поздрављао виком „на оружје“, али у толико јој је више обећавао миран живот, а мир је — већ по себи — половина среће, а другу половину допуњује љубав.

Марион је заслужила ту свакидашњу срећу, коју може постићи свако, који греде обичним путем у животу, који своје жеље удеси према времену и околностима, који се окане непостижних тежња, који се не одаје сањаријама само за то, да се на њиховим крилима подигне изнад свакидашњег живота, него да њима попуни и улепша празнине свога живота.

Кад је Марион све приповедала што јој се тога дана знаменито десило и када је све поспремала, окрене се Олзи и рече:

— Ако вам је по вољи, драга моја, да идемо у врт. Истина да то није тако красан врт, као ваш, да у њему нема ретких дрва и цвећа, ал' дрва дају и ту лада, сунце греје, птице певају .... а да шта ћемо више?

— Од срца радо, — одговори Олга, — а где вам је муж?

— Отишао је тешком болеснику, који хтеде да му се чита молитва. Он има лепе и узвишене дужности.

— А где је Алберт?

— Справљао се цео дан за пут. Прекосутра ће да путује. Жао ми је ал' морам рећи, драга Олга, да сте опет саградили јад и беду. Несташни намишљај испаде вам са свим за руком и сад можете јадно момче по вољи исмејати,

— Како можете и помислити само, да би могла исмејати човека, који заслужује да се поштује!

— Не рекосте ли једном сами, да вам је намера: да му задобијете срце, па да му се после смејете.

— Шалила сам се.

— Шала постаде збиља. Ако за што да тајим: Алберт вас воли, али је тако поносит да не ће признати своју љубав без наде. Ни мени је није поверио, ал' ја нагађам. Ви знате да ја имам аргусове очи, па да све видим.

Мала вила порумени као ружа а ноге јој стадоше тако дрктати, да мораде сести. Срећа што се већ сумрак хватао, иначе би и ту забуну морале приметити аргусове очи Марионе.

— По чему држите ви то? — запита бојазљиво Олга.

— Кад сам га данас у подне молила, да не одлази и да нам множи срећу, уздрктаним гласом рече: „Драга Марион! мир душе моје захтева да што пре оставим ваш сретни круг. Ја сам овде тражио мир и тишину, а нашао сам све оно што ме узбуђује. Ал' ћу се за то ја ипак увек радо сећати оних лепих тренутака које проведох у сентелечком дворцу!“ Није тешко погодити, драга моја, шта значе ове речи. И ви сте их сигурно погодили. Значе то што сам напред знала, а од чега сам се увек бојала, да ће и нашег честитог Алберта очарати мала вила.

— Драга Марион — —

—. Нереците ми више Марион, него Мара. Тако захтева то мој муж, а ја ћу се у свему одсад његове воље држати.

— Дакле, драга моја Маро, ви ме са свим растужисте. Не би рада тугу и јаде задавати нашем честитом Алберту, којег од свег срца поштујем. Не би престајала себе корети да растужујем човека, који ми је толиких пријатних тренутака набавио. Ал' можда то није ни истина. Ви сте увек јако живог уображења били.

Мала се вила смејала, ал' усиљено јој смејање на тужном лицу изгледало је као сунце у касној јесени код греде пољаном, на којој нема више ни цветка.

(Продужиће се.)

Характерске црте.

II.

Хришћани и Мухамедовци у Старој Србији*)

Ишао сам (тако проповиједаше неки поп Муан (Налет у неком дружству, гђе сам се и ја десио) једнош из села Дечана од својих пуница, и кад сам дошао у стари Луг наишао сам на три Арнаутина од Вокша, који су ондје сјекли неку грађу. Ја им назвах Бога, а они ми прихватише кроз зубе, и један ми рече да станем, и да им дадем бисаге и торбу, што носим из гостију. Познавао сам их сву тројицу, као што су и они мене знали: један је био Хришћанин а два су била Мухамедовца. Ја сам мислио: да се они шале, те им и рекох у шали: да ми је ост[illegible] кључ од бисага дома, а што је брашњенице у тарчугу, то је само зету понуда, и да им ту не ма исета. Али онај један Мухамедовац, по имену Хаеан Крпељ опсовавши мени крст пријеђе, да пода мном ухвати коња за узду, но мој се коњ не да никоме ухватити осим мене и моје попадије Ивке, већ ће прије убити и угриети свакога осим нас, ко му се приближе; тако је и тада било с Крпељом, јер чим он пружи руку, да га ухвати, а коњ га зграби за руку зубима и осакати га страшно, да је вриснуо од муке, и пао на земљу. Оба му друга притрчаше, а ја боме ободох коња и одпирих кроз шуму дома.

---

*) Овај је саставак по решењу књижевног одбора „Матице Србске“ одарен са 20. фр. а. вр. У.

Ја сам се потом некако препадао и трнуо од тих зликоваца, и зазирао сам од тамошњих и Хришћана као и од Мухамедоваца, јер су сви једнаци, и гине један за другога. У њих је велика пажња, и не питају Арнаути један другог за вјеру, већ он њега братими по разговору своме. На Бога, није ми нурија баш тако јако раштркана, већ су ми нуријаши на близу, да један другог може довикати, те их се ту и на кући нисам баш тако бојао, али у тастбину нисам смјео ићи никако, но Богу хвала тај страх није дуго трајао.

Крпељ је страдао од мога коња на бијели четвртак а покоризмића тада нисмо имали ни једног дана, а они су ми поручили по Ђурђеву дне, да су ме погледали, да пођем у пунице, а кад им нисам наишао, да ће ми они доћи на преслављање. Ја сам се препао, и ако сам имао доста гостију и званица, бојао сам се, да ми зликовци не окаљају благ дан ружном кавгом, те сам се брзо досјетио и зараније поручио моме пријатељу Златку, да не иде он онда у своју тастбину, већ да дође к мени, и да ми буде у невољи, ако ми дође до невоље, а Петош ми је званица од старина, само сам му поручио, да ми не долази сам, већ да ми с дружином својом дође, и јавио сам му, да се надам оним незваним гостима, с којима ми се ваља ријечати. Само сам молио и пријатеља Златка и четобашу Петоша, да ми дан два раније дођу.

Тако су ми они и дошли, и четобаша врже страже своје поуздане од оног краја, и казао им је, да чим опазе Арнаутe одонуд од Реке, [illegible] брже дотрче да нам јаве. Они су ми лијепо дошли, и [illegible]тали ме на миру. Кад смо отишли цркви на вечерње, (а црква ми је близу, могу ласно дозвати до куће, а да се не упињем), уочи блага дана дотрча нам Милутин четеџија, и доказа, да је видјео Крпеља и с њим још једанаест Арнаута, гђе уђоше у крвну Гушту из Старога Луга, а амо се нису помаљали к Млакову. Кад то чу Петош четобаша, одмах нареди, и опаса са својом четом Гушту, и заказа, да не пусте те осветљивце ни на коју другу страну, до само к селу и попову дому, и ако би који на силу канио да продре назад или куд на другу страну, да му не даду стражари, и да му привикну, да ће прије од њих погинути но измаћи из њина кола и да му је пут отворен само Млакову и попову двору.

Нас четворица попова идемо к тој нашој цркви, и ту смо одслужили и вечерње и бденије, и за сунца смо изашли из цркве и к мени дошли на вечеру. Сриједа је била, пак је постна била част, но није сметала доброј вољи и веселој ћуди. Јелисмо и пили што је Бог дао, и пјевалисмо, да се и преко Гуште чуло чак и у Стари Луг.

Арнаути нису дознавали, да неко пази на њих, и да су опкољени у Гушти са три стране, већ су чекали само да се уноћа, пак онда да ударе на мене. Али се код мене није трнуо луч сву ноћ нити је ко кога умучкавао, већ смо неки спавали, а неки препјеваше и веселише се до дана, кад смо се кренули цркви, да се помолимо Богу на јутрењу и на литургији. А кад су зликовци видјели, да већ освави дан, а зар су и уходили од нашега сента из оне честе, како је амо код нас, пак су онда преумили, да ударе на дом чак око ићиндије, кад будемо, помишљали су, сви пијани, и званице и домаћи, пак би нас ласно онда свладали и освојили, те и учинили од нас, што је њима драго.

Да Бог даде области зломе и пакостноме, наопако би било по добре људе; али Бог не води рачуна, и вади своје руке од напастника и крвника, а умудри богосмјерна и и послушна Хришћанина. Ми смо лијепо одстојали у цркви свето молитвање, и по нафори смо се разишли; ја сам моје званице и госте повео дома собом, а други су Млаковци опет повели своје дома, еле је тамо код цркве остао само звонар с двоје-троје ђачади, да нам клепеталом даде знака са куле, ако што опази из крвне Гуште, а дјеца да нам дотрче кроз моје шљивике и баштине, да нам докажу, којим су путем ударили те харамије.

Ми смо били преправни, да дочекамо те незване госте, и договорилисмо се, да их пустимо, да баш уђу у кућу, пак да их мој пријатељ Златко са Петошевим Прерадом и Радуканом дочека, и да их пита: шта ће на слави незвани? Набрзо ће дотрчати и остале четеџије на то, и прискочиће, да који од насртача не измакне и отиде без добре подпутнине. — Сви су моји гости знали за те зликовце, и шта смјерају, а знали су и моји сељаци а и њине званице, пак је чекало све само на знак, те би сви притрчали, да помогну, да се одбије зло и напаст од моје куће, и од села срамота. Знак је био, кад сељаци опазе на моме чело куће староме расту изтурену крпу као барјак, да су онда јарамази дошли, пак да они са свијех страна обтеку моју кућу, и онако у колу да нам се приближују сваки себе заклонивши, да га не би који зликовац из пушке ударио. Тај се мој раст види чак и преко шума, јер је врло велики, који је јамачно запамтио и нашег силна цара Стјепана.

Ми се нисмо ни мало бојали ни плашили од тијех насртача, већ смо се частили и веселили и не мислећи о њима све до мале ужине или ићиндије, а онда нам дотрча странпутицом један четеџија Петошев по имену Миродар, и каза, да су се Арнаути указали и оставили Гушту, пак заклаве, да ударе на кућу од планине, гђе ми не ма сусједа на близу. У исти мах и зачусмо и клепало од цркве, а мало час пак придођоше нам и дјеца, једно за другим са исцим гласом.

Одовуд од планине кад се иде мојој кући, иде се преко мојих њива, што су онда биле под угари и голе; да се на дуж њива нико није могао приближити, да се не види од куће. Арнаути су, како су ми касније казивали, извиркивали из шуме, и није им никако било мило, што им се отегла толика голијет пред њима, и ћудкалису се и нудкали један другог, ко ће поћи понапријед или да се поврате дома с миром. И како казиваше, били би се и повратили, да се није учинило Крпељу велика срамота, што се тако страшљиво враћа дома са јуначког четовања; пак се бојао, да му се не руга сва Река и да га не укори. Да су били паметни, као што нису, пак да су нам дошли од свога сеита мирно и као кајући се, доиста их не би ни једног забољела глава, и најео би их и напојио, као и друге госте, нити би им ко помињао за освету, али хрсузи дођоше душмански надајући се, да ће нас застати све пијане, кад чују, како се ми веселимо и пјевамо.

Ми смо се сви уклонили одонуд, одкуд ће нам они ударити на дом, а казао сам вам, да их Златко очекиваше са најснажнија два момка Петошева, са четецијом Прерадом и Радуканом у кући, те да их пита: шта ће? и радшта су насрнули на попа, и на кућу му? Они су тако брзо и тако вјешто ишли један за другим, да смо им се чудили и да би мислили, само један човјек придолази, да нисмо знали колико их имаде. За час су се створили код нас, и ударише у кућу на обоја врата, али се зачудише, кад наиђоше на Златка и на ону двојицу четеција, јер су се надали, да ће ту затећи попа и пијане му госте, и попадију с домаћом и гостиничком чељади, пак да малко протуркују и да се избаше. На која су ушли врата, на она иста потегоше неки у оној забуни да утеку од Златка и од Прерада и Радукана, али их на двору дочека бијели свијет, те их неке и повеза, а неке сузби назад у кућу. Како су ушли у кућу, Златко је спопао Крпеља за појас од усуканица, и диже га у једној руци и упита: „а шта ћеш ти незван на преслављању и поповој кући?“ А Прерад је и Радукан потргао обје пушке мале и запео, а Прерад им и рече: „ко се маши за оружје руком, или само мрдне одмах ће му излетјети дим на уста.“ На те сам ријечи и ја ушао у кућу, и видјех чуда, како Златко држи у једној руци човјека под оружјем као да у Арнаутину не ма ни десет ока. Ја сам истина проговорио, кад сам видјео, да је Крпељ преблиједио као крпа и као да не ма капи крви у њему, и од страха му је дрхтала вилица, јасам рекао: да се предаду, пак ћемо им поклонити живот. Али чуда од Крпеља, кад опази мене, и кад чу, шта ја рекох, као да га снађе нека помама, те шкрипну зубма, а маши се за пушку, истрже је и на мене потеже, но не могаше је ни истурити, јер га

Златко бречи стрмоглав и с њим сруши још двојицу Арнаута, пак онда јуриши са Прерадом и са Радуканом и на оне друге, што и загушише врата обоја, и за час свршише свој посао, јер их на двору дочекаше и Петошеве четеџије и моје званице као готово и све село са својим гостима, пак их повезаше и посадише једног до другог око једне празне софре. И Златко извуче Крпеља као заклану козу, а и Прерад и Радукан истјераше пред собом још тројицу везаних Арнаута, те их све посадисмо око оне софре. Само је Крпељ био у несвијести, и полијеваше га неки поп Комнен Лопух ладном водом по глави, док мало по мало к себи дође, и отвори очи. Оружје смо им измакли били, и стајаше насред двора као хрпа дрва њима на погледу.

Свијета се било скупило сила, и гледаше их чудновато изокола. Они су се стидили као кривци, или су стегли пасје срце, пак су се поднимили само видјећи, да су савладани, и да им бјешњење неби ништа помогло. Златко је сјео са нашим кметом Стојаном и са Петошем и саставио је тако малу мешћему, јер је и попа Комнена вргао у зачеље мешће кадије, пак онда опет упита Крпеља: норадшта је дошао поповој кући незван на преслављање са толиком четом? — Арнаутин му рече изврћући: да је дошао на преслављање, као што обично они иду по селима, гђе су који у љубави са понекијем сељацима, а и он се с попом Мојаном знаде одавно, пак се дигао са својим братом овамо као у госте, а остало му друштво, и Хришћани и Мухамедовци, пође исто својим знанцима овамо у Млаково на част.

На то сам га ја упитао: што не дође мојој кући правим путем, већ је околишио, и дошао оденуд, одкуд се Вокшанина нико не нада? Пак ће по томе свако судити, да није чист посао, и да су се зларадице наканили, да учине неко чудо, те су и насрнули са двије стране на кућу душмански вичући и дерући се по поганом јарамаском обичају. Крпељ је био ушеврдао и почео је извијати ријечи и двостручити, и лагао би зар једнако, а брат му Јусо Крпељ полагивао и отимао се, као да нису ни коме мислили о злу а камоли мени, што се баш и знаду сасвом понајбоље у овом селу, — да не бијаше међу њима једног младог Хришћанина по имену Којана Барутџије, који онда бјеше у најједријем напону, и за хатар пошао своме зету, који се такођер ту придесио, — но тај момак не хоћаше лагати никако, већ рече у очи Крпељу: „шта шепртљиш сад и изврћеш као курва, и што не кажеш истине, како је било, и како си нас позвао и на што? ја, море, не ћу рећи криво, пак да ми игра глава. Кажи попу Мојану, да си нас свикао у чету и позвао теби на освету, што те је попов коњ угризао и прегазио, и што ти попо не даде својијех бисага ни тарчуга. Реци му, да нас није овако славно дочекао, да би зло прошао на своме дому, о своме преслављању, како смо ми пошли, да га напопаднемо.“

Крпељ га хоћаше утјерати у лаж, али му не даде Којанов зет по имену Пајан Кекић, а уз њега пристадоше још двојица, један Хришћанин и један Потурчењак, те већ Крпељ не имаде куд камо, и пође овако говорити: „Е да кад је тако, нека буде и тако, већ ја видим, да ћете ме надговорити: али прије нас одријешите и нахраните и напојте, ако сте људи и јунаци, јер вам толиким сад не можемо већ ништа учинити ни досадити, особито док је ту Карајанковића и овог четобаше. Пустите нас, мало да дођемо к себи и у бољу свијест, пак ћемо се онда разговарати, и имаћете шта чути, ако хоћете.“

Ја сам одмах навалио, да им се пусте руке, и повика на чељад, те им донесе ракије и уз њи хљеба и сирења пак онда и ручак, те се добро нахранише и ослободише, пак нам онда причаше Хасан Крпељ овако: „У попа Мојана што има нарип, зар онака погана хајвана (живинчета) већ и не ма у Божју створу. Што ме је прије под попом угризао, и кад поп пође да измакне, што ме прегази, е то бих некако још и кабулио (одобрио), али што ми се не даде, да му се од све муке барем осветим, то ме пече, и с тога сам се подигао овамо, да нагнам попа, да ми га приведе, да му га приведе, да му одсијечем уши и да му ошишам реп и гриву. Чим ме је прошла рука, одмах сам пошао, да се оној поганији осветим, и довукао сам му се и довребао га у попову сувату под Стијеном али му не могох прићи, да ухватим и да га зајуларим, пак би га онда освојио и везао за врљике, и начинио би од њега шише, да му се ругају и дјеца. Брани се поганац и зубима и петама, а на зоб и не гледаше, што сам му у зобници донио био замаму. Мучио сам се ту с њим и гонио, и кушао сам, да му и поиздаље дугим ножем које ухо одбијем, али ми је бадава био сав труд, јер му нисам могао никако доскочити ни осветити му се. Ја не знам никада, ко је гледао ту моју патњу, те је код нас пукао покор, да не смијем међ свијет да дођем од подсмијеха и од пркоса. То ме је врло разгњевило, те сам и потегао с четом овамо, да се осветим попу, кад му нијесам могао парипу. А истину је казао Којан, да би попу приселе преслављање, да нас није овако дочекао. Сад ево нас, а ево вас, пак радите од нас, шта хоћете, тек посад ако останем жив, не могу имати више кавге са попом, почем сам му ето у кући јео хљеба и соли.

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Матица Србска.

Четврта седница управљајућег одбора 26. јунија.

Јован Мулајија о препису 4 и по ланца купљене земље на своје име.

Христина Мркоњића о условима издавања новаца под зајам.

Лазар Тенецки прима се пуномоћништва у Араду.

Исти шаље 647. фр. 50. н. а. вр. као дуг од најма за кућу у Араду на климентином тргу.

Кр. угарско наместничко веће о препису 4 и по ланца земље на купца Јована Мулајију.

Кр. судбени сто у Вуковару јавља да је Стеван Ракић, трговац иришки, оставио друштву 100. фр. 1850. г.

Кр. угарско наместничко веће шаље нов закон о поштарини.

Прима се за комисионара матичиних књига Лео Облат, књижар у Сомбору.

Рачуни надзорништва текелијног завода за месец април о. г.

Ц. и кр порезно званије иште у име жига 2. фр. 10. н. а. вр.

Магистрат новосадски одбија молбу, да друштво не плаћа порез у име општинског трошка.

Кр. угарско наместничко веће одобрава повишење секретарске плате од 420 на 550. фр. а. вр. из текелијног фонда.

Одобрава се главноме фискалу Ђ. Вукићевићу у име дангубе и путнога трошка у Арад 103. фр. 95. н. а. вр. из фонда јовановићевог.

Илија Миросављевић Коларац из Београда желећи од своје стране припомоћи, да се оснује српска правна академија у Новоме Саду, шаље на фонд исте 2400 фр. а. вр. у државним обвезницама с купонима и талонима заједно, коју је своту обећао још приликом стогодишњице држане у славу и спомен незаборављеног Саве Текелије у Новоме Саду 1861. као од општине београдске изасланик на исту светковину члан. Споменуте новце поверава као фонд његовог имена овоме друштву, које ће од истих обвезница прикупљати лихве, и исте додавати главноме тако, да на те новце иде лихва на лихву све донде, док не дође време, да се употребе на главну цел т. ј. на подизање правне академије; а кад то време дође, друштво ће ово сав лихвама приумложени капитал под именом дародавца предати оној власти, која ће се подизањем академије бавити и којој ће народ управу над академијом поверити. Узме ли државна власт управу фондом академиским у своје руке, тада да се из истог фонда изваде новци, које даје и који ће се приумложити, па да њиме рукује друштво као фондом Илије Миросављевића Коларца и да их употребљује на постизавање академијских цели.

Српско народно позориште.

У недељу, 7. аугуста нов комад: „Добрила и Миленко.“ Драма у пет радња од Матије Бана. — Комад је овај пун позоришног ефекта, па за то се и допао публици, која је овом приликом арену напунила. Ево нацрта од оног, што се у њему збива: Миленко, син кнеза Радимира, враћа се из Италије с наука и загледа се у колу у Добрилу, кћер кнеза Доброслава, с којом се од детињства пазио. Отац добрилин хоће да уда кћер своју за Тихомира, сина кнеза Влајка, ал’ Добрила не ће ништа о томе да зна што се још једнако сећа Миленка. Кад се Миленко увери да је Добрила према њему она стара остала, огледа срећу не би ли како могао помирити завађене им родитеље. Ал’ ништа не успе, јер баш тада добије отац му парницу против добрилиног отца, што овог тако раздражи да позове отца миленковог, кнеза Радимира, на двобој. У место отца свога изађе на сусрет Доброелаву Миленко и стаде га молити и преклињати да се помири с отцем и да му да Добрилу за жену. Доброслав се на то разљути и отури Миленка ногом од себе, на што га овај у двобоју рани. Одатле све више и више расте мржња. Кнез Доброслав приморава Добрилу да пође за Тихомира, ал' дође Миленко те је отме када су је повели на венчање. То тек на још већу мржњу и освету распали кнеза Доброслава, тако да поведе војску против кнеза Радимира. Размирици тој учини крај веће новим законом, по којем се властелину одузима право да може позивати своје тежаке на војску. Ко томе противно узради, изгубиће своја добра, која ће се после поделити међу сељаке. За сељака, који прерушн овај закон, казна је смрт. Тим законом сломи се снага у оба кнеза, те се привидно помире, и Доброслав пристаје да му пође кћи за Миленка, ал' у потаји справља се на освету. Ту му помогне и несуђеник добрилин, Тихомир, који убије из пушке младожењу на месту а младу рани баш у оном тренутку кад су се сватови на пут кренули. Доброелав убија Тихомира у страху да га не ода и тиме се заврши дело.

Далеко би нас одвело, кад би хтели о овом комаду коју више прозборити. Засад ће доста бити напоменути, да му писац јако познаје позорницу и да ништа није пропустио што ће гледаоце занети. Овамо долази: двобој; Миленко пред манастиром из којег се чује појање црних калуђера; кад се оно Добрила хоће да убије; отмица; веће; сватови; и при свршетку усред највећег весеља — смрт.

Дело је одиграно доста добро. Гргурова (Добрила) трудила се што је боље могла да покаже да је песника схватила не само у главним стварима него и у ситницама. Коларовићка (кнегиња Марија) добро се држала у незнатној улози својој. Андријевић није развио ону вештину, која се захтева за претстављање таких опака срца људи као што је кнез Доброслав. Недељковић (Миленко) тек је местимице знао погодити глас, којим говори страсна љубав, а са свим га је промашио, кад оно лежи у незнани, кад том приликом пада у бунило и кад хоће себе да умори глађу. Ту нам је дошао као како размажено дете, које се ачи. Маринковић (кнез Радимир) није нам знао тугу отчеву тако казати, да би му могли поверовати, да му доиста мори срце. Ружић (Тихомир) треба да још мало јаче покаже мржњу и освету, та два главна покретача, која га на радњу подстичу.

Песме у комаду добро су отпеване, а и мелодије су им лепе, што све на дику служи младом капелнику народног позоришта А. Максимовићу.

У понедеоник, 8. аугуста: први концерат Јакова Нађа, вештака на пастирској фрули. Нађ заиста заслужује име вештака. Из просте фруле измамљује таке гласе да им се мораш дивити. Особито мађарске напеве тако лепо извија да ти се морају допасти. Штета што се публика тако слабо одазвала.

Том је приликом уједно претстављан: „Заручник и невеста у једној особи.“ Весела игра у две радње, посрбио Ф. Обркнежевић. — Опет посрбљен комад и то по Коцебуу! Ако тако пође, данас сутра посрбићемо цео свет, а ми ћемо се одсрбити. Управа позоришна заиста би велику хвалу могла стећи, кад не би више те сакато посрбљене комаде давале, а особито овај, који није ништа друго ни заслужио, него да се просто избрише из репертоара.

У четвртак, 11. аугуста: „Карло XII. на острову (sic) Ригену (sic). Историска весела игра у четири радње. По енглеском од Ј. Планче-а, превео Л. Телечки. — Претстава је могла и боље ићи, да се мало више пазило и да се није овде, онде запињало сигурно течном говору за љубав. На свом су месту били: Андријевић (Мукеболд) а одмах за њим Ружић (Брок). Савића (писара) опомињемо да не гризе тако неприродно перо и да се не кревељи тако сувише. Тиме само квари целу сцену, у којој је он тек побочна фигура.

Света је у арени мало било.

У суботу, 13. аугуста ималисмо особита уживања и насладе. Тога дана свирао је вештак на фрули Јаков Нађ последњи пут на позорници, а њему за љубав одиграла је госпођа Марија Поповића као леди Милфордова призор са Фердинандом из шилерове „Сплетке и љубави.“ Нађ је и опет показао да је момак од мегдана што се свирке у фрули тиче. Тој вештини његовој не верујемо да игде равне има. Лепо свира, ал' те и у срце дира. Овом приликом одсвирао је и песму: „Мачем копљем оружани хајд'те Срби сви у рат!“ А шта да рекнемо о игри госпође Марије Поповића? А да шта друго него да нам је грдно жао, што је оставила позорницу, где је слава и светла будућност очекивала.

Овом је приликом одигран и: „Обрштар од осамнаест година.“ Весела игра у једној радњи од Мелвиља, с немачког превео Л. Телечки. Ко би нам знао протумачити што ни свирка, ни лепа, права вештачка игра госпође Марије Поповићеве, па ни обрштар није био у стању да привуче свет у већем броју у позориште?

Књижевне белешке.

* У подлистку „Световида“ излази „Цар Лазар,“ драма у пет радња, од Матије Бана.

* „Bosiljak, list za mladež“, који излази у Загребу прештампао је из „Виле“ Митра Сердара од Ч. Мијатовића.

* „Вила“ јавља да је наш добро познати песник Ђорђе Јакшић скоро довршио нову драму „Јелисавету, кнегињу Црногорску“ од које је први део изашао у „Вили.“ Та ће се драма скоро штампати.

* „Световид“ је за време рата издавао као додатак „Ратъ, листакъ за ратне новости“ кад се што важно догодило на бојном пољу.

* Дубровачка народна читаоница издаје забавник „Дубровник“ на лепој хартији, бистрим и повећим словима. Књига ће изнети до 500. страна а цена јој је 1. фр. а. вр. У тој ће књизи бити млогих лепих саставака. Тако у првом делу између другога: Пома, песма Меда Пуцића; Ази-бег, повестничка повест; Цар Лазар, трагедија Матије Бана; Херцеговачке приповетке из збирке Вука Врчевића; Божић у црној гори, написао Ниһифор Дучић; Цар Мехмед и скендербегова сабља, песма Јована Сундечића. У другом делу: о политичној и грађанској уредби бивше републике дубровачке; уломци из повестнице конаваоске; Дундо Мароје, Комедија Мара Држића († 1580). Држимо да ће наш свет знати оценити књижевну вредност овога дела, те тако да није нужде у препоруку му речи трошити.

Гласник.

* Друштво пријатеља природних наука при московском свеучилишту, закључило је у априлу 1867. отворити руски етнографски излог у Москви. Цел је томе подузећу двојака: 1. да се гледаоци излога упознају са становницима Русије и свију словенских земаља, нарочито са њиховим животом и привредом; 2. да се излогом припомаже изучавању науке о човеку. Одбор, који је одређен да спреми излог, моли да они, који би били вољни потпо-

моћи га, шаљу: хаљине од разних народних племена из разних предела, а уз свако одело треба приложити и фотографиски лик од становника оног предела, одкуд се одело шиље. Осим одела нужно је и посуђе и све што се у кући употребљује. Тако исто захтевају се 1. и маске, животописи и фотографиски ликови, који претстављају значајне црте каког народног племена. 2. Мумије и балсамована тела разних племена. 3. Лубање и костури разних племена. 4. Лубање, костури и друге ствари из гробница. 5. Оруђа за антропологиско посматрање. 6. Старинска оруђа од камена и туча. Фотографисани ликови и потпуна одела за излог ваља послати до 1. новембра а поједине ствари могу се слати до свршетка ове године. За музеј друштва могу се све споменуте ствари у свако доба послати. Што се шаље друштву пријатеља природних наука у Москви, било за излог било за музеј, све се то шаље г. Михаилу Рајевском, проти при ц. руском посланству у Бечу.

* 17. аугуста и још неколико дана за тим била је скупштина српске омладине у Новоме Саду. Више од четири стотине младих Срба, одушевљених за најсветије право људско, за право на напредак, приступили су, као што „Застава“ каже, освештавању тог права за цео србски народ од данас до века. Црногорски архимандрит меће свети крст на омладину и благосиља дело вечитости српске. Може ли бити сјајније јаве, бајнијег чара за душу Србина, који се човеком осећа. Више од 400 година, како је српска народност политично умрла, и више од 400 Срба братимили су се на састанку да умно надвежу раскинуте жице народне јединине: као да би сваки од њих по једну од изгубљених година покајати имао. Делом састанка у Новоме Саду омладина је осведочила, да носи у себи здраву клицу за цвет народне младости. Узвишена до свести о себи и о позиву своме, има она сад, да развитак те клице осигура онаком основом, на какој се дају сјединити искуства и знања не само данашњих Срба, него и Срба, који су пре нас живили, и Срба, који ће после нас доћи. Само таким сједињавањем искуства и знања може се постићи између српских умова она сагласност, која би имала силе да ускрсне народну јединину као природну свезу и интереса српских, свезу узајмности прекинуте на Косову, али обновљене непрекидним саопштавањем духова и размењивањем мисли.

Смесице.

* (**Шта треба радити да барут не букне.**) Један од најважнијих изума је средство да се не распрсне прах, који је досад толико јада и несреће починио. У Лондону је неки Енглез добио право за неку ствар, којом хоће да чува барут да не букне, па сад јавно показује тај свој изумак. Донели су му барута, а ето ти кад га помеша с неким белим прахом, не ће барут, ма га како потпаљивао, ни да прсне, а камо ли да букне. Ал' на томе не прође! Тај енглез помеша тога свога брашна више у врећу с барутом па је баци на огњиште, на којем је ватра горела. Ал' у место да се врећа распрсне, почне гушити и гасити ватру.

Па какав је тај чудновати пра, којим се одузима баруту голема горивост и снага? Ништа друго до самлевено стакло! Кад се од овога стакленога праха помешају два дела једним делом барута, већ слабо фрца, а три дела према једном делу под ни пошто не ће да се распрсне. Ал' ако на ситном решету просијеш и оделиш бело стаклено брашно од пушчанога праха: тога опет можеш за стрељање употребити као и пре.

Од сада може дакле сваки држати без икакве опасности барут у подруму, у соби, ако га је помешао с прахом од стакла; а за сваки случај нека просије себи кроз решето потребну коликоћу. Исто тако могли би од сада и возари барут на колима возити, а да се не старају ни за себе ни за околицу.

Распис награда.

„Матица Србска“ расписује из фонда Јована пл. Наке В. С. Миклушког ове награде, и то за дела:

1. 150 фр. а. вр. за спомоћну књигу, која ће упућивати како да се пишу писма, признанице, обвезнице, опоруке и т. д. Рок Ђурђев дан 1867.

2. Понавља се награда од 20—30 дук. за књигу написану према потреби нашој а у духу народном за одраслије Србкиње поучног и забавног садржаја, најмање 10 печатаних табака. У тој књизи могу бити не само изворни него и преведени и прерађени саставци. Рок Ђурђев дан 1867.

А за расправу у „Летопис:“

Понавља се и повишује се награда од 20 на 30 дук. за саставак: Повестница нашег народа у тако названој хрватској крајини, или у генералату карловачко-вараждинском. Рок Ђурђев дан 1867.

Свако дело, које коју год од ових награда уштражи, треба да се пошље „Матици Србској" у Нови Сад до рока како је који за које дело одређен, да је чисто и разговетно туђом руком преписано, добро сашивено, стране бројевима обележене, и да је споља на на сваком делу какав год натпис или други који знак. Име, презиме, карактер и место, где станује списатељ, ваља у особитом писму написати, туђим печатом запечатити, и онај исти натпис или знак, који је споља на делу, и на писму изметнути. Само ће се она писма отворити, на којима је исти натпис или знак, који се налази на делима, којима се награда досуди, а сва ће се друга писма спалити.

Рукописи се не враћају, а писцу дела, коме се награда досуди, издаће се та награда тек онда, кад писац дело „Матици" печатано поднесе.

Награда се губи, ако списатељ своје дело, којем је награда досуђена, за годину дана не изда, или ако у том погледу за то време с „Матицом" што друго не уговори.

Расправе за „Летопис" којима се награда досуди, печатаће се прво у „Летопису," а после се и списатељу и „Матици" оставља право, да их могу посебице печатати.

Награда се не ће издавати, ако се не нађе, да је за награду прислано дело под туђим именом списано, или ако се примети, да је списатељ исто сам својом руком писао, или што на њему својеручно поправљао.

Из главне скупштине „Матице Србске" држане у Новоме Саду 18. и 19 аугуста 1866.

Подпредседник „Матице Србске."
Стеван Брановачки, с. р.

А. Хаџић, с. р.
секретар.

САДРЖАЈ.

Белешке времену Стевана Немање. (Свршетак.) — Мала вила од Драгутина Вадијаније. (Продужење.) — Карактерске црте. — Подлистак: Матица Србска. — Српско народно позориште. — Књижевне белешке. — Гласник. — Смесице. — Распис награда.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

БЕОГРАД 17/9

Број 34. У НОВОМЕ САДУ 10. СЕПТЕМБРА ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес, на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

У баварским брдима.

I.

Од леденога мора Алпискога одваја се неколико смернијих огранака пружајући се горе на север; ту се брда на један пут губе у великој и високој баварско-швапској просторији, која средину Баварске обухвата. Одатле па до Дунава изгледа земља као прострт шарен ћилим, по коме се ~~водене пруге сва~~којако укрштене и испреплетене као змије вијугају. Илер, Лех, Изар, Ин, — водени пород снежних Алпа, јуре несташним током мимо шарено цвеће, поред бујне траве и хладних лугова, јуре и прихватају воде многих суречица и потока, да зајазе несито корито славољубивога Дунава. Извиру у Алпима, и то сви на близу, један до другога, и тек се после, као непогодни близанци размимоилазе један од другога на четрдесет миља. Корита су им ова: Меминшка пољана, Лехфелд, равница Дахавска и Минхенска и равница између Браунаве и Покинга. Ситни усталасани брежуљци везују та корита једно с другим. Најнеплоднији је предео источно од Леха; ту је сама ледина, која је тек гдегде испресецана бором и брезом. Овуда иде гвоздена пруга све до вароши Линдаве, која је на граници Швајцарске, на баденском језеру. Но премда гвоздена пруга поради својих акција и због комуникације пажљиво бира места, где ће моћи што стоварити и натоварити, ипак за читавих осам миља не дотакосмо се ничега другог до сиромашних села, и осим неколико незнатних паланака не нађосмо дуж целе пруге ниједне веће варошице осим Аугсбурга. На свима станицама чује се кондуктер где виче „eine Minute Aufenthalt!“ при том излети једна врећа с писмима из поштанских кола, друга опет улети, од људи пак нит ко излази нит ко улази. само се жене чују, како се око кола деру продајући обарена јаја и јагоде. Док длан о длан лакомотива писне, и кола се тоскају напред.

Овуда су и говеда ретка и мршава, па ни за саму овцу нема довољно хране. У зиму је земља одвећ мочарна, а лети се опет испече од врућине. Овде се понајвише гради тако звани „торф,“ којим се зими Минхенска сиротиња греје. Тај торф, премда није кадар потпуно заменити дрво, ипак се може сматрати као сурогат, и од велике користи сиротињи, која би, не могући платити скупих дрва зимй остала би са свим без огрева. Но јадно и кукавно живе ти произвођници торфа! Стужило ми се, кад сам им с вагона опазио јадне и чемерне чатрље, пред којима се издрпана деца и жене зноје за кору хлеба, док господа Минхенска и златоткани накађени „клерус“ с целим католичким апаратом не жале просипати силно благо на развијање што веће спољашње сјајности, као да Бог мари, што му понос Минхенски по етикету подворење чини!

Предео, који се пружа на север и североисток, плоднији је од овога. Још је плоднији предео западно од Леха: Ту нађосмо много села и пуно паланака и малих веселих варошица, као што су: Кемптен, Кауфбајерн, Меминген, Минделхајм, Вајсенхорн и Бургау. Овде се сад налазимо усред правог швапског колена, које се на Леху оштро судара с баварским. Овде на овој плодној пољани било је разбојиште разних владалаца и господара земаљских, и све до пропасти немачкога царства показује нам историјски атлас најшареније слике људских дела и људске самовоље, почињене на овој пољани под атмосфером средовековног феудализма. На пољани између Леха и Илера наилазимо на некадашњу германске империје Аугсбуршку, Меминшку, Кауфбајерску, Кемптенску област, на маркграфске Бургавске, на графске фугерске, Буртенбахске, Велденске државе, па онда на територије кнеза-игумана Кемптенског владике Аугзбуршког, на контурство Бобингенско и на многа друга намастирска добра. Неки трагови старога „рајхштатског“ права задржали су се још и до данашњега дана. Тако у Кемптну, у старој вароши важи од чести још и данас стари „рајхштатски“, а у новој вароши канонски закон. Стари рајхштатски сокак у Аугзбургу има још своју стару привилегију, да се у њему не сме (због ларме) ни један ковач ни бравар настанити.

С Перлахтурма у Аугзбургу види се цела долина, којом Лех тече, а та је долина пукла од Хохфогла, једнога од највиших врхова баварских Алпа, па све до излива реке у Дунав, то ће рећи најмање четрдесет сахата у дужину.

Ниже и више Аугзбурга залива Лех сам шљунак, и с тога су му обале за читавих пет сахата идући од Аугзбурга ненасељене. Лех је дебела река снажнога тока; на њему се сносе на сплавоима разни производи брда, као: дрва, креч, песак, гранит и т. д. Пређе су Алговљани своја дрва сносили на сплавовима чак у Беч, а и сад се лети сваке недеље отисне из Аугзбурга по један велик сплав натоварен свакојаком робом, која је потребна у земљи. Влада баварска наумила је да регулише реку ову, коју је на многим местима одвећ бесна, те разрива корито своје и мало јој је за отицање 2000 корака у ширину, а гдегде јој је опет и 200 корака сувише. Славни немачки народни економ, Фридрих Лист, прорачунао је, да Лех с 25 палаца пада на 1000 стопа тако јаку снагу за потискивање има, да би (у оно доба) надилазио све парне машине енглеске. У Аугзбургу је расцепљен Лех па некаких 20 канала и у сваком ради за неколико фабрика, па се опет није уморио, него би можда још који точак, још коју турбину покренуо.

Потражимо сада прави Лехфелд, што се види цео из замка Штрасберга, који лежи с ону страну Вертаха, — потражимо га, па ћемо наћи недогледну плодну пољану, на којој не можеш опазити ниједнога дрвета ни џбуна. Све је је ту ораћа земља и ливада, из којих се бела села као снег у пролеће помаљају. При ведром небу и јасном сунцу гледа на ту равницу величанственим оком цео низ алговских Алпа, којима се чело ногу славно разбојиште озбиљније и дивније пружа, него оно испод пирамида обасјаних славом Наполеоновом. Ту је оно место, где је ћесар Отон I. 10. августа 955 потукао Хуне, који су Немачку ватром и мачем до Вормса завојштили. Од то доба бивало је више бојева око Леха, али ниједан не беше толико значајан и ни један не имађаше тако важних последица. Нешто мало према Донауверту био је крвав сукоб између Швеђана под Густавом Адолфом и између ћесареве војске под Тилијем, који је у том боју (15. априла 1632) смртну рану задобио. У шпанском наследном рату и у војнама француско-аустријским управљали су час Французи, час Аустријанци својим војскама врло згодно с кула Аугзбуршких. Али се народ овуда слабо опомиње тога, и предања су о том већ скоро сва излапила. Само још кроника прича о табору Хуна, који су гладни тумарали испод зидова Аугзбуршких. Жена их једна, вели кроника, баци с бедема неколико хлебова, да би се уверили како у вароши свега има довољно, па се и пресипа. То су били последњи сомуни, али хитрина поможе. Хуни помислише, да је у вароши свега доста, па се не ће тако лако предати, те потегоше даље да траже храну. Кад је већ дошло до густа, тада се дигне владика Улрик, да распали срца у опсађенима. Како ће иначе распалити срца католичка, него литијом и церемонијом? Еле удри у сва звона и све литије крени и носи по вароши. Тада се деси на невољи ћесар Отон са својом војском, коме се придружи и владика у пуном орнату и с крстом у руци, те тако обојица поведоше војску на непријатеља; у тај мах, вели легенда, снуети се анђео с неба и донесе побожном пастиру мален златан крст, на коме писаше: sub hoc signo vinces, и гле! од креста пршти сва војска поганичка на све четир стране! И сад се још чува крст тај у Улриковој цркви у Аугзбургу; мени су га показивали, но ја не нађох никаке разлике између тога небеског фабриката и обичних наших крстова.

На плодноме Лехфелду живе крепки људи, и хране се понајвише кртолама, шеницом и месом; то су им већином и главни предмети њихова производства. Тежак оре на својим коњима, који су му троми као и он сам. Њему је стало до усева у главном, а слабо мари, да који год кутић за друго што, као н. пр. за боб, пасуљ, салату и т. д. употреби. У франачкој (на сѣверу Баварске) пак не осставља тавља вредни тежак ниједан кут на миру.

Села су насељена одвећ неправилно, а куће у селима зидане су још неправилније; свака кућа стрши на страну, и окренута је, куд је газди била воља. Собе су ниске, но подуже и подубље, а прозори су често читави квадрати. Понекад су прозори шири но виши, но да не би историк, који пише и проучава културу, одатле изводио незнам какве последице, морам му рећи да су упатеч прозорима хлебови по две но три, а и по пет стопа дугачки а тек са шаке широки, ваља да за љубав окрајке. — Скоро у свакој кући виси о дувару по једна бљутава слика каквога свеца. Цркве су скоро све из новијега времена; старе архитектонске цркве већином су оштећене и порушене у разним војнама, а ове нове зидане су за невољу на измаку претпоследњег и с почетком прошлог века. Зато и јесу са свим без укуса, управо рећи бљутаве, кад их човек погледа. Гледало се само, да се површна простачка чувственост засити; отуда силне позлате, резотине и којекаке боје, што дрече; отуда долази, да је све претрпано и натоварено којечим, што у очи пада а душе се не дотиче и никаквог дубљег смисла нема. Једва ће што вредити црква у намастиру Фирстенфелдбруку, задужбини Лудвика II. Строгога, који је ту цркву у грдном језуитском стилу из 16. века саградио, да би се додворио код Бога, коме је љуто згрешио убивши своју жену, Марију Брабанаткињу.

(Свршиће се.)

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

XI.

Мала вила сама пада у јаму и плачући признаје, да има срца.

Још би дуже развезле разговор, а и заборавиле би да су хтеле у врт, да не дође господин жупник у руци са завежљајем, којег је оног тренутка с поште добио. Умиљато се смешећи поздрави малу вилу, коју је за оснаватељку среће своје држао, а „женици“ својој (којој је —

у присуству других — тек руку смео пољубити,) пружи лено увезану и позлаћену књигу. Марион дирнуто захвали и кад је прочитала наслов не могаше пропустити а да не рекне;

— То је тек пажња! „Повесница хугенота„ — на француском језику.

(Али ова књига, — нека буде онако мимогред речено — није јој прибавила никакве радости, јер несавестан писац заборавио је споменути се славног јој предка, који је по предању — а томе се тек увек може веровати — близу сен жерменског манастира пао као мученик нове вере.)

Док се ово збивало, мала је вила више пута немирно гледала кроз прозор, и трзала се на сваки бат од корака. Ал' узалуд је немировала, узалуд се трзала; ког је чекала, не дође. У том тренутку не би смела рећи Мариони да нема срца, јер је осећала неки бол у њему, а готово да се чуло и како лупа. Није се ни задржавала дуго, него узме шешир, и желећи добру ноћ и лепе снове задовољном пару, убрзаним корацима, — као да би је нешто гонило — оде из жупниковог стана, где је видела породничну срећу и где је почела осећати шта је то срећан бити на земљи.

У повратку свом премишљала је о свом особитом и непријатном стању. У почетку је желела, да се Алберт у њу заљуби. а после кад сазнаде: не могаше се томе радовати. Била је уверена, да јој Алберт никад не ће искрено исповедити љубав своју, и то с тога, што је поносит, и што држи да у ње нема срца, нит' у њему права осећаја. За цело ће отпутовати и љубав ће своју угушити, ма га то и самог срца стало.

Кад се тако растужено вратила, не скачући преко етепена, нити певајући у трему, — нађе Рудолфа у својој соби.

Јадно момче у тужним мислима чекало је малу вилу и све је мисли на једну прибирало, да мала вила никад не ће бити његова, кад је већ другом срце поклонила. Ал' усред те жалости указа му се зрака утехе: да тај сретан човек нико други није него Виктор Терекешија, узор његов, који је потпуно заслужио да му мала вила буде љуба. Та није то никака срамота повући се испред Виктора, а особито њему, који своју тајну љубав и тако не би смео никад исповедити.

Мала вила — спазивши Рудолфа — весело га хтеде поздравити, ал' у том тренутку не могаше разгонити озбиљност.

— Кад сте дошли? — запита на кратко рукујући се с Рудолфом.

— Биће томе једно по сахата. Овом сам приликом уједно и љубавни писмоноша.

— Ви да сте љубавни писмоноша? — запита Олга смешећи се.

— Да, да, да! Долазим од Виктора, који вас — као што сам нагађао — јако воли.

Рудолф је то таким гласом рекао да се могло приметити да му туга раздире срце.

— А по чему држите ви то? — запита Олга.

— По узбуђености викторовој, којој сам случајно сведок био. Виктор је чуо од некога (ал' немојте мислити да сам то неко ја био) да имате удварача, кога радо гледате и слушате.

— Ха, ха ха! — засмеја се мала вила — а дед реците ми, драги Рудолфе, ко би то био?

— Алберт Варкоњија, песник.

Олга ућута. Мало за тим насмеши се и узданувши одговори сетно невесело:

— Ја тек толико знам да је Алберт Варкоњија ладан према мени и да јако пази шта ће ми рећи.

— Ја то потпуно верујем, јер сам и сам видео — одговори Рудолф, — ал' Виктору су друкчије казивали.

— Да л' је што говорио?

— Те још колико! Ја га никад не видех тако узбуђена. Лепо му се лице том приликом са свим погрдило. Зграби са стола енглески пиштољ и подсмејом претећи рече: „И тако већ давна не гађах у жив нишан . . . Ја јако поштујем Алберта Варкоњију . . . он је на гласу песник и поштен човек . . . ал' ако хоће да ме растави од мале виле, онда ће једном од нас двојице овај свет тесан бити.“ То је рекао истина као у смеју и у шали, ал' те шале имају увек и озбиљних страна и може им јако жалостан крај бити.

Олга задркта.

— Не марим ни мало, — рече без воље, — што тај Виктор све једнако о двобојима сања. Сувише се узда у себе, што зна добро гађати и вешто сабљом махати. Размеће се као да се отима о каку царску круну. Ал' верујте ми, драги Рудолфе, да овом приликом не ће моћи своју вештину показати, нити своју жеђ за крвљу загасити. Алберт Варионија за који дан одлази и ко зна хоће л' мо се икад више у животу видети?

Рудолфа су са свим умириле те речи — те извади писмо и рече:

— Ево писмо од Виктора!

Мала вила дркћући узе то писмо, као да није било љубавно, него горка чаша отрова, коју мора на искап испити.

Растуженим лицем отвори га и стаде читати:

„My dear little fairy!“

— Кака је то смелост тако ме називати као да сам већ са свим његова. Марион је право имала, што је називала да је размажен и да је смео! Заиста почиње већ несносан бити! — мишљаше Олга и љутито настави читање:

„Ово је писмо први сведок да ме стрпење не оставља. Све ближе долазим цели где ме чека срећа, коју ми за награду обећасте. Држим да ћу је на скоро постићи. За то се и усудих вас при првом инглеском поздраву мојом назвати. Не сумњам се ни најмање да ћете радо испунити задану реч, ако докажем да сам стрпељив и постојан. За три месеца научих толико енглески, да знам све речи што ми треба, а мој учитељ (родом из Ливерпула) хвали ми још и изговор. Све је то, драга Олга, учинила гвоздена марљивост. Моја је соба право стовариште од енглеских књига и новина, а већ јуче почех читати и „Мекбета.“ Не ћу себе да хвалим, ал' га целог разумем. Једном речју брзо напредујем, и три месеца, што ми још остају, са свим ће доста бити на то, да ми се језик одреши, да научим много речи и лепши начин говора. А не би л' била мала вила тако милостива да ми прекрати рок сужањству на један, два или баш и на два и по месеца? Већ ме и тако мори, мучи жеља, да вас опет видим. Можда сам некада ватреније рекао него што сам осећао, како вас волим, а сад несам у стању изрећи како вас страсно љубим. Све ми пада у памет што у мени буди све то јачу и јачу чежњу за вама. Хтео би се с фаворитом утркивати, хтео би вас видети, како пушите, играте, свирате (да л' позабораваљасте песме са шајака?) или како се смејете, певате и сиграте. Долазите преда ме у сто и сто слика, ал' увек као весело, шаљиво, несташно девојче . . . .“

Олга застаде и помисли:

— Виктор држи да ће у мени наћи старо несташно девојче. Не може ни помислити, да ја несам више, што сам досад била.

После тога узе опет читати писмо;

„Кад гдекоји пут одем у врт, а мени дође на ум, како би се знао радовати, кад би вас могао опазити где сте се скрили. Заиста много ме труда стаје да у таком тренутку себе савладам и да не уседнем на коња, па управо у Сентелек. А ко шта би и згрешио? Ако ме волите, ето ми одмах и опроштаја. Ал' некако ме све страх хвата, да ме како строго не казните, ако погазим ваше строге законе.“

Олга се насмешила и нехотице зажели: бар да дојаше! Ал' би га љуто казнила! Не би ме више реч везивала!

„Не остаје ми друго, читаше даље, — него да чекам, трпим и да се надам још за три дуга месеца, ако ми не прекратите то време. Узимам у руке сваки дан календар, па како који дан прође, а ја га бришем и у највећој чежњи очекујем кад ће да ми сине сунце, па да вам дођем и да се с вама поразговарам као рођени енглез. Прва и последња ће ми реч све једнако бити: „I love you!“ Дотле ћу вам послати леп албум с пределима из Сирије, Јаве и Индије па изберите најлепше место, камо ћемо путовати на љубавним крилима сретно, поносито . . . .“

Олга се смешила сажаљевајући Виктора, а још више себе саму.

— А гле та има нешто и после писанога!

„Морам приметити да ми при писању овог писма мој ливерпулски учитељ није ништа помагао.“

— И види се — рече Олга, — има пуно погрешака и у језику и у писању! Ал' кад стаде грешке тражити рече растужено: доста је напредовао; мање је погрешака него што се у првом тренутку чинило . . . по својој прилици да ће још и савршено научити енглески. Боже мој! тек сада видим, како сам лакоумна и неразборита била!

Дошло јој је да се баци на земљу и да плаче, да је Рудолф радознало не запита:

— Хоћете л' што одговарати?

— Веома мало. Ево ћу на леђима моје полазнице да напишем коју речцу. Ви ћете бити тако добри, па ћете је предати Виктору, је л' те?

За неколико тренутака беше готов одговор. Рудолф је у страху чекао да види шта ће написати мала вила, ал му страх не имаде основа, јер је тај одговор ладан, кратак и сувопаран био.

— Прочитајте га на глас да видимо да ли сам у чему погрешила. Ни сама не знам шта сам написала; зло ми је.

Рудолф је ове ретке читао:

„Сваки би се учитељ морао стидети, кад би признао пред својим ђаком, да не зна шта учи. И ја би се морала стидети, кад би баш тада, кад хтедох огледати, дали сте постојани, сама показала да несам постојана у својим намерама и предуветцима.“

Рудолфу је то био гордијев чвор. Хтео је да му га Олга разреши, ал' брзо ућута, када виде да Олга околиши. Он је своју малу, паметну и сваке љубави достојну рођаку тако обожавао, да се није усудио још једном је запитати, да је неби како довео у злу вољу.

А мала вила и тако је зловољна била и искала је опроштења прво од Рудолфа, а после од стрике, што не ће моћи с њима заједно вечерати; зло јој је.

Желела је самоћу. Стаде осећати како је то добро кад се човек може у самоћу повући.

Ал' стрика је не хтеде саму оставити, него седе уз одмарачу своје синовице и стаде наговарати да ће најбоље бити ако по лечника пошље.

Јадној девојци тек сад први пут стаде додијавати прекомерна љубав.

Ал' кад већ стари господин не могаше дозвати лечника, а он дозва Мариону — у потаји. Добра жена устрашено је скочила од вечере и дотрчала у дворац да види шта је то њеној малој Олзи. До врата је допрати и Алберт, који је растужен ћутао и тек при растанку одговори:

— Дочекаћу вас до повратка вашег под багренима. Бар ћу тако пре сазнати шта је малој вили, а дотле ћу се шетати. Вече је лепо, пријатно, ваздух благ, а месец лепо светли.

Ал' шта је њему стало до лепог времена, — што је тек за изговор добро било, — кад ето зна, да је болесно оно створење, које му се највише срца тиче! Немирно је ходао горе, доле, често гледајући на осветљени прозор у соби мале виле и немирно очекујући Мариону.

(Продужиће се.)

Характерске црте.

(Продужење.)

II.

Хришћани и Мухамедовци у Старој Србији.

Кад се тако изговорио Крпељ, онда га упита четобаша Петош: „А вјере ти, шта си био намислио, да ти је изашло за руком, да урадиш од попа? Би ли га убио? Би ли му злоставио чељади?

Нато му одговори Крпељ: „Ето питај ове браће моје овдје, пак ћеш чути и од њих, да смо се најпре договорили били: шта ћемо урадити, и како се осветити, пак смо онда овамо пошли. Кад сам их сазвао, онда сам им рекао: да их зовем себи на освету, и да ударимо на попа Мојана, пак да га натјерамо, да свога парипа својом руком ошиша, и да га онда — данас о преслављању — кроз село пројаше, и да виче: да тако треба свакоме, који држи погана хајвана. Договорно смо наумили били, да то учинимо, и више ништа, осим што би одјели и одпили за попутнину.“

То му додуше потврдише и сви остали Арнаути, и Хришћани и Потурчењаци, али их Петош упита: „Шта мислите ви, би ли се задовољили с таком осветом, да сте ви надјуначили, или би још штогођ поизкали у попа?“ На то му рече Којан: „Шта би било, и шта би ми радили, кад би се ту разбашили и одуздали, ко би ти могао сад погодити и поуздано казати. Ти си четобаша, пак и сам учиниш неки нијет, кад четујеш, и смислиш и договориш се с твојим најстарнјим четецијама, што ћете негђе нешто урадити — пак знам, да не можеш увијек свјеровати сам себи, као што си био намјерио при походу, већ се окрене понешто на боље, а понешто и на горе према удесби, згоди и прилици. Ко зна, шта би и ту било, и како би и ми бјеснили, кад би нас преузело пиво, а оставило умље? Но хвала Богу! сад ми паде на ум, како нам је рекла стара анома Хасанова баш кад смо полазили: да се ваља осветити само коњу, а попу никако, који је био увијек с нама у љубави, а што не даде својих бисага ни тарчуга, није им био ни дужан, а ружно је Хасан и урадио, рече му мати у очи, кад је опсовао попу бадава закон и пришао му, да му ухвати под њим коња јер је то јарамазки посао, а није за мирне људе, и који се знаду и пазе. Ја не лажем, а и судим сад, да не би чинили насиља никакова, јер смо цијелим путем говорили и радовали се, да поп посједне свога шишана, пак да пођe селом вичући с нагрђена парипа. То нам је била права задовољштина, а друге задорице нисмо имали ни памети.“

Још Петош упита мене: јесу ли они били пијани у шуми, кад је Хасан искао од мене бисаге и тарчуг с путнином? На то му нисам могао поуздано одговорити, јер се ја нисам надао никаквој несрећи, нити сам мислио, да ће ме онаки знаци напасти, те нисам их честито ни уочио био, да сам могао познати: да ли су били пијани или тријевни. Зато сам упитао онога Хришћанина, што је био онда у шуми с Крнељом, коме је било име Јаков Дрндало (јер је био од тога заната), јесу ли били пијани? Он ми нато одговори, да су се били добро наквасили на даћи некаквога Нури-спахије, а и уза се су носили пуну плоску ракије, те су сркутали из ње и путем и у шуми.

„Е кад је тако било“ прихвати ријеч Златко „онда бива суд од друге руке, јер сад треба да се опије поп Мојан, пак да одма суди. Тако судим, да пијану насртачу и зликовцу пијан судија суди, пак и како му испадне пресуда! Никако не подноси правда, да тријезан пресуђује пијаноме.

Шта велиш ти, Крпељу!" Крпељ одујмивши маштрафу од уста рече му: „Причекај мало још, док искапим неколико ових купица, пак ћу ти одговорити, кад велиш, да пијану пијан суди, те зар не би ни праведно било, да ми пијан попо суди тријезну?"

Ни Златку није мати изпредала језика, а у оноликој глави бијаше добар оброк зрела мозга, те и доскочи Крпељу рекавши му: „Ти си ми мудар и лијеп кривац, кад сад помишљаш, да се ти погађаш с нама, како ће ти се судити. Још би ти најпробитачније било, да се здраво и по вољи напитате и нанојите, пак да вас обдаримо, — да ли би ти још пожељео, да и онога попова парипа ошишамо, и да га попо пројаше онако подсмијеха ради кров село? Може бити, да би вам коме још штогођ пало на памет, да поиште овдје у нас. — Видиш, Крпељу, хоћемо баш да вам опростимо, што сте пијани на попа насрнули у шуми; али шта ћемо сад да радимо, и како да вам судимо, што сте насрнули тријезни на благ дан на кућу човјеку? То је, злосретниче, јарамазко злочинство, како ћеш томе дати одговора? Зар ћеш се и зато погађати? Или се надаш, да сад буде прочка као Турчину? Наопако би било, кад би сви Турци били таки, као што си ти, и ово твоје друштво! Дедер! како ћемо сад судити напастницима по твојој глави? Говори!"

„Ласно је судити кривцу, кад се ухвати, одговори му Крпељ „Ено ти кадије у Пећи, пак ће синџилатити на мешћеми, и биће права суда, кад већ до тога дође. Ја мислим, да нико сам себи не може бити судија, кад онако не ма мировне."

На то се грохотом насмијасмо сви, а Златко му бесјеђаше: „Како ти мислиш, не би требало да ми сад теби судимо и осветимо ти се, а како си ти пошао да попу, ни криву ни дужну, судиш због коња, што те је угризао, и што га ниси могао похарати? Тако ми зар и кадија у Пећи мисли, кад нас упућујеш на њега да он одсуди по своме синџилату на мешћеми. А чу ли, Крпељу! нека кадија опијем суди, што му их муселим доведе на мешћему, и овијем, што му сами дођу од своје воље, и ишту му суда; а по нама нека кадије на миру, нека пије духан и нека срче каву, а кадкад и преко ока погледа у алкоран и завири, ако и не зна, шта је тамо нашарано, тек да се гради учеван књижевник пред свијетом. Ниси ти питао кадије, ни кад си на зло устао и пошао, а ми те не тужимо кадији, да се тамо с тобом, тобоже Турчином а пред Турчином, премо и иштемо Турског суда, пак ти је бадава уфање, ако се уздаш, да ћеш пред кадијом ударити у хашу, и нас у лаж утјерати, јер си ти Потурица, пак се теби вјерује на вашем суду, а Хришћанска свједочба бива празна ријеч, што је не подмићен кадија не хесапи. А шта велиш, Крпељу, да одем ја тамо с једном кесом, би ли онда вољео, да ти суди кадија у Пећи?"

„Не бих" одговори му одмах „и волим онда овај суд овдје сад или кад хоћете, но тамо гђе би ваш суд био по вашој вољи за паре, те бих свакојако ружно зарарио и изметнуо праску и нагрдио се с овом мојом браћом, да би ударили у разсеље, и разбјегли се по стиду и срамоти. Ја се с тобом не могу прегањати ни надкачивати, а исто те тако не могу надмудрити, као што те нисам кадар ни надјуначити, јер си јачи и бољи од мене и од нас свијех овдје; већ како ти рекох, ја не знам више за кавгу с овом кућом, где сам јео хљеба и соли, а ето вас а ето нас, пак судите сад како хоћете, ми смо вам у власти. Зар нисмо баш ни ми такови грјешници, да нас земља прогони, а избацује море, већ смо људи нешто криви, пак нам већ ваља зато одпокорничити да боље запамтимо покоп Нуријепахијии."

Те су ријечи сила поправиле, а и умилостивилесу противнике јарамазке, и сам бих им био драговољно све опростио, и пустио их дома да пођу, да Петош не рече: „Све је лијепо, што се ти мириш са попом Мојаном, и што по сад не имаш зле ријечи ни кавге с њима, почем си му на дому окусио хљеба и соли; али шта ћемо рећи, ако село другу пòтегне, и рече, да ни оно по данас не ће имати на те зуба, али, весео био! шта́ ћемо за оно првашње до данас, што се ту скупи толики свијет на тебе твога чуда ради? Томе ти ваља дати одговора, пак се можемо још и пријатељити и по сад бити у љубави."

Кад то рече четобаша Петош, а нато му Хасан Крпељ ништа не одговори, већ се замислио био, и зар се домишљао, како ће му одговорити, онда прихвати ријеч Јусо Крпељ и проговори овако: „Управо је тако, четобаша, без дерачине не треба да прођемо, јер нам није малена кривица, и сами смо тражили кирије и ишли по своје зло и јад без невоље тек онако од бјеснила. Не би ни ми никоме опростили, да тако на нас удари, — те не би му дали помолити ни бијела зуба. Дела! судите нам само по правди.“

У мене има стриц, човјек у годинама, који је свашта доста запамтио за својих седамдесет и више година. Мој чико Јанко зовну нас неколико, те пођосмо за њим с друге стране куће, гђе нам рече: „Биће и педесет година од оног доба, како је у Јунику Арнаутском неки Потурчењак Осман Платиреп одсјекао сусједском волу реп у своме купусу, пак му кадија судио на мешћеми: да угна свога вола, што је оне врсте сусједскога, у сусједов купусњак, пак кад поквари и поједе онолико главица купуса, да му онда сусјед одсијече онако реп, као што је сусједску волу. Платирепу је било жао свога вола, пак онда упита свога сусједа: шта он иште штете купусне, и шта иште за волујски реп, пак да му за све плати, и да се помире као добри сусједи? Сусјед му искаше купуса за купус, а за реп искаше, да онај комад репа покрије ситнијем парицама или марјашима или грошевима, па му је то уцјена. Платиреп не имаде куд камо, извади кесу из недара те покри свакојаким парама онај одсјечен комад репа, а штетовач сгрну паре у своју кесу; а кад дође дома, те преброји, имаде шта видјети, јер му је штетник вола платио, почем је изнијела уцјена преко двјеста гроша! Сад ја по томе судим, да је праведно од њих поискати, да доведу своје јахаће парипе овамо, пак да их пошишамо, и на шишаке њих све посадимо, нека појашу онако, као што су канили, да натјерају мога попа. Све можемо дома пустити осим Хасана Крпеља и Пајана Кекића, који треба да остану у таоству док се они други сјутра с коњма не поврате овамо. Ако ли им буде жао коња нагрђивати, а ви им онда одсијеците одкуп, пак нека плате, и нека и они остану платирепови, као и онај у Јунику.“

Ми смо то одмах окаилили, и кад се вратисмо нашим кривцима, онда им рече четобаша Петош: „Ми смо се договорили, да вам овако судимо, да сви дома пођете осим Хасана Крпеља и осим Пајана Кекића, који ће нам бити таоци за вас све, а ви сјутра доведите ваше јахаће најбоље коње и у поводу Хасанова и Пајанова, пак ћемо их ту све пошишати, и вас посадити на шишаке, те ћете их онако пројахати, као што сте наумили били натјерати нашег попа Мојана, да он пројаше, и да се брука пред свијетом.“

Да видите! како се узбунише Арнаути на те Петошеве ријечи, пак почеше викати, да они не даду грдити нарипе нипошто, и да воле платити дерачине и што није право, а и Којан уђе свијема у ријеч, те пође овако бесједити: „Ако смо накани били, шишати попова коња, он је и скривио, јер је Хасану осакатио руку, али вама нису наши нарипи ништа скривили, већ ми, који хоћасмо, да се и коњу и попу Мојану осветимо, пак смо јарамазки насрнули и ударили човјеку на кућу.“

Јаков Дридало уђе Којану у ријеч прозборивши овако: „Како је то све било. и шта смо смјерали не зна нико боље од мене, јер ја сам ову двојицу, Хасана и Јуса, као вјеште дрводјеље извео у Стари-Луг, да ми одсјеку, отешу и обрадваишу једну тетиву и неколико дирека, кад пођем канатити једну зграду. Ја сам вам већ казао, да нисмо били без раније а знате, шта се догодило, и како је Хасан прошао од попова нарипа. Ово није налик на платирепову гатњу у Јунику, јер попов нарип није ошишан и ако је подерао сву шаку Хасану, да није сјекире ни брадве шест недјеља у руке узео. Не би било праведно дирати у наше нарине, а од данас чините шта хоћете: у власти смо вам, а криви смо вам.“

На ту ријеч плану мој стриц Јанко као жива ватра, и посу на Дридала ружно: „Бре мучи, курво, док ти нисам укинуо ту лајаву главурину! Зар ћеш ти нас учити, како ћемо ти судити? Ти добро знадеш, како су мени Вокшани судили, што сам једно безочно Туре од себе оћушнуо само, кад ме хоћаше попљувати; а ти си то очима гледао као и твоје калфе и чираци (шегрти), пак кад ослини оно балинче, а гракнуше на мене Арнаути, и привајмише ме као да сам сву Реку попалио и сву Арнаутчад поклао, а ја казах пред кадијом на мешћеми како је било, и да си ти из твог дућана са твојом чељади гледао и све видјео, те те је кадија и дозвао и питао преда њом, а ти се одрече свега, што си очима гледао, и по теби би на правди страдао, да не придође Туркуша Мухарем налбантин, те ме оправда на вашем суду; но ипак ме је оглобио кадија и узео ми је три дуката. Да шта би од нас било, да су нас Вокшани тако докопали у кривици, као ми вас? Зар нам не би ни куће остало на миру. А ти би се надкачивао и прео с нама, безочниче? Одкад ја погледам да ми дођеш једном на скок; пак сад да те пустим, да ми ту још клапиш којешта! Како рекосмо, онако ће вам бити; но ти ћеш мастојр' Јакове ту остати са Хасаном и с Кекићем у таоству, тебе хоћу ја да задржим, а нека ти оног кулашића под накитом овамо доведу, да видимо, какова ће бити погледа кад ошишави. Тако ти ја сад кметујем, и тако ће бити. Сад ко је за путом, нек се диже, и нека не смеће с ума, да су ту тројица таоца, који јемче својим главама за њих; да ће они сјутра до ово доба бити овдје, и не мој који да заборави, да је Млаково и осим Маркова трипут жешће од Вокша, а не треба да говорим, које на горем ударцу, те му више ваља завирати."

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Матица Србска.

Пета седница књижевног одбора 25. јулија.

Предложиће се књижевном одељењу да од сада сваки проситељ за текелијн завод пре избора лично у Нови Сад дође, што би ко био најзгоднији начин и најбоља гаранција за добар избор, особито што се тиче здравља проситеља.

Надзорник јавља, да је питомац текелијн Милутин Татић положио други строги испит.

Надзорник јавља, да питомац Коста Јаковљевић није примио своје стипендије за јуни и јули о. г.

Доставиће се књижевном одељењу молба „Преоднице", да се призна за јавно друштво.

Члан др. Јован Суботић не може да се прими оцене присланих му драматичних дела, што му је рок од месец дана за пресуду две драме кратак.

Питомац текелијног завода Љубомир Ненадовић оставља се у уживању своје стипендије још за годину дана да полаже строге испите.

Надзорник текелијног завода о успеху текелијних питомаца у наукама, о њиховом владању и стању здравља за други течај школске године 186 $^5/_6$.

Секретар јавља, да је на расписану за баладу награду од 5 дук. после рока дошла балада под насловом: „Три ајдука“, а с натписом: „А да Бог да без сва спора, ова била понајгора.“ — Дала се на пресуду члану Јоксиму Новићу Оточанину.

Поднеће се књижевном одељењу позив друштва пријатеља природних наука за етнографску изложбу у Москви г. 1867.

Члан Никола Ђ. Вукићевић шаље своју пресуду о рукописима, који су стигли на расписану награду од 10—20 дук. за дело, које би се могло на дар давати добрим ђацима из основних школа.

Питомац Јовановићев Никола Станковић шиље своје сведочбе о успеху у наукама за други школски течај и расправу: „О грађењу путова и железница.“

Читаоница у Мајуру, подграђу варадинском, моли на поклон књиге.

С великом су хвалом примљене књиге, које су матичиној књижници на поклон послали, и то:

Михаило Рајевски из Беча: Христіанское чтеніе, издаваемое при санктпетербургской духовной академіи 1865. Январь — Декабрь. Спб. — Православный собесѣдникъ издаваемый при казанской духовной академіи 1865. Январь — Декабрь. Спб. — Воскресное чтеніе журналъ, издаваемый при кіевской духовной академіи Нр. 1—52. 1865—1866. — Духовная бесѣда на 1865. годъ. Нр. 1—52. Спб.

Царско руско послаништво у Бечу: Записки императорской академіи наукъ. Томъ восьмой. Книжка II. Томъ девятый. Книжка I. 1866.

Матица Словенска у Љубљани: Zgodovina slovenskega naroda. Spisal Janez Trdina. Izdala in založila Matica Slovenska v Ljubljani 1866. — Imenik matičnih udov do julija 1866.

Др. Стојан Вељковић из Београд: Објашњење трговачког законика за књажество Србију. Написао др. Стојан Вељковић. Свеска I. и II. У Београду 1866.

Јован Драгашевић: Воінъ, листъ за войне науке, вештине и новости. Година III. Брой 4—6. У Београду 1866.

Оставља се председништву, да главну скупштину и књижевно оделење сазове у оне дане, које за то за најзгодније нашло буде.

Српско народно позориште.

У недељу, 14. авг. по други пут: „Добрила и Миленко“, трагедија у 5 радња од М. Бана. Представа је испала боље него први пут, јер су представљачи имали прилике боље се учврстити у својим ролама, и боље их проникнути. Публике је било у приличном броју.

У понедељник, 15. авг. нов комад: „Смрт кнеза Доброслава“, трагедија у 5 радња од М. Бана. Ово је наставак и завршетак од Добриле и Миленка. Доброслав, убица свога зета Миленка, да би се опростио сумње и подозрења, које је на њега падало, обеди кмета свога Томка кривицом убиства овог, и бедни Томко умре у тавници услед мучења, којим му се признање кривице теде измамити. Добрила, удовица Миленкова, полуди од туге за другом својим и умре. Радимир, Миленков отац, који је одавна сумњао на Доброслава, како се уверио, да му је сумња основана, завери се да ће да освети сина, и то и учини, убивши у двобоју Доброслава, који је и иначе грижом савести већ јако кажњен био.

То је у главноме садржај ове драме. Од почетка па до краја све је у њој тамно, жалостно, црно, очајано; никаквог одмора нема међу афектима овога рода, никакве светлије боје у тој црнини, ни једне веселије фразе међу толиким плачем, клетвама и очајањем. То даје целоме делу неку жалостну монотонију, која чини, да гледалац једва чека, да се до краја дође.

С представом можемо бити доста задовољни. Андријевић је насловну ролу извео доследно и ваљано; Ружић (Томко) био је у свима сценама, а особито у последњој у тавници као што се само желети може. Маринковић (Радимир) показао је да се уме и у сфери јуначкој слободно мицати. Зорић (отац Дојмо) треба да ублажи оштрину говора према свештеничком чину свом. — Гђа Коларовићка (кнегиња Марија) била је у сцени с мужем, где га испитује, врло добра. Гђа Гргурова (Добрила) дала нам је нов доказ свога лепог дара и своје марљивости у тешкој сцени лудила у башти, и у сцени умирања на крају дела.

Публике је дубком пуно било.

У уторник, 16. авг. „Стари Кованџија“, шаљива игра у две радње, превео Свет. Савковић, и за тим: „Шаран“ шаљива игра у једној радњи од Ј. Јовановића. — Г. Лаза Телечки, бивши члан позориштне дружине, ступио је у првом комаду као стари кованџија, а у другом као Панта Динарић пред публику, и потпуно ју је задовољио.

Књижевне белешке.

* Добисмо „Преглед историје васпитавања.“ Израдио др. Димитрије Матић. У овој књизи списатељ се придржавао дела познатог педагогијског списатеља Рика, а уметнуо је чланак: „Поглед на словенску образованост“, који је по нас јако важан. У њему се спомиње најпре радња словенских просветитеља св. Ћирила и Метода. За тим се говори о утицају византиске образованости на просвећење Бугара, Срба и Руса, о писцима народним и то од Стевана првовенчаног краља српског и св. Саве, па до Ђурђа III. Бранковића последњег деспота српског, који је написао у затвору у Чешкој (од 1703—1711) српску историју до владе цара Леополда. За доказ да је писменост српска била распрострта може се узети и то, што је познато, да је цар руски Иван Грозни поручивао онима, који су с њиме у оно доба дописивали, да му не пишу латински или немачки, него чешки или србски, јер му друкчије нема ко читати. После тога спомињу се штампарије, које су се на измаку 15. века почеле оснивати и код Срба и то у почетку само ради штампања црквених књига. Први раденици на том пољу били су: Ђорђе Црнојевић (1493 г.) и браћа Божидар и Вићентије Вуковић. Црквене књиге издавале су се не само у Србији, у Црној гори на Цетињу (1494), у Горазду (1529), у манастирима Рујанском (1537), Милешеву (1544), и код Мркшине цркве (1562), у Берату (Арнаут-Београду у Арбанашкој 1552), у Скадру (1563), него и у страним земљама, као у Млеткама (1493), Трговишту (1512) и др.

Иза тога казује писац, да је било неко време, кад су у српском народу, према тадашњим околностима, сву науку заступале народне приче, пословице и дивне народне песме. Какав узвишени морал н. пр. налазимо у савету матере Марка Краљевића, која говори сину своме, који полази да каже на коме је царство, овако лепо:

„Марко сине, једини у мајке,
Небила ти моја рана клета,
Немој сине, говорити криво
Ни по бабу ни по стричевима,
Већ по правди Бога истинога;
Немој сине изгубити душе,
Боље ти је изгубити главу,
Него своју огрешити душу!“

Сва душа народа српског огледа се у тим речима матере српске. Каког је осећања био син таке матере, показује се и у том, што је — кад је душмана свога, Мусу Кесеџију, на мегдану савладао — као што песма народна говори, жалио „ђе погуби бољега од себе.“ Кака је разлика између оваког осећања и оног поступка славнога грчкога јунака Ахила, који мртво тело убијеног свог противника за собом вуче и злостави!

Тај свој чланак завршује писац овим речима: „Душеван и друштвен живот србскога народа посебице огледа се у овој науци познате наше народне песме: „Чини добро за живота, поштуј брата старијега, и тебе ће млађи твоји; у добру се не понеси, а у злу се не поништи; на туђе се не лакоми.“ Такој науци, поцрпљеној из самога народног живота, обичне су последице: природна простота, искреност, гостопримство, поштење, одважност, јунаштво, љубав према својој земљи и завичају.“

Препоручујући ову ваљану књигу нашем свету, жељно очекујемо да писац што пре изради и саму науку о васпитавању и поуци деце и наводимо још што писац у свом предговору тако згодно казује:

„Не треба да губимо своју снагу ломећи се за оним без чега можемо лако бити, а да смећемо с ума праве потребе и уљудан живот. Необузданим жељама нема краја. Ко за тим иде, до века је роб и нигда се не може примирити.

Кад то увиђамо ваља сви да прионемо, па не само да се ослобођавамо рђавих и штетних навика, него користећи се ваљаним мислима великих учитеља народних, да стварамо срећну будућност, коју жељно изгледамо. Добрим васпитавањем, истинском науком и поштеним животом ваља нам се челичити, те да смо кадри прегнути за великим начелом народности, које сада у свету мах узима, и по коме ево видимо да срећни народи уједињавајући се оснивају своју величину.

* Наш добро познати писац **Димитрије Поповић** у Сомбору позива на предплату на књигу „**Великая катавасія**,“ која се с благословом патријарха српског печата. Та велика катавасија одговараће у свему потпуно како потреби богословаца и препарандиста тако и других побожних хришћана, а осим тога моћи ће се употребити и по сиромашнијим црквама нашим, особито у којима се само из једног осмогласника поје. Књига ће изнети 16. штампаних табака велике осмине, а цена јој је 1. фр. а. вр.

Гласник.

* У прошлу недељу, 4 т. м. била је седница управљајућега одбора србсконароднога позоришта. Главнији закључци ове седнице јесу ови: 1.) Дружина позориштна полази ови дана у Земун, где ће се бавити до краја септембра; октобар, новембар и половину децембра да проведе у Вршцу, а један део тога времена можда и у Белој Цркви; другу половину децембра и цео јануар у Панчеву; фебруар и прву половину марта у В. Бечкереку; другу половину марта и прву од априла у оба Бечеја; другу половину априла и мај у Н. Саду (због главне скупштине); јуније и прву половину јулија по околностима у Руми, Вуковару или Митровици; а од тога времена до половине августа у Београду (због скупштине омладинске). — 2.) По закључку главне скупштине издаће економски одсек 2,000 ком. приложница, сваку од 3 фр. 60 н. на годину, дакле **један новчић добровољног прилога на дан**, и помоћу своји повереника и врстне омладине стараће се, да их по народу растури. Приложник се обвезује, да ће овај прилог давати ове донде, док или фонд не ојача, или позориште државну субвенцију не добије. На овај начин дошло би се до 7,200 фр. годишњег прихода, а да нико и не осети; и тако би се и потребе позоришта подмиривати могле, а довољно би и за умножење позориштног фонда претећи могло. — 3.) Устројена је **позориштна капела** од 9 свирача у границама одређеног за то буџета, т. ј. 83 фр. месечно. — 4.) Да се врстној омладини нашој, која је народном позоришту свуда и свагда на руку ишла, и својим „Беседама“ од год. 1864. па до сад тако рећи живот

му одржала, путем јавни листова изјави захвалност управљ. одбора. — Остали предмети од од мање су важности.

Друга седница управљајућег одбора била је у уторник 6. т. м. где је уз друге мање предмете одобрен уговор с позориштном капелом; уједно је решено, да чланови дружине при путовању не носе са собом већи пртљаг од 100 фунти на особу.

Истога дана била је и седница позориштнога одсека, у којој су за случај апертуре у особљу позоришне дружине примљени Никола Рашић и гђца Софија Горјанчевића. На место досадашњег председника у позориштном одсеку Јована Ђорђевића, који је у смислу статута захвалио, изабран је за идућу годину за председника члан Антоније Хаџић.

* За надзорнике овога листа одређени су на два месеца дана од стране књижевног одбора „Матице Србске“ чланови: Ђорђе Рајковић и Јован Петровић.

* Неки родољубац послао је „Матици далматинској“ 20 франака за награду за песму о боју под Лисом Тој своти додала је „Матица“ још 40. те је тако расписала награду од 60 франака у злату за песму о боју под Лисом, написану стихом и слогом наших народних песама јуначких у величини око 1000 стихова. Та песма треба да је поглавито намењена томе, да се у нашем народу на јадранском приморју, певајући узгоји окушана његова вредност на мору и прирођена му храброст у обрани свога земљишта од туђе навале. Песме, које узтраже ту награду, треба да се. пошљу на управу „Матице далматинске“ до 1. новембра о. г.

Смесице.

(Стари обичаји Индијански губе се.) У Индији је обичај да жена, којој муж умре, никад више не удаје. С напретком цивилизације, која зраке своје већ и по Индији просипа, хоће да нестане тога обичаја. У области бомбејској ето догодио се први случај где се индијанка удовица удала. Садашњи муж њезин који је имао срца да погази стару предрасуду, адвокат је у пуну. Сватови су били весели и у њима су били млоги Индијанци.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ЦРНОГОРАЦ ИЛИ СТРАДАЊА ХРИШЋАНА У ТУРСКОЈ. Роман од Х. Левичника србски од Стојана Бошковића у три свеске. Свеска III. (Део I.) У Београду у државној штампарији 1866. На 8-ни. 2. л. 1-84. стр. Стоји 50. н. а. вр.

НАУКА ХРИСТІАНСКА ИЗЪ ПОВѢСТИ СТАРОГЪ И НОВОГЪ ЗАВѢТА. За разумнію младежь саставлѣна Паѵломъ Ніколічь, Протопресвитеромъ Карловачкимъ. У Новомъ Саду, епископска књигопечатня 1866. На 12-ни. 4. л. 88. стр. Стоји?

УСТАНАК СРБСКИ ОД 1806—1810. ГОДИНЕ. У Новом Саду, епископска књигопечатня. 1866. На 8-ни 1. л. 126. стр. Стоји?

БЕСЕДА НА СВЕТОГ САВУ говорио у Крагујевцу 1866. Ст. Владислав-Каћански. Штампано трошком свога пријатеља Велимира Стефановића капетана артиљер. У Београду у државној штампарији 1866. На 8-ни. 11. стр. 1. л.

ПОСЛЕДЊА ДЕСПОТИЦА СМЕДЕРЕВСКА. Изворна драма у пет радња написао Лаза Телечки. (Право представљања је својина срб. нар. позоришта у Новом Саду.) Трошком А. Вагнера књижара у Вуковару. У Новом Саду, епископска књигопечатња. 1866. На 16-ни. 208. стр. Стоји?

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и скупитеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

У баварским брдима. — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење.) — Карактерске црте (Продужење.) — Подлистак: Матица Српска. — Српско народно позориште. — Књижевне белешке. — Гласник. — Смесице — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 35. У НОВОМЕ САДУ 20. СЕПТЕМБРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

24 9

У баварским брдима.

I.

(Свршетак.

Одело је у ових јужних Бавараца особито, и у женскиња је чудније него у мушкиња. Мушкарци носе чизме с високим црвеним сарама и кожне црне чакшире са сребрним ројтама. Сваки носи уза се ножницу и у њој нож. На грудма носе црвен као шарлах прслук, а преко прслука кратку модру или црну доламу, хоћу рећи „јанкл“, с великим сребрним дугметима. На прслуку поређан је у паради сребрн новац (шестаци и дванаестаци), огрлицу претежу здраве непробушене аустријске цванцике, којих има на јаци то више, што је имућнији газда, тако да погдекоји сељак поред баварских талира у кеси још по десет до дванаест форината накита о врату носи, а често се догађа, да при игрању карата тек на један пут брицом замахне по капуту те сруби коју цванцику, да исплати што је дужан. Сви сељаци носе оштрљасте шешире с многим китама, ројтама и свакојаким начињеним цветовима. Преко свега тога пребачен је плав огртач, коме огрлица допире скоро до колена, а тај огртач носи се о божићу и о духовима, и зими и лети. Испод свега одела вири риђ, подмукао, пакостан, дивљачан Шваба, коме из очију можеш прочитати, да је у свако доба на зло готов. У женскиња је одело тако чудновато, или управо рећи тако гадно, тако неспретно и, што но веле, као вилама на тело набацано, да се човеку смучити мора, кад опази какво женско створење у баварском народном оделу. Нити се ту иде за стројем тела, нити се пази на лепоту или бар на практичност, — не, него се све натрпало на тело тако, да красно тело женско са свим изгуби облик човечији, и претвори се ню у неку чворновиту трупину, којој не знаш ни мере ни разлога. Помислите себи читав један музеј на глави с разним новцима, лептирима, цветовима и т. д. или какву од хартије котарицу, или раширен паунов реп или од златних и сребрних љусака састављен шлем као у Минерве или црну с по шаке дебелу и с једне стопе високу шубару, која се ни у по лета у сред подневне петровске препеке с главе не скида, — помислите од свега тога које хоћете, е, — па онда већ знате шта је „копуц“ у баварских сељанака! Ајдмо сад мало ниже. О грудном каквом оделу ја не могу ништа да зборим, јер поред свега мог испитивања и проматрања не могох скоро ништа наћи, што би се могло узети на по се као покривало груди. Еле могло би се скоро узети као да Баваркиње припасују сукње о врату, но ја се ипак не ћу усудити да ту скандалозност потврдим, али ћу рећи, да су се скоро све грудне свилене и памучне мараме заједно с парама, које о некаквом сребрном ланцу висе, изгубиле у барикадама сукања, које су се чак горе на плећа испеле, и ту се као у гужви некакој притврдиле; отуда долази да се струк са свим изгуби, те женске од неприроднога ношива са свим огураве, као што сам заиста и опазио на свакој сељанци, коју сам год видео. Сукња се пружа до листова, и на доњем је крају свуд унаоколо тако јако набрана да изгледа као неки бедем дебео с једне педи, — бедем, који, са свим природно, женску у ходу по листовима туче. Таке су наше културтрегерке, драге Српкиње!

Влада је баварска у овом погледу са свим консервативна, јер се свакако труди да одржи међу народом то народно ношиво. Али ако је ишта кадро везати тај народ баварски за династију Вителсбаховаца, то је заиста пиво кадро, и тек онда би се могла дићи опасна буна против династије, која постоји, кад би се пиву цена повисила за неколико пара више. Иначе нема те идеје на свету, која би кадра била довести Баварца у одушевљење и распалити срце у њему. Какво јединство Немачке, каква слобода и независност! Све је то ништа према једном „мосу“ пива, који је Баварцу нада све на свету. Најдивљачнија чувственост замутила је Баварцу бистри извор племенитих идеја човечијих, загатила је бедемом ниске страсти најузвишеније струје срца човечијега! И то је, браћо српска, тај народ, кога представници хоће да носе „културу“ на исток! Јадна им и жалосна култура њихова! Не виде чудо око себе, не виде глупост око себе и међу својим народом, него се истичу да у име неке културне мисије западним отровом трују друге млађане народе! На част вам, господо, та ваша култура, коју ми сви врло добро познајемо! Култивирајте њоме свој дивљачни народ, а нас оставите на миру, да се ми сами постарамо за своју срећу! На част вам та култура, коју ви мерите количином пива попијеног и сапуна потрошеног на умивање, а не количином истинских врлина човечијих! Но о томе довољно! —

Као што се Баварац не може да отресе свога неспретног гадног одела, тако му је и вера његова католичка прираела за кости. Ко је још рад очима да види глупо католичко веровање средњега века, тај нек се потруди походити ове пределе Баварске. Угојени „клерус“ католички трудио се свом снагом, да мноштвом светога апарата затисне и збрише право срдачно поштовање Бога и глас савести у човеку. И заиста, то му је овде испало за руком! Баварац мисли, да је Богу угодио, ако је неколико сахата клечао у цркви, и ако се пренемагао и превртао очима пред киповима црквеним; његове мисли не допиру даље од каменитих кипова, од лојаних свећа, златних кандила, шарених икона и т. д. Баварац у брдима не зна о протестантизму ништа; њега се слабо тичу распре и финоће варошана, он је безусловно одан католичкој цркви. Свуда по путовима, на сваком брежуљку наћи ћеш крстове с ликом великога трпника или његове као идеал женскиња поштоване мајке. Мислите ли, да Баварац зна, шта је у тим ликовима, и шта ће рећи човек разапет на крсту? Мислите ли, да он зна вадити из тих ликова неисцрпно благо божанства, врлине, смрти и бесмртности? — Некада је обрт међу Баварцима и Талијанима био много живљи, и у то доба довлачили су Баварци своје иконе из Италије; но ја ипак не могох у селима наћи ниједне слике из школе римске или млетачке. Сада сељак набавља себи иконе на вашарима, ту он налази међу дрвеним кашикама и варјачама светога Урсулу и Бернарда и остале свеце. О естетичним захтевима у тим сликама не може бити ни разговора; што је финије и узвишеније, то је Баварцу водено; он хоће да боје дрече од јачине, и да је све добро намазано и натоварено. Бадава Каријер предаје естетику у баварској престолници; естетика не пријања тако лако за Баварце.

С пијанством и с неумереним фанатичким католицизмом иде напоредо и крајња поквареност у наравима и обичајима. Ја нигде нисам видео толико неморалности као у овом крају Баварске, па ипак се цео католички „клерус“ баварски са својом владом заједно хвали, да су јужни Баварци најбољи Баварци, — ваља да за то, што се највише по црквама пренемажу, и најрадије за литијама иду. Статистика злочинства ужасним примерима доказује, да су становници јужне Баварске поред свих својих светаца и поред целог католичког апарата куд и камо заостали иза својих једноплеменика у средњој и северној Немачкој Да се у јужној Баварској грдна злочинства, и то више него у целој осталој Немачкој скупа, догађају, позваћемо се на један баварски лист, коме за цело нико не ће моћи пребацивати антибаварске тенденције. То је минхенски ултрамонтански „Фолксботе.“ Он је године 1852. хватао рачун о свима убиствима учињеним у целој Немачкој, па је нашао, да је од 15. јуна па до 19. октобра поменуте године у целој Немачкој пало 270 крвних дела или иначе убиства. Од тога броја долази на Баварску ни мање ни више од 116, дакле скоро половина свију убиства почињених у целој Немачкој, и то 10 случајева више него што има дана у простору, који заузима време између 15 јуна и 19. октобра. У самој Баварској не догађају се злочинства толико на северу, у Франачкој и порајнском Пфалцу, колико у старој (јужној, горњој) Баварској и у Швапској, дакле мање у протестанатским а више у католичким пределима. Од мањих преступа и кривица долази по званичним статистичким податцима на Пфалац један преступ на 572, у осталим пак окрузима један преступ на 383 становника. У Пфалцу долази на 86 полицајних преступа једно криминално казнимо дело, у Швапској и Најбургу једно на 30, а у горњој Баварској једно на 12. И просјака, нерадина, пролетараца и лонција има много више у Шванској и јужној Баварској него у осталој Немачкој. Но поред свег тога остају Швабе и јужни Баварци у политичком погледу врло лојални и конзервативни и свакако похваљивани и од владе и од „клеруса“, коме су јужни Баварци поред свих грдних злочинства најпобожнији хришћани на свету, а Пфалачани и Франачани, — то су бунтовници и усијане главе, што свашта подривају. — Да имамо којом срећом израђену статистику целога српског народа, кога нешто мало (од прилике 200000) више на броју има него баварскога, могли бисмо чинити овом приликом згодна упоређења и проучити статистички збор цифара, те видети шта нам цифре веле, т. ј. видети, ко би коме могао културу носити, да ли ми, који још великом већином стењући у ропским ланцима европских тирана и сад више културе срца и духа имамо, Швабама, или Швабе, којима је у срцу проклијало семе социјалнога отрова, нама.

А откуда долази то дивљаштво нарави и обичаја у тих људи? Долази отуда, што се влада одвећ слабо брине за ширење просвете међу народом, а тој небризи узрок је не толико немарност државних крмара, колико жалосни и на одржање глупости међу народима удешени строј европске државе, управо рећи несретна идеја европске равнотеже. Ово ће се у први мах многима чинити смешно, али кад се дубље у ствар погледа, тако је. Догод се строј Европе не преобрази и не утврди на основу правих народних и човечанских интереса, међу којима ће на виделу истине и правде за цело свагда бити хармонија, догод се ово зло, које постоји у свету, трпи и подржава с тога, што се мисли, да би се одмах цео свет распао на комаде, чим би нестало „династија“ и „кабинета“ и „равнотеже“ и „гарантујућих сила“ и т. д., догод нов социјалан покрет у народу самом поникавши не обали све, што је труло у маторој Европи, и не нађубри тим трулежом стару историјским прометима изможђену земљу, дотле ће се све једнако на подржање династија с једне и тобожње „равнотеже“ европске с друге стране трошити сва снага и мука народна, а на ширење просвете међу народом или се не ће чинити ништа, или ће се одкидати, и то под контролом тих, што „равнотежу“ држе, тек понеки худи део од онога, што народ мора својим знојем да тегли, па и та ће просвета бити тек „владина“ а не народна просвета, биће т. ј. онака, какву је влада жели, а не какву би народ требао. Тако је скоро свуда у Европи, па тако је и у Баварској, а овде је још горе због тога, што је дело просвете понајвише остављено поповима и калуђерима, којима је баш и стало до тога, да народ подржавају у глупости

Што је сељак баварски подмукао, пакостан и суморан, то му долази од забатаљене нарави његове. Он за послом не пева нит звижди, а лењи је и од виртембершког и од франачког сељака. С пруским се сељаком не може у вредноћи ни изједначити. При том пије нештедице пиво и то га јако убија, како у раду телесном тако и у моралу. Недељом и свецем, а тако исто и радним даном свако вече крчме су дупком пуне, и ту се из петних жила пије и ларма. Ретко која недеља или светац прође, а да се тако у пићу не покољу, и то тамо ретко ко налази да је ружно. „Кирмес“ није био „кирмес,“ ако није ко извукао поштених батина, или ако није когод остао на месту мртав. О „кирмесу“ чућеш сељаке, где у највећем пијаном лудилу вичу: „Heut ists sakrisch lustig, heut muss noch aner hinwerden!“ И нико се не ужасава од таких речи, шта више демонско лудило облачи се у неку чудновату немарност! И то је овде све у реду и на свом месту! Нека ми опрости мој честити минхенски учитељ Рил, који је онако красно и згодно описао села и сељаке, нека ми, велим, опрости, што овде не могу пристати уза њ, да, као он, извињујем крајњу сировост у тих сељака тиме, „што у њих одвећ много природа ради.“ Ето таки су сељаци оних варошана, који хоће културу да носе — на исток!

Минхен, 1866.

Јован Павловић.

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

XI.

Мала вила сама пада у јаму и плачући признаје, да има срца.

Прошао је један па и други сахат а Марион још никако да се врати. На једанпут се отворе врата на капији и неко изађе звиждучући. Алберт му се приближи, држећи да је какав слуга, од којег би се могло што дознати. Ал' то беше Рудолф.

— Шта ви то радите овде тако касно? — питаше Алберта заједљиво.

— Шетам се по свежем зраку а по овом тихом вечеру! — одговори Алберт.

— И ја сам се наумио шетати, па за то можемо заједно. Глава ми бучи од како је позлило малој вили. Ја је радо имам као своју сестру па се све страшим да се како не разболи.

— Зар је већ и та опасност ту?

— Још не, ал' лако може до тога доћи. Бона је а ја држим да болује од љубави.

Алберт се трже и једва је могао рећи:

— Није могуће!

— Те још како! Сад већ све знам, а и немам узрока да што затајим. Мала вила воли Виктора, а и он њу. Ал' за што застадосте? Хајд'мо даље!

— Одкуд знате то? — питаше Алберт.

— То ми је казао сам Виктор, који ме радо има, знајући да сам сретан и поносан што му могу пријатељ бити. И писмо сам неко донео од њега малој вили. Велика је неприлика то за мене била, ал' сам опет морао учинити. Ал' вам могу и то рећи, да сам то једино Виктору за љубав учинио. Олга је брзо проучила писмо. У почетку се само смешила, за тим се поозбиљила а на послетку спопаде је нека мука и буде јој зло. Сигурно га јако воли, а томе се не чудим ни најмање. Ко да не воли Виктора?

Алберт је у почетку зловољно слушао Рудолфа, а после није ни пазио што говори. Са свим је тек о себи мислио и осећао је́ да му је срце тешко као да је од камена. „Она воли Виктора! — мишљаше у себи растужено, — пишу једно другом. . . . Ох, свему, свему је крај . . . Нема више никаке наде за мене!“

Шетња није баш Бог зна како пријатна била. Алберт није ништа говорио а и Рудолф је ућутао. Напоследку се Рудолфу досади ћутање и остави „тог несносног човека“ као што је Алберта у себи прозвао.

За то време Марион се јако ужурбала око своје мале Олге па је и сто пута запитала да искрено каже шта јој је?

Олга је ћутала. А и како да не, та кад би хтела искрена бити, морала би рећи: „Ето Марион, збило се што сте ми предсказивали, да ће мене први дубљи осећај, прва туга уморити, што никад не мишљах о животу, што никад ништа не трпех.“ Ал’ то није могла рећи, а да што боље скрије, на једанпут удари у смеј!

— Драга моја, ви сте тако брижљива као да сам на смрт болесна, а овамо мени ништа друго не фали до тога што сам сањива, дремљива.

— Опет се шалите и заваравате ме, — рече Марион вртећи главом.

И заиста Олга је сада хтела заваравати, само да би могла сама остати. Осећала је да би јој самоћа млого боље пријала. У самоћи се може бар и плакати, што би више пута радо затајили и пред онима, које волимо. Самоћа не одаје ни сузе, ни уздисаје, ни тајне.

— Боже мој, мишљаше Олга заклонивши очи, — како ми се то љубав љуто освети. Не хтедох веровати, да је има, па сад ми се ето свети тиме, што јој морам болове да осећам. Јадан Алберт ће непрекидно ћутати! А ко за што да проговори, кад сам се тако лакоумно обећала другом, којег несам волела, тек радо гледала? Тако лако да проиграм срећу̑ своју!

Мала вила дуго је премишљала и тамо и амо. Патња принуди човека да мисли па на послетку учини од њега и мудраца.

Очи су јој непрекидно затворене биле и тако рече тихо Марион:

— Заспала је! — и затворивши тихо врата оде у другу собу.

Једва једаред дакле да је могло јадно девојче само остати. Отвори очи, сакрије лице међу узглавнице и стаде плакати. Плакала је дуго, на глас, горко.

Други дан дође стрика да је види. Целе ноћи није могао ока свести од бриге за њом.

Мала га је вила утешила да је већ више глава не боли, да није болесна и да је мирно спавала. Ал' јој је лице опет за то бледо било.

Кад се обукла, оде под липу, којој је лишће већ почело жутети. Готово је цео дан под њом провела. Леп, јесењи зрак, тихи лахор, цвркутање птица добро јој је чинило, и као тешећи се мислила је да је време од три месеца доста дуго за то, да се ово ил' оно збије.

Ал' стара воља никако је не хтеде потражити. Наредила је да и куварица и вртар све у место ње посвршавају; слаба је па хоће да се одмара.

Занета јако је слаба и бледа била, и после подне, када је спазила Алберта где иде, поруменела је са свим.

У почетку хтеде отрчати међу џбунове, као кака уплашена газела, не из детињасте шале више него што јој је замука била од прилике, која јој је кобила. Алберт је спази и већ из далека је поздрави.

— Захваљујем, што дођосте да ме видите, — поче тихо Олга, — чекала сам вас, знала сам, да ћете доћи, да ми Марион и није казала. Држала сам да ћете још пре подне доћи. Сад ми је већ боље.

— Дошао би пре, — одговори Алберт, — да не добих госта.

— Кога то?

— Јадника једног, који мучи себе писањем стихова.

— Сигурно је то „духоборац,“ она жива митологија, о којем ништа не чух од оно доба, од кад га запитах: за што је плаво небо над нама?

— Све ми је то приповедила Марион. Јадно момче већ је трипут било код мене и са собом је увек доносио читав завежљај песама, па ме је молио да га препоручим уреднику којег листа и да му кажем шта мислим о песмама његовим. Ја не марим непријатне ствари у очи коме казивати, а још мање кога лажно обмањивати. Рекао сам му дакле, — штедећи га у колико сам само могао, — да не буде више Зеперија, него онај стари, добри, непокварена срца Коломан Сеге. Нека потпомаже књижевност, ако већ за њу мари, — јер читање добрих књига увек оплемењује срце и душу, — ал нек се окане писати хрђава дела. Рекао сам да му дела не показују ни дара, ни позива, а да тако од њега не може бити песник, него тек прости стихотворац, што му неће славе донети. Заиста мора се жалити, да и сама књижевност, од године до године несретнима учини толико њих, који глас сујете своје држе за вилин дар и остављају кућевну срећу, пренебрегну сваки озбиљнији рад само да могу приносити жртве Сирени, која ће их и на последку несретнима учинити. Рекао сам му, да га не воде звезде с неба, него варљиви светлац, који се вије над мочарима. Јадника су с почетка тако потресле моје речи да ми га је жао било. Ал' пламен сујете још једном му букну у срцу те ме запита: за што су му дакле печатали гдекоја дела и за што су их похвалили? За цело не за то што су добра, — одговорим му, — него што су их уредници употребили да њима испуне листове своје. А што се хвале тиче, то је код њих обичан дим од тамјана, који само слабо може занети. Колико њих има познатих списатеља или уредника, који — што не маре сами хрђаве стихове правити — готово сваког хвале, без уверења, из суште неразборитости, не марећи за то, што ће тако млога млада срца навести да се ману свога правог позива па да се витлају по зраку с мувама. Мој гост стаде премишљати и на послетку признаде да могу имати право, зарекао се да ће све стихове своје одмах бацити у ватру, да ће се оканути пискарања и да ће се латити газдовања. Стисках му руку и зарадовах се што сам му добро учинио, ослободивши га од фурија као што су: незадовољена сујета, грко изтрезњење и досадан живот, и које сваког човека ил' пре ил' после спопадну, ако трче за оним што је непостижно, ил' ако чезну за недомашним звездама.

— Добро сте урадили што сте га опаметили, — рече Олга живо. То је нов узрок да вас поштујем. Таке незреле сањалице — верујте ми — шкоде и правим песницима. На пример и ја сам некад држала да су сви песници таки а да је душа од свакога од њих одевена том несносном сањарнјом. Ал' сад са свим друкчије мислим . . .

Ту су мало заћутали, док Олга живо не настави:

— Хајд' да се разговарамо о чему другом. Надам се да не дођосте да ми збогом остај кажете?

— На жалост, сутра путујем. Све сам већ довео у ред.

— Зар нас тако лако остављате?

— Остављам вас с уверењем да мој одлазак никог не ће растужити.

Мала вила не смеде одговорити, него после неколико тренутака запита тихим, уздрктаним гласом:

— А кад ћете се вратити?

— Може бити после неколико година, а може бити и . . . . никада.

Олгу су уздрктале те речи. Није знала више владати собом. Сузе јој ударише на очи и гласом пуним пребацивања рече:

— Зар баш ни за ког не марите у нашем друштву?

Алберта су те речи изненада затекле, ал' да скрије своју забуну, устаде и пружи руку на опроштај.

— Збогом, мала моја ученицо! Дуго, за целог свог живота ћу се радошћу опомињати оних лепих тренутака, које проведох у вашем кругу.

Мала вила — чувши те поверљиве речи — у место да пружи руку на опроштај, подиже је очима да скрије сузе своје. Сузе је скрила ал' не могаше угушити јецање.

— За што плачете Олга?

— И ви још питате за што плачем? Ви добро знате — та песник сте, — да има осећаја, која не може речима исказати девојка, и ма да је како јака, одаће је сузе. До овог тренутка прикупила сам била сву снагу своју, да скријем што ми у овај мах из срца продре. Ви добро знате за што плачем, па сте опет за то непрекидно ладни, поносити и не ћете да ми верујете.

— Не окривљујте ме, Олга!

— Да се манемо тога разговора. Путујте сретно и сећајте ме се у даљини. Ја ћу од данас јако несретна бити, и онда ако одете, а још више ако останете.

— За што Олга? Што вам стоји на путу да будете сретни?

– Судба.

Алберт ухвати Олгу за малу руку, која је дркгала, и замоли је да говори искрено.

— Ви ми не верујете и не држите да би могла што озбиљно осећати — започе Олга. — Па се с тога бојите, од мене, а ја ћу ево да будем према вама поверљива, смела. Све ћу казати. Ви сте у једном делу вашем ово написали: „Између десет жена девет су за то несретне, што обично тек онда нађу на човека, који им заиста заслужује љубав, кад су већ удане, и кад и на најсретнију љубавну изјаву морају да одговоре: и ја вас волим!... Двапут сам волела у животу... први пут свога мужа, јер га не познавах, а сада вас, што вас познадох .... ал' та љубав не може ме више усрећавати, јер би то био грех против дужности, коју свака права жена треба да има... Ваља дакле одрећи се свега!“ .... Да л' се сећате тога? ох, како сте право имали, кад сте те редове писали!

— А за што ми све то казујете, и то баш ви па у овом тренутку?

— Што тек у овом тренутку почињем осећати истинитост тих речи. И ја тек сада познадох човека, којег би желела волети и срцем и душом. Ви то добро знате, ал' кад ми не верујете, све ћу вам рећи искрено, отворено, смело... уздајући се у вас да то не ћете на зло употребити.

— Ако се сумњате у мени, а ви ми не казујте ништа.

— Кад сте тако поносити, то се морам сама понизити, осећајући да ће ми се тиме душа узвисити. Будите на миру, ја се не сумњам више у вама.

— Онда ћете ме вашом искреношћу тек усрећити.

— Добро знате да тај човек, којег би желела волети, нико други није него ви — Алберте!

Песника су тако усрећавале ове речи да и у овом тренутку пуном насладе није им могао поверовати. Није веровао ни сузама, јер му паде на памет све оно, што је од Рудолфа чуо, те тако ухвати Олгу за руку и рече:

— Ви се опет шалите, а за шалу изабрасте веома хрђав предмет.

Олгино се лице са свим наоблачило.

— Имадох узрока посумњати се у вама. Заиста на зло употребљујете поверење моје: не ћете да ми верујете. А шта сам и могла друго чекати? Марион ми је још пре неколико месеца рекла као да је читала из књиге, у којој су побележене тајне судбе: „Ви ћете се и на послетку кајати што сте тако лакоумно шале збијали и несташлуке терали, јер вам не ће ни онда веровати, када почнете осећати озбиљно и дубоко. Држаће да вам је љубав и искреност тек из несташне ћуди или из шаљиве обмане потекла и не ће имати вере у вама.“ Збогом, Алберте!

Олга хтеде устати бледа са сузама у очима, ал' је Алберт ухвати за обе мале руке, које су јако дрктале и ладне биле.

— Да се не растанемо тако! — мољаше Алберт.

— Шта захтевате дакле?

— Ни сам не знам. Морам признати да никад не бих у такој забуни. Глава ми бучи а срце ми се буни, као да сам цео бојно поље за добре и хрђаве анђеле. Радо би вам хтео веровати, и никако не могу да вас појмим у овом тренутку, кад сте тако искрени и смели.

— За што ме не можете појмити?

— Ви сте девојка, а говорите као да имате мужа.

— Муж ил' заручник на једно излази. Ја имам заручника!

Алберт је уништен био. Осећао је да је рај његов, ал' да не може од страже унутра.

— Приповедите ми све! — мољаше Олгу.

(Продужиће се.)

Карактерске црте.

II.

Хришћани и Мухамедовци у Старој Србији.

(Продужење.)

Кад то чуше Арнаути, а они само запиташе своје оружје, и чико Јанко им га даде, те се спремише, и одоше најпречим путем у Вокш.

Ми смо се веселили до неко доба ноћи, а кад пођосмо да лијежемо, онда Џетош предаде својој чети ону тројицу таоца, да их причува до дана, и док нам уватребају, те их поништемо.

Сјутрадан још око подне стигоше наши кривци с парипима, но с њима дођоше пет старих ичага са кадијом. Наше је Млаково под Вучитрном, те је по томе и у другом кадилуку, пак му не суди тај ефендија, који одмах и рече: да је дошао, да се моли за те кривце, да што о мање срамоте прођу, и да веће задјевице не буде. То су исто и они ихтиари (старчеви) помињали и мирили нас, и нудили мировином; али мој чико Јанко окорно рече: „Није кадија у Вокшу помишљао на веће задјевице, кад је мене бадава штетовао три дуката, пак не треба их ни овдје да помиње, већ ако није сву памет оставио у Вокшу, нека мућне главом, и нека са овим ичагама дома пође, док су још здрави и читави; е кад се нису старали тамо у Вокшу за мене, нека се ни ту не пачају, јер ћемо ми ласно разгрнути с нашим кривцима.“ То им рече а привикну чељади, те изнијеше пред све пуну софру, а и коње им поканише млађи зоби и водом, да гладни не пођу дома назад. Пошто су ручали, диже се кадија са својим ичагама, те отиде одкуд и дође.

Којан онда проговори први: „Ми смо вама криви, како смо се овако закасали на вас; и да сам овако премишљао прије но што смо пошли амо четовати, заиста ја не бих био у овоме колу, и питао бих и ове остале: какова ће им бити вајда, што ће ошишати попова парипа, и што ће га поп јахати кроз село? Исто тако питам и вас Млаковце: шта ћете се користовати, што ћете наше парипе ошишати, и што ћемо их пројахати кроз село? Ја не мислим, да треба, да нам опростите, али кад нам судите већ, боље вам је барем да знате, да нисте у вјетар то радили, и да сте мислили, шта радите. Зар вам не би боље било од нас узети приличан одкуп за парипе и за нашу ту срамоту, што вам онако без користи икакве бива, и стоји као неки несташлук подсмијеха ради, што и престане чим нестане срамоте. Ако тако урадите, можемо бити по данас и добри пријатељи, и оба села мирна и у љубави. То вам не велим, да вас плашим, јер сте ви селом много јачи од нас, али судим, да понекад и слабији као сусјед може наудити пуно јачему, а исто добар бива као брат и први пријатељ сваки пут и на сваком месту на руци. Промислите малко понајприје, да ако баш и нисмо чисти као божограбци, да нисмо баш ни људишта по овој намјери, а ваља помишљати, да може и нама доћи вријеме, да и ми зло за зло изпребијамо, пак би боље било, ако буде без пизме и без освете.“

По Којановој бесједи сјелисмо и ми, и учинилисмо некo вијеће, да се договоримо, шта ћемо и како ћемо најбоље и најмудрије израдити. Мој стриц Јанко овако рече: „Што су се ови зликовци овако осрамотили, и што су тако ласно настрадали, то је учинио највише четобаша Петош и Златко Кара-Јанковић, зато судим, кад им већ хоће поп Мојан да опрости, што су га напаствовали и у Старом Лугу насрнули на њега, да им Петош и Златко суде, и да наплате подпутнину себи и осталим четеџијама како они хоће, осим нас.“

Златко одби од себе рекавши; да није дошао да наплаћује себи подпутнине, већ љубави ради, и да брани свога човјека од напастника, те тако поклања и своје исе четеџијама Петошевим, који су потребитији од њега. Тако рече само, али ипак пристаде уз Петоша, да суди Арнаутима, и да им никако не пришта. Тако се договорише њих двојица и рекоше оним Арнаутима: „Вас је дванаест, и у вас дванаест је толико и парипа. Платићете за сваког парипа по два крилашчића, а за вас посебно од главе по десет, пак ћемо се онда мирити и ако хоћете и пријатељити.“

Петош им је то рекао, а Арнаути су знали, да се не шали Петош и да не подноси договора, те и пристадоше, да их само мине покор и срамота. Они су били преправни, да одкупе себе и своје седленике. Одмах повадише кесе из недара, пак наброише сто четрдесет и четири дуката, и предадоше Златку и Петошу, а ови подијелише те паре Петошевим четеџијама.

Кад Арнаути видјеше, да ја не добих од тих новаца ни парића, бијаше им уз косу, те и рече Којан: да није праведно, што се тако уради, јер су они на мене ударали, пак су потоме и скривили мени. Али се смири и он и сви, кад им рекох: да сам им ја опростио што су на мене насртали, али им неће да опрости четобаша Путош и Златко Кара-Јанковић, пак су их и они глобили за ту навалу, јер су их они и дочекали, и надјачали и повезали их, те је остао њихов мејдан.

Петош је бивао неколико пута и у крвном колу, и виђао је пуно такових неприлика и незгода, пак је знао и за миреве и за мировну; пуно радиј је бивао, гђе неко некога крвничи, пак је могао штогођ и проговорити, да се не стиди својих ријечи, те и рече Арнаутима:„ Сад сте прошли о малој штети и поготову о никаквој, што вам опрости попо Мојан и што сам ја само подпутнину узео од вас, а да попо за̀пе по правди за вас, да вам се освети, било би свашта од вас, било би и шишака и срамоте, и тројином вар толиког плаћања, и ако не бијаше никакова крвничења. По томе сад лакша бива мировна, и ја хоћу, а ето и Кара-Јанковић хоће, да се сви сад овђе помиримо, и да по сад зато не буде ријечи ни кавге. Ви сте овдје јели хљеба и соли, и по томе вам је попо и опростио, јер сте му постали пријатељи на дому, али нити смо ми попови гости као ни његови домаћи што нису окусили вашег хљеба ни соли, да се пријатељство ухвати и с те стране, те сад мислим, да ако вам је до мировне, да погледате у ваше торбе, има ли брашњенице и сочице, да се обредимо сви, пак онда да ухватимо руке и потврдимо пријатељство. што се не квари без крви или без мртве главе, а тежко ономе, који га наруши, биће му посла и с хајдуцима, и с вуцима."

Арнаути једва дочекаше, да се мире и да се сасвим смире, јер их је некако опасало Млаково, да им пријатељима бива наручно, куд се гођ помакну у Вучитрнску нахију, особито ако ће држати стоку на љетишту, да им не чепа око куће и не гази глиба по селу. Хитро потргоше Арнаути своје торбе, и као да су се томе надали и спремили на то, повадише сомуне и сланике, пак сваки свакоме од нас пружи посољен комадић хљеба, те га окуси, и тако се ту мирисмо, а мировни ништа не бијаше на путу.

Дошавши године о Ђурђеву дне удари на мене Златко Кара—Јанковић, те скупа пођемо у Дечане унаше тастбине на славу. Прије тога нашега полазка био сам ја у Вокшу код сарача, и састајао сам се ту с кадијом, који је од мене дознао, да ћу ја ићи у госте у Дечане. Може бити, да би ми се и онда штогођ догодило на путу у повратку, да нисам био у великом друштву, али сам тако, хвала Богу, мирно дошао дома. Али кад дођох са Златком у Стари Луг идући у Дечане, а Златко бјеше позаостао малко од мене, изкрсну преда ме онај исти кадија, не знајући да за мном придолази Златко, те опсовавши мени закон повика: „Сјаши крсту! јер ћу те сад скинути с тог поганог хајвана из моје шешане синџирлијаме, да јој не ћеш чути ни гласа; сад ћете платити и оба за ону лањску бруку. Нека ти помогну сад хајдуци и Марковци.“ Видјећи за њим још тројицу Арнаута из Ботуше, препадох се, но ипак им рекох: да смо ми вјеру ухватили, пак немамо кавге. Али кадија заборавивши онај мах, да је мој коњ зло угривало, викаше као бјесомучан: да се он није мирио с хајдучким попом, и пође да ухвати коња подамном за повод, али мој зеленко счепа кадију зубима за десну шаку, да се дерао и играо од бола пред коњем какогођ и онај Крпељ прошасте године. Ја боље скочих с коња, да кадију отмем, а у тај мах и она троица притрчаше му у помоћ, но по несрећи један од њих дође близу стражњих ногу моме коњу, те га одалами петачки тако јако, да се одмах пружио на земљу и ништа није знао за себе. Тад ми приспје и прискочи и мој пријатељ Златко, те удари оног једног Арнаутина, који је пошао на мене био с дугим ножем, да је одмах онесвјеснуо, а онај загребе да утече, а Златко се отиште за њим и стиже га у једном павитњаку и довуче га као брану за собом. Дотле сам ја избавио кадију и привијао му осакаћену руку његовим јаглуком (отирачем). Златко привеза сва три Арнаутина једног за другог, а измаче им сабље и ножеве, и поснима им с пушака ватре (гвожђа или табане) пак онда упита кадију: „ Одкад си ти, ефендија, пошао четовати, те не даш мирним људима с миром проћи друмом царевим? Није чуда дакле, што су и остали Потурчењаци сами јарамави. Та од њих није човјек сигуран као од бијесних паса.„ Још је био Златко у ријечи, а заръзаше иза неких понизких шушњара коњи. Као муња одпаде тамо Златко, и доведе четир лијепа коња; то су били коњи јарамазки, и један је био као хат и накит му је био скупоцен, по томе је било ласно познавати кадијног седленика. Кад их Златко привеза, онда се договорисмо и натоварисмо повезане силеџије на њине коње, и вратисмо се с њима у Млаково, а одовуд их запратисмо везане једног за другог у Вучитрн господару Адем'-паши пјешице, а коње им обустависмо за свједочбу, и ено кадијног бијелца у пријатеља Златка, а он је три оставио мени

Кад смо тако то свршили, отишлисмо у Дечане на славу, гђе је било нешто званица и из Вокша, који зато нису таки дознавали, но већ су нам казивали други дан, на појутарје, да им је нестало негђе у Старом Лугу кадије и још неколико му друга, те се диже сав кадилук у потрагу, да их пронађе. Али за њих нису прије од нас дознали њихови пријатељи, док нису добили гласа из Вучитрна, да су тамо похапшени, и да су под судом као јарамази. Кад се зачуло, онда су потрчали тамо њини пријатељи, гђе су од паше чули све, шта се догодило, те су у повратку ударили на пријатеља Златка и на мене, и молили нам се и обећавали нам мита, само да им оне злосретнике попуштамо дома, да што олакше прођу.“

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Матица Србска.

Шеста седница књижевног одбора 12. аугуста.

Др. Јован Суботић пристаје да му друштво ово изда драме, које је написао и које ће још написати. За сваки табак од 16. страна у формату својих дела тражи по два дуката хонорара, а уз то да му се да од сваке књиге по 30 комада на велину штампаних.

Исти шаље своју граматику, која је г. 1847. од „Матице Србске“ добила 100 дук. награде, да је сада друштво ово изда.

Опомиње се Јован Бошковић да пошље што му је из речника Јована Београдца на оцену дано.

Богослав Шулек јавља да му силни послови не допуштају да пресуди прислано му економско дело, и место себе препоручује за тај посао Драгутина Ламбла, управитеља економске школе у Крижевцу.

Кр. угарско наместничко веће иште списак имена текелијних и јовановићевих питомаца.

Члан Јоксим Новић Оточанин нуди се да преведе на српски омирову „Илијаду“ и „Одисеју“ у прози, а за тај труд свој иште од сваке песме 20. фр. а. вр.

Питомац текелијн Коста Јаковљевић моли да му се место за ову годину попуни.

Никола Ђ. Вукићевић и Андрија Монашевић, као пресудиоци дела, која су стигла на расписану награду од 10—20 дук. и која би се могла давати на дар добрим ђацима, — мисле да рукопис под насловом „Одабране басне,“ а с натписом „зрно до зрна погача“ заслужује да се награди са 20 дук. Важност тих басана у толико је већа, у колико су оне управљене баш против неваљалих мана, што у овај мах народ затиру, и које нам својски требити ваља, ако желимо себи опстанка и напретка.

Благајница „Матице Србске“ подноси преглед одобреног буџета на књижевне цели из фонда матичиног од г. 1864—1866. По том буџету преостаје на књижевне цели за 1867. г. 1344. фр. 21. н. аустр. вредности.

Иста благајница предлаже буџет који би се из фонда матичиног могао одредити за г. 1867. и који износи 817. фр. 1 $^1|_2$ н. а. вр.

Преглед буџета, који је из Накиног фонда одобрен био за награде од г. 1865 и 2866. По том прегледу преостало је 1207. фр. 70. н. а. вр.

Буџет на награде из накиног фонда за г. 1867. износи 683 фр. 25. н. а. вр.

Благајница подноси рачун о листу „Матици“ од 1. октобра 1865 до 24 аугуста 1866.

Предлог члана Ђорђа Поповића о преиначењу устава матичиног.

Умољава се патријарх да јави да ли има празног места у закладн Нестора Деметровића.

Да пресуде драме, које је др. Јован Суботић вратио, одређују се још чланови Јован Јовановић и А. Хаџић.

С великом су хвалом примљене матичиној књижници на поклон послане књиге и то:

Од Димитрија Матића: Наука о васпитавању. Први део. Преглед историје васпитавања, израдио др. Димитрије Матић. Први део. У Београду у државној штампарији 1866.

Од Галичко-Руске Матице: Науковый зборникъ издаваемый литературнымъ обществомъ галицко-руской матицы. Годъ изданія вторый 1866. Выпускъ I. Въ Львовѣ 1866.

Књижевне белешке.

* Изашла је књига: „Смрт цара Миіаила. Жалостно позоріе у пет делова, написао Ђ. Малетић. (Ова іе књига одобрена из фонда г. Илиіе М. Коларца.) У Београду у државноі књигопечатњи 1866.“ Мали формат 4 л. 151. стр. Стоји 6 гр.

* Такође је у Београду од „Галерије знаменитих жена србских“, коју издаје М. Розен, изашла и трећа свеска, у којој је „Србкиња Јелена, краљица угарска“, прештампана из подлистка „Видова дана,“ 18 стр.

* Трошком народних прилога щтампане су у Бечу: „Српске народне пјесме из Херцеговине. (Женске.) За штампу их приредио Вук Стеф. Караџић. У накладн Ане Вука Ст. Караџића 1866.“ На 8-ни стр. XVI. 359. Стоје 1. фр. и могу се код познатих комисиіонара добити.

* Изашла је, као што „Даница“ јавља, врло занимљива књига: Dostojna plemenite Bacske starih uspomena sadashnji i drugi slavinske kervi delliah slava. Bacskim plemichem s prigodom csuvanja svete krunne i okrunjenja Leopolda II-ga od domorodca u Baji prikazana. Shtampano u Kalocsi 1790. Prishtampano u Subotici kod K. Bittermanna 1865.“ Мала 8-на, стр. 61. Песму је ту издао г. Божидар Вујић Суботичанин, и то навластито ради браће наше Буњеваца, а посветио ју је поседнику суботичком, одличном Буњевцу г. Грги Мукићу. Књига стоји само 20. н., и може се добити код истог г. Вујића у Суботици и у Новоме Саду код уредништва „Данице“ и „Напретка.“

* Као што се „Позору“ јавља, излазиће од сада „Прилог уз народни лист“ (Il Nazionale) двапут у недељи дана, и то средом и суботом. До јако је излазио само једанпут и то под уредништвом Ивана Данилова.

* У Београду из штампарије Николе Стефановића изашла је: „Проста рачуница. Издао о свом трошку Х. А. О. П.“ Ова књига, која је већ више пута прештампавана, удешена је за потребу људи невештих рачунању.

* Г. Драгашевић, уредник „Војина“, јавља да ће издавати „Ратара, календар за србски народ.“ Издаваће га свакога месеца у

свескама, у којима ће бити од прилике по два табака, које ће излазити два месеца напред за сваки месец у години, а свеска ће стојати 20 н. У свакој свесци биће осим календара још и белешке о радовима на њиви, ливади, винограду и по догађај из србске историје од тога месеца. Имена и новце ваља послати до септембра, а на десет књига даје се једна на поклон.

Гласник.

Прва скупштина свеколике уједињене омладине српске била је у Новоме Саду 15. 16. 17. и 18 аугуста о. г. На тој скупштини свршено је ово;

I. Српска омладина саставља се у целину.

II. Задатак јој је: да усавршује сама себе, да буди народни живот у свима гранама његовим, и да казује начине за поправљање материјалног стања народног, те да тако накнађује радњу цркве, школе и учених друштва.

III. Тај задатак гледаће омладина да постигне: проучавајући народ и ширећи науке и вештине у све редове народне.

IV. Ради тога састајаће се омладина сваке године на скупштину. Ту ће се јављати резултати поменутога проучавања у извештајима: о стању књижевном, друштвеном и материјалном нашега народа, и договараће се о томе, шта омладина треба на то да ради према своме задатку. Осим тога читаће се на скупштини извештаји о раду појединих омладинских дружина.

V. Омладина ће издавати две струке књига: „Омладинску заједницу“ и популарно написане књижице од појединих наука.

„Заједница“ ће носити карактер чисто омладинског рада; зато ће свако поједино омладинско друштво слати свакад на пресуду другоме омладинском друштву, које само себи за судију изабере, оне саставке својих чланова, за које би желело да уђу у „Заједницу.“ Они чланови омладине, који несу ни у којем омладинском друштву, а желели би да и њихов који саставак уђе у гласник уједињене омладине српске, имају тај свој саставак поднети на пресуду једном омладинском друштву, које ће тај саставак — ако га усвоји — поднети на оцену другом ком друштву (као и саставке својих чланова), на ако и ово одобри тај прилог, онда ће тек моћи доћи у „Заједницу.“ У гласник српске омладине доћи ће још и извештаји о годишњем раду појединих омладинских дружина у изводу, који ће се на скупштини читати. Ако буде више књижевнога рада, „Заједница“ ће се штампати у више свезака.

Популарно написане књижице носиће име своје науке; на њима ће стајати да их је „издала уједињена омладина српска.“

VI. Ширење науке и вештине гледаће омладина да постигне: подижући омладинске дружине на што ширем основу, дакле дружине за подизање празничних школа за народ, и држећи јавна предавања, — за штедњу, гимнастику и личну материјалну сигурност, за јавни морал, за неговање теоретичке науке о музици у нашем народу; издајући популарне књиге о разним питањима што засецају у живот народни; издајући календаре по наукама за све редове и за све потребе народне; држећи „Беседе“ према задатку омладине; потпомажући позориштну вештину, и распростирући добре књиге; стараће се за чистоту и правилност српског језика, настојавајући нарочито да се у друштвима и на јавним местима у српски говор не мешају туђе речи и реченице.

VII. Сваки члан омладине обећава се, да ће вршити задатак омладински у своме кругу и према својим силама.

VIII. Скупштина бира два омладинска друштва, која ће за годину дана бити заступници уједињене омладине, и то једно књижевно, да рукује књижевним радом, а друго певачко, које ће руковати новцима.

Друштво књижевно примаће и популарне списе, које писци буду слали на штампање; слаће их по струкама оним књижевницама, које ће скупштина умолити да оцењују таке списе, и даваће их у штампу пошто их одобре књижевне судије.

Друго друштво примаће новчане прилоге свију родољуба, који хоће да потпомогну омладинско предузеће, и предаваће их у штедионицу свога места, а свака три месеца даваће у новинама рачун о томе.

За књижевног заступника изабрала је скупштина „Зору“, а за финансијског: „Београдско певачко друштво.“ Друштвима тим оставља се да међу собом уреде администрацију за годину дана.

IX. Ко год приложи на издавање омладинских књига годишње најмање два форинта (или рубљу у сребру), добиће све књиге, које омладина буде издала за годину дана.

X. Скупштина се држи сваке године у другом месту. Кад и где одређује сама скупштина.

Друга скупштина уједињене омладине држаће се у **Београду** на **Преображење** (6. августа) 1867. године.

— Добисмо књижицу: „Zweites Jakresbericht der städtischen Unterrealschule in der k. Freistadt Neusatz. Neusatz 1866.“ Колико нам је мило, што из извещћа о стању ове реалке видимо, да је према потреби својој добро удещена, и да се у добром и напредном стању држи; у толико нам је двапут већма жао, што ма да је она у средини Србства, и од читаве вароши стотинама ланаца земље ужива, ипак у овој књижици не видимо, да је срксби језик са другима у једнаком праву. То нам је тим већма жао, што су три учитеља на њој Срби, а један Србин написао је у њој иначе леп чланак „о води“ **немачким** језиком сигурно по напутку чијем? То је тако и до сад бивало овде, и ми, на које је гинула и хала и врана да смо претерани, ћутасмо и до сад; а и сад би ћутали, да нисмо ради били опоменути неке те неке, да ми и ако ћутимо, мотримо „шта се ту све ради.“ Оволико о томе „да се разумемо!“

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

СРБСКИ ЛЕТОПИС за годину 1865. Година XXXIX. Књига 110. Издаје **Матица Србска**. Уређује А. **Хаџић**. У Новоме Саду. Брзотиском епископске књигопечатње 1866. На вел. 8-ни. 2. л. 336. стр. Књизи је додано: Родословно стабло србске кралѣвске династіе до Стефана Неманѣ I. Стоји 1. фр. а. вр.

МАКСИМ ЦРНОЈЕВИЋ. Трагедија у пет радња. Написао др. **Лаза Костић**. Издала „Матица Србска.“ У Новом Саду, епископска щтампарија. 1866. На 8-ни. 5 л. 123 стр. Стоји 50. н. а. вр.

О СРОДСТВУ КАО ПРЕПОНИ БРАКА ПО ЦРКВЕНОМ ПРАВУ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ, Написао **Ђорђе Вукићевић**. (Прещтапано из „Србског Летописа“ за г. 1865.) У Новом Саду, епископска књигопечатња. 1866. На 8-ни. 24. стр.

ВОИНЪ, листъ за войне науке, вештине и новости. Издае и уређује **Драгашевићъ** официрь и професорь. Година III. Брой 3. Месецъ Мартъ 1866. Државна печатница у Београду. На 8-ни. 65—96. стр. Додатак: Виша Тактика, таб. 2.

ФЕДОН ИЛИ О БЕЗСМРТНОСТИ ДУШЕ од Мојсија Менделсона, превео **Јован Хаџић**, вел. бележник у Новом Саду. У Новом

Саду трошком Игњата Фукса. 1866. На 16-ни. 1. л. X. 133. стр. 2. л. Стоји?

НЕШТО О ЗАДАТКУ КАСАЦИОНОГ СУДА. Од дра Стојана Вељковића, члана касационог суда. (Прештампано из подлистка „Србских Новина.“) У Београду у државној штампарији 1865. На 16-ни. 41. стр. Стоји?

ІУЛИІЕ ЦЕЗАР, трагедиіа у пет делова. Од Шекспира. С немачког превео М. Зечевић. У Београду. Штампариіа Николе Стефановића 1866. На 16-ни. 2. л. 106. стр. Стоји?

СУДСКА МЕДИЦИНА за судске, полицајне и санитетске званичнике, за адвокате и остале правнике. Написао др. Аћим Медовић. Прегледала и одобрила школска комисија. У Београду, у државној штампарији 1866. (Други наслов: Државно лекарство за правнике и лекаре. Део први. Судска медицина.) На 8-ни IV. 1. л. 443. стр. 6. л. Стоји 16 гр.

ПРАВОСЛАВНЫЙ ПРОПОВЕДНИКЪ митрополита србскогъ Михаила У користь фонда свештеничкогъ. Кньига прва. У Београду у државной кньигопечатньи 1866. На 8-ни. 387. стр. Стоји?

ПРЕГЛЕД ИСТОРИЈЕ ВАСПИТАВАЊА по професору Рику и још неким писцима израдио др. Димитрије Матић. Први део. Прегледала и одобрила школска комисија. (Други наслов: Наука о васпитавању. Први део. Преглед историје васпитавања. У Београду у државној щтампарији 1866. На 8-ни. 5. л. 115. стр. 1. л. Стоји?

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и скупитеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

У баварским брдима. — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење.) — Карактерске црте (Продужење.) — Подлистак: Матица Српска. — Књижевне белешке. — Гласник. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 36. У НОВОМЕ САДУ 30. СЕПТЕМБРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

БЕОГРАД

Ромео и Јулија.

I.

Једна глава из Шекспирове библије.

У почетку беше страст, и страст беше песник, и песник беше страст, и што је год бивало ништа није бивало осим страсти.

Ал' у души песниковој настаде стварање новога света.

И посред начела страсти указа се начело које се зове: позив, идеал, а у светом писму зове се: отац небесни.

И то начело разлучи узмућене страсти и подели их на двоје.

И она страст што се покори идеалу назва се: **љубав**; она пак што се одметну од идеала назва се: **мржња**.

И љубав сијаше мирно на небу идеала и не мицаше се са њега, и обасјаваше цео свет песников благодати својом.

А мржња беше скучена у паклу одметништва свога и врћише се од муке сама око себе.

И у том силовитом вртењу избаци из себе два последња остатка што остадоше у њојзи од борбе с идеалом и љубави, избаци их на десно и на лево.

И пођоше те две одмети мржњиног осора својој мети, своме начелноме врелу, сунцу љубави.

И пођоше једним махом, једним путем, једна супроти другој.

Две звезде љубавнога сунца мржњом отиснуте, две планете, две звезде блуднице.

Звезде, али блуднице; блуднице, али звезде.

И једна се звезда звала Ромео, а друга се звала Јулија.

Две звезде, али блуднице; две блуднице, али звезде.

Јер беху близанци, зачети љубављу, одојени мржњом.

И по љубави беху звезде, а по мржњи беху блуднице.

И од љубави беше срце њиjово и у њему тежња за идеалом; ал' у враку своме понеше жестину мржњину, која их је одбацила од себе.

И што их више растављаше пакао мржње, то их више зближаваше сунце љубави.

И љубав беше јача од мржње, и привуче их себи.

И код сунца љубави састадоше се две звезде блуднице.

Две блуднице, али звезде; две звезде, али блуднице.

И блудништво то беше им од мржње; а то је била жестина.

И у тој жестини састадоше се и ударише једна на другу и разбише се једна о другу.

И нестаде их у сунцу љубави.

А пакао мржње беше све своје силе напрегао да их растави, и потроши све своје пламење и остаде само гомила пепела, а гомилу пепела разнесоше небесни ветрови.

И то све због оне две звезде блуднице.

Звезде, али блуднице; блуднице, али звезде. —

II.

Ексегеза.

Тако би, од прилике, било, кад би ко тео написати генезу Шекспировог драмета „Ромеа и Јулије."

И да можемо помислити да је тај предмет свакоме толико омилио, колико нама, да је сваки толико о њему мислио и неговао га колико ми, то би нам било и алфа и омега у тој ствари.

Ал' уверени смо да код нас није доста бити еванђелиста свом узору, морамо му и апостолисати; није доста показати само лице му у огледалу наше душе, морамо га показати са свију страна, у свима стереоскопским присојима и осојима, па кад се око сито нагледало сваке лепоте, морамо напослетку лик наш и расточити да се види да није опсена.

Ми ћемо упознати ово наше близаначко драме, као што долазимо до познавања каквог лепог девојчета:

Млади сте, ил' узмите да сте млади. У вашим грудма ничу неке тавне, неопредељене ал' и неодољиве тежње а кад се те тежње саставе у један облик, онда их зовемо идеалом, узором. У томе вам дође у поглед конкретан какав облик, што приликује вашим тежњама, вашем идеалу. Ви га таки сравните са свима сродним појавама, нађете да се од свију разликује и да му нема равног. Ал' да се уверите да то није опсена, да се није можда сам узор из ваши груди измакао те вас вара на јави, као што вас је често у сну заваркивао, приступите му ближе̂, да га загрлите, да га испитате је ли збиља или је опсена, а он вам се не отима, него вам још руке шири, нуди вам беле своје груди, а кад га загрлите, расточи вам и унутарњост своју, душу своју.

Тако ћемо и ми да се сад упознамо са Ромеом и Јулијом.

Приступите све драге и драгани, прођите за мном овај рај и овај пакао, па ако ишта нађете, што вам се никад није слутило, што вам се никад није примишљало; ако ишта нађете што у подобном положају неби били кадри учинити; ако неби била кадра драгог свога преклињати: „Do not swear at all (не кун' се ничиме)!“ ако неби била кадра напијати свом опаданом заручнику, заручнику пред Богом, ако и не пред најмљеном надри-слугом његовом, напијати му преко стрмена гробнога, уз пркос наоружане смрти, уз пркос вечности:

Romeo, Romeo, Romeo, I drink to thee!

ако то ниси кадра: онда, драга моја, онда га ниси никад љубила; онда ниси била „звезда“, онда си била само „блудница“; онда се згаравај под громом суда твога у пепео и пра, коме се и клањаш, па зафали судији, што те је милостиво спасао од неопростивога греха, да вереника свога жигошеш поклоном свог лицемерног срца! —

Ромео и Јулија! Немојте ни мислити да су то две особе, да је то Ромео и да је то Јулија, него помислите да су то две руке на једном истом телу, што нам се шире на сусрет, у загрљај. Немојте мислити да су то два имена: „Шта има име?“ пита Ђулијета,

„ружин цвет би цвао
Онако исто, ма га како звао.“

већ узмите да су то два сјајна ока у једној глави што им је заједничка веђа завеса позоришта, а она лица, што раде пред вама кад се завеса дигне, то су слатки и умиљати погледи милости из та два ока, или је грозна севетина муњевите мржње испод оти састављени обрва Монтекића и Капулетића.

Ал' ја вам већ наговешћујем обличје и црте девојчета с којим оћу да вас упознам, а нисам пошао путем, којим сам обећао повести вас, нисам испитао, да ли има у вас оне образоване тежње, оног идеала, што би одговарао овој новој познаници вашој? ил' ако је нема, да је изазовем, да је створим у вама, исписујући вам тежње њезиног првог познаника, самога хранитеља*) и војна њезина, Виљема Шекспира.

(Продужиће се.)

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

XI.

Мала вила сама пада у јаму и плачући признаје, да има срца.

Мала вила плачући приповеди како је лакоумно руку своју обећала и како је сада више натраг повући не може а да образ и поштење своје под ноге не баци.

— А да ли вас воли вереник? — питаше Алберт.

— Бојим се да ће тако бити. Ал' ви ме за то не остављајте! Када сте ви уза ме, чини ми се, да нас нико једно од другог не може раставити!

---

*) О изворима, из који је Шекспир по свој прилици црпио ову трагедију и по којима би могли посумњати о његовом првобитном родитељству, лако ће бити сваком, кога ствар занима, известити се у Гервинуса ил' у Делијуса. У осталом и ми ћемо се разговарати о томе у своје време.

Мала вила паде на груди песникове и можда би и дуже још говорила о вери, нади и љубави, да се у том тренутку не зачу бат од потежег хода између џбунова, које су сунчани зраци позлатили били.

— Само ми још на једно питање одговорите, — мољаше Алберт ватрено као да је у грозници.

— Питајте ме, па ћу одговорити.

— Ваш је вереник Виктор Терекешија, је л' те!

— Он, главом! — одговори Олга.

— Добро што знам, — заврши Алберт брзо. Не бојте се, Олга, ја ћу уклонити све препреке; имам за то и снаге и храбрости и поуздања. Још ћу га данас потражити па ћемо све свршити.

— Шта ћете да чините? — запита Олга уплашено.

Алберт не могаше на то ништа одговорити, јер у том тренутку помоли се стрика између џбунова носећи на руци две топле, јесење мараме.

— Небриго моја, — поче као преговарајући, — јуче си још болесна била, а ето већ данас хоћеш на пољу да дочекаш вече. Зар си заборавила да је прошло лето, и да јесење сунце брзо превари човека. Нек се подигне какав ветар из ненада, па ето готова болест. Погледај само на небо! Видиш како се дижу тешки облаци а и необично густи зрак казује да ће бити непогоде. Ветар и тако већ почиње дувати. Ал' ја сам се постарао за тебе. Питао сам где си, па кад ми рекоше да си у врту, хтедох ти послати мараме, ал' на брзо се предомислих, да ће боље бити ако ти их сам донесем, бар сам онда сигуран да ћеш их заогрнути. Дед' заогрни се, драго дете моје, па да идемо у собу. Тамо нас чека гласовир, па ћеш ми одсвирати какву веселу песму и тако те већ давно не чух свирати!

— Слатки стрико, како се ви бринете за мене, — рече Олга када је видела како је заогрће стари господин и како премишља хоће л' јој обадве мараме бацити на врат.

— Бринем се што имам узрока, — продужи стари господин. — И сад си ето тако бледа а у очима ти необична ватра гори. Све ме нешто мучи као да ће ти се што догодити. Можда би боље било да пошљемо по лечника. Дед' пружи руку своју!

Мала је вила ћутећи ишла. Тек сада виде како је грдна разлика између љубави и љубави!

И Алберт је корачао озбиљно, забринуто, не слушајући на старог господина, који је још непрекидно пребацивао својој малој драгојли како се не зна чувати.

Кад су дошли до врта, Алберт се стаде праштати.

— Зар не ћете с нама? — запита Олга.

— На жалост, за сада не могу.

— Одсвираћу вам ваше најмилије песме.

— Имам журна посла, који се не може одгодити.

— Држим да би данас с таким осећајем свирала, ко никад досад, кад би ме хтели слушати.

— Еј, мој синовче, — уђе у реч малој вили стари господин — стена би био, кад не би на ту молбу попустио.

— Можда ћу се још моћи вратити.

— Зар ћете да путујете? — запита Олга.

— Изјахаћу мало, ал' ћу се можда на скоро вратити, — одговори Алберт озбиљно ладно.

— И мени баш сада паде у памет, — рече стари господин, — да морам одмах у мајур. Дакле свирка нека остане за вече. Дозваћемо и Мариону и мужа јој, па ћемо се провеселити, је ли драго дете моје?

Олга је тужно главом климнула.

Алберт се опрости и оде, а стари господин брижно запита:

— Драга моја Олго, шта ти је, гле како дркћеш! Колико сам ти пута говорио да боље пазиш на себе. Дуго си била на пољу, па си сигурно прозебла. С јесењим данима не ваља се шалити. После подне је увек поладно. Видиш како се и сада диже непријатан ветар. Замотај се боље, још ћеш ми се разболети!

— Не ће ми бити ништа, не старајте се!

— А сад, драго дете моје, иди у твоју собу и одмори се. За неколико сахата, још пре сутона, вратићу се из мајура, па ћемо се онда наразговарати.

Мала вила узалуд се замотавала у шал, све јој више зима била, и све је јаче дрктала . . . ал' не од ветра, него од мисли, која је морила. Чим је у собу ушла, стаде је облетати зао дух — страх — као кака тешка, мрачна совуљага, која лупом крила својих буди у човеку тужне, мрачне мисли. Тај немиран дух шапутао јој је непрекидно на уво ове тајанствене речи албертове: „Не бојте се, Олга, ја ћу уклонити сваку препреку, имам за то и снаге и храбрости и поуздања. Још ћу га данас потражити, па ћемо све свршити!“

Шта је разумевао под речима: па ћемо све свршити?

Алберт сигурно познаје Виктора, ма да никад није говорио о њему, као да би га то болело. Можда им је кака стара, грдна успомена раставила срца? Ко би знао, можда је Виктор био оно лакоумно момче, који му је прву љубавцу одмамио и несретном учинио? Бар у роману јако наличи на њега! Па и данас под липом како му се наоблачило ведро лице, кад је изрекао име викторово.

Нема сумње .... за цело је тако!

За то се тако журио Алберт; то му је био тај хитни посао. Старе успомене, које му трзају срце и страст нове љубави даће му храбрости и смелости. За један сахат наћи ће се и ко зна шта ће се тада десити? Виктора је лако раздражити кад и сам—као што је и Рудолф казивао—тражи двобоја. Алберт — као што сам рече — не тражи га, ал' га и не обилази. Огледаће се, и један од њих двојице мора пропасти. Боже мој, којег ће та коб да постигне? Виктор тако вешто гађа!

Девојче се уздрктало и зао дух непрекидно је ударао око ње својим тешким, мрачним крилима.

Уздрктаним ногама дође до прозора и погледа кроз њега. Возником виде прашину и у прашини јахача.

— Боже, то ће Алберт бити!

Девојче дркћући паде на колена, заплаче се и — поче се молити Богу.

XII.

Мала вила опет је под липом и никад је више оставити не ће.

Мушки обично узимају женске за узоре у најразличнијим приликама и у овим ил' оним осећајима траже и виде им највећу чаролију, снагу ил' силу. Пред једним лебди

Јулија, то девојче од петнаест година, када љубави и стидљивости пуним срцем казује дркћући своју прву љубав и порумеfirst нагиње се на груди свога Ромеја; други тражи своје узоре у вртоглавој висини занесености и сања о Јудити кад јој бела рука огрезне у крви клетог непријатеља домовине њезине, ил' о девици орлеанској са шлемом на глави, а у руци са сабљом и светом заставом; трећи тражи Корнелију у величини кућевних врлина међу децом, које држи за своје највеће благо; четврти диви се гвозденој вољи женској и у греху, и држи да је најстрашније и најузвишеније што на свету леди Мекбет или Медеја, када може у страсти својој и своју рођену децу раскидати; пети диви се Лукрецији, која воли и смрт него обично светско уживање; шести би желео на овој земљи наћи бајне очи, дивну лепоту и заношљиве чаре каке нове Клеопатре; седми помишља на Изауру Клемансову, која је песнике своје домовине о великим светковинама увенчавала златним амарантима; осми узноси она смерна, нежна створења, која тек за друге живе, која се у повесници не спомињу и која удаљена од света — као љубичица — задовољавају се тиме, да у свом маленом кругу распростиру радост и да врлинама својим донесу рај на земљу.

И ја под тим мирним крововима уз постеље болесника или поред људи од света уцвељених налазим створове, којима се дивим и који ме заносе; па тако држим, да женску ништа није у стању тако узвисити као осећање, које се у њој породи од опасности, која јој прети драгом. Тада престаје сва себичност; душа јој заборави на себе саму и само за другог живи, мисли и ради. Не тражи за себе ништа, само да би могла за другог што више тражити; заборавља на своје јаде, само да би могла туђе осећати; не мари ни за што, само да спасе оног, којег воли и за којег се боји; тада јој је свака суза побожни уздисај, сваки осмеј молитва, која није никла за ову земљу, него за небо, да моли за — милост.

Лице мале виле, — у место некадашњег несташлука, лакоумности и пусте добре воље, — изражавало је то племенито, узвишено, небесно осећање у тренутку, кад је — спазивши јахача — на колена пала и Богу се почела молити, подигнувши главу горе а мале руке на молитву скрстивши.

Из тог тужног заноса трже је избијање петог сахата по подне.

Прене се и тихо прошапута:

— Небо ће саслушати молитву, ал' ће тек тако помоћи, ако и сами себи помогнемо. Треба радити. Још није касно.

Изађе у трем и стаде распитивати за стрику.

Рекоше јој да је отишао на гувно и да се отуд баш сада некуд одвезао.

У том тренутку затворио је ветар отворени прозор као да би хтео рећи: жури се!

Мала вила узбуђено и дркћући у целом телу заповеди да се седла фаворита: хоће мало да се прође, одмах ће сè вратити. Не треба о том ништа казивати старом господину. И мали џокеј може код куће остати.

Мала вила брзо навуче црно одело за јахање а са шешира скиде бело перо. Сигурно не хтеде већ из далека у очи падати. За тим узме још велику мараму, јер се небо већ са свим наоблачило било, а све се већи и већи ветар дизао.

Фаворита је немирно потскакивала. Сигурно јој је неправо било, што је мала вила заборавила шећера јој дати, што је није по витом врату погладила, што јој није неколико ласкавих речи рекла, као што је то обично чинила, него је још и бичем на бржи ход подстрекавала.

Ветар као да је непрекидно тајанствено шапутао: жури се!

Мала вила заиста није имала времена губити. Није могла више изостати од два сахата, јер се стари господин обично у седам сахата враћа из мајура а у девет вечера. Тада већ и она мора код куће бити да јој пут у тајности остане.

Застаде за један тренутак и стаде премишљати.

Мора да ће да врши хрђаво дело, кад јој за то треба облачно небо и тајна и кад то треба скривати и од старог господина, који све кроз прсте гледа, а шта ће тек да каже хрђав свет, који ју је и досад држао за настрану и лакоумну?

На ту мисао хтеде се вратити.

Ал' као дух-гонитељ стаде тешким, мрачним крилима лупати и говорити: „Оно момче, које увек тако вешто у нишан гађа, погодиће и у оно срце, које је твоја сва и једина срећа. Жури се!"

„Фаворита" мораде на ново у трк.

После једне четврти сахата већ се видео Терекеш под брежуљком и на крову старог дворца викторовог светлило се нешто мало од сунчевог зрака, који је тек с тешком муком могао продрети кроз облаке.

Та је светлост малу вилу утешила: сунце дакле још није зашло и само је за то тако мрачно што је облачно. Још ће се моћи за времена вратити. Али за то је опет једнако гонила фавориту, ма да је и њу а и јахача јој пробио зној.

У том брзом јахању привиђале су јој се различите прилике. Видела је где стоји Алберт и Виктор једно према другом, справни на бој. Један од њих мора погинути, да може други сретан бити. Обојица су тако заљубљени. Ал' не ће ни један умрети. Бог је добар и за рана ће још послати избавитеља. Мала ће вила дојездити и стаће међу њих. „Викторе, Алберте, пријатељи моји — рећи ће им молећи их — ви ме обојица волите, и за то што ме волите, хоћете да ме на веки растужите? . . . . На страну с оружјем! Хајд' да се пријатељски рукујемо!" Они се не ће моћи противити и брижно ће запитати: „За којег од нас двојице учинисте тај корак пун пожртвовања." На то она не ће знати ништа одговорити, него ће се приљубити Алберту на груди. Виктор је племенитог, доброг срца и опростиће јој, што је погазила задану реч, коју је и онако тако лакоумно дала, да не може сада од ње захтевати да с тога на веки несретном постане. Та њему и тако на све стране цвета цвеће! Па ће се после вратити кући весело и сретно. Све ће редом приповедити старом господину, који ће их радосно саслушати и благословити. Сентелечки дворац на ново ће оживети и у њега ће се вратити старо весеље, добра воља и срећа . . . а свет ће после неколико месеци опростити доброј, брижљивој домаћици све оно, што јој је замеравао као детињастој, лакоумној девојци. — Ал' ако касно стигне? . . . . Ако је већ свему крај?

„Фаворита“ је већ сад морала летети док није стигла у село где су у вратима стојале жене, чудећи се шта то тражи у њиховом селу сентелечка госпођица и за што трчи тако уплашено као да је вија непријатељ?

„Фаворита“ је утрчала у двориште викторовог дворца. На сусрет су потрчале две слуге, који су зачуђено гледали необичног госта: младу госпођеку женску.

— Донела сам поруке Виктору Терекешији, — рече мала вила дркћући.

— Изволевате л' одсести? — питаше један од слугу.

— Не ћу; него молим вас отидите и реците вашем господару да се сиђе на две три речи.

— Није дома.

Олга протрну.... можда су већ отишли у шуму!

— А где је?

— Отишао је у лов, а вратиће се тек прекосутра.

— Кад је отишао?

— Још јуче у јутру.

На лицу мале виле засинула је радост; дакле се не састадоше.

— Да л' га је когод тражио?

— Пре неколико тренутака распитивао је неки млад господин да ли је код куће.

— Рекосте ли му куд је отишао.

— То није питао.

— Да л' се и тај млади господин вратио?

— Одмах.

Малој вили одлануло је срцу и већ се хтеде вратити, кад ал' примети да се сад опет против ње време заклело. Тешки, пуни облаци гомилали су се над главом јој, ветар је у очи дувао и то јако, а и киша је почела падати и то у великим ладним ретким капљама.

Све једно. Није могла више ни један тренутак изгубити, јер после једног сахата већ мора у дворани бити уз свога стрику. За цело ће и Алберт доћи као што је обећао. Гледаће да како на само буде с њиме, па ће га замолити да се не састаје са Виктором. Све ће то сама свршити; написаће му дуго, јако дуго писмо.

Коњушар — који је такођер дошао да као човек од струке види непознатог парипа, у том тренутку учтиво понуди Олгу да у дворани причека док киша не прође.

— Не могу — одговори захваљујући Олга, — слуга ме чека на крају села.

— Дозваћемо га. Жан, дед' одлази по њега!

— Захваљујем; време ми не допушта да се задржим.

Мала је вила поруменела; увидела је своју лакоумност са које је морала и пред слугама лагати. Тако је то кад један корак учиним како не треба, одмах долази и други па и даљи. Па ко зна: како ће се то још свршити. Шта ће о њој да мисли стрина, па свет, који ће од слугу и од сељана за цело дознати за њен долазак у Терекеш, те ће још више приповедати о њој и оговарати је!

(Продужиће се.)

Карактерске црте.

III.

Тамошњи суд.

Потом је наставио ту приповједку Али-бег Шашић, син Адем-пашин овако: „Чудно им је судио мој отац, Адем-паша. Како су их довели пред њега, те је дознао, шта су радили и скривили, одмах их је оковао као и друге злочинце, пак их је једног по једног питао, да види, ко је кривљи, и ко је најкривљи. Сви су били криви, али је кадија био коловођа јер је он ону тројицу и позвао био, да попа Мојана злоставе и да му се освете.

Био сам ондје, и гледао сам и слушао сам, кад кадију мој отац упита: „А што ти је тако осакаћена рука, ко ти је тако скршио, поглавару од харамија?“ Он каза да га је коњ попов осакатио, кад му је пришао, да га ухвати за поводац. Од онда ја знам, да наш попо има коња, који се не да жив у шаке; и тад сам чуо, да су канили били ти зликовци, да ошишају коња попова, пак онда да посаде њега на шишака, те да с њим учине бруку, да им онако пројезди сву Реку, и да га најзад оглобе са двеста дуката, да онијем Крпељевим харамијама врате њину штету, и опет намире себи добро подпутнину.

Кадија био је родом из Скопља од Вардара, а она су тројица били Рекалије праве, из Вокша двојица а један из Јуника. Ти су Арнаути казивали моме отцу, како им је кадија досадио био говорећи: да му је пророк Мухамед на сну заказао, да с њима тројицом покаје Крпеља и његову чету, и да се освети Ђаурину попу Мојану. Они су га одбијали неколико реди, али кад им се заклео дином, онда су морали вјеровати и поћи с њиме. А кад их мој отац упита: „А би ли ви, вјере вам, Турци! пошли са вашим кадијом, да сте дознавали, да ћете доћи преда ме на суд у Вучитрн везани и изубијани?“ Они му одговорише: да нису полудјели, да иду на своје зло. Опет им мој отац говораше: да је ваљало да пођу и да пострадају, кад је тако воља пророкова била, те је баш њих и одабрао. На то сва тројица повикаше: „Не би ишли на своју оваку несрећу, да смо знали, пак да је и сам пророк дошао, господару, да нас зове, да пођемо с њиме, анекмоли с кадијом, што није бољи од другог хинсана (човјека).“ По томе је видјео мој отац, да су и они велики зликовци и неваљалци, те нису пошли уз кадију од страха пророкова само, већ и да шићаре на цареву друму.

Кад су се тако зарекли и издали, онда их одбише мало у страну, а приведоше кадију, те га узе преда се мој отац, али му се није показао зао ни љут, већ му говораше благе ријечи јолдашки, да је кадија помислио, сад ће га и дома пустити, а попа ће Мојана ухапсити, што је дигао руку на њега. Почем се тако кадија ослободи и малко разћерета, онда га мој отац смијући се упита, како је казивао, да му је пророк на сну заказао, да с оном баш тројицом пође на освету.

„Е како“ рече он „морао сам свакојако лагати, само да их кренем, а знао сам, да се ничега не боје као пророкове проклетиње, па сам их згодно преварао, и да ми је изишло за руком, онај би поп нама добро наплатио нашу трудбу и дангубу, но хелбетена боље среће будем, попуниће попо све то, и што смо доспјели амо у Вучитрн. „Потом га упита мој отац: рад шта се тако изпизмио на попа Мојана, кога он познаваше од увјек као добра и мирна човјека, те се и чудио, како се он завадио са оним немирним Арнаутима. А кад му кадија приповједи, шта се догодило са Крпељом и четом му; но није све ни казао истинито, како је било, док отац не зовну ону тројицу, почем кадију одклони, да се не виде, који је само све љепшао по кривце; — али кад ову тројицу отац онако пашински узе преда се, и рече им: „Мени се чини, да сте ви поштенији и бољи људи од вашег кадије, те и не лажете као он, пак не ћете ни патити као он, зато хоћу да по истини кажете, јесте ли ви кивни на тога попа Млаковачкога, и зашто сте му се ради осветити?“ — ти људи рекоше, да они не имаду зле воље на попа, и да ни су пизмени ни зашто на њега, но да их је кадија дигао на њега по пророковој ријечи. То је било мило моме отцу, пак онда их упита: а са шта кадија мрзи на попа Мојана? и је ли му крив попо? И на то му одговорише истинито све како се догодило, и мислили су, да се кадија највећма с тога срдио на попа Мојана, што су га онда о преслављању Млаковци отјерали дома са оним ичагама, кад су они хтјели, да ту задјевицу умире, како би чисти остали јарамази. Моме отцу није требало ништа више, да дозна, да је све масло кадијно.

Онај час га суочи са оним Арнаутима, што их је онако преварао, и рече му: „Ти море, мало час мени рече, како си ове људе преварао, да пођу с тобом на јарамазлук, јер си, рече, знао, да се ничега не боје као проклетства пророкова. Сад хоћу, да то исто пред њима кажеш, јер ако то не потврдиш сад, онда си лажа, и губиш главу као Турчин.“

Све је кадија мислио, да је то нека шала, а није ни помишљао, да је свакојако ухваћен у лажи, почем је пред пашом признао да је ону тројицу преварао са светињом. По томе се није никако затезао, већ је и пред оном тројицом онако исто говорио, и још им се подсмијевао, што су били будале, те су оласно вјеровали, да их је пророк препоручио на сну њему, те налијепише и с њим заједно у старолужкој продоли. Они се јадници нађоше у великом чуду, кад чуше те безобразне ријечи кадијне, и погледаше само у пашу, да им он неби забавио, ако би којў одговорили оном безвјерном безочнику. Но кад им мој отац повлади, да му слободно пред њим одговоре, онда најстарији рече: „Ми нисмо никад били зли људи, а нисмо незнабожци ни безвјерници, већ смо људи кућевни, и знамо нашу вјеру. А што си ти, ефендија, лагао, и нас варао, то је гријех на твоју душу, а није на наше, јер како ми не би вјеровали и како не би пошли за тобом, кад си ти у господству као судник, који толиком свјету судиш, а и књижевник си, пак знаш с књигом бесједити, те и дознајеш, шта се хоће нашој вјери, и шта она подноси, и шта јој се супроти. Ми смо грдно преварани, господару, што смо судили, да оваки човјек несмије лагати, и срећа је, те неучинисмо каква зла по његовим опаким ријечима, а могло је свашта бити у ономе Староме Лугу.“

Мој отац упита те људе: је ли се то догодило у Староме Лугу у нахији Вучитрнској или у њиној тамо? Они му рекоше: да се то прикојасило у нахији Вучитрнској по кадијној намјери, да ако запне то ма кад за суд, да им не ма суда у Ђаковици, а они и онако не знаду за Вучитрн почем су из друге нахије.

На те ријечи рече мој отац кадији: „Противниче и безакониче! Нит се бојиш Бога, нит се стидиш људи. Ови су људи с твоје лажи награисали; и сад трпе бол и срамоту с тебе. Тројици си лагао, три си занијео главе и три си душе увалио у гријех; да имаш три главе, све три бих ти сад узео и угодио Богу и људима. А шта ће помислити и шта ће рећи и Срби и Турци, кад чују, како се владају Турски књижевници и судије, што им ваља знати у прсте алкоран? Осрамотио си све Мухамедовце, и нагрдио своју Турску вјеру, а пророка си за срце ујео. Теби милости нема ни од Бога, ни од пророка Мухамеда, ни од људи, а од суда јој се не можеш никако ни надати. Сјећаш ли се ти, како сам ја теби често говорио, кад си био неко вријеме уза ме у Љесковцу? Видиш како те биједа твоја још није оставила; јасам још онда видјео, да ћеш ти ма кад било ударити злим путем и учинити чудо од себе, почем си ти и онда још говорио, да никаква вјера није од Бога, већ су све од људи и због земаљскога господства и старјештва. Ти ниси марио ни за џамију ни за цркву, нити си шта светио, већ си се још смијао побожним људима. Видиш ли како те уби невјера? Видиш ли, како ти ваља сад ружно поћи са свијета? Од кога Бог извади руке, онај не умире поштено.

— Ти си богат и главан сојевић, а не ма вас до само два брата! Онај млађи није као ти неваљао, њега хвале, да је врло добар свијету. Но ти наопако отиде у Цариград у велику школу, пак одонуд отиде, те полази обадвије ћабе, да довршиш угурсузлук, и дође проклет човјек дома, да сам те баш морао отјерати од себе у другу нахију; пак си ми сад дошао опет на очи као зликовац, као лажа, што свијет на зло навраћа.“

То му рече, пак посла момка по муселиму, да му одмах дође, а оној тројици Арнаута рече: да ће их пустити дома и да ће им се наплатити коњи, што су их погубили, но нека се одсад узму у памет, и нека не пристају ни за ким, који их позове на зло, већ нека гледају свога посла домаћега, јер им се неће свакад тако гледати кроз прсте и одбити им на простоту, и што су као наведени на зло дјело. А кадији проговори: „Грубачевићу! сад ћу те ја, забит царски, разгосподити, и натаћиће ти џелати личину око врата, пак ћете одвести муселим на оно исто мјесто, гђе си напао био на мирна путника, нека те тамо објесе, и оставе онако о грани, а ако ће когођ нека дође, пак нека те скида и сахрањује, не ће му нико стати на пут. Твоја ће добра родбина платити за коње овим људима и попу Млаковачком и Карајанковићу из Маркова по четрдесет крилашчића. С твога ти је зла твоја и срамота.“

У ријечи уђе и муселим, те стаде по обичају пред пашу, да му чује вољу и заповјест. Кад га паша видје, рече му: „Предајем ти овога зликовца, да га објесиш иза Млакова у Староме Лугу, гђе ти реку ова тројица да је тај напао на онога мирнога попа, и остави га тамо нека, виси, док га когођ не скине и не сахрани му лешину, а Циганину закажи, да му одмах замакне личину око врата нека с њоме путује ефендија све до вјешала.“

Ја сам све једнако и непрестано мотрио само на кадију нескидајући очију с њега, и из почека сам судио, да се злочинац не ће бојати смрти, и да ће бјеснити и псовати, али је он био, као обични зликовци што бивају, страшљива срца и подла кукавица, е сав помодри, а ухвати га дрхат, те баш затрепета и љосну какогођ од горе о земљу не рекавши ни рјечице, акамоли да се колико толико брани ријечима и да се по невољи крчума. А кад га полише по лицу водом ладном и поднијеше му под нос сирће, те дође у свијест, а он удари у плач као неваљала жена, и мољаше се моме отцу, да му поклони живот, и да му не срамоти хоџака (кољена) старог.

Како је тај кривац дотјеран у Вучитрн, и чим је дознао мој отац, шта је радио, одмах је запратио једног пашајлију по кадијног брата Аган-бега Грубачевића, да му дође, и да види брата злосретњика, те да се поразговори с пашом, како би се помогло неваљалцу а да свијет не не повиче, да је судио криво и по хатеру господску. Брат му је одмах трећи дан већ дошао био и разговарао се с мојим отцем и нешто су се договорили, али ја нисам онда дознавао, шта су намислили.

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Зоркина лутка.

I.

Ни сам не знам, или ми је когод приповедао, или сам можда и сањао ово што ћу сад да напишем о некој размаженој девојци, о некој необичној ружи и златокосој лутци у те девојке. Али већма бих ја волео, да вам могу приповедати о лепој и чистој души и о непоквареном и добром срцу девојчета тог, него о ружама и луткама њезиним. Ал' од куд у размажена детета здраве душе и непокварена срца?

Не знам кад је, ни де је то било, ал' био једанпут један врло богат трговац. А некако је врло обична ствар, да богат трговац има лепу ћерку. Зорка је била лепа, прелепа девојка, и ја се баш озбиљно срдим на оно огледало, у ком се она сваки дан огледала, што није тако милостиво било, па да је сачувало у себи ону сјајну слику њену, да јој се свет и данас диви.

А поред тога, што је лепа била, била је још и весела, врло весела девојка. Као јединици својој годили су јој родитељи како су год умели. А богатим је родитељима врло лако годити својој деци.

Зорка је имала своју башту, лепу, као у сну снивену. Пуна је била дивног и мирисавог цвећа, добављеног из свију крајева светских и расађеног по красноме врту у чаровитој симетрији, какву је само са истока доведена баштованка у својој живој фантазији замислити умела. Око целе баште бејаху стаклени вајати за оно поносито цвеће, које није са сваком климом задовољно. Зорка је ишла од цветка до цветка, мирисала га и гледала, али увек је најдуже стајала покрај једног необичног цвета, покрај једне чаревите мирисанке, која у целоме врту равне другарице имала није. А како ни лепа Зорка по лепоти себи равне имала није, то се њих две брзо сроде и Зорка је тако волела ту дивну ружу, што је за скупе новце из предње Азије донесена, да би радије допустила, да јој се све друго цвеће, него та ружа, утамани. На стаблу је увек била по која расцветана ружа и по који млад и свеж пупољак. Баштованка је морала пазити на ружу, као на своје очи у глави; а Зорка, чим би уранила, таки би отрчала у башту, да своју ружу обиђе.

Али још много већма, него и саму ту омиљену ружу, волела је Зорка своју лепу — лутку, са златном косом на глави. Један пријатељ оца њеног донео ју је — још док је Зорка мала била — чак из далеке и богате земље Бразилије, па је Зорки поклонио. Још онда је она златокосу Бразилијанку своју страсно заволела, па и после кад је већ величка девојка постала, у ком добу друге девојке на лутке своје већ забораве, она је тако јако волела лутку ту, да се од ње скоро ни маћи могла није; с њом је спавала, с њом ручала и играла се; сваки час јој меку и златну косицу чешљала и сваки час јој друге свилене хаљине облачила. Највећа јој је радост била отићи у башту, пак сести међ мирисаво цвеће, а пред своју омиљену ружу, те онде лутку своју облачити и чешљати.

Отац и мати волели су своју јединицу, као душу своју, пак су волели и ћуди њене, ма како ове смешне биле. Добротом својом хранили су и неговали они сваку наклоност свога детета, нити су питали, да ли су наклоности те добре или не.

Међутим Зорка је љубав своју, управо рећи, на три дела разделила: један је поклонила ружи, други лутци, а трећи?

Једном лепом момчету.

У вароши тој, де је она живела, живео је један прилично размажен момак, имело му се Гојко, а био је син местнога свештеника. Још из детинства су се познавали, и Гојко је сваки боговетни дан долазио својој драгој. Њихови љубавни разговори били су управо рећи детињски разговори. Кад је Зорка лутку облачила, он јој је држао и казивао, коју ће јој кад хаљину обући; кад ју је чешљала, он ју је учио, да исто онако лутку очешља, као што је сама очешљана. Зорка се на Гојка тако научила, управо, тако га заволела, да без њега исто тако не би могла бити, као и без лутке и руже.

Зорка нит' је шта друго знала, нит' мислила, до само на та своја три идола, на Гојка, лутку и ружу. Дању се непрестано с њима бавила, а ноћу једнако сањала о њима.

II.

Лепо је пролетње јутро било, сунце је већ усисало у себе сву бисерну сјајност, што је ноћ по трави и цвећу просула. Почео је већ и дан. Зорка је као вила одлетела у дивни рај, у своју башту, па стане пред милу своју ружу, која је сипала сладак мирис из својих груди, а пунила њиме груди безазлене девојке. Није дуго постојало, а дође и Гојко. Седну обоје покрај зоркине руже, једно с једне, друго с друге стране, па се почну разговарати.

— Шта ти волијеш, Зорко, да ли ту лутку, што ти је на крилу, или ову красну ружицу? запита Гојко.

— Ни без једног не бих могла бити весела.

— Ал' кад би нужда била, с чиме би се пре могла растати?

— Кад бисе та нужда појавила, ја већ више не бих сретна била.

— Ал' опет кажем, кад би једно баш морала изгубити?

Зорка погледи ружу своју, румене пупољке и два расцветана цвета на њојзи и уздахне; а за тим погледи у своју лепу лутчицу, поглади је по коси и једва изусти:

— Чини ми се да бих пре лутку жртвовала... Ал' већ се кајем, што сам то рекла.

И стаде љубити лутку по златној коси њеној.

— А кад бих те сада запитао, шта ти је најмилије, да ли лутка, ружа или — Гојко, шта би ми ти одговорила?

Зорка га поносито погледи, пак се онда насмеје и одговори:

— Казала бих ти, да ме то више не питаш.

— А кад бих ја ипак питао?

— Ја бих те онда пољубила, а ти би ваљда разумео, шта хоћу да кажем.

— Па хајде пољуби, душо, јер ја ћу дотле једнако запиткивати.

Док је то говорио издигне се Гојко и нагне преко зоркине руже, да загрли Зорку и пољуби, али некако несретно, те случајно запне за стабло и — пуц, ружа се пребије, баш више корена.

Зорка цикну и задркта. Гојко позелени. Ружа клоне доле.

Дуго се ћутало.

Напоследку дође Зорка мало к себи од љутине, па рече:

— Таки ми иди испред очију, никад више да ми неси дошао! Та ти си убица среће моје, ти си ми одузео, што ми је најмилије било на свету!...

За тим се окрене ружи својој, која се дубоко поклонила пред њоме, те стаде јадати и плакати.

Бадава је размаженом детету говорила искусна баштованка, да то ружи не шкоди много, да ће корен ново стабло истерати и да не ће дуго трајати, пак ће опет бити румених пупољака и ружица, све у залуд, она је плантила највећом љутином и мржњом на бедног Гојка, који се морао уклонити из баште, да не слуша девојачке клетве.

Од тога је доба Зорка увек тужна била и врло се ретко смешила, а и то само онда, кад јој је мајка — по коју нову хаљину лутци набавила. А гојковог имена нико јој није смео ни споменути, јер га је презирала и мрзила, као свога највећег злотвора. У башту своју од туге никад није хтела отићи.

Међутим је вредна баштованка зоркина одсекла стабле ружино, докле је скрхано било, а рану вешто превила, као што је већ то само она умела.

(Свршиће се.)

Књижевне белешке.

* Иван Падовец у Вараждину наумио је издавати песме најбољих народних песника, које је написао у ноте. Том своем подузетку дао је име „Вилини гласи." Досад је изашла прва свеска и у њој је „Побратимство" од Ивана Трнскога и „Весеље младости" од П. Прерадовића. Свака свеска стоји 60. н. а. вр.

* Изашао је позив на уписивање за другу књигу: „Устанак србски." Ова ће књига изнети преко 10 штампаних табака, а у њој ће штампана бити и писма. Књига стоји, као што је и прва стојала, а то 6 гр. чар. Уписивању је рок до 1. новембра ове год. Ко још жели имати прву књигу, нека се обрати књижару београдскоме В. Валожићу, или уредништву „Напредка„ и „Данице" у Новоме Саду.

* Јован Петровић, професор на новосадској гимназији, позива на претплату на књигу под насловом: „Наука о животињама“ по дру А. Покорноме. Књига ће изаћи у три свеске: у првој ће бити реч о сисавцима; у другој о птицама, рибама и водоземцима; у трећој о инсектима, црвима, мекушцима, зракарима и маљеницама. Прва ће свеска изнети 4 табака и стоји 20 н.; друга 5 и по табака и стоји 30 н.; а трећа 6—7 табака и стоји 30 н. Сваки шест недеља изаћи ће по једна свеска. Претплатити се може и на поједине свеске и на читаву књигу, у којем случају стоји књига 60 н. Претплатни новци се шаљу или самом списатељу или уредништву овога листа.

* Ђорђе Поповић, уредник „Данице“ и „Напредка“ јавља, да је наумио издати други део „скупљених списа Косте Руварца.“ У овоме другоме делу биће критике, које су изашле у „Србском Летопису“ и у „Даници.“ Има их на броју седам, и у њима је управо главна књижевна радња Косте Руварца. Даље ће бити у томе делу драматска дела која је он или превео или прерадио за наше народно позориште. На последак доћи ће у ту свеску главно од његове публицистичне радње, као: његови чланци и дописи, које је у „Србском Дневнику“ написао. Ако буде више претплатника, додаће се овоме делу некрологи, песме, беседе и подобни саставци, који су поводом смрти Косте Руварца написани. И овај други део изнеће око 30 табака у овој истој величини као и први. Цена је овом делу 1 фр. Рок претплати траје до Митрова-дне о. г. Књига ће изаћи у почетку фебруара 1867. На шест књига даје се једна на поклон. И уредништво овог листа радо ће примати претплату на ово дело.

Гласник.

* 9. септембра о. г. била је у Крагујевцу беседа у част уједињеној омладини, и у корист књига што ће да их издаје омладинска дружина за народ српски. Све је добро испало, а особито се хвали нашег песника Стевана Каћанског мали син, који је говорио песму, коју му је отац спевао. У тој песми, као што пишу „Застави,“ набраја младо српче беде и страдања свога милог рода, јадикује што није телом јаче да и оно пролева крвцу за народ и слободу, па речима, који те у срце дирају, моли милог Богу за срећу народа свога. Песник је у тој песми излио све своје одуше-

племе и бујно осећање за род и слободу, а песничка природа његова дала му је речи, да то осећање своје изрази живо, па је све то и синчић његов чувством тако нацнао, да се није могло без сузе чути кад млади говорник рече:

„Нејак сам, мален — ох, мили Боже!
Невешт сам јоште и не знам много,
Али сам слуш'о од бабе мога
За јаде рода ми српскога,
Слуш'о сам врисак са мутне Дрине,
Чуо сам јаук Херцеговине —
Од Ниша, Скадра и Призрен града
Како ми српско племе страда!“

Приликом те беседе пало је чистог доходка 420. фр. а. вр. и на предлог тамошњег професора Пенћа решено је: 1. Да се у Крагујевцу склопи друштво, које да се зове „Шумадија“. 2. Да је задатак томе друштву подизати и потпомагати књижевност србску у сваком погледу. 3. Да негује позориштну вештину. 4. Да се помогућству стара, да у Крагујевцу оснује празничка предавања, у којима да они чланови „Шумадије“, који се осећају за то позвани, уче своје суграђане: читању, писању, рачуну и најпречим знањима.

* У Панчеву је 29 аугуста о. г. умрла у 58. години живота Марија Драгићевићка. Знатно је како је ова побожна, смерна и разумна женска расположила имањем својим. Она је оставила двема месним црквама 11,000. фр., завештала је „на стипендије за изображавање православне српске младежи 5000 фр. а. вр. и све имање што остане по отплати свију легата,“ а то ће изнети око 15,000, фр. а. вр.

Вредно је навести шта пише том приликом J. Б. у „Видовдану:“

„Заиста није мала ствар извити се изнад помесног обзорја, па погледати на народ, који је током историјских догађаја дошао под осам државних управа. Није ово онај обични патриотизам, који се показује у радљивој наклоности к отаџбини, из уверења да је с добром отаџбине нераздвојно и искључиво скопчано и наше. Таки патриота може бити свак. Јер кад осећамо да смо срећни у некој земљи, под земаљским законима и начином владе и у друштву својих садржављана, то рађа наклоност, која је основа љубави к отаџбини; к томе ваља да придође још само уверење да нам у другој земљи не може бити боље, па нас онда страх да не изгубимо поменуте користи и тежња да отклонимо таки губитак доводи до радљивости. — Али учествовати у несрећи и слави свега тако расејаног и поцепаног народа, као што је наш, и његових великих људи сваке врсте у науци, уметности и раду — старати се да се приносом нашим поправи јадно стање народно и т. д. — томе је подобна само мањина племенитих душа; за то се хоће већ више напрезања крепости духовне. Али за то ће Марија Драгићевићка и бити прибројена међу прве добротворе српскога народа, као што је Сава Текелија и други.

Па и начин, како је оставила, заслужује похвалу. Имамо искуства да није саветно наређивати нешто за векове, кад се прилике и потребе народне сваки час мењају. Наша завештатељка вели: „Мој адвокат г. др. Петар Михајловић управља стипендијом; он исту опредељује и издаје, и наређује како се њоме и у напредак управљати има.“ Тим је добивено двоје: прво што се сад одмах може подмирити гдекоја од преких потреба за народ, као установити стипендију за уметнике (сликаре, музичаре, и глумце и др.), или за лекаре, учитеље и учитељке, пољске привреднике, занатлинске калфе и т. д.; а друго, што ће и оно правничко лице, коме г. Михајловић остави у напредак руковање ове закладе, моћи намењивати речену стипендију све новим и новим потребама народним, а не само једној, које с временом може да нестане.

Не могу пропустити да овом приликом не напоменем једну важну ствар.

Добро би било да се по српским новинама поведе реч „о посмртним оставинама у корист народа српског“; да се на ново прегледају све стипендије српске с обзиром на што је која намењена (као оно пређе у „Школском Листу“); да се покаже којима би се сад потребама могло доскочити помоћу стипендија; најпосле ваљало би завештатељима обратити пажњу не само на стипендије него и на друге, свему народу корисне установе, као: на правну академију у Новоме Саду, народно позориште, Матицу Србску, свештенички фонд и т. д., а у Србији на: инвалидски фонд, учено друштво, народну библиотеку, омладински фонд за сиромашне књижевнике, и земаљску болницу у Београду (потоњу клинику) и т. д. Тим би се разлагањем по новина добило то, да би лекари, свештеници, адвокати и остали тестаментарни сведоци знали у прсте све народне потребе, па би га могли, не какве год, него прве и преке наговешћивати завештатељима на самртној постељи.

Међу тим првој завештатељци у корист свега српског народа нека да Бог у рају насеље а међу Србима нека јој је вечити спомен!“

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ТЕѲРИЧКИ ОСНОВИ МУЗИКЕ, од М. Миловука. Потребно свакоме, који учи певати иля свирати на ма каквом иструменту. (Државним трошком.) У Београду. 1866. Прво с нотним типима у Србији штампано дело. На 4-ни. 1. л. 15. стр.

СЛАВОПОЙ ПЕДЕСЕТО-ГОДИШНЬОЙ СВЕТКОВИНИ. Књига периодична у песмама у две свеске. I. Свезка. Спевала Даница Зор. од Рашковића. У Београду. Штампария Николе Стефановића. 1866. На 16-ни. 90. стр. V. Стоји?

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, но један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ромео и Јулија. — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење.) — Характерске црте (Продужење.) — Подлистак: Зоркина лутка. — Књижевне белешке. — Гласник. — Библиографија.

Овим бројем завршује се четврта, а почиње се нова четврт нашем листу. С тога умољавамо лепо све наше претплатнике, којима рок претплати овим бројем истиче, да се постарају, да претплату за времена понове. Исто тако молимо и све оне, који нам што дугују, да дугове своје што пре подмире.

Претплатни се новци шаљу благајници „Матице Србске“ у Нови Сад, а за Србију прима претплату и књижара Александра Добровојевића у Београду, која ће се бринути, да сваки претплатник у Србији свој лист точно и уредно добија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 37. У НОВОМЕ САДУ 10. ОКТОБРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ромео и Јулија.

II.

(Продужење.)

Шекспирова философија доста је проста; она иста што јој налазимо прве зачетке у стари брамина у погангесју и у савремени им али тавнији и неприступнији мисирски братија у понињу, она иста што је читамо у Мојсијевим књигама, што завршује с једне стране у разговорима и у чаши кукуте грчкога мученика, с друге пак у лоћијама и страстима еванђелским: философија антропоцентрична, усредсређена у човеку, исредсређена из човека.

Само што у Шекспировој антропоцентрици нема браминске гравитације теоцентричној формалности, ни мисирскога набајивања физијократизму, што су га после Елеати неговали и пренеговали; нема у којзи Мојсијеве племенске тенденцијозности, што се још маша чак у еванђеље, де јој тек тирска Гркиња мораде главе доћи; нема у којзи јелинско-сократске нусократске *σωφροσύνη* ни скупштинарске дијалектике; него истина нема у њој ни јеврејско-еванђелског поуздања у царство небесно. Мало је скептична; ал' тек у толико, да тиме постане чиста, ни одкуд потиснута, ни куда размакнута, антропоцентрика.

Један дух из груди творчеви дунут у прегршак блата, то је човек. Дух и блато напуштени су једно другом да се погоде. Дух, као повор стварајућег начела, као син божији, морао је одпочети радњу према мртвоме блату.

Није могао друкчије отпочети него свлађујући га, обарајући га; настаде борба; али та борба морала се доборити у границама творчевог условља заједнице, коекзистенције: и борба и заједница, армонија у дисармонији. Но битна противост борећи се начела тако је огромна, да је тежња борби морала преотети мах над првашњим определењем на заједницу. Ал' том првашњем определењу тек ипак је остало толико власти, да даде борби известан правац. По томе нападање духа на градиво није могло имати другога краја, него, свлађујући га, претапати га у себе. Блато се морало одуховити. Али претапањем блата морао је и дух примити у себе нешто од побеђеног противника: дух се морао облатавити.

То је прва постаначка перипетија, којом настаје трагичност човека, мучеништво му, ал' и спасење му: јер осим мучеништва нема спасења. Осим крста нема ускрса. Осим облатављена духа нема одуховљена блата. Да се није Бог сишао у ад, неби се разбојник попео у рај! „Affichez Dieux au gibet, et vous avez la croix!“ вели Виктор Хиго.

Дух и блато — Британија и океан!

Да дивне појаве оног васионског драмета, што се почело у битију и што се само у вечности може довршити, оног драмета што претставља борбу духа и блата!

Борба Британије и океана!

Или ће силовити запљускај океанов, одваљујући камичак по камичак, разнети поноситу Британију по неизмерним својим дубинама; или ће неуморна Британија изпресецати лењо блато светско траговима своји лађа оклопница и испотсецати га својим жицама муњевицама?

Британија је своје учинила; а оћемо ли ми доживити океанову освету, оће ли наше очи видети силовити замашај тророги вила, оће ли наше уши чути кад загрми посидонски: quos ego!? — у то се за сада не упуштајмо!

Дивно је сматрати у повесници света потеру та два борећа се дива, духа и блата, што им борба у големом оквиру свом обима све оно што зовемо просветом рода човечијег; дивно је сматрати те борце, дивно и ужасно: како се потераше од ушћа Индова и Гангова па се гонише од приморја до приморја, од ушћа до ушћа; како најпространија царства остадоше узета и употна без оте борбе, како се перзијска грдосија мораде сурвати код Саламине кад се огледа са племеном, које се вежбало у тој борби већ и по положају домовине своје. Како се даље тераше од пенинзуле до пенинзуле, од мора до мора, па кад се тек домашише океана, толико су били нарасли у тој непрестаној борби, да су већ могли прескорачити и дондашњи непреплов океанов. И тај пут, којим се потераше борци, као да нам је и то знак, да је дух отпочео борбу победом над својим тромим противником, јер пут не води онуда, куда се креће блато земљино, не води од запада истоку нег од истока западу. Да ли ће се путници врнути натраг, кад им пут буде допутован, и да ли ће наставити своју немиличку борбу том истом жестином, тим истим законима, којима су је досада истеривали: то нам се може тек само слутити; само да остане победа у кога је и до сада била, у доброј је руци!

Ал' понајмилије игралиште беше нашим борцима Британија. У синова Британије појављује се та борба домовине им с океаном и у једном обичају, који је у другога света само резултат знанствене потребе ил' невоље свакидањег живота, ал'они су га дотле донеговали, да им већ прелази у народни патос. Тај народни патос у Инглеза, то је путовање. Инглез који не проведе коју годину abroad, на јабани, не важи да је знанствено изображен, па, што је још страшније, ни да је fashionable, да је човек од света. Последице тога патоса показују се у населбинама.

И у томе је Шекспиров гениje претставник свога народа, овејан англицизам. И он више путује, више тумара по свету, него што се бави у својој магловитој домовини, више је abroad него што је at home. Сматрајте путујућег full-blood Инглеза и сматрајте Шекспира кад се лати каквог предмета из повеснице страни земаља и времена, — иста појава. Инглез кад путује мисли да је свугде међу својима, не ће ти се тај привијати уз обичаје страни земаља, не ће ти тај учити страни језика; куд год пошо, носи са собом своју домовину; и све што ће попустити онима које полази, то му је „покет“, кеса његова, јер зна да је неисцрпива. А Шекспир? Исто тако! Подигне ти се тај браца н. пр. у Атину, и то у ону Атину, што је живила и царовала пре своји две тисуће година; ту он позна Тимона Атињана, богата и подашна грађана; ал' како би он допустио, да има гдегод човека богата, милостива, издашна, у опште човека господина, а да није лорд или бар џентлмен, да не поклања коње у сјајној опреми и да се не меша са лордовима? И тако је Тимон, *ἀνὴρ Ἀθηναῖος*, милорд. — Или се лати „Ромеа и Јулије;“ ту му се опет не може на ино, претстављајући поштеног пресницу Меркуција, а да не грди стране обичаје што се увлаче у народ, мешање францески фраза у домаћи разговор, примање туђинске ношње и туђинског живота. Што у Италији није било ни трага тој невољи у оно доба кад је могао живити Меркуције, то се њега не тиче; доста то, што је те невгоде било у Инглеској кад се писало и претстављало драме „Ромео и Јулија.“

(Продужиће се.)

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

XII.

Мала вила опет је под липом и никад је више оставити не ће.

Сада, кад се већ није имала ни за што бојати, у глави су јој се породила нова страшила, и ма да је дрктала од кише и ветра, опет јој је у ватри била глава, срце а и цело тело.

Још је доста виднό било, ал' Алберта не могаше нигде спазити. Мора да је какав краћи пут изабрао, каку путању преко ливаде ил' испод шуме. Ал' како да пође она њоме, кад је у то доба толико скитница и бескућаника било у колици. На једанпут спази у даљини, на неком чистацу, неку црну пегицу . . . Сигурно је то Алберт, — мишљаше — и стаде махати марамом. Ал' та црна пегица иђаше даље као да није приметила махање. Све једно, само кад живи, само кад се враћа мирном Сентелеку. Не ће га више пуштати у Терекеш, него ће позвати Виктора, па ће њих троје размрсити ту тужну љубавну замрсицу, која толико бриге задаје.

Ветар је међутим све јаче и јаче дувао, ал' Олга не озеһаше да је ладан, јер су јој оба образа горела од топлине узбуђене крви. На послетку, после добре трке, дође на пут, који води у Сентелек, па у село, где су баш тада почели палити у куһама жижке, па стиже и у сентелечки дворац.

„Фавориту“ је спопало јако кијање и бацала је пену на све стране, кад је коњушар за уздице узео.

— Покисосте мало, госпођице!

— Нешто мало. Несам била далеко, па сам сврнула Мариони и тамо сам провела време. Ал' то не треба да кажеш стрики, јер ме он — како и сам знаш — и од ветра чува. Да л' се вратио веһ из мајура?

— Још не. Сигурно га је киша задржала.

Олга је поскочила од радости, ма да су јој ноге дрктале, и ма да је мало и несвестица спопала била. Мора да сам што хрђаво урадила, — мишљаше на ново, — када морам да зазирем и од доброг старца, који свашта прашта и све кроз прсте гледа!

Кад је дошла у своју одају, брзо се пресвукла, ма да јој то никад тако на терету не беше као сад. Одело, које је обукла, мора да је лако било, кад јој је зима била. Зима је није попуштала ма да је и шкотску мараму заогрнула. Само су јој образи горели непрекидно — тако, да је на послетку црвена била као турчинак.

Леже на одмарачу и добро јој чињаше, што је могла очи склопити. Ал' у том тренутку зачу се лупа од кола и глас старог господина. Устаде и пође му на сусрет.

— Слатки стрико, је л' те да сте покисли?

— Несам, драго дете моје, чекао сам док није киша попрестала.

— Старала сам се да вас на путу не ухвати.

— А је л' теби што боље, драгојло моја?

— Са свим.

— Заиста боље изгледаш. Образи ти се румене као ружа, а светле се као пролеһе . . . . ал' рука ти је јако ладна.

— Проһи һе све.

Мала вила узеде испод руке старог господина и оде с њиме у одају где се пушило. Ту му прихвати стиву лулу — на којој је изрезан био грб Угарске, — шал и фокош, којем је држаље ишарано било све самим звездама. Ал' после неколико тренутака мораде отићи, јер не могаше поднети дима од дувана.

То су вече сами били. Није дошла ни Марион, а и песник није одржао реч своју.

Ал' за то су опет весело провели вече. Стари је господин приповедао о оним старим временима, када су и људи друкчији и бољи били па и само време. На једанпут застаде у приповедању и после неколико тренутака ћутања запита:

— Шта ти је Олга?

— А ко шта да ми буде?

— Ништа не једеш, а све једнако пијеш воду.

— После подне сам — од дуга времена — млого бонбона потрошила! (Јадно девојче, колико мораде лагати за неколико сахата!)

Устадоше од стола.

— Ако си вољна, драго дете моје, — рече стари господин, — отсвирај ми коју лепу мађарску песмицу .... Од неког времена са свим си занемарила свирку ....

Мала вила отрчи гласовиру и стаде свирати, ал' за мало уморено рече:

— Не знам за што ми ти звукови сада вређају живце. Готово да дркћем од њих.

— Е, па онда престани, мила моја, — рече стари господин, и сам собом затвори гласовир, да малу синовицу своју и од тог посла поштеди.

— Јако сам уморена, хтела би лећи.

Стари господин брижљиво је погледа, и виде, како јој румени образи све блеђи и блеђи постају.

— Све се бојим, да ћеш се разболети.

— Не ће ми ништа бити; сањива сам.

За што не заспа дакле, кад сама остаде? За што мораде у помоћ доћи грозница, да се то — данас — сувише узбуђено тело и душа мало одмори у наручјама сна?

У јутру осети да је болесна и захтеваше да види Мариону. Добра жена дође уплашена и са свим ван себе да пита шта се то опет десило њеној малој пријатељици? Седе на постељу и метнувши јој руку на чело рече:

— Глава вас боли, драга моја! Не ћете да пазите на себе и бацате у бригу оне, који вас воле. Трчите, јашите, а не питате како је време на пољу. Назебли сте.

— Проћи ће, драга моја Марион!

— Не треба да заборавите, драга моја, да је мом мужу милије, кад ме Маријом називају, а ја се радо одричем свега, још и свога старог имена, ако он то захтева.

Олга се смешила; мало час запита:

— А шта ради Алберт?

— Зором је отпутовао. Јако је немиран био, као да га је морило нешто.

— Отпутовао је! А куда?

— У престоницу.

— Ал' ће се опет вратити, је л' те да ће се вратити?

— Може бити после неколико година, а може бити и никада. Бар тако ми рече. Држим, да вас јако воли; одвише ми је тужан, невесео био као какав очајник.

Олга стаде дрктати.

— Превуците засторе преко прозора, Марион, — замуца Олга готово ван себе, — светлост ми вређа очи. (Осећала је, да мора скрити лице, да је како не ода.)

— Пре него што оде то јадно момче, — продужи Марион брижљиво застирући прозоре да је у соби готово мрак био, — предаде ми запечаћени завежљај. Молио ме је да вам га предам. Сигурно су књиге у њему.

Олга прими завежљај, ал' не имађаше храбрости да га отвори пред Марионом. Ко зна, шта може у њему бити?

Обоје заћуташе.

Мало за тим стаде се тужити, да је сањива и заклопи очи. Стари господин баш у то доба отвори врата да уђе, ал' му Марион знак даде, да буде на миру, и тако обоје оду из собе. Нека се испава!

Ал' јадно девојче не могаше спавати, него устаде, и, кривудајући и тамо и амо од слабости, оде прозору, развуче засторе, врати се у постељу, и дркћући отвори кобни завежљај. Заиста су неки романи били у њему и један исписани листак.

Олга стаде га читати:

„Хтедох отићи без опроштаја, ал' морам вас на нешто опоменути. Често сам слушао, да се ви са сваким титрате, па и с најозбиљнијим осећајима, а ја сам ипак такав бедак био, да вам несам гледао на мане, што сте тако љубави достојни били, те сам могао на све заборавити и поверовати, да сте се променили, мислећи да доиста љубите. Преварих се. Ви се сиграсте са мном као и с другима. Не знам зашто сте то чинили, ал' држим да сам ја то од вас најмање заслужио. Држао сам вас за анђела, па сад ме највише боли то, да вас морам држати за обично, свакидашње створење, које све жртвује таштини, шали и допадљивости. Долазисте ми као како узорито створење, које је љубав у небо однела, а сад би вам — да сам живописац — змију нацртао на главу. Шта учинисте од мене? Још јуче после подне нагињалисте се на моје груди од веље љубави, а већ сте у вече у стању били сами самцити походити човека, за којег рекосте, да сте га радо гледали, кад га оно за свог вереника изабрасте. Не би никад могао поверовати, да сте тако лакоумни, да својим рођеним очима не видех, када сам у терекешкој чарди чекао да престане киша, а горећи од жеље, да се могу што пре вратити и видети вас, госпођице, која ми обрицасте рај на земљи. У место тога удари ме гром из ведра неба, и да вас Бог сачува од оних мука, које од тог тренутка осећам. Заиста вам кажем: уплашио сам се од вас и почех се сумњати, да ли сте тек у првим годинама ваше младости! Ал' у место да вам што пребацујем, на послетку вас опомињем: оставите лакоумни пут, на који вас је навела сујета, и помислите да нема већег греха, него кад се каква женска туђом крви румени. Може бити да сам све ово јако опоро рекао, ал' ни сам не знам шта пишем. Ја тек то знам, да ми глава букти и да морам одавде бежати, као из куће, која гори. Припишите дакле томе ове моје опорије изразе .... Збогом!"

Олга дрекне, баци се на узглавље и стаде горко плакати. У плакању је прекиде бат. Ох, дакле се не може ни исплакати! Очајно раздере писмо а комадиће од њега скрије под узглавнице.

Марион дође упрепашћена.

— Шта вам је, драга моја, не можете спавати?

— Не могу, Марион.

— Видим да сте отворили завежљај! Шта вам посладе Алберт?

— Романе и ништа више.

— Јадно момче, много ће да страда због вас!

— Маните се тога Марион .... да не говоримо о томе .... Где је стрика?

— Отишао је по лечника!

— И сувише се стара о мени!

Ал' овом приликом могао се старати, јер је Олзи све горе и горе било. Велики бол у срцу јој и тужне мисли потпомогле су да се болест што јаче развије. Кад је Марион отишла, Олга дозове дворкињу своју и заиште перо од ње да може писмо писати, ал' га на брзо баци са свим узбуђена.

— Не заслужује да му пишем, — рече горко. — Није ми веровао речима, није се уздао у мене. Није ме познао, није ме разумео као и други хрђав свет! Не ћу писати!.... Боље да умрем..... То би понижење било, да се правдам пред оним човеком, који ме беди најподлијом лакоумношћу.... Не ћу више ни да га видим!

Та јој је узбуђеност још више шкодила и кад се стари господин (касно око поноћи) вратио с најбољим лечником из оближе вароши, већ је онда мала вила изгубила била свест. Лечник је испитао болест и рече да је врућица. Тиме је старог господина тако љуто заплашио, да се не хтеде више ни за један тренутак удалити од постеље.

Болест олгина растужила је цели дворац. И слуге су тужно и на прстима тамо и амо ходали и тихо говорили само да не би болесницу узнемирили. И жене и деца из села долазила су да разбирају за своју добру госпођицу.

Други дан дојурио је и Виктор брижним лицем.

— Дођосте, — рече девојче у тренутку кад јој се свест вратила, — добро сте учинили што сте дошли. И тако се не ћемо још за дуго виђати!

Викторове очи блистале су од суза. Од њих су се блистале и рудолфове, који по цео дан није дао мира лечнику, него га је све једнако питао да му каже искрено: да ли ће преболети болест мала вила. Желео би то напред знати, јер не би хтео доживети дан смрти лепе своје рођаке! Лечник је само раменима слегао, а јадно момче од тог часа није могло ни шта јести, ни спавати.

Кад је Виктор с болесницом на само остао, запита је тихо:

— Реците ми за што сте били код мене?

— Из простог узрока. Ухватило ме је вече и киша у мојој шетњи, па хтедох вас замолити, да ме допратите до куће, да по помрчини не тумарам сама с мојим невештим коњушаром. Ал' не реците о томе ником ни речи, а и слугама заповедите да о томе ништа не говоре. Касније сам увидела, да ме свет за то може осудити, шта више и сам мој добри стрика. После сам се и кајала, што сам то учинила; ал' ви знате да ја ништа добро не промислим напред.

— Престаните, Олга, тај непрекидни говор може вам шкодити.

— За што да престанем? Та и тако се не ћемо још за дуго разговарати . . . .

— Како и не, драга Олга! Прво пролеће затећи ће нас на путу на исток.

— Никад Викторе, никада! . . . . Ја ћу много даље путовати.

Олга је плакала.

Прва ноћ, која је дошла, била је за болест олгину одсудна и Рудолф ни за цео свет није могао ока затворити. Није могао спавати ни стари господин, па и највернији му друг — лула — није му више по ћуди био. А Марион је од страха као смрт побледела. У јутру изађоше мушки на свежи зрак — ма да им је и тај сад тежак био, — и само је Марион остала и страшећи се слушала збуњен говор мале виле. Тихо је говорила, па и то прекидајући, да си је једва могао разумети. На једанпут се подиже, и затвореним очима, али смешећи се, као кака месечарка, стаде благим, разумљивим гласом и као пребацујући говорити:

— Не хтеде ми веровати речима, Алберте! Неси се уздао у мене. Хајд' вероваћеш ми тамо на другом свету. Не хтеде радовати се са мном, док сам живела, хајд' оплакаћеш ме, кад умрем . . . . Хоћеш ли ми доћи још за живота? Ја држим, да хоћеш?

— Боже! — викне Марион дркћући од радости и страха, — то девојче воли Алберта; воли га тајно, без наде. Воле се обоје! Ах, та могу још сретни, јако сретни бити!

Добра Марион брзо узе свој шешир и велику мараму, и оде (управо није ни ишла него летела) својој кући. Чим дође, одмах зграби перо и напише писмо веома кратко али веома важног садржаја.

„Мили мој Алберте! — тако је гласило писмо, — мала је вила на смрт болесна, и сигурно ће умрети, ако вас не види. Дођите и утешите је. У својим грозничавим сановима увек тек о вама говори. Ми ћемо сви редом пропасти, ако она умре. Јао, чисто не могу на то ни да помислим! За три дана можете стићи амо. Дођите, ако вам на срцу лежи ваша рођена па и наша срећа . . . . Не ћу више писати, ал' ћу ово писмо трипут преписати и у три примерка вам послати. Ако се једно изгуби, добићете друго, ако се и то гдегод забаци, доћи ће вам до руке треће . . . . Путујте дању, ноћу, јер до вас стоји све . . . . разумете ли ме — све.“

Марион запечати сва три писма, и господина жупника са свим је изненада затекло, кад му његова Марија, — која је увек досад благим, тихим гласом говорила, — стаде строго и као заповедајући казивати: да одмах да упрегнути и да та писма онај час сам собом однесе на пошту у суседно село, јер је време сувише кратко, а тако важна ствар не може се поверити слугама.

Господин жупник чисто се трже на те осорљиво казане речи, али је за то опет без одлагања савесно испунио што се од њега захтевало: даде упрегнути и оде.

А Марион отрча на ново остављеној болесници, коју је опет чудновата воља спопала да о смрти говори.

— Мила моја Олгице, — рече јој Марион, — не брините се.

— А што би се бринула; шта више ја желим умрети.

— Не ћете умрети, драга моја, ја сам се постарала за лек, који ће вас за цело излечити. Мало час писах по тај лек.

— Какав је то лек?

— То вам не ћу казати.

И није јој рекла; ал' кад се мала вила после четири дана по томе разговору из дугог, дубоког сна пробудила и очи отворила, Марион смешећи се шапне јој на уво: „Лек је дошао!“

Олга диже очи горе и угледа пред собом — Алберта.

(Свршиће се.)

Характерске црте.

III.

Тамошњи суд.

(Продужење.)

У тај мах, кад кривац плакаше и мољаше се, да му само остане глава, уђе му у судницу и брат Аган-бег, те кад га види, како се претростручио на земљи и како се усклупчио пред пашом, и како се умусао од плача, и самом му ударише сузе на очи; јер бијаше врло блага срца човјек, а уби га стид и срамота од толиког свијета, што се ондје придеси и нађе се око конака. Тешко проговори брату: „А шта ту радиш, весео био! Зар ћеш ти први бити кадија на вјешалима, да опоштиш свој хоџак и своју родбину? Ја нисам дошао, јадан брајко! да се за те молим честитом паши, већ сам дошао од чуда, да само очима видим, јеси ли баш ти то главом ту, и јеси ли баш отишао ти у хајдуке, и узаптио царев друм и на мирне ударио путнике као прави злочинац, што му је глава намијењена, да на колац дође? Знаш ли ти, да нисам никоме смјео казати, да си ти ту у хапсу, особито нашој старој мајци не смедох о томе ни прословити, јер би свисла од једа и муке своје. Да ти честити паша ништа баш не учини, већ да ти опрости, и да те пусти, — кажи ти мени, камо би ти пошао? У Ђаковицу не смијеш ићи од овиx људи, што их превара и наведе на зло. К нама у род не иди, јер те нико примити не ће у кућу као хаинина (непријатеља свачему што је добро) и проклетника. Сјећаш ли се сад старца Спасоја станара у Крушику, како ти неке године рече: да се молиш Богу, ако си и Турчин, јер, вељаше ти' заборављаш, да он богује и да све види и да све зна. Ти сад не плачеш, што ти је мука од толике срамоте, већ што се бојиш смрти, а и ње се бојиш, што си се препао од самртних мука, кад ти џелат стегне уже око врата те те пође гушити. Није теби ни бриге за вјечну муку, јер ти и не мислиш, да имаш душе, пак да се надаш барем као душогубац. Не мариш ти ни за џенет (рај) ни за џенем (пакао), јер си ти, како кажеш, учио у великој школи ђаурској, да је то све измишљено, те се прост народ плаши и држи у запту. Не дркћеш ти од паклењака ни од оног свијета, већ се теби плаче за овијем, што је, велиш, створен за мудре људе, да по својој вољи живе. Ето ти сад твоје велике науке и мудрине како те доведе до гужве и до вјешала. А наша сирота мајка баш неки дан рече: како те је сањала гола нага и црна као Арапина, пак се бојала сирота, да ниси болестан, и вељаше нам: „Одавно не добисмо поздрава ни какове поруке од нашега Деда, пак се бојим да није обољео.“ Она се јадница брине, и сања мучно, а ти ударио у пријеко да нам огадиш и име наше, што нам га окаља и поцрни, да се стидимо и да презамо од свакога, да нам за свашто не удари с тобом у очи, и да нас не срамоти.“

На те ријечи одби мој отац из суднице све осим криваца и муселима, и осим мене и Аган-бега, видећи да се Дедо нешто убезекнуо и као да се каје погледаше крадом изпод и трепавица и не дижући својих очију. Мој се отац већ договорио био с Аган-бегом, да нешто учини, како мишљаше, да ће бити понајбоље, а кад видје, да Дедо ништа не одговара брату своме, онда му он проговори: „Видиш, Дедо, како ти суди рођени брат; по томе ти је ваљало знати, да је злочинцу свагђе зао суд, а добру и мирну човјеку не треба никакав. Познајете ли ви Грубачевићи добро попа Мојана и Карајанкова сина Златка?“

Аган-бег му одговори: да познаје обојицу, особито се знаде са попом Налетом, што им често наиђе, те помиње им мртве на гробљу, пак га онда по обичају и часте и обдаре још. А рече, да је више реди бивао у Маркову и код Кара-Јанка ноћивао и одмарао се. Исто то признаде и Дедо, а и она тројица Арнаута тако исто рекоше и за попа и за Карајанковића Златка, да су честити људи.

Ја сам познао по моме отцу, да није више онако љут био, и да се подобрио малко, пак блажије и проговори: „Е, Дедо, дела ми сад право кажи, шта си намислио био урадити од попа Мојана, да те је зла срећа послужила како си смјерао и жељео?“

Дедо му одговори: „Ошишао бих му парипа, што осакати свијет, а попу бих остригао браду до вилица и бркове и косу до голе коже, пак бих га онда посадио био на парипа окренувши му леђа коњској глави а лице репу а везао бих му ноге испод трбуха коњу, и тако бих га довео био до близу Дечана, и запратио бих га по једном од ове тројице или по двојици управо до у пунице, нека му се свијет брука, као и онијем нашијем кукавичићима, што му о преслављању лани од њега онако ружно страдаше и осрамотише се. Тај сам нијет био учинио, и да сам га био надјачао, тако би се и догодило било.“

„Тако би и било“, рече један од оних Арнаута, „и попо би се јадан ни крив ни дужан грдно обрукао, да би му се чудо дуго приповиједало, да му не бијаше онака жестока хајвана (живинчета) и да му не бијаше Златка Карајанковића, те нас надјуначи и освоји.“

Чувши те ријечи мој отац упита Деда: „А шта ти је скривио Млаковачки поп Мојан, те си тако пизмен на њега и совлаисао? Ја не вјерујем, да је теби на срцу лежало туђе поштење, и да си ти само с тога пошао на освету; теже је нешто тиштало тебе, и нагонило те, да попа злоставиш и да га напатиш и страха и срамоте. Нудер ми кажи истину, да од чуда чујемо, је ли ти икако било пута одврћи се са овим људима у Стари Луг, да хајдукујеш?“

И на то му истинито одговори Дедо: „Погодио си, господару, да сам имао и главнија узрока, да се попу осветим; а буди ми вољан, пак малко почуј! Кад су они наши људи страдали о преслављану Млаковачком, и кад су их попови гости, тај исти Златко Карајанков и четобаша Петош, повезали, пак неке оставили у таоству, а неке послали дома, да доведу своје и онијех таоца седленике под свом оправом у Млаково Налетовој кући, онда сам и ја са неколико старих ичага тамо пошао уз њих, да им помогнем, и да гледам да то смирим, да се толики људи не срамоте због једног попа ђаурског. Али они меште да примише од мене добру ријеч, а они нас одбише никако, те се повратисмо стидно и срамно дома у Вокш. Е сад суди и сам, господару, како ми је било, кад ме наш свијет запиткиваше: „Шта тамо уради ефендија, избави ли оне људе, и опрости ли их веће срамоте? А ја јадан не имадох шта казивати, већ се уклоних од свијета, да ми не гори толико образ од стида, што ме онако изпратише Млаковци, а наше људе оглобише. То ме је разгњевило на онога попа, јер је ту задјевицу он и започео, и онда сам се затјекао, да ћу му се осветити, само ако ми дође до згоде, те ми падне шака. На Млаково нисам смјео ударити, а они су се људи тамо с Млаковцима помирили, пак сам морао друге људе потражити, да с њима дочекам попа Налета на згодну мјесту, да му се осветим; но ето што се учини од свега посла: мене одмах осакати његова кљусина као и овога момка, а Карајанковић опет умлати оног другог, и отеше нам коња и оружје, пак нас призајмише као хапсенике и овамо дотјераше. Ето тако је било; и сад видим да мени није било пута ни те људе из Ботуше врбовати ни навести их на то зло.“

Паша је видјео, да се не каје, што је на попа Мојана насрнуо био, већ му је жао, што не одржа мејдана и што га не придоби, исто се тако чисто видјело по њему, да се не каје ни за оне људе, што је онако ружно преварао, већ је то говорио онако мимогред, као да помишљамо, да се он сад подобрава, и да се повраћа вјери Турској. Он се стидјео свога брата, али се и охрабрио кад га је видјео ту, а особито чисто оживље, кад опази, да је и паша много попустио и одљутио се.

Ја сам тај исти дан порано видјео и попа Мојана и Златка и кмета Сретена Мумоњу из Млакова гђе се разговараше са Дедовим братом и с мојим отцем. Зар су се били тако и договорили, да се по неком знаку укажу малко Деду с поља на прозору, кад исти кривац трже одједаред очи с прозора и вас поблиједи и претрну. Ја нисам ништа био опазио кроз прозор, нити сам се могао досјетити, са шта се кривац онако узмучи, те му и зној удари на чело, али је знао за све мој отац, те му и рече: „Шта се ти нешто препадаш и плашиш од нечега? Та не може ти ништа горега бити, но да погинеш, а умире се само једаред, што бити мора; пак што се не би држао јуначки а особито кад ти није стало, да опростиш душу вјечне муке чистим кајањем? Кад бих ја тако мислио, вјеруј ми, да не бих хтјео овдје ево сад као паша ни часа почасити, већ бих сам себи учинио смрти, и не бих се више лудио и као живинче само ждерао на овоме свијету; зато се ја и чудим теби, да си тако малодушан, и да жалиш сад само, што не ћеш дуго ждерати и чинити пакости свијету као човјек безвјерник и једноумац. Шта ти је сад, јеси ли видјео смрт, те се тако узплахири?“

На то му Дедо није ништа одговорио, већ је само крадом погледао на прозор, али му више не изађоше давудије (који се туже) пред очи.

Видјећи паша, да му Дедо ништа не одговара, мораде наставити свој суд, и рече: „Сбринулисмо се, Аган-беже, за ова три човјека, али шта ћемо за оне људе, за попа и за Златка? Ко зна, шта ће они искати за тај насртај, да их зовнемо, пак да их питамо, јер ће ваљати свакоме учинити што је право.“ То рече, пак даде знак муселиму, а овај приведе попа Мојана и Златка и кмета Млаковачког. Ништа Деду не би могло бити страшније видјети од ове тројице до још једог џелата са сатром или са гужвом у руци. Очи су му стале биле, а трепетао је као јасиков лист.

Како је касније казивао мој отац, он се био збиља препао, да онај злосретњик не погине од капи, те и проговори брже Деду: „Не бој се, Дедо, ових мирних људи. Видиш, да те и негледе попријеко, већ те чисто жале, што се залудјео и тако се страшно осрамотио. Они су дошли по мојој ријечи, јер им ваља учинити што је право. Сад ти попо мени кажи, шта ти иштеш од овог безумног силеџије за то, што је на тебе насрнуо, и што те је онако изненада препао, и што би те осрамотио и оставио грдна, да би ти се дуго приповједало чудо, што учини од тебе кадија Ђаковички, ту сад кажи мени пред кривцем, какву хоћеш накнаду од њега?“

Поп Мојан му рече: „Коњи су им остали у нас а и оружје, а шта бих знао више искати од њега? Хвала Богу! кад ме сачува од злиховачке намјере, јер је могло бити свашта. Сад ти се пак молим, да га због мене нити губиш нити бијеш, ја му праштам, и не желим му се злу светити. У њега је стара мајка кадуна, као што је и у мене, а свака је рада видјети свога сина, и свака би вољела дочекати прије своје умрће но срамоту од свога дијетета. Господару! ко зна шта га је зайијело и на зло навратило. Та од тога кољена до данас су све честити људи били и добри господари својим кметовима, и свијет их је свуда хвалио; ја чисто не знам, шта бих помислио, кад га сад овако видим у његову грдилу без икакове невоље. Ја му праштам, а и велим му, нека не иде више на кадилук, особито нека и не помишља на Ђаковицу, гђе је већ и зацрнио, и гђе би био пријекоран до вијека, и стидјео би се и бољих и горих.“

Онда мој отац упита Златка: „А шта ти иштеш за твој труд, што похвата ове Арнауте, и што избави попа Мојана од њина ножа? А већ знам, да се ти нисн препао ни уплашио, јер је њих три-четири мало на тебе.“

(Свршиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Зоркина лутка.

III.

(Свршетак.)

Да је Зорки отац умрьо, можда би га већ заборавила, али за ружом је једнако тужила. А кад се сетила по који пут Гојка, кога је пре као душу своју љубила, замути јој се нешто у грудима, срце јој плане најјачом мржњом спрам њега и клела га је, као да јој је срећу убио.

Отац ју је тешио и говорио, да ће јој првом приликом много лепшу ружу набавити из далеке земље; мати јој је лутку све лепше и лепше заодевала, али узалуд, она је једнако тужила за прекрханом ружом.

Да је мало утеше и развеселе, поведу је родитељи у оближњу варош једну на неку сјајну свечаност. Наравно, да је Зорка и лутку своју са златном косом са собом понела на ту светковину. Имала је за њу згодну торбу, па ју је тако носила. На светковини је било много, врло много света, па се ту гурало и чешало једно о друго, али Зорка је тек при повратку опазила, да јој нема ни лутке ни торбе!

Лепа утеха за изгубљеном ружом!

Зорка се уплаши и врисне; родитељи се тргоше и питаше је шта јој је, а кад опазише да нема торбе с лутком, хтедоше заповедити кочијашу да натраг тера, али је већ касно у вече било.

Може се мислити, како је Зорки било. Изгубити најпре тако омиљену ружу, раскрстити с драгим, па сад ево и лутку изгубити! То је за њу био велики удар, који јој се на лицу јако познавао. Почела је од то доба венути, као узабрана ружа, и родитељи јој не знађаху већ начина, како да је утеше и развеселе. Добавише јој много лепших ружа и много умиљатијих лутака; али их она ни гледати није хтела, него се одала тузи својој и горко проводила своје младе дане.

Баштованка јој је право казивала, да корен њене ружице увелико већ тера и да ће ружа скоро запупити; али Зорка јој није хтѐла никако веровати, а у башту није хтела ићи од туге.

Слабећи мало по мало падне у болест и родитељи јој мишљаху: никад се више подићи неће.

Дуго је већ Зорка боловала и бледа била, као јутром чело месечево. А такво је свачије лице, који је изгубио оно, што му је срцу на већма годило и у чијим грудима нема ни труна надежде, да ће то икад наћи.

Отац је зоркин велику награду обећавао ономе, ко лутку њену нађе и донесе, али узалуд.

Једног лепог вечера седела је Зорка на неком дивану покрај свога оца и матере и наслонила бледу главу своју на мајчино крило.

— Зар ти мислиш довека туговати ћери моја? запита је мати њена. Код толиког богатства, што га имамо, па да смо несретни, што нам је нестало тричаве лутке и што се прекрхала ружа, од које сад стотину лепших имадеш!

— Немој тако немило о лутци мојој говорити мајко, јер...

На то куцне неко на вратима.

— Слободно! одзову се.

Тихим кораком, а доста озбиљним лицем, каквог га дотле никад неси могао видети на њему, ступи у собу — Гојко, носећи неку торбу у руци.

Поклони се зоркиним родитељима, назове „добро вече“ и на понуду њихову седне на столицу.

Зорки стаде срце јако ударати, севну јој кроз душу спомен пређашњих дана, али севну јој кроз душу и сећање на несрећу, што јој је Гојко нанео. Али Зорка није ништа тако волела некад, као своју лутку, ружу и — Гојка! Па сад, лишена оног двога, а спазивши Гојка, стаде јој се на мах враћати онај некадашњи плам, којим је спрам Гојка горела, стаде заборављати и праштати му кривицу његову; та он није с вољом њу унесрећио! Лице јој се лаким руменилом прелије, чело јој се стаде ведрити.

— Опростите, ја сам врло слободан, проговори Гојко, али мислим, да другчије несам могао чинити, него баш да дођем к вама...

Родитељи зоркини, знајући, како им је ћи на Гојка мрзила, побоје се, да јој не ће још горе бити, што је он дошао, па ни сами не знадоше, шта им ваља Гојку рећи, него погледаше обоје у Зорку, а она онако, како се била заруменила, не скидаше очију са лица гојкова.

Гојко почне даље говорити:

— Баш отоич дођох с далека пута, куда сам још давно с братом отишао. Десим се у једној вароши на вашару, па ту видим циганина неког, де продаје једну лепу торбу, која ми се учини, као да сам је негде видео и брзо се сетим, да је таква иста она торба, што је у њој Зорка своју лутку држала, кад ју је куд носила На моје велико чудо, извади циганин из торбе лутку, исту, као што је зоркина. Наравно да несам могао да је не купим, а кад дођем кући чујем, да је зоркина лутка при некој свечаности украђена!

Зорка је била чисто ван себе. Занемела је од чуда, а родитељи је гледаше зачуђено. Гојко дигне са столице торбу, коју је са собом донео, а коју је био марамом прекрио, да се одмах не позна, и метне је на сто.

— То је моја лутка! повиче Зорка у највећој радости! То је моја торба! Извади брзо своју лепу лутку из ње и стаде је грлити и љубити.

Родитељи јој се бог зна како обрадоваше Гојку, који им је ћер тако рећи од смрти избавио. Почну их грлити обоје, а Зорка није знала шта ће од радости.

— Опрости, Гојко, опрости! И ја теби од срца праштам. Ти си ме једног мојег љубимчета лишио, ал' си ми друго изгубљено повратио. Од сад ћу те волети, као и некад што сам те волела, и још већма!

Међутим се отворе врата а у собу уђе зоркина баштованка, носећи у рукама повелики лонац за цвеће, а у њему лепо ружино стабло, са два згрљена пупољка и дење разцветане руже, и метнувши на сто, рече:

— Лепа моја госпођице! Неси ми никад хтела веровати, што сам ти говорила, да твоја ружа није пропала, да ће она на ново терати; а ево видиш, да сам истину казивала! Ово је твоја ружа. Неси хтела никад више у башту долазити, а ти би и сама видела, како ти ружа мало по мало напредује, расте, грана се; а ја ти је несам хтела пре доносити, док не запупи и док се не разцвета.

Нова радост сијне на челу зоркином. Чисто је пијана била.

И тако је Зорка своја три изгубљена идола опет сретно нашла.

⁂

Гојко и Зорка бејаху временом леп пар људи. Али леп и — ништа више.

Но ја не желим ни једној мојој Српкињи такву памет и такво срце, као што је Зорка имала!...

(Из „Преоднице.“)

И. Огњановић.

Књижевне белешке.

* Јављамо по „Даници“ да је изашло „J. Белингера упутство у географию за ниже гимназие и ниже реалке. Посрбио Александар Гавриловић.“ У колико нам је мило што је ово дело на српски преведено, у толико се већма радујемо гласу, да је А. Гавриловић наумио издати и својv кратку географију српских земаља.

* У Загребу су изашли: „Записници. Путописне цртице из живота једнога путујећега ђака, од Фрање Шулера.“ Део I. Свеска I. Цена 24 нов.

* Мих. Ђ. Ђелешевић у Београду позива на претплату на дело: „Действо или ко влада.“ У том позиву свом казује: „То насъ дело уводи у духъ времена, некогъ доба Французске, — дае огледало постоявшегъ онда морала; — упознае са яком очараношћу Лудвика XIV. према чувеной грофици одъ Помпадуръ; разлаже државне поступке у колико су са здравимъ разумом везане биле; и изсмева светске смешности предъ судомъ здравога разума. То е садржай нѣговъ а писао га е чувеный и славный Чокей.“ Цена је књизи 4 гр. чарш. Претплани новци шаљу се самом списатељу до половине месеца октобра о. г.

* Светозар J. Здравковић у Београду понавља позив на претплату на књигу: „Вечити Юда“, а тако исто јавља да претплату очекује и друга, последња књига од дела: „Црте из кримског рата.“

* Гавр. Јовановић оглашује у новинама, да ће првих дана октобра о. г. изаћи из штампе дело му: „Полазакъ и путованѣ княза србскогъ Милоша Обреновића I. у Цариградъ.“

* У другој свесци књиге девете записака што их издаје царска академија наука у Петрограду пише И. И. Срезњевски у свом чланку: „О речнику словенских наречија“: „да труд Ђ. Даничића, који је издао „Рјечник из књижевнијех старина српских“, заслужује потпуног признања. Тај речник, истина, да се не може назвати потпуним, али се мора признати, да је богата збирка речи покупљених точношћу и саветношћу Востокова. Од свију досад изданих речника те врсте, то је најбољи.“ У том истом чланку свом казује Срезњевски за српски речник Вука Ст. Караџића, да му нема нигде пара у словенским наречијама, а у неку руку може бити ни у једном од свију европских језика. Речник је тај прекомерно богат, опширан и веран.

* Сали Ефендија, родом из Чајнича, писар вакуфских (џамијских) добара у Сарајеву сад издаје календар за г. 1867. ћирилицом, и то најпре стари, пак нови, па затим турски. У том календару ће бити и народних песама.

Гласник.

* И у Лежимиру, том питомом сеоцету усред Фрушке горе, била је беседа, коју је тамошња омладина приредила у корист српском народном позоришту.

* За школску годину, која се сада почела, отворио се у Новоме Саду и седми гимназијски разред. За професоре на тој гимназији изабрао је патронат дра Лазу Костића, Александра Сандића и Јована Грујића.

* Омладина српска у В. Бечкереку давала је 28. аугуста о. г. беседу, од које је чисти доходак намењен био српском народном позоришту и сиромашним ђацима из В. Бечкерека.

* У Баји се склопило српско певачко друштво. За председника томе друштву, у којем има и седам српкиња, изабран је наш познати песник Мита Поповић.

* 2. аугуста о. г. преминуо је др. Карло Кузмањија, познати словачки родољубац и списатељ. Био је први суперинтенденат лутеранских Словака, који су примили патенат, и први подпредседник „Матице Словенске.“

* „Видов дан“ јавља, да је ишла депутација од стране београдског певачког друштва, као заступника уједињене омладине српске, министру унутрашњих послова ради допуштења, да омладина — на годину о преображењу — може држати своју скупштину у Београду. Министар је одговорио, да према задатку омладине не само не може бити противан, да до године омладинска скупштина буде у Београду, него шта више да је готов, у чему може, учинити јој што и на руку.

* 31. аугуста преминуо је у Шибенику Спиро Поповић. Далматинци су у њему изгубили човека најплеменитијих осећања за цркву, за школу, за народ и за све што је право и поштено пред Богом и пред људима. Родио се г. 1808. а био је од оних људи, којима је главна цел свог изучавања то, да знају, не обзирући се на материјалне користи, што ће из тог учења извадити, него

само на духовну, тежећи да се што више изобразе. Писао је у наше повремене листове, као: у „Српски Дневник“, „Напредак“, и др. У „Седмици“ су изашли од њега чланци: „Ђурђев дан у Рисну“, „Пут у Грахово“, „Словенске населбине у Напуљској.“ Покојник је био и утемељитељ шибеничке народне читаонице.

* 13. септембра преминуо је у Врањеву у 71. години живота свога **Сима Шићар**, један од најстаријих и најревноснијих чланова матичиних. Готово да није било скупштине матичине, а да на њу није дошао. Лака му била земљица, у којој му се одмарају старе кости његове!

* Управљајући одбор српског народног позоришта, по налогу главне скупштине, издао је 2000 комада заветних приложница и разаслао их је својим повереницима, да их по народу испунити и потписати даду. Те приложнице гласе на издржавање народног позоришта, обвезују само на прилог од **једног новчића на дан** и то до оног времена, док позориште из свога фонда, ил' од државе, ил' ма из којег другог извора помоћ од 500 фр. месечно не би добило.

* У Новоме Саду склопио се одбор, да на руци буде свакоме, ко би хтео зарад Бога и братске љубави да помогне чиме год оној нашој јадној браћи, која су од ватре пострадали у Лединцима, Черевићу и Сусеку. Ко год рад буде дати каке милостиње на ту цел, нека пошље старешини одборској Ђ. Кондорошу, адвокату у Новоме Саду.

* Српска црквена општина у Суботици решила је, да се од сада свако печатано српско дело набави и за општину купи, а тако исто да се за општинску књижницу узимају и друга стара српска дела. Слава суботичкој општини на том закључењу, које заслужује да се у њега угледају и друге општине српске.

* Народна библиотека у Београду имала је при свршетку 1865 године 7010 дела у 13,765 комада и 1842 дупликата; старих рукописа 135 комада; карата, слика и планова 2235 листова и 540 дупликата.

Смесице.

* (**Колера.**) Како се колера и у нашим крајевима појавила: држимо да неће бити у невреме и сувишно ако коју рекнемо о тој страховитој болести.

Чувени немачки лечник и професор Бок у Липском суди о полери овако: „Колера настаје тим што се у један мах стане растварати у човеку крв, и то тако, да њене водене честице напрасно из крви прелазе у желудац и дебело црево, а одавде које бљувањем, које столицом иду на поље. Течност је та сивкаста као вода од пиринча. Чим се дуже излучује она вода из крви, тим се јача угушћа крв, тим тромније тече. Топлина се престане развијати, крајеви тела су ладни, модри, настуне грчеви, срце и било куцају све слабије тако, да се мало по мало ни осетити не могу, а на послетку дође смрт. Још се не зна управо за узрок, с којег се крв тако нагло раствори, а и медицина није досад пронашла лека, којим би јој се напречац доскочило. Знано је, да има веома различитих начина, којима се лечи колера, али све су то само покушаји, а ни један се не може похвалити сигурним успехом. Разложит начин лечења, јер је према нарави болести, свакако је овај: Ко оболи с колере, нека одмах легне у кревет, нека се покрије топло, нека пије што више вруће воде, да се што пре и што више крви примеша, а ова тим разреди и у жилама житчија постане. Ако је срце веђ слабије и лакше почело куцати, да се оно узбуди нека се води примеша нешто жестокога пића,. било каково год. Али воду треба пити непрестано. Да се угаси нутарња врућина, нека болесник гутне кадшто нешто ладна бела пива. Тако се има поступати, док не попусти бљување и пролив, а то ће бити, како искуство засведочава, свагда када се разложени начин употреби. Али тим није још уклоњена опасност. Млоги преболи колеру, па ипак умре, ако се не изведе мокраћа, што се накупила, јер док болест траје, не мокри се. И за то треба пити што више кропа, који лакше процури кроз бубрежне цевчиће. Чим болесник стане мокрити, може се узети, да је избављен. Дакле се мора пазити, да се врућа вода у што већој мери пије, и да се то дотле наставља, док с престанком бљувања и пролива не изађе из болесника и млого мокраће. Млохавости, што преостане иза преболеле колере, може се најбрже доскочити тиме, ако се болеснику да јака говеђа чорба, пресна јаја и добро млеко. Али пре свега треба настојавати да се на пут стане овој болести, а у том погледу увеџбао сам млогим искуством, да није с колере нико оболео, ко је одмах, чим се болест појавила, носио око тела широк појас од фланела особито по ноћи. Никог од оних, који су овакав појас носили, није нападала колера, а не наиђох ни на једног болесника, који је такав појас носио био. Зрело воће држим да је слободно јести, да како умерено, као и свагда, јер је умереност у свачему мајка здрављу.“

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ИСТИНА ИСТОРИЈА О ЋИРИЛУ И МЕТОДИЈУ и о изналазку од Бога дани ћирилических и славенских названих писмена састављена по јелинским од светога Теофилакта а изнађена је у светом манастиру хилендарском, и другим светогорским манастирима а преведена неким родо–љупцем на прост славено–србски језик. А на србски превео Јован Воиновић из V. разреда гим. београдске. У Београду у државној штампарији 1866. На 8–ни. 31. стр. Стоји?

ВАЖНОСТ ЈЕСТАСТВЕНИЦЕ. Беседа Владана Ђорђевића, говорена о првој скупштини целе српске омладине. У Новом Саду. Штампарија Игњата Фукса 1866. На 8–ни. 2. л 39. стр. Стоји?

ЦВІЄТИ СРБСКЕ. Драма у петъ раздѣла. Написао Матія Банъ. За педесето–годищню светковину ослобођеня Србіє 1865. У Београду. Књигопечатня А. Андрића. 1866. На 8–ни 3. л. 160. стр. и 3. листа с именима предбројника. Стоји?

ГЛАСНИК СРБСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА. Књига II. Свеска XIX. (старога реда). С картом књажевачког округа. У Београду. У државној штампарији. 1866. На 8–ни. 384. стр. Стоји?

ОРЛИЋ. Црногорски годищњак стари и нови за просту годину 1866. Уредио Ј. Сундечић. Друга година. На Цетињу у кнежевској печатњи. На 8–ни. 63. стр. Стоји 1. цванц.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ромео и Јулија. (Продужење.) — Мала вила, од Драгутина Ваднајије (Продужење.) – Характерске црте (Продужење.) — Подлистак: Зоркина лутка. (Свршетак) — Књижевне белешке. — Гласник — Смесице. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 38. У НОВОМЕ САДУ 20. ОКТОБРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ромео и Јулија.

II.

(Продужење.)

Неко је приметио — Берне чини ми се, — да је Хамлет насеобина шекспирскога духа. Да се тиме тело рећи, да је то драме писано у особитом неком узбуђењу, кога у осталим делима песниковим не налазимо, те да не стоји ни у каквој органској задрузи са осталима, онда неби марио: што год није у задрузи то само може бити особина, peculium; ал' Берне је тео баш противно да докаже: да Хамлет није право земљиште Шекспирова духа, да му није завичај, но да је нешто осим њега, да је нека насеобина његова. То не можемо никако допустити; то се зове тражити особеност песникову у већини појава духа му, у простору му; ми га пак тражимо у тежини ти појава, у пронику им.

Британскоме песнику само Британија може бити завичај, само британско поднебије право врзиште. Хамлет живи, мисли, ради под британским небом — Данска је само по имену — Хамлет има сплин, Хамлет је британско драме *κατ' ἐξοχήν*, у Хамлету је Шекспир дома, at home.

Сва остала дела, што не раде под британским небом, то су му насеобине — ако ће допустити господар света драматскога, да за њега у опште има насеобина: та све је његово и он је свугде, пије му нужде да насељује.

И „Ромео и Јулија“ и то му је насеобина једна духа његова, и то му једна богата провинција његове Инђије.

Инђија и Британија.

Особито је у повесници британске колонизације, да су оне насеобине биле по материнску земљу најкорисније, за које се нису мерале тек проналазити земље, него су биле већ познате и већ и донде насељаване од Европљана, до који се није морало долазити донда никад не броћеним путовима но путовим већ познатим.

Исто је тако и Шекспир удесио колонизацију духа свога. Насељаваше најпознатије земље, што су их насељавали и пре њега и странци и земљаци му, и долазише до њи најпознатијим, најзгоднијим путовима. Ал' дегод се он станио, морао се сваки помаћи, био ко му драго, и нико се не смеде нашити после њега, да му преотме и грудвицу једну од насељеног земљишта.

И „Ромео и Јулија“ је така земља, и она је насељена тим путем.*)

---

*) Овде ће бити на месту сетити се извора, што је Шекспир из њи црпио пишући „Ромеа и Јулију.“

Никола Делиус овако каже:

„Шекспир је употребио два дела која су истина разнолика, ал' су позајмила градиво своје из истог извора, из италијанске једне новеле Банделове: епску једну песму од Артура Брука, од године 1562, под насловом: The Tragicall Historye of Romeus and Juliet, written first in Italian by Bandell, and nowe in Englishe by Ar. Br., и неку новелу у збирци некога Пентера The Palace of Pleasure, што је Шекспир почешће у потребљаваше, под именом: The goodly history of the true and constant love betweene Rhomeo and Julieta. Пентер није добавио тога градива непосредно из италијанског оригинала, него из прерађеног француског облика у Histoires Tragiques од Boisteau-а. — Шекспир се већма држао песме А. Брука него новеле Пентерове, ма да нема сумње, да је и ту имао пред собом. — Већ Argument у Брукове песме показује обрисом, како се точно држао Шекспир свог епског претече. Тај увод овако гласи:

Love hath inflamed twayne by sodayn sight,
And both do graunt the thing that both desyre;
They wed in shrift by counsell of a frier;
Yong Romeus clymes Juliets bower by night.
Three monthes he doth enioy his cheefe deligt:
By Tybalt's rage, provoked unto yre,
He payeth death to Tybalt for his hyre.
A banisht man, he scapes by secret flight:

Само што је друкчије обрађује, само што је друкчије негује ту дивну провинцију своје плодне Инђије благодарни

New mariage is offred to his wyfe:
She drinkes a drinke that seemes to reve her breath;
They bury her, that sleping yet hath lyfe.
Her husband heares the tydinges of her death;
He drinkes his bane; and she, with Romeus knyfe,
When she awakes, her selfe (alas) she sleath.

Ђулијетине речи, којима се нуди Ромеу за љубовцу (појава у Капулетовом врту) сећају нас на следећи говор у Бруковој песми:

For if you doe intende my honor to defile,
In error shall you wander still, as you have done this whyle:
But if your thought be chaste, and have on vertue ground,
If wedlocke be the ende and marke which your desire hath found,
Obedience set aside, unto my parentes dewe,
The quarell eke that long agoe betwene our housholdes grewe.
Both me and myne I will all whole to you betake,
And following you where so you goe, my fathers house forsake.
But if by wanton love and by unlawful sute
You thinke in ripest yeres to plucke my maydenhods dainty frute,
You are begylde; and now your Juliet you beseekes
To cease your sute, and suffer her to live emong her likes.

Напослетку да споменемо из епа Брукова, што је налик на онај дивни монолог Ђулијетин, што га казује пре но што ће испити стакоце са сумртвим отровом:

I must devowre the mixed drinke that by me herct I have,
Whose woorking and whose force as yet I doe no know.
And of this pitcous plaint began another doute to growe:
What doe I knowe (quoth she) if that this powder shall
Sooner or later then it should or els not woorke at all?
And then my craft descride as open as the day,
The peoples tale and laughing stocke shall I remayn for aye.
And what know I (quoth she) if serpentes odious,
And other beastes and wormes that are of nature venomous,
That wonted are to lurke in darke caves under grounde,
And commonly, as I have heard, in dead mens tombes are found,
Shall harme me, yea or nay, where I shall lye as ded? —
Or how shall I that alway have in so freshe ayre been bred,
Endure the loathsome stinke of such an heaped store
Of carkases, not yet consumde, and bones that long before
Intombed were, where I my sleping place shall have,
Where all my auncesters doe rest, my kindreds common grave?
Shall not the fryer and my Romeus, when they come,
Fynd me (if I awake before) ystifled in the tombe?

песник. Не вуче из ње све благо, чега се год може дочепати, разашиљући своје немилостиве харачлије по бедној раји;

And whilst she in these thoughtes doth dwell somwhat to long,
The force of her ymagining anon dyd waxe so strong,
That she surmysde she saw, of the hollow vaulte,
(A griesly thing to looke npon) the carkas of Tybalt;
Right in the selfe same sort that she few dayes before
Had seene him in his blood embrewde, to death eke wounded sore.
And then when she agayne within her selfe had wayde
That quicke she should be buried there, and by his side be layde,
All comfortles, for she shall living feere have none,
But many a rotten carkas, and full many a naked bone;
Her dainty tender partes gan shever all for dred,
Her golden heares did stand upright upon her chillish hed.
Then pressed with the feare that she there lived in,
A sweat as colde as mountaine yse pearst through her slender skin,
That with the moysture hath wet every part of hers:
And more besides, she vainely thinkes, whilst vainly thus she feares,
A thousand bodies dead have compast her about,
And lest they will dismember her she greatly standes in dout.
But when she felt her strength began to weare away,
By little and little in her hart her feare increased ay,
Dreading that weakenes might, or foolish cowardise,
Hinder the execution of the purposde enterprise,
As she had frantike been, in hast the glasse she cought,
And up she dranke the mixture quite, withouten farther thought.
Then on her brest she crost her armes long and small,
And so, her senses fayling her, into a traunce did fall.

Да ли је Шекспир, осим та два извора, Брука и Пентера, још из ког другог црпио, морамо бар двоумити. Приповетка о Ромеу и Ђулијети била је у Инглеској опште позната, као што се види из многи набајивања Шекспирови савременика; шта више веле да је била и на позорници далеко пре Шекспира, бар по томе као што, међу осталима, Колијер тумачи једно место у предговору А. Брука, које гласи: Though I saw the same argument lately set forth on stage with more commendation than I can look for (there being much better set forth, than I have, or can do) yet the same matter, penned as it is, may serve the like good effect. Али то би врло чудно било, да од таког драмета, што га Брук толиком хвалом спомиње, и што по томе мора да се представљало пре године 1562, нема више ни трага ни гласа, тако чудно, да не можемо на ино, а да не узмемо Брукове речи не у буквеном, нег у обличном смислу, те да „set forth on stage“ не значи друго, него „ставити на углед,“ т. ј. обнародовати дело. —

не пљачка драго камење са накита домаћи светиња, па да надокнади њиме угашени жар изуживани очију своји магловити

Кажу да је Шекспир употребио и по декоје драме осим Инглеске; тако н. пр. једну италијанску трагедију подобног садржаја од Луица Грота именом Адријану, штампану год. 1578. Од појединости, што су Шекспиру бајаги биле пред очима, особито се спомиње опроштај љубавнички, у „Ромеу и Јулији“ 5. појава треће радње. Дотично место гласи:

Latino. S' io non erro, è presso il far del giorno.
Udite il rossignuol che con noi desto,
Con noi geme fra i spini e la rugiada
Col pianto nostro bagna l'herbe. Ah lasso,
Rivolgete la faccia all' oriente.
Ecco incomincia a spuntar l'alba fuori,
Portando un altro sol sopra la terra.

Hadriana. Ahimè ch' io gelo. Ahimè ch' io tremo tutta.
Questa è quell' hora ch' ogni mia dolcezza
Affatto stempra. Ahimè, quest' è quell' hora
Che m' insegna a saper che cosa è affanno,
O del mia ben amica, avara notte.
Perchè si ratto corri, fuggi, voli,
A sommerger te stessa e me nel mare?

Види се, да је сва наличност у томе, што се у оба дијалога спомиње славуј. У Грота га спомиње љубавник, а у Шекспира у тесној свези са осталим говором и у противности према шеви спомиње га љубавница; у Грота опомиње славуј на растанак, у Шекспира баш наговешћује да још имају каде. — Подударање је дакле врло овлашно.“

Толико Делијус.

Него, збиља! Кад спомену Талијане, сећамо се једног бујног огранка наше књижевности, који беше накалмљен са талијанске наранџе, сећамо се песника Дубровчана. Читајући те наше словинске Млечиће, а особито Гундулића, сећао би се често талијански и талијанишући сонета, романаца и приповедака, сећао би се и „Ромеа и Јулије:“ и то не само ради предмета, него ради појединих реченица.

Опоменимо се Гундулићеви „Суза сина разметнога,“ особито онога листа, де песник, исписујући клетву лепоте, из међу осталог, вели о њојзи:

Сладос горка, јед угодан,
Глас без рјечи, реч без вјере;
Хип у вјеку свјех годишта',
Вјетар, магла, сјен, дим ништа.

При том не могу, а да се не сетим Ромеова уздисаја:

земљакиња: Он измамљује, до душе, све чаролије бајни кашмирски долина своји насеобина, ал' све благо што му га земља подари, он га свеколико оставља у земљи, дели га онима што их је нашао у земљи; ал' у том измамљивању земљини подарака, у тој деоби међу народ развија сву благодат свога песничког позива, и то чини, те та земља остаје његова срцем и душом, благосиљући га и не могући више живити без њега.

На свечаноме плашту, што је песник њиме накићен у слави својој пред лицем векова дивеће се будућности, састављено је лице од бисерја и драгога камења благословене Инђије песникове: ту је „Ромео и Јулија,“ ту је „Антоније и Клеопатра“ и остала им дружина; а постава је маћијоничком плашту том од црни и крвави слика магловитог севера, песниковог завичаја: ту је „Хамлет,“ ту је „Рикард,“ „Лир“ и вршњаци им. Лице је у плашта истина светлије, блиставије, засењивије; ал' постава је ближа срцу носиочевом, срцу песниковом.

(Продужиће се.)

— O browling love! O loving hate!
O anything of nothing first created:
O heavy lightness! serious vanity!
Mis-shapen chaos of well seeming forms!
Feather of lead, bright smoke, cold fire, sick health!
Still-waking sleep, that is not what it is!
(— Омрзла љуби, љубна омразо!
О нешто ти из ничег створено!
Сујето збиљска, лаки терете!
Лепота дивни урнебесе крњ!
Ој, болно здравље, светли диме, леде врео!
Ој, будни санче, ој, измету мој! —)

Шта вам се чини да је пре могло бити, или да је Шекспир читао „Сузе сина разметнога“, или да је Гундулић познавао „Ромеа и Јулију?“ Мислим да се неби нико смео самном кладити, кад би ја рекао, да није могло бити ни једно ни друго. Него биће да су обојица читали за младости своје, кад се човека најрадије лепи све што је лепо, једну исту талијанску новелу á la Бокачијо, у којима се о љубави не може ни разговарати пристојно без онаки иперболски антитеза, а обешењица талијанка поклањала своје сласти и једном и другом, а један за другог не знађаше. Ал' то је тако од како је; а и ко ће опет завиривати у сваки кутић!

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Свршетак.)*

XII.

Мала вила опет је под липом и никад је више оставити не ће.

Јадница покрије рукама лице да га не види: тако је немило дирао тај састанак.

— Не допуштате ми да овде останем? — запита Алберт.

— За што не? Желела би с вама на само говорити.

Марион оде, а другог кога и не беше у соби.

Олга погледа Алберта и рече са сузама у очима:

— Зар ми је тако ваљало писати? Ви сте јако неправедни и немилостиви. Што сте једном преварени, па сад не ћете ни добрима да верујете. Да, Алберте, ја сам добра; много боља, него ви.

Алберта је са свим изненада затекла сила и искреност тих речи. Мислио је да ће морати слушати уздисаје, а наишао је на громове. Мала вила у том тренутку као да и није била болесна; пре је наличила на каког тужитеља.

— Једном сте већ криво судили о мени, — продужи — пре него што ме и познасте и видесте, а сад ме осудисте и не запитавши: за што урадих, што урадих? Корак, којег учиних, за цело да је отважан био, Алберте, ал' ћете се кајати, на веки кајати, што ме због њега тако криво осудисте. Ја сам баш ради вас ишла Виктору; вама за љубав метала сам на коцку свој добар глас, љубав мога стрике и своје здравље, а ви ми због свега тога рекосте, да немам срца, да сам тек свакидашње лакоумно створење.

Алберта су као гром поразиле те речи. Побоја се од тога што ће још да чује, те рече дркћући:

— Драга моја Олга, овај тренутак није згодан, да се са таким тужним мислима забављамо!

— Овај је тренутак, Алберте, одређен за каштигу. Да, ја хоћу да вас казним, што сте тако неправедни били; ја ћу вам све приповедити. Седите и саслушајте ме. — — Ви сте ме видели, кад сам Виктору у двориште ушла?

— Ох, камо среће, да вас не видех!

---

*) Види бројеве 10—38.

— Држасте, да му за то дођох, што га волим у потаји, лакоумно.

— Тако је!

— И ви сте то могли веровати, Алберте, доиста веровати! — продужи Олга, — а ја сам, видите, у том тренутку за ваш живот стрепила. Ви не знадосте, јер не чусте — као ја — од Рудолфа, како Виктор тражи прилике да вас на двобој позове, што сте се често и поверљиво са мном разговарали. Ви и не помишљасте, као ја, на то, да Виктор од свију вас најбоље гађа у нишан. Стрепила сам за вас; стрепила сам, да ће вас у двобоју убити. Нешто ме је гонило, да на пут станем том двобоју.

Алберт паде на колена и горко плачући искао је опроштења. Можда су му то биле прве сузе, које је од свога детињства пролевао.

— Не тражите опроштења, Алберте, то вам није нужно, — рече Олга тешећи га. — Ја сам вам у срцу већ давно опростила, ма да то понижење никако не могу да заборавим. Свему сам ја крива. Толиких лакоумних ствари наслушасте се о мени, да сте лако могли новеровати и то, да сам неваљала. Морам да поновим, да сте ви „изгубили веру и у добрима, што сте се једном преварили.“ Ви говористе мудро, а радисте лудо. Кажу да је то мана готово свакоме срцу, које се једном љуто преварило.

Алберт је још непрекидно на коленима јецао.

— Устаните, Алберте, — продужи Олга, — и реците ми, да л’ се преварих, што држах, да вам је Виктор одмамио вашу прву драгу.

— Преваристе се, Олга!

— А ја сам држала да је он то био, што онај у роману тако јако наличи на њега, и што му оног кобног дана тако љутито изрекосте име, као да га већ од давна познајете.

— Паде ми на памет, што сам од Рудолфа чуо, а што ме је свеједнако мучило: да сте добили од Виктора писмо. Дописивање је знак највеће поверљивости и попустљивости. За то вам не могох веровати исповести.

— И ви и не познавасте Виктора?

— Познавао сам га. Пре млого и млого година волелисмо се јако: заједно смо ишли у школу. Још у детињству обожавасмо једно те исто суштаство —; песништво. Кад смо год доспели, а ми смо читали песничка дела и увек смо о томе говорили, да ћемо и ми једном песници бити. То нам беше жеља, нада, срећа и живот. Судба нас растави. Он пође светом као богат, а ја као сиромах. Њему је милије било да игра романе у свету, него да их пише мучећи се. Ја сам их морао писати, што то од мене захтеваше унутрашњи нагон, па и сам живот. Од то доба прошло је много времена и ми се не видесмо. Он је већином по страним земљама путовао, а ја морадох остати у престоници да радим. Кад сам чуо његово име из ваших уста, дођоше ми на памет наше сањарије из детињства, наше пређашње пријателство, па сам мислио да га потражим и да му све кажем искрено, држећи, да не ће моћи хтети несрећним учинити ни мене, којег је некада тако јако радо имао, ни вас, коју и сада од свег срца воли!

— Ох, да сам могла све то знати! — одговори Олга благим гласом пружајући руку у знак измирења. — Ал' у том тренутку изгубих памет. Добро ми је рекла Марион: „Вас ће, драга моја, која никад много не промишљасте, никад не страдасте, прва туга одмах уморити, јер ће вам узети памет!“ Марион је све погодила, што је год напред рекла!

Тек што је изрекла ове речи, уђоше у собу Марион, Виктор и Рудолф.

— Мили моји пријатељи! — рече мала вила благим осмејом, — за што немам толико руку, да у овом тренутку свакоме по једну пружим. Како ме волите! Кад вас гледам и сама смрт губи своју страхоту. Хоћете л' често помишљати на мене?

Хтедоше је тешити.

— За што хоћете да ме о ономе уверите, што и сами не верујете! — питаше Олга. — Данас погледах у огледало и чисто се уплаших. Очи су ми упале, на лицу ми нема никаког живота; тек сам кожа и кост. За десет дана са свим сам увела. Ал' ви ме за то волите и оваку, кака сам, је л' те? Пружимо руке једно другом и да останемо добри пријатељи на веки: ви на земљи, а ја с оне стране гроба.

Ухватише се за руке, а мала је вила плакала и смешила се: плакала је што јој је тешко падао растанак, смешила се, да их теши.

— И болест своју узима тек олако, — шали се, титра се и плаши вас, а за неколико недеља за цело да ће јој боље бити! — рече Марион оно вече у дворани Рудолфу, који је то одмах радосно за готов новац примио.

Ал' то ништа не поможе, јер је други дан Марион плачући дотрчала у трем и јадном уплашеном Рудолфу јецајући рече:

— За Бога, да како стари господин не дозна!

— Шта то, Марион?

— То, да — — ах, Боже — то, да —

— То — рече иза леђа њихових лечник, — што се не да затајати. Госпођица је Олга умрла!

Умрла је тако тужно и мирно, као што весео и буран беше кратки јој живот. Последње ноћи не могоше јој изнемогли живци издржати грозницу. Трећи је дан изнесоше, по жељи јој, под липу, којој је пожутело лишће тајно, жалостиво шапутало. То је лишће гледало пре неколико месеци несташне шале тог веселе ћуди девојчета, гледало је, како се мало по мало преобразила, гледало је у очима јој љубавне сузе, а сад на послетку мали, плаветни јој мртвачки сандук. Сваки то са сузама у очима прати малу вилу, а и стара се липа задркће —ваља да од туге — име сто суза просина увехло лишће своје на покров.

И само је небо суморно, пуно магле, облаци су му тешки а из њих пада по која кап на земљу, као да има неке непостижне свезе између догађаја на небу и земљи.

Старог господина нема на погребу. Не ће да види мртвачки сандук, не ће да чује звона, погребне песме, плач и јаук. Затворио се у своју најудаљенију собу и кршећи руке хода горе и доле. Сам себе кори: „да јој несам све на вољу пуштао, да је несам размазио, да јој несам свакој ћуди за доста учинио — можда би и сада живела. Ох, Боже мој, како си могао такав грдан удар послати на мене, што сам мало погрешио, љубећи је више, нег' што је требало." Не ће да чује ни господина жупника, који га хоће да теши са сузама у очима. Све је узалуд, њега више нико не утеши! Он само за то живи на овоме свету, да преживи све оне, које је јако, ал' тако јако волео!

Сентелечки је дворац на ново тужан, пуст, занемарен.

Становник му не води више бриге ни о чему, па не ће више да види ни своје старе пријатеље. Ко му добра жели, не може ништа друго желети, него да дуго не живи. А иако се и не усуђује да га теши, само би се госпођа Зергејиница по гдекад осмелила да му бајним осмејом говори „о сретнијим данима,“ који још могу доћи; али старом господину на терету је тај осмеј и то тешење, те на послетку изрече, — што му већ давно на срцу лежи — „да га остави на миру.“ Госпођу Зергејиницу тако је узбудила та неучтивост, да у мало што није пала у несвест. Одмах даде упрегнути и сада ће се кајати до краја свога живота, да је бацала гвоздену котву својих нада да улови то осетљиво срце од камена!

Марион са својим мужом свако вече одлази на гроб мале виле, посипа га цвећем и плаче, јадикује и тужи се на судбу. Ох, кад би се само пробудила, како би радо трпела да је задиркује, да се шали с њоме и како би се радо смејала несташлуку јој. Ал’ мала вила не буди се, нит’ ће збијати шале више.

Виктор је у највећем очајању отпутовао у стране земље, да се — разабере. Са собом је повео и Рудолфа, који је после погреба опет навукао на себе старо одело, потражио је старе другове своје и у вину хтеде да сахрани тугу своју. Ал’ Виктор га потражи и рече му: „Ко жали, тај мора да се достојан покаже онога, којег жели жалошћу својом да почаствује.“ И тако га одведе са собом.

Алберт је пао у тешку сету, којој нема лека и у којој не може срце слободно да бије нити ум бистро да мисли. Песништво му мало по мало опада, као месец кад на мањак иде, ваља да за каштигу; јер за песника, који на себе држи, не може бити веће казне, него кад је приморан осећати свој — назадак. Последњи му роман говори о некој младој девојци. Неки је критик рекао, да јунакиња у том роману јако наличи на Филину гетову у „Wilhelm Meister“-у — „која је чудновата смеса била од небрижности, веледушности, ћудљивости, доброћудности, тврдоглавства и разуздане веселости; која је слабо пазила на спољашњу пристојност, ма да је и сувише добро знала шта све пристоји; која се није заносила сањаријама за узорима, него је така била као што је створи мати природа; која се радо забављала са мушкима; која је са сваким шалу проводила, ал’ која је готова била на сваку жртву; и која нија никад хвалом дужна остала ни према онима који су је вређали.“ Таке створове морамо заволети и поред мана њихових и потпуно заслужују да их сажаљујемо, ако на послетку и морају жртвама постати тих својих малих мана.

И хрђав се свет измирио кад се разнео глас о смрти мале виле. Више се није говорило о чудноватим јој ћудима и о настраностима, које несу доликовале женској. Било је, истина, неколико хрђавих срца људи, који су тврдили, да је мала вила у потаји млого пута походила Виктора, и да је на послетку себе отровала — и то не из мала узрока — па да је за то и тако брзо умрла: ал' ти гласови побили су сами себе тиме, што је те плетке сваки презрео.

* * *

Може се мислити, да прво пролеће није донело никако весеље у сентелечки дворац. Старом господину умртвила се и душа и срце, прекинуо је са светом и ништа га се више није тицало нит' је за што марио.

У дворац несу више долазили гости.

Ако је когод баш и сврнуо у врт, растужио се, видећи цвеће, путање, џбунове, ал' нигде живота, ни људи, који би се свему томе радовали. Како би добро пало наћи на трави неколико деце, која вијају лептирове или трче пуцајући бичем по шљункастом путу, или каку сетну девојчицу, која чита, а на другом месту опет другу, која залева руже. Ал' ту не беше никога. Само би се по каткад слуга Јован са својом угојеном женом — кад им је досадила нерадња — шетао, и обично се код гроба мале виле заустављао, и вртари, који су свој посао сваки дан свршавали, ал' без воље.

После неколико месеци опет се нека промена десила.

Кад се Рудолф вратио с пута, стари га господин — по уместном савету жупниковом — дозове и предаде му цело добро да од сада о њему бригу води. Рудолф се обрадовао, ал' не за то што је дошао до таког лепог добра, од којег би могао живети као какав краљевић, него што је тако његовом својином постао гроб мале виле. За мало времена подигнута је на гробу јој лепа костурница у готском стилу са дивним белим мраморним спомеником.

Често се тамо састајао пред вече с Марионом а обично су се растајали јако растужени увек говорећи о малој вили.

— Да ли се тај ваш Виктор, — запита једном Марион, — често сећао наше пријатељице?

— С почетка је био ван себе од очајања, — одговори

Рудолф. — Свако би ме јутро плашио, да ће од тешке туге ово ил' оно учинити. У почетку ми је казивао: да ће отићи, да се против Кабила бори, тамо ће га за цело убити; за тим је хтео да иде на енглеску лађу, која се шиљала да тражи северни крај света, па ће тамо да погине од леда и зиме и иржова; једном га је опет тек сам Бог сачувао, што није сео у лађу што зраком плови у марсељском пристаништу. Па би и на послетку, као паметан човек, што будаласто учинио, да се није почела у то доба у париској опери звезда дизати, која — по његовом казивању — најлепше црне очи има на свету, а грло јој је као у славуја. Виктор се — срећом — случајно упозна с њоме, па одмах није више тако тужио, нити ме је плашио Кабилима, иржовима и зракопловима. Мало, по мало, па се и развесели. Последње вече, пре растанка мога с њиме, дао је бацати најлепше венце, када је мала мадамина на позорницу изашла. Њојзи за љубав и остаде у Паризу.

— Тако је то, — рече Марион, — мушки брзо заборављају.

— Не сваки, госпо! Има и изузетака.

— За цело да их има. Стари господин, као и ја, никад је не ћемо заборавити. Што се мене тиче, ја од то доба не могу ни да спавам слатко. Често помишљам: на што је овај цео свет, кад на њему мале виле нема? Па и свом мужу млого пута казујем: „На што негујеш толико те руже, кад их не можеш малој вили дати?“ .... Ал' да не растужујемо једно другог, драги Рудолфе! .... Не тужимо се на промисао: једном ћемо се и тако тамо горе састати с њоме! Сад је већ и стари господин нешто мало мирнији .... Сва му је нада у вама. Ето, и јуче рече: „Никад не би мислио, да ће још Рудолф тако честит бити.“ Паштите се, да га развеселите што више можете.

— Од све душе радо.

— Па и то рече, да би вас радо хтео оженити.

— Мене?

— Да, вас! Боји се, да како опет — —

— Нека се од тога не плаши. А што се женидбе тиче: ја се никад не ћу оженити.

— За што?

— Што не могу, а и не ћу више никог на свету да волим.

— А несте никад никог ни волели?

— То је моја тајна.

Марион није распитивала више, а и Рудолф јој не би рекао, него је тужно погледао на гроб, па је мислио: та је тајна тако исто сахрањена у његовом срцу, као мала вила у том гробу!

* * *

Сентелек је и сада — после толиких година — тек тужан маузолеј, где сваки чува спомен мале виле. У дворцу не прође ни по дана да је не оплачу и да о њој не говоре. И сретни становници жупничке куће не могу да је забораве. О мрачним зимним вечерима, кад је на пољу вејавица и кад ветар редом продрма све прозоре: добра Марион седећи поред вруће пећи, више се пута тако заборави, да брижљиво запита свога мужа:

„А да није малој вили сада зима на пољу?“

Характерске црте.

III.

Тамошњи суд.

(Продужење место свршетка.)

Златко маче раменима, осмјехну се мало, пак онда рече мом отцу овако: „Мало да, господару, до згоде, не дао им Бог области само! Не иштем ни ја ништа, још ако хоћеш, вратићу му и ђогата с накитом и с оружјем; јер смо им ми обуставили коње и оружје, само због свједочбе, ако би ударили у бах и заинћарили на суду да се нама Хришћанима не вјерује но само њима вјере ради Турске. А и ја исто тако им праштам и велим као и мој пријатељ попо, да се тај кадија не враћа тамо у наше сусједство, гђе ће њега пљувати и бољи и гори, и пркосити му и кињати га, да би збиља морао побјећи у гору и похајдучити се. Опрости му, господару, и ти засад родбине му ради, и опреми га још одовуд у род, пак нека се по сад узме у памет, јер му се не ће све праштати, што је добар Сојевић.“

За Златком упита паша кмета млаковачког: „А каква си ти трошка имао до Вучитрна с пандурима и с овим хапсеницима? Све ваља намирити. Не жали ни мало кривца, може он платити и закупити по Косова.“

Кмет Сретан одговори му: „Господару, било је уза дванаест момака с буљукбашом хајдук’-Јездом, јер је тај ефендија једнако пријетио, а и по својој прилици и канио до згоде да утече с овим Арнаутима из Ботуше, те их је и бунио, да се тако не подају, већ да јурише сложно, пак да утеку, и нас све осрамоте. Истина је, да су били покорни сви до једног, док је Златко био у селу, те су виђали, али чим чуше, да је он с попом отишао у Дечане, одмах се помами ефендија, пак уз њега и ова тројица, те морадох читаву чету кренути, да буде поуздана стража до Вучитрна. Момку сам сваком платио по шесет гроша, хесапећи на дан по дванаест, а пет су дана дангубили, господару. Буљукбаши сам дао сто и двадесет гроша: Потрошилисмо путем четири стотине и дванаест гроша и марјаш. Свега сам издао двадесет и два крилашчића, и двадесет гроша и десет пара, осим моје дангубе, што је, нисам турио у тај рачун, јер то стоји до тебе, господару! да ти речеш шта је праведно.“

Кад тако све изпита паша, онда је он овако одсуђивао: „Дедо! чу ли попа Мојана и Златка како они поштено мисле и зборе? Ништа ти не ишту накнаде и праштају ти. Ала те јадниче осрамотише, те се мораш поништити пред свијетом, а опрати не можеш недјела свога никако. Тако суди поп Мојан и Златко, али ја не слушам њиховијех ријечи што они говоре од свога доброга срца. Ја сам судија, и судим по правди, јер ми за пресуду одговара душа на истини Божјој. Немитни је судија праведан тирјанин зликовцу. Сад чујте од мене ову одсуду: Попу ће Мојану платити Грубачевићи десет кеса, а Златку пет, и коњи им с такумом (оправом) и с оружјем остају. Овој тројици Арнаута платиће Грубачевићи шта им вриједе коњи и оружје, и овој двојици по дванаест гроша на дан, а ономе ништа што је с ножем пошао на попа, и још би га за то ваљало оштро избити, нека боље памти, кад је био кесеџија и тргао нож на мирна и поштена човјека на цареву друму. Теби ће се, Сретене, одмах све подмирити из моје хазне, а теби ће се дангуба платити као и буљукбаши. Сад је, Дедо, на тебе ред, да ти малко и својски проговорим. Теби су ови људи опростили, и желе, да те повратим твојој старој мајци и твојој родбини, исто то желим и ја, али се бојим као судија, да учиним криво свијету, јер ми може рећи, ма шапатом у кровњачи: нуто паше! како сад суди Кољеновићу, а зар нису кесеџије једнаке пред њим на суду? Већ чули Дедо! Свакојако би требало да изгубиш главу и као кесеџија и као Турчин који лаже и који је вјером оскврнио. Да не цуца покор по свијету, и да се не рече, да си био злочинац, пак смо те уморили ружно, ево ти ове моје пушке, што је поуздана, пак се уби сам, те ћеш се тако упола оправдати, и за који дан ће се све заборавити.

То му рече, пак му пружи малу пушку, али је он не примаше никако, већ му се мољаше: „Молим ти се, господару, кад ми овај човјек прашта, што сам на њега насрнуо, и што бих га и злоставио био, а ето ми прашта и Златко, што ми не би и ти живот поклонио? Да је ружно бити кривац пред судом, истина је, али је и лијепо покајати се и поправити се, а најљепше је још опростити кривцу, као што урадише ови добри људи, што им се сад стидим погледати у очи.“

На то прихвати ријеч поп Мојан и рече: „Господару! молим ти се, почуј ме малко! Ја судим по мојој памети, да многи злочинац оде с овог свијета онако какав је и пропадне му душа, који би се покајао и своју душу очистио, од грехоте, да му је суд поклонио живот и оставио му мејдан, да промишља, шта учини и како опакли своју душу, пак да се каје и да се окрене на добро. Шта ће се сад користовати свијет од кадијне лешине? Неко ће се посмијевати, неко машући главом свакојако премишљавати, а неко ће га и пожалити, што лудо изгуби главу! Ја не учим тебе, господару, но само кажем ти, шта мислим, пак Бог ти, а душа ти! Онако ради, како ти мислиш, да је најбоље, јер ће за овај суд, као и за сваки, одговарати твоја душа на истини, а не ће моја.“

И Златко се молио паши за кадију као и поп Мојан, и он је нешто друго рекао напомињући, ако баш мора да га бијела свијетина гледа, гђе се о грани копрца и као злочинац гине.

До душе рече и кмет Мумоња: „Господару! не мој га губити; млад је још, доћиће он у бољу свијест, те ће бити свијету од користи, као што су му и стари, а и садањи Грубачевићи. Само нека се клони Ђаковачка кадијлука; а и шта ће му? Та Бог ми је дао, те му је остало од старијих више, но што му треба, те није спао на мешћему, да продаје синџилате, као неке гладне Османлије, кад нам дођу од Стамбола."

Сви су лијепо говорили по кривца, и сви су се молили, да му остане глава; најзад пође говорити и наш муселим, и говораше му: да ако се смилује паша на њега, да му поклони живот, нека се сам убије или отрује, пак му се барем не ће нико светити онако као да га џелат мори и дави.

Дедо је био права кукавица, и за чудо му велико бијаше, како му могаху ти људи говорити, да се сам убије. Како се тај човјек плашио од смрти, не може се изказати. Блијед је био као крпа од страха, а глас му је дрхтао, да смо му тешко разабрали, кад нам рече: „Ја се не смијем убити никако, нити смијем попити отрова."

На то му рече мој отац: „Кад ти не смијеш сам себи смрти учинити, онда ће и опет боље бити да погинеш овдје, да нико за то не зна осим нас. На Златко! узми ову моју пушку, пак га уби ти, јер знам да си добар мајстор, пак ћеш га погодити баш по срцу, те се не ће дуго мучити, а почем већ изпусти душу, предаћемо му леш Аган-бегу, ако хоће нека га носи дома, да га тамо сахрани, гђе му леже и старији. А ти, муселиме, одби све што је туђе од конака, и кажи телалу, нека виче, да се оправдао Дедо Грубачевић."

Ја кад то рече паша Деду, те видје, да се не ће збиља смиловати, он се увијаше и превијаше по земљи и јаукаше, као да га већ меће на муке. Они су други сви знали више од мене, али ја нисам знао ни зашто, те ми је било за муку, што човјек толико пати, те и рекох: да би боље било, да га одмах убију, него да се тако пренемаже и Бог зна шта мисли ружно, те Богу гријеши, и још грђе уваљује своју грешну душу. Док сам ја тако говорио моме отцу, дотле се поврати и муселим, и рече, да се разишао свијет, чим је чуо од телала, да се Дедо оправдао. Ја да сам мало вјештији био, могао сам, како сам већ доцније дознао, познати по свијема, осим једног Деда, да он не ће погинути, већ да ће га мало да научe памети. А могао сам и сам промислити, да Златко није џелат, и да га не бих хтјео убити својом руком никако без велике невоље, већ је то све било по њину договору.

Мој отац рече муселиму, да га води тамо у потајницу (џелатницу, гђе се губи: сијече и убије из мале пушке, и удави гужвом или гајтаном, да свијет не гледи), али кадија немогаше стајати на ногама, пак га узе Златко под лијево пазухо и однесе га као дијете, иако се бацакао и врцао и јаукао. Ми смо пошли сви тамо за мојим отцем, да видимо, шта ће бити. Муселим и кмет Сретен и Златко опасаше тамо Деда карикама за ступац, да је морао сједити на оном обичном засијеку управице, а онда Златко узе пашину пушку, пак је запе, и рече кадији: „Прости! и помисли на Бога!“ пак одане управљену пушку на Деда из лијева, као бајаги нишанећи му, да га простријели кроз срце. Ја сам био окренуо главу, да не гледам, јер ми се било врло ражалило, а кад пуче пушка како и гром сињи, ја се обазрох и видим, гђе одкопчаше жртва Деда и брзо га однијеше у нашу велику пушницу, гђе горијаше велика ватра и над ватром бијаше наш велики котао од казана. Ту сам видјео наше слуге, гђе су се биле нагариле и држале су у рукама велике пање. Кадију је спустио Златко у један буџак на земљу, пак смо се онда ми сви измакли и сакрили, одкуд смо мотрили на њега и наше слуге. Тад ми казаше, како је мој отац наумио да напати Деда самртним часом, и кад се поврати из невјестице, те пође долазити у свијет, нека помисли да је у џенету(паклу) нека се намучи, еда би се какогођ поправио. И пушку је напунио Златко ћорфишеком и сукња је била од вуне, што не гори, те не ће од ње штете бити. Све је изашло за руком, јер је кадија од стра онесвјеснуо и обамръо, кад је Златко одапео пушку и опалио у њега.

Гледалисмо како се кадија шћућурио и чисто се савръо у своме буџаку; но по једном малом сату отворио је очи и плаховито је гледао око себе; а наше слуге запаливши лучеве зубље разгоревалесу се, да је скоро вријеме, да га баце у казан, одакле већ никада више не ће изићи, већ ће се довијека ту кухати и пећи. Чувши те страшне ријечи Дедо, намах је јадан зажмурио, јер је мислио, да је јамачно у паклу. Што је боље у свијест долазио, све му се то чудноватије чинило. Он је doиста мислио, да је погинуо, и да је сад у паклу, пак се кајао, што је онако ружно мислио, и није вјеровао, да ће му тек по смрти одговарати душа за зла дјела на земљи. Он нам је казивао, да би вољео био, да не имаде душе никако, и да никако не знаде за овај ни за онај свијет. Казивао нам је, како се у себи молио Богу, да му опрости, што је тако страшно залудјео био, и како је помишљао, да му се сад родити још једаред, како би знао другачије живјети на свијету. Тако је он премишљавао у својему јаду стрепећи кад ће га спопасти они пакленици, да га баце у казан; но они су се разговарали између себе, као да њега ту и нема, о ватри, како још није седамдесет пута жешћа од обичне ватре на земљи, да јој се преда и тај велики грјешник, за кога рекоше, да га грђег већ не ма у паклу.

(Свршиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Слике из Зоологије.

I.

Леопард.

Леопард је без сумње најсавршенија мачка на свету. Истина да наш лав улива поштовања спрам читаве породице мачије, истина да је он цар свију животиња, истина да је тигар најсвирепији у читавом том свирепоме друштву, истина, да озелот (јужноамерикански леопард) има од њих свију најшаренију, и најлепшу хаљину: али, што се тиче кроја тела, лепоте коже и пријатности телесног кретања, ту нек се све друге мачке за леопарда сакрију. Код њега је уједињено све, чиме се поједини чланови породице ове свакиза се одликују; у њему су уједињена сва њихова душевна и телесна својства. Његова кадифели шапа мал' те није мекша од шапе наше цице маце; али она сакрива нокте, који се са свачијим другим могу мерити, а зуби су му спрам себе млого јачи, него у његова царскога рођака. Он је и леп и окретан, и јак и брз, и мудар и лукав, и смео и туњав — он је најсавршенији грабљивац.

Леопард није врло велики. Матори мужаци, који су увек већи нег' женке, редко су 6 ½ стопа дугачки, а 2 ½ стопе високи; од ове дужине долази на реп једна трећина. У нашим зверињацима (менажеријама) виђамо тек наказе од леопарда, који нису ни близу толики ни такови.

На први поглед одликује се леопард од већине други мачака својим тако танким телом, да му ово чисто дуже изгледа, но што је у истини. Мала је глава округла, њушка кратка; реп је дуг и танак и свршава се са рожастим врьом. Шапе су страшно јаке. Заиста красна и угледна му је хаљина. По јасно наранчастој, на доле у бело прелазећој длаци виде се или сасвим округле, ил' грозгасте, као угљен ил' мрко црне пеге. Средом леђа, особито на сапима, стоје те пеге у три, редко четири реда један уз другог; са стране се не виде ти редови, да тако правилно иду, и с тога изгледа, да су по једној и другој страни те пеге сасвим неправилно поразбацане. По глави и ногама постале су из ти пега црне точке, а по трбуву се претворише у велике, кадшто двоструке пљоште; точке на ногама стоје у реду, а пљоште по трбуву без икаквог реда. Дуж читавог су готово репа нанизани црни котурови који су при крају растављени узацким, јасним пантљикама. За сваким уветом стоји јасна пега. — Што је леопард старији, тим је *озго* угаситије, а оздо јасније боје.

Мале уши, које радо поћули, и велике, светлеће, зеленожуте очи дају читавој глави вид неустрашне смелости, спојење са лукавом подмуклости.

На први поглед учини се, као да му је хаљина за лопова одвећ шарена, јер он треба из потаје да вреба, те да се сакрије од оштрог погледа свог плена. Али ћемо у томе бити одмах на чисто, кад само гредимице посмотримо предео, у ком ова животиња живује. Ко је год био у унутарњој Африци, тај се дивио шареном ћилиму, који је тамо по земљи прострт, и тај ће се лако сетити, да се овако шарена животиња тамо и на два три корака лако може превидити. Кожа леопардова и предео у коме живи на длаку се слажу.

Леопарда има готово у читавој Африци. Њега има подоста свагде, где су илоге, ако баш и не густе шуме. Особито се радо бави у шумама, у којима има доста високи дрва и густа шипрага. Травне долине не воли, али није редак гост у степама. Врло се радо повуче на високе, шумовите брегове, где нађе и заклона и плена задоста. У Хабешу живи 8000 стопа над лицем мора сасвим по вољи. А није редак гост ни близу човечији кућа, или баш и у њама, те одатле, као из каквог пустајинског дворца излази у лов. Тако се у једној кући вароши Адоа у Хабешу један леопард окотио. Али увек нађе лукави лопов место, где га нико неће лако видити. У шумама ћеш му тек по дрвећу познати траг: упаране од ноктију пруге по кори од дрвета, то је спомен од њега. Траг му је тешко наћи, тек ако му лако ступајућа шапа у влажном песку, близу воде где се поји, утињена остане. А на тврдој земљи неће ни најбољи ловац приметити траг вештог овог шуњала.

Стално опредељеног пребивалишта нема, него иде на далеко и по околностима мења место. Кадшто коначно напусти предео, кога је сасвим опустио, или у ком га чешће гоне.

Ма да није одвећ велик, ипак је он страховит непријатељ за све животиње па и за човека, ма да овоме иде с пута, где год му се може. А како је у свакојаком телесном кретању мајстор и како је лукавији од други грабљиваца, то ће преваритии најбржу и најстрашљивију животињу. Не трчи брзо, ал' скоком надокнади оно, у чему га кракатије животиње надмашују. У пужању ће такође мало којој мачки уступити. Наћи ћеш га и на дрвету, и под џбуном сакривена. А кад баш мора бити, препливаће и мало поширу реку, ма да се иначе воде боји. Тек кад ходи види се како је лак као перо, како се савија и превија, како је окретан и брз, те ако би га као лопова и мрзили, морамо му се дивити вештини. Ту нема ништа да иде силом ил' натегом. Тело се вије и превија на све стране, нога тако лако ступа, као да перје носи. Сваки му је покрет лак, округао и мек: у кратко, кад видиш леопарда како трчи ил' вреба, немож' га се сит нагледати.

(Продужиће се.)

Књижевне белешке.

* Стиже нам из гњезда српских соколова, са Цетиња, ваљана књижица: „Вршидба," песма Ј. Сундечића. Честити писац њезин казује у предговору, да је хтео „овом пјесмом објелоданити њека своја начела и мисли о том, како се — њешто злобом и силом туђинаца, њешто пак својом властитом неслогом, — наш савколик поцијепани и раздробљени јужни народ, може у велик и кријепак народ једноч претворити и до своје народне моћи и величине досијети; ставивши тему за главни темељ обћу нашу народну

просвјету,[1] без које и народ и народност нијесу друго, но сама мртва имена, имена без душе и живота. Нама је само с њима; и док у милој братској заједници непостанемо једно тијело и један дух: заостаћемо вазда нижи на мјерилу Европе, вазда ће самовоља силнијега нашом срећом држати, и кад нам иста најсветија наша права припознавала буде, припознаваће нам их, тек по јединој милости, а не по правди и правици.“ Ово је треће издање „Вршидбе“ ћирилицом. Прва два печатана су латиницом. Књижици овој узети су за мото херценови стихови, који се овако завршују:

„И будетъ лищь одинъ тогда законъ для всѣхъ:
Свобода, равенство и братство!“

* Ј. Филиповић у Београду позива на претплату на другу свеску II. оделења историјског романа „Царъ Іосифъ II. и нѣговъ дворъ од Луизе Милбахъ,“ којег у српском преводу издаје с илустрацијама. Цена је књизи 80. н. а. вр. Рок уписивању траје до Митрова дне о. г. кад ће и књига из штампе изаћи.

* „Bosiljak, list za mladež“ у Загребу почео је излазити трошком књижара Лавослава Хартмана а са сликама 1. и 15. сваког месеца на великој осмини. Цена је овом добро уређиваном листу 3. фр. на годину.

* У Сарајеву се печатају: „Босанске народне песме,“ што их је скупио Теофил Петрановић калуђер и главни учитељ српске школе у Сарајеву. Књига ће изнети 13. табака, а цена јој је 1. фр. а вр,

* Изашла је „Зрињска звезда,“ или први део књиге, што је наумила издати „Матица илирска“ у Загребу у славу тристогодишњице Николе Зрињскога. У том је првом делу опширан животопис зрињског, којег је написао М. Месић. Делу је додана и слика сигетског јунака с његовим потписом. Дело износи 24. табака на великој 8-ни, а цена му је 1. фр. 50. н. а. вр.

* У Љубљани је издала „Матица словенска“: „Zgodovina slovenskega naroda. Spisal Janez Trdina.“ Ова књижица намењена је простом народу, писана је веома лаким језиком а занимљивим начином. „Bosiljak“ препоручује ту књигу што срдачније „свима нашинцима, и то с тога, да се поближе упознају с прошлошћу ове најближе и најсродније своје браће, која ће, ако Бог да, прије или посље заједнички с нама дијелити своје згоде и незгоде, па и једну заједничку будућност с нама имати, ако нам је провидност божанска икакову само будућност досудила.“ Цена је тој књизи 60 н. а. вр.

* Приликом прослављања триетагодишњице Николе Зрињскога у Ђакову, поклонио је бискуп ђаковачки, познати меценат народни, **Јосиф Штросмајер** на успомену те светковине 50,000 фр. а. вр. за свеучилиште у Загребу. „Таков нам подобајет архијереј!“

* Шаљиви лист „Комарац“ на ново је престао излазити.

Смесице.

(**Мајсторија козе пазе.**) Млад неки руски гроф заљуби се у лепу и доста изображену ћерку свога сељака, и хоће да је узме за жену, ал' мати му (отца нема) то никако не ће да допусти, него га пошље у престоницу, а одмах се постара, да се девојка прстенује с приликом јој, с неким занатлијом по имену Јенаном. Девојку на тај корак натерају родитељи јој. Ал' млади гроф добије писмо од своје драге и тако сазна за сплетку. Одмах се пожури натраг, и стиже баш онда када се Јенан с младом цркви упутио. „Ја ћу те убити, — рече му гроф, — ако не одустанеш; а даћу ти хиљаду рубаља, ако ми уступиш име своје и невесту.“ Наш занатлија, који је већ од грофице матере добио хиљаду рубаља, није се дуго премишљао, него предаде невесту своју младом грофу, који се с њоме венча под именом Јенана. И стара грофица попусти, кад је снају своју упознала. Живели су дакле сретно и изродише петоро деце, кад гроф после 30. година брачног живота умре. Удовица и деца му приме грдно насљедство, кад ал' против њих дигну парницу сродници грофови, доказујући да она није удовица грофова него јенанова. Парница готово већ да се изгуби, кад најстарији син грофов — по савету адвокатском — потражи попу у Н. Нови је то попа био, а стари, који му је венчао отца и матер, беше већ давно умрьо. Попа се брзо опријатељи с тим младим човеком. Честито је то момче, ето поклонило је цркви и матер божију! Тако су провели у највећем пријатељству неколико дана, док се млади гроф не дочепа једном књиге венчанице. Одмах извади ножић, иструже из ње име Јенана, и после на нове лепо напише име — Јеноново. После тога растане се с попом и оде из села. Парница се приближује крају, кад ал' адвокат удовичин изјави, да је лажан извод из књиге венчанице и заиште да се развиди изворник. Књига дође пред суд, и у њој, истина, нађу име јенаново, али на месту, где је већ нешто стругано било. То помогне и удовица добије парницу.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

ДИЈЕТЕТИКА за више женске школе. Написао **Милан Јовановић.** Прегледала и одобрила школска комисија. У Београду, у државној штампарији 1866. На 16-ни. 143. Цена је овој књизи 2 ½ гр. чарш.

ЦАРЪ ІОСИФЪ II. И НЂГОВЪ ДВОРЪ од Луизе Милбахъ. I. Оделенѣ. Царъ Іосифъ и Марія Терезія. Друга свезка. Съ немачкогъ превео и издае I. **Филиповићъ.** У Београду у државной штампаріи 1866. На 8-ни, 234. стр. Стоји?

J. БЕЛИНГЕРА УПУТСТВО У ГЕОГРАФИЮ за ниже гимназие и ниже реалке. У два течая. Посрбио **Александар Гавриловић,** професор на срб. вел. гимназіи у Н. Саду. Трошком Игнята Фукса. У Новоме Саду, у штампаріи Игнята Фукса. На мал. 8-ни, 5. л. 94. стр. Стоји 35. нов.

ДРУГИ ИЗВЕШТАЈ О РАДЊИ И СТАЊУ ПАНЧЕВАЧКОГ СРПСКО-ЦРКВЕНОГ ПЕВАЧКОГ ДРУШТВА. За време од 1. Марта 1865. до конца Фебруара 1866. Књигопечатња А. Сибенхара у Панчеву 1866. На 8-ни. 8. стр. Стоји?

ПРОСТА РАЧУНИЦА. Издао трошком Х. А. О. Н. У Београду у штампаріи Николе Стефановића. 1866. На мал. 8-ни. 100 стр. Стоји?

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ромео и Јулија. (Продужење.) — Мала вила, од Драгутина Ваднајије (Свршетак) — Характерске црте (Продужење.) — Подлистак: Слике из Зоолотније: Леонард. — Књижевне белешке. — Смесице. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 39. У НОВОМЕ САДУ 30. ОКТОБРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:	ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.	на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ромео и Јулија.

II.

(Продужење.)

И од оте поставе пробија жестока призрака крвави слика на лице плаштово, те подвлачи сјајне везове бисерне црвено-црном кадифом, подилази сунчану светлост љубави мржњиним тавнилом.

Из „Рикарда“ и „Макбета“ продире у црнца „Отела,“ продире у чивутина Шајлока у „Трговцу Млетачком,“ у Макбету грозничава потера за круном владалачком, која није за њега; у Отелу потера за круном љубавничком, која не беше за њега; у „Рикарду“ ругоба изазивајући и опредељујући ругобу душевну; у „Отелу“ телесна неугледност, загађујући жестоку реку страсти, дражећи је да је пробије.

Тимон је подмлађен атински Лир.

А „Ромео и Јулија“? — Хамлет.

Расточен, анализсан Хамлет, ето вам Ромеа и Јулије. Што је у Хамлету у једној особи, то је овде подељено између Ромеа и Јулије с једне стране, а Монтекића и Капулетића с друге. Љубавно сунце од Ромеа и Јулије и паклени пламен мржње њиови породица показује нам се у поларисаном зраку, поларисаном у магли скептицизма Хамлетова, усредсређеном у огњишту параболског зрцала Хамлетове рефлексије:

Хамлет љуби и мрзи, оне мрзи што их је некада љубио, и што их је већма љубио, тим их већма мрзи, а мрзи их за то, што се уверава, да се предмети његове негдашње љубави нису љубили између себе онако, као што би то требало да је било по томе како их је он љубио. Што не могаше одуховити који прегршак блата што беше око њега, не, што га не могаше, него што га не нађе већ одуховљена и то његовим духом, за то му дође и оно као блато, што по себи већ беше одуховљено. Неповерење због поремећеног поверења. I did love you once, — I loved you not!

Ромео љуби Ђулијету; и љубећи њу, љуби и оне што њега мрзе само за то, што мисли да их љуби предмет његове љубави, да их љуби Ђулијета; осетивши своје блато одуховљено првим састанком са њом, како да може и помислити, да ће когод остати не покренут из блата свога, у коме тече и једна кап од оне крви што одухови њега, коме је свакидашњи живот под благословом тог одуховљавања? — Ромеу је сјајнији месец, него што је Хамлету сунце. — Јулија љуби Ромеа, љуби га тако, да све љуби што њега љуби, да све мрзи, што њега мрзи: на њега мрзи ујак јој, она омрзне ујака; на њега мрзи отац јој; она омрзне оца; на њега мати јој, она омрзне матер. А како и да могу бити друго што него мртво блато они, што тако мрзовољно, тако немилице каљају бистро врело одуховљености њезине. Дух не познаје родбине: „Ово је мати моја! ово су браћа моја!“ вели Спаситељ, показујући своје другове. Неповерење због непоремећеног поверења.

Омржњена љубав доводи Хамлета на гробље да надокнади оно што је пропустио научити у Витенбергу, да проучи leges agrariae, што их донесе страховити једначилац љубави и мржње, селенски Грахус*) иначе смрт. Ecclesia militans et quiescens.

Ољубављена мржња доводи Ромеа и Јулију у костурницу Капулетића. Из отровног стакоцета Ромеовог и из ране самртне на грудима Ђулијетиним диже се љубав да победи мржњу Монтекића и Капулетића, диже се дух да сатре блато. Смрћу ољубављена мржња. — Васкрс. — Ускршња глава јеванђелска и катастрофа у „Ромеу и Јулији“ једна иста идеја у две претставе: она је претстава божанственија, ал' ова је приступнија, човечнија. Ecclesia militans et triumphaus. —

---

*) Бајрон.

„Хамлет“ и „Ромео и Јулија“ то је један крст, почастан крст, што га је приденуо дух свију времена песниковом плашту на груди, и што му на лицу пишо Ђулијетине речи: Do not swear at all! на наличу Хамлетове: I did love you once — I loved you not!

Та два драмета као да су језгро једном горостасном паладином облику, што се у једаред морао зачети у челу песникову, ал' и то чело слабо беше да га у једаред роди, те једна половина мораде чекати на другу, да заједно саставе паладије шекспирове особине, у кога је Хамлет мозак, а срце „Ромео и Ђулијета.“

(Продужиће се.)

Фауст.

Новела у девет писама

од Ивана Тургењева.

Писмо прво.

(Паво Александрић Б . . . . Симеону Николаићу В . . . .)

У селу М . . . , 6 јунија 1850.

Пре четири дана стигао сам амо, драги пријатељу, а данас ти ево пишем, по свом обећању. Киша, која од јутра иде измагао, не да ми на поље, а и жеља ме гони, да мало с тобом коју проћеретам. Ево ме дакле опет у старом гњезду свом, којег — ах, тужно је изрећи — пуних девет година не видох. Шта се све није за тих девет година збило! И ја сам себи долазим, кад се добро промислим, као са свим други човек. Заиста као да сам се променио. Ти се сигурно опомињеш у нашој соби за госте на оно мало, угасито огледало, које је још од моје прамајке преостало, и које је на крајевима чудноватим шарама украшено — та обичај ти је био о њему премишљати и говорити, шта је све за сто година могло видети. Чим сам стигао, одмах се огледах у њему и уплаших се од самог себе. Никад ми не паде у очи тако брзо и живо како сам остарио и како сам се у последње време променио. Ал' не само да сам ја остарио: и моја већ од давних времена трошна кућа, хоће да се сруши и све се више и више и на све стране нагиње земљи. Моја честита Васиљевна, газдарица, (сигурно да је неси заборавио: та њено укувано воће увек ти је особито пријало) са свим се осушила, погурила и смањала. Од радости, што ме види, није могла ни повикати ни плакати, него је тек стењала и кашљуцала, и уморено паде на столицу, а дркћући ми је пружала своје мршаве руке.

Стари Терентија држи се јуначки: право ходи, забатргава се као и пре у ходу, носи још једнако чакшире од нанкина и ципеле што шкрипе с дебелим ђоновима и потковицама. Ал' чакшире као да си му набацао на мршаве ноге. И коса му је побелила а лице му се смежурало. Кад је почео са мном говорити, кад га чух наредбе издавати у побочној соби: долазио ми је комичан, а опет сам га жалио. Погубио је све зубе и не може ни једну реч изрећи, а да не звижди и да не шикће.

Ал' врт је за чудо олепшао. Ти се још сећаш багрена, зове, орлових ноката, и свију других младих дрва, које смо скупа садили — све су то сад сама велика дрва. Брез и јавор и све друго отишло ти је то у висину и ширину. Особито је диван ред од липа. Мени се јако допада тај ред од липа, па њихово умиљато а свеже зеленило, њихов пријатан мирис и њихове китњасте грање. Мој млади раст, којег сам радо имао, раширио се на сву меру. Јуче сам под њим у ладу провео више сахата. Добро ми је пало. На около бујна зелена трава; као злато јарка светлост продирала је и до лада; а шта су тек птице певале! Сигурно да још неси заборавио, да ја радо имам птице као луд. Голубови су гукали, стрнадица је звиждала, зеба је сваки час започињала своју веселу песму, и мухавице несу хтеле да ћуте, а из даљине се час по чуло кукање кукавице и дрека зелењака. Задубљен у миле сањарије, слушао сам и слушао те складне звукове, а никако да ми се досади. Ал' није само у врту све нарасло; при сваком кораку наилазим на јаке момке, који су тако нађикали, да у њима не могу да нађем старе знанце своје. Од твога Јоцкоша постао је велики Јован. Ти си се плашио да не ће бити дуга живота и говорио си, да ће пасти у суву боболест; ал' да му сад видиш велике црвене руке, које му из уског рукава провирују, зачудио би се јаким живцима! Врат му је као у бика, а на глави му је коврчаста плава коса — на кратко прави Херкуо Фарнезе. Лице му се није тако промепило као у других; није се млого ни угоио, и весео осмеј, о којем си казивао да му од њега лице изгледа као да зева, још једнако је онај исти. То сам момче узео за свог послужитеља; свог старог слугу оставио сам у Москви. Тако се обезобразио био, да га неси могао више поднети. Од мојих ловачких паса не нађох ни једног. Нефка је само друге преживео, ал' није дочекао мој повратак, као ни Аргос повратак одисејев. Није му било суђено да види свог некадашњег господара и друга у лову. Шавка је здрав, лаје још једнако промукло, уши су му још једнако расцепљене, а реп му је још једнако пун чичкова, као што је то и у реду.

Сместио сам се у твојој некадашњој соби. Истина да је сунце непрекидно над њом и да је пуна мува, али овде мање удара на стару кућу него у другим собама. Чудновато, тај оштри, кисели, плесњиви мирис јако ми дира машту, не могу, истина, рећи немило, ал' ме за то опет растужи и сетним учини. Тако исто као ти радо имам пупчасте орманове, беле столице с округлим наслоном и закруженим ногама, светионике од кристала пуних мува; ал' не могу све једнако да то гледам, а да ми се не досади. Соба, у којој живим, сасвим је просто намештена. Само што ми у углу стоји узак, дугачак орман с преградцима, на којем је зелено' и плаветно прашине пуно стаклено посуђе, а на зиду виси у црном оквиру слика женске, којој си ти — сећаш ли се још? — наденуо име Манон Леско. За десет година боја те младе женске нешто је потамнела, ал' очи јој још једнако благост и мисаоност изражују; око усана јој и сада облеће сетан невесео осмеј, а из нежне јој руке и сада још пада у полак окруњена ружа. Јако ме забављају и застори на прозорима; некада су зелени били, а сада су од сунца побелели. Црне слике по њима, призори из д' арленкуртског пустињака, претстављају отмицу и убиство, а паоколо та дубока, непрекидна тишина, тај благи одсев, којег на зид бацају сами застори!

Од како сам амо дошао, душа ми је сасвим мирна. Немам воље да што радим, нит' да кога видим; а немам ни о чему да сањам. Лењ сам и да мислим, тек премишљам. А мислити и премишљати, као што и сам знаш, различите су ствари.

Прво и прво наврзоше ми се успомене из детињства. При сваком кораку, при сваком предмету долазиле су ми пред душу јасно и бистро; за тим су дошле друге, за тим ....

за тим сам се полако окренуо од прошлости и срце ми стаде нешто тиштати, што ме је тек успављивало. Помисли само, кад сам пре негде под неким дрветом седео, ударе ми на једанпут сузе на очи и можда би унаточ мојим годинама дуго и дуго плакао, да не спазих неку стару сељанку, која ме је радознало гледала и после поред мене прошла, не подигавши главе. Мени је овај расположај душе, изузевши сузе, јако по вољи, и радо бих у њему остао све до одласка мога одавде т. ј. до септембра. Озловољио би се, да ме којигод од мојих суседа потражи, ма да се тога, бар тако држим, немам бојати, што су и моји најближи суседи доста далеко од мене. Ја сам уверен, да ме разумеш; ти знаш из рођеног искуства како но каткад добро пада самоћа .... Ја је и сувише требам, особито сада после силног тумарања по свету.

Ал' време ми за то није дуго. Донео сам књига са собом, а и овде има велика библиотека. Кад сам јуче прашне орманове од књига прегледао, наилазио сам на многа занимљива дела, на која сам се пре тога слабо обзирао. Ту сам нашао и превод волтеровог Кандида у рукопису од године 1770; после из истога времена новина: „Le caméléon triumphant (Mirabeau); le Paysan perverti.“ Допадоше ми руку детињска писма, која сам или сам, или мој отац, или моја мајка, или — помисли — моја прамајка писали. На некој француској граматици у шаровитим корицама стоји великим словима написано: Ce livre appartient à mlle. Eudoxie de Lavrine, а под тим година 1741. После тога дођоше ми у руке књиге, које сам некада из страних земаља са собом донео, а међ њима и Фауст од Гета. Можда и не знаш, да је било време, кад сам Фауста (наравно тек први део) од речи до речи на памет знао: не могох га се доста начитати. Друга времена, други укус. За посљедњих девет година једва да сам имао Гета у рукама. Каком сам неисказаном радошћу угледао јуче малу, и сувише ми добро познату књижицу (хрђаво издање од 1828 године)! Стрпао сам је у џеп, легох у постељу и стадох читати. Ала ме је дирнула дивна прва сцена! Долазак земног духа, и речи његове:

„In Lebensfluthen in Thatensturm
Wall' ich auf und ab,“

пробудиле су у мени одушевлење, од којег ме је језа пролазила. При том читању на једанпут ми паде на памет Берлин, мој ђачки живот, госпођица Клара Штих, та Гретхен, да јој пара тражиш, Сајдлман као Мефисто и музика од Рађивила, и шта још не све! . . . . За дуго не могох заспати. Младост ми стаде пред очи излазити, као кака мађиска појава; нов живот стаде ми по жилама куцати, и срце ширити; као да је нешто у жице му дирнуло. Жеље се почеше дизати . . . .

Ето ти сањарија, којима се подаде у самоћи твој пријатељ данас сутра од четрдесет година. Ала да ме је когод из прикрајка гледао. Ал' за што да се стидим? Стидљив је страх својина омладине, а ја осећам да старим. Знаш ли по чему то опажам? Хоћу силом да увећам пријатне осећаје, а тужнима да не дам маха. У младости својој друкчије сам радио. Допадао сам се сам себи у тузи својој, чувао сам је као како благо, а пребацивао сам себи, ако сам се и најмање развеселио.

Ал' у пркос мом искуству у животу чини ми се, пријатељу Хорацио, да има нешто у свету, што још несам искусио, а то би нешто веома лако могло бити најважније.

А гле мене куд заиђох! Збогом. Други пут више. Шта радиш у Петрограду? A propos, поздравља те мој кувар Савелија. И он је остарио, одебљао и отежао, ал' све му то не смета, да ми не зготовљава чорбу од кокошака с луком, као и лепињу са сиром, па и киселу чорбу с краставцима, то омиљено јело на степама, од којег си једном језик тако љуто опарио, да се за двадесет и четири сата неси могао бола курталисати. Само му је печење и сада исушено као кордован. Ал' сад остај ми збогом!

Твој

П. Б.

Писмо друго.

(Исти истоме.)

М . . . . , 12. јунија 1850.

Имам да ти кажем, драги пријатељу, важну новину. Чуј само. Јуче пре ручка добијем вољу да се мало прођем, и то не по врту, него коником, који у варош води. Кад дођем на пут, који се преда мном у недоглед простире, брзо ходам, а и не помишљам камо. То ми долази као да имамо посла, па се журимо некуд.

На једанпут спазим кола, која иду мени у сусрет. Та ваља да не ће мени? помислим потајним страхом. У колима је седео неки непознат бркајлија. То ме утеши. Ал' кад непознати близу мене дође, рече свом кочијашу да стане, скиде учтиво своју капу, и још ме учтивије запита: има ли срећу да говори са И. Б. Ја му одговорим као какав осуђеник: „да сам ја то главом!“ и гледах у тог бркајлију а мишљах: „Тог сам човека морао негде видети!“

— Ви ме не познајете? — повиче, силазећи с кола.

— Не, господине!

— А ја сам вас одмах познао.

И сада изађе, да је то Пријемков, наш стари друг у школи. До беса, помишљаш ти у том тренутку, па то је та важна новина! Пријемков је био, у колико се сећам, деран доста празне главе, ал' нит' злобан, нит' бедак. Тако је, драги пријатељу, ал' само чуј даље.

— Јако сам се обрадовао, рече, када чух, да сте се опет на ваше добро доселили: та ја живим у вашем суседству. А томе се не радујем само ја, него још неко.

— Допустите ми да вас могу запитати које тако добар, да се радује . . . .

— Моја жена?

— Ваша жена?

— Да, она је ваша стара познаница.

— Смем ли вас молити, да ми разјасните . . . .

— Ја сам узео за жену Веру Елцову.

— Веру Елцову? повикнем ја и нехотице.

Ето видиш, драги пријатељу, то је та важна новина, коју наспоменух. Ал' да сазнаш и узрок, за што, морам ти једну епизоду саопштити из моје прошлости, — млађане прошлости.

(Продужиће се.)

Поглед на најновију лирику србску.

Од дана на дан расти коло песника по часописима нашим. Да ли процветава вилистан србски поред њих, примамљује ли те што у тај врт од песама и како ти је у њему? — тако се ваљда запиткују већ многи пријатељи књижевности наше.

Да погледамо дакле на песништво наше, и да се поразговоримо мало о њему. Мнење своје не могу истурити као извежбаног војника на бедем наше критике, који би већ кадар био стати и подржати се, него ћу га извести само као регрута, који тек разгледа земљиште нашем вилистану и учи се оперирати по њему. Треба већ једном да се говори о томе; и надам се да ће ово наставити зрелији пријатељи и они, који су вичнији томе послу.

Сваки ваљда човек доживи таки тренутака, при којима му је сва унутрашњост у неком потресу. Чувство му какво обузме срце, и оно се тако у њему рашири, да му распали груди и тражи да нађе себи излазка. И кад напоље полети то одушевлење из човека, онда га видимо да је много речитији, него у обичном прозаичном стању. Сваки је човек у таком стању затегао појетичну жицу и у њему се одазвао неки силнији, узвишенији дух. Онда је био појета, или бар прилика појети. Јер појета баш има такво срце, да на њему сваки поветарац осећа, о њега се ломе и најтајнији звуци, које други и нечује, његово је срце најотвореније и најгибкије, те најбрже осећа и најлакше се потреса. И због тога, што има осетљивије срце, долази чешће у одушевлење и изриче га бујније од оног обичног човека, јер има фантазије, тог пегаза што лети у висине и све за собом подиже. Појета и у нама оживи оне душевне покрете, који су се у његовом срцу заорили, отвара нам унутрашњост нашу и ми се тако у њу заносимо, да на све друго заборављамо и само у њој живимо; унутрашњост нам је наша најмилија и видимо да само дотле можемо сретни бити, док нам је она чиста, и да се само онда узносити можемо.

Тако би ја определио значај појете — особито лирског — и позив његов међу људма, браћом његовом.

Пре свега ћу да споменем, да се код нас мало о том писало, али се тим више говори, како нам је песништво малаксало. Можда когод већ и код нас скаче на песништво у опште, као што већ многи чине међу западњацима, говорећи: да је одсад престало доба појезији, да наступају прозаички, практички векови. Ја се потпуно слажем са онима, који су противног уверења, и који веле, да је практички правац нашег века само знак да напред корачамо, да је престало време фраза, и да свет доспева до мушке снаге, те ствари боље и јасније разумева, али се свет никад не може задовољити само материјалним средствима, него су баш идеје, које га оживљују и развијају. А појезија ће нам увек најсилније претстављати те идеје; она нам баш показује душевни живот и свет унутрашњих појава, и као такова појезија ће се одржати увек, и људи ће увек у њој уживати, јер поред свега материјалног задовољства свога, увек ће тек у њој упознати себе саме и са најтајнијим покретима своје душе.

Није дакле прошло доба појезији нити ће престати икада*); песничко делање може се само прекинути, може се изцрпити за неко време, па се онда дух човечији отискује на друго поље; а дух је човечији тако растегљив, да се може протегнути кроз све одаје у лавиринту људскога делања. И из историје се можемо уверити, да је песништво баш увек онда развило своја крила, када су у којем народу набризгале све силе духовне; онда их је појезија крунисала; песници треба да су на духовном вршку доба свога и да га сазрцавају у својим производима, они подрањују савременике своје и сатовљавају им слике и остављају их за све долазеће векове.

Рекао би, да смо ми Срби још непрестано у прелазу са оног стања, које су нам гусле обоготвориле; од ајдука под пушком, којих још има, и којих мисија још није извршена, прелазимо непрестано у стање образованости. Ту сад нестаје од дан на дан оне једноликости међу нама и постају разне класе по обиму духовног зреника.

Појезија гусларска, која је пре изтицала из народног живота, постала је сада извор томе животу; оне песме, које је цео народ изрицао на гусларева уста, текле су некад као поток, у коме је дух народни жуборио, а сад су се уставиле као језеро, на које треба да се нагнеш, па да видиш, како се у њему огледа дух народни као у огледалу.

Ал' тај једноставни дух народни почео се растварати; наишли су разни утицаји; међу најглавнијима ће бити и западна култура, која је долазила и до нас, и ако оћемо да нас не поплави и не избрише у нама све оно што је наше, треба да је дочекамо као домаћини страну гошћу, која ако жели остати међу нама и упознати нас са својим вилајетом, мора се међу нама посрбити, а никако од нас своје лутке направити. Треба да је србским духом у својој кући дочекамо.

---

*) Види: Victor Hugo: W. Shakespeare.

А рекао сам да се дух најјасније изказује у појезији. Ја нећу да судим, каквим је духом дисала појезија наша од оно доба од како прелази из патријалхалности у деобу, или да научно кажем: од како је народна појезија почела опадати, а уметничка се развијати, па све до нашег кола. Тоже ми нису ни силе дорасле.

Ја сам намерио да погледим само на најновију лирику србску.

(Свршиће се.)

Карактерске црте.

III.

Тамошњи суд.

(Свршетак.)

То је све слушао Дедо, и допадало му се, као да су му познати гласови, исто тако чинило му се, као да му је и позната и та паклена зграда, и као да је налик на њине обичне пушнице на земљи, али га је клало и побијало, што је знао да је погинуо, јер је видјео запету пушку пред собом и чуо јој глас, кад је Златко окинуо на њега. Казивао нам је послије, да је претрпио неизказани страх од кога не може бити ни смрт људа ни мучнија. Он се скупио у квргу као јеж, и крио је и очи од оних пакленика, што су били зажагрили (како му се чинило) очима, и тежко чекали, да га само сграбе и баце у ону котлетину.

Сви смо га већ почели жалити, те молисмо пашу да му мукама учини крај једаред, доста му је вар већ било, — нако се сад не покаје и не поправи, онда ће бити права неподоба људска, и пакленик у човјечију тијелу још на овом свијету. Тако смо се разговарали, кад већ и мој отац попусти, пак онда сви уђосмо за њим у пушницу, Кад нас опази Дедо, стаде га дрека, као да му живу кожу гуле, и обезнани се, да смо имали посла, док се повратио у свијест, те му брат Аган-бег онда каза, да је паша тако урадио, нека претрпи самртни страх, пак нека се послије каје, и нека буде човјек честит, као што су му били и стари. Дуго немогаше јадник вјеровати, да није погинуо, док му гођ Златко не рече: „Шта ти лудујеш? Зар ти мислиш, да би ти ја џелат био, да би те збиља хтјео честити паша погубити? Зар не ма у господара других људи, што то чине, већ би спало баш на мене, да те ја гађам? Видиш како си танкоуман! А камо ти рана и крв? То су ти исте оне хаљине, пак ко ти је крив, што си тако страшљив?“

„Та ја сам и двоумио малко“, рече му мој отац ушавши у ријеч Златку, „еда ли се он збиља боји онако смрти, или се можда и претвара? И да није онако онесвјеснуо од ћорфишека, те да је знао, шта бива, погинуо би био, јер ја сам већ заказао био муселиму, да га одмах спопадне с момцима, пак да га џелат удави. Каква би ја био образа, да ме тако вара једна претворица, и шта би ми ви рекли и остали свијет? Но хвала Богу! кад је овако прошло, а не знате, како сам трнуо, и како ми је зебло срце, да се не догоди, што не желим; он не вриједи оне бриге, што је мене трла од њега и због хоџака Грубачевићева.“

Дотле су се и они момци умили и опрали и преобукли се, те их Дедо разпознаде и казиваше нам, како их је познавао по гласу, и како му се учинио познат пакао, као пашина пушница.

Мој отац онда рече: „Још ни смо готови с пресудом, зато хајдемо у судницу, пак ћемо се тамо разговорити малко.“ Кад смо тамо дошли, онда паша рече Деду: „Е Дед-ага! још се нисмо изравнали ни намирили; ја хоћу, да саградиш баш на оном мјесту гђе си набахнуо на попа Мојана севап-хан (задужбинску гостионицу), и док си жив, да о твом трошку сиромаси пушници нађу ондје свој добар дочек: огрјев и конак, и јело и пиће, нето и коњу сијено и зоб; а богати ће и имућни плаћати. Осим тога ћеш све оно подмирити, као што сам ти већ судио, и више нећеш ићи у Ђаковицу, већ ће ти брат преселити кадуну и дјецу и што имаш дома, да нијеси тамо на пркосу и свом и туђем, а право да ти кажем и баш својски, хоћу да видим како ћеш се поправити.“

Дедо је захвалио моме отцу, што се смиловао, и што му је поклонио живот, нето је тако захвалио и свијем осталијем на њиној доброти, пак је онда додао још: да ће осим севап-хана саградити једну цркву и једну џамију, гђе је потреба, и да ће одкупити Млаковачку цркву од Хасан-бега Тодоровића, и да ће јој додати вакупа и завјета годишњега; још мољаше се паши, да му допусти, да и ономе Арнаутину из Ботуше, што је пошао ножем на попа Мојана, даде онако исту подпутнину, као и оним другијем, јер суди, да је он то све радио, што јадан мишљаше, да је то пророкова воља, те му ваља ухватити души мјесто.—То му је паша допустио, јер вељаше: да мање не смије дати, но што му он рече, а да више даде, то му нико не крати, јер је он господар од свога блага.

Сви смо му лијепо пофермали (одобрили) и похвалили га, што ће да гради двије Богомоље и трећу што ће да одкупи, и тако се тај суд свршио, а је ли Дед-ага свјеровао, шта је обећао, то нека каже поп Мојан.“

Поп Мојан рече: „Поштено је свјеровао, и све учинио по своме обећању. Саградио је цркву у славу светоме Ђурђу у Бријешћу, лепшу од наше Млаковачке, и џамију је подигао у малој Врањи; нашу је цркву ослободио од спахије, и још јој докупио и поклонио десетак дана орања и једно воденичиште, па сагради и воденицу црквену, те у шур остаје цркви, и још даје сваке године и воска и зејтина и тамјана цркви, да не може ни потрошити за годину дана. А какав је лијеп хан саградио, и како га благосиљају путници! Има сиротиње из околних села, пак читаве зиме путују ударивши на ту гостионицу, гђе се свагда лијепо дочекује, и по који дан и придржи, док се одмори, и док зло вријеме попусти. Ханџија је кмет Грубачевићев, пак слуша свога доброга господара. У тога ханџије има синчић, који прилично знаде књигу, пак је у хану отворио школу, те му оближња дјеца долазе и уче књигу, а ја сам се замолио по поруци Дед-аги, да сагради код наше цркве једну школицу, и одају за учитеља, пак ми је одпоручио, да ће доћи овог лета амо к нама у госте, но да му само ја прискрбим мајстора, и ја сам већ јавио Крпељима у Вокш, и доћи ће ми ово дана, да им кажем вољу Дед-агину, и да чујем од њих, кад ће моћи они радити, јер су врло вјеште дрводјеље. Ону је тројицу Арнаута обогатио, те им је сад мило, што их је преварао, те бијаху кесеџије. И мени и Златку шаље сваки час поклоне, а нашем кмету прије, поклони два вочића, кад је чуо однекуд, да су Мумони поскапали волови. Ја сам сто пути казао, да је наш паша с тим једним судом ухватио боље мјесто души, него да је двадесет кесеција посјекао, и сам је Бог то догодио тако да се онај залуђсник освијести и поправи, те да добра чини у славу Божију.

Јоксим Новић Оточанин.

ПОДЛИСТАК.

Слике из Зоологије.

I.

Леопард.

(Продужење.)

На жалост, душа му није тако лепа као тело. Леопард је лукав, подмукао, зао, крволочан, грабљив и осветљив. У Африци га зову тигром, јер под тим именом разумевају најсвирепије створење. И заиста ни једна мачка не заслужује тог имена у тој мери, као леопард. Он све тамани, велико ил' мало, бранило се ил' му се без обране подавало, све је то њему једно. Антилопе, козе и овце то му је најмилије јело; ал' он вија и мајмуне по дрвећу и козороге по стенама. Павијане непрестано гони. Он се стара, да се ови мајмуни не умложе: где њега нема, ту су они чопоровима Ни бодљиво прасе није од њега мирно. Обично чека на путу овог глодара с највећим стрпљењем, па кад иначе добро оружано прасе ноћу пође на пљен, зграби га, лупи шапом по носу и разлупа му главу. Антилопама, веле Кафри, на овај особити начин доскочи. Пришуња се близу њих по трави и почне се чудновато кретати, да распали радозналост у ови животиња. Дође ли која несрећом својом, да види шта је — више се неће повратити.

Међ стадом почини често читав русвај. Млоги је леопард за једну једину ноћ по 30—40 оваца удавио. С тога се пастири њега већма боје, него лава, који се увек једним ловом задовољи. Од птица највећма конаби живину; непрестано је за њима. Па ни људи нису од њега сигурни, особито децу често краде. Приповедао ми је отац Филипини, иначе врло пажљив ловац, који је преко двадесет година у Хабешу живио, да ова звер у три месеца само из села Мензе осморо деце украде и преждера.

Осим што је смео, грабљив и крволочан, леопард је и врло продрзљив. Без најмање бриге и страха дође он близу села ил' вароши, да, и у куће улази. Кад је Рипел у абисинској земљи у Симеји био, зграби му велики један леопард баш испред носа једног његовог магарца, али га срећно чобанче спази и виком поплаши. „Код Гондара“, вели речени јестественик, „пробуди нас дрека козе, која се у нашем дворишту налазила. Кад тамо, а оно леопард узпужао се на девет стопа високу заграду, па зграбио нашу спавајућу козу за гушу. Пукнемо из мале пушке, и звер и незгођен побегне, оставивши за собом издишућу козу. После два сата ево ти га натраг те пође управо у моју спаваћу собу где је коза лежала! А кад чу, да смо се пробудили, побегне и опет. После седам дана а нас пробуди и опет дрека кокошака, што су у предсобљу високо на једној доронги лежале. Три леопарда учинише нам своје подворење. Док је мој црнац Абдалах код мула пазио са запетим гвожђем на једног режећег госта, видим ја како се она друга двојица по зиду, где сам ја био, шуњају, ал' тако лагано и сигурно, да сам им се дивио. Са велике помрчине, не могох ни једног згодити. Али, будући су неколико кокошака дочепали, надао сам се, да ће нас и опет посетити. Тако је и било. Другу ноћ, ево ти их опет. Ал' један, који је већ две кокоши зграбио, мораде платити главом, — Абдалах му је срећно куршумом грбачу размрскао.“

И сам сам се уверио о смелој крволочности леопардовој. Јашимо једно пре подне кроз шуму Богос. Наједан пут чујемо дреку велики павијана, којом на мејдан изазивају, и закључимо окушати наше пушке на њима. Наши људи међ којима се и мисирски кувар мог прише Ван Аркел д' Аблен налазио, остану код мула; успужамо се уз један брег, изберемо згодно место и опалимо отуд на мајмуне, који су горе седели. Било је доста високо, те млоги не погодише циља; ал' неки и не свараше: гдекоји се згођен стропошта а некоји рањени побегоше. Видесмо између остали једног маторог хамадрија, како се рањен у врат, вуче путањом, која је водила поред нас у дољу, где се јадник мртав срозаде. Нисмо даље ни мотрили на њ, но опалисмо поново пушке на оне горе. Али се мајмуни на један пут страховито ужурбаше, а у дољи се зачу очајна вика. Сви мужаци мајмуни истурише се напред, те лупајући рукама о тле непрестано грокташе, мумлаше и урлаше. Сви су гледали доле; неки одважнији спушташе се низ брег. Држасмо, да ће на нас напасти, те брзо напунимо пушке. Али нас вика доле под нама принуди, те погледамо у долину. Чусмо, где наши пси лају и разабрасмо најпосле у вици: „Помагајте! помагајте! ево леопарда!“ Кад ми, а оно се заиста леопард упутио нашим људма, али се у путу с нечим забавио, што од његовог тела не могосмо одма разпознати шта је. После тога опале две пушке. Пеи залајаше, а наши људи повичу и опет у помоћ. За тим опет настаде, осим лавежа паса, тишина као и пре.

Све се то тако брзо догодило, да управ нисмо ни знали, шта је у ствари. Брзо се дакле спустимо доле. Ту ти застанемо наше људе у различном положају. Мисирац чучнуо на једну камењагу од стене, загрлио двоцевку свог господара па укочено гледи у један густ џбун, пред којим наравно подалеко, нашци пси лајаше. Абисинац један гледао је свакако да умири себе и муле, које се јако поплашиле биле, а трећи слуга, деран од своји 15 година, узклизао се уз једну стену па мотри како ће се то све свршити, пазећи међутим мало и на своју сигурност.

„Ту је у џбуну леопард; ја сам пуцао на њ“, рече ми Мисирац. „Дојашио је с брега на једном мајмуну,“ дода Абисирац; упутио се управо к нама; ваљда је тео коју мулу ил' и нас кога да прогута.“

„Баш је поред вас пројурио,“ заврши трећи; „видио сам га баш кад је узјашио мајмуна.“

Смотрено са запетом пушком у руци приближим се џбуну на десет. осам, пет корачи, ал' ипак не могах разазнати где лежи леопард. Најпосле, сиђе се и опај са стене, те ми покаже на једно место у џбуну. Близу себе спазим сад и ја лежећег леопарда. Беше мртав. На десет корачи од њега спавао је и убијени хамадрија вечни сан.

Сад смо знали како је то све било. Кад смо се горе пужали, морали смо проћи поред ложе овог звера. После смо ваљда десет пута пукли, а свака се пушка четир пута одзове. Затим, као што рекох, прошуњао се туда рањен онај мајмун, и на њега је напао леопард, ма да је толико људи видио и чуо, ма да је чуо пуцњаву, које се иначе свака животиња боји, и ма да је био ведар, ведрацки дан. Као јахач сишао је на мајмуну у дољу, па га ни вика и дрека наши људи и паса не поплаши. Кувар, већма у страху за свој него за мајмунов живот, узме, као што сам рече „у самртном страху“ пушку свог господара, те онако на вересију пројури једно зрно зверу кроз срце. После је и мајмуна убио не знајући ни сам како ни зашто.

Као што се после видило, уватио је леопард мајмуна с обема предњим шапама за њушку, и ту је дубоке ране начинио. Са стражњим ногама ватао се за сапи мајмунове. Чудили смо се јако да се хамадрија није своји јаки зуби бранио.

Становници средње Африке и путници приповедају сијасет оваки догађаја. Тако се један леопард пришуњао колима Гордон Кумингових, извукао, ма да је близу ватра горела, комад меса, а кад га пси повијаше, изуједа и изгребе два пса тако страшно, да су мало за тим мањкали.

У свима варошима и селима, што близу шуме леже, посећује леопард врло често дворове, зграби ту изпред очију људма по које живинче и однесе га, не пазећи ни мало на дреку ни вику. Њему је свако живинче добро дошло; и псе односи, ма да се ови добро бране. У Абисинији не држе због њега ни мачака, ни вашака, нит' живине по кућама, а за другу кућевну стоку морају тако исто добре станове да праве, као и за себе саме. Људи, којима се може веровати, веле, да леопард псе најпре одмами с оног места, које ови треба да чувају, па се онда с друге стране без бриге привуче свом плену. Док сам се бавио у горским селима источног Судана, долазише леопарди кроз недељу дана свако вече под село, али су их силни тамошњи, добро обучени хртови увек одбили. У прашумама код плаве реке чуо сам свако вече особено грокћући глас овог звера, а и траг смо овога ноћника сутра дан налазили; али онда још нисам био тако срећан, да га видим. Кад сам Арапима рекао, да се томе врло чудим, рекоше ми, да је то сасвим наравна ствар, јер је леопард лукава зверка. Леопард добро зна, рекоше ми, да сам му ја много опаснији, него они, и да би га ја убио, кад би га видио; а они му слабо с копљима досадити могу, те их се с тога слабо футира. Чешће сам га чекао у заседи привезавши живу козу на место, где обично долази; ал' увек бадава. Из тога се, држим, даје закључити, да се баш не враћа тако често на једно исто место, као што се то обично мисли.

Леопард обично неће човека; ал' ко га рани, на тога страховито разјарен напада. Тако вели Куминг, да је овај мачак на једног његовог пријатеља, који га је ранио, напао, за час га свалио и врло обранио, али је срећом и сам од своје ране скапао, те се онај срећно ослободио беде. Слугу оца Штеле у Богоској убио је један леопард, на кога је овај пуцао, једним јединим ударом са шапом. А има примера, да је леопард напао на људе, који га ни дирнули нису. Колбе приповеда, како је један леопард изобушице на градоначелника вароши Капа скочио: шапама га счепа за главу, а зубма му хтеде вратне жиле разкинути. Нападнути се храбро бранио, и обојица се сруше доле. Сасвим уморен, напрегне сирома човек последњу снагу, притисне му главу на земљу, извади свој нож и пресече му врат; али је и сам дуго боловао од добивени рана. У Абисинији се сваке године догађају несрећни случајеви, т. ј. и на саме одрастле, снажне људе напада леопард и удави их. А деца, то му је као што смо видили, обичан лов!

(Продужиће се.)

Матица србска.

Пета седница управљајућег одбора 13. јулија.

Карло Гартнер из Арада нуди за један део кућишта по бр. 451. у Араду 210 фр. а. вр.

Ц. и кр. окружна финансијска управа иште, да јој се преведе на немачки основно писмо накино и главне тачке устава матичиног, како ће то меродавно бити при решењу рекурса, којег је ово друштво поднело ц. и кр. министарству финансије да се ослободи од плаћања пристојбина.

Рачуни надзорништва текелијног завода за месец мај и јуни о. г.

Одобрава се прорачун трошкова у износу од 500 фр. а. вр. за рушење старе зграде у дворишту текелијног завода и на подизање нове зграде за дрва с подрумом.

Паво Коић шиље од покупљених интереса за фонд матичин: 452 фр. 78 н. а. вр; за фонд јовановићев: 240 фр.; и за фонд накин 173. ф. а. в.

Наређује се, да се исплати рачун књижара Ферде Пфајфера у износу од 27 фр. 40 н. а. вр. за набављене књиге у текелијну библиотеку.

Исплаћује се питомцу текелијном Кости Јаковљевићу стипендија за месец јуни и јули о. г.

Одређује се исплата стипендије питомцу текелијном Милутину Татићу за цео други школски течај.

Кр. угарско наместничко веће одобрава рачун апотекара Густава Јармајије за лекове који су издани текелијним питомцима за г. 1865. у износу од 85. фр. 93. н. а. вр.

Исидор Исајловић, адвокат из Осека, Јован Поповић Зубан из

Карловаца и православна обштина у Сенти, желећи члановима матичиним постати, полажу по 50 фр. а. вр., а тако исто у тој намери по 10 фр. а. вр. ови сенћани: Константин Живановић, адвокат, Стеван Лукачевић бележник, Стеван плем. Бадрљица, куријалиста, Љубомир Вуић, трговац, Јаков Крагујевић, Сава плем. Брановачки, Андрија Николић, сенатор, а за осталих 40 фр. задужницом себе обвезујући. У име треће рате пак по 10 фр. полажу: Корнел Јовановић, Ђорђе Бранковић, прота из Сомбора, Стеван Николић и Александар Јовановић, сенатор из Новога Сада, Александар Вукашиновић из Вуковара у име друге рате 10 фр., а Ђорђе М. Давидовић из Новога Сада у име четврте рате 10 фр. а. вр.

Одређује се рок за главну скупштину матичину на дан 18 (30) аугуста о. г.

Књижевне белешке.

* Добисмо важну књижицу: „О основним школама у Северној Америци. С француског превео Ф. Христић.“ Књижица је ова прештампана по жељи уједињене омладине српске. Ми ћемо из ње да саопштимо нека места, по којима ће се њена ваљаност најбоље моћи увидети. „Само просвећен народ,“ вели се на једном месту, „може постати слободан; он ће слободу своју сачувати, јер ће је умети с коришћу употребити. Власти самовољне и насилне трају само са слабошћу јавне свести, то је једини подупирач и једини изговор њихов. Право, коначно ослобођење оно је, које заклања и подупире просвета што продире до колибе последњег сеоца.“ А на другом месту: „Основна школа — то сви Американци признају — основа је држави, то је свеза што држи федерацију. Бесплатна за све, отворена свима, примајући у своје скамије децу из свију разреда и од свију закона, она чини те се заборављају друштвене разлике, ублажују огорчења религијозна, искорењавају предрасуде и антипатије, и улива свакоме љубав к обштој отаџбини и поштовање слободних установа. Човек се чуди кад види како се те велике гомиле странаца, што досељавање сваке године доноси, брзо преливају у американску народност. Школа је то, што још од првог нараштаја упознаје их и срођава с обичајима народним, улива им нове идеје те их тако учини кадрима да извршују дужности грађанина. Без школе Америке би нестало одавно; раздерана би

била партајама, угушена таласима незнања, што јој долазе без престанка из Немачке, а нарочито из Ирске.... Учитељи основних школа, дошавши у великом броју из Нове Енглеске, или надахнути њеним духом, учинили су, те је у срцу свију ових нових популација никло чуство јединства народног, те је тако школа била јака свеза, која је задржала у целини све делове огромној овој згради. Европа имала је узрока да се диви енергији овог младог народа, који је за четири године знао у обрану праведне ствари наћи два милиона војника и двадесет милијарда франака. То је нечувени доказ снаге и богатства. Но што још више заслужује удивлења и поштовања, то је што тај исти народ, приморан да поднесе хиљаду такса и хиљаду мука, који донде није знао за такве таксе ни за такве незгоде, одржа на влади управу, која му све те жртве захтеваше, а не могаше се још оправдати победом. То је знак велике мудрости и велике увиђавности, што један непросвећен народ не би кадар био показати. Школа је спасла американску демократију.“

Гласник.

• „Матица Словенска“ у Турчанском светом Мартину имала је 31. аугуста своју четврту главну скупштину, на којој је било до 300. чланова. Скупштина је најпре изрекла своју тугу за првим подпредседником Карлом Кузмањијем, који је умрьо. Из извештаја, који је том приликом прочитан, види се: да је „Матица Словенска“ ове године издала седам књига, да је добила 20. нових чланова и да је готовина износила: 57,682. фр. 84. н. а. вр. За првог подпредседника изабран је Виљелмо Паулини-Тот, уредник белетристичног листа „Сокола“, а за другог Стеван Заводник. На предлог Ходин закључено је послати његовом величансву цару и краљу адресу оданости поводом најновијег несретног рата. Тако исто закључено је, да се и ове школске године издају словачким ђацима стипендије, и то две по 200, шест по 150. и шест по 50. фр. а. вр. Професору Черноме поверено је, да у ред доведе словачко-немачко-мађарски, немачко-словачки и мађарско-словачки речник. За животопис Људевита Штура расписаће се на ново награда, а тако исто и за драме. Уредништву „Пешт-будим. Ведомошћ.“ даће се 200 фр. а. вр. што ће од сада за годину дана штампати матичине огласе и записнике. Кр. угарско наместничко веће одбило је молбу „Матице Словенске“ да јој се одобри потпора из земаљског фонда, као што се та даје толиким мађарским просветним заводима, па и то да „Матица“ не плаћа поштарину за своја писма. Против тога закључено је да се на ново поднесе молба угарском сабору и то одмах чим се овај сазове.

* Управљајући одбор српског народног позоришта изјављује своју захвалност уједињеној омладини српској на томе, щто је толикиј родољубивим настојавањем прионула око тога, да народноме позорищту у помоћ притече, приређујући беседе у његову корист, а тако исто и свима оним честитим сународницима, щто су родољубивим прилозима својим омладину у лепом подузетку њеноме потпомогли. Ко држи, да је довољно само имати неку суму новаца, која се зове „фонд народнога позоришта,“ па да је тиме онда и опстанак народног позорищтног завода самог, или боље рећи његов непрекидни опстанак осигуран, тај се вара; оно што је управо суштина тога завода, а то је позоришна дружина и драматична књижевност, то се не да тако лако опет на ново створити, кад једном застане и изнемогне, то је посао целих генерација, да и не помињемо још и ту околност, да се увек на оно лакше и радије прилаже, щто је живо пред очима него на оно, щто је тек још мисао, која никако конкретног израза није добила.

* Честити родољуб словенсгки Јосиф Горуп, трговац у Трсту, наложио је уреднищтву ваљаног политичног словенског листа „Словенца,“ да на његов рачун шаље тај лист педесеторици сиромашних словенских учитеља. Живио!

* 27. септембра о. г. била је друга главна скупштина „Матице словенске“ у Љубљани. После свечане службе божије састаде се у градској већници 150 чланова. У већници поздрави госте др. Ловра Томан, матичин председник, и спомене радосни напредак, којем се „Матица“ довила после прве главне скупштине. По извештају тајника А. Лесара уписало се од 11. маја 1865 до главне скупщтине 290. нових чланова. Међу њима има 45. утемељитеља а 221. редовна члана. Свега до сада има „Матица словенска“ 1008. чланова. Ове је године издала 4. књиге; и то: 1. „Zgodovina slovenskego naroda“ (Повестница словенског народа.)— 2. „Vojvodstvo Kranjsko v zemljepisnem, statističnem in zgodovinskem spregledu.“ (Војводство Крањско у земљописном, статистичном и историјском погледу.) — 3. „Vojvodstvo Koroško u zemljepisnem. statističnem in zgodovinskem spregledu.“ (Војводство Корушко у земљописном, статистичном и историјском погледу.) 4. Народни календар и Летопис „Матице сло-

венске“ за г. 1867. Чех Јосиф Ербен умолиће се, да изради статистични, земљописни и историјски преглед и других земаља словенских, т. ј. Штајерске, Горице, Приморја, Истра, Фурланске и словенске Угарске. Главно матичино износило је лане 7679 фр. 22. н., а сада има 23,036. фр. 60. н. а. вр. дакле за годину дана порасло је главно са 15,360 фр. 38. н. а. вр. После скупштине беше истога дана свечана „беседа“ у дворани љубљанске читаонице, где су добровољци лепо одиграли омиљену оперету дра Ипавца „Птичник“. Пре тога поздравио је др. Блајвајс, председник читаонице, сабране госте подужим говором.

* У Темишвару је давала тамошња омладина српска 20. септембра о. г. беседу. У позиву на беседу рекло се „да се умољава поштована публика, да на беседу у што простијем оделу дође.“ Забава је била лепа, и народно позориште, коме је био чист приход намењен, користило се отуд са 219. фр. 2. н. а. вр.

* Мокринска омладина давала је беседу у корист једном сиромашном ђаку. Певачка је дружина мокринска песмама и декламовањем мокринчане сада први пут својски забављала.

* У Осеку су 24. септембра о. г. прославили тристогодишњицу Николе Зрињског. У тој су светковини учествовали и тамошњи Срби. Нови, лепи доказ, да браћа Срби и Хрвати, ако се међу собом и препиру, опет се у важнијим часовима умеју сложити. „Вара се,“ вели заставин дописник из Осека, „ко на рачун њихове привидне неслоге, а на штету макар кога од њих двојице ради. Бог ће нам дати слогу и у одсудноме часу.“

* „Застави“ јављају лепе ствари из В. Кикинде! Нека госпа тамо, кад јој је кћи позвана била од омладине да суделује у беседи, рече: „Die omladina soll sich eine Gnade daraus machen, dass ein so schönes und junges Mädchen mitwirkt.“ А друга нека српкиња рече: „Man kann sich nur in einer deutschen Gesellschaft unterhalten.“ И „Кренцхени“ су тамо више у моди, него „беседе.“ „Ој, брате Црногорче, или ти брате Србијанче, или ти други брате Србине, да дођеш, те да видиш, како се амо на „Кренцхену“ у великој диштриктској гостионици човек може провести, како се храни језик, име, понос и поштење српско! Гледни само, како се моја лепа кума .... у наруча бацила оном лепом господичићу у белом капуту, лети с њиме, мислиш у небо ће. Груд на грудима, око на око пуно блаженства ... нека каже ко, да има бољег уживања, него што је то, нека каже ко, да се у ору или колу тако бо-

жанствено осећати може, па ће му „госпоже“ очи ископати! Та дивне су то игре, дивна је то свирка — валцер и чардаш!“

* По годишњем извештају министра просвете било је 1865 године у Србији 289 основних школа, 356 учитеља, 12,616. ученика на 1,118.668 становника. За обучавање женске деце било је по варошима и варошицама при свршетку летњег течаја 1865 године 32 школе, 50 учитељака са 2097 ученица. Свега дакле било је те године основних школа 321 с 406 које учитеља које учитељака и 14,713. ученика или ученица, или 13 ¼ деце у основним школама на 1000 становника. На плату учитеља и учитељака издано је речене године 605,400 гроша пореских. Према години 1863 било је 1865 године у 4000 ученика више. У гимназијама, а имено у београдској и крагујевачкој гимназији, и пожаревачкој, шабачкој и зајечарској полугимназији било је свега 1,413 ученика, са 41 професором и 5. учитеља вештине. На њих је потрошено те године 331,448 пор. гр. На великој школи било је 194 ђака а 15 професора. Потрошено је на њу 159,967 гр. пор.

* Званичне „Србске новине“ донеле су уз свој 113. број као посебни прилог: „Записник прве скупштине целокупне омладине српске у Новоме Саду.“

* Уредник „Сељака“ **Ђорђе Радић** јавља, да му лист не може до нове године излазити, што се веома мало претплатника пријавило. Од нове године нада се бољој и новој потпори.

Смесице.

* (**Речи за команду.**) У португалској војсци имају чудновате речи за команду. После речи: „Пушке на раме,“ „Пушке у руке!“ — одмах долази. „На непријатеља срдито погледај!“ (Cara fiera a l'ennemigo.) На што се војници намргоде. После тога: „Јако срдито!“ (Muchissimo fiera.) Што војници и учине колико само могу тако, да непријатељ — а и гледалац — мора да пукне од — смеја.

* (**Занимљиви рат с пером.**) Два француска листа препиру се сада о томе, да ли има право званичан лист „Moniteur“ називати Французе поданицима. „Temps“ налази, да је боље називати се подаником, а осећати се грађанином, него као грађанин бити поданик. „Avenir national“ држи да је поругљиво називати се „подаником.“ Дипен је некада таком једном приликом рекао: „Рецимо једно другом господине, а останимо грађани.“

БИБЛИОГРАФИЈА.*),

Србске књиге.

НАРАВОУЧЕНИЈЕ О ЧОВЕКУ И ЊЕГОВИМ ДУЖНОСТИМА, превели с грчког на српски Георгије Јовановић и В. Н. У Сарајеву, у штампарији Ј. К. Сопрона. 1866. На мал. 8-ни. 80. стр. Стоји?

РАДЊА МАТИЦЕ СРБСКЕ године 1865. (Прештампано из „Србског Летописа“ за г. 1865.) У Новоме Саду, епископска штампарија. 1866. На 8-ни. 60 стр.

ЗА ШТО НАШ НАРОД У АУСТРИЈИ ПРОПАДА. (Ова је расправа од „Матице Србске“ са 10 дук. обдарена из фонда Накиног.) (Прештампано из „Србског Летописа“ за г. 1865.) У Новом Саду, епископска књигопечатња. 1866. На 8-ни. 1. л. 53. стр. Стоји 25 н. аустр. вреди.

КОРНЕЛИЈЕ СТАНКОВИЋ. Написао Федор плем. Демелић Пањевачки (Препечатано из „Србског Летописа“ за г. 1865.) У Новоме Саду, епископска штампарија. 1866. На 8-ни 1. л. 47. стр.

О ОСНОВНИМ ШКОЛАМА У СЕВЕРНОЈ АМЕРИЦИ. С француског превео Ф. Христић, члан држ. савета. Прештампано по жељи уједињене омладине српске. У Београду, у државној штампарији. 1866. На мал. 8-ни. 56 стр. Стоји?

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун-и веран наслов сваке књиге.

У.

САДРЖАЈ.

Ромео и Јулија. (Продужење.) — Фауст. — Поглед на нај новију лирику србску — Характерске црте (Свршетак) —Подлистак: Слике из Зоолотије: Леопард. (Продужење.) — Матица србска — Књижевне белешке. — Гласник — Смесице. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 40. У НОВОМЕ САДУ 10. НОВЕМБРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ромео и Јулија.

II.

(Продужење.)

Хамлет мозак, а Ромео и Јулија срце — крв.

Монтекићи и Капулетићи црна, венозна крв — мржња; Ромео и Јулија артеријозна, црвена крв — љубав.

Црна крв, што јој је најобилатије врело доње тело, утроба; и црвена крв, што провире од живила дијања, од плућа, што јој је начело зрак, етир, уранос.

Црна крв блато; црвена крв дух.

Црна крв претапа у себе црвену крв посредовањем капиларни жилица: мржња увлачи у себе љубав помоћу интрике — сплетке.

Облатављење духа.

Црна крв постаје црвеном крвљу дотакнувши се чистог божијег зрака те изгоревши на њему.

Одуховљење блата.

Облатовљен дух и одуховљено блато ударе се на једном бојишту, то се бојиште зове срце; с једне стране две преплате: Монтекићи и Капулетићи, с друге стране две преплате: Ромео и Јулија; а између њи непробојна преграда, као суд божији, што дели добро од зла, мржњу од љубави, Монтекиће и Капулетиће од Ромеа и Јулије. На том уском бојишту развија се борба између два начела васионска и појављује се у трусу бојишта, у куцању срца: борба Монтекића и Капулетића са Ромеом и Јулијом, борба црне крви са црвеном, борба блата са духом; борба мржње са љубави, борба груди са доњом утробом.

Борба груди са доњом утробом.

То нас опомиње на једну сличну песничку ипотезу Виктора Ига, што смо је могли читати у његовим расматрањима о Шекспиру*). Реч је, чини ми се. баш о антитези трагедије и комедије, особито сатурске комедије, онаке као што је заступа у француској књижевности Рабеле. Том приликом казује Иго своје мисли од прилике овако: У човеку има једна змија, та је змија црево, и од оте змије долазе човеку сва зла и све невоље. Чисто морамо помислити да човечије тело састављају два особна суштаства, што су састављена де престаје плуће и срце, а настаје доња утроба и што их једно кулминује главом, а друго знамењем древни итифалика. У тој кулминацији усредсређује се и сав значај оба та суштаства. Из горњега протичу извори за трагедију, из доњега за комедију. Задатак трагедије: обоготварати врлине и победе горњега; задатак комедије: шибати слабости и подлости доњега.

Игова књига није нам при руци, ал' колико се сећамо писац из тога клупчета није исткивао бог зна какви тканица.

По томе подељењу тела у јединца као да би се могао поделити и сав човечији род у две противне гомиле: у једне гомиле владају груди са својом кулминацијом над читавим осталим човеком, у друге гомиле то чини трбу. Да су и један и други апсолутни владаоци, тирани, показује нам се и у свакидањем искуству и у великој историји света. Ретко ћете наћи човека с великом самоизрођеном породицом, а да уједно и главом ради саразмерно. Историја нам указује обртну појаву; први духови, прве главе свога времена или обично немају никаква порода, или врло слаба: Мојсије, Сократ, Александар, Анибал, Пирос; из новијег доба: Наполеон први и трећи, Бајрон, Гете.

Кад би ко тео примењивати мисао, у колико је горе изложена, на збиљу, нашло би се јамачно да је — бар што се тиче доњег, аримanског суштаства — сувише половна.

Ал' и осим тога: човек је цео неподељив, индивидуум. И што год буде родио с намером ил' с позивом особнога бића, било телесно било душевно, мора носити на себи печат неподељивости те. У горњој мисли Виктора Ига о природној двојности човечијег састава према вештачкој двојности у драмском свету чини нам се да се није пазило на ту неподељивост. Није нам довољно развијено, како та два начелна противника, грудни човек и човек утробни стоје један према другоме у случају сукоба, а тај сукоб је непрестан, јер престаје само онда, кад један од њи — те и обојица — сасвим подлегне, кад наступи смрт. Ал' и с друге једне стране као да је она мисао доста куса: Дели нам се тело у две странке, што се једна на другу стреме, и то у обзиру на драмски моменат, на моменат радње и патње душевне; па де је разговор о радњи, зар да се може заборавити на најобичније вршиоце душевни подвига, на удове радње, на ноге и на руке?

---

*) William Shakspeare par Victor Hugo. Paris, 1865

Погледајте човечији облик! Не изгледали вам зар као какво оживило драме у пет актова? — Две ноге, два прва акта, експозиција, основа читаве радње, свршујући се у куковима, те тако подржавајући собом заплет и замет кривице јунакове. Две руке, трећа и четврта радња, обимајући и заступајући по положају своме бољу половину човека, потискујући кривицу, што се у прве две радње замела, пробуђеном савести, кајањем или страхом. На послетку глава; старешина у прочељу, председник, судија, што суди дижућој се кривици и ућуткујућој савести; па ако се кривица толико занела, да не слуша погодбе, онда судија изриче пресуду, против које нема апелације, досуђујући савести, пријатношћу греха изненађеној, restitutio in integrum; да изврши пресуду позајми судија брахијум, глава позајми руку, ум обезум; начина извршења не може бити ван једнога: да се стане на пут напредовању кривице, мора јој се пут — пресећи Индивидуум гине. За то ја мислим да је у трагедији најприроднији, најзгоднији начин смрти јунакове самомора. Кад се узме да је у појму самоморе главни моменат воља, а не рука, види се да су облици, у којима се може појавити, неизбројни.

Ал' ако се за сада, настављајући своје сравњивање, баш и прођемо радећи удова нашега тела, ти пенинзула трупнога копна, што заваћају у божаствено море живота и што би без њи копно усануло, ако их за сада и не узмемо у комбинацију, мораћемо бар изложити унутарњу непотпуност Виктор Игове мисли о седишту трагичнога и комичнога градива, пре но што би приступили примењивању своји отудашњи резултата на Ромеа и Јулију.

Кад узмемо труп нашега тела на око, разазнаћемо одма с поља најовлашнијим погледом да су на њему два разним обрисом обележена дела: груди и трбу.

Груди горе над трбуом; трбу доле под грудима. И то разликује човека од животиње.

Ако је творац тео да тиме каже једну своју мисао, и то можда најлепшу од свију што је нама објавио, та мисао може бити само ова: груди, у којима је дух божији, опредељене су да владају трбуом и за то су над њим; трбу у коме је онај библијски прегршак блата, осуђен је да служи грудима.

Блато док није дошло у додир са духом, било је блато, лењо, непомично блато; не знађаше ни што је горе ни што је доле.

Дође дух и притисну га доле. На сваки притисак по један потисак, јер бог је створио и блато. Творцем означен притисак духов беше блату доста, да се дигне против божанственог тирана свог, да дигне буну, која се тим жешће разгореваше, што је мртвије било пређашње лењило блата: vis inertiae.

То је од прилике обнажени костур оне песничке приповетке у првим главама битија о творчевој забрани, о наговарању сотонске змије, о јабуци Евиној и о страхоти праграха. Забрана је творчева једноставна с актом стварања, изречена је полагањем груди на трбу. Сотона је метафора за реакцију инертнога блата. Блато се диже горе да испуни место духово, дух у намери да потисне блато, спусти се доле те заузме место блатово, намера творчева тумачи се наопако, створ не разумева свога творца: праграх.

Заузевши место, које беше намењено блату, помисли дух, да је противник побеђен, да блата нема више и у тој ликујућој помисли неосећа одозго притисак блата; на том заносу оснива се пријатност греха, том ománом правда се свака перипетија у судбини трагичног јунака: Пратрагичност Ромеа и Јулије. —

У историји хришћанства појављује се та перипетија у најголемијем размеру. Хришћанство, веру сиротиње, тешитељку убоги и ништи, презорницу земаљске славе и величине, повиси Константин до достојанства и права државне, царству-

-јуће вере. Ако икада, у оно доба беше држава онака, као што је означаваше стари Мененије Агрипа насртљивом пуку: трбу тела народног. Хришћанство, царство небесно, дух свију духова премештати, силом премештати, у трбу! Ужасна перипетија, од које још и сада пате млога недужна поколења!

Ал' на брзо се прене дух из омане своје, кикотање злобног противника над њиме подсети га срамоте његове, прегне очајно свом силом својом избавити се из понижености своје, сурва блато на старо му место, ал' у жестини, којом се морао захукати да продре, премаши своју мету — нестаде га из груди.

Остало блато само на бојишту, привидно победник, ал' озбиља побеђено. Бавећи се неко време на месту духову, пробијано често духовом навалом у жестокој борби, морало је остати на њему нешто духове природе, духове љубави, духове помирљивости, духова прегора, те кад га дух остави, разиђе се по другоме блату, да роду своме приповеди тајну, да подрани чедо рајево, из кога је човека помогло изагнати, чедо рајево, скромну биљку.

(Свршиће се.)

Фауст.

Новела у девет писама од Ивана Тургењева.

(Продужење.)

Писмо друго.

(Исти истоме.)

М . . . . , 12. јунија 1850.

Кад сам године 1836 с тобом са свеучилишта отишао, било ми је двадесет и три године . . . . Ти си примио државну службу, а ја, као што знаш, наумих у Берлин путовати. Ал' како не имадох шта радити у Берлину пре октобра, то сам хтео лето у Русији на селу провести, и последњи пут одати се слаткој беспослици, пре него што ћу се озбиљно подухватити посла. За сада ти не ћу о том говорити, у колико сам то и учинио. Доста, да сам себе питао: где ћу да проведем лето. На своја добра не хтедох. Отац ми беше не давно умрьо, ближих сродника не нађох, те се тако бојах самоће и дугога времена. У тој неприлици добро ми је дошла понуда мог неког рођака, да дођем њему на његово добро у тверској губернији. Био је то богат, честит човек, који је живео као велики господин у свом красном двору. Одем му у походе. Имао је велику породицу, два сина и пет кћери, а осим тога било је увек пуно гостију у његовој кући, па опет не беше права весеља. Дани су пролазили у хуци и буци, да неси могао ни један тренутак сам бити. Све се заједнички предузимало, сви смо скупа измишљали како ћемо време да проведемо, а у вече смо сви скупа били уморени. Тај начин живота беше несносан. Ја наумих одлазити, само сам хтео још имендан свога рођака дочекати. Ал' баш о томе имендану видех Веру Елцову и — остадох.

Вери је тада било шестнаест година. Она је живела са својом матером усамљена на неком малом добру на једно пет врста далеко од добра мога рођака. Отац јој беше, као што казиваше, ваљан човек. Брзо је постао пуковником и сигурно би, како је још млад био, и даље дотерао, да га није по несретном случају друг у лову убио. Иза њега је Вера остала као дете. И мати јој је такођер била јако изображена жена. Говорила је више језика и млого се начитала свога века. Волела је свога мужа јако, а и он њу, ма да је седам ил' осам година од њега старија била. Ускочила је за њим из родитељске куће. Никако се није могла утешити, што га је изгубила. Ишла је у црнини све до последњег дана живота свога и умрла је после неког времена по удадби кћери своје. Ја је и сада преда мном видим: њено сетно лице пуно израза, њену густу проседелу косу, њено строго нешто већ угасло око и њен прав, танак нос. Отац јој, по имену Лабанов, беше петнаест година у Италији и тамо је узео за жену просту сељанку, ал' која није дуго уживала срећу своју. Када је своју јединицу, матер верину, родила, убије је њен први вереник, неки млад трастеверинац, од којег је Лабанов и преотео. О томе се у оно доба млого говорило. Кад се вратио у Русију, затворио се у своју собу, да је никад више не остави. Одао се на хемију, анатомију и кабалистичне студије; тражио је, да докучи тајну, како би се могао живот продужити; уображавао је себи, да се може човек с духовима разговарати и да мртваци морају из гроба на позив доћи . . . . Доста то, да су суседи држали, да је вештац. Он је ванредно волео своју кћер, у свему је сам обучавао, ал' никако јој није могао опростити, што је ускочила. Ни она ни муж јој не смедоше му на очи изаћи. Рекао им је, да ће обоје несретни бити у животу, па после и умре у самоћи.

После смрти свога мужа госпођа Елцова посветила је цело време своје одгајању кћери своје. Није готово никуд ни одлазила, нит' је кога примала. Кад сам се с Вером упознао, помисли само, није још ни у какој вароши била, па ни у суседној окружној.

Вера се разликовала од обичних рускиња. Имала је нешто необично на себи. Одмах на први поглед зачудио сам се њеној мирноћи у свима кретањима и у говору. Чинило се, као да се ње ништа не тиче, да је ништа не узнемирује. Одговори су јој прости и паметни били, слушала је пажљиво што други говоре, а већином је ћутала. Израз лица њеног био је ладан, једнолик, а отворен и чист као у детета. Ретко је кад весела била, а никад као друге девојке. Чистоћа најнедужнијег срца, која више вреди него сва веселост, блистала се на њој. Била је средњег узраста, нежна и мила. Црте су на лицу јој лепе и правилне биле, чело лепо, глатко, коса жута као злато, нос прав као у матере, усне прилично дебеле, трепавице густе, као крила у морских ластавица, а испод њих су готово управо вирила два мркосива ока. Руке јој не беху баш лепе, ма да су мале биле: даровити људи немају таких руку. А Вера баш и није имала нека особита дара. Глас јој је био као у детета. О имендану мога рођака приказали су ме њеној матери, а неколико дана за тим отишао сам им у прве походе.

Госпођа је Елцова била, као што ти већ напоменух, честита женска, ал' у њој беше нешто особитога, а уз то пуна карактера, и увек на окупу. Улевала ми је поштовање, да, у неку руку и неки страх. Све што је радила, ишло је код ње систематично. И кћер је своју по том начелу одгајивала, ал' јој слободу за то није ограничавала. Кћи је радо имала и слепо јој се поверавала. Ако јој је дала каку књигу па јој рекла: „Ту, и ту страну да неси читала,“ то је Вера већ и страну пре тога прескочила, а на забрањену страну не би ни за живот ни свој један поглед бацила.

Ал' госпођа је Елцова имала, као што Французи веле, и своје ideés fixes, или као што би ми рекли: увртела је себи у главу једно те једно. Тако н. пр. страшила се као од смрти од свачега, што би могло машту узбудити, па јој за то и кћерка у својој шестнаестој години још никаког романа нити песничког дела није читала. Ал' место тога тако је знала повесницу, географију па и природне науке, да је и мене, као кандидата тих наука, више пута у теснац утерала. Једног дана почнем наводити разговор на начин, којим одгаја кћер своју госпођа Елцова. То баш не беше тако лако, јер се у опште није упуштала у дубљи разговор. Она је махала главом и рече:

— Ви велите, да је пријатна и користна забава читати песнике; а мени се чини, да се морамо још за рана у животу одлучити или за оно што је пријатно, или за корисно, па према томе после морамо се вазда придржавати избора. И ја сам некада хтела то обоје спојити . . . . Ал' то није могуће и води ил' пропасти ил' какој будалаштини.

Да, верина је мати ретка женска била: поштена и поносита, ал' нешто мало и фанатична и празноверна.

Плашим се живота, рече ми једном; и заиста је имала страха од живота, од његових дубоких, тајанствених сила, које по гдекад на једанпут продиру. Тешко оном на кога навале! А није ли, јадница, од њих дочекала што је најстрашније? Помисли само на смрт матере, отца и мужа јој. Читав низ страшних догађаја.

Ја је никад не видох смејати се. Могло би се рећи, да је срце своје опкопала, а кључ од те тврђаве да је у воду бацила. Никад није своје јаде другом јадовала; све је у себе дубоко затрпавала. Тако се научила на савлађивање својих осећаја, да и кћери својој, коју је иначе јако волела, никад ни једне умиљатије речи рекла није. Никад је није пољубила у мом присуству, никад је није звала од миља Верицом, него увек Вером. Сећам се, да сам јој једанпут рекао, да смо ми помодари сви нешто нагињали, на што она одговори: То нема смисла, човек се мора ил' сасвим преломити ил' сасвим цео остати.

Слабо је ко полазио госпођу Елцову, ал' ја сам јој често одлазио, кад сам приметио да ме радо гледа, а и Вера ми се јако допадала. Забављао сам се с њоме, заједно смо ишли у шетњу, па нам није ништа сметало, што је и мати њезина с нама била. Девојче се нерадо удаљавало од ње, а и ја несам тражио, да с њом на само будем. Вера је јако искрена била и обичај јој беше, да на глас мисли. Често је ноћу у сну рекла, што је на дану мислила. Једном ми рече, погледавши ме оштро и наслонивши по свом обичају браду на руку: Ја држим да сте ви добар човек, али да се у вас поуздати не може.

Ми смо живели у безазленом пријатељству. Само ми се једанпут учинило као да сам приметио у најдубљој дубини њених светлих очију неки особити израз од мила; ал' можда сам се и преварио.

Тако су пролазили дани, месеци, па дође време да и на свој полазак мислим, ал' никако да се одважим на пут. Страшио сам се при помишљају да морам Веру оставити а и у Берлин ме ништа више није вукло. Не смедох сам себи признати, што се у мени збивало; да, ја управо несам самог себе разумео. Као да ми је кака магла душу обавила. На послетку једно јутро сване ми у души ... „За што по свету тумарати? За што ово ил' оно тражити? Та тешко је наћи, што се тражи! Не би л' боље било овде остати и оженити се?“

Видиш, да ме тада није плашила помисао на женидбу, шта више раздрагавала ме је. Тога истога дана рекао сам што осећам — не Вери, као што би се дало мислити, него матери јој. Стара ме је само гледала, па на послетку рече:

— То не може бити, драги пријатељу! Путујте ви само у Берлин. Ви сте честит, ваљан човек, ал' за моју кћер несте.

Поруменевши оборих очи на земљу, и — чему ћеш се сигурно чудити — у свом срцу одмах дадох матери јој за право. Друге недеље за тим отпутовах и нит' видех више госпођу Елцову, нити кћер јој.

Ево ти, драги пријатељу, моје приповетке у кратко, знајући да не мариш, да ти се потеже од Кулина бана.... У Берлину сам на брзо заборавио лепу Веру.

Ал' морам признати, да ме је изненадни глас о њој у неки немир довео. Јако ме је изнебушило, кад сам помислио, да ми је суседкиња и да ћу је за који дан опет видети. Прошлост, као да је из земље поникла, створи се на једанпут преда мном и тако је наваљивала на мене....

Пријемков ми при нашем састанку рече, да ме је хтео походити и тиме наше старо познанство поновити, и да се нада да ћу га на брзо потражити. Рекао ми је и то, да је код коњаника служио, да је као лаћман службу оставио, да је купио добро, на једно осам врста од мог далеко и да му је намера, да се ода на пољску привреду. Од троје деце умрло му је двоје, и само му је остало мало девојче од пет година.

— А ваша ме се жена још сећа? — запитах га ја.

— Да како, одговори као мало заустежући се.

Наравно обоје сте јако млади били кад се упознасте, ал' мати њезина увек вас је хвалила, а ви знате, како јој је мила и драга свака речца од покојне јој матере.

Ту ми падоше на памет речи, које ми је госпођа Елцова рекла: „Ви за моју кћер несте,“ и погледавши са стране Пријемкова, помислих: „Дакле ти си био за њу!“

Пријемков је код мене провео неколико сахата. Пријатан је то човек, скромно говори а притом добродушно изгледа. Мора га човек заволети. Ал' од оно доба, кад га упознасмо, несу му се развили јако дарови. Походићу га за цело, можда већ сутра. И сувише би што пре хтео видети, шта је од Вере.

Ти ми се, неваљалицо, сигурно потсмеваш, ал' за те ћу ти опет јавити, хоће ли ме што дирнути кад је видим. Стој здраво твоме

П. Б.

(Продужиће се.)

Поглед на најновију лирику србску.

(Свршетак.)

Отворимо часописе наше од последње две, три године, ту ћемо се сасвим упознати с њоме. Нећу ређати поједине песнике и њиове песме, јер при свој множини и једни и други, мало ћеш наћи разноликости међу њима. Ту нема лире орфејеве, која је својим гласима одушевљавала и славила све и живо и мртво на свету; ту су понајвише јеремијаде, не толико за изгубљеним Јерусалимом, колико за красним кћерима његовим. Небројене, ситне песмице — и опет је врло уско коло по коме се крећу. Које говоре о љубави, далеко су најмногобројније, и као да је ушло у моду, да се непрестано о томе пева и готово рећи надмеће у уздисању и тузи, па певао то онај, код кога барем сумњати можеш, да је и препатио што са љубави, или онај, коме се тек разиграло срце, који је тек прво пролеће дочекао. Узми ма коју љубавну песмицу, у свакој ћеш готово чути како:

Тешка туга, нечувени јади
Разадиру болна недра ова, —

како му је још једини мелем, што осећа љубав према оној, за којом тугује, поред које би једино срећан био за којом чезне:

Једанпут само да је пољуби
Ма се ничему више не надо, —

или чезне да буде вечно његова, па јој најнежнијим и најискренијим гласом кличе:

Како би ја за женицу
Волио тебека

То се понајвише исказује у љубавним песмама, код кога мало углађенијим, код кога доста неуглађеним речма. Како су красно описивали песници милост и срећу љубавну, а како се хвалисаво претставља у овој песми:

Ако' сретна желиш бити,
Моја буди, цвете вити!
Моје срце, чисто, верно,
Волиће те неизмерно,
Ко голубче зрно жита . . .
А даћу ти, ружо вита,
Ако желиш и накита:
Салићу ти белензуке
На малене твоје руке,
Салићу ти и ђердане
Од сузица, бели дане!

И тако ми срца врела,
Ако би се прођи тела,
Посади се, бела вило,
На песме ми лако крило,*)
Да те носим преко света,
Де на веки ружа цвета,
Де је бисер сваки прашак,
Де је трава мекана ко машак,
Де је поток, де је река
Од белога, јеленице, млека.
Волићеш ме, волићу те,
У песмама славићу те,
Осим тебе, осим рода, бога
Нећу знати више ни за кога;
А дође ли једном доба,
Пређе мене да одлазиш гроба,
Од големи моји јада
Дигнућу ти, дево млада,
До небеса споменика,
Нек под небом сваки знаде,
Де почива моја дика!

Неизгледа ли то више на ласкаво удварање, него ли на песничко идеалисање? Па кад се непрестано о љубави пева, онда бар да видимо полета у тима песмама, али ту је понајвише све лоше изведено, без топлине, без хармоније. Кад се представља лепота, ко не би н. пр. могао овако ређати и певати:

Ил' су ти лепше веђе,
Ил' коса свилена,
Или те очи жарке,
Ил' уста румена,
Или то недро бело
Грлоце или шта?
Незнам ти рећи, душо,
Само те љубим ја.

Тако певајући или би сви људи били појете, ил' не би био ни један. А ко ову песму узчита:

---

*) „Auf Flügeln des Gesanges“ и т. д. Heine.

Ноћ је тија, звезде сјају,
  Збогом мала собо сада,
На поље ме звезде зову
  На бедеме тврда града;

Ноћ је тија, звезде сјају,
  А и месец шеће горе,
А ја стојим на бедему
  Гледим њене беле дворе. —

пре ће помислити да слуша каквог немца на рајнским обалама, него да српско момче тако чезне. А колико има песмица, које можеш по толико пута прочитати, па опет им не ухватиш смисла. Место да се сабереш и понесеш за њом, ти се још расејеш, умориш се читајући неколико редака, па незнаш ни шта мислиш ни шта осећаш.Ваздан би могао набрајати такови песмица, међу којима је ова можда још лепа:

Ноћ је била, нико није знао,
Само месец што се небом шеће,
А од њега бојали се нисмо:
Стари друг наш издати нас неће.

Ноћ је била, нико није знао,
Над нама су те звездице мале
Као санци безазлене душе
По ведроме небу лелујале.

Гледали смо у звездице мале
Како трепте у вечитом сјају,
Па се сретне и невеште чине
Нашем тешком, боном уздисају.

Видиш, душо, оно ј' наша звезда,
Што најлепше трепти — она мала —
Ал' је речца још на усни била,
А звезда је — с неба доле пала . . .

Такове су готово све, без наслова, без јасне побуде, где песник сам незна шта ће да каже, него напише први ред, па онда ређа друге, да буде мало сличности, да буде зготовљено огледало празнине, расејаности, бунцања. Монотонија о љубави тако је обузела мах, да друге песме једва упадају у очи. Доста их има које се занесу и на Косово да потегну сабљом по мегдану; ал' и те су готово све једнаке, пак се досади, макар и најсветија ствар, кад се непрестано потеже, малакшу и најтоплије жеље, кад се сваки час олако и узалуд изричу. И сећање Косова готово је једини значај, којим се најновија лирика карактерише као србска; никоја друга народна црта није у њој означена. По гдекојим винским песмама могао би нешто судити, како изгледа друштвени живот ђачки, ал' и тај живот заступљен је колико врло једнострано, толико и тако прозаично, да ни у истини не може бити прозаичнији. Код данашњи лирика наши слабо се види интенције, где је песник проникнуо ствар, пак стварајућом силом на мах развија пред тобом живот, као што сунце развија пупољак од руже.

Па узми сада да су сви ти песници понајвише из Бачке, Баната и Срема, који се ради наука налазе по горњим местима, и сравни њихове песме са оним, које народ пева у тим покрајинама. Каква је међу њима не разлика, него противност! Како н. пр. весело пева прост бачванин, а како болешљиво изображени синови његови, како су оне песме пуне свежине и шале, а ове неприродне, преживљене и усиљене. Ал' да не узмемо најновије лирике баш тако у тесну свезу са покрајинама својим, да их узмемо као Србе уопште, јер лирика баш треба да је заданута васколиком природом завичаја свога, па онда још теже да се ти производи игде Србима допадају и да врше свој песнички позив. Лирици су наши сувише индивидуални, т. ј. сувише изражавају чувства, која се само у њиховој особи појављују; мало је ту у опште народног, или, ако ћемо нешто на пречац, опште човечијег чувства, у ком ће се свако као у свом рођеном осећати.

Можда и то доста приноси паду најновије лирике, што јој песници проводе младост понајвише у туђем елементу. Да нам у народу цветају науке, можда би и појезија код куће поникнута, боље одговарала својству народном. Овако је народ далеко, народна се појезија слабо култивира, него су нашим песницима узори Хајне, Петефи и други, те живећи у њима не живе у народу, него живе у туђим књигама. Отуда ваљда и невидимо здрава чувства и права одушевљења, него нам песници често сами себе варају, мислећи да певају сами онда, када су спољашњи подражатељи ови своји узора. Слабе су то песничке природе, које, ранећи се на туђој њиви, изгубе свој домаћи значај, које не уживају туђу њиву да дух свој обогате, него га још осиромаше!

Данашња је лирика србска опала; у њеним звуцима не разлива се србска душа, да нас ороси својом свежином и развије у нама србско чувство. Страни се гласи одзивају у њој, које није породило одушевлење, него пренемагање, дуго време и подражавање. Ал’ млади су јој песници, надајмо се, да ће се још моћи отрести од страни уплива, да ће сами своје жице навити и лепше нам запевати, или — очекујмо друге песнике.

Тоша Недељковић.

ПОДЛИСТАК.

Слике из Зоологије.

I.

Леопард.

(Продужење.)

Леопарди се паре у месецима, што иду пре пролећа у дотичним земљама. Онда се скупе многи мужаци на једно место, деру се као мачке, али јаче и потмулије, и бесно се међ собом боре. Као што се код уваћени леопарда приметило, омаце се после 9 недеља 3—5 слепи мачића, који тек после девет дана прогледају. То су мале, врло лепе шарене животињице, и милина их је гледати шта раде. Играју се као и наши мачићи радо сами и с матером, која их нежно љуби и храбро брани. У пољу сакрива она своје мачиће у пећину, под жиле каквог јаког дрвета, у густ шипраг ил’ шупље дрво; а чим буду као повелика мачка, одма иду с матером ноћу у лов, и брзо, хвала буди доброј науци, дотерају дотле, да сами себи рану набављају. Али тешко пределу, у ком она доји своју краену дечицу!. С највећом смелости краде и гњави све што дочепа, али је тада и пажљивија нег игда, те тако је врло тешко дочепати се у том случају ње ил’ њени младета.

Ал’ и за време парења почине леопарди на једном истом месту велику штету, ма да веле, да су, док се с љубављу баве, нање крволочни и крадљиви. Често су виђали по 6—8 њи у исто време. Један холандски простак на Капу имао је срећу сукобити се са таковим друштвом. Путовао је на волујски коли из једног села у друго. Док су му се сапутници у лепој једној дољи настанили, оде он у лов, да што за ручак донесе. После дужег узалудног хода, хтеде се већ колима, од који није био далеко, вратити: али на своју несрећу смотри на један пут седам леопардски глава између разкомаданог камења и шаша на једном брежуљку. У забуни није ни могао наметно радити: пукне са својом шоцом у ту гомилу! Срећом се све набоље окренуло, но што је могло бити. Леопарди остадоше на миру, само један поскочи у вис, као да је хтео уватити куглу, која му је сигурно поред увета просвирала. Јадан холандезац полако се одшуња.

Где има леопарда, дижу на њи хајке. Гоне их на различан начин, јер је тамо пушка редкост; а ипак је то најбоље оружије, на које се можеш ослонити. Ко дању са добрим вашкама нападне на леопарда, нека се ни мало не боји. Пси га забуне, а ловац има времена подпалити му бунду куршумом из пушке, ако му око и рука не свара. Левељан прича, како су у великом џбуну обколели силним вашкама једног леопарда, те онако на срећу пуцали на њ, а чим би се он макао, натраг бегали, док га најпосле он сам не згоди. Редки су ловци, који ће ићи на њега без паса. Онда омотају обично кожама једну руку, и носе собом оштар, широк пинал. Звер се, ако није згођена, устреми таки на нападача, а овај га дочека на увијену руку. У часу, кад леопард забоде шапе у оне кожетине прободе га ловац кроз срце.

Ондашњи прост свет многу пресну знаде о лову на леопарде причати. Мени је један шеих из Ровера ово приповедио:

„Код нас истина има доста леопарда, ал' их се слабо ко боји, јер наши ђетићи знају сваког звера најлакше надјачати. А леопарда, то им је маленкост. Само кад се зна на ком је дрвету, а оно ваља лено отићи у шуму, позвати га да се доле сиђе, а после га одма треба пробости.“

Кад му ја рекох, да се врло чудим послушности леопардовој, рећи ће он:

„Та лако је њега с дрвета домамити. Он држи, да му се подсмевају, кад га његовим лепим именом „Нимир“ зову, и врло се разљути, кад му се тако каже. Наши дечаци узму два оштра копља, оду под дрво, уздигну копља изнад главе тако, да врхови стоје у вис, и викну: Сиђи доле, Нимир, сиђи доле кукавицо, хуљо шарена, сиђи, ако смеш. На то се звер сасвим разјари, скочи слепо на нападача, па наравно и на копља, која му се таки у срце забоду.“

Отац Филипини из Мензе дошао је за време свога бављења у Хабешу и Богоској многом леопарду главе. Између његови прича једна ми се особито допала, те ћу је и мојим читаоцима саобштити.

У Керену, главној вароши од Богоске, настанили су се католички мисијонари. Они држе, као и други, тамо своја крда у затвореним шталама. У тој спава и козар, деран од своји 15 година, на 4 $^1/_2$ палца високом креветцу.

Једне кишовите ноћи чује у оближњој колеби спавајући отац дреку од затворени коза помешану са виком њиховог пастира.

„Каква је то вика, деране?“

— О, господине оче, леопард је овде. Згњавио је једну овцу, на ће сигурно и мене. Страшно му се очи светле.

„А како је ушао?“

— Отворио је зид са шапама тамо на другој страни.

Патер оде тамо, нађе рупу, доваља грдан камен и запуши је њиме.

„Не бој се, синко! Не ће ти ништа бити; упали само свећу, да могу видити.“

— Немам ватре!

„Чекај, ја ћу ти донети.“

Наш ловац изненада оде по свећу и палидрвце, пробуши сламни плетер од козарнице и пружи обоје детету. Али се оно јадно од страха заплело у кожу, којом се покрило, те никако да се изкобеља. Отац Филипини провали другу рупу, и тури кроз ту свећу. Један час за тим засветли свећа у козарници.

Сад се и леопард ужурба. Остави се коза, те се нечујно уза зид пришуња свом улазку. По жубору од страха бежећи коза позна патер, који је пушку кроз трећу проваљену рупу наперио, место где је звер.

„Засветли боље на ову страну, Тала!“

И то буде; али ловац је само сенку видио, не могући леопарда на око узети. Мали је свећом мрдао тамо и амо; леопард почне режати. Сад паде зрак од свеће баш на светло око леопардово; — за час је пушка на оку — козарница се заори; све козе поскочише од страха; деран изпусти свећу, која се угаси; — настаде тишина.

„Је л' жив леопард, Тала?

— Не знам, оче; ал' су се козе умириле.

„Е, онда је и он миран“, рече патер, напуни из нова, донесе другу свећу, отвори врата и ступи са запетом цеви унутра. С оне стране зида лежи леопард; кугла му је између очију у главу продрла.

Најмање је леопарда пало од кугле. Различне замке више учине него пушка. Европљани ватају на гвожђе или обесе месо о грану, а у земљу позабадају подугачке, гвоздене шиљкове. Наш мачак скочи за месом, те се лако набоде на који шиљчић. — Патер Филипини уватио је 25 леопарда на гвожђе, онако исто, као што се мишеви ватају, само много веће. За мамак се метне кокош ил' козле. Пре ил' после надвлада крволочност сваку смотреност, и ено ти лопова у гвожђу, где патер сутра дан по вољи нишани на њега. Једном је тако и лава укебао; ал' за њега још није била кугла сливена. Разљућен лупи шапом по гвожђету и — утече радостна му мајка!

(Свршиће се.)

Књижевне белешке.

* Бронислав Залески издао је у Паризу прекрасно дело са сликама под насловом: „Живљење в степи Киргиски.“ Залески је Пољак, који је био прогнан у киргиске степе. Девет је година провео тамо. У том су делу и неке народне песме, пословице и приповетке киргиске.

* У Кракову је почео излазити у месечним свескама изврстан часопис за књижевност пољску под насловом: „Przegląd polski.“ Овај часопис готово да заузима прво место међу пољским часописима од те врсте. Досад су изашле четири свеске. Особито се хвали саставак „Границе комици,“ од В. Лозинског. Свака свеска има опширни политични, позоришни и књижевни преглед. Уредник је томе ваљаном листу Ст. Космјан.

* Од нове ће године почети на руском језику излазити нов месечњак под именом: „Всемирный трудъ“, а доносиће романе, новеле, хумористичне приповетке, драматична дела и различите научне и критичне расправе. Уредник ће му бити М. Хан. За прве су свеске спремљени романи: „Подземный ходъ“ од В. Крестовског, „Самоуправци“ од А. Писемскога и „Принципи и идеали“, од Соло-

вјева; даље ново драматично дело „Царъ Василiи Ивановичъ“, од Островскога. Главни ће му сурадници бити: Писемски, Крестовски, Островски, Соловјев, Лохвицки, Плешћејев, Дмитријев, Малујков — све на гласу списатељи.

* Од нове године издаваће у Београду Љубомир Каљевић нов „политично-економни лист“ под именом „Србија“. Лист ће тај пратити развитак економског живота у Србији, доносиће чланке о економији, обзираће се на интересе народне трговине, промета и пољске привреде, помажући својим начином, да се то троје осветли и да се тим темељима свега народног живота пажња поклони. Девиза ће бити томе листу: рад ни у чијем већ у интересу народном, без обзира на страсти и без утицаја странака. „Србија“ ће излазити сваке недеље један пут, на читавом табаку, а цена је 40 гр. чарш. на годину.

* М. Ђ. Милићевић у Београду позива на претплату на „Персијска писма од Монтескија“ у српском преводу. У тим писмима успоређује се мухамеданство и хришћанство тако оштроумно, да је не само задовољство него права корист читати та бистра упоређивања. „За нас Србе“, вели преводилац, „дело је то још драже, што Монтескије, говорећи о мусломанима, који су нам крвни душмани, не пропушта показати, као што тек он уме, каки узроци какe последице рађају. А, ако иком народу нама је доиста сада баш нужно не само јуначка срдачност и буктеће патриотсво, него и сва смотреност, коју тражи дело народнога свеослобођења. Није лако стећи и уредити кућу а камо ли ослободити и на темељима вечне слободе утврдити отачбину; за то нам и мора бити добро дошла свака књига, која би нас навела, да делу нашега препорађања поклонимо сву озбиљност мисли, сву ватру синовљега срца и сву снагу младићских мишица.“ Књига ће изнети две свеске, свака око 15. штампаних табака. Цена је првој 2. цванцика, а за другу ће се јавити доцније. Прва ће готова бити до Божића. Новци се шаљу напред. Рок претплати траје до 21. новембра о. г.

* Богдан Кузмановић, свештеник у Кларији, превео је Д. Соколова руско дело: „Назначај женскиње по светој Божијој речи.“ У тој је књизи точно означено „какав је назначај женскиње, шта је т. ј. женскиња и задатак јој, на што ју је Бог саздао, — како се врши назначај женскиње, како т. ј. женскиња, кћи будући, или девојка, или супруга, или мати, живот свој проводи по божијој вољи.“ Преводилац позива сада на претплату на то дело, које ће стајати 50. н. а. вр. а готово ће бити

до свршетка о. г. Половину чистога доходка даје писац на каку лепу народну цел. А на коју? То нека реши већина претплатника, казујући о томе вољу своју при претплаћивању.

* Уредништво „Београдских илустрованих новина“ позива на претплату на свој први „Илустровани календар за г. 1867,“ у ком ће бити, осим оног што обично у календар долази, и животописи знаменитих наших људи, описи србских предела, чланци из природних наука, све са сликама. Цена је 80. н. Претплатни новци шаљу се уредништву споменутих новина у Београд. Календар ће готов бити око половине децембра о. г.

* „Даница“ јавља да А. Сандић спрема за штампу повеће дело о Вуку Ст. Караџићу. У том ће делу бити вуков живот до смрти му нацртан, а донеће и нових података, које је писац сам собом покупио у стастанцима његовим са славним покојником. Исти писац, као што дознајемо, прерађује за своје ђаке на новосадској гимназији пицову „Повестницу целога света“

* Наш познати песник Јован Јовановић, уредник „Змаја“, јавља у том свом листу, да спрема за штампу читаву збирку беранжерових песама у српском преводу. Ко је год чуо за Беранжера и његове песме, тај ће се сваки, с нама заједно, зарадовати томе гласу, и то тим више, што се тога посла прихватио баш Јовановић, који уме тако вешто, лако, слатко, и лепо преваћати, да ти све долази као да не читаш превод него оригинал. Досад су по његовем преводу штампане у нас ове беранжерове песме: „Две милостиве сестре“ (Les deux soeurs de charité) у „Седмици“ од г. 1857; „Славуји“ (Les rossignols) у „Даници“ од г. 1863., и „Краљ иветоски“ (Le roi d' Yvetot) у „Змају“ од ове године. Надамо се, да ће се наш свет у своје време знати као што ваља одазвати, кад изађе позив на претплату или сама збирка тих песама.

* Добисмо „Молитвословъ на потребу православнихъ србкиня.“ Превео и уредио Є. Вукадиновићъ. Књижица ће ова намирити велику потребу, а особито ће добро дошла бити нашим српкињама. Посвећена је Милени Петровића, кнегињи црногорској и частитој српкињи у знак поштовања црногорских врлина.

* Најновији број „Bosiljka“ донео је лик нашег Доситеја и кратки животопис његов из пера Мијата Стојановића. У тој животописној цртици казује се, да би народ српски био сретан и напредан у кити осталих изображених народа, кад би се оживотвориле доситејеве узвишене жеље и његова мудра световања.

* Изашли су у Загребу: „Осветници, књига III. Бој турски и црногорски г. 1862.“

* У тискарници Драгутина Албрехта изађоше: „Суставне вјежбе у слогу. На темељу хрв. читанких саставио Фрањо Степанек, народни учитељ“. Свеска I.

* Ђорђе Поповић, уредник „Данице“ јавља, да се на другу свеску скупљених списа Косте Руварца досада ни пуних десет претплатника није пријавило. С тога продужује рок за претплаћивање до краја новембра о. г. надајући се, да ће му прави поштоватељи покојника и његових врлина у скупљању претплате толико помоћи, да ће смети печатање тих списа почети. Жалост је то жива кад се наш, особито млађи свет, и на дела руварчева тако слабо одазива. Зар мислимо да је то доста, ако дајемо парастосе, ако говоримо лепе беседе, а не ћемо да дигнемо споменика, који ће трајати док и српске књижевности. Мање збора а више твора не би нам заиста шкодило.

* Наш вредни књижевни старина Јоксим Новић Оточанин јавља, да је довршио обећане песме најпозније: 1. Смрт капетана Радича и Петра Молера. 2 Смрт Николе Николајевића. 3. Милош Обреновић и Вучић Томо Перишић, или буне на Милоша. 4. Србија и Милош Обреновић. 5. Установци и Обреновићи. 6. Смрт Вучићева. Књига ће ухватити преко петнаест штампаних табака и иште свога добротвора да је може писац на свет издати. Дао Бог што тражио то и нашао!

Гласник.

* У Српском Сенмартону намеравала је тамошња омладина давати беседу у корист народном позоришту, ал' кад јој се то од политичне власти (не зна се из ког узрока) не допусти, даде приватну „вечерњу забаву“ на исту корист. Ту се певало и декламовало, а све се то јако допало публици, већином од тамошњих сељака. Старешине сеоске рекли су том приликом ове лепе речи: „Бог да вас живи децо млого година на дику и понос нашим Србљима, да Бог да, да још млого година овако лепо право српско весеље правите, а ми од наше стране не ћемо никад фалити; само ако здрави и живи будемо.“

* У Београду је умрьо архимандрит Никанор Зисић, про-

фесор на тамошњој богословији у својој 38. години. Сваки, кога је год познавао и чуо за његов живот и рад, жалиће га због његових врлина и што у њему духовна књижевност изгуби ретког радника. За време свога професоровања издао је „Пастирску богословију“ и „Поучење, при читању светог писма, старог и новог завета.“ По тим књигама предаје се сада у богословији београдској. Покојник је прве и средње науке са семинаријом свршио у својој домовини. После је као државни питомац послан био у Русију, те је у Кијеву одлично свршио духовну академију, и добио је степен магистра богословије. Покојник је био добар проповедник и одличан професор, тако да су га ученици његови поштовали и љубили као брат брата и оца. Лепо име, којег је себи стекао, трајаће док и српства!

* „Напредак“ пише да се у тројецној краљевини тек сада хоће да шири немачка култура. У Загребу већ излази „Аграмер цајтунг,“ званични орган немачки за Хрватску и Славонију. Сад ће у Загребу почети неки Крошл, трговац, нов немачки лист издавати за све и свашта под насловом: „Ди наје Цајт.“ Али ни Франкфурт, на Драви, славни град немачки Осек, не ће да остане натраг у култури. Тамо већ има један немачки лист, а сада хоће некакав глумац немачки да издаје: „Есекер илустрирте цајтунг.“ На послетку неки Луј фон Цвидинек едлер фон Сиденхорст на Реци спрема се, да издаје „Адрију,“ опет немачке новине. Тај културтрегер најбоље је доказао потребу свога подузетка овим речима: „Будући да цветање Реке зависи од земаља, што су за њом, наиме од Угарске, Хрватске, Славоније, Срема, Србије, Босне и Херцеговине: то је очевидно, да новине речке морају бити писане језиком, који се говори у наведеним земљама.“ Мора да је тај едлер културтрегер видео каког београдског кицоша са укрућеним фатермердерима и угласаном тенцером на глави, као и са облигатним наочарима, те је помислио, да су то хермановы потомци. Преварио си се, соколе, то су ти они прави правцати душанови синови — Срби од Косова!

* Омладина српска у Вршцу приредила је 8. октобра о. г. беседу у корист српском народном позоришту. Чист приход те беседе износи до 100. фр. а. вр.

* У Темишвару се склопила дружина под именом „Споменица“ а. с намером, да омладинску радњу и све што се у омладинском колу замеће и развија речју и делом снажи и потпомаже.

* Званичне „Србске новине“ доносе од министра унутрашњих послова издану наредбу, којом се коначно забрањује улазак листа „Заставе“ у Србију.

Смесице.

* (Цар Никола I. као просилац.) У год. 1816. дошао је у краљевски двор у Берлин тадашњи велики кнез Никола. Том приликом рече краљ Фридрих Виљелм III. својој кћери Шарлоти, да му не ће ни мало неправо бити ако узима каку наклоност према великом кнезу. Међу тим долазио је за одлазак великог кнеза одређени дан све ближе, а овај ни да би беле. Последње вече седео је Никола баш поред принцезе, па на једанпут потегне из ненада, да мора сутра на пут, држећи, да ће тим поводом принцеза и нехотице одати, што према њему осећа; ал' принцеза је ћутала. Велики кнез покуша дакле нешто друго, знајући да у потаји цело друштво на њих пази. Стаде се сиграти с прстеном на руци и почне мирно говорити својој суседки: како је за кратко време свога бављења прилике имао характер јој проучавати, и како држи, да би је могао усрећити ако би за њ пошла, ал' како сада сви на њих мотре, не иште од ње одмах одговора, него нека прими прстен, — којег је у руци и тамо и амо окретао, — ако би јој мило било, да се још дуже на двору њеног отца бави. После тих речи тури прстен у комадић леба, с којим се пре тога сиграо, остави га уз свој тањир и стаде јести, као да се ништа догодило није. Тако исто мирно и као да је расејана узеде принцеза комадић леба, извади из њега прстен, и натакне га — на своју руку!

* (Старо ново.) Викторија, краљица енглеска, излази по гдекад пешице у шетњу по пределу око Балморала. Не давно иђаше тако с једном дворкињом својом дуж њива, па наиђе на неку жену, која је копала кромпир; неколико мотика око ње показивале су да је имала више другарица у радњи. „Зар сама радиш, вредна жено?“ — упита је краљица седајући на пањ близу ње. — „Морам, оне су друге отишле. Рекоше да иде краљица, па хоће да је виде.“ — „А за што не оде и ти!“ — Жена слегне раменима. „Ја да оставим посао па да идем гледати краљицу? То би нешто било! Луде оне, што одоше к двору, изгубиле су надницу, то им је добитак. Ја сам сиромашна, па не могу наднице губити. Ваља ми хранити петоро деце и болесна човека.“ Краљица узме новаца од своје дворкиње, изручи их у руку убезекнутој жени и рече: „Другарицама својим, које одоше да виде краљицу, можеш сада казати, да је краљица дошла амо да тебе види.“

БИБЛИОГРАФИЈА.*),

Србске књиге.

СМРТ ЦАРА МИІАИЛА. Жалосно позоріе у пет делова, написао Ђ. Малетић. (Ова іе књига обдарена из фонда г. Иліе М. Коларца.) У Београду у државноі књигопечатньи 1866. На мал. 8-ни, 151 стр. 4. л. Стоји 6. гр.

ПОВТОРНЫЙ ЗАПѢВЪ НАДЪ АЗБУКОМЪ. III. Сложенъ Старценъ Миркомъ. У Ново-Саду, епіскопска штампарія 1866. На мал. 8-ни, 21 стр. Стоји?

ЛАСТА малый календаръ за просту 1867 годину. XVIII. година. У Новомъ Саду, епископска книгопечатня. На мал. 16-ни, 64 стр. Стоји?

МОЛИТВОСЛОВЪ НА ПОТРЕБУ ПРАВОСЛАВНИХЪ СРБКИНЯ. Превео и уредио Є. Вукадиновићъ, свештеникъ. (Съ дозволенѣмъ духовне власти.) У Новоме Саду, епископска књигопечатня 1866. На 16-ни, 62 стр. Са 6 иконица. Стоји 50 н. а. вр.

„БЕС[illegible]“ У СРБА. Говорио на првој беседи у Крагујевцу 9. Септембра 1866. Владан Ђорђевић. На вел. 8-ни, 8 стр. Стоји 20 пара.

КНЕЗ МИЈАЈЛО И БУДУЋНОСТ ЈУЖНИХ СЛОВЕНА. Написао М. М. М. У Београду, у штампарији Николе Стефановића 1866. На вел. 8-ни, 16 стр. Стоји.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ромео и Јулија. (Продужење.) — Фауст, новела у девет писама од Ивана Тургењева (Продужење.) — Поглед на најновију лирику србску. (Свршетак.) — Подлистак: Слике из Зоологије: Леопард. (Продужење.) — Књижевне белешке. — Гласник — Смесице. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

28. 11

Број 41. У НОВОМЕ САДУ 20. НОВЕМБРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:	ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.	на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ромео и Јулија.

II.

(Продужење.)

И то је пут сваке пути.

И тим путем је морао поћи живот потпуно развијени људи у почетку бића свакога народа; а пре народнога бића нема просвете, нема повеснице; из времена пре народне задруге не чују се гласи песништва, у времена пре народног зачетка не допиру мисли мудараца, у тима је просторијама horror vacui — празна страхота, страхотна празнина, празнина, која се неда испунити ни Дарвеновом теоријом о постанку човека из мајмунске поврзе, јер баш у животиња је разлика племена, породица и пасама још очевиднија него у човека; ни библијском ипотезом о првом човеку, јер у појединцу је већ мисао разилажења посејана борбом духа и блата и та се мисао овековечава породом, развијањем племенским: Кајин и Авел, ништа друго него појава оне исте мисли у виду човечијем што је изречена у метафори змије и јабуке.

Што се већма развија народ, све већи бива у њега антагонизам првобитне двојности човекове, све већма удара дух на блато и одудара ода њ, све је већи, све је стрменији непомир груди и трбуха; и кад је тај антагонизам, тај одудар тај непомир у свом најобилнијем цвету, онда се каже да цвета и народ. Тек у сукобу јасно подељеног сунца и облака рађа се дуга, символ наде, весница лепше будућности.

Тек у сукобу сунца шекспирско-хогартско-гаричкога генија са црним облаком пропасти тадањег друштвеног живота отмени Инглеза, у благоме посредовању златне кише милости краљичине, оне госпође девојке, у којој као да беше усредсређена борба свега тадањега духа и блата инглескога, оне Шекспирове и Дрекове, ал' и оне Есексове и Лестерове Јелисавете: тек у таком посредовању, тек у таком сукобу могла је постати шарена дуга Шекспирови драмета, Хогартови резарија и Гарикови ликова, дуга из које је прочитало дивеће се потомство, да се таком зраку мора уклонити и најцрњи облак, да тако мора да је сунце, што ће од њега да проклија у души читаоца и гледаоца чиста шеница поштења, да потера винова лозица песништва и вештине.

Та сјајна дуга што се повијаше по црном облаку тадање господске бестидности, као седмороструки бич суда божијег, та је дуга благовестила Пила и Кобдена, благовестила Уашингтона и Франклина.

Да дивне слике што је исписа сликар векова! Тај сјајни луцањ дугин на подастртом црнилу облака, који се подиже из мараза друштвене трулости: шта је Рембрант према томе библијском Прометеју? — Тај дивовски цвет песништва, што се диже небу у висине, у висине идеала, да се уклони гусеници политичног наметања, што подгриза и његово лишће као и свог осталог цвећа у врту народне просвете, да се уклони гусеници апсолутизма.

Шекспир је био уверен, да се та гусеница мора прво објести од врта народног живота, ако ћемо да се обнезнани и да напослетку од тешкога добра препукне те да се извије из ње лептир слободе.

За то је и он радо давао по који лист од свога цвета и тој гусеници као порез, да га не гони даље и да се што пре — распадне; написао је и Хенрика осмог.

Хенрик осми је међу Шекспировим делима то, што је у еванђелију прича о пореском динару. „Платите цару, што је царево!“

Написао је и Хенрика осмог, да му не замере Рикарду трећем.

Ја поштујем Рикарда трећег.

Ромео и Јулија може ме занети најслађим сновима; ал' Рикард је кадар пробудити ме из најслађега заноса.

У том Рикарду сва је готово крв црна, сав је облик осењен мраком душевним; ал' оно неколико капи црвене крви, што му суне кад и кад у лице, оно неколико прстију, што се грчевито ватају за неуваћен зрачак божије милости, то је тако светло према тавнини осталог образа, да би му заборавили у онај пар сва недела: сетили се све пређашње му муке душевне, што је мораде подносити тек са несретног створа свог, ни крив ни дужан: „Пси залају кад уз њи прорамљем!“; сетили би се, како је морао смејутком поднети упљувак оне сујетне жене, што није заслужила ни да је он опљуне, а камо ли да му буде жена; сетили би се они кукавнога грађанства, они општинарски фркафуља лондонски, они бифитера, што збиља нису заслужили, да се сирома Рикард пред њима онако снебива: свега би се тог сетили, па би се машили оног јединог малог прста да извучемо целог човека из очајнога мрака. Рикард није ђаво, Рикард је покурјачен мученик, на њему се ломе кола, што су их други претоварили!

Што сам год гледао до сада представљача Шекспирови јунака, ни један ми није довољно јасно ижљебио тај моменат у карактеру Рикардовом, ни чувени немачки пољак, Богумил Давизон, који ми се чини да иначе има највише философије између свију данашњи глумаца у тој струци, па ни сам славни африкански трагеда Ајра Алдрић, модерни Росције, коме је до душе Отело најзгодније врзиште.

Хајне вели негде о музи Виктора Ига, да је налик на инглеске лепотице: има, вели, две шуваке, тако су јој обе неспретне и незграпне.

Ако се узме символски, да шувака дели зла дела, а десница добра, да шувака ствара зле људе, присталице блата и трбуа, заступнике црне крви у борби против духа, против црвене крви, а десница обратно, онда се и о Шекспировој музи може рећи, да има две шуваке, шта више баш да је шуваклија, да је јача, спретнија, вештија шувака јој од деснице.

Шекспир је умео толико грехова заватити из пакла, да већ није могао више наћи у оружници освете божије доста бритак мач, којим би био кадар сатрти те грехове. Сетимо се само слатки ћери доброга старца Лира, сетимо се Отелова пријатеља Јага, сетимо се Хамлетове мамице краљице и очуа му краља, па би ја рад видити тога, што их неби проклео као онај хусар издајицу: „A mindenható izzadjon bele, míg az árulóra a büntetést oda fenn kigondolja!“*)

Само једно драме знадем, де се није тако јако навадио на растуривање паклене жеравице, де је знао таман толико грехова извадити из пакла, да су се већ растопили чим их је изнео пред јарко сунце суда божијег, де је трбушни тубок удесно прикладна према сили душевни груди, де је разлио толико црвене крви, колико и црне, де није ни једно живило естетичног тела сувише развијено на шкоду другоме: то је драме „Ромео и Јулија.“

(Продужиће се.)

Фауст.

Новела у девет писама од Ивана Тургењева.

(Продужење.)

Писмо треће.

(Исти истоме.)

У М...., 16. јунија 1850.

Е, дакле, драги пријатељу, ја сам је потражио, ја сам је видео! Пре свега морам ти нешто рећи, што ће ти се чудновато чинити. Веровао ил' не веровао, ал' се Вера готово ни мало није ни у чему променила. Кад ми је на сусрет изашла, једва сам се могао уздржати, да јој не кажем како јој се чудим. А како да и не ћу, кад сам пред собом видео младо девојче од седамнаест година, баш као некада. Само што јој очи не беху више као у детета, ал' управо да кажêм, она никад није ни имала дечијих очију: сувише је ватре било у њима. Иначе је сасвим као некада: иста мирноћа у држању и кретању, исти глас, исто глатко чело. Као да је цело то време провела гдегод под снежним покровом!.... А сад јој је већ двадесет осам година, а имала је и троје деце . . . То је недокучљиво! Немој мислити да претерујем. Шта више мени се та „непромењљивост“ никако не допада.

---

*) Tóth Kálmán, A drámai nyelvről. Tanköltemény, у 260 бр. „Fővárosi lapok“ од ове године. — Једино место што нешто вреди у тој иначе врло досадној и кокетној дидактици.

Са двадесет и осам година жена и мати не треба више да изгледа као младо девојче, та ваља да не ћемо, да тек онако у ветар век свој проводи.

Вера ме је јако лепо примила, а муж јој не могаше ни места наћи од велике радости. Кућа им је лепа и пространа. Одело у Вере било је као у девојке. Имала је на себи белу хаљину с плавим појасом, а око врата леп, танак златан ланац. Ћерка јој је умиљата, ал' више наличи на мајку него на њу. Слика те чудновате жене виси изнад софе у дворани. Одмах ми је у очи пала, чим сам ушао. Учини ми се, као да ме строго и пажљиво сматра.

Вера је села на своје обично место на софу испод слике. Ја сам се посадио према њој, па како смо о прошлости говорили, морао сам, хтео не хтео, очи дизати мрачној слици матере јој. Можеш мислити како сам се зачудио, кад сам чуо, да Вера, по савету матере своје, све досад није читала никаквог романа, никаквог песничког, или, као што она каже, измишљеног дела. Једи ме та равнодушност према најплеменитијем духовном уживању. То се готово не може опростити такој разборитој и нежног осећаја жени као што је Вера.

— Ви се дакле зарекосте, да не ћете никада читати таке књиге?

— То не, ал' никад не уграбих на то времена.

— Не уграбисте времена? Ја се томе чудим. Ал' за што несте ви, Пријемкове, омилели вашој жени читање?

— Ја би то радо учинио, одговори он; али . . . .

Вера му уђе у реч.

— Не претварај се тако. Та и сам не мариш Бог зна како за стихове.

— Да за стихове не марим, то је истина, одговори Пријемков, али романе, и. пр. . . . ,

— Како проводите вече, запитам Веру, — картате ли се?

— По гдекад. Ал' за то се увек нађе посла. Ми и читамо по каткад. И осим песничких дела има добрих књига.

— А шта имате управо против песничких дела?

— Ништа, ал' од мале малоће несам читала те измишљотине. Тако је то хтела моја мати, а што сам год старија, све се више уверавам, да је све оно света истина, што је год моја мати говорила или радила.

— То је све лепо, ама ја никако не могу уз вас пристати. Ја држим, да немате никака разлога, што се одричете таког лепог и племенитог уживања. Кад не држите ни подашта музику и животопис, за што да је баш песништво таке худе среће.

— Несам се баш тако озлоједила на песништво, само што не имадох прилике с њиме се упознати, то је све.

— Е, онда допустите ми, да то моја брига буде. Госпођа, ваша мати, ваља да вам није за вечита времена забранила, да се не упознајете са лепом књижевношћу?

— Никако. Кад сам се удала, дигла је сваку забрану. Ал' и мене саму није никад спопадала жеља, да читам — како ли само рекосте? — да, те ваше романе.

То ми је сасвим чудновато долазило, и то у толико више, што се томе ни најмање несам надао. Вера је при тим речима гледала у мене тако мирно, као птица кад се ни од чега не боји.

— Донећу вам на читање књигу, која ће вас забављати, (мислио сам Фауста, који ми је баш тада пао на памет.)

Вера уздане тихо и рече као страшећи се мало:

— Књигу . . . . Ал' ваља да не како дело од Жоржа Санда?

— Дакле сте ипак о тој списатељци слушали? Е, па што би шкодило да је то дело баш и од ње саме! Ал' не, ја ћу вам донети што од другог писца. Јесте л' заборавили немачки језик?

— Несам.

— Говори га као рођена немица — уђе Пријемков у реч.

— Као што ваља! Е, дакле уверићете се и сама да ће дело, које вам донесем, дивно бити.

— Хајд', хајд'. Ал' сад да идемо у врт; моја мала Наталија не ће више да мирује.

После тих речи Вера метне на главу округао, сламни шешир, прави дечији шешир, само што је нешто мало већи био од шешира ћерке јој. Ја сам поред ње ишао. У свежем зраку, под ладом високих липа, долазило ми је лице јој много лепше, особито кад је мало дигнула главу, да ме може испод обода видети. Да није Пријемков за нама ишао и да није мало девојче пред нама трчало, ја би готово у стању био помислити, да ми је тек двадесет друга година и да сам у намери у Берлин путовати. Тако ми је живо дошло на очи оно време, и то тим више, што је и врт јако наличио на врт госпође Елцове. Несам се могао уздржати, а да и Вери не кажем, што сам осећао.

— Сви ми кажу, да сам се веома мало променила по спољашности. Ал' ја сам и по унутрашњости својој она иста остала.

Ми се приближавасмо неком китајском павилону.

— Таке кућице, примети Вера, не имадосмо у Осиновци. Немојте гледати на то, што с поља тако трошно и занемарено изгледа; унутри је лепо, а и ладовина је.

Уђосмо унутра; ја се обазрех.

— Знате шта, рекох Вери, дајте донети овамо сто и неколико столица. Овде је заиста дивно. Ту ћу вам читати Фауста од Гета — мањим чим не ћу ни да почнем.

— Да, овде нема мува, примети наивно. — А кад ћете опет доћи?

— Прекосутра.

У једанпут скочи натраг мала Наталија, која је с нама заједно ушла, и као крпа бледа стаде дрекати од страха.

— Шта ти је? питаше Вера.

— Ах, слатка мамашо, погледај само ту страшну звер, повиче дете, показујући на грдног паука, који се по зиду пужао.

— За што се бојиш? питаше Вера, та не ће ти ништа учинити.

И пре него што сам јој на пут стати могао, узе паука, пусти га да јој мало по руци хода, па га после баци на поље.

— Охо, та ви сте баш јунак?

— Јунак? Та то није био отровни паук.

— Као што видим још једнако сте вешти природним наукама. Ја заиста не би узео у руке тај гадни створ.

— А на што га се плашити, одговори Вера.

Наталија погледа у нас обоје и стаде се смејати.

— За чудо како наличи ово девојче на мајку своју!

— Да како, одговори Вера задовољно смешећи се; то ме весели. Дао би Бог, да јој не буде само по лицу налик.

Позваше нас на ручак. После ручка дођох кући. Нека ти буде мимогред речено, облапорицо једна, да су јела добра и укусна била. Сутра ћу им однети Фауста. Само да какo не пропаднем са старим Гетом. Све ћу ти опширно описати.

Е, дакле, шта мислиш о тима свима „догађајима!“ Је л' да ме је живо дирнула у срце, да би се још у њу и заљубити могао. Није него још шта, драги пријатељу! Време је, да се опаметимо. Доста сам лудорија починио. А ја и несам више у тим годинама, где се из нова почиње живети. А таке жене управо никад несу ни биле опасне за мене. А да ли су ми жене у опште и биле опасне?

„Срце ми дрхће, срце ми се боји:
Стиди ми се, јадно, увора своји!“

Свакако се радујем суседству. Радујем се, што ћу имати прилике ту добру, благу, детињасту жену чешће виђати. Шта ће даље доћи, дознаћеш у своје време.

Твој

П. Б.

Писмо четврто.

(Исти истоме.)

У М…, 20. јунија 1850.

Драги пријатељу! Као што сам ти јавио, јуче смо читали Фауста. Приповедићу ти све по реду како је ишло. Пре свега морам ти рећи, да је успех превазишао свако очекивање. Успех — не, то није права реч за то. Ал' само слушај.

Ја сам дошао кад је време ручку било. За столом смо нас шесторо седели: Вера, муж и кћи јој, бледа, незнатне спољашности гувернанта ћерке њезине и један старац, немац, у кратком црвенкастом фраку, лепо обријан, скромног, поштеног изгледа, с простодушним смешењем и без зуба. Тај честити немац распростирао је око себе јак мирис од цикорије — тим мирисом обично мирише сви стари немци. Приказали су ми га: зове се Шимел, учитељ је језика у кући кнеза Х. који је тек на неколико врста одавде. Позвала га је Вера, која канда се радо забавља с њиме, да дође на читање. Касно смо сели за ручак, а дуго смо седели за столом. После тога смо се мало проходали. Време је дивно било. Јутро беше нешто мало ветровито и кишовито, ал' пред вече се разведрило, па смо тако ишли тамо амо пољем. Над нама је лебдео у висини светли, велики, ружичасти облак сивастим пругама окружен. На крају његовом час по светлуцала је и нестајала по која звездица; мало даље указивао се бледи полумесец на плавом врло лако поруменелом своду неба. Ја сам свратио пажњу верину на тај облак.

— Да, рече она, то је веома лепо; ал' погледајте само тамо.

Ја се обрнем. Покривајући на заходу сунце дизао се грдан угаситоплави облак, који је изгледао као брег, што ватру баца: врх му горе беше пламенит, а около њега савијала се црвена као крв пруга, и пробијала му је средину као да долази из ватрене бездане.

— Биће непогоде, рече Пријемков.

А гле мене, ја се удалих од главног предмета. Ја сам ти у свом последњем писму заборавио рећи, да сам се покајао, што сам изабрао Фауста. Млого би боље приличио Шилер, кад се већ хтело немачком књижевношћу започињати. Зазирао сам нешто од првих призора све дотле док Гретхен не дође. А и с Мефистофелом несам био на чисто. Ал' све бадава кад ме је Фауст тако заузео био, да ми не би ништа друго тако од срца ишло као баш Фауст.

Кад се већ сасвим сиркло, искуписмо се у китајском павилону, који је пре тога вечера за читање удешен био. Баш према вратима пред диваном био је застрт округао сто, а около њега столице и наслоњаче. На столу је горела лампа. Ја седнем на диван и узмем књигу у руке. Вера се посадила близу врата. При светлости лампе могао си разпознати грање од багрена, који су при уласку у павилон посађени били и који су се повијали од ветра. По каткад дунуо би ветар и кроз отворена врата. Близу мене је седео Пријемков а уз њега стари немац. Гувернанта је с Наталијом остала код куће. Пре него што сам почео читати, разјаснио сам у кратко легенду о Фаусту, говорио сам о значајности мефистофеловом и о духу гетевог песништва, и замолио сам своје слушаоце да ме прекину у читању, ако што не би добро разумели. После тога накашљем се . . .

(Продужиће се)

Оцена Београдчева речника.*)

Од

Јована Бошковића.

Пошто је Даничић прегледао речи од слова *и* из речника г. Ј. Београдца предао је по жељи књижевнога одбора и мени на преглед рукопис тај од 65 полутабака. Већ при првоме читању видех да посао тај, тако израђен, неје за одобрење. Али ја сам рад био да покажем у своме суду између осталога и то: колико је на број речи изоставио г. Београдац из Вукова речника, пишући овај свој речник, и колико је и каквих је прикупио нових. Како сам пак ове године из ненада преоптерећен био својим службеним пословима не само тежатником него и недељом и свецем, то сам морао одгодити да напишем ову расправу док не улучим времена, као на пр. сад о школском распусту. Мимо то, сваки књижевник зна, како је заметан посао судити о делу које нема предговора, у коме би разложена била начела која писца руководише, и из кога би књижевни судија брзо могао дознати обим дела и начин радње, него му је остављено да *он* (критичар) све то тек из дела самог изнађе. С тога се надам да ми књижевни одбор не ће замерити, што сам се с овим својим судом мало задоцнио.

Пре свега ваља ми напоменути, да сам ја овај речник свуда поредио с Вуковим од године 1852-ге, по ономе: ни једна књига не заслужује да је има у књижевности, која или не доноси нешто ново а добро, или не поправља оно, што већ има. Па сад да пређем на саму ствар.

1.

Речник, као што је познато, може бити или садашњега живог говора народног или само књижевнога језика или и једно и друго или историјски. Речник г. Београдца неје ни једно од тога.

---

*) Ова оцена штампа се овде на изречно захтевање самога писца, а по одлуци књижевнога одбора „Матице Српске.“

У.

Није прво, то јест само садашњега „народног“ говора (као на пр. Вуков), јер у њему има не само српских *књижевних* речи него и руско-словенских (као: печал, посвседневно, пришелац, поварња и т. д.), па и самих кованих (на пр. пиштац = крофна, пѣнушика = der musirende*) Wein и т. д.) У осталом, да је писац хтео да покупи само „народне“ речи, онда не би ваља да ни писао нова речника, него само попунио Вука, који у предговору к своме речнику добро вели: „Нити мислим ја нити ваља да мисли ко други да су и у овој књизи све ријечи народа нашега и сва значења наштампанијех ријечи, него ја још мислим де се у живу језику све народне ријечи не могу ни покупити, јер гдекоје постају једнако, а кашто и нова значења већ познатијем ријечима.“

Али тај речник није ни само књижевних речи или књижевних и народних. У њему имају истина гдекоје књижевне речи (код многих није казано шта значе, на пр. код речи: поредак, порота и т. д.); али нема ни најобичнијих књижевних израза, као: пажња (кад значи позор), повод (Veranlassung), полутак (по цванцике), прилика (Gelegenheit), падеж (у граматици), пречњак (не само у печењу него и у математици) и т. д. и т. д. — Нарочито ради техничких речи ваљало би да је писац критички проучио све школске и остале научне књиге као и све новине наше од једно 16 година амо.

Најпосле, речник тај зна само за садашње стање језика а не и за историјски развитак његов. Па и ту, као што видесмо, писац овога речника не покупи ни новији приплодак свога језика, то јест све оне књижевне речи, које у новије време постадоше по законима српскога језика. Њему стара књижевност српска није још помоћни извор живоме говору садашњега нараштаја. Кад се каква реч двојако говори, он не пореди новије облике са старим, да би нашао које је правилније. Тако на пр. реч *рђа*, коју народ правилно говори без *х* (рђо једна, рђо и чађо! — према староме ръжда) он пише „хрђа“ (похрђати); — тако је исто погрешно и „похргати“; — пише „применути“ место *применити* (мѣнити); — „пришелац“ (код речи „придошлица“)

---

*) Зар „musiren“ од француского mousser?

српски се каже *дошљак*, а према староме пришьль било би ваља да *пришалац*. — Кад би овај речник био историјски основан, онда би на пр. код речи: *прћија* стајало да се у староме српском налази прићия и прьћия, и да је то грчко *προίκιον*, турски *мираз* а српски *жени̑нство*, *опрема*. Тако исто стајало би и за старинско *поклисар* (посланик) да је грчко *ἀποκρισιάριος*. — У опште код туђих речи неје нигде казано из кога су језика, тако на пр. код речи: пенџер, пеш, пештемаљ и т. д. не стоји да су турске; а кад се тако ради, колико ће читалаца знати на пр. да су ово маџарске речи: *ланац* (lánez) српски: вериге, јутро земље, — *ашов* (ásó, ás, копати), — *фарка* (fark, реп; farkas вук, управо репоња) у нас само рибљи реп: фарка пред Марка; — *биров* (судија), — *латов* (позорик, од lát, гледати), — кењача (коломаз)? и т. д. или да је *ма* = али талијанско ma (француско mais)? и т. д. и т. д. — Вук каже да је реч „пангалов“ (скитач) чуо у Београду, а господин наш Београдац не показује да је то грчко *πάγκαλος* = прекрасни, лепи, у црквеноме „благообразный“, које Срби варошани говоре само у иронији; њима је та реч остала по свој прилици од некадашњих грчких попова и трговаца.

Али етимологија у опште као да неје јака страна пишчева. Он пише на пр. „преврхнути вѣром“, „преврхнуло се вино“ место *преврнути*, које се говори место *превр(т)нути* (испореди *преврт-ати*). Код речи *пар* („у овај пар“) стоји „rad. пор“, али „пор“ неје корен, него иста реч по руски. За руско-српску реч *пећи* = sorgen, вели да долази од „печал“; та ваља да је именица „печал“ постала од основе пек старинским наставком ѣль! У њега је „пошта“ једна реч са два значења, а овамо је пошта = Post туђа реч а пошта (почьта, поштовање) српска. Пише „поравшта“ место *порадшта*.

Даље, писац брка предлоге *пре* и *при*; пише: „прикидати“ место *пре-*, а прелећи, препека, препрѣтити, пренуст, предобити“ и т. д. место *при-*.

Пише *ы* где му неје места, као: „пырь“ (пирь), „прѣпысник“ (писати, пьсати) — а не пише где би требало, као у: посипати и подасипати, процитати, при- и приу-, покиселити (кысѣл), покипети, прихитати, придобити (а пише:

придобывати), прогр*и*сти и подгр*и*сти, пог*и*бао, приказ*и*вати, повик*и*вати, през*и*вати и т. д.

Пише *ѣ* где му неје места, и то:

а) где би требало *е* (старо ѧ), на пр. попрѣгнути, притрѣснути, претрѣсање, пресвѣнути, помѣкан.

б) где би требало просто *е* (које и у староме гласи *е*); порѣкнути и порѣћи, претѣка, претѣћи, претѣч.

в) где би требало *је*, на пр. преѣњати, јер глагол *прионути* (руски *прильнуть*, *прилипать* и чешки přilnauti од корена льп, пољски przylgnać од корена льг) говори се не само са *пријонути* него и „*пријенути*“ (види у Вукову речнику), дакле ѥ место *јо*; а од туда је јамачно и *прејењати*.

Напротив не пише *ѣ* где би требало (а сам поставља правило да треба), већ место тога слова стоји:

а) *е*: погор*е*лац, подгр*е*вање, подгр*е*яти, подл*е*вати, побол*е*вање, пр*е*л*е*зти, козадр*е*мати, позл*е*ђивати (старо ꙁлѣ = зло, у Црној гори и данас *жље*, као и старо добрѣ = добро), пол*е*вати, пон*е*говати, прет*е*рати; — даље, код глагола на *ети* у староме ѣти (као: погор*е*ти, поблѣд*е*ти, подажд*е*ти, подадр*е*ти, подлет*е*ти, повѣд*е*ти, пр*е*н*е*ти, по-, под-, прохт*е*ти, пр*е*вр*е*ти, пожел*е*ти, пожив*е*ти, покип*е*ти, поплав*е*ти, попр*е*ти), код речи сложених с предлогом *пре* (прѣ) и код многих са *преко* (прѣко).

б) *и* као: пов*и*дати, побѣсн*и*ти, прес*и*яти, подр*и*мунак (испореди „дремовац“ и дрѣмати).

в) *е* или *ве* (*је*) место *ѣ*, као: прелет*е*ти и преле*ће*ти, посиро*ће*ти, поскуп*ље*ти, поко*ље*ник, про*ве*дрити и пре*ве*дрити: (од прѣ и ѣдро).

2.

Али ни с друге стране неје писац на чисто какав речник пише, да ли, то јест, велики, који треба да је што потпунији, у коме се не пребирају речи, или само за неку потребу, као на пр. за школу, па према томе колеба се које речи да задржи, које ли да изостави.

Тако на пр. изоставља имена српских земаља, места, река, гора и т. д. и сва крштена мушка и женска имена. Од свију таких имена задржао је само ова: Пољак, Посавље, Пролог, Подунавље, Прекодринац, Прекоморац, Пирлизина (Gegend?), Петка и Петров дан; осим тога има још ове речи од таквих изведене: покаурити, посрбити, пошијачити се, пошокчити се, потурица и потурченик. Али где да нађе онај коме треба, ако не у речнику, да се на пр. полуострво Sabioncello зове српски Пељешац, да су од имена Пераст изведене речи: Пераштанин, Перашкиња, перашки, од Плевље: плеваљски и т. д, — или да је према Павле женско име Павлија и Пава? Где ли ћемо наћи, ако не у речнику, толика народна (не календарска) крштена имена? Може бити да ће на крају овога речника доћи списак таквих имена; али ту обично бивају само нека, главнија, а не што више њих.

Коме је намењен овај речник, кад писац изоставља речи као што су: пиш, и т. д. а задржава: помижати, помочати (које то исто значе т. ј. помокрити се), прпорење, прцање, праздра, покилавити, прокурвати се? Нема: попрд (unnütze Dinge), попрдица (ваваљак у пређи), код којих се речи заборавило од куда долазе, као и код прдаљка (у гајдама), краставац (од краста) и т. д. или код францускога reculer (уступити, устукнути) од cul (стражњица). Зазорно му је: погузијаш (gourmand) а има „подводница!“

Писац овога речника изоставља неке туђе речи, као: пајташ, палисад, пантљика, пара (новац), парада, паор, персона и т. д. а има: пан, плундре, потревљен (treffen) предикатор (проповедник), порција (пореза) и т. д.

Г. Београдац има у своме речнику: писаров и писарски, а овамо изоставља таке формације код других речи, као: пекаров, пекарски, пашински и т. д. Али колико ће њих знати да *пекаров* значи des Bäckers а *пекарски* eines Bäckers, der Bäcker и Bäcker =? Кад би неке надрикњиге по варошима знале за српске придеве: агински, пашински, гостински и т. д., заиста не би градиле наказу „агиш“!

У овоме речнику има: преоноћ и преосред — а нема: прео (преко) и преодан. Као што је од *него* постало *нео* и *но*, тако је од *преко* постало *прео* и *про*; формација дакле *прео* важна је да се види прелазак.

Писац у опште изоставља неке формације без разлога. Има „палѣтак“ а не ће да зна за *палетковати*. Изоставља умањене и увећане речи на пр. пасина, пасић, пачица, пушче, пљуцкати и т, д., а зар није знатно што ми имамо аугментацију и деминуцију не само код имена него и код глагола на пр. *људина* и презорно *људескара*, — *човечић* и *човечуљак*; *великачак*, *оволикачки* — *величак*, *пуначак*, *мајушан*; — *дрекењати се*, *вуцињати се*, *чамуњати* — *гиикати*, *говоркати*, *сецкати*, *туцкати*, *вовакати*, *мољакати*, *звиждукати*, *живуцати*, *светлуцати се*, *пијучати*, *врцкати*, *стрицкати*, *труцкати* и т. д. Па и самим предолима постаје деминуција: *никисео*, *о-мален*, *по-велик*, *су-луд*. — Изоставља формацију „поученије“ заборављајући да има десетак речи, које из српско-словенских црквених књига пређоше од вајкада у народ, као: богојављеније, васкрсеније, вазнесеније, введеније, јеванђелије, поученије, спасеније и т. д. поред српске народне формације наставком *је* место ије, као: богојављење, јеванђеље, спасење, поучење, или на други начин, на пр. ускрс, спасов дан, благовести и т. д. — Најпосле г. Београдац узима неке речи само у женском роду а не и у мушком, на пр. „претека“, „пресека“, а не и *претек*, *пресек* и т. д. али има речи које се говоре у оба рода а гдекоје и у сва три као: *завес* (превес) и *завеса*, *основ* и *основа*, *осек* (одсек) и *осека* (одлив морски), *јава* и *појав*, *нада* над и *надање* и т. д. — па што да то речник затајава од онога, који жели знати? Или зар није добро знати да се варошица *Свилајнац* зове и *Свилајница*; бар је генитив „Свилајнице“ лепши и згоднији од „Свилајнца.“

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Слике из Зоологије.

I.

Леопард.

(Свршетак)

Тако га исто ватају на Капу. У читавој се околини радују и славе, кад се који леопард увати. Драјзон врло живо описује таки један случај.

„Једну кућу близу Натала посетио је чешће један леопард, и опљенио је тамо колико је кад могао. За кратко време однео је једног пса, силну живину и једно прасе, и показивао је тако различан и изванредан прохтев, да се чинило, као да се нигда неће заситити. Направе дакле клоњу, и метну у нутра матору кокош. Клоња је била тако јака, да јој ни лав неби могао досадити. Али је и леопард мудра зверка, те не хтеде први пута ни погледати на њу; али се после неколико ноћи опет врати, и жеља за печењем навлада сву мудрост његову, те се ухвати. Приповедаше ми, да је страховито беснио, кад се осетио у тој „кући необичној“, и да се, наравно узалуд трудио, да је се опрости.

„Други дан посетим заробљеника, али је на мене тако зубе изкезио и тако ме страховито погледао, да сам и ја за нужно нашао погледом му мојим показати разлику између мене и њега. Кад сам га строго, укочено гледао, скуњио се у буџак; сигурно је осећао своју немоћ, и пуцао од једа, што ми се не може осветити.“

„Млоги Кафри, који су од ове хуље доста зла препатили, дођоше му у посету. Што су год боље знали грдити и псовати, све су тада показали. Стојећи око клоње, овако су га частили:

„О, ти неваљали, кукавички псу, жалосни живинаре; јеси л' већ једном долијао, јеси ли, а? А сећаш ли се мог црвеног и белог телета, што ми га прећашњег месеца украде? То је моје теле! Кукавицо, што ниси чекао, да ти ја дођем са мојом тољагом и мојим копљем? Мислио си ваљда, да ће ти кожа лешца бити, кад се преко и уздуж наждереш? Ето, ти, сад си уваћен!“

„Видиш ово копље“, говораше други, „то ћу ти баш евако у сред срца забости, као што га сад забадам у земљу. А шта клибиш зубе? Ала ће ми то леп гранат да буде, а срце ћу ти изпржити, знаш?“

„На један пут, у сред тог дирљивог благослова, поскочи леопард и задрма што игда могаше клоњом: — а моји јунаци побегоше куд' који!“

„Хтедосмо га оправити у варош Кап, па одатле у Европу; али нам друге ноћи мал' не умаче; а кад и више дана прође, а згодног кавеза, у ком би га однели, не добисмо, морадосмо „укроћену горопад“ убити.

Од ове звери нигде се не употребљује што друго, осим коже, која је због своје лепоте свугде јако цењена. И у Судану волу његову кожу, и то Арапи још већма него Мухамедовци, који њоме ноге покривају, а Арапи је држе као знак победе. То сам због тога споменуо, што је то тако и код Кафара. Кафарског војника, који је леопарда убио, сматрају с највећим поштовањем и дивљењем. Он се поносито кити својим победним знаком, и сваки, који није те среће, попреко га из зависти погледа. Зубе увежу концем и жицом, те нанизавши још по који бисер, обесе га себи о врат, да падне преко груди, што чудно одудара од угасите коже тамошњи људи. Са ноктима се то исто уради, а од коже направе „карос“ или кабаницу. Реп одсече, а крајеве од репа веже канапом, те се тиме јунак опаше. Имали Кафар једно десетак таки репова, који му наравно сви о пасу висе, онда га не дирај, с презрењем гледи ти он на своје „пајташе“, који, као што је тамо у обичају, мајмунске репове носе.

Ма да се врло мало, млади ил' матори, уваћени леопарда у Европу пошљу, опет ћеш ову лепу мачку наћи у сваком зверињаку. Кад га добро негују, може дуго да издржи у ропству.

Ко хоће да га упитоми, мора знати, како ваља с њиме од малена поступати; јер ако маторци и хоће до некле да се укроте и умире, опет се кадшто попардусе, и опет ваља бити увек на опрезу. Та из очију му вири притворство и лукавштина. Млади леопарди доста су у кавезу доброћудни и стрпељиви. Радо гледе, кад их познате особе милују, преду онда као и мачке, или се као змије привијају око свог чувара и чешу се о кавез, а то је знак, да су „добро расположени.“ Пантер у нашој зверинској башти врло је питом и миран. Скочи радосно кад види познаника, хоће да га шапом довати, пушта да га гладе и милују, и лиже врло нежно пружену му руку — баш као добро обучено псето. И не помишља на то, да употреби своје нокте: у руци пријатеља увек му је шапа мекана као кадифа. А да се и леопард тако исто упитомити може, о том нема сумње. — Кад је добро расположен, прави он у виду укрштени кругова особите скокове по кавезу, и то тако брзо, да га једва можеш сагледати. На псе се тако научи, да се и сигра с њима, и једе с њима, и врло их заволи. А са својим вршњацима такође се слаже; више се пута и котио већ у Европи.

Са свим је другчији леопард у слободи. Имао сам неко време једног мужака, али се никако нисмо могли сложити. Кад год би се кавезу приближио, увек ми је режањем кроз зубе, а кадшто и промуклим трчањем показао своје незадовољство. А јесам ли и најмање ближе нёг обично кавезу дошао, то сам се могао надати, да ће својом шапом на мене манути, и то наравно баш онда, кад нисам ни помислио. Још сам га у кавезу за дугачак ланац, као и друге зверове, привезао, те сам могао кадкад уживати и у том, да га на поље пустим. Одма би тада на сваког скакао, ко би му се приближио, а већ из погледа моглисмо мислити, шта би с нама било, кад би нас могао доватити. Што сам већма ланац пуштао, све је гори бивао, и никако да се умири. Тада се дивљији показао нег игда, мислио си да је у сред шуме, крволочност се у њему распалила, а очима ће, мислиш, сву другу живад прождерати. Гргутајући скакаше мајмуни по кавезима; уплашено почеше козе мекекати; нојеви као луди почеше бежати по кавезу, а лав је по преко погледао беснећег делију. Свако је покушавао, да се ослободи, и често смо се уплашили гледећи га тако разјарена. А најтеже га је било опет у кавез стрпати. Сам од себе нигда не би ушао а како да га утерамо? Најлакше би било увући га на оном ланцу, на ком је и везан; али онда би могао скочити на нас, јер би му морао човек доћи близу. Претње нису ништа помагале; кад му покажемо бич, а он нама своју шапу; кад се нањ продеремо, почне фркати; а дођеш ли му близу, одма се спрема да скочи. Тући га нисам смео, јер није био мој; а нисам га смео ни бичем од воденог коња коже, с којим сам друге животиње у ред терао, ударати, јер је био кратак. Узмем дакле нову метлу, што се дворишта чисте, привежем је за дугачко, танко дрво и тиме сам га воштио; ал' бадава, морао сам друго што измислити. Најбоље је било, као што сам случајно дознао, водом га поливати, и за тај ми је посао баш добро дошла била велика једна штрцаљка. Чим сам га у једном акову воде окупао, или га водом дуже поливао, таки је гледао, да се у кавез увуче; и после сам дотле дотерао био, да је, чим сам му штрцаљку показао, одма свој заклон тражио, ма да је, то очевидно нерадо чинио.

Леопарда су Римљани, као што је речено, за хрвалишта употребљавали. У предњој Азији било је пуно ових зверова за време Римљана, и Целије писао је Цицерону, који је тада наместник у Сицилији био: „Ако у мојим играма не буде чопорова пантера, тебе ће окривити!“ Скаур је, док је био едил, први послао 150 ови зверова у Рим; за тим пошље Помпеј 410, а Аугуст 420.

Могао би још млого овде моји и туђи посматрања о овој звери написати; али држим, да је и овим добро описан и обележен. Само ћу још да додам, да месо од леопарда млоги урођеници једу, држе, да је кусно; да се лепо његово крзно у пређашња времена у трговину доносило и да се пре 50 година за једно по 10 талира плаћало у вароши Капу. Још се и данас код крзнара добити може под именом „тигарског крзна“; јер га и данас траже и цене. Употребљује се за огртаче, кабанице, а највише за покровце на коње, ноге ил' сонице.

Из „Brehm's Illustr. Thierleben." 5.

Главна скупштина

друштва за српско народно позориште

14 15. 16. и 19. аугуста 1866.

Председник: Стеван Брановачки, начелник.

Чланова: 50.

Начелник друштва, поздрављајући главну скупштину добродошлицом, наводи велику корист позоришта по народ, за његово образовање и за развитак језика, те позива скупштину, да према тим користима не допусти, да се млађано позориште наше, које је већ толико животне снаге указало, занемари, напусти, него да се за вечита времена осигура и сачува.

Чита се извештај управљајућег одбора о стању фонда српског народног позоришта и о вештачкој радњи позорищне дружине. По том извештају износило је главно, које лихву носи, при свршетку јулија о. г. 36,137. фр. 30. н. а. вр.

Од прошле главне скупштине изаслани одбор подноси неке своје примедбе на већ једном прегледане рачуне позорищне од 14. јулија 1861 г. до 30. октобра 1865.

Упуђује се управљајући одбор да свакако гледа да покупи, ма и судским путем, обећање а досад никако не положене прилоге у износу од 19,422. фр. 30. н. а. вр.

Да рачуне позорищног фонда од 1. новембра 1865 до свршетка јулија 1866 на ново прегледају, одређују се чланови: Ђорђе Поповић, Петар Нинковић, Тривун Јојкић, В. М. Стефановић и Сима Марковић.

На основу извештаја, од прошле главне скупштине на развиђење рачуна изасланог одбора, ослобађа се благајник Ђорђе Шевић од сваке даље одговорности за своје рачуне, које је од постанка позоришта па до 1. новембра 1865. водио.

Упућује се управљајући одбор, да испуни услове, под којима је српском народном позоришту уступљена вршачка гардероба.

По подужем претресу питања: да л' да се српско народно позориште одржи, па ма то било и крњењем самога главна: би решено, да се позоришна радња и даље продужи. Том приликом чланови: Јован Поповић Зубан и Александар П. Радовановић из Карловаца, наводећи да се не мора ни главно крњити, ако будемо људи, те станемо прилозима потпомагати позоришни фонд, положили су у тој намери одмах у скупштини и то први 40., а други 5. фр. а. вр., изјавивши уједно, да ће за живота свога сваки од њих по толико сваке године давати на исту цел.

Решава се, да се досадања број особља позоришне дружине не умаљује.

Укида се агенатство при српском народном позоришту, а одобрава се досадањи број послужитеља.

Због штедње не поставља се постојани примател на касу.

Решава се, да управитељ позоришне дружине буде и редитељ и да обавља и подблагајничке дужности, и као такови да има од сада 1200. фр. а. вр. плате на годину, у место досадашњих дневница по 2 и 3. фр. а. вр.

По дужем претресу решава се: 1. да се место управитеља још у овој скупштини попуни; 2. да се тиме, што је управитељ уједно и редитељ и подблагајник, устав ни у чему не мења; 3. да главној скупштини припада право управитеља бирати.

Решава се, да се управитељ позоришне дружине до друге главне скупштине изабере и да му се место још у овој скупштини путем избора попуни.

За управитеља српске позоришне дружине бира се и за даље Јован Ђорђевић са 33 против 2 гласа,

Одобрава се буџет од 1. јануара 1867 до прве главне скупштине с месечним трошком од 1593. фр. 26. н. а. вр., што на годину чини: 48,639. фр. 12. н. а. вр. Привреда позоришне дружине износи по досадашњем искуству на годину: 14,000 фр. ср. и тако је још 4639. фр. 12. н. а. вр. субвенције нужно да се одржи позориште.

Управитељ позоришне дружине у договору са управљајућим одбором одређиваће план путовања и време бављења позоришне дружине у појединим местима.

Решава се, да се у смислу устава помесним одборима никака уплива у унутрашњу позоришну радњу дати не може, а особито у делењу рола да не могу утицати; али да могу захтевати, да се од њих изабрани комади претстављају, ал' и то само по реду од самог управитеља установљеном.

Усваја се предлог Јована Ђорђевића, да се у неколико хиљада комада штампају приложнице, по којима би сваки, који би исте потписао, себе обвезао, на дан по 1. новч. а. вр. прилога давати све дотле, док српско народно позориште ил' од државе ил' од самог народа толику помоћ не добије, да се може само издржавати.

Позваће се повереници и омладина српска, да у растуривању тих приложница позоришту на руку иду и да приређивањем беседа позорищни фонд и за даље потпомажу.

На предлог Јована Ђорђевића рещава се, да се путем новина сваког месеца оглащују бар у главним цифрама рачуни позоришни и имена нових приложника.

Примају се ови предлози дра Светозара Милетића:

1. Да се по повратку мира и по повратку редовног и уставног стања поднесе његовом величанству краљу на ново молбеница, — коју је народни србски конгрес за потпору српског народног позоришта из државног фонда поднео, и коју је садашња влада одбила, — с том молбом, да влада, и угарска и троједне краљевине, у уставни буџет земаљски суму за потпору српског народног позоришта узме; и то према сумама, које се другим народним позориштима дају, саразмерно теретима, које Срби у обема земљама носе,

2. Да се молба подобна оној, што је угарском сабору поднесена, и сабору троједне краљевине поднесе.

3. Да се иште допуштење за једну лутрију, мању ил' већу, у корист фонду српског народног позоришта.

Упућује се управљајући одбор, да у договору с управитељем позоришне дружине Јованом Ђорђевићем даде од дотичних вештака зготовити, и то до прве главне скупштине, план за позоришну зграду према снази фонда, па и да понови молбу при новосадском магистрату због места за позоришну зграду.

На предлог позоришног одсека, који је и од главне скупщтине усвојен, да је глумцима теоретично изображење нужно и да би им ваљало теоретична предавања држати бар у местима где би се мало дуже бавили: изјавио је управитељ позорищне дружине, Јован Ђорђевић, своју готовост, да ће дружину у нужним за теоретично њихово изображење наукама радо настављати. Према томе одобрава му се, да може у границама одобреног буџета себи у помоћ узети једно лице, које ће му у обављању материјалних послова на руци бити.

У свези са пређашњим закључком рещава се, да се сваки глумац, који жели члан српског народног позоришта остати, мора подврћи испиту после године дана, по свршеном слушању теоретичних наука.

Време бављења позорищне дружине у Новоме Саду одређиваће управљајући одбор у договору с управитељем позоришне дружине.

Упућује се економски одсек, да од главне скупштине одобрену субвенцију редовно и месечно издаје, а да управитељ своје месечне рачуне за 15. дана поднесе по свршетку свакога месеца.

Усваја се предлог члана Емила Чакре, да се дворана „код царице Јелисавете“ за позоришна претстављања у Новоме Саду од самога властника под закуп узме и то бар на годину дана.

Одређују си на ново чланови: Јован Ђорђевић, др. Стеван Павловић, А. Хаџић, Александар Јовановић и Емил Чакра да прегледају правила за дружину српског народног позоришта до прве главне скупштине.

У смислу §. 13. устава допунио се управљајући одбор, и том приликом изабрани су у позоришни одсек: др. Стеван Павловић, др. Јован Туроман, Новак Радонић из Мола, а за његовог заменика Ђорђе Рајковић, Ђорђе Вукићевић, Јован Петровић и Филип Оберкнежевић за заменика дра Јована Суботића; а у економски одсек: Сима Марковић, Никола Станић, Паво Миросављевић и Лаза Манојловић из Сентомаша, а за његовог заменика Мита Панаотовић.

На предлог А. П. Радовановића решава се, да од сада управљајући одбор програм за главну скупштину за времена састави и да га бар на који дан пре скупштине да штампати.

Прима се предлог начелника друштва Стевана Брановачког, да се изради пословни ред, и позоришни се одсек упућује да такав пословни ред до прве главне скупштине зготови.

Начелник, захваљујући члановима на стрпењу, завршује главну скупштину.

Књижевне белешке.

* „Војин“ јавља, да ће од нове године излазити три пута на месец, а не једанпут као до сада.

* У Загребу се доштампавају о трошку „Матице Илирске“ скупљени списи Станка Враза.

* „Slavische Blätter“, што их је у Бечу двапут на месец издавао Абел Лукшић, престали су излазити. Из њиховог пепела поникли су: „Blätter für Kunst, Wissen und Antike“, који ће трипут на месец у Бечу излазити. И те ће листове издавати и уређивати Абел Лукшић.

* „Вила“ јавља, да Никола Мусулин учитељ IV. разреда у В. Градишту издаје књигу: „Малый даракъ.“ Из читава огласа не зна се, што ће бити у тој књизи, на сву прилику за то, да читаоци, сазнавши напред шта ће све у њој бити, не изгубе вољу на читање још напред. Писац каже, да је књигу написао „да би тимъ по могућству дужности, кою е свакій човекъ чинити обвезанъ, одговорити; себе и друге ползовати могао.“ Књига ће бити на 4—5 табака велика а стаје 40. нов. Новци се полажу напред и шаљу В. Валожићу књижару у Београду, а књига ће бити готова до 1. децембра о. г.

Гласник.

* У Петрограду су се саставили млади Срби, који се тамо уче, у дружину под именом „Српска општина.“ Тој је дружини цел: узајмно потпомагање у сваком погледу, као и сарадња у делу народног напретка, што је сваколика омладина српска као задатак свој означила.

* Ђаци на великој школи у Београду сложили су се, да оснују дружину, која би се свим силама посветила напретку народа. Дружина та припадала би целини уједињене омладине српске, па би се бринула, и да се што достојније може дочекати у Београду прва, а по реду друга, скупштина секолике омладине српске.

* Кнез српски Михајло дао је стотину дуката на издавање омладинских књига за народ. Живио!

* Стеван Михајловић, архимандрит ђурђевског манастира у Банату, приложио је на фонд „Школскога листа“ у готовом новцу 100. фр. а. вр.

* Православна општина сечујска у Барањи почиње из добровољних годишњих прилога установљавати школски фонд, из којег ће потребе своје школе подмиривати.

* Народна читаоници у Спљету наумила је, да у цркви на Доброме метне плочу од мрамора с написом: У спомен сплећанину Луки Ботићу, песнику „Побратимства“, „Бедне Маре“ и „Петра Бачића“. Уједно ће се и песниково попрсје од мрамора поставити у спљетској читаоници 28. децембра о. г. као на дан рођења Луке Ботића.

БИБЛИОГРАФИЈА.*),

Србске књиге.

О УКИДАНЮ СМРТНЕ КАЗНИ. Одъ др. Алберта Фридриха Бернера, проф. на берлинскомъ университету. Превео М. Дамяновићъ. (Прештампано изъ подлистка „Србски Новина“.) Београдъ 1866, државна штампария. Џепни формат, 107. стр. Стоји?

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ ИЗ ХЕРЦЕГОВИНЕ. (Женске) За штампу их приредио Вук Стеф. Караџић. (Трошком народнијех прилога.) У Бечу у накладе Ане удове В. С. Караџића. У Бечу, у штампарији Л. Соммера. 1866. На 8-ни. XVI. 259. стр. 4. л. Стоји 1. фор. а. вр. до нове године.

ГОДИШНЯКЪ. Великій календаръ за 1867. годину просту изъ 365 дана. Година XVIII. У Новоме Саду, издае епископска књигопечатня. На 4-ни. 61. стр, 3. л. Стоји?

НАДГРОБНА БЕСЕДА МАРІИ ДРАГИЧЕВИЋА грађанки панчевачкой † 29. Августа 1866. Говоріо В. Живковић, парох у Панчеву. У Панчеву, књигопечатња А. Сибенхара 1866. На два листа.

ЗЕМЉА, НА КОЈОЈ ЖИВИМО. Поучна и забавна књижица за одраслију децу и мушку и женску. Написао Дамјан Павловић. У Београду, у државној штампарији. 1866. На 8-ни, 4. л. 68. стр. Стоји 2. гр. чарш.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ромео и Јулија. (Продужење.) — Фауст, новела у девет писама од Ивана Тургењева. (Продужење.) — Оцена Београдчева речника од Јована Бошковића. — Подлистак: Слике из Зоологије: Леопард. (Свршетак.) — Главна скупштина српског народног позоришта. — Књижевне белешке. — Гласник — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 42. У НОВОМЕ САДУ 30. НОВЕМБРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ромео и Јулија.

II.

(Продужење.)

Срце је семе, из кога је поникло дрво — човек.
Семе је то двоклично — дикотиледон.

Within the infant rind of this weak flower
Poison hath residence, and medicine power:
For this, being smelt, with that part cheers each part;
Being tasted, slays all senses with the heart,
Two such opposed kings encamp them still
In man as well as herbs, grace, and rude will;
And where the worser is predominant,
Full soon the canker death eats up that plant.*)
Act II. scene 3.

„У овог цветка малог, слабачког,
И отров је и видајући сок:
Миришиш га, разгаљује те нос,
У срцу л' ти је, протрује те кроз.
Крвника тако кидишу се два
И човеком: милост и воља зла:

---

*) Нигде, ни у ком драмету Шекспирском не мого наћи тако јасно, тако часком обележену, тако овејану драмску философију песникову као у тим дивним стисима. И зато нека нам буду основа и обрана свом и досадањем и одсадањем разлагању нашег предмета.

А у кој биљки отров ото ма,
Прецветала је за на веки та.“

Та двокличност у срцу доприноси млого и Хамлетовој омани:

Queen.
O Hamlet! thou hast cleft my heart in twain!

Hamlet.
O, throw away the worser part of it,
And live the purer with the other half.

Краљица.
Ох, расцепи ми срце, Хамлете!

Хамлет.
Ох, бац' из тебе што је гори део,
Те с другом полом живи чистија.

И Хамлет збиља мисли да то може бити, да можеш одкинути биљку од корена јој и не да не угине него да се још лепша прима; то може бити, мисли он, то мора бити, уверен је он, и све што не бива тако, све је наопак. То је заблуда, ужасна заблуда, ал' та заблуда чини Хамлета Хамлетом.

Што је семену земља, то је срцу желудац и све оно што га допуњује; што је семену лишће, то су срцу плућа; што је семену цвет и плод, то је срцу лице и мозак (после цвета плод, после лепоте мудрост). Земља рани једну клицу, другу рани зрак; желудац напаја црну крв, црвену крв стварају плућа.

Желудац је мржња, што ждере све, а себи не задржава ништа; плуће је љубав, што оживљава све што је се такне.

Природом богата, ал' никад не рађена земља рађаће силну древурину, бујан шипраг и коров, шеницу или ружу столистарку — тешко.

Пун желудац извор мржње Монтекића и Капулетића.

По што би се гладна сиротиња могла тако страшно покрвити међу собом? Ал' две најотменије породице у Верони, људи богати, сити, бесни, живила жучна препуна, црне жиле набрекле, земљиште нађубрено силним презрелим, угинулим а не пожњевеним, не употребљеним плодовима; никакве више, никакве просветне, свенародне тежње не занимају духове, уз то још мајушна државица за коју се брине самовољан један господарчић, те тако уштеђује верним својим грађанима бригу владања, остављајући им само право повлађивања, кад му буде од потребе: — из таки рађајући начела морали су понићи Монтекићи и Капулетићи.

Из породичног, начелног дикотиледона Монтекића и Капулетића спушта се једна клица у земљу и буде кореном и разграна се у земљи и носи рану горе, и од оте ране бубри семе. Срце пушта из једне своје хемисфере жилу једну у желудац да се натопи одатле црне крви: — мржња шаље своје људе под земљу те се шире од њи простране костурнице Монтекића и Капулетића, а из ти костурница опета долази мржњи по посланицима, по преисподним јој представницима тако обилна рана, да се мржњи неможе да не плаћа ту обилатост све новим и новим жртвама, све новим и новим додацима у благодарне костурнице.

То је почетак оног огромног борбенога кружења замисли творчеве, што га природне науке зову „прометом градива“ и што доспева до свога вршка у животу срца човекова. Тај вршак живота васијонскога скупити параболским огледалом генија у једно огњиште те претставити га у малој ал’ светлој слици гледајућим очима, то је задатак драмске уметности.

Ал’ ширење мржњинога корена има се борити са непроником земљиним, што у њу мора проницати; дизање пак ране из проникнута земљишта потпомаже се капиларношћу корења семенова, душевношћу мржње. То чини, да мржња мора пре малаксати у разашиљању своји огранака, него што ће сустати начело јој подрањујући је, те тако мора остати неке сувишне ране, која се неда више употребити на ширење корења. Куда ће та рана?

Капиларност развијенога корења, живила мржње, вуче је горе, прође семеном и продре у просторије зрака, у царство сунца, у свет љубави.

Семе проклијава на сунчани зрак у два петала, у две кличице.

Мржња Монтекића и Капулетића пробила је на зрак љубави у два млађана, у два зелена листића, један листић беше Ромео, други листић беше Јулија.

Црна крв улази у плућа, дотакнула се божијег зрака, зрачнога бога, и ужежена на пламену свеземног жртвеника му, постаје црвеном крвљу — гори.

И горећи разноси свети плам по васцеломе телу.

(Продужиће се.)

Фауст.

Новела у девет писама од Ивана Тургењева.

(Продужење.)

Писмо четврто.

(Исти истоме.)

У М..., 20. јунија 1850.

Пријемков ме запита, желим ли чашу зашећерене воде, и беше, као што се по свему видело, јако задовољан са самим собом, што је то могао запитати. Ја му захвалим. Настаде дубока тишина. Почнем читати, не дижући очију са књиге. Нешто сам се побојао: срце ми стаде јаче лупати, а глас дрктати. Немац је први прекинуо тишину, казујући узвицима како му се допада Фауст.... „Дивно! Узвишено!“ понављао је више пута, а по гдекоји би пут још додао: „Ал’ то је опет мало сувише!“

Пријемкову је било, као што ми се чињаше, дуго време, које што није разумевао добро немачки, које пак што не мари за стихове.... А ко му и рече да слуша? Још при ручку хтедох га опоменути, да не дође на читање, ал’ се бојах, да га како тиме не увредим.

Вера се није мицала. Неколико пута погледах је крадомице: очи су јој биле на мени, а у лицу је бледа била. После призора, у којем се Фауст с Гретом први пут састаје, помаче се мало напред, прекрсти руке на крилу свом и тако остаде докле сам год читао. С почетка ме је бунило, што је Пријемков тако равнодушно слушао, ал’ мало по мало заборавим на њега и станем читати ватрено... Само сам за Веру читао. Неки унутрашњи глас казиваше ми, да ће је Фауст живо дирнути у срце. Када сврших (прескочио сам валпургину ноћ и нешто од оног што се збива у кујни од вештица), кад изустих и последњи пут: „Хенрик!“, раздрагани немац повиче: „Ох, Боже, ала је то красно!“ Пријемков скочи радосно. Јадник, уздишући ми је захваљивао што сам га забавио! .... Ја му ништа не одговорим на то, него погледах Веру. Једва сам чекао, да чујем, шта ће рећи. Она се диже, а да би и једну једину речицу изустила дође до прага и ту се мало заустави, а после оде лаганим кораком. Похитам за њом. Беше на неколико корачаја преда мном, и једва могох у помрчини распознати јој белу хаљину.

— Е, дакле, повичем; зар вам се не допада?

Она застаде.

— Можете ли ми ту књигу позајмити? одговори.

— Поклањам вам је, ако је желите имати.

— Захваљујем вам, рече, и нестаде је.

Пријемков и немац приближе ми се.

— Ала је то врућина, рече Пријемков — да, управо запара. Ал' где је моја жена?

— Чини ми се, да је у кућу ушла, одговорим.

— Долази ми, као да би се могло већ и вечерати, настави он. Што је истина, истина, јако лепо читате, додаде после мало времена.

— Вашој жени као да се допао „Фауст?“

— Без икаке сумње, рече Пријемков.

— За цело, уђе у реч Шимел.

Уђосмо у кућу.

— Где ми је жена, питаше Пријемков служавку, која пред нас изађе.

Госпођа је у својој одаји за спавање.

Пријемков оде да види Веру.

Ја и Шимел остадосмо на заравњи. Старац подиже очи небу.

— Да силних звезда; промрмља трпајући бурмут у нос. А све те звезде редом светови су за себе! дода и по ново шмркне.

Несам држао за нужно да му одговорим, и тако погледах ћутајући горе небу. Морила ме је потајна сумња .... Чинило ми се, да звезде и сувише озбиљно гледају на нас доле, После неколико тренутака врати се Пријемков и понуди нас да идемо у дворану, где се једе.

Мало за тим ето и Вере. Поседасмо за сто.

— Та погледајте само моју жену, рече Пријемков.

Погледи ми одоше Вери.

— Зар ништа не опажате?

Приметио сам, да се нешто у лицу променила, ал' за то опет одговорим — не знам ни сам зашто — да ништа не видим.

— Као да су јој очи црвене од плача, продужи Пријемков.

Ја сам ћутао.

— Помислите само, кад уђох у собу њезину, нађем је где плаче. То већ од давна није чинила. Знате л' кад је последњи пут плакала? Кад смо нашу малу Сашу изгубили. Ето, видите, шта сте са тим вашим „Фаустом" учинили, придодаде смешећи се.

— Признајете ли дакле — рекох окренувши се Вери — да сам право имао, кад сам . . . .

— Томе се не нађах, рече прекидајући ми говор. Бог би свети знао, да л' сте добро радили. Може бити, да ми је мати баш за то забрањивала таке књиге читати, што је знала, да . . . .

Вера застане.

— Шта је знала? поновим. Изреците само!

— На што! Ја се већ стидим. Ал' како сам и могла плакати. Разговараћемо се још о томе; несам све добро разумела.

— За што ме одмах не запитасте?

— Разумела сам шта значе речи, па и њихов смисао, али . . . .

Ту опет на ново ућута и замисли се. У том тренутку захуја ветар у врту. Вера се трже и обрте се отвореном прозору.

— Не рекох ли, да ћемо добити непогоду, повиче Пријемков. Ал' шта је теби, мила моја, да се тако тржаш?

Вера га погледа ћутајући. У тај мах муња засевну у даљини, а по непомичном лицу њеном прелети блеђани одсев од муње.

— Свему је томе тај ваш „Фауст" крив, продужи

Пријемков. Најбоље ће бити ако одмах после вечере легнемо спавати. Хоће л' тако добро бити, господине Шимелу?

— После душевне насладе нуждан је и користан телесни одмор, одговори Шимел, испијајући чашицу ликера.

После вечере растадосмо се. При поласку стискох Вери руку, која је ладна била. Кад сам у своју собу дошао, несам се хтео одмах свлачити, него сам гледао кроз прозор. Као што је Пријемков рекао непогода дође. Слушао сам како ветар бесни, како киша пљушти, гледао сам, како се у ближем селу црква, која је близу језера лежала, при светлуцању муња час забели, час опет зацрни. .... Ал' мисли моје отишле су на другу страну. Ја сам мислио на Веру и на оно што ће тек рећи, када „Фауста“ сама прочита; мислио сам на сузе њезине, сећао сам се како ме је пажљиво слушала ....

Непогода је давно прошла била; звезде су се опет блистале; све је мирно било. Нека мени непозната птица певала је, час вишим, час нижим гласом, једну те једну песму. То јасно певање чудновато се разлегало по тихој ноћи; још никако не могох лећи.

Други дан у јутру први сам био у дворани. Станем пред слику госпође Елцове и неком потајном радошћу рекох: Ево, читао сам ти ћери једну од књига, које си забрањивала! На једанпут ми се учини .... Ти си сигурно приметно, да слике en face као да гледају у оне, који их сматрају. Ал' у тај мах ми се учини, као да ме госпођа Елцова прекорно погледа. Окренем се, одем прозору и спазим Веру.

Сунчаником у руци шетала се по врту, обмотавши око главе белу мараму. Похитам јој на сусрет и ми се поздрависмо.

— Несам могла целу ноћ ока свести. Глава ме боли. Хтедох се мало проћи по свежем зраку; можда ће ми тако боља одуминути.

— Ал' ваља да томе није узрок јучерање читање? — запитам.

— А да шта би друго било! Ја несам на тако што научена. У тој вашој књизи има неких ствари, којих се не могу да отресем. Од тога ми је ваља да и ова ватра у глави, рече метнувши руку на чело.

— Та то је дивно! повичем. Само што се бојим, да вам та у неспавању проведена ноћ и главобоља не одузме како вољу на читање.

— Мислите, одговори Вера, и одломи у ходу гранчицу од пусторниља. Бог би то знао! Мени се чини, да се не може више натраг, кад већ пођосмо тим путем.

Па при тим речима баци од себе одломљену гранчицу.

— Хајд'те да седнемо у ову сеницу, продужи, па молим вас лепо, да све дотле, докле сама не почнем, не поведете реч више . . . . . о тој књизи.

Она рече „о тој књизи“, као да се бојала изрећи име фаустово.

Уђосмо у сеницу и седосмо.

— Нека је по вашој вољи: ја не ћу више с вама о „Фаусту“ говорити, ал' допустите ми, да вам рекнем, како вас за сретну држим и како вам завидим.

— Ви ми завидите?

— Да, што, познавајући вас, знам како ћете се науживати. И осим Гета има великих песника: ту је Шекспир, Шилер, па слободно смем и нашег Пушкина споменути.... И с њиме се морате упознати.

Она је ћутала и врхом од свог сунчаника шарала је по песку.

Еј, мој мили пријатељу, да си је само могао видети, како је у том тренутку милокрвна била! Бледа, готово да се провиди, нешто мало уморена, у целој унутрашњости уздрмана, а опет за то ведра као небо! Дуго сам говорио, после ућутах — и загледах се у њу. Она је непрекидно цртала по песку сунчаником, па је после опет све побрисала. На једанпут чусмо где неко трчи, и мала Наталија долети скоком у сеницу. Мати јој се нагло диже, и ја сам се зачудио, када видех како је живо и нежно загрлила своју ћерку. То иначе не чини. Мало за тим дође и Пријемков. Шимел, то савесно дете са седом главом, отишао је зором, да не би морао пропустити своје лекције.

Одосмо чај пити.

Ал' ја се већ уморих пишући. Време је, да завршим писмо, из којег ћеш и тако видети, да сам га у забуни писао. Долази ми, да сам и сам сметен. Чудновато се осећам. Не знам, шта ми је. Све непрекидно ми је пред очима мала соба у врту с голим зидовима, лампа, која на столу гори, отворена врата, то младо лице, које тако пажљиво слуша, то лако, бело одело .... Тек-сад сазнадох, за што је хтедох узети за жену. Некада, пре одласка мог у Берлин, несам баш био тако бена, као што сам то све досад држао.

Да, мој мили Симушка, твом је пријатељу чудновато у души. Држим, да ће проћи, а ако не прође .... е, па толико и чини! Ја сам за то опет јако задовољан: прво што сам вече дивно провео, па после ко ми може шта пребацити, ако сам ја ту душу из сна пробудио? Госпођа Елцова виси на зиду и не може говорити. Та чудновата жена не знам како је провела свој век, ал' то ми је знано, да је одбегла отца. Није јој узалуд била талијанка мати. Хтеде да своју ћерку од беде сачува. Хајд' да видимо .....

Остављам перо. Мисли што ти је воља, само да ми се не потсмеваш у твојим писмима. Ми смо стари пријатељи, ми морамо једно другом мало и кроз прсте гледати. Збогом!

Твој

П. Б.

(Продужиће се.)

Оцена Београдчева речника.*)

Од

Јована Бошковића.

(Продужење.)

Ево сад поименце оних речи (на број више од **420.** само код слова *п* осим напред поменутих земљописних и крштених имена), које имају у Вука а г. Београдац нашао је за добро да их изостави:

Паветина, пазарија, -варлија, паја, пајанта, пајединица, пајташ, -шица, паклењача, паламида, паланга, палетковати, палићак, палијер, палипушка, палисад, паличњак, палуцање, паљ, памрак, памуклија, пандара, пандуров, -рски, -овати, пантљика, паор (са свима изведеницима на пр. паорија), папоњак, папош, папратник, папрац, папрáца, папрењача, паприка, паприца, пара (новац), парагуи, парада, паракнути, парасити, парати (без значења ritzen), параџик, пâри, парнија, парта, парцов, пасина, пасић, пасмарковац, пастрмица, пата, паткин, патков, патргање, патријаров, -ев, -рски, патрола, -ити, -ица, -љење, пауков, паунов, пафтица, пацити, пачек, пачићи, пачица, пачји, пашајлија, -шалија, пашин, -ински, пашчиње, пеана, певачев, пѐвачица (кукавица), певушење, -ити, педевсија, пекаров, -ски, пеленак, пеливански, пембе, перајница, пергаторија, пêрда (вео), перде, перишани, персона, перушиница, перчинић, першун (дивљи), пěте, петеро, петиња, петлов, петлова креста, петљање (бунцање), петњак, петопрсница (кокош), петорица, -ронаест (у Ц. г.), петрусин, пећарица, пећиница, печак, пешкирина, -рић, пи! пиварев, -рски, пијанчовање, -ати, пијаца, -чар, -ски, певница, пијукање, пикнути, пила, пилац, пилићи, пинокот, пињав, пипавица, пиплићи, -лица, пир (жито), пиштољски, пјандура, пјаница, плавити се, плавка (грожђе), плаир, плајваз, плакати се, пламеник (Rothlauf), пладањ (тањир), плацарина, плачињати, -ање, плашњача, племеник, плетикотарица, плетикрошња, плењење, плованија, пловчји, плочаџија, пљувача, пљўскати, пљуцнути, поарнаутити (се), похарчити, побавучке, побашити (се), побегнути, побискати се, побити (побудем), побљувати, побожићна част, побоја, побоке, побугарити (се), повлашити (се), повраћати се, поврћи се, поганити се, погановић, поглаварица, -варов, -вички, поглати, поглејати, погленути, погњурице, погорелица, погрубети, погузијаш, подагонити, подáћи, подаштрати, -ање, подбијати се, подбрективање, подбријавати, подјажје, подјазница, пóткривање, -ати, подложњаци, подлупити се, -пливање, подрепина, -пљивање, подробак, подотавити се, подригнути се, подрумски, подстрешје, потпрдица, пожбунити, пожедњати, пожњакиња, пожунац, (меров, оканица), појединце, појечати, појти, покајање, поклизнути се, поклоњање, покривац, полагачице, похлапан, полатинити (се), полевка, полеваћи (убрус), полевачина, помаџарити (се), помести се, пометно гумно, помицати (се), -ање, помишљење, помештање, -ати, поморац, -ски, помосковити, понедеоничар понемчити, понукати, -ивати, -ање, поњаветина, -вица -вски (брдо), -вчина, попадијин, попасковати, -ање, попасно доба, попјанити, попрд, -ица, попрштити, по̀ранити порат, поребарац, поребрити се, поребруша, поредо̀внички, похришћанити, порон, -нути, посан, посвадиште, поседлица, посиначки, посинко, посећи се, поседник, поседовати се (с ким), посеклица, поскурни, послен, посни, -ник, -ница, посребрнити, постојање, постоловина, посукљати, потапсати, потијати, потиљак, потрапити, потремак, потрпети, поукивати, поунијатити (се), поученије, пофермати, похајдучити, поциганити, -ганчити се, поцркати, почасница, почетвороноже, поштански, праведнички, празник (светац), празнословљење, пратња, праћакнути се, працеп, прачевина, прачић, прдавац (птица), прдељуска (ћушка), — љуснути, прдоња (грах), прдосија (дуван, барут), прдлати, -ање, преборски, превесити, превожење, прегињање, прегљача, -љица, прегрaчић, прегребати, -ње, пређурина, прев, презданка (кокош), прекаја, прелевати, -ање, прелетнути, прѐлетити (лето), прѐлећи (прећи), премалеће, преноћити, прео, (преко), преобући, пресалдумити, преседнути, пресецање, престо, претек, претерати, -ивати, -ње, преткутњица, претљи, преходњак, прецеђивање, прешити (-шим), пржлица, приват, привенчати, приздрети (се), прија, пријатељашити се, -ење, -љев, прекладник, преклет, пријенути, пресадница, пресед, пресек, преснац, пријин, прикумица, принцип, -ов, -овина, припијати, -ње, припунити, присвијеђети, прислинкивати, -ње, пристајати, -ње, притеривање, причесни, приштић, прњаворац, -рка, -рски, -чад, -че, прњадовит (пањ), про, провати, провизур, -ов, -овица, провунта, проглати, продо (-ли), проз, проигумнов, прокаскивати, -ње, проклетњак, пролетњи, промисао, промишљавати и т. д., промрмљати, промумљати, пророчки, просјаков, проскура, просуљица, протин, протопопа, -пин, проћеретати, проћетати, процаптети, процвасти, прочка, прошетивати се, -ње, прћијаш, прћије, пршљењак, псовачев, птрше! пулчав, пупчити, пустопашице, пуће, пуцарати (се), -ров, ев, пушка̀рица, пу́штати, пушче.

---

*) Ова оцена штампа се овде на изречно захтевање самога писца, г. Јована Бошковића, а по одлуци књижевнога одбора „Матице Српске“. У.

Ваља узети на ум да гдешто несу изостављене речи него само поједина значења и да често код глагола напушта заменицу *се*. Али несу сви глаголи повратни, којима се додаје заменица *се*, него их има и узајмичних, као: љубити се (један другога), свађати се (један с другим), поседовати се (с ким) и т. д; друго, има их који се двојако говоре: постити и постити се (у староме само постити са) и најпосле, што је у нас повратно, не мора бити у другом језику и напротив, као: играти се, spielen, звати се, heissen, — захвалити (коме на чему), sich bedanken (то јест sich mit Dank umgeben).

На послетку, има у овоме речнику 67 речи, код којих није казано шта значе а у Вука стоје заједно са значењем; ево их: пасмењача, паструга, патуца, пенџе, пероњика, перпера, писаљка, -љица, пискор, плаветник, плетњица, плећаш, пљускавица, побурити, повратич, повраћај, подложара, потквасница, поткечак, поткрпљање, подносити, покоњ, покопица, попина капица, попленити, попригати, попевати, -ње, поредак, поривање, потребач, пошав, пошити, -ивати, -ивач, поштити, празити, -жење, праскоч, пратљача, прекретати се, прекретња, преписник, преходница, придруга, предевак, преход, припаша, пробирање, -бирач, пробити, проводити, прокап, прометати се, просеч, просторија, прохуља, прпоруша, прпошка, пртенак, пртилица, пулија, пусат, путити, пучанин, -нка, нски, -нство.

Примедба. Кад кажем да у Вуковом речнику нешто има, онда разумем и ту и оне напред „наново додате ријечи“ и оне што су само јужним говором написане.

3.

Па и оно, што има у овом речнику, није онако удесно као у Вуковом.

Г. Београдац не казује нигде генитива, а од 14 облика сваке именице (7 падежа у једнини и толико у множини) често 11 до 12 имају генитивну основу. Знамо да *вла́далац* има у 2. падежу *владаоца*, а *палац*: *палца*; према томе ко ће погодити како има *подмухалац*, *посалак*?

и т. д. *Погибао* има *погибли* и према томе *помисао*: *помисли*, али *промисао*, (божји) има *промисла* и *расо*: *расола*, а *со*: *соли* и т. д. Како имају у генитиву: *преконож* и „*поваймац*“, *дубит* и *клет* и „*пят*“?

Осим тога генитивни акценат имају обично 7 до 9 облика, а номинативни само 1 до 2 (1. и 4. падеж или 1. и 5); јер 7. падеж једнине (а каткад и 5.) и 2. множине имају често своје особите акценте.

Тако опет код глагола не казује садашњег времена, а од 30 и више глаголских облика често 16 имају основу садашњега времена, као на пр. код глагола: кле-ти: кун-ем, донијe-ти: донес-ем: мрије-ти: мр-ем, виде-ти: види-м, мле-ти: мељ-ем, бра-ти: бер-ем, зва-ти: зов-ем, кла-ти: кољ-ем, држа-ти: држи-м, писа-ти: пиш-ем, мета-ти: мећ-ем, вика-ти: вич-ем, капа-ти: капљ-ем, кова-ти: ку-ј-ем, купо-ва-ти: купу-ј-ем; па онда уме-ти има: уме-м а живе-ти: живи-м, чува-ти има чува-м, маха-ти: маш-ем, држа-ти: држим, а каја-ти: ка-ј-ем, (сеја-ти: се-ј-ем), дава-ти: да-ј-ем; — даље, везива-ти има: везу-ј-ем, доказивати: доказу-ј-ем, а — закива-ти: закива-м, оснивати: оснивам, тако исто: задивати, умивати, покривати, снивати и т. д.; — осим тога, гнати има: гнам и женем, ткати: ткам и (т)чем, купати: купам и купљем, зидати: зидам и зиђем, јести: једем и јем и т. д; — најпосле хтети има: хоћу а прохте-ти: прохте-м, бити: будем а доби-ти: доби-ј-ем (од тога је старији облик — добудем).

Како ће и овде на пр. слични глаголи и с истим акцентом у неодређеном: као: подвѐсти: подвѐдêм, подвѐсти: подвѐзêм (подвéсти: подвéзêм), пòпи-ти: пòпи-ј-ем, пòп-и-ти: пòп-ӣм и т. д. — да се разликују у речнику друкчије до садашњим временом и — акцентом?

Нека нас писац тога ради не упућује граматици. Кад би цела граматика израђена била по новој системи, онда бисмо у 2-гоме дêлу нашли све речи са својим значењима, у 3-ем све облике именске и глаголске а у 4-оме фразе. Али а) то још није учињено за српски језик а б) речник и ако стоји изван научне системе, ипак ће бити потребан свагда као практична књига, у којој се *брзо и лако* може наћи све оно, што нам код које речи треба да знамо; нарочито речници добро протумачени туђим изразима и реченицама (фразама) осветљују јако матерњи језик.

Г. Београдац не разликује *пожутети* gelb werden од *пожутити* gelb färben (наставак *ити* значи machen), већ пише само „пожутити“.

Па ни облици глаголски не пролазе боље код њега. Од реченице „парбиш се чим сване“ начинио је он неодређено „парбисати се“; али од „парбисати се“ било би садашње време *парбишем се*, а глагол „парбим се“ има неодређено *парбити се* (од парба, парница). — У Вука има реч *памћење*, а писац овога речника хоће тобоже да поправи стављајући „памтење“: али сви глаголи на *ити* имају у партиципу наставак *јен* а не *ен*, на пр. мутити: мућен (мути-ен, мутј-ен), претити: прећен, крстити: крштен, пустити: пуштен; родити: рођен; молити: мољен, хранити: храњен, мислити: мишљен, исправнити: испражњен; возити: вожен, просити: прошен, бацити: бачен; тако: љубљен, купљен, слављен, ломљен и т. д. — а од тога глаголског придева постаје именица наставком *је*, дакле и *памћен*, *памћење*.

Тако је исто погрешно од генитивне основе *паоц-а* — начинио номинатив „паоц“ место *палац* (ген. *палца* у људи а *паоца* у точку).

Код именице *пола, -ле* не стоји да се понајвише говори непромењена, на пр. у пола готово.

По више речи пише као једну, на пр. прѣкошир, прибогу, преоноћ, по-сем-сега.

Код њега је „поноћи“ adverbium. Ако је *подне* (по дне, по дана) adverbium, онда је и *по ноћи*.

Још је велика незгода, што је писац изабрао баш речник за возалицу, на којој ће да уноси у књижевност свој особени правопис и своје у нечем друкчије акценте. Он не чека да се тај његов предлог прими у књижевности, или бар да стече себи партију, па онда да уводи то у речник, већ ради anticipando — ужива у напред. А баш је речник књига, што поступа веома смотрено, која све оно што неје народно или опште примљено или што лексикограф (као стручан човек) сам предлаже, назива новим речима (vox nova), па тако и у правопису и у свему остолом не трчи пред књижевност, већ је прати или иде уз њу напоредо: да не би правио забуне, него да би речник заиста био права практична књига.

(Продужиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Руде.

Шта би био живот наш без гвожђа, бакара, олова, цина и т. д? Кад се човек тако упита, мора признати, да би данас без руда био прави дивљак; јер, шта би било без њи од наши силни справа за различне потребе, шта би било од морепловства, од оружја и хиљадама други ствари, које научењака и рукодељу једнако занимају и обојици подједнако служе?

С тога држим, да неће читаоцу бити тешко, прочитати ово овде о појединим рудама, да би се једно уверио о ономе, што је горе речено, а друго, да би сазнао бар шта је која руда, где се налази, како се добија, на што је потребна, те да би тиме у неколико непостидан остао пред оним светом, који је и с ове стране далеко унапред поступио.

Почећемо са гвожђем, које истина није тако лепо и скупо као злато, али је с друге стране тако нуждно и потребно, да би се човек без њега млогог чега оканути морао.

Гвожђе се ретко нађе чисто, т. ј. ни с каквим другим телом помешано, као чисто злато, сребро и др.; но и кад ко нађе где у природи на чисто гвожђе, тај нека унапред зна, да је оно метеорског порекла, да није чедо наше земље, но је из грдне просторије по којој звезде круже на земљу нашу пало. А ево зашто се држи, да је то тако. Парчад чиста гвожђа не нађоше нигда у земљи, него на земљи, а јер гвожђе није самоник, то је оно зацело одкуд озго пало на земљу нашу. У томе нас утврђује и та околност, што у чистом гвожђу има увек никла, т. ј. једне руде која нигда са оним гвожђем помешана није, које се у бреговима, у гвожђевитом камењу, или у опште у земљи нађе. Па најпосле посведочава то и оно силно камење, што је у виду светли кугала то овде, то онде на нашу земљу пало (Метеори). Тако се још г. 500 пр. Х. спомиње метеорско камење, које су, особито на истоку, за свето држали. Херодијан прича, да су таки камен у храму у Емиси обожавали, а и Грци су имали у храму у Орхомену таког камења, и држали су, да је оно још пре тројанског рата (дакле на 1000 г. пр. Х.) с неба пало. 465. г. п. Хр. пао је метеор у Трацији код Егоспотама, о коме Плиније вели, да је био велик као два камена у воденици, и тако тежак, да би га једва на волујским кола кренуо. Осим други метеора пао је у новије доба (1751. г. 26 Маја) код Загреба ноћу око 6 сати метеор, који је 71 вунту тежак био, те се као редкост и данас чува у Бечу. 1559. г. пало је 5 метеора код Мишколца (у Угарској) као човечија глава велики. У Сибирији код Краснојарска нашли су 1775-е г. 5080 вунти тежак метеор, који се и дан данас под именом Паласовог метеора у Петрограду чува; а може се мислити колико вреди, кад се узме, да за један таки метеор од 191 вунте, који је у Чешкој пао, а данас се у Бечу под именом „der verwünschte Burggraf“ чува, — дају 10.000 в. Има још и други знамените величине метеора, а колико је пало што се не зна, колико ли је у мору пропало!

Овако гвожђе пада кадшто и као зрневље обилато с неба. У Француској је 1803 г. пало код Егле 3000 таки камичака разне величине. Пре падања обично изгледа као да топови пуцају, после се чује така лупа, као да силни добошари ударају, затим настане хука и тутањ, и тада у виду светли тела падају метеори на земљу, у коју се што су већи дубље зарију. Млоги су држали, да то камење избацују огњевити брегови у месецу, али се сад свуда примило то мњење, да је оно парчад од различни планета, те се као и планете крећу по небу, док их к себи не привуче каква друга планета, па се онда због брзог нада ваздух око њи упали, и с тога у виду светли кугала падају. — Од метеорског, т. ј. чистог гвожђа које се врло лепо даје ковати, праве се дамаскиње (пушке, ножеви, мачеви и т. д.). Оне су и нама познате из наши народни песама, а Арапи такође о њима чуда причају. Тако једна арапска песма о дамашчанском мачу вели: „Сјајан је као муња, све сече као репу, спрам његове светлости као вода изчезава туч и камен драги.“

Нечиста, с другим телима помешана гвожђа има и у нашој земљи као у Уралу, Бразилији, Тирингу и на други мести. Камење, у ком има гвожђа, мора великом муком да се претапа, кува, прелива и топи у јари велики за тај посо зготовљени фуруна. Отуд, из таки творница, добија се ово обично гвожђе у трговини. Између различни камења помешани с гвожђем, да споменемо овде магнет који има још и то својство, да привуче к себи мању парчад гвожђа. За то су још и стари Грци знали, а они су му и дали име магнет, и то, као што Плиније вели, по неком пастиру Магну, који је први у малој Азији набасао на магнетски камен, те му се за њ залепио штап, на ком је доле било гвожђа, и ексери од ђона тако, да се сиромах није могао с места маћи. За то се дакле зове и данас то својство неки тела, да могу друга к себи привући и држати, магнетизам.

Стари народи знали су истина за гвожђе, али га нису знали очистити, те зато се и оруђе гвоздено код њи редко виђало. Израилћани су имали гвоздене сикире и длета. Голијат је имао оружје од гвожђа. После су Римљани употребљивали гвожђе, које су доносили из Норикума (данашње Баварске и Аустрије), и Хорације увек вели, да је норски мач бритак и ваљан. Шпартанци су имали гвоздене новце. О употребљивости гвожђа вели Плиније: То је најкориснија и уједно најшкодљивија руда; корисна је, јер она реже виноград, она креше дрва, она камен лупа, куће гради, земљу пара: шкодљива је, јер служи у рату и боју, сечеш њоме што је близу, бацаш је на далеко (копље), и јарост човечија не могаше ништа брже ни страховитије измислити. А немачки један песник вели: „Бог, који створи гвожђе, не хтеде трпити робове.“

(Продужиће се.)

Матица Србска.

Седница књижевног одељења 16, 17 и 18 августа.

Подпредседник књижевног одељења др. Светозар Милетић отвара седницу.

Чланови: Ђорђе Поповић, Јоксим Новић Оточанин и Петар Нинковић подносе свој предлог о преиначењу устава „Матице Србске“. — Претрес овога предлога одлаже се за после.

Подноси се главној скупштини молба православне српске црквене општине у Араду, што није њоме препоручени Стеван Бранковић за питомца текелијног изабран, с тим мњењем, да се од преселења „Матице Србске“ у Нови Сад увек по правди и савести поступало при бирању текелијних питомаца и да су тек они бирани, који су за то најспособнији били.

Предложиће се главној скупштини, да се приправнику Стевану Стојшићу одреди стипендија од 5—600 фр. на годину, а за две године дана, да може у страним земљама приправничке науке слушати, и то од оне друге половине чистог прихода текелијног фонда, која би се по последњој вољи основатељевој увек капиталисати морала.

Предложиће се главној скупштини, да се изрече, да је од сада дужан сваки проситељ за текелијн завод лично у Нови Сад доћи пре свога избора.

Допушта се питомцу Љубомиру Ненадовићу да може у смислу правила још за годину дана уживати текелијну стипендију, а да се за то време справља за строге испите.

Место питомца Милана Андрића попуниће се за тај случај ако октобра месеца не положи државна испита.

Место болесног питомца Косте Јаковљевића попуниће се за годину дана.

На основу расписаног стечаја моле за текелијн завод: Стеван Петаковић, Ђока Стојановић, Мита Петровић, Сава Стура, Аксентије Поповић, Милан Јовановић, Јован Антоновић, Александар В. Поповић, Стеван Стојшић, Коста Бошковић, Сима Павловић, Трифун Рајић, Јустин Банац, Светозар Ајваз, Владимир Никифоров, Михаило Давидовић, Милан Хаџић, Никола Ђорђевић, Ђорђе Јеремин, Александар Пап, Симеон Стојанчев, Владимир Маински, Коста Поповић. — Од ових проситеља предложени су главној скупштини за текелијне питомце: Владимир Мајински, Ђорђе Јеремин, Александар В. Поповић, Милан К. Јовановић, Ђођа Стојановић, Коста Бошковић, Јован Антоновић, Никола Ђорђевић, Сима Стојанчев, Трифун Рајић, Стеван Петаковић, Сима Павловић.

За питомце јовановићевог завода предложиће се главној скупштини: Матија Станисављевић и Михаило Марковић.

Александар Берић, питомац закладе Нестора Деметровића, свршивши науке, захваљује на уживаној стипендији.

Поднеће се главној скупштини позив пријатеља природних наука при императорском московском свеучилишту за етнографску изложбу у Москви.

Књижевни одбор подноси пресуде чланова: Николе Ђ. Вукићевића и Андрије Монашевића о делима, која су стигла на расписану награду од 10—20 дук. за књигу, која би се могла давати на дар добрим ђацима из основних школа. Обе те у седници прочитане пресуде слажу се у томе, да дело под насловом: „Одабране басне“, а с написом „Зрно до зрна погача“, заслужује расписану награду и то од 20 дук. — Решава се, да се главној скупштини предложи, да се споменутом делу изда награда и то од 15 дуката.

Чланови, који су одређени били да прегледају драме, јављају, да због краткоће времена нису у стању били пресудити предане им драме.

Од приложника, који су досад од главне скупштине за чланове матичине примљени, предложиће се скупштини, да се у књижевно оделење одаберу: Ђорђе Рајковић, Јован Петровић и Александар Сандић.

Књижевни одбор јавља, да је примио на издање од дра Јована Суботића србску граматику, која је 1847. год. 100. дук. награде добила, и то у две свеске ради олакшице штампања.

Члан Јоксим Новић Оточанин враћајући баладу „Три хајдука“ што је добио на пресуду, вели, да је идеја у њој, ако и није баш оригинална, лепа, али да је слабо поетички схваћена, а још више покварена скованим речима, и да тако не заслужује расписану награду од 5. дук. Иза тога прочитала се и сама балада у седници и тако је решено, да јој се не издаје награда.

Књижевно оделење пристаје на предлог дра Јована Суботића да му „Матица“ изда о своме трошку у једној књизи драме „Звонимира“ и „Прехвалу“ под тим условом, да му се чист приход од ње уступи.

Поднеће се главној скупштини од благајнице „Матице Србске“ зготовљени преглед од главних скупштина на књижевне цели одобреног буџета из фонда матичиног од г. 1864—1866.

Предложиће се главној скупштини буџет на књижевне цели из фонда матичиног за 1867 који чини 817. фр. 1 и по н. а. вр.

Књижевни одбор подноси преглед од главних скупштина из фонда накиног од г. 1865—1866. на награде одобреног и досад потрошеног буџета. — Поднеће се главној скупштини, да се у место награда, које су расписане биле за расправе: „О правним споменицима“, „О трагичном“, па после за баладу: распише награда од 150 фор. а. вр. за спомоћну књигу, која ће упућивати, како да се пишу писма, признанице, обвезнице, опоруке итд. с роком до Ђурђева дне 1867. Тако исто предложиће се, да се понови награда од 20—30 дук. за књигу написану према потреби нашој а у духу народном за одрасліје српкиње, поучног и забавног садржаја. А за расправе у „Летоние“ да се понови и повиси награда од 20 на 30 дук. за саставак: Повестница нашег народа у тако названој хрватској крајини.

Предложиће се главној скупштини; да се по буџету одобри 682. фр. 25 н. а. вр. из фонда накиног на награде.

Поднеће се главној скупштини од благајнице матичине вођени рачун о листу „Матици“ од 1. октобра 1865. до 24. аугуста 1866.

Књижевне белетке.

* О трошку кр. хрватског наместничког већа изашли су у печатњи А. Јакића: „Примјери старохрватскога језика из глагољских и ћирилских књижевних старинах за 7. и 8. гимн. разред. Саставио В. Јагић.“ Део други. Стоји 40. н. а. вр.

* Истим трошком а тиском др. Људевита Гаја изађе: „Обћа кемија за мале реалке, од П. Мулића.“ Цена 50. н. а. вр.

* О истом трошку и истим тиском изашао је: „Земљопис за ниже гимназије и реалке.“ Саставио Петар Зоричић. Стоји 60. н. аустр. вреди.

* У печатњи А. Јакића изашао је: „Мјестописни рјечник краљевинах Далмације, Хрватске и Славоније.“ Саставио Винко Сабљар. Стоји 4. фр. а. вр.

* Трошком школских књига у Бечу изашао је: „Педагогичко — дидактички кажипут за учитеље и приправнике написао Фр. Кљајић.“ Цена му је 40. н.

* „Господарско друштво“ у Загребу издало је: „Коледар, биљежник и савјетник господарски за г. 1867.“ Уредио Петар Зоричић. Цена му је у платну 1. фр. а. вр.

* Антун Вукашиновић, жупанијски надзорник свиларства у Осеку, издаје по други пут своје дело: „Наука о свиларству“.

Гласник.

* На покренуто питање на првој скупштини српске омладине: „Ко се разуме под целокупном омладином српском“ — одговара „Застава“ овако: „Народи као и лица имају свој век и развитак, своју младост и старост. У данашње доба српски се народ политично

прерађа, он је цео млад. Ми мислимо, да омладина српска, у својој тежњи за напретком народа, претставља народну младост, а не младост појединих лица. Ако је тако, онда и „целокупној омладини српској“ припада сво данашње српство, ма колико се разликовала крштена писма његових чланова сваког за себе. Делити данашње Србе по „топлијој и ладнијој крви“, на „остарину“ и „омладину“, значило би, по нашем уверењу, удаљивати се од саме природе српског народа, и не питати за главну мисао његову. Па и разликовање „консерватовца“ од „либералца“ не може за српство у ово време имати смисла. „Либералац“ је онај, који тежи слободи као услову народног развитка. Српски народ још нема своје слободе; на раскршћу између ропства и слободе сваки који се осећа да је Србин, не може бити друго што него слободњак. Кад српски народ постане сасвим слободан, тада ће се моћи одвајати у Срба „консерватовац“, који хоће пре свега да је сигуран за оно што има, па ногу по ногу напред иде, од „либералца“, који верује у вечност слободе и хоће да са брзином времена напредује. Но докле наш народ још крв лије за извојевање слободе, дотле име „консерватовац“ нема смисла за Србина; оно би значило поглавито чување стеченог општег добра, а узевши народ српски у његовој целини, ми питамо: где је то стечено опште добро, које би се чувати имало? Где се од пет милиона још ни један милион Срба слободом похвалити не могу: ту се заиста нема шта чувати; ту се само напред ступати има, и то јуначки и заједно са временом.“

„Име „целокупна омладина српска“ означавало би дакле, као што га ми схваћамо, саму народност српску, која је млада. Народност је вечна љубав за слободу, за право на напредак; она је живи протест противу сваке штете и зла — сваке неправде што се народу чини; она је будни чувар и неумитни осветач народног предања и нарави, народње свести и части, народна сопствена имена и слободна живота, — она узор човечанског усавршавања у своме роду и братске једнакости међу свима људима. И кад је у томе народност, и кад српство данас тако рећи настаје на свет народа: онда и „целина српске омладине“ може наћи своје границе тек у целини народа српског . . .

„На кратко, по нашем суђењу, сваки брат Србин има право и дужност да тежи напретку народа, и који год Србин хоће да употреби то право и да одговори тој дужности, томе је отворено велико народно коло млађаног српства. Само ко би се сам одметао од заједнице србске, или би радио противу слободе, у којој је једино напредак српског народа: само такав неби могао носити име члана српске омладине, па имао он седе власи или био момче голобрадо.“

* 1. октобра дала је беседу земунска српска црквена задруга.

* Ђаци у гимназији винковачкој, а тако исто и ђаци у новосадској гимназији наумили су, да склопе међу собом друштва, као што су така већ при многим другим гимназијама у највећем јеку.

* „Напредак“ јавља, да је у Карловцима тамошњи врсни грађанин Јован Поповић Зубан дао преко 500. фр. а. вр. да се оправи и понови иконостас у доњој карловачкој цркви.

* Чеси евангеличке вере наумили су да оснују „Евангеличку Матицу“, која би издавала евангеличке књиге на чешком језику.

Смесице.

* (Хафис-паша.) „Застави“ пишу из Женева о некој значајној личности, која заслужује, да за њу и други сазнаду. То је млад Турчин по имену Хафис, син Хуршид-паше, султанског министра финансије, а хришћанин по вери. „Још из ране младости вукло га је срце да позна божанствену истину; с тога је врло прилежно проучавао куран; но противсловице, које је у тој књизи налазио, одбијале су га од ње. Једном наиђе у Цариграду на сокаку на гомилу књига што су и продавале, и нарочито на библију на турском језику. Зачуди се њеној јевтиности и купи је. С радошћу однесе је кући и стане читати са својом матером, која је садржај књиге врло одобравала. Није дуго потрајало, и наш ти се Хафис са свим убеди о претежности светога писма над кураном. Особито га је занела и очарала личност Христова. У својој простодушности Хафис приповеди све своме хоџи, који, упрепашћен, каже опет његовом оцу, шта се догодило, и опомене га, да се постара за спасење свога изгубљеног сина. Шта није отац чинио да сина на стари пут поврати, но све је било узалуд. У љутини он потегне сабљу на младића и рани га по врату, где му се и сад белега види. По том га је три године затворена држао, но наш ти се Хафис у затвору још већма прекали у хришћанској вери, читајући непрестанце библију, коју му је мати потајно додавала. Отац је мислио, да је у намери успео, а да би ствар тврђа била пошље га у Дамаск, да се у исламу боље усаврши. Али још уз пут ра-

зуме Хафис за једног америчког мисијонара, који свете књиге продаје. Купи од њега библију, на којој му на корици напише мисијонар ове речи: „Ми верујемо у Бога оца, сина и светога духа. Ко у њега верује, имаће живот вечни. Читај, веруј и бићеш блажен.“ Ове речи нашег ти Хафиса још боље окураже. После године дана поручи му отац да отиде у Меку на хаџилук. Он се укрца у Бајруту за Александрију, но и своју библију не заборави. Једног дана, кад ју је на лађи читао, приступи му један римски патер и зачуди се кад дозна какву књигу чита, а кад прочита мисијонарове речи на корици, ускликне: „Та ово је мој брат писао и ово је књига наша. Желиш ли и ти да будеш хришћанин?“ На то му Хафис одговори: „Ја желим да будем такав, као што у овој књизи пише.“ — „Ако је тако, а ти хајде самном у Рим, где ћеш наћи такве хришћане, какве ти желиш“ одговори му римски фратар, и склони га те се остави хаџилука и с њиме у Рим отиде. У Риму га одмах даду на богословију и за неколико недеља покрсте га, при чему кардинал му буде кум. На скоро га прикажу папи, који му онога часа одузме библију и да му „Основе патара Лигурија“ да чита. Но наш ти Хафис брзо осети, да је ова нова храна одвећ мршава за његову душу и стане неодступно искати своју библију. Не прође млого и њему живот римских „светих отаца“ одвећ опротиви, и он стане искати своју слободу. Пошљу га у хинеску богословију. Овде идући једном улицом праћен својом стражом, римским фратром, наиђе Хафис на еванђеличку књигопродавницу, и уђе у њу да купи књига. Ту сазна да има у Напољу еванђеличких хришћана и свештеника, који проповедају само оно, што библија учи, и одмах буде упућен једноме еванђеличком свештенику Од тога часа зажели Хафис, да са свим прекине са Римом. Но то није било тако ласно. Тек после многе муке и искушења испадне му за руком, те побегне у Марсељ. Ту се јави еванђеличком свештенику, који, по што се увери о чистоти и искрености његове жеље, одведе га у Ницу, одатле у Ђенову и најпосле у Флоренцију. Ту је учио три године богословију. Потом допадне у руке инглеском мисијонарском друштву, које се сада о њему брине, изображавајући га за мисионара. Имајући уза се једну мисијонарску Инглескињу која га под именом „тетке“ надгледа, он се сада бави у Швајцарској у Вивеју, где се учи француском језику и другим наукама, у којима га његова „тетка“ са осталим учитељима за свештеничко-мисијонски позив спремају.“

БИБЛИОГРАФИЈА.*),

Србске књиге.

ВРШИДБА пјесма Ј. Сундечића. Треће издање. На Цетињу у Кнежевској Печатњи 1866. На 16-ни. 32 стр. Стоји?

НЕМИЈЕЊАЈУЋЕ СЕ РИЈЕЧИ И СИНТАКСА СРПСКОГ ЈЕЗИКА. Написао С. Сретеновић. Прегледала и одобрила школска комисија. (Треће поправљено издање.) У Бкограду у државној штампарији 1866. На 8-ни. 72. стр. Стоји 1 гр. 20 пр. пор.

ФИЗИКА ЗА ЖЕНСКИЊЕ. Написао Емилијан Јосимовић. Прегледала и одобрила школск комисија. У Београду у државној штампарији 1866. Џепни форм. V. 270 стр. с дрворезима. Стоји 7 грош. чарш.

ТИПИКЪ ИЛИ УСТАВЪ .ОДЪ СВЕТОГА САВЕ првога Архіепископа и просветителя Србскогъ написанъ за манастиръ Хилендар у Светой Гори у Атонской (Прештампано из Гласника XX.) У Београду у државной књигопечатњи 1866. На 8-ни. 1 л. 55 стр. Стоји?

СРБСКЕ НАРОДНЕ ЮНАЧКЕ ПЕСМЕ. Издао трошком Х. А. О П. У Београду у штампарии Николе Стефановића. 1866. На 8-ни 1 л. 78 стр. Стоји?

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавам лепо све издаватеље и списатеље наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ромео и Јулија. (Продужење.) — Фауст, новела у девет писама од Ивана Тургењева. (Продужење.) — Оцена Београдчева речника од Јована Бошковића (Продужење). — Подлистак: Руде — Матица српска — Књижевне белешке. — Гласник — Смесице — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 43. У НОВОМЕ САДУ 10. ДЕЦЕМБРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају

БЕОГРА
22

Ромео и Јулија.

II.

(Продужење.)

Мржња постаје љубављу, блато се преобража у дух, смрт прелази у живот, земља се претвара у зрак, мрачна руда претапа се у зрачну биљку, корен израшћује у лист, у два листа, у Ромеа и Јулију.

Ал' та два листа ипак су једностав, нераставан, нераздељив једностав. Нераздељиво доспевају у своме зрачноме начелу, нераздељиво се развијају у цвет, нераздељиво прецветају, нераздељиво увену, и својим нераздељивим увеоком натруне земљу, начело мржње, и увеоком својим учине, што се ни цвету није могло, победе мржњину, непомир, нагоне је да нагне својим најодабранијим силама у одгајање све нови и нови љубавни цветова, — оплоде земљу.

То је она вечита борба, то је оно вечито ширење, она васијонска двојина у драмству човекова живота, оно драмство живота у двојини васијонске природе, што не да загледати у прве почетке свога захуктаја, то је она „застрта слика саиска," са које је Хамлет полудио, само што је у сну видио одшкринуту, коју одастирући умори се — Бајрон.

Говорећи о цвећу и о увеоцима ко да се не сети песника Дон Ђуана?

Шекспир и Бајрон, глумац и лорд, — цвет на корену и цветак узабран, — Ромео и Ђулијета и Дон Ђуан.

Велики су песници, као и велике звезде, као планете једно их сунце греје, ал' сваки има свој ваздух, што чини, да се зрак истога сунца у свакога друкчије прелама, да се разлива у друкчије боје, да се савија у друкчије дуге.

У наша два британска горостаса тај ваздух је љубав. Узор велике страсти образује их; он чини Бајрона Бајроном, он Шекспира Шекспиром. И тај узор, тај особни ваздух скупио је зраке заједничког сунца у једнога у иперболском огледалу, у другога у калеидескопу, у једнога у Ромеу и Ђулијети, у другога у Дон Ђуану.

Oh, Love! what is it in this world of ours,
  Which makes it fatal to be loved? Ah why
With cypress brenches hast thou wreathed thy bowers,
  And made thy best interpreter a sigh?
As those who dote on odours pluck the flowers,
  And place them on their breast — but place to die —
Thus the frail beings we would fondly cherish
Are laid within our bosoms but to perish.*)

То је најлепша строфа у Дон Ђуану, у ономе Дон Ђуану, о коме оно рече Валтер Скот, да је тако разнолик у саставу своме као да га је писао сам Шекспир, „as various in composition as Shakspeare himself, ал' о коме рече његово лордство тамо још згодније, да га је написао „to remove the cloak, which the manners and maxinos of society throw over their secret sins, and show them to the world as they really are,“ „да“ вели „скинем огртач начина и начела, што њиме отмено друштво покрива своје потајне греове и да их покажем свету онаке као што су заиста.“

Да нам је стало до непосредног повода господскога песника, до иронијскога накита којим је оденуо свога јунака, до магловити северо-западни рефлексија, што их је уткао у шарени ћилимац источни страсти, онда не би даље распити-

---

*) Ој љубави! Ох шта је у том свету
  Што чини кобним загрљај ти, шта ј'?
Кипарис ти међ рузмарине плету,
  Најбољи ти је тумач уздисај!
Ко воли мирис, бере га у цвету,
  Те кити груди, — де му бива крај: —
И узор нежни веље ти милине
У груди заденут, у грудма гине.

вали, задовољили би се са искреном исповести песниковом. Ал' нама није толико до тога што је Бајрон тео, колико што је морао казати, а оне врсте, што смо их споменули мало час, морао је написати, јер у тим стисима скупљена је сва значајност Донђуанова, збијена је животна мисао, збијена трагичност самога творца му, самога Бајрона.

Истина да нам се чини прикладнији суд самога песника о своме делу, него ласкава примедба В. Скота, коју ћемо ласкавост моћи тек онда довољно уважити, кад узмемо да је речена на смрти Бајроновој; ал' Скотова реч ипак нас већма мами, не толи о што би јој одма поверовали, колико што нас дражи, да је испитујемо.

„As various in composition as Shakspeare himself.“*)

Шекспир и Бајрон, — глумац и лорд, — цвет на корену и цветак узабран, узабран и уденут у заносни стручак музе ноћнице; — Ромео и Јулија, једноставан, близаначки листић, нераздељив у животу, нераздељив у смрти, — и Дон Ђуан једар, бујан и пребујан листак, али листак без пара, те му је тако сваки пар, кога се год случајно дотакне, као оно биље, што има на себе само мушки цветова, те мора да поверава љубав своју лепршавом поветарцу, да је разноси по жељним чашицама самотнога женскиња.

И Бајрон се још не домишља:

— what is it in this world of ours,
Which makes it fatal to be loved? —**)

Ал' и како да се домисли кад није — Шекспир?

Кад није био Шекспир, кад није био сирома глумац отпочињући свој живот у престолници једне славне и родољубне, ал' и самовољне, ћудљиве, сујетне краљице, те да се мора свом жестином своје песничке природе вијнути у други свет, камо не допире свемоћна воља владаркиња, де се треба клањати милостивим властеочићима, де је оваплоћен узор слободе у свет љубави.

(Продужиће се.)

---

*) Тако разнолик у композицији као сам Шекспир.

**) — Ох, шта је у том свету,
Што чини кобним загрљај ти? —

Фауст.

Новела у девет писама од Ивана Тургењева.

(Продужење.)

Писмо пето.

(Исти истоме.)

У М..., 26. јунија 1850.

Протекло је већ доста времена, од кака ти не писах, мој драги Симушка! Чини ми се, да ће бити месец дана. Имао сам ти млого којечега казивати, ал' сам се уленио, па морам још и то признати, да сам за цело то време веома мало мислио на тебе.

По твом последњем писму видех, да нагађаш нешто, што никако не стоји. Ти држиш, да ја лудујем за Вером. Вараш се љуто. Истина је, до душе, да јој често одлазим, и да ми се јако допада.... Ал' коме да се и не допадне? Ја би желео, да можеш на мом месту бити. Вера је чудновато створење! Све схваћа брзо, а овамо нема искуства ни као дете; бистро и здраво суди о свачему и има осећаја за све што је лепо; непрекидно тежи за истином и за свачим што је узвишено, а разуме све потпуно што је год опако и смешно. А нада све је краси женска љупкост и чисто срце. А шта да ти још даље кажем! За овај месец дана млого смо читали и разговарали се. Кад с њоме што читам, отварају се преда мном непознати светови, осећам неку насладу као никад досад. Она се тако лако не заноси, нити мари за хуку, буку. Ако јој се што допадне, неко тихо весеље простре јој се по лицу, које је у таким тренутцима тако племенито, тако доброте пуно — да, суште доброте. Вера не зна за лаж: од мале малоће научила је тек истину говорити. Отуда јој и у песништву тек истина долази као нешто природно. Одмах је нађе, и то веома лако, као каког старог познаника... Велика врлина, ретка срећа! И то све има својој матери да захвали. Гледајући Веру, млого сам пута рекао у себи, да Гете право има кад каже:

„Ein guter Mensch in seinem dunkeln Drange
Ist sich des rechten Weges wohl bewusst.“

Само ме то једно једи, што је Пријемков увек око нас. (Молим те лепо, да се оканеш сваких пошалица и да наше чисто пријатељство не оскрњављујеш непристојним мислима.) Овај човек толико се разумева у песништву као кад би ја хтео у флауту свирати, а овамо се чини као да мари за читање Бог зна како. Гдекоји пут и Вера хоће да огледа моје стрпење. На једанпут јој дође, те не ће да зна за песништво, не ће ништа да чита нити о чему да говори, него оде вести, или се сигра са малом Наталијом, или се разговара са газдарицом, или гледа непрекидно кроз прозор, подбочивши се на обе руке, а гдекоји пут, богме, удари и у картање са дворкињом својом.

Дознао сам, да је у таким приликама најбоље на миру је оставити, и лепо дочекати, док сама не поведе разговор или док књигу у руке не узме. Млого самосталности има у себи, а то ми се баш јако допада. У нашој младости — да л' се сећаш — често смо наилазили на ову ил' ону девојчицу, која је наше речи понављала, и тај нам се одзив тако допадао, да смо им се почели и удварати, док не приметисмо, шта је под тим скривено било. Али ова овде — не! Та је своје главе, не верује млого и не да се заплашити ни од каког aукторитета. Не ће се управо препирати, ал' не ће ни попуштати. Често смо се о Фаусту разговарали, ал' за чудо, да о Грети није никад ни једну једину речицу рекла, него само слуша, шта ја о њој говорим. Мефисто, као ђаво, не задаје јој страха, него више „оно нешто што може да буде у природи свакога човека.“

То су њене рођене речи.

Ја је хтедох обавестити, да је то „нешто“ рефлексија; ал' она ту реч не разуме у нашем смислу, него по француском „réflexion“ држи, да то нешто корисно значи. Да чудновата одношаја између нас! У неком погледу могао би рећи да утичем на њу и да је тако рећи одгајивам; ал' и она је учинила, ма да није ни сама приметила, да сам се у млогоме променио и то све у прилог мени. Тако на пример само њој могу захвалити, што сам тек одономад приметио, како у неким песничким производима и тако што има, чему тамо није никако места. Одмах подозревам, чим је како дело ладну остави. Да, млого боље и бистрије пресуђујем све, од како је упознадох. Близу ње бити, с њоме се разговарати, а не променити се, то је немогућно!

Ал' шта ће од свега тога да буде, питаш ти? Ништа! Провешћу своје време тако у пријатном друштву до септембра, па ћу онда да отпутујем .... За неко време долазиће ми живот тужан и досадан, ал' после ће навика већ своје учинити.

Знам добро, како је свака свеза између млада човека и младе жене опасна и како неприметно пријатељство прелази у љубав, и ја би за цело гледао да прекинем све, да несам увардао, да можемо обоје нас, Вера и ја, сасвим мирни бити.

Истина је, до душе, да се једном нешто чудновато десило између нас. Не знам како је било — еле се опомињем, да смо пушкиновог „Ањегина“ читали. Том приликом пољубим је у руку. Она се полагано одмаче од мене, и погледа ме погледом, каког још до данас ни у кога не нађох. У том је погледу био разбор, пажња и нека строгост ... На једанпут порумени, устаде и оде. Тога дана не могох више с њоме па само бити. Избегавала ме је. Пуна четири сахата картала се са својим мужом, с гувернантом и дворкињом. Други дан позва ме, да идем с њоме у врт. Дођосмо до језера. На једанпут, и не осврћући се, прошапута: Молим вас лепо, да то више не чините! И одмах за тим удари у неку приповетку .... Јако сам се стидео.

Толико ти ипак морам признати, да ми је слика њезина у срцу и да ти и ово писмо пишем, само да би могао о њој говорити.

Ал' ја чујем топот коњски. То су моја кола, која ће ме њој одвести. Мој кочијаш и не пита више куда ћемо: чим ја у кола, а он управо тера Пријемкову. На две врсте од села, на савијутку пута, вири јој кућа кров бресвик .... Срце ми се увек раздрага, чим спазим прозоре од куће њезине. Стари, безазлени Шимел, који по каткад обилази Вери, не казује узалуд свечаним изразом о верином стану: „Да је то место, где борави мир.“ Заиста, у ту се кућу сместио анђео мира. — Тјучев пева:

Покри мене крили твоји,
Муку тешку дед' умири —
А по души раздраганој
Твој леп ладак мир нек шири ....

Ал' нека је већ доста, да како не помислиш Бог зна шта. Скорим ћу ти опет писати . . . . А о чему ћу ти првом приликом писати? — Збогом! А propos: Вера никад не каже просто „збогом“, него увек: „Е, па збогом!“ То ми се, да видиш, јако допада.

Твој

П. Б.

П. п. Не знам да л' ти већ наспоменух: Вера зна да сам је просио.

Писмо шесто.

(Исти истоме.)

У М . . ., 10. аугуста 1850.

Признај, да ти од мене данас очекујеш писмо пуно очајања или усхићења. Љуто се вараш! И ово ће писмо бити као обично и друга што су. Није се догодило ништа, а као да се и не ће догодити. Пре неколико дана возалисмо се по језеру. Описаћу ти ту нашу шетњу по води. Били смо нас троје: ја, она и Шимел. Не могу се довити, шта јој је до тог старца стало, да га тако често призива. Говори се, да је кнегиња Х. с њиме незадовољна, што почиње занемаривати своје лекције. Ал' морам признати, да нас је овом приликом лепо забављао. Пријемков није могао с нама. Глава га је болела. Време је било дивно, пријатно: на плавом небу бели, фантастично раскомадани облаци, на све стране светлост, по шумама весела крика, по кривудастим валима јарка као злато сунчана зрака.

С почетка смо, ја и Шимел, веслали, а после усправисмо једрило, те као да летеемо. Врх од нашег чамца пресецао је шуштајући валове, а за нама је остајала белом пеном осута пруга. Вера је крманила, и то сигурном руком, па би се тек засмејала, кад би је вода мало попрскала. Око главе обмотала је мараму, а испод ње помолиле су јој се биле од косе витице, с којима се ветар сиграо. Ја сам био на дну лађице, готово при њеним ногама. Шимел запали лулу, стаде пушити и певати дубоким, ал' пријатним гласом.

Одмах у почетку потегао је стару песму;

„Freut euch des Lebens“,

за тим једну арију из чаробне флауте, па после романцу: „Љубавну азбуку.“ У тој немачкој романци долазе сва слова редом од „ABCD — Wenn ich Dich seh’“, па све до „UVWX — Mach’ einen Knix“. Шимел је све те стихове чувством отпевао, па да си га само могао видети, како је при речи „Knix“ левим оком шаљиво и смешно намигивао. Вера се није могла уздржати, а да му пр̀стом не запрети смешећи се....

— Као што ми се види, ви као да сте у ваше младо доба враголасто момче били, рекох Шимлу.

— Да, могао сам за себе добар стојати, одговори поношљиво, и окрене трести пепео из своје луле. — Еј, кад сам ја ђак био, о, хо хо!

Даље није продужио, ал’ тим „О, хо, хо!“ рекао је млого и млого. Вера га замоли, да отпева каку ђачку песму, а он одмах почне удешавати:

„Knaster den gelben
Hat uns Apoll präparirt,“ и т. д.

ал’ при рефрену је већ испао из гласа. Био је, штоно реч, у свом најбољем ћефу. Међутим се подиже ветар, вода је све веће и веће валове бацала, чамац се стаде љуљати. Мене је веселило, гледајући ласте како се дотичу воде у своме лету. Покуписмо једрило и стадосмо браздити да до обале дођемо. У један мах дуну јак противан ветар, и вода запљусне чамац. Том приликом развио је наш Шимел млађану снагу и вештину. Отрже ми конопац из руке, вешто удеси једрило према ветру и рече: „Тако се то ради у Кусхавену?“

Вера као да се уплашила, јер је побледела, ал’ по свом обичају не рече ни речи. Подиже нешто мало своју хаљину а ноге смести на пречагу у чамцу. Одмах ми падоше на памет готови стихови (од неког времена све ми се он врзе по уму):

„Auf der Welle blicken
Tausend schwebende Sterne“ —

и изговорим на глас ту целу песму. Кад сам дошао до стиха:

„Aug’, mein Aug’, was sinkst du nieder?“

Вера подиже своје очи (ја сам тако ниско седео, да су погледи њени морали на мене падати) и дуго је гледала у даљину, а очима би и нехотице од ветра жмирала.

Тиха кишица стаде ромињати и језеро бобуке бацати. Ја јој понудим свој заогртач. Она га прими и одмах се заогрне њиме. Доплови смо до обале. Ја јој пружим руку и поведем је. Много којешта хтедох је питати, ал' сам опет за то ћутао. Само као да сам је запитао, за што седа увек под слику госпође Елцове, као кака птица што се подвлачи под крила своје матере.

— Сравнивање вам ваља, одговори; и ја би увек желела, да сам под обраном тих крила.

— За што не ужирате вашу слободу? запитам даље. Она ми не одговори ништа.

Ја управо не знам, за што сам ти све ово приповедио. Ваља да за то, што је та вожња по води за мене прави догађај пун милине, ма да се то управо догађајем не би ни могло назвати, кад се ствар добро на око узме. Ал' ја сам тако сретан, тако задовољан био, срце ми се тако лако осећало, да су ми непрекидно на очи ударале сузе од тешке милине.

Па помисли само: кад сам други дан у јутру у врт дошао, чујем пријатан, леп женски глас где пева песму: „Freut euch des Lebens!“. Ја пођем ближе гласу и кога спазим? — Веру! — Браво! повичем; несам ни знао да такав диван глас имате.

Она порумени и заћута. Заиста, глас јој је диван сопран. Ал' ја сам уверен да то ни сама није знала. Како благо може још у њој лежати! Не познаје сама себе. Ал' дед' реци и сам, није л' така жена у данашњем времену право чудо?

(Продужиће се.)

Оцена Београдчева речника.

Од

Јована Бошковића.

(Продужење.)

Али да видимо какав је то правопис.

Писац је из своје буквице избацио *ъ* и *ь*, узео је из

Вукове *љ* и *њ*, а после слова *ш* додао је још ове знаке: *ы*, *ѣ*, *я*, *е* и *ю*.

Правопис тај није основан на фонетичном начелу, јер има за два гласа: *ја*, *је*, *ју* по један знак: *я*, *е*, *ю*, — и задржава знаке *ы* и *ѣ* за гласове Србима непознате. Још к томе не може да забележи *ји*, већ пише *и* или *ии*.

Али правопис тај није ни историјски. Није историјски-српски, или старо-словенски, јер би онда ваљало да пише Срьбиꙗ, —биѥ, лꙗ, нꙗ, лѥ, нѥ, л҄и, н҄и — ле, не, ли, ни. Није ни руски историјски, јер онда би те речи биле написане овако: Србія (—бїа), —біе, ля, ня, (ла, на), ле, не, ли, ни — лэ, нэ, (ле, не), ли, ни .... Већ по правопису г. Београдца то се пише овако: Србия, —бие, ля, ня, ље, ње, љи, њи — ле, не, ли, ни.

Даље, како хоће писац да му се чита ѣ? Оно се у старо-словенским споменицима (који су до данас познати) читало ка ꙗ или é, стари су га Срби читали као *е*, Великоруси га и данас изговарају као *е* (э) а Малоруси као *и*; само су у почетку речи пред тако *е* (лакшега изговора ради) Срби и Руси стављали још глас *ј*, па место, ести (из-ести) емац, ехати (ѣсти, ѣмьць, ѣхати) и т. д. говорили: јести, јемац, јехати (а поред тога: јасле, јамачно, јахати), као и иначе, на пр. још у староме: єда, єй, єлє и ѥда, ѥй, ѥлє, єгоулꙗ и јегуља, елда и јелда, Јевта, Јелена, јевтино и т. д. — Од туда су на измаку прошлога века „славено-сербски“ књижевници почели ѣ и у среди и на крају речи читати као *је*. Сад како хоће г. Београдац да му се чита *ѣ*: или свуда као *је*, или како ко хоће — према своме дијалекту, дакле као: *ије*, *је*, *е*, *и*?

Ако ће свуда као *је*, онда натерује јужне Србе да не говоре на. пр. дијете, дјетета, љепше, њедра, времена, видио, приђе, сијати — нити источни Срби да говоре: дете, детета, лепше, недра, времена, видео, пређе, сејати — него сви заједно да изговарају те речи овако: дјете, дјетета, љепше, њедра, врјемена, видјео, прјеђе, сјејати — како нико не говори, дакле учи сав народ да треба да промени свој језик његовој машти за љубав.

Ако хоће пак да се *ѣ* чита према дијалектима, онда би требало свако ђаче да учи најпре старословенски, да би знало где треба писати *ѣ*; а да то није ласно знати види се већ од туда, што ни сам г. Београдац, који пише речник, не зна сваки пут где му је место — као што смо напред видели.

Што г. Београдац пише *ы*, кад Срби немају звука који би гласио као старо ы (т. ј. ъ+і = уи = ӥ)? Да ли коренитости за љубав, т. ј. да се види да српски глас *и* не одговара само староме и него и староме ы? Али онда би требало то начело и даље извести, или га и код та два гласа напустити.

Кад би се то начело и даље навело, онда бисмо видели на пример:

а) да наше *а* не одговара само староме а него и ъ и ь, као: баба, данак — сан, бах — тама, дан, ноћа — с (баба, дань — сънъ, бъхъ — тьма, дьнь, ношть си);

б) да наше *е* не стоји само место старога є него и место ѧ и грчкога *α*, на пр. јелен, — пет, блед, тресем, свет — кестен, кревет (єленъ — пать, бладъ, трасѫ, свать, — *κάσταvον, κράββατος*);

в) да наше *о* заступа не само старо о него и лъ, па и туђе *а* без акцента, на пр. кост, — котао (кость, котлъ,) — коризма, сотона, коледа.

г) да наше *у* одговара староме: оу, въ, ѫ, лъ и туђему *о*, као: румен, — у, унук, уторак, удовица, уз, — рука, угао, трус, блуд, пут (рѫка, ѫглъ, трѫсъ, блѫдъ, пѫть) — пун, суза (плънъ, слъѕа) — ружица, рузмарин, уље, дужд, копун, лимун.

Шта ћемо ту да радимо за љубав коренитости? Да ли да пишемо не само: врѣме, рыба, — него и: сън, дьн, — пат — кӑстäн — кысѣл — ка̊ляда — вънук, рѫка, слза, ро̂смарин, лимо̂н и т. д.?

Та највећа је заслуга фонетичнога правописа, што ко год зна написати 30 писаћих знакова српскога језика, тај зна српски писати и читати, а г. Београдац својим правописом прави потребу да Срби уче најпре стари словенски језик, да би знали своје речи каковаља писати. Или другим речима: Вукова школа рада је, да што више чланова српскога народа знају писати и читати, а правопис г. Београдца иде на то, да се патентом обдаре само виши разреди народа, т. ј. само они, којима је приступачан стари словенски језик. Али шта би било онда са што је могуће већим изображењем свега народа српског и са свешћу народном? Од 5 милијона Срба — $^9/_{10}$ су сељаци а једну $^1/_{10}$-ину (дакле по милијона) чине сви остали редови заједно. Красна ли би то народна књижевност била, која би само из по милијона људи изводила своје писаоце и читаоце! Немојте тако. Најбоље би било да узмемо стари словенски језик за свој књижевни, па бисмо онда ближи били староме индијском, или санскритскоме језику, томе — мајдану од корења!

Г. Београдац је за коренитост, а пише фонетично: полошке, пожњака вођка, пусник и т. д. (место: —лож—, поздњ—, пустн—) — не по изречноме изузетку, него случајно.

Као што се у партиципу каже: *иле(ш)ла* и *кра(д)ла* —без *ш* и *д*, тако се исто каже и *расла*, дакле *пораслица* а не „порастлица“.

По неком закону српскога језика испада глас *д* између два самогласна, па се каже на пр.: два(д)ест, три(д)ест, четр(д)ест и двана(д)ест, петнаест и т. д. — Неки хоће и ту да укину зев између два самогласна умећући глас *j*, па пишу и говоре: дваjест, триjест, петнаjест. Али како ће писац овог речника да оправда своју формацију „петнайст“, која без невоље нагомилава сугласна на крају. То би тако исто добро било, као кад би ко рекао: дваjст, триjст, четрjст, дванаjст и т. д.

Забуну чини још и то, што писац не намешта свуда речи азбучним редом, на пр.: пре—малетни, про—лeће, про—лѣтни, пре—мамити и т. д.

Као што код правописа г. Београдац одбацује призначо боље и правије, тек да има нешто *своје*, чим би се хвалио (—мáзу своје маште, коју и за то може бити мисли, да му ваља гајити и неговати, што му нико не пориче да јој је он отац); тако и код акцената нашао је да му ваља мрчити. Вук, који је први показао колико српски језик има акцената, почео је бележити кратко и врло кратко ударање гласа овако: ` " а дугачко и врло дугачко овако: ^ '. Г. Београдац задржао је два кратка знака Вукова, а два дугачка хоће да се бележе овим начином ` ¯ (први му је дуг а други врло дуг). Али шта ће то рећи гледати где год може да пође новим, очевидно не бољим, ни краћим, ни поузданијим путем? Зар ради празне славе да смо први пошли тим путем? Писац овога речника баш као да иде на то да прогласи сав материјал, што други донесе пре њега, за неподобан, те да њему припадне слава, да је он извео велику зграду. Али се вара г. Београдац ако мисли да се у српској књижевности и данас може отворити нова епоха којекаквим ситницама, на пр. каквим год изменама у Вукову речнику, правопису и акцентуацији. Заслужне трудбе Вукове утврдиле су српске писце у начелима и што се тиче језика и правописа и акцената; а где то још неје, ту не ће никад ни бити, докле год себезналост буде надвлађивала сваки други назор!

Даље г. Београдац брка акценте; пише: па̀бирак место па̏бирак, па̄рац место па̀рац, па̀с место па̄с (па̂с, појас) не разликује; па̏па (отац) и па́па (хлеб, код мале деце) и т. д. Оваких примера могао бих навести више, али би тешко било у њима се наћи, због промењене акцентуације.

(Свршиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Руде.

(Продужење.)

Друга је такође важна и свакои по црвеној својој боји позната руда бакар.

Бакар су још у стара времена познавали и правили су од њега оружје, посуђе и друге ствари. Јунаци у тројанском рату имали су оружје од бакара; Етрусци, који су куд камо пре Римљана у Италији живили, имали су новце и плугове од бакара. И као што људи онда нису знали разчишћавати руде помешане с каменом, то се може мислити, да су им оне руде најпре у очи пале и најскупље биле, које су чисте у природи налазили. С тога се није чудити, што се још у 10. столећу за 7 бакарни фенига могло добити 60 фунти пшенице, а 120 таки фенига ишло је у једну фунту бакара, што код нас данас стоји 37 новчића!

И бакара има у природи чистог, а има га понајвише помешаног. Чист бакар осредње је тврдоће, лепо се кује, доста се лако топи, а налази се у Корнвелу, код Лијона, у Молдави, у Бразилији, а најчистији је у Хини и Јапану. У северној Америци нашли су 22 центе чиста бакара у једном комаду, а није редко чисто комађе од 5—15 центи. Где је бакар помешан с другим камењем као у бакарном шљунку, бакарном сјају, шареном бакарном камену и т. д. (Kupferkies, Kupferglanz, Buntkupfererz), онде га морају у усијаним пећима да претапају и прочишћавају, док најпосле до чиста бакара не дођу. Бакар се различно и много употребљује; осим обичних бакарних ствари и судова он је врло потребан при телеграфисању, фотографисању и т. д, а и месинг није ништа друго до бакар и цинк. — Из Енглеске се добије годишње 289.000, из Русије 100.000, из Шведске 70.000, из Аустрије 60.000, из Пруске 20.000, из Француске 3000 центи бакара.

Олово је такође врло важна руда. Стари филозофи означавали су олово са знаком Сатурна, јер вељаху: као што је Сатурно озбиљан, тужан, сетан и спор, тако је и олово бледо, тужно и споро у свакој хемијској операцији, и као што Сатурно своју децу прождире, тако и олово огриза и оједа сваку руду осим злата и сребра. Олово је доиста суморног изгледа, не звечи, и хемик Рунге има право што вели за њега, да је оно „оруђена спорина.“ Исти научењак вели: „Али шта би било с нашом хемијом без олова! У хемији треба судова, које неоједају творине (Stoffe). Порцулан је врло скуп, земљани судови пуцају, дрво иструне, а гвожђе, цин и бакар оједа сумпорова киселина. Свега тога код олова готово ни мало нема, и с тога је оно „по превасходству“ заступљено у хемијским радионицама.“ Олово је меко, лако се топи и прелива. Стари Римљани правили су од олова цеви за водоводе, а данас се силно олово потроши на сачму и кугле. Осим тога потребно је за сливање писмена, у стакларницама, за бојадисање, у лековницама и т. д.

Годишње се добије у Европи на 1 милијун центи олова, и то највише у Енглеској. Сједињене државе у северној Америци дале су 1840-е г. 800.000 центи.

Чисто олово налази се врло редко у природи. Има га у неким рудиштима у Енглеској, Шпанији и на Мадери; али већином је олово смешано с другим телима као: са сумпором у оловном сјају (Bleiglanz), са кисиником и киселинама у зеленом, белом, мрком, жутом ил' црвеном оловном камену. Од белог оловног камена добија се оловно белило, које се може и вештачки направити, а употребљује се за сликање. Црвена сликарска боја мениг добија се такође од оловног камења, али се прави особито у Енглеској вештачки. Оловне боје и свако олово отровно је, с тога ваља пажљиво поступати и с оловом самим, и с оловним глазурама — Из свега овог камења, с којим је олово помешано, добије се чисто олово млогим пречишћавањем, топењем и претапањем у згодним за тај посао творницама.

Цин или коситер је руда, која има готово све добре стране олова, а ни једну хрђаву. По боји и сјају налик је на сребро, а добија се из циновог камења (у коме на 100 има 78 $^{1}|_{2}$ делова цина, а 21 $^{1}|_{2}$ д. кисника). Овај је камен већма налик на обичан какав камен, него на руду. Цина има у прастенама помешана, а и на други мести; највише у Рудогорју, у Корнвелу, на Малаки и Банки (у Индији), у Хини и т. д. Из Енглеске се добије 100.000 из Саксонске 2500, из Чешке 20.000 центи на годину. Најчистији је цин Малака-цин. Цин је врло мекан, прутак, кад се савија, пршти, лакше се топи нег олово. Цин је понајхасновитија руда. Он неће, кад се окваси, позеленити као бакар и олово, и с тога праве од њега тањире, купе; а с њиме се превлаче из истог узрока бакарни и гвоздени судови. Кад се смеша с другим рудама, учини, да се ове тешко дају ковати, ил' прште, те с тога назваше стари хемици цин „ђаволом руда“; али, будући цин и жива праве огледала, то ми још од 14 столећа, кад се то изнашло, имамо с тим ђаволом посла, па нигда боље — особито наша „лепша половина.“

Чудно је, да цина само с једним каменом помешана има у природи, а то с поменутим циновим каменом, и јер га ни мало ил' врло мало има чиста, види се, од какве је велике важности онај камен по добивање цина. Енглески цин био је још у четвртом столећу познат; Феничани су га извозили из данашње Енглеске и продавали Римљанима не хтевши им казати, где су га нашли. Али су Римљани пристајали тајно за феничким лађама, које су по цин ишле, те тако изнађу енглеска острва пуна цинени руди, освоје их и назову их каситеридима.

(Продужиће се.)

Матица Србска.

Главна скупштина 18 и 18 августа.

Председник: Стеван Брановачки, подпредседник „Матице Србске"
Секретар: А. Хаџић.
Чланова: 56.

Подпредседник Стеван Брановачки, казујући да је председник „Матице Србске" високопреосвештени г. Платон Атанацковић слабог здравља и да тако не може по жељи срца свога у скупштинској радњи учествовати, поздравља искупљене чланове добродошлицом, и наводећи какав је задатак „Матице Србске" и шта јој све радити ваља, ако жели цел своју постићи, опомиње чланове, да се тог задатка сећају, па да сваки од њих по силама својим притече у помоћ, да би се могло задатку што боље одговорити, и изјављује скупштину за отворену.

Примају се за чланове матичине: Васа плем. Јовановић из Панчева, Ђорђе Николајевић, прота у Задру, Васа Николић из Ковина, Исидор Исајловић, адвокат у Осеку, Јован Поповић Зубан из Карловаца, православна општина српска у Сенти, *Стеван* Врањешевић из Панчева и Паво Панаотовић из Митровице, од којих је сваки по 50. фр. а. вр. на фонд матичин приложио; — Васа Николајевић, адвокат у Даљу, Мита Бира у Вуковару, Васа Михајловић у Вуковару, Бранко Јовановић, велики судац у Руми, Петар плем. Младеновић, приседник кр. судбеног стола у Вуковару, Јован плем. Миковић, велики судац у Вуковару, Ђорђе Рајковић, књижевник и контролор „Матице Србске" у Новоме Саду, Константин Живановић, адвокат у Сенти, Стеван Лукачевић, бележник у Сенти, Стеван плем. Бадрљица, куријалиста у Сенти, Љубомир Вујић, трговац у Сенти, Јаков Крагујевић у Сенти, Сава плем. Брановачки у Сенти, Андрија Николић сенатор у Сенти, Исидор Павловић, подбележник у В. Кикинди, Јован Петровић, професор у Новоме Саду, Светозар Савковић, професор у Новоме Саду, Ђока Матић из Каменице, др. Никола Максимовић из Сомбора, др. Јован Туроман, професор у Новоме Саду, Никола Симоновић из Ирига, Лаза Атанацковић из Баје, Каменко Јовановић, трговац у Панчеву, Александар Сандић, књижевник у Бечу, Трифун Влашић, ђакон из Сенте, Ђорђе Гавански из Новога Сада, др. Младен Јојкић из Новога Сада, Ђорђе Глибонски, учитељ у Ст. Бечеју, Димитрије Поповић, бележник у Ст. Керу, — од којих је сваки по 10. фр. а. вр.

положио, а за осталих 40 фр. задужницом себе обвезао на исплату те суме за четири године.

Књижевно оделење предлаже питомце за текелијн завод.

При овом предлогу покренута су и решена ова три питања: 1. Да је скупштина друштвена позвана, да тумачи свој устав у редовној годишњој главној скупштини; 2. да се за то иште апсолутна већина гласова и 3. да главна скупштина може само од оних проситеља бирати, које књижевно оделење за питомце којегагод завода ради избора предложи.

После тога изабрани су за питомце текелијне: Владимир Мајински, Александар В. Поповић, Ђока Стојановић и Мита Петровић за случај, ако питомац Милан Андрић октобра о. г. прва државна испита не положи.

По предлогу књижевног оделења бира се за питомца јовановићевог Матија Станисављевић.

Расписује се стечај до 29. аугуста о. г. на једно упражњено место са 250. фр. годишњом стипендијом из закладе Нестора Деметровића, и овлашћује се књижевни и управљајући одбор, да после истеклог стечаја тројни предлог у смислу тестамента његовој светости патријарху српском поднесе.

По предлогу књижевног оделења одабирају се за чланове истог оделења: Ђорђе Рајковић, Јован Петровић и Александар Сандић.

Управљајући одбор у извештају о свом раду и пословању од прошле главне скупштине до данас јавља: да је високославно кр. угарско намесничко веће потврдило избор Платона Атанацковића за председника „Матице Србске“; да је дражба због продаје арадских кућа од магистрата тамошњег одобрења и да се сада очекује наименовање комисара за ту дражбу; да је одбор за „Беседу“ у ковину послао на фонд матичин 111 фр. 20 н. а. вр.; да је на место умрлог пуномоћника у Араду дра Јована Крестића постављен до ове скупштине Лазар Тенецки; да је на поновљену опомену исплаћен еквиваленат од 1052 фр. 76 н. а. вр.; да је наређено да се руши стара зграда у дворишту текелијног завода у Пешти; да је становник черевички Петар Костић оставио руковању „Матице Србске“ закладу од 30.000 фр. а. вр. за стипендије, да је досад у име тога примљено 4873 фр. 37 $^{2}|_{3}$ н. а. вр. и да се са наследницима костићевим сложило у томе, да су исти дужни од дана смрти костићеве за годину дана намирити по тестаменту 30.000 фр. а вр. Матици ради оживотворења његова завода или у готовом новцу или у обвезницама хипотекарно осигураним; да је Илија Миросављевић

Коларац из Београда руковању овога друштва поверио 2400 фр. а. вр. у државним обвезницама док правна академија у Новоме Саду у живот не ступи; да је исплаћен још г. 1856. Матици остављен легат Михаила Пајића из Карловца и да су кораци учињени, да се исплати и легат Стевана Ракића из Ирига од 100 фр.; да су рачуни како фонда „Матице Србске“, тако и други управи јој поверених фондова за г. 1865. прегледани, као што то и печатани „Преглед“ показује; да је друштво на тужбу члана Шиһара на његово ц. и кр. величанство управљену морало одговарати, за што није исти за благајника изабран; да се број чланова до сад умножио са 28; да се из фонда матичиног 3300 фр., из фонда јовановићевог 1000 фр., а из фонда костићевог 3480 фр. под зајам издало; да трговина с књигама још за ову годину није могла тако удешена бити, да се могло од ње поспешног резултата исчекивати; да је кр. угарско намесничко веће на молбу главне скупштине одобрило повишење секретарске плате, од 420 на 500 фр. из фонда текелијиног; да је друштвена благајница у смислу устава више пута прегледана, тако на последку 5. августа о. г.; и да читаоница новосадска дугује за стан Матици за ову годину 150 фр. а. вр. —

У обзиру олакшице продаје текелијиних кућа у Араду, по што је главна скупштина себи право одобрења продаје задржала, решава се, да се одмах, чим се јавна дражба сврши, ванредна главна скупштина сазове, која ће продају одобрити најдуже за месец дана после извршене дражбе. Што се заоставштине Петра Костића тиче, то је решено, да та заклада још за ову годину у живот не ступи, како се из ње имају плаћати неке опоруке и пристојбине, које би на стипендије одређено главно од 30,009 фр. а вр. у нечем окрњале, него да се по расправљеној маси умоли дотична финансијска власт, да се пристојбине од ње тек за три година дана исплате. Односно дуга србске читаонице од 150 фр. позваће се иста читаоница, да тај дуг свој с интересом заједно што пре намири.

Подпредседник књижевног оделења др. Светозар Милетић, наводећи да је већим делом време своје на саборима провео и да и његов заменик др. Стеван Павловић није сада овде да подробна рачуна да о раду и пословању књижевнога одбора и оделења од прошле главне скупштине до данас, јавља устмено: да се досудила награда од 10 дук. дру Ђ. Натошевићу за расправу: „За што наш народ пропада“; да је књижевно оделење досудило 15 дук. награде делу, које ће се на дар давати ђацима из основних школа, под насловом „Одабране басне“ и које ће се главној скупштини ради прокласа награде предложити; да се на оцени налазе: 1. две историјске драме, које су дошле на расписану награду од 50 дук; 2. економско дело, за које је расписана била награда од 60 дук; 3. Збирка народних приповедака Ђ. К. Стефановића; 4. Студије из народне економије, од Јована Павловића; 5. Слово *и* из београдчевог речника; 6. Старине од Старине Новака; 7. Чланак Јована Београдца „О језику и правопису србском“ и 8. Балада, за коју је расписана награда од 5 дук; да је откупљена и издана приповетка Јоксима Новића Оточанина „Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка,“ трагедија дра Лазе Костића „Максим Црнојевић“ и чланци Јоксима Новића „Дивови“ и „Характерске црте“; да је Летопис за г. 1865. изашао текових дана, и да као стална годишња кроника не ће ни моћи пре пролећа сваке године а за прошлу годину изаћи; да је издаван лист „Матица“ од 1. октобра 1865; да је др. Јован Суботић поднео, да му „Матица“ печата граматику, која је г. 1847. 100 дук. награде добила, а тако исто и његове драме; да није дошло никако дело за одраслије Србкиње, за које је награда од 20—30 дук. расписана била; тако исто ни за расправу с наградом од 20 дук. о питању: Каква је повесница нашег народа у тако названој хрватској крајини; па ни за награду од 15 дук. „О правним србским споменицима до турских времена“; да су се питомци текелијни и јовановићеви добро владали и своје науке добро посвршивали; да је патријарх по предлогу главне скупштине дао стипендије из закладе Нестора Деметровића Александру Берићу и Младену Димитријевићу; да је Матица на поклон добила за своју књижницу на српском језику 19 дела у 28 свезака, на руском 8 дела у 45 свезака, на русинском језику 1 дело у 4 свеске, на немачком 1 дело у 7 свезака, на словенском 2 дела у 2 свеске, на словачком 1 дело у 1 свесци, на пољском 2 дела у 2 свеске, на мађарском 4 дела у 10 свезака; да је купила за своју књижницу 28 дела у 78 свезака на различним језицима, а за текелијну 10 дела у 38 свезака, и да је на позив мађарске академије одређен био да заступа Матицу при свечаном отварању двора мађарске академије подпредседник друштва Стеван Брановачки и члан Петар пл. Чарнојевић.

(Свршиће се.)

Књижевне белешке.

* Ђорђе Јовановић, др. права у Бечу, позива на претплату на дело: „Објашњење србског и аустриског грађанског законика.“ Писац наводи да „време, у ком живимо, и потреба научна, која нас јако окружава, показује важност озбиљног изучавања овог предмета не само од Срба у Аустрији, него и од Срба у Србији, где је законик грађански за кнежевину Србију баш по овом аустриском израђен. Особито је полезно ово дело и за школу, јер је израђено научно и по најбољим ауторима данашњег доба.“ Цело је дело подељено на два велика дела: први ће део имати десет, а други шест свезака, и све то изнеће више од 130 печатаних табака у већем формату. Цена је појединим свескама 1. ф. 20. н. а. вр. Петнаести комад или новце од овог имају скупљачи за свој труд. Уписивање траје до 20. децембра о. г. Новци се напред полажу. Кад прва књига из штампе изађе, цена ће јој бити 1. ф. 50. н. а. вр. Одмах по изласку ове књиге настаће уписивање на другу књигу, а рок изласку јавиће се у своје време. Имена претплатника, који се на цело дело прибележе, биће печатана на свршетку последње свеске овог дела. Новци од претплатника из Аустрије шаљу се управо на писца, а из унутрашњости Србије на А. Добровојевића, књижара у Београду.

* Игњат Фукс, књижар у Новоме Саду, јавља, да ће при крају децембра о. г. из његове штампарије изаћи: „Ценет“ (рај), од Аце Поповића Зуба. Цели спев у два певања износиће 8. печатаних табака. Цена је књизи 50. н. а. вр. Претплата се шаље или Игњату Фуксу, или уредништвима „Србобрана“ и „Напредка.“

* „Даница“ јавља, да један од пољских писаца преводи на пољски језик нову трагедију Ђорђа Малетића „Смрт Цара Михаила.“

* „Цветник из домаћих и туђих лугова“, којег издаје Анте Јанежић, честити уредник „Словенског Гласника“, изаћи ће сада у другом издању, удешеном за школе. Јанежић спрема сада за штампу другу свеску овога „Цветника.“

* „Народни лист“ што излази као додатак уз таљијански „Il Nazionale“, донео је песму „Бој под Висом“ од Шима Шугара. Та је песма прештампана и одмах растурена, и сада се, као што исти лист јавља, у Бечу преводи на немачки и чешки језик.

* Јосиф Викторин познати списатељ словачки, издаватељ и уредник забавника „Липе“ и садашњи жупник у Вишеграду, пре-

вео је на словачки језик: „Четири књиге о подражавању Христа“ Томе Кемпенског.

* **Стојан Бошковић**, јавља, да ће књига прва његове „**Историје света за народ и школу**“ готова бити до 15 децембра о г., а задржала се, што ће изаћи у неколико штампаних табака већа, него ли што је објављено, и што је земљописно-историјска карта израђена у великом размеру.

* **Александар Андрић**, уредник „Световида“ у Београду јавља, да ће при крају децембра о. г. из печатње изаћи треће оделење „**Приповедака**,“ којима ће се завршити друга свеска његових скупљених дела. У тој новој свесци биће ове приповетке: 1. „Црногорци.“ Исторична новела. 2. „Љубавни напитак.“ Романтична приповетка, од Карла Шпиндлера. 3. „Морална гатка,“ од Карла Шпиндлера. 4. „Поточка вила.“ Српско-хрватска скаска. Дело ће ово изнети 10. и по ситно печатаних табака, а цена му је 70. н. а. вр. Рок претплати траје до 20. децембра о. г. Имена претплатника печатаће се. На 10. уписника даје се на поклон једна књига. Књига је печатана само у 500. комада.

Гласник.

* „Видовдан“ пише, да су не давно опет на једном месту код батал-џамије, где се гради нова кућа, ископана два камена из римских времена. Један од њих, и то мањи, претставља подножје кипа јупитерова, који у славу тог божанства, као што натпис показује, беше пре 1600 година подигнут Аврелијем Јулијаном. Већи камен је плоча, којом беше гробница покривена, и има на себи знатан натпис, али по несрећи одавно је већ разбијена, те горње половине, на којој је почетак натписа, нема, и Бог зна кад је упропашћена. У натпису стоји, да је Касија Фирма подигла тај камен за блажени спомен својим родитељима и њиховој деци, на име сину (једном, ком име не може да се прочита, а био је декурион муниципалне општине Сингидуна, садашњег Београда, и имао 26 година) за тим кћери Касији Вери, којој је било 14 година, и другом сину Фирму, који је имао 4 године. Камен је овај морао за цело бити на породичној костурници, у којој је више лица сахрањено, а по смислу натписа најмање пет, т. ј. отац, мати (од рода Касија), син што бејаше декурион, ћерка Касија и син Ферма. Натпис произлази из

друге половине трећег столећа после Христа, т. ј. између године 250 и 300; а костурница је морала веома давно бити отворена и раскварена, јер се у њој није нашло ништа друго до само поједини комадићи костију, а то се види и по томе, што је нестало горњег комада од плоче с почетком натписа. Овако су прошли и они гробови, који су пре два месеца нађени такође код батал-џамије. Важни су ово докази, како је Београд — некадашњи Сингидун — био за време Римљана велик, проживши се све до врачара.

* 19. септембра била је у Ужгород прва свупштина књижевног друштва св. Василија за угарске Русе. Друштво има до 300 чланова, од којих основни плаћају 80. фр. једаннут за свагда, а редовни 2. фор. а. вр. на годину. За председника је изабран Адолф Ивановић Добрански.

* Словенски ђаци у Цириху, у Швајцарској, склопили су дружину, коју су назвали „Словенски скуп.“ У састанцима у томе „скупу“ говориће сваки словенин својим матерњим језиком, а што се не би разумело, то ће се преводити на панслoвенски језик — немачки. Број чланова досада износи 82. Сваки члан улаже месечно само но 50 сантима (око 25 новчића). Од имућнијих примају се и мимо тога добровољни прилози. Почасним чланом те словенске дружине у Цириху може *бити* сваки брат словенин, који *слободу* за општу светињу сматра, па ма где он био. Дружина ће имати свој јаван лист, који ће излазити под именом: „Омладина словенска.“

* „Аугсбуршке опште новине“ донеле су две рецензије о игри **Јована Савића** младог вештака немачког, а по пореклу Србина из Новог Бечеја. У првој од тих рецензија казује се, да је Савић, као Фердинанд у шилеровој „Сплетки и љубави“ показао млогостручни вештачки таленат. Спољашност му је угодна, глас снажан, игра лака и пријатна, без претеривања, а говор течан и благ, као што му кад улога захтева. У опште „Фердинанд“ му је тако добро за руком испао, да му се прориче најлепша будућност. У другој се рецензији наводи, да је Савић као „Мелхтал“ у „Виљелму Телу“ од Шилера био несравњен. Видело се, да је улогу своју великим трудом проучио, љубављу је прихватио, и кроз осећао што говори, те зато је управо срцу говорио, у душу дирао. Као музика текли су му са усана његових красни стихови шилерови. Једном речју Савић је сјајно одиграо своју улогу. И сама спољашност његова свакога је задобила, а игра му је одговарала сасвим духу песничког створа. Већ од давна се није престављала та улога тако добро у Аугсбургу. Радујући се том лепом успеху нашег вештака, који је тек 19.

годину навршимо; једина нам је жеља, да материјална снага нашег позоришта тако ојача, да се у њему прави, осведочени вештаци, као што је и наш Савић, могу одомаћити.

* Из састанка „Матице далматинске“ од 25. новембра отправљена је жицом честитка бискупу Јосифу Штросмајеру за веледушни дар на утемељењу народнога свеучилишта. Ретки добротвор свога народа одговорио је „Матици далматинској“ овако: „Хвала лепа на пријатељском поздраву. Осећа народ наш и чином доказује, да у изображености и душевном напретку лежи најсигурнија полуга боље среће и боље будућности.“ На том истом састанку одабрани су професор Гргуревић и архимандрит Петрановић да оцене песме, на броју 7, које су дошле на расписану награду „О боју под Висом.“

* Загребачка варош дала је на југословенско свеучилиште 50,000. а кардинао и арцибискуп загребачки Хаулик 10,000. фр а. вр.

* У Митровици је давала 30. октобра црквено-певачка дружина другу беседу, која је јако сјајна испала.

* У Загребу је прослављена зрињскова тристогодишњица 12 и 13. новембра о. г. Светковина се почела у суботу 12 новембра на вече свечаном претставом познате трагедије: „Николе Зрињскога“ од Т. Кернера. Пре претставе одкрио се на позорници лик Николе Зрињскога уз свирку лепо састављене зринскове корачнице, коју је одбор наградом одликовао. У недељу 13. новембра почела се управо права светковина. Ишло се у цркву, после је био банкет у два и у 8 сахата у вече. На првом су млоге здравице напијане. После тог банкета био је концерат у позоришту, где су чланови друштва „Кола“ и ђаци глазбеног завода певали. У вече је било осветлење, а после 8 сахата поче у стрељани банкет, које је омладина давала словенском друштву „Соколу“ и ту су испијане млоге здравице. Гостију се стекло са свију страна, особито Словенаца, а међу њима познати родољуби др. Блајвајс, др. Ловра Томан, градоначелник љубљански Е. Коста, и певачко друштво „Сокол“ са својом заставом. Од Словака су били дошли Хурбан и Злота. Само од Србаља није нико био са стране. Као да браћи Хрватима није стало било млого до Србаља, кад неке ни позвали нису, а некима су опет позивнице касно послане. Ето, само ћемо за пример навести, да је одбор за приређивање зрињскове светковине морао на „Матицу Србску“ у Новоме Саду са свим заборавити, кад јој ни просте позивнице послао није. Ово само за то наводимо, да одбијемо од себе приговоре, које су неки хрватски листови против Срба наводили, као да ми хотимице не ћемо да знамо за хрватске светковине.

БІБЛІОГРАФІЈА.*),

Србске књиге.

АЛМАНАХ за просту годину 1867. Ова година има 365 дана. Изданіе 1. года. У Новомъ Саду трошкомъ Игнята Фукса књижара и штампара. На 8-ни 48. стр. Са сликом Јована Сундечића и празним листовима за дневник. Стоји 1 фр. а вр.

У ФРУШКОЙ ГОРИ 1854. Од М. С. Србкиње. У Новом Саду, печатњом Игњата Фукса, 1866. На 8-ни, 2. л. 112. стр. Стоји 50. н. а. вр.

НЕКОЛИКО ИСКРЕНИХ РЕЧИ. 1866. У Новом Саду. У штампарији Игњата Фукса. На 8-ни. 1. л. 25. стр. Стоји 20. а. вр.

СРПСКО-НАРОДНИ ВЕЛИКО-БЕЧКЕРЕЧКИ КАЛЕНДАР за просту годину 1867. Уређује Јован Закић. X. година. У Вел.-Бечкереку. Штампа и издаје Франц Павле Плајц. На 8-ни, 62. стр. 1. л. Стоји 25. нов. а. вр.

О ВЛАДАЊУ ЗА ВРЕМЕ КОЛЕРЕ. Ко се чува и Бог га чува. У Новоме Саду, епископска штампарија. 1867. На 8-ни. 32. стр. Стоји 10. н. а. вр.

---

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун и веран наслов сваке књиге.
У.

САДРЖАЈ.

Ромео и Јулија. (Продужење.) — Фауст, новела у девет писама од Ивана Тургењева. (Продужење.) — Оцена Београдчева речника од Јована Бошковића (Продужење). — Подлистак: Руде — Матица српска — Књижевне белешке. — Гласник — Библиографија.

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.

Број 44. У НОВОМЕ САДУ 20. ДЕЦЕМБРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају

БЕ

Ромео и Јулија.

II.

(Продужење.)

Како и да се домисли, како и да може поверовати у нераздељивост љубави онај, што се ради ма и једне несретне љубави могао окренути од целог тог живастог рода, па и он постати тако исто живаст „such quicksilver clay“ као што сам исповеда, те светити се са олимпа свог из бурног облака свога Дон Ђуана живим громовима немилостиве ироније, светити се немилостивом роду лепе милости; све је то могао све је то морао онај, који је сву славу своју, најодабраније милине доба свога могао прегорети „contributing his fortune, and hazarding his life, in behalf of a people only endeared to him by their own past glories, and as fellow-creatures suffering under the yoke of a heathen oppressor. To have fallen in a crusade for Freedom and Humanity — — — (В. Скот)*)

Онај могаше ласно преболети тешку рану, што му је зададе у души она очајна мисао о горкој коби љубави, само је онај могаше преболети, што могаше попевати најзвучнијом жицом лире своје, оне лире, што де је год посејала гласка свога, свугде је поникао по један песник прве ил' друге величине свога племена, оне лире што јој висе о жицама најкраснији листови рускога књижевнога цвета, онај што могаше том лиром отпевати ове врсте:

---

*) „Прилажући своје имање, носећи главу у торби, за љубав једном народу, што му је тек омилио са прошле своје славе и са тога, што пати под игом поганичког угњетача. Пао је војујући за Слободу и Човештво — —“

Зна се, да је Бајрон умрьо у грозници војујући за грчку слободу против турски поганика; беше му једва тридесет и шест година.

„Trust not for freedom to the Franks —
 They have a king who buys and sells;
In native swords, and native ranks,
 The only hope of courage dwells;
But Turkish force, and Latin fraud,
Would break your shield, however broad.“*)

Ej, славна Британијо! па ти зар, која си на уста свога најмлађега генија гринула у свет оваку опоруку тиранству и варварству, ђаволу и блату, зар ти да си сад најпоузданија потпора тој погани? Зар онај народ који се фали да никад неће робовати — Brittons never shall be slaves — зар тај да се диже оном силом, којом се иначе покорава океан, да подрањује океан робовски суза? Да оним духом, што одушевљаваше Кромвела на сатирање блата, па ма то блато било пурпуром одевуто, оним духом што дуну преко жица Бајронове лире, да измами из ње ону пиндарско-тиртејску оду на слободу грчкога робља, да тим духом сада долива устајаном глибу азијске каљуге? Пази, Британијо! скоро ће се решити, да ли ћеш ти савладати океан, ил' океан тебе!

---

*) Не траж'те спаса на запад —
 Тим светом влада грошићар,
Тек рођен-груди живи град
 Слободи вашој множи чар;
Ал' Турски ћеф, латинска вар
Најширем штиту вам је квар.
Утјешеновић вели у своме „Недѣльку“:

„Зулум турски, невера латинска!“

Тим припевом као да је преведен од речи до речи Бајронов стих:

But Turkish force, and Latin fraud, —

Чисто нам је жао што није Дон Ђуан писан после „Недѣлька;“ јер већ и сама помисао да је оно, што нам се при том припеву највећма срца наша, непосредност осећања, да је то можда само реминисценција, већ та овлашна могућност мути нам бистрину неповерљивог уживања.

Ал' опростите ми, сви османољубни синови Албијона, опростите непромишљеној ми жестини! Ми не требамо ваши стерлинга, ми не гинемо за вашим гинијама, они што гину за њима, кадри су гинути и за њи, на част вам их, ма их однео и нечастиви. Ал' ако не требамо ваши стерлинга, требамо ваше Стернове, ако не требамо ваши булдога, требамо ваше Булвере, ако не требамо ваши чексова, требамо ваше Чекспире,*) ако не требамо ваши барона, требамо ваше Бајроне.

Елем ипак, ко велите, ипак ћемо приклонити поносно српско колено те молити у ваше милости, да и наше пегазе пустите на те бесмртне паше елизејске, што на њима благује већ толико народа, толико језика?

Варате се. Те паше нису ваше. Ви сте то благо проиграли. Што год је било места у великој души Британијиној, све је пуно, дупком пуно гинијама и стерлинзима, златни тај поводањ потопио је све пределе, у њему је утонуо и ваш Јеликон. Да је Бајрон сада жив, па да му је сада написати какву оду на слободу јуначки потомака древни Крећана као оно што је рече вршњацима Марка Бочариса, они стихови, што их спомињемо:

„Trust not your freedom to the Franks
They have a king who buys and sells,"

промениле би се јамачно у оваке:

„Trust not your freedom to the banks
A nation's who but buys and sells."**)

Или као што ми оно посрбисмо обазревши се како ствари стоје данаске:

Не траж'те спаса на запад,
Тим светом влада грошићар, —

узевши онда грошићара као особу, the king who buys and sells, ал' сад га морамо узети као genus, као читав род грошићарски, као грошићарски народ.

---

*) У гдекојим рукописима налази се Chekspere (Чекспир) или Chekspeare место Shakspeare или Shakespeare или —pere, Шекспир. У меродавним књижевностима садањим најбоља је примљен Shakspeare.

**) Не поверавајте своје слободе банкама једног народа, што само зна куповати и продавати.

И блато надвлада дух, и трбу надвлада груди, и океан као да већ надвлађује Брита ију, јер надвладаше стерлинзи Стернове, и булдози Булвере, и чексови Чекспире и барони надвладаше Бајроне.*)

И ти полубогови, заступници вечности народне, мораће оставити свој рођени Јеликон, што га потопи поводањ од стерлинга и чексова, мораће тражити себи насеобине, мораће, бежући од свецкога тирана, наћи себи душевну Америку и ако не нов Јеликон, бар што више јеликончића.

А де би се могли најприличније станити ти прогнани узори модерног Јеликона него у суседству класичног му имењака и деде му, древног Ајмоса, „Млав планине и планине старе“? Де би се могао Дон Ђуан згодније населити него на врзишту Сарајевски ашика и њиови ђулом окађени песнички уздисаја и њиови источним немаром заданути српски шала и досетака? Де би се вољније одмарао величаствени зликовац, краљ Рикарад, него што би у стару леглу Вукашинову?

Де би се, на послетку, могао прикладније пресадити онај зрачни изданак мржње и љубави, оно чедо дана и ноћи, онај заношљиви ђулић, што се зове Ромео и Ђулијета, де би се могао дивније примити, него у оном врту вечности, у оној неувелој источно-српској ад башти, у којој некада процвета „Омер и Мерима“, и по којој ће се разлегати, док је год српска грла уз тамбурицу, док је год света или — што је исто толико — док је год српски народни песама, она Шекспирска реч слутеће Мејре:

Мири ружа, Омерова душа!?

(Свршиће се.)

---

*) Чини се као да ће најновије вести о владању Британије према мученицима хришћанским на истоку, особито према ономе народу, што беще омилио Бајрону by their own past glories, да ће тај изненадни обрт у политици инглеској знаменито предругојачити наша аксиомата. Тако би рекли бар по радосном поуздању, којим „Застава“ саопштава те вести. Ал' кад их узмемо бољма на разглед, видићемо да је „Застава“ у том одвећ поверљива: „Тајмс“, „Морнинг Пост“ светују Турској, да напусти Кандију, како би се спасла од веће погибије. — Може л' бити искренијег савета, може л' бити свесрднијег пријатељства, него што је то?

Фауст.

Новела у девет писама од Ивана Тургењева.

(Продужење.)

Писмо шесто.

(Исти истоме.)

У М..., 20. августа 1850.

Јуче смо развели чудноват разговор, о духовима. Вера верује, да се духови могу појавити, и казује да има за то основа. И Пријемков, који се ту десио био, обори очи и мане главом, као да би потврдити хтео што Вера казује.

Ја је почех запиткивати, ал' на брзо приметим, да се о томе радо не разговара. Одмах окренем говорити о машти и о сили њезиној над нама. Одох казивати, како сам у својој младости много сањао о срећи (као што чине обично сви, који је у животу не имадоше, нит' је имају). Најмилији ми је сан био, да са својом драгом женом неколико недеља у Млеткама проведем. Толико сам пута, особито ноћу, о томе размишљао, тако сам се живо свему домислио, да ми је ваљало само очи затворити, па да одмах све видим пред собом. Овако сам ја то себи нашарао: блага, тихом месечином застрта ноћ пуна мириса .... ти мислиш од наранаца? не од ваниље и од кактуса; лепо, велико језеро, а у сред њега маслинкама обрасло острво, а на том острву одмах близу обале лепа, угодна кућа од мрамора с отвореним прозорима. Свирка се чује, Бог би знао одкуд долази, у полак застрта лампа баца меку светлост на гране угаситог дрвећа, с прозора се спушта од кадифе ћилим са златним ресама до површине воде, а иза тог ћилима седе њих двоје драгих и гледају у Млетке, које се у даљини губе. Све ми је то тако живо на очи долазило, као да сам све то већ једном видео.

Вера је слушала како булазним, па рече, да и она често сања, ал' сасвим друкчије. Тако јој дође, да је у африканским пустарама а уз каког храброг путника, ил' да по леденом мору иде франклиновим трагом, па јој живо на очи излазе и све патње и трудбе тога пута ....

— Читала си многе путописе, рече Пријемков.

— Може бити, одговори она. Ал' кад се већ једном сања, нек' се сања што за хасну, а не што је немогуће!

— А ко за што не? повичем. За што да прогањамо одмах све оно, што је немогуће?

— Ја сам се криво изразила, одговори она. Хтедох рећи: а шта имамо од тога, ако тек о ономе сањамо, што нам срећу доноси. Та тиме је и тако не ћемо постићи, па на што онда тих узалудних сањарија? Срећа је људска као и здравље: дотле га имамо, док на њега не мислимо.

Тим речима зачудих се. Та је жена велике душе, веруј ми . . . .

Од Млетака дође разговор на Италију и на Талијанце. Пријемков изађе, а ја остадох сам с Вером.

— И у вашим жилама тече талијанска крв, приметих.

— Да, одговори она. Желите л' видети слику моје мајке?

— Јако ћу вам захвалан бити, ако ми је покажете.

Она оде у своју одају и донесе велики, златни медаљон.

Кад га отворих, видех у њему две вешто израђене слике у маломе: деду и мајку јој. Госпођа Елцова јако је наличила на верног деду, само што му је лице много строжије било, и што му је из жућкастих очију вирио пркос. Ал' како је дивно лице било у Талијанке! Бујно, отворено као у руже у најлепшем цвету, велике, као неком влагом застрте очи, ружичасте усне, задовољно се осмејкујући, фине, покретне ноздрве, као да дркћу за пољупцем, угасити образи, пуни младости, здравља и женске снаге. На челу том, хвала Богу, несу мисли боре сабрале! . . . . Била је у свом народном ношиву: вештак (прави мајстор) обвио је око црне јој као гавран косе, која је у плаво прелазила, винову лову. Тај бахов украс јако доликује изразу лица њеног. А знаш ли ко ми пада на памет, гледајући ту слику? Наша Манон Леско у црном оквиру. Ал' што је најчудноватије: што сам ту слику дуже гледао, све ми је више долазило, да Вера на њу нешто наличи, особито у смеју и погледу, ма да се иначе од ње у свачему јако разликује . . . .

Ја и опет кажем, да нит' она сама, нит' ко други на свету зна, шта је све у њој прикривено . . . .

Још нешто! Госпођа Елцова приповедила је Вери, на неколико дана пре него што ће за Пријемкова поћи, цео живот свој, смрт матере своје и т. д. Сигурно за поуку. Веру је особито дирнуло, што је чула о своме деди Лабанову, том тајанственом човеку. Да л' отуда долази и то, да верује у духове! Јако је чудновато, да се баш ова чиста и узвишена душа боји мрачног, подземног света, и да верује, да га има....

Не знам, на што сам ти све ово написао? Ал' кад сам већ написао, нека иде.

Твој

П. В.

Писмо седмо.

(Исти истоме.)

У М..., 22. аугуста 1850.

Протекло је већ десет дана, од како ти не писах.... Ох, мој мили пријатељу, не могу више тајати, него ти морам рећи како ми је на срцу. Ја волим Веру.... Можеш мислити како ми тешко пада, пишући ту кобну реч. Несам више деран, ил' младо момче да би могао и себе и друге варати. Ја све јасно видим. Знам, да ми је четрдесета година, да је Вера туђа љуба и да воли свога мужа; знам веома добро, да ће ме та несретна љубав многих, потајних мука стати и да ће и сву животну снагу у мени убити. Све ја то знам, па нит' се надам, нити желим шта, и опет за то не могу да нађем олакшице.

Већ од месец дана, како почех опажати, да ми наклоност према Вери све више и више расти. То ме је узнемирило, ал' уједно и обрадовало.... Да л' сам могао и помислити, да ће ме спопасти страст, која, као и младост, пролази нит' се враћа више? Ал' шта рекох! Тако јако несам волео никада, не, никада! Манон Леско, Фретилон били су ми некад узори. Таки узори брзо пролазе. Тек сада знам шта то значи: волети женско створење. Готово да се стидим, што тако говорим, ал' не могу шта силом, кад је тако. Заиста пада ми мраз на образ....

Љубав је себична, а човеку у мојим годинама не може се опростити себичност. Кад већ сустижемо четрдесету годину, онда нам није слободно више за себе саме живети. У тим годинама морамо другима од користи бити, морамо цељи и позива имати и своју дужност извршивати.

И ја сам се почео озбиљно занимати .... Ал' моје добре намере разнесе ветар као плеву! Сад ми пада на памет, што сам ти још у првом писму писао. Ја сам ти напомињао, да ми нешто фали, што још досад несам осећао — и, гле, како брзо дође искушење на мене.

Ево ме, где стојим и гледам без мисли у будућност, коју преда мном застире густа копрена. Срце ми је тешко и тужно. Пред другима, а и пред самим собом, знам да будем с поља миран: не владам се као дете, ал' душу ми у дубљини дању ноћу црв гризе.

Како ће се то свршити?

Досад ме је спопадала туга и немир само кад сам био на далеко од ње, а чим сам дошао близу ње, одмах сам се умирио .... Ал' сад сам немиран и у друштву њезином, и од тога се плашим.

Ох, пријатељу мој, како ти тешко пада стидети се својих суза и скривати их! Само младост може плакати, само њој приличе сузе ....

Не могу ово писмо прочитати. Откинуло се, тако рећи, од срца као уздисај, а ја нит' имам што дометнути, нити што даље приповедити .... Дај ми само времена. Разабраћу се, доћи ћу к себи и говорићу ти као што се човеку пристоји; ал' сад би хтео главу своју на груди твоје наслонити и ....

Еј, Мефистофелу, ни ти ми не можеш помоћи! Ја сам се хотимице уздржавао, хотимице сам себе исмевао и опомињао, да ће ми за годину, а може бити већ и за по године дана, све те љубавне муке, сви ти изливи срца досадни и смешни бити .... Ал' Мефистофео је немоћан, а бодљика његових досетака затупила је. Остај ми с Богом!

Твој

П. Б.

Писмо осмо.

(Исти истоме.)

У М...., 8. септембра 1850.

Драги пријатељу!

Ти си моје последње писмо јако срцу примио. Ти знаш добро, да сам увек наклоњен био мало претеривати, кад сам о својим осећајима говорио. То ми и нехотице долази: ја сам у нечем женске природе. Надам се, да ће то годинама проћи. За сад морам, уздишући, признати, да ту слабост не могох све до овог часа савладати. Ал' се за то опет умири. Ја не ћу да тајим, да ме је Вера у срце дирнула; ал' у томе нема, по ново кажем, ништа изванреднога. Ти пишеш, да ми мислиш у походе доћи. Окај се тога. Права би лудорија била од тебе да се даш на пут од хиљаду врста, а ни за што. Ал' ја ти од срца захваљујем на том новом доказу твога пријатељства, и веруј ми, да ти то никад не ћу заборавити. Није нужде да амо долазиш већ и с тога, што и сам мислим скоро у Петроград путовати. Поред тебе на софи седећи много ћу ти штошта приповедити; сада несам вољан. Да почнем, брзо би се заплео и опет тек којешта говорио. Пре одласка мога одавде писаћу ти још једанпут. Збогом дакле за сад. Ако Бог да, скоро ћемо се видети! А дотле стој здраво и весело и нек те сувише не узнемирује судба

твога вернога, оданога

П. Б.

Писмо девето.

(Исти истоме.)

П....во, 10. марта 1853.

Дуго ти несам одговорио на твоје последње писмо, ал' последњих дана све сам непрекидно на њега мислио. Осећам, да га неси писао из радозналости, него из искреног, пријатељског саучешћа, па сам се опет колебао, хоћу л' да примим твој савет и да ти жељу испуним. По дугом премишљању преломих се, да ти све по реду приповедим. Хоће л' ми лакше бити срцу, ако ти се исповедим, не знам; ал' све ми се чини, да немам право да затајим, што ми је цео живот на веки из корена потресло, и да би се тиме огрешио о твоје искрено пријатељство . . . А још би више згрешио оној незаборављеној, драгој души, кад не би нашу тужну тајну поверио срцу, које ми је још једино на свету драго. Осим мене можда се још само ти на овоме свету сећаш Вере, па и ти је олако и криво пресуђујеш. То не могу поднети. За то треба да сазнаш за све. Ах, све то дало би се у две речи рећи. То што се с нама десило, дошло је као гром из ведра неба, и донело је као и гром смрт и пропаст . . . .

Од оног времена, од кад је изгубих, од оног времена, од кад сам побегао у ову пустињу, које не ћу остављати све до краја живота свога, протекло је више од две године, па се за то опет свега јасно сећам. Ране ме још једнако љуто тиште, јади ме свеудиљ море, ломе . . . . Ал' ја се не ћу тужити. Другима можда тужњава бољу блажи: мени не. Ја ћу само просто приповедати.

Да л' се сећаш мог последњег писма — оног *писма, у* којем сам хтео да разгоним твој страх и да те одвратим од твога пута? Ти му не хтеде веровати, ма да је лаким пером било писано, а још мање, да ћемо се на брзо видети. Право си имао. У очи дана, када ти писах, дознадох да ме Вера воли.

Пишући те речи, осећам, како ће ми тешко бити, да ти све до краја исприповедим. Непрекидна помисао на смрт њевину мучиће ме тешким мукама; са тих успомена сагореће јадно срце моје . . . Ал' ја ћу гледати, да савладам себе, и пре ћу престати писати, него што ћу и једну реч више написати.

Чуј, дакле, како сам дознао, да ме Вера воли. Пре свега морам ти на душу рећи (а то ћеш ми сигурно веровати), да ја до тога дана ни сањао несам, да то може бити. Истина, да сам налазио, да је више пута против свога обичаја замишљена, расејана, ал' се не могох довити одкуд то долази. Једног дана, седмог септембра — знаменит дан за мене, — ово се догоди. Ти знаш како сам је волео и како ми је та љубав срце тиштала. Ишао сам као да сам сенка и нигде ми се није допадало. Хтео сам код куће остати, ал' не могох издржати, него сам је морао потражити. Нашао сам је саму у одаји. Пријемков није био дома, отишао је некуд у лов. Кад сам се приближавао, Вера упре своје очи у мене и неодпоздрави поздрава мога. Седела је уз прозор, на крилу јој беше књига — мој Фауст. Изгледала је као да је уморена. Седнем према њој. Замоли ме, да јој прочитам призор, у којем Грета пита Фауста, да ли верује у Бога. Узмем књигу и станем читати. Кад сам довршио, погледах је. Беше наслонила главу на наслон од своје столице, руке је скрстила на грудима, а погледи су јој непрекидно на мени били.

У мени поче — не знам ни сам за што — срце јаче куцати.

— Шта учинисте од мене! рече тихим гласом.

— Шта то? запитам упрепашћено.

— Шта учинисте од мене! рече она на ново.

— Ви хоћете да кажете, за што вас наведох, да таке књиге читате?

Она устаде ништа не говорећи и пођe из одаје. Погледи моји одоше за њом.

На прагу застаде и окренувши се рече:

— Ја вас волим! Сад знате шта сте учинили од мене!

Крв ми удари у главу . . . . .

— Ја вас волим, ја сам у вас заљубљена, понови Вера.

И после тих речи оде и врата за собом затвори.

(Свршиће се.)

Оцена Београдчева речника.

Од

Јована Бошковића.

(Свршетак.)

4.

Сад да пређемо на оно, чега у Вукову речнику нема, што је дакле приновa г. Београдца.

Он је умањио и увећао више придева и прилога, прво предлогом *по*, а друго предлогом *пре*: повише, поготову, подалеко, поближу, побрже, повећи, помекан, понайпотље, понайпрви, понашире, поправ, постарие, потихо, почесто, пошир, пояк, понавишен, позелен, полош, помален, покучаст (потекар); — премален, премлад, пренеяк, препоштен, пресвет, превремен.

Партицип пасивни од неких глагола узео је за особиту реч: претрвен, подрт, позатворан, продрт и т. д.

Неким српским именицама додао је грчки предлог пара, као: парадѣд, парарай, параклис, парачудо.

Уврстио је у свој речник ових 190 речи са својим значењима: паврзма, пагати (pagare?), падала, падеж (la baisse), пайсати, палежати, паметити, папаз-яния, патарица, патка (деньак), пацел, пендушити се, бела печеница и црна, печити се, пик (la pique?), пипав, пирличевина, пискати, писме, писмен, питач, пичити, пишкорња, пиштац, пияда, пиянки, плана, пласав, —аст, пласт сена, пластияча, платица, —ичара, плаћеник, плахаш, плећњаци, плик, поайле, поборник, побудити, побѣг, поваляти, поварня, повирати се, повѣрење, повѣстница, погода (времена), погуба, подавати, подал, подаплити, подарак, подивљати се, *под*класти, подкрасти се, подлост, подмесит, подметче, подмуће, поднадути, подобити се, подоље, подржати, подручак, —ручковати, подсмѣхуша, —смѣшиво, подстаћи, подстрек, подсећати, —ње, подједнако, пожгадити се, позаймац, поизмаћи, поконабити, покушай, поливачина, положито, пољаска (у Ц. г.), пома, помазаник, помет, помѣстни, понездравити се, понеразити се, понос (пренос), пообѣхнути се, поодлютити се, поодютрити се, поособ, поопрати се, попибиров, попикати, поплѣнити, покренути се, попутбина, поробоћење, посиграти се, поспас, пострѣш, посувратити, посѣдство, потипати се, потмурност, потолито, поточити, поћулити, нохотљив, похрђати, појак (воде), појачки, прамати, праћеник, прауставка, прvotни, пребирати се, преводни, превоје, превршити, преговарати, прегревица, прегрнути, предак, предводити, предићи, предсрѣтати, предуставити, предузети, преживити се, презорити (турско *зор* = сила), прекалити, прекамукати, прекотешљив, прекривати, прекрупа, прекужник, прелав, премирати, премлавити, пренаглити, пренебрегнути, пренебывати се, пренеразити се, препирка, препитак, препѣвати, прерицати се, прескочица, престранити, преташити, претворан, претупити, прешан, прибавка, прибытак, привидно, придолица, придрнути се, привраk, прилагодити, примирје, примладити се, примлавити, примлачити, пристасати, приудружити, причетник, пришутати се, провести се, продор, пролаз; (у Вука: продер, пролазак), пролок, пролука, промућуран, —ћурла, пропытати, пропити се, проплеме, пропрцати, прохтѣти се, прошић, псогоня, пушан, пѣвун, пят.

Осим тога има још нешто нових речи, код којих не стоји никакво значење, као: плат, пиритлика, подстидан, —дност, подузглавље, подчинити, послак, посланство, послатак, посвопица, пособити, постарити, потркла, потѣка, почивка, починство, пошаст, празарица, пребанати, преглавица, преговор, презѣвати, препоручити, пренемагати се, пресиље, пресѣда, пресукати се, прет, претежан, претран, прејутрити, прибиш, прибрехати, прилицати, принимити, припежити, приређење, приставка, присѣлица, притешњати, причинити (се), пришушнути се, проредити се, просахнути, просвѣтка, пустомашан, путен.

Нових пак фраза додао је писац само ког ових речи:

а) код именице: памет и правда;

б) код ових глагола: пасти, повратити, подићи, понети, поћи, преметати, примити, проћи (пролазити) и пустити;

в) код ових речца: по, под, преко, према, при, пред; (па) пак, пошто.

Али морам приметити, да су и ту реченице само нагомилане без и какве уредбе, нарочито код предлога. Та бар за предлоге је показао Даничић (1858-ме) у својој синтакси не само које су им прва значења него и како се из њих развијају остала, и то стотинама поузданих примера.

У опште се г. Београдац одликује непоузданошћу. Он нигде не казује од куда му речи и реченице: да ли их је сам чуо и где, или од кога их је добио, или их је нашао у народним умотворинама, или их је нашао у кога књижевника и то местимице где. Па и код оних речи, код којих у Вука стоји од куда су, он врло често изоставља провинцију, те ретко кад додаје: у Приморју, Далмацији, Црној Гори, Срему, и само један пут у „Хорватской“ (зар Хорватској?) код речи „панос“.

Вук тумачи српске речи немачким и латинским речима, те тако на пр. код речи „особито,“ besonders, разликује латинским језиком два значења: praesertim и seorsum. Писац овога речника тумачи само немачки. Али код речи „похрана“ (остава) нема немачке речи већ стоји само латинска custodia, а та реч може значити и *стражу*.

Али ваља признати да је г. Београдац гдекојим речима додао нова значења, на пр. *превести* преко воде и *превести* књигу, — и да је неке изразе немачки одређеније ставио, као: пабирак, das Nachgelesene (а не die Nachlese, јер то је *пабирчење*), али је у томе гдешто и покварио, на пр. код речи *парастос* (српски: подушнице, подушје) Вук каже Art Gottesdienstes für verstorbene а г. Београдац преводи Regien, ваљада requiem од латинскога requies, покој, дакле: служба за покој душе.

Сад нека свак суди је ли вредно било ради двеста и толико речи и нешто фраза кварити Вуков речник. Та и кад би те речи за себе изашле, имао би критичар посла, док би одвојио: које су народне, које књижевничке, које руске (или руско-словенске, данашње црквене), које ли коване.

Ко хоће да пише речник, неје доста само да скупи множину свакојаких речи, него се за то хоће и лексикографских знања; а писац овога речника неје показао овим својим радом да има тога довољно.

По свему судећи, речник г. Београдца, овако израђен — а без приправних знања неје ни могао бити друкчији — не заслужује ни да га има у књижевности, а камо ли да може заменити Вуков и да га одобри књижевни одбор Матице Српске.

ПОДЛИСТАК.

Руде.

(Продужење.)

Антимон (расток, сурма) је такође једна руда, којом су се понајвише занимали стари и новији хемици и научењаци, и која се и у лековницама (апотекама) употребљује. (Стари су га познавали смешаног са сумпором, а Римљани су га звали стидијум (грчка реч и значи мазало), јер су Гркиње и Азијаткиње мазале њиме косу и обрве, да поцрне. За име антимон зна се од осмог столећа и веле, да је то арапска реч. И ово приповедају о том имену: „Калуђер Василије валентијски, који се с том рудом млого бавио, докучи, да се од ње угоје свињи, и будући је“, вели се, „хтео, да се и његова братија разкрупне, препоручи он и њима то средство. Али несрећом многа братија поумире од тога“, и зато добије та руда име антимон (од antimonachum т. ј. против калуђера). Поменути калуђер пише о њему такође и ово: „То је најбољи лек, добар је као меркур, има дејство које и злато, има све боје на свету, има врлине свију руда, даје здравља и богатства, има свакојаки кус, и сладак, и кисео, горак, слан, то је отров и т. д.“ Држали су, да се од њега може и злато и камен мудрости направити; и звали су га с тога omnia in omnibus (све у свему).

Чудновата ова руда врло се ретко нађе чиста у природи. Онда је обично сјајна, прште, доста је тврда и лако се растопи. Чистог антимона има у Француској, на Харцу и код Пршибрама у Чешкој. Највише је помешан антимон са сумпором у камењу, који се зове сумпоровити антимон, и у коме има на 100 делова 27. д. сумпора и 73 дела антимона. Сумпоровитог антимона има у Шемницу, Кремницу и Фелшобањи, такође у Пршибраму, у Баденској и т. д. Антимон се употребљује код сливања писмена за печатње, у лековницама се праве од њега различни лекови, а у новије доба праве се од њега капсле.

Са антимоном је хемијски на близу сродан арсеник или сичан (мишомор). Име је добио од грчке речи ἀρσενίκος, што значи снажан, јак; а по свој прилици се и српско име сичан (т. ј. срчан) односи на то његово својство. Грцима је само жути и црвени сумпоровити сичан познат био, који Плиније под именом Auripigmentum и Sandaraca спомиње. Тек доцније се сазнало за прави тако звани бели сичан, а 1694. г. учи хемик Шредер, како се сичан вештачки може направити.

Сичана има у природи чиста, и смешана са сумпором, а и са другим камењем, те с тога је он доста по свету распрострањен. Сичан је бео као цин, ал' брзо поцрни, доста је тврд, прште, а на ватри се претвори у белу пару, која јако удара на бели лукац. Читог сичана има понајвише у рудним горама (Ерцгебирг), Харцу, Елсасу, Штајерској, Угарској и т. д,

Од камења, с којим је сичан помешан, најзнаменитији је сичановити шљунак, у ком је сједињен сичан са сумпором и гвожђем. Из тога, као и из другог сичановитог камења, добија се сичан, пошто се то камење пржи, те дотерује свакако, да се дође до чистог сичана. Наравно, да је ту нужна велика пажња, јер најмање сичана кад се удише, доноси смрт сваком телу. С тога људи кад копају то камење међу кожње капе са стакленим очима на главу, а и читаво тело добро у кожу умотају.

Сичан се употребљује као боја, а највише се употреби за прављење сачме и зрневља, јер је олово с њиме помешано тврђе и буде лепо округло. Употребљују га такође за тровање мува и мишева, али ту ваља врло бити на опрезу. С њиме се и коже животиња, које се испуњавају, намажу, да их не би црви и бубе најеле. Новија хемија млого се бавила са овим отровом особито гледећи како да га добије, и како да га уништи. Али хемици и нису у лудо радили, и нарочито се има захвалити процесу госпе Лафаржове, да смо сад у стању најмање трагове сичана у телу познати. Такође су хемици и противан лек томе отрову изнашли у водоничном гвожђевом оксиду (Eisenoxydhydrat).

Као какав зао дух гони овај отров све што је живо, и не само да животиње, него и биљке трује и умртви. И то је чудо, да кад се тело отрује сичаном врло тешко иструне. Тако је сичан донекле гонитељ, а после чувар животињског тела.

Овде још ваља споменути **живу** због њени чудноватни својства. Дочим су у природи све руде тврде, она је једна **течна**, и тек се на зими од -32° R. смрзава, те сс онда као олово даје ковати и сећи. Отуд, што је жива течна добила је име Quicksilver, т. ј. quick, које значи у Енглеском брз, и silver, т. ј. сребро. Дакле брзо сребро, а у нас жива, за цело од њене живости, течности. У хемији јој је знак од латинске речи Hidrargirum H. G.

(Свршиће се.)

Матица Србска.

Главна скупштина 18 и 18 аугуста.

(Свршетак.)

Извештај главнога фискала Ђорђа Вукићевића о стању парница.

Књижевно оделење јавља, да је на основу пресуда чланова Николе Ђ. Вукићевића и Андрије Монашевића о делима, која су стигла на расписану награду од 10. и 20. дук. за књигу, која би се могла давати на дар добрим ђацима из основних школа, — досудило награду од 15 дук. делу под насловом: „Одабране басне," а с натписом: „Зрно до зрна погача." — На основу овог извештаја даје се награда од 15. дук. споменутом делу и отвара се уз исто дело приложено и запечаћено писмо на којем је исти натпис био као и на самом делу, и из којег се видило, да је те „Одабране басне" написао др. Ђорђе Натошевић у Будиму.

По предлогу књижевног оделења расписују се из фонда Јована плем. Наке ВСМиклушког ове награде, и то за дела:

1. Награда од 150. ф. а. вр. за помоћну књигу, која ће упућивати, како да се пишу писма, признанице, обвезнице, опоруке и т. д. с роком до Ђурђева дне 1867.

2. Поновљена награда од 20—30 дуката за књигу, написану према потреби нашој, а у духу народном за одраслије Српкиње, поучног и забавног садржаја, најмање 10. печатаних табака. У тој књизи могу бити не само изворни, него и преведени и прерађени саставци. Рок Ђурђев дан 1857.

А за расправе у „Србски Летопис:"

Понавља се и повишује се награда од 20 на 30 дуката за саставак: „Повесница нашег народа у тако названој хрватској крајини, или у генералату карловачко-вараждинском. Рок Ђурђев дан 1867."

Узима се на знање преглед на књижевне цели из фонда матичиног од г. 1864 до 1866. одобреног буџета. По том буџету било је:

I. 1864.	1. одобрено	. . 1058. фр. 46. н.		
	2. потрошено	. . 517.		
	преостало	. . . .	541. фр. 46. н.	
II. 1865.	1. одобрено	. . 1058. фр 46. н.		
	2. потрошено	. . 1043. „ 81. „		
	преостало	. . . .	14. фр. 65. н.	

III. 1866.	1. одобрено	1011. фр. 30. н.
	2. потрошено	203. фр. 20. н.
	преостало	808. фр. 10. н.
	Свега	1364. фр. 21. н.

По предлогу књижевног одељења одобрава се буџет на књижевне цели из матичног фонда за г. 1867 у износу од 817. фр. 1 ½ н. а. вр. а 200. фр. а. вр., на библиотеку.

Књижевно оделење подноси преглед из фонда накиног на награде одобреног и досад потрошеног буџета од 1865 до 1866. По томе буџету било је:

I. 1865.	1, одобрено	703 фр. 26. н.
	2, потрошено	135 „ 75. „
	преостало	567. фр. 51. н.
II. 1866.	1. одобрено	703 фр. 26 н.
	2. потрошено	62 фр. 30 н.
	преостало	640 фр. 96. н.
	Свега	1208 фр. 47. н.

Од ове суме има се још издати, ако се досуди: 1. 60 дуката за економско дело; 2. 50. дуката за драму; 3. 10—20 дуката за дело као награда ђацима из основних школа; 4. 20—30 дуката за књигу за одраслије српкиње; 5. 20 дуката за повесницу нашег народа у хрватској крајини; 6. 120 дуката за повесницу српске књижевности.

По предлогу књижевног одељења одобрава се 682. фр. 25. н. а. вр. као буџет на награде из фонда накиног за г. 1867.

Књижевно оделење подноси од благајнице „Матице Србске“ вођене рачуне о листу „Матици“ од 1 октобра 1866 до 24 аугуста 1866. Но томе рачуну ушло је:

1. Од претплатника	1077 фр. 80 н.
2, „ главне скупштине одобрено	200
и тако је било примања свега	1277 фр. 80 н.
а издавања	1256 „ 17
остало	21 фр. 63 н.

При овоме предмету повела се подуже реч о томе, да л' да се лист „Матица“ при свршетку ове године укине или не, и после дужег претреса би решено већином гласова да и даље излази.

Управљајући одбор јавља, да је кр. угарско наместничко веће на жалбу главне скупштине матичине одобрило повишење секретарске плате из текелијног фонда од 420 на 500 фр. а. вр.

Прима се предлог књижевног оделења, да се на жалбу православне општине арадске, што није њоме препоручени Стеван Бранковић лане за питомца изабран, одговори, да се при бирању питомаца увек по правди и савести поступало и да су увек тек они бирања, који су за то најспособнији били.

Одобрава се избор Ђорђа Рајковића за контролора и актуара „Матице Србске“ до прве главне скупштине.

Одобрава се избор Лазара Тенецког за пуномоћника друштва у Араду.

Управљајући одбор јавља, да је Илија Миросављевић Коларац из Београда послао овоме друштву на руковање 2400. фр. а. вр. у државним обвезницама, као њиме приликом стогодишњице текелијне 1861. обећану суму на оснивање правне академије у Новоме Саду, и да је изјавио жељу, да друштво од тих обвезница прикупља лихву, да исту додаје капиталу тако, да на те новце иде лихва на лихву све донде, док не дође време, да се употребе на подизање правне академије, а кад то време дође, да се цело лихвама приумложено главно преда оној власти, која ће се подизањем академије бавити; узме ли државна власт управу фонда академијског у своје руке, тада да тим приумложеним главном рукује „Матица“ као фондом Илије Миросављевића Коларца, и да га употребљује на постизавање академијских цели. — На поверењу, које је врли овај родољуб србски према овом друштву указао, предавши му руковање свога фонда, изјављује му се од стране главне скупштине заслужна захвалност.

Прима се предлог књижевног оделења да нема повода, да се Јоксим Новић Оточанин изкључује из броја чланова матичиних.

Не прима се предлог књижевног оделења, да је дужан сваки проситељ за текелијн завод пре избора лично у Нови Сад доћи

На позив и препоруку кр. угарског наместничког већа одређује се приправнику Стевану Стојчићу од друге половине чистог прихода текелијног завода годишња стипендија од 500 дук. а. вр. за две године, без икаких даљих последица за друге случајеве, да може у страним земљама педагогијске науке слушати.

Упућује се књижевни и управљајући одбор, да издају позив на народ за шиљање ствари на етнографску изложбу у Москву.

На молбу текелијних питомаца издаваће им се и за ову школску годину ванредна припомоћ од 4 фр 25 н. а. вр месечних за свакога, а на купање и пливање у Дунаву одређује се 40 фр. а. вр.

Ускликом се бирају: за председника Платон Атанацковић, а за подпредседника Стеван Брановачки.

За чланове управљајућег одбора бирају се: Стеван Николић, Илија Христић, Ђорђе М. Давидовић, Никола Миловановић, Ђорђе Шевић, др. Стеван Павловић, А. П. Радовановић, Венијамин Стефановић, др. Светозар Милетић, Александар Јовановић, Андрија Монашевић, Лаза Илић, др. Лаза Костић, Ђорђе Вукићевић, др. Јован Туроман и Емил Чакра.

По предлогу подпредседника Стевана Брановачког одређује се књижевни одбор „Матице Србске“ да до прве главне скупштине изради пословни ред за главну скупштину.

Подпредседник завршује скупштину кратким говором.

Књижевне белешке.

* Стиже нам мили гост: „Србско-далматински Магазин љубитељ просвѣте и народнога езика за годину 1866. Издао на свѣт Герасим Петрановић“. Богати садржај ово добро уређивање књиге ово је: Предговор. — I. Историја: Православна *црква у крајини*, од Николе Беговића. — II. Красноречије: Слово 1. на св. Савву говорио М. Мршић, 2. на Сретеније, говорио Михаило Опачић, 3. на парастосу пок. владике П. Јовановића, говорио Никола Беговић. — III. Народни обичаји и приповетке: Славлење Божића у Херцеговини. Написао Јоаникије Памучина. — Обичај о крсном имену и о 'Ђурђеву у Банији, приложила Сида Паићева. — Приповетке: 1. Преварио циганин ђавола. 2. Турчин никшић, чифутин и курани. 3. Бугарин, грци и крсна имена. 4. Талијанац, бегунац и турци. 5. Баба и њезин унук. 6. Калуђери. ђаци, мачка и лук. 7. Жупка и њезин магарац. 8. Циганин и циганка. 9. Сватови и млада невеста. Све те приповетке написао је Јоаникије Памучина. 10. Три брата и царева ћер. 11. Бог, св. Петар и орачи. 12. Бог, св. Петар и Паво и старац. Ове три приповетке приложила је Сида Наићева из Слабиње у Банији. 13. Богат и убог. Чуо у Херцеговини Нићифор Дучић. — IV. Песништво: 1. Драгој, од Ристе Ковачића. 2. На гробу Лукијана Мушицког, Никола Беговић. 3. Гетсиманија; од Николе Беговића. Народне српске песме. Скупила по Буковици госпођа Љубица Ардалића. 1. Чудан догађај. 2. Заменито проклињање. 3. Момак тежи девојку. 4. Ко касни не користи. 5. Смрт Арсеније српског па-

триара, од народног певача Боровића из Голубића. 6. Бој Морачана и Оногоштана год. 1821. у декембру. Чуо од ускока Станише Терића и написао Ф. Радичевић. — V. Чланци различни: 1. Путовање. Успомене једног путника. Од Ђ. Николајевића. 2. Србска народна школа треба да је верозаконска. Прештампано из „Школскога листа“. 3. Вољна писма, од Ђ. Срдића. — VI. Животопис Димитрија Перазића архимандрита манастира Режевића, од Герасима Петрановића. — VII. Летопис православне цркве у Далмацији: 1. Списи о православној цркви у Далмацији за времена млетачке републике, од Гер. Петрановића. 2. Цркве у новије доба подигнуте у епархији далматинској, од Г. Петрановића. 3. Народне српске школе у епархији далматинској г. 1865, од Г. Петрановића. 4. Фундације за српско народну просвету у православној епархији далматинској и њихово стање г. 1865. 5. Стање фундације за свештеничке удовице и сироте у прав. епархији далматинској г. 1865. 6. Промене у епархији г. 1865.—VIII. Србске старине: 1. Опис једне старе Србуље, од Нићифора Дучића. 2. Старо писмо у манастиру Драговићу, од Гер. Петрановића. — Држимо, да богати и разнолики садржај књигу ову најбоље препоручује свакоме, ко мари за књижевну радњу наше браће у Далмацији. За то ћемо само напоменути, да јој је цена 60. н. а. вр. и да се може добити и у Новоме Саду код г. Андрије Монашевића, свештеника.

* Ђорђе Поповић, уредник „Данице“ и „Напредка“ јавља, да не може издати другу свеску списа покојног Косте Руварца, што се ни толико претплатника није пријавило, да би се могао четврти део трошкова подмирити. Жалост жива!

* Познати књижевник хрватски Ђ. Дежелић наумио је од нове године издавати у Загребу белетристични лист: „Драгољуб.“ Лист ће тај излазити четири пута свакога месеца. Уредник ће се трудити, да пође стопама још увек добре успомене „Невена“, па му је с тога дао и његов облик. Цена ће му бити на годину 5, а на по године 2. фр. 50. н. а. вр. Сретно да Бог да!

* У Трсту ће излазити од нове године у место листа: „Ilirski Primorjan“ лист „Primorec“. Задатак ће томе листу бити: 1. да одбија непријатељске нападаје на народност Словенаца; 2. да буди родољубље у Словенаца, особито у Трсту, Истрији и Горушкој; 3. да се заведе у школе, званија и у јавне заводе језик словенски; 4. да се здруже све државе, у којима Словенци станују, у политичну целину; 5. да се поучава прост народ. Ако добије довољне потпоре, доносиће на последњој страни свакога листа, али посебице,

јако занимљив спис „Трст.“ „Приморац“ ће излазити двапут на месец. Цена му је на годину 1. фр. 60. н. на по године 85, а на четврт 50 н. а. вр. Претплатни новци шаљу се на уредништво „Приморца“ nella Drogheria Angeli in Piazza delle legna Nr. 1. Trieste.

* Александар Андрић, позива на претплату на „Световид“. До претплатника ће стојати, да „Световид“ не излази више двапут на недељу на по, а једанпут на целом табаку, него двапут на целом а тек једанпут на по табака. Цена ће му остати стара, и то 14. фр. а. вр. на годину.

Гласник.

* По закључку главне скупштине завео је управитељ позоришне дружине позоришну школу. Та је школа отворена 16. октобра о. г. у Вршцу у тамошњој српској општинској дворани, коју је општина бесплатно на расположење дала с огревом заједно. За сад се у тој школи почео предавати српски језик и граматика, особитим погледом на просодију и синтаксу, за тим немачки и француски језик, па и певање. Добро је удешено, што су се почели пре свега језици учити. Ваљало је најпре граматичну свест у нашим глумцима пробудити, како би се после имало на чему зидати.

* У Бечу је умрьо Јован Непомук Фогел, познат особито као песник за прост народ. 1850. године спевао је по српским народним песмама и издао епску песму: „Марко Краљевић.“

* 29. октобра о. г. премину у Баваништу Теодор Стојановић, професор на карловачкој гимназији, у 28. година живота свога. Остарели родитељи његови изгубиће у њему велику потпору, гимназија карловачког врлог професора, а пријатељи и познаници верног друга и пријатеља.

* У Темишвару су славили Аркадије Пејић и жена му своју брачну педесетогодишњицу.

* Јавља нам се, да ће српска добровољна дружина у Србском Бечеју други дан божића претстављати: „Женидбу и удадбу“, од Ј С. Поповића. Доходак од претставе ићи ће на добре цели.

* У Нађфали је давана беседа у корист српском народном позоришту. Дивно је било погледати, како врви гомилама мало и велико и старо и младо, да види и чује Србина у слози. Чист приход од беседе износи 11. фр. 40. н. а. вр.

„Зора“ на свом састанку од 18 новембра о. г. решила је, да не ступа ни с једним српским друштвом у дописивање, не налазећи то за нужно, јер ће и онако рад свој у „Застави“ и „Вили“ јављати, па позива уједно и сва друштва омладинска, да и она рад свој путем тих листова јављају. Тим ће начином и сав српски свет моћи дознати рад своје омладине.

* „Зора“ позива све оне, који би хтели да им умотвори или други какви у чланци омладинском календару за г. 1867. изађу, да те што пре пошљу на адресу: Vladan Gjorgjević, Wien, allgemeines Krankenhaus.

* Др. Јосиф Кемпф, родом из Мађарске, који живи у Аустралији као енглески главни војни лечник, пише „Хону“ да је скупио тамо млоге ствари, које спадају у природне науке, особито птица од сваке врсте, и да ће то све послати за мађарске музеје у Пешти и Колошвару, и за хрватски музеј у Загребу.

Смесице.

(Практична мисао.) У Сиднеју у Аустралији не може се баш тако лако до уредника каког листа доћи. Тамошњи уредници, држећи се начела да је време новац, дају се за изгубљено време наплатити. Ко жели с њима говорити, мора купити улазнице, јер само тако може преко уредничког прага прећи. За аудијенцију од једног сата плаћа се 10, за по сата 5, а за четврт 3. шилинга. Бар им тако не досађују незвани гости.

(Како се лечи у Хини?) У октобру месецу дошло је неко енглеско послаништво у Хину. Син сунца даде у почаст том посланштву велику гозбу, па том приликом, претоваривши стомак, стаде се тужити да се рђаво осећа. Придворни лечник одмах рече, да се болест мора предупредити и нареди, да два главна мандарина место цара у постељу легну и да пију лекове. Мандарини су морали три дана место цара боловати и знојити се. Његово величанство излечи се заиста, обдари лепо мандарине, који су место њега боловали и удалили од њега болест из облапорности.

* (Колико становника има наша земља?) Е. Бем у Готи на основу најточнијих података издао је: „Географиски годишњак“ за 1866. У том свом годишњаку наводи, да на нашој земљи има свега становника 1350 милијуна. Од тога долази на Европу 285, на Азију 798 и по, на Африку 188, на Америку 74 и по, и на Аустралију 4. милијуна становника.

Позив на Претплату.

Још за који дан, па ће „Матица,“ у име божије, да наврши први свој течај. Није, нит' нам може бити намера, да трошимо празних речи у њезину препоруку и похвалу. Лист је тај наш у рукама читалаца, нека га прегледају по драгој вољи својој, нек се сете данашњих наших књижевних прилика, па нек онда сами суде, да л' смо се трудили, да своме задатку одговоримо, и да л' по томе заслужујемо и даљег потпомагања њиховог. Не ћемо ни обећати Бог зна шта, него само просто рећи, да ћемо се својски и озбиљно трудити, да достигнемо онај задатак, коме је за љубав „Матица“ управо и поникла.

„Матица“ ће и од сада излазити три пута на месец на табаку и по, ал' ће јој папир лепши а штампа угледнија бити. Цена јој остаје иста: 4. фр. на годину.

Претплатни новци шаљу се благајници „Матице Србске“ у Нови Сад. За Србију прима претплату и књижара А. Добровојевића у Београду, која о томе води бригу, да сваки наш претплатник у Србији свој лист уредно добија.

Умољавамо лепо сваког брата Србина, који је пријатељ овом нашем подузетку, да нам на руци буде у скупљању и шиљању претплатника.

Ко од наших предбројника не би хтео нашег листа више држати, нека нам одмах први број врати.

Опомињемо и молимо лепо све наше дужнике, да што пре намире, чим дугују у име претплате.

Уредништво „Матице“

САДРЖАЈ.

Ромео и Јулија. (Продужење.) — Фауст, новела у девет писама од Ивана Тургењева. (Продужење.) — Оцена Београдчева речника од Јована Бошковића (Свршетак). — Подлистак: Руде — Матица српска. (Свршетак.) — Књижевне белешке. — Гласник — Смесице — Позив на претплату. —

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Платонова штампарија у Новом Саду 1866.

Број 45. У НОВОМЕ САДУ 31. ДЕЦЕМБРА. ГОД. I.

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:
десетог, двадесетог и последњега
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:
на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Ромео и Јулија.

II.

(Свршетак.)

„Ромео и Јулија“ и „Омер и Мерима!“

Тако сте ми налик вас двоје, као што је налик сунчев исток заоду сунчеву, као што је налик љубав прамалећу, као што је налик уздисај Ђулијетин:

> This bud of love by summer's ripening breath
> May prove a beauteous flower when next we meet.*)

на онај заносљиви попев српског народног песника:

> Двоје су се замилили млади
> У пролеће, кад им цвета цвеће, — —

Тако је налик „Омер и Мерима“, тај мали једнодневи цветак, поникао од семена шираскога ђула, што га је довејао источни олуј на равнице убава Косова и у ал-баште шехер Сарајева, те се развило по лејама нагнојеним српским увеоцима, заливаним српским сузама, тако је налик на „Ромеа и Ђулијету“ тог китнастог бокора пресађена из веронски запуштени градина освајачком руком Шекспировом у инглески му парак и тамо однегован и тамо сачуван и тамо овековечен, да беру са њега пупољака у своје скромније стручкове песници остали народа, песници долазећи векова.

---

*) Љубавни пупак до згоде ће тај
Развит' красно зревни летњи дај.

Ал' да видимо како је тај ђулак поникао из веронски леја натопљеђи мржњиними гнојем капулетићким и монтекићким, како је порастао, како се разлистао у зраку љубави, како је запупио у топлоти већи жеља, како се расцветао у јунскоме сунцу јулијина идеала и како је увео у леденоме мразу породичке омразе, увео и пао на земљу и просуо по њој своје бујно ал' недозрело семе, зачетке нови љубавни живота, побеђујући начело мржње милостивом помиром, што га је укинуло мразном омразом својом у сред најобилнијег цвета.

Растадисмо се с нашим биљчетом, са нашим дикотиледонским драмским ембријоном у часу проклијавања; у часу кад оставља двострука кличица начело мржње, земљу, те се маша начела љубави, зрака; кад венозна крв оставља доњу утробу, те се маша плућа да се ту обоготвори дотакнув се начела, што је Омеру становиште бога Дива, *αἰθέρι ναίων*, а Ескилу бог, сам собом бог:

ὦ δῖος αἰθὴρ καὶ ταχύπτεροι πνοαί,
ποταμῶν τε πηγαί ποντίων τε κυμάτων
*ἀνήριθμον γέλασμα, κτέ**)

те да собом одухови васцело блато, да ускрсне из пламена — најприроднији смисао, којим би се могла протумачити мисирска басна о тици Фојнику —:

То је онај тренутак што га је Гете имао на уму тумачећи својој драгој метаморфозу биља песмом:

Aus dem Samen entwickelt sie sich, sobald ihn der Erde
Stille befruchtender Schoosz hold in das Leben entläszt,
Und dem Reize des Lichts, des heiligen, ewig bewegten,
Gleich den zärtesten Bau keimender Blätter empfiehlt.**)

Ал' као што сваки развитак у природи иде постепено, тако и овај: биљка још не уме да се нађе у новом начелу, изгледа као да мора тек учити дисати; начело зрака поштује

---

*) Божаствен зраче, ветрови брзокрили,
Изворне реке и ти, морски валова
Не избројен осмејче и т. д.

Пријатеље древне класичности молим да ми опросте што спомену овде као мимогред ове дивне стихове, почетак првог монолога Ескиловог „Везаног Прометеја“; постараћу се да покајем у своје време ту смелост обилнијом накнадом; — разуме се: sic stantibus rebus.

**) J. W. Goethe, Die Metamorphose der Pflanzen.

се само у вапи биљског живота, у зеленилу, а и по неразвијеном, збијеном облику први клица познајемо још радњу непречишћени земаљски сокова, владу мржњину.

Прѐ но што ћемо стати придешавати тај опаз на развитак драмета, да чујемо како ту фазу биљске метаморфозе црта Гете:

Es sind diese ersten Organe unter dem Namen Kotyledonen bekannt; — sie erscheinen oft unförmlich, mit einer rothen Materie gleichsam ausgestopft, und eben so sehr in die Dicke als in die Breite ausgedehnt; ihre Gefäsze sind unkenntlich und von der Masse des Ganzen kaum zu unterscheiden; sie haben fast nichts Aehnliches von einem Blatte, und wir können verleitet werden, sie für besondere Organe anzusehen.*)

Покушајмо применити тај нацрт Гетов на наше драме и то као што почиње пред нашим очима проницати из „дасака што значе свет“, одма на почетак прве појаве прве радње.

Enter Sampson and Gregory armed with swords and bucklers.

Sampson. Gregory, on my word, we ’ll not carry coals.
Gregory. No, for then we should be colliers.
Sampson. I mean, an we be in choler, we ’ll draw.
Gregory. Ay, while you live, draw your neck out of the collar.
Sampson. I strike quickly, being moved.
Gregory. But thou art not quickly moved to strike.
Sampson. A dog of the house of Montague moves me.
Gregory. To move is to stir and to be valiant is to stand; therefore if thou art moved, thou run’st away.**)
ect.

---

*) У споменутој расправи Јована Вука Гета: Von den Samenblättern. 12.

**) Улазе Сима и Глиша (Слуге Капулетове) с мачевима и штитовима.

Сима. Да ’иш, Глишо, ми баш нисмо мачији кашаљ.
Глиша. Та да, јер кад си жежен ладиш ма чију кашу.
Сима. Не велим то, ал’ они су мачији кашаљ, јер кад ми мачевима, а они свѐ кашљуцају.
Глиша. Гледај само да не умачеш кошуље у маснице, док си жив.
Сима. Ја брзо ударам, кад се кренем.
Глиша. Ал’ то је враг, што се не кренеш брзо.
Сима. Једно псето Монтекићево кренуће ме.
Глиша. Обично пси зецове крећу, ти велиш кренуће те, е па шта си него зец?
и т. д.

Је ли могла мржња испунити прве клице љубавнога цвета згоднијим градивом, него што су ове две насртљиве кукавице? Могу ли се прикладније драматисати оне речи Гетовот нацрта, „mit einer rohen Materie gleichsam ausgestopft“? Зар има земља „сировија градива“, зар има препуњен желудац Монтекића и Капулетића гушћи сокова, зар има мржња вреднији изданака, него што су исплакане доскочице ови подли удворица? Нижим тоном тешко да би се и могла почети, скала осећања ма у каквом драмету. Једина живост разговора што нас опомиње да је организам ипак ступио у зрачно начело, сећајући нас на бледо зеленило котиледона, на прву причину зрака и светлости.

Али што се биљка даље развија, долазе листићи све образованији, сирово градиво, што га земља шиље горе да зарани младику, све се већма и већма пречишћава, што снажнија и потпунија бивају живила, која примају у себе ново начело, зрак, те тако посредују у вечитој борби између зрака и земље — духа и блата:

— — — — — denn mannichfaltig erzeugt sich
Ausgebildet, du siehst's, immer das folgende Blatt,
Ausgedehnter, gekerbter, getrennter in Spitzen und Theile, —*)

Исто као и карактери у драмету, особито у „Ромеу и Јулији.“

Тај додатак, особито у „Ромеу и Јулији“, био је нуждан, а да би та нужда сасвим отпала, и за још идуће и за опомињање на прошло разлагање, мораћемо овом приликом означити, на какво смо ми драме помишљали, кад би разводили какву мисао о драмским основима, која се можда не би могла одма применити на сваку закачицу у „Ромеу и Јулији“, или ако би што споменули о „Ромеу и Јулији“ као да важи и за свако друго драме.

Допустите да се и ту сетимо Гета:

— —, so wurde mir nach und nach klar und klarer, dass die Anschauung noch auf eine höhere Weise belebt werden könnte — eine Forderung, die mir damals unter der sinnlichen Form einer übersinnlichen Urpflanze vorschwebte.**)

---

*) У споменутој поучној песми, мало ниже.

**) J. W. Goethe, Geschichte meines botanischen Studiums.

Е, па кад је Гете могао неосвртати се навек на збиљу, на спољању, случајну ма и догађајну збиљу при разлагању тако строго научног предмета, као што га предузимаше он после Линеја, кад је могао то Гете, онај Гете, који знађаше онолику своју лирску субјективност маом узаптити*) чим се лати какве строге науке, што јој је темељ оглед, есперименат, кад он могаше себи уобразити сву несавладну разноликост ћудљиве Флоре у видљивом облику једне изнадвидне прабиљке: Што нама не би било допуштено помоћи се у подобној незгоди подобном крпаријом — само што је та крпарија налик на ону, којом се крпе претварају у листове, „књиге беле“ — те представити себи још несавладнију — јер својим стварајућим генијем, вештином, још не исцрпљену — разноликост чувидне Талије у видљивом облику каквог изнадвидног прадрамета?

Али као што Гете својом заумљеном прабиљком није могао прописати стварајућој природи да по њојзи предругојачи ма и најнезнатнију печурку ил’ маовину; исто тако не може ни естетика, наука о лепоме, што јој и ми ступамо овим послом на преодмерено земљиште, прописати вештини, стваралачки лепога, да по њој удеси који звучак свога суверенога грьоца.

За нашу је намеру доста што је драме Ромео и Јулија и целином облика и постепеношћу и доследношћу развитка свога најближе нашем идеалу прадрамета, као што смо га досада ако не разложили — то би било сувише и захтевати од овог овлашног првог покушаја — а оно бар наговестили.

---

*) Као да се и сам Гете неотице изреко да му је та најсилнија страна уједно можда и једина слабост његове „неподељене природе“, кад оно вели: Zu meiner Art mich auszudrücken wollte sich niemand bequemen. Es ist die grösste Qual nicht verstanden zu werden и т. д. (Приликом саопштаја спомињане поучне песме 1817). — И та га је мука ваљда навела, те се после 1831. извињује науци, те је моли да опрости његовом овлашном дилетанатству, у место да се правда песмама, што их тако товари којекаквим сувим травуринама и залива смрдљивим спиритом и закађује катедарским дисертацијама о Линејевој пролепси. — Оволико мимогред о тој песничко-научној перипстији у Гетовој природи, која се у најновије доба у немачкој књижевности са свију страна живо замавује. Кад нам буде са руке узећемо и тај предмет бољма преда се.

То је толико као да је Гете узео доказивати узор своје прабиљке на каквој ружи или каранфилу.*) И то би нам уверење било довољно да нас оправда што смо учинили основу своме разлагању баш од „Ромеа и Јулије.“

Основа нас опомиње да смо изгубили жицу којом смо почели уводити нашу тканицу.

Настављајући своје сравњивање драмета са биљским организмом, да пратимо даље постепену замену сирови, безоблични котиледона развијенијим, образованијим лишћем у колу карактера „Ромеа и Јулије.“

После једни и други слугу долази Бенволије, Ромеов пријатељ, већ један развијен листић, који ће се после показати усавршен у брацкој чашици, подржавајући и чувајући љубавни пупољак. Па Монтекић и госпа му, по начелу истина из Ариманови чета, ал' овде нам више долазе у бризи за сином Ромеом, него у грдњи на своје крвнике, те тако као да само оснивају поносно стабло, на коме ће се лишће све боља развијати, из кога ће се развити јединац, мајкина маза, Ромео.

Ромео је заљубљен, гине за Ружом, за Розалином. Ал' само гине, гине са *немилости Розалинине*, јер *она се не осврће* на његове муке, на његове уздисаје, на његова преклињања. Слушамо га како се с тога јада својим друговима, данас га слушамо, а вечерас га видимо силом одвучена од ругајући му се пријатеља на игранку код Капулета и вечерас га слушамо како се ту заклиње Јулији, а Розалина — да би је и било.

Можда ће ко запитати: Па зар је таки карактер за јунака у трагедији и то за јунака баш у оној страсти, у којој се тако несталан показује? Од куд жестине у лептира, од куд у лаора и у поветарца муње и грома?

Женско је створено да љуби. Већ и сама основа бића јој, костур женски, показује, да је опредељена једино на то. Свака друга тежња, свака друга забава, свака друга мисао толико је тек важна, колико се обноси око тог средишта свију мисли, свију забава, свију тежња женски, око љубави. Женска је љубав у постанку своме центрифугална, одбојна. Кад једном доспе женско срце до неког извесног степена развитка свога, започне кружење, ротација каотне масе будећи се осећања; ако је кружење доста јако, откинуће се који комад од чуственога каота и откинув се полетиће у празнину. Тај откинути комад чуственога каота, то је женски идеал. Наиђе ли у своме путу на какав предмет, који би био доста крепак препречити га у даљем лету, ту ће се зауставити, одудариће и одатле ће одпочети друга фаза, обратан, прибојан, центрипеталан ток женског идеала, женске љубави. Тај одбој - прибој женскога срца што је краћи то је жешћи. Центрифугалан полет најплаовитији је при одбоју од средишта, као што је метак онда најјачи кад излази из пушке; ако се одма нађе предмет који би био кадар прибити га натраг средишту, онда ће и прибој бити највећи. Зато је у женскиње обично прва љубав, по времену уједно и прва по важности својој, прва љубав најжешћа љубав. Ал' ако је она првобитна ротација тако силна, да се већина кружеће масе откине ил' да се можда и савколики целокуп осећања покрене из особина своји, што тек онда може бити, кад се згодан предмет приближи каотноме кругу у тренутку вршка кружнога захуктаја, — а понајвише је тај вршак истоветан с почетком —: онда ће прва љубав бити и једина љубав у девојке.

---

*) У споменутој Гетовој метаморфози биља има једна глава под насловом „durchgewachsene Rose“, друга под „durchgewachsene Nelke.“ Ради метода и попрате нашег сравњивања било би занимљиво обазрети се на то, занимљиво по читаоца, који би био рад испунити и допунити декоју од нас тек назначену перспективу.

Тако беше у Јулије.

А Ромео? Ромео је момак; Ромео је мужак. Мушки позив није само љубав, није љубав особита, љубав *κατ' ἐξοχήν*. Ако је жена створена да рађа, муж је створен да ствара, ако је жена жива на рану порода, муж је жив на охрану народа, ако је жена позвана да држи породицу, муж је позван да држи државу. Прва, најсветија, најнепосреднија појава народног, државног чуства долази нам у пријатељству, и у свију народа морало је пријатељство бити први корак склапању државе, прва фаза народног живота. Ал' само је један народ, у кога се могло, у кога се морало пријатељство развити у патос. То је српски народ, а тај му је патос побратимство. Ја сам покушао показати једног носиоца тог народног патоса у трагедији „Максиму Црнојевићу.“ Ако ми покушај није пошао за руком према големој намери, нека ми опрости јунакова сен са висине страсти своје; ал' тиме ћу се навек поносити да нема песника ни у каквом другом народу што би могао тим правом и том свешћу латити се каквог предмета из повеснице свога рода, да тај патос изведе у најсавршенијем облику песме, у трагедији, којим је правом, којом је свешћу кадар српски песник латити се српског јунака, да га изнесе у српскоме патосу.

Очевидно је, да је зрак идеала Ромеови, док није утонуо у гушће, у бурније слојеве ваздушнога круга женске љубави, да је морао најпре проћи ведрим етиром пријатељства Бенволијева и Меркуцијева.

Меркуције, дражајши мој Меркуције, весели посланиче ведре комике на заптивеном двору самодржавне трагедије, пуном свечане мргоди, што му се по градинама шета бледа господа између лиснати чемерика и малаксавајући скоковаца од сами суза, — доброћудна ругалицо свог заљубљеног побре, — немарни осетљивче његови просањани и пробдивени јада, — танка опоно измеђ утробе и груди, између борећег се духа и блата, што јављаш занесеном духу злобни кикот притискујућа га блата, ма да знаш да ћеш ти први страдати у настајућем сукобу, — јуначе мој, што се играш с ужасном смрти као мачак с мишом, издишући са доскочицом на презорљивим уснама, — опрости ми што ти не могу приложити на жртвеник спомена твога за сада више до тек овога ставића.

Новом, гушћем начелу љубави невичан испрва је морао заблудити зрак идеала заљубљујућег се побрата Меркуцијева, младог Ромеа. Ал' већ у тој заблуди види се сва неизмерна бујност будућег идола Ђулијетиног:

Viel gerippt und gezackt auf mastig strotzender Fläche
Scheinet die Fülle des Triebs frei und unendlich zu sein.*)

У икономији развитка целога драмета та је заблуда исто тако нужна, као што је нужно растињској природи, да створи прво петељку, ако ће на њој да заврши целу зграду оном сјајном круном, што се зове цвет.

Doch hier hält die Natur, mit mächtigen Händen, die Bildung
An, und lenket sie sanft in das Vollkommnere hin.
Mäsziger leitet sie nun den Saft, verengt die Gefäsze,
Und gleich zeigt die Gestalt zärtere Wirkungen an.**)

---

*) У спомињаној поучној песми Гетовој.

**) Ibidem.

Начело зрака врши тај посао једно првом јаловом заблудом Ромеовом, друго недотакнутим девојаштвом Јулијиним; а начело мрака, подземни сила, ради на ту исту цел посредовањем старога Капулета (mäsziger leitet sie nun den Saft, т. ј. сок земљин, мржњин, градиво, блато) при првом састанку Ромеа и Ђулијете и заклоном зачињућег се пу́пка трагичног неслутећим пощтењем домаћина од насртљивог Тибалта. Мржња ради неотице љубави на руку, како ће после тим жешће да се свети.

И један дан, и једна ноћ само, и:

Љубавни пу́пак до згоде ће тај
Развит' дивно зревни летњи дај.

И што већма наваљује земљана мржња неисцрпом своји сокова да загуши струјни развитак пасијонога цвета, све се живље покрећу стихије зрачне љубави, да прераде то сирово градиво, да то блато одухове.

И већ се нагињу набрекли антени над жељним пистилом и распаде се затегнута ландрица на главицама им и замириса девојка месечина од обилатог расапа божаственог прашка:

Hymen schwebet herbei und herrliche Düfte, gewaltig,
Strömen süszen Geruch, alles belebend, umher.

Ал' пребујан беше нагон сирови градива мржњина начела, а према томе и навала прерађујућег начела љубавног зрака пресилна. Смртна живила нежнога цветка, опточена мржњиним градивом, не могоше одолети необузданој борби бесмртни начела, малаксаше. То је прорекао и отац Лаврентије:

These violent delights have violent ends,
And in their triumph die: like fire and powder,
Which, as they kiss, consume. —

Те силне сласти силно свршују,
На вршку гину свом: ко плам и пра,
У пољупцу што мру.

На ту преобилну поноћну раздраженост само је још требало да се у сред „вршка силни сласти“, у сред најмирисавијег заноса љубавног цвета дигне из кивни груди земљини мразна пара те да се спусти на цвет у виду убојног јутрењег мраза; само је још требало да мржња пошље највећу омразу, да стари Капулет пошље младожењу Париса.

Цвет је увео. У најжешћим боловима највиши милина пао је увелак на земљу. И разишао се по земљи и нагнојио је земљу остацима зрачнога живота свога. Љубав је обогатила крвницу јој мржњу благосиљајући је после најжешће мржњине напасти. Сишав се дух у блато, одуховио га је. — Ускрс обновљене пролетње природе из обамрлости своје, мисирска гатка о тици фојнику,*) смрт и ускрс еванђелскоґ спаситеља, пропаст јунака у трагедији. све је то једна мисао, која се тек облачи у одело времена и народа.

Капулетићи и Монтекићи рукују се помирени над гробом Ромеа и Ђулијете.

Васијонски проблем коегзистенције решен је. Одговорило се творцу на питање, што га је ставио створу своме у тренуту стварања, одговорио му је сам створ. Блато је одухови љено, ал' се и дух облатавио. Победник је, ал' је побеђен. Нема више чистога, засебнога духа; нема више ни једног од они светли бораца за зрак и за светлост, што су нам тако били омилили, те нам је чисто криво, што свршише свој позив па ма са највећом славом својом. — Често су нам спаситељи милији од самога спаса нашег што нам га стекоше својом пропашћу.

Ал' само један живот као да је још остао целокупан иза једначећег раза васијонског закона вечите трагичности.

Отац Лаврентије!

Бога ти, старче, ко тебе дотера у калуђере? Ти, што мислиш и отровом распростирати благослова, ти да се сподобиш у ону задругу, што и причешће чешће употребљаваше на клетву, него на благослов? Зар си ти мислио да још онај може бити заштита љубави, што је се одреко, и то твојом вером и твојим поштењем одреко за на веки. Ко је у себи сасушио богодани извор бесмртне природе, а нема у себи надприродног божаства, том се суши свашта под руком, чега се год науми дотакнути. Чисто ми долази, да си ти сам узрок пропасти, своји охранчади, ма да знам, да си им само овапућена, недужна судбина. — Поштен калуђер није ни за што до за укопника;

---

*) Можда не би била тек стаматовићијада сравнит игрчки генитив *φοίνικος* са српском речи изникнути, особито кад се узме да предлог из има у северни словена дигаму, н. пр вы-никнуть. Има корена, чини ми се, и у санскриту.

е па де, бога ти, стари укопниче Ромеа и Ђулијете, одпој твојим бесмртним самртницима само још једаред „вечна вам памет!“ — па, збогом остај!

Др. Лаза Костић.

Фауст.

Новела у девет писама од Ивана Тургењева.

(Свршетак.)

Писмо девето.

(Исти истоме.)

П . . . . во, 10. марта 1853.

Не ћу трошити речи, да ти опишем шта се тада у мени збивало. Само се толико сећам, да сам отрчао у врт, тамо се у густиш скрио, на дрво се наслонио и тако стојао — Бог то свети зна за колико. Био сам као укочен, а овамо нека милина, која се не да исказати, пролазила ми је срцем. . . . Бадава, тако што не да се описати. Пријемковљев глас трже ме из тог заноса. Вратио се из лова, па ме је тражио, чувши да сам у врту. Јако се зачудио, кад ме виде гологлава.

— Моја је жена у дворани, рече; хајд' да је потражимо.

Можеш помислити с каквим осећајима пређох преко прага.

Вера је седела у углу и везла је. Неколико пута погледах је крадомице, и, ох чуда, учини ми се као да је са свим мирна. Ни глас, ни говор јој не казиваше да је узбуђена. На послетку погледах јој право у очи. Наши се погледи сукобише . . . . Она порумени мало и наднесе се над везом. Пажљиво сам је сматрао. Као да није била са собом на чисто. По каткад би се и осменула невољно. Тек кад Пријемков изађе, подиже брзо главу и запита ме гласно: Шта ћете сад радити?

То ме је питање збунило, ал' на брзо одговорим загушљивим гласом:

— Као човек од поштења морам вас оставити, јер

. . . . јер вас волим, Вера Николајевна, као што сте то сигурно већ од давна морали приметити.

Она се опет наже и стаде премишљати.

— Морам с вама говорити, рече; дођите вечерас после чаја у павиљон, где сте Фауста читали.

Она је то тако на глас рекла, да ја и дан данас не знам, како то није чуо Пријемков, који је баш у том тренутку ушао био у дворану.

Тај ми је дан полагано пролазио. Вера би по каткад око себе погледала, као да би хтела питати: Сањам ли, ил' је то доиста јава? Ал' у исто доба видело се на лицу јој, да је нешто тврдо наумила.

Несам могао више к себи доћи. Вера ме воли! Те су ми речи непрекидно на памети биле, али ја их несам разумео. Несам разумео ни самог себе, па ни Веру. Не смедох поверовати тој неочекиваној срећи, која ме је заносила. Тешко ми је падало сећати се онога, што је прошло, и сам себи долазио сам као нека сањалица . . . .

Кад пописмо чај, — док сам ја главу разбијао о томе, како да се неосетно удалим, — Вера рече, да се хоће да се мало прође и позове ме, да је пратим. Узмем шешир и пођем за њом. Не смедох речи проговорити, да, једва сам дисао. Чекао сам, да она поведе разговор, да каже шта мисли; ал' она је ћутала. Ћутајући дођосмо до китајског павиљона; ћутајући уђосмо у њега и на једанпут — до овог тренутка не знам, нити могу да докучим како се то десило — на једанпут се нађосмо, да смо једно другом у наручју. Нека тајанствена, невидљива сила гонила је и мене и њу, да се једно другом приближимо.

На лицу њеном, на које су падали последњи зраци сунца, на једанпут засијне осмеј блаженог заборава — и наше се усне нађоше у пољупцу . . . .

Тај је пољубац био први и последњи.

Вера се отрже од мене и посрћући са највећим страхом у очима стаде се одмицати од мене.

— Погледајте само! рече уздрктаним гласом. — Зар ништа не видите?

Брзо се окренем.

— Ја ништа не видим. А зар ви видите што?

— Сада не, ал' сам мало пре видела . . . , Она уздане дубоко и лагано.

— Кога то, шта то?

— Моју матер? рече дркћући.

И мене спопаде мали дрхат. Срце ми се стаде стезати, као да сам злочинац. А зар несам био злочинац у том тренутку?

— Та маните се тога, молим вас. Боље ће бити, да ми кажете . . . .

— Не, за име божије, не; прекине ми реч, хватајући се обема рукама за главу. То је безумље . . . . То је да полудим . . . . С тиме се не треба шалити . . . . То је смрт . . . . Збогом!

Ја је ухватим за руку.

— За име божије останите још за један тренутак, — повичем и нехотице потресен. Несам знао шта говорим . . . . једва сам се држао на ногама. За име божије . . . . ал' сте немилостиви . . . .

Она управи своје очи у мене, па почне брзо говорити:

— Сутра, сутра на вече, само данас не. Ја вас молим . . . . данас одлазите кућн . . . . сутра на вече дођите на вратаоца од врта, што иду на језеро. Ја ћу тамо бити, ја ћу доћи . . . . Кунем ти се, да ћу доћи! рече на ново као у неком заносу, а очи јој се заблисташе . . . . Кунем ти се, да ме нико уздржати не ће! Онда ћу ти све казати, само ме за данас пусти . . . .

И пре него што сам могао и једне речи одговорити, нестаде је.

Остадох са свим потресен. Глава ми се вртела. Усред милине, коју осећах, нападе ме на једанпут неки немир, стадох зепсти.

Погледах око себе. Чудновато ми беше око срца у тој загушљивој, влажној соби са ниским сводом и тавним зидовима.

Оставим павиљон и пођох тешким корацима. Вера ме је чекала на заравњу, ал' чим се приближих, оде у своје одаје. На брзо се вратим своме двору. Не могу ти описати, како сам провео ноћ и други дан до вечера. Толико се само сећам, да сам скрио своје лице у обе руке, да ми је онај блаженства пуни осмеј верин пре пољупца непрекидно пред очима лебдео и да сам шапутао сам себи: Ево је већ једном!

Падоше ми на памет и речи, које је госпођа Елцова својој кћери рекла а које сам ја опет од Вере чуо. „Ти си," рече јој мати, „као лед: док се не почне топити, тврд је као камен; ал' кад се растопи, не оставља никака трага за собом."

Још ми нешто дође на памет. Кад сам се једном с Вером разговорао о томе, шта значи дубље разумевање ствари, шта ли својство, рече ми ово: Ја само једно својство имам: до последњег тренутка ћутати. То онда несам могао разумети.

Ал' за што се уплашила? питах сам себе . . . . Да л' је заиста видела своју матер? То је била игра њезине маште, и ништа више, мишљах, и на ново се одах очекивању пуном немира.

Тог истог дана — ао, да мучне успомене за мене! — писах ти и оно лукаво измишљено писмо.

У вече, још пре захода сунца, био сам надомак врта на једно педесет корачаја у густом шипрагу на обали језера. Пешке сам дошао, и на моју срамоту *морам ти* признати, да сам се плашио, као како дете плашио и дрктао, ал' се несам кајао. Скривен у шипрагу непрекидно сам гледао у вратаоца од врта, која никако да се отворе.

Већ је и сунце залазило и све већа тама настајала. Почеше и звезде излазити, а нигде никога. Дрктао сам, као да ме грозница тресе. Већ је и ноћ раширила своја крила. Дуже не могох одржати. Стадох се опрезно приближавати вратаоцама. У врту је све мирно било. Почнем тихим гласом звати Веру по имену. Три пута сам то чинио, а одговора никако . . . . Прође по сахата, прође читав сахат. Међу тим мрак се са свим спустио био. Чекање умори ме. Повучем вратаоца к себи, отворим их, и полагано на прстима као какав крадљивац стадох се приближавати кући. Кад сам до липа дошао, ту застанем. У кући су били готово сви прозори осветљени; видех како се по одајама и тамо и амо хода. Томе се зачудих. На мом сахату било је полак дванаест, у колико сам то могао при светлуцању звезда видети. На једанпут чујем неку журбу иза куће и мало за тим како кола из дворишта некуд одоше.

То је неко у походима био, мишљах у себи, и не надајући се, да ћу Веру још моћи видети, оставим врт, и брзим кораком дођем двору своме. Била је мрачна, ал' тиха и топла септембарска ноћ. Осећаји, које су у мени брига и срдња побудили, мало по мало уталоже се. И тако дођох дома, истина нешто уморен од брзог хода, ал' весео и миран. Одмах рекнем Тимотији да може ићи спавати, а ја се онако обучен бацим на постељу и задубих се у мисли.

У почетку сам лепо, пријатно сањарио, ал' на брзо све се промени. На једанпут дође ми нешто тешко око срца, спопаде ме неки немир, који ме је све више и више мучио. Не могох дознати узрока, ал' ме је нешто све јаче и јаче почело тиштати. Чинило ми се као да ми нека несрећа прети, као да неко од мојих милих и драгих пати, па да ме у помоћ зове.

На столу је горела воштана свећа слабим, непомичним пламеном; сахат је једнолично свој тиктак чинио. Наслоним главу на руку, а погледи су ми тумарали овамо онамо по соби, која је тек у полак осветљена била. Мислио сам на Веру и душу ми стадоше неки јади морити. Све, чему сам се год радовао, дође ми на једанпут као несрећа, као пропаст, која се не може избећи. Мој страх све је више и више растао, и на једанпут ми се учини, као да ме неко зове тужним гласом . . . . Сав уздрктан подигнем главу у висину . . . . Заиста, ја се несам преварио! Чујем јаук, као да из даљине долази. Нека ме гроза ухвати, скочим са постеље и отворим прозор. Јасно се могла разабрати нека тужњава, која је и по мојој соби одјекивала. Дркћући од страха слушао сам, како јој се и последњи звуци изгубише у зраку.

Ти су ми звуци долазили као да неко у даљини тражи помоћи од ножа свога убице. Да л' су то крици совини били, или вапај неког другог створа? — не могох себи то у онај мах разјаснити, па нехотице повичем:

— Веро, Веро! Да л' си ти то што ме зовеш?

Мој глас пробуди Тимотија. Зачуђен и бунован изађе преда ме, да ме пита требам ли што?

На брзо се разаберем, попијем чашу ладну воде и одем у другу одају, ал' сан ми не дође на очи. Срце ми је грчевито ако и не брзо куцало. Несам смео и даље о срећи сањарити; несам смео о њој ни мислити више.

Други дан у јутру потражим Пријемкова. Изашао ми је на сусрет са свим забринут.

— Жена ми је болесна, рече; лежи. Послао сам по лечника.

— Шта јој је?...

— Не знам. Синоћ оде у врт, ал' се на брзо врати ван себе од страха. Дворкиња јој дотрчи по мене. Одмах одем и станем је питати да ми каже шта јој је. Није ми ништа, одговори, ал' од тог тренутка ено је у постељи. Ноћас стаде бунцати. Бог свети зна, шта ту није наређала. И о вама је говорила. Дворкиња ми је чудновато нешто приповедила. Мојој се Вери учинило, да је у врту видела своју матер, која јој је са раширеним рукама на сусрет ишла.

Можеш помислити шта сам осећао слушајући те речи.

— То је, наравно, којешта, продужи Пријемков — ал' морам признати, да је моја жена у подобним приликама чудновате ствари доживела.

— Ал' реците ми, да л' је ваша жена опасно болесна?

— Те још како! Ноћ је рђаво провела. Сада дрема.

— А шта каже лечник?

— Да болест још није узела на себе никака карактера....

12. Марта.

Не могу продужити као што сам почео, драги мој пријатељу! То ме јако дира и ране ми љуто позлеђује. Болест — да се послужим речима лечниковим — узе на себе карактер, и Вера умре од ње. За две недеље дана после оног кобног тренутка у павиљону, није била више међу живима. Пре смрти видех је још једанпут. Та ме успомена највише мучи. Већ сам од лечника чуо био, да нема наде. Касно у вече, кад је по кући све полегало било, дођох крадомице до врата њезине одаје, да је још једанпут, последњи пут, видим. Затвореним очима лежала је на постељи, омршавила је била са свим, а образи су јој се руменели од грознице. Као окамењен стојао сам пред њом. На једанпут отвори очи, управи их у мене, стаде ме гледати непомично, и на моје снебивање подиже се, пружи измршављену руку и узе казивати као оно Грета:

„Was will der an dem heiligen Ort?
Er will mich! . . . . . .“

Вера је те речи таким страшним гласом изговорила, да сам упрепашћен побегао. Готово за цело време своје болести бунцала је о Фаусту и о својој матери, коју је час Мартом, час матером гретином називала.

Вера умре. — Био сам јој на погребу. Од то доба мануо сам се свега. Ја ћу овде на веки да останем.

Промисли све, што сам ти приповедио, помисли на Веру, на тај дивни створ, који мораде тако брзо са овога света. Како се то десило, како да се протумачи, што мртви утичу на судбу живих, не знам, нити ћу икада дознати. Ал’ то ми мораш допустити, да није била само хипохондрична мушица — као што ти рече — што ме је навела, да прекинем са светом. Ја несам више онакав, за каког ме ти држиш, сећајући се на мене из пређашњих времена. У млого којешта верујем, што пре тога несам могао никако. Ја сам за цело ово време млого мислио о тој несретној жени (у мало што не написах: девојци), о њеном постанку, о тајанственој игри судбине, коју ми у нашој заслепљености слепим случајем називамо. Ко зна шта све човек посеје на овоме свету, што ће тек после смрти његове да никне! Ко би знао казати, кака тајна свеза везује судбину нашу за судбину наше деце, наших унука, како се наше страсти у њима на ново појављују, и како они морају да кају грехе наше? Ваља нам се понизити, ваља нам главу погнути пред непознатом силом, која над нама влада.

Вера пропаде, а ја остадох!

Сећам се још из свога детинства да смо имали леп, скупоцен суд од провидљивог алабастра. Не беше на њему ни најмање пегице, која би квара наносила чистоти његовој. Кад сам једном сам био, почнем дрмати подножје, на којем је стојао . . . . На једанпут паде суд и разбије се на комадиће. Ја сам се укочио од страха и стојао сам непомично, гледајући у црепиће.

У то ми дође отац и рече: Видиш, шта си урадио! Сад немамо више нашег лепог суда, а не можемо га ни поправити. Ја сам јецао од плача. Ја сам држао, да сам велико злочинство учинио.

А као зрео човек лакоумно сам разбио суд, који је хиљаду пута више вредио него онај!

Узалуд говорим себи, да се несам могао надати да ће се то све тако збити, да ме је све то и самог из ненада затекло, да несам ни слутио како је створење Вера. Она је заиста знала ћутати до последњег тренутка. Мени је ваљало уклонити се, чим сам приметио, да је волим, да туђу жену волим . . . .

Ал' ја се не уклоних, и сад је ето тај дивни створ разбијен на комадиће, а ја ћутим и гледам пун очајања на дело руку својих.

Да, госпођа Елцова пазила је на своју кћер, чувала је до краја живота и при првом непромишљеном кораку одведе је са собом у гроб.

Време је да завршим . . . . Несам ти рекао ни стоти део од онога, што би ти имао казивати; ал' и ово беше за мене доста. Нека све моје успомене на ново потону на дно моје душе, откуд су се и подигле биле.

Допусти да ти при завршетку *још ово кажем. Из* искуства и искушења за последњих мојих година уверио сам се: да живот није ни шала, нити игра, нит' како уживање. . . . . Живот је тежак рад. Одрицање, непрекидно одрицање — то му је потајни смисао, загонетна реч. Човек не треба да тежи да изведе своје најмилије мисли и узоре, ма ти како узвишени били, него само да гледа, да своју дужност извршује. Ко не удари на себе гвоздене окове дужности, тај не ће доћи до краја свога живота а да не посрне. У младости мислимо: што смо слободнији, тим смо бољи, тим ћемо даље доћи. У младости нам је слободно тако мислити. Ал' коме је истина оштро у очи погледала, тај нека се стиди весеља тражити у обманама.

Збогом! Некада би био додао: буди сретан; а сада ти кажем: Гледај да живиш, што није баш тако лако, као што се држи. Сећај ме се, ал' не онда кад си тужан, већ кад те нападну сумње, и чувај у свом срцу слику верину у њезиној чистоти без мане . . . Још једном: Збогом!

Твој

П. Б.

ПОДЛИСТАК.

Руде.

(Свршетак.)

Жива се највише употребљује за барометре и термометре (тежомере и топломере.) Будући се она као и свако тело, кад је топло, растеже, а кад је ладно, смрзава, дакле скупља, то су људи употребили живу на то, да по градима мерећи њено растење или падање, мере већу или мању количину топлоте у ваздуху. За топломер може се и друга течност употребити, јер се свака на топлоти растеже а на зими скупља, али за тежомер не може се наћи тако згодног тела као што је жива, јер је она 13 $^{1}/_{2}$ пута тежа од једнаке количине воде, и зато може са ваздухом у цеви од 28 палаца већ равнотежу да држи. Кад би се тела вода за мерење тежине ваздуха употребити, морала би цев више од 32 стопе дугачка бити, а лако је увидети, да би се с толиком цеви врло неспретно служити могли. Барометар је г. 1643-е у Флоренцу Торичели изнашао, а да жива у њему пада што се на веће брегове однесе, доказао је први Паскал, који је однео барометар на један 5000 стопа висок брег и видео, да је жива у барометру на брегу 3 палца ниже стајала, него доле.

Живе има доста у природи чисте, а има је смешане са сумпором у камену, који се зове цинобар. Чиста жива налази се у капљама на камењу, или у рупама. Али се највише живе добија из цинобра. Веле, да је то индијска реч, и да значи „аждајина крв“, а то с тога, што је црвене боје. Највише се живе нађе у Алмаду (у Шпанији), и Идрији у Крањској. Из првог места добије се годишње 23.000, а из другог 2000 центи живе. Рудокопње су у оба места врло старе, за Идрију веле, да је 1497-е отворена. Раденици су у тим рудокопњама великој опасности изложени с тога, што могу лако да се отрују, ако живу удишу ил' се пара од живе несрећом упали. 11. Маја 1803-е упали се живина пара у Идруји и сви 1300 раденика умреше грозном смрти.

Живу још 300-е г. пр. Хр. спомиње Теофраст наводећи, како се она добија од цинобра. Људи, који су у средњем веку о „камењу мудрости“ сањали, а то су тако назване алхимисте, много су се са живом бавили држећи, да ће помоћу њеном моћи правити злато, што им је и била поглавита тежња. — Кад се жива са салитрином киселином (Salpetersäure) и шпиритом помеша, добије се прштећа жива. Оваку живу први је г. 1799 начинио Ховард, и она се дуго времена употребљивала за прављење „циндера.“ Већ 1836-е правило се у творницама у Паризу, Прагу и Шенебеку преко милиун циндера на дан. Данас се употребљују „капсле“, а од чега се ове праве, речено је код антимона.

Осим споменути руда, има још и други у природи, као: Кадмијум, Церијум, Иридијум, Лантан, Молибден, Осмијум, Паладијум, Родијум, Тантал, Телур, Уран, Ванадин и Волфрам. Од ови је Иридијум најзнаменитија руда с тога, што је најтежа од свију до данас познати тела, јер је 24 пута тежа од једнаке количине воде, дакле је тежа од злата и платине. То је као сребро бела, врло тврда руда, врло се тешко топи, а налази се у Уралу с платином заједно. — О злату, сребру и платини, као најблагороднијим, „племенитим“ рудама, говорићемо до згоде.

И тако свршујемо овај мали преглед, и ако је читалац из њега само то бар увидео, да је основ свакој техници, свакој вештини наука, онда је наша цељ постигнута.

5.

Србско народно позориште.

Дружина српског народног позоришта дала је после главне скупштине у Новоме Саду још ове претставе: ауг. 18. „Цврчак;“ ауг. 19. у част србској омладини: „Ђурађ Бранковић;“ ауг. 21. „Звонимир;“ ауг. 25. „Записници ђаволови;“ ауг. 28 „Милош Обилић,“ од дра Ј. Субботића; ауг. 29. „Краљевић Марко и Арапин;“ септ. 1. „Први састанак“ и „Нечиста соба;“ септ. 4. „Прехвала.“

Из Новога Сада отишла је дружина 8. септ. у Земун, где су давани ови комади: септ. 11. „Тавница;“ септ. 13. „Старикеванција“ и „Шаран;“ септ. 14. „Ђурађ Бранковић;“ септ. 17. „Карло XII.;“ септ. 18. „Милош Обилић“ (Суботићев); септ. 20. „Ко је господар у кући?“ и „Нечиста соба;“ септ. 22 „Она је луда;“ септ. 24. „Мишел Перен;“ септ. 25 „Краљева Сеја;“ септ. 27. „Госпође и Хусари;“ септ. 29. „Први састанак“ и „Разбијена шоља;“ окт. 2. „Цврчак;“ окт. 3. „Парница“ и „Обрштар од 18 година.“

Из Земуна је отишла дружина 7. октобра у Вршац. Онде су давани ови комади: окт. 11. „Ђурађ Бранковић;“ окт. 14. „Он и она“ и „Први састанак;“ окт. 15. „Мејрима;“ окт. 16. „Бој на Косову“ („Милош Обилић“ Стеријин); окт. 18. „Добрила и Миленко;“ окт. 20. „Лудница“ и „Боље умети него имати;“ окт. 22. „Карло XII.;“ окт. 23. „Смрт кнеза Доброслава;“ окт. 26. „Зидање Раванице;“ окт. 27. „Љубав и философија“ и „Обрштар од 18. година; окт. 29. „Шаран“ и „Нечиста соба;“ окт. 30. „Краљева сеја;“ нов. 1. „Тавница;“ нов. 3. „Стари бака;“ нов. 5. „Први састанак“ и „Парница;“ нов. 6. „Прехвала;“ нов. 8. у корист позор. дружини: „Сан Краљевића Марка;“ нов. 10. „Низ бисера;“ нов. 12 „Вампир и чизмар;“ нов. 13. „Миљко Мркоњић;“ нов. 15. „Она је луда;“ нов. 17. „Записници ђаволови;“ нов. 19 „Обрштар од 18 година“ и „Разбијена шоља;“ нов. 20. „Војнички бегунац;“ нов. 21. „Милош Обилић“ (Суботићев); нов. 24. „Стари кованција“ и „Он није љубоморан;“ У првоме комаду ступила је Анастасија Мишковића као Видосава први пут на позорницу. — Нов. 26. „Цврчак;“ нов. 27. „Ђурађ Бранковић;“ нов. „Женидба и удадба“ и „После поноћи;“ нов. 29. „Записници ђаволови.“; 1. дец, „Сплетка и љубав;“ 3. дец. „Кир Јања;“ 4. дец. „Добрила и Миленко“; 5. дец. „Госпође и хусари“; 6. дец. „Ајдук-Вељко.“

Књижевне белешке.

* Марко Манастериоти позива на претплату на „Хумористичко-сатирички лист: Zvekan“, којег мисли од нове године у Загребу издавати са сликама, за сада три пута на месец. Први ће број изаћи чим стигну из Беча наручене слике. „Звекан ће се бринути, да народу нашем, који с тешких мисли на тамну своју будућност заборавља сваку шалу и весеље, растера сваку злу вољу и разгреје старо хрватско срце, јер где је „Звекан“, тамо не сме бити сува!“ Цена је „Звекану“ на читаву годину 4 фр. 40 н. а. вр. Ако нађе „Звекан“ довољне потпоре, то ће сваки предбројник на читаву годину добити „Звеканов коледар за годину 1868.“

* Андрија Ухерник, одветник у Загребу издао је позив, којим јавља, да је наумио издати за прост народ књигу: „Kućni

pravoslovac“ Књига ће щтампана бити на великој осмини, износиће до 16. печатаних табака и стојаће путем претплате 1 фр. а. вр. Дућанска ће јој цена после бити 1 фр. 50 н. а. вр.

• **Ђорђе Радић**, уредник „Сељака“ јавља, да ће од нове године опет излазити: „Сељак. Илустровани недељни лист за целокупну економију, умјетност и обртност“. Претплатници сељакови добијају књигу: „Вођа при газдовању“, којој је цена 2., за једну фор. а. вр. Цена је „Сељаку“ са том књигом заједно на годину 5 фр. а. вр. Надамо се, да ће наш свет, који се бави с економијом, својски прионути, да одржи овај једино његовој користи намењени лист, који тако леп задатак има.

• **Ђорђе Радић**, уредник „Сељака“ јавља, да је написао књигу под насловом: „Вођа при газдовању.“ У тој ће књизи бити: I. „Пољодјелство.“ — II. „Сточарство.“ — III. „Сточарска љекарија.“ Писац је увидео потребу, „да је преко нуждна књига нашем народу о пољодјелству и сточарству, пак је покупио сва његова прибележена практична искуства из времена свога учења, практиковања и путовања, додавщи томе и искуства најврснији европски економа, пак је написао нашим околностима одговарајућу књигу, која ће заиста сваком поуздан савјетник у газдовању бити; *сваки ће се из садржаји о томе уверити.*“ Књига ће ова изнети преко 20. великих штампаних табака, и „биће печатана са сасвим новим словима, украшена 30 најфиније израђени дрвореза, са једном црном и двена олајним бојана бојадисаним таблама.“ Писац казује „да јошт ни једна србска књига тако богато укращена није изашла, као ова.“ Цена је књизи 2. фр. а годишњи претплатници „Сељака“ добијају је за 1. фр. а. вр. Имена предбројника штампаће се у књизи. Књига је ова посвећена: „Његовој светлости, најмилостивијем господару и књазу од Србије, Михајлу М. Обреновићу III.“ Претплатни новци шаљу се или на самог писца, или на уредништва „Напредка“, „Данице“ и „Матице.“

• **Сима Поповић** у Београду наумио је да изда „Индијске приповетке,“ и то за сад књигу прву. У тој ће књизи бити ове песме из „Махабарате“: 1. Краль Нале. 2. Савитра. 3. Усинар. 7. Чахуща. 5. Јајата. 6. Фишино рођење. У тим песмама описују се врлине јасним звуцима умиљате појезије. „Стара индијска „Махабарата“ не узмиче ни једном епу, и може се узвищеношћу и величанственошћу мисли и идеја са сваким другим упоредити — каже Грим. А славни песник немачки Фр. Хебел кличе: „Јест! у „Махабарати“ је појезија за све народе, она заслужује да се из мртвога језика у све живе преведе и спасе, она је добит за сваку књижевност. Толико једрине и толике обилатости мало где има. и у њој се, као и у Омировим песмама, огледа стање света, које је давно прошло и собом одвојено, нити се кад више повратити може, а опет потреса осећања у свакој души човечијој, да га у радости осети и појми!“ Књига ће изнети преко 12. лепо штампаних табака а стоји само 60. н. а. вр. Скупљачима се даје осма књига за труд. Претплатни новци шаљу са уредништву „Виле“, а имена претплатника биће наштампана. Рок претплати траје до 20. јануара 1867. Надамо се, да ће сваки, који је читао у нашем листу „Савитру,“ и друге неке песме из „Махабарате“ у „Вили“ похитати, да претплати на књигу, која заиста не излази тек за то „да множи број српских књига.“ И уредништво овога листа радо ће примати претплату.

Гласник.

* Позната чешка вештакиња на гласовиру Мила Задробиљкова давала је у Суботици два концерта. Особито се допало тамошњој публици, што радије говори србским, него ма којим другим страним језиком и што је и тамошњу српску читаоницу походила.

* У Винковцима је била игранка у потпору сиромашких ђака. Коло се није играло а реч је српска већ одавна прогнана из просторије винковачке дворане, нит хоће за њу да зна винковачки haute volée. Пало је до 200 фр. а. вр. при уписавању и на каси.

* Млади наш живописац А. Мародић, родом из Суботице, који се пет година на бечкој академији за живописање учио, довршио је више лепо израђених слика. Његов „Блудни син“, „Сузана“, и још неколико других комада одају виспрен дух и вешту кичицу. Не би л' се могао наћи какав мецена у српству, који би откупљивањем тих слика нашем младом вештаку помогао, да може у Италију поћи и тамо се у својој вештини усавршивати?

* Имамо да јавимо глас, који ће омладину српску на све стране и пријатеље њене обрадовати, а то је, да се „Преодница“, која се лане на двоје разделила била, сад опет ујединила и сложила. За председника „Преоднице“ изабран је наш познати књижевник и главни помоћник „Заставе“ Владимир Јовановић. Желимо да „Преодница“ у своме одсадашњем раду онако узкорача, као што је то некада, у почетку своме, чинила.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Још за који дан, па ће „Матица," у име божије, да наврши први свој течај. Није, нит' нам може бити намера, да трошимо празних речи у њезину препоруку и похвалу. Лист је тај наш у рукама читалаца, нека га прегледају по драгој вољи својој, нек се сете данашњих наших књижевних прилика, па нек онда сами суде, да л' смо се трудили, да своме задатку одговоримо, и да л' по томе заслужујемо и даљег потпомагања њиховог. Не ћемо ни обећати Бог зна шта, него само просто рећи, да ћемо се својски и озбиљно трудити, да достигнемо онај задатак, коме је за љубав „Матица" управо и поникла.

„Матица" ће и од сада излазити три пута на месец на табаку и по, ал' ће јој папир лепши а штампа угледнија бити. Цена јој остаје иста: 4. фр. на годину.

Претплатни новци шаљу се благајници „Матице Србске" у Нови Сад. За Србију прима претплату и књижара А. Добровојевића у Београду, која о томе води бригу, да сваки наш претплатник у Србији свој лист уредно добија.

Умољавамо лепо сваког брата Србина, који је пријатељ овом нашем подузетку, да нам на руци буде у скупљању и шиљању претплатника.

Ко од наших предбројника не би хтео нашег листа више држати, нека нам одмах први број врати.

Опомињемо и молимо лепо све наше дужнике, да што пре намире, чим дугују у име претплате.

Уредништво „Матице"

САДРЖАЈ.

Ромео и Јулија. (Свршетак.) — Фауст, Новела у девет писама од Ивана Тургењева. (Свршетак.) — Подлистак: Руде. (Свршетак.) — Српско народно позориште. — Књижевне белешке. — Гласник — Позив на претплату. —

Издаје: Матица Србска. Уређује: А. Хаџић.

Платонова штампарија у Новом Саду 1866.

0780003

437879

Bde. 1-4 / DM 800,- antiqu.